

OPERELE

PRINCIPELUI

DIMITRIE CANTEMIR

PUBLICATE DE ACADEMIA ROMÂNĂ

TOMUL VIII

PRINCIPELE DIMITRIE CANTEMIR

HRONICUL

VECHIMEI A

ROMANO-MOLDO-VLAHILOR

PUBLICAT

SUB AUSPICIILE ACADEMIEI ROMÂNE

DE PRE

ORIGINALUL MANUSCRIPT AL AUTORULUI, PĂSTRAT ÎN ARHIVELE
PRINCIPALE DIN MOSCVA ALE MINISTERULUI DE EXTERNE

DE

GR. G. TOCILESCU

MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE.

CU UN PORTRET ȘI DOUĂ FACSIMILE

BUCURESCI

INST. DE ARTE GRAFICE „CAROL GÖBL” STRADA DÔMNEI, 16

S-BOR ION ST. RASIDESCU

1901.

PRECUVÎNTARE.

§ 1.

Una din cele d'întâiū și mai statornice preocupări ale Academiei Române a fost adunarea și tipărirea operelor Principelui Dimitrie Cantemir.

Încă din anul 1869, ilustrii de fericită memorie Alexandru Hasdeu (1) și Episcopul Melchisedec (2) atrăgeau atențiunea învățatei companii: că în biblioteca Academiei de Teologie din lavra Sf. Sergiu de lângă Moscva se află manuscriptul în limba latină al operei *Descriptio Moldaviae* a lui Dim. Cantemir. În anul următor, Academia de Științe din St. Petersburg trimitea Consulatului rusesc din București, după intervenirea Guvernului român, două manuscripte ale aceleiași scrieri, după care în 1872 regretatul A. Papiu Ilarian publică primul tom al operelor lui Cantemir sub titlu: *Descriptio Moldaviae* (3). Trei ani după aceea apareă tomul al doilea cu traducerea în românesce a *Descrierei Moldaviei* făcută de răposatul Dr. Iosif Hodosiu, după textul ori-

(1) *Annalele Societății Academice Romane*, seria I, tomul I, p. 203.

(2) Operele Principelui Demetriu Cantemiru, tomu I, *Descriptio Moldaviae*, ed. A. Papiu Ilarianu, București 1872, pag. VIII.

(3) Vezi nota precedentă.

ginal (1); apoi în anii următori: tomul al treilea și al patrulea cuprinzând *Istoria Imperiului Otoman*: partea I, *crescerea lui*, partea II, *scăderea lui*, tradusă după edițiunile englesă, francesă și germană, de același regretat membru al Academiei noastre (2); și, în fine, tomul al cincilea, partea I: *Evenimentele Cantacuzenilor și Brâncovenilor*; partea II, *Divanul lumii*, dat la lumină prin îngrijirea răposatului G. Sion (3).

În ședința de la 25 August 1877, Societatea Academică Română, după propunerea Secțiunii sale Istorice, a decis a-mi încredința o misiune în Rusia pentru cercetarea, decopierea și colacionarea manuscriptelor Principelui Dim. Cantemir, și altor acte și manuscripte încă necunoscute privitoare la istoria națională (4). Acesta eră prima misiune științifică în străinătate organizată de Academia noastră, și m'am silit

(1) Operele Principelui Demetriu Cantemiru, tomu II. *Descrierea Moldaviei*, București 1875.

(2) *Istoria Imperiului otomanu, crescerea si scaderea lui, cu note foarte instructive de Demetriu Cantemiru, Principe de Moldavia*, traducere romana de Dr. Ios. Hodosiu, București 1876.

(3) Operele Principelui Demetriu Cantemiru, tiparite de Societatea Academica Romana, tomu V, Partea I. *Evenimentele Cantacuzinilor si Brancovenilor*. Partea II. *Divanul*, publicate si insotite cu ua prefatia si unu glossariu de G. Sion, București 1878. — *Divanul*, retipărit după prima edițiune din Iași, anul 1698, s'a dat numai în redacțiune românească, iar nu și în textul grecesc. Transcripțiunea s'a făcut cu ortografia sa și modul de scriere provisoriu adoptat pe atunci de Societatea Academică, cu sistema adică etimologică, în caractere lip-site de semne diacritice, ceea-ce, după cum recunoscă editorul însuși, «e cu neputință ca o transcripțiune să se pôtă face exact și lectorul nu va puté ceti unele cuvinte după rostul original al operei.»

(4) *Annalele Societatii Academice Romane*, tom. X, sect. I. p. 29—30, 40; tom. XI, p. 26, p. 43: *Instrucțiunile date de Delegațiune d-lui Gr. G. Tocilescu pentru misiunea sa în Rusia*. — Cf. *Annalele Societatii Academice*, t. IX, p. 21, 25; t. X, p. 15—18.

a o îndeplini, timp de patru luni de zile, ast-fel cum mî-a stat prin putință (1).

Voiu aminti aci numai rezultatele obținute cu privire la Cantemir.

În *Biblioteca Archivelor principale din Moscva ale Ministerului de Externe* am găsit șese manuscripte Cantemiriane. Din acestea, manuscriptul *Hroniculul vechimei a Romano-Moldo-Vlahilor* l-am colaționat cu edițiunea tipărită în Iași la 1837; manuscriptele *Istoria Ieroglifică*, 661 foi, și *Compendiolum universae Logices institutiones*, 88 foi, le-am copiat singur, primul chiar cu literele cirilice și cu semnele originalului, lăsând ca manuscriptele *Curanus* și *Historia Moldo-Vlahica* să fie în urmă copiate. Cel d'al șeselea manuscript: *Dell'acrescimento e decadendza del' Impero Othomano ossia epitome dell' Istoria Turca, tradotta in Italiano da Antioco Principe Cantemir, figlio dell'autore, cu annotazioni* la dînsa, este traducțiunea în italianesce a originalului latinesc păstrat în Biblioteca Musăului asiatic din St. Petersburg și intitulat: *Demetrii Cantemiri historia incrementorum atque decrementorum Aulae Othomanicae*, cu *annotationes*

---

(1) Despre rezultatele cercetărilor noastre la Odessa, Kiev, Moscva cu împrejurimi și St. Petersburg, a se vedé cele două raporturi ce am prezentat Academiei în t. XI, 45—74. În același tom, p. 5, raportul Delegațiunii: «Cu mulțămire venim a vă aduce la cunoscință că d-l Gr. Tocilescu. . . s'a întors de acolo (din Rusia), cu un succes ce a întrecut așteptările noastre.» Cf. *Raport asupra activității Academiei Române cu ocaziunea serbării de 25 ani a existenței sale, 1866—1891, de D. A. Sturdza, Secretarul general al Academiei Române*, în *Serbarea aniversară de la 1/17 Aprilie 1891*, Bucuresci 1891, p. 33: «Cercetările d-lui Tocilescu au fost răsplătite cu cel mai deplin succes. D-sa a descoperit un număr însemnat de manuscripte autografe ale lui Cantemir, cuprinzând scrieri cu totul necunoscute până atunci și documente prețioase despre viața lui în Rusia. O parte din aceste descoperiri au fost publicate în *Operele* lui Cantemir editate de Academie.»

ad (incrementa et decrementa) Historiae othomanicae, sub Nr. 51, 52 și 53.

În *Biblioteca Academiei teologice din lavra Sf. Sergiū*, am descoperit alte patru opere ale Principelui Dimitrie Cantemir. Din acestea: *Loca obscura in Catechisi, quae ab Anonymo Authore slaveno idiomate edita et Pervoe uenie otrokom intitulata est, dilucidata autore Principe Demetrio Cantemirio*, un volum in-4°, sub Nr. 227/568, pagine 247, și *Sacro-sanctae scientiae indepingibilis imago, tomus primus, quo comprehenduntur Theologophysices principia sacra authore Demetrio Principe Moldavo*, un vol. in-4° sub Nr. 256/569, pagine 338, le-am copiat în întregime. Din *Ioannis Baptistae Van-Helmont physices universalis doctrina et Christianae fidei congrua, et necessaria philosophia*, un vol. in-4°, pagine 820, am reprodus numai părțile proprii ale autorului român. Cel d'al patrulea manuscript: *Institutio Logices, id est de philosophiae instrumentali arte habitus*, un volum in-4°, sub Nr. 308/567, pagine 293, conține de la pag. 1—74 textul aceluiași mic tractat de logică al lui Cantemir, de care am vorbit mai sus; iar de la pag. 74 până la fine, tractatul de logică al dascălului său Ieremia Cacavella sub titlu: *Institutio logices ad mentem neotericorum philosophorum*, care a rămas necopiat.

În *Biblioteca Museului Asiatic din Petersburg* aflarăm, pe lângă manuscriptele deja amintite (*Historia incrementorum atque decrementorum Aulae Othomanicae*, și *Descriptio Moldaviae*), alte două manuscripte Cantemirane, pe cari le-am copiat: *Vita Constantini Cantemirii cognomenlo senis Mold. P. P. autore Demetrio Cantemiro Principe Moldaviae*, 179 pag. in-folio, și *Collectanea Orientalia saū Principis De-*

metrii Cantemiri, Variæ schedæ et excerpta e autographo descripta, 54 foi, in-4°.

În fine, deosebit de alte mici scrieri compuse probabil ocaasional de Cantemir, ca: *Panegiricul lui Petru cel Mare*, și *Panegiricul Sf. mucenic Dimitrie Thesalonichianul*, deosebit încă de *Planul Constantinopolului* ridicat de același Principe, precum și de portretele familiei Cantemiresci, am descoperit și copiat în Archivele Ministerului de Externe din Moscva și din Petersburg, precum și în Archivele Senatului și Sf. Sinod din Petersburg, un număr însemnat de documente conținând corespondența lui Dimitrie Cantemir și alte acte privitoare la dînsul și la epoca lui (1).

Dintr'acest material așa de prețios, pus în întregime la dispozițiunea Academiei noastre, mult regretatul Al. Odobescu a dat la lumină în a. 1883, sub titlu: *Operele Principelui Demetriu Cantemiru publicate de Academia Romana*, tomul al VI, *Istoria Ieroglifica, operă originală inedită, scrisă în limba românească la 1704*. Tipărirea s'a făcut însă în transcriere cu litere latine și după ortografia de atunci a Academiei, ortografie provisorie și care nu putea da o transcripțiune pe deplin exactă a textului original. De asemenea în același tom s'a publicat: *Compendiolum Universae Logices institutionis, auctore Principe Demetrio Cantemirio și Encomiun in I. B. Van-Helmont et virtutem physices universalis doctrinae eius*.

Tot în a. 1883 a apărut tomul al VII-lea: «*Vita Constantinii Cantemyrii cognomento senis, Moldaviae Principis, auctore Demetrio Cantemiro Principe Moldavo, ex autographo*

---

(1) A se vedé inventariul documentelor, manuscrisurilor, facsimilelor și cărților depuse la Academie odată cu raportul despre misiunea mea în Rusia, în *Annalele Societății Academice*, t. XI, p. 65—74.

auctoris» și *«Collectanea Orientalia, Principis Demetrii Cantemiri variae schedae et excerpta e autographo descripta.»*

În fine, astăzi, în urma însărcinării primite din partea Academiei (1), publicăm ca tomul al VIII-lea al operelor lui Cantemir manuscriptul *Hronicul vechimei a Romano-Moldo-Vlahilor*.

§ 2.

Acest manuscript, care se păstrează în Biblioteca Arhivelor principale din Moscva ale Ministerului de Externe, sub Nr. 807 (Nr. 103 vechi), este un volum in-folio pe hârtie grosă, de 343 foi, câte 29 rînduri pe o pagină. Este scris de două mîni și anume: prefața română și latină (fóia 3—24), însciințare către cititori și catastihul istoricilor, gheografilor, etc. (fóia 25—30), apoi textul *Hronicului* de la fóia 293 până la fine (adică cartea X și cea din urmă, *Tabla hronologică* și *Scara a lucrurilor și a cuvintelor, carile sînt mai de însemnat într'acest Hronic*), precum și toate notele marginale cu indicațiunea autorilor consultați, îndreptările și adaosele posterioare, toate acestea sunt scrise de mîna autorului însuși (2); iar restul manuscriptului este copiat «de pe izvodu» lui Cantemir de un diac al său «ne-deplin știutor ortografiei românești», cum ne asigură Dim. Cantemir într'o însciințare autografă (3). Lipsesc din manuscript patru foi, trei după pag. 407 (pag. 408—413), și una după pag. 423 (pag. 424 și 425). Legătura este în

---

(1) *Annalele Academiei Romane*, Seria II, tom, XVI, p. 207.

(2) Veđi facsimilul Nr. 1.

(3) Veđi facsimilul Nr. 2.

piele, cu scórțe gróse, avênd pe una din ele armele Principelui imprese în aur (1).

Manuscriptul pórtă următorul titlu (fila I):

HRONICUL
VECHIMEI A
ROMANO-MOLDO-VLAHILOR
ÎNTÂI PRE LIMBA LĂTINIASCĂ IZVODIT,
IARĂ ACMÛ PRE LIMBA ROMÂNİASCĂ SCOS
CU TRUDA ȘI OSTENINȚA LUI
DIMITRIE CANTEMIR
VOEVODUL ȘI DE MOȘIE DOMN A MOLDOVIÎ,
ȘI A SVINTEI ROSSIEȘTIÎ ÎNPĂRĂȚII CNĪAZ
In Sanct Peterburg
ANNUL 7225
1717

Acesta este probabil însuși titlu ce autorul voia ca opera sa să pórtē, în cazul când se va tipări, și de aceea l-a și dispus ca atare (2). Data însă de 7225/1717 nu póte fi decât anul când s'a început traducerea Hronicului din latinesce în românesce, iar nu anul când ea s'a finit și s'a prescris, pentru că în textul Hronicului ne întîmpină, cum vom vedé mai la vale, indicațiuni posterióre acelei date.

---

(1) Veđi armele reproduse în josul portretului lui Dim. Cantemir din fruntea cărții de față.

(2) Pe pagina 1 se cetesce următórea însemnare în limba rusescă făcută de sigur mai târđiú de către bibliotecarul Archivelor din Moscva : «Хроника Молдавіи и Валахіи сочиненная Кнземъ Д. Кантемиромъ на Молдавскомъ языкѣ въ 1717 году», adecă «Chronica Moldovei și Țării-Românescei compusă de Principele Dimitrie Cantemir în limba românescă în anul 1717». Apoi cu altă mână și tot ruscesce se arată că manuscriptul a fost dăruit de către Consilierul aulić Banțiș-Kamenski.

În «precuvântarea», care urmăzează «prolegomenelor», autorul arată mai întâiu motivele ce l-au îndemnat de a compune această operă, ca și *Descriptio Moldaviae*, și pentru ce pe amândouă le-a scris el mai întâiu în limba latină (1).

«Intr'acesta chip și noi firî-am lăsat Pragmatia (lucraré) această, supt mai lungă tăcere; însă *înpînși, și poftiți fiind de la unii prietini streini, și mai cu dădins, de la însoțire noastră care iaste Academia științelor de Berolin, nu numai odată sau de două ori, ce de multe ori îndemnați, și rugați fiind, pentru ca de începătura, nemul, și vechime Moldovenilor, precât adevărul poftéște, macar cât de prescurt, să-î înștiințăm. Așjderé de lucrurile, carile în vremile stăpănitorilor, din descălecatul țărâi Moldovei, cel vechiu, până la vremile noastre s'or fi tâmplat, de staré și pusul locului ei; de așezământul aerului, bișugul pământului, ocolitul hotarâlor, și de altele, carile spre folosul vieții omenești caută; și încă și obiceiéle, légé, țăramoniile politicești și besericești, și de alte carile spre orânduiala și cinsteșita omenescă stăruesc, pre cât în puțința slabei noastre știință va fi, să-î adevărim. Cu a pomeniților dară prietini îndemnare, și cu a Academii în învățături luminată, zic, a Berolinului poftire, căutatu-ni au a plini pravila, și învățătura lui Platon, care poruncéște: Non solum nobis, sed et Patriae et amicis vivendum, adecă: nu numai pentru folosul nostru, ce și pentru a Patriii ceva să slujim, și pofta prietănilor gos a lăsa, să nu ne arătăm».*

Tot acolo mai departe Cantemir arată timpul când a scris latinesce cele două opere ale sale, și când a început să prefacă Hronicul din latinesce în românesce (2):

„Cu doi ani mai denainte, *toată hotărâre țărâi Moldovii, cu tablă gheografică, cu câtă osirdie și trudă s'au putut, de plin, precum ni să pare, s'au șiruit. Așjderé în anul de curând trecut, hronicul vechimeî nemului Moldovenesc* (în carileș tot numele Vlahilor să cuprindé), de la vremile lui Avgust Chesari, și mai pre urmă

(1) Edițiunea de față, pag. 178—179.

(2) Edițiunea de față, pag. 179—180.

de la Traian până la înturnare lui Dragoș Vodă din Ardial, la locul și la moșia sa, pre cât mâna și vrémé nă-au dat, *desăvârșit l-am istorisit. Iară într'acest an*, puind nedéjde în Dumnezăiasca agiutorință, *cules-am hronicul Moldoviț de la pomenitul Dragoș Vod, până la domnia lui Ștefăniță Vod, fecorul lui Vasilie Vod... Însă acéste tóte, fiind de noi în limba lătinăscă scrise, și alcătuite, socotit-am, că cu strămbătate, încă și cu păcat va fi, de lucrurile noastre, decăta înaintea, mai mult streinui, de cât ai noștri să știe. De care lucru acmu de iznoavă ostenință luând, din limba lătinăscă iarăși pre cé a noastră românăscă le prefacem.»*

Prin «acmu» din frasa de mai sus credem că autorul înțelege anul 1717, când de sigur el a început traducerea Hronicului din latinesce în românesce, traducerea făcând-o în Petersburg.

Cuvintele pe cari întemeiem aceste afirmări ale noastre sunt cele următoare:

I). «Annul 1717» și «Sanct Peterburg» figuréză, cum vedorăm mai sus, în titlu chiar al operei manuscrite a Hronicului.

II). Aceeași dată 1717 resultă și din următorul pasagiū aflător în «pridoslovie» și în «praefatio» a cărții:

«Așijderé vor arătă, precum aniī nămului lor, de cât a altor nămurī Evropeștī, cu multul mai multī, și vīrsta lor, de cât a multora mai matoră, și mai véche să fie, *ca ceița ce începătul annilor lor taste de la acesta înnapoi, cu 'o mie șese sute și zece annī* (1).»

Iar în textul latinesc (2):

«Etenim declarabunt, Moldovlachicae nationis annos, reliquis multo numerosiores, et aetatem illius multo provectionem, caeterisque antiquiorem esse: *utpote quae epochae suae, ab hinc retro, supra mille sexcentis, decemque annis, initium agnoscat.*»

(1) Edițiunea de față, pag. 24—25.

(2) Idem, pag. 46.

Cantemir punând colonizarea Daciei de către împăratul Traian în anul 107 după Chr. (1), dacă la 107 adăogim cei 1.610 ani de mai sus, avem 1717, adecă tocmai anul care figurează în titlul manuscrisului.

III). Avem dovezi procurate de însuși Cantemir, că primul volum al *Chronicului* latinesc «desăvârșit istorisit» el îl compusese la Moscva, iar traducerea în românesce o făcuse în Petersburg.

Intr'adevăr, iată ce ne spune autorul la începutul cap. IV din cartea IX:

«*Mărturisesc cititorului, că când scriam Hronicul nostru la Mosc, unde cărțile de triabă încă tot sint rări, aflându-ne, pe Bonfin Istoricul (carile între toți scriitorii, pentru lucrurile Ungurești mai curat, și mai credincos să are) la mână a avé n'am putut; ... Iară acum când de iznoavă din Lătinesc, în limba Romanescă l am prefăcut, nu numai Bonfin, ce și alții căți-va Istorici la mână viindu-ne, li-am înfășețu cu Hronologhiia lui Ricțiol, etc.*» (2).

Ast-fel Cantemir dicând: «când scriam Hronicul nostru la Mosc», însemnează că acum când scrie aceste cuvinte el nu mai este la Moscva, ci la Petersburg, și aci *chronicul* «de iznoavă din Lătinesc în limba Romanescă l-a prefăcut».

IV) și în fine, genealogia lui Cantemir (3), ne spune că Hro-

(1) Edițiunea de față, pag. 13: «Iară a Romano-Moldo-Vlahilor nîam, de vom vré crêdem adevérinții caré în Hronice mărturisésește, de-î vom căută cé mai de pre urmă vîrstă (de când adecă Traian împăratul, din Roma împărătiasa cetăților, alegând cetățenii Romanii, în Dachia i-au trecut), il vom afla de pe la anul tocmirii firii omenești 107»; idem în textul latinesc, p. 36.

(2) Edițiunea de față, pag. 443—444

(3) Родословіе Князей Кантемировъ, în Исторія о жизни и дѣлахъ молдавскаго господара Князя Константина Кантемира, сочиненная С. Петербургской Академіи наукъ покойнымъ профессоромъ Бееромъ съ російскимъ переводомъ и съ приложеніемъ Родословія Князей Кантемировъ, въ Москвѣ 1733, р. 313: «Хроникъ Романо-молдо-влахскій, или Древняя и новая Исторія о Дакіи, на Молдавскомъ языкѣ съ пространнымъ Латинскимъ предисловіемъ сочиненная въ С. Петербургѣ въ па-

nicul Romano-Moldo-Vlachilor a fost scris în *limba românească* la începutul anului 1717 în Petersburg.

Prin urmare admitând că traducerea în românește a Hronicului a început a se face în a. 1717, urmăzând din pasagiul citat mai sus al lui Cantemir (1): *a)* că opera sa *Descriptio Moldaviae*, sau cum o numește el «hotărârea țărâi Moldovii cu tablă gheografică», a fost scrisă de autor «cu doi ani, mai denainte», deci în anul 1715, un an adecă după alegerea sa de membru al Academiei de Științe din Berlin (2); *b)* că «hronicul vechimei nêmului Moldovenesc (în carileș tot numele Vlachilor să cuprindă), de la vremile lui Avgust Chesari, și mai pre urmă de la Traian până la înturnare lui Dragoș Vodă din Ardial la locul și la moșia sa», adecă mai pe scurt *Hronicul Romano-Moldo-Vlachilor*, a fost «desăvârșit istorisit» tot latinesce «în anul de curând trecut», deci în a. 1716; *c)* culegerea «hronicului Moldovei de la pomenitul Dragoș Vod, până la domnia lui Ștefăniță Vod, fîcorul lui Vasilie Vod», a fost făcută tot în limba latină «într'acest an», adecă în a. 1717; și în fine, *d)* că tot în a. 1717 aceste lucrări au început să fie traduse din limba latină în cea românească: «aceste toate... acmu de iznoavă ostenință luând din limba lătiniască iarăși pre cé a noastră romăniască le prefacem».

чалъ 1717 года рукописная въ листъ», adecă «*Chronicul Romano-Moldo-Vlach* sau *Antica și noua istorie a Daciei*», pe limba românească cu o mare prefață în latinesce, făcută în St. Petersburg la începutul anului 1717, scrisore de mână in-folio». Cf. Словарь достопамятныхъ людей Русской земли составленный Дмѣтр. Бантиппъ — Каменскимъ, часть третья, Москва 1836; idem Словарь Русскихъ свѣтскихъ писателей, сочинение митрополита Евгенія, т. I (Moscu 1845).

(1) Edițiunea de față, p. 179—180.

(2) Principele Dimitrie Cantemir a fost ales membru în a. 1714. Diploma sa de membru pörťă data de 11 Iulie 1714. Veđi textul ei în История о жизни и дѣлахъ Киѣзя Константина Кантемира, etc, p. 315 și în ms. *Collectanea Orientalia* (Cf. Operele lui Cantemir, tom. VII, p. 5).

§ 3.

Dacă însă traducerea Hronicului a început a se face în a. 1717, nu urmăzează că tot în acest an ea a și fost terminată. Din contra, găsim dovezi chiar în Hronic că autorul a lucrat la dînsa în curs de mai mulți ani și a completat-o cu note marginale până la finele vieții sale.

Ast-fel, în «Prolegomena» din cartea I, cap. III, cetim cele următoare : (1)

«... în scurt atîta țară cuprindé Dachîia măluroasa, *cît la anul trecut* la pacé între Nemți și între Turci la Pazarovți, făcută, au luat Chesarul, de la Sultanul turcesc».

Pacea de la Pasaroviț încheiîndu-se la 21 Iulie s. n. 1718, urmăzează că pasagiul de mai sus n'a putut fi scris de Cantemir decît în anul 1719. Cel puțin el nu figuréază în manuscris ca notă marginală, ci face parte din însuși cuprinsul textului. Acésta ne autorisă a admite că diacul, transcriînd conceptul său izvodul lui Cantemir, a întrodus chiar în text frasa menționată, dacă presupunem că în acel concept ea figură ca însemnare marginală făcută în anul 1719, iar nu că făceă parte din însuși textul conceptului.

Mai departe : Insciîntarea «cătref cititoriu» ce vine imediat după «Praefatio» și înaintea «Catastihului istoricilor, gheografilor, poeticilor,» etc. a fost scrisă după ce primul volum al operei fusese deja terminat și gata de a fi dat la tipar. Acésta rezultă în chipul cel mai neîndoios din cuprinsul acelei însciîntări, care se află în manuscris scrisă cu mîna proprie a autorului și sună ast-fel (2).

---

(1) Edițiunea de față, p. 69.

(2) Edițiunea de față, p. 49—52.

«Fost-au dară gândul, și nevoința noastră, *ca tot trupul Hronicul ăcestuia, în doaă tomuri* (adecă cărți mari) *să-l împărțim. Decî tomul dintăi (pe carile în ăastă dată vi-l dăruim)* să se numască *Hronicul a Vechimiș-Romano-Modovlachiîi*, carile începând de la descălecatul Dachiîi cu Romanî, adecă de la Traian Marele împărat, și de la anul Domnului și Mântuitoriului nostru Is. Hs. 107, cursul istoriîi, până dăpă prada lui Batie Hanul tătărăsc și până la înturnare lui Dragoș Vodă în țara Moldovîi, și lui Radul Vodă Negrul în țara Munteniască, caré s'au tâmplat, pre la anul de la Hs. 1274 duce, *iară al doilé tom* ăaste să începă de când curățindu-să locurile acésté de Tătari, și de toate năpăzile altor varvari, și precum zisăm, pomeniți Domni întorcându-să pre la locurile lor din bejeniile Ardialului, cu deosăbite titluri a Domnilor de Moldova, și a Domnilor Muntenestî, a să vesti au început, și să tragă rândul anilor, și povésté Domnilor, până la vremile noastre; *și așa împreună pe amândoaă părțile Istoriîi, la typariu să le dăm*. Ce ăasta după gândul nostru a săvârși, precum zisăm, câte-va împiedecături înna-
 inte eșindu-ne, cătră carile *acmù și slujba senatoriîi numai iusur' adăogându-să* (căci nevoile de casă și private, așeși nici le mai pomenim), ni-au căutat vrémé lucrului a mută ca când Dumnăzău ar învoi, și slabe puterile cu gândul ni s'ar potrivi, și acéia a istoriîi parte, la doritul săvârșit să ducem... *În ăastă dată dară tomul al doilé încă nesăvîrșit fiind, socotit-am, ca cu așteptare aceîi părți, așteptare științi lucrurilor, carile într'ăcasta să cuprind, mai mult să nu prelungim*. Așé omenișilor, și iubișilor sympatrioți, și fiete carile, a adeverinți istoricești iubitorî, de ăastă dată, cu *ăcest dintăi a Istoriîi noastre tomos*, în vrème de odihnă (pre caré dé-o cel ce pre Heruvimî, și SerafimI să odihnéște) zăbovinduvă, cu noi netréniciî împreună, pre cela carile toate darurile céle de săvârșit de sus, de la Părintele luminilor a purcéde pricinéște, rugați pentru ca să bineînvoiască, și pre *celalalt tomos* a istoriîi a săvârși, să ne învrednicim, *și mai curând cu mijlocul halcotypului tuturor să se obștiască*»

În ce an a scris Cantemir ăcéstă însciințare către cetitori, se vede din cuvintele sale: «acmù și slujba senatoriîi

numai iușuré adăogându-să». Principele român a fost înălțat de Impăratul Petru cel Mare la rangul de Consilier intim și la funcțiunea de Senator în ziua de 22 Ianuarie 1721 (1). Deci numai în acest an textul românesc al *Hronicului vechimei a Romano-Moldo-Vlahilor* fusese definitiv încheiat și prescris.

În cartea IX, capul II, adică în penultima carte a operei, găsim confirmarea acestei concluziuni: anume acolo unde, în dreptul cuvîntului *Pórta de fier* sau *Derbend*, se află scrise la margine cu cernélă diferită de cum e scris textul și cu propria mână tremurândă a autorului următoarele (2): «*pe care la anul 1722 cu închinăciune, Împăratul Peter Alexievici cu câte-va alte cetăți pe marginé mării Caspii până la țara Ghilianului supt stăpâniré sa o au adus.*» De asemenea, puțin mai jos, unde se menționeză în text *Câmpîi Capricului*, se citește altă notă pe margine scrisă de aceeași mână tremurândă și cu aceeași cernélă, deci în același timp cu cea de sus: «*Tragu-să câmpîi aceșté din apa Donului până la Hina, trecând peste apa Volgăi alăturé cu Uzbekul, pe care câmpîi dusu-ni-au vrémé și pe noi a-i vidé.*» (3) Acî neapărat Cantemir se referă la expedițiunea lui Petru cel Mare întreprinsă în Persia de la 5 Maiu până la 5 Noemvrie 1722. În cursul acestei expedițiuni Principele român, bolnăvindu-se foarte greú, eră aprópe să móră. Numai cu mare greutate a putut el a se întórce acasă la moșia sa Dumitrovca, la 19 Martie 1723, unde, la 21 August același an, și-a și dat obștescul sfîrșit în vîrstă abia de 49 ani (4).

---

(1) Родословие Князей Кантемировъ, pag. 298. — Iliinski, *Notationes quotidianae*, mss. în copie în Biblioteca Academiei Române.

(2) Edițiunea de față, p. 438 corespundătoare filei 277 r. din originalul manuscript.

(3) Edițiunea de față, pag. 438.

(4) Родословие Князей Кантемировъ, p. 311. — Iliinski, *Notationes quotidianae*; — L. N. Maikow, in *Russkaja Starina*, 1897, pag. 68.

Prin urmare cele două note marginale n'au putut fi scrise decât după luna Martie 1723 (1), când manuscriptul Hronicului fiind deja prescris și pôte și legat, ele nu-și puteau găsi loc în textul operei, și de aceea a trebuit să fie scrise pe margini.

O dovadă în fine că manuscriptul nostru a fost copiat cel puțin în parte, (de la fila 25 — 292), de pe «izvodul» lui Cantemir de către «un diac nedeplin știutor orthografii românesce», că autorul revisuise, îndreptase și completase în patru rînduri acest manuscript și că el nu perduse încă speranța de a-l vedé tipărit, este următórea însciințare autografă a lui Cantemir scrisă pe o fóie deosebită ce am găsit-o în manuscript și pe care o reproducem și în facsimile (2):

«Omenite cititoríule de al patrulea rînd íaste acmu cu acest de pre urmă, de am cercat greşelele aceştíi trude a noastre, unele ale noastre íară altele și maí multe ale diacului carile au scris-o de pe izvodu nostru; diacu dară fiind nedeplin știutoríu orthografíi româneştí, multă trudă ni-au dat cum să cade a o îndreptă, și pote încă în multe locurí să o fim trecut cu vidéré, ce nedejduim că la îndreptaré typografíei (de va vré Dumnăzău până la acéya vréme să ne lase cu suflare) toate să s(ă) îndreptéze. Asijderé în multe locurí va vidé cititoríul că la une mărturíi pomenim de numele istoricului, íară la ce carte, sau la ce cap anume nu însămnăm, ce și acásta cu graba silindu-ne, când culegém mărturiile din scriitorí uítam a însămna și capetele în carile să scriu acéle mărturíi; însă în bună credință íl adeverim, că la acel autor acéle mărturíi, precum le însămnăm, negreşit aşé le va află. Íară maí mult ce vom fi greşit, te poftim ca cu lină, și blândă inimă să îndreptéze, și să tocmască. Íară maí mult să adaugă, sau să scađă poftim să nu îndráznéscă».

(1) De asemenea probabil tot atunci s'a scris și nota marginală de la pag. 466 din ediț. de față, în dreptul cuvintelor «Tatarăi ce le đicé Comaní: *«aceşté sânt acmu Tătarăi cari șé chíamă Cobaní»*.

(2) Facsimilul II.

Acéstă însciinşare de sigur c'a fost scrisă de Cantemir în ultimele luni ale vieţii sale, când pare-se că presimţiă desnodămîntul fatal, căci ūice nefericitul Principe «de va vré Dumnăzău până la acéia vréme (adecă a tipăririi operei) să ne lase cu suflare.»

§ 4.

După mórtea lui Dimitrie Cantemir scrierile sale manuscrite s'au împrăştiat. O parte a rămas în mînile fiului său Antioch, de la care profesorul şi academicianul Bayer le-a împrumutat spre a le copia : sunt copiile manuscrite ce se păstrează în Biblioteca Museului Asiatic din Petersburg şi despre carî am amintit mai sus. Altă parte a trecut în posesiunea lui Şerban (Serghie) Cantemir, fiul lui Dimitrie, care Şerban murind în 1780 şi biblioteca sa vîndându-se prin licitaţiune publică, Nicolae Bantiş-Kamenskîi, un strănepot despre mamă al lui Dim. Cantemir, a cumpărat şese opere manuscrite ale lui Cantemir şi le-a dăruit în a. 1783 Arhivelor principale din Moscva ale Ministerului de Externe, unde se vîd până astăzi (1). Intre aceste manuscrite figuréază şi *Hronicul vechimei a Romano-Moldo-Vlahilor*, despre care Ban-

---

(1) Pe fie-care din cele şese manuscrite aflăm însemnat cu mîna proprie a lui Bantiş-Kamenskîi anul 1783, când s'a făcut donaţiunea. Aşa pe prima filă în josul titulaturîi manuscriptului *Hronicul Romano-Moldo-Vlahilor* se cetesce următórea însemnare în limba ruséscă : «Книга сія подарена въ Московскои иностранний Коллегій архивъ от надворнаго Совѣтника Николая Бантыша — Каменскаго 1783 года,» adecă «Cartea acésta s'a dăruit Archivei Colegiului Trebilor din afară din Moscva de către Consilierul aulic Nicolae Bantiş-Kamenskîi, în a. 1783». Veđi *Исторія о жизни и дѣлахъ Князя Константина Кантемира*, Moscva 1783, pag. IV şi p. 313 cu nota ; cf. şi *жизни Николае Николаевича Бантыша Каменскаго*, p. 58—59, Moscva 1818.

tiș-Kamenskii dăce (1) că l-a dăruit cu speranța că pôte cine-vă cu timpul se va găsi ca să-l traducă și să-l publice în limba rusescă. Kamenskii reproduce în cartea sa (2) numai prefața scrisă latinesce din *Chronicul* lui Cantemir, pe care o dă și în traducere rusescă. Acéstă prefață este tot ce vëduse lumina, din însemnata operă a strălucitului Principe, până la edițiunea Ieșană din a. 1837.

§ 5.

Cât despre manuscriptul latinesc al *Chronicului* se crede că a perit în marea Caspică cu prilejul expedițiunii de la Derbent, în anul 1722, odată cu multe acte și scrisori de ale Principelui și cu două opere ale sale : una intitulată : *De statu politico aulae Othomanicae saũ Istoria Mahomedanilor din vremea mincinosului prooroc Mahomet până la primul Împărat al Turciei*. scriere latinescă începută la Constantinopole și terminată la St. Petersburg în anul 1716 (3), și a doua : *Catechism compus de Cantemir în limba persană*, și din care se tipărise dejă în cursul expedițiunii prima cōlă și se trimisese Sfîntului Sinod din Petersburg, spre aprobare (4).

Este adevărat că în Biblioteca Archivelor principale din

(1) История о жизни и дѣлахъ Князя Константина Кантемира, р. IV : . . . «Но самая оная на Молдавскомъ языкѣ рукопись осталась, и отдана на сохранение въ Московской Архивъ коллегии Иностранныхъ Дѣлъ съ тѣмъ, что можетъ быть со временемъ и на нашемъ издастся языкѣ».

(2) История о жизни и дѣлахъ Князя Константина Кантемира, р. XXXI. Reproducerea se face cu omisiunea paginei 29 și a celor 27 rînduri din pagina următoare a edițiunii de față, cum și a ultimelor 8 rînduri din pag. 48.

(3) Mitropolitul Eugenie, Словарь русскихъ свѣтскихъ писателей, том. I, Moscva 1845, р. 264 ; Dimitrie Bantiș-Kamenskii, op. cit., р. 313, 314. — Idem, Словарь достопамятныхъ людей Русской земли. часть третья, Moscva 1836, р. 34—42. — Nota biografică din *Collectanea Orientalia* (Op. Cantem., t. VII, р. 4).

4) Nota de la 1725 în ms. *Collectanea Orientalia*.

Moscva se păstrează, sub No. 205, un manuscript in-folio, 96 foi, scris curent cu propria mână a lui Cantemir și intitulat *Historia Moldo-Vlachica*. Acest manuscript, dacă nu este însuși originalul latinesc care servise lui Cantemir la prefacerea în românește a Hronicului, dar de sigur este conceptul acelui original (1).

Spre a ne face o idee sumară despre conținutul manuscriptului, reproducem mai jos titlurile capitolelor cari compun întréga operă:

HISTORIA MOLDO-VLAÇICA.

Praefatio.

Cap. 1. De antiquis Daciae limitibus.

Cap. 2. De antiquis Daciae regionibus.

Cap. 3. De nomine et origine Dacorum.

Cap. 4. De Dacico regno antequam a Romanis delerentur (sic!).

Cap. 5. De expeditione Ulpii Traiani Imperatoris contra Decebalum regem Dacorum et Dacorum extirpatione.

Cap. 6. Proponuntur diverse authorum (sic!) opiniones de hodierna communi Valachorum gente.

Cap. 7. Authorum testimonia de coloniis Romanis a Traiano in tota Dacia locatis proferuntur.

Cap. 8. De secunda opinione eorum, qui volunt Valachos a duce Flacco ita fuisse vocatos.

---

(1) Bantiș-Kamenskiî, deși admite că originalul latinesc al Hronicului Cantemirian perise în marea Caspică la 1722 cu ocasiunea unei furtuni, însă observă (op. cit., p. IV) că la vinderea bibliotecii Principelui Serghie Cantemir, s'aû găsit câte-va caiete concepute (ciorne) ale lui Dimitrie Cantemir scrise în limba latină cu mâna proprie a autorului «și cari compun traducerea moldovenescă a acelei istorii. Aceste caiete sunt date spre păstrare la Archiva Ministerului Afacerilor Străine din Moscva.» Aci de sigur este vorba de manuscriptul *Historia Moldo-Vlachica*.

Cap. 9. De eorum opinione, qui prorsus negant Valachos esse a Romanis oriundos.

Cap. 10. De opinione illorum, qui Valachos Italos aut Romanos esse consentiunt quidem, sed quomodo in Daciam pereraverint, se nescire fatentur.

Cap. 11. De opinione illorum, qui volunt Valacham gentem neque a Flacco neque a Trai[a]no in Daciam introductam, sed multis seculis postea ex Italia primum in Transylvaniam ac inde in utramque Valachiam accessisse.

Cap. 12. Ex quo fonte tam putidus fabule emanavit (sic) latex.

Cap. 13. Quomodo ex vera historia de Ladislao et Bela regibus Hungariae Symeonis fabula de latronibus Romanis in auxilium regi Ladislao missis fuit conflata.

Cap. 14. De opinione illorum, qui concedunt quidem colonias Romanas in Dacia collocatas, sed easdem alios imperatores iterum revocasse.

Finis primi libri.

Proponuntur due propositiones cap. 2. (sic!).

Cap. 1. Prooemium.

Cap. 2. Proferuntur testimonia authorum chronologice Traianum imperatorem Romanas legiones et cives Romanos per totam Daciam collocasse.

Cap. 3. Confirmatur Traiani colonias ab illo tempore usque ad Aurelium Aurelianum Daciam incoluisse.

Cap. 4. Monitorium authoris.

Cap. 5. Confirmantur coloniae Traiani in Dacia ab Aureliano usque ad Constantinum Magnum.

Cap. 6. Confirmantur coloniae Traiani in Dacia sub Constantino Magno.

Cap. 7. Idem confirmatur sub imperio filiorum Constantini Magni.

Cap. 8. Confirmatur idem ab Iuliano Apostata usque ad Theodosium seniore.

Cap. 9. Proponuntur quaedam res Gotthicae ad rem Dacicam pertinentes.

Cap. 10. Idem confirmatur a Theodosio seniori (sic !) usque ad Attilae irruptionem.

Cap. 11. Proponuntur quaedam res Hunnicæ, quæ ad Dacicas pertinent.

Cap. 12. Confirmatur Daciam sub Romano imperio fuisse sub Attila et usque ad Iustinianum imperatorem.

Cap. 13. Confirmatur sub Iustiniano Romanos Daciam incoluisse.

Cap. 14. Iustinus.

Cap. 15. Confirmatur idem a Constantino Pogonato, ubi meta Dacia mentionis apud Graecos scriptores (sic !).

Cap. 16. Seculum quo de Daciae rebus multa fit apud Graecos scriptores mentio.

Cap. 17. Exemplaris opinio authoris super silentium et narrationem historicorum (rupt).

Cap. 18. Confirmatur Romano-Dacos sive Valachos post silentii seculum sub Constantino et Irene in Dacia extitisse.

Cap. 19. Confirmatur Romanos in Dacia vixisse sub hisce tempestatibus ex aliis scriptoribus.

Cap. 20. Idem confirmatur a Romano Constantini Porphyrogeniti filio usque ad (sic!).

Finis libri secundi.

Cap. 1. Prooemium.

Cap. 2. Confirmatur Dacoromanos sive Valachos in Dacia vixisse sub Isacio Angelo.

Cap. 3. Idem continuatur ex primo Isacii cum Blachis bello.

Cap. 4. Idem confirmatur ex secundo Isacii cum Valachis bello.

Cap. 5. Idem confirmatur.

Cap. 6. Idem continuatur sub imperio Alexii Angeli.

Cap. 7. Initium dominiî Ioannis, a quo descendit familia principum utriusque Valachiae unde omnes principes tam Moldaviae quam Transalpinæ in suis titulis semper Ioannes scribi solent.

Cap. 8. Idem confirmatur ex foelicibus Ioannis proeliis contra Latinos.

Cap. 8. (sic). Idem continuatur sub sub (sic !) Theodoro Lascari imperatore Graecorum.

Cap. 9. Dubia quorundam authorum de Ioannis Bulgariae principis relatio (sic), qua confundere videntur Ioannem principem Valachorum et Ioannem principem Bulgarorum.

Cap. 10. Idem confirmatur de transmigratione Valachorum ad suos populares in Transylvania (sic).

Cap. 11. Idem confirmatur usque ad annum 1266, a quo Moldavorum Muntanorumque annales Valachorum dominium in Dac. principatus distinctos de rebus his fusius scribunt.

Cap. 12. De separatione Valachorum dominii, quod sub Ioanne Alexio uno corpore constabat, in duos Moldaviae et Montaniae principatus.

Cap. 12 (sic). De antiquis et hodiernis Moldaviae et Montaniae nominibus.

Cap. 13. De provinciis Valachicae gentis, in quibus hodie habitant.
Finis libri 3.

Comparând titlurile acestor capitole cu cele corespunzătoare din Hronicul Romano-Moldo-Vlahilor ajungem la concluziunea că textul românesc, departe de a fi o simplă traducere a originalului latinesc, este o compunere nouă, cu mult mai completă și cu totul alt-fel împărțită decât textul sumaric ce ni s'a păstrat în *Historia Moldo-Vlachica* (1).

(1) O comparațiune cu tabla de materie a Hronicului învederează și mai bine acesta. Ast-fel să se compare:

liber I:	cap.	1	textul latinesc	cu edițiunea	de față.	pag.	62
	»	2	»	»	»	»	66
	»	3	»	»	»	»	70
	»	4	»	»	»	»	75
	»	5	»	»	»	»	80
	»	6	»	»	»	»	109
	»	8	»	»	»	»	118
	»	10	»	»	»	»	126
	»	11	»	»	»	»	135
		12	»	»	»	»	139
	»	13	»	»	»	»	144
	»	14	»	»	»	»	150

§ 6

Vine acum cestiunea despre manuscriptele existente ale Hronicului vechimei Romano-Moldo-Vlahilor.

Este sigur că afară de manuscriptul românesc al Hronicului ce se păstrează în Archivele de la Moscva, a mai existat un alt manuscript al aceluiași Hronic, pe care istoricul Engel îl văduse pe la a. 1800 în biblioteca Seminarului din Blaj bine conservat. Despre acest codex vorbește Samuel Clain în trei scrisori ale sale adresate lui Engel. În prima (din 14 Maiu 1801) dice că manuscriptul fusese cumpărat cu vre-o 70 ani mai înainte, adică pe la 1730, de

liber II:	cap.	2	textul latinesc	cu	edițiunea	de	față.	pag.	153
	»	3			»		»	»	181
	»	4	»		»			»	181
	»	5						»	220
	»	6			»		»		237
	»	7			»		»	»	247
		8	»				»	»	251
		9	»						259
	»	10	»		»			»	275
	»	11	»		»		»		277
	»	12	»					»	279
	»	13	»		»			»	314
		14	»		»		»	»	326
	»	15	»				»	»	336
		18	»		»		»	»	348
	»	19	»		»		»	»	359
		20	»		»		»	»	368
liber III:	»	2	»		»		»		395
	»	3	»		»		»	»	402
		4	»				»	»	404
	»	6	»		»		»	»	410
		7			»		»		412
	»	8	»		»		»	»	423
	»	8	»		»		»	»	433
	»	10					»	»	435
	»	11	»		»		»	»	461

către Ioan Clain, Episcopul de Făgăraș (1729—1751), de la un neguțător din Viena, care-l adusese dintr'o călătorie a sa la Petersburg. În a doua scrisoare (din 4 August 1801) el afirmă, de sigur greșit, că opera a fost scrisă mai întâi românește și apoi a fost tradusă în latinește; în a treia scrisoare în fine (din 12 Martie 1802), Clain comunică conținutul manuscriptului, despre care țice că este opera lui Cantemir și că a fost scris în Petersburg (1). Manuscriptul nu se scie însă astăzi ce a devenit; dar în proprietatea «Biblio-

(1) Johann Christian von Engel, Geschichte der Moldau und Walachei, I Th., pag. 26—27: «*Alte und neue Geschichte von Dacien*, ein grosses Buch in-folio in moldauischer Sprache. Eben dieses Buch in lateinischer Sprache — meldet der Biograph — sey in dem Kaspischen Meere verloren gegangen. Von dieser Handschrift, welche ich selbst in Blasendorf im J. 1800, in der dortigen Kloster- und Seminarialbibliothek gesehen habe, meldet mir Herr Samuel Klein, Basilik aus Blasendorf, von dessen Verdiensten um die walachische Sprachkultur und Geschichte weiter unten die Rede mit mehrern seyn wird: «*Continet jimites antiquae Daciae; item gentes, quae inhabitarunt Daciam; deinde bella Romanorum cum Dacis, et Romanorum ibi continuam habitationem; tandem Valachos modernos ostendit esse reliquias antiquorum Romanorum. Ad tempora vero Principum Moldaviae aut Valachiae non pervenit. Ideo de Radu Negro specifice nil habet; suum namque opus in Joannitio rege Bulgarorum et Vlachorum finit.*» (*Schreiben vom 12 März 1802*).»

«Ueber den Blasendorfer wohlbehaltenen Codex selbst äussert sich Hr. Klein folgendergestalt: «*Significo, opus Cantemirianum de Dacia scriptum fuisse lingua Moldavica, et ideo non versionem, sed originale ipsum me habere puto; hoc autem inde colligo, quod scriptum, quod prae manibus habeo, ante 70 annos Viennae acquisivit Patruus meus Episcopus Fogarasiensis Joannes L. B. Klein de Szád, a quodam Negotiatore, qui Petropoli fuerat, ubi ipsum opus est scriptum. Deinde totus in eo est auctor, ut probet, Romanos a tempore Traiani permansisse in Dacia, modernosque Valachos Romanorum esse reliquias et hoc opus pro Valachorum instructione scripsisse testatur: ergo debuit lingua ipsis nota scripsisse.*»—(*Schreiben vom 14 May 1801.*) «*Hoc opus Cantemir lingua Moldavica scripsit, postea vertit in latinam; sed latinum exemplar in Mari Caspio periit. Ergo bene dixi, dum scripsi, me ipsum autographum non versionem habere, maxime cum hoc m(anu)s(crip)tum habeam ab homine, qui illud Petropoli attulit, ubi etiam scriptum est, ut in ipso opere afferitur.*» — (*Schreiben vom 4 Aug. 1801.*)»

tecii școlilor din Blaj» — unde sunt adunate rămășițele bibliotecii fostei mănăstiri Sf. Treime din acel oraș, — se află sub Nr. 861 un foliant legat încă din secolul trecut în table de lemn îmbrăcate cu piele, având pe cotor inscripțiunea impresă cu litere de tipar: HISTORIA SEV RES GESTAE NATIONIS VALACHICAE, iar în lăuntru este scris cu litere latine de rînduitorul bibliotecii de la 1850, pe a doua filă: «Fragmentu dein Istoria lui Cantemiru». Puțin mai jos pe aceeași pagină, cu alt-fel de cernelă și cu altă mână: «Veđi Iarcu la 1835». Acastă notare provine cu siguranță de la venerabilul Canonic din Blaj, I. M. Moldovanu, care într'o scrisore din 24 Martie 1870, adresată lui Papiu Ilarian (1) cu privire la acest manuscris, îi comunică: «D. Cipariu mi-a spus, cumu că l'a vediut odiniora tiparitu si se fia ocurendu si in repertoriulu d-lui Iarcu. Nu dau in pripa de acesta carte, si dein acesta cauza nece potu notă anulu, la care ocure». Găsind probabil în urmă cartea lui Iarcu, profesorul Moldovanu a notat anul.

După fila pe care se află aceste însemnări urmăze 20 file albe, iar după ele vine textul care are drept primă numerotație de pagină 7, și merge ast-fel până la 608, după care urmăze alte 48 file albe.

Motivul acestui fel de numerotare este că manuscriptul începe la acea pagină 7 direct cu următoarele cuvinte și fără nici un titlu, ba începe cu trei sferturi de cuvînt: «[ți]nuri, înguste le socotim ale Dachii, cu condeiulă trecându-le lăsamă pre cititor să cerce la Bonfinio carele toate noroa-dele ce mai nainte lăcuia în Dachia pre anume le đice» etc., adecă începe cu parte din cap. III al prolegomenelor, care

---

(1) Păstrată în Biblioteca Academiei Române.

în mss. de la Moscva sună ast-fel,— luând frasa de la început: «Intr'acesta dară tract a tot trupului Dachii multe năroade la istorici să pomenesc lăcuitoři, așe în multe țări să să fie fost despărțit putem socoti, însă noi pe cele mai mici țări, carile ca niște *ținuturi le socotim a Dachii, cu condeul trecând, lăsăm să cerce cititoriul nostru la Bonfin, carile toate năroadele în Dachia de demult lăcuitoare, pre a-nume le dīce*», etc (1).

Lipsesc deci din manuscriptul Blăjan: titlul opereii, dedicația către Sf. Treime, Pridoslovia, Praefatio, Insciințarea către cititoriū, Catastihul Istoricilor, Gheografilor, etc., și capitolele 1 și 2, cum și începutul celui d'al 3-lea ale prolegomenelor. Aceste lipsuri de sigur nu existaū și în manuscriptul original de pe care s'a făcut copia, de ôre-ce, cum arătarăm mai sus, Engel ne spune că acel manuscript, ce-l văduse în 1800 la Blaj, eră bine conservat (wohlbehaltene), iar Samuel Clain asigură că în el se cetia locul unde fusese scris, deci aveă titlul, care lipsesce în manuscriptul Blăjan.

Paginațiunea de la 7 până la 260 este mai vechie și de aceeași mână care a notat în josul primei și ultimei pagine scrise: Monast[erium] Balasf[alvense] S[anctis]s[i]mae Triados (2); iar de la 260 până la fine este făcută de Canonul I. M. Moldovan, după cum singur spune în scrisôrea mai sus citată. E de observat că numerotarea este peste tot făcută cu cifre arabe, afară de paginile 251—260 cari aū o numerotare cirilică.

Tot autorul primei părți a paginațiunii are în josul urmă-

(1) Ediț. de față, pag. 67.

(2) Pe recto primei file, adică al filei anteriore celei cu notările bibliotecarului de la 1850 și a Canonului I. M. Moldovan, se cetesce, cu litere de tipar roșii aceeași indicațiune: M. B. SS. T., iar mai sus, scris cu creionul, 861, nr. mss.

tórelor pagine signaturile ce vor urmâ, dar carî nu corespund nici filelor, nici unei împărțiri regulate. In adevăr avem pe:

pag.	signatura	pag.	signatura
7	1 ^{ma}	96	24
9	2 ^{da}	102	25 ^{ta}
15	3 ^{tia}	104	26 ^{ta}
17	4	110	27 ^{ma}
23	5 ^{ta}	112	28
25	6 ^{ta}	118	29
31	7 ^{ma}	120	30
33	8 ^{va}	126	31
39	9 ^{na}	128	32
41	10 ^{ma}	134	33
47	11 ^{ma}	136	34
49	12 ^{ma}	142	35
54	13 ^{tia}	146	36
56	14 ^{ta}	152	37
62	15 ^{ta}	154	38
64	17 ^{ta}	160	39
70	16 ^{ma}	162	40
72	18 ^{va}	168	41
78	19 ^{na}	170	42
80	20 ^{ma}	176	43
86	21 ^{ma}	178	44
88	22 ^{da}	184	45
94	23 ^{tia}	186	46

Cu p. 186 se sfîrșește acest fel de numerotare făcută în mod neregulat dar tot-deauna pe recto filei. Pe verso filei numerotate cu 46, adică pe pag. 187, se sfîrșesc prolegomenele. De aceeași mână, care a făcut acéastă numero-

tare, sunt însemnări și pe alte cărți din acea bibliotecă, după cum asigură Canonicul I. M. Moldovanu, în mai sus menționata scrisoare, când dice «era cumu că ordinariulu acestu-a a traitu în secl. trecutu, osciu securu, că-î vediu mân'a mai pre tote cărțile dein bibliot.»

Numele celui care a scris acest manuscris îl aflăm indicat în mai multe locuri (1), dar mai complet pe ultima pagină la sfârșitul Hronicului (pag. 607—608), unde se cetească următoarele:

«Acest hronic prefăcându-l dupe altul l-am scris precum să véde, eu Costandin robul lui Dumnezeu, și dascăl al școlii rumânești din Blaj, născut și venit din Țara Românească, din județul Românaților din satul Arceștii și l-am scris i[n] dîile Chesaro Crăiasiei M[aria] Th[ereza] purtând toîagul Arhierii Vl[ă]d[i]ca P[etru] P[avel] A[ron], vicareș fiind pré c[institut] Părintele Gherontie de Totoi, și Prefactor[e] școlilor fiind Părintele Athanazie Rednic.

«Inceputu-s'au a să scrie i[n] anul 1756 sept. 8, și s'au săvârșit i[n] anul 1757 martie 31».

(1) Așa, în josul paginei a 19-a, într'un ornament citim: «s'au scris în Blaj de Costantin 1756, Avgust 2.» La pag. 141 de asemenea stă scris în flórea unui A: Costantin Dimitrievici Dascăl Flaj în dîile Vlădicăi Pavel 1756, Octom. 6.» La pag. 221 sub o figură cu inscripțiunea «Turnul Vavilonului: «Scri-am eu smeritul între mișei Costantin dascalu Blajului în anul 1757.» La pag. 328, într'un ornament aninat de còda unui șérpe: «1756 dechem. 10 s'au scris pe aici.» La pag. 361, într'un triunghiù cu trei cruci: «1757 ghen. 20: s'au scris acest hronic de mine nevrédnicul Dascăl Costandin în dîile Vlădicăi Petru P. Aaron. La pag. 402: «Pe aici s'au scris în luna lui ghenarie în 24 de dîile 1757. Eu Costantin Dascal, al Episcopii Blajului.» Pe pag. 508 într'o flóre marginală e scris perpendicular față de text data în felul următor: «1757] 4/11, Fev. 24.» La pag. 522 în ornamentica literei A: «P[etru] P[avel] A[ron], Vla[di]ca Făg[ăraș] 1757 ; la pag. 526 în ornamentica literei L: i[n] dîile crăesii M[arici] Th[erezei] 1757 C[ostantin].» La pag. 588, în fauntru literiei n, din care es doué mîni, una cu sulîță: 1757 Costantin Dascalul. Pașca Crăsnicu.»

Manuscriptul este scris întreg de una și aceeași mână; dar citațiunile grecesci și latinesci, precum și unele cuvinte ce nu putuse să le descifreze dascălul Costandin Dimitrie-vici se vîd scrise de altă persoană cu inițialele I. C., în anul 1827, precum se cetesce într'o notă de pe ultima pagină: «Lacunae graecae et latinae suppletæ sunt ex veteri originali a[n]no 827, 27 iun. seu 9 iul. per I. C. m[anu] p[ropria] (1).»

Se pare că autorul numerotării până la 260 și al celei făcute în josul paginelor este același cu completatorul notelor latine și grece. El nu sciă, pare-se, franțusesc, căci nedescifrînd bine mss. anterior scrie, pe marginea paginei 462, la cap. 1 al cărții a VII-a [în mss. Blăjan a VI-a]: *Le grand Dictioner istoriq* (2).

(1) Mai sunt și alte observațiuni marginale ale aceluiași I. C.: la pag. 248: «NB. deest aliquid initium imperii Gordiani»; pag. 385: «non usu sed abusu»; această notă figurează și în manuscriptul de la Moscva și este scrisă cu mîna proprie a lui Cantemir; pag. 538 la margine în dreptul frasei cuvîntul poetului ce zice: fericit iaste cela ce primejdiile altora îl fac să să păzască» se notéză la margine adagiul latin: «Felix quem faciunt aliena pericula cautum»; pag. 592: «Veđi bine de Dragoș Vodă», etc., etc.

(2) Cu privire la împodobirea începuturilor de capitole din acest mss., avem de observat că, începînd de la p. 89 până la 225, mai tóte ornamentările sunt colorate, verdea și roșu fiind singurele culori cari se amestecă cu negrul de cernelă în aceste ilustrații marginale.

Ilustratorul manuscriptului are predilecție pentru șerpî și balauri. Așă la începutul cap. IV al cărții a III-a a prolegomenelor (p. 89) e un mare balaur, iar la pag. 97 (cap. VI al aceleiași cărți) unul cu coróna pe cap; la începutul cap. VIII, aceeași carte, este un șerpe (p. 105); la cap. 15, tot cartea a III-a (p. 159), un șerpe își vîră capul între nisce flori ce atárnă în josul unei mitre episcopale. În mijlocul florilor este data: 1756, cu cifre arabe. La p. 149 [cap. 17, cartea III-a proleg.] sunt 2 șerpî încolăciți, terminați într'o parte printr'un singur cap, iar de alta prin două capete, cu limbile impletite.

Tot dintre ilustrațiile colorate mai sunt: La p. 108 [cap. 9, cartea a III-a a proleg.] o corónă între flori; la p. 244 o corónă asemănătoare corónei regale române [cap. 12, cartea III-a, în textul nostru după mss. de la Moscva cartea I a Hronicului].

În privința împărțirii în cărți a manuscriptului, copia Românățenului Constantin Dimitrievici diferă puțin de originalul manuscript din Moscva. Într'adevăr, la p. 187, unde se dice «Sfârșitul Prolegomenelor» și care corespunde p. 167 din textul nostru tipărit, se mai dice alături: «*A părțit dinu tăi*». Precuvîntarea ce urmăzează e intitulată: Carte a 2; iar cartea I-ă din Hronic e intitulată: Carte a 3, parté 1 [p. 204; în textul nostru tipărit: p. 181], iar la finele ei este scris (p. 257): «Sfârșitul cărții a treia [șters: *a doua*] și a părții dinu tăi»; iar mai jos, transcriitorul adaogă: «După socotéla nóstră cumu trebuie adecă despărțită în tomuri [șters: *cuvântu înainte*]. Parté a doao, carte **Prima**. Cuvântu înainte spre înștiințare cetitoriului». De aci înainte cartea a II-a a Hronicului devine (p. 262): Parté 2. Carté întâi; cartea a III-a devine a II-a și așa mai departe.

Cap. 9 al cărții a VII din mss. de la Moscva lipsind (veđi ediția de față, p. 380), dascălul Constantin, care de sigur copiă după un manuscript la fel cu cel de la Moscva, cum vom arăta îndată, n'are nici el de unde să-l pună, dar urmăzează cu numerotația mai departe, numind (p.

În fine ca ilustrații colorate, afară de unele litere inițiale ale capitolelor, colorate în roșu închis și cuprinse tot între p. 89—225, avem la p. 111 [cap. 10 cartea III-a a proleg.]: Un turn, având în vîrf un stég pe care este scris, cu cifre arabe, 1756; un altul la începutul cap. 16 al aceleiași cărți [p. 164]; o barză cu aripile întinse alături de un n încoronat de o mitră episcopală la începutul cap. 18, aceeași carte [p. 185]; la p. 219 [cap. 4, cartea a III-a, adecă I-a a Hronicului din ediția noastră] un fel de vultur; și în fine la p. 225 «turnul Vavilonului» sub care este însemnarea mai sus pomenită.

Dintre ilustrațiile necolorate observăm: la p. 59 [cap. 9, cartea a II-a a prolegomenelor] o corónă; o alta d'asupra unui n, pe ale cărui base este încolăcit un șérpe [p. 41, cap. 2, aceeași carte]. Un șérpe la începutul cap. 2 din cartea a III-a [la noi a IV-a], p. 328, sub care e scrisă data: «1756, Dechem. 10 s'au scris pe aici»; un altul la cap. 16, cartea aceeași, p. 362; și în fine două capete de șerpî la p. 358 [cap. 14, cartea a III-a (mss. nostru a IV-a)].

488) cap. al 9-a pe cel de al 10; capitolul însă imediat următor devine 11, adecă așa cum eră și în manuscriptul după care copiă.

La începutul cărții a IX-a [la noi a X-a] se lasă afară cap. I care la Căntemir este: «Înștiințare cătră cititoriū» și începe direct cu cap. II (p. 580) devenit I; cap. al III-lea devine al II-lea și așa mai departe, ast-fel în cât la Dimitrie-vici în acéstă carte avem 8 capitoare în loc de 9. Acéstă omisiune, ca și deosebiriile arătate mai sus, nu e de admis a fi existat în manuscriptul după care s'a făcut copia, ci sunt de atribuit transcriitorului Românățen, care a făcut și alte schimbări la textul original. Așa lui nu-i place vorba lungă, frasele pompóse, exclamațiunile și explicăriile prea pe larg din manuscriptul pe care-l copiă, ci caută a le simplifica, atunci când nu le suprimă cu totul. Pe el îl intereseză absolut numai faptele istorice.

La pag. 508 a manuscriptului Blăjan, imediat după titlul cap. 2, cartea a VII-a (adecă a VIII în realitate), urmăză o notiță scrisă fórte mărunț, în care se dice: «Despre cumplită; vezi înainte. De la acest semn: <⬢>», semn care este pus apoi în partea stângă a mijlocului paginei a 509. Intre acea întrerupere însă a textului și continuarea lui se află transcrisă următórea bucată intitulată «Memorii» și care este un fragment de la finele Pridosloviei, cum resultă din apropierea texturilor:

Manuscriptul din Moscva

(Ediț. de față, pag. 25—26)

«Multe de toată stepena, multe de bun niam și încă împărătești, crăești, și domnești streine familii, în sinul său au priimit

Manuscriptul Blăjan

Memorii!

«În țara rumănescă și Moldovenescă, au venit acéste familii mari, adecă a Cantacuziniloră împărătesca familie, a Paleolo-

Moldova și țara Munteniască, precum sint a Cantacuzinilor, a Paleologhilor, a Sevastosilor, a Grililor, a Asanilor, a Hrisoverghilor, a Petralifilor, a Hrisoculeilor, a Russetilor, a Evpraiotilor, și altele multe a blagorodiei grecești florî, în țara sa au sădit cé cu singele Românesc evghenisită Dachia. Cătră acește de la megîiașii Léși Pototchiiaști, de la Litvani Raziivilii, de la Unguri Batorii, (din cari să trăge Stefan Vodă ce-î zic Burdujé) și încă mai de demult, de la Corvini să trăge Urechestii. De la Domnii, sau cum își zic îei Mârzi Crămești, Cantemireștii, și din Cercheshi Kabartaî câte va chipuri de frunte, (între carile au fost și Doamna lui Vasilie Vodă, din caré i s'au născut Ștefăniță Vodă. După ce au vinit supt stîagul lui Hs. între céle a boerimii vechi familii, î-au priimit, și î-au numărat Moldova. Așé craii Sirbești au dat, ș-au luat fetele, și fiéorii săi după fetele, și fiéorii Domnilor de Țara Munteniască. Așé Brâncovenii de la Bulgari să să tragă să povestéște; așé vechii Băsărăbești, din Basarabiia, (căriia acmî îi zicem Bugiac), au trecut la Olt. Așijderé Domnii și boerii moldo-

ghiloră, a Sevastosiloră, a Grililoră, a Asaniloră, a Hrisoverghiloră, a Petralifiloră, a Rusetiloră, a Evpraotiloră, și alte multe dină blagorodia Grecésă, Pentru a lor odihnă au venit în țări; Dină țara Leșască, Pototkiești, din Litfania, Razivilii, de la Unguri, Batorii, (dină cari să trăge Stefană Vodă, de-î zicu Burduja): dină Corvini mai înainte să trăge Urechestii, de la Tătarî din Mirzale, Crămești; Cantemirești și dină Cercheji Cabartani câte-va persoane de frunte între cari au fost și Doamna lui Vasilie Vodă, din caré s'au născut Ștefăniță Vodă.

«Craii sârbești au dat și au luat fetele, și fiéorii lor după fetele și fiéorii Domniloră muntenestii:

«Brâncovenii zicu că să trag dină Bulgari. Băsărăbeștii cei vechi dină Basarabia ce-î zice acum Bugiacul, au trecut la Olt în țara Rumănescă.

«Îliași fiéorul lui Alixândru Vodă dină Moldova, au luat doamnă pe Maria sora Sofiei crăiesei lui Vladislav craiulă Leșăscu (Dlugoș carté 11); Stefană Vodă celă mare și bun, au dat pe fie-sa Iléna după Ivană Vasilievicî împărătul Mosculă: Vasilie Vodă Moldovénu au dat

venești pre fetele sale Domnilor, și crailor strein, (luând sama bunătații nămului) a le da nu s'au apărat, precum la istorici citim (Dlugoș, carté 11). Iliăș, fi-
 corul lui Alexandru Vodă, să fie luat Doamnă pre Marița sora Sofiî crăiasîi lui Vladislav craiului Leșesc; Ștefan cel Mare și bun, să fie dat pre fie-sa Ilăna după Ioan Vasilivié împăratul Moscului. Vasilie Vodă o fică după Razivil ducul de Litvanița, și pe alta după Timuș Hmelinskie Hatmanul căzăcesc să fie măritat, știut ȳaste. Trécem aicé pentru lungimé, a mai pomeni a Bogdanilor, Moghileștilor, Constantinilor. ....»

o fată și după Razivil duca de Litfania, și alta după Hmenlinschiî hatmanul cătrăcesc (sic). Familiî ȳară în Moldova, Bogdaniî, Moghileștiî, Costantineștiî.»

Ce caută ore acest fragment intercalat la începutul unui capitol, cu care nu stă în nici o legătură? Să fi fost o fôie rătăcită, pe care dascălul Constantin, găsind-o în manuscrisul ce aveă înainte, a reprodus-o, saŭ pôte că fragmentul este scos din pridoslovie aceluî manuscript? Nu putem sci.

§ 7.

Ast-fel, din cele până aci arătate rezultă:

1) că episcopul de mai târziu Ioan Clain cumpărase la Viena de la un neguțator care fusese la Petersburg un manuscript Cantemirian pe la a. 1730 și-l dăruise apoi bibliotecii mănăstirei Sf. Treimi din Blaj;

2) că în a. 1756 și 1757, a scos o copie după acest manuscript Constantin Dimitrievici, «dascălul școlii rumă-

nești din Blaj», adecă al școlei de obște pe care cu doi ani mai înainte o înființase în Blaj odată cu gimnasiul de acolo Episcopul Petru Pavel Aron (1); și, în fine

3) că în a. 1827 un învățat român cu inițialele I. C. revăduse și completase lacunele, mai ales texturile grecesci și latinesci, dintr'acea copie cu ajutorul manuscriptului vechi cumpărat de Clain, și care până în 1827 se păstrase în biblioteca seminarului din Blaj.

Ce a devenit astăzi acel manuscript, nu se scie, dar din comparațiunea copiei făcute după dînsul cu manuscriptul original din Moscva, precum și din scrisorile lui Samuel Clain și arătările lui Engel, putem stabili următoarele puncte sigure :

I. Că în 1756, când a fost copiat de către dascălul Constantin, manuscriptul avea la început: titlul operei, dedicațiunea, prefața română și latină, lista autorilor citați, capitolele 1 și 2, și începutul capitolului al 3-lea, adecă tot ce vedurăm mai sus că lipsește în manuscriptul dascălului Constantin. Cu ocasiunea legăturii acestui din urmă manuscript probabil s'a fost lăsat la început mai multe foi albe ne-scrise, cu speranța dōră că mai târziu, regăsindu-se foile pierdute săū recurgēndu-se la ajutorul vre-unui alt manuscript, acele lipsuri vor putē fi împlinite.

II. Manuscriptul copiat de către dascălul Constantin eră și el o copie făcută la Petersburg după manuscriptul original păstrat astăzi în Archivele din Moscva, și anume o copie făcută după mōrtea lui Dimitrie Cantemir.

Dovadă despre acēsta este mai întăiū faptul, imposibil

---

(1) Constantin Dimitrievici e numit ca dascăl al școlei de obște în a treia ordinațiune a Episcopului Aron. Veđi *Acte și Fragmente* de Timoteiū Cipariū, pag. 217—229.

alt-fel de explicat, că lacunele existente în manuscriptul din Moscva și provenite din cauza pierderii unor foi dintr'însul în urma morții lui Cantemir, ne întâmpină și în manuscriptul Blăjan al lui Constantin, prin urmare ele trebuie să fi fost și în manuscriptul cumpărat de Clain.

Ast-fel în mss. din Moscva, lipsind paginile 408—413, unde se finia capul al V și începea capul al VI din cartea VII, precum și paginile 424—425, cari conțineau capul al IX-lea din aceeași carte (1), aceste lipsuri se constată și în mss. Blăjan, unde capul al VI lipsește cu totul (2), iar drept cap

(1) Ediț. de față, pag. 373 și 380.

(2) *Mss. din Moscva (ediț. de față, p. 372—373).*

«Apoi așe stăpânire acésta, supt stăpânire sa din rodul Slovenilor, au supus, a căroră numere sint acéste: Ciudii, Mérii, Muriî, Ceremișii, Mordviî, Permiî, Peceriî, Emii, Litfaniî, Zimholii, Corsii, Neroviî, Liubiî, Cozariî (cariî sint Bulgariî din Schythie pre lângă Don) Uhrebélii (adecă Unguriî albi), Cehii, Léhiî, Luteciî, Mozovșaniî, Polianiî, Drevlénii, Dregovicicii, Volinții Dvinénii, și alte multe părți și cetăți, și némuri carile cu toatele supt un nume de obște, Slavénî să chemă. Iară după ce au venit Ruric și au stănut a stăpâni...» (restul lipsește, fiind rupte 3 foi).

Mss. Blăjan, pag. 476.

«Și multe némuri supt stăpânire sa din némul Slovenilor au supus, a căroră nume sânt acéste, Ciudii, Merii, Muriî, Ceremișii, Mordviî, Pirmii, Peceriî, Eșii, Litvaniî, Zimhochii, Corsii, Neroviî, Liubiî, Kozariî, cariî sânt Bulgariî din Schithia pre lângă Don, Uhrebélii, adecă Unguriî albi, Cehii, Leșii, Luteciî, Mozovșaniî, Polénii, Drevlénii, Dregovicicii, Luținții, Dvinénii și alte multe părți, și cetăți și némuri, carele cu toate supt un nume de obște Slavénî să chiamă : Iar după ce au venit Ruric, și au stănut a stăpâni *Novogradul de-acii au început a să numi Rușii, cariî cursul vremilor încă măl mult lătindu-să, și multe némuri de Tătari peste Volga până la Kitai, și până în Okean, despre crivăfș, supt puléré împărășii lor, au adus, din carele măl vestile sânt, Sibirul, Astrahanul, Kazanul, și toată țara Căzăcescă, și până la Crăm, și acéste pentru împărășia pre curte li să ajungu.*»

al IX ni se dă conținutul capului al X din mss. de la Moscva (1).

Apoi notele, ce vedurăm mai sus că au fost scrise de Cantemir pe margine în urma expedițiunii persane din 1722 a lui Petru cel Mare, le găsim în copia dascălului Constantin figurând chiar în text (2), și tot ast-fel ele trebuie să fi fost și în mss. cumpărat la Viena, ceea-ce este o dovadă că acest din urmă manuscript fusese copiat după textul original al lui Cantemir, ast-fel cum el îl lăsase definitiv încheiat și revădut la mórtea lui.

De altmintrelea, atât primul cât și al doilea copiator al manuscriptului Cantemirian se feresc de a face vre-un adaos însemnat la textul original. Din potrivă, se observă, cel puțin la dascălul Constantin, unele lipsuri, cum este atunci când copistul n'a înțeles vre-un cuvînt, d. ex. la pag. 452 (ms. Blăjan — pag. 352, ediț. de față), unde cetim: «Balbul (ce va să zică)» omițînd astfel pe «fâicavul», adecă *gângavul*, cum se cetesce în textul original din Moscva: «Balbul (ce va să zică fâicavul).»

Pe când în manuscriptul din Moscva lipsesc rîndurile subliniate de mai sus ce figurază în mss. Blăjan, la acesta nu figurază cele 43 rînduri din edițiunea de față (pag. 373—374), cu care se finiă capul al VI, ast-fel că de la capul al V, manuscriptul Blăjan sare d'a-dreptul la capul al VII. Este acum întrebarea: De unde luat-a scriitorul manuscriptului din Blaj rîndurile subliniate? Figurau ore ele în mss. cumpărat la Viena, și în acest cas nu trebuie ore să admitem că atunci când s'a făcut copia după mss. Moscovit, din acesta încă nu lipsiă fôia 408—409? Sau pôte că cel care a copiat manuscriptul la Petersburg a completat singur lacuna pe care apoi a reprodus-o Dimitrievici? Cuvintele din urmă: «și acésté pentru împărăția pre curte (— pre scurt) li să ajungu» vorbesc pentru prima, ca și pentru ultima părere.

(1) În mss. din Moscva (ediț. de față, pag. 380) se cetesce: *capul IX, Doaâ...* (și apoi lipsesc pag. 424 și 425). În mss. Blăjan (pag. 484) cuvintele acestea sunt omise, trecîndu-se d'a dreptul la textul capului X pe care-l reproduce drept capul IX.

(2) Mss. din Blaj, pag. 554 și 555.

După cum am mai spus, același copist Constantin sare frasele poetice și comparațiunile, ca de pildă următoarea frasă: «Grecii, ca un om când trage de moarte, tând leșinând, tând iarăși mai răzsufând, și ca cum țărna mormântului și-ar fi scuturat de pe umere (1).»

El urasce inversiunile, dovadă exemplele aduse până acum și cele următoare puse în comparațiune cu mss. de la Moscva, exemple din cari se pot vedé și alte schimbări și înlocuiri făcute de scriitorul Românățen, care se află la Blaj pe la jumătatea secolului al XVIII-lea:

*Mss. din Moscva (Ediț. de față,
pag. 70.)*

«De vréme ce precum din cei vechi *așé* din *ceștî* mai noi scriitori, *țărâle* și hotarâle Dachii, precum au fost *stând* în vremile vechi, *precât* într'a noastră puțință au fost, *lî-am* arătat. *Decîta înaintea nu fără trébă a fi socotim, de ne vom sfătui* iarăș cu *acéiașt* scriitori, și *dela dănșî* să ne înștiințăm și pentru hireș numele Dachilor, și pentru începătura nîamului lor, adecă din cine și de pre ce locuri eșind, au vinit, ș'au stăpănit aceste locuri, de carile mai sus am pomenit. Precum dară pentru hotarâle Dachii, *așé* și pentru numele și nîamul Dachilor nu puțină tulburare între scriitori *vi-dem a să face*. Căci uniî Ghetii,

Mss. din Blaj.

«De vréme ce precum din cei veichi *așa* din *cei* mai noi scriitori *țărâle* și hotarâle Dachii precum au fost *stând* în vremile veichi, *cât* într'a noastră puțință au fost *lê-m* arătat; *însă și de aici înainte nu fără cale socotim a fi a ne sfătui*, iarăș cu *acela* scriitori, *pentru ca să ne înștiințăm* și pentru *însușt* numele Dachilor *cum și pentru începătura* nîmului lor, adecă din cine, și *din ce locuri au eșit de au stăpănit aceste locuri, ce* mai sus am pomenit. Precum dară pentru hotarâle Dachiei, *așa* și pentru numele și nîmul Dachilor nu puțină *tulburare vedem între scriitori a fi*; căci uniî, Getii, Dachii, și Daii tot un nîm, și tot un nume vor să fie, iară

(1) Ms. Blăjan, p. 536 = p. 422 din ediț. de față.

Dachiî şi Daii, tot un nîam, şi tot un nume vor să fie, iară alţiî şi în nîam, şi în nume vor să-î *deosăbască*. *Dect din carîî țin socotéla cé dintăiu, maî de frunte* ıaste Stravon, şi Dionysie Periighitul, **amăndoî vechî gheografi**; *ce a lui Dionysie cătă i-au fost păréré pentru Dachi*, deplin o au pomenit la cap. 1: Aşijderé o *parte de a lui Stravon, acoloş* pomenind, aicé de plin o *vom poftori-o*, carile după ce zice la locul pomenit, *precum Ghetîî*, stau spre maré nîagră, iară Dachiî spre izvoarăle Dunării, apoî adaoge şi acăsta.»

alţiî, şi în nêam, şi în nume, vor să-î *osăbescă, din carîî cet ce țin socotéla cé din tăî cel maî din tăî* ıaste Stravon, şi Dionisie Periighitul. *Dar a lui Dionisie păréré căt au fost pentru Dachi*, de plin o au pomenit la cap. 1. Aşijderé *dintra lui Stravon acolo* pomenind aicé deplină o *vom poftori*, carele după ce zice la locul pomenit *că Ghetii* stau spre Maré Nêgră, iară Dachiî spre izvoarăle Dunării, adaoge şi acăsta.»

De asemenea, un exemplu de prescurtare:

Mss. din Moscva (Ediţiunea de faţă, p. 75.)

«Vrând, ca pentru cé dinceput a Dachilor stăpânire să scriem, şi grămăzi de cărţi a maî vechî şi maî noi istorici întorcând şi răs- turnând, nu altă, ce ca cum într'un lavyrinth, (căruia nicî intratul nicî eşitul i să poate afla) să fim intrat, ni să pare.»

Mss. Blăjan, p. 21.

«Vrând pentru cé din început a Dachilor stăpânire să scriem multe cărţi ale veichilor, şi ale noilor istorici cetind în multă confuzie am intrat.»

Afară de prescurtări, de înlocuirea unor cuvinte prin altele întrebuinţate în Țera-Românescă, ca d. ex. *mirare* şi *minune* în loc de *divă*, *a mânji*, în loc de *murui*, etc., mai e de observat că în unele părţi dascălul Constantin, sau póte chiar primul transcriitor, pe care-l va fi copiat dînsul,

a făcut greșeli de transcriere neînțelegând sau nedescifrând bine textul; așa la pag. 428 se scrie: «s'aũ sculat cu *domnul Mafra*», în loc de «s'au sculat cu *Donaimaoa*», adecă cu *flota*; iar la pag. 10, *măcroasa* în loc de *măluroasa*, ca să tăcem alte multe asemenea erori de cetire saũ de transcriere strecurate în manuscript.

În ce priveste neologismele, în special latinismele limbii lui Cantemir, dascălul Constantin nu numai că nu le înlătură, dar mai adaogă și el altele acolo unde nu le întrebuițase Cantemir, ca bună-óră: *surnumit* (mss. p. 158), în loc de *poreclit* (ediț. de față, p. 150, rîndul al 4), iar pe unele le mai accentuează, ca de ex.: «*pozitura* locului» (mss. p. 10), în loc de «*pusătura* locului» (ediț. de față, p. 69).

În resumat, dascălul Constantin Dimitrievici, un Românățen trecut în Ardél, transcrie, prescurtând une-orî pe ici pe colo și muntenisând, pe cât e posibil, textul original, avut la îndemână prin o copie.

Despre alte copii ale Hronicului Romano-Moldo-Vlahilor făcute sub îngrijirea saũ după mórtea lui Cantemir nu avem sciință. Dar cele două manuscripte aflate în biblioteca școlilor din Blaj aũ trebuit de sigur să fie cunoscute și utilizate de bărbații învęțați cari aũ eșit din acel focar al culturii naționale: de Samuil Clain, de George Șincai, de Petru Maior și de alți lucéferi ai némului. Rěspândirea în Transilvania a acestei opere pline de neologisme, în special de latinisme, va fi contribuit nu puțin la mișcarea de redeșteptare a Românilor de peste munți, mișcare care le îndreptă ochii către originea lor latină. Sufletele amintiților bărbați a trebuit să se încălděscă la flacăra iubirii de ném, care rěsare la fie-ce pas în opera părintelui istoriografiei române Cantemir. Sub înriurirea ideilor acestuia, a chipului sěũ de a concepe ori-

ginea întreg n mului românesc, din Nordul ca  i din Sudul Dunărei, ca dintr'unul  i același trunchi  sădit de Traian, patriarchul na ionalit ii române, — a  scris istoricii români de peste Carpa i,  i mulțamită lor ideia românismului s'a înfiripat  i a dob ndit cu timpul st p nire asupra tuturilor sufletelor rom nesc .

Până la ce punct însă  i în ce chip manuscriptele Hronicului lui Dim. Cantemir a  influen at pe amintii scriitori din  cola Bl jan , nu găsim că este locul de a cercet  ac ,  i trecem la ultimele două cestiuni ce ne-a  mai rămas să atingem: despre edi iunea din 1837 a Hronicului,  i despre edi iunea de fa  .

  8.

Este curios  i semnificativ tot de odată pentru istoria nóstră culturală, c  operele însemnate ale lui Dimitrie Cantemir, una din gloriile literaturii române  i sci n ei istorice, a  fost cunoscute  i date la lumină a   de t r i  la noi în  ter , atunci c nd unele din ele cu  ecim  de decenii mai înainte erau traduse  i tipărite în englesesce, fran usesce, nem esce, italienesce, grecesce  i rusesce,  i când numele autorului lor figură d'at ta timp printre  nv  a ii de frunte  i cu autoritate în literatura pop relor occidentale.

Ast-fel *Istoria Imperiului Otoman* scrisă latinesce de Principele Moldoven , tradusă în italienesce de fiul său Antioch, a v  ut lumina tiparului în traducere engles  în a. 1734, frances  în a. 1743, germană în a. 1745, «ca o carte ce nu- i are pereche» — pe când abi  în 1876 ea s'a redat Rom nilor  i pe limba lor, pe când textul latin al originalului st  încă netipărit. De asemenea *Descriptio Moldaviae* a ace-

luaşi fericit Principe, tradusă şi tipărită în nemţesce pentru prima oră la 1769, publicată în a doua ediţiune germană mai corectă la 1771, împreună cu portretul şi viaţa autorului, iar în limba rusă la 1789, o asemenea însemnată operă, şi, deşi tradusă românesce în 1806, dar acea traducere română n'a putut fi tipărită decât abia la 1825 în mănăstirea Némţu prin îndemnul şi cu ajutorul neuitatului Mitropolit Veniamin Costachi, pe când textul original latin nu s'a tipărit decât în a. 1872.

Operele lui Cantemir scrise în limba românescă de la sine erau menite ca să vadă lumina mai târziu, căci erau într-o limbă necunoscută învăţaţilor din Apus, şi împrejurările nenorocite din ţeră nu îngăduiau îndeletniciri literare sau ştiinţifice de acest fel.

Dar mulţămită iniţiativei şi sîrguinţei aceluiaşi Veniamin, vrednic archiepiscop şi părinte al literaturii românesce şi al şcolilor din prima jumătate a secolului trecut, se datoreşte îndeplinirea unei ultime şi vîi dorinţe a lui Dimitrie Cantemir: aceea «de a se obşti cu mijlocul halcotypului» primul tom al *Hronicului a vechimiî Romano-Moldovlahiîi*, adică manuscriptul Hronicului păstrat în arhivele din Moscva.

Răposatul Gheorghe Seulescul, «profesorul de filologie şi de istorie în şcolile publice,» pe care Mitropolitul Veniamin l-a însărcinat cu supraveghierea copierii şi tipăririi manuscriptului în cestiune, iată ce ne spune despre modul aflării şi tipăririi lui (1):

«După ce la anul 1825: tălmăcindu-să din limba ghermană în românescă să tipări la mănăstirea Némţului descrierea Moldovei

---

(1) Prefaţă. Din partea redactorului *Istoriei cătră bine-voitoriul cetitoriū*, în *Hronicul Româno-Moldo-Vlahilor*, Iaşi 1835, t. I, p. V.

Gheografico-Istorică, alcătuită de Domnul Cantemir și din catalogul adaos la Précuvîntarea aceleiași cărți să încunoscă numărul și felul cărților alcătuite de fericitul Domn, tot odată să vedem însemnată între cele pierdute și cea mai prețioasă visterie pentru nația românească și lumea istorică adevărat manuscriptul Istoriei vechi și noi a Dachiei înecat în marea Caspică. Deci când patrioții tânguiau pierderea unei asemenea neprețuite comori și dorea împreună cu multe alte nații asemenea păgubașe de ar fi cu puțință să se descopere afundurile mărilor și a Caspicei pentru a să vindecă niște atâtea de mari daune cu neputință a să pune la loc almintrilea, la 1833 după întâmplare ajungând la mîna iscălitului următoarea carte scrisă în limba latină și rosiană sub titlu: «Istoria sîu viața și faptele Domnului Moldovei Prințipul Costandin Cantemir», de Ber Profesorul de Istorie în Academia Petreburgului tradusă în limba rosiană de pe originalul latin, conșcris de Domnul Dimitrie Cantemir au de fiul său Antioh și de curatoria Academiei de Moscva tipărită latinesce și rusesce la 1783.

«În întâiul period al precuvîntărei acestei cărți aflăm următoarele: Dînd la lumină Istoria Biografiei Prințipilor Moldovei Cantemiresci, nu de prisos ar fi să înștiințăm pe cetitoriu de înșăși Istoria prințipatului Moldovei, carea fiind de trii ori ocupată de armile Rosiei este vrednică a fi scrisă Gheografic și Istoric mai cu de amănuntul, de cît este noastră până acuma cunoscută. Înșă o asemenea descriere are trebuințe nu numai de destulă ostentă, și carea nu este cu puțință după mărirea obiectului a fi aice încăpută, dar cere pe lângă acesta a ave scriitorul nu puțină știință de acest popor, a căruia fapte măcar de au și fost descrise de ore-cari streini Istoriografi, înșă nu cu acea amănunțime și sîrguință, cu care am așteptat de la însuși Prințepul Moldaviei Dimitrie Constantin Cantemir. — Acest bărbat spre mărirea numelui și a nației sîle, pre carea foarte mult a iubit-o și drept acesta a cercetat vechimele ei și pe Istoricii cari au scris despre întâmplările patriei lui, pre învățatul bărbat între cele multe și felurite ale sîle îndeletniciri au aferosit destule tempuri și pentru culegirea Istoriei Moldovenilor. El au alcătuit în limba moldovenescă Istoria veche și noastră a Dachiei seu Hronicul Romano-Moldo-Vlachilor, și începînd de la cele

mai depărtate timpuri au adus-o până la anul 1283. Póte că au scris-o și mai departe, însă aceea n'au agiuns în mánule nóstre, și macar că din nenorocire cartea acésta tradusă fiind în limba latină s'au perdut în expediția anului 1722, la împregiurările fortunei tâmplată pe mare Caspică, însă manuscriptul Moldovinesc în-folio de 587 fețe au rămas și s'au dat spre păstrare în arhiua Collegheiei interesurilor streine din Moscva, cu scopos că póte după vreme să se tipărescă și în limba noastră. În acésta carte să află întroducerea scrisă de însuși Prințipul Cantemir în limba latină, care fiind-că dă óre-care știință de nația Moldovenilor și mai vârtos fiind o alcătuire a însului Mărit bărbat, apoi s'au socotit Interesantă a se împărtăși aice în tótă a ei cuprindere.

«De aice încredințându-se iscălitul că pronia au íconomisit a nu să perde Istoria Románilor, de s'au și înecat orighinalul latin în Caspia, asăminea discoperire de sârg aducându-o la cunoștința Înalt pré sfințitului meñ patron D. D. Veniamin Costachi, Arhiepiscopul Sucevei și Mitropolitul Moldavei, Pré Sfinția sa (din a căruia înorînduire traducându-să s'au fost tipărit și sus însemnata descriere Gheografico-Istorică a Domnului Cantemir, cu acea patriotică bucurie, de carea înfocat virtuosul seű suflet la tóte înbunătățiteile întreprindere, agiunse a să face fundatorul Literaturei românești și a învățăturilor în patria sa), cu âmbe mánî îmbrățoșind și acésta ivită ocazie de a rădică un monument istoric patriei și nației, prin următorul adresă îndreptă cu cerire cătră ecselenția sa prezidentul plenipotent al prințipatului D: Ghenereal Pavel de Kiselev.»

În adresa sa cu data de 5 Fevr. 1833, vrednicul Mitropolit rugă pe Chísselef «a mijloci la înaltele locuri învoirea a să prescrie o copie de pe orighinalul sus arătatului manuscript». Prin stăruințele lui Chisselef se trimise Consulatului rusesc din Iași nu o copie, ci chiar orighinalul manuscript al Hronicului împreună cu orighinalul latinesc *Historia Moldo-Vlachica* al aceluiași autor, spre a se luă copii după ele. Ultimul manuscript pare a nu se fi copiat din cauză că nu s'a găsit la Iași o persónă aptă a transcrie textul

scris repede și cu multe prescurtări de către Cantemir. Dar cu transcrierea Hronicului s'a însărcinat o persoană «a da pe totă ziua câte trii côle curate și corect scrisă», Seulescul având îndatorirea «a colaționa côlele prescise, *de a să face întocma după orighinalul autoriului, atât în privire sintacsului, cât și a cuvîntelor.*» Odată côlele prescise și colaționate, numitul profesor fu însărcinat «și cu punerea la cale a se tipări acele côle în stampa Mitropoliei *fără cât de puțină schimbare.*» O înștiințare a lui Seulescu puneă publicul în cunoscință despre «aflarea și tipărirea» manuscrisului «*întocmai după stilul autoriului, atât în privirea sintacsului, ce este destul de figurat, cât și a cuvîntelor, ce pörtă în sine nu puține anticvități ale românizmului*» (1). Astfel în 1835 apărea : *Hronicul Romano-Moldo-Vlahilor alcătuit de Domnul Moldaviei Dimitrie Cantemir la anii 1710. Iară acum de pe orighinalul manuscript depozitat de fericitul autoriu în împărătesca Arhivă a Moscvei scozîndu-se, cu învoire pré înălțatului nostru Domn Mihail Grigoriu Sturza Vod. și din orînduirea Înalt pré sfințitului Arhiepiscop al Suceviți și Mitropolit Moldaviei DD. Veniamin Costache s'au typărit. Tomul I. Iași. In Typografia S. Mitropolii 1835, un vol. in-8°, pg. 365+81, cu portretul lui Cantemir și cu un «fac-simile său icoana scrisorei prințului D. Cantemir», și cu o «prefață din parté redactorului Istoriei cătră bine-voitorul cetitoriū», adevă din partea lui G. Seulescu.*

În anul următor vedeă lumină tomul al II-lea al publicațiunii sub un titlu mai simplu : *Al Hronicului Romano-Moldo-Vlahilor, compus de Domnul Moldaviei Dimitrie Cantemir,*

---

(1) Prefația, l. c., p. XVII.

tomul II, Iași în typografia S. Mitropoliei 1836, 1 vol. in-8°, pg. 402+117, cu o «prefăție din parte redactoriului la tomul al II-lea al Hronicului Romano-Moldo-Vlahilor», și la fine cu un registru de «cuvinte vechi românești întrebuințate de Domnul Moldaviei Dimitrie Cântemir în Hronicul Romano-Moldo-Vlahilor.»

Se înțelege de la sine, că o edițiune care să îndeplinescă toate cerințele critice moderne, să reproducă textul cu ortografia și particularitățile fonetice ale limbii autorului, nu eră de așteptat în acel timp, date fiind atât cunoștințele paleografice ale celor însărcinați cu copierea și colacionarea manuscriptului, cât și puținele mijloce de cari dispunea arta tipografică pe atunci la noi în țară. De aceea nu atât lipse de acest fel constatate în edițiunea Ieșană cată să ne surprindă, cât faptul ciudat, că deși editorul Seulescu primise sarcina din partea Mitropolitului Veniamin de a «pune la cale tipărirea fără cât de puțină schimbare», și deși însuși editorul încredințază nu odată că textul l-a tipărit «întocmai după stilul autoriului, atât în privirea sintacului, cât și a cuvintelor», totuși de la început și până la fine se procedză în chip diametral opus.

Deosebiriile între textul tipărit de Seulescu și originalul manuscript sunt nenumărate, și aceste deosebiri nu consistă numai în: ortografie, punctuațiune, modernizare sau dialectisare a cuvintelor, dar chiar și în lungi omisiuni, unele din nebăgare de sémă, cele mai multe însă făcute intenționat. Astfel mi-a trebuit mai. bine de șese săptămâni, lucrând în toate dăilele de dimineță și până târziu noptea, pentru ca să notez pe contrapagina fie-cărei file lăsate în alb între foile tipărite toate aceste deosebiri, așa în cât de sigur cu mult mai ușor mi-ar fi fost să transcriu din nou în între-

gime manuscriptul, decât să-l colaționez cu textul imprimat.

Omisuniile intenționate sunt de tot curioase, afară numai dacă ele nu vor fi fost probabil impuse de censură: toate pasagiile în care Principele autor vorbește ca un hain al prea puternicii împărății de la Constantinopole, ori-unde pana lui se revoltă contra tiraniei otomane și deplânge jugul robiei sub care zăceau țerile creștine, ori-ce cuvînt nefavorabil cu privire la religiunea mahomedană, chiar cea mai ușoră alusiune la lăcomia de bani sau la corupțiunea Guvernului turcesc, sunt lăsate la o parte sau sunt înlocuite cu alte cuvinte, cari une-ori schimbă chiar înțelesul textului Canemirian.

Iată bună-ora câte-vă exemple :

Paharnicul Gheorghe Seulescul pune să se tipărească la pag. XLI, rîndul 27, vorbele: «pré puternicul Monarh al Turcilor» în loc de «zmăul cu șapte capete Turcul» [p. 19, r. 14, ed. de față]; tot așa înlocuesce aceste cuvinte în tom. I, pag. 91, r. 16 și în tom. II, p. 313, r. 2 [ediț. de față, p. 106, r. 20 și 437, r. 30] cu «puternica împărăție a Turcului»; iar în tom. I, pag. XLII, r. 2, după omiterea cuvintelor «zmău cu șapte capete», următoarea propozițiune «ce au început *cu larg și nesăturat gîrlan a înghiți*» [p. 19, r. 15 — 16] este înlocuită prin cuvîntul «a supune», care nu există în manuscript. Frica de censură, probabil îl face de asemenea pe Seulescul ca să pună «i-aŭ căutat *Monarhului*» [p. XLVII, r. 15] în loc de «i-aŭ căutat *Tiranului*» [p. 23, r. 21]; «ascultătore sînt *monarhii* Turcești (p. 92, r. 7) în loc de «ascultătore sînt *tirăni* Turcești»; «și mai apoi și cu Turcii» (p. 92, r. 11) în loc de «și mai apoi și cu *vrăjmașii Lupi* Turcii»; «deși împărăției Turcului bani a da obligate sînt» (p. 92, r. 17) în loc de «deși *groazei Lumii*,

înpărăției Turcului bani a da obligate sint»; «Copiii Românilor zăcuială a fi n'au suferit» (p. 92, r. 26) în loc de: «Copiii Românilor zăcuială *păgânilor* a fi n'au suferit,» etc., etc.

Seulescu a șters chiar din textul latin al prefeței vorbele pe cari le înlocuise la t. I, p. XLI, r. 27 cu «préputernicul Monarh al Turcilor» în predoslovia corespunzătoare românească, așa în cât în loc de a avé: «Hi ipsi sunt Romano-Moldovlachi, qui, cum *septices draco, nefandissimus, inquam, Turca* . . . etc. [p. 41, r. 25—26] găsim în ediț. Seulescu: «Hi ipsi sunt Romano-Moldo-Vlachi, qui, cum *Turca*» [p. LXV, r. 11—12]. La p. XLV, r. 25, trebuia să începă următoarele: «Așé din ȕi în ȕi bălaurul acest vavylonesc îngrășindu-să, și îngroșindu-să, decîia toată lumé, ca cum pré strămptă peșteră să-i fie socotind, nici care loc să-l încapă având, schizmitus'au, ca cum chipul, și firé cé de șérpe bălaur învininat, ș'ar fi lepădat, însă alta de scorpie au îmbrăcat, pentru-ca ce cu colȕii a mușcă și cu fâlcile a îndupacă n'au putut, coada cu venin și toapsăc întrarmându-și, cu cel de moarte purtătoriu ac a împunge, și a pătrunde s'au apucat, spurcatul; și ce ca un vrăjmași leu a spintecă n'au avut cum, ca o pré vicliană vulpe, cu amăgéle și vicleșuguri a isprăvi s'au căznit.» [p. 22, r. 4—14]. Ei bine, aceste rînduri sunt cu desăvîrșire suprimate de Seulescu în pridoslovia românească, dar textul corespunzător din redacțiunea latină, cuprins în rîndurile 22—31 din p. LXVII, e păstrat [Cf. ediț. de față, p. 44, r. 9—17].

La p. XLVII, r. 6, se suprimă cuvîntul *căscată* acolo unde se vorbește de dărrurile cari se făceau «la căscata pórtă lui» prin tractatul lui Bogdan Vodă cu Turcii [p. 23, r. 11]. În textul latin al prefeții, de aci înainte nu se mai face vre-o schimbare. Urméază însă schimbările și suprimările în textul

românesc al pridosloviei. Aşa la p. XLVII, r. 12, ed. Seulescu, se cetesce: «Cinstea bisericescă, credinţa creştinască, şi legea orthodoxiei neimată şi nespurcată şi-aŭ ferit», pe când în manuscriptul original avem: «Cinsté bisericescă: credinţa creştiniască, şi légé orthodoxiîi *de turbată şi lunatecă bunguîtura muhammedintască* neimată şi nespurcată şi-aŭ ferit» [p. 23, r. 16]. Şi apoi imediat după acésta, editorul a lăsat la o parte frasa următoare: «Nici vîi fiind (Românii) au putut sufferi ca vre-odată stéoa cé cornorată, de asupra a pré svânt sâmnului crucii să rădice» [p. 23, r. 17—19]. Şi tot aşa la pag. 93, r. 3 se şterg cuvintele «nesăţioasă lăcomia păgânéscă» [p. 107 r. 13]; la aceeaşi pagină, r. 7, se şterge: «în voia Porţii» în loc de «în voia tirannului»; se şterg cuvintele «minciunos Prorocul» (t. 2, p. 315) înainte de Muhamed (cf. p. 436, r. 10 [comp. t. II, LXIX, r. 71, ed. Seulescu cu p. 537, r. 13, ed. de faţă]; în t. 2 p. 130 către fine se tipăresce: «prin întroducere învăţăturii lui Muhamed» în loc de: «cu spurcată descălié lui Muhammed Pseudoprofitului»; etc., etc. În fine încă un exemplu de omisiune găsim în tom. II, pag. 115, unde se cetesce: «lét 570 născutu-s'aŭ Muhamed, carele aŭ alcătuit legea şi cartea Curanului, născutu-s'aŭ în luna...», pe când în manuscriptul original se şterge: «Lét 570, născutu-s'au *puiul viperii, părintele minciunii, fiul întunérecului, înpelîţat chipul Dîavolului, Silţa Sataniî, Gura Tartarului, ucigaşul Sufletelor, vrăjmaşul adevărului, ocară Lumii, Cinsté musulmanilor, Pseudoprofitul Muhammed, carile din suflaré, şi şopta Sataniî, au scornit légé, şi carte Curanului, căzut-au di[n] pântecile mâne-sa în luna ..*» [p. 326, r. 16—22].

Tendinţa de a modernisa limba lui Cantemir este ce-vă mai pre sus de puterile lui Seulescu. De pildă, Cantemir scrie:

caré poftéște [p. 5, r. 10), iar Seulescu îl corectează: *care poftește* (t. I, p. XXI, r. 15); *vréme* [p. 5, r. 12] el o corectează în *vremé* (t. I, p. XXI, r. 17); *văděște* [t. I, p. 5, r. 17] în *vădește* [t. I, p. XXI, 23); *azvârléște* (t. I, p. 6, r. 4) în *azvârlește* (t. I, p. XXII, r. 17); *odihnéște* [t. I, p. 6, r. 5] în *odihnește*; *izbéliște* [t. I, p. 6, r. 25] în *izbeliște* (t. I, p. XXIII, r. 17), și așa mai departe în tot cursul operei, schimbând pe *é* (ѣ) în *e* (е) ori-unde ađi se pronunță *e* în locul diftongului. Tot așa cu *ia* (ѧ), pe care îl înlocuesce în unele părți cu *e* (е). De exemplu: *ıaste* [(ѧѣѣ), p. 10, r. 2, 11 și 12] schimbat în *este* [(ѣѣѣ) t. I, XXVIII, r. 7, 18 și 19)]; aceeași modificare la p. 17, r. 17, la ed. Seulescu, t. I, p. XXIX, r. 7, etc.; apoi *trebuıa* [(ѣѣѣѧ), p. 18, r. 18] schimbat în *trebue* [(ѣѣѣѣ), t. I, p. XL, r. 21], și așa mai departe. Nu mai vorbim de schimbările făcute în edițiunea lui, care este tipărită cu cirilice, așa în cât acolo unde în manuscript este ѣ ori ѧ el pune ѧ, е ori invers; acolo unde după o șuerătore (j, s, ș, ț, z) vine regulat la Cantemir un *i*: ex. *sintem* (= sîntem), *singe* (= sînge), *așezînd* (= așezînd), *trimițînd* (= trimițînd) etc., la Seulescu se pune *î* în loc de *i*.

În prefața la tomul al II-lea editorul crede necesar a observa: «Cu acéstă ocazie socot de cuviință a mă apologhi cătră binevoitorii cetitori că atât stilul cât și cuvintele latine, iar mai chıar vechile Românesci aflătore în acéstă carte, nu sînt Latinizații seü neologhismuri, după cum s'ar puté păré unora întrodusă cu prilejul tipăririi ca niște falsificații în locul altor cuvinte, ce ar fi întrebuintat în adevăr auto-riul, *nice de cum să se prepună o asămîné culezare, care ar fi împrotiva chıar celei cu dinadinsul pretenței a auto-riului, rostită în declarația sa, ce să îm fășoșază prin fac-*

similul adaos la începutul tomului întâi, unde dice: «Că mai multe să adaogă, seŭ să scază poftim să nu îndrăsnească cineva». Dară să credă că sînt curate ale autorului și ale graiului Românesc vorbite de Moldoveni în acea epohă...» Ei bine, cu toate aceste asigurări, Paharnicul Seulescu preface cuvintele: *pridoslovîa* în *prefațiă* (t. I, p. XXI), *slujilorești* în *ostășești* (I, 203, r. 22), *vremi* în *timpurî* (I, 206, r. 18), *lét* în *an* (I, 240, r. 4), *odihnă* în *răpaos* (I, 156 către fine), *slujitori vechi* în *oșteni vechi* (I, 177, r. 12), *năroade* în *popoară* (I, 177, r. 19), *dumnăzeele* în *zinele* (I, 58), *dumnăzăul* în *zinul* (I, 58), etc.; ba schimbă însuși titlul cărții, căci cetim:

In manuscript:

Hronicul vechimei a Romano-Moldo-Vlahilor întâi pre limba Lătiniască izvodit, iară acmù pre limba româniască scos cu truda și ostenința lui Dimitrie Cantemir voevodul și de moșie Domn a Moldovii, și a svintei Rossieștiî împărății Kniaz, in Sanct Peterburg annul 7225 = 1717.

In edit. Seulescu:

Hronicul Romano-Moldo-Vlahilor alcătuit de Domnul Moldaviei Dimitrie Cantemir la anii 1710.

Prin această alterare și prescurtare a titlului se înlătură: mărturia lui însuși Cantemir că Hronicul e «scos cu truda și ostenința» sa; se lasă afară titulatura autorului: «voevodul și de moșie Domn a Moldovii, și a svintei Rossieștiî împărății Kniaz»; de asemenea se omite forma genetivală «Hronicul vechimei a Romano-Moldo-Vlahilor,» etc. In fine se schimbă chiar și anul indicat de Cantemir, căci pe când în manuscript se vede lămurit 7225 adică 1717, Seulescu pune 1710. De unde va fi scos el această dată, care este tocmai

anul suirii pe tron a lui Dimitrie Cantemir, și când numai la îndeletniciri literare n'ar fi gândit el, nu putem sci; dar vedem pe unii învățați că s'au creșut în drept să presupună că «manuscriptul ce a fost trimis la Iași în anul 1834 spre decopiere, tot din Archiva Ministerului de Externe din Moscva, samănă a fi purtat pe titlul său alt an [decât 1717], pentru că G. Seulescul, carele a fost însărcinat cu copierea și cu tipărirea acestui op, ȳice în titlul lui tipărit că «Hronicul Romano-Moldo-Vlahilor este alcătuit de Domnul Moldaviei Dimitrie Cantemir la anii 1710 (1)».

Cele până aci arătate sunt alterări voite de editorul însuși. Cele cari provin însă din cetirea greșită a manuscriptului, ca și din erorile de tipar, trec ori-ce proporțiune (2),

---

(1) Dr. I. G. Sbiera, *Mișcări culturale și literare la Români din stînga Dunării în rēstimpul de la 1504—1714*, Cernăuț 1897, p. 233. A se vedē mai departe în amintita operă pārerile deosebite de ale nōstre emise de către învățatul autor asupra timpului compunerii în latinesce și traducerii în romānesce a Hronicului (p. 232—236), pārerii asupra căroră găsim de cuviință a nu stărui.

(2) Vom indicā aci numai vr'o cāte-vā din ele, și mai întâiū erorile de cifre: t. I, p. XXX: pre la *unul* de la nascerea Fecioarei *Iis*», în loc de «pre la *anul* de la nașterē Fișoarii *420*»; t. I, p. XXXI: *668*, în loc de *568*; t. I, p. XXXII: *699*, în loc de *499*; t. I, p. XLI, nota: cap. 13, *19* în loc de cap. 13 și *16*; t. I, p. 4: *1206*, în loc de *1026*; id., p. 12: carte *15* în loc de *5*; 286, r. 1: *32 de miș*, în loc de *320.000*; t. I, p. 310, r. 10: *opt miș*, în loc de *400.000*; tot acolo, r. 11: *șēpte miș* în loc de *700.000*; t. II, p. 8, r. 7: cap. *14*, în loc de *41*; p. 32: cap. *76*, în loc de *96*; p. 90, r. 5: *6 miș*, în loc de *60.000*; p. 98, r. 3: *551*, în loc de *548*; p. 153: *76*, în loc de *763*; p. 168, r. 18: *820*, în loc de *320*; p. 222, r. 18: *1061*, în loc de *1065*; p. 331, r. 14: *1026*, în loc de *1206*; ib., r. 19: *1027*, în loc de *1207*; t. II, Tabla hronologică p. I: *1449*, în loc de *5449*; p. II jos: *74*, în loc de *94*; p. IX jos: *573*, în loc de *527*; p. XI jos: *6869*, în loc de *6469*; p. XXIII fine: *7 miș*, în loc de *700.000*, etc., etc. Apoi cetiri greșite, omisiuni sau erorile de tipar: e destul a comparā textul latinesc al prefetii care furnică de erori, de la început până la fine; din acestea citām: d. ex., p. LIV: paulo ornatius a *Lucceio*, în loc de *ab alio*; I, p. LXII: *Constantini filio*, în loc de *Constanti filio*; ib.: *Constans a parte*, în loc de *Constans a patre*; I, p. LXXI: *codenio postula tordo*, în loc de *postulat ordo*

aşa în cât cu drept cuvînt d-l D. A. Sturdza (1), ca şi re-

parte majori cedente. Mai departe în Insciinţarea ce o face Cantemir Românilor cetitori — şi căreia Seulescu îi păstrează titlul ce nu-l pusese la începutul cărţii — dîce între altele: «Nu cu multe avem aici pre Dumnévoastră iubiţilor, a vă supăra, devreme ce că de céle ce ar trebui pentru luminare, şi luminare adevérinţii Istórii nóstre»... (p. 49, r. 7—9). Partea subliniată e înălăturată de Seulescu socotind-o ca o repetare de prisos. Mai departe : t. I, p. 21 : «să fie lăcuit prin Daviziş, Alvokénii sau Deniş, în loc de «să fie lăcuit Prindaviziş, Alvochenii, Saldénii» ; t. I, p. 34 : «carele mai curat şi mai pre curat avum de dis» în loc de : «carile mai curat, şi mai pre scurt avum de zis» ; t. I, p. 81, r. 9 : «nici de răspuns a fi», în loc de «nici de răspuns vrédnicî a fi» ; t. I, p. 87 «arată-să pre scurt némul», în loc de «arată-să pre scurt precum nîamul» ; t. I, p. 113, r. 14 : *Dachia tot Ghetia s'au chemat*, în loc de : «Dachia tot *Dachia*, şi *Ghetia* tot *Ghetia* s'au chemat» ; t. I, p. 156, r. 6 : să-l *litrésască*, în loc de : «să-l *izbăvască*» ; t. I, p. 173, r. 1 : o *facem*, în loc de o *allâm* ; t. I, p. 175 r. 17 : pomenindu-ş, în loc de *tocmindu-ş* ; t. I p. 176 către fine : «Hic labor hoc opus», în loc de «Iloc opus hic labor» ; t. I, p. 203, r. 11 : *medén*, în loc de *meidian* ; t. I, p. 235, r. 18 : «Turcii au luat Ţarigradul» în loc de «Turcii au luat şi *fin* Ţarigradul» ; t. I, p. 319, r. 24 : *Armenilor*, în loc de *Alemanilor* ; t. I, p. 360, r. 19 : cu multul mai *mult* ar fi fost, în loc de : cu multul mai *plăcut* ar fi fost ; t. II, p. 22. r. 9 : *locurile*, în loc de *lucrurile* ; II, p. 82, r. 20 : oare-ce *scriind*, în loc de oare-ce *stricând* ; II, p. 19, r. 12 : *inruit*, în loc de *inquit* ; II, p. 110, r. 13 şi 14 : *Tutla*, în loc de *Tula* ; p. 114 către fine : nepot de *frate*, în loc de nepot de *fată* ; 127, r. 9 : a le *pomeni*, în loc de a le *tocmi* ; p. 166, r. 13 : *anî 7*, în loc de *anî 7 luni 7* ; p. 202, r. 11 : *Doinénii* în loc de *Dvinénii* ; p. 210, r. 22 : să *aducă*, în loc de să *audă* ; p. 244, r. 3 : *sămănătorii*, în loc de *sămăluitorii* ; ib, r. 9 : *scrûtorii*, în loc de a *secretării* ; ib., r. 24 : *dezbatut*, în loc de *dezlupit* ; p. 265 către fine : *cuprins*, în loc de cu *prepus* ; p. 314, r. 3 : a *lor* crăii, în loc de *altor* crăii. În Tabla Hronologicăscă, p. XIV : *Mihail*, în loc de *Manuil* ; p. LII : *îndemuă*, în loc de *îndemână* ; *Iude un turn*, în loc de *Iudeul turn* ; LVI : *Câmpului* în loc de *Krâmului* ; LXIV, r. 3 : *Leon Kesarîul*, în loc de *Leopold Kesarîul* ; LXV : *Mappa cetate*, în loc de *mappa ce ăste* ? ; LXXXV, r. 2 : *stă*, în loc de *sat*, etc., etc., pentru a nu mai înşiră aci atâtea omisiuni de autori citaţi pe margini (de ex. t. I, p. 5, 16, 86 ; t. II, p. LXXXIII, etc.), cum şi multe alte erori strecurate în transcrierea cuvintelor grecesci, latinesci, rusesci, etc.

(1) *Annalele Societăţii Academice Romane*, tom. X, Secţia I, pag. 29 30, discuţiunea urmată în sinul Secţiunii Istorice cu ocasiunea trimiterii misiunii Cantemiriane în Rusia. Răposatul Laurian combătea propunerea dîcînd că colaţionarea Hronicului «nu e de necesitate absolută. Ediţiunea Hronicului făcută la Iaşi sub privigherea răposatului Seulescu, este convins că s'a făcut în vederea minuţioasă a originalului, şi că trimisul nostru nu va pute afla diferenţe decât

gretatul Al. Odobescu (1) bănuiaă deja în 1877, înainte de a se fi făcut colaționarea cu originalul, că edițiunea Ieșană trebuie să conțină multe greșeli și chiar schimbări de text, ceea-ce cu prisosință vedurăm că s'a și confirmat.

prea mică, cel mult pôte în privirea ortografiei. » Mai departe ȳiceă: Cuprinsu Hroniculuă astăđi noă îl cunoșcem mai bine din alte sorginți; apoi confruntarea cu manuscriptul din Moscva, *a căruia autenticitate este dubie*, i se pare inutilă și prea costătore; în care cas d-luă crede că ar fi prea scump plătită pietatea noastră, întrebuițând astăđi, în misiuni, fondură cară pot avé destinațiuni mai ponderose. D. Dim. Sturdza întimpină că despre importanța colaționării nu pôte fi de opiniunea d-luă Laurian. Este de mare necesitate că, dacă am decis a se face o edițiune completă și corectă a luă Cantemir, să o facem pe siguranță că este exactă. *Oră-cât am veneră seriositatea lucrării de priveghiare a regretatuluă filolog și profesor G. Seulescu, nu trebuie și nu putem să admitem lucrarea luă ca infailibilă: auă putut să se strecore chiar eroră, căci dacă tipografiile noastre de astăđi, cu tot personalul la care auă ajuns, și încă fac multe eroră, cu cât mai virtos tipografia Mitropoliei din Iași cu 42 ani înapoă.* D-luă insistă a se observă de aprăpe manuscriptul spre a se îndreptă erorile ce se vor fi strecurat. Prin urmare susține misiunea propusă de Secțiunea Istorică». In același înțeles auă vorbit și d-niă Odobescu, N. Ionescu și V. A. Urechă.

(1) *Annalele Societății Academice Romane*, t. X, secț. I, pag. 30: «D-l Odobescu amintesc cum că misiunea nu ar avé numai scopul de a ne procură un text corect al *Chroniculuă*, care și acesta este necesar, de ore-ce nu i se pare că putem pune mare temeiă pe scrupulositatea luă Seulescu, carele nu se da în lătură de la exagerațiuni istorice, precum este *Isvodul luă Clanău*, ce i se atribue. Trimisul nostru va avé încă sarcina de a ne aduce relațiuni și chiar copie de pe acele diferite manuscripte inedite, de un mare interes, despre cară menționéză notele primite de la Consulatul rusesc. Părerea că G. Seulescu a compus falsificatul cunoscut sub numele de *Chronica luă Huru* și că Antohie Sion a prescris acel falsificat luând ca model chiar facsimilele autografuluă luă Cantemir din tomul I al *Hroniculuă Romano-Moldovlahilor*, am dovedit-o în mai multe conferințe publice ținute în anul 1882 la Universitatea din Bucuresci. Tot atuncă am arătat că același Sion este autorul unei serii întregi de documente ce mi se comunicase de tinerul d. G. Sion-Gherei, ca și al faimosuluă chrisov atribuit luă Ștefăniță-Vodă și privitor la drepturile de proprietate ale orașuluă Vasluiă. Cf. despre falsificatul Huru studiul nostru din *Revista pentru Istorie, Archeologie și filologie*, vol. IV, pp. 464—500.

§ 9.

Ast-fel o nouă edițiune a Hronicului lui Cantemir, publicată după manuscriptul original fără nici o abatere în fond sau în formă, se impune de la sine ca absolută necesitate.

Urmând ca edițiunea să se facă cu litere latinesci, și opera lui Cantemir fiind tot într'un timp o scriere literară însemnată și din punctul de vedere filologic, am căutat printr'o transcripțiune sistematică și minuțioasă a caracterelor cirilice, ca textul să fie nu numai exact reprodus, dar să păstreze intacte ortografia și toate particularitățile fonetice ale limbii autorului, spre a nu se perde ce-vă din valoarea lui.

În reproducere s'a urmat modul de transcriere adoptat prin publicațiunile anterioare de același fel.

Așa, s'a transcris:

a) dintre vocale:

ж	prin	â
ѣ	»	ă
ѡ	»	ă
ѣ	»	î sau în
ѣ	»	é
ѣ și ѡ	»	ia
ю	»	iu
ѣ, ѡѣ și ѣ	»	u
ѡ și ѡ	»	o
ѣ și ѣ sau ѣ	»	i
ѣ	»	î
ѣ	»	y

b) dintre consóne :

r	prin	g	(a, — o, — u), gh (— e, — i);
ʋ	»	g	(— e, — i), ģ (— a, — o, — u)
κ	»	c	(— a, — o, — u, — â), ch (— e, — i)
ч	»	c	(— e, — i), ċ saŭ é (— a, — o, — u)
		s}	
		z}	prin z
ж	»	j	
ц	»	ț	
ш	»	ș	
ш	»	șt	
th	»	th	

Locurile lăstate alb în manuscris, ca și lacunele din text, aŭ rămas necompletate, iar citațiunile din autori greci, latini, ruși și alte citațiuni, s'aŭ reproduș întocmai ca în manuscris fără nici o schimbare.

Glosarul de la finele volumului, întocmit de d-l Aureliu Candrea, conține pe lângă cuvintele și formele dispăruș din limbă, și vorbele acelea, a căror semnificațiune a încercat modificări în cursul acestor două vécuri cari ne despart de Cantemir. Multe din cuvintele intrate în glosar se păstréză încă—deși în mod isolat — în unele localități din Moldova și chiar din Țera-Românescă; ele s'aŭ menționat însă în glosar din cauza interesului filologic ce presintă.

S'a dat etimologia numai a cuvintelor cu totul dispăruș din graiŭ, și pe cât acesta a fost cu puțință. Nu s'a întrodus în glosar forme ca *singe* (= sînge), *sintem* (= sîntem), *așezînd* (= așezînd), *lăsînd* (= lăsînd), *trimișînd* (= trimișînd), etc., evitându-se ast-fel o îngrămădire inutilă de cuvinte. Credem suficient de a atrage aci atențiunea asupra schim-

bării regulate la Cantemir a sunetului *î* în *î* după o șuerătoare (j, s, ș, ț, z). Nu s'a stăruit de asemenea asupra număróselor neologisme, cele mai multe împrumutate de autor d'a dreptul din latinesce, nici asupra încercărilor lui de a creă termeni noi din tulpine curat românesce, fiind că nici unele, nici altele, n'aũ pătruns vr'o dată în graiul de tóte ȓilele. În fine, spre a înlesni cercetările ulterioare asupra limbii așa de interesante a lui Cantemir, s'a indicat în glosar, alături de cuvintele tâlmăcite din Hronic, și locul unde aceste cuvinte ne mai întâmpină în cele-lalte scrieri românesce ale autorului și anume: în *Divanul Lumiĩ* și în *Istoria Ieroglifică*.

Un indice general, care ocupă aproape 300 pagini, ne dă resumatul întregii materii rinduită în ordine alfabetică și este merit, ca și tabla de materii ce urmăze după prefață, ca să înlesnescă consultarea operei. Indicele, lucrat de doi tineri elevi, a fost revisuit de d-l profesor N. I. Apostolescu, căruia țin să-i aduc aci viuele mele mulțumiri.

Portretul Principelui Dim. Cantemir, așezat în fruntea volumului, este o reproducere a fotografiei luată cu ocasiunea misiunii noastre la Moscva după originalul în uleiũ care se păstrează, împreună cu alte portrete ale familiei Cantemiresce, în Archivele principale din Moscva ale Ministerului de Externe. Fac-similul I s'a reprodus după cel făcut de noi, iar facsimilul II după o fotografie datorită amabilității d-lui Ulanitzki, Gerantul de afaceri al numitelor Archive.

Cât despre însemnata valóre sciințifică a operei lui Cantemir, despre metoda lui de investigațiune, despre critica isvórelor cu cari s'a servit și rezultatele la cari a ajuns patriarchul criticeĩ și al erudițiunii istorice în România, aceste

cestiuni își vor găsi locul lor mai potrivit într'un studiu special ce cugetăm a publică în curînd asupra vieții și scrierilor Principelui Dimitrie Cantemir.

De aceea încheiăm acî prefăța, ce a devenit puțin cam lungă, cu dorința ca generațiunile tinere să se adape cât mai mult din izvóarele nesecate ale învățaturii și minții înalte a nemuritorului Cantemir, să se încălădescă la rațele patriotismului lui ferbinte și luminat, și cetînd și recetînd mărêța opera de față, să-și întărescă cugetul și să ieă aminte vorbele nemuritorului ei autor : «Slujescă-să dară cu ostenințale noastre, nîamul moldovenesc, și ca într'o oglindă curată, chipul, și statul, bătrînețele, și cinsté némului său privindu-ș, îl sfătuesc, ca nu în trudele, și singele moșilor strămoșilor săi, să să mândriască ; ce în ce au scăzut din calé vredniciii, chîar înțelegând, urma și bărbăția lor răvnînd, lipsele să-și pliniască, și să-și aducă amente, că precum odată, așé acum, tot acîia bărbați sint, cariî cu multul mai cu fericire au ținut cinsteși a muri, de cât cu chip de cinsté, și de bărbăția lor, nevrednic a trăi.»

Gr. G. Tocilescu.

1 Octomvrie 1901.

TABLA DE MATERII (*)

	Pag.
PRECUVÎNTAREA EDITORULUI	I
TABLA DE MATERII.	LIX
TITLUL CĂRȚII DAT DE AUTOR.	1
DEDICAȚIUNEA DIN PARTEA AUTORULUI	3
PRIDOSLOVIE	5
PRAEFATIO	29
CĂTRĂ CITITORIŪ	49
CATASTIHUL Istoricilor, Gheografilor, Filosofilor, Poeticilor și a altor oamenî învățați, Ellinî, Latinî, și de alte nîamuri, a căroră numere să pomenesc, și mărturiile li să aduc într'acest Hronic	53
PROLEGOMENA	57—168
Carté I.	57—83
CAPUL I. Pentru vechiū nîamul tătărăsc, carile în svânta Scrisoare să chîamă Gog și Magog, și pentru de obște hotărârē a toată Schytia, și pentru numele Dachiiî	57
CAP. II. Pentru céle vechî a Dachiiî hotare	62
CAP. III. Pentru vechî numerele țărâlor, carile de de- mult în Dachia să cuprindē.	66
CAP. IV. Pentru numele Dachilor și de începătura lor	70
CAP. V. Pentru crăiîa Dachilor, cum s'au început, și cum au fost mai denainte, decât a o supune Romaniiî	75
CAP. VI. Pentru oștenirē lui Traian împărat asupra lui Decheval Craiul Dachilor și de dezrădăcinarē lor	80
Carté a doa.	
Carē arată coreniîa nîamului Romanilor, precum din Elliniî Troadēniî să trage, și de începătura împărățiîi lor de la Remus și Romulus. Așjderē pre scurt în- sămniază, precum Româniî din Dachia, cariî astăzi sint	

---

*) Precuvîntarea, tabla de materii, precum și indicele general și glosarul sunt făcute cu ocasiunea publicării edițiunii de față.

Moldoveniî, Munténiî şi Ardeléniî, sint din niamul lor hirişî Romanî de la Italia, de Traian împărat pre acéste locuri aduşî	85—108
CAPUL I. Pentru nêmul Romanilor, din cine şi de unde sã trag ei din începătura lor	85
CAP. II. Arată-sã evghenia, şi slăvit niamul şi numele Ellinilor	87
CAP. III. Arată-sã ţărâle Ellinilor céle mai vestite.	90
CAP. IV. Arată-sã pricina războiului şi a prăpădeniîi Troadii	90
CAP. V. Arată-sã sfatul şi voevoziã a âmbe părţilor ellineşti.	92
CAP. VI. Bătaia a tuturilor Ellinilor la Troada, şi răzsipa ei	94
CAP. VII. Pentru tréceré lui Antenor şi a lui Enias la Italia, şi de stăpânirile lor acolo.	95
CAP. VIII. Arată-sã stăpâniré niamului lui Enias, până la naşteré lui Remus şi a lui Romulus, şi ciudată naşteré lor	96
CAP. IX. Arată-sã aflaré pruncilor şi moarté lui Amilius	97
CAP. X. Arată-sã temelîia Romîi, şi începătura împărăţiîi Romanilor	99
CAP. XI. Dovedescu-sã cei ce vor sã zică, că Romanii nu sã trag, nici sint din niamul Ellinilor	100
CAP. XII. Arată-sã pre scurt, precum niamul Moldovenilor, Munténilor, Ardelénilor, (cariî cu toîi cu un nume de obşte Români sã chîamă) sã fie din rodul său hirişî Romanî, şi precum Dachia au fost descălecată de Traian împărat cu cetăţeniî, şi slujitori Romanî.	104
Carté a triia	
Caré arată mărturiile scriitorilor, căruia cum i s'au părut, şi cum au scris pentru niamul Românilor în Dachia lăcuitorî. Aşijderé sã dovedesc unii scriitorî, cariî de nume Vlăhiî din părére, iară nu după adevăr au scris, şi mai vârtos basna unui Misail, şi a unui Simion sã desvălêşte. Aşijderé din potrivă sã dovedêşte, precum Româniî cestî de astăzi în Dachia sint tot aceiîa Romanî, pre cariî Ulpie Traian i-au adus atunci	109—168
CAPUL I. Aducu-sã innainte socotêtele scriitorilor pentru niamul Românilor din Dachia	109
CAPUL II. Pentru cu năpaste numele, pentru carile zic unii că Dachia mai pre urmă sã se fie chemat Flachia	111
CAPUL III. Arată-sã suppus şi scornit numele Flachii de la cine s'au născut.	112

CAPUL IV. Pentru Eneas Sylvius, cine a fost, și de greșită socotiala lui pentru numele Flachiilor	114
CAPUL V. Arată-să greu greșită socotelă lui Eneas pentru numele Flachiilor.	116
CAPUL VI. Dovedește-să precum, Dachia, nici cum n'au putut să se cheme Flachia de pe numele lui Flaccus Hatmanul.	118
CAPUL VII. Izvodul familiei Flachilor.	119
CAPUL VIII. Dovedește-să, că de pre acești Flachi, nici de pre unul Dachia să se cheme Flachia, n'au avut cum, și când	123
CAPUL IX. Iarăș pentru aceasta. părere altora, cari urmăză lui Eneas Sylvius.	124
CAPUL X. Pentru părere acelora cari mărturisesc, precum Vlahii să fie Români de la Italia, iară când, și cum să fie agiuns la Dachia, zic că nu știu	126
CAPUL XI. De părere acelora, cari așeși de tot tăgăduesc, precum Românii din Dachia să se fie trăgând din Români	127
CAPUL XII. De părere acelora, cari baiguesc precum nemul Românilor din Dachia, macar că de la Românii din Italia s'ar trage, însă nici de la Flac, nici de la Traian să fie aduș, ce cu multe vacuri mai pre urmă, cu alt chip întâi în Ardél, apoi într'amândoaă țările acéste să fie intrat	135
CAPUL XIII. Arată-să din ce izvor s'au scurs piștelnița aceștii puturoase Basne	139
CAPUL XIV. Arată-să, precum acésta basnă cu Laslău, iaste scornită din istoria adevărată, a doi crai ungurești	144
CAPUL XV. De părere acelora, cari priimăsc, precum coloniile Românești de la Traian, să se fie așezat în Dachia; însă pe acélăș alți împărați următori, iarăși să le fie rădicat, și să le fie tras înapoi	150
CAPUL XVI. Aducu-să pre scurt mărturiile a multor istorici, cari în scrisorile sale adevăresc, precum Ulpie Traian împărat au descălecat Dachia, cu cetățenii de la Roma, și cu oștenii bătrâni Români, și precum Românii cești ce astăzi lăcuiesc în Dachia, sint dintr'același nem, și dintr'acéiași viață a acelorași Români	153
CAPUL XVII. Pentru Monarșii Romanilor, cari au împărățit mai denainte de Ulpie Traian	162

CAPUL XVIII. Arată-să trii războaie a Dachilor, cu Romani sub Domitian	166
PRECUVÂNTARE, sau Pridoslovie în Hronicul vechimei Romano-Mol- dovlahiî	169—181
HIRONICON DACO-ROMANIÎ, adică a Țărâlor Românești	181—485
Carté I.	
Caré arată descălecatul Romanilor în Dachia, de la Traian împărat. Așjderé dovedește necurmat traîlul într'ânsa, de la același Traian împărat, până la Avrelie Avrelian împărat.	181—214
CAPUL I. Canoanele vor puté să să adevéřască lucrurile odânăoară adevărat făcute, însă în istoriî târziu, și rar pomenite	181
CAPUL II. Arată-să tocimala împărățiî și trii războaie a lui Traian împărat cu Dachii	186
CAPUL III. Arată-să zidiré podului de piatră peste Dunăre, și cel de pre urmă războiû, și peiré lui Decheval, și de tot prăpădeniîa Dachilor	188
CAPUL IV. Arată-să așezaré Romanilor în Dachia, și stărpîrî Dachilor dintr'ânsa	190
CAPUL V. Arată-să anul, în carile Ulpie Traian, au des- călecat Dachia cu Romani	191
CAPUL VI. Arată-să vredniciile lui Traian Marelui împărat.	192
CAPUL VII. Dovedește-să traîlul Romanilor în Dachia, de la Adrian, până la Antonie Pius	196
CAPUL VIII. De războaiele lui Adrian împărat	198
CAPUL IX. Dovedește-să traîlul Romanilor în Dachia de la Antonie Pius până la Marco Avrelie, ce l-au chemat Filosof	199
CAPUL X. Dovedește-să traîlul Romanilor în Dachia, de la Marco Avrelie filosoful, până la fîcôrul său Commod.	200
CAPUL XI. Dovedește-să traîlul Romanilor în Dachia de la Avrelie Commod până la Avrelie Severus Alecsandru.	203
CAPUL XII. Dovedește-să traîlul Romanilor în Dachia de la Avrelie Sever, până la Dechie	206
CAPUL XIII. Dovedește-să traîlul Romanilor în Dachia, de la Dechie, până la Valerian, și Galien	208
CAPUL XIV. Dovedește-să traîlul Romanilor în Dachia, de la Valerian și Galien până la Avrelie	210
PREVOROVIRE, înformuînd cititorul	215—219
Carté a doa.	
Caré arată trécerîa Romanilor din Dachia în Mysia, apoi dovedește, precum aceiaș Romani éřăși s'au înturnat de	

la Mysia în Dachia. Așijderé arată, precum aceiași Romanii, tot în Dachia au lăcuit de la Avrelie Avrelian, până la Constantin Marele	219—236
CAPUL I. Arată-să pre scurt viața lui Avrelie Avrelian, carile de moșiia sa au fost Roman din Dachia . . .	219
CAPUL II. Dovedește-să traiful Romanilor în Dachia, și supt Avrelie Avrelian	220
CAPUL III. Dovedește-să că acé a Romanilor trecere din Dachia la Mysia, pré scurtă să fie fost, și supt acelaș împărat iarăș la locul său, să să fie întors	222
CAPUL IV. Acésta să dovedește întâi, din socotială . . .	223
CAPUL V. Dovedește-să apoi înturnarea lor în Dachia din Istoricî, și traiful lor într'ansa de la moartia lui Avrelian, până la Claudiie	225
CAPUL VI. Dovedește-să traiful Romanilor în Dachia, de la Clavdie, până la Probus	226
CAPUL VII. Dovedește-să traiful Romanilor în Dachia, de la Probus până la Avrelie Carus	227
CAPUL VIII. Dovedește-să traiful Romanilor în Dachia, de la Avrelie Carus, până la Galerie, și Constantie Hlorus	230
CAPUL IX. Dovedește-să traiful Romanilor în Dachia, de la Constantin Hlorus, și Galerie, până la Constantin Marele	233
Carté a triia.	
Caré dovedește traiful Romanilor în Dachia, de la Constantin Marele, și Sfintul, până la Theodosie cel Bătrân și Bun	237—259
CAPUL I. Dovedește-să traiful Romanilor în Dachia, de la începutul împărătiîi lui Constantin Marele, până la peiré lui Lichinie.	237
CAPUL II. Dovedește-să traiful Romanilor în Dachia, până când Constantin au împărțit împărăția în patru părți.	239
CAPUL III. Arată-să precum Dachia să află în numărul Crăiilor împărătiîi Romanilor, când au împărțit Constantin Marele toată împărăția în patru părți, și în multe crăii	241
CAPUL IV. Arată-să patru pricinî, pentru ce s'au numărat acéste țări, și s'au însămnat despărțiré împărătiîi . .	243
CAPUL V. Dovedește-să traiful Romanilor în Dachia, după împărțala împărătiîi, până la pristăviré lui Constantin Marele	245
CAPUL VI. Arată-să Dachia, în testamentul lui Constantin Marele	246

CAPUL VII. Dovedește-să traiul Romanilor în Dachiia, de la fiul lui Constantin, până la Iulian Paravatis . . .	247
CAPUL VIII. Dovedește-să ședéré lui Constantin împărat în Dachiia și de pe moneta de dânsul în Dachiia făcută 248	
CAPUL IX. Arată-să traful Romanilor în Dachia, de la Iulian Paravat, până la Valentinian, și Valens	251
CAPUL X. Dovedește-să traiul Romanilor în Dachiia, de la Valentinian până la năpada Unnilor	253
CAPUL XI. Acăsta-ș să dovedește de la năpada Unilor, până la împărăția lui Valentinian cel tânăr	255
Carté a patra.	
Caré arată începătura némului Gotthilor, și de unde eșind ei au năpădit în Evropa. Așijderé multe și mari Crăii din Varvari descălecate. Așijderé eșiré Attilii cu Unni, și câte-va năpăzi a lor spre părțile Evropii. Așijderé dovedește traiul Romanilor în Dachia, de la Theodosie cel bătrân, până la Anastasie împărat; când s'au schimbat numele Dachiiei în Volochia; și Romanii dintr'ânsa s'au numit, Volohi	259—297
CAPUL I. Arată-să începătura a tot némul Gotthilor, de unde au eșit ei întâi, și apoi pre ce locuri cu ședéré s'au așezat	259
CAPUL II. Arată-să, precum Gotthii, numai căci au trecut prin Dachia, iară nu au stăpănit-o.	262
CAPUL III. Arată-să despărțiré Gotthilor, pre cari i-au supus Theodosie cel bătrân, și săvârșitul lor	264
CAPUL IV. Arată-să, precum, nici rămășița Gotthilor, cari au rămas supt stăpâniré Unnilor, Dachia să fie, stăpănit 267	
CAPUL V. Dovedește-să traiul Romanilor în Dachia, de la așezământul Gotthilor în Misia, până la Arcadie și Honorie	270
CAPUL VI. Dovedește-să traiul Romanilor în Dachia, de la Arcadie, și Honorie, până la Theodosie cel tânăr . . .	272
CAPUL VII. Arată-să poiadé Varvarilor d'întâi	273
CAPUL VIII. Arată-să poiadé Varvarilor a doua și a triia 274	
CAPUL IX. Dovedește-să traiul Romanilor în Dachia, de la Theodosie cel tânăr până la năpada Attilii	275
CAPUL X. Arată-să, multe descălecături, a multe Crăii din némul Varvarilor acestora	277
CAPUL XI. Acéia să dovedește până la năpada Attilii . . .	278
CAPUL XII. Dovedește-să traiul Romanilor în Dachia, de la Țesitul Attilii d'întâi, până la întoarcere lui iarăș în Schythia	279

CAPUL XIII. Arată-(să) năpada dintăi a lui Attila, cu Un-nii săi	282
CAPUL XIV. Arată-să a doua năpadă a Attiliei, asupra împărăției răzsăritului	284
CAPUL XV. Arată-să a tria năpadă a Attiliei	285
CAPUL XVI. Arată-să pricina, cu care Attila au aflat mijloc, de a intrare în Ghermania	286
CAPUL XVII. Arată-să răzbiré Attiliei în Ghermania, și în Italia și peiré lui	288
CAPUL XVIII. Dovedește-să traful Romanilor în Dachia, de la Leon Thracul, până la Zenon	291
CAPUL XIX. Dovedește-să traful Romanilor în Dachia, de la Zenon, până la Anastasie	293
Carté a cincé.	
Caré arată greutată aceștii Istorii, și pricina a continuații ei. Așijderé, arată, când, și cum s'au schimbat, numele Dachii, în Voloscaia, Volohia, Valachia, și precum acest nume cum Moldovenilor, așa Munténilor, și Ardelénilor prin multă vréme au fost tot unul, și de obște, iară mai pre urmă s'au despărțit	297—310
CAPUL I. Arată-să greutată aceștii Istorii	297
CAPUL II. Arată-să pricina spre îndemnare continuații Hronicului	298
CAPUL III. Arată-să, cé dintăi a Bulgarilor ieșire spre părțile împărăției Romanilor	301
CAPUL IV. Dovedește-să, precum numele Dachii, Bulgarii să-l fie schimbat, și precum Moldovanul, și Romanul, în limba lor tot un nume au	303
CAPUL V. Arată-să, precum numele Valachiei, după aceste tâmplări, multă vréme, cu Moldovenii, tuturor Românilor, de obște au fost	304
CAPUL VI. Arată-să pricina, căci fărăle acésté mai pre urmă, cu deosăbite numere, s'au numit	305
CAPUL VII. Dau-să și alte canoane trebuitoare, pentru mai curată înțelegere Hronicului înainte	307
Carté a șesé.	
Caré arată traful Romanilor în Valachia, de la Anastasie, până la Roman fióorul lui Constantin, împărat. Așijderé, arată năpăzile Bulgarilor ; și descălecatul țării și Crăiiei Leșeștii, și precum pre acésté vremi, nu numai Valahia, ce încă și Crâmul au fost, tot supt stăpânire împărăției răzsăritului. Așijderé arată așezare Ungurilor pe apa Tisei	311—359

CAPUL I. Dovedește-să traia Romanilor în Volohia de la năpada Bulgarilor, până la Justinian împărat	311
CAPUL II. Dovedește-să traia Romanilor în Volohia, de la Justinian, până la Justin	314
CAPUL III. Dovedește-să traia Romanilor, în Volohia, cu multe argumentări	317
CAPUL IV. Arată-să cetățile, carile Justinian au tocmiț, seu de iznoavă au făcut în părțile Dachiiei	321
CAPUL V. Arată-să pricina descălecăturii Crăiiei Leșești, din nēmul Slovenilor.	324
CAPUL VI. Dovedește-să traia Romanilor în Volohia, de la Iustin, până la Mavrichie	326
CAPUL VII. Dovedește-să traia Romanilor în Volochia, supt Mavrichie, și Hagan Domnul Avarilor	327
CAPUL VIII. Acéstaș să dovedește supt acestas împărat	328
CAP. IX. Acéstaș să dovedește, de la acestas împărat, până la Foca, ce-i zic Tiranul	330
CAPUL X. Dovedește-să traia Romanilor în Volochia de la Irachie până la fiul său Constantin	332
CAPUL XI. Acéstaș să arată de la Constantin fiul lui Irachie, până la Constantin Pogonat	335
CAPUL XII. Arată-să Volochia supt Constantin Pogonat, apucată de Bolgari, însă nu mult ținută	336
CAPUL XIII. Acéstaș să arată, de la Iustinian, până la Leontie	338
CAPUL XIV. Acéstaș să arată, de la Leontie, până la a doua împărăție a lui Iustinian	340
CAPUL XV. Dovedește-să traia Romanilor în Volohia de pe stăpânire Crămului	341
CAPUL XVI. Aceiași să arată, de la Leon Isavru, până la Constantin Copronym	343
CAPUL XVII. Tot așe să trăgăniază Istoriia de la Constantin Copronym, până la Constantin, și maică-sa Irini	345
CAPUL XVIII. Dovedește-să traia Romanilor în Volochia pre vremile lui Constantin și Irini, până la Nichifor, când s'au despărțit împărăția Apusului de a răz-săritului	348
CAPUL XIX. Acéstaș să trăgănază, de la Nichifor Patrichie, până la Theodora, cu fiul său Mihail	351
CAPUL XX. Acéstaș să înțelege de la Theodora, și Mihail, până la Vasilie Machedon	353
CAPUL XXI. Aceiaș să arată de la Vasilie Machedon, până la așezare Ungurilor, pe apa Tișei	354

CAPUL XXII. Acéstaş să arată de la Alecsandru, până la moarté lui Constandin, fiul lui Leon	356
Carté a şépté	
Caré dovedéşte traiul Romanilor în Volochia din Istoriciî streinî, şi mustră pe uniî buiguitorî, cariî pentru începătura némului Moldovenesc, cu hasne au muruit hârtia. Aşijderé arată începătura împărăţiîi Ruseşti, din cetată Chiovului, şi întoarcerea lui Vladimir, domnul Rusesc, la Creştinătate. Aşijderé pomenéşte într'o vréme supuneré Bulgarilor, supt împărăţiia răzsăritului, şi necurmat traiul Romanilor în Volochia, de la Roman fiul lui Constantin, până la împărăţiia lui Îsachie Anghel, când s'au dezbătut Românîi de supt împărăţiia Țarigradului	359—394
CAPUL I. Introducere, pentru pomeniré némului Moldovenesc, de la istoriciî streinî	359
CAPUL II. Arată-să necurmat traiul Romanilor în Volochia, până pe acésté vrémî, din mărturiile Istoriciilor Ruseşti şi Leşeşti	362
CAPUL III. Mustră-să nişte băsnuitorî, cariî pentru némul Românesc hârtia muruind, singurî pe sine, s'au ocărât	366
CAPUL IV. Dovedéşte-să traiul Romanilor în Volochia, de la Roman cel tânăr, până la Vasilie împărat	368
CAPUL V. Arată-să începătura stăpânirii Ruseşti, caré acum îaste putérnică Împărăţiia Moscului	371
CAPUL VI. (<i>Lipsesce începutul</i>)	373
CAPUL VII. Arată-să supt Vasilie Bulgarocton supuneré Bulgarilor, şi atâtăi pomeniré Vlahilor la istoriciî Greceşti	374
CAPUL VIII. Dovedéşte-să traiul Romanilor în Volochia, de la Constantin, fratele lui Vasilie, până la Constantin Monomah	378
CAPUL IX. (<i>Lipsesce în manuscript</i>)	380
CAPUL X. Arată-să traiul Romanilor în Volochia, de la Constantin Monomah, până la Constantin Ducas	380
CAPUL XI. Acéstaş să trăgăniază de la Constantin Ducas, până la Roman Dioghenis	383
CAPUL XII. Dovedéşte-să traiul Romanilor în Volochia de la Roman Dioghenis până la Mihail fiul lui Constantin Duca	384
CAPUL XIII. Acéstaş să arată innainte, supt acelaş Dio-	

ghenis împărat, și de la Mihail Duca, până la Alexandru Comnenos	386
CAPUL XIV. Acăstaș să arată, de la Alexie Comnenos, până la Emmanuil Comnenos.	388
CAPUL XV. Acăiaș să arată de la Manuil Comnenos, până la Alexie Anghel	389
Carté a opta.	
Caré arată traiful Romano-Vlahilor, în Vlachia, apoi și în Misia, Thrachia, Machedonia, și până la Greția, de la Isachie Anghel, până la Ionnis Duca; când și Hănia Tătarălor în Crâm, și împărăția Aliotmanilor la Asia, s'au început. Așijderé arată când și cum s'au despărțit Romano-Vlahii de la împărăția Țarigradului. Războaiele, carile au avut Români cu împărații Grecilor, apoi după ce au luat Latini de la Greci Țarigradul, și cu Latini. Așijderé arată începătura Domniei Monarhicești a lui Ioan Domnul a tuturor Românilor, și de Domnița lui Hris, Domnul Cuțovlahilor în Greția, și așezare împăraților Grecești la Nichea, și pe ațuré 395—435	
CAPUL I. Pridoslovie	395
CAPUL II. Arată-să pricina, pentru ce Vlaho-Romani, s'au despărțit de la împărăția Țarigradului	399
CAPUL III. Arată-să, cu ce mijloc, au făcut ei, de s'au dizlipit Romano-Vlahii, de la împărăție	401
CAPUL IV. Arată-să războiul dintâi, carile au avut Români, cu Isachie Anghel împăratul	402
CAPUL V. Arată-să întoarcere Romano-Vlahilor de peste Dunăre, iară în Misia	403
CAPUL VI. Războiul al doile, carile au avut Romano-Vlahii, cu Isachie Anghel împăratul	404
CAPUL VII. Arată-să a triia războiu a Romano-Vlahilor, asupra lui Isaachie Anghel, cu biruință	407
CAPUL VIII. Arată-să lucrurile Romano-Vlahilor supt împărăția lui Alexie Anghel, carile singur s'au poreclit Comnenos	410
CAPUL IX. Arată-să, cum au vinit acest Ioan la împăratul, și cum mai pre urmă au stătut Domn tuturor Românilor.	412
CAPUL X. Arată-să cum au primit împăratul pre Ioan, și cum Hris Domnul Cuțovlahilor au rămas cu o samă în Greția	413
CAP. XI. Arată-să începătura Domniei lui Ioan, de la ca-	

rile s'au coborât familia Domnilor Românești, de pre carile toți, și până astăzi Ioan să scriu	417
CAPUL XII. Arată-să, jélnică cădéré înpărății Țarigradu- lui, pe mâna Latinilor	420
CAPUL XIII. Arată-să, nărocite războaiele lui Ioan Alexie Domnul Romano-Vlahilor, cu Latini	423
CAPUL XIV. Arată-să, așezare înpărății Grecești la Nichea, și moarté lui Balduin în robie	426
CAPUL XV. Arată-să și alte cu biruință a Domnului Ioan, și dobândiré Solonului, cu multe alte cetăți	428
CAPUL XVI. Arată-să, alte războaie lui Ioan Alexie, și multe prăzi, cari le-au făcut cu Tătara în Thrachia	430
CAPUL XVII. Arată-să, pentru ce Ioan Alexie au stricat pacé, și cu Grecii, și câte va a lui războaie cu năroc	431
CAPUL XVIII. Arată-să războiul lui Lascaris cu Sultanul Alaidin	433
Carté a noăa	
Caré arată traiul Romanilor de la începătura Hanilor Tătărăști, și a înpărăților Turcești, până la năpada lui Batie, când s'au tras Românii iarăș spre Ardél 435—460	
CAPUL I. Arată-să începătura Hanilor Tătărăști, de la Gin- ghiz Hann, din carile să trag Hani Crâmului, supt porecla Ghiera	435
CAPUL II. Arată-să începătura némului Turcesc, și a fa- mili Ali-Osmanilor, cari astăzi țin înpărăția Țarigra- dului, cu multe alte înpărății în Asia, Africa, și Evropa	438
CAPUL III. Arată-să rindul Crailor Ungurești, de la înce- pătura Crăiilor lor, până la năpada lui Batie	441
CAPUL IV. Dovedéște-să, precum din doi Vladislavi, cari la Istoric să pomenesc, nici unul, pe vréme, când au vinit Batie, n'au fost la Crăie	443
CAPUL V. Arată-să precum Românii cești dincoace de Dunăre, să fie luat Protecția lui Andreas Crafului Unguresc	445
CAPUL VI. Arată-să, cé d'intâi a lui Batie năpadă, și cum î-au închis atuncé Românii poticile munților, de n'au putut într'acé dată răzbate în țara Ungurîască	447
CAPUL VII. Arată-să pradalui Batie în țara Leșască, și în Silezia	448
CAPUL VIII. Arată-să, precum Bela Craful Unguresc, ade- vărat au cerșut agiutorlu de la Chesariul, și de la alți Crai; ce n'au luat; și bătaia fără năroc, caré au avut cu Batie	449

CAPUL IX. Arată-să înturnare lui Batie cu Tătarăi înna-poî, și a Belii la Crăiia sa	450
CAPUL X. Arată-să ciudat chipul basniî scornite pentru Lăslăul cel scornit, și mincinos	452
CAPUL XI. Iarăș să arată izvorul de unde au piștit, puturoasă basnă pentru Laslăul ce-i zic Vălhovnic . .	454
CAPUL XII. Arată-să basna războiului, carile zic să fie avut Laslău cu Batie Hanul Tătărăsc	456
CAPUL XIII. Aduce-să înfățășere basnelor Istoricului Bulgăresc, cu a lui Simion Măzacul, pentru Laslăul lor .	458
Carté a zéce	
Caré arată Statul țărălor Românești, de după prada lui Batie Hanul, până la înturnare lui Dragoș Vodă în Moldova, și a Radului Vodă în țara Munteniască. Așijderé arată, vréme, pricina, chipul, și alalte tâmplări, pentru carile o samă de Românî s'au tras spre țara Ardélului, iară o samă au rămas tot pre locurile, și moșiile sale, neclățiți. Așijderé, arată cetățile, târgurile, și Provințiile, carile au ținut în Ardial Românî, carii au trecut acolo, și carile au ținut Românî, carii au rămas pe loc. Așijderé arată, precum un Craiu Sirbăsc, au ținut pre o fată a unui Domn Românesc, cu mulți annî mai dennainte, de anul ce însămnéză Hronicile noastre, înturnare Domnilor de la Ardial la moșiile sale	461—485
CAPUL I. Înștiințare cătră cititoriu	461
CAPUL II. Arată-să Statul Românilor, sau cum acmù le zicé, a Vlachilor, după prada lui Batie	463
CAPUL III. Arată-să trecere Românilor, din Volohia în Ardial de grijé lui Batie.	465
CAPUL IV. Arată-să, precum și pre vrémé lui Batie, o samă de Românî au fost rămas prin cetățile pre marginile Dunării, până la maré négră, carii împreună cu cei trecuți la Ardial, au luat Protecția Crailor Ungurești.	467
CAPUL V. Acăstaș să poate înțelege, din Hronicul țărăi Muntenesti, și din Hronicul Moldovenesc.	469
CAPUL VI. Arată-să moșiile, cetățile, târgurile, și olaturile, carile au ținut odată Românî din Moldova, și din țara Muntenescă, în Ardél	472
CAPUL VII. Arată-să, cum Grecii Iarăș au luat Tarigradul de la Latinî	476
CAPUL VIII. Arată-să, precum Craiul Sirbăsc, curând după	

prada lui Batie, să fie avut Craiăsa, pre fata Domnului de Valahia	478
CAPUL IX. Oblicăste-să numele Craiului Sirbăsc, carile au ținut pe fata Domnului Românesc	480

Tabla Hronologică.

Caré arată vacurile, și anni, în cari să pomenesc Romanii, cei de Ulpie Traian în Dachia, de la Roma aduși, și în sălășuire vécnică, într'ansa așezați, de la descălecatul lor, până la înturnare lui Dragoș Vodă din țara Ardialului în Moldova, și a Radului Vodă Negru, în țara Muntenăscă	485—499
---	---------

Scara a lucrilor, și a cuvintelor, carile sînt mai de înșămnat într'acest

Hronic	501—560
Indice general	561—855
Glosariu la Hronicul Romano-Moldo-Vlahilor	857—891
Errata	893

HRONICUL

VECHIMEI A

ROMANO-MOLDO-VLAHILOI

ÎNTÂI PRE LIMBA LĂTÎNÎASCĂ IZVODIT, ÎARĂ ACMÛ PRE LIMBA
ROMÂNÎASCĂ SCOS CU TRUDA ȘI OSTENINȚA LUI

DIMITRIE CANTEMIR

VOEVODUL ȘI DE MOȘIE DOMN A MOLDOVÎI, ȘI A SVINTEI ROS-
SIEȘTIÎ ÎNPĂRĂȚII KNAÎZ

În Sanct Peterburg

ANNUL (7225) 1717

*Luț Dumndzău unuia, în Troiță închinatului și slăvitului
Λατρείαν, în věci.*

*Lucrurile vechi și a annilor bătrânețe, altuia nu așe cu cu-
viiță să cad, fără numai unuia, carile iaste Παλαιός τῶν ἡμερῶν.
Adeverința cuvântului, nu alt mai gata scutitoriu saă mai în-
țelept otcârmuitoriu a afla poate, fără numai pre cel věcnic cuvânt,
carile singur iaste adevărul, cu părintele născătoriu său de
o ființă. Dragostē cātră cel de aproape nu să poate plini, fără
numai în temelia și izvorul dragosti duhului, carile ne învață
toată adeverința, și toată dreptatē; carile dela Părintele vē-
cnicēste purcēde și pre fiul mai denainte și după toată vrémē
să odihnēste. Fentru acasta dară Ție, cerescule Părinte, că-
ruia annii nu să scad; Ție a Anarhului Părinte fiu, a
căruia naștere iaste mai denainte și peste toți vēci: și Ție
Sfântule Duh, a căruia purcēdere covârșēste toate vremile tre-
cute și viitoare și încă Ție unuia, Sfântului și Marelui Dum-
ndzău, sudorile osteninților mele în loc de jirtvă de laudă aduc
și închin, supt scutul nebiruitelor Tale puteri, slabe și lāngede
osirdiile mele să aciudă și să le scutesc, alerg. Pre Tine, bu-
nule Doamne, pricina cé dintăi și pricinitoriu a tuturor bu-
nătăților crezind, și cunoscând, în binele fratelui, și în folosul
de aproapelui, (pentru carile tare poruncindu-ne, după Tine, în
dragostē lui, toată légē și prorociă a să cuprinde, și voia ta
a să înplē, arăți) lucrușorul acesta cu tine l'am început; și cu
nenumărate, și nemăsurate milostivirile tale, iată că l'am și
sāvârșit. Pentru carē Ție, A și Ω, începutului și sfârșitului,
cu umilit suflet și cu înfrântă inimă plecându-l și suplecându-l
rogu-mă, nu-l lepăda, nu-l trece: ce ca un bun și milostiv ce
iești, de ochiul zavistnic și de limba simceloasă păzindu-l și
ocrotindu-l; Ție, căruia unuia să cuvīne toată slava și închi-
năciunē mărire dă, de acmū și pără în vēci, Amin.*

PRIDOSLOVIE

Țițeron, maréle acela a Romanilor Dimosthenis, a limbii lătinești părinte, a ritoricăi canon, a cuvântului îndreptariu, a vorovii frumoasă neapotrivită pildă, și mai a tuturor științelor domn, în toate orațiile scrise și zise, veră lăudătoare ar fi fost, veră hulitoare, și într'alte mai fără număr epistolii și scrisorî, cu toată a minții istecîune, pre caré firé n'o dedése, și meștersugul cu multul înaintea i o ascuțisă, precum puțin să să fie ostenit, puțin să fie asudat să véde; iară până a scrie o carte, cu caré poftéște de la un Lucține, pentru ca să-î scrie vițața, sau mai cu dédins, lucrurile, carile pre vrémé consulatului lui să tâmplasă, și celor mai pre urmă pentru lauda, în pomenire să lasă, (precum de pe cuvintele lui chîar să cunoaște) nu numai căci în toate părțile vétrelele socotélii deșchizind, minté mult își zbătusă; ce încă sudorî de singe să fie vărsat, singur să vădéște. Cu ce mijloc adecă, și cu ce măestrie, laudele sale altora lî-ar ivi, și lucrurile de sine făcute, veră de lăudat ar fi, veră amintrilé cu condeîl strein șiruindu-să, și înpădobindu-să, fără nici un sămn de ambiție, să le poftiască. Așijderé încă îel trăind, precum alții le citesc și le prăznuesc auzind, o nespusă a voî bucurie, și a poftii desfătare a apuca să poată. De lucru ca acesta dară vrând să să apuce, toate coardele minții își întinde; nici uniî ostenéle cruță, nici a sudorilor

pohoe simpte ; și ca cum asupra ritoricăi s'ar urgisi, și ca cum de povijiia aflării săracă ar probozi-o, toate săcriile cu fundul în sus îi răstoarnă, toate avțiile cuvântului, ca alt cheltuitoriu, îi răsipă, îi azvârléște; și nici să odihnéște, până când fundamentul Pridosloviii sale află, pune, și întăréște: Deciia aceștiia pofté doaâ mai aléso temeliî așază; decî una iaste, ca când cine-va vrând laudele sale în credința altuîa să le dé, nu cu gura, nici cu condeîul, *ce* (1) cu hârtiia trebue să să slujască. A doa, stidiré (caré amintrilé pre fiete cine laudele sale a-ș dori, opréște,) cu mijlocul scrisorii, trebue a nu să băga în samă; sau așéși de tot a să rădica. Acésté dară puind, apoi scrisoaré, zice, nu să rușiniază. De aicé innainte pré bogată, cu caré să să poată dezvăli materie dobândind, nu mai puțin îndrăzneți de cât slobozi, a sprintinii péne dălogi sloboade; caré lați câmpii ritoricăi cutreerând, atâta să rășchiră, și să răpéde, cât nu slujba condeîului scriitoriî, ce chipul lopățiî a omului vânturătoriî, să véde a face: și cu atâta arsură a poftiî cinstiî să înfocază, cât și scrumul, și cenușé inimă în aerul deșértiî slave să fie vânturat slujitoriî cuvântului, a giudeca nu să siesc. Cariî, macar că chipul dulce a grăi, frumos a scrie, și aburii slavăi cu meștersug a vâna, îi laudă, și să miră; însă nici cum a să cum-păta nu pot, ca să nu-î iasă innainte cu un chip oare care de glumă, și oare-ce lucru de izbéliște și de obrăz-nicie într'ânsul, să nu însămnéze. De vréme dară ce Țițeron, (și care Țițeron, ca carile adică nici mai de nainte au văzut Roma, nici pre urmă i-a sta să mai vază) poftind lucrurile, carile pre vrémé dregătoriî lui s'au lucrat, cu

(1) In manuscript și.

mâna altuia să scrie, într'atâta de ascuțit și îndrâpt giudeț cade; fără prepus iaste, că altul orî-cine ar fi acela, carile faptele Moșii sale, cu cât de prost condeiu scriind, și următorilor săi, pre urmă a le lăsa s'ar ispiti, ca moimâța lui Țișeron socotindu-l, poate-fi nici de răs vrédnic il vor ținé.

Însă acésté toate, precum să cade căutându-să și socotindu-să, tot neclătită și nemutată rămâne acé vestită a bătrânilor zisă: μάχου ὕπέρ πατριδος, luptă-te pentru moșie; într'acăriia cé după lége plinire, pre lângă stidire încă și frica iaste de rădicat. Cătră ácasta adaog, toți cariî lucrurile moșii ale sale și ale sale, (orî-cum și în ce fél ar fi iale) ale moșii a să socoti vor, căci nu mai puțin trebue a să osteni, nici mai puține sudorî sint de vărsat pentru apărare sa, de cât pentru apărare moșii, încă caré și în mai de cinste să socotéște în lupta pentru moșie priîmită, zis-au cei bătrâni înțelepți, precum îndrăzniâla (caré între răutăți să numără) ȳa schiptrul, și poartă epitropiîa vitejiîi, caré doamna a tuturor vredniciilor iaste. Și ácasta adevărat că bine au zis: că unde moarté iaste mai cinstită, și mai plăcută de cât viața; acolo răutate cu dé-sila, în bunătate să schimbă. Cu care mijloc de multe orî s'au tâmplat, îndrăznéla cu pintiniî deznedejduiriî bolidită fiind, precum celor biruiți nene(dej)duită a biruinții pohfală. Așé celor ce ȳera biruitori, neașteptată a prăpădeniîi plânsoare, să fie adus. Așé dară învățătura ácasta: μάχου ὕπέρ πατριδος, luptă-te pentru moșie, și stidiré, înpreună cu frica afară scoate, căci și dragosté, toate biruiaște. Pre caré noi, ca pre un vârtos și tare scut înbrățășind, drépte arme, pe dreptul vor apuca; și în câmpul istoriilor ȳeșind, cu înfipti pași și cu neîntoarsă față, pre

vrăjmaşé a de demult uitării tirănie la lupta monomahii vor chema; şi pentru izbândire laudelor şi slaviî moşii, până la vărsare acei mai de pre urmă a singelui picătură, lupta vor sufferi: şi încă svânta agîutorindu-ne adeverinţă, precum ca a vulturului, (supt a căruia chezi s'au şi născut), cé din fire, şi din naştere tineréte să-î întoarcem, tare nedejduim. Ce poate cine-va să zică; Cine, şi de unde ieşti tu, o omănaşule? din mijlocul vanvarilor ierî alaltaerî ieşind, de năprasnă (1) nemérnic te iveşti? Ce caută la tine arme ca acélé? de unde, şi în lupta monomahii când tî-ai învăţat? unde, şi carile îţi sint puterile şi alalte, cătră acésté trântituri trébnice măestrii, cu carile înainté putérnice tiranii ca aceştia macar a te ivi, necum biruinţa a nedejdui să poţi? La acésté îndămână ne iaste răspunsul. Adecă precum noi sintem să facem ca Helvetul cel tânăr, şi de la bătrânii săi, în samă nebăgat, cariî văzind primejdiiă caré de la nepriiatiniî fără véste li viniîa asupra, aşijderea pre sine de arme, şi de alte oşteneşti ciniî lipsiţi ştiindu-să, oare cu mânule goale fortuna bătaiî să ispitéscă, au urgiî vrăjmaşului cale să dé ar fi mai cu folos, mult sfātuind, şi nemică stătătoriu alegând, - tânărul răspunde, precum pentru lipsa armelor nu lî-ar trebui să poarte atâta grijă, căci iel foarte bine ştie, precum nepriiatiniî vin cu tot félîul de arme încărcaţi; pre carile din mânule lor răstorcându-le, nu numai mai pre lesne, ce încă cu multul mai fericit, şi mai lăudat, pre nepriiatiniî cu ale lor arme a bate, şi a birui vor puté; şi aşé făcând, spun istoricii că nu s'au amăgit.

Aşé dară şi noi, asémené acestora făcând, înpotriva ti-

---

(1) în manuscris: *năprască*.

răniif uiftării lucrurilor, nu numai stâbla biruinții, (pre care iubitei moșii cu tot dădinsul poftim,) nedejduim: Ce încă ca și marele acela întemeliitorul nostru Traian vom face, carile avuțiile cele din jacurile Romanilor Dechebal domnul Dachilor, strânse și ascunse le avé, tocma din fundul apiî Sargheții la ivală li-au scos, și visteriîi Romanilor, adecă a cui au fost, li-au dat. Într'acestași chip, iarăși zicem, și noi făcând, pre cele cu vechimé vremilor îngropate a vechilor istorii comoare, la lumină a le scoate, și la triaba de obște a le arăta ne vom sili, și cele romanestî, precum Romanilor să cuvin vom dovedi.

Cândailé părăsă-va cui-va, precum acésté, carile noi acmù făgăduim și innainte slobozim, că nu buhnete de pușci omenestî, ce lătrăturî de Țerberi, și de micî ținșori și fricoși; nu platoșe și scuturi, ce beșicuri de vânt înflate și pe apă înnotând; nicî decîia arme de biruință purtătoare, ce cuvinte în samă nebăgate, și nevoință pentru deșartă slava, în zădar cheltuită, să fie, îi va pără? crédem, și știm. Insă cătră ácasta încă mai știm, precum că părăré scaunul adevărului a răsturna, sau locul a-î cuprinde, nicî cum nu poate. Pentru care lucru, nu adevărata a lucrurilor știință, îndoitei părări: ce părăré negreșitiî științe, pururé a să înduplica, și ieî a să pleca, să cadé. Așijderé și noaă a ni să pără slobod va fi; că cu acest al nostru, pentru vechimea Romano-Moldo-Vlachiiî hronic, ca nu cum-va de la veciniî de prin pregîur vre o vrajbă neînblânzită să ne scornim: să nu cum-va în loc de glumă, și de răs să ne luâm, și ca cum de dulce dragosté Patriiî nebuniî a fi socotîndu-ne, să zică, că celé ce să cad credințiî istoricești hotare am sărit. Că acéstă macar cevași împotriva noastă nefăcând, cu întrîagă con-

sșienție mărturisim, (însă deosăbî de lunecare neștiinții care tuturor oamenilor aproape, și de casă ăaste) că nu așé după a noastră și a Patriii voe să fim umblat; cu care cé de demult potolită, și supt răcită cenușé zavistii învălită scântăie, într'a urăi și clevetii pojar, să o așîăm, și să o ijdărăm. Că cine mă rog, ar fi acela, carile să gândiască, ca cu crieri de aramă, precum cu hulele altora (nu dé Dumnăzău,) adaogeré laudelor sale, c'ar puté dobândi? Plăcut, și încă cu fericire nă-ar fi fost, nici nă-rocul acestui câmp să fim ispitit, nici cununa acei după pravilă luptă să fim așteptat. Ce cine ăaste așé de nărocit cetățan? Cine ăaste atăta de fericit Țîțeron, carile nu unul, ce o mie de Lucții să poată avé? și pin ostenințele streine lăudându-să, prin céle în patru părți a lumii, deschise a Romi porți să între pohfăindu-să. Din potrivă: cine atăta slab de minte ar fi acela, carile ș-ar pofti așé de groznice, și atăta de strașnice menituri și urî să ispitescă, și atătia înpotrivnice chitéle a auzi să învoiască?

Însă pre fiete care rătăcită voe stăpâni-o-va zisa înțelepților: Φίλος ó Πλάτων, φίλος ó Σωκράτης, ἄλλα μάλλον φίλῃ ἢ ἀλήθεια, priiatinu i Platon, priiatinu i Socrat, însă mai priiatinu-i adevărul. Cu care lége și povață, orî-ce acru ar fi, cu dulce vom gusta; și orî cât de ascuțite ar fi a chitélelor dosedirî, véseli le vom sufferi, numaî a neimatiî conștienții întregiune să păzim; de vréme ce ăa singură, adevérința istoriî mai luminat va arăta, decât razele soarelui ăumbra ăasornicului de soare; și fără nici o încălcitură va învăța, precum toate némurile și a nămurilor late înpărășii, câte astăzi Evropa în sinul său încălzéște, și ține, cu nămul Romano-Moldo-Vlahilor alăturându-să, nu pot să nu-și cunoască ale sale începături pré proas-

pete; și înainté vechimeî bătrânețelor lor, ca niște brudi, și tineréle de vrâstă (sau mai adevăr să zicem) ca niște strânsuri, fără nici o dreptate, între cei de loc vârate, să nu mărturisască. Căci toate céle despre apus a Evropiî nîamuri (nu dé Dumnăzău trufie cuvântului) macar că astăzi mari, țări și evghenisite sint; însă alți părinți nu-și pot cunoaște, fără numai pe Gotthi, Vandalî, Unni, Slavonî; adecă, a Schythii înghețate rumpturi, și mai cu dédins, pre singură Italia atâta zămintitură și amestecătură de varvari au cuprins-o, cât precum odănoară kynicul Dio-ghenis cu făcliă aprinsă amiazăzi pe uliță, așé astăzi în mijlocul Romii pre cel hiriș Roman cine-va a-l cerca mult să să osteniască, și de abiă să-l nemeriască, ca din varvari să-l poată alége. Una numai și singură iaste nașteré Ghermanilor, caré precum curată, și chîară sămînțiă sa să fie păzit, la scriitori aflăm; iară alalte toate din sine răscuți să și chîamă; iară alalte toate zămisli ré climatelor friguroase, a cerului și a pămîntului vrăjmășie fugând, și șederile părintești și lăcașurile de naștere părăsindu-și, și ca niște stérpe, și vieții omenești netrébnice lepădându-le, în părțile Evropiî despre apus să fie năpădit; deciă, cu frumséția și bivșugul țărâlor Romanilor îndulcindu-să, întâi, ca pardoșii de Ircania, dintr'ânsele câte-va părți să fie înghițit, apoi ca stăpânitorii cuprinzindu-le, într'ânsele picorul și scaunul să-și fie înfipt. Și așé deciă cu cursul vremilor crăiă Franțuzască, (caré acmù după putéré che-săriască locul al doilé ține) crăie, zic, pré de bună naștere, înflorită, pre uscat și pre mare foarte putérnică, pre la annul de la nașteré Ficóarii 420 * în Franția au început a fi; și macar că pentru némul Franțozilor, cine, și de unde să fie, istoricii până acmù încă să ciartă, însă Pe-

Petavie, de să-
măluirea vre-
milor, parté I,
carté 6, cap. 13.

tavie, om de nămăl său Franțoz, a vremilor și a istoriilor curat și ascuțit socotitoriu, cum să cade mărturisése, de vréme ce zice : Pre această vréme, (pre la anul de la noi însămnat) acei în toată lumé de bună naștere crăii franțozești, temeliile s'au aruncat, a căruia nēm începătura necunoscută iaste, nicî cu slovele vechilor deplin să arată. Așijderé giudecă, precum greșiți să fie aceiia, carii socotesc, precum Franțozii să fie luat începătură din rămășita Troadénilor. Apoi alége precum din adunare a multe nămurî varvarești, carile pe acéia vréme Evropa prăda, atâta de cinstită, și de vestită crăiia să să fie scornit, și aruncând giugul Romanilor, să fie cuprins Gallia, adecă țara Franțozască. Așé Ispanii ce sint? fără numai Gotthi? carii pe la anul 414 în Ispania întrând, pre această de acmù a Ispaniî crăie au întemeiat. Așé Longobardii pre la anul Domnului Hs: 568 din Scandia coborându-să, (de unde și Gotthii, Vandaliî, Heruliî și Gurțilinghiî ieșise) cât de multe crăiî, carile acmù în Italia înflorit trăesc, au pus. Așé Sacsoniî în anul de la Hs: 449 la ostroavele Britaniî trecând, Crăiia Anglicană și Scotică au așezat. Așé Léșiî rudeniîa Schithilor Sarmaticî, (aceiași sint și Slovénii) pre la anul mântuirî 465 cu voevodul lor Leh, Vistla trecând, a desfătatei Crăiî leșești, nărocite începăturî au dat. Așé Unniî, rod de Tătari asiaticî, pe la anul ștergerîi păcatului 432, crăiî Ungurești și nume î-au dat, și corona î-au pus. Așé Bolgariî, și carii după dânsiî au urmat Sclavénii, și Sirbiî, la anul întrupării vécnicului cuvânt, 499, din cé mai din fund a crivățului varvarime, ca cum năsipurile apiî Volgăi ar fi năbușit, afară vărsindu-să, și cu iute picor undele bivșugoasei Dunări trecând, Misia, Thrachia, Illiria, Trivalia (caré acmù iaste Sclavonia) și câtă-va parte din Mache-

donia, și până la Dalmatia, cu dese prăzi au lovit; și decia vecinilor groznice a Bohemii, a Bulgarii, a Sclavoniei și a Sirbii crăii, au descălecat. Ce în scurt, mai toate ale Evropii și a Evropénilor nămurî, odânăoară pré varvari, iară acmù pré de bună naștere să fie fost aîavé iaste. Carile într'ânsa, întâi ca niște vrăjmași prădători să fie intrat, apoi (minté cé de sus toate așé despuind) osirdnici tocmitori, și bine cumpătați domnitori să fie ieșit, cum acelor vechi, așé acestor noi Hronice ne povestesc.

Acésté dară așé; iară a Romano-Moldo-Vlahilor năam, de vom vré să crédem adevérinții, caré în Hronice mărturiséște, de-î vom căuta cé mai de pre urmă vârstă, (de când adecă Traian împăratul, din Roma împărătiasa cetăților, alegând cetățeni Romanî, în Dachiia î-au trecut,) îl vom afla de pe la anul tocmirii firii omenestî 107, să fie început. De-î vom cerca cé de pre mijloc vârstă, o vom găsi de odată cu Romulus, Roma, și cu numele Roman, adecă cu șépte sute cincî zăcî și triî de anî mai de nainte, de cât a să naște Domnul Hs. De-î vom iscodi cé d'început naștere, precum de la răzsipa Troadiî, și de la înstreinaré lui Eneas la Lațium, adecă în țara lătinescă, a vechilor sémne și scrisori mărturisesc. De-î vom întreba a evgheniî catastih, și a ghenealoghiiî rând; precum Romanî în Roma, de cetățeni Romanî, și oșténî veteraniî nascuți, a Ellinilor nepoți strănepoți, de la Troada să să fie trăgând, a Grecilor, și a Latinilor scriitoriî mărturisesc. De vom lua sama faptelor mai marilor lor: nu prădători, nu năpăditori, nu adăosături; ce înmulțitori, ce lăpitori; ce mai din luntru, și mai de triabă mădulare a împărătiiî Romanilor, a fi îi vom găsi. De le vom căuta firé, inima,

și cé iroicéscă vitejie; aľave ľaste, că a hotarălor lumii românești, în potriua sirépelor nľamuri Tătărăști, ca niște zidľuri de aramă puși, și nebiruiți apărători, s'au socotit: și într'ânșii numaľ să să fie păzit și plinit acel adevărat cuvânt pentru cei hiriși Romanľ de la Seneca zis: Unde aľ biruit Romanul, acolo au și trăit. Căci denafara hotarălor ľnpărății românești: până adecă la fundurile Indii; până la pustiile Arabii; până la necunoscutele locuri a Africăľ, și să zicem, așéși până la marginile lumii cunoscute, poporul românesc, prin multe vremľ, și pre la multe părți, precum să-și fie scos, și așezat sloboziile sale, nime poate fi, carile să nu știe. Ԣnsă macar o alégere de oaste, cu alégeré ľui Traľan ľnpărat (carile și oșľian ales, și hatman iscusit ľera) a să potriui n'au putut, nicľ a altor consuli, sau ľnpărați colonii, (adecă slobozii) la vărvul a atăta, să-ľ zic, maľ vécnică fericire, a să urca s'au ľnvrednicit, ca după pomenit cuvântul Senecăľ, unde au biruit, acolo să și trăiască. Cu acéstă dară socotélă afară din tot prepusul ľaste, ce de la istorici se pomenéște, precum Traľan, până a omoră pe Dechebal, până a sfărâma pe Dachľ, și până a suppune Dachia, cu atăta vărsare de singe s'au nevoit: cât svărșindu-să acmũ, pline de pânzăturľ chichițele hirurghilor, pentru ca să lége căscate ranele slujitorilor, nicľ năfrămile sinului său, nicľ pânzele mésiľ sale orânduite, să nu fie cruțat, pentru caré precum céle trecute vacuri, așé ceste de acmũ nu de sașiu să pot mira, socotľnd adecă Traľan, ca un nărocit hultui-torľ, și ca un ľnțelept ľnpărat, că la răsad ca acesta, adăpătură cu puhoiu de singe ca acela să să fie cuvenit. Așijderé, pentru ca țarină mănoasă ca acásta să să străjuiască, și numelui său slavă nemuritoare să lasă, nu cu

strein și nemernic, ce cu românesc ochiu și inimă a o priveghé, și cu Românești arme a o păzi, și cu cetățeni de Roma a o lucra, pre următorii săi cu necălcăt giurământ, au legat. Pentru care lucru Adrian, carile nu numai a împăraților, ce încă și a celor cât de proști isteciuni neostenit răvnitoriu fiind; de vréme ce la vredniciile lui Traian, a agiunge nu poate, cu blăstămățiile sale, laudele lui a călca și a le micșura, precât poate a să sili, nu să rușinază. Și cu acesta mijloc, Parthia, Assyria, Armenia și toată Mesopotamia (céle a lui Traian în véci de pomenit trofee,) Parthilor și altor asiaticî varvarî, pre lesne li-au lăsat, și slujitorii Românești, ca cum peste țircălamul lumii, de Traian în mijlocul varvarilor ar fi fost puși, și ca cum a să păzi nu s'ar puté înainté senatului pricinind, nu atâta copilărește, pre cât blăstămățește, îndată înapoi i-au chemat. Însă acastaș Romanilor, carii în Dachia noastră iera așezați, a face foarte s'au rușinat. Cu care pricină s'au tâmplat, ca Dachia, caré iera ca un fericit proimiu, a biruințelor următoare, deciia în véci vrédnică de împărat ca acela coronă să rămâe, și să să ție.

Într'acesta chip dară, pre Romano-Moldo-Vlahii noștriî, Roma maica, din lăuntrurile sale născându-i i-au aplecat, și i-au crescut; Traian părintele, cu obicéele și armele românești învățindu-i, a Dachii adevărați moștenitori i-au pus și cu curat singele fiilor săi, pre Dachia, caré mai denainte varvară iera, au evghenisit-o. Acéiași după acéia, cu prilejul a fericitelor vremi, la atâta a puterilor și a vredniciilor înălțime s'au înălțat, cât marele Constantin, cătră dânsa Thrachia și Machedonia alăturând, a lumii românești a patra parte să pliniască, o au socotit. Acasta, de

pe una numai pre lesne poate să să dovedéscă. Că de vréme ce Constantin cu puțin mai denainte de pristăviré sa, toată împărăția în patru părți despărțind, și fiilor săi, cineși parté sa să împărțască vrând; ca un de lége părinte, și pré bun domn, àu socotit: că macar că Dachia, împreună cu alalte mai sus pomenite țări, cu încungîurare hotarâlor, decât alalte părți, cu multul mai îngustă: și mai strâmtă ȳera; însă cu bunătate cerîului, cu temperamentul aerului, cu curgeré apelor; cu ploada pămîntului, cu frumséțe câmpilor, cu desimé pădurilor, cu mulțimea cetățîilor, cu slava cetățénilor, cu cinsteșiia năroadelor, cu vârtuté și vitejia slujitorilor și cu mulțimé a altor lăcuiitorî, de cât alalte părți nu numai nu mai ĝos: ce încă cu multul a le covârși poate. Și pentru ácasta lui Constans, celui mai mic între frați, și mai mare în dragosté sa fiu, dréptă moștenire o au însămnat-o: nici lui Constans de soartă ca ácasta rău ȳ-au părut, ce încă ca céia ce părintele său i o orânduisă, ca pre o pré plăcută moșie, cu dragă inimă înbrățășind-o, după răposaré lui Constantin, așési și scaunul împărătiî în Dachia ș'au pus. După acéia frate-său Constantin, cu zavistiîa pornit, cu a sa parte neîndestulindu-să, și cu mână vrăjmășască asupra lui Constans viind, ȳel cu oasté din Dachia, și biruindu-l, și omorându-l; deciîa cătră Dachia toată împărățiîa apusului ș-au adaos. Decî după depărtaré lui Constans de la Dachia spre Italia până pre la vremile lui Grațian împarat, Dachia noastră împreună cu Thrachia și Machedonia, tot supt un deregătorîu au fost; iară supt acest împarat năpădirile Gotthilor mai mult îngreundu-să, Grațian au chemat de la Ispania pre Theodosie marele, și singur apărătorîu și stăpânitorîu acestor țări să fie l'au poftit. Socotind adecă Grațian foarte

înțelepțește, precum că ostenințele și laudele lui Traian, nu poate altul să le ție, și să le poarte, fără numai altul ca Traian, adecă-te Theodosie.

Theodosie dară luând grijă părților acestora, nu numai căci pre Dachia cum să cade au apărat-o: ce încă și pre Gotthi, cari din Thrachia până la Don să răvărsasă, cu armele atâta i-au îngrozit, și cu pacé, atâta i-au înduplecat, cât Athanaric, și Fritighernis hatmanii lor, lepădând cé vârvăriască sălbătăcie, cu prietinesc picor, prin Dachia trecând, cetății lui Constantin, care împărăția la răzsărit, cu plecăciune i s'au închinat. Îară după acest al doile Traian, (pre marele și creștinul Theodosie înțăleg) cu leneviré, (precum ni să pare) împărăților, cari după dânsul au urmat, sau poate fi așé vrând cel dintru 'nnalturi Dumnăzău, puterile Romanilor nu puțin veștezindu-să, Unni, Bolgarii, Sclavonii, Sirbii, și Heruli, prin câtă-va vréme câte-va provincii românești apucând, până mai pre urmă în Pannonia (caré iaste Unguria cé mare), în Thrachia, în Misia, în Illyria, în Machedonia, și așéși în slăvită Greția, picorul, și scaunele ș'au înfipt; iară în Dachia noastră acástași desăvârșit a face, nici cum n'au putut; încă cu vârtuté acelora ce o stăpâniă Romanii, tot-déuna bătui, tot-déuna goni, și birui să fie fost, și pre moșia sa pururé păzită, și de a Varvarilor îndelungată înpresurare slobodă, să o fie ținut, vestiți scriitori ne povestesc, (pre cari în textul istoriiei pre la locul și vréme sa îi vom arăta) căci aceșté, aceiași Romanii sint, cari (precum singure Létopiseșele Sclavonilor spun) pre niamul Slovenesc, în scurtă vréme, de pe malurile Dunării gonindu-i, până la apa Vistlii i-au împins, și acolo boțindu-i, începăturile stăpânirii lor, pre acelaș loc a-ș da i-au asuprit. Aceșté, aceiași Romanii sint, cari pe Polovții, și pe

Picinighi, vrăjmași a împărăției Romanilor nepriiatini i-au făcut să-și cunoască hotarale, pustiile cele de peste Nistru; Așijderé cu cursul vremilor, (precum la Striikovskie să află,) ori ca pre niște suppuși i-au domolit, ori ca pre niște soții i-au avut, (căci acestui lucru curată știiță nu avem)

Caută innainte
mărturiile ace-
stora.

pre cât putem cunoaște, cu îndelungată a lor slujbă, atâta s'au slujit, cât și din limba româniască, cât va să fie împrumutat, și cé vârvăriască a lor cu dânsa nu puțin să o fie tocmit* Acește aceiiași Romanî sint, cariî pre vré(mé)

* Carté 6, cap. 16. împăraților lui Constantin și maică-sa Irina, când Carolus Marele schiptrul împărăției apusului de a răzsăritului au despărțit și până la Dachia coborându-să, prin solii săi,

* Carté 7, cap. 15. cu dânsul, lucrurile stăpânirii lor ș-au așezat*. Acește, aceiiași Romanî sint, cariî lui Conrat al triile împăratului apusului, când la svânta oaste Ierusalimască, prin Poloniă, și de acolo prin Moldovlahia mergé, la doaă sute de miî de oameni, cu sine ducând, de toată hrana, și altele carile

* Carté 8, peste tot. la calé a atâta oaste trebuia, îndestul au dat* Acește a-
ceiiași Romano-Moldo-Vlahî sint, cariî pe Alexie Comneno, și pe Isachie Anghel împărații Țarigradului, vrând cu tirănie asupra lor să să ispitescă, mai mult de cincî ori, cu vrăjmașe războaie i-au biruit, și precum Românul slobod pré bună soție, așé întărâtat, războinic fără protivnic să

* Carté 8, cap. 13, 14, 15, 16. fie li-au arătat*. Acește aceiiași Romanî sint, cariî după ce Latiniî cu amăgială apucasă Țarigradul de la Grecî, în potriva năvrăpitorului Balduin, biruitoare arme au purtat, și Grecilor, cariî acmù pentru împărăție fără nici o nedéjde rămăsese, ca înpotriva a amăgeu ca acesta, îndrăznială, și arme să apuce, și până mai pre urmă și împărăția să-și răscumpere, foarte cu îndămână prilej, și

agîtorîu lî-au dat*. Aceşté, iarăşi zic, aceiiaşi Romanî sint, cariî singurî numai cu Secuiî puterile, şi armele înpreunându-şi, între atâte asiaticestî, şi evropeştî vestite nêmurî, îeî numai pe a lui Batie cupleciune şi a Tătarâlor lui vrăjmăşie, bărbăteşte au tâmpit, şi locurile sale, de prada vărvarîască mai nebetejite ferind, prin moşiile lor trecătoare a le da, adevărat româneşte lî-au tăgăduit. Şi pentru ca pe strâmpţ să zicem aici, carile în țășătura Hronicului pre larg sint să să pomenîască, unu numai, şi mai de pre urmă, însă decât alalte cu multul mai alîasă faptă vom mai adaoge, caré cum cu mare laudă s'au isprăvit, aşé minunat şi până astăzi să trăgăniază. Aceşté, adecă sint aceiia Romano-Moldo-Vlahî, cariî după ce au început zmaul cu şapte capete Turcul, atâte împărăţiî, şi crăiî a răzsăritului, şi a apusului, cu larg şi nesăturat gârtan a înghiţi, şi ales mai toată lumé a părţilor creştineştî, mai la cé de pe urmă mişelie lî-au adus, cât stăpânirile, carile odânăoară iera pré înflorite, astăzi de abiîa, şi mai nicî de abiîa, macar ca a unui trup de demult mort, şi cu putregaîul vremilor mistuit, nicî oasele înşirate îşi pot arăta; îeî, îeî, zic, numai singurî, cu minunat a fierului, şi a aurului meşterşug, cum vrăjmăşiiî, aşé lăcomiî lor înnainte ieşind, vii a lui Ahilevs, şi a lui Uლის strămoşilor săî icoane să fie s'au arătat. În vécîi lor slăvite, şi pré putérnice au fost împărăţiile Grecilor, a Persilor, a Eghipténilor, şi a Vavylonului; pre carile puterniciîa sultânîască atăta lî-au schimosit, şi lî-au micşurat, cât în zilele noastre lucrurile lor, pre carile minté omului să le cuprindă nu puté, să par că nu fapte, ce vise, nu istorie, ce basne fac. Aravia fericită, pietroasă, şi cé pustie, nefericiré şi pustietaté caré armele turceştî î-au mestit,

* Marinus, parté 2., Carté 3., cap: 18 şi 19 si înainte in hronie, carté 9., cap. 12.

nu numai au gustat-o, ce aşeşi, până la beţie, şi ametală au şorbit-o. Africa, cu a Romii pururé răvnitoare Karthaginé, dintele vierului omenesc atâta l'au simţit, cât în luntrurile sale rana, caré au luat, în véci nevindicată i-au rămas. Bulgariî, Sirbiî, Sclavoniî, (între cariî să numără şi Bosnénii) Albaniî, Bohemiî, şi Dalmatiî, némuri carile cu mâna, şi cu fierul, mai toată Evropa îngrozisă, atâta li-au înblânzit şi li-au domolit Agarénul, cât din cé véche, şi de fire a lor sirepie, macar o picătură nu li-au rămas: nici cu altă mai cunoscută faptă, sau zisă, fără numai cu una, şi acéia foarte întunecată, a numelui adecă însămnaire, între alalte a muritorilor nîamuri, a să număra pot. Préputérnică lungă, şi lată stăpâniré ungurîască, la atâta strâmbitoare o adusése: cât a crăii sale hotare, nu aîuré puté să cunoască, fără numai între căzuţi şi răsi-piţi păreţii săi. Pre Ghermani, rod amintrilé nebiruit, atâta i-au înspăimat, cât până la porţile Becîului de doaă orî, iară prin pregîurul lor, de nenumărate orî, cu moarte, şi răzspă, fulgerile şi tunetele armelor sale au adus. Ce, pentru ca aicé să numai pomenim câte răutăţi şi cumpliri au făcut Publicăi Veneţieneşti, de câte slăvite ostroave, şi de câte vârtoase cetăţi pre mare, şi pre uscat au să-răcit-o, socotim, că cé mai din luntru Italie, într'adins, pentru cé mai vrăjmaşă, şi mai Je pre urmă a tirănniî sale mânîe neatinsă a o lăsa să fie vrut, şi penra acăsta armele spre crivăţ să-şi fie întors, adecă asupra Léşilor, Rusilor, şi Căzacilor: pentru ca şi pe aceste Creştine ţări, într'o sughiţitură să le înghiţă, spurcata-şi şi a saţiului neştiitoare gură ş'au căscat. Carile macar că aşé de tot biruite n'au fost, nici aspru giugului lui grumazii ş'au plecat: însă fără nemăsurată vărsare de singe creştinesc,

și fără nenumărate suflete în robie prăpădite, a scăpa n'au putut ca cari răutăți câte, și câte au fost, și de câte ori s'au făcut, și încă să fac, de am vré pe amănuntul să le pomenim, nu numai puterile nu n'ar agiunge: ce încă și vrémé n'ar lipsi. Însă din céle multe una numai vrédnică de însămnat, de la istoricii Leșești adese pomenită de vom însămna nu fără triabă a fi socotim. Zic dară ei, precum acé de sus pronie, purtând de grijé mântuinții acestor crivățene năroade, cu n'iamul Romano-Moldo-Vlahilor, ca cu un zid pré vârtos, și nebiruit să să fie slujit: pre carile înpotriva a vrăjmașe săriturile păgânilor punindu-l, cu pieptul lor, întregi încă până acmù, și în scaunele sale înfipti, și odihniți să-i fie păzit.

Maî uitasem a zice, caré maî denainte de toate s'au căzut să fim zis: n'iamul țătărăsc, pre carile împărăția Persiiască, Grécască, Româniască nu l'au biruit: nici altul, fără numai Dumnăzău, sau căruia Dumnăzău putințele, cu un deosăbit chip a Dumnăzăeștii sale voi, îi va adaoge, a să puté birui, până acmù s'au crezut: pre aceștia zic, țătărăsc n'iam, Poarta osmăniască atâta l'au domolit, cât nu într'alt chip, ce tocma ca pre un vânătoriu la vânat gata, pre un ogar în pro haz gata țiind, după voia sa, când va atuncé și încotro, într'acolo cé din fire turbată vrăjmașie a-și plini îl sloboade. Așijderé de multe ori ca de o jiganie mursăcătoare, și necredincoasă ferindu-să, cu primenirile, schimbările, nu rarî ori și cu omorârele Haniilor lor, (căci toate acésté în voia sultanului stau,) îl umiléște, și prilejurile, capul a-ș rădica, îi trage. Acésté toate precum așé să fie, pare-ni-să că nu va fi cela ce nu știe. Căci atâté, și atâté împărății supt stăpâniré sa au suppus, au călcat, au prăpădit, și ca cum n'ar fi maî fost, li-au

intors; cât cu multul mai pre lesne ar fi cui-vă, neogoit a le plânge, decât peste tot, aşé cum sint, din catalog a le număra. Şi mai vârtos vrémé plânsoriî, de cât a scri-soriî să fie ar alége. Aşé din zi în zi bălaurul acest va-vylonesc îngrăşindu-să, şi îngroşindu-să, deciîa toată lumé, ca cum pré strâmpătă peşteră să-î fie socotind, nicî care loc să-l mai încapă având, schizmitu-s'au, ca cum chipul, şi firé cé de şérpe bălaur învininat, ş'ar fi lepădat, însă alta de scorpie au înbrăcat, pentru ca ce cu colîiî a muşca şi cu fălcile a îndupacă n'au putut, coada cu venin, şi toapsăc întrarmându-şî, cu cel de moarte purtătoriu ac a împunge, şi a pătrunde s'au apucat, spurcatul: şi ce ca un vrăj-maşî leû a spintecă n'au avut cum, ca o pré vicliănă vulpe, cu amăgéle şi vicleşuguri a isprăvi s'au căznit. Suleîman acela, a Ghermaniiî groază, a Ungariiî domo-litoriu, a Sirbilor şi a Bulgarilor suppuitoriu, a Turcilor Uლის, şi a Osmanilor Licurgos. Carile cum din scrisele, aşé din zisele bătrânilor săî înţelegând, precum înpotriva Romano-Moldo-Vlahilor, cu neprietinie a mérge, iaste-cé mai de săvârşit nebunie, (căcî înţelepciună şérpelui ace-luîa, mulîi din istoriciî creştineştî* sint, cariî cum să cade o mărturisesc,) şi asupra a nîam ca acesta cu armele nebirit fiind, cu arme şi cu războiu mai mult, a ispiti, altă să nu fie fără numai lucru de batgocura, şi de primejdiîa slavîi Aliosmăneştî. Aşé, ca unul foarte bine ştiind socotiîa, de câte ori, şi câţi Muhamedî, câţi Baeziî, câţi Muraî, în câmpii moldovenestî sfărâmase, şi miî de miî de Turciî săî valurile Dunării, a Prutuluî, a Sirétîuluî, a Bârladuluî, şi a Nistruluî, înghiţisă. Aşé dară, şi într'acesta chip, cu patemele şi primejdiile altora, şi ale sale învă-ţîndu-să, legătura şi pacé, caré Bogdan fióorul lui Stefan

* Cantă Episto-
lile lui Bus-
beevle.

Vodă Marele, îi aducé, foarte cu drag au îmbrăţăşet-o, şi supt chipul adării pre an (fără caré pacé Creştinilor cu Turciî, totdeuna moartă iaste) cu daruri a patru miî de galbenî, a doaâzăcî de şoîmî, şi a patru zăcî de épe frumoase, carile pământul Moldovii le naşte, îndestulit a fi priîméşte, acela ce a lăcomiî în véci nedespărţit tovarăş, şi închinătorîu İera. Într'acesta chip dară părinţiî nîamului moldovenesc, cariî pre acélé vremî de grijé patriiî sale, precum să cade, purta, macar că daruri au făgăduit, şi aur, argint, dobitoace, şi păsări, ca pominocul pământului lor în toţi anniî la căscată poarta lui prin soliî lor s'au obliguit: însă cu întreg sfat, şi şi cu bună socotélă slujindu-să, şi vrémé răscumpărând, cu vârtoase, şi tarî legământuri, putéré stăpânirii sale cé monarhiăscă, bine ş'au aşezat. Cinsté beseriăscă: credinţa creştiniăscă, şi légé orthodocsiiî de turbată şi lunatecă bunguitura muhammediunăscă, neimată, şi nespurcată şi-au ferit. Nicî, viî fiind au putut suferi ca vre odată stéoa cé cornorată, de asupra a pré svânt sămnului cruciî să rădice. Acésté dară toate nu numai şie, ce încă şi porunciî Curanului, cu totulî tot înpotrivnice fiind, İ-au căutat tirannului, şi peste voia lui a le priimi, şi a le sufferi. A căruia lucru altă mai aİavé pricină nu să poate da, fără numai, macar că cu amăgelnice tocméle, şi cu chip de împăcăluire; însă şie pre unul, şi singur nîamul Moldo-Vlahilor a-şi pleca, numai cu puţină slavă să fie împărăţiî Othmanilor, au socotit, decât c'au suppus cu armele atâta mulţime de altele. Acésté dară, şi altele de cât acésté cu multul mai minunate, carile în Hronic innainte să vor arăta. Unii* din vecinî, ca

Ioan Zamolschié
şi Stanislav Sar-
niţie.

dintr'o innaltă strajă oglindindu-le, adevărat că nu fără oare care chip de cinsteş şi arătos a zavistiiî veşmânt, pre

numele Romano-Moldo-Vlahilor, cel ce supt slova a vechilor scriitori de greu zăcé, și de demult din luntrul inimii gemé, încă mai cu înpletecite, și mai cu încurcate mrejulite a-l înfășura, și cu poala odejdiî vechimii vremilor așéși de tot a-l ascunde, și din catastivul ceî mai știute, și mai cunoscute istorii, cu totului tot a l rade, și a-l șterge s'au nevoit. Ce nu știm cu ce chip frunté atâta de nesiită ș'au ivit socotind, precum vor puté soarele cu tină să lipască, și ceriul cu palma să căptușască! Însă cătră aceșté gata ne sint apărătorii, atâte adegă, Grecești, Lătimești, Nemțești, Franțuzești, Italianești, Ungurești, Leșești, Rusești, Slovenești, și așéși și Tur-Arăpești, și Turcești scriitori. Cariî cu toții într'un sufflet armele a dréptii răturii apucând, înpotriva Blojeritorilor, cu adevărată, și aîave a biruinții nedéjde, de drept răsboiu, pentru noi să apucă, așé ca noi tăcând și odihnindu-ne, ieî din vechi armăturile lor, cu tot félîul de arme întrarmându-să, pre uniî cutreerători, și a laudelor streine fără vréme, și fără socotiăla pizmăluitoî la meidanul luptii îi strigă. Aceșté zic, scriitori, fiete-carile a vremilor sale însănnătorî vor arăta, precum că în mréjé paingului alte lighioî nu să pot prinde, fără numai musculite, și altele asémené acestora neputincoase, și neîntrarmate mușițe. Iară când să tâmplă a cădé într'ânsele nescarî-va păsăruice, și la fire mai vârtoasă jigăniuțe, îale îndată să rump, și nevoi înțele lui îndeșert să fac. Aceștéși cu tarî dovéde vor vinci, (căci noi de la noi cătu-î negrul supt unghe nu vom zice,) precum cé d'intâi a Romano-Moldo-Vlahilor în Dachia descălecătură, să fie fost de la Traian Marele împărat. Așijderé vor arăta, precum anniî nîamului lor, de cât a altor nîamuri Evropești, cu multul mai mulți, și vârsta lor, de

cât a multora mai matoră, și mai véche să fie, ca ceița ce începutul annilor lor ăste de la acesta înapoi, cu o mie șese sute și zece anni, și așé nicî unul dintre nîamuri (alegând pre cariî mai sus am pomenit Ghermanî) cu bătrânețele, și cu vechimé lor să poate alătura. Deciă vor mărturisi, precum poporul Romano-Moldo-Vlahilor, nu din glogozala a nașterî de strânsură să fie scornit, ce din cetățeni Romanî, din oștași veterani, și din mari familii să să fie ales. Apoi din bunî și tarî Romano-Moldo-Vlahiî, din bunî și tarî părinți Romanî născându-să, a singelui curățenie, și a nîamului evghenie, nestricată, și nebetejită să fie ferit, precum și până astăzi tot așé o feresc. * Nicî să gândiască cine-va că doară într'atâta a lucrurilor necunoștință sintem căzuți, (fie ácasta așé puțin mai slobod să grăim) nicî să-și prepue, că doară pretendui, precum adecă nîamul Romano-Moldo-Vlahilor, nicî un singe de a streinilor, în singele său să nu fie amestecat, că ácasta nu numai a zice și a gândi fără socotélă ar fi, de vréme ce precum mai dedumult cu multe năpădirile a multe nîamuri, așé mai pre urmă, și mai vârtos, după răzsipa împărății Constantinopolitîană, și a altor megiiășe crăii, prin turbătura turciască răzsiți, și răsturnări, multe de toată stepena, multe de bun nîam și încă împărătești, crăești, și domnești streine familii, în sinul său au priimit Moldova și țara Munteniască, precum sint a Cantacuzinilor, a Paleologhilor, a Sevastosilor, a Grililor, a Asanilor, a Hrisoverghilor, a Petralifilor, a Hrisosculeilor, a Russetilor, a Evpraiotilor, și altele multe a blagorodiei grecești flori, în țara sa au sădit cé cu singele Românesc evghenisită Dachia. Cătră acește de la megiiășii Lésii Potoțchiiaștii, de la Litvanî Raziviliî, de la Ungurî Batoriî, (din cariî să trăge

* * Iavnie Haleo-
condilas.

Stefan Vodă ce-î zic Burdujé.) și încă mai de demult, de la Corvinî să trăgă Urecheștii. De la Domniî, saū cum își zic ieî Mârziî Crâmeștii, Cantemireștii, și din Cerchêșii Kabartaî câte-va chipurî de frunte, (între carile au fost și Dómna lui Vasílie Vodă, din caré i s'au născut Stefăniță Vodă.) După ce au vinit supt stîlagul lui Hs. între céle a boerimiî vechî familii, i-aū priimit, și i-au numărat Moldova. Așé craiî Sirbeștii au dat, ș-au luat fétele, și fícoriî săi după fétele, și fícoriî Domnilor de Țara Munte-níască. Așé Brâncovénii de la Bulgarî să să tragă să povestéște; așé vechiî Băsărăbeștii, din Basarabiîa, (căriia acmù îi zicem Bugíac), au trecut la Olt. Așijderé Domniî și boieriî moldoveneștii pre fétele sale Domnilor, și crailor streiniî, (luând sama bunătății nîamului) a le da nu s'au

Dingoș, carté 11. apărat, precum la istorici citim. Iliăș, fícorul lui Alecsandru Vodă, să fie luat Doamnă pre Mariîa sora Sofiiî crăfasii lui Vladislav craiului Leșesc; Stefan cel mare și bun, să fie dat pre fie-sa Ilîana după Ioan Vasilivić împăratul Moscului. Vasílie vodă o fică după Razivil ducul de Litvaniîa, și pe alta după Timuș Hmenlinskie hatmanul căzăcesc să fie măritat, știut íaste. Trécem aicé pentru lungimé, a mai pomeni, a Bogdanilor, Moghileștilor, Constantinilor, și a altor Domniî, cu a Palatinilor, și a Voevozilor și a Caștelénilor leșeștii, după lége a singelui amestecare; căci pentru toate acésté, vrând Dumnăzău, în tomosul al doilé a Hronicului nostru, la locul și vrémé sa anume să va zice, precum și în carté ghenealoghiiî nîamurilor boerimiî moldoveneștii, (pre caré cu limba lătiníască am scris-o) pre larg am arătat. Însă cu toate acésté a însurătului, și a măritatului legătură, pártníască fiind, și numai a unor mai de nîam case împreunare, nu să va cădé a

să socoti, că doară cu acesta mijloc, cel de Roman singe să să fie stricat, precum și singură orânduiala firiască poftéște.

Parté cé mai mică, ceiî mari lăsindu-să, ce pentru ca să nu trecem chipul, și forma pridosloviiî, pentru alalte a Romano-Moldo-Vlahilor vredniciî, pre cititorû la trupul istoriiî îl învităm.

PRAEFATIO

Cicero, eximius ille Romanorum Demosthenes, latinitatis parens, rhetorices canon, sermonis norma, eloquentiae inimitabile exemplar, ac omnium ferè artium atque scientiarum facilè princeps: cum toto, quod illi ipsa donaverat natura, nec non plus ultra, acuerat ars, ingenii acumine, in omnibus singulisve, sive laudantibus, sive vituperantibus scriptis, peroratisque orationibus, atque aliis innumeris penè epistolis scribendis atque dictandis, parum laborasse, parum sudasse videtur; at in epistola quadam (qua a Luceio vitam, sive potius res sub ejus consulatu gestas exarari, et posteris celebrandas tradi postulat) perscribenda (ut ex ipsis illius verbis animi effigiem experimentibus clarissimè patet) non diu solum ac undique explicatis, ingenii velis, mentem agitasse, sed sanguineos etiam effudisse sudore, se semet prodit: quo nimirum modo atque methodo, suas aliis exponeret laudes, et res a se praeclarè sive minus ita gestas, alieno calamo depingi atque exornari, absque ulla affectationis nota cuperet; et illo superstite, ab exteris lectitari, ac celebrari audiret, nec non inde ineffabilem quandam animi hilaritatem et

desiderii fruitionem capere posset. Tale igitur opus aggressurus omnes ingenii intendit nervos, nullis parcat laboribus, nullos sudoris sentit imbres, et in eloquentiae artem quasi indignabundus, ac si in inventionis supellectili defectu laborantemprehendens, omnes ejus loculos funditus evertit, et totas sermonis opes ut prodigus alter dissipat, dilapidat, neque quiescit, antequam proemii fundamentum nanciscatur, ponat atque stabiliat. Tandem hujus desiderii duas praecipuè fundat bases, et una quidem est, ad proprias demandandas laudes, non ore et verbo, sed calamo et charta opus esse. Secunda vero verecundiam, (quae alias cuique proprias afflagitare laudes maximoperè interdicat) epistola methodum suppeditante, spernendam, sive prorsus tollendam esse, quibus positis, *epistolam* ait, *non erupescere*. Hinc deinceps praedivitem sese explicandi materiam nactus, non minus audaces, quam liberas, velocis pennae laxat habenas, quae amplissimos eloquentiae campos percurrens, ita resolvitur ac incitatur, ut non scripturientis calami, sed agricolae ventilabri, vices tenere videatur; et tanto ambitionis exardescit flagrore, ut combusti jam animi cineres quoque in auras vanae gloriolae ventilasse, a sermonis cultoribus judicari non dubitetur. Qui modum quidem ejus eloquenter dicendi, eleganter scribendi, et ambitionis auras artificiosè capiendi laudant, atque ut par est, admirantur, non tamen sibi moderari possunt, quin eum jucunda quadam satyrici specie excipiant, et scaenicum aliquod in eo reprehendant. Ita igitur Cicero (et qualis Cicero? qualem nempe neque ante vidit, neque post visura est Roma) dum res sub tempus regiminis sui expeditas, paulo ornatius, ab alio scribi percipiens, in tale acre et sinistrum incidit iudicium; procul dubio alter, quis-

quis ille fuerit, qui res patriae suae vel simplicissimo calamo, posteris tradendas tentaverit, ut Ciceronis simia existimatus, neque risui dignus habebitur. Caeterum his omnibus ritè perspectis, atque consideratis, nihilominus immobilis et inconcussa manet illa majorum decantata sententia: *Μάχου ὑπὲρ πατρίδος*. In cujus legitima executione, praeter erubesceniam, timorem quoque tollendum, merito adjicient illi, qui patrias res, (quales quales illae essent) sibi, et vicissim suas patriae computabunt. Non enim minus laborandum, neque minus est sudandum, in propriae, quam in Patriae justa, ac debita defensione: imo quod maius pondus requirit, in agone pro patria suscepto, audaciam (alioquin inter deformissima vitia connumeratam) fortitudinis cunctarum virtutum reginae, sceptrum atque vices gerere, sapientissimi arbitrari sunt veteres; et merito quidem, ubi enim mors charior est vita, ibi necessarium quoque vitium, in virtutem transit. Quo facto, non raro contigisse constat audaciam desperationis calcaribus concitatam, tam victis insperatae victoriae triumphum, quam victoribus inexpectatae stragis deploratum conciliasse. *Μάχου* igitur *ὑπὲρ πατρίδος*. Spernit ruborem, spernit timorem; (quia et amor omnia vincit) quo a nobis loco munitissimi ac firmissimi thoracis, amplexo, justa arma, justè arripimus, et in historiarum campum prodeuntes, fixo passu, et immota facie, saevam, saevae vetustae oblivionis tyrannidem, ad monomachicum certamen intrepidè provocabimus, ac in vendicanda charae Patriae laude, atque gloria, usque ad ultimae sanguinis guttulae effusionem, luctam perferemus: nec non sacra coadjuvante veritate illi, ut Aquilae (cujus auspiciis et nata fuit) genuinam et nativam juventutem restituere, firmiter speramus.

At dicet fortasse quispiam, quis, cujusque tu homuncio, media ex Barbaria imtempativus et nuperrimus advena? Unde tibi tot πανοπλία? Unde armorum usus? Unde monomachiae disciplina? Unde et quae vires, et alia ad hunc athleticum agonem necessaria praeparamenta, quibus in conspectum immanissimae hujus tyrannidis apparere saltem, ne dum victoriam sperare possis? In promptu erit responsio; nos videlicet facturos ut juvenis ille et senioribus despectus fecisse Helvetus, perhibetur. Illi enim cum ab improvviso hoste imminens, viderent periculum, et se armis, aliisque bellicis instrumentis destitutos scirent; et utrum nudis manibus pugnam tentare, an furioso hosti cedere, conducibilis esset, diu consulantes, et nihil firmi decernentes; hic, illos inquit, non debere ob armorum defectum sollicitos esse, se enim exactè exploratum habere, hostes omni armorum genere onustos venire, quibus ex illorum manibus extorsis, illos illorum armis non facilius tantum, sed multo quoque felicius atque laudabilius oppugnare, et profligare posse; quo facto, eos eventum haud fefellisse, historiae tradunt.

Hos itaque nos, quantum licebit, imitantes, adversus oblivionis rerum tyrannidem, non modo victoriae desideratissimum (quod charissimae patriae unicè optamus) brachium speramus; sed insuper faciemus, ut magnus quoque ille noster fundator, fecit Trajanus, qui ex profundo Sargetiae amnis sabulo, abditas, quas ex Romanorum rapinis congesserat Decebalus opes eruens, Romano adjunxit fisco. Hujus instar, inquam, nos, vetustate obrutos praedivites antiquarum historiarum thesauros in lucem edere, et usui communi exponere conabimur, ac Romana, Romanis deberi probabimus. Opinabitur fortean non nemo,

haec a nobis praemissa atque promissa, non tormentorum bellicorum boatum, sed Cerberis, aut pavidi potius catuli latratum; non thoraces et scuta, sed aquae supernatantes et aere conflatas bullas; nec denique arma τὸ ἐπινίκιον reportantia; sed dicteriola, et vanae gloriolae studentia esse molimina. Opinabitur? credimus et scimus. Nihilotamen minus scimus praeterea opinionem, veritatis sedem subvertere, aut occupare minimè posse, ac proinde non certam rerum scientiam unquam, dubiae opinioni: sed e contra, opinionem, semper infallibili scientiae obedire, ac illi sese subiicere, teneri: pari etenim ratione nobis quoque opinari licebit, hocce nostro, *Antiquitatis Romano-Moldo-Vlachiae chronico*, edito, fore fortè a circumspectantibus vicinis, nos nobis ipsis implacabilia parituros odia, multis scomatibus impetitos iri, et ut dulci amore Patriae dementato, debitos historicae fidei limites transgresso exprobraturos. Hisce tamen, nihil obstantibus, salva conscientia (excepto ignorantiae, cuilibet mortalium praesentissimo ac familiarissimo impedimento) profitemur, nos neque nobis neque Patriae amori ita studuisse, ut dudum jam sopitam et tepentibus cineribus tectam invidiae scintillam, in odii incendium, aut alienum, ulla sine causa, animum in nos excitare vellemus. Quis enim tanti aenei esset cerebri, qui per alienas, apage! detractationes, propriarum laudum incrementum nancisci arbitraretur? Gratum, imo faustissimum haberemus, nos neque fortunam hujus campi tentasse, neque legitimi certaminis coronam expectasse. At quis tam fortunatus cives, tam felix Cicero; qui illius instar, non unum, sed sexcentos Luccios habere possit, et per alienos labores, ovans, triumphansque Romanas, versus quatuor mundi cardines, apertas ingrediatur portas?

et e contra: quis tam rudis esset Minervae, qui ipse sibi tam horribile, atque terribile omen, ac numen experiri, tamque sinistras de se conjecturas audire optaret?

At cuique vago, dictum illud, moderabitur affectui: φίλος ὁ Πλάτων, φίλος ὁ Σωκράτης, ἀλλὰ μᾶλλον φίλη ἢ ἀλήθεια. Qua lege et rege, quodcunque acerbum suaviter gustabimus, et quascunque acerrimas conjecturarum lacerationes, libenter perferemus, dummodo intaminatae conscientiae illaesa conservetur integritas. Equidem ea ipsa clarius, quam in gnomone solares radii, umbram, historicam veritatem, indicante, demonstrabitur, et absque ullo naevo docebitur, omnes nationes, nationumque amplissima regna atque dominia, quotquot Europa hodie suo capacissimo fovet, favetque gremio, genti Romano-Moldo-Vlachorum comparata, non posse non agnoscere sua primordia, ut recentissima, et ejus antiquitatis et senectutis respectu, ut tenerae aetatis juvenculam vel potius adscititiam, per fas nefasque inter indigenas localesque habitatores intrusam. Cunctae namque occiduae Europae nationes, (absit jactantia verbo) licet hodie amplissimae sint, potentissimae atque nobilissimae; non tamen alios, nisi Gotthos, Vandalos, Hunnos, Sclavos, hoc est gelidae Scythiae fragmenta suos agnoscunt parentes, ac ipsam praecipuè Italiam, tanta barbarorum, tamque promiscuè occupavit colluvies, ut merito quis hodie, veluti olim Cynicus Diogenes, accensa meridiano sub sole face, Romanum in ipsa Roma disquirere laboret, at vix invenire, aut a barbaris discernere possit: unica et sola est Germanica gens, quam puram putamque suam conservasse prosapiam, ideoque haud immerito Germanos Autochthones, a scriptoribus appellari audimus: caeteras vero progenies, rigidorum climatum,

coeli et telluris inclementiam fugientes, et paternas sedes ac nativa loca ceu sterilia, et humanae vitae inutilia deserentes, in Europae partes occidentales erupisse, et Romanarum provinciarum amoenitate atque ubertate allectas, primum quidem ut Hyrcanicas Tigrides, earum non nullas devorasse partes : postea vero ut dominatores tenuisse, atque in illis pedem, sedemque fixisse.

Itaque temporum decursu, regnum Galliae post Caesarem modo fecundas tenens, regnum inquam, nobilissimum, florentissimum, ac terra marique potentissimum, circa annum a virginis partu 420 in Francia esse incepit: quamvis de ipsa Gallica gente, quae, cuiusque sit, historicis etiamnum digladiantibus, Petavius tamen, Gallus ipse, et temporum, historiarumque accuratissimus aequè ac acutissimus censor, ingenuè fatetur. Dum nobilissimi, ait, toto orbe Francorum regni jacta sunt intervallo isto (anno nimirum a nobis notato) primordia, cujus gentis incerta est origo, neque veterum satis expressa literis. Praeterea errasse illos judicat, qui Gallos ex fragmentis Trojae, initia sumpsisse autumant. Decernit tandem ipse, ex multis unitis, illo tempore Europam incursantibus, barbarorum gentibus tam nobile ac percelebre, conflatum fuisse regnum; et Romano discusso jugo, Gallias occupasse. Ita Hispani quid, nisi Gotthi? qui circa annum Salvatoris 414 Hispaniam invadentes, hodiernum fundarunt Hispaniae regnum. Ita Longobardi circa annum Domini 568 ex Scandia, (unde et Gotthi, Vandali, Rugi, Heruli, Turcilingi, exiverant) descendentes, quam plurima, nunc florentissimè vigentia, in Italia posuerunt dominia. Ita Saxones anno Christi 449 ad Britannicas transfretantes insulas, Anglicana et Scotica stabilivere regna. Ita Poloni, Tartariae Sarmaticae proles,

(iidem sunt et Slaveni) circa annum salutis 465 cum Lecho duce, Vistulam transeuntes, tam amplissimo Poloniae regno faustissima dedere initia. Ita Hunni Tartariae Asiaticae natio, praeter propter annum abolitionis peccati 432 Hungariae regno nomen et coronam imposuerunt. Ita Bulgari, et hos secuti Sclavoni ac Servi, anno ab incarnatione aeterni verbi 499 ex ulteriori Boreali barbaria veluti Volgae fluminis redundantes arenae, extravagantes veloci pede, transmeatis feracis Danubii undis, Moesiam, Thraciam, Triballiam, Illyrium, necnon Macedoniae partem, et Dalmatiam usque, crebris primum infestarunt incursionibus, post tandem inibi vicinis dominiis, horribilia Bohemiae, Croatiae, Bulgariae, Sclavoniae et Serviae constituerunt regna. At verbo, omnes ferè, olim barbarissimas, nunc nobilissimas Europae, Europaeorumque nationes, primum ei invasores, et infestissimos praedatores, post vero (ita suprema mente omnia disponente) diligentissimos excultores, ac moderatissimos dominatores extitisse, cum veterum, tum recentium perhibent annales.

At hae quidem ita, Moldovlachorum autem (si in Chronicis profitenti veritati consentire vellemus) gentis, si ultimam aetatem (quam nimirum a Trajano Imperatore, ex Imperatrice urbe, cives Romani selecti, et in Daciam translati fuere) spectabimus; eam circa annum reparatae naturae humanae 107 incepisse inveniemus. Si mediam, simul cum Romulo, Roma et nomine Romano, inchoasse anno nempe ante Christum natum 753. Si primordiale; Trojae excidium et Aeneae in Latium peregrinationem, veterum affirmant monumenta. Si nobilitatis catalogum, et genealogiae seriem rogabimus; Romanos, Romanis civibus; Romae natos, Graecorum nepotes ac Troade o-

riundos esse, Graeciae et Latii testificant scriptores. Si acta considerabimus; imperii Romani non populates, non invasores, non adscititios: sed propagatores, sed dilatores, sed intima et nobilissima membra, esse reperiemus. Si naturam, animum, heroicamque fortitudinem perspiciamus, limitum orbis Romani contra ferocissimas Scythicas gentes, ut aeneos muros oppositos, et invictos defensores, atque opitulatores, omnium historicorum consensu clarescunt, et in eis solis non minus Romane conservatum, quam a Seneca verè prolatum illud de genuinis Romanis, aureum dictum: *ubi vicit Romanus, ibi vixit*. Extra enim latissimos Romani imperii terminos, usque ad Indiae nimirum profunditates; Arabiae deserta ac Africae vastitates ipsosque, ut ita dicamus, mundi fines, Romanorum populum diversis temporibus, diversas in partes suas eduxisse, atque collocasse colonias, nemo fortè erit, qui ignoret. Nullus tamen militiae, militumque delectus, Trajani delectui (ceu militis probatissimi, et ducis experientissimi) aequiparari potuit: neque aliorum consulum sive imperatorum coloniae, ad tantae aeternae quasi felicitatis, pertingere valere fastigium, ut secundum memoratum Senecae dictum: ubi vicerint, ibi vixerint quoque. Qua ratione procul dubio, Trajanum haud incassum in Decebalo interimendo, Dacis debellandis, Daciaque subigenda, tanta Romani cruoris effusione, conatum, ut ad hiantia militum obducenda vulnera (deficiente jam plenissima chirurgica theca) neque linteolis sino, et mensae destinatis pepercisse tam praeterita, quam futura admirarentur saecula. Tali videlicet plantationi, talem rigationem convenire judicans, auspicatissimus sator, et prudentissimus Imperator. Etenim fertilissimum ad custodiendum Romanum agrum, immor-

talemque sui nominis gloriam relinquendam, non alieno, neque adventitio, sed Romano oculo, Romano corde vigilandum, et Romanis armis defendendum, ac Romano cive excolendum esse, suos successores, inviolabili perstrinxit sacramento. Quamobrem Hadrianus, alioquin non solum Imperatorum, sed cujuscunque etiam vilissimi artificis industriae indefatigatus aemulator, dum Trajani virtutes imitari non potest, suis vitiis illius laudes deprimere atque diminuere, quantum potest, conari non veretur. Ideoque Parthiam quidem, Assyriam, Armeniam, totamque Mesopotamiam (Trajani nempe aeternè memorabilia trophaea) Parthis caeterisque barbaris, facile cedit, et militem Romanum, veluti ultra mundi orbitam, intraque dissitissimos barbaros, a Trajano praesidii ergo positum coram senatu, non magis pueriliter, quam scurriliter, conservari minimè posse, excusatus, promptissimè revocat. Hoc idem vero Romanis in Dacia nostra stabilitis, facere admodum est veritus: quo factum est, ut id quod Trajani Imperatoris, veluti faustissimum victoriarum extiterat praeludium, digna deinceps tanto Principe haberetur coronis.

Hocce igitur modo Romano-Moldovlachos, Roma mater, propriis ex visceribus natos, fovit atque aluit. Trajanus parens Romanis moribus, ac armis instructos, Daciae legitimos constituit haeredes, nec non ut puro sanguine procreatis, barbaram nobilitavit Daciam. Quae postmodum, felici temporum successu, ad tantam virium opumque evecta est amplitudinem, ut magnus ille, imo maximus Constantinus, adjunctis illi Thraciae ac Macedoniae provinciis, quartam, eam orbis Romani partem complere, non dubitaret. Quod ex hoc unico facile convinci potest: siquidem cum totum imperium, paulo ante obitum, quatuor in partes divisum,

filiis suis aequaliter impertire voluisset; cumque legitimus parens, optimusque princeps considerasset, Daciae et aliarum supra memoratarum duarum provinciarum, ambitum licet caeteris partibus multo angustiores atque strictiores, coeli tamen clementia, aeris temperie, fluviorum perennitate, telluris fertilitate sylvarum, camporumve amoenitate, urbium populositate, populorum urbanitate, civium claritudine, militum fortitudine, ac infimae plebis multitudine, reliquis non solum aequiparari, sed etiam illas immensè superare posse, ideo Constanti filio natu minimo, ut justam haereditatem assignare est dignatus. Neque vero Constans a patre sibi destinata. aversatur portionem, imo gratam haereditatem grato amplectens animo, in ipsa Dacia, regiam constituit sedem. Dacico deinde milite, invidente et suis non contento, et hostili manu superveniente fratre Constantino, occiso, totum illi occiduum adjungit imperium. Etenim cum post Constantis, versus Italiam secessum, et deinde ad Gratiani usque tempora, Dacia nostra cum Thracia, et Macedonia uno eodemque regerentur rectore; sub Gratiano tamen (ob ingravescentes Gothicas incursiones) revocato ex Hispaniis Theodosio magno, illum primum singularem defensorem sortita est. Gratiano nimirum prudentissimè arbitrante, Trajani labores, atque laudes, non nisi ab ejusdem concive, et virtutibus aequali Theodosio, conservari ac sustineri posse.

Theodosius igitur accepta istarum partium cura, Daciam ab hostibus non solum egregiè defendit, sed etiam a Thracia ad Tanaim usque longè latèque palantem Gothicam gentem, ita armis terruit, ita pace sibi devinxit ut Athanaricus et Frigidernus Gotthorum duces deposita barbarica ferocitate, amico pede Daciam transeuntes, Constantini imperatricem Orientis urbem submissè salutarent. Post

autem secundum Trajanum, (magnum dico atque piissimum Theodosium) subsequendum, ut reor, Imperatorum segnitia, vel supremo Numine ita providente, non nihil marcescente Romano vigore, Hunni, Bulgari, Sclavi et Servi et Heruli diversis temporibus, Romanas provincias diversi modo invadentes, ac in Pannonia quidem, Thracia, Moesia, Illyrio, Macedonia, nec non in ipsa celeberrima Graecia tandem pedem sedemque fixerunt. In Dacia autem nostra, hoc penitus efficere minimè potuerunt, imo virtute eam incolentium Romanorum, eos semper pulsos, semper debellatos fuisse, et patriam suam semper defensam, atque a barbarorum diurna oppressione liberam tenuisse, celeberrimi tradunt scriptores, quos in historiae textu ad locum, tempusque suum proferemus. Hi enim ipsi sunt Romani, qui (ut Sclavorum perhibent annales) Sclavonam nationem, ripas Danubii occupantem, exiguo temporis intervallo, ad Vistulae usque flumen expulerunt, et inibi coarctatos, primordia regni sui dare, coegerunt. Hi ipsi sunt Romani, qui Polovcios, et Pazinazes infensissimos Romani imperii hostes, invictis territos armis, limites suos, desertum ultra Boristhenem situm, agnoscere fecerunt: nec non tempore emanante, (ut Strykovskius habet) sive ut socios acceptos, sive ut subditos perdomitos (hoc enim nobis accuratè non constat) longo, (ut conjicere licet) illorum operae usu ita exercuerunt, ut Romano-Moldovam quoque linguam illis mutuaverint, et barbarum illorum sermonem maxima ex parte, Romano temperaverint. Hi ipsi sunt Romani, qui sub Constantino et Irene Carolo magno, sceptrum occidentalis imperii ab orientali dividente, et Daciam usque descendente, per legatos suos, pacta dominii confirmarunt. Hi ipsi sunt Romani, qui Conrado tertio ad sacrum Hierosolymitanum

bellum per Poloniam et inde per Romano-Moldo-Vlachiam expeditionem suscipienti, et ad bis centena hominum millia secum ducenti, commeatum, aliaque ad victum exercitui necessaria, largissimè praebuerunt. Ili ipsi Moldo Valachi sunt, qui Isacium Angelum imperatorem Constantinopolitanum, in eos tyrannidem tentantem, plus quinquies acerrimis vicerunt praeliis, et Romanum, liberum quidem optimum socium, irritatum autem incomparabilem esse bellatorem docuerunt. Hi sunt iidem Romani, qui post fraudulenter occupatam a Latinis Constantinopolim, adversus invasorem Balduinum, gloriosa portarunt arma et Graecis de imperio planè desperantibus, contra tam insperatum dolosumque hostem, animum et arma recipiendi, ac tandem imperium quoque recuperandi, commodissimam praebuerunt occasionem. Hi sunt inquam Romano-Moldovlachi, qui soli, cum solis Siculis, vires armaque iungentes, inter tot Asiaticas, Europaeasque celeberrimas gentes, saevi Bathi saevitiem, ac Tartarorum immanitatem viriliter represserunt, et loca sua a barbarica rabie infecta, illaesaque conservantes, transitum illis per suas ditiones, revera Romanè denegarunt. Ac tandem, ut strictè hic dicamus, quae in Chronici textu fusè memoranda sunt, hoc unicum ultimatim longè praestantissimum, omnino Romanum, et verè heroicum adjiciamus, praeclarè gestum, et mirè continuatum facinus. Hi ipsi sunt Romano-Moldovlachi, qui, cum septices draco, nefandissimus, inquam, Turca, tot orientis, occidentisque regna, atque imperia largo, ac insatiabili devoraret gutture, orbem ferè totum et praecipuè Christianum, ad tanta perduxit miseriarum extrema, ut dominiorum olim florentissimorum, hodie vix, ac ne vix quidem vel etiam dudum demortui et temporis carie consumpti cadaveris skeleton,

referre possint. Ipsi inquam Moldovlachi soli, miro ferri et auri artificio, non minus ferocitati ejus, quam voracitati occurrentes, vivas se, majorum suorum, Achillis simul atque Ulyssis esse imagines declararunt.

Gloriosa suis saeculis fuere simul atque potentissima Graecorum, Persarum, Aegyptiorumque ac Babylonica imperia: usque adeo illa humiliavit, deformavitque sultanea dynastia, ut nostris diebus illorum gesta, olim humanum excedentia captum, non historiam, sed fabulam, non rem, sed umbram somniumque rei, agere videantur. Arabia felix, petrea, et deserta, infelicitatem sibi, devastationemque ab saevientibus Turcicis armis, propinatam non gustavit modo, sed etiam ebrietatem usque, crapulamque exhausit. Africa et Romae aemula Carthago, aprinum Othmanicum virulentissimum dentem ita est experta, ut semel accepti vulneris, aeterna ejus cicatrix sit indicium. Bulgarorum, Servorum et Sclavorum (quibus connumerantur et Bosnenses) Albanorum, Bohemorum, et Dalmatarum manu et ferro, toti ferè Europaeo orbi, terribilissimas gentes, usque adeo mitigavit, cicuravitque Agareus, ut ex antiqua et naturali earum ferocitate, nulla hodie extet nota; neque alio notiori dicto, aut facto, nisi, unico et illo obscurissimo nomine, inter reliquas mortalium nationes censi possint. Hungariae potentissimum amplissimumque dominium, ad tantas redegerat angustias, ut regni limites, non nisi intra dirutissimos, agnosceret parietes. Germanos, gentem alias invictam, ita perterrefecit, ut ad Vendibonae usque portas, bis: circa illas sexcenties excidium et lethum minitanti, induxerit armorum fulmina, ulteriorem Italiam, (quanta enim immanissima, Venetae Publicae, fecerit mala, quotque insulis celeberrimis, ac ur-

bibus in mari et continente fortissimis, eam spoliaverit, hic recensere omittimus) quasi ex industria furiosiori et extremae suae tyrannicae indignationi, reservatam voluisse visus, in septentrionem, adversus Russos, Cozacos et Polonos arma vertit, et hasce quoque Christicolae regiones unico veluti singultu diglutiendas, impurissimum, ac satietatis inscium os aperuit. Quae etiamsi non essent prorsus victae, neque ejus durissimo jugo subactae, non tamen absque immensa Christiani sanguinis effusione, et innumera piarum animarum pernicië evadere potuerunt. Quae mala quoties, quantaque fuerint, si re(cen)seri animi esset, non solum vires non sufficerent, sed tempus quoque nos deficeret Hoc tantum unicum notatu dignissimum, et ab historicis Polonis frequentissimè commemoratum, adjiciendum, non extra rem esse arbitramur, supremam nempe Providentiam, salutem illorum populorum per invictam Romano-Moldovlachorum gentem, procurasse, eaque ut fortissimo propugnaculo, adversus barbarae saevicie ferocissimos insultus usam, eos hucusque incolumes et in propriis sedibus fixos, quietosque conservasse.

Nos penè effugerat, quod omnium primo dixisse debuera-
mus, Scythicam gentem, Persico, Graeco et Romano imperio
semper invictam, et non nisi a solo Deo, aut cui Deus facultates
extraordinario quodam suae divinae voluntatis nutu,
auxerit, domari posse, creditum est. Eam, inquam, gentem
Aula Othmana ita perdomuit, atque diminuit, ut non
secus ac rapinae avidus venator, ligatum canem, ad suum
arbitrium quando vult, et quas in partes jubet, in christianas
regiones nativa saeviendum rabie dimittit. Ita nonnunquam
ut mordacem infidamque feram cavens, per assiduam
Chanorum mutationem, depositionem, aliquando etiam

internecionem (omnia enim haec in Sultani consistunt arbitrio) humiliat, et occasiones ei caput elevandi subtrahit. Ille ita se habere, nemo est, ut reor, qui nesciat. Tot enim tantaque in tam amplo imperii sui orbe subegit, conculcavit, delevit, et in nihilum redegit imperia, regna, principatus, dominia, ut facilius esset cuique ea continuo deplorare, quam per totum ex catalogo recitare, et lamentandi potius, quam scribendi tempus adesse decerneret. Ita indies Babylonius iste draco Christiano sanguine saginatus, cumque totum terrarum orbem ut angustissimam speluncam, atque strictissimam ad suam vastam capiendam existimaret molem, tandem abjecta quasi colubrina specie, scorpionem induit, et quod dentibus mordere et hiantibus faucibus devorare non potuit, veneno armata cauda circumvolvere, et lethifero aculeo transfodere aggressus est infamis. Et quod ut immanis leo discerpere non valuit ut vulpes callidissima, dolo, fraudeque pellicere conatus est, Germaniae terror, et Hungariae domitor, Servorum et Bulgarorum subactor, Suleimanus ille Turcarum Ulysses, ac Othmanorum Lycurgus, qui cum ex majoribus suis scripto, dictoque accepisset, contra Romano-Moldovlachos hostiliter agere, esse rem extremae fatuitatis, (prudentiam enim illius serpentis non nemo Christianorum quoque scriptorum ingenuè fatetur) et adversus talem invictam nationem, martem tentare, nihil aliud esse, nisi rem ludendo, Aliothmanae gloriae periculum subire, utpote qui optimè noverat, quoties, quotque suos praedecessores Muhammedos, Bajezidos et Murados, in Moldavicis campis pofligatos et innumeras suorum myriades Danubii, Tyratis, Pruthi, Sireti, ac Barladi undas absorpsisse. Itaque alienis et propriis edoctus periculis, focus amicitiamque Moldovlachorum (eam Bogdano Magni Ste-

phani filio offerente) promptissimè amplexatur, et sub annalis tributi specie (sine quo pax Christianorum cum Turcis, semper mortua est) donario quatuor mille aureorum, viginti falconum, et quadraginta nobilium (quas Moldavorum producit terra) equarum, fit contentus, avaritiae perpetuus ille, et individuus cultor. Ita quidem bene meriti de sua patria, illius tempestatis Moldavae nationis majores, Turcico imperatori donaria promittunt, aurum, argentum, jumenta et aves, ut primitia terrae, singulis annis, ad hiantem illius portam, per suos legatos mittendas obligantur. Saniori nimirum consilio usi, tempus redimentes, firmissimis tamen ac perpetuis conditionibus suam monarchicam potestatem stabiliverunt. Decus ecclesiasticum, pietatem Christianam ac religionem orthodoxam, a lunatica rabie, et muhammedana superstitione intaminatam, puramve retinuerunt, nec unquam superstites passi sunt corniculatum sydus, super sacrosanctum crucis signum elevari. At haec omnia, non solum sibi, sed curanicis quoque praeceptis contraria, simulatissimè tulit tyrannus, cui rei alia luculentior, non potest dari ratio, nisi quod unicam Moldovlachicam nationem, subdolis licet conditionibus et pacifico prætextu, sibi devinxisse, non minus gloriosum Othmano fore imperio, quam tot innumeras aliorum gentes, armis profligasse, existimaverit.

Haec igitur, et his multo mirabilia (quae in Chronico ulterius monstrabuntur) cum, quidam ex vicinis, veluti altissima ex specula observassent, procul dubio, haud sine modestae, ac speciosae cujusdam invidiae larva, sub caractere veterum scriptorum graviter latitans, et diu gemescens Romano-Moldovlachorum percelebre genus et nomen, perplexioribus retiunculis obvolvere, et sub anti-

quitatis pallio prorsus occultare, nec non ex notioris historiae catalogo planè expungere sunt conati. At nescio quomodo tam dura fronte, solem luto obduci et cœlum palmo contegi posse putarunt? Verum enimvero, adsunt nobis praesentissimi opitulatores, tot Graecorum, Latinorum, Germanorum, Gallorum, Italorum, Hungarorum, Polonorum, Russorum, Sclavorum, et ipsorum Arabum atque Turcarum scriptores, qui unanimiter arreptis justae defensionis armis, adversus gannientes detractatores, certa et evidenti victoriae, atque vindictae spe, justa ineunt praelia, et nobis silentibus, atque quiescentibus, ex vetustissimis eorum armamentariis, omni armaturae cum defensivae tum offensivae, genere instructi, hujuscemodi circulatores, et alienarum laudum intempestivos osores, ad arenam invicto provocant pectore. Horum, inquam, singuli, singulorum temporum scriptores demonstrabunt, araneorum telis, non nisi musculas, et id genus infirma ac inermia posse capi insecta. Cum vero in illa inciderint aviculae, et robustioris naturae animalcula, illico disrumpi et conatus illarum irritos fieri. Illi igitur ipsi firmis evincent testimoniis, (nostrum enim ne hilum volumus esse proprium) primam Romano-Moldovlachorum foundationem, ab Ulpio Trajano, magno illo et optimo imperatore extitisse. Etenim declarabunt, Moldovlachicae nationis annos, reliquis multo numerosiores, et aetatem illius multo proveciorem, caeterisque antiquiorem esse: utpote quae epochae suae, ab hinc retro, supra mille sexcentis, decemque annis, initium agnoscat. Itaque nullam gentium (excepta, quam superius excepi-mus, Germanica gente) senectute illi, aut vetustate comparari posse. Denique testificabuntur, gentem Moldavam, non excollectanearum nationum colluvie conflata, sed ex

Romanis civibus, ac maximis ex familiis selectam fuisse; tandem bonos et fortes Romano-Moldovlachos, bonis et fortibus natos parentibus, sanguinis puritatem, ac generis nobilitatem incorruptè, atque intaminatè conservasse nec non etiamnum conservare. Neque vero quis, tanta nos rerum laborare putet ignorantia, (liceat hoc unicum paulo liberius affari) nec imaginetur, hoc a nobis praetendi, Romano-Moldavam nimirum gentem, nullum exterorum, suo non miscuisse sanguinem: hoc enim non dicto solum, sed cogitatu quoque absurdissimum esset. Quandoquidem ut antiquius, diversis diversarum gentium invasionibus, ita post Constantinopolitani imperii excidium, et aliorum in viciniis regnorum, per Turcicam rabiem, eversionem, multas nobiles, imo imperatorias et regias familias, suo gremio excepit Moldavia et Valachia. Ut Cantacuzenorum, Palaeologorum, Sebastorum, Grilorum, Asanarum, Chrysobergiorum, Petrallyphiorum, Chrysosculaeorum, Rossetorum, Euprajotarum, aliosque nonnullos, Graecae nobilitatis flores, in agro suo transplantavit, sanguine Romano nobilitata Dacia. Praeterea ex vicinis Polonis Potockios, ex Litvanis Radzivilios, ex Hungaria Bathorios, et antiquius Corvinos (cujus ex prosapia derivantur Urekestii), ex Crimensium nobilibus mirzis Cantemyrios, ac Czercasorum Cabartarum aliquot insignium personas (ex quibus fuit et conjunx principis Basilii, ex qua natus est illi Stephanus) ad Christi castra transeuntes, inter antiquas Moldavae nobilitatis familias, connumerarunt Moldavi. Ita reges Serviae, filias filiosque suos, filiis ac filiabus principum Valachiae, matrimonio junxerunt. Ita Brancoveni ex Bulgaria originem ducere creduntur. Ita Bassarabi, ex Bassarabia ad Oletum fluvium transmigrarunt. Similiter filias

suas exteris principibus ac ducibus, Moldaviae principes, ac barones, habita nobilitatis ratione, collocare haud abnuerunt, ut legimus Heliam Alexandri filium, duxisse uxorem Mariam, germanam sororem Sophiae, reginae Vladislai regis Poloniae: Stephanum principem, filiam suam Heleenam filio Magni Moscoviae ducis Ioannis Basilidis, connubio junxisse. Basilium principem, unam Radzivilio Lituaniae, alteram Chmilinskio, Cozacorum duci, uxores dedisse. Omittimus his Bogdanorum, Mohiliorum, Constantinorum, aliorumque principum, cum palatinis^{um} ac principibus Poloniae legitimi sanguinis commistionem commemorare; de his enim omnibus, Dec concedente, in secundo Chronici tomo, suo loco atque tempore nominatim dicetur. Nec non in libro Moldavicae nobilitatis genealogiae Latio sermone a nobis conscripto, fusè expressum habemus. At thori et connubii connexio cum sit particularis, et quarundam duntaxat domorum, ac potissimum nobilium copulatio, eam Romanum corrupisse sanguinem, putari non licebit, minori nempe (prout ipse naturae postulat ordo) parte majori cedente. Ne autem modum praefationis excedere videamur, de reliquis Moldovlachorum praerogativis, accuratius percipiendis, ad historiae corpus, lectorem invitamus

---

DIMITRIE CANTEMIR

VOEVOD

Cu mila lui Dumnăzăn, a Moldovii moșnen Domnă, și a svintei
Rossiești Împărății Kniazii.

Tuturor iubiților, în Hs: Dumnăzăul frați, Romano-Moldo-Vlahilor,
Sănătate.

*Nu cu multe avem aici pre Dumnévoastră, iubiților, a vă su-
păra, devréme ce că de célé ce ar trebui pentru luminaré, și lumi-
naré adevérinții Istoriiei noastre, prin multe locuri a țasiturii
Hronicului, unde trebuință a fi s'aă părut, adésă învățatură am
dat. Și mai vârtos că la toate începăturile cărților, câte oare
ce pridoslovie, înainte trimițind, socotim: că toate célé, carile
cititoriului vre-o îndoință de prepus a aduce s'ar vidé, cu tot
mijlocul a le rădica am silit, precum fiete-caré la locul său
înnainte la privală vă va eși. Aicé dară puțin în înștiințare
a vă da ne trebue, cum adecă, și în ce chip începătura soco-
telii noastre au fost, și cum strămtoare vremii, și mai vârtos
lipsa a unor istorici foarte de triabă, țenchiul sfârșitului, nă-au
abătut.*

Fost-au doră gândul, și nevoința noastră, ca tot trupul Hronicului acestuia, în două tomuri (adecă cărți mari) să-l împărțim. Decî tomul dintăi, (pre carile în căstă dată vi-l dăruim), să să numască Hronicul a Vechimiî-Romano-Moldovlachii. Carile începând de la descălecatul Dachiîi cu Romani, adecă dela Traian Marele împărat, și de la anul Domnului și Mântuitorului nostru Iisus: Hs: 107, cursul istoriei, până după prada lui Batie Hanul tătarăsc și până la înturnare lui Dragoș Vodă în țara Moldoviî, și lui Radul Vodă Negru în țara Munteniăscă, care s'au tâmplat, pre la anul de la Hs. 1274 duce; iară al doile tom ăste să începă de când curățindu-să locurile acéste de Tătari, și de toate năpăzile altor varvari, și precum zisăm, pomeniți Domni întorcându-să pre la locurile lor din bejeniile Ardialului, cu deosăbite titluri a Domnilor de Moldova, și a Domnilor Munteniști, a să vesti au început; și să tragă rândul annilor, și povésté Domnilor, până la vremile noastre; și așé împreună pe amândoaă părțile Istoriîi, la typariî să le dăm. Ce acasta după gândul nostru a săvârși, precum zisăm, câte-va înpiedecături înnainte eșindu-ne, cătră carile acmî și slujba senatoriîi numai iușuré adăogându-să, (căci nevoile de casă și private, așéși nici le mai pomenim) ni-au căutat vrémé lucrului a muta, ca când Dumnăzdu ar învoi, și slabe puterile cu gândul ni s'ar potrivi, și acéia a istoriîi parte, la doritul săvârșit să ducem. A tuturor dară lucrurilor agiutoriu lui Dumnăzdu, vrémé, și ostenință postind, noi pre cât puterile ne vor ajuta, ostenința nu vom cruța; iară voia, și vrémé, în socotéla aceluia vom lăsa carile singur cunoștința vremilor în putéré sa au așăzat. Decî dară într'acastă parte, (pre caré acmî de cum ăste și cum ăste e gătită o videți) toată socotăla noastră într'acăsta să stăruiaște; pentru ca numele, și nămul Dumniavoastră caria de demult s'au descălecat, și de atunci până acmî necurmat lăcuște în Da-

chira (adecă în Moldova, în Țara Munteniască și în Ardial), din tyrănnia vechii uitări dezbătându-l precum adevărați Romani, de Roma cetățeni, și din toți a Italii lăcuiitori aleși ost și să fiți, cu vrédnice de credință a streini scriitori mărturiți să vă arătăm. Așijderé a unora, nu atâta de grei la socotială, mai proaspeți scriitori, înpotrivnice păreri îndreptând, cât de departe din cale adevărului să să fie ratăcit să-i descoperim. Cătră acasta, pentru ca cursul anilor nesmintit să ducem urmat-am trii vestiți, și a vremilor iscusiti sămăluitoři, pe Petavie, Calviz, și pe Ricțiolus, cari în scurt, și foarte cu credință vrémé și viața a tuturor stăpânirilor lumii strângând, și cursul annilor nu numai istoricește, ce încă și astrologhicéște foarte curat sămăluind, din toate învălătuciturile îi descurcă. Și așé pre acești trii hronologhi între sine alăturând, și ca alalți a vremilor scriitori, cu osirdie înfățășindu-i, cursul hronicului, viața împărăților Românești, și une lucruri mai de însămnat carile pre vrémile lor, în Dachia, sau în părțile vecine de pren pregiurul Dachiiei s'au tâmplat cum mai pre scurt, și mai curat s'au putut, li-am însămnat. Așijderé, supt vrémile a unor împărăți, macar că spre părțile acéste ceva să să fie lucrat, la cci mai curați scriitori, n'am aflat: însă noi și a acelora viața și vrémé stăpânirii lor, câtă să fie fost, cu însămnare n'am trecut-o, pentru ca cu acest chip cursul annilor necurmat, și fără prepus să putem duce. Așijderé, pentru singura înștiințare a vechii nămului dumnévoastră, însămnat-am, și vrémile în carile mulțime a multor varvari, multe, și mari stăpâniri, în părțile Evropii despre apus, după năpăzile lor au descălecat, pentru ca din potrivire vremilor curat să să poată cunoaște, precum stăpânire moșilor strămoșilor Dumnévoastră în Dachia, de cât a mulți a altora mai véche, și mai bătrână să fie, pentru caré și în pridoslovie câte oare ce am arătat. Așijderé, precăt puțința osirdiiei noastre

au fost, silit-am, ca toate părțilele hronicului nostru, din istorii, și istorici ca aciia să le alcătuim pentru a cărora credință, nu iaste cine să să îndoașcă; ce dela toți învățații, și cercatorii adevărului Istoriilor, priimiți și crezuți sint pre a cărora numere, în cântativul ce urmază, și pre la marginele cărții, unde mărturiia lor trebuiaște, cu slove mai mănunte în-sămunate le veți vidé. Cari în ce nu v'ați puté încréde, sau foarte cu minune lucru vi s'ar păré, vor mărturisi, precum noi, de la noi macar un cuvîntel să nu fim udaoș: ce cu întrîagă a inimii știință, pre dînșii povață avînd, unde nî-au dus, acolo am mîrs, și nici cât de pușin de la dînșii nu nî-am abătut. Așijderé, pentru mai pre lesne cuprinderé cititorului, tot trupul istoriiei zéce cărți, și fietecare carte, în câteva capete am împărțit, în câte adecă, și cum forma, și țăsătura istoriiei au poftit, precum toate innainte le veți vidé. In éastă dată dară tomul al doile încă nesăvârșit fiind, socotit-am, ca cu așteptaré aceii părți, așteptaré științii lucrurilor, carile într'acasta să cuprind, mai mult să nu prelungim. Așé omenișilor, și iubiișilor sympatrioti, și fiete carile, a adevărului istoricești iubitori, de acastă dată, cu acest dintăr a Istoriiei noastre tomos, în vréme de odihnă, (pre caré dé-o cel ce pre Heruvimă, și Sira-fimă să odihnéște) zăbăvindu-vă, cu noi netrébnicii împreună, pre cela, carile toate darurile céle de săvârșit de sus, de la Părintele luminilor a purcéde pricinéște, rugați, pentru ca să bineînvoiașcă, și pre celalalt tomos a istoriiei a săvârși, să ne învrednicim, și mai curînd cu mijlocul halcotypului tuturor să să obștiașcă.

CATASTIHUL

Istoricilor, Gheografilor, Filosofilor, Poeticilor, și a altor oameni învâțați, E'lini, Latini, și de alte năamuri, a căroră numere să pomenesc, și mărturiile li să aduc într'acest Hronic.

A

Avgustin, părinte latin.
Avriolus, istoric latin.
Avrelie Victor, ist. latin.
Avsonie, poetic latin.
Agathus, istoric grec.
Aimon, istoric latin.
Ammian, istoric grec.
Anonimus, istor. latin.
Antisiodorénul, ist. latin.
Apollonie, filosof grec.

B

Baronius, istoric latin.
Belarminus, theolog latin.
Bilschie, istoric liăh.
Bovinus, comentator latin.
Bonfin, istoric ungur.
Busbecvius, istoric latin.

V

Vilelmus, istoric latin.
Vopiscus, istoric latin.

G

Gheorghie Franța, ist. grec.
Glicas, istoric grec.
Gluverie, gheograf latin.
Grigorie Papa, părinte latin.
Grigorie Turonénul, ist. latin.

D

Dion, istoric grec.
Dionysie Alicarnaseul, istoric grec.
Dionysie Periighit, gheograf grec.
Dionysiodot, istoric latin.
Ditmarus, istoric latin.
Dlugoș, istoric liăh.
Dolion, istoric de lucrurile ungurești.
Dubravie, istoric Bohem,

E

Evagrie, istoric grec.
 Evsevie, istoric grec.
 Evstathie, istoric grec.
 Evtropie, istoric latin.
 Eneas Silvie, istoric latin.

Z

Zacuti, istoric de lucrurile arăpești.
 Zonaras, istoric grec.
 Zosim, istoric grec.
 Zugropulos, istoric grec.

I

Iacov Filip de Bergomen, istoric latin.
 Idatie, istoric latin.
 Ieronim, părinte latin.
 Isidor, istoric grec.
 Isihie, istoric grec.
 Iuvenalis, poetic latin.
 Iulie Capitolin, ist. latin.
 Iustin, istoric latin.
 Ithakie, istoric grec.
 Ioann Antonie de Campania, istoric latin.
 Ioan Gluverie, istoric.
 Ioann Zamaischie, istoric liah.
 Iornandis Gotth, ist. latin.
 Iosif Jidov, au scris elinște istoric.

K

Carion, istoric latin.
 Casiodor, istoric.
 Cvintus Curtius, ist. latin.
 Chedrinus, istoric grec.
 Clavdie Ptolomei, gheograf grec.
 Constantin Manasi, istoric grec.
 Cantacuzinos, istor. grec.
 Constituțiile împărătești lat.
 Cravțius, istoric saxonesc.
 Curopalat, istoric grec.
 Cuspin, istoric latin.

L

Laonic Halcocondilas, ist. grec.
 Leunclavie, istor. latin.
 Livanie, sofist grec.
 Luitprand, istor. niamțu.
 Létopisățul slovenesc, și muntenesc.

M

Maienburg, istor. niamț.
 Macrovie, istor. grec.
 Mappede lui Emeric Tucheli.
 Marinus, istoric latin.
 Mehovii, istoric rus.
 Metafrastis, scriitorii grec.
 Mirhondi, istoric pers.
 Miron Costin, ist. moldovan.
 Mistelana, istorie latină.
 Moreri, dicționar istoricesc franțoz.
 Moisei Prooc, Svânta Scriptură.

N

Navclerus, istoric latin.
 Niculaï Costin, istoric Moldovan.
 Nichita Honiatis, ist. grec.
 Nichifor Grigoras, ist. grec.
 Nicolaus Ola, istor. latin.

O

Ovidius, poetic latin.
 Olimpior, istoric grec.
 Omiros, poetic grec.
 Onufrie, istoric.
 Orbinus, băsnuitoriu Raguzeu italian.
 Orihovie, istoric liah.
 Orosie, istoric.

P.

Pavel diacon, istor. latin.
 Pavsanie, istoric grec.
 Parisios, istoric latin.
 Patavie, istoric latin.

Pahimeris, istoric grec.
 Petronie Cardina, istoric latin.
 Platon, filosof grec.
 Plinie, Gheograf și ist. latin.
 Plinie cel tânăr, scriitoriu latin.
 Plutarh. istoric grec.
 Polyvios, istoric grec.
 Pomponie Melas, gheograf latin.
 Posonie, istoric latin.
 Pretorii de Gotthi, ist. latin.
 Proclus, mathematic grec.
 Procopie Cheseriuul, ist. grec.
 Prosper, istoric latin.

R

Ricțiolus, istoric latin.

S.

Sabeliscus, istoric latin.
 Savelie Polmon, ist. latin.
 Saadi, istoric turcesc.
 Samocatis, istoric grec.
 Sighiberd. istoric latin.
 Sigon, istoric latin.
 Sidonie, poetic latin.
 Simion Măzacul, unguriian.
 Sith Calviz, hronolog latin.
 Scaligher, istoric latin.
 Isocrat, istoric grec.
 Socratis, filosof grec.
 Solinus, gheograf latin.
 Sparțianus, istoric latin.
 Stanislav Sarniție, ist. liah.
 Stepena, istoriia rusască.
 Stefan Vyzantinul, gheograf grec.
 Striikovskie, ist. liah.
 Synopsis istorii rusești.

T

Tabla capitolină, ist. latină.
 Tertulian, scriitoriu latin
 Titus Livius, ist. latin.
 Tolpentin, istoric ungar.
 Triverie, istoric latin.
 Trithimie, ist. latin.
 Trogus Pompeius, istor. latin.

U

Urêche Vornicul, istoric moldovan.

F

Fașiculele Sicule latin.
 Filor jidov, isto. au scris elineste.

T

Teofanis, istoric grec.
 Teofilact, același Samocat grec.
 Tuchididis, istoric grec.

H

Hezarfen, istor. turcesc.
 Hronicul leșesc.
 Hronicul Moldovenesc cel vechiū.
 Hronicul Muntenesc.
 Hronicul Franțozesc
 Hronicul Fuldian.
 Hronograful moschicesc.
 Hronograful sirbesc.

T

Țițeron, ritor latin.

X

Xenofon, istoric grec.
 Xiilin, istoric grec.

Iară de vom fi trecut pre vr'unii cu pomeniré, poate cititoriul la rândul său să-î găsească,

HRONICON

A toată Țara Românească (care apoi s'au împărțit în Moldova, Munteniască, și Ardealul) din descălecatul ei de la Traian Împăratul Râmului. Așijderé pentru numerele, carele au avut odată, și carele are acmù. Și pentru **Romaniî** cariî de atunci într'ânsa așăzindu-să, într'acéiași și până acmù neconținut lăcuesc.

PROLEGOMENA

CAPUL I

Pentru vechiu neamul tădărdsc, carile în svânta Scrisoare să chiamă Gog și Magog, și pentru de obște hotărdrea a toată Schythia, și pentru numele Dachiiî.

Pentru ca oglinda hronicului nostru, de tot pravul îndoinții mai ștôrsă și mai curată înainté privélii cititorului, să o punem, și pentru ca izvorul, și începătura numelui Dachiiî (pre care acmu țărâle Moldoviî, Țara Munteniască, și Ardealul stau), de unde au izvorât, și au purces, mai chîar să putem a arăta, socotit-am că întâi foarte de trîabă să fie oare-ce prescurt pentru toată Schythia, adecă țara Tătărăscă, să zicem, de vrême ce și a Dachilor nîam, (de pre carile părțile acésté Dachia s'au numit, tot dintr'o rădăcină și dintr'o corenie cu Schythiî au fost, precum și alte multe și mai nenumărate năroade dintr'aceiași Schythî, (sau Tătari,) cu cur-

sul vrémilor în multe părți răzlețindu-să, ca niște întunecoasă neguri, mai toată fața pământului au acoperit și ca un potop de vărsate, și peste tot lățite ape, nici la Asia, nici la Evropa, nici la Africa, vre un unghiu nepotopit, și necălcăt, n'au lăsat, pentru a cărora năbușele și uindături pline sint istoriile Ellinilor, a Latinilor și a altor limbi, cari stălpul scrisorii au ținut și mutările lucrurilor au însămnat. Noi dară mai véche, și mai bătrână istorie, decât Sfânta Scriptură necunoscând, în bunî chezi Dumnăzăescul cuvânt povață și agîtoriu luând, de la dânsul și începem; carile unul și singur ȳaste, ce cuprinde A și Ω, începutul și sfârșitul.

Istoria Svintei
Scripturi.

Lăsînd dară pentru scurtare cuvântului, a nîamurilor ghenea-loghie (adecă corenie) de la Noe înapoi pre amănuntul a povesti, luând numele numai carile la sfânta istorie să pomenéște, de nîamurile Gog și Magog, (de pre caré luând Persii numele, le zie Cinmacinî, ȳară Asyrii și Arapii Egegi Megegi). Pre acésté dară nîamuri Sfânta Scriptură le așază în părțile Crivățului; dela carile, după prorocȳasca adeverință s'au pornit, și să pornéște tot răul peste tot pământul, nici alt ném deosăbit să fie acela de a Schythilor, putem cunoaște, de vréme ce parté Crivățului, asămănaré numelui și cumplete faptele lor carile d'început au făcut, și până acmû fac, chiar și aiĳavé îi dovedéște, că pomenițiĳ Gog, și Magog spre părțile Crivățului (unde acmû Tătărâmé cé mare să chĳamă) au lăcuit și încă lăcuesc, și dintr'ânșii atáté némuri prin toate vremile ca roiĳ s'au pornit și într'alte părți au izbucnit, de mulțime nici Crivățul, nici locurile lor céle late, lungi și largi mai încăpându-ĳ.

După cé de Dumnăzăescul Duh suflată istorie, târziu mai pre urmă au început, cé din truda și chitéla omenéscă a purcéde, a căriĳa întăi între limbi născători (precum a tuturor socotéla de obște ȳaste), au fost Haldeiĳ, după dânsii Finiesii de la cariĳ Eliniĳ aū luat mai pre urmă și slovele, ȳară ciniile învățaturilor dela Eghypti. Decĳ Elliniĳ în multe mai iscoditori, și mai isteți decât alte limbi fiind, început-au nu numai ale sale, ce și a altor némuri lucruri și fapte după a vrémilor tâmplări a le însămnă și în scrisoare celor mai apoi următori a le lăsa.

Dintre Ellinî dară mai vechî de cât toţi scriitorî să socotéşte a fi Omiros, carile cu verşurî neapotrivate, şi cu iscusită limbă ellinéscă au scris războiul a tuturor Grecilor şi răzsipa vestitei cetăţi a Troadii*. Scris-au dară istorie sa cu noăzăci şi noă de anî după răzsipa Troadii iar mai denainte de mântuitorîl lumîi Hs: Dumnăzău cu 1206: anî, în care războiū au fost : precum Schithiî, aşé şi amazoanele vestite în vitejie muerî, dintracelaş ném purcése, * (precum pentru acásta adeveréşte Iustin iscusitul istoric) să fie. După Omir poeticul, târziu mai pre urmă scris-au mai denainte de toţi, cu chip istoricesc Irodod lucrurile Ellinilor şi războaiele, carile pre acélé vrémî au avut cu Persiî, şi între sine : se pre acélé vrémî când au fost scriind Irodod, adecă pe la anul mai innainte de Domnul Hs: 444 véde-să că Greciî puţină înştiinţare au avut pentru părţile Schithiî şi a altor părţi a Crivăţului, de vréme ce zice, că isvoarăle Dunării (caré ellinése să chîlămă Istros) de unde să să fie începând, nu să pot şti, precum nici a Nilului nu să ştiu; pentru acéia şi pentru Schithia şi despărţirile ei multe turburate şi amestecate pomenése. Aşjderé Tuchidid carile după Irodod carté Istoriî sale au început a scrie, nu mai curat de cât Irodod scrie, toată nevoinţa lui pentru lucrurile ellinéstî, puind. După acéia cu cursul vremilor acélé, ce de la scriitorî mai denainte, fără nici o bună orânduială amestecate şi zămentite era, alţiî lor următori cu meştersug gheometricesc la orânduială a le pune, şi părţile lumîi cu hireşe hotară a în. sãmna, şi némurile a lumîi lăcuitoare cu ale sale numere a le numi, şi după împărăţiî şi crăiî a le osăbi şi a le vesti au început. Întâi dară gheografi, adecă de pământ scriitorî, au fost Stravon, carile au trăit ş-au scris pre vremile lui Tiverie împărat cu 26: anî mai pre urmă de naşteré Domnului Hs. şi mai innainte de acesta Dionysie Periighit, carile au trăit pre vrémé lui August Chesar cu 4 anî după Hs.; acestora au urmat Clavdie Ptolomei pre la împărăţiia lui Traian şi a lui Adrian cu 147 anî după mântuitorîl lumîi Hs.: Fost-au şi din Latinî vechî scriitorî a pământului Pomponie Mela, ş'aū trăit după Hs: 47 anî; după acesta au scris Plinie în anul de la Hs: 80: iară după acesta Solin şi alţiî mulţi, (pre a căroră număre aicé a pomeni, lung ar fi

Omiros

* Gheorghe Chedrin
66, şi în
sămăria lui
Csilantru în Che-
drin.
* Instinu. Cap. 4.
Carte a 2. Stih. 27

Irodod.

Tuchidid.

Stravon.

Dionysie Periighit.

Clavdie Ptolomei.

Pomponie Mela

Plinie.

Solin.

fost) cariî hotarăle a Schythiîi într'acesta chip li au însămnat.

Dintr'acestor pomeniî gheografi scrisori, hotarăle a toată Schythia sau Tătărâmé să însămniază capul hotarului puind de la apa Tanais (acesta-î Donul), de unde să varsă în balta Meotis (acăsta-î maré Azacului) și de acolo purcegând spre răsărit, și ocolind marginile a Evcsinului, (acăsta-î Maré Négră) cuprinde Cerchejiî, Abazalile, Mengreliî, Ghîlurgiî, de unde iarăș spre răsărit să întinde pe lângă munțiî ce să chîamă Cavucasul (cariî despart Tătărâmé din Persia) și lovêște hotarăle Indiîi despre parté Crivățului, și așé merge până în Ocheanul răzsăritului. De acolo purcêde pe marginé Ocheianului întorcându-să spre Crivăț, și încungîură pe dindosul Hinichi, Chitaîului, Sibirului (căruîa Elliniî îî zicé Tartaria adevărată), și toată lungă și largă parté acéa, caré acmu îaste supt oblastia înpărăîiî Moscului. Deciîa întorcându-să spre apus pre după vestită cetată și scala Arhanghelului, merge tot pe malul Ocheénului până unde din Ocheian să varsă maré, caré să chîamă Baltică. Apoi de acolo îa spre amézizi, cuprinzind în sine toate țărăle, câte rămân spre răzsărit, și aġunge pe după dosul crăiîi Leșești în munțiî ce să chîamă Carpaticiî, sau Sarmaticeî, cu cariî în jos lăsindu-să cuprinde Transilvania, (sau cum noi îî zicem Ardălalul) și dă tocma în apa Patissos (acăsta-î Tisa), unde să înpreună cu Dunăré, iară din gura Patissului să întoarce pre cursul Dunăriî iarăș spre răzsărit, până unde dă în Maré Négră la Istropolis (acăsta-î Chiliîa, acástaș și cu alt numere mai pre urmă s'au chemat Lycostomon, ce va să zică Gura Lupului) de la Chilia merge până trêce peste apele Tiras (Nistrul) Boristhenis (Niprul) și să înehée la capul hotarului în Don.

Intr'acastă dară lățime și lărgime de pământ, macar că multe némuri de limbî deosăbite au fost, însă toate tot cu un nume de obște Schythiî să chemă, și în Schythiîa să cuprindé, a căroră numere a tuturor aicé de vom sta a număra, altă istorie mai multă și mai îungă de cât acásta ar trebui să scriem, ce îndemnând pre cititoriul nostru, ca să să ostenescă, sau să să zăbăvască și în foile altora, noi aicé numai țărăle în Schythia céle mai mari și némurile céle mai vestite îî vom pomeni, așé părându-ni-să că mai pre lesne va puté cunoaște, că și Dachia, (pentru caré

CAP. II.

Pentru céle véchi a Dachii hotare.

De vréme ce țărâle a stăpânirii Moldovii, gheografii, și împreună istoricii, precum cei mai vechi, așé cești mai noi toți, cu socotéla de obște, ca pre o adevărată a Dachii parte o cunosc; și vrând noi, ca cu tot dédinsul cărțile a tuturor scriitorilor, carile la mâna noastră a vini s'au tâmplat, scuturând adevérința istoriilor noastre nu din pârae abătute, ce din singure izvoarâle și fântânile ei, céle dinceput să scoatem, nu fără cale a fi am socotit, întâi pentru céle vechi a Dachii hotară (în carile, precum zisăm, și Moldova noastră să cuprindé) cât de pre scurt oare ce să zicem; și ales precum de la a tuturor vacurilor gheografi să șiruiaște, să o hotărâm. Cé dintâi dară și de obște a tuturor socotéla yaste precum țara Dachii să fie stând pe malurile Dunării, carile sint despre parté Crivățului și de la maré négră spre apus și spre Ghermanie hotarâle să-ș fie întins.

Aceștii sentenții precum Ellini așé Latini, câțiva avtorii a avé putem; însă lucru așé chîar de și fără prepus, multe a multora mărturiilor a aduce, sămn numai de pofta laudei a fi părându-ni-să, și pentru ca de cleveța affectației a scăpa să putem, din cei mulți câțiva numai, și mai de credință, pentru dovada cuvântului aici pre scurt îi vom aduce.

Din cariî întâi dară înainté ne iase Stravon, om ellin și dintre toți gheografii mai vechi (căci supt vremile lui Avgust Chesar au trăit), a căruia cuvinte în limba lui pentru Dachia și pentru Dachî, precum li-au zis, așé le vom scrie: Ἐγὼνε (zice) δὲ καὶ ἄλλος τῆς χώρας μερισμὸς συμμένων ἐκ παλαιοῦ, τοὺς μετὰ γὰρ Δακοὺς προσαγορεύουσι, τοὺς δὲ Γέτας. Γέτας μὲν τοὺς πρὸς τὸν Πόντον κεκλιμένους, καὶ πρὸς τὴν ἕω; Δακοὺς δὲ, τοὺς εἰς τὰναντία πρὸς[τὴν] Γερμανίαν, καὶ τὰς τοῦ Ἰστρου πηγάς. Ce va să zică: făcutu-s'au și altă împărțală acei țări, încă de demult înșămânând; decî pre unii ai chema Dachî, iar pre alții Ghetî, și Ghetii zicé celor ce să abâte spre Maré Négră și spre răzsărit; iară Dachî, celor din potrive

acestora spre Ghermania, și spre izvoarele Dunării. Cu Stravon întru socotélă Iaste Dionysie Periighitul, carile sau tot înt'run vac cu Stravon, sau cu puțin mai pre urmă decât dânsul, părțile acésté cutreerând, au scris stihurile, de carile în capul trecut am pomenit, așé: Despre parte aceștiia, (adică a mării négre) spre Crivăț să întind cu lăcașul nămurî multe, unile după alalte stând, până la gura bălții Meotis, Ghermanii, Sarmații, Ghetii, împreună și Bastarnii, și a Dachilor nunumărat pământ, și vitéjii Alanî. Ca acéstés citéște la Plinie, Carté 4. Cap: 12. Însă trebue a ști, că mai denainte de vremile lui Avgust Chesar, din gheografii pomeniți, carile să fie fost hotarale Dachii, cu adevărat nu să pot ști, pentru căci pre atunci, mai de obște să véde să fie fost numele Ghetilor și a Ghetii, decât a Dachilor și a Dachii, și marginile Ghetiii nu numai cu Dunăre să hotărâia, ce încă și peste Dunăre trecând toată Misiia cuprindé, înpotriva a căroră cu 132 ani mai denainte de naștiré Domnului Hs: (precum mărturiséște hronologhia lui Calviz și Onufrie la acelaș an) mergând Valerie, sau precum vor unii, Fulvie Flaccus, întâiu cu războiu la Sardiia, (caré Iaste acmu Sofiia) i-au biruit, apoi cu dânșii pace s'au așezat, precum și din stihurile lui Ovidie Poeticul, carile scrie pentru Pont ne putem adevéri, pre carile caută-le la capul ce urmază. Iară Sardiia saú Sofiia, caré pre vremile mai de mijloc, scaunul Crăiiei Bulgăreștii au fost, precum să fie fost făcută întâiu de Sardi, și mai apoi de Dachî, mărturiséște Ioan Bonfin decada 3, carté: 5. Acestor vechi gheografi minte urmază cești mai noi de carii caută la gheografie lui Gloverie, capul de Dachia și la Leunclavie și pomenitul Bonfin istoricii, a căroră cuvinte prelarg înainte le veí vidé.

Așé dară de situația, adică de puneré locului Dachii, precum de la maré năgră (precum zisem) pre marginile Dunării, despre Crivăț, spre Ghermania, și spre izvoarele Dunării s-au fost întinzind, nici un prepus nu rămâne; însă în lat și în lung, carile să fie fost peste tot a hotarilor obârșii, la scriitorii câtăva neatocmire aflăm; însă acastă a lor netocmală nu socotim de aîuré să fie purcegând, fără numai căci unii dintre cești mai noi scriitorii, menté celor mai vechi a atinge poate-fi neputând, într'alt chip

au socotit de cât cum ei au vrut; căci unde Stravon și Dionysie la locurile acmu pomenite, zic: precum spre răzsărit până la balta Meotis, iară despre apus până la Ghermanie, spre izvoarele Dunării, să să fie întinzind, cești mai noi într'un chip de îndrăznélă nesocotită vor să scoață menciunoși, socotind că Dachiî nici o dată să nu să fie întins pe Dunăre în sus mai mult de cât până unde dă Tisa în Dunăre; ce pare-ne-să foarte greșită a acestor noi, și neclătită a celor vechi Greci scriitorî socotela să rămâia, că pricina căci acei vechi cu cești noi să văd a nu să tocmi, nu iaste necunoștința a celor vechi, ce prin vacuri mutările hotarilor, carele de multe ori s'au mutat din locurile lor, unile mai lățindu-să, iară altele mai strângându-să, precum și din hotărele Ghermaniîi (a căriia nume pre cești mai tineri în greșală i-au dus) putem cunoaște, că pre vremile carile Stravon și Dionysie au scris, despre parté Dunării, au fost și altă țară tot supt hotărele Ghermaniîi cuprinsă, și pentru aceia tot cu un nume numită. Iară caré să fie fost acé Ghermanie, Procopie Chesarinénul, în carté de războiul Vandalilor, curat ne arată, unde zice: Velizarie să trăgde din țara Ghermaniîi, caré iaste între Thrachia și între Illyrie; iară caré au fost odată Illyria; Zonora istoric grec ne o arată, carté 1: cap: 12. Illyriî zice, mai pre urmă și alte locuri s'au adaos, și numele ei și altor țări s'au dat; căci ia fiind despre uscatul, carile pe désupra Machedoniîi să întinde, acmu și de Thrachia printră munțiî Imuluî și a Rodopilor tréce (aceste-s munțiî Cenghiî, cariî de la Filippolis trec spre maré Albă, cărora Turciî le zic Despot Iamlasi, și iarăș de acolo să întorc spre Maré năgră, preste cariî trîface drumul din Moldova și din țara Muntenéscă mergând spre Țarigrad), iaste dară pusă (zice Zonora) Illyria în mijlocul acestor munțiî și între apa Dunării, și până la maré năgră să întinde, iară pre une locuri încă și peste Dunăre covârșéște.

Dintr'acéste dară acestor de credință autori fără prepus putem cunoaște, că Ghermaniîa, spre caré zic Stravon și Dionysie că s'au fost întinzind Dachiîa, n'au înțeles ei Ghermaniîa, precum astăzi se hotărăéște, ce Ghermaniîa caré atuncé au fost între Thrachia și Illyriîa, iară ce zic aceiaș scriitorî, că s'au fost întinzind spre izvoarele Dunării, trebue să înțelegem, nu că doară până la fân-

tânile ei s'au fost lungind, ce căci spre fântânile ei, și precum zicem noi, în susul apei pre margini s'au fost întinzind; din cei bătrâni dară hotarale Dachii aşé aflăm. Acmu să venim să vedem, cum o hotărâsc și cești mai tineri.

Dintre acești mai de curund, în mânuile tuturor să poartă geografiia lui Gloverie, caré mai știută fiind, decât de la noi a să arăta ar trebui, lăsăm pre cititori să caute la capul de Dachia 18: zac: 2: iprocî, și la carté 4 pentru Tartaria cap. 17, unde zice: tot locul acesta, (adecă a Schythi) cu multe feliuri de nămurî să desparte, din carii (deosăbi de Troglodite) mai vestiți sint Dachii, a căroră loc acmu îl țin Moldovenii, Munténii, Ardelénii și o parte de Ungurenii, carii sint între Tisa, și între Ardial. Ce iarăși pentru mai ales hotarale ei să arătăm, vom aduce pre Bonfin, carile fiind de naștere ungar, și iscusit scriitoru, prin însemnate locuri, munți, și ape o hotărăște.

«După Iazighi, zice decada 1. cap. 1 alăturé cu Dunăré Dachia «urmază (iară țara Iazighilor precum să fie fost din apa Tisei «până la Buda, la locul său vom arăta), caré între Tisa, între «Prut și între Nistru lățindu-să, din dosul Sarmației, Buhul o desparte, în capătul a căriia iaste Marmaruisa (căriia noi îi zicem «țara Maramorășului) între munții Carpatici aşezată, de unde să «încep izvoarele Tisii. Și acoloș puțin mai jos, zice: peste munții «Carpatici (acestora le zicem noi munții ungurești) țara caré «până la obârșiia Dachii și până la apa Ayxiacului să întinde, «acmu Ardialul să chéamă. Cu Bonfin într'o socotélă iaste Leun-clavie, în Pantecte, Cap: 71 însă mai pre scurt hotarale-i despre «țărâle acum știute însemnându-i: Dachia, zice, odată să chema «prélat olatul, carile cuprinde Transilvanie cu amândoaă Valachiile, dintre carile una Valachie mare, iară alta Valachie mică «să chéamă, cé mare spre maré năgră să întinde, și Moldova alor «noștri să chéamă, iară cé mică, pre malul Dunării să trage și mai «mult cu Ardélul să alătură.»

Din pomeniții dară scriitorii, curat Dachia toată hotărându-să, céle ale ei de demult hotară să cunosc, precum au fost, de la începăturile Tisei, și din țara Maramorășului până unde dă Tisa în Dunăre, și din gura Tisei pe Dunăre spre răzsărit, până în gura

Nistrului, și de acolo luând pe apa Buhului spre miazănoapte să întoarcé spre apus până în apa Axiacului, și până în munții Carpatici, carii despart hotarul Leșesc de cel a Ardialului.

CAP. III.

Pentru vechi numerele țărilor, carile de demult în Dachia să cuprindé.

Maî denainte până a nu intra Dachia supt stăpâniré Romanilor, adică până la împărăția lui Ulpie Traian, în câte țări, sau provincii să să fie fost împărțit Dachia, foarte cu greu ăste a să dosluși, căci precum de hotarale peste tot, așé de olaturile, carile într'acéle hotară să să fie cuprins, nici un scrietoriu de cei vechi, pre cari noi a-i citi ni s'au tâmplat, aľave nu scriu, că precum în capul trecut am însămnat, când Gheția era maî de obște și de maî lat nume de cât Dachia, atunci să véde, că nu numaî până la Nistru, și până la Buh spre răzsărit, nici până la Tisa numaî, și până (la) Axiachis spre apus, și spre mézănoapte, nici numaî cu malurile Dunării spre amiazizi să hotărăia, ce încă și peste Nistru până la Meotis (acăsta-i balta Azacului) și peste Dunăre până la Illyria, iară peste Tisa, pe Dunăre în sus până la Buda, s'au fost întinzind; pentru acéia și maî multe țări au fost cuprinzind, precum în céle vechi gheografii videm pusă Ghetia peste Dunăre până în munții Cénghii aglîngând, și pre ambe malurile Dunării stând. Așijderé gheografii cari au dat loc Ghetii și Dachii peste Dunăre, precum maî sus am arătat, până la Sardiia, (caré supt împărăția Tarigradului Sofiia, iară supt Crăiia bulgărescă Triadița maî pre urmă s'au chemat) iară cari spre Buda au maî lungit-o, din cei vechi a afla n'am putut, fără numaî pe unul din cei maî noi, anume Sambuție, carile Buda zice, caré maî pre urmă au fost țara Izighilor, maî denainte au fost a celor vechi Dachii slobozie, pentru acéia și țara acéia, adică dela Tisa până la Buda, la scriitori cel maî proaspeți a Grecilor, Pano-Dachiia, adecă Dachiia de sus, să află. Orî cum ar fi, precum în toată Dachiia multe

țări să fie cuprins, cuvântul carile Dionysie zice: *Δακῶν τ' ἄσπετος* *ἄα* a Dachilor nemăsurat pământ, aľave arată; cu care cuvânt, precum a noastră părere ăaste, Dionysie, toate țările a tuturor nămurilor Ghetestľ, (din cariľ și Dachii să fie tras, Iustin istoricul luând din Trogus mărturisăște) va să cuprinză; și mai vartos acásta așé precum zicem, trebue a să înțelége, căcľ scriitorii Greci, cariľ mai denăinte de vremile lui Traian au scris, pre Ghetľ și pre Dachľ, uneori deosăbiți, ăară altă ori tot de uniľ, și tot un năm să fie fost pomenesc, precum puțin mai ęos, mai ales să va vidé.

Așijderé veri Ghetii ar fi, veri Dachii, cariľ cu multe vremi mai denainte de Avgust Chesari, peste Dunăre amăndoaă Mesiile să fie ținut, nu numai cé de obște a Romanilor istorie, ce încă și Ovidie poeticul mărturisăște, a căruia cuvinte, în capul ce urmază după acesta le vei citi. Într'acesta dară tract a tot trupului Dachiiľ multe năroade la istorici să pomenesc lăcuiitoriľ, așé în multe țări să fie fost despărțit putem socoti, însă noi pe céle mai mici țări, carile ca niște ținuturi le socotim a Dachiiľ, cu condeul trecând, lăsăm să cerce cititorul nostru la Bonfin, carile toate năroadele în Dachia de demult lăcuitoare, pre anume le zice, precum au fost, Thavrichii, Chistovochii, și supt aceșté Predanisăľ, Rastaschénii, Cavcorénii, Potulasanii, Saldénii, Craghizii, Viefiiľ, Iazighii, Ghepidii și altele multe, de carile caută la pomenitul scriitoriu, decada 1, cap. 1. ăară céle mai numite, și mai late țări ale Dachiiľ din pomeniții scriitorii să văd să fie fost, țara de la Meotis până în Nipru, caré acmu să scrie Tătărámé mică, pe dinafara Crămului; țara Bastarnilor, caré au fost din Nipru și peste Nistru până în Prut, a căriia parte și Bassarabiia ăaste, caré acmu cu nume Tătărâsc să chăamă Bugăac, adecă unghiũ; căcľ din Prut până în Nistru, unde dela cetaté Albă în maré Négră dă, să trage mult înainte pământul, și făcând unghiũ ascuțit, așé unghiũ au numit-o. Despre uscat mai înlontru, au fost țara între Buh, și între Nistru, pre care loc stă acmu Ocraina sau Podoliia leșască. Din Buh până peste Nistru, și pre la obârșiiile Prutului până în munții Carpaticii, au fost țara caré acmu cuprinde cu o parte de Rusiia toată Pocutiia. Așé despre apus au fost având țara

caré acmu îi zicem Ardélul; iară din Nistru până în munții Carpatici, și până la Poarta de fier, au fost cuprinzind țărâle amânduror Vlahiilor, iară dela Poarta de fier până în Tisa au fost țara unde acmu ăste olatul Temișvarului, iară din Tisa până la Buda, au fost țara caré mai pre urmă au stăut o parte de țara ungurască cé mare. Așijdere peste Dunăre despre amézizi au fost luând în sine amândoaă țărâle Misii, carile acmu cu nume turcesc să chiamă Dobrugé, și Deliorman, cu o parte de țara sirbască, trecând și peste munții Emului până la Ilyria. Iară ales pentru năroadele, carile încă și mai denainte de vinire Dachilor, au fost lăcuind în Dachia, din cé véche a Dachii gheografie, și dela Iohan Bon în Gloverie, carté 1. de Dachia, cunoaștem așé să fie fost despărțite; dela apa Oltului în sus pe Dunăre și între munții spre țara Ungurască, să fie lăcuit Prindavizii, Alvochenii, Saldénii, Tirvinghi, Vurii și Chinghi. Dela Olt spre Prut, au trăit Piesighi, Coténi, Taifalii (de acești Taifali, după cum Irodot de dânși pomenéște, aflăm să fie lăcuit de la Dunăre în sus pe apa Ierasus, adică Prutul, tocma pe unde ăste acmu Fălciul, Lăpușna și Orheiul, caré năam zice să fie fost cu multul mai vrăjmaș, și mai vitéz de cât altele). Așijderé au mai fost Cachini, și Chistovochi, carii era între Nistru spre Buh. Iară în Ardial să fie ținut, Cacoâni, Vuridéni, Fievi, Ratachéni, și Tavrishi. Pe acéste pomenite năamuri pe pământul Dachii lăcuitori, mai pre urmă viind Gheti, și gonindu-i, s'au așezat ei pre locurile lor. Iară dela Prut până în Nistru au fost lăcuitori Tiragheti, adecă Gheti nistréni, și Aprii, și mai gos spre marginé Mării Négre Vastarnii, pre unde ăste acmu Bugiacul, care țară s'au chemat și Bassarabia. Iară dela Nistru și până în Buh au fost stăpânind Carpianii, Callipidii, Istrachi, Axiachii, și Iazighidii, carii s'au fost poreclind Eniocaldii. Acésté dară au fost toate țărâle și năroadele, carele au stăut pe locurile Dachii și mai denainte, și după ce au căzut, supt stăpânire Romanilor; iară după ce cu vitejiia lui Ulpie Traian fură Dachii biruiți și de prin toate locurile acésté izgoniți, (precum înainté pre larg să va arăta), Romanii mai strâmpând hotarale ei, toată Dachia în trei țări au despărțit-o și de ciia numai pe acésté cu numele Dachii numind, pre alalte cu

numerele sale céle mai vechi să să numască li-au lăsat, cum dar să să fie chemat acéle țări, carele de supt numele Dachii li-au scos Romanii, caută înainte că le vei afla. Iară acéle trii părți cu deosebit numere, de pe pusătura locului, de iznoavă li-au numit, adecă mäluroasă, muntoasă, și din mijloc. Decî cé mäluroasă (precum Ortelié în cé véche a Dachii gheografie arată) au fost începând din Tisa, și s'au fost trăgând pre lângă malul Dunării, (depre carii și numele au luat) până unde dă apa Oltului în Dunăre: care loc cuprinde acmu Olatul Timișvarului, cu mai gîmătate de țara muntenescă, în scurt atâta țară cuprindé Dachia mäluroasă, cât la anul trecut la pacé între Nemți și între Turci la Pazarovți făcută, au luat Chesariul, dela Sultanul turcesc. Iară de céia parte peste Tisa, între Dunăre și între Tisa, sta năroadele Iazighii, (carii și Metanastii să chîamă) și Carpodachii; iară cé muntoasă a Dachii parte au fost purcegând dela apa Oltului între munții (carii la cești mai proaspeți grecești istorici să chîamă Brasovénii) și între Dunăre până peste Prut și până la Nistru, adică alaltă parte a țării Muntenesti, împreună cu toată Moldova, și cu Bassarabiă în sine luând. Iară cé din mijloc, (caré mai denainte s'au fost chemând Ghepidia) Dachie, iaste țara Ardialului, pre caré pentru acéia au numit-o Mediterranea, adecă din mijlocul pămîntului, căci dăpărtată de Dunăre fiind, cu munții Carpatici, ca cu o coronă sau ca cu un brău să încinge.

Iaonic
Ialcocondia

Așé dară din cé véche a Dachii hotărâre, (precât adecă Romanii la împărăția sa o au adaos) curat să înțelége, să fie cuprins atâta loc, cât astăzi ține Olatul Temișvarului din țara ungurîască, cu Ardialul, și țara Muntenescă, și Moldova, împreună cu Bugiacul. Și cu atâta pentru țările céle vechi a Dachii, precât propozitului nostru destul a fi socotind, mai mult nu vom lungi; iară cititorul de va vré încă a să mai îndestuli, cércé la Iornand la Gloverie, la Bonfin, și Ortelié, carii foarte cu dedins pentru Dachia, pentru țările, și pentru năroadele ei céle vechi, au scris-

CAP. IV.

Pentru numele Dachilor și de începătura lor.

De vréme ce precum din cei vechi, așé din cești mai noi scriitorii, țărăle și hotarăle Dachii, precum au fost stând în vremile vechi, precât într'a noastră puțină au fost, li-am arătat. Deciă înaintea nu fără trébă a fi socotim, de ne vom sfătui iarăș cu acéiași scriitorii, și dela dânșii să ne înștiințăm și pentru hireș numele Dachilor, și pentru începătura nămului lor, adecă din cine și de pre ce locuri eșind, au vinit, ș'au stăpânit aceste locuri, de carile mai sus am pomenit. Precum dară pentru hotarăle Dachii, așé și pentru numele și nămul Dachilor nu puțină tulburare între scriitorii videm a să face. Căci unii Ghetii, Dachii și Daii, tot un năm, și tot un nume vor să fie, iară alții și în năm, și în nume vor să-i deosăbască. Decî din cariî țin socotela cé dintăiu, mai de frunte iaste Stravon, și Dionysie Perighitul, amândoi vechi gheografi; ce alui Dionysie câtă i-au fost păréré pentru Dachi, deplin o au pomenit la Cap: 1: Așijderé o parte de a lui Stravon, acoloș pomenind, aici de plin o vom poștori-o, carile după ce zice la locul pomenit, precum Ghetii, stau spre maré năgră, iară Dachii spre izvoarale Dunării, apoi adaoge și acásta: Οὗς οἱμαὶ Δάους καλεῖσθαι τὸ παλαιόν, ἀφ'οὗ καὶ παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς ἐπεπόλασε, τὰ τῶν οἰκιστῶν ὀνόματα. Adecă, socotesc că pre aceșté mai denainte Dai să să fie chemat, de unde și Athinénii s'au obicluit (de pre numerele țărălor) a-ș chema robii. Cuvintele lui Stravon tâlcuind Evstafie adaoge: Παρ' Ἀττικοῖς τὲ τὰ τῶν οἰκιστῶν ὀνόματα Δάοι, καὶ Γέται. Adecă, la Athinénii era numerele robilor Dai și Ghetii, cu caré va să însămnéze precum alt nume au fost a Dailor, (cariî Dachii sint) și altul a Ghetilor. Socotélii aceștîia în potrivnici sint Dion, și Plinie. Decî întâiu Dion: carte 1. Cap. 67. Dachii, zice, eu număsc pre aciia, cariî și ei pre sine singuri să număsc, și Romanii așé i chîlămă, macar că știu, că unii din Grecii, Ghetii le zic. Iară Plinie carté 4. cap. 12, încă

Evstathie la numele Daii

mai deschizind cuvântul zice: pre Ghetiî, cariî au lăcuit de la Dunăre spre câmp, pre aciîa Romanîi Dachî î-au numit; acestora uimindu-să Zonora, şi lui Zonora Avrelie zic. Ţara caré au fost a Ghetilor, după acéîa Dachîia s'au chemat. Însă Iustin istoricul dela Trog luând amestecate a pomeniţilor socotéle, foarte pre lésne le tocméşte, unde zice la carté 31 : şi Dachîî din sămenţiîa Ghetilor sint, cariî cu Domnul lor Barabista, (acest Domn, zic ceştî mai noi scriitori precum să fie fost cel din[tâî] a Da chilor stăpânitorîu) înpotriva Bastarnilor (cariî între Prut şi între Nistru, şi până la Buh lăcuîa), războîu având, şi pentru căcî în bătae să arătasă mai léneşî decât ar fi trebuit, ca în loq de pedépsă să le fie, îî-au poruncit Domnul lor, când să vor culca să doarmă, să-ş pue în aşternut picioarele unde-ş puné capetele. Acastă a lui Iustin socotélă deschis ne dă să înţălégem, precum Ghetiî cu domnul lor Barabista, mai denainte de ce a vini asupra Bastarnilor, şi până a nu cuprinde locurile Dachîiî, să fie fost tot dintr'o semenţie cu alaltî Ghetiî, iară precum multe să fie fost némurile sau precum prostéşte îî-am zice, oardele Ghetilor, din cuvântul lui Plinie putem înţelége, carile zice: «Dela Dunăre şi spre câmpî, toate nîamurile Ghetilor lăcuesc, carile macar că în deosăbite locurî şi hotară lăcuîa între sine despărţite, însă tot o semenţie şi tot un nume să fie avut. Îară după ce Ghetiî, precum zisăm, gonind pe Bastarni, mai apoi şi pe Heruli, precum mai înnainte vei vidé, şi au cuprins toată Dachîia, de ciîa depe numele loculuî, ş'au schimbat şi ei numele, adecă cariî Ghetiî au început în Dachîia a lăcui, aciîa s'au numit şi Dachî. Socotéliî noastre agîutoréşte Isidor: Carté 14. Cap. 14, şi Ethicul în hotărâré Evropii, cariî zic, Gotthia (adecă Ghetiîa) mai pre urmă s'au chemat Dachia, şi Gotthîî (adecă Ghetiî) Dachî. Aşijderé la Stravon, carile aceştîî socotéle macar că înpotrivnic să véde a fi, însă iarăş el zice, precum Ghetiî şi Dachîî δμόλοτους tot de o limbă, să fie fost precum noi am zice acmu, că Rusîî, cu Căzacîî tot o limbă au, macar că cu locurile şi cu numerele lor despărţîî sint, Aşé dară Ghetiî cariî au intrat în Dachîia de pe loc numele luând, s'au numit mai preurmă Dachî, iară cariî au rămas tot pe locurile lor céle dintâîu, adecă pe denafara Dachîiî pre aciîa

Ovidie Cart. 5
eleghia 9.

Y-au numit Romaniî tot Gheti. După a Ghetilor vechime, precum mai proaspăt nume să fie a Dachilor, dovadă ne iaste cé de obşte a Romanilor istorie, caré cu multe vremi mai denainte de Avgust Chesari, de războaiele Romanilor cu a Ghetilor pomenind, nici cum macar de nume de Dac nu pomenéşte. Aşé Ovidie poeticul, carile pre vremile lui Avgust au trăit, şi aşéş de Avgust au fost trimis în izgnanie la cetate Tomus (caré socotim să fie fost unde iaste acmu cetată Albă), unde şi carté ce o numéşte Pont, adecă Maré năgră, scriind, au trimis-o la Roma la un Sinator, ce-l chema Greşin, carile să trăgé din véche familiă Flachilor, în caré aşé pomenéşte.

Praefuit his, Graecine, locis modo Flaccus, et illo

Ripa ferax Istri sub duce tuta fuit.

Hic tenuit Massas Getes in pace fideli:

Hic arcu fisos terruit ense Gettas. Adecă: stăpânit-au pre acéste locuri o Greşine, odânăoară Flac; şi

Supt hătmăniîa lui malurile Dunării fără grijă au fost.

Acesta în pace credincoasă au ținut pe Massagheti.

Acesta cu sabiîa au îngrozit pre Gheti, carii în arme se bizuîa.

Îară hatmanul acela Flac, (pre carile Eneas Silvie îl numéşte Fulvius Flaccus) pre cum am şi mai arătat din Calviz şi din Onufrie, au fost hatman sau cum zicé atunci Romaniî Consulă cu 132 anî mai denainte de naştire domnului Hs.

Aşé dară fără prepus rămâne să înţelégem, precum vrémé şi furtuna, (carile ce lasă în lume nestrămutat?) numele a uniî părţi din némurile Ghetilor, să fie mutat, şi din Gheti, Dachî să-î fie chemat; iară amintrilé tot dintr'o seminţie şi tot dintr'o începătură să fie. Aşijderé pentru oare ce deosăbire a numiri lor, carile la scriitorii cei greceşti aflăm: Δάκους şi Δάους, Dachî şi Daî citim; vre o îndoinţă a pune nu trebue, căci obiciuîtă iaste limba Ellinéscă a muta pe: cus: în: os; şi pe chi: în: i; şi precum Γραικοί, Γράοι şi Γραικοί, Γράοι, aşé Δάκος au mutat în Δάος, şi Δάκοι în Δάοι, iproci. Ce pentru ca tot prepusul socotélii noastre să ridicăm, aduce vom-îa mijloc pe Bonfin, carile în lat şi în lung de numele şi de nîamul aceştii seminţii scriind, a tuturor scriitorilor păreri într'un loc le adună, şi le curăţeşte, carile sint acésté: «Dachi,

«zice, decada 1. Cap. 1 și Daii tot aceiași sint, dintr'o seminție «cu Gheti, căroră și limba tot una le iaste, și puțin mai gos «acăstaș întărind, zice: precum Dachi, Daii sint, cele vechi a «lor orașe încă mărturisesc, a căroră numere mai multe în Dava «să sfârșesc, precumu-i Comidava, Serghidava, Deșidava, Marșidava, «ca cum ai zice: Dava lui Marco, a lui Serghie, a lui Deșie, a «lui Comi, iproci. Însă Gheti Grecilor au fost mai cunoscuți, căci «și mai adese peste ambe malurile Dunării trecé, și ni cu Mesii, «ni cu Thrachii, să amesteca.» Încă și mai cu dădins de vom cunoaște minte lui Bonfin, vom afla că nu numai Gheti, Dachi și Daii, ce încă și Gotthii, Visegotthii, și Ostrogothii, și alte câte-va oarde de a lor, tot o seminție să fie fost, de vréme ce la acéiași decadă în fața dintăi zice: «Ostrogothii, Ravarichii, «Vinovilethii, Svetidii, Coghénii, oameni înalți la stat au fost, «din cari Daii sau Davii, au eșit. Acești gonind pre Heruli de «pre locurile sale, de ciia Dachi s'au numit.» Pentru numele dară Dachiilor așé, iară pentru a nămului începătură iarăș la aceiași scriitori uitându-ne, să ascultăm ce zic? căi istorici și gheografi din cești mai noi s'au silit să culăgă socotélele celor mai vechi pentru acéste némuri, precum proastei noastre minți să pare, cu lungi și înplecitate voroave mai mult au întunecat, decât ar fi luminat știința aceștii povești, pentru caré cititorul de va vré mai bine să se încredințeze de cuvântul nostru, citescă, rogu-l, carté lui Matthei Pretorie, pre caré o numéște Lumé Gotthilor, la carile mai mulți de sute de istorici să pomenesc, însă ce ar fi fost până mai pre urmă cé alésă socotăială a lor, nedejduesc că nu va puté înțelége. Pentru care lucru noi, și cu noi alții mai denainte, socotind că mai curat și mai cu credință decât Bonfin, socotélele celor vechi altul să nu fie cules, ale altora într'o parte lăsind, cuvintele lui precum sint nemutate, la mijloc le punem.

«După ce, (zice decada 1. carté: 2) au eșit Gotthii cu hatmanul «sau Filomiris dela Scandinaviia, s'au cuborât la balta Meotidii, «și s'au așezat după acéla pe marginile Mării năgre. Nu după «multă vréme urându-li-să și acolo, au purces cu hatmanul lor «Zamolxis (carile au fost nu neînvățat filosof) și au vinit în «Dachiia». (Socotéște aici, că încă până a nu vini Gotthii în

tr'ânsa, țara acăsta, Dachiia s'au fost chemând; de pre caré precum noi mai sus am pomenit, Ghetiî carîi s'au așezat într'ânsa sau numit Dachiî deciia din Dachiia (trecând peste Dunăre) au năbușit în Misia, și au așuns și până la Trachiia. Acastă poveste o aduce Bonfin din Iornandis, carile om de nîam Gotth fiind, pre larg au scris de lucrurile și de începătura Gotthilor însă precum Dachiî să nu fie dintr'acești Gotthî, cum Bonfin așé alaltî vechî istorici mărturisesc, a căroră cuvinte iarăș Bonfin frumos le alăturiază. Și vrând ca să despletעיască voroavă, întâiu aduce la mijloc înpletecetura, apoi o și descălcéște. «Înpletecitura dară «faste acésta: zic precum Gotthiî și Ghetiî tot una să fie. Așij-«deré Dachiî și Ghetiî (pentru căci așé zice Stravon, fiindu-le «limba de obște), tot un nîam să fie fost. Așé și Trogus, și din «Trogus, Iustin va, precum Dachiî seminiîa Ghetilor să fie fost, «apoi și Stravon, și Trogus împreună zic: precum Dachiî să să fie «trăgând din Daaî sau Daviî, carîi au fost lăcuind pe la maré Cas-«piiî. Pre acastă înpletecetură o despletעיéște așé, într'acéiaș decadiă «și la acelaș cap puțin mai ăos, zicând: Daiî și Daviî tot ace-«iaș sint, dintr'un rod cu Ghetiî, și nu numai căci limba și graiul «tot unul li-au fost, ce încă că ce și dintr'un loc au eșit iară de unde «au eșit, acoleș puțin mai ăos din Stravon arată. Daiî, zice, (precum «Stravon mărturisește) sint năroade a Schythiîi asiaticî, aproape «de maré Caspiiî lăcuitoare, și iarăș într'acéiaș carte cuvintele «lui Stravon pomenind: Schythiî zice, carîi de la maré Caspiiî să «încep, mai mulți Daiî să chiamă. Și mai ăos zice: din Daiî unora «le zic Parviî, altora Xanthî, și altora Pusuriî. Deci Parviî era, «carîi lăcuia mai aproape de maré Caspiiî și mai vecinî de Hir-«canî, iară alțiî până în țara ce să chema Ariana să întindé. Apoi «închide voroava într'acesta chip: Dachiî, zice, și Ghetiî, nu din «Scandinaviia, (precum socotiia Iornandis) ce din Tătărâmé, sau «Schythiia cé asiatică să fie eșit mai adevărat faste, căci și nă-«roadele asiaticéști, de cât céle evropești mai vechî sint.» Dintr'a-«cești dară Ghetiî carîi au fost asiaticî au eșit și Dachiî Dunăriî, precum Stravon mărturisește. Însă acastă poveste trebue să o înțălégă cititorîul nostru, precum cu sute de ani mai denainte

de domnul Hs. să fie fost, precum în capul ce urmază și mai curat să va vidé.

Acéste dară avum carile mai curat, și mai pre scurt avum de zis pentru numele și începătura nămului Dachilor, iară acmu vine rândul, când și cum sau început crăița lor, pe pământul Dachiîi să arătăm.

CAP. V.

Pentru crăița Dachilor, cum s'au început, și cum au fost mai denainte, decât a o supune Romanii.

Vrând, ca pentru cé dinceput a Dachilor stăpânire să scriem, și grămăzi de cărți a mai vechi și mai noi istorici întorcând și răsturnând, nu altă, ce ca cum într'un lavyrinth, (căruia nici întratul nici eșitul i să poate afla) să fim intrat, ni să pare; că de vom căuta la cei mai vechi, cât ăste latul și lungul pământului, dela Dunăre, dela maré năgră și dela marea Caspii în sus spre ocheianul Crivățului, trei numere mai de obște și mai de vestite aflăm: a Schythii, cari tot supt un nume toate alalte nămurî, carile pre pomenitul pământ au lăcuit, cuprind. După acest nume prințipal*, aflăm numele Sarmatilor, și a Ghetilor. Deci • Mai de frunte supt acéste trei numere de nămurî să cuprind Dachiî, Gotthiî, Vandalii, Savromatii, și alalte nenumărate, (carile nefăcând la lucrul nostru, pentru lungimé le trecem) nămurî, carile Elliniî cu nume de Varvari le porecliă, iară pre amănuntul, și în fașă depre numere și de pre țări, pre carile lăcuia, și depe furtuna, caré după vremî îi muta, și-i schimba, a le număra, și adevărat locurile lor și stăpânirile lor a însămnă, precum de cunoștința noastră, (poate și de a multora a altora) foarte departe să sté cu bună voe mărturisim. Așijderé de vom da toată credința cestor mai noi istorici, și ales precum o zugrăvește Matthei Pretorie, în Lumé Gotthilor, creză-ne cititoriul nostru, că în tot pomenitul pământ, nici un năm, nici un nărod, nu putem afla, carile începătura semințiî și stăpâniriî sale, dela Gotthiî să nu fie luat,

și înpotrivă, nici un Gotth nu putem găsi, carile în toate némurile, și semințiile să nu să amestece. Că scoțind numai pre Unī, (ce și pre aceștē alții mai vechi să văd că-î amestecă, precum mai ȝos vom arăta) și pre Ghermanī, toate stăpânirile și crăiile acei părți de lume, întâiū le face sarmatece, apoi pe Sarmatī îi face Gotthī; nici avem în ce să vinuim cu acēsta pe Pretorie, devréme ce videm că și alții din cei vechi, și cu multul mai de frunte scriitori, într'acēiaș părere să fie fost, și întâi cu acēstă tablă, ne șasă innainte Procopie Chesarianul, carile supt numelo Massaghetilor și pre Unī cuprinzind, cartē de războiul Gotthilor, cap. 11 zice: «Massaghetī, sau precum acmu le zicem Unī. Și «în cap: 2, aceiiaș cărți, Gothī, zice, Vandalī, Visegotthī și Ghe-«pidī tot de un ném și de o limbă să fie, și aceștēs mai dena-«inte să să fie chemat Savromatī, și Melanhlani, și peste Dunăre «céle dinceput descălecăturī să fie avut.»

Așijderē Alanī între alaltī varvarī vestit în vitejie nărod (precum îi mărturisēște Dionysie), Procopie îi face Gotthī. Vandalī (zice Carte de războiul Vandalilor: 1, cap. 3) lăcutorī bălți Meotis, fiind asupriți de foame, luând în soție pe Alanī, nīam Gotthesc, s'au tras cătră Ghermaniī, cariī astăzi îi chemăm Franchī, pe apa Renului. Decât acesta mai vechiū Plinie acēstaș socotélă să fie avut, mai sus am arătat, unde zice «că toate nīamurile «Ghetilor lăcuesc peste Dunăre spre câmpī. Decât Plinie încă «mai vechiū Stravon, cartē 7 de Ghetī zice: din potriua hota-«rălor sau țărâi pădurii Herținiī» (acēstă pădure să începe dela obârșiile Donului, și curmând toată țara rusască, întră în țara leșască, și în Ghermaniīa și trēce până la munții Italiī) stând, apoi au cuprins toți munții până în hotarāle Dachii, (șa amente și aici vechiū numele Dachii), și până la gurile Dunării, și la apa Nistrului cu Sarmatiī amestecați au lăcuit. De acēstē mai pre larg caută la Sarniție, cartē 4, cap. 5. Așijderē Daiī sau Daviī, din cariī sint Dachī, precum din rodul Ghetilor să fie, Iustin și Trog mai sus au mărturisit. Așē dară într'atāta de numere, și de némuri zămintélă, cum s'ar putē singurā a Dachilor stăpânire dintr'altora a să despărți, nu cu șușor lucru a fi ni să pare. Pentru care lucru, noi ca nu nici în potrivnicī atātē vechi

și noi scriitorii, să ne arătăm, nici această istorie în amestecătura sa ca într'un întuneric fără zare zăcând, nedeșchisă și neivită să o lăsăm. Cé de pre mijloc, și mai fără grijă cale vom apuca, și peste tot, din socotélile tuturor ce am putut înțelége, vom arăta; iară cititorii totdeuna în gîrdecată a face slujba-î ăste.

Zicem dară, precum stăpânire Dachilor îndoită. și în doaă feliuri să fie fost, una caré supt cel de obște a Ghetilor nume s'au fost cuprinzind, și nu numai în Dachia au fost stăpânind, ce încă și peste Dunăre în Misia, și până la Thrachia s'au fost întinzind (pre care stăpânire să o fie deșchis Zamolschie filosoful, mai sus am pomenit) și acéiaș pre acésté locuri, până la vremile lui August Chesar, supt numele Ghetilor să fie stătut (precum mai pre larg vom arăta în capul ce urmază, unde vom istorisi războaiele lui August, și a altor împărați Românești, cu Gheti) iară altă stăpânire sau crăie a Dachilor au fost mai deosăbit de alți Gheti, și mai cu hireș nume de crăia Dachilor, caré au stătut până la Ulpie Traian împăratul Românilor, și până la Decheval craful Dachilor, pre carile Traian biruindu-l, și omorându-l, crăia Dachilor cu totulii tot s'au stâns, pre cum înnainte la rândul său să va vidé. Decî stăpânire Ghetilor, céia ce au fost mai de obște pre ce vréme începătură să fie luat, din scriitorii cu adevărat nu putem a ne înștiința, fără cât la Irodot, cel mai vechiu dintre Ellini scriitorii videm că pomenéște, pentru lăcuire lor peste Dunăre cu Misi, și cu Thrachi, dela carele luând Evseyie: «Thrachi, zice, Misi, Gheti și Vevrichi, o samă din némurile sale trecând la Asia, mai toată Vithynia au cuprins»; iară această trecere a lor la Asia, după socotéla hronologhicului lui Calviz, să să fie tâmplat cu 563 de ani mai denainte de Domnul Hs. Nici mai mult uitându-ne la cuvintele lui Mathei Pretorie, carile pre Gotthi săi de pre vremile lui Sampson îi lungéște, la rândul istoriiei, carele noaă fără prepus ne poate sluji, ne întorcem.

Gheti acești întâiași dată au vinit supt știința Romanilor, pre vrémé când au fost consul Știpion, și collega, adecă tovarăș lui Știpion, Flaccus, pre carile Enias Sylvius îl numéște Fulvius Flaccus: 132 de ani mai înnainte de Domnul Hs: precum am și mai pomenit, și acest Flac gonind din Mesi pe Gheti, cu Du-

năré hotarale împărătiilor Romanilor au întărit, și macar că Ghetii aceia după acéia, sau Dachii, de multe ori în hotarale Romanilor năbușia, însă până la vrémile lui Ulpie Traian, hotarul împărătiilor tot Dunăre au fost. Așé dară Flac hatmanul Romanilor dobândind cetate Sardica, și din Misiia gonind pe Ghetii peste Dunăre în Dachia: cel de obște nume a stăpânirii Ghetilor s'au curmat, și după acéia așezindu-să ei dincoace de Dunăre, cel deosăbit nume a crăiilor Dachilor au început, pentru a căria crai dela cel dintâi până la cel mai de pre urmă. acmù vom să zicem. Decì de toți craii lor, supt hireș numele Dachilor, numai cinci să pomenesc să fie fost, (scrie Pretorie), și cel dintâi, zice să-l fie chemat Sarrulis, pre acestăși Iornand, carté: 2 pentru Gotthii, îl numește Corrilus, și de dânsul într'acesta chip pomenéște: «Corrilus zice, craiul Gotthilor stând la stăpânire 40 de «anî în Dachia, niamului său mai mare au fost. Dația zic cé «véche, pre caré acmù să știe că o țin năroadele Ghepidilor»; sâmluiaște-să acesta să fie fost craiu Dachilor, pre vrămile lui Iulie Chesar. Al doilé aù fost Varuista, (pre carile Iustin îl chîamă Varavista,) acesta întâiaș dată zic să fie avut războiù cu Bastarnii (precum din Iustin mai sus am pomenit) cari pre atunci între Nistru, și între Prut au fost lăcuind. După acéia stăpânind toată Dachia cu prăzile sale adésă țările Romanilor depre Dunăre strica, și multe tâlhușaguri și răutăți făcé, (pentru caré caută la Lumé Gotthilor a lui Pretorie, carté 4. cap. 3 că mai pre larg veî afla) împotriva acéstuia, Avgust Chesarî nu numai îndelungat ce încă foarte greu războiù să fie avut, pentru carile și Ioan Zonora: carté 10. cap. 27, supt numele Pannonilor, să véde a pomeni, unde zice: «Avgust Chesarî împotriva Pannonilor, cari sint «pre lângă Dalmația și pre lângă Dunăre lăcuiori, singur cu «capul său mergând, până mai pre urmă îndesindu-î cu războaiele, «multe năroade acei țări, împărătiilor au suppus. Și Dion, carté «55: și iarăș într'acélaș carte, cap: 32, Chesar zice, trimițind pre «Crasus cu oștile în Machedonia, Thrachia și în Greția, cu multe «niamuri, multe războaie au avut, în cé de pre urmă, pe unile «li-au biruit, iară pre altele li-au luat în supunere (apoi adaoge), și «acélé némuri mai de demult Mesii și Ghetii s'au fost chemând,

«Iară cu cursul vremii unile dintr'ânsele alte numere au luat. «Acastă a numerilor schimbare, precum pentru Dachî să să în «ţălégă, singur Zonara acolêş cap: 37 mărturiseşte. Avgust zice, «încă trăind, Dachîi indemnând pe Savromatî şi pe alte nîamuri «Pannoniceşti, să rădicasă, în potrive a căroră Avgust au trimis «pe Tiverie (carile mai pre urmă şi la împărăţie au stătut) pen- «tru ca să-î potolêscă.» Ca acéstêşi veî afla la Hronicul lui Taţitus, carté: 2, cap: 62: şi 63.

Al treilê a Dachilor craû, au fost Ghestibblind, de carile zice Pretorie să fie crăit pe vrémile lui Tiverie împărat, ce pentru acestuîa lucruri cevaş vrédnic de pomenire, noi la istoriî a afla n'am putut.

Al patrulê craû au fost Derleneu, carile au stricat oştile lui Domitian, şi pe Oppie Sabin, şi pe Cornelië mai marile polcurilor ce le chema pretoriane (adecă de curte) rău î-au bătut; caută la Sfetonie: cap: 6. list: 788: şi la Iornand carté 13: pentru Gotthî list: 629. Dion istoricul carte 67 zice, că acest războîu să fie fost mai mare de cât toate războaele, de când au stătut împărăţiia Romanilor; iară pricina căcî au fost acest războîu a Dachilor aşé de groznic o arată Iulie Chesar, carte 39 şi 40: pentru căcî zice: «Dachîi sint mai vitejî de cât toî varvarî, şi «acêsta nu numai căcî şi cu sufletul şi cu trupul sint oameni «pré vârtoşî, ce încă pentru căcî ei nu cred precum moarté să «fie sfârşitul vieţîi, ce socotesc ca cum ar fi o trecere la alte lă- «caşuri noaă.» Fost-au acesta războîu pre la anul de la Hs: 81. Acêstaşi să véde adeverind Taţitus în viaţa Agricolei, cap. 41: unde zice: «Supt Dometian Romaniî multe războae, ce toate fără «năroc, au avut asupra Dachilor, căcî ei totdeuna biruitorî au fost.»

Aşijderé pre la anul dela Domnul Hs: 94, Xifilin în Sinopsis, luând dela Dion, carté: 66: scrie: «precum Domitian au trimis «cu oştile asupra lui Decheval (acesta-î al cincilê şi cel mai depre «urmă a Dachilor craû) pre un Iulian, ce vicleşugul şi meş- «terşugurile lui Decheval au făcut, că macar că Romaniî să vidé «biruitorî, însă deplin biruinţa nu li-au dat, căcî tăind copaciî uniî «păduri, şi lăsind numai trupinile, le înbrăcasă cu port şi cu

«arme oștenești, cariî Romaniî, oaste proaspătă părăndu-li-să, s'au apărăsit a-î goni, și s'au întorsu la tabăra sa».

Iară de la Domnul Hs: 96 Domitian de aî săi ucis au perit cu îndămnare împărătesii lui, pentru căci Domitian având în gând a doa zi să-și omoare și împărătesa, și pre alții câți-va din sinatori, a tuturor acelora de mörte orându-iți numere le însămnasă într'un izvod; iară un copil din casă neștiind ce izvozel iaste acela, nicî de lucruri ca acéste știind, luându-l l'au fost purtând pe amână, asupra căruia tâmplându să împărătesa a vini, și cunoscând din izvod, ce i să gătește, îndată au dat știre și altora, cariî într'acé primejdie plutiă, cariî cu toțiî rădicându-să, iarăș cu sfatul împărătesii rădicară împarat pe Nerva; și pe Domitian ucisără în 18: a lui Septemvrie, după ce împărățisă anî: 15 și zile 5.

Nerva încă fiind de vârsta adâncilor hătrănéță, și pentru bătrănéțe oare-cum ne pre băgându-l în samă, au socotit că nice a trăi, nicî a împărăți, mult îi va fi, pentru acéia suindu-să în Capitolin, cu mare glas, pre Traian îl face fiéor de suflet, Chesar, Tribun, și lui moștenitoriu, și trăind în împărăție (pre cum din epistola lui Plinie celui tânăr să dovedéște) 1 an și luni 4: zile 9: au murit lét 98: Ghenar: 27. După dânsul au stătit Ulpie Traian, priimitul fiéor a lui Nerva.

Acéste dară precât am putut mai pre scurt pentru patru crai a Dachilor mai înaintea stăpânitorî, și de începătura crăiîi lui Decheval, acésta a zice avum, iară rândul poftéște ca iarăș așé pre scurt de acest Decheval, și de viniré lui Ulpie Traian cu oștile asupra lui, și de stingeré crăiîi Dachilor să căutăm.

CAP. VI.

Pentru oșteniré lui Traian împarat asupra lui Decheval Craiul Dachilor, și de dezrădicinaré lor.

Al cincilé, și cel mai de pre urmă a Dachilor craiu au fost

Iornand. Carté
pentru Gotthi.
Cap. 13. List. 639. în lucrurile oștenești pré vârtos, ce încă și la minte pré ascu-

țit, și plin de meștersuguri, acesta cu mare rușiné Romanilor, până într'atâta puterile Dachii adăosésă, cât și o sumă de bani în chip și de dajde, și de dar, în toți anii de la cămara împărăției lua, după tocmala ce făcuse cu Domițian, precum Dion istoric *Dion. Carté 68. mărturisése. Așé Romani vrând nevrând cu bani săi pre Decheval din zi în zi înbocățindu-l, el în putére mărindu-să, alte războaie încă mai gréle, și încă mai groznice asupra Romanilor găta, asupra căruia sculându-să Traian cu războiu, l'au bătut, și tot nîamul Dachilor din Dachia au stărpit, (precum înaintea la viața lui Traian pre larg vom arăta). Iară după peiré lui Domitian și a lui Nerva, stând la împărăția Rămului Ulpie Traian, întâiaș dată au pus în gând pentru ca să răscumpere de la Dachii rușiné și ocara, caré de câte-va ori o pățisă, și așé așezind întâi lucrurile Publicăi, și întorcând pre slujitori iarăș la învățătura și orânduiala oștii ca mai denainte, îndată au dat răspuns Dachilor, că pentru banii ce ceré, le va da arme. Dela Dion istoricul (carile lucrurile acelor vremi pre amănuntul au scris) ne înștiințăm, precum Traian și alte războaie foarte vrăjmașe, și bătăi foarte cu multă vărsare de singe să fie avut, macar că în toate nărocul biruinții tot la Romani au fost. Decî bătăia dintăiu, precum să să fie tâmplat pre la anul dela Hs: 101: socotése Calviz în Hronologhical său la acela an. (Aicé iubite cititoriule noi vrând numai pentru Decheval să arătăm, precum el au fost cel mai pre urmă a Dachilor craiu, pentru războaiele lui Traian cu dănsul pre scurt pomenim, iară mai pre larg veți vidé unde va vini rândul istoriiei la viața lui Traian,) într'acel dară dintăi războiu, macar că Dachii fură biruiți, însă și din oasté Romanilor foarte mulți au picat, iară cei răniți atâta au fost de mulți, cât la apothecari, și la țirulici, ne mai rămâind pânzături, ș'au scos Traian mésele, servetele și năfrămile, și li-au dat să fie pentru legăturile ranelor slujitorești. Așé în războiul cel dintăiu cu mare vredniciia lui Traian, și cu bărbăția Romanilor, pierzind Decheval războiul, i-au căutat a da dos, însă nu așé de tot slărmă și răzbătut fiind. După ce s'au tras supt cetate scaunului său, Zamoghetusa, iarăș ș'au strâns oștile ce să înprăștiase, și tocmindu-și oamenii iară

Dion. Carté 68.

au stătu la bătae de iznoavă. Ce nici Traian mai lăniș de cât nepriiatenul fiind, tot în urmă gonindu-l, iarăș i-au dat războiu vrăjmaș, ca și dintâi; însă nărocul Romanilor slujind, iară rămasă Decheval biruit. Decî Decheval (precum zice Dion într'acelaș loc) văzindu-să și din arme, și din puteri mai ăos, au poftit pace, căruia Traian foarte pre lesne i-au dat-o, cu acēste tocmēle: ca priiati(ni)lor Romanilor priiatin, și nepriiatinilor nepriiatin să fie. Așjderé ca să răzsipască cetățile, carile pre la hotarāle Dachii, pentru întăritura făcusă. Intr'acesta chip, Traian, (precum și Dion și Zonoră pomenēște) dobândind biruința și pacé cu désila, și după voia lui să priimască asuprindu-l, luat-au cu sine și pre soliū lui Decheval, și la Roma cu mare triumf, și laudă întorcându-să, senatul Romanilor l'au numit Dățanul. Însă pentru nestaré la cuvânt a lui Decheval, și pentru amăgiturile ce înbla să facă, nu multă vrēme au putut a să stărui acé pace; căci îndată ce s'au întors Traian cu oștile, Decheval macar că aiavia asupra Romanilor oaste să rădice nu îndrăzniia, însă pre lazighi, și pre Metanastî, cari era din priiatiniū Romanilor, și dela Tisa în sus spre Buda lăcuia, cu adēse prăzi a-i călca, nu să părăsiia. Cu care pricină aprinzindu-să Traian de mânia, de iznoavă asupra Dachilor armele ș'au clătit. Într'acé cale cu meștersugurile și măistriile lui Decheval, nu puține, nici iușore primejdii au vinit la capul lui Traian, ce cu chivernisala ce făcé, și cu știința a purta oști, toate meștersugurile lui Decheval în zădar scoțind, din toate primejdiile ferit au fost. Decheval văzind că nici cu vicleșugul, nici cu armele va puté sta înpotriva lui Traian, încă mai de mare vicleșug, și răutate s'au apucat, și iarăși s'au făcut că să va pleca lui Traian, însă de-i va trimēte pe Longhin suțasu, (carile cărma oști purta, și toate lucrurile lui Traian după vrēre le pliniia), pentru ca cu dānsul să vorovască pentru pacé. Pre acesta Traian la dānsul după pofta lui trimițindu-l, el îndată au poroncit de l'au legat, și cu multe munci căznindu-l, până mai pre urmă l'au și omorât. De acāruia patimă înștiințindu-să Traian, mai mult de durere inimiū ce trăgé, căci pierdusă om vrednic ca acela, de mânia înfocāndu-să toată socotēla ș'au pus, ca și pe Decheval, și peste tot némul Dachilor, așēs din temelie

Dion. Carté 68,
Plinie, carté 10.
Epistola 80. Zonoră,
carté 11
cap. 21.

să-î răzstoarne, și pentru un Roman, pre toți Dachiî să-î prăpădască; însă puind lucrul la sfat, vidé Traian, că lucrul așé după pofta lui a să isprăvi, nici pre lesne, nici fără primejdie poate fi, de care lucru ales-au ca mai fără grijă, și mai pe 'ncet de acé trebă să să apuce. Și așé într'acé vară, la anul de la Domnul Hs: 104 (Dion, carté 68, Plinie carté: 8) au stătit de au lăcut pod de piatră peste Dunăre, (care pod ce felu de zidire au avut, caută mai înainte la rândul său), gătind dară Traian podul peste Dunăre la anul: 105: au trecut cu oștile din Misiia în Dachiia, și drept spre apa Sargheții au purces, unde și Decheval toate puterile strângându-și, cu mare îndrăznilă îl aștepta, ce pohărnit nărocul lui Decheval, iarăș déde biruința Romanilor și dé triia oară. Decheval văzindu-și oamenii răzsipiți, și în toate părțile șpărcuiți, de toată nedéjdé lăsindu-să, pentru ca să nu cadă viu la mâna lui Traian, singur șie ș-au făcut moarte. Traian după izbândă minunată ca acésta, întâiu cetată Zarmizoghetusa, scaunul lui Decheval apucând, (pre acésta mai apoi au numit-o de pe numele său Ulpia Traiana) apoi abătând din matca sa apa Sargheții, i-au aflat toată avuția, caré nenumărată era, și o zidisă Decheval în fundul apiî. Deciia, precum mărturisește din Dion, și dintr'alții Bonfin, deșertând Dachia de toate puterile și așés de tot istovind-o, au făcut-o provincie; și împlând'o de cetățeni, și de ostași viterani (acește era cum sint oturaciî la Turci) cu cetăți și cu orașe au întărit-o, precum mai înainte vom aduce toate a tuturor mărturiile, cariî într'un glas întăresc: precum Dachia toată s'au descălecat cu Romanî. Iară rămășița Dachilor câți scăpasă din oșteni, și altă prostime, pre toți până la unul, precum să-î fie trecut mai spre fundurile țărâi ungurești, scrie Ion Sambuție, în adaosul istoriî ungurești: list: 807: caré apoi la istoriciî grecești, Zonară și Chedrinus iprocî, s'au numit Pano-Dachia, adecă Dachiia de sus; pentru acăsta caută și Dion, Ev-tropie, Xifilin, Avreleus Victor, Bonfin, Leunclavie, și toți alalți mai noi scriitori, cariî după cei bătrâni urmază.

* Dion acoleş.
Ev-tropie în vi-
iața lui Tiverie.
AvrelieVictor în
Breviar, cap. 18.

CARTE A DOA.

Caré arată coreniia nămului Romanilor, precum din Elliniî Troa-deni să trage, și de începătura împărăției lor dela Remus și Romulus. Așijderé pre scurt însămăiază, precum Româniî din Dachia, cariî astăzi sint Moldoveniî, Munténiî și Ardeléniî, sint din nămul lor hiriși Romani de la Italia, de Traian împărat pre acésté locuri aduși.

PROIMION.

CAPUL I.

Pentru némul Romanilor, din cine și de unde să trag ei din începătura lor.

Zic bătrâniî, mai mariî noștri a înțălepéuniî iubitoriî, că cine-va bun, și cinsteș a să face, a nevoințiî și a bunătăți măriî lucru ăste; ăară din bun ném și cinsteș părinți a să naște, și din viță de nărod vestit și lăudat a să trage, a nărocului, (sau precum, cu creștinesc cuvânt trebue să înțelégem) a dumnăzăeștiî orânduăle ăste, și adevărat dară, că nu puțină cinste, nici plecat năroc între muritoriî, să socotéște și să créde a fi, vechimé nă-

mului, mulțimé icoanelor moșilor și strămoșilor, vestit și lăudat prin multe vacuri nîamul începătorilor, și mai marilor săi, pentru carel, și cu care pricină, între nîamurile și limbile lumii mare deosăbire și răzclățire să face; și unii din bun nîam, sau de bună naștere, iară alții proștii și varvarii au luat a să chema, că de amentrelé pre singur drumul și cursul firii, precum ăste dé-dreptul de vom socoti, (osăbind pre ceiă, pre cari vécnica dumnăză-iască, către némul muritorilor dragoste, prin sfântul, și dumnă-zăescul cuvânt i-au zămislit, și prin feredeu darului său, de mo-jiciă, și prostimea țărni și a tînii stricate spălându-î, iarăși de iz-novă i-au născut, și i-au prefăcut), toți lăcuitoarii lumii (după ade-verința svintelor scrisorî) toate nîamurile ei, precum Ellinî așé varvarii, precum Romanî așé Tătarii; toate și cu toții tot dintr'un nîam dintr'o începătură de țarnă, toți dintr'un părinte putrezitoriu, toți vechi și în singile putregiunii una sint; și așé nici ar mai avé pentru ce să să mai înfle țarna asupra lu-tului, și tina asupra gunoîului; nice vechimé asupra noiméi capul ș-ar rădica; nici fiil, și nepoții pre părinții și moșii săi de proști î-ar râde sau de varvarii i-ar batgocuri. Acesta dară și într'acesta chip fiind jghîabul, și răul curgerii firii, aîavé ăste, că de ăste vre un nîam mai mult de cât altele să să cinstéscă, sau de mare nume și preț să să țîă, nu numai singură vechimé lui, nu numai mulțimé și lățimé lui în toată, sau în cé mai multă, și mai mare a rătunzélii pămîntului parte destulă ăste (că așé de ar fi, cine din némuri cu Tătarii pentru acésta s'ar puté certa? sau caré din împărății, împărății și vechimeii lor s'ar alătura? sau macar cât de departe a apropiă s'ar puté), ce încă spre agonisita acestuia titl, mai trebuesc bunătățile obicéinice, cunoștința cinstii și nevoința spre dânsa; învățăturile, și vredniciile, carele singure numai céle prôte și varvare obi-céia a schimba și a strămuta pot, și din varvarii Ellinî, din pă-gânî Românî, a-î preface meștersugul și mijlocile, arată. Pentru caré Socrat filosoful adevărat filosoféște zicând: că nu ellin ăste cela ce în Ellada trăește, ce cela ce obicéile céle bune și cinsteșe a Ellinilor au învățat, și le face. Cu acéste dară ciniî, și istru-menturi Ellinî de cât toate a lumei nîamuri mai înainte slujindu-să,

și numele a nămului aceluși mai de bună naștere ș-au agonisit, și slavii a toată cinste, și învățăturii singurii, și mai vechii, au eșit stăpânitorii și moștenitorii.

Acastă socotelă adevărată și fără colachie* de la noi să fie zisă, agiutoréști-ne Plutarh vestitul în Roma filosof, și istoric, acăruia cuvinte aceste sint: «Țițeron după ce mergând în Greția, «cei de frunte și aleși filosofi și ritorii ascultase, și cu totulii tot, «pentru ca să să înformăluiească, și din ce era să să mute, pre sama «lor să dedese. Apoi de acolo întorcându-să la Roma, și înaintea lui «Apollonie Milon, în limba elliniască orație făcând, într'atăta minune, și mirare au căzut cei ce-l auzisă, cât să fie zis Apollonie, «precum îi iaste jéle că véde învățăturile și voroava frumoasă «caré numai Grecilor era lăsată, prin Țițeron la Romanii adusă.» Iară Țițeron singur scrie în cuvântul la Brutus, pre cum la Athina mărgând, dela un Antioh marele filosof, învăătura să fie luat, cu a cui dascălie nu numai mai deșteptat, de cum era întâiu, ce așeș mai de tot și tot mutat să fie fost din celé ce fusese, și pentru acéia într'alt loc zice, și mai pre larg, că ce au Romanii, tot dela Ellinii să fie luat, și pentru toate lor le sint datorii. Caute cititoriiu nostru la Busbecvie scriitoriiu niamț în Epistolii care iaste îndemnătoare creștinilor, că acolo ca acésté va afla de o formă, și asémené cu acésté, de cât carile pentru Grecii, și pentru Greția nicii Grecul în Greția pentru moșie sa mai drept, și mai adevărat a scrie și a lăuda, ar fi putut.

* linașire

CAP. II.

Arată-să evghenia, și slăvit niamul și numele Elliniilor.

Pentru niamul, și nume Elliniilor, (carii mai cu vechiu nume Grechii sau Grecii să chema) din cé dintăi începătură de am sta să zicem, nicii noaă vrémé de scris, nicii cititoriiului de citit iar agiunge, pentru caré nu la unul, sau la altul din scriitorii îl trimitem, ce la sute și mi, carii de Grecii și de minunate lucrurile lor în scrisorile sale au lăsat; iară noi pre scurt (cât adecă la

* zicătoare

tréba lucrului nostru de agîuns a face socotim) și puținéle vom însămna, din carile céle mai multe cum și cât vor fi fost, pre lesne yaste fiete-cuî a cunoaște, precum să zice adagheul * de pre unghé leului: adecă văđind unghé leului, ce fiară să fie leul poți socoti. Așé dară nîamul acestăa Ellinilor, vrédniciilor, învățăturilor, și înțălepcîunilor sale alăturând armele, vitejiile, și mărimé sufletului, cu biruințele nu mai puțin de cât cu învățăturile, prin toate părțile lumii au pătruns, și toate unghîurile ei au străbătut și până într'atâta vésté și lauda numelui lor, inimile a tuturor muritorilor au vîncit, și cu biruința armelor cerbicé plecându-le, mînule li-au legat, cât și cel mai varvar de cât varvariî ném a Schythilor, și cu dînșii toate limbile împreună cinsté numelui, slava némului, și lauda armelor nu li-au tăgăduit: ce cu toții acéstă protie (adecă locul cel mai de cinste) lor au dat. Ácastăș varvariî vécilor acestora, și întâi mare și puternic nîamul Othmanilor, și astă-zî mărturisesc. Ce cuvântul strângând, în scurt să zicem, și să pomenim biruințele lor în toată lumia, precum Dionisie Vacchos au pus stâlpii și țenchîl armelor sale în ostroavele ochianului despre răzsărit: Iraclis în margile pămîntului despre apus; drumul lui Ahilevs până la pustiile Schythiîi, spre miază noapte până la Nistru, până unde adecă pe acélé vrémi avé pe cine birui, și într'acuî cap mîna să-ș puia. Tăcem a zice pentru Alexăndru marele Machedon, carile nu numaî cât până la Persida, și la India pe urmele lui Dionysos mergând, nenumărate, și de abia cu auziré numelui altora știute năroade, supt sabiia sa au plecat; ce încă și cu vînturile și năsipurile Africăi luptându-să, în pustiile Lyviiî au pătruns, și până la Amon și fântâna ce-î zic a soarelui au agîuns; și încă fuřtuna-î ré de n'ar fi zavistuit norocu lui bun, și capătul cărărilor lui Iraclis ar fi văzut, și cu vîrvul suliiî marginile răzsăritului, și a apusului ar fi împreunat. Părăsim a însămna a Ellinilor în Evropa, Asia și Africa sălășluirî, și în toate a lumii părți punerî de temelî de țări, de împărății și de minunate cetăți, carele nici număr nici sfărșit au, ce să zicem: că după ce slava și cinsté în nume, în nîam, și în chipuri, și persoane de toată lauda iroiăscă și vitejăscă, peste tot pămîntul ș'au sămănat, sădit și întemeiat; ca

cum de acéste sātuî, îngreţoşindu-să, aciaşa vésté şi laudă în stélele cerîluî ş-au înfipt, în fundurile mărilor ş-au slobozit, şi supt tartarurile pământuluî ş-au coborât, în planetele, şi alalte neclătite a le cerîluî stéle, numerele maî marilor săî suindu-ş, în putéride stihilor aşázindu-ş, de unde toate limbile numele şi închinăcîune Dumnăzăilor săî în Apollon, Isidis, Aris, Ermis, Zevs, Afrodittis, şi Cronos, (carele sint numerele a şépte planete şi a şépte zile într'o săptămână), aşé în Posidon Dumnăzăul măriî, în Ifestos Dumnăzăul foculuî, în Pallas Dumnăzăoae ştiinţilor, în Muse Dumnăzéele muzicâi şi stihurilor; în Aris Dumnăzăul războaelor, în Ermis Dumnăzăul cuvântuluî, în Zevs Dumnăzăul fulgeruluî şi a toată clătiré de sus, în Afroditiî în Dumnăzăoae frumséţelor, în Cronos Dumnăzăul înnălţimeî, şi în Isidis Dumnăzăoae fícoriî şi a curăţeniiî. Aceşte şi alţiî multî nenumăraî ca aceşte, nu că doară, după basnele poeticilor, Dumnăzăî şi Dumnăzéee adevărate şi nemuritorî au fost, ce după socotéla filosofilor oameni din oameni născuî şi muritorî fiind, vrédnicele lor fapte şi învăţaturî, până într'atâta i-au suit şi i-au cinstit, cât cei maî pre urmă, în loc de Dumnăzăî i-au cinstit, şi cu laude vécnice, şi pre dânşî, şi pre numerele lor, ca pre nişte Dumnăzăî nemuritorî, i-au lăudat, şi i au cinstit; iară amintrilé şi némul lor din Grecî, şi ţara lor Greţia, toţi o îî mărturisescu. Decî după atâta véste în toată lumé slăvită, atâta numéle némuluî lor ş-au evghenisit, cât în urechile tuturor muritorilor primit au fost cuvântul, carile pentru dânşî să zice, tot carile nu ăste Ellin, varvar ăste. După acesta, şi dintr'acesta năam a Ellinilor sint şi să trag vestiî şi a toată lumé biruitorîi Romanî, precum puţin maî înnainte vom arăta; însă pentru ca maî descâlcit, şi maî netédă să dăm istoriă începăturîi năamuluî lor, poftim precititorîul nostru, puţin oarece să ne fie cu îngăduinţă, şi vâzind că maî mult de cât s'ar cădé cuvântul din cală sa abatem, adecă cu multul maî denainte istoriă apucând şi maî vechî vremî pomenindu-î, să nu să oţărăscă, căci pre cât prin putinţa noastră va fi şi cuvântul maî scurt, şi istoriă maî deschisă denainte privélilor a i-o pune în tot chipul vom sili.

CAP. III.

Arată-să țările Ellinilor cele mai vestite.

Pre vremile cele mai denainte de vestit războiul și prăpădeniia Troadei, toată a Ellinilor semenție în multe țări și împărății să împărțiia, și uniți în Evropa, iară alții în Asia stăpâniia. Însă între alalte mai vestite și mai puternice era în Asia Troia, cesté cu un nume mai de obște Ellini, iară ciia Ionî să chema: însă tot un ném și o limbă era, precum Troadéni, așé Elladéni; numai cei din Asia, cu alalte nîamuri de acéia parte, iară cestî din Evropa cu ale sale dincoace să însoțiia; și macar că de multe ori, și între sine uniți cu alalți mari, și groznice războaie făcé, însă când vré o nevoia de afară le viniia, cineș cu soțiile, și cu părțile sale să ținé, și unul pre alaltul să agiutoriia. Cătră cestî despre Evropa să număra și ostroavele, carile sint în maré Mesoghia (sau precum la noi cu mai știute nume să chémă Maré Albă) precumu-i Critul, Rodosul, Chyprul, Corîra, Zachinthul, Sichilia, Sardia, Corsica, Sacâzul, Mitilinul, Androsul, Coul, și alalte ostroave, ce să chémă a Chicladelor, cu cele mai mănunte, acărora nume nu le mai pomenim. Așijderé la uscat Poloponisul (căriia acmù îi zicem Morea), Attica, Thettalia, Machedonia, amândoaă Epirile, și până în capătul Italiî (caré mai pre urmă și acéia toată la trupul împărătiî grecești s'au alăturat, și Greția mare s'au numit), și în hotarale Thrachii despre Dunăre, și despre Maré Nîagră, și încă și până Hersonisul Tavric, (acesta-i Crâmul) toate acésté țări Ellini le oblăduia, și în multe Domni și împărății mari și tari să deosăbiia, în care chip prin multe vacuri au trăit, și cineș în părțile sale au stăpânit.

CAP. IV.

Arată-să pricina războiului și a prăpădeniî Troadii.

Pre la anul mai denainte de întruparé Cuvântului și Fiului lui Dumnăzău: 1193: iară dela zidire lumi: 4313: mare pârjol

de zarvă, și nepotolită gâlcévă, s'au așîțat între Grecii Troadéni și Elladéni, a căriiă dintăi pricină, precum scrie din Omir Dionysiodot, cu patruzeci de ani mai denainte Iraclis (sau precum i-au mutat numele Latini Hercules) mai avusése război cu Troadéni, și cetate Troada izbândind pre împăratul lor, pre Laomedont încă omorâse și fără samă de Troadéni robind, i-au dus cu sine la Ispanie și în Franția, unde precum vor uni istorici, cu dânșii au zidit cetate Alexia, iară după ce s'au dus Iraclis, fióorul lui Laomedont Priam iarăș strângându-ș țara, și oamenii răzsipiți prin vrémé acelor: 40: de ani ranele acelor răutăți, a lui Iraclis vindecându-ș, și împărăția la statul puterii cei dintăi ducându-ș, socoti că precum prada țărâlor sale așé moarté tătâne-său de la Elladéni iș va puté răscumpăra și mai cu asupră. Decî Priam, precum zisem, întrămându-ș puterile (precum iarăș din Omiros scrie și Pavsanie) iș toemi oștile, iș întări cetățile, și toate locurile stăpânirii sale, trimisă pre unul din Domni săi ce-l chema Antenor la Ellada, unde acmu stăpâniia Menelaos fratele lui Agamenon fióorul lui Plistinis, nepotul lui Atreu împăratului Misiinilor, bărbatul Elenii acei frumoase, pentru ca să cără gudecată, și să afle dreptate, pentru oaste caré făr' nici o cale rădicase Iraclis asupra împărățiilor: și după ce atăta pagubă și stricăcune făcuse, încă și pre tată-său Laomedont omorâse. Decî Antenor la Ellada cu soliia viind, Grecii de acolo nici un răspuns curat dându-î, fără nici o ispravă aliasă, l'au pornit înapoi: carile viind, și spuind împăratului său de nebăgaré în samă a Grecilor de la Evropa, Priam încă într'atâta călcare de cinste pusă, și în batgocură luat vâzindu-să, acésté toate, și céle mai denainte pățite cu fierul și cu mâna, să și le răsplătiască au socotit; și așé gătind câte-va corăbi cu oaste, și altele ce oșténilor trebuesc, trimasă pre fiul său pre Alexandru Paris, asupra Elladii poroncindu-î, ca orî cu sila, orî cu înșelăcune, orî cu ce alt chip mâna și vrémé i-ar da, vre o stricăcune și pagubă Elladénilor să facă; în scurt să zicem, Alexandru trecând cu vasele în părțile Evropii, socoti că mai pre lesne va strica Elladénilor cu vr'un viclesug, de cât cu războiul. Decî cu înșelăcune așé râpind pre Eleni, Doamna lui Menelau, au fugit cu dânsa

Dionysiodot
din Omir.

Pavsanie din
Omîr.

întâiu la Eghypet, pentru ca să-ş pîarză urma, apoi la țara sa. Era dară Eleni fată lui Tindar stăpînitorul Spartanilor, şi mai ghizdăvă de cât toate muerile Greşii, ca caré protivnică nu era.

CAP. V.

Arată-să sfatul şi vocevozi a âmbe părşilor ellineşti.

După ce Alexandru Paris au râpit pe Eleni, şi au fugit cu dânsa la Troada, precum zisăm, iară Menelaos déde ştire la toş stăpînitoriş şi Domniş Greşii de tâmplaré ce i-au vinit, şi de ocară, caré l-au făcut Paris, postindu-ş şi învitându-ş pre toş la izbândă; arătându-le că ácasta ruşine nu numai a lui, ce de obşte a tuturor Iaste, şi cu toş înainté Troadénilor şi a toată lumé ruşinaş, şi batgocuriş vor rămâné, de nu să vor scula să-ş răs-cumpere necinsté. Acésta auzind cu toş îndată cineş de pré la locurile sale sculându-să, pentru ca să sfātuşască, la cetaté Avlida, cu toş, la zi dată, s'au adunat: unde multe sfaturi, şi într'o parte, şi într'altă zbatându-să, până la anul s'au trăgănat alesul lucrului; căci era uniş cariş socotişa, că pentru o muşare n'ar trebui să facă atâtă vârsare de singe, şi zarvă, şi răsipă între împărăşii mariş şi vicine ca acélé: ce cu alt mijloc să poată întoarce pe Eleni înapoi, dând mai mult vina bărbatului ei, de cât lui Alexandru Paris, zicând: că acesta de ş-ar fi păzit muşare şi muşare de ş-ar fi ferit cinsté, Paris cum să o fure şi să o răpască n'ar fi avut; iară alşii cariş parte lui Menelaos şiné, sfātuşa că orş în ce chip tâmplaré acésta ar fi fost, ruşiné şi necinsté tot cade asupra tuturor, şi încă mai mare va fi, când nerăscumpărată lăsind-o, Troadénii să vor lăuda de biruitorş şi îngrozitorş Elladénilor. Şi aşé acestora sfat alegându-să, până mai pre urmă cu toş la un cuvânt şi gând viind, au ales, şi cu tariş gûrământurş au întărit, ca cu toş cu toate puterile sale sculându-să, sau cu toş până la unul să pîară, sau ruşiné şi ocară, caré li s'au făcut, să-ş răsplătiască, şi pe Troada atocma cu pământul răzsipind-o, nici un Troadén viu să nu lasă. De altă parte

Troadeniî încă socotind lucrul la ceva să vie, cu toţi adunându-să, multe sfaturi şi lucruri clătiia, şi să chibzuia, cum vor pute purcede spre lucrurile, ce s'au început: însă cu toţi într'un sfat şi într'o inimă era, ca orî ce rău s'ar tâmpla să le viia la cap, pentru voia lui Alexandru Paris, cu dragă inimă să-l priimască, şi până la unul de vor rămâne, sau să moară, sau să izbândiască, iară vii pre Eleni să nu dé. Din Domniî Troadenilor doi numai sta înpotriva sfatului acestuia, Antenor şi Eneas, cariî sau cu mazădă agîunşi fiind dela Menelaos, sau cu mai bune capete, şi cu mai coptî crierî slujindu-să de cât alaltî, în tot chipul şi nepărăsit îndemna şi sfătuia, de arme şi de războiu. cu alaltî Greci să nu să apuce, nici pre frumsête uniî muerî să schimbe dragosté frăţască şi megieşască, şi mai pre urmă, pentru un lucru ca acesta de nimică, într'âmbe părţile mare moarte, amânduror împărăţiilor de plâns şi de olecăit sfărmare şi răzsipă, şi până în cé de apoi şi cetăţîi răsturnare şi împărăţiîi lor cé de pre urmă prăpădénie să nu vie. Ce sfaturile acésté sănătoase acestor doi Domniî înainte frumsêţiî muereşti, nici cum sporiia: că lui Paris mai cu iuşor, şi mai pre lesne fără împărăţie, fără moşie, şi aşes fără viaţă îi pare a fi, de cât fără privala frumsêţelor şi decât mângălere ochilor şi a cosişelor Iléniî. Si aşé şi Troadeniî rumpseră sfatul, ca cu mână într'armată, şi cu piept înplătoşat, precum să sprejinéscă, aşé să facă toată lovitura, şi ruptura de groznică moarte aducătoare. Deci a Grecilor de la Evropa cei mai de frunte şi mai aleşi de oaste purtători au fost Agamenon (pre carile cu státul de obşte l'au ales să fie poroncitorîu şi împărat peste toate oştile), Menelaos, Nestor, Palamidis, Ullis, Diomidis, Aiachi Telamenénul, şi alt Aiachi Docrénul, Ahileus şi Patroclos. Iară a Grecilor dela Asia, Priam stăpânitorîul Troiî, Ector, Deifovos, Memnon fióorul lui Tithon, Telefos şi Elenos; iară alaltî a doa şi a triia spiîa mulţi au fost, a căroră izvod, de mulţimé cuvântului ferindu-ne, nu-l aducem.

CAP. VI.

Bătăia a tuturor Ellinilor la Troada, și răzșipa ei.

La anul mai denainte de Domnul Hs: 1194, iară de la Adam 4314, Elliniî evropeni, precum pomenim, de toate ciniile câte la oasté și de pre mare și de pre uscat trebuesc, gătind, Agamemnon cu toate oștile în vase întrând, au trecut la Asia, și la uscat eșind, cu vrăjmașă năvală cetaté Troadeî au încungîurat, și a o bate au început, și fără răzsufu, prin vrémé a zéce anî, multe războae, și omorări groznice, dintr'âmbe părțile s'au făcut, vartos bătându-să; și nici putérilor, nici vieții cruțind: Elladéniî pentru ca și paguba, și rușiné să-și răscumpere, și cu al său încă și a altora să ia; iară Troadéniî și dobânda să nu dé, și al său să-și ferescă nerăpit și neprădat. Așé necontentit iarna și vara zéce anî, precum am zis, lupându-să, și cu féllu de féllu de morți groznice omorându-să, și săvârșindu-să, precum uniî din istorici, și ales Dionisiodot zice, că într'acéstă bătăia dintr'amândoaă părțile ca la o sută și cincisprezéce sute de miî de oameni să fie perit; decî până mai pre urmă Elladéniî sau cu putéré armelor, sau precum vor alți istorici, cu vicleșugul și vânzareî lui Antenor și a lui Eneas, au răzbit pre Troadéniî, și au dobândit cetaté; și întrând în lontru, pre câți au mai aflat vii, pre toți supt sabie i-au pus, nici unuia cruțind; fără numai pricinii a atâta răutate Eléniî, și lui Antenor, și lui Enias; pre cariî i-au slobozit, și li-au dat voe cu toată casa și familiia lor, încătro li va fi voia, fără nici o bântuială să se ducă. Pentru care lucru s'au crezut la cei mai mulți, precum cu a lor prodosie* și vicleșug să să fiă făcut cale nepriiatinilor, și să fie dobândit cetaté; macar că sint alți istorici cariî de acest nume pre Antenor, și pe Enias vor să curățască, zicând, că Elladéniî știindu-i că aceșté dinceputul sfatului, și a războiului, totdeuna au fost sfātuind să nu să apuce de gălăvă, ce să dé pe Eleni bărbatului ei, și precum până mai pre urmă Evropeniî vor fi biruitoři, și Troadéniî cu Eléni, și cetaté și împărăția își vor pjarde, caré s'au și tâmplat. Și pentru acest a lor înțe-

* vânzare.

leptesc sfat, și întrîagă socotélă, să-î fie cruțat, și cu totul al lor, ce au avut, să-î fie slobozit. Decî veri așé veri amintrilé au fost, precum Iustin istoricul din istorie lui Trogos pomenéște, din tot némul bărbătesc și mueresc, și din toată vârsta tineréscă și bătrânéscă, din Troadénî numai aceștî doî Domnî cu vițașă, și cu toată familiă lor au eșit, și în corăbiî întrînd spre Italie vétrelele au deșchis.

Iustin, carté
20. cap. 1.

CAP. VII.

Pentru tréceré lui Antenor și a lui Enias la Italia, și de stăpînirile lor acolo.

Aceștî doî pomeniți Domnî Troadénî, văslînd spre Italie, Antenor s'au abătut în părțile unde acmu ȳaste țara Venețîfanilor, ș'au descălecat acé țară acolo, însă nu unde ȳaste acmu cetaté Venețîiî, că acásta după mărturiăa lui Onufrie cu 429 de anî după Domnul Hs: ș'au aruncat temeliile pre năsip și pre apă, precum se véde stînd și până astăzî. ȳară Enias au abătut spre Italia unde pré acélé vremî stăpîniă Latinul (de pre a căruia nume și țara s'au chemat Lațium, și nărodul lui Latin), véde-să că acest Enias, nu cu puțineî oameni au fost eșit din răsipa Troadéî, de vréme ce scriu istoriciî, că eșînd el din corabiî la uscat, Latinul îndată ȳ-au eșit cu oaste înnainte, neprimîndu-l adecă să ȳasă, și să între pe pămîntul lui. Enias încă oasté caré cu sine avé în șirag tocmînd-o, de război și de bătae să să apuce era gata: ce Latinul, vrînd pentru ca să să înștiîntéze ce oameni, și de unde sint ei, întăi au poftit pre Eneas la voroavă, ce din dulcăța și frumsélé voroaveî lui Enias, atăta s'au domolit, și s'au mierat Latinul, cât îndată lepădănd armele, și gîndul înpotrivnic, fără de alte prepusurî la înpărăție soție l'au primit; și încă pentru ca mai mare dragoste, și plecare spre dănsul să aréte, și pre flică-sa Levania i-au dat, (pre caré mai denainte o fusése logodit cu Turnus Domnul Rutulilor) și ginere făcându-l, l'au înpreunat cu singele său; ȳară Turnus Domnul Rutulilor văzînd că l'au micșurat Latinul, și pe logodnica sa au dat-o după streinul acela

Iustin acoloș.

Iustin, Carté 43
Cap. 2.

Enias, de greu tulburându-să, pentru ca și acéastă rușine să-și răscumpere, și logodnica să-ș ăa, gătindu-să cu oaste asupra amânduror s'au rădicat; în care războiu Enias biruitoriu eșind, Turnus cu ai săi în bătae au perit; ce și Latinul încă în războiu căzind, Enias precum a socru său așé a lui Turnus, și pământul și năroadele, singur decia au stăpânit.

CAP. VIII.

Arată-să stăpânire nămului lui Enias, până la nașteré lui Remus și a lui Romulus, și ciudată nașteré lor.

După izbânda asupra lui Turnus și cădéré socru-său lui Latin, Enias cu ai săi Troadéni, și cu cei de loc Latini în stăpânire așezindu-să, și spre alte nămurî de prin pregîur mîna a-și întinde au început: ce făcând războiu cu Mezenție Domnul Etrurilor, Enias la bătae au perit, iar în locul lui rămăind Ascanie fiul său, pentru ca mai vârtos urmele să-ș întemeiaze, au zidit cetate ce-î zică Alba lungă, caré au fost scaunul săminții lui Enias, și cap tuturor cetăților Italiî trei sute de anî: până adecă s'au zidit Roma, și s'au mutat de acolo scaunul la Roma. Așé Troadénii stăpânî rămăind în Lațium, după multă vréme sămânța lui Enias din fióor în fióor, și din nepot în nepot, era următorî și moștenitorî stăpânirii Latinilor, până au vinit la anul mai de nainte de Hs: 777: în ce vréme au fost rămas doi frați la stăpânire, Amilius mai mic, și Numitor mai mare; ce Amilius peste socotéla firii și dreptaté limbilor, frate fiind mai mic, cu sila singur numai au apucat scaunul stăpânirii: și văzind că frate-său Numitor alți fióorî parte bărbătésă nu avé, fără numai o fată, pre caré o chema Rea, au pus gând de tot să stângă semințila trăține-său, și în urmă decia fióorî lui să rămăe moștenitorî singurî. Ce acésta cu alte ispite mai fără lége a isprăvi neîndrăznind, au aflat mijloc ca acela, carile să nu dé prepus, și scandală în nărod, și așé în chip de cinsté și de Dumnăzăire, au poroncit precum Rea, fata lui Numitor, să se sfințască Boaziî ce-î

Iustin. acoloș.

zică Vastalis, la capișté a căriia era obiceiul de pune fete ficioare, carele nici de acolo pute să mai iasă, nici să să mai mărite li să cădă, ce în toată viața în tracé capiște rămâind, păzia focul carele la oltarul Boaziî ardé, ca nici odânăoară să nu să cumva stângă. Așe într'acé capiște pre nepoată-sa băgând, și supt tare pază fiind-o după câtăva vrème s'au aflat îngrecată; pentru acésta unii vor să zică, precum din înpreunare fără lége să fie luat în pântice; iară alții basna adâogând, vor să zică, precum Mars Dumnăzăul rezboaelor văzind strămbătaté, caré să face némului lui Numitor, singur ficioarii bărbat, și pruncilor, cari din trânsa era să să nască, părinte au primit să să facă; și într'acesta chip Rea zămisliind, să fie născut gémenii, cari s'au chemat Remus și Romulus. Amilius înțelegând pentru prăsila Reii, și de naștere pruncilor, îndată au poroncit de i-au lepădat pe prunci într'o pădure désă, acolo cu începutul vieții și sfârșitul tot de odată să le fie: iară pre maica lor cu mari munci și pedépse prin călăva vrémé fiind-o, până mai pre urmă într'acéle fără milă legăturii, și cazne s'au și săvârșit, pre caré mai apoi Romanii în numărul Dumnezéelor puind-o, ca unui Dumnăzău i-au slujit.

Arată-să aflare pruncilor și mourté lui Amilius.

CAP. IX.

Amilius fiindu-să acmu, că pre pofta inimiî sale au izbândit, Iustin, carté 43. cap. 2. și săminția frăține-său cu bătrânétele lui Numitor în veci va apune, nici din oase uscate ca acélé să răzsae ceva va mai fi ne-dejde, însă precum Iustin voroava împodobéște, furtuna de grijé Romanilor purtând, la locul unde gémenii prunci era lepădați, o lupoaică au îndreptat, căriia murindu-i țincii, țitile de lapte ne având cine să le sugă, i s'au fost înflat. Lupoaica dară dând peste prunci, sau pentru duréré țitelor de lapte înflate, sau cu altă a Proniî taină, firé cé de jiganie lacomă și înghițitoare uitându și, mamcă și maică cuconilor s'au făcut; adése la dâșii miărgând și aplecându-i, țitile își storcé, și de durerile ce trăgé să oteșia. Adéseia acolo la hrana cuconilor cercetând, un păstoriu a mo-

şului lor, a lui Numitor, anume Favstus, carile cu turmele într' acéle părţi înbla, l'au luat sama; şi luându-să pe urmile ei au aflat-o în desime, ţiţele la gura pruncilor aplecând, şi ca cum din sine născuţi ar fi hrănindu-l. Decî păstorîul Favstus trăgând prunciî de supt pânticile lupoaicăi, l'au luat la sine, şi l'au ţinut până l'au crescut mari şi între păstorî cu viaţă sălbatică l'au hrănit. Aşé Remus şi Romulus a cui fîcorî să fie, şi de cine născuţi ne ştiindu-să, între alalţi păstorî lăcuind, din zi în zi cu vârsta puterile şi vetejiile îşi adăogé, şi tóte turmele de tâlharî şi de alţi prădători tare şi neatinse le păziîa; iară o dată tâmplându-să a vini neşte tâlharî să prade oile lui Numitor, fraţiî amândoi lî-au sărit în protivă: ce Remus mai mult innainte pe tâlharî întirind, de sprejinéla frăţine-său rămas şi ne sprejinit fiind, cade în mâna tâlharilor; tâlharîî socotind ca să-ş astupe faptele lor cele réle, după ce au prins pe Remus, l'au dus la Amilie zicând: precum acela iaste, carile adése oile lui Numitor a lovi şi a le prăda s'au fost obicîuit: şi pre apărătorîul, carile pre alţiî acásta a face brăniîa, vinovat şi rău a fi vré să-l dovedéscă. Amilius vrând adică să facă voîa frăţine-său lui Numitor, pre nepotu său ca pre un fur şi talharîu la dânsul l'au trimis, zicându-î să facă cu dânsul cum îî va fi voîa. Numitor aducând pre tânăr în nainté sa, şi căutându-î tineréţelor şi măriméi chipuluî, au început a-l lovi la inimă să nu cum-va fie vre-unul din nepoţiî lui cei lepădaţi; căci şi la faţă foarte ş'au fost răducând cu dânsul, şi întrebându-l pentru vârsta annilor, încă s'au fost potrivind cu vrémé lepădăriî lor. Aşé Numitor stând în doinţa gânduluî şi a lucruluî, iată soséşte şi păstorîul Favstus aducând şi pe Romulus cu sine, şi spuindu-î toate din ceput, precum l'au aflat, şi pe ce vréme, şi de hrana lor întăîu de la lupoaică, apoi de la dânsul, şi de toate de afir a păr povestindu-î, s'au adeverit precum ei nepoţiî lui, şi fiîî fétii sale Reiî, să fie. Dintr'acel cés Numitor ceva's nepestind, cu nepoţiîî invitând pre păstorî şi pre alalţi ai săî oameni, pentru ca şi moarté fétii, şi împărăţia să-ş răscumpere, fără veste asupra lui Amilius s'au sculat, pre carile ucigându-l nepoţiî, iarăş au aşezat pre moşul lor la împărăţie.

CAP. X.

Arată-să temeliia Romii, și începătura împărăției Romanilor.

Remus și Romulus frații, nevrând a să arăta nemulțămitori pădurilor, carile i-au acoperit, și munților în cari au crescut, și păstorilor cari i-au hrănit; aducând (precum serie Iustin) mare sumă de oameni (de vrème ce îndată și Senatul au așezat, carile era o sută de bătrâni, și i-au chemat părinți), și mărgând la locul, unde fîara i-au fost hrănit, acolo temeliile împărătesii cetăților au pus, mai denainte de vinire Domnului Hs: cu 750 ani, iară după răsipa Troadei cu 432 ani pre vrémile când stăpâniia în Iudea Ioatham fiécorul lui Osia; iară după ce s'au săvârșit cetate Romei, și s'au mutat scaunul de la Alba-lungă într'ansă, îndată, și în scurtă vrème mulțime de vonici s'au strâns, căroră lipsindu-le femeii, și vecinii fétile după păstorii a-și da nepriimind, (căci de pre frații Remus și Romulus între păstori crescuiți fiind, tuturor oamenilor lor vecinii de prin pregiur păstori le zicé), ei încă la praznic, unde fete sabinénce, pentru privala gócurilor alergase, pre acéle fete a Sabinénilor au răpit, și și le-au luat fêmei; deciia de o dată vecinii de prin pregiur, apoi Italia suppuind, mai apoi și a toată lumé împărăția a cerca au purces. Așé dară fiind ijdărăniia și începătura Romanilor dela Grecii Troadéni, și temeliia împărăției lor dela acei doi frați (de pe acărora nume și cetate Roma s'au numit) fiind, de aciia cu cursul vremilor atâta s'au mărit, și peste toată lumé s'au lătit, cât și mai nicî un unghiu a lumii n'au rămas, carele să nu fie dela dânșii suppus sau de armele și numele lor să nu să fie cutremurat: pentru a căroră minunate lucruri, și peste cuprinderé a socotélii omeneshi viteji, pline sint scrisorile a scriitorilor a tuturor limbilor; și așés nicî istoriia a sfintei Evangheliî, mărimé și putéré lor au tăcut, precum de osăbi dintr'alte locuri mai ales Sfântul Luca pomenéște, că pre vrémé nașterii Domnului și mântuirii lumii, împărățind Avgust Chesari, trimis-au poroncă în toată lumé, pentru ca să serie toată parte bărbătescă, și să știe

Iustin Carté 43
Cap. 3.

numărul bărbaților în toată lumé Romanilor: la care scrisoare mǎrs'au și maica fiéoarǎ cu fiul său și a lui Dumnǎzǎu pǎrintelui, în vréme după trup, și mai denainte de vréme după ființă nǎscut, iarǎ nici o datǎ făcut; pentru ca numele Domnului Is: Hs: în izvodul suppușilor Romanilor sǎ sǎ scrie. Așé Dumnǎzǎu pǎrintele pre fiul său. unul nǎscut în trupul omenesc, între supușii Romanilor a sǎ numǎra învoiaște, pentru ca pre aciiaș Romaní la vréme singurií orânduitei sale socotéle știute și hotǎrǎte, prin darul de adoara naștere, și prin credința cuvântului Evanghelii Fiului său, de iznoavǎ sǎ-l rǎznascǎ, și precum o datǎ după fire fií Ellinilor era, așé după Grație mai pre urmǎ fií Evangheliií sǎ-l facǎ și gýugului fiului său, celui ușor sǎ-l suppee.

CAP. XI.

Dovedescu-sǎ cǎ ce vor sǎ zicǎ, cǎ Romanii nu sǎ trag, nici sint din nǎamul Ellinilor.

Precum nesǎțioasǎ firé poftii omenești, de și de alte ale lumii, carele bune și fericite a sǎ chema s'au obicfuit, vre odatǎ sǎ poate sǎtura; însǎ pentru slavǎ și cinste tot dǎuna flǎmǎndǎ, și nesǎtulǎ iaste: așé și ochiul zavistií, macar cǎ multe cu ascuțita sa vidére a tréce, și ca cum nu li-ar vidé a sǎ face poate, însǎ slava și cinsté altuia, cu otrǎvitǎ și deochetoare privalǎ sǎ nu-o atingǎ, și a o deochia sǎ nu sǎ siliascǎ, preste fire, și peste putință îi iaste. De care lucru nici cu divǎ iaste de sǎ aflǎ vre unií de ochiul zavistií purtați, și de cei de aí sǎi și firești pǎrǎsiți, carií vor sǎ zicǎ, cǎ némul acesta a Romanilor, nu din Elliní sǎ fie, nici rodul prirodul lor din Grecii Troadéni sǎ li sǎ tragǎ: ce divǎ? și ce lucru nou iaste acesta? Íarǎș zicem, de vréme ce și mai buiguiți, și mai uluiți au fost, și sint alțií de cât aceșté, carií nu numai pre Romaní varvarí a fi, și vița lor, nu din cé ellinésǎ sǎ fie odrǎslit, cu neștersǎ frunte au tǎgǎduit, ce încǎ și pre singurí Ellinii din némurile lor céle varvare, sǎ sǎ fie rǎzlețit, și sǎ sǎ fie zǎmislit, a blojori nu s'au siit, precum

un Orbinus Raguzău, ocară și ne cinste numelui istoricesc, silêște să arête, și să dovédescă, precum Machedonénii, Troadénii, și toate némurile ellinêști, mai toate, de osăbî de Athinénii și de Elladénii din Bulgari, adecă din Varvari de peste Volga, să fie dela dânsii începătura némului lor ducând. Iaste altul a tocma acestuia lunatec pre nume Maenburg, carile asudă și aspumă să zică, precum limba ellinêscă iaste din limba șfezască abătută. Atâta acásta să prinde, ca cum ar zice Țiganul că iaste părinte Iudeului, și precum limba arăpască iaste din cé ghîlurgiîască scor-nită. Și alții mulți sint de acest félîu de plomădeți, cărora nici precum cuvânt să fie grăit, cei ce lucrurile pre cum sint gîudecă le pot zice, nici de răspuns vrédnicî a fi, îi socotesc. Pentru caré și noi înpuțita lor covăsală, mai mult a amesteca părăsindu-ne, la cuvântul nostru ne întorcem. Inpotriva acelora dară cariî cu ne socotit și ne măsurat pas să aruncă; și evghenia Romanilor din némul Ellinilor a fi, fără nici o stidire tăgăduesc, puținéle și vânoase dovéde vom aduce; socotind că și céle multe (că multe și mai fără număr sint, de să va osteni cititorîul să caute în toată carte lui Dionisie Alicarnasevsc, unde numai la unul miî și sute va afla) tot atâta dovedesc, cât și ceste puținé; precum și fiete la care gîudecată, verî doî marturî adevărați, verî o sută tot o credință și o effecație* au, nici mai mult crêște adeverința de cât iaste ia, macar mulți macar puținî ar fi aciîa, cariî o mărturisesc. De unde și Sfânta Scriptură întărește, că în gura a doî sau a triî marturî, va sta tot cuvântul.

* tréceré.

Marturul întâiu ne iaste ciata istoricilor vechî, din cariî cu legând Iustin scrie, precum frațiî Știpionî amândoî, Africanul și Asiaticul, fiind orânduiți dela senat cu oști să margă la Syria inpotriva lui Antioh, au trecut la Ilion (acéstă-î Troia), unde Romanii împreună cu Troadénii mari bucurie uniî de alțiî avé spuindu-le Troadénii și povestindu-le, precum Romanii sint sămințiîa lor, și moșiî strămoșiî lor au fost eșind de la Troada; Romanii acásta-ș mărturisind, atâta veselie, și a inimiiî lor săltare s'au făcut între dânsii, câtă să face între părinți și între fiî, cariî prin multă vréme depărtați și răzlețiî fiind, iarăș a li se împreuna și a le să vidé, să tâmplă. Așijderé Troadénii învita pre

Justin. Carté 31.
Cap. 7 și 8.

Romanî, şi spre supuneré Asiiî îi îndemna, zicându-le: să si-léscă să o răzscumpere, şi din mânule altora să o dezbată, ca pre o moşie caré din ceput au fost a moşilor strămoşilor săi. Apoi şi lor chip de mângâiare făcânduş, zicé: Că nu de jăluit, ce de poftit au fost răzsipa Troadei de vréme ce i-au fost încă mai fericită să să nască de adoaoară, adică prin izbândile fiilor îi a Romanilor. Într'acestaş chip şi Romanii lăcaşurile şi sălăşlurile Troadénilor, ca a mai marilor săi, şi beséricile şi chipurile Dum-năzăilor, cu o poftă şi dragoste nesăţioasă cerceta şi le privia. Acésté dară în scurt din céle lungi, culége Iustin, carile pre ochiul cel zavistnic nu numai să-l luminéze, ce încă de va mai sta în înpietriré pizmei sale, şi a-l părjoli pot, şi pré pot. Adoa mărturie iaste singură căraré şi calé firii, caré învaţă pre fiu graiul şi limba părinţilor săi, iară nu altora; care lucru de cât razele soarelui mai aiavé şi mai chîar să véde, că limba céstă de astă-zî lătinéscă, odăneoară au fost hireşe ellinéscă, şi limba Ellinésă maică, iară a Latinilor fică să cunoaşte. Ce după intraré lui Enias cu oamenii săi în ţara Latinilor, cu cursul vrémilor fica de la maică cu multul s'au abătut, şi cu amestecaré celor de loc zămintindu-să, de la străluciré sa cé din naştere au căzut şi s'au mai întunecat. Častă dară Ellinésă, precum am zis, cu cé de loc amestecată, frămséte ş-au schimosit; iară cé de loc cu multul înpodobindu să, şi suşiindu-să, frumos s'au schizmit, şi s'au ghizdăvit: atâta precât astă-zî, după atâte véci, fiete cine să cunoască poate, că precum iaste maica, aşé au eşit şi fica; şi între toate limbile lumii, ia ţine stepena a doa după cé Ellinésă; iară alalte toate după dânsa. Pentru încredinţala aceştii socotéle, în locul a o mie de marturi, pre unul numai vom aduce, pre Scaligher, carile cu marî şi netode socotéle etymologhiceşti (adecă tâlcuitóre de cuvinte), arată şi dovédéşte, precum toate numerile, cuvintele şi graiurile lătineşti, ca nişte crângi dintr'o trupină, şi ca nişte zmicéle dintr'o rădăcină, dintr'acé Ellinésă, răzsar şi să despart: şi orî ce însămnéză vârtutea cuvântului lă-tinesc nu din sine, ce din cel Ellinesc însămnéză ce însămnéză. Şi nu numai carile aşéş şi acmu chîar Ellinéşte şi nebetejit să vorovăsc ce şi céle ce aşéş de tot abătute şi strămutate să vād, şi ca cum

nu Ellinestî, ce hireşe lătineştî, celor puţinî într'acesté limbî primblaţi, să par: în rădăcina şi fundul lor ellinestî, şi sint, şi de la cei cunoscători aşé se gîduce: precum pentru pilda cincî şése cuvinte aicé vom aduce, şi de pre acésté de altele gîduceată a face cititorîului pre lesne va fi. Adecă: θεός, Deus, Dumnăzău, a căruia etymologhie cei mai învăţaţi o fac aşé: θεός, (*thèos*) să zice, căci lui ceva nu-î lipseşte, sau pentru căci el toate tuturor dă, sau să tâlcuiască de la graiul θεάται, (*theaté*) adecă că toate véde, şi ochîului lui toate sint suppuşe. Sau iarăş de la cuvântul δέος (*deos*) ce să înţelége frică, spaimă; pentru căci el iaste de temut, şi de spăriiat; iară de să va duce cuvântul lătinesc *Deus*, de la cel eolicesc (că şi cé eolicescă limbă, ellinescă iaste) δέος carile să scrie şi Ζεύς, să aduce de la graiul (ζάω) ce va să zică, trăesc, căci Dumnăzău numaî pururé trăiaşte. Al doilé *homo*, om, vor cei mai curaţi Etimologhici, precum purcéde de la cuvântul Ellinesc ὅμος, (*omos*) adecă dobitoc însoştiitorîu, sau într'alt chip, de la: ὄμος (*omos*) de la cuvântul ὀμιος (*omios*) adecă aséménó, sau dé de unde să poată zice asémené, căci după asămănaré lui Dumnăzău iaste făcut omul. *Equus*, ἵππος (*cal*) carile macar că singur asămănaré cuvântului îl arată din cel ellinesc să fie, însă mai aîvavé îl tâlcuesc să fie purcegând de la cuvântul εἶπεν: adecă înblânzitorîu (carile să poate înblânzi, şi a să învăţa) sau de la cuvântul ὀχέω ca cum ar zice ἔχουσ de la cuvântul ὀχέω, trag, căci trage. Sau de la ὀχέω saîu, salt, căci iaste dobitoc săritorîu şi gîcătorîu. Aşé *domus* de la δόμος, (*casă*) de la cuvântul δέµω, (*demo*) zidesc, fac sălaş. Aşé *aqua* ὕδωρ (*apă*) macar că mult deosăbit nume, şi de la cel grecesc departe a fi se véde, însă purcéde iarăş de la cuvântul ἄγω adică héu, căci apa iaste de hăut; sau de la cuvântul ἀγά. Aşé *ego* ἐγώ (*eu*), aşé *dico* (*zic*) carile purcéde de la graiul ellinesc δέιξω sau δείχνουµι, adecă arăt, dezvălesc; căci a zice, nu iaste altă fără numaî gîndul a descoperi, şi ascunsul inimii, altuia a arăta; aşé *cognosco*, cunosc, de la cel ellinesc γινώσκω; aşé *maneo*, mân, de la cel ellinesc μένω, aşé *manica*, mânecă, μανίκιον. *Pectus* πectός sau de la πικτός (*piept*), *oculus* (*ochi*) să ceteste la Esihie ὄκκος, carile purcéde de la cuvântul ὄχος cuprinzătorîu, căci videré iaste mai cuprinzătoare

a lucrurilor, decât toate alalte simfiri. Și ce mai mult pe cititorul nostru aici să trudim, carile de va pofti mai de plin, și va vré pentru acásta să să adevéréscă, Ia poftim lexicoanele etymologhilor* în mână, în carile binișor, și pre amănuntul cercând pareni-să, că după socotéla unora mai mult de o sută și unsprezăce cuvinte hireșe lătinești, în toată limba lătinescă nu va puté afla.

Scaligher, Thoma
desacra quercus,
Brunsius, Io-
han Borres, Ero-
diau, Martin Vos-
sius, I proci.

CAP. XII.

Arată-să pre scurt, precum năamul Moldovénilor, Munténilor, Ardelénilor, (carii cu toții cu un nume de obște Românî să chiamă) să fie din rodul său hiriși Romanî, și precum Dachia au fost descălecată de Traian împărat cu cetățenî, și slujitori Romanî.

¶ Aceșté dară mai sus pomeniți, și în toată lumé cu nume nemuritoriu vestiți Romanî, nepoții adevă și strănepoții Ellinilor Troadénî, sint moșii strămoșii noștri a Moldovénilor, Munténilor, Ardelénilor, și a tuturor orî unde să află a Romanilor, precum și singur numele cel de moșie ne arată (Românî chemându-ne) și limba cé părințască (caré din Româniască, sau lătinescă iaste) nebiruit martur ni iaste. Aceșté (iarăș zic) Romanî, după zidire cetății Romei, și întemeiare împărăției ei, din moștenitor în moștenitoriu, atâta s'au mărit, s'au înălțat, s'au întărit, și s'au lățit; cât ca cu un cuvânt să zicem, cetate Romei s'au numit împărătesa cetăților, iară Romanîi stăpâni și biruatorii lumii. Așé némul acesta, în toate părțile sporind, și precum cu dreptaté, așé cu armele pătrunzind, (căci și armele, și războaiele au pravila și dreptaté sa), prin vréme 857 anî, până la vrémile marelui Traian împărat, și după dânsul mulți véci tot înainte au pășit, și au crescut. Decî în vrémé lui Traian cu hărniciia și vrédniciia lui suppus-au și pe vrăjmaș, și vitéz némul Dachilor, carii ținé locurilor acésté, unde acmu iaste țara noastră a Moldovei, a Muntenilor, și Ardélului (precum curat la capul pentru hotarul Dachii s'au arătat). După nărocită biruința lui Traian asupra Dachilor,

și după peiré Domnului lor Decheval, și răzsipa a tot nărodul acela, știind aemu prin lungă ispită, precum némul Dachilor ăste o limbă vrăjmașă și neașezată, și el încă având în socotélă să trecă cu oștile la Asia asupra Parthilor (care ném pré atunci împărăția Persilor supusese, și mai tarî de cât toți a fi să socotiă), decî ca pentru lucrurile Romanilor despre acasta parte fără grijă, și hotarale împărăției bine păzite să lase, au ales ca pre Dachî și pre câți rămăsese, de tot să-î rădice, și în toată Dachia cetăți făcând, și cele slabe întărind cu slujitori să le întăriască, și cu orășeni Români să le sălășluiască; căci Dachii nu numai căci multă stricăciune și pradă în hotarale împărăției peste samă făcē; ce încă la atâta strâmbitoare împărăția adusese, cât și dare de banî orânduită pre an le da, pentru ca în pace să ție cu darul pre cei ce nu-î putē sprejini cu armele. Care lucru nu puțină necinste, ce încă mare rușine slavei numelui Românesc aducē. Așijderē socotind că după depărtare lui la Asia, rămășița Dachilor să nu să cum-va agiungă cu alți varvarî de prin pre-giur, și iarăș ca puful șerpelui, capul rădicând, obiceiutele lor, și veninoase mușcături în trupul împărăției Romanilor, să înfigă. Cu acasta socotélă Traian împărat, după biruința, în anul de la domnul Hs: 106. (precum din Csifilin, și din Dion însămnēză Petavie și Calviz) cu mare pohfală la Roma întorcându-să, încă cu mai mare cinste l'au priimit Sinatul, că nu numai triumf l'au făcut, ce încă și stălp înalt și minunat l'au rădicat în locul carele și astăzi să cheamă târgul lui Traian, în mijlocul Romei. Xifilin în Traian.

Atunci toate némurile varvarești, până la singură India, de biruința ce purtase asupra Dachilor, solî de închinăciune și de plecăciune au trimis. După acéstē din toate stepenele și cinurile Romanilor, adecă din boiari, din orășeni și din toate cétele slujitorești, mulțime de oameni alergând, cu case, cu femeî, cu copii cu tot, în Dachia l'au mutat; și prin toate locurile ei, l'au așezat, și cu dânsii locurile, cetățile și trecătorile cele despre parte Tătarilor mai deschisă, au întărit, și l'au străjuit. De osăbî de acasta, pentru ca coloniă (așē zicē Romaniî sălășluirelor, sau sloboziilor noă) de dânsul întemeiată (adică lăcuitorii Romani în Dachia) mai fără grije și mai cu odihnă să poată pe-

tréce, din hotarâle Panoniîi (acasta-î țara ungurêscă cé mare) până în apa Donului, șanțu lucru de minune săpând, pre Tâtarîi acelora părți, și pre cei ce în Crâm lăcuia, ca'ntr'un ocol i-au închis. Pentru care șanțu în Gheografia noastră, caré pentru Moldova am făcut, s'au pomenit mai pre larg, și precum pre Romaniî cei din Dachia, așé hotarâle împărățiîi despre acastă parte în bună pază, și odihnă li-au așezat. De aicé dară, și dintr'aceșté Romani s'au început némul nostru a Românilor. Și Traian marele împărat iaste săditorîl și răsăditorîl nostru. Romaniî sint buciumiî viiî Dachiiî noastre, și noi vlăstarile lor. De atunce până acmu, pentr'atâté clătiri, și mutări de vrémî, ne stărpiți, și ne dezrădăcinați înverzind, și dréptă, și ade(vă)rată roadă de slava, și cinsté, și vitejiîa Româniâscă. Știu că cu greu iaste a să mistui vechiul cuvânt carele zice: că gura caré singură pre sine să laudă pute. Așé iaste adevărat; însă și adevărul grăind nime nu s'au rușinat. Că de va socoti cititorîl nostru, însă cu socotélă cumpănită, afla-va în Romaniî aceșté, ce nu va puté afla la multe alte némuri, și în micî Domniile lor chiverniséle, și cumpătări, cu multul mai istéțe, și mai nervoasă de cât la mari Crăiî, și împărățiî, precum videm, că zmeul cu șapte capete Turcul ce împărățiî, ce Crăiî, și ce Domniî n'au suppus; așé cât nici urma nu li să cunoaște că doar au fost vre o dată sloboade, nu cum stăpânitoare. Precum iaste împărățiîa Țarigradului, (să nu pomenim céle ne numărate în Asia) Greția, Machedonia, Peloponisul, și toate ostroavele mării medeterraniî (puține dintr'acésté deosăbind), crăiîa Bulgarilor, a Sirbilor, și până alaltaeri, și crăiîa Ungurilor, (caré lui Leopold Chesariul, și următorilor lui, vécnice jirtve să facă iaste datoare); pre acéste zic, mari și puternice stăpâniri, așé li-au suppus, așa li-au domolit, cât precum am zis, nici sămn au rămas, carele să poată fi dovada ceiî de demult a lor puteri și elefirie: * iară acéste a noastre doaa țari, cu agiutorîl lui Dumnezău, macar că suppus, și ascultătoare sint tiraniî Turcești; însă nici stăpâniré, nici slobozeniîa gos ș-au lăsat, ce după multe singeroase și românești războaie cu Tătarăi, cu Căzaçi. cu Unguriî, cu Lésiî, și mai apoi și cu vrăjmașiî lupi Turciî, și cu ce de o fire cu dânșiî Tătarăi, nici o dată picorul

* slobozenie.

din hotarăle sale afară, nu ş-au scos; ce înfipti, şi nezmulţi au rămas, precum şi ale lor, şi ale noastre hronologhiî aîavé mărturisesc; şi singur lucrul martur viu, şi de faţă ăaste. Că de şi groazei lumiî, împărăţiî Turcului, banî a da obligate sint, însă beséricile, lége, gîudecăţile, obicéele, nesmentite, şi nebetejite, şi li-au păzit. Copiî Românilor, zăcuîală păgânilor a fi, (precum alte suppuşele crăîi pat), n'au suferit. Mekcit turcesc a să zidi, sau besérică în gîamie a să prefăce, până la vrémile noastre n'am văzut, şi ceia ce ăaste mai mare sămnul vredniciî şi sloboziî: putéré monarhicéscă nici cum puterniciî Monarhiî turceşti până astăzi nu ş-au plecat-o, ce precum din ceput au avut-o stăpâ(ni)toriî locurilor acestora, tot aşé o au, şi o ţin: într'acărora mână stă viaţa şi moarté suppuşilor săî. Una numai nesăţioasă lăcomia păgânéscă a isprăvi au putut, şi acésta nu îndată, ce după multe vremi; că fiind stăpânirile acésté de moşie şi clironomitoare, acmu alegeré Domnului, mai mult stă în voia tiranului decât într'a lăcuiitorilor. Ce şi acasta n-ar fi fost, de nu s'ar fi împănat sigîata cu pénele vulturului, carele o îndreptăză şi ucide ăară pre hultur. Aicé ştim că în multe gânduri am băgat pre cititoriul nostru, căci precum pentru Evgheniîa némului românesc, aşé pentru nedezruptă continuaţia lui, oare ce şi cu laudă atingând, câte-va am zis, şi la acésté la toate nici o mărturie, sau din cei vechi, sau din cei noi istorici, pentru aderinţa ziselor noastre n'am adus. Acasta să ştie, că în nedejdé răbdăriî lui am făcut-o: socotind, că câte-va mărturiî în cărţile trecute, la acasta adevérind, am pomenit; apoi puind socotéla că în parte Hronicului ce urmază, vom să începem cu câţi-va ani mai denainte lui Traian împărat, adecă de pe vremile când s'au început răsboaele între Romani, şi între Dachî, şi aşé viind cursul hronicului la vremile lui Traian, atuncé la locul său să aducem şi mărturiile din istoriciî, cariî au scris pe vremile acélé, căci aşé ni s'au părut că mai ne tulburată, şi mai cu bună orânduîală va mérge povéste istoriî, ăară de s'au făcut şi s'au greşit ceva peste aşteptaré, şi pofta cititoriului, poftim îndreptaré şi ertare.

CARTÉ A TRIÎA

Caré arată mărturiile scriitorilor, căruia cum i s'au părut, și cum au seris pentru nîamul Românilor în Dachia lăcunitorî. Așijderé să dovedesc unii scriitorî, cariî de nume Vlahiî din părere, iară nu după adevăr au seris, și mai vîrtos basna unui Misail, și a unui Simion să desvălêște. Așijderé din potrivă să dovedêște, precum Româniî ceștî de astăzi în Dachia sint tot aceiia Romanî, pre cariî Ulpie Traian î-au adus atuncé.

CAPUL I.

Aducu-să innainte socotêtele scriitorilor pentru nîamul Românilor din Dachia.

De vrême ce (omenite cititorîle) voroava noastră au vinit spre acêia parte, în caré sintem mai cu dêdins să arătăm, de unde, și din cine au purces tot nêmul Românesc, sau precum istoriciî, cu cel mai proaspăt nume îî zic Valahicesc; întâiaș dată ne trebuiaște a ne aduce amente cêia ce ġuruisem în prevorovire, adecă scriind noi pentru lucrurile Patriiî, cu totulî tot de la noi să ne despărțim, și de toată a sufletuluî pătîmire, caré verî din ură, verî din dragoste a eși îaste obicîuită, de la noi rădicând, cu

curată inimă, și cu adevărată credință (precum adevăratului istoric să cuvine) și după a lui Platon poruncă nu numai noaă, ce și priatinilor iubitorilor de adevăr, și moșii după putințele noastre să slujim. Însă pentru ca nici clevetei pricină să dăm, nici imăclune necurățită și neștîarsă să lăsăm, pus'am în socotélă, ca de lucrurile moșiei dela singurî noi, macar un cuvînțel să nu izvodim, ce toate a le altora, cât lungă ostenéla noastră a le găsi am putut, precum la lucrurile sale sint așé întregi, nemutate și neschimbate, înainté privélii să le punem, cariî pentru némul Românesc (carele și al nostru ȳaste) veri în potrivă ceva, veri după plăcéré adevérinții ar fi zis, cu o inimă, și cu un suflet să le auzim, să le suferim, și să le mărturisim. În toată dară mulțimé celor vechi și noi scriitori, câți pentru némul Românesc câte cevaș însămnat, ni au lăsat, cincî féliuri de socotéle să fie avut am însămnat, pre carile noi aici câte una, câte una de față aducân(du)-le, în cé mai depre urmă cé mai adevărată și cé de la scriitoriî cei mai de frunte și mai de credință, și cu socotéla de obște primită, și întărită socotélă, din fundul întunericului uitării la lumina pomenirii, precum nedejduim o vom scoate.

1. Cé din tâiu socotélă ȳaste, acelora, cariî vor să zică că Româniî, macar că de la Italiya să să fie trăgând; însă cu multe vrémî mai înainté de Ulpie Traian, cu Flac Hatmanul pe locurile Dachiî să fie vinit, și depe numele lui Vlahî mai pre urmă să să fie chemat.

2. Adoa socotélă ȳaste acelora, cariî zic și priimesc precum Româniî de la Italia, și din seminții Romanilor să fie; însă când, și în ce chip să fie agĳuns pre acésté locuri, și în Dachiya să să fie așezat precum nu pot ști, aľavé mărturisesc.

3. A triya socotélă ȳaste acelora cariî așés de tot tăgăduesc, precum némul Românilor să fie de la Italiya: ce vor să zică, că Varvariî Dachiî, cariî după ce ȳ-au suppus Romaniî, rămâind supt stăpâniré lor, să-ș fie amestecat limba cu cé lătinéscă, și némul lor cu cel italianésc, și dintr'acește să să fie trăgând Româniî de seminție.

4. A patra părére ȳaste acelora, cariî buĳuesc, precum némul românesc nici de la Flac, nici de la Traian să fie adus în Da-

chia, ce cu multe vacuri după acéşte de la Italie în Transilvaniă, (caré este Ardélul), apoi de acolo încă mai târzău, să fie eşit şi să fie descălecat într'amândoaă Valahiile, adecă în Moldova şi în ţara muntenéscă.

5. A cincéle şi cé mai de temeiu socotélă ıaste acelora, cariı adeveresc, că Româniı din Dachia, şi tot némul lor orı unde să află, să fie adevărat Romanı, pre cariı Ulpie Traian de la Roma şi din toată Italiia aducându-ı, ı-au aşezat prin toată Dachia, şi încă şi în Misia, şi aceiıaş Romanı să fie lăcuit necurmat într'ansa, precum şi până astăzi lăcuesc.

Acăsta dară mai de pre urmă socotélă, puind noi nevointă în tot chipul de tot prepusul să o mântuim, şi luminiı sale ceı hireşe să o dăm, socotit-am mai pre urma altora să o cercăm, şi aşé dinceputul aşezământului ei povésté apucând, din ınpărat în ınpărat, şi din vréme în vréme după orânduıala hronologhi-čască mărturiile, a tuturor (cariı pentru lucrurile în vremı tăm-plate au scris) curate şi ne căptuşite să le aducem.

CAPUL II.

*Pentru cu năpaste numele, pentru carile zic unı că Dachia
mai pre urmă să să fie chemat Flachia.*

Mare şi oarbă năpaste ıaste Dachiiı, numele Flachiiı, caré ca o muıare, a căriıa bărbat ıaste neştiut, sau nicı cum neavându-l, din ınpreunare fără lóge zămisleşte, şi apoi de descoperirea păcatului ruşinându-să, şi de frica răzsplătiriı giudecăıiı cuprinzindu-să; sau cu erbı otrăvite, sau cu alt mijloc, toată a vieıiı sale primejdie primind, toate chinurile a naşteriı cu dé sila, şi fără vréme sufferind, şi încă şi ıapta a ındoitului păcat în samă nebăgând, în lontrul mănunteilor sale, până încă a nu vidé lumina nevinovatul prunc, de lumină, şi de viaţă a-l despărıi siléşte; iară de multe orı Pronia Dumnăzăııască toate rélele ei nevointe batgocurind, şi în zădar cheltuite arătându-le, de silıele şi veninurile maică-sa ıntreg ıl păzéşte, şi cu viaţă nebetejită, la lu-

mină, și la arătaré altor muritorî, cu mare ocară și rușiné fura-
telor, și spurcatelor dragoste, îl scoate. Pre caréle réoa și vrâjmașé
singeluí său maică, din datoríia firii cu brațele să-l încălzască, și
cu țíțele să-l apléce, legată și orânduítă fiind; în potríva firii și
a dragostíi părințéști, cu desfărnată porniré și nedumnăzăíre, în
unghíurile ulíților, sau íntrante locurí de privala trecătorilor de-
părtate, și tăinuíte viața, precum să zice, în dinți țiíndu-și, precum
din pântice, așé din brață îl aruncă și-l líapădă. Deciía aciíăș ne-
spusă a Proníií dumnăzăéști orânduíală și nenumărată milă și
miloserdie cătră cine va din trecătorí îl descopere și-l arată: pre
carile streinul luându-l, macar că sau în casa sa, sau în orfa-
nothrofia de obște îl cruță, îl hrănéște, îl crește, și în numărul
viețuitorilor puíndu-l, la cei mulți orășení aí săí îl adaoge; ínsă
născutul a necunoscuți părinți fiind, nothos, adecă nu copil, ce
còpil (și cu ertaré cuvântului maí chýar să zic) lícor de curvă
să numéște și íaste. Intr'acesta chip și numele acesta a Flachií
cercându-l, îl aflăm să fie: de vréme ce din istoricií cei vechí
nici unul unde-va și când-va să-l fie născut și făcut nu aflăm,
nici fiíul adevăratei maici și a curatei adevérínțe istoricești să
fie, să poate dovedi. Că pentru ácasta câtă au fost și íaste osir-
dia și nevoința noastră, și așéș maí din copilărie până acmu, maí
la bătránéțe, tot în răsturnaré și cercaré precum a celor vechí,
așé a cestor maí nóí istorii și scrisorí (când vrémé și mâna ni au
dat) nepărăsit ní-am nevoít, pentru ca să putem afla pre cel hireș,
și după lége acestuí lepădat și necunoscut născut, născătoríu.
Ce precât în puțințele noastre au fost, macar că pre cel de lége
părinte și maică a-í afla n'am putut, (căcí ce nu íaste nu să poate
aflla) ínsă pre cei fără lége părinți, pre cât ni să pare și aflatu-í-am
și dovedií-vom, și fără certaré, a ocărâtei lor necínste, de la dreptul
gudecătoríu, și cititoríul nostru să nu scape, tare nédějduim.

CAPUL III.

Arată-să suppus și scornit numele Flachií de la cine s'au născut.

Din toate cétele a tuturor istoricilor, și din carií până acmu
la mâna noastră au vinit, nici la unul, precum am zis, pomeniré

înnoirii, și schimbării numelui Dachii în Flachia, a vidé nuni s'au tâmplat, fără numai la doi de cei denafară, și la unul din casă. Din cei denafară unul ȳaste Enias Sylvius, carile întâi, și singur ȳaste cela ce va să zică că, numele Dachii, de pe un Hatman a Râmului ce l'au chemat Flaccus, să să fie schimbat în Flachia; ȳară mai pre urmă din Flachia să să fie mai primenit în Valahia, adecă mutându-să slova F: în V: și K: în H: așijderé după slova F: mai adăogând un a. Pe acest Enias Sylvius să véde să fie crezut și urmat săracul Uréche vornicul, și la Predosloviia hronicului său zice și el, că a Vlahilor nume să să fie luat depe acel Hatman. Al triile ȳaste un Ian Zamoschie Liĥah, pre acestu dară Zamoschie noi la mână neavându-l, cu multă nevointă cercându-l la Lescicoanele istoriograficești, mai pre urmă l'am dat de nume în dicționarul lui Moreri, pentru carele videm pe Necula Costin Logofătul pomenind, precum orb năvăléște și să aréte siléște, precum némul nostru a Românilor, nu din Romanĭ să să fie trăgând; ce trecând câte odată oștile Romanilor peste țărâle noastre, și uneori și ernând într'ânsăle, o samă de acei varvarĭ Dachĭ, să fie apucat oare-ce din linba Romanilor, adecă din lătinéscă, și așé linba lor să să fie amestecat cu cé lătinéscă. Ce cât ȳaste pentru acest Zamoschie, puțină grije purtăm de mâna și de condeiful lui, de vréme ce și în numărul istoricilor puțin ȳaste cunoscut, de care lucru precum singur cântă, așé singur goacă, ȳară pre alțiĭ la Hora și danțul său nicĭ au tras, nicĭ a trage poate, fără numai ȳarăș pre uniĭ din Léșiĭ săĭ, a cărora numere în nainte să vor ivi: pentru acéia nicĭ zisa lui a o mai destrăma, ne vom pierde vrémé, nicĭ de răspuns vrédnic îl socotim; precum, și alțiĭ cu miĭ de părți mai cunoscători și mai gĭudecători de cât noi, în rândul învățaților sau istoricilor nu l'au cunoscut; ȳară de l'au și cunoscut cine ȳaste, însă cinsté numelui de istoric avthentic* să-ȳ dé, nu videm; ȳară Româniĭ precum Romanĭ au fost și sint cursul istoriiei va arăta. Lunecăriĭ lui Uréche pre Iesne ȳ ȳaste scularé, și a greșeliĭ îndată-ș și îndreptaré, de vréme ce el nu ȳaste cel dintâi ibovnicul gĭupâneseĭ, pentru caré pilda istoriiei mincunoasă am adus; ce al doilé: nicĭ el ȳaste zămislitorul, sau pricina scornitoare a numelui Flachăiĭ, ce precum prostiĭ i s'au

* izvoditorul de crezut.

tâmplat, din cel scornitorî a auzi, sau poate şi a citi (căci de slovele lătineşti lipsit să fie fost nu să arată) aşé au şi însăm-nat; după acel Enias Silvius urmând, şi acăsta povéste adevărată istorie a fi socotind, la alţiî şi mai vrednici de credinţă a mai cerca, şi din mărturiile altora lucrul a dovedi s'au lenevit, sau tulburate vrémile lui mâna nu i-au dat (căce Uréche au trăit, şi au scris pre vrémile lui Aron Vodă Tiranul, într'a căruia domnie şi sfârşitul Istoriî sale face) şi aşé din amăgială, cu greşală pentru moşiia şi némul său, celé ce nici cum nu sint, nici au fost, au scris. Ce acmu noi pre Uréche în răpaosul său lăsind, la cel mai vârtos înpotrivnic, simcéoa condefului să întoarcem.

CAPUL IV.

Pentru Eneas Silvius, cine au fost, şi de greşită socotiala lui pentru numele Flachiî.

Gré şi nu pre lesne de clătit pătră, a lui Eneas socotélă să fie, cătră cititorîul nostru, cu deschis piept mărturisim (că cinsté şi lăudat numele cui-va, cu cât de de puţină imătoare stropire cine-va a o păta, sau a să sili a o ima, iaste lucrul aceleua, carile nici a sa cinste au cunoscut, nice de cé mai scârnavă, şi mai grozavă hulă, şi ocară a să feri, s'au învăţat). Mărturisim că acest Eneas Silvie nu numai în multe istoriî să să fie primblat; nu numai pentru multe şi mari lucruri să fie scris; nu numai precum în toate învăţăturile deplin să fie fost; ce încă rar pre vrémile sale într'acestó şie potrivnic, şi de aséménó să fie avut: şi aşé din vredniciî în vredniciî, şi din cinste în cinste, mai în toate zile păşind, nu numai cât nume de învăţat, de isteţ, şi de harnic de la ai săî, şi de la streinî ş-au agonisit, ce încă cu acésté mijloce şi în Curte şi în beserică, Mare socotindu-să, prin stepenele de Episcop şi de Cardinal, până la cel mai de sus a Papiî scaun s'au suit; şi corona beséricîi Apusului au purtat; însă cu greu şi aşes peste putinţă iasté, în céle omeneşti cine-va tăvălindu-să, ceva omenéşte să nu pată: şi în cât de ascuţită, şi vânoasă socotiala-ş

cevaş tâmp, şi slăbănog să nu amestece. Precum şi acestui lăudat bărbat să-î să fie tâmplat, cu noi (că să nu dé Dumnăzău cu condeiul nostru trăgători de cinsté altuia să ne arătăm), ce alţii cu multul mai tari, şi mai denainte de cât mulţi mărturisesc: cariî viaţa, faptele, şi scrisorile acestui lăudat bărbat au scris, din cariî întâi au scris viiaţa lui Iacov Filip de la Bergaman în pliniré hronicilor. Trithemie în Carte pentru scriitorii besericeşti, şi Cardinalul Belarmin, şi Ioan Antonie de la Campania, şi alţii, den cariî pre scurt de viaţa şi de învăătura lui, pentru voia Cititorîului să aducem, ne vom osteni. Eneas Sylvie (zic), ce l'au poreclit din familie Piccolomini la anul de la mântuitorîul lumii: 1405: Octombrie 18: s'au născut în oraşul Sinénilor, pre care oraş mai pre urmă după ce au stătut Papă, şi s'au numit Pius, de pre numele său l'au numit Pienţa. Maică sa Victoria, mai denainte până a nu-l naşte, prin vis au văzut, precum au născut prunc cu coronă în cap. Fiind de 26: anî, au fost săcretariu la Cardinalul Dominic Capranic. După acéia, iarăş într'acea slujbă, şi într'altele mai înainte au fost la Cardinalul Albergoti, şi în multe soliî în multe părţi cu laudă trimis, şi cu mai mare laudă au fost întors; însă între acésté osteninţă nu părăsiîa câte oarece a scrie, şi câte o carte în lume a da. În săborul de la Bazilia fiind Referindar Cañilarîului, despre parté sinoduluî, mult au scris micşurând cinsté şi putéré Papiî. După săbor au stătut Secretariu a Papei lui Felix al cincelé, de la carele în câte-va soliî au fost trimis. Papa Evghenie al patrule, carile macar că cu scrisorile lui mult îşi simţise cinsté betejită, însă pentru multă învăătura lui, toate lăsind, în mare dragoste l'au avut. Papa Nicolaî al cincilé, la scaunul Episcopiiî l'au suit, şi vestitoriu apostolicesc în Bohemia, Ungaria şi în Silezia l'au trimis. Oraţie cu minunată dulceaţă de voroavă, cu învăătura Papei lui Nicolaî au scris, pentru ca să învitéze creştinătate asupra Turcilor: caré precum în inimile tuturor pătrunsése, marî lucruri ar fi isprăvit, de nu s'ar fi tâmplat neaşteptată moarté Papiî: caré toate începăturile î-au curmat. În urma lui Niculaî au stătut Calixtus al triilé, carile pe Eneas, lét: 1456: l'au făcut Cardinal, iară la anul: 1458: Calixtus Papa murind, Eneas fu ales Papă în locul lui în

6 : a lui Avgust, pre carile cu nume nou l'au numit Pius al doilé. Scris'au istorie vrémilor sale, însă supt numele scriitorîului său a lui Iohan Bobelin Persona, și trăind în scaunul Păpăsc: 5 : anî și lunî 2 : zile 27 lét 1464 Avgust 14 au murit. Și pentru viața acestui mare om atâta aġungă.

CAPUL V.

Arată-să greu greșită socotélă lui Eneas pentru numele Flachii.

Așé scriitorîi viețîi acestui vestit în toate Eneas Șeruindu-l, și precum au fost înpodobindu-l, însă în ce și unde în scrisorile sau în affectațiile sale lunecate, și peste hotarul cel ce s'au căzut sărite au văzut, îndată cu toțîi sentinția Grecilor cé véche au mărturisit, caré zice (priétin îmi ȳaste Platon, priétin îmi ȳaste și Socrat, ȳară de cât amândoi mai priĳatină adeverința), adecă pentru adevăr nici a Priĳatilor cât de marĳ, cât de cinstițĳ și cât de învățațĳ, voĳa a le căuta nu să cade: nici pentru plăcéré lor adevărul a minți, care seninție păzind-o și plinind-o scriitorîi lui Eneas, în scrisorile lui multe după gustul său să fie scris, ca cu dégetul însămnéză; și cu acésta dându-ne noă a ști, că alta ȳaste om mare, vrednic, și încă și Papă a fi; și alta ȳaste negreșit și de oare care affectație părtnicască atins, s'au muruit să nu să cunoască (că ce să poate tâmpla unuĳa, aceĳa să poate tâmpla și altuĳa). Așé dară scriitorîi pomenițĳ în viața lui scris ni-au lăsat, că célé ce au scris înpotriva Papei mai denainte până a nu să face el Papă, cu carele multe înnal ġosul, și peste hotarul adevărului, scaunului, și cinstei Papii adusése; apoi după ce s'au făcut Papă, acélós îndărăpt li-au cântat, și singur cu scrisóre și cu pecété sa au mărturisit, precum să nu le fie scris și ġis din adeverința; ce din porniré limbîi, și a condeĳului să fie fost curse. De unde aĳavé ȳaste, că nu tot ce au scris Eneas, îndată și adevărat ȳaste, și de vréme ce în potriva capului beséricilor condeĳul și limba a-ș ascuți nu s'au siit, cu cât mai vârtos de crezut ȳaste, că și într'alte părți a scrisorilor lui, multe precum sint neînĳelegând, sau prin neștiința greșit (că fără marginĳa ȳaste ochelă-

nul a toată știința) sau din părere scornind ce n'au fost, și ce nu ȳaste în locul celuia ce au fost și ȳaste, să fie suppus. Precum dară mi să pare, acăstă a sa rătăcită socotială de aȳuró n'au luat-o (că nici aȳuré, precât putem ști, să poate afla) fără numai din stihurile unui vestit poetic Romanesc, ce-ȳ zic Ovidius, carile scriind în Roma niște stihuri, cu carele învață meșterșugul dragostelor scârnave, pre acésté citindu-le Iulia fata (sau precum uniȳ zic) nepoata lui Avgust Chesari, atâta în de destrănată, și după toate poftele trupesti dată viață căzută, cât nu numai ea singură toată stidire femeiască lepădasă, și toată rușine de pe obraz rădicase, ce încă și pre alte multe Dómné și ȳupănése Romane, după pierduta sa minte, și grozavé fapte trăgând, și aducând, prin theatruri, și prin uliță în băuturi, mănecări, și alte ciudate desfătări, zua și noapte înbla. Pentru acăsta dară Avgust Chesari pre acest poetic în mânie pornindu-să, l'au trimis la cetate ce-ȳ zic Tomos, caré ȳaste la Maré Négră. Tâmplatu-s'au dară acestui Poetic izgnanie, cu șapte ani mai denainte de nașteré Domnului Hs; Decȳ acest poetic fiind la acé cetaté izgonit, scris-au și alte stihuri, ce le pomenéște de Pont, în carile (scriind cătră un Flaccus Greȳin, ce era și consul atuncé la Roma, și din familiă Flăckeilor) arată firé némurilor de pre acolo, așezământul locurilor, cursul apelor, și vrăjmășia mării négre, și cu un mijloc ca acăsta silindu-să să șeruiască laudele și biruințele a unui strămoș acestui Flaccus, nedeȳduia că prin tr'ânsul va puté lua ertare, și să să întoarcă ȳarăș la Roma, care stihuri mai denainte pomenindu-să, aicé nu

Carté 1. Cap. 4.

le vom mai poftori. De acésté stihuri acestui Poetic legându-să poate fi Eneas, siléște ca să aréte, precum acel consul, (sau precum noi am zice Hatman purtătoru de oști) Flaccus fiind biruitoru într'acésté părȳi de loc asupra Ghetilor, și el stăpânind locurile marginilor Dunării, de pre numele lui apoi numele Dachiȳi să să fie schimbat și să să fie chemat Flachia. Ce noi macar că cu multă și căzută cinste am vré numele a bărbat ca acăsta să pomenim, și precum uniȳ au făcut, după socotiala și voia lui să ne lăsăm; însă după sentinȳia pomenită zicem: Priȳatin îmi ȳaste Eneas Selvius, priȳatin îmi ȳaste papa Pius, dară mai priȳatin adevărul, pentru acéȳa, pentru adevăr precât vom puté vom sta.

CAPUL VI.

Dovedește-să, precum Dachia, nici cum n'au putut să se cheme Flachia de pe numele lui Flaccus Hatmanul.

Stihurile nu într'agiutoriu, ce înprotiva lui Eneas sint: și la ivală îl scot, că de și în multe învățături afundat și cufundat au fost, însă în cé dréptă și netâmpită a dreptei istorii adeverință, lăturaș și abătut au fost, (ales într'acastă materie); căci Ovidius nu zice că Flaccus să fie avut rășboiu cu Dachî, ce cu Ghetî, și ăice, că pre acélé locuri au fost stăpânitoriu numai, iară nu precum de pe numele lui s'au numit țărâle de la sine supuse, și de le-au și numit, au trebuit să numască pre Ghetia, iară nu pe Dachia, că Dachia precum au fost și cu locul, și cu némul din Ghetia deosăbită, din gheografii cei vechi am dovedit. Apoi de au biruit Flaccus pe Dachî, și au supus Dachia, au trebuit Flaccus să se fie numit de pe numele țărâi, caré au biruit, iară nu țara să se numască de pe numele lui: căci la Senatul Romanilor obiceiuit au fost, ca când vre un Hatman cu oaste trimis, vre o limbă puternică biruia, și țara lor la împărșia Romanilor o lipia, atunci pentru mai mare cinste aceluî Hatman, și pentru laudă vécnică familii și pomenirii numelui lui, între alalte ce-l rădica stâlpi sau chipul lui în mijlocul cetății, îl schimba și numele, și decia îl numia de pe numele țărâi caré au supus. Așé pre amândoi Știpioniî, din cariî unul au biruit Africa și l-au numit Africanul, iară altul Asia, și l-au numit Asiatic. Așé Traian, carile întâi pe Dachia au suppus, iară mai pre urmă au supus pe Parthiî, cariî era pe acélé vrémî mai puternici de cât toate limbile la Asia, l-au numit și Dac și Parthic. Așé Sever biruind pe Parthiî, Arapi, și Adiaveniî, l-au dat Senatul nume Parthic, Arapic, și Adiavenic. Așé și pre Flac, după ce au biruit pre Ghetî, de l'ar fi socotit Senatul Roman vrédnic de atâta cinste, după obiceiul lor, de pe numele țărâi de dânsul suppusă, l'ar fi numit Ghetianul, sau macar și Dacul: iară nu îndărăpt, și în potriva obiceiului ar fi schimbat

Dion în viața lui
Traian.

numele țărâi pre numele Hatmanuî, și din Ghetia sau Dachia, ar fi făcut Flachia. Ce noi pentru voia și cinsté aceluî scriitoru să lăsăm, și să zicem, că Romanii atunci întâiu obicéiu nouă să fie scornit, și cu orânduială primenită, despre numele Hatmanuluî Flaccus, să fie numit pe Ghetia, sau pe Dachia, Flachia: Ce nici așé adevărul să poate căptuși, precum nici soarele cu tină să poate lipi, căci toată istoria Romanilor, și pre mine de lingușitoriu, și pre dânsul de basne scornitoriu, cu mare dovadă probozindu-ne, mai de mare rușine ne va da: de vréme ce ca pre izvod începătura aceștii familii a Flachilor arătând, căți Hatmanii și consuli au avut, și fiete carele pre ce vréme au trăit, din catastih ni-î va citi, și apoi precum începătura, așé săvârșiré ei, precum cu multul mai denainte de supuneré Dachilor au fost, și cu sute de ani după Flacul cel mai de pre urmă, Dachia tot Dachia, și Ghetia tot Ghetia s'au chemat, iară Flachia nici odată, nici mai denainte, nici mai pre urmă de supuneré lor de la Romanii. Ce pentru mai mare adevérința, căți consuli dintr' această familie a Flachilor au fost (că adevărat mare familie, și de céle de frunte case între boerimé și Domnii Romanilor s'au socotit familie Flacchilor) dinceputul până la săvârșitul lor, pre anume, și după cursul anilor, în cariî au trăit, îî vom arata, iară de vom fi trecut vre unul cu ochiî sau cu condeîul, cititoriuî nostru omenéște va face, de ne va îndrepta, și la locul vremii de 'l va alcătui.

CAPUL VII.

Izvodul familiîi Flachilor.

Cel ce acest nume mai înainté să fie ținut, la istoriile Romanilor aflăm, precum să-l fie chemat Valerie Flaccus. Acesta au fost în cinsté Boeriiî, ce zic Ținsoria, soție luî Clavdie Marțelus, mai denainte de naștiré fióoareî cu 326 de ani.

2. Al doilé au fost Fulvius Flaccus, căruia i-au fost soție în Consulat Clavdie Cavdexi, la anul mai denainte de Hs: 262. A-

cesta Flac să fie avut războiu cu Ghetiî istoriile nu pomenesc.

3. Al triilé au fost alt Valerie Flaccus, căruia i-au fost soție Otaîlie Crasus, la anul mai înainte de Hs: 259. Pe acesté vrémî era céle gréle războaie în Africa cu Annibal Domnul Carthaghiniî.

4. Al patrule Consul au fost alt Fulvius Flaccus, soție cu Cornilie Lentulus, la anul înainte de Hs: 253. În vrémé acéstora s'au început războaiele cu Liguriî, carele au stătut 80 de anî, scrie Livius, și tabla Capitol.

5. Al cincilé au fost Valerie Flaccus, soție cu Atilie Regulus, la anul înainte de Hs: 225.

6. Al șesele au fost Fulvius Flaccus, soție cu Manlie Torcvat, la anul înainte de Hs: 222. Aceşté au avut oaste asupra Boiilor.

7. Al șeptelé au stătut iarăș acest mai de sus Fulvius Flac la Consulat, soție cu Clavdie Pulher, la anul înainte de Hs: 210. Acestora războaie încă la Africa au fost. Tit: Livie.

8. Al optulé au fost alt Valerie Flaccus, soție cu Porțius Cato, la anul înainte de Hs: 193. Acestora războaie încă au fost cu Annibal-Livius.

9. Al noalé Consul au fost Fulvius, soție cu Irate-său Manlie Ațidinus Fulviianus, la anul înainte de Hs: 178. În anul acestora războaie nu să pomenesc. Ce la anul înainte de Hs: scrie Livius pentru sfârșitul lui, precum având războiu cu năroc asupra Ispanilor, și zidind în numele nărocului o capiște în Ispania, foarte îndobită au vrut să o facă; pentru acéia luând niște lespezi de marmure, cu carele era acoperită capiște Iunoniî, ce-i zice Latinia din Bruția, au pus să acoperă pe a sa, pentru caré senatul ca pre un prădătoriu de lucruri svinte, atâta l'au osândit, cât și el de voia ré, și de rușine după doi anî, puindu-și singur lațul în grumazi, s'au spânzurat. Livius.

10. Al zécelé au fost cónsul iarăș un Valerie Flaccus soție cu Clavdius Marțelus, la anul înainte de Hs: 150.

11. Al unsprezécelé au fost Fulvius Flaccus, soție cu Calpurnie Pizo, la anul înainte de Hs: 133.

12. Al doisprezécelé au fost alt Fulvius Flaccus, soție cu Cornilie Șipion Africanul, la anul înainte de Hs: 132. Pentru acest

Fulvie să véde că pomenéște Ovidie Poeta în stihurile sale: de vréme ce istoricii încă scriu, că în anul Consulatului său au avut întâiu războiu cu robii cari rădicasă cap în Sițilia, a căroră Domnu era Evnos, carile cu meșterșug tocmind într'o nucă metîtuté iarbă pucoasă, o ascundé în bucl, deciă când voroviă pre încet și lin în nucă suflând să vidé că sloboade foc din gură; deci într'acest războiu, precum scrie Orosie, ce s'a fi fost mai lucrat, perind scrisorile, nu să mai știe; iară Onufrie scrie, că acestaș Fulvie Proconsul fiind, și având războiu cu biruință în Illyria asupra Vartailor, i-au făcut triumf, adecă Donanmă în Roma. Ce sau pentru acasta va să să înțeliagă Ovidie, sau pentru altul vom zice mai gos.

13. Al treisprezécélé au fost iarăș Valerie Flaccus cu Liținie Crassus Muțianus, la anul maîinte de Hs: 129.

14. Al patrusprázécélé, au fost Consul iarăș Fulvius Flaccus, împreună cu Plavtie Yvseus la anul mainte de Hs: 123. Pentru acesta scrie Tit Livius în rămâșița istoriîi sale, precum au avut războiu cu Liguriî cești de peste munți, și prin vrémé a doi anî încheiați, cu multe bătăi biruindu-i, până mai pre urmă i-au suppus.

15. Al cincisprázécélé au fost Consul însoțit cu Marie al șeselé, iarăș alt Valerie Flaccus, la anul maîinte de Hs: 98.

16. Al șesesprázécélé, au fost Consul alt Valerie Flaccus, soție cu M. Hereneus la anul mainte de Hs: 91.

17. Al șeptesprázécele au fost Consul iarăș alt Valerie Flaccus, soție cu cine să fie fost n'am putut însămnă, atâta numai că acesta au fost tată lui Flaccus pentru carile Țițeron ritoricul cel mare au avut orație.

18. Al optsprázécélé au fost Norbanus Flaccus soție în consulat cu Cornilie Știpion Asiaticul la anul mainte de Hs: 81.

19. Al noaâsprázécélé, au fost alt Norbanus Flaccus, soție în consulat cu împăratul Avgust Chesar, la anul mainte de Hs: 22, iară sau cu un an mainte de nașteré Domnului Hs: sau cu un an pre urmă, Ovidie Poeticul au scris acéle versuri pentru meșterșugul a iubi, și cu învățătura lor Iulia fata sau nepoata lui Avgust Chesari la ocară ca acéia vinisă, precum am zis, pentru acéia și pe lăcătorul stihurilor l'au făcut surgun și pe fie-sa. Deci pre Ovi-

die la Tomos cetate de pre maré négră, (pentru care cetate, mare gâlcévă ȳaste între învățaȳi, care să fie fost, ce noi la locul unde vom zice pentru alte cetăȳi a Moldovei, vom arăta cu bune dovéde, că cetate Tomos ȳaste acmu Cetaté Albă), ȳară pe fie-sa au izgonit-o la ostrovul ce să chémă Pandataria, precum scrie Dion și Macrovios.

20. Al doaâzécelé au fost consul ȳarăș un Norbanus Flaccus cu Chesariul Drusus, fióorul lui Tiverie, la anul după Hs: 15.

21. Al doaâzeci și unul, au fost consul Ţelius Rufus, căruia au fost soȳie Pomponie Flaccus Greȳinus la anul după Hs: 17: cătră acesta Flaccus Greȳinus scriind Ovidie de la Tomos cetaté, au trimis acéle stihuri pentru Pont la dânsul în Roma. După aceşté Flachȳi mai fost'au și alȳii mai pre urmă; ce la dovada noastră numai câȳi să află până la acest Greȳin trebuindu-ne, mai mult a-ȳ înșira ne părăsim.

CAPUL VIII.

Dovedéste-să, că de pre aceşté Flachȳi, nici de pre unul Dachia să să chéme Flachia, n'au avut cum, și când.

Aceşté dară sint toȳi Flachiȳi, pre cariȳ în istorii am putut afla, de la cel dinceputul familiii aceșȳia până la Greȳin, la carile au scris acel poetic, acéle stihuri de Pont. Ce precum noi am putut pricepe, Ovidius mai mult să fie scris din slobozeníia poeticéscă, de cât din trebuinȳa adevărului; de vréme ce că noi vre unul din familia Flacchilor pe Ghetȳi, sau pe Dachȳi să fie suppus, la istoriciȳ cariȳ ni au vinit la mână, a afla năroc n'am avut; ȳar istoricul Enias Sylvie, și mai mult cercând, poate să fie și aflat, de vréme ce așé cu îndrăznială schimbările numerilor, a însămna nu să siȳaște. Să zicem dară că și Eneas au aflat, și poeticul fără colachie au scris, și vre un Flac fiind consul (căci pe un Fulvius Flaccus va să zică) să fie suppus pe Ghetȳi, sau pre Dachȳi; ce nici așé nu poate acásta să să dovedéscă, căci de au fost vre unul din Fulviȳ, cel mai de pre urmă ȳaste cu 123 de

anî maiinte de Hs., precum am înşămnat la numărul al 14. Iară Traian împăratul au stătut la împărăție Romei pe la 98 de anî, după naşteré Domnului Hs. (precum serie Dion, Evtropie, Csi-filin, Avrelie Victor şi alţi) Iară războiul între Romani şi între Dachî cel mai de pre urmă, în carile Traian de tot au biruit pe Dachî, şi Craiul Decheval omorându-să (precum cursul istoriîi la locul său înaintea pre larg va arăta), au fost la anul după Hs. 105 şi aşé de la acel consul Fulvius Flaccus până la Traian au trecut 228 de anî. Mutat dară fiind cu atâte ani mai înainte numele Dachii în Flachia, cum ăste de samă de să greşesc aşé rău acei vestiţi istorici, pre cari acmu pomenim? şi cu toţi scriu că Traian împărat în Dachia, şi asupra Dachilor au mărs, cu acé vestită oaste, şi precum pre Dachî şi pre Dachia au suppus, iară nu pre Flachî sau pre Flachia? Au tuturor acelora istorici, şi ochii orbi să nu vază ce citesc, şi urechile surde să nu auză de numele Dachii cel mutat cu sute de anî mai înainte în Flachia li-au fost? Iarte-ne dară aicé şi istoricul Eneas, şi Papa Pius al doilé, că într'ăastă socotélă nici ca Papa, nici ca istoricul negreşit să fie nu poate, că nici pentru voia unuia mai proaspăt scriitoriu, putem lepăda credinţa a atâte vrednici de credinţă istorici, şi ales a căroră au trăit, ş'au scris tot pre o vréme cu lucrurile ce să făcé, şi singuri marturi privitori, iar nu auzitori au fost. După această arătătoare şi nebiruită dovadă, ne răzsare alta încă mai neclătită, şi încă mai vârtoasă, de vréme ce că macar c'au biruit Traian Marele pe Dachî, şi Dachia au suppus, într'ânsa Romanî au sălăşluit; însă Dachia nici Flachia s'au pomenit, nici alt nume nou au luat, ce prin multe vacuri tot acel vechiu nume de Dachia ş-au ţinut, până când adecă, din Dachia i s'au schimbat numele în Volohie, sau Valahia: pentru caré la locul său să va zice. In scurt: ce, noi pentru cinsté a atâta de mare om şi în învăţăturî lădat a grăi ne siim, şi în ceva cinsté a nu-î beteji ne silim, mai denainte, alţi streinî, căroră nici de zavistiya, nici de dragosté condeful atingându-să, cu scurte şi curate cuvinte zic: Cine ăste acela, carele zice că numele acestui ném, adecă a Moldovenilor şi a Munténilor ăste de pe numele Hatmanului de Râm Flac, basne zic. Iară aceste

Carion și Topeltin de Mediaș.

rătunde cuvinte le zice Carion istoricul, și cu dânsul împreună Topeltin de Mediaș. Și pentru acestui suppus, și scornit a Flachiilor nume pre cât, și cu cât am dovedit, pare-ni-se că cititorul va fi content; iară noi să căutăm altele înaintea.

CAPUL IX.

Iarăș pentru acăsta, părere altora, cari urmăză lui Eneas Sylvius.

Osăbii de Eneas Sylvius, pentru carile pre larg s'au zis, mai sint și alții mai proaspeți scriitori, acăstăș a lui părere urmând; însă toți Léși, cumu-i Ian Zamoischie, Orihovie, și Stanislav Sarniție. Acești dară înprumându să din istoriia Evropii a lui Eneas, cu tot dedinsul să apucă, pentru ca să aréte, precum cu multe vacuri mai denainte de Avgust, și de Iulie Chesari, sau Valerie Flac, sau Fulvie Flac, sau Luțius Flac, (căci tustréle acéste numere asupra unui Flac grămădesc), să fie vinit cu oștile Românești, și gonind de pre acéste locuri pre Ghetii și pre Dachii, să fie cuprins Romanii aceste locuri și să fie fost rămas decila pre dânsle lăcuiitori. Așijderé de pre numele lui Flac Hatmanulu, lăcuiitori acestor țări, să să fie chemat Flachi, și cu vréme, mai schimosindu-să graul, din Flac să să fie făcut Valah, Vlah și Voloh, iproci.

Acăstă a lor părere macar că tăgăduiaște, că Românii noștri sint din sloboziile lui Traian, însă precum Romani, și de la Italia să fie vinit cu acel Hatman Flac, aiavé mărturisesc, de care lucru să văd, că numai în vréme greșesc, iară nu în lucru: adecă precum Românii să fie de la Italia, însă cu multul mai vechi de cât Traian. Ce alalți istorici, cari adevérința istoriiei macar cât de puțan să șchiopăteze, ne suferind, pentru acăstă din părere scornită voroavă, tare probozesc pre Eneas, scornitorul ei cel dintâi, și întâi Bonfin și Leunclavie, amândoi de toată credința vrédniciei scriitori. Decă a lui Anton Bonfin cuvinte sint acéste: «Românii (zice) precum de némul lor Romani să fie, și «limba le mărturisește, cari între atâté feluri de varvari, atâta

Bonfin Decada 2.
Carté 7.

«vréme lăcuind, însă până acmu nicî cum a să dezrădăcina n'au putut. Ținut au aceștê părțile Dunării, pre carile odînaoară au fost lăcuind Dachîi și Ghetîi; căcî din leghioanele (adecă pol-curile) și din sloboziile, carile Traian și alalți împărați a Romanilor au adus în Dachia, Româniî acêștê să trag. Îară é-au vrut Eneas Sylvius să zică, precum numele Vlahilor să fie de pe Flac, noi în potrivă stăm, și socotim (acești Romani) așé să să fie chemat, ἀπὸ τοῦ βάλλειν καὶ τῆς ἄκιδος, pentru căcî la sigetat au fost pré meșteri. Cătră aciastă încă mai adaoge Bonfin tot acoleș: Căț-va sint, zice, cariî socotesc Vlahie așé să să fie chemat, de pe o fată a lui Deoclitian, caré s'au fost măritat după Domnul Românilor din Dachia, de pre a căruia nume, zic, apoi să să fie chemat Dachia Vlahia. Bonfin dară așé; iară Leunclavie, și mai aîavé arată în Pantecte la numele Ilac, numele Vlahilor nu de la Romaniî lui Flac să trage, care poveste iaste plină de basne, macar că și multora așé au plăcut, ce de la Ghermaniî noștri. Ce pentru numele acesta Vlah, multe dovêde va vidé cititorîul înnainte, unde vom scrie, pre ce vréme au început a să chema Româniî din Dachia Valahi, sau Volohi, iară acmu calé să ne căutăm. Pre acêștă băsnuitoare poveste (precum Leunclavie o cinstêște) urmază Liăhul Orihovie, zicând: «Aceștê (Moldoveniî adecă, căcî voroava acolo pentru Moldovéni îi iaste) era născuți din Romaniî de la Italia, cariî cu Hatmanul Luțius Valerie Flac, cuprinzind Dachia, și Romaniî luând mueri de a Dachilor, și îmbătrânind acolo, pre acești Dachî (adecă pe Români) după dânsîi au lăsat.» De pe acêste a acestor scriitoriî mărturiî, chîar putem întelêge, că acești istorici Leșești, nicî pe Bonfin, nicî pe Leunclavie să nu fie văzut; că de î-ar fi văzut, cu bună samă, acastă socotelă supt tăcere ar fi trecut-o, nicî ar fi poțtit să auză și ei nume de basnă în istoriia lor, precum aude Eneas Silvie: și macar că mai pre urmă și Papă au căzut, și numele din Eneas ș-au schimbat în Pius, însă porecla basniî și așé tot neștiarsă î-au rămas. Caută și mai pre larg în capetele ce urmază, și a Leșilor acestora cuvinte și probozale, caré î au de la alți istorici adevérințiî următori.

Bonfin acoleș.

Leunclavie în
Pantecte la nu-
mele Ilac.Orihovie
Anale 5,

CAPUL X.

Pentru păreré acelora carî mărturisesc, precum Vlahiî să fie Romanî de la Italia, iară când, şi cum să fie agiuns la Dachia, zic că nu ştiu.

Pre cât noi am putut oblici (căci mulţi istorici până acmu sau nu-î vom fi citit, sau la mână nu-î vom fi avut, cu bună voc mărturisim) şi pre câţi din istorici a vidé ni s'au tâmplat, mai mult de unul n'am putut afla, carile să fie acastă păreré, fără numaî adecă pre Laonic Halcocondila istoric grec, carile când au luat Sultan Muhamed Țarigradul, au căzut la robie, apoi şi la turcie, şi au trăit până la împărăţia lui Sultan Baiezid, unde şi sfârşitul istoriî sale pune: om amintrilé iscusit în istoriî, şi de la toţi ca un istoric vrédnic de credinţă primit, pentru care lucru vrând el adevărul să urmeze, ca un cinsteş scriitoriu, ce n'au ştiut, aîave zice, că nu ştie: iară ce cu minté au agiuns, şi drépta socotélă î-au arătat, iarăş mărturiséşte fără îndoinţă: adecă precum de pe graîu, de pe port, de pe obicée, şi de pe alte lucruri de casă şi de oaste, îi cunoşté, precum adevăraţi oamenî de Italia, şi Romanî să fie. Ce noi singure cuvintele lui de faţă să aducem, carile în Carté 2

Laonic Halcocondilas, Carté 2.

unde hotarâle amânduror Vlahiilor arată, aşé zice: «(A Dachilor «sau a Vlahilor ném, de vitéz vestit îaste, ţărâle lor începând de la «muntele Orbal şi Pevchin: cariî din Panonie încep, şi dela «Ardél până la maré négřă să întinde, din drépta pre lângă «Dunăre stă Dachia Pannonilor (ţara Muntenéscă înţelóge) iară «din stânga îaste ţara pre caré o chémă Βογδανία, (Bogdania); «pre acéste doaă ţări le despart munţiî (Βραυσόβοι καλούμενοι) ce «să chémă Vransoviî, adecă a Vrancii (precum noi le zicem astă-zî). «Acestora (adecă Moldovénilor) mai vecinî sint câte-va némuri «tătărăşti. Despre Crivăţ să hotărâsc cu (Πολάνοι) Polaniî, adecă «Léşii; iară despre răzsărit, cu Sarmateî. Apoi zice: a Dachilor «limbă samănă-ş cu a Italilor; însă atâta-î de stricată şi abătută, «cât léabiîa poate să înţelégă Italul cuvintele acestora. Iară de «undo să fie luat limba şi obicécle (τῶν Ρωμαίων) Romanilor şi

«când să fie trecut într'ace țară, la nime n'am putut găsi, carele
 «de acesta lucru curat să fie pomenit. De la Italî în cevaș macar
 «deosăbire nu au, căci a mîncării, și a băuturilor orânduială, a
 «armelor și a lucrurilor de casă tocmele, și până acmu tot acé
 «din tîi țin, macar că în doaă Domniî ıaste despărțită (εἰς τὴν
 «τὴν Βογδανίαν καὶ Ἰστρίαν ἢ καὶ παρ' Ἰστρον χώραν) adecă, în Bogdania
 «și Istria, sau în țara de lângă Dunăre, adecă țara muntenescă.
 «Așijderé în Carté 3. deosăbit pentru Moldovénı zice: ınsă Bog-
 «dania, caré are scaun în (Λευκόπωλον) cetaté albă, despre Dachıı
 «cariı lăcuesc pre Dunăré, spre Litfanı și spre Sarmati să ın-
 «tinde. Acest ném de oameni foarte ales, și de trebă să fie, și
 «de pe acésta putem cunoaște, căci limba nu ș'au uitat, ce tot
 «acéia ș-au ținut. Așé Halcocondila, macar că mărturisește, că
 «când să fie vinit Românı în Dachia nu s'au ınștiințat, ıară pre-
 «cum de la Italia să fie după alalte obicée, și ıntregıuné lor, cu
 «caré limba có de moșie românescă ș-au ținut, curat mărturisește.
 Alalte lăsăm să le ınțelégă cititorıul după voia sa.

CAPUL XI.

*De păréré acelora, cariı așéși de tot tăgăduesc, precum Românı
 din Dachia să să fie trăgând din Romanı.*

Cariı acastă pärére ș au cruțat, scriitorı ar fi să să chéme, au
 scornitorı, nu putem ınțelége. ınsă orı cum s'ar chema, pre cât
 noaă vréme ni-au lăsat în citıala istoricilor a ne zăbăvi, mai mulți
 de doı, și aceştó Léși a afla n'am putut. Unul Ian Zamoischie, altul
 Stanislav Sarnıție, cariı când scriu urmând celor mai vechı
 istoricı, și ei ınpreună cu dănșı pe Românı noștri tot din né-
 mul Romanilor a fi ıı mărturisesc, precum în Capul 9. Carté
 acastaș, din cuvintele lor am arătat. ıară când scriu din singurá
 a lor pärére, uıtându-să că sint istoricı, cu Dialectica și cu So-
 fistica ıncep a să nevoi, pentru ca päréré sa să adevérescă; ce
 noi vızind că Sarnıție mai pre larg ıngaımă acastă disputație,
 a luı hireșe cuvinte de față le vom aduce; ıară cititorıul cu lin,

și cu ne tulburat suflet, din singură nestară cuvintelor lui, cum el singur pe sine să strică, și să răzspîește va puté înțelegé. Pomenitul dară Sarniție, doaă povești de odată să nevoiaște a dovedi; una, precum Româniî vrând să să fălîască, singuri să-și fie scornit acest nume de pe Flac Vlahî. Alta precum Româniî noștri să nu fie din săminția Romanilor, ce din rămășița Varvarilor celor vechî, adecă a Ghetilor, și a Dachilor, care socotélă îaste în po-triva a tuturor de obște scriitorii lor, (precum și în capetele trecute cam pe scurt am arătat, și în urmă pre larg să va dovedi), ce el aceștii înpotriviri nici cum uitându-se, păréré sa a întări așé purcéde. Pomenéște (zice) Ovidie Poeticul de un Flac carile au fost mai mare peste oștile românești céle de Iľafă; și deciia aduce stihurile carile noi la Capul 4. Carté 1: le-am pomenit, (stăpâniia pre acélé locuri o Greține iproci). Așijderé pomenéște precum acel Flac să fie izbândit cetată Triadița de la Ghetî. Deciia silindu-să a sa păréré să dovediască, zice: «Iară alalt ném (a Ghetilor), carile era mai spre țara Grecască, socotesc să fie, din cariî Vlahiî să trag.» Apoi uitând, sau poate fi și neștiind, că acéstă povéste, precum Vlahiî așé s'au chemat de pe Flac hatmanul, îaste întâi de Eneas Silvie scornită, cade năpaste Ironiculuî Moldovenesc, ca cum el cel din tăi ar fi scornit că Româniî să să fie trăgând de pe acel Flac. Ce să vinim la cuvintele lui; însă, zice, ce să laudă istoriile Moldovénilor (poate fi «înțelegé hronicul lui Uréche Vornicul) să véde, că îaste în po-triva a toată istoria de obște, căci pe acélé vremi Romaniî nici «gândie să triacă apa Dunăriî, unde acmu Moldovéniî stau, ne «cum să poată a-ș pune legheoanele acolo, precum din tâmplaré «lucrurilor supt Avgust Chesar de cât soarele mai curat să véde. La acásta Iérte-ne Sarniție, de-l vom îndrepta; căci Flac Hatmanul acela au fost tovarăș în Consulat cu Știpion Africanul, cu sute de anî (precum mai sus am arătat) de cât Avgust Chesar mai denainte. Iară războiul Ghetilor pe vréme lui Avgust precum au fost cu Hatmaniî Crasus, Tiverie, și Ghermanic, așijderé din Dion și dintr'alțiî am dovedit. Până aici dară Sarniție așé; apoi nu mult mai gos acésté uitând, iarăș priiméște Româniî «din coloniile lui Traian să să fie trăgând. «Războiul, zice, lui

Sarniție Carté 3.
Cap. 1.

Sarniție acoloș.

«Diurpan (acesta î şi Decheval) după ce s'au lungit cu Romanii «până la şeptesprăzece ani, până mai pre urmă au început Dachi «a să slăbi, şi supt Traian s'au istovit.» Deci! dacă în puţine cuvinte arată pricina, pentru ce s'au sculat Românii asupra Dachilor, adecă că ce jăcuisă pe Iazighi şi pe Metanastii, cari în prieteşug să ţină cu Romanii, într'acesta chip zice: «Romanii «după cum le era năravul, făcându-să că vor să apere pe vecinii, «s'au sculat cu războiu asupra celui mai vârtos dintre dânsii, «izbândind dară Traian cu biruinţă, pentru oştenire cu năroc «ca aceia în vécnică pomenire să rămăe, au rădicat triizăci de «stălpî, şi scriind în trânşii, precum până acolo sint hotarale în- «părăşii, i-au aruncat în. Dunăre.» Acéstă poveste cu Stălpî de unde să o fie încăpătat Sarniţie n'am putut desluşi, de vreme ce nici la un istoric, cari au scris de Traian, acasta n'am aflat, şi apoi Stălpî în fundul Dunării aruncaţi, cine i-ar fi văzut? cine i-ar fi citit? pentru ca să poată şti, ce scrie în trânşii? Iară alte cetăţi şi întărituri, carile au făcut Traian în Dachia, şi de carile Scriitorii ne-au înştiinţat, afla-va cititorul mai înaintea. Cătră acésté Sarniţie lungind înaintea voroava: «Traian, zice, mai mare parte din lăcuiorii cei vechi, din Dachia izgonind, şi plăcându-i bişugul locului, au împărţit o slujitorilor săi celor vechi.» Cu acéste cuvinte Sarniţie să vede, precum am şi mai zis, că va să vie după socotela celor vechi istorici; însă după a sa părere întorcându-să, iarăş mută socotela, zicând: «De vreme dară ce în scurt câte oare-ce pentru Vlah ne-au fost a pomeni, nu fără cale a fi socotim, de vom arăta mai curat, ce trebuie să ştim pentru coreniia lor» şi aşé povestéşte, zice Evtropie Carté 1, «că Traian împărat după ce au sfărmat oştile Dachilor, şi acé ţară au făcut-o provincie, orî că bişugul locului i-au plăcut, orî pentru ca să aibă de unde să-ş hrănescă oştile, supt împărăşia Romanilor au suppus-o.» Acasta aşé din Evtropie pomenind, iarăş începe gulia sa a coace. «Iară ce să «fălesc, zice, Voloşii, precum să fie născuţi din Flac Hatmanul, «şi li să pare precum au chip de voroavă din stihurile lui «Ovidie, precum şi mai sus am pomenit (nu-i adevărat), căci «Flac acela Hatmanul pre vremile lui Avgust în Misia era oş-

Sarnițe Carté
3. Cap. 6.

Arolas.

Acolos.

Apoloq.

Sarnițe acoloș.

«tenitorŭ, nicŭ puté Romaniŭ pre atuncé să trecă (Dunăré) în căsta parte.» Cauté aici cititorŭl, și cunoască cât stă Sarnițe de departe de știința istoriŭ, socotind, că acel Flac Hatmanul să fie fost cu oștile pre vrémile lui Avgust în Misia; însă și supt Avgust fost-au un Flac cu porecla, Grețin, om de Senat, și d'intracŭaș familie, la carele Ovidie poeticul trimițind stihurile ce scrisése unde era la izgnanie să ruga să cază la Avgust, ca doară îl va puté scoate de la acé izgnanie. Ce acesta Flac după socotéla hronologhicului lui Calviz au fost cu: 130 și mai bine de ani mai pre urmă de cât Flac, carele au fost cu oștile în Misia asupra Ghetilor, precum în céle trecute am arătat.

De aici înainte Sarnițe, de tot așeș părăsind pe istoricŭ, din meștersugul dialectecăŭ, i să pare că va puté dovedi păréré sa, puind acásta propoziție: «Vlahiŭ cé din tăi a lor începătură, o trag din «némul Ghetilor, care lucru de osăbŭ de alte înștiințări, (iară «carele sint înștiințările acélé nu să îndură să pomenescă), acá-

Sarnițe acoloș. «sta încă dovedése, că vitejiŭa sau vârtuté sufletului, și până «astă-zŭ își țin, așe cât cu poeticul cu acélaș (a Ghetilor) poreclă «martiales (adecă viteji) a-ŭ numi, precum să cade putem. Apoi «lăsind Dialecticiŭ, să apucă de fysiognomi; au ȑice, căutătură «sau față groznică, și li-ŭ frunté ca de berbéce, graŭul lor (iară «zice) odânăooră au fost tot unul cu a Ghetilor, la care aduce «martur pe Stravon, carile ȑice, că Ghetiŭ și Dachiŭ tot o limbă să fie avut.» Ce socotescă binișor Sarnițe, că Stravon nu zice pentru Romaniŭ cariŭ au intrat și s'au așezat în Dachia, că Stravon acmu era 100 de ani de când eşise dintr'acastă viață când au intrat Traian cu oștile în Dachia: ce zice pentru Ghetiŭ și Dachiŭ, cariŭ era într'acesté părți încă mai denainté de Avgust, pre a căruŭa vrémŭ au scris Stravon Gheografia sa, și pentru acela zice el, că au fost ὁμογλόττους tot de o limbă, pre cariŭ apoi Traian de tot de pe acélé locuri stărpindu-ŭ, cu ai săŭ slujitoriŭ, și cu alt nărod «Romănesc au înplut-o. Ce să videm înainte ce mai zice: «Iară «pentru căci videm, ȑice, la dânșii ȑare-ce rămășiță de limbă «italienescă, acásta socotim să să fie tâmplat din amestecătura «acelor polcurŭ Romănești, iară amentrilé limba lor cé de temeŭ «Sarmatică Iaste (limba sarmatică înțelége cé slovenescă sau Ru- «sască) de pre caré videm, că și până astăzi pre Crăișorul lor,

cu limba noastră, voevod îl chémă.» Ce cu acest argument al său, Sarniție nu numai pe Român, ce și pe Ungur, și încă și pe Turc îi va scoate la Rusie; căci și craful Unguresc pre Domni de Ardél în deplomatele sale, voevod îl titulêște. Caută pentru ácasta la Leunclavie în Pantecte, și prin toată istoriia lui Anton Bonfin, carile în toate locurile, unde să tâmplă de domnul Ardélului a pomeni, totdeauna voevoda, îi zice. Așé Turci pe comandantul de Gălata, și pe alții a altor târguri, voevoda îi chémă, la caré putem aduce marturi, câți li s'au tâmplat la Tarigrad a merge, sau printr'alte locuri a împărășii Turcului a tréce. Ce noi având deosăbit scris în Gheografiia Moldaviei pentru titlurile Domnilor Moldovenești și Munténești, aicé cu ácasta mai mult nezăbăvindu-ne, iarăș la cuvintele lui Sarniție să ne întoarcem. Purcéde el înainte, zicând: «Singular numele, «cu carile némul acesta să chémă, de la oamenii noștri le iaste «pus, căce oamenii limbiî noastre pre dânșii Volohi adecă Italiani, sau din Italia născuți a-i chema; și după chipul grafului «nostru și alte némuri vécine, cum sint Ghermani, Litfani, și singuri Italiani, cu acelaș nume Valahi a-i chema, s'au obiăuit.» De miera lucrul o bunule Sarniție, cum Rusi și Léși, cu Dachii fiind tot dintr'un ném și tot dintr'o limbă cu dânșii, adecă Ghetși și Sarmati, uitând: i-au chemat Italiani? Ce să mai mergem după Sarniție: «Ce Greci, zice, istorici, mutând slova V în B: Blahi le zic.» Aicé Sarniție să véde, că va să zică de Nichita Honiatis, carile din istorici cei mai de pre mijlocul vâcului, el întâi pe Romani din Dachie, cu acest nume îi serie, începând de la împărășia lui Vasilie ce l'au poreclit vulgaroctonos, pre la anul de la Hs: 1017. Caută și la Pantectele lui Leunclavie, că veș afla pe acé vreme pomenind de un Bogdan Domnul Vlahilor; caută și înainte, că unde vom zice de tâmplările în împărășia lui Vasilie Vulgarocton, acolo povésté ácasta pre larg o vom arăta. Cătră acesté încă mai adaoge Sarniție: «Acisté, zice, și Multeni să chémă; însă numai cari lăcuiesc în Dachia cé de sus; apoi tâlcuind ce va să înșălégă cuvântul Multeni, pare-mi-să, zice, că așé să să fie chemat, pentru căci mulțime de némuri, carile acolo să strânsése pe vrémile Romanilor între sine

Sarniție acolo.

Acoloș.

Nichita Honiatis
Carté 1. rap. 5.Leunclavie
Pantecte cap. 71.

Sarniție acolo.

să amestecase, și din acé multă adunare, nume de Multenî să fie luat, căci arătat-am, zice, precum deosăbî de cei vechi Dachî, și Ghetî mulți și Grecî, Italî și Slovénî într'acéle țări să să fie sălășluit. «Noi acest cuvânt al lui Sarniție de zice, precum au și arătat, mult l'am cercat în hronicul lui de câte-va orî întorcând, ce să fie arătat, precum cu Italî pe acéia vréme și Grecî, și Slovénî în Dachîa să să fie așezat, necăiuri a găsi n'am putut; însă de Grecî să să fie amestecat unii cu acei Romanî poate că s'ar și crede, macar că nici un istoric de acăsta nu pomenéște; iară pentru Slovénî așeș nici cum să să creză nu ȳaste: căci numele și némul slovénesc în părțile Evropiî, întăi pre vrémile lui Anastasie împărat s'au ivit, carile au fost împărat Romanilor cu 385 de anî mai pre urmă de cât ce s'au așezat Romanî în Dachia, precum mai pre larg vom arăta, unde vom zice de tănplările supt acest Anastasie împărat. Iară cât ȳaste pentru cuvântul Multenî, mai mult altă ceva să zicem în căstă dată nu avem, fără cât, că ce poate isprăvi curată limba lătinăscă unde stăpănéște Varvariă. Că scriitorîi cei mai vechi, cariî cu curată limbă lătinăscă au scris hronicile sale, precum ȳaste Bonfin, Leunclavie și alaltîi, țărăi Muntenestî nu-î zic Moltana, din mulțimé adunărilor, precum va Sarniție, ce-î zic Montana, adecă Muntoasa sau Muntenăscă, de pre munții ce îstau în lung deasupra de la munții Vrancîi până la Demircapă; așe î-au zis și Romanîi cei vechi, așe îî zicem și noi Moldovénîi Țara Munténăscă, adecă de munte, ca cum am zice Muntoasa sau Munteniă. Așijderé scriitorîi latinî cestî mai proaspeți îî zic Transalpina, adecă de peste munți, căci despre țara Ardélului spre Dunăre, peste munți trecând, să vine în țara Muntenăscă. Caută oă veî găsi acăsté cuvinte a noastre la Leunclavie, carile precum țara Muntenăscă s'au fost chemând la istoriciî lătinești Montana, pe Bonfin mărturie aduce: după acăsté încă mai nădéște Stanislav Sarniție. Iară pe vrémile, zice, lui Honorie și a lui Arcadie, Gothîi după oasté, caré au făcut în Italia, precum acăstă țară ȳarăși să o fie dobândit, scrie Iornandis și Procopie și de pre acăstă mulțime de adunări de némuri, precum Moltana, să să fie chemat aȳave ȳaste.» Ba crede-mă Sarniție, că nu ȳaste aȳave: căci

Leunclavie în
Pantecte Cap. 71.

Sarniție acoloș.

Procopie, pre carele tu îl aducî mărturie, scrie, că Iustinian în-părat au fost ținînd Dachiîa, precum puțin înaintea, și în vilața lui Iustinian, (pre ce vrîmi și Procopie au scris Istorie sa) toate cuvintele lui Procopie de față vom aduce. De Iornand puțină grijă purtăm, precum înaintea să va dovedi, că ce și a lui cuvinte de față puindu-le, putem zice, și noi că aîavé va fi, că și Iornandis n'au zis precum zice Sarniție. Așé Sarniție după ce-î pare, că îndestul au dovedit, precum Volohiî să nu fie Românî, ce aceî vechî și din tîi Dachî, apoi singur șie înpotrivindu-să, îi face pré proaspeți, zicînd: în istoria lătinéscă, pomeniré Vlahilor să face întâi pre la anul de la Hs: 1330: iară în cé grecéscă de pre vrîmile lui Isachie Anghel împăratul Țarigradului. Decî macar că cine să fie istoriciî, macar cum nu-î pomenéște, însă putem înțelége pentru cé lătinéscă, că va să zică Istoriîa lui Bonfin; iară pentru cé grecéscă a lui Nichita Hloniatis, a căroră cuvinte și istorie, caré au scris pentru némul Românesc, toate le va afla înaintea cititoriîl nostru. După acásté după toate, foarte nestătătoriu să arată Sarniție în socotéla sa, căci uitînd ale sale cuvinte, cu carile acmu pre Vlahî foarte proaspeți îi făcé, iarăși să întoarce, și pré véchi îi arată. Fost-au, zice, Unalia, pre vrîmile lui Honorie, om din némul acestora, hatman vestit în vitejie; fost-au și altul dintr'acesta nărod, anume Aetie, carile stînd în mijlocul oștiî sale, au sprejinit războiul cel vestit, carile triî zile ne contenit s'au făcut între Unî și între Vandalî, și între Gothî la Tolosa; iară acest Aetie au fost Hatman oștilor Romanilor, pre vremile lui Theodosie cel tînăr la anul de la Hs: 419.

Însă nici cu atîta să îndestuléște Sarniție, ce de cât acásté cu multul mai vîrtoase (precum păréré îl duce) dovéde, nu de la sine, ce de la alțiî gîuruîaște că va aduce; ce macar că în cuvinte sună, iară sunetul de unde să iasă, foarte molcom tace. Argumenturile lui carile pentru ca să dovedéscă mojiciîa Românilor, sint acásté: «Românî, zice, s'au răcoșit asupra lui «Isachie împăratul, cu cariî împăratul fără năroc războae au avut. «Aicé întâi să pomenesc Vlahiî la istoriciî grecești, zis-am zice, «de faptele lui Traian scriind, pentru acé din tîi acestora în-

«cepătură; însă nu lipsesc, cari mai cu dedins țin, precum né-
«mul acestor Vlahi să fie mutat de la Italiiani Ghenovezi, cari
«la gurile Dunării, și așeș în cetate scaunului Vlahilor, adecă
«acelor vechi Dachii, să fie șezut; la această poveste zice, trii so-
«cotéle aduc, nu de lepădat; întâi, căci Vlahii precum din cé
«lătinéscă, așé din cé italienéscă limbă graul ș'au stricat. A
«doa, căci coloniile, sau slobозиile Romanilor, pre carile li-au adus
«Traian în Dachia, Adrian și alții următori împărați iară să le
«fie întors la Italia. A triia, că de ar fi fost Români din ră-
«mășițele oștii lui Traian, istoricii latini nu le-ar fi uitat numele,
«nici cu acest stricat dintr'alte limbi nume, i-ar fi chemat mai
«pre urmă Valah: și așeș că prin vrémé a o mie de ani, necă-
«furi istoricii de numele lor nu pomenesc, fără numai după ce
«coloniile Ghenovezilor au apucat Chiliia.» Acesté sint cuvintele,
sau mai adevărat să zic, poveștile lui Sarniție, la care noi
mult am avé a-i răspunde; ce pomenind éam gîruit în predos-
sloviia noastră, adecă precum de ale noastre ceva-ș macar ne
adăogând ori ce alți scriitori au lăsat scris pentru némul Ro-
mânesc acélé numai culegând, de față să le aducem, precum
în capul ce urmază la sfârșitul aceștii cărți le vom arăta; și de-
ciia peste tot cursul Hronicului undé vréme, și locul va pofti,
anume le vom pomeni. Decî dară atâta numai pentru Sarniție
putem zice purtat între ritorî cuvântul, carile zice: Ex partibus
aliquid, ex toto nihil; adecă: din părți câte oare-ce, iară din
tot nimică, a înțelége n'am putut. Ce pentru ca poftéi cititorului,
cât de pre scurt să slujim, atâta îi dăm aicé știre, să știă, că
acésté a lui Sarniție nu sint de crezut, căci nu arată anume,
cine sint aciia, carile țin această părere, caré la istoricul ade-
vărat mare pată de neștiință iaste a zice, odânăoară au fost:
sau au zis oarecine, căci acest félî de istorie iaste a babelor,
carele spun noapté povești, pentru ca să-ș adoarmă copiii, ales
când sint flămânzi. A doa, căci nu Adrian, ce Avrelion (carile
cu 152 de ani mai pre urmă de cât Adrian au stătat la împă-
răție) au fost carile la vréme au mutat o samă de Romani din
Dachia numai peste Dunăre, iară nu la Italia. A triia, că Ghe-
novezii nici odată Chiliia n'au ținut, ce Cafa și alte cetăți a

Crâmului, de pe marginé Mării Négre. A patra căci ȓice, că : Pasă, Curte, carile sint cuvinte moldovenești, sint italienești, iară nu lătinești, care lucru de mierat ȓaste la învățat ca Sarniție, cum n'au putut ști că passus și cortis sint cuvinte chiar lătinești, iară nu italienești. A cincé, căci cuvintele lui côle din tâi nu să tocmăsc cu côle de pre urmă: ce precum zice el, că Mysia țara (caré când era Sampson gȓudeți la Iudia; Elini cu acest nume o chema), așé să să fie numit de pre limba leșască, adecă de la cuvântul Smiessania ieȓica, adecă amestecătura limbilor. Așé noi putem ȓice, că istoria lui pentru némul și numele Românilor, altă nu ȓaste, fără numai o amestecare de cuvinte.

CAPUL XII.

De păréré acelora, cariă buȓuesc, precum némul Românilor din Dachia, macar că de la Români de Italia s'ar trage; însă nici de la Flac, nici de la Traian să fie aduș, ce cu multe vacuri măi pre urmă, cu alt chip întâi în Ardél, apoi într'amândoaă țările acésté să fie intrat.

Acastă povésté pentru proaspătă viniré Românilor în Dachia, nici la Greci, nici la Latini, nici la alt ném de scriitoru, am putut-o găsi: nici supt nume de istoric de la alȓi, macar a să pomeni am auzit, și măi vârtos, căci chipul povești aceștiia, chip sau nume de istorie, macar cum a lua nu poate. Că de pe a cuvântului începătură, și cursul a toată voroava, așés de tot proastă povestire, și din capăt până în sfârșit, cu totului tot, basnă să fie, să arată; caré spre adormiré pruncilor, iară nu spre auziré bărbaților, s'au scornit; pentr'aceia, nici și s'ar fi căduț, să o punem în rândul cu alte a altor istoriei povești. Ce ȓiind minte datorii gȓuruinței, caré cititorului nostru am dat, ne caută orȓ-ce, verȓ de bine, verȓ de rău de alȓi, adecă de începătura, de némul, de firé și de obicéile némului acestuia s'ar fi pomenit, cu inimă ne vătămată, de față să le punem.

Basna dară acásta să poartă sub numele unui Simion Călu-

gărul, după carile apoi urmază un Misail iarăși călugăr, și Evstratie, carele au fost și logofăt al triele la răpăosatul Părintele nostru. Ce noi pre următorî, ce li s'au părut să urmăze, lăsindu-î, pune-vom nevointă să doslușim, acel Simion de unde s'au încăpătat de această așe de grozavă mincună, și macar că el singur minte, precum această poveste să o fie luat din Hronicul cel unguresc, însă adevărat nu zice: căci cât în puțința noastră au fost, din istoricii, cariî au scris pentru lucrurile ungurești, nici pre unul cu amănuntul, și prin multă vrème, ne cercat n'am lăsat; și ales pe Anton Bonfin (carile adevărat s'ar puté zice precum iaste domnul istoricilor ungurești) numai cât nu l'am fărmat întorcându-l, însă de poveste ca aceasta, a da n'am putut. Iară ce la dânsul am aflat, pentru Vladislav craîul unguresc, și de războaiele lui cu Tătariî, veî vidé la carté 9 cap. 15 unde pre larg de toate vom pomeni. Ce să vinim la Symion: scrie dară călugărul acesta în predosloviîa (sau precum noi zicem în Prevoroava) hronicului lui Uréche (pre caréle noi îl avem mai știut istoric moldovenesc) precum el această poveste în hronicul lui Uréche însămnată ne aflând-o, n'au vrut și pe aceasta să o triacă cu condeîul său. Pentru numele dară băsnuiitorîului acestuîa așe ne înștiințăm de la Miron Costin, și de la fióorul sêu Neculaîu Costin logofătul. Iară hasna lui în pomenita Predoslovie a lui Uréche așe o citim: fiind, zice, craîu în țara unguréscă Laslău (așe chémă el pe Ladislav) căruîa îi zicé că iaste vâlhovnic (ce să tâlcuîaște din limba slovenîască vrăjitorîu) să fie întrat mulțime de Tătariî cu pradă, în țara ungurésă. Craîul Laslău văzindu-să slab de oștî și de puterî, și mierându-să cum va face, și cum va puté să sté înpotriva a atâta mulțime! să fie trimis la înpăratul Râmuluî (iară la care înpărat, nu pomenéște) și să să fie rugat, să-î dé agîutoriu în potriva a unuî neprîiatin de obște ca acesta. Înpăratul, soliî lui Laslău să-î fie priimit, și că-î va da cum mai în grabă agîutorîu să-î fie făgăduit. Și așe mulțime de tâlharî și de ucigașî și de alt-félîu de vinovați de moarte, din toată înpărățiîa lui strângând, să-î fie trimis aceluî craîu unguresc într'agîutorîu. Iară căci să să fie aflat atunci atâta samă de tâlharî în temnițele Râmuluî, dă samă iarăș aceluî Si-

mion; precum împăratul acela, când au stătut la împărăție, orî de a sa bună voia, orî de la Publică silit, nu să știe, să să fie gîurat, că cât va împărăți el, nici un om, macar cu orî ce feliu de vină, de sabla sau de poronca lui, să nu moară, macar de l'ar și da dreptatē, morții; și cu acē soțotělă în vrémē împărății lui, să să fie aflat mulțime de tálhari, prin toate temțele închiși.

Așé dară, precum zisem, împăratul, ȃice, Râmului vrând să trimață acei tálhari într'agîutoriu lui Laslău, întâi să fie poroncît, și să-î fie ars pe toți în gîur împregîurul capului, pentru ca decîia să să poată cunoaște dintr'alți oameni, apoi, trimițîndu-î să le fie poroncît, înapoi să nu să mai întoarcă, că carile să va întoarce, și să va prinde în împărăția sa, acela să va omorî. Laslău dară luând acel agîutoriu de tálhari de la împăratul Râmului trimiși, să fie purces cu dînșii asupra Tătărălor, cariî acmu în țara ungurîască întrînd, ardē și prăda tot ce le eșie înnainte, și dându-le război tare, să fie răzsbît pe Tătari, și să-î fie biruit. Tătariî dând dos de fugă, Laslău cu tálharii, și cu alte oști a sale să-î fie gonit până peste munți, și până au dat la apa Sirétului; acolo Tătariî fiind de gonași întiriți, și de frica, carē le sta din dos, apa și fără vad a trēce căutându-le, mulțime de dînșii, în apa Sirétului să să fie înnecat, carē din cela mal privind craiul Laslău, să fie strigat în limba ungurēscă: Si-retem, Siretem, adecă (precum ȃarăși călugărul tălmăcēște) placem, placem, și de pe acel a craiului cuvînt, numele acei ape să fie rămas Sereti, ȃară mai denainte apa Sirétului, ce nume să fie avut, nu va să pomenēscă. Într'acesta chip craiul Laslău, făcând mare izbândă ca acásta, și la scaunul său cu mare pohfală întorcîndu-să, să fie vrut să facă mare veselie, pentru ca să se desfătēză cu crăia sa și cu bofariî săi, pentru mare bucurie de biruință, carē au avut asupra nepriătinilor săi. Ce tănplându-să acē a lui la scaun întrare, în zua de lăsatul săcului de postul cel mare, și socotînd că cu bucate de post, nu va putē face masă după pofta și plăcērē lui, să fie trimis la Papa de Râm, și să fie cerșut voia, pentru ca să-î dezlēge Lunî și Marți la carne. Carē Papa făcându-î pe voia, să să fie veselit cu a săi, precum

am zis, acélé trii zile bând și mâncând, și de atuncé, zice Simion, să fie apucat unguriî obicéi, de lasă săc Marțé, ca cum mai denainte de acástă tânplare după pravila besericîi grecești, li s'ar fi căzut să lasă săc Dumeneca săptămâniî, caré trecusă. După acesté vrând Laslău craiu iarăși să trimață pe acei tâlharî Romanî la împăratul înapoi, și cu mari și multé daruri să-î mulțamască pentru agîtutorîl ce î-au dat, și pentru binile, carile î-au făcut, împăratul să-î fie răspuns, că mai mare și mai priimit dar nu poate să-î dé decât dacă va opri pre acei oameni la sine, nici le va da voia, să se mai întoarcă la locul său. Pentru care lucru, văzînd Laslău că împăratul nu mai priiméște la sine pe acei tâlharî; așijderé temându-să să nu cumva, acélés furțușaguri și tâlhușaguri să facă, și în țara lui, precum făcusă la Râm, de nevoe î-au căutat a le arăta locuri de hrană și de așezămînt: și așé să-î fie așezat pe apa Morășului, care țară și acmu să chîamă Maramorăș, și de atuncé să fie rămas acei Romanî, pentre Unguri în Ardél multă vréme lăcuiitori. Și deciîa, cu cursul vrémiî, acolo înmulțindu-să, și plodindu-să, și ne mai încăpându-î locul, să se fie sculat uniî din trânsiî, și trecând peste munî în éasta parte, să fie aflat locurile (unde acmu țara Moldovei, și a Munteniiî stă) pustiî, și de oameniî deșérte: și aducându-și deciîa și muerile, și copiî de la Ardél, să se fie așezat cu totul pre acéle pomenite locuri pustiî. Ácasta dară iaste basna, pre caré Simion acesta, sau singur din capul său au scornit-o, sau de la vre-un prostac însă zavistuatorîu, mai denainte din crierî fătată au aflat-o: la Predosloviîa hronicului lui Uréche, fără nici o rușine, a o prepune au îndrăznit, precum cititorîl și mai pre larg la acelaș hronic o va puté citi; iară noi acásta a mai lungi părăsînd, datorîia adeverinîi istoricești ne siléște, ca să cercăm, și aflând să arătăm, de unde iaste începătura aceștiî basne, și cum și în ce chip până la acel mázac Simion, au așuns?

CAPUL XIII.

Arată-să din ce izvor s'au scurs piştélنيٹا aceştii puturoase Basne.

În ce chip limpede apa izvorului din curgéré sa, în piştélنيٹă, şi în bălţi stătătoare oprindu-să, să strică, şi gré putoare de glod, sau de alt miros neplăcut, sloboade; aşé povésté a unei adevărate istorii, în urechile, şi gurile a unor băsnuitori căzind, în putoase şi grozave blojituri, să prefacă; iară precum mulţi ca aceşté, prin mai toate vacurile să să fie tâmplat, şi cu a lor blăstămâtie, câtă tulburare, şi stricăciune să fie aducând istoriile adevărate, frumos ne arată Cornilie Agrippa, carté pentru deşir-tare ştiinţelor, cap pentru istorie; din cari şi ca cari să fie fost şi Simion acesta, din cuvintele, carile acmuş de faţă le vom aduce, fără prepus să va cunoaşte. Însă iarăşi el să nu fie avut cap, carele să poată d'intreg a scorni, şi a tocmi mincună ca acăsta, prostimea voroavii îl arată; care lucru noi, prin multă vréme în cumpăna socotélii cumpănindu-l şi ispitindu-l, până mai pre urmă am socotit, că basna la adevăraţii istorici loc ne având, iarăş la băsnuitori trebuie a să afla. Şi aşé cărţile istoricilor într'o parte lăsind, de a le băsnuitorilor, cu mare osirdie ne-am apucat; că precum uréchia hireşă, care iaste mai aproape de cât toate urechile, de gura mincunoasă, ce iasă dintr'ăcă gură nu aude, aşé sufletul odihnă nu poate afla, până nu găseşte adevărul, carile îl ciarcă, orî cât de departe, şi orî cât de cu trudă i-ar fi a-l nemeri. Aşé dară după câtă-va pierdere de vréme, şi de osteninţă, până mai pre urmă am dat peste un hronic bulgăresc, cu limba slovenescă, însă fără numele şi fără porecla izvoditorului scris; în mână luându-l, scriitoriu i-aş zice au arătoriu, nu putem alége; căci ca cum am fi intrat peste nişte ti-noasă piştélنيٹă, şi glodoase tinî, şi bălţi; fără pod, fără drum, şi fără nici o potică de mărs, sau de trecere, aşé blosticăind mai mult, de cât mărgând, până mai pre urmă agîunsem la cuvântul himicilor, adecă la capul mort: de la carile isvorăia zisa, mai denainte puturoasa basnă, pre caré din cuvânt în cuvânt a o tăl-

măci, și cititorîului, pentru privala, înnaite a-î o pune, nu ne vom lenevi. Fost-au (zice hronicul bulgăresc) odânăoare în țara ungurîască un Vladislav (căruia Simion îi zice Laslău) Craîu, carile să să fie sculat cu oaste asupra lui Ștefan craîului bulgăresc, iară pricina căci să să fie scornit acastă nepriîetenie între acești doi crai, zice, să fie fost acasta: căci Ștefan craîul bulgăresc, luând de la împăratul Țarigradului titul și coronă de craîu: Vladislav de ravnă și de zavistie nesuferind, (căci el singur numai pre atunci cu titul de craîu, zice, să fie fost) să-î fie poroncît, sau craîu să nu să scrie, sau să știe că să va rădica cu oaste asupra lui: și cu cuvântul de odată, cu multe oști rădicându-să, au purces asupra lui Ștefan. Ștefan craîul să fie avut un frate, pre carile să-l fie chemat Sava, și să fie fost și mitropolit a toată Bulgărimé. Decî înțelegând Ștefan craîul Bulgăresc, că-î vini asupră Laslău, îndată să fie trimis înnaite lui solî pe frate-său Sava mitropolitul; pentru ca cu cuvinte de pace și creștinești, doară l'ar pute întoarce dintr'acé nedriaptă socotélă, ceș bagasă în cap. Sava dară mitropolitul mărghînd la tabăra lui Laslău, și cu mare umilință, și creștinéscă plecăciune soliîa dându-și, să-l fie rugat, pentru ca să să părăsască de acé oaste, fără nici o dreptate rădicată; ce înpietrită inima Ereticului Laslău (așé numéște hronicul pe catholicî, ereticî) nici de cum ascultare rugămintelor Savei a da, să nu fie primit. Sava mitropolitul, vîzînd, că cu voroava, și rugămenté cătră om, ce-va nu foloséște, să să fie întors către Dumnăzău a să ruga; și stînd o zi și o noapte în rugă necontenit, cu fierbinți lacrămî să fie cerut agiutorîu de la Dumnăzău; pentru ca să întoarcă înpietrită inima lui Laslău, și să nu-l lasă cu pricina lui, să să vërse atâta singe nevinovat. Dumnăzău, carile ascultă ruga acelor ce i se roagă în credință, și a Saviî lacrămî vîzînd, și rugăminté ascultându-î, să fie poroncît nuîrilor, să nu mai ploae, iară Soarelui să vërse căldură, oamenilor, și dobitoacelor nesuferită; caré după poronca lui Dumnăzău făcându-se, toate isvoarăle și apele mai micî să fie săcat, iară apele céle mai mari, atâta să să fie încălzit, cât s'ar fi părut că fierb, și încă ce iaste și mai mai de mare minune, că și vinul, și alte félluri de băuturi, ce purta Laslău cu sine în tabără, nu numai

căci s'au fost stricat, ce încă de atocma cu apa undezată, înfierbântându-să, să nu să fie putut bé. Decî oasté lui Laslău într'atâta arşiţă, şi sête ce să afla, macar că apa cumuş era fierbinte, cu larg gâtlej înghiţiia, ce nici de cum sête să-şi potoléscă, să nu fie putut. Sava, de minuné acasta, de la Dumnăzău înştiinţindu-să, pentru ca să-ş bată ġoc de Laslău, să fie trimis la dânsul jeluindu-să, că pişare de sête, şi să i să fie rugat, să-i trimaţă vre un félîu de băutură, pentru ca să-ş răcoréscă inima. Laslău să-î fie răspuns, precum el şi toată oasté lui, aceiaş nevoie pate, şi precum ce să-î trimiţă de băut nu are. Atuncé Sava, tocma ca Ilie, iarăşi lui Dumnăzău rugându-să, să fie poftit, să sloboază nuăriî pîatră în chip de ghîaţă, caré peste toată faţa pămîntului să cază; iară în tabăra lui Laslău nici un grăunţu să nu pice. Dumnăzău şi de acasta făcînd după voia Savei, el să fie culos pîatră de ghéţă multă, şi puind-o într'un blid mare, să o fie trimis dar lui Laslău. Laslău văzînd ghîaţa, şi apoi înţelegînd şi minuné, caré prin gura Savei au fost lăcută, nu numai pace véenică cu Stefan craiu, să fie făcut, ce încă şi eresîia lepădînd, să să fie botezat; (ca cum adecă catholicîi n'ar fi botezaţi!) şi singur Sava mitropolitul, din sfînta scăldătoare priimindu-l, să-î fie pus numele Vladislav: şi fiind el mai denainte eretic, şi mag, adecă vrăjitorîu, să fie vinit la pravoslavie, şi mai pre urmă şi sfînt să fie ieşit

De Laslăul dară lui Simion, de eresîia, de botezul, şi de crăiia lui aşé; iară pentru alaltă a basniî parte, purcede înna-
inte, iarăşi acela hronic, povéstînd.

Acest Laslău, zice, crăînd în ţara unguréscă, s'au sculat Batie cu nenumărată mulţime de oaste tătărăscă, şi suppuind supt sabie, şi supt foc ţara Moscului, a Litfiî, şi toată crăiia Leşéscă, apoi au intrat şi în ţara unguréscă, şi până la scaunul crăiîi agîiungînd, mare moarte în oameni, şi stricăciune pămîntului au făcut, (macar că numele cetăţiî scaunului unguresc nu pomenéşte, ce zice numai, c'au fost o cetate pré tare, şi din toate părţile cu apă încunġurată). Laslău craiul unguresc văzînd, că cu ce să sté înpotriva atâta genune de Tătari, nu va puté, cu puţinei cariî pre lângă dânsul s'au tîmplat, să să fie închis într'acé cetaté: şi tri-

mișind soli pre la toți craii, și domni creștinești, și mai cu dedins la împăratul Râmului, să să fie rugat să-i dé agiutoriu, să poată sta împotriva, a nepriiatin și vrăjmaș de obște a tot némul creștinesc; ce puțin și mai nemică agiutoriu au putut de la dânșii lua. De care lucru Ladislau de tot agiutoriu omenesc părăsit, și de ale sale puteri slab și neputincos văzindu-să, să să fie suit într'un stâlp de marmure, atâta de înalt, cât de abia i s'au fost văzind vârful. (Caută de te miră stâlpul de marmure bulgăresc cât ăste de înalt), din vârful acelu stâlp privind Laslău cum ard, și pradă pe denafară Tătarăi lui Batie, cu lacrimi fierbinți să fie început a să ruga lui Dumnăzău, ca numai din ceriu doară să-i trimită agiutoriu, carile să-l izbăvască, și pe dânsul, și pe țara lui de supt focul, și sabia Tătarălor. Iară lacrimile lui Laslău, carile au fost vărsind, atâta să fie fost de fierbinți, și de iuți, cât stâlpul acel de marmure, din vârful până în temelie, să-l fie potricălit. (Acésta poveste ăste căria noi Moldovenii îi zicem, mincună cu coarne). Așé Laslău fiind cu tot gândul cătră agiutorul din ceriu, și cu trupul asupra stâlpului rădicat; de năprasnă să fie văzut un cal pré frumos, înșelat, înfrănat, la rădăcina stâlpului; de nime neținut stând, și pre șé să fie avut un topor, de cele lungi în coadă (carile poartă la noi ungurénii), el la cal uitându-să, să fie auzit un glas că-l strigă: Laslee, Laslee! el întorcându-ș ochii să fie văzut un om bătrân, carile să-i fie zis: Nu te téme Laslăe, căci Dumnăzău au căutat spre lacrimile tale, și au ascultat rugămenté ta; și ȝ-au dăruit biruință asupra vrăjmașilor Busurmanî. Acésté zicând bătrânul acela, să să fie făcut nevăzut. Laslău pricepând, că agiutorul îi ăste trimis de la Dumnăzău, coborându-să de pré stâlp, să fie încălecat pe calul cel năsdrașan din ceriu cuborât: și să fie luat amănă toporul cel din aer călătit, și așé îmbărbătând pré cei puținii al săi, ce avé în cetate, să fie deschis porțile, și fără veste să fie dat năvală Tătarălor, cariî acmu ardé și pradă tărșul pe denafară cetății; iară Tătarăi văzind, că li s'au pornit Laslău asupra, că morții de frică, dé nemică altă apucându-să, numai de fugă să fie plecat Ladislau cu Ungurii săi tot déproape gonindu-i, și fărâșându-i, mulțime de dânșii să fie omorîți. Iară Batie ȝa-

nul văzind răzsipa Tătarălor săi, și biruința la Ungurî a vini, altă ce au avut cu prada agonisit, să fie lepădat tot, și numai pe sora lui Laslău, (pre caré cu câte-va zile mai denainte au fost robit-o) pe sapa calului după sine aruncând-o, să fie plecat fuga; socotind ca doară cu fuga, va puté scăpa. Ce Laslău craiul de cât toîi și mai vitéz, și mai vârtos fiind, să fie luat în goană pe Batie, și agiungându-l din dos, n'au fost putând să-l lovască de soru-sa, pentru caré să fie zis : soro, plăcă-ți capul într'o parte, pentru ca să poești lovi pe păgânul. Ce soru-sa mai mult păgânului agiutând, de cât frăține-seu, orî când să întindé Laslău cu toporul să tae capul lui Batie, iară ia să să fie fost plecând într'acé parte, și să-l fie fost scutind; (căci acmu Batie ș'au fost-o luat muțare, și ca o muțare mai iubila viața bărbatului, de cât a frăține-său). Laslău până mai pre urmă, cunoscând precum soru-sa în tot chipul siléște, să apere pe Busurman, și mai mult feréște viața lui, de cât a frăține-său, într'amândoi ca nniște nepriătinî, tot odată toporul să-ș fie îndreptat: și așé de tare să-i fie lovit, cât cu o lovală pe amândoi de odată să-i fie despicat, din cap până în oblâncul șélii. Așé vitézul acela Laslău, după ce au ucis și pe Batie, și pe soru-sa, cu mare izsbândă la cetateș întorcându-să, să fie poruncit, să să ia sama Tătarălor, pre cariî i-au prins vii, și după ce au aflat mulțime de dânșii fără număr de multă, să fie zis, că orî cariî din păgânî ar vré să să botéze, să fie ertați; iară cariî a să creștina n'ar priimi, pre aciia pre toîi, până la unul, să-i omoare; și așé să fie și făcut.

Iară boșeriî ungurești, și cetățeniî, împreună cu tot nărodul, vrând ca pomeniré slaviî lui Laslău în véci nemuritoare să rămăe, făcând chipul lui Laslău de aramă vărsat, pe cal călare, și în mână toporul țind, să-l fie pus în vârful aceluî stâlp, pre carile s'au fost urcat Laslău, când ș'au fost rugând lui Dumnăzău, carile, zice, că și până astă-zî stă. Acesté dară sint, carile de Laslău vrăjitorul, apoi și sfântul, povéstéște hronicul bulgăresc; și tocma ca acésté și mai pre urmă am aflat, și la un hronic rusesc, carile să cunoaște, că din cel bulgăresc, acastă povéste din cuvânt în cuvânt să o fie luat; iară alalte câte mai mult adaoge Simion, sau altul asémené lui măzac mai denainte de cât dânșul,

adecă de Româniî cei din temnițele Râmului scoși, și într'agiu-torul lui Laslău trimiși, de unde să le fie scornit, nici cum mai mult a afla nu putum, fără cât socotim că din istoria a doi crai, pre doaă deosăbite vrémî tâmplată, o basnă cîudată ca acásta alcătuind, prostimiî să o crîază, cu condeîul hărțiîa au muruit; iară cum dintr'acése doaă adevărate istoriî, o basnă să să fie scornit, iată aici vom arăta.

CAPUL XIV.

Arată-să. precum acéstă basnă cu Laslău, iaste scornită din istoriîa adevărată, a doi crai ungurești.

Nu nî-au eșit din minte, iubite cititorîule, că gîuruința noastră au fost, ca fără nici o durere, sau bucurie a inimîi, orî-ce streiniî, de némul nostru, verî bine, verî rău în scrisorile sale, ar fi pomenit, fără nici o înpotrivire, din gîndul nostru macar un cuvânt să nu adaogem, și nici alt fêlîu de probozire să le dăm, fără numai, iarăși în ce și cu ce alîi istorici, de credință vrédnici, i-ar dojeni; însă acásta noi pentru istorici, și pentru cariî macar cât de pe puțin în numărul scriitorilor sint priimiți, am gîruiut: iară nu și pentru blojviitori, și din toată căraré istoriîi adevărat rătăciți. Pentru care lucru ertare de la cititorîu poltind, ne vom apuca, ca cât mai pre scurt vom puté, căptușala aceștiî basne, până la golicune să o descoperim, și la trupul ei cât de grozavă, și de scârnavă să fie, tuturor să o arătăm.

Fără nici un prepuș sintem, precum basna acásta, din doaă adevărate istoriî a doi crai, (cariî prin deosăbite vrémî au crăit în țara ungurească) să o fie alcătuit orî Simion, orî cine altul ar fi fost cel din tâi a ei scornitorîu. Decî o istorie iaste, caré s'au tâmplat pré vrémile lui Solomon, și a Gheiziî fraților, cariî pe la anul de Hs: 1062, au fost amândoi înpreună crai țărâi ungurești; iară alta pe vrémé a Beliî al patrulé, fióorul lui Andrei al doilé, carile au fost crai pe la anul de la Hs: 1235, precum scrie Anton Bonfin la acelaș annî; unde pre larg de lucrurile în vremile acelor crai tâmplate pomenése. Așijderé, Hronologhiîa lui Avram Barclai mărturisește, précum între acești doi crai, aproape de

doază vacurî, adecă doază sute de ani, să fie trecut. Întâi dară în-sămneze cititoriul nostru, că basna bulgărescă zice, precum Batie au fost acela, carile întrînd în țara ungurască, l'au omorât Las-lău cu toporul; iară istoriia adevărată a lui Bonfin și alții toți, cari după Bonfin au scris, zice, precum când au intrat Batie în țara ungurască, au fost craiu Bela, fióorul lui Andreiu, unde altă nu vei auzi de la pomenitul Bonfin, fără numai, că biruind Batie pe Bela craiul cu războiu, toată țara ungurască supt foc și supt fier să fie pus, și precum Bela scăpat de toată nedejdé cu puținî să fie hălăduit la Austriia, și acolo cu multe nevoi și becisnicii, să să fie izbit, aproape de patru ani: adecă până când Batie cu Tătarăi săi de pradă și de moarte săturându-să, de bună voe iarăși s'au întors în tătarame, de unde eșisă; într'un cu-vânt, cât au stătut Batie în părțile țărâi ungurești, istoriia tot rău peste rău, și moarte de foc, și de fier pomenéște, iară pen-tru biruință asupra Tătarălor, macar o slovă nu să află, și așé basna pentru Români de la Râm, Craiului unguresc în potri-va lui Batie, într'agîtoriu trimiși, și biruința craiului unguresc (precumuș iaste firé basni) iase adevărată mincună; nici cu altă povéste din istorie basna ácasta a potri-va putem, fără nu-mai doară de va fi citit mazăcul acela, pentru Comani Romani, căci pe vréme Belii acei Comani au fost lăcuind prin Po-doliia țărâi leșești, și sculându-să o samă din trănșii, au măr-s de s'au închinat craiului unguresc, și s'au botezat cu toții, că-rona craiul li-au dat loc de așezămînt în țara ungurască, piste apa Tissei de cîia parte; ce ácasta povéste nici o potrivire cu basna avînd, să vinim la povésté lui Vladislav, căruia hronicile îi zic cel sfânt, carile au avut multe și vrăjmașe războaie cu Unii, și cel mai groznic pe urmă cu Ghîula Domnul Unilor, iară nu cu Batie; caré povéste multă asămănare avînd cu basna lui Simion, cât să va puté mai pre scurt și mai curat, aici o vom arăta. Bonfin pentru lucrurile ungurești iscusit istoricu scrie: precum crăind în țara ungurască Solomon, la anul de la Hs. 1062, s'au sculat Ghîula, hanul Unilor și cu mare pradă au în-trat în țara ungurască, în potri-va a căruia Solomon Craiul în-preună cu frații săi (cari și Hatmani oștilor era) cu Gheiza și cu

Bonfin decad.
2, cap. 8.

Bonfin Decada
2 cap 8.

Bonfin acoloș.

Ladislav (pre acesta poate fi înțelegé mázacul Simion, să fie Laslăul lui), și cu toată oastă, caré după strâmtoaré vrémiș au putut strânge, mărgând, li au eșit înainté la cetaté Doboc, supt muntele ce să chémă Herlem, unde vrăjmaș din trâmbe părțile războiului făcându-să, fură Unguriș biruitoři. Aicé zice Bonfin : «Nu putem tréce cu cuvântul, minunat lucrul, carile au isprăvit «Ladislav. Că văzind Ladislav pre un Un, carile o fată fióoară apucând, o aruncase pe cal după sine, și cât ce puté să scape «fugiș : s'au luat Ladislav a-l goni, și pentru căci i să păruse, «că ȳaste fata episcopului de Varadin, și pentru mai cu dedins, «ca să-ȳ scutéscă curata-ȳ fióorie, din spurcăcune păgânului, cu «tot dédinsul îl întiriș, și acum din cal așungându-l, însă și de «rană ce avé fiind oare cât slăbit, și pentru ca nu cum-va pe fi- «óoară să lovască ferindu-să, au strigat : o fióoară ! dă-te șos de «pe cal, și împreună trage cu tine și pe păgânul răpitoriș. Fi- «óoara cuvântul lui Ladislav cu lucrul îndată plinind, și apucând «pe păgân, l'au pornit de pe cal, și amândoi au căzut de pe «cal la pământ. Ladislav dacă au văzut pe Un dat șos, socoti, «că nevrédnic de bărbățiș sa lucru va fi, de nu va descăleca «și el, și singur la singur să margă : și așé îndată descălecând, «și de luptă apucându-să, că toporul (carele după obicéșul un- «guresc purta) lovindu-l, ȳ-au zburat capul. Unș din istoriciș (zice «Bonfin) scriu precum luptându-să Ladislav cu Unul, fióoara să «fie apucat săcurea, și ȳa să fie tăiat capul Unului. În potrivă scriu «alșii, povéstind : precum pentru Un să să fie pus, și să să fie rugat «lui Laslău să nu-l omoară. La acástaș povéște adaog alșii, (zice «Bonfin) precum Ladislav să fie avut un cal, carile nu numaș de pi- «óoare să fie fost mai bun, și la trup mai frumos de cât toșii caiș, ce «încă și la fire, cu multul pe toșii să fie covârșind, căci voia și pofta «Domnului său, ca cum ar fi avut mente, au fost pricepând. Așé au «fost învățat, cât în răsboi și el pre neprișatin cu gura au fost «apucând, și dându-l șos, cu pióoarele l'au fost stropsind ; de la «stăpă(nul) său macar odată n'au fost fugind, și la loc de primej- «die mare isteciună priceperiș, au fost arătând. În scurt Bonfin «atâta va să zică de calul lui Ladislav, cât zic Arapiș de Chio- «heșlianiș săș ; și puțin mai șos, ȳarăș la acelaș loc, zice Bonfin,

«atâta fărâmură și omor au făcut Unguriî în Unî, cât nicî unul
 «macar de poveste n'au scăpat. Îară Solomon craîul cu fraîiî săî
 «Gheîza și Ladislav, cu mare izbândă și biruință ca acăsta, mul-
 «țime de robî de la păgânî mântuind, și toată prada întorcând,
 «cu slăvită bucurie s'au întors în țara ungurésă, unde zua bi-
 «ruințiî între praznicile annuluiî puind, cu veselie de obște, și
 «cu cântăriî svinte au mulțămîl lui Dumnăzău.» Îa aminte aici
 fiete cine, și socotîască cursul istoriîi adevărate, adecă de băr-
 băîia și vitejiîa lui Ladislav; de fiçoara, caré au scos-o de la
 păgân; de toporul carile au tăiat pe Un cu dânsul; de aceiaș
 fată, cum după socotéla a unor scriitorî, au fost căzut cu ru-
 găminte la Ladislav, pentru stăpănu său; așijderé bunătate și
 pricéperé calului deosăbită dintr'alte dobitoace, precum zic proștiî
 noștriî, ca cum ar fi fost năzdrăvan, căci au fost putând alége
 cine-î stăpănu său, și cine-î nepriîatin, înpotriva a căruîa înpre-
 ună cu stăpănu său s'au fost bătând: și precum la vréme de
 primejdie, macar slobod, pe stăpănu său n'au fost părăsind; și
 altele pe amănuntul câte mai sus am pomenit, de le va lua
 cine-va sama binișor, au nu toate aîavé arată, că din curată a
 adevăruluiî istoriîi fântână, piștelnița basniî bulgărești să să
 fie abătut, și în gura minciunosului ca n'tr'o baltă stătătoare
 să să fie înpuțit? Așijderé alalte a basniî părți, carile urmază
 de unde l'au zmult, și cum l'au în minciuna lui schimosit,
 îată acum vom arăta. Acelaș istoric Bonfin, istoriîa sa innainte
 ducând, zice: «După ce au căzut între Solomon, și între La-
 «dislav vrajbă, Solomon au făcut legământ cu Cutesc domnul
 «Unilor în potrivea lui Ladislav: într'acesta chip, ca Solomon să
 «dé muîare pe fata sa lui Cutesc, și tótă Transilvania, adecă țara
 «Ardélului, să ó dé să fie vécinică moșie Unilor.» De aice aîavé
 să cunoaște, că băsnuîtorîul îndărăpt puind cuvintele poveștiî,
 și numerele schimbând, zice: «că Batie au fost luat întâi în ro-
 «bie, apoi și muîare pe sora lui Ladislav; îară istoria înpotrivă
 «zice, că Solomon pentru ca mai tare și vécnic legământ să facă
 «cu Unî, ș'au fost tocmit, să dé pe fata sa muîare lui Cutesc
 «Domnului Unilor. Așijderé istoria scrie, precum Solomon pen-
 «tru dreptaté sa ar fi putut să éară agîutorîu de la înpăratul

Bonfin Decada
 2 cap. 4.

«Henric, (căci pe atunci acela era împărat împărăției apusului), însă aceia, zice, că n'au făcut-o, pentru căce știia, că Chesarul «era înpicdecat cu oștenire în doaa părți, căci și Papa, și Saxo-niî tot odată, i s'au fost sculat cu oști asupra. Iară basna spune, «precum Laslău să fie cerut oaste într'agîtoriu înpotriva lui «Batie, și a Tătarălor lui, și ce Solomon a isprăvi, nici s'au is-pitit; iară basna zice, că Laslău cerșind agîtoriu, au și luat: «adecă tâlharii acei în temnițele Rămului, de atâta vreme închiș.

Bonfin înaintea voroava țiindu-și, zice: «Ladislav după ce au «gonit pe Solomon de la Crăiia, și au apucat el scaunul și toată «stăpânire, fără zăbavă s'au sculat Hatmanul Unilor Copulh, fi-«corul lui Crul, și întrând în țara Ardélului, până la Varadin, și «până la Tocaî, foarte rău au prădat-o: și mulțime de robi și de «plian apucând, s'au fost întors înapoi, și agîlungând la apa Ti-«mișului, (de pe acásta apă cetate Timișvariului ș-au luat nu-«mele), acolo la trecătoare i-au înpresurat, și Ladislav cu oștile «sale dându-le năvală în malul trecătorii, mare vărsare de singe «de ambe părțile s'au făcut: ce robii văzind agîtoriu, ce le venise, «toți odată unul altuia legăturile deslegând, cu muțari, cu copii «au dat și ieși de altă parte năvală în Unni, și așe de o parte «Ladislav cu Unguri, iară de altă parte robii, dând războiu băr-«bătește, până mai pre urmă au biruit pre Unni, și atâta i-au omorât, «și i-au înecat, cât mai mult de unul (căruia i-au fost numele Se-«cheno) viu n'au scăpat. Mai pomeneste și acésta Bonfin, că La-«dislav, după ce au agîuns în urmă pe Unni, și văzind atâta mul-«țime ce era, întâi să fie stătit la rugă și cu fierbinți lacrimi «să să fie rugat de la Dumnăzău agîtoriu, socotind că singură «putere sa nu iaste, să să puia înpotriva a atâta păgânătate.» So-«cotescă și aici cititoriu, și cunoască schimositura basni, care pentru Copulh, pune pe Batie; pentru apa Temișului, pune a Si-rétului; pentru lacrimile lui Ladislav în malul apei, pune a lui Laslău al său, în vârvul stâlpului celui de marmure; și pentru robii ce ș-au sfârmat legăturile, ș au dat lui Ladislav, și șie a-gîtoriu, pune pe tâlharii din legăturile temnițelor Rămului; iară de unde să fie luat Băsnuitoriu de zice, că acel împărat a Râ-mului s'au fost gîurat, nime de sabiia lui să nu moară, acásta

Bonfin acoloș.

nicî cum a o dosloşi n'am putut, căci nicî un istoric să aibă ceva asămănare cu această basnă cevaş să scrie n'am aflat: fără numai doar de va fi schimosit cuvintele lui Ladislav, carile pentru Unniî biruiţi, cătră oastea sa zice, şi în locul lui Ladislav va fi pus pe împăratul Râmului, iară cuvintele lui Ladislav, Bonfin aşé le poménéşte: *Parcite humano sanguini milites, parcite. Sat cruoris hostibus effusum. Fugientem c oite multitudinem, ut si forte ad orthodoxam fidem animum avertere voluerint, Dei populum amplificemus. Adecă: Cruţaţi, oştaşilor miei, cruţaţi singelui omenesc; destulă vărsare s'au făcut de singe neprietinesc. Prin-deţi numai (iară nu omorâţi) mulţimé ce fuge, cândallé să vor întoarce cu inima cătră credinţa orthodoxiî, şi vom înmulţi poporul lui Dumnăzău.* Bonfin acoloş.

Maî iaste a lui Ladislav şi altă povéste, în caré Bonfin aşij-déré pomenéşte: Precum alaltî Unî auzind de prăpădiré Dom-nului lor cu toată oasté în ţara unгурiасă, cu toţiî să să fie scu-lat, şi încă luând în soţie şi pe Comanî şi pe Amaxoviî, şi pe Ruşî, de iznoavă să fie întrat cu pradă în ţara unгурéсă, cărora Ladislav cu oaste înnainte eşind, ca şi pe cei din tăi, încă şi mai rău să-i fie bătut, şi aşéşi singur cu toporul ce purta, să fie tălat capul lui Ac, Domnului Unnilor. Bonfin acoloş.

Aşijderé dintr'altă povéste a lui Bonfin, tot acoloş puţin mai gos, poate să fie mutat basna numele apeî Visla cu Sirétîul. Căci La-dislav văzind că Ruşî în războiul din tăiu s'au fost însoţit cu Unniî, pentru mai cu multul să-ş răsplătéсă şi asupra lor, ce Ruşî la pace cu rugăminté plecându-să, ş-au aşazat lucrurile cu Ladislav; iară Léşî tot în pizma lor stând, Ladislav greu, însă cu biruinţă războiu au avut cu dânşiî, şi aşé după biruinţă, tot aruncându-î, şi sfârmându-î, să-i fie gonit până î au trecut peste apa Vistuliî. Ră-mas-au acmu să videm, de unde s'au scornit şi mincîuna pentru stâlpul, carile zice Bulgarîul, precum să fie rădicat cetăţeniî în slava lui Ladislav. Ce şi acésta tot din istoria lui Bonfin să fie căptuşită aľavé iaste; că Bonfin zice: «Ladislav, după ce au dobândit atâté «biruinţe asupra tuturor nepriătinilor săi, să să fie dat câtă-va «vréme odihnei, în care vréme în chip de vânătoare trecând «pre locul, ce să chémă Batorian, cu îndemnare ceriасă înbifat Bonfin acoloş.

«fiind, acolo în slava pre curatei fîcoare, pe apa Hrisului, să fie «zidit o beserică pré înnaltă și pré frumoasă.» Acesté sint dară războaiele, și biruînțele, carile istoriile adevărate pomenesc, să fie avut Ladislav, ce l'au poreclit sfântul, asupra Unilor, pre carile Hloricariî (îară nu hronicariî) pomeniî, amestecându-le, și schimosindu-le blăstămățește, cu duhul minciuniî le-au spurcat, și ca un stârv lângă drum mort, carile nările drumeților bântuîaște; așé eî urechile a multora cu minciuna ácasta înplând, de atâta vréme până acmu, cei mai proști la socotélă, și în istoriile adevărate ne ispitî, în loc de istorie adevărată, au crezut-o. Ci noi, pentru ca să doslușim ácasta, poate fi mai mult ne vom fi zăbovit, de cât răbdăriî cititorîului nostru, ar fi trebuit. Acmu dară basnile, iarăș băsnuitorilor lăsind, la rândul cuvântului să vinim.

CAPUL XV.

De păréré aceloră, cariî priimăsc, precum coloniile Românești de la Traian, să să fie așezat în Dachîa; însă pe acélés alți împărați următorî, iarășî să le fie rădicat, și să le fie tras înnapoi.

Acastă păréré a multor din scriitorî, macar că cu câte-va vacuri după vițața lui Traian, la ivală au eșit, și rândul eî ar fi poftit, ca la locul și la vrémé, ce s'au tânplat, acolo să o aducem; însă noi puind în socotélă, ca până a nu aduce la mijloc mărturiile scriitorilor, pentru așezământul Romanilor în Dachîa, și pentru ne curmat traîul lor în trânsa, întâi cevaș macar ne zis, și ne arătat să nu lăsăm, orî ce într'alt chip și împotriiva socoteliî de obște, s'ar păré. Acastă dară povéste precum Romanî de la Traian împărat în Dachîa puși, și așezați, mai pre urmă Avrelie împărat, iarăș să-î fie trecut peste Dunăre în Misîa, la câi-va istorici, (a cărora credință nu să poate lepăda), pomenită o aflăm.

De la caré cei ce vor, și să silesc să aréte, precum Româniî noștriî, să nu fie din Romanî trăgându-să; pareli-se că tare putére agonisesc. Argumenturile dovédiî lor, cu această povéste, din cei mai vechi istorici, cariî de această povéste să fie pomenit, sint: Vopiscus, Iornandis, Suida, și câi-va alțiî acestora următorî. Ce

Vopiscus mai pre larg, și mai curat scriind, precum sint cuvintele lui, aici le vom aduce: «Avrelian, zice, Dachiia peste Dunăre, pre caré Traian o făcuse provincie Româneasă, pustiindu-«să toată Ilirie, și Misia, socotind că nu o va mai pute ține, au «scos din cetățile, și din locurile ei pe Români, și i-au așezat «în mijlocul Misii; și i-au mutat numele, zicându-i Dachiia, caré «acum desparte Misia de sus, de la Misia de jos: și fiind mai «denainte Dacia denastânga Dunării, (precum curge spre mare), «acum cé de Avrelian descălecătă, stă denadrepă Dunării». Acastă poveste atâta iaste de adevărată, precum iaste și povesté, caré arată descălecătura Dachiiei cu Români de la Traian, (precum și mai pre larg să va vidé unde va vini rândul istoriei, să însămnăm lucrurile tânplate, pe vrémé acestui Avrelian împărat). Însă noauă frumoasă, și ne biruită dovadă ne dă acest istoric, împotriva acelora ce nici cum nu priimăsc, Români din Dachiia să fie Români de la Italia, de vréme ce curat arată că Avrelian au rădicat Români de Traian puși în Dachiia, și i-au trecut numai peste Dunăre în Misia. Iară de la așezământul Romanilor în Dachiia, până la acest Avrelian, au trecut la mijloc, 167 de ani, prin care vréme Romanii, necurmat în Dachiia au lăcuit; iară precum aceiaș Romanii să să fie întors iarăș în Dachiia, și deciia nici cum vre odată să nu o fie mai părăsit, ce așes până la vremile noastre, tot într'ânsa, ne curmat să fie lăcuit, tot trupul istoriei noastre va arăta: aducând mărturiile a scriitorilor, cari după vrémă, și după împărații ce împărăția, au însămnat de lucrurile Romanilor, carile s'au tânplat în Dachiia. Însă aici nu vrum să trecem cu condeul ne socotită îndrăznéla lui Stanislav Sarniție, carile vrând Români noștri nu din Romanii, ce din Dachi celi vechi, să să fie trăgând, să aréte, apucă aceste mai sus pomenite cuvinte, și după a sa plăcere mutând gândul, și socotéla scriitorilor celor vechi, într'acesta chip zice: «(Sloboziile acélé a lui Traian împărat, Adrian, și alți împărați mai pre urmă, iarăș li-au dus înapoi la Italia).» Aici Sarniție în locul lui Avrelian, (carele precum zisem, au fost cu 167 ani mai pre urmă) pune pe Adrian, carile au stătit la împărăție îndată după moarté lui Traian; și în locul Misii, pune Italia,

Acasta veți afla
și la Bonfin de-
cada 1, cap. 1.

Sarniție Carté
6, Cap. 18.

care cuvânt, nici un istoric nu l'au zis. De pe acéste abătute din-căraré adevărului, a lui Sarniție cuvinte, cât să fie de schiopă-tând istoria lui, pentru némul Românilor, fiete cine poate cu noaște, nici mai mult ar fi trebuit cu une cuvinte fără temeiu ca acésté auzul cititoriului să supărăm; ce fiindu-ne datorîia, cevaș ne zis, adecă, ce la alții, pentru moșîia noastră, pomenit să află, să nu lăsem, precum înnainté își mai lungéște părére, așé din cuvânt în cuvânt aicé a o arăta nu ne vom lenevi. Într'alt loc a istoriîi séle, Sarniție tocmindu-ș poate fi greșala, pe Adrian lasă, și de Avrelîan să apucă; însă și așé altă socotélă împotriva socotélii sale ceî din tăi, singur șîia își scornéște: adevérind, că de au și rădicat Avrelîan acéle slobozii a lui Traîan; însă mai mulți din Romanî să fie rămas în Dachîia; ce să vinim la cu-vântele lui. «Avrelîan, zice, macar că acéle leghioane Italie-«nești, pre carile Traîan odînăoară în Dachîia le băgase, înapoi «le au scos; însă coloniî (ca cum am zice țăraniî ceî mai proști), «și cariî grija casii purta, acoloș au rămas, cariî cu deprin-«deré graîului lătinesc, au stricat limba cé slovenéscă, cu caré «și acmu Valahiî să slujesc.» O minunate Sarniție, cum poți îndrăzni, că Româniî din Dachia, astăzi grăesc limba slovenéscă, cu cé lătinescă stricată? cum nu te uîți la alții, și mai vechi, și mai de ispravă de cât tine istoriciî, cariî într'un glas mărturisesc, că limba Românilor din temeîul ei, îaste din cé lătînîască, noi mai mult ceva în potriva lui Sarniție a zice nici îndrăznim, nici ne trebuîe, fără cât în limba noastră îl întrebăm: ce faci Sarniție, lătînéște î-am zice: Cvid fașis Sarniți; slovenéște: Čto délaîši Sarniție; și de acastă proastă întrebare, el singur socotéscă, limba româniîască din cé lătinescă, au din cé slovenéscă, îaste stricată? Ce noi pentru a lui Sarniție părére mai puțină griă purtând, ne uîtăm la ceî vechi și de crédință vrédniciî istoriciî, cariî cu bună samă pomenesc, precum Avrelîan să fie mutat pe Romanî din Dachîia în Misia. Hoc opus, Hic labor, acesta-î lucrul, aicé îaste ostenința, pentru ca să cercăm, și îarăș din istoriciî, în cuvin-tele a cărora prepus să nu fie, să arătăm, precum de au și tre-cut Romanîi din Dachîia pe vrémé lui Avrelîan în Misia, îarăș încurând să să fie întors, la locurile sale céle de moșia, adecă

în Dachiya. Ce această fiind tot propozitul istoriiei noastre, put-se-va, nedejduesc, a să înștiința cititorul nostru din tot cursul hronologhiiei, unde pre la locurile trebuitoare, în destul mărturiilor înainte să vor aduce. Iară acmu vine rândul să arătăm cé mai de pre urmă socotélă, adecă să aducem toate mărturiile istoricilor, pre scurt, carile dovedesc, precum Dachiya au fost de la Traian împărat, cu cetățenii și slujitori vechi Romanii, descălecată, și decița precum aciiași Romanii să fie moșii strămoșii Românilor, cari și astăzi în părțile Dachiiei lăcuiitori să află, adecă Moldoveniiei, Munteniiei, Maramorășeniiei, Româniiei de peste Dunăre, și Coțovlachiei, din țara grecăscă, căci toate aceste năroade, dintr'aceiaș Romanii a lui Traian, să fie, nu numai limba și graful, ce și a tuturor vrémilor istoriiei mărturisesc.

CAPUL XVI.

Aducu-să pre scurt mărturiile a multor istorici, cari în scrisorile sale adeveresc, precum Ulpie Traian împărat au descălecat Dachiya, cu cetățenii de la Roma, și cu oșténii bătrânii Români, și precum Români ceshi ce astăzi lăcuiesc în Dachiya, sint dintr'același ném, și dintr'același viță a acelorași Romanii.

Ulpie Traian, după ce au deșrădăcinat pe Dachi, din țărâle Dachiiei, precum prin toată Dachiya, încă și în Misia, mulțime de Romanii, să fie pus în sălășluire vécnică, cât în capetele trecute am pomenit, destulă, precum ni să pare dovadă ar fi fost: nici ne-ar fi trebuit acéléși mai de multe ori a le poftori; însă pentru ca să poată cititorul supt pravila ochiului, tot odată, și tot într'un loc să cuprinză, ori cât, și ce toți scriitorii, prin multe peste o sută de vacuri, pentru Români din Dachiya scris ni-au lăsat, nu fără plăceré lui, mașar că cu câtă-va ostenință i-ar fi, cam pre scurt în loc de Epitomi (culégere pre scurt), aici înainté privélii să i le punem; din carile mai pre urmă, și lui ce i se va păré, a gîludca tot cu a sa slobozénie să va puté sluji.

Maî vechi dintre toți istoricii, cari de lucrurile lui Ulpie Traian

- au scris, Iaste Dion, carile și viața acelui împărat pre amăruntul au scris. Acest dară Dion în multe locurile istoriilor
- Dion Cartă 61. sale, Iară mai ales la cartă 61: scrie așe: «Traian Avgust, zice, «după ce au stropsit pe Dachî, au dus în Dachîa sloboziî de «Romanî.» Luî Dion urmază Appian, Iornandis, Sparțian, Avrelie Victor, Procopie Chesarénul, Xifilin, (carile și patriarh Țarigradului au fost), Zonoras, Chedrinos, Coropalat, Parisiot, și alalte toate, precum a celor grecești, așe a celor lătinești scriitori cete într'un glas, și într'un cuvânt, tot acéiaș întăresc, și adeveresc; și mai cu dédins Evtropie, carile locul a o mîe ar puté ținé, în viața
- Evtropie cap. 8. lui Adrian scrie așe: «Adrian, carile în urma lui Traian au stă- «tut la împărăție, după moartea lui Traian, au lăsat Parthilor Ar- «menia, Asiria și Mesopotamia; și ar fi părăsit și Dachia, de nu «î-ar fi fost trică, a lăsa să pără atâte miî de cetățeni Romanî, cariî trăia acolo. Ca acésteshî cuvinte, cititoriî, și la Petavie isousit a vremilor sâmluitorîu va puté afla. Acestor mai vechî
- Petavie în sâmlă-
lură vrémilor
la viața lui
Traian. urmele calcă cei mai de pre mijlocul vacurilor scriitori, și în-
tâî Procopie Chesarénul, carile pe vremile lui Iustinian împă-
rat au fost secretariî la vestitul Velisarie. Acesta în cartă de
- Procopie de zi-
diturile lui Iu-
stinian, cartă 4. zidurile lui Iustinian, atâte cetățî și orașe pomenéște în Dachîa, că li au tocmît Iustinian, carile au fost făcute din temeliîa lor de Traian împărat, de carile pre amănuntul, și de toate anume sintem să zicem la viața lui Iustinian: Iară aici numai câte la
- și Cartă 5. propositul nostru caută, vom pomeni. «Mai de de mult, zice, în-
părațiî pe marginile Dunăriî, peste tot locul și pe de căsta parte pe une locuri și pe de căla parte făcând cetățî, și orașe, năbușelele Varvarilor oprîa.» Apoi într'acéiaș istorie, carte 5. «Du-
«năré, zice, care apă aproape de Dachîa Iaste, denastânga ei în-
«cépe a despărți pe Varvarî, parté denadrépta Romanîî țîind, «pre care Dachie o chema (ῥιπηγείαν) măluoroasă. (Iară care parte «a Dachiiî să fie fost acésta, în cea véche hotărâre a Dachiiî «pre larg am arătat), pentru căci ripa, lătinește însâmnéză «mal.) Și după ce însâmnéză Procopie cetățile carile au
- Procopie de zi-
dirî cap. 5. «fost făcut mai sus pe Dunăre, apoi zice: «Iară la gura Du-
«năriî, au tocmît cetățile Pincul, Cupus, și Novele, și împotriva «Novelor în cela uscat, (adecă cum să prinde despre Moldova)

«cetată, ce să chîmă Literata; iară și mai în lontru de acéste, «urmază cetățuile Cantavazitis, Smornis, Campsis, Tanata, Zernis, și Dușepratul. După acéste iaste cetată, caré să chéamă Capul Bouluî, de Traian Avgustul zidită. (Și acásta socotim să fie ade-vărat pricina, pentru ce țara Moldovei are Herbul său, Capul Bouluî, iară nu ce hăsnuesc une Létopisețuri de pe Boărul, carile împreună cu cătaoa Molda, să să fie înneecat în apa Moldovei. Procopie acoloș.

«Apoi iarăș acoloș mai zice: «De la Capul Bouluî mai sus iaste «cetățuia Zanis, și de la Zanis nu departe, cetățuia ce să chîmă «Pontis, adecă Podurile.» Iară acéastă cetate de unde să să fie așa «numit, acelaș istoric tot într'acela loc arată: «Traian, zice, Av-«gustul, neputând suferi să fie hotarăle împărășii hotărâte, și «numai cu Dunăre să să închiză, au silit de au împreunat ma-«lurile Dunării cu pod; Meșterul poduluî au fost Apollodor Da-«maschinianul; și într'amândoaă capetele poduluî au zidit Traian «doaa cetățî, din carile una, care iaste de céia parte, au chemat-o «Theodora, iară alta, caré iaste în Dachia, cu acelaș a lucruluî nu- «me, au chemat-o Poduri.» După acéste mai pomenéște Procopie câte-va cetățî de la Traian, și alți împărați Romanî în Dachia, până în fundul Schithiî, și peste Dachia făcute, (precum la viața lui Iustinian le vei vidé) cumu-î Ivida (pre caré socotim să se fie așé chemat de pe balta lui Ovidie, căriia îi zicem noi Vi-dovul), Ighistul și Ulmiton, pre caré mai denainte de vremile lui Iustinian, au fost apucat o Slovénii, ș-au fost și sfărmat-o; apoi Iustinian tocmind-o, cu oaste au întărit-o. Acéste dară cetățî în Dachia, de cei mai denainte împărați a Romanilor de la Traian până la Iustinian făcute, și de Iustinian tocmite și înnoite fiind, mare și ne clătită dovadă sint, că de vréme ce în vre-mile lui Iustinian, în Dachia noastră, atâte cetățî de Romanî pline și lăcuite au fost, cu cât mai vârtos de la Traian să fie Romanî în Dachia așezați, să va puté créde. Gheorghie Chedrinós, în culégeré Istoriilor, arată, precum marile Constantin, să fie născut într'o cetate a Dachii, a căruia cuvinte precum sint ellinéște ia-fă-le-s: Κωνσταντίνος (ὁ χλωρός) ὃς ἐγγέννησεν ἐξ Ἑλένης τῆς πρώτης αὐ-
του γυναικὸς Κωνσταντίνον τον μέγαν καὶ ἄγιον πέρι τὴν Δακίαν πολλήν. Adică: «Constantin Hloros, căruia i s'au născut din Eleni, cé d'intăiu

Gheorghie Che-
drinos in culé-
geré Istoriilor.

Zonaras carté
11, cap. 21.

muflare, Constantin marele, și sfântul, la cetate Dachii. Zonaras luând de la Appian, scrie: Traian, zice «după ce au bătut întâi pe Dachî, și ducând cu sine solii lui Decheval la Roma «cu triumf, adecă cu alaiu, au intrat și au luat de la Senat titlul: «Dacicus, adecă Dățanul; iară în cel de pre urmă războiu Decheval singur șie moarte făcându-ș; *Κανδεῦτεν τό ἔθνος τούτων* «*Δακῶν καὶ ἡ χώρα σφῶν ρωμαίοις ὑπήκουος γέγονε.*» adecă:

Zonaras, carté
12, cap. 34. Isocrat în istoria
bescrieșă.

«De atunci în coace némul Dachilor, și țara lor, au rămas supt supuneré Românilor. «Acestaș Zonaras scrie, pecum și Macsimin Lichinie, carile au ținut pe sora marelui Constantin, și sofie la împărăție ȳ-au fost, să fie născut din Romaniî din Dachia. Acastaș mărturisêște Isocrat istoricul, după cariî urmază Bonfin. Acești dară mai vechi lătinești, și grecești istorici, de Romaniî noștri, în Dachia puși, și trăitori așe: iară cești mai noi, precum ȳaste Nichita Honiatis, Ion Cantacuzin împăratul, Laonicos Halcocondila, Franța Protovestarius, pe Romaniî din Dachia, supt numele Vlahilor îi cunosc; a cărora mărturii să vor vidé, unde va vini rândul să arătăm pe ce vrême Romaniî din Dachia au început a să chema Vlahî; însă acastă numai de la Honiatis aicé a să însăamna trebuitoare a fi am socotit, pentru ca să pricépă cititorul, că Romaniî, cariî au fost trecut la Misia, acește au luat întâi numele de Vlahî, însă nu îndată, ce după multă vrême.

Honiatis carté
1, cap. 4.

Zice dară, «Honiatis în scurte cuvinte, cariî mai denainte să chema Misiî, acmu să chémă Vlahî.» Acastă zice, înțelegând pentru Romaniî. cariî au fost lăcuind și în Misia, de care lucru videm, la cești mai prospeți greci scriitori, că adese pun Dachia în Misia, și Misia în Dachia; precum și Laonic Halcocondila, carile supt numele Misiî trii țări împreună cu Dachia cuprinde, zicând: «*Βούλγαροι, οὗς κάτω Μυσίαν καθοῦσιν, τὴν δὲ κάτω Μυσίαν οὗ τὴν ἐς τὰ κάτω τοῦ Ἰστροῦ χώραν.*» Bulgari să chémă, cei ce sint în Misia de gos, ȳar Misia de gos ȳaste, care să lasă cu Dunăre în gos. Apoi mai adaoge și altă Misie; *Εἰς τὸ πέραν τοῦ Ἰστροῦ ἀκμύνην χώραν.* Care țară ȳaste pe de cêia parte de Dunăre, adecă unde acmu ȳaste Moldova, și țara muntenescă. Pricina amestecării numerilor acestor țări alta nu ȳaste fără numai, căci Romaniî, precum Dachia, așe în Misia, petutindene fiind așezați, cești mai noi scriitori, uniori pe Romaniî din Misiia îi chema Dachî,

* Halcocondilas
carté 1.

căci și acește din Dachia vinisă; iară alte ori pe Romaniî din Dachia îi numia Misiî, căci tot dintr'acela ném de Romaniî să trăgă cu Misiî. Acelaș Laonic Halcocondila, pentru Romaniî, cariî sint în Grecia, și le zicem noi Coțovlahî scriind zice: Τὸδε Πίνδον ὅρος Βλάχοι ἐνοικοῦσιν αὐτῶν τῶν Δακῶν ἑμογλώττοι. În muntele Pindul lăcuesc Vlahiî, cariî sint cu ceștelălî Dachî tot de o limbă, unde zice: (ceșt lălî Dachî) înțelége pentru Moldovenî și pentru Muntenî, precum și aîuré am mai pomenit, și cuvântul lui mai ȝos «arată. «Vlahiî, zice, acește au limbă de și foarte asămănă, cu «limba Italiinescă; însă atâta-î de stricată, cât de abiîa pot Italiî «să înțălégă cuvintele lor, carile vorovăesc; și puțin mai ȝos «Vlahiî, zice, nemică din Italiî deosăbire nu au, încă și orându-«iala traîului, a mâncatului, și portul armelor, și alte a casîi po-«vijî, cu Italiîaniî aséméné li îaste, macar că némul lor în doă «stăpânirî îaste despărțit. Εἷς τὲ τὴν Βογδανίαν καὶ Ἰστρίαν, τὴν παρὰ «Ἰστρὸν χώραν, adică: în Bogdania (Moldova) și în Istria, în țara caré «îaste pe lângă Dunăre (adecă țara Muntenescă).» Ioan Kantacuzin, și Franța Protovestiar, în istoriile sale de începătura cé dintăi a Romanilor ce-vaș nu pomenesc; încă câte-va, carile la istoria lui Ioan Kantacuzin, pentru Vlahî în lung să pomenescă, le va afla cititorîul unde vom zice lucrurile tănplate pe vrémé acestuî înpărat Ioan Cantacuzin. După socotéla acestor mai vechî scriitori Grecî, urmazăîntăi Anton Bonfin Ungur, Leunclavie Némț, Dluȝoș Léh, Stanislav Orihovicî Litian, și alt Stanislav Sarniție Léh; ce acest mai de pre urmă îl aflăm, că în multe félîurî îșî mută socotéla, precum mai ȝos din cuvintele lui să va vidé. Întăiaș dară Anton Bonfin seriind hotărâre a Dachiiî ceî vechî, zice: «Ulpiana îaste cetate în Ardél, deosibî de Ulpiana, caré îaste în «Misia slobozie, sau cum lătinéște să zice Colonie, de Ulpie Traîan «descălecată, căci Ulpie Traîan după ce au supus pe Misiî, și pe «Dachî, pentru pomeniré biruinței sale, au zidit în malul Du-«nării cetaté Nicopolis.» (Aceștiîa îi zic prostîi Nicopoe, iară Sar-«niție cu mare necunoștința gheografilor, gândéște să fie Nico-«polis, la caré și sf. Pavel, precum cu propovedanie Evangheliîi să fie mărs faptele Apostolilor mărturisesc; ce greșéște: că Ni-«copolis, la caré au mers Sf. Pavel, îaste altă cetate cu acestăș

Halcocondilas
carte 6.

Bonfin Deca
1 carté 1

«nume în Greția, aproape de hotarale Machedonii). «Altă cetate
«Iaste în Misia, ce să chîmă Marchianopolis, foarte vestită, odî-
«noară de Traian împărat zidită, unde Marția, sora lui Traian,
«trimițînd o fată la fântăna, care din cetate isvorăia, să aducă
«apă, cu un vas de aur, și scăpănd oare-cum vasul de amănă,
«au căzut tocmai în fundul fântăniî, care era pré adlîncă; iară
«nu după mult, vasul cel de aur ca cum ș-ar fi lepădat firé
«greuimiî sale, singur din sine plutind, au izbucnit în fața apei;
«de acastă minune îngrijindu-să Traian, au zidit acé cetate Nym-
«felor, (carele era boazele fântănilor), și de pe numele su-
«roriî sale, au numit-o cetate Marțiî. Deciîa Traian, au rădicat
«pod de pîatră peste Dunăre (precum și Dion scrie la viața lui
«Traian), lucru minunat, a căruia temeliî, și astăzi în fundul apei
«să zăresc, unde în cela mal de Dunăre, Iaste cetate Severinul,
«mai pre urmă de Sever împăratul zidită, iprocî.»

Bonfin acoloș.

Acelaș Bonfin iarăș la acela loc «Mai denainte, zice, până a
«năbuși Gothiî și Unniî, toată Dachia era plină de Romanî, și de
«Sarmatiî, precum din multe scrisoriî, în pietri săpate am putut
«cunoaște.» Ce să fie scriind în pietrile aflate de Bonfin, aici,
pentru ca să nu lungim voroava, cu condéiul trecem, iară la
rîndul său, și acasta, și alta, care în țară la noi cu cât-va ani
mai denainte s'au aflat la Gălați, pentru mai bună mărturiîa
cuvintelor lui Bonfin le vom aduce.

Așijderé Bonfin în multe locuri iară mai chiar și mai ales la
decada 2: carté 7. zice: «Valahiî, precum din Romanî să fie nă-
«scuți, limba lor, și până astăzi mărturiséște; cariî între atâte né-
«muri de Varvari, de atăta vréme trăind, nici cum a-î dezrădăcina
«cine-va au putut. Aceșté lăcuesc parté Dunăriî éastă din coace,
«pre care locuri, odînăoară au lăcuit Dachiî și Ghetiî; iară pe
«de céia parte de Dunăre, locurile, carile sint, li au cuprins Bul-
«gariî, cariî de la Sarmatiîa au eșit, căci din legheoanele (adecă
«polcurile) și din coloniile lui Traian, și a altor împărați Ro-
«manî, pre carile li au adus și li au descălecat în Dachie să
trag Româniî acéșté.» Așé dară din céle multe a lui Bonfin, a-
céșté puținele destulă în éastă dată să fie socotind, la alțiî să
trecem. Leunclavie în Pantecte, unde tâlcuiaște numele Iflac:

«Némții noștri, zice, cei mai mulți precum pre Italî, așé pre Fran-
 «țozî, Valșî, a-î chema s'au obicîuit, cu acestaș nume chémă
 «și pe Valachî (adecă Românî) a căroră limbă cé de loc, asémené
 au fost cu a cestora, căci și Dachia au fost odată provincie, adecă
 țară românescă » Îară din istoriciî Leșești, între cariî mai de frunte,
 și mai de credință Dlușoș să créde, carile zice: «Némul Mol-
 «dovénilor, (căci acolo cursul voroavei lui pentru Moldovénî îaste)
 «să créde, precum să să fie cuborât din Corenița Italilor, și ță-
 «râle céle mai mănoase a Slovénilor să fie cuprins.» Dlușoș, și alțiî
 toți scriitori leșești, cred, precum Dachiî să fie fost de némul
 lor Slovénî, pentru acéia zice, că Romaniî gonind pe Slovénî,
 să le fie cuprins locurile. După Dlușoș vine la rând Orihovičî,
 carile macar că să véde într'o părere cu Eneas Silvîe, precum
 Românî acești de astăzi să să fie trăgând tocma, de la Flac Hat-
 manul, însă iarăș nu tăgăduiaște, precum Românî să fie din
 némul a altor Romani; a căruia cuvinte sint acésté: «Voloși (de
 «Moldovénî vorovind de tot némul românesc înțelege) era năs-
 «cuți din Italiiani, și din Romani,» iară după ce își arată paréré
 «sa, cé de Flac Hatmanul, méрге înainté. «Acésté, cariî în limba
 «sa, își zic Romani ai noștri (Léși) de pe Italianî, le zic Voloși,
 «că Voloși în limba leșescă, tot un nume îaste cu Ital din limba
 «lătinescă. Acéșteș, și la fire, și la obicéia, și la grafu, nu mult
 «să deosăbesc din Italî.» De ciia scriind firé Moldovénilor, în-
 «tr'acesta chip o șiruiaște: «Sint, zice, oameni vrăjmași, și marî,
 «vitéji că nici să poate afla alt ném de oameni, cariî în hotară
 «așé de strâmpte lăcuind, și pen preșur mai mulți nepriiatini având;
 «pentru slava războiului și a vitejiîi, sau asupra tuturor oaste
 «pot rădica, sau de cariî să rădică asupra lor, să pot apăra.»

De cât acesta cu multul mai pre larg Stanislav Sarnițe, carile,
 precum și mai denainte am arătat, când stă singur în socotéla
 sa, caré au apucat, nu priiméște Românî să fie din Romani; iară
 când după voia celor mai vechi să lasă, atunci și el, acastaș mă-
 turiséște. «Războiul, zice, Deurpanic, (adică a lui Decheval cu
 «Romani), după ce stătusă 16 ani, supt Traian începându-să a
 «să slăbi, până mai pre urmă și sfărșit au luat, apoi puțin
 «mai șos: dobândind, zice, Traian biruința, pentru vécnica po.

Leuclavie în
 Pantecte.

Dlușoș carté 11.

Orihovičî Ana-
 lele 5.

Sarnițe carté
 5. cap. 6.

«meniré lucrului bine purtat, 30 de stâlpi, cari sã fie sémnele, «și hotarâle împărăției, în Dunăre au aruncat: După acéia mai «multă parte de lăcuiitori cei vechi, din Dachia izgonind, și plă- «cându i bișugul locului, slujitorilor celor bătrâni o au împărțit, «cu acesta sfat; adecă să fie ca un zid pus înaintea pentru apă- «raré în potriva celor mai din lontru Sarmatî, și pentru ca mai «în grabă, și mai pre lesne, când s'ar tâmpla vre o nevoia, cești «din Dachia slujitori, celor ce păziia Misia, asijderé cestor din «Dachia, cei din Misia, la vréme să poată da agjutoriu. Pod lucru «de minune și cu mari cheltuiale, peste lată lățimé Dunării au «rădicat, nu departe de la Nicopolis, unde Sf. Pavel au propo- «veduit; și cu acastă pricină, au rămas de să pomenéște pe la isto- «rici, precum Românii, temelia stăpânirii lor, pe acéle locuri, să fie aruncat.» Acésté, ce au zis Sarniție, pentru să le întărăscă aduce și mărturie lui Evtropie, pre caré și noi mai denainte am pomenit-o. «Spune, zice, Evtropie, că Traian împărat, după «ce au bătut oștile Dachilor, au întors acé țară în provincie, și o «au alăturat la trupul împărăției Romanilor, sau căci bișugul locului «i-au plăcut; sau căci au socotit că acolo va avé de unde să-ș «hrănescă oasté.» Sarniție dară așé; iară Pavel Piasinschie, epi- scopul de Premisla, în istorie sa, List. 52, cu puține, însă curate «cuvinte, acastaș mărturiséște: «De céia parte, zice, de Nistru spre «amézăzi, iaste Moldova; caré mai denainte s'au fost chemând «Dachia, lăcașul Romanilor odânăoară acolo trimiși; de cari, mul- «țime în trânsa să fie lăcuit, adevéréște graul limbii a lăcui- «torilor acei țări, carile și până astăzi lătinesc iaste; și macar că «cât-va stricat grăesc, însă când îi auzi vorovind, pre lesne poți «înțâlége, precum limba lor din cé lătinéscă să fie eșit. Acum și Saul între Proroci, să videm și cel Bulgăresc, 'din carile au luat cel slovenésc hronograf, de Românii noștri ce zice? Căci și ei macar că foarte pre scurt, însă acasta nepomenit n'am lă- sat ce spune așé: Volohómje našedșim nă Dunaischim Sloveni, «is ședșim imă bnihă, inasiluștim imă, Slovenije, priședše sé- «doșă, ovinsvisle rețé i prizvașasîa Poliane» Adecă: coborându- să Volohii (sau Itali) asupra Slovénilor, și căzind ei asupra lor, și asuprindu-i, iară Slovénii uni așé s'au așezat pe apa Vislii, și

s'au numit Polianî. Cătră acésté a atâte istorici fără prepus mărturi, nu puţină acestoraş întăritură aduc două pîetri, carile în Dachîa noastră, s'au aflat: din carile una, scrie Anton Bonfin, precum în vrémile sale să să fie aflat în Transilvanie; iară una în vrémile noastre s'au aflat la Gălaţi, şi apoi s'au adus la Curte domniéscă. Decî în piétra lui Bonfin sint scrisă acésté: L. Annio Fabiano, Triumpho, capitalium, Tribuno Legionis II, Aug: Quaestori Turbantium, Trib. Pl. Praetori, Curatori viae latinae; Legato Legionis X, Fretensis. Legato Augustali. Primo Praefecto provinciae Darcolomarum, (forte Dacoromarum) Ulpianarum, Traianarum, Sarmaticarum, D. M. Civis Sabinus, Miles Legionis XIII. Glibres a Rationibus, vixit annis XXX. Civi valens, Duumvir Coletcomania Florentina, Parentes inefficacissimi. Peurio Saturnino, Legato Augustali, Praepositoque Consulari Coloniae Daciae Sarmatiae. L. D. D. D. adecă: L. Lui Annie Fabian, triumviruluî a acelor mai de frunte, tribunuluî polculuî al doilé Avgustesc, Cfestoruî Turbanţilor, Tribunul P. L. Pretoruluî, şi grijitoruluî căii * lătineşte. Soluluî a Polcul al zécéle a freténilor. Soluluî Avgustesc, celuî din tăi Prefect a provinciîi Darcomanilor, (poate fi Daco-romanilor), a Ulpianeştilor, Traianeştilor, Sarmaténilor. D. M. Cetăţanul Sabinie, oşténul din polcul al triisprézécelé, Slibris Logofăt de luatul sămîi; trăit-au anî triizăci Cetăţanuluî Valens Duumvir, Coletmania, Florentina părinţi pre ne trébnici, lui Pevrie Saturnin, soluluî Avgustesc, şi celuî mai de sus şezătorîu sfétnic a Coloniî, Dachii, Sarmatiî, L. D. D. D. Iară acest Annie din hronologhiîa lui Calviz, aflăm să fie fost soţie în consulat lui M. Nonie Muţian, cariî au purtat slujba consulatuluî, pe vrémé lui Septimie Sever împăratul Romanilor, la anul de la D. Hs. 201. Iară piatra caré s'au aflat la Gălaţi, Lét: 7211, pre caré şi noi singuri precum am putut am citit-o, în caré cu slove vechi lătineşti scrie aşé: Imp. Caesari, Div. filio Nervae Traiano Avgusto, Ger. Dacico: Pont. max. fael. P. Dict. XVI: Imp. VI. Cons. VII. P. P. Calpurnio, Marco, Aurelio, Rufo; carile aşé socotim să să înţălégă: împăratuluî, Chesarîuluî, Dumnăzăesculuî, fiuluî Nervî, lui Traian Avgustuluî, Ghermaniculuî, Dăţanuluî, Preutuluî celuî mai mare, fericituluî Domn, învăţătorîul al şésesprézécelé, în-

Poporuluî
drumuluî.

păratului al șesălé, sfétnicului al șéptélé; Părintelui Patrii, lui Calpurnie, Marco Avrelie Ruf. Cătră acésta, mai scrie Neculaî Costin logofătul, precum să mai fie văzut o piatră, caré s'au aflat la cetățuîa năruită la Gălași, ce-î zic Gherghina, și să fie citit singur în trânsa: Săver împăratul Râmului; ce noi acéstă piatră, și în domnia fratelui Antioh, și pe vrémé noastră, trecând pe la Gălași într'adins am cercat-o, ce nu s'au aflat, fără cât într'un rând, mi-au adus Theodori Părcălabul de Gălași, un ban de argint, în carile scria: Const. Vict. Aug. Imp. pentru carile pre larg vom scrie la vița lui Constans împăratul, fiului lui Constantin marele. Așijderé, mai pomenéște Neculaî Costin, precum tatăl dumisale Miron Costin logofătul, să fie citit pe un ban de aramă galbănă, iarăș la acé cetățue aflat, în carile mai mult nu s'au fost cunoscând, fără, Marchianopolis, iară acé cetate, precum să fie în Dobrogé, și să fie zidită de Traian împărat și de numele fétiî séle Marțiîa, așé chemată, aîuré mai de agiuns s'au zis.

Acésté dară, în scurt, avum să aducem, precum a celor mai vechi, așé a celor mai noi istorici mărturiî, pentru descălecatul Dachiî noastre cu Romanî de la Traian, (și cum Bonfin mărturiséște) și de la alțiî mai pre urmă împărați. Acestora dară sfârșitul puind, trage-ne vr'émé începutul cărțiî Hronicului să punem, în caré, cu agiutoriu lui Dumnăzău, sintem să arătăm hronologicéște, adecă după sămăluiré annilor, precum acești Romanî de Ulpie Traian în Dachiîa descălecați, tot aceiaș să fie Româniî, cariî și până astăzi în trânsa lăcuesc.

CAPUL XVII.

Pentru Monarșii Romanilor, cariî au împărățit mai denainte de Ulpie Traian.

Macar că noi, începutul hronicului nostru de la împărățiîa lui Ulpie Traian îl punem, însă pentru ca să nu lăsăm câți-va monarhi a Romanilor, (cariî începând monarhia de la Iulie Cesarî, au stăpânit până la Traian) afară din tot trupul aceștiî mari, tari, vechi, și lumiî de minunat împărățiî; socotit-am că nu fără

cale va fi, cât de pre scurt să înșămnam, de când au început Iulie Chesari, cu putere monarchică, și alții apoi după dânsul, precum am zis, până la Traian a stăpâni; carile în ce an au stătit la împărăție, și câți ani au împărățit, precum avem ne-dejde să facem și mai înainte, adecă de la Traian până la vremele noastre, câți împărați au fost a Romanilor a tuturor viița pre scurt să o înșămnam.

Iulie dară Chesari (carile întâi au suppus statul Publicăi împărăției Romanilor, supt Monarhie) s'au născut mai denainte de nașteré Domnului Hs. cu 61 ani în 22 a lui Septemvrie celui vechiu; care zi după Calendarul lui Iulian, cade la începutul lunii lui Iunie. La anul mai denainte de Hs: 58: s'au făcut consul împreună cu Pompeiu marele, și cu Crasus. La anul mai denainte de Domnul Hs: 56. au început la cinsté Maghistratului. La anul mai înainte de Hs: 48. s'au scornit între dânsul, și între Pompeii vrajbă. La anul mai denainte de Hs: 47. s'au făcut dictator în Roma (acăsta era boerița cé mai de cinste pe acéia vreme, la národul Romanilor). După multe războaie, ce au avut cu Pompeiu soția sa, până mai pre urmă, la anul mai denainte de Hs: 46, dându-ș vrăjmaș războiu în Thessalie, au izbândit Iulie Chesar, iară Pompeii numai cu patru oameni scăpând, au fugit la Eghypet; unde împăratul Eghyptului, fiind copil la vârstă, purta triaba împărăției Pothin și Ahillis Hadâmbii; cu a căroră poroncă, fu omorât marele acela și vestitul Pompei. La anul mai denainte de Hs: (1) Senatul au ales pe Iulie Chesar, să fie Dictator vécnic, adecă ne schimbă; din care an începe împărăția Romanilor, supt Monarhie a să purta. Iară la anul mai denainte de Hs. 42. cu vicleșugul oamenilor de curté lui Pompei, fiind rănit cu 23 de rane, au perit ucis.

După Iulie Chesar, al doile Monarh, au stătit Octavie Avgust, carile la anul mai denainte de Hs: 41, s'au făcut consul. La anul mai denainte de Hs: (2) cu putéré Monarhiei, au luat și nume de Avgust, care titl țin și până astăzi împărații Romanilor.

Iulie

Avgust

(1) Loc alb în manuscrift.

(2) Loc alb în manuscrift.

Avgust lătinéște va să zică sfânt, sau fericit și nărocit; iară Ev-tropie istoricul zice: așé să să fie chemat, pentru căci au adaos în-părățiia, de la cuvântul lătinesc Avgheo, ce va să zică: adaog.

Is. Hs: să naște. În 25 de anî a în-părățiîi lui Avgust s'au născut domnul și mântuitorul nostru Is. Hs. din duhul sfânt și din Mariia Fi-
 I.ét. 14. éoara, după trup din ruda lui David din némul Iudiî; iară la anul după întruparé cuvântului lui Dumnăzău 14, fiind în Cam-
 panie, la cetate Nola, de boală au murit; în-părățit-au anî 44, fără 13 zile, iară de când au perit Iulie Chesari 57 anî, lunî 6
 zile 4. După Avgust Chesar au stătut la Monarhie Tiverie, carile
 Tiverie I.ét. 37. au în-părățit anî: 22: lunî: 6. murit-au de o boală, anul de la Hs. 37
 Mart. 17, și, au trăit anî 77: zile 120:

Caligula I.ét. 41. După Tiverie fu în-părat Romanilor Caligula, carile la anul 41
 Ghenarie 24, au perit ucis de Cassia Hiria Tribunalul; în-părățit-au
 anî 3 lunî 10 zile 9.

Clavdie I.ét. 54. După Caligula au urmat Clavdie, fiécorul lui Drus; acesta la annul
 de la Hs. 54, Octomvrie 13: întâi din sine bolnăvindu-să, apoi cu sta-
 tul în-părătésii sale, otrăvindul Xenofon Doftorul, au murit în Sin-
 vesa; în-părățit-au anî 13; lunî 8: zile 20, și au trăit anî 63: lunî 3.

Neron. După Clavdie, au stătut la în-părăție Neron, pre carele mai de-
 nainte chemându-l Domitie Aenovarvos, apoi Clavdie făcându-l
 fiécor de suflet, l'au numit Neron Clavdie Drusus. Din toți în-pă-
 rațiî Romanilor, nime cu vredniciile și cu bunătățile, mai vestit
 n'au fost de cât acesta cu răutățile și cu tirăniile. Pentru pri-
 vala, cetățiî Romiî din toate părțile i-au dat foc de au ars, după
 arsură încă mai frumoasă au făcut-o. Pe vestit dascalul său Se-
 neca, pentru ca să nu-i mai fie de dânsul rușine l'au omorât;
 pre maică-sa, pentru ca să vază unde au șezut în pân-tece-i, de
 vie au spenticat-o, cu soru-sa, și cu alte rude curvie au făcut,
 și capu tuturor răutăților plinind, pe corifeii Apostolilor Petră
 și Pavel, au omorât. Cu acestea a lui fapte, până mai pre urmă,
 în ura tuturor căzind, și de al săi încăș părăsit fiind, singur și
 I.ét. 68. moarte s'au făcut, la anul 68, Iunie 9: în-părățit-au anî 13, lunî
 7, zile 28: într'acesta Neron s'au sfârșit familie lui Iulie Chesar.
 Galba I.ét. 69. După ciuda lumiî Neron, au urmat Galba, pre carile cu vicleșug
 Salvie. l'au ucis Salvius Otho: Lét. 69: Ghenar 10:

Intr'acelaş an Salvie Otho luând împărăţia, şi eşind cu oaste împotriva lui Vitelie Hatmanul, carile de la slujitorii luasă nume de împărat, şi dându-ş război în Bebriac, fu biruit şi gonit de oştile lui Vitelie, de care cîudă singur şie moarte ş-au făcut, lét 69: April 20.

Într'acestaş an Dechemvrie 22: Vitelie, viclenindu-l oşténii săi pre cariî îi trimisese în potriva lui Vespasian, şi prinzindu-l, l'au omorât.

Vitelie.

După acesta, schiptrul împărăţiei au luat Vespasian, pentru carile zice Sfetonie: că toţi împăraţii Romanilor, până a nu lua împărăţia, fiind mai bunî, să făcé mai răi; iară unul numai Vespasian, fiind mai denainte mai rău, după ce au luat împărăţia, s'au făcut mai bun. În vrémé acestuia împărat, scrie Taĭtus în Analile sale, precum pre la anul de la Hs. 70 Sarmatiî, trecând Dunăré, să fie pradat în Misia, şi pe Fonteus Agrippa, Hatmanul Romanilor să fie omorât, iară mai pre urmă alt Hatman, anume Rubrie, pe Sarmati bătând, lucrurile să fie potolit. Vespasian Let. 79 Iunie. 24 în satele Reantine au murit de vintre; împărăţit au anî 10. fără 6 zile, şi au trăit 69 anî, 1 lună, zile 7.

Vespasian.

Lét. 70.

Lét. 79.

În urma lui au stătit împărat fiul său Tit Vespasian. Acestuia îi zice Xifilin, şi Sfetonie, dezmîerdaré, sau bucuriia nómului oamenesc; adecă pentru nespūsă bunătate caré avé. Zua în caré să tâmpla să nu făcă cui-va vre-un bine, au fost zicând: Priĭatinilor, am pĕrduť zua. Murit-au acesta de friguri, într'acelaş sat unde şi tatăl său au murit. Lét. 81: Septemvrie 13. şi au împărăţit anî 2, lunî 2, zile 20 şi au trăit anî 40, lunî 9.

Tit.

După Tit, au urmat în putéré monarşască, frate său Domitian, carele întâi au purces cu oaste, asupra lui Decheval Craiul Dachilor, precum de a lui războaie mai denainte la Capul pentru Craiî Dachilor, s'au pomenit. Însă pentru ca ţăsătura Istoriîi să nu să curméze, aici iarăş cai pre scurt a poftori, nu ne vom lenevi.

Domitian.

CAPUL XVIII.

Arată-să trîi războaie a Dachilor, cu Romanii supt Domitian.

Lét. 81. Dion în viața
lui Domitian. Pe la începeré vieții nemuritoare, la anul 81 scornitus'au în-
tăi războiul Dachilor cu Romanii, pentru carile scriu istoriciî
într'acesta chip: Dachii având un domnu ce-l chema Decheval,
om în purtatul oștilor, foarte meșter, și la toate vicleșugurile pré
isteș, și gata, carele foarte derrău pre Romanii purtase, și cu dese
războaie, prin vrémé a 17 anî tare îi ostenise, cât precum în céle
mai denainte scrise pre larg s'au pomenit, și dare pre an săle
dé îi asuprise. De care lucru Domitian, cu oaste rădicându-se,
au purces peste Dunăre asupra lui, ce molicună împăratului,
carele în ostenélele, și trudile oștilor ceva-ș deprindere ne având
și cu totuluî tot odihnii și desfătărilor dat fiind, au stătut pri-
cină, cât nici războiu deschis Dachilor să dé, vréme și prilej
n'au aflat. Iară Decheval cu meștersugurile, carile știia, în multe
locuri fără veste împraștiată, și fără nici o rânduială purtată,
oasté Romanilor lovind, multă samă de slujitori, au prăpădit. Ce
Domitian paguba și stricăciune a lor săi, tăinuind: la Senat, pre-
cum asupra nepriătinuluî, biruitoriu ăste, au scris, cării mințiri
Senatul crezind, în slava lui, multe Agalmate, chipuri săpate, iau
rădicat.

Războiul al doilé.

Lét. 93. La anul de la Domnul Hs. 93 scrie Tațitus, că în anii trecuți,
multe războaie mai mănunte au avut Romanii cu Dachii în Mi-
sia, în Dachia, în Ghermania și în Pannonia; ce în toate lene-
viré și ne grije Voevozilor, au fost pricină de s'au concenit multă
samă de oaste Românescă, și Dachii pururé au fost biruitori,
și désupra.

Războiul al triilé.

Lét. 94. La anul de la Domnul Hs: 94 scrie Xiflin, precum Domitian, ne-
vrând singur să margă asupra Dachilor, au orânduit Hatman oștilor,

pre un Iulian, carele dând războiul față la meidlian asupra Da-
chilor, izbândisă; ce fiind în desară, și vrémé întunecând, De-
cheval cu putéré neputând a isprăvi, iarăș la meștersugurile sale
au alergat; căcî văzind el că acmu biruința la Romanî să ple-
casă, și altă nu era, fără numaî, după pierderé războiului, să
piardă și cetaté cé de scaun, care era acolé aproape, au poroncit
maî cu de vréme, și au tot tăiat păduré, caré era aproape lângă
cetate, și au lăsat numaî trunchiî golî, în careî au aninat arme
slujitoarești. Romanî gonind pe Dachî asupra cetățiî, și acmu zaré
soarelui de tot scăpătând, și agîungând la pădure cé tăiată, cu
noapté amăgindu-să, li s'au părut, că toți trunchiî copacilor, sint
oaste pedéstră, cu arme, împotriva lor din cetate eșită, și așé de
goană oprindu-să, cu nedeplină biruință, s'au întors la taberile lor.

Iară al doile an după acesta războiul, carile ȳaste de la Dom-
nul Hs. 96 Domitian încă eși din viiță, fiind ucis de aî săî, cu
îndemnaré împărătésiî lui, precum la locul său maî denainte s'au
pomenit.

I.ét. 96.

Iară după Domitian, au stătit Nerva la împărăție, carile făcând
pe Ulpie Traian fióor de suflet și următoriu împărății, la anul
98 au murit:

I.ét. 93.

Τέλος τῶν Προλεγομένων
Sfârșitul Prolegomenelor.

PRECUVÂNTARE,

Sau Pridoslovie în Hronicul vechimei Româno-Moldovluhiit.

A lucrurilor omenești strămutătură, sau (pentru ca adevărul lucrului mai fără grijă să mărturisesc), Acé dintr'un nalturî, în toate, și preste toate Minte, cu a sa ocârmuire, și de Minte celor de supt lună, ne atinsă, și ne agîunsă socotélă; într'un chip oare carile de ġoc, și de batġoc, câte și câte feliuri de schimosituri, și din zi în zi, altele și altele, una după alta, schimbări, și mutări în faptele și lucrurile omenești, până acmu să fie adus: și în câtă de acmu înaintea ăste să aducă, paremi-să că cine-va, carile macar cât de puțin citiala sfintelor și a Profanilor (păgânești) scrisori, va fi amirosit, (precum să zice cuvântul) macar denafară de prag, cât de departe, cătră istorii, capul de și va fi închinat, tăgăduitoriu să fie a să afla nu poate. Că într'adevăr, Puternică drépta celui Préputernic, clătește, și mută împărățiile, d'intr'un ném într'altul; și pre înălțați plecând, pre plecați de năprasnă, cu mare mierare celor mai pre urmă viitori, îi înalță și în stepenele cele mai de sus îi rădică. În scurt: cu a sa véénică neclătită, și nemutată ființă, pre muritori depururé învață, și a înțelege îi face; cât de putregăios lucru, și putregiunii suppus, să fie omul: și cât de proaste, slabe, și neputincoasă să fie lucrurile lui; carile ca lutul de pre lângă drumuri, une ori de ploae să întoarce în tină, alte ori de căldura soarelui, să usucă în bulgări; alte ori acelaș mult stropșit și călcat fărămându-să,

și în prav, și pulbere zdronicându-să; cu vânturile să holburéște, și cu mare răzsipă până la nuirî învârtit rădicându-să, prestc alte delurî, și preste alte văi, în izbéliște să liapădă. Putérea-ș dară zice, că tocma într'acesta chip cerésca orânduială, pre la une însăm-nate, și mai denainte orânduite vremî, pre céle varvare némurî cinstéște, și le evgheniséște, iară pre céle vestite, și de lăudat singe, în varvare le preface, și slava în ocară, și mândriia în răsul altora, o întoarce.

Așé dară, odânăoară véche putére Eghyptului (caré încă și asu-pra mărirî Dumnăzăești, arme a rădica nu s'au îndoit), pre Fa-raon, cu undele Măriî Roșiî acoperind; și cu alte nesuferite pe-dépse certând; pe némul Izrailténilor din rob Domn, și împărat a câte-va putincoase némurî, l'au făcut; și iarăși pre acélas, pen-tru ne mulțămîta, și mare ne credința, și ne Dumnăzăiré, în limbî l'au împrăștiat, și pre la marginele lumîi aruncându-l, batgocuriî muritorilor, l'au suppus; precum de atâția véci, și până astăzi, plata ne mulțămiriî, și răsplata fără légii lor, în toate zilele, și în toate lucrurile, a lua videm. Ce pentru ca voroava să scurtăm; Așé deciîa, mândriia Assirilor, Midilor; a Midilor, Persilor; a Persilor, Grecilor; a Grecilor, Romanilor; și până mai pre urmă a Roma-nilor împărăție, caré de la apus la răzsărit sărisă, și de la amézizi la miază noapte să întinsése, și cu măminos trupul puteriî ar-melor, puțin de nu toată fața pământului lăcuit căptușisă: Da-chilor, Gotthilor, Vandalilor, Unnilor, Slovénilor, Bulgarilor, Sir-bilor, Franțozilor, Ghermanilor, și altor nenumărate némurî, în pradă și călcaré au dat-o; și în cé mai de apoi, Turcului, stăpâ-niré Asieî, Africăî, și a Evropiî, în caré și împărătésa cetăților (zie orașul lui Constantin Marele) stă: cu mare jélé, și durére i-nimiî, și prăpădenia împregiurașilor, a o suppone au învoit, cel ce pre muritorî în une greșiți, într'altele, a-i pedepsi, va.

Însă nici cu atâta, a lucrurilor omenești mascara deplin zugră-vită a fi poate, pentru caré experienția, și dovada din toate zi-lile ne învață; Căci după alalte a strămutărilor gociuri, încă mai mult răsul tuturor elătéște cé de tot uitare, și din pomenire șter-gere a lucrurilor, o dată de la oameniî vacurilor vechî, lucrute; și cândailé împreună cu făcătoriî, și faptele, tot într'un mormânt

s'ar fi îngropat, de n'ar fi fost urmat îndată scrâşnetul condéelor, după tunetul, şi trăsnetul armelor. De unde orî ce, şi cât noi astăzi avem, şi ştim, mai mult de la scriitorii lucrurilor, de cât de la făcătorii lor, trebuie să le cunoaştem. Precum şi Alecsandru Marele Machedon, pe Ahilevs fericiîa, pentru căci i s'au tâmplat scriitorîu ca Omir, să-î istorisască vitejiile; ce încă nici aşa lucrurilor, cel deplin săvârşit, să poate da, de vrême ce când slaba a omului socotélă cu tot dédinsul să pune, pentru ca cé adevărată istorie, din basne, ca grăul din neghină, să aliagă, tocma ca cum ar căde în amestecare limbilor la Turnul Vavilonului, aşé să ulueşte, şi care pentru adevăr, sau caré pentru mincună ar ţiné, amurţită rămâne. Şi mai vârtos întâiaş dată în priva la ochîuluî, şi în sunetul urechiî, altă nu ése, fără numai purtate cuvintele acéla, ne învaţată iaste prostimé. Tot cela ce nu-î Elin, iaste Varvar. Băsnuitoare Greţia; şi Quicquid Graecia mendax audet in historia, orî ce mincunoasă Greţia îndrăsnéşte în istorie. Monstrosa Africa. Ciudată, sau de lucruri ciudate scoţitoare Africa; şi alalte acestora asémené ne numărate. Pentru care lucru, când de rîndul istoriilor apucându-ne, lucrurile trecute, înainté ochilor a pune silim, nu într'alt chip, ce ca cum într'un codru pré des, şi ne răzbătut, a intra ne am nevoi. Când istoricilor urmăm, crezind şi nedejduindu-ne drépte, şi a drumului ştiutoare povaşe a fi, ei între dânsîi ne tocmindu-să, de acéléşi lucruri, în multe, şi deosăbite félîuri povestesc, şi cei mai proaspeţi pe cei mai vechi de mincunoşi, îî probozăsc, iară de vor vré mai cinsteş să-î dojenéscă, cu neştiinţa, şi cu necunoştinţa îî vinuesc.

Aicé eu, într'o parte las sfânta a bibliilor Istorie, a căriîa izvoditorîu nu omul, ce Dumnăzău să fie fost, cum să cade s'au crezut, şi să créde. Macar că înţelepţiî lumiî aceştiîa prin tâmplările unor vremi, şi pre acăsta în prepus a o băga, nu s'au ruşinat, nici s'au siit a buigui, precum cé chiară, şi adevărată din ceput a lui Moyséi istorie, cu prăzile şi pustiirile Ierusalimului, şi a toată împărăţiîa Iudeilor, să să fie răsărit; iară acăsta, pre caré astăzi în mână o avem, Iezdra din capul şi pomeniré minţiî sale, de iznoavă, să o fie izvodit. Carté lui Noe în chipul fabuliî silesc să o întoarcă. Pre căîi va din Proroci, în izvodul Apocrifilor îî

scriu: ca cum ar vré să zică, că numai de cetit, iară nu și de crezut să fie; Nicî au lipsit spurcați hulitori, cariî și asupra Noului Testament, mânule céle pline de singele sufletelor ne vinovate, a-și arunca, și din urzitura sa, a o destrăma, cu cânescă nerușinare, au îndrăznit: bizuindu-să precum sfânta, a lui Ioan Apocalipsis, epistola Sfântului Pavel, către Evrei, și epistola sfântului Iacov a doua, între céle Apocrife scrisori le vor puté așeza. Însă noi pentru ca să nu amestecăm sfintele spurcatelor, de acéste mai mult a lungi părăsindu-ne, ochiî spre istoria limbilor să ne aruncăm. Pre cât dară aduc cuvântul către scriitoriî Istoricî, și Gheografi, într'adevăr că ar puté cine-va, fără siială să zică, că ei în de ei din cuvinte ca din praștiî înproșcându-să, nu de a sale, precum să cade, au silit să-ș caute; ce cum pre a altora sau a le sale, sau a nemăruî să le facă, s'au nevoit. Așé pre mulți, în multe féliuri au clevetit, și au vinuit. Și așéși întâiaș dată Ellinilor, izvoditura minciunilor dând, pre alțiî mai de curund, lor în meștersugul a minți următori, vor să-î facă, zicând: Precum Omir tot băsnuitoru fiind, în locul ce ar fi fost istoriîa adevărată a lucrurilor făcute, să povestescă; adâncimé limbiî ellingești și a Poeticăî meștersug, să fie vândut. Și nu numai acel de obște, a tuturor Grecilor, atâta de lung, și vrăjmaș războiu, carile la Troada au făcut, ce așéși și pre însăși Troada d'între lucrurile lumiî ar îndrăzni să o rădice, de nu ne-ar ar ta sfărăturile ei și până astăzi, unde au stătut, și câtă de mare, câtă de lată, și de largă au fost. Nicî mai mult vom pomeni pentru alaltă a mulțimeî Poeticilor cîată, a căroră scrisori, pentru theloghiîa, pentru faceré lumiî, și pentru plăzmuiré oamenilor, și a altor în lume trăitoare, și ne trăitoare lucruri, încă de demult în locul basnelor au trecut. Pentru istoricî ce zic dară? să vedem. Pre Irodot (carile între toți scriitoriî ellingești, mai vechiu să numără) îl fac părinte istoriîi, adevă ca cum din capul său ar fi fătat, acélé ce au scris, și nu că ar fi istorisit lucrurile adevărat făcute, ce numai pentru, ca în praznicul Olimpiilor stâbla biruințiî să apuce, o povéste ca aceîa, în chip de istorie, să fie alcătuit. De Thuchidit zic, precum slaviî lui Irodot răvnind, minciunî cu voroava frumoasă ascunse, și cu numele adevărului căp-

tușite, în slava némului Elinesc să fie scris. De Xenofon zic, precum nu céle ce au fost în Chyros, ce céle ce ar fi trebuit să fie în unul ca Chyros, cu voroavă îndobită să fie tocmît. Pre Plutarh îl fac răvărsat în sîne, și piscătoriu de ale altora. Pre Ellanic, pre Aghisilau, pre Efor, pre Timeu, pre Antioh, pre Filist, pre Chillie, și pre alți scriitori vechi ca aceșté, îi osindéște Iosif Iudeul, pre carele mai apoi îl probozéște și în greșele îl îndreptiază Eghesip.

Așjderé pre cei bătrâni Gheografî, cestî mai tinerî, precum în cuvintele sale ne stătători îi vinuesc, pre Aristovul, și pre Onisicrit (carîi întâi de lucrurile Indiiî au scris) îi rîd, precum să fie cutrierat lumé ca Caliciî, și apoi cu minciunile lor lumé să fie înlut. Pre Stefan, pre Arian, pre Dionysie și pre alalî mai aproape după aceșté, în Gheografiile sale purtători de cuvinte deserte îi numésc. Pre Ptolomeî vestitul în Gheografie, în rîs luând, în céle mai multe să fie greșit îlarată, și ales în șiruirea ostrovului Thulé (pre carile Ptolomeî în céle mai departe, a lumîi ostroave îl pune) ca cum nici s'ar afla întru lucrurile firîi, zic. De Plinie vor să zică, precum de părțile evropești necunoscătoriû, și a némurilor, și a țărălor amestecătoriû să fie fost. Cătră ácasta aduc pre Țițeron înpotriva lui Diodor, și a lui Theopomp tunând, precum fără sfârșit să fie la aceșté basnile, și ei plinî de minciună. Acestora aséminea sentențîi dau, pentru Hronografî. De Cvintus Curțius, de Arianos, de Plutarh, (carîi după câte-va sute de anî, de biruințele lui Alexandru marele au scris), vinuesc, precum, mai mult să fie silit, pentru ca să știm noi, cestî mai de pre urmă, ce au scris ei, de cât ce au lucrat Alexandru. Cătră aceșté alătură pre Tit Livie cu toată ciata istoricilor, carîi de faptele Romanilor au scris, și pre toți într'o sumă strîngându-î, îi clevetesc; precum multe să fie scris, iară puține să fie dovedit; și încă să fie dovedit carele nici o dovadă a avé pot. Acéstea dară, în scurt, pentru célea ce între dânșîi, de cei mai vechi scriitori să poartă, fie zis așé. Iară pentru cestî mai proaspeți, și mai pre la vacurile de mijloc, pentru ca să poată cine-va de la dânșîi a căștiga, sau a dosluși a lucrurilor adeverință, câte și câte locuri și chipuri de îndoință, și așéș să zic de necredință, înainte

ne pun. Că deosăbî de mari izvoadele izvoditorilor, mai cu dé-dins zic, că ne poate a învăța cé din toate zilele dovadă, de care lucru socotéște. Când ne apucăm (zic ei) a citi istoriile scriitorilor Greci, cari după mutarea scaunului împărăției de la Roma la cetate marelui Constantin, istoria ce-î zic Vyzintina, cu condeiul a o urzi, și a o țese au început, adică după a Țarigradului zidire, lucrurile Romanilor, și războele, carile necurmat cu Gotthi, Vandali, Schythi, Unni, Bolgari, Sirbi, Rusi, Moscali, și cu alte, ale fundurilor Crivățului nemuri, au avut, și de amănuntul a le însămna au stătut, de vom căuta rîndul poveștii pre alesul, débiia unde va, și când-va biruința Varvarilor cu condeiul dăruesc; pre caré ei cu armele mai tot deauna dobîndind'o, de peste pustiile apei Volgăi, și a mării Balticăi, și a Caspii năbușind, și ca piatra rătundă din vîrvul délului, uni după alții, spre părțile Evropii pohárnindu-să, în Evropa ce a mai supune și pre cine a mai birui, ne avînd: până la Africa cu fierul, și cu focul au pătruns; și prin tâmplările vremilor, prin multe locuri, scaunul și picorul înfigîndu-ș, și pre une crăii, din pămînt dezrădăcinînd, pre altele așijderé din nemică au rădicat și li-au întărit. Decî, acéstă a lor socotélă nu așea pre lesne pôte să o dea cine va în laturî, sau de tot-greșită să o socotéscă; Că céle mai vechi a Serachénilor, cu împărăția răsăritului, împreună și cu a apusului, în căstă dată pentru scurtare cuvîntului, cu pomenirea trecînd, la vremile pre la carile cu cel din tăi a Turcilor Osman împărat, la Asia s'au ijdărât, să vinim. A căror putére, precum cé de demult, așé căstă de astăzi, nu numai împărăției răsăritului groznică, și stângătoare au fost, ce încă precum cumpănă stăpînilor mai a toată lumé, să fie, adus a avea iaste. Săvârșitul lucrurilor, și tot adevărul așé fiind; însă istoricii vremilor sale, pre Greci foarte adése, iară pre Turci foarte rar biruitori, pomenesc. Decî în scrisori biruința Grecilor asupra Turcilor citind, în lucru răsturnaré, și prăpădenia a atâte, și atâtea împărății, crăii, și domnii jelim, și ne mierăm. Așé la Hronicile Ungurilor de ne vom uita, alegînd războiul lui Vladislav cu sultan Baiezid, carile s'au făcut supt Varna, și altul de la Nicopolis, și câte-va mai iusoare bătăi, cu Huniad vestit hatmanul Ungurilor; într'altele în toate pre Unguri biruitori, iară

pre Turci biruiți, și cu rușine fugiți îi auzim. Împotriva, adevărul lucrului în gura mare strigând, precum toată Crăiia Ungurească, încă de pre vremile lui Sultan Suleiman, ce-l numesc canonic, schiptrul și corona Turcilor să-ș fie dat, sunetul fiérălor, și a obezilor jélnic glasul robiei, olicăesc, de care lucru poate că până în véci condéelor scriitorilor, s'ar fi crezut; de n'ar fi prin atâta vréme armele Turcilor într'ânsa tunând, în cerbice lăcuiitorilor cel tirănesc gîug ș'ar fi aruncat, pre carile débila, și cu mare peire, în vremile noastre, norocul lui Leopold, și a doi fícori a lui, a Chesarilor nemțești, l'au rădicat, și acé slăvită și odată în vremile sale puternică Crăie, de supt robia vărvăriască au izbăvit.

Să tăcem a pomeni, pentru Hronicile a stăpânirilor, carele de noi sint mai depărtate, și a căroră lucruri, noaă sau puțân, sau nici cum sint știute, și să vinim a ne miera de ale vecinilor, și înpregiurașilor noștri! Intălaș dată înnainte ne es Hronicile Leșești, în carile mari, multe, și vrăjmașe războaie cu vecinii săi Tătarăi, Rusii, Prusii, Șfezii, Ungurii, și mai pre urmă și cu Turcii auzim, rari biruințe a nepriștilor, dese a sale pomenesc; Iară sfârșitul, prin dovada ochilor arată, precum Tătarăi Crămului, și a Bugiacului, cu robii Leșești și Rusești, toate țările păgânești până la Eghypet, până la Africa, și până la Indiia înplu. Prusii, Șfezii, Danezii, Moscalii, câte-va Domni ca Crăiile de late și de lungi, de la biruitorii Léși, să fie apucat videm. Așé de la Unguri, precum macar o palmă de loc Léși să nu fie apucat, céle din tăi și vechi hotarăle țărâi, carile despre acé parte sint, și din locurile sale nemutate stau, fără prepus mărturisesc.

Pentru Moldova noastră, ce aș avé să zic, nu îndrăznesc: fără cât pre la mai toți Istoricii leșești citim, (alegând pre unul Piasenschie, carile mai mult adevărului slujéște) precum, cu condeii de o mie de ori Crăiile sale mai pre lesne o suppun, de cât cu mult într'alt chip adevărul să fie, armele au arătat. Așé de pre céle trecute, într'un chip și acelor după noi viitoare icoană, cu minté a zugrăvi putem. Iată în vremile noastre, câte-va mari și ne ne-dejduite mutări, a vidé ni s'au tāmplat. Adeică patima Turcilor supt Viena, și prin vrémé deciia, a câți-va anî, cu câte-va năro-

cite războaie Némții toată țara Ungurască (precum am și mai pomenit) împreună cu vestite cetățile Timișvarul și Beligradul, din mâinile Turcilor au zmut: către carile, ca cum și camăta ar fi adaos, parte țărâi Muntenestii despre țara Unguriască, până în Olt, și câtăva parte din țara Sirbască, până în Drava către împărăția Chesariului au adaos. Acéiaș nemțască oaste cu Voevoziia Domnului Evghenie, cu trii groznice războaie, câteva zeci de mii de Franțoji prăpădind, în veci ne șterse de biruință laude ș-au agonisit.

Așé Petăr Alecsievici Marele Împărat rusesc, pre Léși întulburându-să, numai nu numele, și cu singure sunetele armelor, în câte-va rânduri i-au domolit. Pre Craiul Saxonesc din Crăiia Leșéscă, gróza Șfedului, și ne stătătoare firé Lóșilor, izgonindu-l; cu agătóruil oștilor sale, căzuta-i Coronă, iarăș în cap i-au rădicat. Pre Carlus Craiul Șfezesc, după câtăva a furtunei șocuri, întâi la locul ce să chiamă Lesnoe, apoi la târgul Ocrainii Căzăcestii Poltava, cum l'au biruit; și cum l'au cu armele asuprit; și cum cu puțin fuga agătóruindu-l, în unbra Sultănescă, câtva peste trii ani s'au răcorit; Atâta iaste lumii de știut, pre cât cu toții Șfedul ne biruita fi îl credé! Așijderé cum acelaș Craiu Carlus, izbelisté furtunei, și pildă altora, cari în cal, și în car numai puterile îș cred, mâna céia, ce lucrurile muritorilor, după cum vâ mută, și strămută, puindu-l: în Norvegheia de puțin Danezi, supt o cetățue așé de năprasnă au perit, cât mai mult socotesc să să fie trăgănat sunetul pușcii, carile l'au lovit, de cât sufletul lui în trup după lovală. Acesté, și altele multe ca acéstea în vécul nostru, precum am zis, tâmplându-să chiar și fără prepus, cum și în ce chip, s'au lucrat putem zice, că le știm. Iară voia cé slobodă a scriitorilor, și bogată voroava Retorilor, cineș pentru némul său, precum minté și inima îl va împinge, ce vâ, scrie și ce sint să laude, sau să huliască, vârsta viitoare va vidé, și mai ales că unde istoricul mai mult cu retorica, de cât cu ființa lucrului, să slujiaste: pre lesne poate auzi frumos cuvântul lui Arhidam, carile pentru Periclis sofistul zicea: că întrebând oare cine pre Arhidam, el iaste mai puternic, au Periclis? au răspuns: Eu, zice, macar că pe Periclis în războiu, și cu putéré l'am biruit, însă el fiind bogat în

vorovă, când stă a povesti de acé tâmplare, să pare el biruitoru, iară nu biruit a fi.

Maî iaste şi altă boală, cu caré zic, precum a lucrurilor scriitorî, să fie pătimind; adecă, dragosté slaviî némului său, şi din potrivă zavistiîa cinstiî altuîa, carile adevărat, nu puşin, calé adevăruluî, spre rătăciré minciuniî a abate, pot. Însă pre cât părerii noastre să arată, mult ar trebui şi giudecata acelor, cariî pre alţii giudecă, la cumpănă a să trage. La cariî putem aîavé însămna, precum neputând la alţii afla ceva, celor li-ar plăcé, şi după voe li-ar vini. Pentru care lucru, cu céle, carile maî sus am pomenit, chipuri de giudecăţi; cestî maî tinerî scriitorî, pre cei maî bătrânî, de nu în toate, iară în céle maî multe, greşiî socotindu-i, a-i îndrepta îndrăznesc. Aşé orî-ce uniî scris ne au lăsat, pentru lucrurile, de la stăpânitorii maî denainte purtate, pentru némurile céle vechî, de numerile şi de lăcuirile lor: Aşijderé pentru a lumîi părţi, mări, ostroave, ape, păduri, munţi, câmpî, şi pentru altele, carile supt linéa gheografilor, şi slova istoricilor, cad, cevaş neatins, şi neclătit să lasă, nu să pot răbda. Care lucru, precum ni să pare, au stătit pricină, pentru ce noi, cestî maî de pre urmă, maî nici o ştiinţă fără prepus, putem avé; Cine adecă iaste adevărat Schytth? Cine Ghet? Cine Dac? Cine Unn? Cine Gherman? Cine Sarmat? Cine Slovan? Şi încă lucru, carile toată mierare covârşéşte, cine Grec? Cine Roman? să fie. Că dintr'acest féllu de amestecături, a scriitorilor, şi a giudecătorilor, auzim: precum odânăoară jidoviî de la Iudea, pentru plăcére Grecilor să făcé rudă, şi de un singe cu Spartaniî. Maî mariî némuluî franţuzesc, să lăuda, precum din Troadénî să fie fost născuţi, pre cariî singur Petavie, om născut, crescut în Franţa, rău î probozéşte. Vitichild, cu următorii săî, siléşte să dovedéscă, precum Sacsonii cei vechî a Ghermanii lăcuiorî, din viţa Machedonilor să să fie trăgând, şi din rămăşişele năroduluî luî Alexandru marile, într'acélé părţi să să fie răzleţit. Orihovie Léhuî pre Léşiî săî, macar că de ném Slovénî î numéşte, însă de rudă Ellinî, şi limba leşéscă, din cé Atticéscă, să fie izvorât, singur de sine să bucură. Orbin Raguzeul, cu îpotrivnică luî Orihovie socotélă Machedoniî, Grecî să fie orb tăgăduéşte; iară Slovénî, să fie, a

arăta tare năvăleşte. Şi aşé deciă tot némul Bulgăresc, Sirbăsc, Boemăsc, Rusesc, Leşesc, amândoaă Sarmaţiile, şi mai toată Schithia (mai pre lesne de cât Ovidie Metamorfosele sale) tânăr poate fi socotind némul Ellinesc; în Iudei îi mută, şi până la Ruvim, fióorul lui Iacov, stepenele Seminţiil le întinde, caré în carté istoriil sale de vechimé şi Ghenealoghia Slovénilor, cu multe argumenturî a dovedi să căznéşte. Pre acesta cu multe Păprişte, întréce a lui Pretorie Lumé Gotthicéscă, în carésau pré puţine, sau mai nici un ném, a afla veî puté, carile coreniă sa din Gotthî să nu fie trăgând. Şi din potrive acestéiaş, a lui păreri, tot némul Gotthesc, precum iarăş dintr'alte némuri înprăştiat, şi răzleţit să fie, însuş mărturiséşte, şi cu un iscusit meştersug, înpotrivnice socotélile sale, mai deşchis arătându-le, mai pre larg deşchizindu-le; a Semenţiilor, a Domniilor, a Țărâlor, a Locurilor, a Mărilor, a Pădurilor, a Apelor, a Bălţilor, a Limanurilor şi a Marginilor, céle mai vechî, mai mijlocie, şi mai decurând numere, după voia lui tâlcuind, şi la unile slovele, iară la altele syllelele schimbând, scobind, răzind, adăogând, şi nemică neclătit, şi din hiriş locul său ne mutat să scape lăsind: nevoinţiil sale deplin voia să fie făcut, să veselése; nici să îndoiăşte a zice: Precum Romfea, şi Spatha, hireşe cuvinte Gotthesţi să fie, şi arme vechî, de vechîul său ném scornite, şi purtate să fie fost, silése să dovedéscă.

Decî unile ca acésté, la gîudecătorî, pentru scrisorile altora, noi citind; şi de dânsele ca de nişte fulgere înproşcându-să, socotindu-le: în credinţă mărturisim, precum ascunsul inimii tare înspăimându-să, cu a altora patimă, oare cum cu dânşii înpreună certăriil ne suppuem: atăta cât tremurând mâna, şi scăpând condeîul, cevaş pentru a némului nostru vechime, naştere, şi viţă, fără sială a zice, şi a însămnă, nu putem. De care lucru precum alaltî ai noştri scriitorî, până acmu, nu fără socotélă, ce încă foarte cu cumpăt (alegând pre unii cariî mai ferice ar fi fost de dânşii aşés, de nici ş-ar fi mai scris ceva) câte oare ce, pre cât adecă ştiinţa li-au agîutorit, în hronicele sale, însămnat ne au lăsat. Într'acesta chip şi noi firî-am lăsat Pragmatia (lucraré) acásta, supt mai lungă tăcére; însă înpinşî, şi poftiţi fiind de la

unii priiatinî streinî, și mai cu dédins, de la însoțirea noastră care ăste Academia științelor de Berolin, nu numai odată sau de doaă orî, ce de multe orî îndemnaî, și rugaî fiind, pentru ca de începătura, némul, și vechimé Moldovénilor, precât ade-vărul poftéște, macar cât de prescurt, să-î înștiințăm. [Așijderé de lucrurile, carile în vremile stăpănitorilor, din descălecatul țărâi Moldovei, cel vechiu, până la vremile noastre s'or fi tâmplat, de staré și pusul locului ei; de așezământul aerului, bișugul pământului, ocolitul hotarâlor, și de altele, carile spre folosul viețiî omenestî caută; și încă și obicéele, légé, țăramoniile politicești și besericești, și de alte carile spre orânduîala și cinsteșiîa omenéscă stăruesc, pre cât în putința slabeî noastre știință va fi, să-î adeverim.] Cu a pomeniților dară priiatinî îndemnare, și cu a Academiiî în învățaturî luminată, zic, a Berolinului poftire, căutatu-nî-au a plini pravila, și învățatura lui Platon, care poroncéște: Non solum nobis, sed et Patriae et amicis vivendum. Adecă: nu numai pentru folosul nostru, ce și pentru a Patriiî ceva să slujim, și pofta priiatinilor gos a lăsa, să nu ne arătăm. Socotiț'am, ca între gîudecători, și între scriitori, cé din mijloc cale, și mai fără grijă să apucăm; adecă pentru noi mai mult altora de cât noaă crezind, și mai mult adeverințiî lor, de cât poftiî noastre urmând, ca cum singuri pre noi, de la noi ne am despărți, și departe, ca niște streinî privitori, orî-ce scriitori streinî, pentră némul Moldovénilor, în cărțile sale însămnat ne-au lăsat, verî de lăudat ar fi acélé, verî de huliț, cu bună inimă să le auzim, și cu curată conștienție (ascunsul inimii) altora să le povestim așé, ca din zéce categoriî a lui Aristotel una numai, caré ăste pătimiré, afară scoțind; alalte toate, precum în sine sint, în toate și pretiutinderé, nebetejite ferindu le, în nîamul nostru Moldovenesc să le arătăm.

Cu doi ani mai denainte, toată hotărâré țărâi Moldoviî, cu tablă gheografică, cu câtă osirdie și trudă s'au putut, de plin, precum ni să pare, s'au șiruit. Așijderé în anul de curând trecut, hronicul vechimeî némului Moldovenesc (încarileș tot numele Vla-hilor să cuprinde), de la vremile lui Avgust Chesari, și mai pre urmă de la Traian până la înturnaré lui Dragoș Vodă din Ardîal,

la locul și la moșia sa, pre cât mâna și vrémé nî-au dat, desăvârșit l'am istorisit. Îară într'acest an, puind nedějde în Dum-năzălasca agiutorință, cules-am hronicul Moldovii de la pomenitul Dragoș Vod, până la domnița lui Ștefăniță Vod, fióorul lui Vasilie Vod. Care hronic întâi yaste scris de Uréche Vornicul, până la Aron Vod, cel ce î zic cumplit. Îară de la Aron Vod până la Ștefăniță Vod yaste alcătuit de Miron Costin Logofătul: însă într'amândoi acești scriitori, multe și de triabă a să ști lucruri, carele la istoricii streini însămnate să află: ei (cu ce pricină nu putem ști) cu condeii trecându-le, noi la trupul, și la locul său, a le aduce nî-am nevoit. Cătră acesté orî câte la acástă istoriografie trebuitoare a fi am socotit; iară de alții sau de tot ne pomenite, sau într'alt chip de cum adevărul poftéște, abătute, sau și nu deplin, sau așéși de tot ne cunoscute au rămas: cu curată inimă gýuruim (aducând față și mărturiile de unde ne am împrumutat), precum li-am aflat, așé fără adaos și fără scădere în privala, și gýudecata, nu numai a lor noștri, ce și a streinilor să le scoatem, iară gýudețul în mâna și socotăla cititorului lăsind, orî-ce sentenție ar da, cu un suflet și cu o voia a o priimi, și a o sufferi, gata sintem. Însă acésté toate, fiind de noi în limba lătiniască scrise, și alcătuite, socotit-am, că cu strâmbătate, încă și cu păcat va fi, de lucrurile noastre, deciia înnaite, mai mult streinii, de cât ai noștri să știe. De care lucru acmu de iznoavă ostenință luând, din limba lătiniască iarăși pre cé a noastră româneasă le prefacem. Slujéscă-să dară cu ostenințele noastre, nîamul moldovenesc, și ca 'ntr'o oglindă curată, chipul, și statul; bătrănéțele, și cinsté némului său privind-ș, îl slătuesc, ca nu în trudele, și singele moșilor strămoșilor săi, să să mândriască; ce în ce au scăzut din calé vrednicii, chiar înțelegând, urma și bărbăția lor răvnind, lipsele să-și pliniască, și să-și aducă amente, că precum odată, așé acmu, tot aciia bărbați sint, cari cu multul mai cu fericire au ținut cinsteși a muri, de cât cu chip de cinsté, și de bărbăția lor, nevrednic a trăi.

HRONICON
DACO-ROMANII
ADECĂ A ȚĂRĂLOR ROMÂNEȘTI.

CARTÉ I.

Caré arată descălecatul Romanilor în Dachia, de la Traian împărat. Așijderé dovedește necurmat traîul lor în trânsa, de la același Traian împărat, până la Avrelie Avrelian împărat.

CAPUL I.

Canoanele, cum vor puté, să să adevériască lucrurile odândăoară adevărat făcute, însă în istorii târziu, și rar pomenite.

De aicé și înaintea puind noi socotéla, și tot țénchîl osteninței noastre, pentru ca nu numaî, precum arătăm, că Dachia noastră, au fost de Traian Marile cu boîarî cetățénî, și slujitorî Romanî descălecată, și lăcuită; ce încă aceloraș Romanî, în trânsa așézațî, de atuncé și până în qua de astă zî, sămințî, și a nepoțî, stră-nepoțî, într'acéyașî nerupt traîu, și necurmată sălășluire, să dovedim; trebue întâi pentru ácasta puținé învățătură, cititoriului nostru să dăm: cu caré, ca cu o pravilă, și canon slujindu-să, și adevérința istoriîi măî luminată i să va arata: și dovédele noastre de tot gândul stâng, și de toată socotéla cu prepus, curate, și desbărate le va cunoaște.

Canonul, dară, și regula adevărată, și ne schimbată ȳaste: 1. Tăceré, nicī pune, nicī rădică lucrul; ȳară zisa, ȳl și pune, și-l și rădică.

Care canon, așé trebu(e) înȳeles: Când vre-un lucru în lume sau ȳaste, sau să face, ȳară pentru dānsul precum ȳaste, sau precum s'au făcut, cine-va nu pomenéște: atuncé lucrul acela nicī să dovedéște, nicī să tăgăduéște; adecă, ca cum ar fi un félĳu de péște în mare, macar că acel péște adevărat să află, și ȳaste; însă căcī pāscariĳ péște ca acela, să prinză, nu s'au tāmplat, pentru acéĳa de péște ca acela, vré odată n'au pomenit. Apoi căcī n'au pomenit, precum n'au rădicat acel péște din mare, așé nicī l'au pus. Nu l'au rădicat: căcī péștele acela necunoscut, adevărat în mare să afla. Nu l'au pus, că ce, ce să zică sau să povestéscă, n'au avut, pentru lucru carile a-l vidé, sau a-l ști nu s'au tāmplat. Și acāsta ȳaste parte canonulĳ din tāĳ, caré zice: Tăceré nicī pune, nicī rădică lucrul.

ȳară a dooa parte, caré zice: că zisa ȳl și pune, și-l și rădică, să înȳelége, înpotriva părȳĳ canonulĳ din tāĳ. Când adică vreĳ un lucru în lume și ȳaste, și precum ȳaste să știe, și să povestéște, sau când nicī cum ȳaste, nicī să poate ști, și a-l povesti ȳl tăgăduăște; decī când ȳl povestéște, sau ȳl știe odată, și povestit ȳaste, adecă precum pāscariĳ vānéză un péște, pré carile nicī eĳ, nicī alȳĳ mai denainte a-l vāna li să tāmplasă, vād, și cunosc lucru, carile macar că adevărat, între alte lucrurĳ a firĳ au fost, celor ne cunoscut fiind, ce să povestéscă, și cum au fost să-l pue nu șȳĳa; ȳară după ce la mână le vine vānatul cel necunoscut, și-l cunosc, deciĳa cu zisa, adecă cu povestiré ȳl pun, adecă adevaresc, precum péște ca acela ȳaste, și să află în mare; apoi în toată viaȳa, de n'ar mai povesti de dānsul, însă tot rămāne pusă adeverinȳa cé din tāĳ, precum eĳ adevărat au văzut, și au povestit de péște ca acela. Și acāsta-ĳ parté ce zice: că zisa și rădică lucrul; așé trebue a să înȳelége, când adecă vre-un lucru în lume, nicī au fost, nicī a să face, nicī a să ști, nicī a să povesti să poate, atuncé zisa tăgăduind neșȳĳinȳa lucrulĳ, din lucrurile firĳ de tot ȳl rădică.

Adică, când zisa tăgăduăște că doi sorĳ în cerĳu, nicī au fost,

nicî sint, nicî pot fi; nicî de doi sorî într'un cerîu cum să poată fi a povesti poate, că precum de fie-ce lucru, carile nicî cum vre odată n'au fost, tăgăduiaşte zisa că nu au fost. Aşé de lucrul, carile ăaste peste putinţă a fi, tăgăduiaşte că va fi, sau să va puté vré odată pentru dânsul şti, sau a să povesti.

2: Al doilé canon, acestuîa următorîu ăaste, carile zice : tăcéré după zisă, adevéréşte zisa odată, caré aşé trebue înţeliasă: Un lucru odată în lume făcut, cunoscut, şi povestit fiind, deciîa prin sute de anî supt tăcéré adâncă stând, acé tăcéré, până nu va avé altă zisă înpotrivă, altă nu face, fără numai ce adevéréşte tot acel lucru, carile odată s'au zis, şi câtă vréme stă tăcéré, stăpânéşte zisa din tăî, caré mai pre urmă să tace. ăară când după tăcéré, vine altă zisă povestind, pentru acelaş lucru (pentru carile mult s'au tăcut), tot cum s'au fost povestit din tăî, adevéréşte-să; că când era lucrul acela supt tăcéré, nu căcî nu era nu să povestîa, ce căcî tâmplare nu s'au dat povestiriî, ăară când s'au dat, atuncé s'au şi povestit. ăară de să va povesti după tăcéré într'alt chip, atuncé de la vrémé povestiriî înnainte, precum a povestiriî din tăî, aşé a tăceriî stăpânire să rădică, şi să pune stăpâniré povestiriî de pre urmă, (însă acé povestire de pre urmă de va fi povestită de la oamenî vrédnicî de credinţă; ăară amentrilé şi tăcéré, şi povesté cé din tăî rămâne neclătită în stăpânîa sa), şi deciîa într'alt chip să începe a să şti, de cât s'au ştiut mai de nainte; adică până a nu lua Turciî ăarigradul să zicé, şi să ştié, că-l țin Greciî, ăară după ce l'au luat Turciî să zice, şi să ştie, că-l țin Turciî. Apoi după ce au luat Turciî ăarigradul, şi după ce au ştiut odată toî aşé: mai pre urmă, de atuncé pă(nă) acmu de n'ar fi mai scris nicî un istoric, nicî ar fi mai povestit cine-va, că Turciî țin ăarigradul, tăcéré acésta n'ar rădica pre Turciî din ăarigrad; ce ar adevéri zisa odată; precum Turciî au luat de la Grecî ăarigradul. Aşijderé de ar povesti cine-va că Chesarul au luat de la Turciî ăarigradul, nu îndată s'ar şi créde, ce s'ar cerca, de ăaste om de credinţă, carile aduce povéste noă în potriua céî vechî, Deciî de s'ar adevéri precum acel povestitorîu, ăaste adevărat, şi precum lucrul ăaste precum el îl povestéşte, deciîa înnainte, şi tăcéré cé mai de nainte, şi povésté, care o dată zisése, că ăari-

gradul l'au luat Turciî de la Grecî, s'ar şterge; şi deciîa s'ar zice, şi s'ar şti povésté într'alt chip de cum au fost mai de nainte; adecă precum Chesariul au luat Țarigradul de la Turciî. Îară ácasta neadeverindu-să, rămâne tot zisa cé din tăî, caré o adeveriîa tă-céré, cu care tăcére, istoriciî adeveriîa zisa odată: precum Turciî au luat şi țin Țarigradul.

Aşijderé de au şi luat Chesariul Țarigradul de la Turciî, însă cineva pentru ácasta, precum s'au tâmplat, nici cum n'au pomenit, tuturor lucrul neştiut rămâne, şi cât rămâne neştiut, tot povésté cé ştiută din tăî rămâne stăpânitoare; (căci ştiinţa îaste a lucrurilor, iară neştiinţa îaste tăgăduitoare lucrurilor, şi fiinţă n'are). Într'acesta chip şi cu acesta canon, trebue a să cerca şi a să probălui toate lucrurile, carile în istoriî odată şi dinceput s'au pomenit; şi deciîa macar prin miî de anî cevaş pentru acelaş lucru, nu s'ar fi mai pomenit, că, căci istoriciî au tăcut, tă-céré lucrului, nu rădică pre acel lucru, ca cum n'ar fi; ce mai vârtos îl întăreşte tot aşé să fie fost, precum din tăî s'au pus; de vréme cé altă povestire mai prospătă într'alt chip, de cum mai denainte au fost lucrul, nu povestesc, precum am arătat pilda cu Țarigradul.

Aşijderé, îaste alt chip de povestiré istoriî, caré nu îndată au ştiut de lucrul ce s'au făcut, ce cu multul mai pre urmă la auzul scriitorilor au sosit; pentru acéîa prin câtă vréme istoriciî pentru neştiinţa lucrului au tăcut, tăcére lor nici tăgăduîaste, nici adeveréste lucrul acela; nici îl rădică, nici îl pune; precum am zis în pilda cu péstele, ce pentru ca mai curat să să înţelegă ácasta, aduce-vom şi altă pildă. America (căriîa îi zicem lumé noă) multe miî şi sute de anî au fost necunoscută scriitorilor, şi tuturor oamenilor, ce trăesc în pământul cest de de mult cunoscut. Decî, căci nu am cunoscut noi, nici am ştiut ceva pentru America, şi nici am scris ceva pentru dânsa: tăcére ácasta n'au rădicat pe America din lucrurile firii, căci îa adevărat era, precum îaste; măcar că nu ştiîa că îaste. Într'acesta chip, şi cu acésté canoane dară trebue să să slujască şi cititoriî nostru, de poftéşte să să înştiinţeze, şi să să odihnască cu adeverinţa hronicului nostru, în carile întâî cu bune adeverinţe, şi cu cre-

dincoase mărturiî din istoricî arătăm, descălecaré Dachiiî noastre de la Traian împărat, cu domni cetățenî și slujitorî Romanî. Apoi vrând să dovedim, și necurmat traiul aceloraș Romanî într'ânsa, prin multe vremî de ani să va vidé, că zicem, pre cum la istoricî cevaș nu să pomenéște, și apoi iarășî va vidé, precum la istoricî, iarășî să pomenéște, și tot pe povésté cé din tîi să povestéște. Decî cititorîul țiind în minte canoanele carele î-am dat, unde va vidé prin multă vréme tăcéré istoricilor pentru Dachia, și pentru Romanî dintr'ânsa, să nu socotéscă îndată, că pentru căcî istoricîi nu pomenesc, pentru acéia n'au fost, (căcî ácasta socotélă îaste și în potrive canonului, și în potrive adevărului), ce până nu va vidé altă povestire de nou adusă asupra cel vechî, tăcéré acé multă a istoricilor, să o știe din nedaré tâmplăriî a scrie purcăsa; iară nu din neîința, sau rădicarea Romanilor din Dachia, că ácasta dé ar fi fost vre odată, ar fi trebuit să o pomenéscă istoricîi vre odată; și de vor și fi istoricî ca aciîa, încăș nu îndată trebuie crezuți; ce cercați, și ispitiți, de sint oameni de credință; și de să va adevéri, precum adevărat Romanî odată în Dachia au fost, ș-au lăcuit; iară mai pre urmă s'au rădicat, după dréptă mărturia acelor scriitorî, nu îaste să să créză, căcî s'au rădicat odată, deciîa nu s'au mai pus, cè trebuie a cerca înnainte a ispiti: oare nu vor fi și alți istoricî, ca și aciîa vrednicî de credință, cariî și rădicatul Romanilor din Dachia, înpună cu ciîlalati povestesc; și de iznoavă iarăș înturnaré lor în Dachia adevăresc, cariî aflându-să, și adevărindu-să, povésté rădicatului Romanilor din Dachia să stérge; și povésté înturnăriî lor, iarășî în Dachia să pune, căcî totdeauna povésté cé mai de pre urmă trebuie să să țiîa, (fiind de oameni vrednicî de credință povestită) la adevărînța istoriîi: după cum adevărul, și canoanele poftesc, iară noi cu agîutorul lui Dumnăzău întinzînd cursul hronicului din an în an, și din istoricî în istoricî; de vom păzi canoanele legate, și credința céia ce să cade istoricului (caré ochiî, sufletul și viața istoriîi îaste), cititorîul gîudecata, în putéré, și voîa sa va ținé.

CAPUL II.

Arată-să tocmai împărățiul și trii războaie a lui Traian împărat cu Dachii.

Ulpie Traian. Traian marele împărat, precum mai denainte s'au zis, după ce au luat chivernisala dălogilor împărățiului, vrând destrămate, și încurcate lucrurile împărățiului, (carile în vremile împăraților mai denainte lui, și ales cu blăstămățiia, și dezmățare lui Domitian rău să amestecase, și să tulburase) să le descălce, și lucirii lor, cei din tâi, să le dé; în tâi din luntru, apoi din afară a le tocmi, și a le orândui, s'au apucat. Decî din luntru (precum istoricii scriu) întâi au îndemnat pre Senat. spre cinsté legii de moșie și spre închinare Dumnăzăilor săi socotind, că pentru căci nu da idolilor cinsté, și jirtvele céle mai denainte obiceiuite, pentru acéia și răspunsurile lor tăcusă; iară din afară statul senatului, și maghistraturile așezind, cineș la locul, și orânduiala sa, li-au pus. De unde să pomenéște învățătura, caré au dat mai marelui Pretoriului, când la acé slujbă l-au pus, zicându-i, și sabiia goală, precum era obiceiul, dându-i: (Îa zice, acăstă sabie, cu caré; de voiu împărăți drept, pentru mine; iară de voiu împărăți rău, înpotriva mé te slujéște). Acéste așé orânduind, s'au întors a cerca lucrurile ne priătinilor cari era înpregiurul hotarilor împărățiului; din cari mai vrăjmași, și mai stricători de cât alții, a fi, pe Dachii aflând; întâi de acéste a să curăți, și pre împărăție de supt rușiné, în caré căzusă, a o desbate, și-au sumes poalele. Așé dară în locul ce era să le numere banii, și să le trimiță daré, caré de la alți împărați era orânduită; li-au arătat arme, și oaste. Căci Dachii de și lua banii de la împărăție; însă cu acăsta mult înbogățindu-să, și din zi în zi, crescând, și întărindu-să, de mai mari răutăți să gătiia, și așé lét: 101. cu oaste tocmită în potriva Dachilor au pures, unde aglîngând, vrăjmaș războiu cu dânșii au avut, și după multă moarte, și tălare, macar că Romanii biruitori au ieșit, și mulțime de Dachii au omorât însă și în oaste Romanilor, atâta de mulți au fost răniți, cât nici pânzături au mai rămas (la țerulici) cu carele să

Dion carte 68.
Victor, Evtropie
carte 8.

Iovenalis, și
Plutarh în viața
lui Traian.

Chedrinus List
204 și Plinie.

Inlian în Satira.

Lét. 101.

le lége ranele; ce Traian scoțind năfrănilé, servetele, și altă pânză, ce era pentru slujba mésiî, și a casî, li-au dat să fie pentru acéia trébă.

Războiul al doilé.

După izbândă, Traian nicî cum stând, s'au luat în goană după Decheval, Domnul Dachilor; și aprópe de cetaté scaunului său, agîlungând, iarăși au stătut la răsboiu, a să bate, și precum Romanii să biruîască, așé Dachii să nu să dé, dintr'âmbe părțile vi-tejéște să băté, ce cu nărociré lui Traian și a Romanilor vred-nicie, iarăși tură Dachii biruîți Decheval văzind, că lucrul cu armele nu-î sporéște, vrând nevrând, s'au plecat a cére pace, și îndată au trimis soli la Traian împăratul, cu rugăminte, să facă și să priiméscă pacé. Traian încă nu puțin ostenit fiind, și pacé au priimit, și legătură cu Decheval într'acesta chip au făcut, ca Dachii de acmu înnainte priîtinilor Romanilor priîtinî; iară nepriîtinilor nepriîtinî să fie; și cetățile, carile era pre la hotarăle Dachii, să le răsipască. Așé Traian vitîzazul de odată si biruînța și pacé dobândind, cu mare laudă și pohfală s'au întors la Roma.

Războiul al triilé.

Dachii, după ce au văzut că Traian s'au întors cu oștile, și s'au dus la Roma, nu mult au stătut pe pace, și pe legăturile ce făcusă la lét 103 (precum însămnéză din Xifilin Calvizie), macar că hotarăle Romanilor a călca nu îndrăzniă; însă pre vecinî, cariî iera în prieteșug cu împărățiia, de multe orî prăda, și tot féliul de năcaz le făce, pentru care lucru Traian văzind, că calcă legăturile păcii, nicî să părăsesc a dodei pre vecinî, soțiile împără-țiî Romanilor; iară s'au rădicat cu oaste asupra lor; în care oaste nu puține, nicî micî; ce multe, și de cap primejdî, au tras Traian cu meștersugurile, și cu diavoliile lui Decheval, și ales că câți-va Dachî, făcându-să c'au părăsit pe domnul lor, și fugând au vinit

Lét. 103.

adică să se închine lui Traian, cari aflând vreme la un loc strâmt, unde ei ştiia, cât pe ciî de n'au ucis şi pe împăratul, şi mare stricăciune în toată oaste să facă, care primejdie priveghetoriu nărocul şi trăză în lucrurile oşteneşti paza lui Traian, debie au abătut-o; nu puţină moarte făcându-să în neprietini. După aceasta Decheval făcându-să că are a grăi pentru pacé, au cerşut anume să-l trimaţă împăratul, pre Longhin Sutaşul, vestit la războaie, şi mai de trăbă în toată oastea bărbat, carile la cuvântul dat mirgând, fu prins şi legat; şi după multe şi groznice munci şi cazne, omorât. Care lucru, pre cât inima lui Traian au împuns, pre atâta înfierbântând-o, spre isbândiré şi răzscumpărare au aţîţat o.

CAP. III.

Arată-să zidire podului de piatră peste Dunăre, şi cel de pre urmă războiului, şi peiré lui Decheval, şi de tot prăpădeniia Dachilor.

Traian împăratul văzind că trecere în colo, şi în coace peste adâncă, şi lată apa Dunării, multă zăbavă, şi mare împiedecare îi face; nicî la vreme când ar socoti, că-l dă mâna, după voe poate lovi pre nepriştinî; mult încurcându-să şi zăticnindu-să la trecătoare, pentru acéia socoti, pod de piatră peste Dunăre să facă; şi piedecă gré ca acéia, din picioarele oştii să rădice, într'acelaşi an (mai sus pomenit) de lucrul podului s'au apucat zidire ca acéia minunată, şi toată osteninţa omeniască covârşitoare, într'alt chip vécilor pre urmă n'ar fi fost crezută, de nu s'ar vidé şi astăzi urmele, şi temeliile lui în fundul Dunării, la locul carile mai pre urmă s'au numit Turnul Severinului; iară mărimé, înălţimé aceluî pod, aşé o scriu istoricii pomeniţi, să fie fost de piatră încolţurată, zidit pe 24. de stâlpi, sau picioare înnalte (deosăbi de cât îi era temeliia din fund până în faţa apii) de 150. de picioare, (picorul mathematicesc, sau gheometricesc să înţelége, câtui pasul mic, când omul în voia sa umblă), iară lat de 60: fiete care picor de pod să fie stătut de 170 pi-

Dion, Evtropie
şi Xiflin în
Traian. Carté
patru monarşi,
în Traian.

coare departe unul de altul, și din picor în picor boltă, sau cum mai prost zicem, sclip rădicat; apoi pe desupra cu pîtră, între bolte înpluț, atocmat peste tot nêted așternut. Mamină, și minune de lucru ne spus ca acesta, numai într'un an, l'au săvârșit putéré și nemăsurată cheltuiala româniască, pentru ácasta ȕice istoricul Xifilin, că Traian ácasta au vrut să o facă mai fără grijă de cât de grabă.

După ce s'au săvârșit podul, Traian împăratul lét: 105 au intrat cu oștile în Dachia, și au mărs asupra lui Decheval; însă nici Decheval au dat dos, ce la față stând, în cé mai de pre urmă nevoia, cé mai mare nevoință puind, groznic, și strajnic ș-au dat răzsboiu. Cîdată moarte, și măcelărie s'au lucrat, și multă vrême norocul, cării părți biruința să dé, în cumpănă stând: până mai pre urmă Romanii izbânditori, și Dachii biruiți fură; iară Decheval Domnul Dachilor, văzind acmu, că războiul de tot au pierdut, oaste până la cel mai de pre urmă i s'au concenit, și toată țara, și scaunul pre mâna Romanilor au vinit: de toată nedéjdé scăpat, și fără lîac rămas, pentru ca nu cum-va viu, în mânu nepriștinului să cază: singur șie samă făcându-și, s'au omorât. Traian după biruință, cu năroc ca ácasta știind, că multe țări prădate avuții era strânse la Decheval; au început și comorâle céle ascunse a-î cerca; și lî-au aflat tocma în fundul apei Sargheții ascunse. (Sargheția ȕaste apa, caré acmu îi zic Strelța, și cură despre Maramorăș spre apa Tisi) unde cu meștersugul unor robî supt apă o îngropase, și pentru ca să nu cum-va scoată cuvântul afară, după ce ș'au pus ne număratele avuții, apoi pe toți l-au omorât. Așé dară, și într'acesta chip au fost sfârșitul lui Decheval, și prăpădeniia lui.

Iară Traian împăratul, după acéia cu mare laudă și cu triumf s'au întors la Roma, lăsind o samă de oaste pentru ca și rămasă a Dachilor rămășiță, din Dachia peste munți să izgonéscă, și cetățile, până va trimite coloniile de la Roma să păzască.

Lét. 105.

CAPUL IV.

*Arată-să aşezare Romanilor în Dachia, şi stârpire Dachilor,
din trânsa.*

Traian împărat, după ce au biruit pe Dachî, şi Domnul lor Decheval s'au omorât (precum mai sus am pomenit), vrând să să întoarcă la Roma, au lăsat o samă de oaste, pentru paza, în Dachia, poroncindu-le: câţi Dachî vor fi şi mai rămas, să-î triacă peste munţi, şi să-î depărtéze de spre părţile Tătarâlor, ca nu cum va cu dânşii aglîngându-se, iarăş răutăţi noăă să scornéscă, şi mérgiré lui cu oştile spre răzsărit să împiedece: de vréme ce patimile Romanilor cu Dachîi, nu era cum să-î mai poată răbda să-î lasă, a lăcui pre la locurile lor; ales că Traian la anul ce vine, era să margă asupra Armenilor, şi a Parthilor, peste Evrath.

1.ét. 105. Pentru acésté dară, întorcându-să Traian la Roma, la anul de la Domnul IIs: 105, şi aşezind toate céle ce trebuia aşezate, îndată au orînduit, dé au scos de toată stepena, şi cinul din lă-

Xifilin la Traian. cuitoriî Romiî, (precum din Xifilin aľavé să arată), cu bună parte de slujitori, ı-au trimis prin toate locurile şi cetăţile Dachii, şi ı-au aşezat acolo în traıu vécnic, pentru ca şi nábuşirile Tătarâlor să oprıască; şi senatul (lipsind împăratul atăta de departe spre răzsărit), să nu mai aibă grijă, a trimite oaste într'acolo: fiind de agluns acéıa, caré împăratul în Dachia o trimisése; şi deciıa de acolo să nu să mai rădice, orânduise. Aşé dară Traian împăratul cu Romaniı, cariı aşezase în Dachia, hotarăle împărăıiı, şi despre acé parte, fără grijă, şi odihnute lă-sind, (că ce despre Africa şi alalte părţi, a apusului, toate lucrurile şi locurile împăcate şi line era), au trecut la Asia: şi în-tâı asupra Arménilor armele ş au fulgerat, pentru căcı Armeniı acmu împărăıiı Romeı suppuşı fiind, Craıul lor n'au trimis după obicéıu, să ıa stema Crăiı şi alalte sémne de stăpânire, de la Romanı: ce hainindu-să le luase de la împăratul Parthilor: cariı suppuind împărăıia Persilor, marı şi tarı să făcusă pre acélé vrémı. Decı Craıul Arménilor văzind neferită şi nesuferită ne-

Dion şi Evtropie
în viaţa lui
Traian.

voia și primejdia, care îi vinia la cap; nemică de altă apucându-să, nici furtuna cu arme a ispiti îndrăznind, au plecat capul la Traian; pace rugând și supunere gîuruind. Ce Traian mâna de la sabie oprind, pace li-au dat; însă crai la Arménii să mai fie n'au priimit, ce să fie ca o provincie, supt diregătoria Româ-niască, și hotarul împărăției de la apa Tigrului, unde mai de-nainte fusese, mutându-l înaintea, l'au pus tocma la apa Evfrathului: luând toată țara Mesopotamiei la mijloc. După acéia au trecut la Parthi, și la alte limbi, și pre toți i-au supus (precum la capul de vrédniciile lui să va zice); iară lét: 116. sculându-să de la Vavylon, au mări să triacă cu oștile peste mare Roșie, unde de bure înpiedecat, s'au întors iarăș spre Parthia, unde slăbicîune bătrănețelor, nu a sufletului vinuindu-și, cătră ai săi zice: Că de ar fi fost mai tânăr, ar fi dus armele Romanilor și până la Indiia. Stăpânind, și supuind Parthia, Senatul i-au trimis Titul, și de pe împărăția ce supusese, l'au chemat Parthic, pentru care titlul (serie Xifilin), că nu atâta s'au bucurat, pre cât s'au bucurat, pentru carile îi trimisese cu un an înaintea, și-l chemase *Pré bunul* Lét: 117. De boală simțindu-să, și vrînd după noă ani, de când eșisă din Roma, să să întoarcă spre dânsa, au murit în Syria.

Lét 110.

Lét 116.

Lét 117.

Dion, carte 68

CAPUL V.

Arată-să anul, în carile Ulpie Traian, au descălecat Dachia cu Romanii

Anul, în carile să fie așezat Traian împărat sloboziile Românești în Dachia, din câți scriitori ni s'au tâmplat noi a-i vidé, nici unul anume nu-l însămneză; iară cu socotélă hronologhicăscă din Calviz, și din Petavie (cariî mathematicéște cursul anilor, foarte nesmentit au însămnat) fără greș îl putem afla. Că de vréme ce cel mai de pre urmă a lui Traian, cu Decheval Domnul Dachilor războiu, cu socotéla de obște iaste adeverit, precum să să fie tâmplat pe la anul de la mântuitorul lumii Domnul Hs: 105. Aiave iaste că Traian după înturnaré sa cu

oștile spre Roma, cetățile Dachii, fără pază cu mulțime de slujitori, și deșerte de Romani nu le va fi lăsat, de care lucru fără prepus rămâne, că pre lângă cei mai bătrâni slujitori, cari era pentru vécnică lăcuire în Dachia rămași, încă câți-va din cei mai proaspeți oșteni, pentru paza, precum a margilor, așe a cetăților într'acelaș pomenit an, în Dachia să fie lăsat.

Dion și Evtropie
în vilața lui
Traian.

Așijderé istoricii Dion, Evtropie și Xifilin, mărturisesc, precum Traian împărat la anul de la Domnul Hs : 107 s'au sculat cu oști, și prin Dachia au trecut peste Don la Asia, asupra Arménilor (cari rădicase cap), și asupra Parthilor, cari îi priimise sub protecția sa, și apoi biruind mai toată Asia, până la moarte la Roma nu s'au întors. Despre această țarășă putem curat a înțelége, că de osăbi de oșteni, pre cetățeni din Roma, și dintr'alte cetăți a Italiiei, cu sine luând, și la anul pomenit prin Dachia trecând, pre la locurile ce i s'ar fi părut mai de trebă, să-i fie așazat. Și așe putem socotéla fără greș închide; că cetățenii cu doi ani mai pre urmă de cât slujitorii, în Dachia să să fie așazat, adecă la anul de la Domnul Hs : 107. Pentru cetățile carile au făcut Traian în Dachia, mai denainte s'au pomenit, precum și Troianul, carile tréce prin țara noastră să créde să fie de Traian făcut, ce de unde va fi luat Miron și Niculaí această povéste, noi nu putem ști, căci pentru această nici un istoric nu pomenéște.

CAPUL VI.

Arată-să vredniciile lui Traian Marelu împărat.

Nu fără plăceré și multă dulceața cititorului Român, nici fără cale a fi socotim, de vom pomeni oare-ce, cât de pre scurt, de slăvit în bunătăți, lădat în vrednicii, și vestit în biruință, și vitejii săditorul și temeliitorul nostru, și părintele a tot némul Românesc, Traian Marele a Râmului, și a toată lumé pururé biruitorul împărat.

Ulpus Traian, precum scrie Victor, fost-au născut în cetate Tudertina, iară Dion și Evtropie scriu, să fie fost din Italia, caré iaste în Ispania, și precum acelaș istoric în viața lui pomenesc, fost-au om înștiințat lucrurilor oștenești, și în viteji; căruia potrivnic n'au fost, nici după dânsul între împărații Romanilor, au mai stătut vitiaz, înțelept, cumpănitoriu, blând, și drept, de pre caré bunătași l'au poreclit *Pré bunul*. Pomeneste pentru a lui zisă, caré cu slove de aur, și în veci neșterse, ar trebui să scrie în inimile a tuturor împăraților, și oblăduitorilor: Că odată sfétnicii, și priiatini mai de aproape, dându-i vină, pentru că ce foarte plecat, și pre lesne la înpreunat să lasă cătră toți, el să fie răspuns: «Așé să fie, trebue împăratul cătră cei denafară, precum ar pofti să fie împăratul cătră dânsul, când ar fi el, ca cei denafară.» Pentru vredniciile și bunățiile lui, încă și până a nu se face împărat, în dragosté, și lauda tuturor era, de care lucru curund alte cinuri pășind, la cinsté consulatului au agluns, și pân a fi împărat, de doaă orî acé cinste de cin, cu mare laudă au purtat. Apoi proconsul cu oștile trimis, și a Ghermanii stăpânitoriu fiind; împăratul Nerva fiéor de suflet luându-l, cu putéré l'au împodobit Tribuniții, și Chesari l'au făcut. După moarté Nervii, cu un glas, și cu o inimă cu toți, împărat Romei, și chivernisitoriu a slăbite, pre atuncé lucrurilor românești, l'au rădicat. Luând schiptrul împărătesc, în. tâiași dată jélé legii de moșie, având; și spre cinsté Dumnăzăilor părintești, foarte dat fiind, obicéele céle vechi foarte tare să păzască; iară altele, carele întrase noaă, să să oprîască, tare au poroncit, pentru căci înmulțindu-se atuncé creștini, idoli începusă a nu se mai băga în samă, și vânzătorii jirtfelor nu afla cumpărători; și răspunsurile Bozilor tăcusă, ne mai putând a răspunde pentru ce-i întreba. Pentru aceia (precum scrie Evsevîe) Papa Clement, ne vrând să jirtvască Bozilor, fu trimis în izgnanie tocma peste maré négră la Iberia (acasta-i Ghîrgia), iară amentrile lége creștiniască n'au oprit, fără numai cât au poroncit, adunări fără maghistrat deosăbite să nu să facă; și așé și adunările creștinilor la besérici, era oprite. Și iarăși scrie acelaș Plinie în Epistola 28: că fiind el Deregătoriu la Bythinia, au

Avrelie Victor,
Dion carté: 68.
Evtropie carté 8.

Plinie cel tânăr
în epistolii.

Plutarh și Iove-
nalis, în satira.

Evsevîe în viața
lui Clement.

Plinie cel tânăr,
carté 10
epistola: 97.

Evsevie acoloș.

Dion și hronicii
lui Evsevie.

dat în știre lui Traian, ce va face cu creștinii, care oamenii cui va ceva nu strică răutățile tare opresc, ce numai Hristosului lor laude și cântări aduc, căruia Traian răspunde: pre creștinii să nu-î cêrce, iară pre cariî alții îi vor pâra, și-î vor dovedi că sint creștinii, pre uniî ca acela fără certare să nu-î lase, cu care poroncă (precum scrie Evsevie) mult au scăzut răutate neprimătinilor creștinătății, și mult s'au rădicat pricinile a puté strica creștinilor. Fiind Traian la Antiohiia, s'au tâmplat mare, și nespus cutremur de pământ, cu carile ne numărât număr de oameni, supt răsipirile casălor au perit; iară Traian, cu mare primejdii a vieții pre feréstră, din casa ce ședé au scăpat. Întâia lui biruință spre neprimătinii au fost în Dachia, precum s'au pomenit, și cé din tăia pomannă, descălecaré Romanilor în Dachia.

După a Dachilor suppunere, au trecut cu oștile la răzsărit, unde pre Arménii, pre Iverii, pre Colhi (aceste-s Mengrilii), pre Sarmatii, pre Orhoenii, pre Arapii și pre Bosforénii (aceste-s Tătarăii de pre lângă Azac) au domolit. Apoi trecând asupra Parthilor, au dobândit Seleschia, Ctesifonul, și Vavilonul; și alte cetăți multe, și țări au cuprins; preste maré roșie cu corabiile au înblat; pre Jidovii, cariî în Eghipet, și în Chipros, asupra Romanilor și a Grecilor rădicasă cap, și multe răutăți făcuse, Traian prin hatmanul său Marție Turbon, călcându-î, nespuse dintr'ânșii mulțime au omorât. Doă sute mii să fie omorât, scrie Xifilin și Suida, iară cătră creștinii milostiv fiind, scriindu-î Tiberian Dirigătorul Sirii, precum n'are cum mai omorâ pre creștinii, de vréme ce pentru lége, ne pârați, ne trași, singurii vin și moarte poftesc, la caré Traian au răspuns: Să să părăsască a î mai pedepsi. În Roma, și pre aîuré multe zidiri minunate și cu nespuse cheltuiale au rădicat, din carile céle mai minunate sint: Podul peste Dunăre (pentru carile s'au zis), stâlpul, carile ȳaste și acmu în Roma, în șépte ani de abiia isprăvit; lucru peste toată putința, și socotéla oamenilor vacului acestuia; și podul, carile au făcut peste bălțile ce să chîamă Pontice. Așijderé, în Roma au strâns nenumărată mulțime de cărți, și mare Bibliothică făcând, le au pus într'ânsa: și alte multe, și minunate lucruri, vrednice de laudă nemuritoare au făcut, și au isprăvit, pre ca-

rile lăsînd să le cîrce cititorul la Dion, Evtropie, Xifilin, și alții, cariî au scris pentru lucrurile, laudele, și vredniciile lui Traian. Iară mai pre urmă întorcîndu-să de la mare Roșie, și înțelegînd, precum Parthiî gonise pre împăratul, cari el li pusesese, și iarăș sărăcoșise; din Mesopotamia, unde cu oștile sta, gătindu-se; iarășî asupra lor să margă, au căzut în hoală; cu caré înpiedecat de acé cale părăsindu-se, au silit să să întoarcă la Roma, ce boala întărindu-se, s'au abătut la Silinunt cetată Chilichii, și acolo s'au săvârșit, în luna lui Avgust 10. zile, la aniî de la Mîntuitorul lumii 117: luând pe Andrian, cu o zi mai înainte de moarte, sicor de suflet, și lăsindu-l următoru înpărății; Iară pentru viața lui cé viitoare scriu istoriile besericești: că Papa Grigorie Dialog, socotind ale lui firești bunătăți, și mare pomana ce făcuse cu zidire Podurilor; Cu îndrăznélă pré miloslivuluî, și în mile ne măsuratuluî Dumnăzău, pentru mîntuința sufletuluî lui din muncile vécnice, și cu multe lacrămî priveghind, să să fie rugat, și prin descoperire daruluî Duhuluî sfânt, răspuns priimit, și trecut să fie luat; adecă că pentru multe rugile, și fierbinți lacrămile lui, pe Traian din muncile iaduluî să fie scos: Însă de acmu pentru altul așé în spurcată légé idololatrii, și a păgâniiî murind, să numai îndrăzniască mairé Dumnăzăiască a dodei. Trăit-au Traian anî 63: au înpărățit anî 19. luni 6, zile 15: Iară oasele lui puindu-le în raclă de aur, li-au dus la Roma, și li-au astrucat supt stâlpul, carile era de dîn, sul zidit.

Acesta-î dară, și ca acesta au fost săditorul, și părintele moșilor strămoșilor noștri Românilor în Dachia, pentru a căruia slavă și cinste, și după moarté lui, Senatul și înpărății, cariî în urma lui la cărma atâta de greu încărcată, și mare corabie au stătut; macar că dintr'alte mai depărtate părți, și mâna și oștile ș-au tras, însă în Dachia acăsta a face nici au putut, nici au cutezat. Ce precum el cu mâna lui, ca pre un sad ales într'o livadă, i-au împlântat, și i-au sădit; așé neclătiți, și în véci ne mutați i-au lăsat: cariî și până astăzi toată Lumea îi véde, și-î cunoaște tot acel vechiu ném românesc a fi în Moldova, și în țara munteniască, și Ardélul tot acel vechiu, și a mai ma-

rilor săi numé de Romanî fiind; iară alte socotéle, carile în-
potriva acestui adevăr, fără nici o socotélă, a sări să căznesc:
precum în céle mai denainte scrise destul li-am dat de ruşine,
aşé de acmu înnainté, pre cursul annilor, din împărat în împărat
mărgând, şi din istoric în istoric, mărturiî aducând, ne curmat
traul Romanilor în Dachia vom dovedi.

CAPUL VII.

*Dovedéste-să traul Romanilor în Dachia, de la Adrian, până la
Antonie Pius.*

Adrian

Spartian, şi
Eutropie, şi Oro-
sio, în viaţa lui
Adrian.

În anul mai sus pomenit, murind Traian împărat, în locul
lui au stătit la împărăţie, Elius Andriannus; carile şi rudă, şi
tot dintr'o cetate cu Traian fiind, (căci şi acesta din Italica era
născut, precum în cele mai denainte am pomenit), l'au priimit
fiu de suflet, şi cu o zi mai înnainté de moarte, mijlocind Plo-
tina împărătiassa lui Traian, testament de moştenire îi didése. Ce
Adrian, (precum îl scriu istoricii), fiind răvniitoru laudelor al-
tora, şi pe ale lui Traian nebetajite a le suferi n'au putut, ce
ne mulţămitoru a atâte de bine faceri fiind, cu scăderé cinstii
lui, şi cu paguba a Poporulu Roman, ale sale blăstămăţii, şi în
dăşart prin ţările streine zbuciumături (căci mai multe locuri, şi
ţări de cât Adrian vre unul dintre împăraşi n'au cutrierat), nu
numai a le acoperi, ce încă şi vredniciilor lui Traian de atocma,
seu şi mai covârşite, să le facă brudiiaste gândiia; de care lucru
priciniia, că cu greu Iaste a să stăpâni şi a să păzi ţări atâta de
depărtate, carile cu vitejiia lui Traian, supt putéré Romanilor
vinise. Iară adevărul era, că zavistuiind laudelor şi slăvilor lui
Traian, trei ţări cu osteninţele lui dobândite: Armenia, Asyriia
şi Mesopotamia, de oaste şi de păzitori deşertându-le, Parthilor
li-au lăsat, şi hotarul împărăţiei numai până la Tigris apa, să
fie au vrut. Acesté pentru ţările din Asia aşé; iară pentru
Dachia noastră nu aşé, ce să vază cititoriu pentru dânsa ce
scriu istoricii; şi să cunoască; că dreptate am avut, de şi am a-

mestecat oare ce cu fiare, cernăla condeîl nostru în potrive
 acelora ce înblă, ca numere necunoscute, să pue Romanilor din
 Dachia, și lăcuiitorii ei rămășița Varvarilor Dachilor să fie, pre-
 cum să zice prostul cuvînt, să lăgă ca orbul de gard. Cuvin-
 tele dară istoricilor, precum sint, așe le vom aduce: «Elius
 Adrian, după ce au murit Traian, Armenia, Asiria și Mesopo-
 tamia Parthilor li-au lăsat; *Era și Dachia să părăsască de nu s'ar
 fi temut să lasă să să prăpădiască atâte mîi de cetățeni Romani, carele
 era acolo.*» De ar fi socotit Eneas Sylvius, și alți următori ai lui,
 cu ochiu mai ascuțit, și cu minte mai curată, de ar fi gudecat
 adevărîța și credința a istorici ca acește, nici ca Papa Pius,
 nici ca istoricul Eneas Silvius, așe de grozav s'ar fi lunecat, nici
 înpotrive conștienții sale, așe ne oprit, s'ar fi pornit; Nici putem
 crede om de atăta învățătură ca Eneas, cunoscând, și adevărînd
 cele mai bune, să fie urmat cele mai réle, nu de Dumnăzău
 una ca acásta, pentru om ca acela să gîndim; că cine poate să
 fie atăta luat de minte, carile cu trude, osténéle, și sudori de
 singe, cinsté cercând: de bună voe și prin știință cuvinte stân-
 gace, pre urma sa hulitoare a auzi să priimască, sau macar cu
 clipala ochiului să învoiască. Ce una ca acásta multora tîmplă-
 toare s'au văzut, și încă celor pré iubitori de adevăr, pentru că
 sau până a nu ști, li s'au părut că știu: sau de au știut pomeniré
 (care decăt cerbiî mai fugare, și decăt piftiré mai dejghețătoare
 ıaste), ı-au amăgit, sau ochiul peste rînduri cu rund trecătoriu,
 sau céia ce ıaste mai pre urmă, gıudecata pre lîngă cumpenile so-
 cotélii drepte lunecătoare, ı-au asuprit: ca pentru florı, éapa éoarâi,
 și pentru grâu neghină să amestece. Ce precum să zice prost cu-
 vîntul turcesc: *! كلسر حسا بهندارون دوز* (ıailăș hesabu
 Bagdat tendioner) «socotıala smentită și dela Bagdat să poate ın-
 toarce.» Așe și socotıala lui Éneas, macar că prin multă vréme pen-
 tru greșit numele și némul Romanilor în Dachia (sáu precum cu
 numire, ellinéște alcătuită, cum să cade a le zice *Δακρυωμαίων* am
 puté, în crieriı a multora, ca văscul de aripile, și picórule pásăruı-
 celor să lipise, și să ıncleise. ınsă dreptaté cumpenile sale aflând,
 nu numai ca oca dramul biruıaste, ce ıncă ca fântána Soloamului,
 ochiı orbului din naștere, spălând: prin știupit și tină le deșchide

Dion carté 66

Spartian,

Avrelle

Victor în Traian.

Eutropie cap. 8.

Paris, Parté 2.

carté 4, cap. 6.

Petavie în sá-

măluiré vremi-

lor în Adrian.

luminile; decila înainte pentru ca să numai greșască poruncă luând ipocri. Rămâne dară tare și ne clătită povesté hronologhiil noastre, precum Traian, în Dachia noastră, au descălecat, și au așezat Romanii: Iară Adrian pre acelaș Romanî din Dachia să-î rădice, s'au temut; și i-au lăsat acolo să lăcuiască, unde Traian i-au fost pus. De aici înainte fiind pravila, și canonul, carele am dat, vom cerca dearându, și vom vidé, oare fi-vor alfi istorici, pre urma acestora, cari să pomenescă, precum din Dachia sau singurî, s'au rădicat, sau cu poroncă, sau de la nepriătinî scoși și goniți să fie fost? au cu ne rupt și ne curmat traîu din vrémé descălecării lor, până acmu, într'acéiași Dachie să fie petrecut?

CAPUL VIII.

De războale lui Adrian împărat.

Așé Elius Adrian nu numai căci n'au îndrăznit a rădica pre Romanî din Dachia noastră, ce încă și pre Varvari, cari ră-măsése dincolo de dânsa spre răzsărit, să-î fie călcat, și domolit scriu istoriciî, adecă, precum la anul de la nașteré Prunculuî celui mai înainte, și de toți véciî născut: 121. Rădicând oaste asupra Varvarilor, și vrând să trîacă peste Dunăre asupra lor, călărimé Patavilor în not cu cai, fără pod au trecut, de care lucru simțind Varvariî, atâta s'au spăimântăt, și s'au așezat, cât nu numai hotarăle împărățiî, a mai călca nu s'au mai ispitit, ce încă cu mare frică, la pace alergând, și acăsta au priimit: Ca împăratul Romanilor să le fie gîudecătorîu, și alegătorîu și gâlcévilor, carele avé ei înde iî. Iară apoi nu după multă vrême Savromatiî, făcând oare ce clătire, Romanii au trimis oaste înpotriva lor, pre cari așé de tot i-au domolit. La anul 129, pomenéște Xifilin, precum Adrian au fost având un cal, de la Nipru trimis, pentru caré și numele caluluî era Nipru, carile în vânătorile sale, (căci Adrian peste măsură era dat vânătoriilor) atâta îl purta de bine, și atâta îi era de drag, cât după ce au murit,

Julie Capitolin
și Spartian
în Adrian.
Lét. 121.

Lét. 129.

Î-au făcut mormânt, și stâlp î-au rădicat, car un puțin sămn iaste, că Romanii ținé și peste Dachia până la Nipru, de unde le trimeté cai buni ca acia; iară fără acesté, alte lucruri mai alése, și vrednice de pomenire în părțile Dachiî să să fie făcut, scriitorii mai mult nu pomenesc. Decî Adrian în anul 138. Iulie 10. la Bia au murit, după ce au înpărățit ani 21. luni 11. Și au trăit ani 62. luni 5. zile 17.

Dion, Cap. 69.
Petavie învăță-
tura vrémilor.
Carté 1. cap. 21
Lét 138.

CAPUL IX.

Dovedește-să traiul Romanilor în Dachia de la Antonie Pius până la Marco Avrelie, ce l'au chemat filosof.

La anul mai sus zis, Antonie Pius au stătut la înpărăția Romanilor; ce până la anul al șeptelé al înpărățiiî lui, carile iaste de la Domnul Hs: 145. scriitorii, pentru părțile Dachiî, cevași nu pomenesc, iară la acesta an Iulie Capitolin, din greșéla séu a scriitorilor mai de pre urmă, séu a Tiparnicilor, pomenéște, precum Antonie după ce au adus pre Mavri la atâta strâmtoare; cât de nevoe li-au căutat a pleca la pace: apoi să să fie întors cu oștile în căsta parte, și să fie biruit pe Ghermani, pe Dachî, și pe Alanî, cari de câte va orî mișcându-se, î-au potolit. Aicé într'adins am adus acéstea a acestuî istoric cuvinte, și ales căci zice, ca cum Romanii supt Antonie, ar fi biruit pe Dachî (cariî acmu și biruiți și suppuși, și de pe locurile lor izgoniți era) pentru ca să arătăm, că pre cum mai sus am zis, greșélă s'au făcut în nume, și unde au fost să să scrie pe Ghermaniî Catii, au scris pe Ghermani și pe Dachî, că Catii aciîa, eră un féliu de Ghermani, așé între alții numiți, și asupra acelor Ghermani Antonie au tras oști; ce neputându-î de tot răszbate, războiul cât va s'au trăgănat, așes până la înpărăție lui Marco Avriie, carile au înpărățit după Antonie, și cu aceștéș Ghermaniî Catii (precum în capul ce urmază vom arăta, precum acelaș istoric Iulie Capitolin, scrie, pentru războiul Romanilor cu Ghermaniî Catii), de unde aîavé să va cunoaște, că numele Dachilor, cu greșélă s'au pus în locul Ca-

Antonie Pius
Lét. 145.

Lét. 161.

Potavie, să ma-
lur. vremilor,
carte 5. cap. 8.
Sith. Kalviz la
acestaș an.

tilor; având aceste doaă numere oare caré asămănare, caré au dat scriitorilor, sau Typografilor lesnire a greși. Decî Antonie Pius lét. 161. Mart. 6. au murit; după ce au înpărățit anî 22, lunî 7. zile 26. și au trăit anî 72. precum serie Victorin, iară precum serie din Dion İlie Capitolin 74. lunî 6. și au urmat la schiptrul înpărățiiî ginerele său Marco Antonie Verus, filosoful.

CAPUL X.

Dovedește-să traîul Romanilor în Dachia, de la Marco Avrelie filosoful, până la fîcîorul său Commod.

Marco Avrelie

Lét. 162.

Marco Avrelie, stînd la cîrma înpărățiiî, în al doilé an, a înpărățiiî sale lét. 162. rădicatus'au cu oste asupra Britaniîi, în care parte singur cu capul lui au mîrs; iară asupra Ghermanilor Catî (mărturisind acelaș istoric İlie Capitolin), au orînduit Hatman pre Aufidie Victorinnie. Aicé așjderé pentru acesta am adus mărturiîa acestuî istoric, pentru ca să cunoască cititoruî, că unde să pomenéște la înpărățiiîa lui Antonie, adecă Romaniî, să fie avut oaste asupra Dachilor, acé pomenire îaste cu greșelă; puîndu-se numele Dachilor, în locul Catilor. Apoi acelaș chîar să poate dovedi, de vréme ce de la descălecatul Romanilor în Dachia, adecă de cînd au răzbit Traîan pre Dachî, și î au imprăștîlat, vre un istoric (pre cât noi putem a ști) macar cevaș nu pomenéște, precum Dachîi séu singurî, séu cu alțiî înpreunați să mai fie făcut vre o rădicare de cap, sau să să fie ispitit cât de puțin lucrurî noaă, a scorni; ce în potrivă cursul Istoriîi arată, precum Romaniî din Dachia, neclătiți, și fără toată grijé au fost, de vrémé ce după groznică, și cu rugile slujitorilor creștinî asupra Marcomanilor, (cătră cariî să adeosése Cvadiî, Vandaliî, Sarmatiî, Sveviî și alalți Varvariî) izbîndă, caré au avut Marco Avrelie la anul de la Domnul Hs. 174. Apoi la anul 179, serie Dion: «Precum Marco înpăratul iarăș înprotiva nepriîatenilor cu oaste «mărgînd, prin vredniciîa Hatmanuluî Paternus, macar că cu multă

Lét. 174--179.
Dion în Marco.
Eutropie Cap. 8,
Spartian în
viața lui Verus.

«și mare cumpănă, însă de tot pre nepriiatinî au fărămat, însă «într'acel an pre Tătari a supune n'au putut; căci i s'au tîmplat boală, din caré mai apoi și moarte. Iară de ar fi trăit ma-
«car până la anul, cu bună samă, toate țările acélé împreună cu «Marcomani, și Cvadii li-ar fi făcut ținuturi.» De pre acéste a lui Marco cu izbândă răs zboae a aîave iaste, că Daco-Romani, pentru ce în Dachia să nu fie lăcuit, pricină împingătoare sau gonitoare n'au avut; Și ales că între atâte, a tuturor Varvarilor tulburări, de Dachî, precum sau să să fie clătit, sau cu alții să să fie unit, cine va din istorici, nu pomenéște; Și mai vîrtos, că Zonora carté 2, cap. 2: anume arată, că răsboiul lui Marco cu Varvari să fie fost în Panonie, iară nu în Dachia. Împăratul zice, Marco Avrelie, multă vréme au avut răs zboae cu Varvari, ce lăcuesc pe lângă Dunăre în Panonia, cariî sint Iazighii, Marcomani, i proci; între a căroră stărvuri, să afla și trupuri muerești; iară Iazighii, precum să fie lăcuit peste Tisa pe Dunăre în sus, mai denainte am arătat. Așijderé Ghermani (căroră acmu le zicem Némfi), Marcomani, Cati și Cvadii, de la acește Iazighi, și mai sus lăcuia, până la Vendebona (acesta-î numele cel vechiu a Becîului), care cetate bătînd Marco, acolo i s'au tîmplat și moarte, precum mai gos vom arăta. Nu fără dulcéța a cititorîului român socotesc a fi, pentru răsboiul, carile mai sus la anul 174. s'au pomenit, precum cu mare minune, prin rugile slujitorilor creștini, s'au făcut, cevaș a pomeni; că precum scrie Evtropie, Spartian, Capitolin, și de cât toți mai chiar Evsevie, în Hronicul său, la acela an și carte 5. În istoriîi Besericești Cap. 5. Marco Avrelie, trii ani încheiați, tot pe răsboiul sta, și pentru mare séceta, și uscăciune, caré să tîmplase, la atîta primejdie sosise toată osté Românilor, cât era cu toții numai să pîră de sete, și de mare năvala ce le făcé nepriiatinî. La vréme de slăbăciune ca acéia; ce fiind o cétă, tot de slujitorii creștini (caré era în numărul a doaă-sprăzece, și decîi s'au numit fulgerătoare, precum mărturiséște Tertulian, și Orosie). Acești dară slujitori Creștini, văzînd la ce primejdie, și cumpănă să află împăratul, și cu împăratul toată oasté: cu toții într'o inimă, și într'o minte curată, au căzut la rugăciuni, pentru ca să aréte Dumnăzău putéré

Zonora

carté 2, cap. 2.

Evsevie
carté 5, cap. 5,
și Xiulin în
Marco

Hristo(su)luî său, şi légé, şi ruga creştinéscă, cât poate înnainté luî Hs. Dumnăzău, celuîa c'au dat-o ascultătorilor săi; şi aşé Dumnăzău, ruga credincoşilor netrecând, îndată fulgeré şi tunete, cu répede, şi groase ploae, au trimis; ce fulgerile cădea cu mare foc, şi pârlol, peste Varvarî; iară lină ploae peste oasté Romanilor. Decî Romanîi cu apa ploîi, sété potolindu-ş, fulgerele şi trăsnetele pre nepriîatinî, până în pămînt aşterné, şi nemilostiv îî prăpădiîa. Marco împăratul, fiind om adevărat filosof, zicând alîi că creştiniî cu vrăjitoriî, au făcut ácasta; nicî cum ascultare nu li-au dat, ce cătră Senat cu mare laude pentru creştiniî scriind, mărturisiîa, precum şi din primejdie î-au scos; şi biruinţa, asupra nepriîatinilor, rugile creştinilor au pricinî-o. Aşé şi un poetic Clavdianus, de lége păgân, şi de numele creştinilor foarte scărandăvindu-se, supt numele Haldeuluî vrăjitoriî (pentru numele luî Hs: înţelegând), cu frumoase stihuri, biruinţa acésta, precum au fost, o şeruiăşte, a căruîa cuvinte pentru voîa Românilor cititoriî (la cariî pentru ca adevărul să mărturisim, istoriî ca acésté rarî să cetesc), aice a le aduce, nu ne vom lenî.

Laus ibi nulla Ducum, nam flammeus imber in hostem
 Cecidit. Hunc dorso trepidum fumante ferebat
 Ambustus Sonipes: hic tabescente solutus
 Subsedit galea, lique factaque fulgore cuspis
 Canduit, et subitis fluxere vaporibus enses:
 Tunc contenta Polo mortalis nescia teli
 Pugna fuit; Chaldea mago, seu carmina vitu
 Armavère Deos, seu quod reor, omne tonantis
 Obsequium, Marci mores potuere mereri.

(adecă)

Acolo vre o laudă a Hatmanilor n'au fost,
 Căci pohoîu de pară în nepriîatinî
 Au căzut. Pre unul arzătoriîul fulger îî purta înspăimântat;
 Spatele fumegându-î, pre altul îî slăbănogiîa şi-l oborâîa.
 Coiful topindu-i-se, şi de fulger înfocate, sulîile curé.
 Şi de năprasnă sabiele, ca aburiî pica.
 Atuncé au fost bătaîa acelora ce supt Polos să cuprînd,
 Caré de lancé, sau sigéta oamenilor în samă nu băgă.

Vrăjitoaré haldeiască, sau stihurile toemite, au întrarmat pe Dumnăzău.

Sau, caré mi să pare, bune obicéele lui Marco, au fost vrednice de toată slujba acéluia ce tună.

Vrăjitoaré haldeiască înţelége séu pre Hs. Dumnăzău, séu pre Maica Precista, pre caré creştiniî într'agiutorîu, şi cătră fiul său mijlocitoare, or fi chemat-o; ce noi acesté la alţiî lăsind, la lucrul nostru, să ne întoarcem. Decî Marco Avrelie, după ce au împărăţit anî 19. lunî 11. au murit la Vindobona. (Acésta-î Vienna, sau cum îi zicem noi Beciul), Lét 180, fiind la vârstă la 59 de anî, carile macar că cu învăţătura fiiului său lui Commod, Doftoriî îl otrăvise, însă el cu filosofăsc suflet, acasta de la fióorul şi căsaşîi lui a păţi suferind, şi acmu şi de otrava ce-î didése, şi cine îl adăpase bine ştiind, cevaş cuvânt rău de fióorul său, şi de Doftoriî n'au lăsat; ce încă slujitorilor cu gură de moarte, recomenduindu-l, cu testament în locu său împărat l'au lăsat.

Lét. 180.

CAPUL XI.

Dovedeşte-să traiul Romanilor în Dachia de la Avrelie Commod până la Avrelie Severus Alecsandru.

După pré bunul părinte, pré cumplitul şi cu toate scărnaviile spurcatul fiu, Commod au urmat: carile precum îl zugrăvăsc toţi istoriciî vremiî aceia, în toate desfrânările, nebuniile şi tirăniile cu cevaş mai gos de cât Neron, n'au fost: încă de ar fi agîuns la vârsta lui Neron, poate să-l fie şi întrecut. După alalte nenumărate péte, ce avé, şi învăţătura oşteniriî au schimbat-o în gócurî, şi în măscăricîunî, puţin şi mai nemică de lucrurile şi trébile împărăţiîi, de grijă purtând; şi macar că Varvariî de prin preğur, multe clătiri şi tulburări au făcut; însă pre Romanî din Dachia să-î fie clătit, sau în ceva să-î fie strămutat, nime din istoriciî mai sus pomeniîl ceva însămniază. Iară Mattheî Pretor

Commod.

Matthel
Pretorie în lumé
Gothilor
Carté 2. Cap. 1.

de erî de alaltaerî scriitorîu, cu lăngedă mărturie pomenesc (zice Carté 2, de Gothî, Cap I.) Scriitorîi de răsboiul Dachilor supt Commod împăratul. Îară cine să fie aciî istoricî, nu va să aréte, fără numai greşala caré din Iulie Capitolin mai sus am arătat. Ce tare îî stă înprotivă Zonoras Carté 12. Cap. 4. carile chîiar îî arată, că Commod nu cu Dachîi, ce cu Varvariî, cariî mai sus de Dachîia lăcuîa, să fie avut răszoîu ὕπερ τὴν Δακίαν καὶ με- γίστος ὁ Βερράνικος. Decî Commod împărăîind anî 12. lunî 9. zile 14. de vîrstă fiind de 31, de anî, întâi otrăvit: ce cu grijé Doftorilor nestricându-î otrava, apoi zugrumat au murit.

Lét: 193.

Pertinax.

La începutul anuluî 193. dintre ucigaşîi luî Commod, au apucat împărăîîa Elvie Pertinax; ce şi acesta după 81. de zile, fu ucis dela oşténî. Pentru acest împărat aflăm însămnat la Stanislav Sarnîie într'acesta chip: Pertinax, zice, în lucrurile sale cevaş vrédnic de pomenit n'au lăsat, fără cât numai, că nu cu puîină laudă mai denainte au fost ocârmuit, Misia şi 'Dachia. Sarnîie din ce istoric să fie luat acéstă mărturie, noi, adevărul să mărturisim, a afla n'am putut. Îară de ăste adevărat aşé, din cuvintele luî putem cunoaste, că Pertinax până a nu fi împărat, să fie fost deregătorîu Misiî şi Dachiiî. Perit-au dară Pertinax la anulul mai sus pomenit, Martie în 28.

Didius Iulian.

Într'acelaş an, după Pertinax râpi Schiptrul Didius Iulian; însă şi acestuîa scurtă îî fu împărăîîa; căci după doă lunî şi cincîzile, părăsindu-l slujitorîi, cu poronca luî Septimie Sever, fu zugrumat.

Severus

Pre la sfârşitul annuluî zis, Septimius Severus s'au suit pe scaunul împărăîîi, În vremile acestuî împărat multe răsboaé cu mare laudă, şi izbândă spre părîile răsărituluî pomenesc, pentru carile Senatul de pre limbile, carile au biruit, cu triî numere l'au întitulat: Parthic, Aravic şi Adiavenic. Îară în părîile Dachiiî, cevaş să să fie clătît nu scriu. Împărăîit-au annî 17. lunî 7. zile 3. fiind de vîrstă la 65. anî; au murît în Britanie în cetaté Ebórica. Lét 211.

Lét. 211.

Neoulai Costin
Logofăt în
Létopisăîul sêu.

Anton Bonfin Decada 1. Carté 1. şi alîi mai tinerî după dânsul, de unde să fie luat, de zic, precum turnul Severinul, carile ăste în țara Muntenăscă pe Dunăre în ținutul Jiîuluî, să fie făcut de acest împărat, şi de pe numele său aşé să:l fie che-

mat, noi a ne adevveri n'am putut. Însă Bonfin fiind istoric de credință vrednic, socotéla-î de tot să o lepădăm nu putem, macar că n'ar arăta cine din istoricii mai denainte de cât dânsul, ar fi pomenit pentru acésta; căci cetate acéia să fie fost de Traian făcută, noi am arătat din Procopie Chesarénul; iară și socotéla lui Bonfin poate să fie adevărată, de va fi făcut și Sever împăratul tot pe acolo altă cetate, sau acéiași de va fi mai întârit, să-î fie mutat numele de pe numele său, sau poate și de pre numele vre unui Pristav mai pre urma așé să să fie numit.

După Severus au intrat la moșteniré împărăției fiéorii lui amândoi, Caracala și Gheta, însă gré tovărășia stăpânirii, nici între frați mult a sta putu, ce întâi oare ce vrajbă, și pre ascuns înponcișiri scornindu-se între dânsii; apoi ca vapăia tot de o dată izbucnind, și din zi în zi, și din éas în éas mai mult și mai mult, lășindu-se și ijdărându-se, până o dată Caracala, ațavé cu fierul zmult asupra lui Gheta s'aŭ slobozit; el încătrosă plăce vrémé strămtorindu-l, au fugit în cămară la maică sa. Ia ca să-l mântuiască de moarte, în brață luându-l, cu cuvinte și rugămente părințești turburată răutate lui Caracala să moae să nevoia. Ce răutate când agține la vârvul său, nici cinsté părinților, nici frica lui Dumnăzău, nici hotarăle firii mai cunoaște, precum și Caracala între țile maică-sa acțuat; nu numai pe frate-său au omorât, ce încă cu acéiași lovitură și pre maică-sa de greu au rănit-o. Gheta dară împreună cu frate-său au împărățit un an și 22 de zile, iară Caracala an: 6. luni 2: între Edesa și Carra cu mâna lui Marțialis Sutașul, și cu învățătura lui Opilie Macrin (carile mai pre urmă au împărățit) fu ucis, lét: 217. După ce au trăit an 29. Iară Sparțian istoricul îi numără anii vieții lui 43.

În urma lui Caracala au stătit împărat Macrin ucigașul lui Caracala. Ce plata păcatului, ca despletitura corapului fiind, după un an și 2. luni cu măsura, carea au măsurat, măsurându-se, fu ucis în Capadochia, de la slujitorii, cari să rădicase asupra lui. Lét 219.

După acesta au stătit la împărăție ocara lumii, pilda blăstă-mățiilor, și decât toți spurcații mai spurcat Antonie Eliogabalus; căci după alte blăstămății, după toate de bună voia, lăsind firé

Caracala și
Gheta.

Dion și Evtropie
în viața lui
Irodian Carté 4

Lét: 217.

Macrin.

Lét. 219.

Antonie
Eliogabal.

I.ét. 222.

părții bărbătești, singur s'au făcut mulare, toate cele muerești cu mare desfătăcune pățind, și priimind, apoi și câți-va copii gîunghind, și jirtvă Bozului său Eliogabal aducând, pentru atâtea ne Dumnăzăire oșténii nu l'au mai putut răbda; ce și pre dânsul și pre maică-sa Sohemitra au ucis: Lét 222. fiind la vîrstă de 18. anî după ce împărățise anî 3. lunî 9. zile 14.

CAPUL XII

Dovedește-să trațul Romanilor în Dachia de la Avrelie Sever, pîndă la Dechie.

După cîuda firii omenești Eliogabal, au stătut la împărăție Avrelie Severus. Avrelie Severus Alecsandru, fiind încă tînăr de 16. anî, carile au împărățit anî 13. lunî 9. și fiind la vîrstă de 29 de anî, fu ucis de niște slujitori în Mogunția. Acesta împărat multe războaie cu biruință asupra Persilor, și a Ghermanilor să fie avut pomenesc scriitori; iară în părțile Dachii nemică de însămnat faste, ce pomeniște Evsevie și Orosie, precum acesta Alecsandru dintre împărații Romanilor pre Hs: să-l fie cunoscut Dumnăzău, și în cămara sa ce de taină, să fie fost avînd chipurile lui Apolon, a lui Hs: a lui Avram, și a lui Orfevs, și acestora să să fie fost închinînd; Deciia în toată oblastiia împărăției au poroncit să vestiască, și în loc de pravilă să să știe cuvîntul acela, pre carile toată légé Evanghelii obiceînică să stăruéște, și în trînsul să plinéște: ce ție ați fi nu învoești, altuia să nu faci. Aproape de peiré lui, avut-au războaie spre fundurile Dunării pre apa Renului în Galia; tu dară ucis de slujitori, precum am zis, în Mogunția Lét. 235. Mart. 18, după ce(au) împărățise anî 13. zile 9. Și au trăit 29. anî, lunî 3.

L.ét. 235.

În locul lui îndată au hrăpit la împărăție ucigașul lui Macsimin Thracul, carile fiind de nēm prost, și varvar, întăi au silit de au omorât pe toți câți îl știé, că iaste din moicî născut: adecă din tatăl Miția Gothul, și din maica Ababa Aliana; ce și în vremile acestuia, în părțile Dachii ceva-ș de pomenit netîm-

Maximin Thracul.

Irodian carté: 7.

Lampriidie și

Eutropie. Paris:

Parte: 2. Carté 4.

Cap. 7.

plându-se, după doi ani și găumătate, nu deplin, i s'au făcut și lui ce i-au plăcut altuia să facă, că fu omorât de oșteni. Lét. 237, (în al șeptelé an a împărăției lui Alecsandru, carile iaste de la Hs: 229. Dion istoricul, carile începe istoria sa de cât s'au zidit Roma, sfârșitul istoriiei sale face, precum singur mărturiséște).

Lét. 237.

Climateric era acesta véchil împărăților Romii: împărății toți ucigându-se, ucigașii împărăției apuca, apoi unul pre altul iarăș pre rând să ucidé. Căci după uciderea lui Maximin, slujitorii au rădicat împărat pre Gordian, (pentru a căruia voe pre Macsimin omorâse), copil de 11. séu de 13. séu 16. ani, căci acesta cu prepus scriu istoricii). Acésta cu multul mai mari lucruri de vitejie, și de totă lauda vrednice, de cât vârsta lui ducé, au făcut, că prin 6 ani, ce au împărățit, biruința a tuturor Varvarilor au văzut. Ce depururé mincinos nărocul muritorilor, pre viclenii și nepriiatinii de casă, a birui n'au putut; căci în cursul biruințelor, în hotarăle Persiiei, fu ucis de Filip Arapul. Lét 244. Pre toți Varvari, cari pre atuncé peste Nipru lăcuia, cu biruință de mare pomenire au călcat, pentru care lucru slujitorii după ce i-au adus oasele la Roma, și piatră deasupra lui rădicând, în trânsa au scris acéste: «*Dumnăzădescul Gordian, biruitorul Persilor, biruitorul Sarmatilor, biruitorul Gotthilor, potolitorul zarvelor Romanilor, biruitorul Ghermanilor, iară nu biruitorul Filippilor.*» Vede-se dară, că Varvari peste Dachia supt Gordian biruiți, și slăbănogigi fiind, Romano-Dachi în Dachia noastră și era, și lin trăia. După Gordian urmat-au la împărăție ucigașul Filip Arapul. În vrémé acestuia, pomenéște la anul 250. precum cu nebună paza slujitorilor, cari era la Dunăre, Gotthii au fost trecut în Misia. Ce Filip trimițind pre Deție, (carele mai pre urmă au stăut și împărat), înprotiva lor, și aflând vina slujitorilor, căci adecă pentru negrijé lor, au fost trecut Gotthii în Misia, pre aceia slujitorii, pre toți i au scos din slujitorie, și au pus pre alții în locul lor. Slujitorii acii scoși, văzind că altă ce să facă n'au, au fugit la Gotthii, cu a căroră povățuire Gotthii mare stricăciune în Misia făcând, de pradă încărcăți, s'au întors acasă cu pace. Intr'a-cestaș an, iară să mai pomenéște, precum Gotthii să mai fie trecut Dunăre, ce slujitorii într'acé glogozală, nevredniciia lui

Irodian. Carté:
8. Evtropie⁹.
Zosim. carté: 1.

Victor și Evse-
vie în Hronie.
Zosim carté 1.

Lét. 244.

Filip Arapul
Lét. 250. Ior-
nand la acesta
împărat.

Iornand acoloș.

Filip socotind, au rădicat pre Mesăus Dețeus împărat, carile apoi pe Varvarî până la Don au împins, (precum mai ȝos la împărățîia lui vom arăta). Iară Filip auzind, că Dechie s'au numit împărat, au purces cu oaste asupra lui, ce la Verona biruit, și omorât fu, la anul mai sus pomenit, iară Petavie moarté lui Filip aduce în anul 249. Pentru acesta Filip, scrie Evsevie și Orosie, precum dintre împărății Romanilor, întâi el să fie botezat; ce alți scriitori acésta nu o socotesc adevărată să fie, de vréme ce în toată vrémé împărății lui, vre un lucru, carile să samene cu lucrurile creștinești n'au făcut. Împărățit-au Filip anî 5. și întrase al șaselé, precum din Zosim însămnéză Petavie, într'acelaș loc.

Petavie. Parté:
1. Cartea 5.
Cap. 12.

Zosim Carté 2.

CAPUL XIII.

Dovedéște-să traîul Romanilor în Dachia, de la Dechie, până la Valerian, și Galien.

Mesius Dechie.
Petavie din
Eutropie, Zosim,
Avrelie Victor
Parté 1. Carté
5. Cap. 12.

După peiré lui Filip Arapul, au împărățit Mesius Dechie, 30. de lunî, precum Petavie însămnéză, iară precum alții scriu, un an și triî lunî. Acesta în Ilătmăniia sa, știind și văzind călcăturile, carile Tătarâi în țările împărății, în anul trecut făcuse, și fiind om cu toate vredniciile deplin, în trébele oștenești pré învățat, și vestit vitîiaz, vrut-au să întórcă cu înzecit Tătarâlor, cariî acum cu căbururile, și până la Greția agîunsése, pentru care lucru sculându-se cu oaste, au mers asupra lor, și orî unde i-au tîmpinat, tot i-au bătut, și din hotarâle împărății scoțindu-i, până peste apa Donului i-au gonit; ce apoi, precum scrie Zosim, fiind vîndut cu vicleșugul soțiiî sale lui Gallie, de Tătar, împreună cu fiu său, au perit. Ce pentru mai bună mărturiia, singure cuvintele lui Zosim să aducem. Tătarâi, zice, trecând Donul, locurile céle mai aprópe de Thrachia, cu jacurile băntuîa; Ce Dechie asupră-le mîrgînd, în toate tâmplările biruitorîu era, și tot plianul ce apucase au scos. Apoi să nevoia, pentru ca de tot calé să le închidă, să nu să mai poată întoarce înapoi; Ce cu vicleșugul soțiiî lui

Zosim Carté 1.

Gallie, între bălțile (Donulu) închiidându-se, de soție părăsit, acolo au perit, în păclă cădînd: căci nici trupul nu i s'au mai putut afla Zonaras Carté 12. Cap. 20: de această pradă, a Tătarilor în Misia nu pomenéște; Ce zice, că numai Bosforul (de la Don) au fost jăcuit, în potrivea a căroră mergând Dechie, cu viclesugul soției sale a lui Gallus, precum am zis, au perit. Perit-au dară Dechie la anul 251: și au împărățit mai mult de cât un an, precum mai sus am zis.

Zonaras. Carté
12. Cap. 20.

Lét. 251.

După peiré lui Dechie, în Schithia: rămășița oștii au rădicat la împărăție pe viclianul Gallie, carele Trebonianul să porecliă. Acesta în loc de arme înainté lăcomiilor vârvărăscă (cu mare rușiné a tot poporul Romanilor) bani au pus 200 mi de dra. murî gîuruindule; ce și cu acasta Tătarăi neîndăstulindu-se (precum scrie Vopiscus), după întoarcere lui la Roma, iarăș au prădat Dardania, Thesalia, Thrachia, și până la Machedonia. Zonaras Carté 12: Cap 21: mulțime, zice, de Schythi, așeș mai fără număr, au făcut năvală, ș au răzbit tocmă până la Italia. Aceiaș au prădat Machedonia, Thesalia și Greția, iar o parte din trănșii trecând Bosforul spre maré négră, multe țări au jecuit. Acestă pradă pôte să fie tot una, cu cea, ce mai sus am pomenit, la anul 251, căci și însemnătorii vrémilor Patavie, și Calvizie între sine nu să potrivesc, că Patavie pradă numai una însămnéază la anul 251, precum am zis, iară la anul 252: cevaș nu pomenéște, în care an Calvizie din Vopiscus pomenéște. Ce orî cum au fost, cunoaști-se, că și Dachia fiind în slăhul Tătarălor, fără mare stricăciune să nu fie scăpat: însă precum din locurile sale Romani să fie eșit, istoricii nu scriu, mai vârtos că la anul 253. Gallus trimițînd pre hatmanul Emilian cu oaste, nu numai cât i-au biruit cu fericite răs zboae; ce încă din toate hotarâle împărățiilor la locurile sale, să-i fie gonit, scrie Zosim, Victor, Evtropie și Orosie. Iară Zonaras Carté 12. Cap. 21: macar că pre scurt, însă mai curat povésté alége. Schythi zice: după legământul ce făcuse cu Romani, jeluindu-se că li să dă mai puțin, de cât le era tocmala, lăudându-se, și clătînd cu capul s'au dus. Ce Emilian, om de nîam African, Hatmanul Lighioanelor de la Misia (supt acéstaș era și céle din Dachia) toți bani,

Gallie.

Zosim, Carté 1.
Zonaras Carté
12. Cap. 21.

Patavie, Párté I
1 Carté 5.

Lét. 253.

Zosim, Carté 1.
Orosie
Carté 7. Cap. 21.
Evsevie
Carté 17. Cap. 17.

cariî era să-î dé Tătarâlor, î-au făgăduit slujitorilor, numaî de-î vor bate. Decî slujitoriî, cu această nedejde învârtoséî, fără véste au năbuşit asupra Schythilor, din cariî puţinî scăpând, alalîi toî sau au perit, sau la mână au căzut. După această biruinţă, întrând în ţările lor, cu multă dobândă s'au întors înapoi. Tâmplatu s-au această la anul 253, sau după cum socotéşte Patavie 254. Acesta într'astă oaste Emilian, atâta de bine, şi vitejéşte s'au purtat, cât în mare dragosté slujitorilor întrând, îndată l'au numit împărat, în potriva a căruia Gallie cu oste mărgând, siliia să-l bage la mână; ce oaste părăsind pe Gallie încă ne plinind doi anî a împărătiî, în anul pomenit, de slujitori fu omorât. Patavie din Zosim şi Orosie culége precum să fie împărătit anî doi, lunî 4. şi să fie perit la anul de la Hs. 254. Pe acé vréme Lichinie Valerian, om de bună naştere, era trimis în Ghermanie, pentru ca să aducă nişte polcurî, carele era să trimaţă în potriva Persilor; unde auzind de peiré lui Gallie, s'au întors, cu acéleş oşti, pentru ca să răzscumpere moarté lui Gallie; ce oşteniî lui Emilian, văzind că să va scorni război, şi uniî de alîi vor peri, cu ucideré lui Emilian au potolit gâlcéva, şi au stătit la împărătie Valerian, Emilian numaî trei lunî numele împărătesc purtând.

CAPUL XIV

Dovedéşte-să traîul Romanilor în Dachia, de la Valerian şi Galien până la Aurelie.

Valerian, şi
Gallienus.

Slujba împărătiî, Valerie luând, îndată au făcut soţie pre fiul său Gallienus. Multe şi mari răscoale pomenesc scriitoriî în vrémile acestora împărăti; şi precum în Evropa, aşé în Asia, un loc macar ne călcat, şi ne stropşit de Varvarî, n'au rămas. Că Persiî de o parte, Tătarâî de alta, hotarële împărătiî robii, şi după obicéul lor pustii, atâta, cât şi Avgustin în Epistola 80: scrie, că ar fi socotit cine-va, că nu altă, ce sfârşitul lumiî iaste; ce alalte noi trecând, le céle ce s'au tâmplat, pre aproape de părţile

Dachii, (căci în Daehia ceva să să fie făcut pomenit nu aflăm), să ne întoarcem: Scrie Zosim istoricul precum lét 257. Tătarăi, așteptând Iarna, și Dunăre înghețind, s'au pornit; lăsind maré négră în stânga, toți pedestri pre marginile mării, fiind în driapta uscatul, și cetățile Tomos, Istros și Anhialon; cât mai tare au putut trecând, au agiuns la lacul ce să chéamă Fileatina (carile aprópe de Vizantie în marginile mării să află), și de acolo la Vizantia, Bogazul la răzsărit trecând, au apucat Halchedonul, Nicomidia, Nichea și Chyzicul. Iară ce să fie fost pricina, caré pre Tătarăi, prin Dachia să trecă, n'au lăsat; ce mai pe gos să fie trecut Dunăre, macar că anume nu arată, însă din cuvintele, carele mai gos să vor zice, aľavé Iaste, că marginile Dunării, prin tractul Dachii tare fiind păzite, au trecut, pe unde nici s'ar fi gândit cine va că vor puté trecé; adecă pentre mare și pentre cetățile, carile mai sus am pomenit.* Decă Valerian în al șéptelé an, a împărății sale, mărgând la răzsărit înpotriva Persilor, nenărocit războiu au avut, că biruit fiind la bătae, viu au căzut pe mâna lui Sapor împăratul Persilor, unde Sapor în mare batgocură, și ocară fiindu-l, când vré să încalece pre cal, în loc de scăuéș supt pıcoare îl siliia de să supună; până mai pre urmă, de viu despoindu-l de pıale, l'au sărat cu sare, și așa în mare nenărociré, viľața ș'au sfărșit. Nici rugămentelé fiľului său, nici baniľ la Varvarăi, vre un preț, sau trecere având. Murit-au Valerian lét: 259, sau precum Patavie socotéște 260. După jélnică și lăcrămoasă tãmplaré lui Valirian, la chivernisala împărății au rămas singur fiľul său Gallien, carile nu foarte jélnic s'au arătat pentru așé de grozavă peiré părintelui său, ce încă văđindu-se ca dintr'o pıiadeacă a învățaturilor tătăne-său slobod, și despıedecat: gıocurilor mai mult, și desfățurilor deșérte s'au dat. Acéste a lui Gallien blăstămății ce făcé, varvariľ înțelegând, s'au rădicat Tătarăi, și Ghermaniľ Franții, cariľ cu prázile au pătruns în Gallia până la munții Pyrenei; Cattiľ și Saxoniľ în Italia au intrat, Gotthiľ, împreună cu Schythiľ, Greția și Asia mică au pustiit; iară Sveviľ au năbușit asupra Panoniľ. Toate acéste răutăți s'au tãmplat împărății Romanilor, la anul de la Hs: 265. Cu carile tare au îngenuchet împărăția Romanilor; pe

Zosim Carté 1.
Zonaras
Carté 12, cap. 23.

Zonaras acoloș.

Evsevie în Oraș
ția pentru Con-
stantin, Cap. 24:
Agathos. Carté
4. list. 129.

Lét: 259.
Gallien singur

lét. 265.

vrémé acestuî împărat, precum Dachia noastră, cu Romanii să fie fost lăcuită, bună dovadă avem din istoricul Zonoras, carile Carté 12. Cap. 24. zice: precum Hatmanul oștilor călărimii să fie fost Avreulus Dacul, a lui cuvinte sint acesté: «Ἀυρίολος δὲ ἐκ χώρας ὢν Ἰετικῆς, τῆς υστερόν Δακίας ἐπικληθεῖσιν, adică: «Îară Avrelius era din țara Ghetii, caré mai pre urmă s'au chemat Dachia.» Cu vrednicia acestuî Avrolus, Inghenuus Hatmanul oștilor Misiî, carile tulburând pe slujitorî, îl rădicasă împărat, fu biruit, prins și omorât. Îară lét: 268. viclenindu-se Hatmaniî Macrian și Iraclian, cu vicleșug ucisără pe Gallian în Mediolan, după ce împărățisă cu tată-său împreună anî 7. Îară singur aproape de 8. Mart. 21, fiind la vârstă ca la 50. anî.

Clavdie.

După acesta, alesu s'au la împărăție Clavdius: om de toată lauda vrednic, și în scurtă vrémé a slăbite puterile împărăției înnoitorî.

* În vrémé acestuîa împărat, Schythii îngîugându-se cu Heruliî, Pevchiî și cu Gotthiî, și făcând aproape de Nistru (unde atuncé lăcuia) 6.000 de vasă, în carile intrând 320.000 de oameni, și trecând pre lângă Tomis, și pre lângă Marchianopolis, au intrat în Misia. Înpotriva a cărora, macar că foarte puțină oaste cu sine avé Clavdie eșind: în doaă războae î-au biruit, și pe toți până la unul î-au omorât. Încă și câți din războiu cu fuga scăpase, neputând la vasă a scăpa, (căci și pre acélé pre mai multe luasă, și ca la 2000 în mare le afundasă), apărându-se spre munții Cenghiî au năzuit, unde Clavdie din toate părțile închizindu-î, și calé în vre o parte să ȳasă, oprindu-le, acolo de foame, și de ciuma ce-î lovise, toți au perit. Zonoras Carté 12. Cap. 26. zice: Schythii trecând Balta Meotis în Asia, și în Evropa au prădat. Acéstaș mărturiséște și Chedrinus la acestas împărat, de pre a cărora cuvinte, chiar să cunoaște, că dincoace de Balta Meotis, și peste Dachia, tot locul acela, supt stăpâniré Romanilor să fie fost, însă numai pre lângă marginile mării negre; din caré poate fi luând Sarnițe, într'acesta chip zice: Clavdie la Apa Nistrului înpotriva Capiștiî Dianiî, caré ȳaste înpotriva Crâmului, pe Schythi au bătut, și 2000. de corăbiî le au luat, și î-au înneecat, pentru care vitejie, și izbândă, î-au scris Senatul: *Clavdie Auguste, tu ne ești frate, tu părinte, tu priătin, tu*

Lét. 268.
Avrelle Victor
și Pollion

Zosim. Carté 1.
Trivelle și Victor.
Orosie Carté 7.
Cap. 20.

Zonaras. Carté
12. Cap. 26.

Sarnițe Carté
3. C: p. 15.

bun Senator, tu stăpân. Și așa Clavdie, cu bună vitejiia sa, iarăș întrămă puterile împărășii, și hotarăle ei fără bântuială lăsindu-le, la anul 270. Februarie 2. de cîumă au murit, după ce au împărășit un an, luni 10. zile 5.

După moartea lui Clavdie (precum scrie Pollion), frate său Cfintilus, socotind ca cum împărășia ar fi de moșie, singur pre sine s'au numit împărat. Ce zarvă pentru acăsta în oaste scor-nindu să, după 17. zile îl ucisără, și au stătut la împărășie Av-relie Avrelian, pentru carile în carté ce urmază, vom zice.

Lét. 270.

Pollion Cassiodor
și Evsevie la
acest împărat.

Sfîrșitul cărții Intâi.

PREVOROVIRE

ÎNFORMUIND CITITORUL.

De vreme ce cu agiutorul lui Dumnăzău am agiuns spre acéla a hronologhiil parte, în caré câți-va din scriitoriî vremilor mai trecute, pomenesc pentru mutaré Romanilor din Dachia în Misia: foarte cu trebuință am socotit, pentru ca să dăm cititorului nostru puțină înformăluire în ce chip adică să poată, ca cé adevărată, și negreșită povésté Istoriil aceștiia, să înțălăgă: nici după socotélele a unora mai proaspeți, cu minté furându-se într'acéiași cu dânșil greșită părére să cadă.

Istoricil dară, cariî pentru mutarea Romanilor din Dachia în Misia pomenesc, una numaî, însă și acéla nu iusoară pricină arată, adecă: Avrelian împărat văzind, zic, că pe vremile împăraților, cariî fusése mai denainte de dânsul la împărăție, Varvariî Cri-vățuluî, cu câte-va năbușiri Misia (supt caré să înțelege și Dachia), Thrachia, Thessalia, Machedonia, Iliria, Greția, (și precum zice Zonora, că și Athina au fost încungîurat, ce cu vredniciia lui Cleodemos, au fost izbăvită de prada lor), să să fie lăsat de tótă nedejdé, că va mai puté apăra Dachia de călcăturile lor, și asé Coloniile, și alaltîl lăcuiitori Românești, cariî de atâta vreme într'ansa trăia, să fie poroncit, să să rădices din Dachia; și să triacă peste Dunăre decinde în Misia; care mutare să să fie făcut, prepus nu iaste. Ce prepusul iaste, de s'au mai întors, sau de nu s'au mai întors vre-odată aceiași Romanî,

Evtropie, Vopiscus, Suida și
Auten Bonflu
Decada 1. Cap. 1.

Zonaras.
Carté 12. Cap. 26

Țarăș la moșiile lor în Dachia. Dintr'acesta dară prepus pentru ca să scoatem pe cititoru, lucrul mai pe amănuntul a scutura ne trebuie. Decî macar că la pomeniți Scriitori, altă pricină fără această anume însămnată, nu aflăm: adecă, că socotind Avrelian; că nu va mai puté apăra pe Romanii din Dachia, să-î fie mutat în Misia. Însă câte-va alte pricinî, și mai gréle de cât această, dintr'a acelorăș scrisori, putem culége. Că nici așé prost trebuie să înțelégem, că vor fi socotit acei scriitori atâta de slabe și neputincoasă puterile împărățiîi Romanilor, ca nici cum într'alt chip să fie putut apăra acé vestită, largă, și bișugoasă, și împărățiîi foarte de folos țară. Și mai vârtos că acmu 179: de anî era, de când Romanii într'ansa lăcuind, și moși și cu sate și cu cetățî, întemeiați fiind, macar și singur împăratul așé ar fi poroncit, însă nu cu lesne, încă prè cu greu li-ar fi căzut, tot de odată așé de tot părăsind-o, pre mînule Varvarilor răpitori să o lasă; și în véci decîla, ca cum n'ar fi mai avut trébă cu dânsa să o uîte, ales că între Dachia și Misia nu altă, fără numai latul Dunării desparte. Acésté așé socotindu-să, cu bună samă putem cunoaște, că și alte pricinî vor fi fost, carile să fie asuprit pe Avrelian de odată a deșerta Dachia de lăcuitoři ei, țară nu că doară în véci să să părăsască, caré s'au și tîmplat, precum rîndul Istoriîi înaintea curat va arăta. Fost au dară după pricina pomenită, și a doa; căci Avrelian ca un bun socotitoru, și iscusit a împărățiîi chivernisitoru, văzînd că cu léné, și cu negrije împăraților mai denainte, puterile Romanilor, nu puțin să plecasă; și împărățiîa Persilor, după ce Sapor împăratul Persilor pe Romanii biruind, și pe Valerian (precum la locul său s'au zis), viu la mână prinzîndu-l, și cu groznică moarte omorîndu-l; Persii atâta să înălțasă, și să mândrisă, cât (precum Zonora acoloș mărturisése) așéși nici în samă de ceva, nu mai țînè pre Romanii, de care lucru Avrelian cu înțăleptesc sfat, și ca un destoînic a oștilor purtătoru, socotit-au, ca întâi puterile celui mai mare să frîngă, și ocară, caré în obrazul cîstei și slavei Romanilor căzută, ștergînd: patîma să le răzscumpere. Însă după întăritura, caré Persii luase, și după scăderé, caré în oștile Romanilor, să făcuse, căutat-au lui Avrelian toate oștile,

carile în multe părți era deosăbite, și înprăștiate, la un trup să le adune; ca căroră au făcut, și oștilor, carile era puse pentru paza Dachii, pre carile de prin cetăți, și de pre la marginile hotărâlor scoțindu-le, nu putem socoti, că și alalți lăcuiitori, fără oaste, în loc așé de ivală, fără grijă să rămăia, vor fi putut, și pentru ácasta cé mai de frunte parte, împreună cu oștile peste Dunăre, poate să fie trecut; iară alaltă prostime, (pre cari Sarniție îi numește purtători de grijé caselor) toată, sau mai la munți, sau la locuri în dos, să să fie tras, și tot în Dachia să fie rămas. Ce noi în cuvintele lui Sarniție puțin nedejduindu-ne, adevărim: precum toți Romani din Dachia să fie trecut în Misia; de caré mai pre urmă vom vidé. Fost-au a tria pricină: că Avrelian nu numai ca un împărat, ce și ca un Moșnian, de grijé Dachii purta; căci el era născut crescut în Dachia, ce-l zicé măluroasă. Și de iaste să putem amesteca cuvintele prostimei, între dovédele Istoricilor, ce ni au povestit un voinic: Preda Stambol Român, din țara Munteniască, carile apoi din mila împărătiască, și Sotnic la târgul Harcovului au stătu. Acesta dară ne spunea, precum în țara Româniască, aproape de Dunăre, pre malul Oltului, să să fie văzind niște temeli ca de Cetate, căroră Țărani de pre acolo lăcuiori, din bătrâni lor apucându-le zic, Curțile lui Ler împărat, precum și în Colendele anului nou, și astăzi au luat de pomenesc: Ler Aler Domnul; care nume sună Avrelie Avrelian. Ce acéste lor lăsindu-le, la ale noastre să vinim. Zicem dară împreună cu alalți a vremilor scriitori; precum pentru pricinile pomenite, Avrelian împărat, cu bună samă sau pre toți Romani, sau numai o samă: adecă oșteni, și cei mai de frunte, din Dachia de odată să-i fie mutat în Misia, de unde apoi și nume au luat, de să chemă Romani aici Misii, și apoi mai pre urmă Vlăhi, (precum din Istoricul Nichita Itoniatis, la locul său am arătat), și încă mai pre larg vom arăta, unde va vini cursul Ironicului să dicem; când și de unde s'au scornit a să chema Romani din Dachia și din Misia Vlăhi; precum astăzi videm, că și în Misia de la Poarta de fier, până în maré négră, satele carile sint mai aproape de malurile Dunării, pline sint de Romani de un năam, și de o

Sarniție
Carte: 4. Cap. 5.

limbă cu ceștî de căsta parte de Dunăre; însă noi nu asuprim pe cine-va, ca socotélii noastre, caré adusem, într'alt chip să créză, fără numai atâta, cât precum ni să pare, l'am adevérit, că înpotriva acelora, cariî aşesî de tot tăgăduesc, precum Româniî noştriî, să fie de nîamul Românilor de la Italia, tare şi nebiruit argument să avem. De vréme ce Romanî au fost aciîa, pre cariî Avrelîan împărat scoţîndu-î din Dachia, î-au mutat în Misia; îată că aceî Romanî au fost, pre cariî Ulpie Traîan cu 179. de anî mai de-nainte î-au fost adus în Dachia, şi acé pomenită, nu pré scurtă vréme, necurmat tot a acelora fîcorî, nepoţi şi strănepoţi, şi nepoţi din strănepoţi, au lăcuit într'ânsa. Bine zice un cuvânt a prostimeî Arăpeştî: Mincîuna de ar şi scoate de la moarte, însă adevărul îaste de ţînut. Tâmplatu-s'au dară acásta mutare a Romanilor din Dachia în Misia, precum Calviz din Vopiscus să-măluéşte, al cincilé an a împărăşîiî luî Avrelîan, carile îaste dela Hs: 274. de anî.

CARTÉ A DOA.

Caré arată treceria Romanilor din Dachia în Mysia, apoi dovedește, precum aceiaș Romanî éráși s'au înturnat de la Mysia în Dachia. Așjderé arată, precum aceiași Romanî, tot în Dachia au lăcuit de la Avrelie Avrelian, până la Constantin Marele.

CAPUL I.

Arată-să pre scurt viața lui Avrelie Avrelian, carile de moșita sa au fost Roman din Dachia.

Așé Dachia noastră, caré altora de Romanî, numai călcată și petrecută au fost, acmu să face maică, și născătoare împărăților Romanî; căci Avrelian, precum și mai sus am pomenit, au fost născut în Dachia, ce-l zică măluroasă. Și macar că părinții în Istoriî nu să pomenesc; însă aľavé ľaste, că de nľam prost, nu puté să fie, de vréme ce altora la Offichiile Hătmăniilor, a intra nu să cădé, fără numai celor din bună naștere eșiți, sau cu multe lucruri vitejești vestiți. Deci el la împărăție, cu acésta, și cu mare slava lucrurilor oștenești, au agľuns. Pe Alemanî, și pe Marcomanî (cariľ mai denainte multe stricăciuni făcuse împărățiilor), au biruit. Deciľa la Roma întorcându-să, zidurile cetății atăta ľ-au lărgit, cât cincizeci miľ de pași încungľură. Apoi la răsărit

Avrelie Avrelian.

Vopiscuș, Avrelie Victor. Zosim la viața lui.

trecând, pe Zenovia vie au prins, și cu sine la Triumf o au adus; pe Gotthil departe peste Dunăre l-au călcat, și mai asupra tuturor nepriștinilor împărășii, biruitoare arme au purtat. După acésto a vitejiilor vrednicii, fost-au și ce ăaste mai de trăbă, și mai hiriș tuturor stăpânitorilor bun: adecă a dreptășii țitoriu, și a răutășii tare pedepsitoriu. Poronca lui cătră oșténii într'acésta formă au fost: De veș să sîi Cap pe oaste, și mai cu dedins, de veș să sîi viu, mîna slujitoriiului contenéște; cine-va pușul strein să nu apuce: oașă să nu atingă; strugurul să nu zmulgă; țarina să nu tragă; untdelemn, sare lémne să nu cée, cu zaharaoa sa să fie îndestulat. Slujitoriiul din prada, și dobânda nepriștinilor; ăară nu din lacrămile țăranilor să trăiască. Léfa în brănéștele sabii să-ș poarte; ăară nu în ospătării, i procl. În scurt: între cei mai lăudașii stăpă(ni)tori fost-au numărat, fără numai căci spre vărsare singelui, au fost can mai mult dat. Acéste din céle multe, pentru Avrelian Dacul, avut aici a zice, ăară cât au trăit, și cât au împărășit, înainte la locul său vom arăta.

CAPUL II.

Dovedéște-să traiul Romanilor în Dachia, și supt Avrelie Avrelian.

Lét. 270.

Avrelian, stând la împărăție pre urma lui Avrelie Flavius Clavdie, în anul din tîi a împărășii lui, carile ăaste de la Domnul Hs: 270. au purces cu oaste asupra Gotthilor peste Dunăre, pre cari vitejéște biruindu-i, precăt spre hotarăle céle vechi a împărășii intrase, gonindu-i, ăarăși céle de demult puind, și întărind, cu mare laudă s'au întors la Roma la anul 272. ăarăși (Vopiscus mărturisind) purcegând cu oaste spre răzsărit, și luând tractul pe de cea parte de Dunăre, în cale unde i s'au tîmplat nescari-va Varvarii clătișii a afla; pre toșii i-au biruit, și i-au înprăștiat, și ales pe Domnul Gotthilor, la mână aducând cu alte, 5000 de ai săi, așeș peste Dunăre l-au omorât. Ca acéste veș afla și la Sarniție, carile némului Românilor din Dachia, foarte împotrivnic

Lét. 272.

să fie l'am arătat; însă aici pizma uitându-și, adevărul mărturisind, la Carté 3. Cap 15. zice: Ghetii și Sarmatii, pentru ca să-și izbândiască asupra Romanilor, și pentru ca să-și întoarcă locurile ce pierduse, tot-déuna chitiia, cum ar pute scoate din Dachia leghioanele Romanilor, și așé pe vrémé acestui împărat sculându-se Hatmanul și Domnul lor Cunab, au purces cu oaste asupra Romanilor; Ce lucrul rău mergându-le, și Domnul ș'au pierdut, și cu rușine innapoși s'au întors. De aceșté curățindu-să, prin Thrachia au mărș la Vizantie, și de acolo au trecut la Vithynia în Asia, unde pre Zenovia împărătiasa (muțare cu multul mai vițiază, și mai harnică de cât mulți bărbați) biruind, vie au prins-o, și deaciia la Roma viind, au făcut Triumf pentru nepriștinii biruiți, la răzsărit și la apus. În slărșitul anului 274. gătindusă pentru ca la anul ce va intra, iarăși să trîacă la Asia, asupra Persilor, să fie rădicat din Dachia pre Romanii, și să-i fie trecut peste Dunăre la Misia scriu Istoricii: precum mai înainte hireșe cuvintele acelor Scriitori de față li-am adus. Ce pentru ca întâi aivă să să facă, ce împotrivicilor eră cu prepus, adecă precum Romanii, pre cari Traian în Dachia îi pusése, prin vrémé a 177. de ani tot acoloș neclătiți, și nemutați au trăit; iară nu numai cu tréceré sau cu vre-o ernare a Romanilor într'ansa, Dachiă să fie apucat o parte din limba Românescă (precum Zamoschie Liăhul și alalți aceștii păreri parnici vânturiiază), și iarăși Dachiă cei din tîi pre locurile sale fără Romanii, ca niște suppuși să fie rămas, că crîazi-mă Liăhul acela, și alții cari vor mai fi: Caută la Dicționarul lui Moreri, câte fabule ca acesté aduce din Menburg, la numele Gotth, de acel feliu de dârmoe-turi; că lungă, și încă pré lungă ar fi ernaticul în 177. de ani ne schimbat, și ne primenit; Iară împotrivicii noștri, ce s'au silit ceva, macar cu arătaré, adevărul să închipuiască; nu li s'au că-zut de niște tréceri, și ernări numai a Romanilor prin Dachia noastră să pomeniască, (carele nici cum fundamentul să sté, și popréle să să razime au) ce sabiia acésta în mână să fie luat, pre caré noi acmu, cu bună voe le întindem, și asupra noastră trăgând-o, să ispitescă, Custura iaste în trîacă? Și de iaste, oare

Lét. 274.

sabie slujitoriască și tăioasă ȳaste? au t mp  custur  b bas ,  i numai de cov  i r z toare ȳaste? Ce ac st  glume scurte f c nd, la tréba noastră,  i la cuv ntul  ntradins să vinim.

CAPUL III.

Doved te-să, că ac  a Romanilor trecere din Dachia la Mysia, pr  scurtă să fie fost,  i supt acela   np rat  ar   la locul său, să să fie întors.

La toată dovada,  i adev rin a istoriei cu prepus, trebuie să pomenias  cititorul nostru, canoanele carile  -am dat: că cu acéle drept slujindu-se, toată osirdia,  i nevoin a noastră, precum pentru adevăr să pune va afla, precum  i aici, când în cursul istoriei, am dat de povestire de la Istorie vrednic de credin , precum Avrelian socotind, că Dachia, pre car  Traian o descălecase, că a o  in  nu va ma(i) put , au lăsat-o,  i cetățenii Romanii, cari lăcuia într' nsa  -au trecut în Mysia.  ndat  după pr vila Canonului,  i pofta adevărului, cun stem c  p n  la ac ia vr me, Romani au fost aici, cari au lăcuit în Dachia,  i precum necurmat într' nsa au trăit, că de s'ar fi cum-va mai de demult curmat, n'ar zice istoricul, că pre Romanii cetățenii, pre cari Traian  -au a ezat;  -au rădicat Avrelian. Dec  precum traiful lor în Dachia până atunc  au fost adevărat, a  - i rădicare lor dela Avrelian, adevărată trebuie să fie.  i ac st  mai de pe urmă povestire, r m ne st p nitoare, până sau acela  istoric, sau altul vrednic de credin  în cursul istoriei, să va arăta, carile altă povéste no , asupra ace ti  să aducă, adecă, precum Romanii  ar  i s'au întors în Dachia:  i Dachia, că dela Avrelian lăsată,  ar   Romanii a o  in , au  apucat. Car  povéste de nu să va afla, rămân  npotrivnicii biruito i,  i cu largă gură vor put  zice, că de au  i trăit Romanii  n Dachia at te ani:  ar  mai pre urmă părăsind-o, au e it dintr' nsa;  ar  de să va afla alta,  npotriva ace ti ,  i povéste ac sta să  terge,  i  npotrivnicii birui i vor c d , pentru car  acmu la meidian e ind, vom nevoi doară  i  npotrivnicii să vor cunoa te, ce f l de arme poartă.

Vopisens
 n via a lui
Avrelian

CAPUL IV.

Acésta să dovedește întâi, din socotială.

Nu cu greu să va priimi dovada socotélii noastre, precum Romanii dî-au și eșit din Dachia, ș-au trecut numai peste Dunăre la Misia, îndată și fără multă zăbavă la moșiia sa, să să fie întors, de să va socoti binișor pricina, pentru caré Avrelian, atuncé au socotit să-î scoată din Dachia. Pricina dară, (precum dintr'acelaș Istoric curat să poate vidé,) caré au înpins pe Avrelian, să scoată pre Romanii din Dachia, alta n'au fost; fără numai, că Avrelian cu câte-va fericite războaie, pre Varvari într'acé parte năvălitori, biruise, și tocma la locurile lor îi gonisă; însă mulțimea și poiadé lor, precum de tot călcăturî, și stropșiturî în hotarăle înpărății să nu mai facă, a opri, și după depărtare lui la Asia a le păzi, foarte cu greu a fi socotind, poate să-î fie trecut peste Dunăre, în loo adecă mai apărat; puind la mijloc apă mare, și cu greu a să tréce ca acéia. Apoi fiind Avrelian la anul ce urma lét. 275: să tréacă cu toate puterile asupra Persilor, nu numai căci despre hotarăle Crivățului să depărta, ce încă și oștile, carile era pentru paza acelor părți din Dachia, cu sine a le trage va fi vrut; carile lipsind socotia, că singuri cetățenii, și alți lăcuiitori pre dinafară, fără mare primejdie până la înturnare lui să fie nu vor puté, ce acéstă socoteală a lui Avrelian, într'âmbe părțile greșită să fie fost, tâmplare lucrurilor, mai pre urmă au arătat. Căci nici el la Asia să tréacă au apucat, (de vréme ce i s'au tâmplat moarte la Vizantia, precum înainte vom arăta), nici Tătarăi au mai vinit spre Dachia, ce tocma după moarté lui Avrelian, fiind la înpărăție Clavdius Tașitul, au lovit pe după mare négră la Asia; și acolo au făcut mare pradă în Țara Pontului, și a Chilichii, (pentru care la înpărăție lui Clavdie mai deschis vom zice). Și așé să cunoaște, că precum oștenii, ce să vor fi luat din Dachia, la loc să vor fi întors, (căci cu moartea înpăratului și oșteniré acéia mai mult s'au înpărășiat și s'au părăsit) și alalți lăcuiitori a ei, peste Dunăre trecuți, pentru

Lét. 275.

ce acolo să fie rămas; n'au avut, de vreme ce prăzile Varvarilor s'au îndreptat spre părțile Asii; iară nu după cum să temé Avrelian, spre Dachia. Așijderé, nu proastă socotială iaste, că de au și rădicat Avrelian pre Romanii din Dachia, acásta rădicătură să nu fie fost vécnică, ce numai până la o vreme, adecă până să vor întoarce oștile dela Asia iarăș la Evropa; bunăoară precum și noaă acéstaș acmù, tot cu acelaș n'iam de Tătari a păți ni să tâmplă, pentru care lucru, Domniî, purtând de grijé lăcuiitorilor, înțelegând precum Tătarăi verî vor țara să prade, verî în prada altor țări printr'ânsa vor să trîiacă, ca și când trec în țara leșescă, sau în țara ungurîască; îndată poruncesc, și dau știre lăcuiitorilor de să trag dela câmp la munte, la păduri, și la alte locuri tari; unde de vrăjmășie lor să să poată apăra, decîia potolindu să, și la locurile sale întorcându-se, sau într'alt chip împăcându-să, și așezindu-să Păgânii; lăcuiitoriî fiete-cine la locul, și la sedéré cé dintăi să întoarce; și precum și astăzi videm că de călcăturile, și înbletele lor, locurile țărăi Moldovei despre Nistru-la câmp. și deschise fiind, mai mult pustie, și de moșnénii săi de câț-va ani părăsită iaste, deosăbi de slujitori Călărașî, ce stau pre acé margine pe la Orhei, pe la Soroca, și pe la alte trecători, unde să pot aciua de răutate lor. Așé Hotinul după războiul é-au avut Turciî cu Leșii, (unde nu puțin să laudă bărbăție Iuî Ioan Sobetki, carile atunci Hatman Coronii Leșești era) până la lét: 1712. numai în cetate puțin țârgoveți, și slujitori să puté stăvi, iară olatul Hotinului, precum și Cernăuțiî, și a Sorocăi parte cé mai multă, de tot pustie, și nelăcuită rămăsése. Iară la anul pomenit Turciî având grija Rusilor dintr'acolo, și lărgind cetate, și întărind-o cu oaste, în doi ani numai toate locurile acélé s'au înplut de sate, și de oameni: adecă cei ce de frica, și grijé Tătarălor la munte, și la păduri trași era, la câmp și la locurile sale întorcându-se. Într'acesta chip dară iaste de socotiț și tragerea Romanilor din Dachia în Misia supt Avrelian; nu lungă nici vécnică să fie fost, ce scurtă, și numai până la o vreme, precum pre dovada acásta, a socotélii, cursul Istoriîi așé să fie fost înaintea va arăta. Căce de aici înainte iarăș după regula, și Canonul, carele am dat din an în an, și

din Istoric în Istoric vom merge, înşămnând, şi cercând să vedem, oare Dachiia noastră aşé lepădată de Romanî au rămas ? şi Varvariî vinit-au să o stăpâniască; au da-vom peste altă poveste, caré să ne adevérescă, precum Dachiia iarăş de Romanî să să fie ținut; şi Tătarăî la pustiile lor să să fie gonit? La caré de să vor afla scriitorî de credinţă vrednicî, iată că fără nicî un prepus rămâne să cunoaştem, că cei eşiî din Dachiia Romanî iarăş la locul lor să să fie înturnat, şi moşiile lor, céle din tăi, să-ş fie apucat, să mergem dară înaintea.

CAPUL V.

Dovedeşte-să apoi înturnarea lor în Dachiia din Istoricî, şi traîul lor într'ânsa dela moartea lui Avreliian, până la Clavdiie.

Aşé dară, precum în Capul trecut a Cărîi aceştiia am zis, precum Avreliian cu mare clătire asupra Persilor gătindu-să în anul 275. de la Roma au purces, cè aproape de Vyzantiia (caré acmù iaste cetată lui Constantin) între Vyzantiie şi Iracliia, la oraşul ce să chema Kinofrurion sosind, acolo de Hatmanî săî ucis, viiaţa ş-au săvârşit; iară tâmplaré morîi lui au fost aşé; că secretariul lui, (adică Logofătul de taîna) Minesthus, căzind într'o grésélă pré mare, şi ştiind firé lui Avreliian neîntoarsă, şi nemilostivă spre cei răî, au potrivit slova lui Avreliian, şi au făcut un izvod, ca cum singur împăratul cu mâna sa l'ar fi scris, în carile au scris numerele a câî-va Senatorî, ca cum î-ar fi orênduit de moarte. Apoi, ca un vânzătorîu stăpânului, în chip c'ar descoperi taîna adevărată, au arătat acel izvod Capetelor, carele anume într'ânsul era înşămnate. Ei dreptî, şi împăratului nevinovaî ştiindu-să, nebunăşte lucrul nicî mai cercând, nicî pre împăratul mai ispitind, cu toîi sfatul cel mai rău apucând, fără véste asupra nevinovatului, şi bunului împărat, năvrăpăsc, şi acolé pe loc neomenéşte îl ucig. Înpărăît-au Avreliian anî aproape de 5. precum înşămnéză Petaviie; iară după socotéla lui Calviziie, fără puîne zile, 6. anî; Omorâtu-l-au Ghenvariie 29. sau

Evropie
carté 9. Zosim
carté 1.
Zonaras carté 12.
Cap. 27.

cum alții vor, în luna lui Octomvrie. După moartea lui, Senatorii înștiințându-se de viclesugul Secretarului, cu multă înjerie după împăratul au rămas; și de pacosté ce făcuse, tare căinându-să, pre Secretariul l'au aruncat, la fieri sirépe de l'au fărmat. Ce ce folos, precum zice cuvântul arăpăsc: «Ba'deha'rabel Basra» după răzspire Basra. Apoi după acéia slujitorii dând știre la Senat pentru moarté împăratului, s'au trăgănat lucrul mai mult de 6. luni, până au ales împărat pe Clavdius Tațitus.

CAPUL VI.

Dovedește-să traiul Romanilor în Dachiia, de la Clavdie, până la Probus.

Clavdie Tațitus. Într'acelaș an, Lét. 275: în carile au perit Avreliian, s'au ales la împărăție Clavdie Tațitus Septemvr: 25: (precum din Vopiscus socotéște Calvizie), în vrémé acéstuia, scrie Zosim, întrând anul 276: precum Tătarăi, de cari să temé Avreliian să nu între cu prada în Dachiia, trecând Meotida (acasta-î balta Azacului) peste Maré negră au lovit, la Asiia: unde Pontul și Chilichie au pradat. Ce Clavdie încă cu oștile într'acolo aflându-să, (căci de când eșise cu Avreliian înapoi nu să mai întorsése) și împotriva lor mergând, tare i-au răzbit, și i-au împrăstiet. După izbândă, cu oștile spre Evropa întorcându-se, și agiungând la Tarsos, l'au lovit frigurile; din care i s'au tâmplat și moarte, April: 15: după ce împărățise 200 de zile. În locul lui, Floriian frate-său, ca cum Florian. Împărăția, după moșie ar fi mărgând, singur să apucă de împărăție; Ce acésta oaste nepriimind, au rădicat împărat pe Avrelie Prob. Floriian de inimă ré, acéstă necinste a răbda neputând, după 60: de zile, singur vinile deschizindu-ș (Zosim scrie că slujitorii l'au omorât) au lăsat de i-au curs singele, până au murit.

Aicé să dovedește, că socotéla caré pusése Avreliian (adecă, că după mărșul lui cu oștile spre răzsărit, Dachiia de prăzile Tătarălor sprejinită să fie nu va puté) au eșit greșită, și pre Romanii din Dachiia în zădar i-au fost trecut Dunăré, de vréme

ce Tătarăi nu spre părțile Evropei, nici asupra Dachii prăzile ș-au slobozit (știind poate fi că într'acéstă parte de multe ori lucrul pe voe nu li-au eșit), ce alt drum peste mare ș-au deschis spre Asiă, încotro Avreliian poate fi, nici gândiia. Iară Zonora și tractul pe unde au trecut acei Tătari, anume însămnéză, carile la Carté 12. Cap. 28: Schythiî zice: «trecând apa Fasis, au «întrat în Asiă, unde Pontul, Cappadochiă, Galatiă și Chilichiă «au prădat.» Iară apa Fasis iaste, căriă acmu îi zic Turciî Tiflis, caré desparte țara Giurgiilor de Armeniă cé mare. Irodot Istoricul scrie, precum mai denainte acéstă apă au fost hotarul, carile au fost despărțit Asiă din Evropa, iară nu Boazul de la Țarigrad. Așé dară după mărturiia acestor Scriitori, curat să cunoaște, că Dachia macar de tot deșartă au fost de lăcuiori, macar o parte, cari au fost mai la câmpii peste Dunăre, să fie trecut: Ori cum au fost Dachia într'acé dată vre o nevoia (de caré Avreliian ca un bun chivernisitoriu să temé, și să păziă), de Tătari n'au avut, de unde de crezut iaste, că după întorsul oștilor de la Asiă, iarăș să fie trecut Dunăre în éasta parte. Însă noi ce ar plăcé împotrivicilor, și după voia lor lăsind, să zicem: Că Tătarăi știind că Dachia iaste acmu de oameni deșertată, și pustie de lăcuiori, pentru acéia nici ce să caute într'acé parte au avut; și așé spre Asiă, cu prăzile, să să fie îndreptat. Acéstă socotélă, având ore-ce asămănare de crezut, trebue-ne să purcédem înaintea, și altă povestire pre acésta biruitoare, în cursul Istoricilor să aflăm, caré pre cititoriu să încredințeze, că socotéla noastră, caré întâi am dat, au eșit adevărată, și Romaniî, iarăș lăcuiori în Dachia să fie rămas.

CAPUL VII.

Dovedește-să traia Romanilor în Dachia, de la Probus până la Avreliie Carus.

Avrelie Probus, după ce s'au așezat la împărăție, la anul 276: decia s'au întors cu oștile la Evropa. Atâte de gréle războaie

I.ét. 276.

cu toți Varvari au avut, și atât de mari biruințe, asupra lor au purtat; cât mai nici un împărat mai denainte au dobândit, mai mult de patru sute mii: și precum la alții scris să află șapte sute mii: dintr'ânșii au omorât; și 60 de cetăți în Galliia au luat; iară după ce au așezat toate lucrurile în Ghermaniia Lét. 278: precum scrie Vopiscus: Evtropie, și alții, s'au întors în Illiria, și de acolo au trecut asupra Ghetilor, și Gotthilor, cari s'au făcută rocoșeni asupra împărăției, (aceste nemuri precum peste Nistru, până la Don să fie trăit, pe atunci; mai înainte din Gheografii s'au arătat), de la cari nu numai prazile ce făcuse în anii trecuți, cu multul mai cu asupră au răscumpărat; Ce pre toți așes de tot supt giugul împărăției i-au supus. Iară la anul al doile, (căci oștile dintr'ânșii nici s'au scos) Lét. 280: după ce au suppus pe toți Sarmații, au căzut asupra. Vastarnilor, (aceste lăcuia iară peste Nistru și între Nipru, mai aproape de marginile Mării negre), pre cari după ce i-au suppus, așes nici i-au mai lăsat să mai trăiască pe acéle locuri; Ce pentru ca mai fără grijă să facă părțile despre Dachia, cu totul tot, i-au rădicat, și mai bine de o sută mii de casă în Trachia i-au trecut; și acolo i-au așezat, cari pre urmă credincoși au fost împărăției. Ca aceste mărturiseste împotrivicul nostru Sarnițe, carile la Carté 3. Cap. 18. zice: Probus Avgustul, toată urgiia asupra Ghetilor, cari era Sarmaților poporéni, s'au vărsat, și cu désila i-au suppus; După acesta au suppus și pe Ghepidii, cari împreunându-se cu Vandalii, multă stricăciune făcuse mai denainte, (iară Ghepidii trăia peste munții Ardélului, precum și alure am arătat); Aceste părți așe păcii, și fără grijii întorcându-le, au tras cu oștile iarăș la răzsărit, unde în anul acelaș, în Isavrie pre Varvari au potolit, și de la Parthi, cari multe și scumpe daruri îi adusese, ce macar că darurile nu li-au priimit, însă cu dănșii pace au făcut. Aicé socotéscă, și cu dréptă giudecată să giudece dreptul cititoru, de vréme ce toți Barbarii, până la unul din giur împregiurul Dachii bātuți, suppuși, și așes uni, cari adecă mai apro(ape) de hotarâle Dachii să afla; cu totul tot rădicați, și peste Dunăre în Trachia mutați fiind. Ce nevoe, mă rog, ar fi avut Romani cei din Dachia, numai peste Dunăre trecuți, să nu să poată întoarce la locurile

Lét. 278.

Evtropie Carté:
9. Orosio Carté
7. Cap. 24.

Lét. 280.

sale? Ales că precum din Istoriciî pomeniî şă cunoaşte, Probus pe Vastarnî nu pentru altă ceva de pre locurile lor, şi din coastele dacă î au rădicat, fără numai fără grijă, şi mai cu odihnă să poată trăi, că de ar fi fost Dachiîa deşartă, ce î-ar fi trecut peste Dunăre? Că mai lesne ar fi fost să-î aşeze în Dachiîa, acmu pustie; Ce acésta să nu fie fost aşé arată, şi chiar dovedóşte; că împăraîî pentru Romaniî din Dachiîa, mai mult de cât pentru alîî de grijă purta, că tot-deauna marginile împăraîîilor mai tare să păzasc, de cât mijlocile. Decî Romaniî în Dachiîa ca nişte mărginenî ce era, după îndămăna, şi lesniré vremiî, să siliîa împăraîî să-î ocrotéscă, şi să-î păzască, pentru care lucru Avreliîan după a sa socotélă, zicând, că nu vor puté trăi singuri orăşeniî fără slujitori, de năpădirile Varvarilor; Atunce de odată, de lângă Varvari î-au rădicat; şi în loc mai fără grijă, până la o vréme î-au pus, iară Probus dându-î mâna şi putéré, au rădicat pre Varvari de lângă dânşî, şi î-au mutat peste Dunăre, de unde să nu-î mai poată supăra. Aşé dară iarăş zicem, locurile Dachiîi în pace fiind, şi Varvari de prin pregîrurul ei suppuşî, şi depărtaî aflându se; foarte depărtat de socotéla dréptă ar fi acela, carile ar zice, că Romaniî din Dachiîa, şi firé cé de Romanî, şi armele şi moşîia aşé în dată să-ş fie uîtat. Şi moşîia mai de 200. de anî ţinută, înainté ochilor, numai peste o apă stând, aşé de tot să o fie părăsit. Mă crîază cititoriî, şi de pre inima sa să să adevérîască, că moşîia de atâta vréme, nu numai Romanul, pre atuncé a lumiî biruitoriî, ce aşés nime din némurî, acésta a răbda ar o fi putut, că dulce îaste dragosté moşîiî; de unde mai cu adevărat ar fi socotéla acéîa, caré ar zice, că mai bucuroşî ar fi fost Romaniî aciîa, cu armele amănă în moşie, şi pentru moşie, până la unul a peri; de cât blăstămăţéşte, fără nici o primejdiitoare pricină, înainté ochilor, casele, viile, ţarinile, oraşele, şi cetăţile Varvarilor, şi suppuşilor lor, să le lasă. Rămâne dară să cunoaştem, că Dachiîa, iarăş de aciîaş Romanî lăcuiitori, ţinută să fie fost. Cătră acésta mare dovadă, şi mărturie, cum să zice de ochî, nu de urechî, avem pre Romaniî, cariî şi astăzi videm în Misiîa lăcuiitori, cariî cu cesté ai noştri Romanî, tot un ném şi o limbă sint; nici altă a lor deosăbită descălecure, unde-

va, sau la vr'un Istoric să poménéște; ce fără nice un prepus poate fi unora să le fie plăcut mănoasă marginile Dunării (precum Ovidie Poeticul le numéște) și locuri pre marginile Dunării, apucându-ș, acolo loc să fie rămas; Că cine într'acesté părți au înblat, și nu știia, câți Romanî sint și astăzi lăcuiitori, pe decinde de Dunăre, de la gură până la pragurile ei; carile sint aproape de Poarta de fier: adecă până în potriva Turnului ce-î zic: Turnul Severinului, iară când acásta a noastră socotélă dréptă, nu să va ținé înpotrivă, trebue înpotrivnicului alta să aducă, caré pre acésta să biruiască; și atunci socotéla lui biruitoare va fi, când din bun, și vrednic de credință Istoric va dovedi, precum acești Romanî (cariî noi sintem acmu), mai pre urmă de aîuré, și dintr'alte némuri au vinit, pré acesté locuri, iară acei de Traian descălecați s'au șters, și cu toți s'au prăpădit. Ce acésta cu bună știința inimii îi gîruesc, că orî unde, și orî cât să cérce, s'ar obosi: în zădar va cheltui undelemnul și truda; Iară noi tot pre cursul Istoriîi mărgând, orî unde din Istoric ocazie vom lua, socotíala noastă acéstaș, și una adevărată să fie, vom întări. Decí dară Probus, Lét. 282: gătindu-se iarăș să margă la răzsărit asupra Persilor (căci numai acesté nedomoliți rămăsése), și agîtungând la Sermis (de aici era el născut) în Panoniă, scornindu-să gálcévă asupra lui, fu omorât de oștenî, Noemvrie 2: după ce împărățise ani 6: și luni 4.

CAPUL VIII.

Dovedéște-să traîul Romanilor în Dachîa, de la Avrelie Carus, până la Galerie, și Constantie Hlorus.

Avrelie Carus. După Probus, stătut-au chivernisiré împărății pe Avrelie Carus, în viteji vestit bărbat. Acesta în anul din tăi a împărății, carile cade în anul dela Domnul Hs. 283: niște Sarmatî, ce oare cesă clătise, fără véste î-au lovit, și 10 miî au omorât: 20 miî au luat robî cu mueri cu tot, și așeș némul acela a Sarmatilor potolind, s'au intors la célélalte oști, carile încă Probus le

Lét. 282.

Vopiscus, și Avrelie Victor; Zosim Carté 2.

Lét. 283.

Eutropie Carté: 9.
Zosim Carté: 2.

gătase să margă asupra Persilor, luând dară oștile și mărgând asupra Persilor, în Mesopotamia i-au biruit, și cetățile Ctesifontul și Selevkia împărăției Romanilor le-au întors; ce moarté împiedecându-i biruințele, aproape de Ctesifont de fulger, cu mulți alții împreună, au perit, puțin oare-ce peste an trecându-i împărăția. După moarté lui au rămas la împărăție doi fii: ai lui, Numerian foarte bun, și Carin foarte nebun : și în toate spurcăciunile înlântat. Ce Numerian nu mult după moarté tătâne-său, de multă plângere betejindu-i-se ochii, cu vicleșugul socrului său lui Aper, în lectică fu ucis lét 284 : iară frate-său, pentru scărnavă firé, și obicéile ce avé, în ura tuturor căzind, mai mulți îl părăsisă, și acmu Dioclitian numele de împărat luând, în doaa rânduri amândoi bătae au avut ; ce a trie oară de tot răzbit fiind, de mâna unui căpitan au perit, a căruia muere au fost rușinat-o, cu dă sila lét 285.

Numerian și Carinus.

Lét. 284.

Lét. 285.

Dioclitian și Maximian.

Dioclitian (carile mai denainte de purpură Dioclis să chema) apucat-au a împărăși în pomenitul an, pe la luna lui Septemvrie; fost-au împărat precum cu biruințele războaelor lăudat, așé cu tirăniia asupra creștinilor de defăimat. Nică soția ce ș-au ales la împărăție, pre Maximian, într'amândoaă într'acésté mai gos au fost, și în toate și peste toate, atăta s'au potrivit, cât rar între doi oameni a să tâmpla s'au văzut, că și împărăția, când Diocletian de bună voe au lepădat-o, și Maximian mai mult voia soții căutând, de cât cinsté împărăției, au lepădat-o ; numai într'atăta să deosăbiia; căoi Dioclitian în Dalmație, iară Maximian în Dachia noastră, era născut. Și încă și pre fiică-sa (precum Anton Bonfin Decada 2: Carté 7: mărturisése) au dat-o după Domnul carile atunci stăpăniia în Dachia, și adaoge același scriitoriu, că de pe numele fătii lui Dioclitian Dachia să să fie numit Vlahie, căci așé să-i fie fost numele fătii. Așé pustiia de Romană năsté, și creșté Romană de împărăție, și de atăta stăpânire vrédnică, și gubernatoriă ei să socotia vrednică de a firé gineri împărătești ; ce noi să lăsăm pe cei împotrivnici singuri să-și cânte, și singuri să goace, și la cuvântul nostru să vinim.

Bonfin Decada 2.
Carté 7.

În multe tulburări, și de multe părți clătita, pe această vreme

înpărăția Romanilor să afla; ce nu căci puterile; ce căci capetele lipsișă, înpotriva tuturor, și tot de odată să să puia nu puté; de care lucru amândoi înpărății cu sfatul de obști, au făcut Chesari și pe Constantin Hlorus, (acesta-î părintele lui Constantin marele) dându-î soție pe Armentarie, și așé despărțind oștile în patru părți: Dioclitian la Eghypt, Maximian la Africa; Armentarie la răzsărit, iară Constantin la Ispania s'au orânduit. Decî Dioclitian până a merge la Eghypt, întâi părțile despre Crivățî a așéza de trebuință socotind, lét: 287: în Pannonia clătirile Sarmatilor au potolit, deciăa parté acásta fără grije lăsind, au trecut la Armenia; și de acolo la Alexandria mǎrgând, și cetaté au luat, și tot Eghiptul iarăș la supuneré înpărății au adus. La anul 288: întorcându-se înapoi, scrie Ammian, înțelegând că o samă de Gotthî, rădicând cap, au fost întrat cu pradă în părțile Thrachii; îndată cu oaste lî-au eșit înnainte, pre cariî rău bătându-î, până peste Dunăre î-au gonit; apoi Dioclitian, ca și mai mult să întăriască părțile Dachii, unde au socotit că pot fi locurile mai deșchise, și cu furișul Tătarăi peste Dunăre pot tréce, au stătit pân au zidit din pajiște treî cetățî, și oaste proaspătă au pus într'ânsele să fie pentru mai bună paza. La anul 293: Galerie Hatmanul, pentru ca de tot să slăbască puterile Bastarnilor, Carpiilor, și a Sarmatelor (cariî cu toți peste Nistru spre Nipru și pă(nă) la Don să răvârșă, de câte-va orî am pomenit), cu oștile peste Dunăre au trecut și după gré bătae, de tot î-au izbândit; și î-au răsipit. Într'acesta răzsboi, scrie Evtropie că Constantin, (acesta-î Constantin marele) încă vonicel tânăr fiind, vitejiile peste vârsta sa au arătat, căci singur cu mâna lui, pre Domnul Sarmatilor viu nevătămat au prins, și înnainté Hatmanului l'au dus. Acastă biruință Hronicul lui Rictioli arată să să fie tâmplat lét: 295. Așé Armentarie, asupra Persilor, mare izbândă au avut, cât și înpărătesa înpăratului Persesc cu copiii, cu soru-sa, în robii au luat. Deciăa la anul 302. Dioclitian și Maximian biruind toți nepriștinii înpărății, și înpăcând toată lumé, s'au întors la Roma, și au făcut triumf: adecă donanma pentru biruința asupra Gotthilor, Bastarnilor, Cvadilor, Sarmatilor, Eghiptilor și Persilor, pre cariî îi biruise

Constantin Hlorus și Armentarie.

Evsevie în Hronic.

Lét. 287.

Lét. 288.
Ammian.

Lét. 293.

Evtropie
Carté: 9.

Lét. 295.

Evtropie
Carté: 9.
Orosie Carté 7
Cap. 25. Evsevie
în Hronic. Iso-
erat Istoria be-
sericéscă, Carté,
Zonaras Carté
12. Cap: 36.

Dioclitian. Și asupra Franților, Alemanilor, Britanilor, și Mauritanilor; pre cari ți suppusese Maximian, în care triumf Dioclitian s'au chemat Ioviie, iară Maximian, Hercule, iară în anul 304. amândoi împărați, după ce împărățisă 20. de an. învoindu-se; înainté Senatorilor au dezbrăcat porfira, podoaba împărătească, și lăsindu-să de împărăție, au priimit viață singuratecă, și în locul lor puind Chesari pe Constantin Hlorus și pe Galerie Maximian; Dioclitian s'au dus întâi la Nicomidie, iară Maximian la Solon, și cu grădinilo își petrecé viața.

L. ét. 304.
Zosim Carté 2.
Evsevie Carté: 8.
Cap. 25 și 26.
Anonim în Petavie la acestay
an.

CAPUL IX.

Dovedește-să trăiul Romanilor în Dachia, de la Constantin Hlorus, și Galerie, până la Constantin Marele.

Constantin și Galerie, după ce au stătit la împărăție, încă s'au împărțit stăpânirile în doă părți: Decî Galerie au luat parté răzsăritului, iară Constantin a Apusului. Ce toată lumé și împărăția împăcată fiind, singură mărimé, și greuimé a atâta împă(ră)ție, șie gré, și nesufferită își țara. pentru acéia îndată s'au și scornit între sine mari, și multe zarve, și netocmiri, și întâi lucrurile au început Maxentie fióorul lui Maximian, a le scutura, rău și jele părându-i, pentru căci tată-său pre altul, iară nu pre dânsul următoriu împărăției, au ales, și o parte de oaste în voe sa întorcând, s'au sculat cu răzsboiu asupra lui Severus, și lét: 307. Întâi pace făcând, apoi Maxentie cu viclesug au omorât pe Severus; Galerie Avgust, înțelegând de mórte lui Sever, pentru ca să răsplătéscă lui Maxentie, au vinit cu oaste asupra Romii; ce văzind că nu o va scoate la cap, iarăș s'au întors la Illirié. Așișderé Maximian, căindu-se căci lepădase împărăția, iarăș vré să să amestece; scriind, și față grăind, precum fióorul său Maxentié, nu ăaste vrednic de împărăție. Ce acésta Slujitorii nepriimind, el s'au dus la soția sa cé véche la Dioclitian; ce și acesta nepriimindu-l, s'au dus la Constantin, și pentru ca mai bună legătură cu dânsul să facă, și-au dat fata pe Favsta,

Constantin Hlorus și Galerie.

Lét. 307.
Severus și Maxentie.

după dănsul; ce Maximian cu vicleșugul, vrând să răstoarne pe Constantin, Favsta fata lui i-au descoperit toate faptele cele réle, și vicleșne cătră bărbatul său Constantin, (căci Constantin acum era făcut Avgust, de tată-său Constantin) de care Constantin înștiințându-să, au prins pe Maximian, și l-au zugrumat, lét: 309. Iară lét: 310. April: 21. Galerie soția lui Constantin, au făcut pe Lichinie Chesari, om născut în Dachia noastră. Acésta auzind Maximian, singur pre sine s'au chemat Avgust. Acésta mărturiséște și Zonora Carté 12. cap. 34. zicând: «Maximin, vrând să chîame la însoțire împărății pe Lichinie, carile era din Dachia, și ținé pe sora lui Constantin Marele, l'au lăsat în Ilirie;» Iară Galerie, nu după mult decîi au murit lét: 311. Așijderé Constantin tatăl lui Constantin (caré la locul său a pomeni nî-am greșit), încă la lét 306. Iulie 25. dintre vii eșise, și atuncéși Constantin fiul său, cu alégere tuturor împărat s'au făcut, în caré alégere mult au agîtorat și Crocus Craiul Alemanilor. Post-au Constantin tatăl lui Constantin Marile om blând, cînșes, și împărătéște darnic, cătră carile scriind Galerie, că precum el gonéște și căznéște pre Creștinî, așé să facă și el, și din Curte sa pre cariî vor fi, să-i izgonîască. Ce Constantin Hlorus, iubitorîu de Creștinî fiind, făcându-să că pentru voia soții sale, așé va să facă, au poroncit ca carile din Boiari, și din Sfétnici va vré să-și ție creștinătaté, să iasă din Curte; iară cariî să vor lepădă, aciîa să-și ție Boeriile. Decî mulți mai mult cînșté oamenilor decăt a lui Dumnăzău cercând, s'au lepădat de Créștinătaté; Iară mai mulți pentru cînșté Dumnăzăiască călcând cé omenéscă, au eșit din Curte. Decî Constantin, pre toți pre cei ce eșisă din curte, iarăș în curte, și la mai mare cînște i-au chemat, zicând: Că aceșté ce au păzit credința lui Dumnăzău, vor păzi și credința împăratului; Iară cei ce să lepădasă de lége pentru cînșté, i-au gonit pre toți zicând: Că cela, ce lui Dumnăzău cu credință n'au fost, nici împăratului poate să fie cu credință. Așé socotim dar, că de pe biruința a tuturor nepriătinilor împărății, și de pe pacé, și linișté, care pre dinafară era, foarte aîave să fie, că și Dachia în toată linișté, și petreceré fără grijă, să fie fost pe vrémile acestor împărați mai sus pomeniți. Așijderé de socotit iaste, că

Varvariî de pin pregîtur, de ar fi avut vre-o putere, și văzînd atâte tulburări, și războaie de casă între împărați, nu s'ar fi putut răbda, cevaș macar după obiceiul lor a ispiți, și nescare-va lucruri noaă, macar spre părțile Dachiiî, macar spre altele a scorni, s'ar fi apucat. Ce și acésta la Istoriciî nepomenindu-să, ce nevoia, mă rog, ar fi avut Romaniî Dachiii să-și lasă locurile și casăle pustii? Ce acésta puțin mai înainte, în Carte ce urmază, va vidé cititoriul nostru, că Dachia nu numai căci cu Romaniî să fie fost pre acesté vrémî lăcuită, ce încă și lăcaș împăraților să să fie ales, din Istoriciî vrednici de credință vom arată.

CARTÉ A TRIÎA

Caré dovedéște traîul Romanilor în Dachia, dela Constantin Marele, și Sfântul, până la Theodosie cel Bătrân și Bun.

CAPUL I.

Dovedéște-să traîul Romanilor în Dachia, dela începutul împărăției lui Constantin Marele, până la peiré lui Lichinie.

Constantin Hlorus, tatăl Marelui Constantin, (precum mai de nainte am pomenit) la lét 306: murind în Britania, slujitoriî toîi, cu o inimă au rădicat la împărăție pre fiul său, din Eleni împărătesa cé dintăi, Constantin: fiind la vârstă ca de 32: de anî; avut-au întâi soție la împărăție pre Maxentie, fiéorul lui Er culie; ce întrând între dînșii zarvă, au vinit la arme. Constantin, mai puțină oaste de cât Maxentie având, s'au întors a cére aģutorîu dela cel de sus, pentru caré pre amăziziî în nainte, și privala a toată oaste, i s'au arătat cruce pe Cerîu luminoasă foarte, înpregîurul ei, aľavé, și chîiar slove avé însăm nând: *In hoc vinces*: «Intr'acésta vii birui.» Și puind sămnul cruciî în stîlaguri, cu doaă slove Ellinești: XP: carile însămna IIs: în triî rînduri pe nepriľatin au biruit. Apoi au luat soție pe Lichinie; ce Maximin, carile cu oștile la Asia vrând de cât Constantin, și decât Lichinie mai mare, și mai déľiré să să aréte, s'au sculat cu oaste, ș'au intrat neprietenéște în Illirie; în potriua lui au mărs

Victor, Evtropie,
Evsevie Hron. 8.
Carté: 9. 10.

- Lichinie, și în câte-va rînduri biruindu-l au fugit la Tarsus, și acolo au murit: după ce fusese 4 : anî Chesar, și 3 : Avgust; murit-au la anul 313: Pe această vreme, precum Dachia să fie fost de Romanî lăcuită, și ținută, tot prepusul să rădică, din Istoria ce scriu toîi Istoricîi vremilor acelora. Scris'au și trăit-au pre vrémile lui Constantin Marile Lampridie, Sparțian, Capitolin, Vopiscus, Minuție Felix, și alții; ce mai ales de cât toîi arată
- Lét. 313. Zosim Carté 2. a căruia hireșe cuvintile aducem: «Că Lichinie «biruind pe Maximin, toate țările lui singur stăpâniya, Constantin, șie dréptă parte cersînd, Lichinie această să facă ca un «om strâmb au tăgăduit. Pentru care lucru au stătit mare gâl- «cévă între amândoi; până mai pre urmă cu armele parte vrând «să-și facă, s'au apucat de bătae; ce Constantin fiind biruitoriu «asupra lui Lichinie, și Lichinie de toată nedejde scăpându să, «au trimis solî de pace la Constantin, caré pace blândéte lui «Constantin pre lesne priimind-o, s'au tocmit; împărăția într'a- «cesta chip împărțindu-și, Lichinie să țile răzsăritul cu Trachia, «Asia, și Eghiptul, iară Constantin Apusul, cu Dalmația, Ma- «chedonia, Misia și *Dachia*.» Cauté aicé cititorul, și giudece; iară noi mai mult ceva nu vom zice, ce cursul istoriîi înainte va grăi, și va dovedi pentru noi. La lét 316. Constantin, niște Gotthî, séu precum alții zic, Sarmatî, cariî prin părțile Pannoniî de sus întrînd, și câtă-va stricare făcând, tare î-au bătut, și de pre acélé locuri de tot î-au gonit. Așjderé la anul 321: (acelaș Zosim mărturisind) Sarmatî de iznoavă, spre părțile Trachiî, cu prăzile lovind, Constantin întâi cu răzsboiu î-au biruit. Apoi după dânșî în goană luându-să, departe peste Dunăre î-au gonit; unde agiungându-î, de iznoavă răzsboiu î-au dat, iarăș î-au înfrînt, și de tot î-au răzsipit, în care fugă și Domnul Sarmatilor Raosmod au perit. Lichinie cumnatul lui Constantin (căci precum din Zonoras am și mai pomenit, ținé pre Constanția sora lui Constantin), pizmă ascunsă de demult în pântice dospind, în anul 324 : puind pricină că Constantin gonind pre Sarmatî, au fost călcat cu oștile în hotarâle lui, iarăș cu oaste și cu nedréptă neprietenie s'au sculat; ce iarăș biruit fiind, débiya au scăpat singur la Vyzantiie. Acolo de iznoavă oaste multă
- Zosim Carté 2. Idatie.
- Lét. 316. Zosim Carté 2. Anonim și Ev-sevie în Viața lui Constantin. Lét. 321. Zosim Carté 2.
- Lét: 324.

peste samă strângând, și pe mare, și pe uscat, mult mai tare decât întâi fu vîncit, într'amîndoaă războaiele zic să-î fie perit o sută triizeci și patru mii de oameni. După atâte răutăți, ce siliia Lichinie să facă lui Constantin, și după atâte biruințe, sora lui Constantin Constanția la mijloc căzînd, iarăș au făcut pace cu dînsul; însă din înpărăție scoțîndu-l, l'au trimis la Thesalonica, acolo să trăiască în pace. Ce la anul 325: Lichinie iarăș viclesug începînd să aștiarnă, s'au oblicit: Decî trimițînd Constantin acolo, l'au omorât. Aicé sfârșitul războaelor și răscoalilor de casă puîndu-să, Constantin precum de ai săi, așé de a creștinătății, de toți nepriătenii izbăvindu-să, auîavé deciia, slobozenie legii creștinești au dat, și într'acestaș an, la Synodul de la Nikea, (pentru carile mai denainte să să strîngă poronică), s'au dus unde eriasa lui Ariie (carelé blăstăma, precum fiul să fie faptă, și mai pre urmă decât părintele, și făcut în vréme, iară nu născut mai denainte de toți véciî) dovedîndu-să; orthodoxiia s'au adevérit, și Simvolul, mărturisiré credințîi, cu darul Duhului Sfânt, prin socotéla, și învățătura a 318. Părinți, s'au legat lét 325.

Lét. 325.

Synodul din
Nikea.

CAPUL II.

*Dovedește-să traiul Romanilor în Dachia, până când Constantin au
înpărțit înpărăția în patru părți.*

În cursul annilor 327, care an era a înpărății lui Constantin Marele a 22-le, însmnneză Chedrinos credincos Istoric, precum Constantin Marile, cu mari și gréle oști, s'au dus asupra Sarmatilor, și a Gotthilor: și cu mare biruință bătîndu-î, î-au făcut de tot robî, Orosiie carté 7. Cap. 28. scrie, precum Constantin Marele pre putincoasă némurile Gotthilor, în locurile céle mai din luntru a Varvarilor; adecă în țara Sarmatilor de tot î-au prăpădit, (și puțin mai ăos scrie, precum între Gotthî, și între Vandalî, pre locurile Ghepidilor la apa Marisia (acésta-î Maraniorășul), multă vréme să fie stătut vrășmaș război; ce până mai pre urmă nărocul biruinței au stătut despre parté Gotthilor, cu care tâmplare sfă-

Lét. 327.

Chedrinos la
acestaș an.Orosie Carté 7.
Cap. 28.

rămându-să Vandalii, câți au scăpat dintr'ânșii, să fie trecut în Panonia, pre care țară le-o dedeasă Constantin, și acolo deciia, au lăcuit Vandalii, până la vrémile lui Arcadie și a lui Honorie; adecă anî 130. Apoi fiind chemați de Maghistrul oștilor lui Honorie în Gallia, de acolo, au trecut la Ispanie. Ca acésteș mărturisește și înpotrivnicul nîamului Românesc Sarniție Carte 4. cap 1. și carté 3. Cap cel de pe urmă scrie: dela Constantin, zice, Marile, până la Valentinian, drumul cel bătut a Sarmatilor (pre carile Léșii Șliah îl chîamă), pe dêsupra Pannoniei au fost, și au fost trecând spre Dunăre peste apa Sola, Vag și Raba; și la Carte 4. cap 5. dela toți de obște istorici, prin toate vacurile, cincî stări, seu așezări să însămneză; întâiu la Balta Meotis, și la munții Sarmatici; a doua, în Trachia; a triia în Panonie; a patra în Italie; a cincé în Ispanie. adecă după ce i-au gonit din Italia Velisar, și Narsitis Iiadâmbul, Hatmanii lui Iustinian (și acestas puțin mai gos) și macar că acele legheoane dela Italia, pre carile Traian odânăoară în Dachia le adusése, iară Avrelian mai pre urmă târziu, iarăș le întorsése; însă cariî grijé casii purtă, și slobozeniei cariî de pămînt să apucasă, acoloș (în Dachia) au rămas, cariî cu limba cé lătinéscă au stricat cé slovenéscă, cu caré Româniî, și până astăzi să slujesc. Și acesta, nu puțin argument, și dovadă iaste, precum Romanii în Dachia, bine lăcuit să fie fost, de vréme ce nebiruite armele lui Constantin pre nepriiatiniî, și Varvariî, cariî era mai dincolo de Dachia suppuși, și biruiți tîné; ce tot mai înaintea să mérgem. La anul 329. Scrie Zosim bun istoric, însă mare nepriiatin lui Constantin; precum Constantin, pentru ca să nu să vază cu ceva mai gos decât Traian a fi, sau precum cé bună socotélă arată, părțile Dachiî, și alte locuri carile pe de éasta parte de Dunăre având neșoe, și înpiedecare a tréceré încoace și încolo apă mare și lată ca acéia, ca mai pre lesne să fie obștirea țărâlor una cu alta; au zidit pod peste Dunăre; iară unde, și în ce loc să fie fost zidit acel pod, pre cât a noastră nevointă a să întinde au putut, la istorici afla, n'am putut; fără cât din pomeniré Moșilor strămoșilor auzim, precum unde acmu iaste Oblucița (căriia Turciî îi zic Isaccé) să să fie chemat vadul Dunării, caré nu că

Sarniție Carté
4. Capul de pre
urma.

I.ét. 329.
Zosim Carté 2.
Chedriuos in
Compendium.
Zonaras Carté
13. Cap. 2.

doară pre acolo Dunăre în vad să fie avut trecătoare, ce pentru căci acolo pod fiind, să chema vad: de unde și acmă la vad la Obluciță a dice s'au obiciuit din bătrâni; încă și în cântecele prostești, pe la domnița lui Pătru Vodă, vadul Obluciții să pomenéște. Ce Dunăre precum alt-fellu de vad prin apă trecătoare, să nu fie având, toată lumé știe; de care lucru oare-care socotială, nu departe de adevăr, să poate pune, că acel nume, ce să zice vadul Dunării, să fie fost odată pod stătătoru, iară după stricără podulu, să-i fie rămas numai numele, Vadulu, și până astăzi; însă pentru acásta noi deplin neadeverind, lăsăm socotela la cititoru. In anul 330, Constantin Marele au săvârșit cetate Țarigradul, și de pre numele său, au numit-o Costatinopolis, cetate lui Constantin, și Roma noaă, și în 10 sau precum alții vor în 11 a lui Ma, au sfințit-o; închinând-o precu-ratei de Dumnăzău născătoare, și pururea fícoarei Marii și în-podobind-o cu toate podoabele; întâu de toate a zidit Besérica, în numele păcii, adică a Domnulu și păcii noastre Hs: Zonaras însămneză anul dela zidire lumi 5738 Ma 11: și Valentie Mathematicul să fie zis precum va să sté Țarigradul 696 de an: ce au greșit.

I.ét. 330.
Evsevie în viața
lui Constantin
Carté 7. Cap. 47,
Zosim Carté 2.
Nehifor Carté 8.
Cap. 26. Suida
la acest nume.
Ieronim la aces-
taș an. Isocrat
Carté 1. Cap. 16.

Zonaras Carté
13. Cap. 3.

CAPUL III.

Arată-să precum Dachia să află în numărul Crăiilor împărățiii Romanilor, când au împărțit Constantin Marele toată împărăția în patru părți, și în multe Crăii.

Constantin Marile, după ce au isprăvit cetate, și au mutat scaunul împărățiii dela Roma în Țarigrad, vrut-au să orânduiască și Guberniile împărățiii; că socotind precum atâta lățime și largime, cu un cap, și dintr'un loc a să ocârmui și a să chivernisi, iaste pesté puțină, împărăția în patru stăpâniri au împărțit-o; ce cuvintele lui Zosim precum sint să le aducem: Constantin (zice) cele ce bine era tocmită amestecând, (acesta istoric căl poate, laudele lui Constantin a micșura să siléște; pentru .căci

Zosim Carté 2,
Ieronim la ace-
laș an. și Idratie.

el păgân fiind, lucrurile lui Constantin nu-î plăcé), și tulburând pre toată stăpâniré, care una peste tot era, în patru stăpâniri au despărțit-o. Decî unui oblăduitoriu au dat tot Eghyptul cu Livia, Pentapolis, până la Mesopotamia spre răzsărit. Așijderé Chilichia, Cappadochia, Armenia, și toate părțile mării négre, dela Panfilie până la Trapezont, și până la cetățile ce sint lângă apa Fasis; (Acăsta apă cură pen țara Giurgiască, și astăzi să chéamă Tiflis). Așijde(ré) tot în sama acestuia au dat, și Trachia, (acăsta să încépe de(la) munții Cenghiî, și merge spre amiază, până unde să hotărăște cu Machedonia, și dela munții Rodopiî (cariî acmu să chîamă Capuli Derbent) spre răzsărit, până în Bogat, unde dă maré négră în cé Albă, Misiîa (acăsta precum Iaste Dobrogé, aîuré am învățat), Emiî (acéste-s munții Cénghii) și până unde să închée hotarul Doberiî, (de pe acest nume poate fi bătrânii noastră, au zis Misiî Dobrogé). Așijderé, tot la acăstă stăpâniré au lipit ostroavele Chiprul, Chieladele (de osăbi de Limnos, și Imvros). Altuia au dat Machedonia, Thessalia, Critul, cu toate ostroavele ce sint înpregiurul lui, Epirurile amândoaă (unde acmu sint Arbănașiî Coțovlahiî) Iliria, și Dachia, și Trivalia, și Pannonia până la Valeria, și Misia cé de sus. Celui al triîlé au dat toată Italia, Sichilia, și ostroavele de prin pregiurul ei, Sardinia Corsica și Africa dela Sirte, până la Chirine; iară celui al patrule, au dat pe Chistei cei piste munți, Ispania cu ostroavele Vritaniî, (acăsta acmu să zice Ingliterra). Așijderé toată împărăția, să împărția în doaă părți printipale: în Răzsărit și în Apus. Decî împărăția Apusului să despărția în doaă stăpâniri mari și de frunte: în Gallia și Italiia. Decî Gallia avé în sine Crăiîa Galliî, a Ispaniî, a Britaniî, și a Ghermaniî, iară Gallia avé provinciî, adecă Domniî, supt acé Crăiîe 17. Ispania 7. iară Vritanie 5. Ghermania cât să fie avut în-sămnat nu aflăm. Italia cuprindé Crăiîa Italiî, Africă, și o parte din Illiria. Decî Italia avé Provinciî 17. Africa 5. Illiriîa 6. Stăpâniré răzsăritului așijderé, în doaă părți au împărțit, în Asia și în Trachia; decî Trachia avé Provinciî doaă, Machedonia și *Duchia*, iară Asia cuprindé Crăiîa Asiî, a Egyptului, și a Pontului, decî Asia avé țări, sau Provinciî 25. iară Pontul 5. Eghyptul cât să fie avut nu pomenesc.

CAPUL IV.

Arată-să patru pricinî, pentru ce s'au numărat acéste țări, și s'au însemnat despărțire împărății.

Acésté, carile mai sus am pomenit patru pricinî au fost, carile nî au îndemnat să punem pe Cititorîul nostru, cu citéla lor la ostenélă. Pricina întâi ȧste, pentru ca să să cunoască, câtă de lungă, lată, și puternică era împărăția Romanilor, pe vrémé Marelui Constantin; și așé de puternic el fiind, și peste tot stăpânitorîu, nu să poate socoti pricină, pentru caré în Dachia noastră, cei de demult, și de moșie Romanî a lăcui, și a trăi să nu fie putut. Pricina a doa ȧste, pentru ca să să cunoască Dachia noastră, precum s'au zis mai sus, că au fost în numărul Provinciilor împărății Romanilor; ȧră nu lepădată, și părăsită, precum s'au pomenit din Vopiscus, și dintr'alți istorici; ce de s'au și mutat atuncé oare-cé, sau câți-va Romanî dintr'ansa în Misia, ȧrăș și fără zăbavă la locul lor s'au întors. A tria pricină ȧste, pentru ca să știe cititorîul, că Constantin Marele, nu numai cu oștenescă înțelepciune plin, și deplin fiind, ce încă și cu cé Dumnăzăiască agăutorit, și luminat, în luntrurile, și denafarăle împărății cu bună socotélă, și stăpânitoare așezare au orânduit. Decî Crăiile ce despărția, și supt Hatmanî oblăduitorî le despuné, după numărul slujitorilor, mulțimé lăcuiitorilor, și puterile armelor în mari și în mici, le împărția; ȧră nu după numărul țărălor sau lățime pământului. Adecă unde era oaste de mai puținî slujitorî, mai neîntemeați lăcuiitorî, și mai rare cetăți, acolo mai multe provincii au orânduit să fie ascultătoare de un oblăduitorî; ȧră unde era oaste și mai cu puținî slujitorî, însă cu mai întemeați lăcuiitorî, și mai tari cetăți: mai puține țări le da, carile macar că cu cuprinderé locurilor mai mici, și mai strâmpte era; însă cu mulțimé lăcuiitorilor, și vărutú oșténilor, și desime cetăților, cu céle mari, largi, lungi și late cu putéré de o potrivă viniă; căci amintrelé, nici orânduiala s'ar fi socotit bună, nici toate stăpânirile, fiete-caré șie

Pricina 1.

Pricina 2.

Pricina 3.

ș'ar fi fost destulă, și așe împărăția într'o parte ar fi fost mai tare, iară într'alta mai slabă; caré lucru în minté și înțelepciune luî Constantin, loc nu avé; de vréme ce socotéla luî era, ca fiete-care parte de împărăție tocma cu alta să fie, și acélési puterî înpotriva nepriiati(ni)lor ce vor naște, să aibă; iară de s'ar fi măsurat putéré părții împărăției, după numărul țărâlor, Thrachia, în caré scaunul pusése, ar fi fost mai slabă, și mai ȝos în putére de cât toate; căci mai mult de doaă Provinții, adecă Machedonie, și Dachia, nu li-au orânduît, pentru care lucru, ca un împărat ce știia, și ispitite avé toate puterile a tuturor părților împărăției, ales-au și socotit-au, precum scaunul împărăției în Trachia fiind, Machedoniia și Dachia destule să fie, și în putéré oștilor atocma cu alalte să vie, de unde fiete-care, cât de puțină sărătură având la crieri, pre lesne poate cunoaște, cât de mulți și de harnici lăcuiitori, și slujitori, pre acé vréme, precum în Thrachia Machedonia; așe în Dachia noastră să fie fost, cariî nu numai cu alte părți de o potrivă, și de o putére; ce încă pentru cinsté și mai tare paza scaunulu', acmu de curând înșipt, și mai desupra să fie covârșit. A patra pricină ȝaste, pentru ca cititorîul să să înștiințéază, că după ácasta a Marelui Constantin orânduială, unde de acmu innainte să va tâmpla pomeniré oștilor Thrachiî, sau a Machedonénilor; într'acélé să cuprind și a Dachii, căci precum am zis, Dachia ȝaste orânduită supt Trachia, împreună cu Machedonia (în care să cuprinde și Misia, macar că nu să pomenéște între Provinții, fiind în mijlocul celor mai mari), și a tustréle acestora, tot un Hatman, și un purtătoriu s'au orânduît; adică precum am zice noi, oștile ȝoséne sau de țara de ȝos, în carile macar că anume n'am pomeni Codréniî, Fălciianiî, Lăpușnéniî, Orheianiî, iprocî; însă acésté toate supt un nume, și supt un purtătoriu să înțeleg, precum mai denainte au fost supt Vornicul de țara de ȝos, iară acmu supt Sărdariul, caréle ȝaste supt Hatmanul. Acmu destul într'acésté zăbăvindune, iarăș la cursul Hroniculuî, să vinim.

CAPUL V.

Dovedește-să traiul Romanilor în Dachia, după împărțala împărăției, până la pristăvireu lui Constantin Marele.

Aceste așezînd, și tocmind Marele Constantin, la anul 332: Gotthiî sculându-se asupra Sarmatilor, au căzut asupra lor; ce Sar
matii fiind sub protecția împărăției, s'au plîns de nevoia, ce le
vinisă asupra. Împăratul Constantin îndată au orînduit pre fiul
său Constantin Chesariul, și mîrgînd asupra lor, nu numai căci
î-au gonit de pe hotarale Împărăției, ce atîta î-au răzbit cu bă-
taia, cît aproape de 100.000 au pîerit; iară câți au rămas, î-au
căutat a să ruga de pace, și să fie supt ascultare Împărăției, ca
și Gotthiî; cu acéști tocmală, ca când ar trebui împăratului să
dé 40.000 de oaste; pentru care încredințare au dat și zălog
împreună cu alții și pre fićorul domnului lor lui Arcarie. Cătră
cei mai de sus pomeniți istorici Zosim carté 2, și Ammian
Cart. 17. Cap. 19. Evsevie în viața lui Constantin. Gotthiî la anul
al doilé, fiind să trimață acé oaste, caré să legase, să să dé în
slujba împăratului, vrînd să facă viclesug, pentru ca să nu margă
ei singuri în oaste, au dat arme robilor lor, învățîndu-î cele ce
sint a oștiriî. Robiî luînd armele, îndată î-au întors asupra
stăpâ(ni)lor, și din lăcașurile lor î-au gonit. Gotthiî ne avînd în-
cătrolua, au căđut la Constantin Marele, să-î priimască, și să
le aréte, unde va fi plăcéré împăratului, loc să să sălășluiască. Con-
stantin priimindu-î, î-au împărțit prin provinciî, în Scythia, Thra-
chia, și până la Italia. Iară Zosim istoricul, în toate după obi-
côful său, cercînd chip de hulă asupra lui Constantin, scrie:
precum pre uniî puindu-î supt giurămînt, î-au priimit în cétile
slujitorilor, la caré alți împărați mai pre urmă uitîndu-să, și
vrînd și ei să facă așé, de nîamuri ca acéști în locurile împă-
răției, multă nevoie, și răutate au grămădit asupra împărăției.
Socotéște, în cîtă pază și ferială au fost supt împărăția Roma-
nilor Dachia, cît tot-déuna au ferit-o, alte nîamuri Varvare în-
tr'ânsa, cu Romaniî să nu să améstece, ce pre dânșiî numai pre

1.ét. 332.
Ieronim și Ida-
tle în Hronie
Anonim la Pa-
tavie și Sigon.

Zosim Carté 2.
Ammian Carté
17. Cap. 19. Ev-
sevie în Viața
lui Constantin.

Zosim asoloș.

acéle locuri lăsindu-î, pre Varvarî ca aceşté, îî depărtà, şi nici suppuşi într'ânşii, sau aproape de dânşii îî lăsa să aşeze; că această socotială de n'ar fi fost, putut-ar fi Constantin Marele, precum li-au dat loc printr'alte ţări aşé să le dé şi în Dachia; ce această împărăţiî nu o făcé; căci marginé împărăţiîi, şi hotarul, cel mai în frunté a tuturor Tătarâlor, în mână streină, nu-l puté créde.

CAPUL VI.

Arată-să Dachia, în testamentul lui Constantin Marele.

Constantin Marele, încă în viaţa sa, cu testament împărăţiia au împărţit-o fiilor săi, lui Constantin, Constantie, şi lui Constans; cătră cariî au adaos al patrule pre nepotul său Dasmaţie, fióorul lui Aninvalin, carele era frate lui Constantin Mareluî, pre carele l'au făcut Chesar. Decî lui Constantin, s'au vinit apusul cu toate părţile cele despre munţi. Lui Constantie s'au v(en)it de la Propontida (acésta-i maré cé dîn gosul Țarigradului până la Bogazul, ce-i zic acmu Turciî Bogaz Hisar), tot răzsăritul cu Trachia, şi toată Asia. Îară lui Constans Illiria, Italia, Africa, Dalmaţia, Machedonia, Dachia şi Achaîa. Nepotul Dalmatie cu cinsté de Chesar s'au contetuit (au fost mulţămit).

Acéste aşé aşezindu-le, la anul 337: Sapor împăratul Persilor arătând cap de neprietenie, au început a călca hotarâle împărăţiîi despre părţile răzsărituluî. Asupra a căruia Constantin Marele ru oştile, au trecut la Asia; Ce sosind la Nicomidia (Dumnăzău aşé lucrurile ocârmuind) cu iuşîrurile frigurî s'au simţit, apoi boala mai îngreuindu-să, în zua de Pentecoste, caré să tâmplase Mai 22: împărăţiia căstă vrémennică, cu cé vécnică, ş'au mutat, după ce au împărăţit, anî 30: lunî 9: zile 27. fiind la vârslă de 66. de anî; iară Sfintele oase, aducându-le în Țarigrad, le-au astrucat cu mare cinstea, şi a toată lumea jale, în besérica Sfinţilor Apostoli, carea au fost unde acmu ăste Giamiîa lui Sultan Mehmet, carile au luat Țarigradul. Pentru botezul ma-

Lét. 337.
Evsevie în
viaţa lui Con-
stantin. Carté 4.
Cap. 55, 66; Ie-
ronim la acesta
an.

reluî Creştin, şi împărat Constantin, nu într'un chip povestesc toţi istoricii, că cé de obşte ştiinţă ăste, precum încă la Roma fiind scaunul, să-l fie botezat Selevestru Papa; ce acésta vre un martur fără prepus, ales din Zanoras, ne având, rămâne socotéla, cé adevărată, precum cu puţinele zile mai înainte de moarte, să să fie botezat, de la Evsevie, episcopul Nicomidii, precum scrie Evsevie în viaţa lui Constantin, carté 4. Amvrosie în oraţia la Pogrebanie lui Theodosie, Ieronim în Hronicul său la anul acesta, Socrates în istorie besericéscă, cardenalul Petronie, în Republic List. 2. 9.

CAPUL VII.

Dovedeşte-să traîul Romanilor în Dachia, de la fiul lui Constantin, până la Iulian Paravatis.

Constantin, Constantiie, şi Constans, macar că tustreî dintr'un
 tată, şi dintr'o maică era născuţi (căci tustreî din Favsta, fata
 lui Maximilian Dacul era), după moarté lui Constantin Marele,
 nu mult au putut aţine dragosté frăţască, şi a păzi testamentul,
 carile părintele lor aproape de moarte, le făcuse; Ce mare zarvă,
 gâlcăvă, şi apoi şi moarte între dânşii au căzut, precum vom
 arătă. Că Constans, cel mai mic frate, într'acăruia soarte că-
 zusa Dachia noastră, nu numai căci cu împărţala de la părinte
 content, şi îndestulat au fost, ce încă sau pentru ca de gâl-
 céve să fie depărtat, sau pentru căci locurile Dachii mai cu
 odihnă, şi mai cu tienélă socotind, (precum scriu Istoricii) şi
 scaunul şi sedéré într'ânsa ş'au mutat. Evtropiile Carte 10. Zo-
 sim Carte 2. Căroră urmăză Idatiie, şi Victor. Îară Zonora şi mai
 ales Carté 13, Cap. 5, zice: «Constans lăcuind în Dachia, i-au
 «vinit frate-său Constantin asupră, cu răzsboiu. Îară Constantin
 «cu împărţala de la părinte neîndestulându-să, într'al patruie an
 «după moarté lui Constantin, carile ăste anul de la Domnul
 «Îls: 340, s'au sculat cu oaste asupră lui Constans, cёрşind să-î

Constantin. Con-
stantiie, Con-
stans.

Evtropiile Carté
10. Zosim Carté
2. Soerat Carté
2. Cap. 5. Zona-
ras, Carté 13,
Cap. 5.

1. éf, 340,

Avreliie Victor.
Sozomen Carté
8. Cap. 5. Zosim
Car. 2.

«maî dé Africa şi Italiia, şi aşé întrând cu oştile în Pannoniia, «Constans, pentru ca al său să păzască, cu drépt răzsboi, i-au «eşit înaintea, Făcutu-s'au între dânşii cumplit răzsboi în 6. a lui «April; Ce Constantin nu numaî biruit, ce şi omorât fu, aproape «de Acfiliia; a căruia trup Constans au poroncit de l'au aruncat «în apa Elsa. Constantin de abiia au trecut peste trii anî la în- «părăşiie.» O cât iaste de frumoasă şi adevărată basna lui Iosip, caré zice: Că cânila cu carne în gură trecând pe punte, s'au văzut în apă, i proci; precum s'au tâmplat şi lui Constantin, cu frate-său, că şi viaţa s'au pierdut, şi împărăşiia i-au luat, acela, a căruia el vré să ia. Lét. 350. Magnentiie Comes, cu viclesug asupra lui Constans rădicându-să, şi trimiţind pe un Gaison la munşii Pirinei, unde Constans fără nici o grijă ca acéia, îşi pe-trecé; fără veste l'au năpădit, şi în luna lui Ghénariie 18. l'au omorât, după ce au împărăşit anî 16. fiind la vârstă de 30 anî. sau precum zice Avreliie Victor de 27.

Magnentiie.

Lét. 350.

Soerat Car. 2.
Cap. 6. Sozomen
Carté 4. Cap. 1.

CAPUL VIII.

Dovedeşte-să şedéré lui Constans împărat în Dachia şi de pe moneta de dânsul, în Dachia făcută.

După atâté mărturiî, a atâté Istoricî, nici s'ar cădé şi noi mult să lungim, şi cititoriul a să osteni; ce în graţiia Curiozilor cu pomeniré nu vom tréce, pentru o monetă, caré în vrémile noastre, în ţara Moldoviî s'au aflat, Lét. 1704. viind noi de la Adriiano-polis, şi trecând Dunăre la Gălaţi; Acolé puţin zăbăvind-ne, vini Theodori Părcălabul, carile ni adusă un ban de argint, pre ca-rile zicé că l'au găsit un ţaran în răzsipiturile cetăţiî Gherghiniî, caré iaste puţin ma(i) sus de Gălaţi, unde dă despărţitura Siré-tiului (căriia îi zic gura Bărladului) în Dunăre. Banul era de argint curat, maî mare şi maî gros decât o Costandă; trăgé puţin. maî mult de doaâ dramuri şi gîumătate; de o parte avé săpătură izbucnită, în chipul aceştiî cruci +; prin pregîurul cruciî slove lătineşti scrise, carile, macar că era can şterse, însă să puté citi: CONST. VICT. AVG. IMP., Constans, Victor Avgustus

Imperator; adică: Constans, Biruitorii Avgust, împărat; iară, de altă parte avé săpat un chip de zimbru, cu coarnele mult deschisă, ca a cerbului; numai fără crângi. Intre coarne ţiné iarăşi o cruce în chipul ce-î din cea parte; numai mai mică, cât puté între coarnele boului încăpé, de pre care monetă putem socoti, că împăratul Constans trăind câtă-va vréme în Dachia, adică până a-î vini frate-său cu războiu asupra-î (care an să fie fost al patrule după moartea lui Constantin Marele, mai sus am arătat), să fie făcut acci bani, şi de pe numele lui să să fie chemat şi Constande, de pre carile şi astăzi, nişte bani cari macar că într'alte ţări să fac, ce acolo unde să fac nu să chémă Constande; (1) Iară ai noştri le zic Constande, puindu-le numele, poate fi, de pre banii asémené acélora, ce au avut odânăoare în Dachia, şi au ştiut *παροπαροδότης* că de pe numele lui Constans împărat, li-au fost zicând Costande, adică banii lui Constans. Ce pentru adeverinţa aceştii socotéle a noastre lăsăm giudecata la cititorii, atâta noi numai adeverind, că acéstă monetă, din istorii să adeveréste, precum dacă Constans în Dachia noastră au trăit, adevărat şi acei bani în Dachia să să fie fost făcut, precum s'au şi aflat acolo. Aşijderé chipul boului carele iaste într'acest ban, nu puţină dovadă poate să să fie, pentru Herbul ţărâi noastre, caréle cap de Bou ţine, depre cetaté care a zidit singur Traian împărat în Dachia, şi au numit-o Capul boului, pentru caré s'au şi mai pomenit, macar că Uréche Vornicul altă povéste, pentru acésta aduce, caré ma(î) mult basniî să asămănă decât Istoriî adevărate. Ce pentru acésta va citi cititorii nostru, unde vom zice pentru Herbul ţărâi în Gheografia Moldovei, Iară acmu la cursul istoriî să ne întoarcem.

La anul 358, la răzsărit împărăţind Constantie, carile acmú luase soţie pe Iuliyan Paravat, şi-l făcuse chesar, scrie Ammiiyan Marţelin, precum Cfadii, şi Sarmatiî cap rădicând, pentru ca să-î potoliască, singur împăratul trecând Dunăre, au mărs asupra lor, şi după biruinţă, ţările lor în lung, şi în lat li-au prădat, şi li-au pustiit; şi tot nîamul lor sub giugul împărăţii li-au pus, pentru care lucru Senatul i-au pus nume, Sarmatic, lét 361: Con-

Lét 358.

Ammiiyan
Carté 17.

Lét. 361.

(1) Loc alb în manuscript.

stantie, auzind precum Sapor împăratul Persilor, iară s'au rădicat; îndată s'au sculat și au trecut asupra lui la Asia; ce agățungând la Tarsos, întâi au început frigurile a-l ispiti, el socotind că cu ostenința drumului le va pute scutura, n'au băgat în samă, ce în cale boala întărindu-i-se, supt poala muntelui Tavrul, s'au săvârșit, Noemvrie 3: împărățit-au Constantiie anî 39: lunî 6: precum va Victor; fiind de vârstă de 44 anî, iară cu tată-său Constantin, au fost Avgust 23: de anî. Evtropie scrie că au trăit anî 45: și au împărățit peste tot 35: Ammian și a împărăției și a vieții cu puține zile mai mult de 45 de anî înșămniază. La moarte scrie Socrat să să fie botezat, dela Evzoiic Episcop Ariian, macar că-l îndemna Luțifer Calaritiianul să să botéză sau dela Athanasie sau dela Episcopii lui, cari era orthodoxi.

Dachiia noastră, pre vremile acésté, nu numai din istoricii lumestî, curat să véde, precum cu Romanî să fie lăcuită, ce încă și scriitorii beséricești o arată, precum Romanii ei, așeș de pre acésté vrémî, gîugul lui Hs. să fie primit; și doi Arhiepiscopi a doaă părți a Dachiîi, păstorî sufletelor să fie avut. Acastă mărturie ni dă Theodoric istoricul beséricesc Carté 2: Cap. 8: unde scrie pentru soborul, carile supt Constans la anul 347, s'au făcut la Sardica (caré acmu să chémă Sofiia), și ales în titlul Cărții de obște, caré scriind Synodul cătră toți, așé pomenéște: ἡ ἀγία σύνοδος, ἡ κατὰ Θεοῦ χάριν ἐν Σαρδικῇ συναχθεῖσα, ἀπὸ τῆς Ρομῆς, καὶ Ἰσπανίας, καὶ Γαλλίας, Ἰταλίας, Καμπανίας, Καλαβρίας, Ἀφρικῆς, Σαρδόνιας, Παννόνιας, Μυσίας, Δακίας, Δαρδανίας, Ἀλλης Δακίας, Μακεδονίας. i procî. Ce va să zică: sfântul Săbor, carile cu darul lui Dumnăzău, s'au adunat în Sardica, den Roma, Ispania, Gallia, Italia, Campania, Calavria, Africa, Sardinia, Pannonia, Misia, Dachiia, Dardania, și de la altă Dachiia și Machedonia, i procî. Acest nume, a doaă Dachiî, sau poate să să înțăllagă, țara de peste Tisa în sus, pe Dunăre, căriia, cești mai de curând istorici grecești, îi zic Panodachiia; adecă Dachiia de sus, sau a altă Dachiia Episcop să să fie chemat atuncé, Episcopul Romanilor de peste Dunăre, pre caré, zice Bonfin, că trecând Avrelian pre Romanii din Dachiia în Misia, să o fie chemat Dachiia; ce acasta orî-cum s'ar înțelége, gâlcévă nu clătim; fiind îndestuliți, că

Theodoric
Carté 2. Cap. 8.

acasta numai să să dovedescă, precum supt Constans, Dachiya sau una, sau doaă au fost, nu numai între Provinciile Românești să să fie numărat, ce încă și Păstorî besericești să fie avut, și de pe acélé vremî, precum supt cel Românesc, așé supt cel creștinesc stîag, să să fie oștit.

CAPUL IX.

Arată-să traîul Romanilor în Dachia, de la Iulian Paravat, până la Valentinian, și Valens.

Iulian Paravat, nepot de frate lui Constantin Marele, bine născut, bine crescut, și bine în școalele Athiniî învățat, rău om, rău credincios, rău idololatrau au eșit. Acesta înțelegând de moarte lui Constantie, într'acelaș an, în 11. a lui Dechemvrie, la Țari-grad viind, singur au stătut la împărăție. Întâiaș dată peste trupul, și firé lupului, piialé oaeî înbrăcând, chivernisitoriu împărăției și păzitoriu orthodoxiî au vrut să să aréte, pentru caré îndată au trimis, și pe toți Episcopiî ce-î făcuse Constantie surgunî, precum pre cei Pravoslavnicî, așé pre cei Ereticî, l-au chemat la sine, și-î sfătuia să să înpace, zicându-le: Ascultați-mă, pre carile l'au ascultat Alemanî și Franțiî, și după acéia l-au slobozit să margă cineș la Eparhia sa; ce după cum să zice prost cuvântul, lupul puțină carte învață, și în locul slovélor, véde cum întră mieî în pădure, așé Iulian, întâi în légé creștinăscă învățat, și la școalele Athiniî împreună cu sfântul Vasilie Marele, și cu Grigorie Theologul ucinic fiind, ca cânilé la borătura sa s'au întors, și lét 360. sau precum Ricțiolus în Hronicul mare însămnează 361. ușile Capiștilor Idolești au deșchis, și singur spurcatelor idolești slujitoriu, Arhiereu mare s'au făcut, (sint uniî din scriitori, cariî la acest an zic să fie murit Constantie, iară alțiî la lét 361. pentru caré precum de aniî împărăției, așé de a viețiî lui între sine nu să potrivăsc). În vrémile acestuî niciș de pomenit de légé călcător, în părțile Dachiî cevaș să să fie lucrat, Istoricî nu pomenăsc; iară puține

Ammilian Carté
21 și 12. Soerat
Car. 3. Cap. 4.
Zosim Car. 3.
Idatie și Ieronim
în Hronic
la acesta an.

vrednice de știință, pentru dânsul, și pentru lucrurile lui spurcate, în grația cititorului Român, a pomeni nu ne vom lenevi. Întâi au oprit să nu învețe Creștinii nici o știință, nici limba, Ellinască. 2-le. Creștinii îi numiia Gallilieni, și pre IIs: Gallilean. 3 le. Toți vrăjitorii, și descântătorii pre lângă sine stringând, cinstile cele mai mari le da; 4-le. Pre creștinii nu vré să-î muncéscă pentru lége, zicând, că creștinii socotind de cinste a le fi moarté pentru numele lui IIs; nici acéia cinste nu trebue să dobândiască, pentru acéia cu alte măgulituri, și amăgituri vré să-î tragă la idololatrie. 5 le. Pentru ca rău, și necinsté creștinilor să facă au dat voe jidovilor, să-și facă Besérica Ierusalimului, ce din fundamenturi, eșind pară, nu numai lucrul ce făcuse au stricat, ce și ciniile meșterilor au topit, și pre jidovi, cariî asupra lucrului sta, în cenușă i-au întors. 6-le. Din rămășița materii, caré rămăsese nearsă, au poroncit să facă acolo un Theatru, adecă loc înnalt pentru privală, unde s'au gîrurit, că după ce va vini din războiul Perșilor, să dé pre creștinii jidovilor să-î sfărâme; și încă mai gîruia, singele creștinilor să-l verse înainté Bozilor; iară în locul Beséricilor, să pue Bozul Afroditiî, de s'a întoarce biruitoriu. 7-le. Scris-au la Arsachis Craîul Armenilor, caréle era creștin, să-î fie într'agîjutoriu, cu oaste împotriva Persilor, iară amentrele făcând, să știe, că Dumnăzăul căruia să închină, cevaș nu-î va puté folosi. 8 le. Vrând pentru numele Domnului Hs: să răză, au scris la Livanie Sofistul și Dascalul Școalelor în Antiohiia zicând: Oare ce lucru lucrîază fióorul teslariului? Livanie fiind creștin orthodox, i-au răspuns: Aceștiî lumî, și a toată săzdanie lucrătorii Dumnăzău, pre carile tu batjlocurind, fióorul teslariului îl faci; lucrîază loc, pentru Iulian, care cuvânt au fost ca o prorocie adevărată, că lét 363. după ce au scris 7. cărți mari împotriva Evangheliiî, și a Domnului Hs: cu mare mândrie, și cu multă oaste, au purces asupra Persilor; și dintâi îi mergé cu sporiu, și multe cetăți au luat; iară apoi, trecând apa Tigrului, întrând într'o peșteră, cu vrăjitorii săi, acolo au spintecat o muerușcă bătrână, și din mănuntăile ei vrăjind, i-au arătat Dascalul său Cacodemonul, precum va avé biruință. Ce fióorul teslariului (precum râdé el, pre ziditorii a toată fapta)

Lét. 363.

A m m i i a n
Carté 5.

Î-au întors vrajé îndărăpt, și lăcaș acmù în fundul Tartarului îi gătisă. Decî Iulian puindu-să cu oștile supt cetaté Ctisifont, și apucându-să cu Persiî de războiu; de mână nevăzută, cu Sulița pătrunzindu-l, răul rău au perit, iară cé mai pre urmă Vlas-
Theodorit Car. 5. Cap. 20 și 25.
 femie Î-au fost, că de pe cal căzind, ș-au fost strângând cu pumnul singelé, ce Î-au fost curând din rană, și spre ceriu în sus aruncând, au fost strigând: Biruit-ai Gallileianule; iară ce mână să fie fost acéia, ce l'au pătruns cu sulița, în multe chipuri să povestéște; căci Nichifor zice, că Livanie, să fie pus
Nichifor Cap. 34.
 acesta lucru asupra creștinilor. Sfântul Grigorie Theolog zice:
Grigor Nazienzanul Cuvânt. 2. în Iullian.
 că îngerii l'au omorât; ce au fost ucis prin rugile Marelui Vasilie, trimițând maica Puterilor pre Sfântul Mercurie, precum dovedéște Baronie din orația Sfântului Damaschin. Tâmplatus'au moarte lui Iulian în anul pomenit, Iunie 26. aniî împărătiîi lui Iulian, din Istoriciî curat, nu putem afla; căci uniî zic, trei
Damaschin Cuvântul 1. Pentru Icoane. Nichifor Carté 10. Cap. 35.
 ani, alțiî zic să nu fie plinit niciî doi, iară din Hronologhie înțelegem, să fie împărătit un an și luni 7. și 23. zile.

După Iulian Apostat, oasté au rădicat la împărăție pe Iovian, om bun și creștin, carele văzindu-să într'atâta nevoia, în caré Iuliian cu mândriia, și cu bueciia lui adusése oasté, Î-au căutat a face pace cu Persiî, după a lor plăcere. Decî întorcându-se înapoi spre Țarigrad, și sosind la Târgul Danastana, între Gajatiia și Vithiniia, acolo de năprasnă au murit, precum scrie
Ammian Carté 25. Evtrople carté 10. Sozomen carté 1 cap. 6.
 Ieronim și alțiî în luna lui Fevr: 17: după ce au împărătit luni 7: zile 22: iară moartea zic să i să fie tâmplat așé, că întrând într'o casă de curund albită cu var, și fiind vrémé can réce, au aprins cărbuni, noapte duhul cărbunilor, și a varului, să-l fie înădușit.

CAPUL X.

Dovedéște-să traiul Romanilor în Dachia, dela Valentinian până la năpada Unnilor.

La începutul anului 364. Fevr. 25: au stătit împăratul Valentinian, caréle îndată au luat pre frate-său Valens soție, și în 29:
Lét. 364 Valentinian și Valentie.

a lui Mart l'au făcut Avgust. In vrémile acestuî împărat, împărăția Romanilor, din toate părțile să clătiă, și multă turburare, și amestecare, în hotarăle pre denafară, să făcé. Căci toți Varvariî înțălegând de nenorocit războiul lui Iuliian, asupra Persilor, vrémé ce pândiă socotind, că li-au vinit la mână, toți odată, și din toate părțile, s'au clătit. Alemaniî prăda Gallia, Sarmatiî, și Cfadiî Pannoniile, Pictiî, Saxonie, și Scotiî, Vritaniă, Mavrei, cu alte limbi, Africa, Persiî, Armeniă, și Gotthii, Thraciă (în care să cuprindé și Dachia); ce vrednicie împăraților acésté toate în curund, li-au potolit, și întâiu la anul 367: Valens Avgustul, eșind spre Misiă, și cercând în toate părțile, și nicăurî putându-î afla, au trecut Dunăré, și întrând în țărăle lor, și în lung și în lat mare răzsipă, și pradă făcând, s'au întors cu izbândă la Țarigrad, lét 368: Acelaș istoric scrie, precum Valens mărgând iarăși asupra Gotthilor, multă vrème au pierdut, până a tréce Dunăré, căci Gotthiî siliă, să nu-î dé trecătoare; ce până mai pre urmă, împingându-î, și Dunăré trecând, mult i-au prădat, și acmu în iarnă întorcându-să, și socotind că nu va puté agiunge la Țarigrad, au ernat cu oștile în Misia, la Marchianopolis. lét. 369. Valens iarăși au trecut Dunăré asupra Gotthilor, ce-î porecliă Grutunghiî; și după câte-va iuşurele harțurî, până mai pre urmă, au răzbit pe Athanaric Domnul lor, și l-au întors în tugă. Ce nici cu atâtă lăsindu-l, și tot vartos denapoî întirindu-l, de nevoe i-au căutat a trimite la Valens, rugându-se de pace, și gîuruindu-se, precum de acmu înnainte, hotarăle împărăției Romanilor, nici odânăoar nu va mai călca, cu cariî pace făcând, au porocit lui Ecfatie și lui Leontie, să rămăia pristavi, pentru faceré a unor cetăți pre malul Dunării: pentru ca și mai cu pază să fie părțile despre acé parte, care cetăți la anul 370, (după cum mărturisește Cuspin), s'au săvârșit. Depe acésta nu întunecoase dovadă iaste, că picorul Romanilor din Dachia, neclătită să fie rămas; macar că multe, și adése călcăturî dela Gotthiî vor fi avut; ce istoriciî nu pomenesc, că doară Gotthiî să fie luat nescare-va cetăți preste Dunăre; sau să să fie așezat unde-va pre acolo; rămâne dară socoteala, că cetățile, și mai denainte de alți, împărați făcute, și acestea de acmu, cu Romanî pline, și cu slu-

Lét. 367.
Zosim car. 4
Ammiian car. 27

Lét. 368.
Lét. 369.

Lét. 369.
Ammiian, carté
27. Idatie în
Hronie

Lét. 370

jitorî să fie ținute, că cetate fără slujitorî, și fără lăcuitorî să fie, nici cel fără de minte o poate socoti, încă din Gheorghie Chedrin înțelegem, că supt Valens, nu numai Dachîa, ce și Schythîa, să fie prădat Gotthiî; căci parté Schythiei, care era pre marginile mării négre, era tot supt oblastîa împărătiî Romanilor; într'acesta chip precum videm astăzi, că țin Turciî toate cetățile de pre marginî, precum supt împărățiîa lui Theodosie Marele, mai pre larg vom arăta. Valentinian, în anul trecut, având cu Sarmatiî întâi războiu, cu biruință; apoi și pace, pentru a căruia legămînt și închinăcune ce făcuse, viind soliî Gotthilor în haîne atăta de terfelite, și la stat și la tot chipul schimosiți, și de nimică; Valentinian văzindu-î așé de bezcisnece, î-au întreat: au toți Gotthiî sint ca dînșiî? Ei au răspuns, precum ei dintre toți în slujba soliî s'au ales cei mai dé firé, și mai de frunte; care auzind Valentinian, atăta s'au întrestat, și s'au măhnit, (pentru căci adecă i s'au tânplat războiu, și biruință a avea asupra oamenî atăta de nebăgați în samă), cât îndată, leșinat au căzut; și macar că doftorul îndată vâna î-au deșchis, ce singele închegându-se, nici cum macar n'au picat, și într'acé zi au murit, după ce împărățise 12: ani fără o sută de zile, în 17: a lui Dechemvrie, trăit-au ani 55: După moartea lui Valentinian, acolé nici Valens, nici Grațian tânplându-se, oștenii îndată au rădicat în locul lui împărat, pe Valentinian cel tânăr, pre carele (macar că încă copil de vrastă era), și Valens, și Grațian la împărăție l'au primit.

Grațian

CAPUL XI.

Acasta-ș să dovedește dela năpada Unilor, până la împărățiîa lui Valentinian cel tânăr.

În cursul anilor 374. scrie Ammiian, carte 31. precum împărațiî, stând în socotélă, cum vor puté ține supt stăpânire, pre îndărăpnic, nestătătoriu și vitiaz neamul Gotthilor; îată Huniî, sau Unniî, neam varvar, și până atuncé în părțile acésté necunoscut, din céle mai de afund a Sarmatilor hotară, cu Domnul lor Va-

Valentinian cel
tânăr. lét. 874.

Lét. 376.
Amilian, carté
22.

lamir, sculându-să, și locuri noaă de lăcașuri cercând; cu mulțime de noroade, asupra Gotthilor au căzut, pre cariî pre încet, pre încet: din locurile lor au început a-î muta. Gotthiî nici înpotriva lor a să pune, (putând), nici într'alt mijloc a face putând, lét 376: cu Domnul lor Fritighern, și Athanaric, toîi cu muîarî, și cu copiî, părăsindu-și locurile, au vinit cu rugăminte la Valens, cerșind să-î priimască supt supuneré, și protecțiie înpărășiî. Valens luerul ceva să fie, nu pré bine socotind, pre Gotthî, cu dragoste î-au priimit, și în Trachiîa trecându-î, acolo î-au așezat. Socotéște, cum și Valens, socotéla altora mai denainte de dânsul înpărăî urmând, în Dachiîa neam varvar să pué, nici cum n'au vrut; că Gotthilor cu multul mai plăcut ar fi fost, în Dachiîa să să fie așezat, de cât în Thrachiîa; Dachiîa fiind țară mai de câmp, și înpotrivită firii, și viețiî Tătărăști; iară Thrachiîa între munți închisă, și mai toată muntoasă, nici poate să zică, că doară atunci alte neamuri de Varvarî să fie fost în Dachiîa, și pentru acéia Gotthiî, acolo să nu fie avut loc; căci acésta istoriciî nu pomenesc; precum aceștêș Gotthî, mai pre urmă, hainindu-se, au prădat și în Dachiîa, precum mai gîos să va vidé. Așé Gotthiî în Thrachiîa trecând, Huniî au rămas pre locurile lor, adecă peste Nistru spre Nipru.

Lét. 377.

Gotthiî după ce au intrat cu totul în Thrachiîa, și așezindu-se pre locurile ce le arătase, s'au poftit să î priimască înpăratul și în céta slujitoriîască, și numai să nu-î lase să moară de foame; iară ei, ori-în ce parte de nepriiatinî, s'ar tâmpla, cu toată credința vor sluji, care lucru plăcând lui Valens, li-au orânduit și hrană; iară la anul 377. Gotthiî în Trachiîa au început a flămânzi, și vartos a cére zaharaoa orânduită, ca cum ar fi datorie, ce și lăcomiîa mai mult a lui Lupiîn (carele era orânduit să-î hrănescă) până mai pre urmă î-au făcut să rădice cap, că ei în foamete, și amărâmé flămângiunei fiind, el le zică, să mănânce cânî; și și pentru un câne ceré un rob plată. Valens, socotind să nu să înmulțască gâlcéva, au trimis să le poroncască să îasă din Thrachiîa, și să trecă Elespontul la Asiîa. Gothiî și la acésta priimind bucuroși, numai să li să dé bucate de 2 zile, ce în loc de bucate, văzind c-au început a le înbla béte pe spate;

întâi au început a să apăra, apoi și năvală a da. În scurt; și Udriul încungîură, ce nici arme avînd de trebă, nici până atunci a bate la cetate fiind deprinși, de cetate s'au lăsat, și s'au slobozit a prăda Trachia. Valens asupra lor, îndată au trimis Voevozi cu oaste; ce cu mândrie și fără socotélă mîrgînd, fură biruiți: iară Gotthi cu armele, ce dezbrăcasă pre Romanii în-trarmîndu-se, încă mai tarî să făcură. Valens la anul 378: Mai 30: (precum scrie Socrat și alții) viind la Țarigrad, nărodul au început a-l ocări, și de tot proaste cuvinte a-i zice: căci fără nici o socotélă bună, au fost priimit pe oameni varvari, și vrăjmași ca acia în pămîntul românesc, de care cuvinte înfocîndu-se Valens, îndată au eșit din Țarigrad, și nici așteptînd să agîungă, și Grațian, (carele acmu cu oștile despre apus aproape era), singur cu cîtă oaste au avut cu sine, au mîrs asupra Gotthilor; Gotthii din locuri supuse, întîiaș dată călărimé Romanilor au înpins, și au împrăștiat, pe pedestrime, așijderé la strămtorii închizînd-o, au răzsipit-o; unde mulți omeni de frunte, pe loc au perit. Valens de toți ai săi părăsit, și cu sigata rău rănit fiind, cu pușine, au năzuit la o casă aproape. Gotthii în goană luîndu-l, macar că nu știia că iaste înpăratul într'acé case, au încungîurat casa; cei din lontru tare, precăt puté, apărîndu-se, și Gotthii vîzînd, că amentrela nu-î vor puté dobîndi, au dat foc casii, unde Valens, ars, au perit: după ce înpărășisă anî 14: lunî 4: zile 9: și au trăit 50: de anî. După izbîndă, Gotthii, fără nici o frică, întâi au încungîurat Udriul: ce ne pûtîndu-l răzbate, s'au dus supt Țarigrad, ce de la cetate înpinși fiind, s'au întors înapoi; și de acolo în toate părțile s'au slobozit în pradă, și rău au jecuit Thracia, Misia, Dachia, și Pannonia. Ieronim în Hronic, Ammilian carte 31: Zosim carté 4: Socrat carte 4: cap. 38: Sozomen carté 7: cap. 40: Rufin carté 2: cap. 13: Orosie carté 7: cap. în trii, Theodoric carté 4: Cap. 36: Zonara carté 13: cap. 16: Iată și aici Dachia între țările de Romanii ținută, și de Gotthii, ca o țară Romîniască, prădată să dovedéște. Precum gré furtună au căzut atunci și pre Dachia noastră, și pre alte țări de pren pregîur, curat arată Anton Bonfin, deca: 1: carté 2: scriu (zice) unii, „precum Lupișin să fie învitat pre Fritighern Domnul Gotthilor

I.ét. 378.
Chedrimos
în Compendium.

«la ospăţu, puind în inimă, ca şi pe dânsul şi pe soţia lui cu «vicleşug să-l omoară; şi acmu pre cei ce mai în lontrul casii «întrasă, începând a-l ucide, Fritighernus auzind gâlcévă, îndată «au sărit din pat, în carile şidé, şi îndemnând mulţimea, au o- «morât pre Maxim, şi pre soţia lui, (cariî era orânduîş să-l «omoeare pe dânsul), şi deciîa slobozindu-se în pradă, Dachia «măluroase (iară nu toată), aşijderé Misia, şi Thrachia (carile era «provinţiî Româneşti) au adus supt supuniré sa, poroncitu-lî-au «să-l de bir, şi pre lăcuiorî cu gré stăpâniré î-au purtat. Ce nu mult au fost Dachia măluroasă supt Gotthî, căcî precum înna- «nte vom arăta; stând Theodosie marele la împărăţie, toate ţa- «răle carele apucase Gotthî, au răscumpărat din mâna lor. Iară Graţian văzind, că într'atâta primejdie, ce vinisă împărăţia cu Gotthî, şi socotind că singur în toate părţile să agîungă, şi să chivernisască nu va puté, au trimis la Theodosie (carile apoi s'au numit cel mare), şi de la Ispanie aducându-l, l'au luat soţie la împărăţie, lét 379; Theodosie acesta era fiéor altui Theo- dosie, pre carile fără nicî o vină Valens îl omorâse; de la toţi şi cel creştinî, şi cel păgânî istoricî în toate lăudat, atâta cât nicî cei mai denainte, nicî cei mai de pe urmă cu bunătatea, cu înţelepciună, cu toate vredniciile, şi ce îaste capul a toată lauda, cu creştinătate nu l'au întrecut. El pre mulţi cu multul covâr- şind; nicî în vitejie au fost mai gos decât într'alte hărniciî, însă războiul fără mare trebuinţă, nicî au rădicat, nicî au făcut, fără cât numaî puţin au fost pré lesne a să mâniîa, şi aşé pre lesne, şi curund a să întoarce. Caute cititorîul la Sfântul Amvrosie în oraţia ce face la pogrebaniîa lui, şi acolo va afla cu ce să îndulci.

IAR NOÎ SFÂRŞITUL CĂRŢÎI ACESTÎIA PUNEM.

CARTÉ A PATRA

Caré arată începătura némului Gotthilor, și de unde eșind ei au năpădit în Evropa. Așijderé multe și mari Crăii din Varvari descălecate. Așijderé eșiré Attilii cu Unni, și câte-va năpăzi a lor spre părțile Evropii. Așijderé dovedește traiful Romanilor în Dachia, de la Theodosie cel bătrân, până la Anastasie împărat; când s'au schimbat numele Dachii în Volohia; și Romanii dintr'ânsa s'au numit, Volohi.

CAPUL I.

Arată-să începătura a tot némul Gotthilor, de unde au eșit ei întâi, și apoi pre ce locuri cu șcdéré s'au așezat.

Multă lesnire spre mai adevărată cunoștința, și înțelégiré lucrurilor, carele înaintea sint să pomenim, să aducă socotim, de vom arăta nămul acesta a Gotthilor, de unde le ăaste începătura; pre ce locuri au trăit, și până mai pre urmă unde s'au așezat. Și macar că acésta afară din calé Hronicului nostru a fi s'ar vidé, însă pre cât în socotéla noastră ăaste, nici noi în zădar ne trudim, nici cititorului, caréle științii adevărului slujește, fără folos va fi, și mai ales căci sint uni din istoricii cești mai noi,

Theodosie cel
bătrân.

cu multul mai îndrăsneţi decât, cât istoricului ar trebui; şi a lor părere vrând să întărescă, după plăcere, cursul istoriilor, şi lucrurile aľavé într'un chip  ns mnaťe, într'alt chip le t lcuesc, şi le prefac; şi pre acest  nu numai puťine desputaťi, şi întrebări fac, dec ť himiciť, pentru p atra filosofilor, sau filosofi fiziciť, cum şi din ce să nasc lucrurile toate, din oa , au din putr j un  altui lucru? Aşa sint uniť din Istoriciť, precum am zis, socotéla, şi p r re sa urm nd, silesc să ar te, precum Dachia noastră, c ť -va vr me de anť, să fie fost supt st p nir  Gotthilor; apoi a Hunnilor; şi dec ťa nu ştiu a cui, şi a cui, pre carile toate aic  a le înşira, multe ar fi. Cariť p r rer  lor urm nd să căznesc să ar te precum Rom niť noştriť, să nu fie din Roman ť luť Traľan do   Argumentur  numai aduc: unul precum Avrelian să fie scos din Dachia pe Roman ť, şi să-  fie mutat în Misia, ce a asta precum să fie fost slove pe apă scrise, paremi-se că s'au dovedit;  ar  alt Argument le  aste, c  viind Gotth ť să fie gonit pe Roman ť din Dachia, şi dec ťa să fie cuprins  ľ acéle locur , pentru car  noi g lc va ac sta într'alt chip a să curma peste putinť  a fi socotim, fără numai, din istoriciť vredniciť de credinť , şi pre ac   vr m  scriitor , de vom arăta prec ť mai pre scurt vom put , începutul şi coreniťa acestui n m; şi apoi de au putut sau au avut vr me să-   nşig  şederile în Dachia noastră. Dec ť dară să ştie cititor ľ, c  aic  noi nu istorie, ce tălmăcire istori ť facem: adecă a luť Patavie, carile din istoricul Iordan, (au cum alťiť   zic Iornand) şi din Pavel Diaconul, pentru n mul acesta a a scrie: «Tot n mul zice a Gotthilor, din Scandinavie au  sit. Aceş ť mai  nt ľ, la marginile m riť ce-  zic Baltică ľacuind, apoi s'au mutat în Schythia, şi s'au a  zat la marginile m riť n gre, (Iornand de Gotth ť cap. 29), (adecă de la Don până la gura Dun riť), din cariť uniť, cariť s'au  tins mai mult spre răzsărit, s'au chemat Ostrogotth ť; adecă Gotth ť despre răzsărit;  ar  cariť mai spre apus s'au tras, s'au chemat Visegotth ť, adecă Gotth ť despre apus. Aşijder  Domniť acestora în do   famiľiť să desp rť la, una Amalitilor, (car  st p niťa pre Ostrogotth ť), alta a Valthilor, pre Visegotth ť. Acestor do   n mur , locurile, carile cuprins se, şi hotar le ce-  desp rť la, curat le arată Pro-

Patavie, Part 
1. Cart 6. Cap.
14; Iornand
cart  de Gotth ť
cap. 8: şi 4. Pa-
vel Diaconul
carte 12, cap. 21.
Iornand de
Gotth ť carte 29.
Socrat carte 14.
cap. 33. Pavel
Diacon  n Mis-
telana carte 12:
cap. 12:

copie Chesarénul în carté pentru Gotthi, carté 4: cap. 4: carile așa zice: «Așeș în malul bălții Meotis ăaste cel véchĭu lăcaș a Gotthilor, cariĭ să chémă Τερραγηδίνη, ăară departe măĭ încolo de aceșté, sint Gotthiĭ, cariĭ să chĭamă Visegotthiĭ, și Vandalii, și alte a lor năroade toate; carile măĭ denainte Schithĭ să chema. Dintr'aceșté a lui Procopie cuvinte, curat poate cunoaște cine-va, că céle vechi a Gotthilor lăcașuri, după ce s'au coborât de la Scandinavia, să fie fost pe lângă maré Azacului; adică balta Meotis. Acésta mărturiséște și Petavie în sămăluiré vrémilor, Patavie. Parté 1. Carte 6: cap. 14. Stravon măĭ vechĭu între toți Gheografii carte 7: unde hotăréște némurile, și locurile Gotthilor, pre unde au fost lăcuind din începătura lor; și măĭ curat arată: «Pământul zice Gotthilor ăaste din potrive codrilor Herținiĭ, și de acolo întinzindu-să, au cuprins toți munții, spre Dachia; și pe'ncet și până la gura Dunăriĭ, și până la Nistru au agĭuns, și pre acolo cu Sarmatiĭ amestecați au trăit. Stând dară acestora scriitori socotélă neclătită, rău cade a lui Sarniție Iľahul, carile carté 4: cap 5: fără nici o mărturie zice: precum scaunul Ostrogotthilor, să fie fost Zermیتusa, și Tomos cetate la Dunăre, și ostrovul Dunăriĭ Pevchi; ce foarte rău greșéște, că cetate, căria ĭĭ zice el Zermیتusa, o ĭnsămăľază Bonfin Ulpia Traiana. Tomos cei vechi istorici, și gheografi o pun peste Dunăre în Misia la marginé măriĭ négre; macar că din multe dovéde socotim să fie fost, unde ăaste acmu Cetate albă, ăară Pevchiĭ ostrovul ăaste între gărlile Dunăriĭ; la care locuri nici Gotthiĭ, nici Ostrogotthiĭ așezămănt n'au avut; ăără numai după ce ĭ-au gonit Hunniĭ, ĭ au primit ĭnpărații răsăritului, peste Dunăre în Misia, precum ĭnnainte pe rând vom arăta. Așa dară din Istoricii și Gheografii măĭ sus pomeniți să dovédéște; că măĭ denainte, până a nu năbuși Hunniĭ peste Gotthi, Ostrogotthiĭ să fie lăcuit, de la Nistru și de la gura Dunăriĭ, până în balta Azacului; ăară Visegotthiĭ de la aceștia măĭ sus; adecă de la Codriĭ Herținiĭ până în Hota-răle Dachiiĭ. Sarniție uĭtându-și céle din tăĭ cuvinte, Carté 3. Cap 4, vine și el după socotéla noastră; căce acolo aducând mărturie pe Ptolomeĭ vestitul Gheograf, pe Ostrogotthiĭ ĭĭ pune la gura Dunăriĭ, ăară pe Visegotthi la maré Baltică. Deciĭa amăn-

Procopie carte
de Gotthi 4.
Cap. 4.

Patavie. Parté
1. Carte 6: cap.
14. Stravon
carté 7.

Iornand.
Carte de Gotthi
cap. 29; Soerat
carte 4. cap. 33:
Pavel Diacon în
Mistelana, carte
12, cap. 12.

Lét. 374.
Procopie de
Gotthi, carté 4,
list 323, Sozo-
men, carté 6,
cap. 37.
Iornand de lu-
crurile Gotthilor
cap. 24. Ca aces-
teș și Ammiliau.

doaa acésté nîamurî, multă vréme, pre locurile pomenite, în-
tr'o inimă lăcuind, și bine între sine trăind; când au fost pre
vremile lui Valens împăratul, s'au scornit între dânșii price și
gâlcévă. Domnul Visegotthilor, era pre atunci Fritighernis; iară
a Ostrogotthilor, Athanaricus. Fritighernis, fiind de putere mai
slab, și văzind, că nu va puté sta înprotiva lui Athanaric, au
cerșut agîutoriu înpotriva lui Athanaric de la Valens împăratul,
și pentru ca mai credincos să să aréte împăratului, și légé creș-
tinîască (însă supt ierésa lui Arie) au priimit. Ce împăratul, prin
mijlocul episcopului lor, lui Ufila, și gâlcévele li-au împăcat, și
légé mult între nîamurile lor au lășit. După acésté la anul 374.
Hunniî, precum mai sus am pomenit, eșind din fundurile Sarmat-
tiiî, și Bosforul Chimeric trecând, (Bosforul Chimeric să chema,
unde acmu sint Gherci, și Taman, la Bogazul mării Azaculuî,
unde să împreună cu maré négră) de năprasnă asupra Ostro-
gotthilor au cădut, și i-au și supus. De patima Ostrogotthilor
însăpământându-se Gotthiî, de spre apus, sau Visegotthiî, iaraș
au căzut la împăratul Valens, cu rugăminté, să'i priimască supt
supuneré împărășiiî, și să le aréte loc unde să'i mute, cu to-
tuluî tot. Valens, precum s'au zis, priimindu-i; i-au trecut Du-
năré, și i-au așezat în Misia, și în Thrachia. Intr'acesta chip
dară au fost eșitul, începătura, și călcaré Gotthilor de la Hunî,
iară acmu să cercăm după acésta, acestéș ce au mai făcut? și
ce au mai lucrat? cu care mijloc, bună nedejde avem, că vom
puté dovédi, că nu driaptă iaste socotéla acelora, ce vor să
zică, că Gotthiî au stăpânit Dachia.

CAPUL II

*Arată-să, precum Gotthiî, numai căci au trecut prin Dachia,
iară nu au stăpânit-o.*

Iornand carté
de Arliau.
cap. 41.

Cei ce vor să zică, precum Gotthiî au stăpânit Dachia, argu-
mentul lor îl iau din Iornandis, carele în carté pentru Gotthi
Cap. 41 zice, precum iarăș singure cuvintele lui Patavie vom

pune: «DeciŃa OstrogotthiŃ, (adecă după aşezare celorlalŃi GotthiŃ în Thrachia) supt stăpăniré Unnilor, Ńaraş pre locurile lor céle mai denainte, cu deosăbiŃi DomniŃ lor, au rămas; Ńară locurile acesté vor să zică că au fost DachiŃa, unde acmù sint MunténiŃ, Ardélul şi MoldovéniŃ. Tâlcuiré acésta Ńaste a lui MaŃenburg, din carele, apucă (precum să zice prostéşte ca CaŃa maŃul) Moréri* în dicŃionarul Istoricesc, la numele Gotth. Ce acéstă aşé de crudă tâlcuire, precum nici un fundament de adevăr să fie având, acmuş va cunoaşte cetitorŃul nostru, de vréme ce stând povésté istoriŃi curată, şi aŃavé; nici o nevoŃa nu Ńaste, carea tâlcuirilor, şi mai adevérat să zicem, viselor să ne sillască a créde, nici IstorŃa poftéşte credinŃă; ce ştiinŃă, că credinŃa trebue să o avem la lucrurile, carile nici dovadă au, nici a să dovédi să pot, care lucru, la Istorie puŃin, şi mai nici un loc nu are. Intâi dară socotéla, acelora precum departe de adevăr să fie stând, să dovedéşte; căci Istoriceul Iornand aŃavé arată, că GotthiŃ, după

ce au Ńeşit despre părŃile mării Baltică, au vinit, şi s'au aşezat pre locurile, carile stau pre marginile mariŃ Negre, care marginŃ orŃ cum în stânga, şi în drépta de ar sili să tâlcuŃască Maienburg, şi alŃi cariŃ ar urma lui, adevérinŃa IstoriŃi într'alt chip, şi aŃuré nu le poate cunoaşte, fără numai de la gura mării AzaculuŃ, (adecă de la Bostorul Chimeric) până la gura Dunării, pre unde Ńaste acmù Crâmul, şi până la ChiliŃa. Ńară alalte marginŃ a mării, carile sint de la Chimeric, spre răzsărit, adecă spre parté încotro sint acmù CerchejiŃ, şi de la Dunăre spre Ţarigrad, unde Ńaste întâi Mysia, şi apoŃ Thrachia; nu să pot înŃelége să fie fost cuprinse de GotthiŃ, Căci dintr'acelaş istoric chiar să arată, că HuniŃ trecând Bosforul Chimeric, îndată au căzut asupra Ostrogotthilor, de unde aŃavé Ńaste, că OstrogotthiŃ era în Crâm, (pentru acésta şi Mitropolitul Crâmului astă-zŃ să numéşte a GotthiŃi), şi pe marginile mării AzaculuŃ; Ńară VisegotthiŃ de la dânşŃi spre apus; ce ŃarăşŃi pe marginile mării négre până la Dunăre; căci peste Dunăre să fie trecut în MysiŃa, sau mai sus pe malul Dunării, spre parté DachiŃi să să fie fost lăŃit, Istoriceul nu scrie, nici Petavie acósta într'alt chip tâlcuŃaşte, de unde rămâne curată adevérinŃa IstoriŃi, caré nici o tâlcuire mai multă

Moréri în dicŃionarul Istoricesc, tomul 3.

Iornand acoles.

nu priiméște, precum și Ostrogotthiî, și Visegotthiî, pre câmpii din Tanaî, adecă din Don până în Nistru, cât să cuprindă locul acela pre marginile mării negre, să le fie fost cuprins amândoaă familie acélé a Gotthilor.

Dovedéște-se a doa: căci gheografii cei vechi, pre cariî urmază vestitul Gheograf Gluverie, hotarâle Dachii pre caré o stăpâniă Decheval, de la carele au luat-o Traian marile, le pun din apa Tisei, până în apa Prutuluî, carele, precum nu atinge țarmurile mării négre, cui îaste neștiut? Și așé de vréme dară ce după adevărînța istoriculuî Iornand, Gotthiî s'au așézat pre marginele mării Négre: îată că nici până la hotarâle Dachii n'au agiuns: ce numai până în dreptul guriî Dunăriî, până peste Nistru. Că iarăși de s'ar fi mai tins spre apus, până în Prut; sau și până peste Prut în Dachia, ar fi trebuit Istoricul pre lângă marginele mării Négre, să adaogă, și marginele Dunăriî; ce istoricul acesta nici au zis, nici să poate din adevărînța istoriî a să înțelége; Fără numai din viseroasă și păréroasă tâlcuire lui Maienburg. Așé dară dovadă neclătită rămâne, că Ostrogotthiî, cariî au rămas sub stăpâniré Hunilor, pre locurile lor céle dintâi, nu poate fi Dachia; ce Crâmul. Și locurile pre denafara Crâmuluî, pe Don în sus, și peste câmpii, spre apus, spre Nipru și spre Nistru, pe unde-î acmù țara Căzácéscă, și spre Zaporova, și spre Nistru; unde îaste acmù Podoliă și Ocraina leșască. Așijderé rămâne să cercăm, acei Gotthiî, cariî supt supuneré Unilor să fie rămas, și cariî au trecut în Thrachia, deciă cât au trăit acolo, și ce s'au făcut?

CAPUL III.

Arată-să despărțiré Gotthilor, pre cariî i-au suppus Theodosie cel bătrân, și săvârșitul lor.

Precum amândoaă familiile Gotthilor, cu Domniî lor Fritigeris, și Athanaric, în zilele lui Valens, de Huni înpinși, și goniți fiind, de pre locurile lor, să fie trecut în Thrachia, și apoi cum, și din ce pricină s'au rădicat, asupra înpărășiei, și cum au omorît mai pre urmă și pre Valens, în cele trecute destul s'au pomenit,

Acmù vine dară rândul să cercăm, acei Gotthi ce s'au făcut? Dovedim dară, că acélé familii a Gotthilor amândoaă, dacă au trecut în Thrachia, să nu să fie mai întors înapoi, într'acesta chip: Grațian împărat, după moartea lui Valens, chemând pe Theodosie, îndată oaste gătind, asupra Gotthilor au mărs (cari acmù în Pannonia, Thrachia, Misia și Dachia, de nime opriți, precum voia le iera prădă, și ardé; de osăbi că încă cum se bat cetățile neștiind, pre o cetate să fie apucat, istoricii nu pomenesc) și bătând pe Gotthi, toate țările și provințele Romanilor, carile ei cu bir, și cu alte nevoi asupra, îndată li-au dezbătut, precum și Anton Bonfin, luând din pomeniții istoricii la Decada 1. Carté 2. așé mărturisése: «Theodosie, zice, stând la împărăție îndată au strâns oaste, și singur cu capul său, au mărs asupra Varvarilor, căroră dându-le războiu, pre lesne i-au înfrânt, și i-au gonit, și îndată au scos Misia cé de sus din mâna lor, iară apoi iarăși mai întorcându-se nepriștini, de câte-va ori mare stricăciune au făcut într'ânșii; și nici un lucru vrédnic de stăpânitoru, să nu plinască, n'au lăsat. Apoi dezbătând și Misia cé di gos, Thrachia, și Dachia măluroasă, au făcut pace cu Athanaric Domnul Gotthilor. Și așé biruitoru s'au întors la Țarigrad.» Iată aice să véde, ce parte de a Dachiî au fost cuprins Gotthi, și câtă vréme numai au fost supt tirăniia lor; adecă de la anul 378: până la anul 379: adecă numai un an, iară lét 381: Athanaric domnul Ostrogotthilor, de la ai săi gonit fiind, Theodosie marele, cu cinste l'au priimit: Athanaric după ce au venit la Theodosie într'acelaș an, în luna lui Ghenarie: 25: au murit în Țarigrad, pre carele Theodosie, cu cinste ca pre un Craiu l'au astrucat. Iară la anul al doilé lét 382: precum serie Idatie, și pe alți Gotthi, pre toți, i-au suppus; ieî de bună voe suppuindu-se împărății din cari Theodosie, pre unii i-au trimis tocma la Eghipt; pre unii i-au lăsat să trăiască în Thrachia: și celor de la Eghipt, i-au pus să lucréză pământul, și cu țarina să să hrăniască Idatie istoricul, a supunerii Gotthilor din Thrachia, și zua în caré s'au tânplat, adecă Octomvrie 3: arată: când adecă Gotthi, cu toți; Romanilor să dau. Și aceșté de aciia în credință ținuți; dintr'aceșté mai pre urmă, după moarté lui Theodosie, împărățind Ar-

Zonaras carté
13. cap. 17. Theo-
dorit carté 5,
cap. 5.

Lét. 381.
Zosim, carte 4.
Idatie și Pros-
per în Hronie.
Sinkie în cu-
vântul pentru
împărăție.

Lét. 382.
Idatie acoloș.

cadie, și Honorie, la anul 393: (precum mai pre larg înaintea la locul său să va zice), s'au sculat întâi Radagaizus, Domnul Gotthilor (acesta fișor, au alt teliu de rudă să fie fost lui Fritighernis, din scriitorii, curat a avé, încă n'am putut) cu 400 miľ de oaste, precum scrie Zosim, sau cu 200 miľ de oaste, precum scrie Orosie, și Marțelus, și în toată Italia au năbușit, mare împărățiilor și creștinilor nepriiatin. După acesta, Alaric (și acesta a Gotthilor craiu) din familie Balthică (zie uniľ să fie fost fișor lui Radagait) încă sculându-se, atâtău au prădat Greția, și acolo, cât-va zăbăvinduse, apoi cu porunca lui Stilihon Voevodul lui Honorie (carile vré să ia Iliria din stăpânire lui Arcadie, și să o suppuie supt a lui Honorie) au trecut cu taifaoa lui după ciialalți la Italia, unde multe prăzi făcând, până mai pre urmă și Roma au izbândit, apoi acestuia următorii, suppuind Gallia, și Ispania, și Africa, acolo împărăția Visegotthilor, au întemeiat; și o au ținut până la vrémile lui Iustinian, carele i-au stărpit de acolo, precum înaintea, la cursul istorii să va însămna. Așé dară au fost despărțire Gotthilor, și ieșire lor din Thrachia spre părțile Italiei. Din trecere Gotthilor spre Italia, și de răutățile carele au făcut împărății Romanilor, de când i-au priimit Valens în Mysia, până la Iustinian, (carile apoi cu vrednicia lui Velisar, și a lui Narșitis hatmanilor, din Italia așés de tot, i-au stărpit), și alt prepus să poate scorni, adecă Gotthii, cari au cuprins Roma, și Italia să fie ținut supt stăpânire sa și Dachia, au ba? Căci cei ce vor să fie rămas Dachia supt stăpânire Gotthilor, și acesta în parté sa trag: adecă de vréme ce Gotthii atâtău au fost slăbit puterile Romanilor, cât și Roma dobândise, și toată Italia cuprinsese, cum n'ar fi putut stăpâni și Dachia? Fiind de cât toate țările mai departe de buricul împărății? Noi precum Gotthii o parte de a Dachii, adecă cé măluroasă, să fie cuprins, nu tăgăduim; iară precum toată Dachia să fie stăpânit, nici noi, nici vré unul din istorici a vrémilor acelora priméște, și încă și stăpânire Dachii măluroasă, foarte pre scurt li-au fost, căce supt Valens, (precum la viața lui am pomenit) cu alalte vecine țări au fost cuprins-o; Iară îndată ce au stătit Theodosie marele la împărăție, au și dezbătut-o, precum înaintea, și acesta am arătat. Ce precum Got-

Zosim, carte 5.
Prosper și Marțellu în Hronic.
Orosie, carte 7:
cap. 37. Avgustin de cetate,
carte 5: cap. 23.
și Jornand
acoloș.

thii stăpânitorii Dachiiei, nici cum să nu fie rămas, mărturie ne
 1aste Procopie Chesarénul, ca carile pentru lucrurile Gotthilor
 mai curat, și mai adevărat, pare-mi-se altul să nu fie scris. Acesta
 dară istoric în istoria ascunsă, cap: 18: hotărând toată stăpânire
 Gotthilor, adecă cât loc au fost cuprins ei, din locul împărăției
 Romanilor, zice așé: «Mai de nainte de războiul Italiiei (adecă
 carile au făcut Hatmanii lui Iustinian cu Gotthii), toată stăpâ-
 nire Gotthilor de la țara Franțozilor până în hotarale Dachiiei la
 cetate Sirmium, să întindé; Îară cetate Sirmium au fost între
 Sava, și între Dunăre, care loc și astăzi de pe acel vechiu acei
 cetăți nume, să chîiamă Serem; sau cum vor să-i zică Turcii Se-
 removasi, care câmp 1aste, precum zisem, piste Dunăre în pro-
 tiva Beligradului. Dovedindu se dară că Gotthii, cari au intrat
 în Italie, stăpânire în Dachia n'au avut, acmu vine rândul să
 arătăm, că și rămășița Gotthilor, cari de Gotthii, cari au intrat
 în Misia despărțindu-să, ș-au rămas supt gîugul Hunilor, așéși
 nici cum n'au stăpânit-o, precum la rândul istoriiei vom arăta.

Procopie Kesa-
 rianul Istor: as-
 cunsă, cap. 18.

Iornand de
 Gotthii, cap. 48.

CAPUL IV

*Arată-să, precum, nici rămășița Gotthilor, cari au rămas supt stă-
 pânire Unnilor, Dachia să fie stăpânit.*

Macar că precum am arătat, domni Gotthilor cu amândoaă
 familiile, și cu multă mulțime de nărod, au trecut în Thrachia,
 și de acolo în Italia, unde pičorul deciiă ș-au înfipt; însă după
 socotéla a tuturor Istoriciilor, o rămășiță din familia Ostrogot-
 thilor, supt supuneré, și stăpânire Hunnilor să mai fie rămas,
 aflăm, de vréme ce la același istoric Iornandis citim. «Intr'aceste
 zice: Ostrogotthii, cari supt stăpânire Hunnilor au rămas, cu ai
 săi deosăbiți domni, pe locurile lor, céle din tîi, lăcuind». De
 aici vor unii să apuce cap de fune, și să aréte, că acești Os-
 trogotthii rămași, să fie lăcuit pre locurile Dachiiei, care Istorie,
 cât să fie de șchioapă în calé adevărului, precum din céle ce
 m'1 denainte am zis, așé dintr'acesté, caréle acmu sintem zică-

tori, să va arăta. Întâi dară că Hunii îndată, ce au trecut Bosforul Chimeric (adecă Bogazul, carele acmù să chîiamă Gherci și Taman), îndată au căzut asupra Ostrogotthilor, (și altele precum în capul trecut am arătat) și Țau supus, din care cuvinte aȥavé ȥaste, că domnul lor Fritighernis, cu o samă, cu cariȥ au putut scăpa (cariȥ nu puținȥ să fie fost din mulȥime ce numără Istoricii să cunoaște), și cu toate familiile lor fugind, împreună cu Athanaric, au trecut la Thrachia, precum am zis; ȥară cariȥ n'au putut a scăpa aciȥa să fie rămas, supt stăpâniré Hunnilor. Decȥ Ostrogotthii, pentru căȥi apucase locurile pre țarmurile mării négre, céle spre răzsărit, pentru acéȥa și Ostrogotthȥ s'au numit. Acésté țarmuri, din cuvintele Istoricului altele a fi nu să pot înȥeleȥe, fără unde acmù ȥaste Crâmul, și câmpiȥ spre apa Donului în sus; ȥară de la acésté spre apus, ȥarășȥ pre țarmurile mării apucase Visegotthii; ce amândoaă acésté familiȥ, precum până la Dachia să nu fie agȥuns, în céle trecute atăta am arătat, cât precum ni se pare, nicȥ un prepus să nu fie rămas. Și de vréme ce nicȥ Visegotthii, cariȥ locurile mai despre apus apucase, la Dachia n'au agȥuns; cu cât mai vârtos n'au agȥuns Ostrogotthii, cariȥ iera mai spre răzsărit, și mai spre Crivăȥȥ înȥinșȥ? Așȥjderé de vréme ce Istoricul zice: «Ostrogothi sub Hunnorum dominatu cum priuatis regibus, pristinas sedes obtinebant; «Ostrogotthii, céȥ supt stăpâniré Hunnilor, cu deosăbiȥȥ Domnȥ, aȥ săȥ, scaunele céle vechȥ ȥȥȥ ținé»; ȥată că fără altă trebuinȥă de tâlcuire, fiete cui cunoscut poate fi, că Ostrogotthii acéȥ rămașȥ, țarmurile mării ținé, carile sint, unde acmù ȥaste Crâmul, căȥi și Hunnii când au vinit asupra lor îndată ce Bogazul Tamanului au trecut, îndată pe Ostrogotthȥ au căzut. Ce singure cuvintele Istoricului să aducem: «Hunni, inquit rege Balamire traiecto Bosphoro Cimmerico, repente, in Ostrogothos impressionem faciunt, eosque sibi subijciunt.» «Hunnii cu Domnul lor Valamir, trecând Bosforul Chimeric, de năprasnă pre Ostrogotthȥ au înpresurat, și și-au suppus»; din care cuvinte, ce mai luminat poate fi, decât că de năprasnă, adecă îndată, ȥ-au înpresurat, pentru căȥi așéșȥ în țermurile mării de céta parte, adecă unde ȥaste Crâmul, au fost lăcuind. Aceésté dară (precum mai înaintea

în cursul Hronicului vom arăta) Gotthiî, supt stăpânire Hunnilor au rămas aproape de 50 de ani, până la moarté Atiliî, iară după moarté lui, îndată au rădicat cap asupra Hunilor, și cu Domnul lor Verimudis sculându se, au fugit în Gallia, unde acmù stăpânie Visegotthiî. Ačastaș cu alalți scriitori mărturisind și Iornandis, pre aceșté apoi Procopie Chesarénul îi numește Vandalî, și anume le arată și locul, de unde au ieșit, Carté I: de războiul Vandalilor, Cap: 3: «Vandalii zice, cariî lăcuia pre lângă balta Meotis, căzind pe dânșii foameté, și sculându-să s'au oprit tocma pe apa Renului, la Ghermanî, pre cariî astă-zî îi chemăm Franchî, trăgând la soție cu sine pe Alanî». Și așé, într'acesta chip fiind și povéste rămășiții Ostrogotthilor; de cât soarele mai curat să véde, că nici ca suppușii altora stăpânitori Dachiiî au putut fi: nici ca lăcuiitoriî țarmurilor măriiî négre céle mai despre răzsărit. Carele nu numai căci ceva amestecă cu Dachia au: ce încă foarte depărtate sint, că cât loc iaste din Prut (care apă după hotărâre a tuturor celor mai vechi Gheografî, iaste Hotarul Dachiiî, cel despre răzsărit) până în Gherci și Taman, pot ști toți, cariî spre aceșté părți au înblat. Acmù socotéscă fietecine, că de vréme ce după socotéla lui Maienburg Ostrogotthiî, au fost șiind Dachia, caré începe din apa Prutului, și până în apa Tisei să întindé, iată c'au trebuit Visegotthiî de la dânșii mai spre apus să să fie întins, și așé ar fi fost cuprins sau toată țara Unguriască, sau o parte dintr'ânsa, caré de ar fi fost așé adevărat, toată Istoria lui Iornand, ar fi ieșit mincunoasă, de vréme ce el scrie precum: «Gotthiî, ieșind de la țarmurile măriiî baltică, s'au dus în Schythia, și s'au așézat la țarmurile măriiî négre. Decî de la hotarul Dachiiî despre răzsărit, adecă de la apa Prutului, unde la Gălași în Dunăre dă, până la maré négră, precum sint 500 mile Italienești toți Corăbiilarii știu. Vază acmù, de să poate ascunde sulița în sac, și de să poate înțelége cumva, precum Ostrogotthiî să fie cuprins, și ținut Dachia. Iară Hunniî după ce au suppus pe aceșté Ostrogotthiî, și pre Vise-gothiî, cu alalți Ostrogotthiî scăpați, i-au gonit de pre locurile lor: îndată au trecut în Pannonia, pre caré au stăpânit-o ca la 50 de ani, pentru caré înaintea la locul său să va zice. Decî și Hunniî

Iornand cap 14.
Procopie carte
de războiul
Vandallesc
cap 3.

nicî cum prin Dachia noastră oprindu-să, (măcar nu fără călcare, și multă stropșitură să fie fost scăpat, putem înțălége) și prăzile, și răzșboaele lor în părțile apusului slobozind, nu ăaste pricină, pentru care să putem cunoaște, că doară împărășia Romanilor să-ș fie tras mîna, și lăcuiitoriî din Dachia pentru caré acmù ăarăș la cursul Istoriîi întorcându-ne, fiete caré la locul, și la anul său pomenindu-să, mai curat să vor arăta.

CAPUL V

*Doredêște-să traîul Romanilor în Dachia, de la așezămîntul
Gotthilor în Misia, până la Arcadie și Honorie.*

Lét. 382.

Theodosie marele, lét: 382: precum s'au pomenit, așezind și împăcând lucrurile Gotthilor, și toate țările împărășii, spre odihnă întorcându-le: într'acelaș an, Noemvrie 24: s'au întors, și au intrat în Țarigrad, unde luând sama desfărnatelelor fapte a împărășilor, cariî mai denainte de dânsul deregătoriîa împărășiei ținuse; și socotind că cu multe, și fără ispravă desfătările lor, împărășia la atăta slăbiciune, și primejdie adusese; au stătut, pravile și canoane a pune, cu carele împărășia, și purtătoriî ei să chivernisăscă; începătura făcând, și cercare, de la Curté împăratescă. Și din desfătările, și cheltuălele cele fără ispravă, foarte contenită, și cumpatată au făcut-o. Că precum scrie Sigon, împărășii cei mai denainte, puțină desfătare să fie având socotiă, de n'ar fi avut în mijlocul ierniî, trandafirî, a căroră florî să înnoate în paharăle cu vinul; și în miezul vériî de n'ar fi avut ghiață în răcitoare. Așijderé dulcéța bucatelor, nu cu gustul guriî, ce cu sama cheltuăliî cei mai multe, o alegé, adecă, care bucate ăera mai scumpe, acélé să fie și mai bune, li să păré. Și orî-ce li să aducé despre fundurile răzșăritului, sau de la Colhiî, ce-î peste hotarăle împărășii; acéia ăera mai poftită, și mai plăcută. Acesté dară toate așezind, și tocmind, putéile împărășii ăarăș au răzsufat, și la locul vîrtuteî lor, au vinit. După acésta

Lét 386.
Zosim car. 4.
Ammian, Ilatie
și Martelin în
Hronic.

Lét: 386: s'au sculat Grutinghiî, ném Tătărăsc, séu precum alșii

le zic, ném Gotthicesc, (póte fi rămășița Gotthilor acesta nume să fie luat), făcând ca la 3000 de vase; au trecut, ș'au prădat la Thrachia. Împotriva a căroră Theodosie, trimițind cu oaste pre Voevodul Promotos, atâta i-au bătut, și i-au sfărmat, cât apa Dunării s'au înlut de stârvurile lor, pentru care a lor prăpădenie, scriind Marțelus Poeticul într'acestaș chip: «Fluitantia nunquam, largius Arctoos pauere cadauera pisces.» «Nici odânăoară nu s'au hrănit pești ca acmă, de trupurile Crivățenilor, cele ce plutia. Aicé încă socotiască Cititoriul, că de va lua sama bineșor tare nedejdum, că toată socotela noastră, pentru Gotthi o va afla adevărată. Întâi, că acești Grutinghi, séu Gruthinghi, nu sint alt ném, lăra numai rămășița Gotthilor, cari am zis să fie rămas din Gotthi, cari au trecut la Thrachia; Căci mărturiséște Ammian că acește Gotthi au fost supt Athanaric Domnul Gotthilor, când au avut războiu cu Valens, lét. 369: pentru care războiu am pomenit la același an, unde zicem dintr'acelaș Istoric: «Valens Grotungos Gothos, bellicosam gentem aggreditur, et post leuiora certamina, Athanaricum cogit in fugam.» (Valens au mărș asupra Gotthilor Grotinghi, cari iera ném foarte vitiaz, și după câteva războae mai ișuréle, au asuprit pe Athanaric să dé fuga) așé precum să dovedéște, Grutinghi rămășița acelor Gotthi, cari cu Athanaric, și cu Fritighernis Domni lor, trecusă în Thrachia, să fie, așé de pe mărșul lor cu corăbi în Trachiia să dove déște, că acéle corăbi, să le fie făcut, sau la Nipru, sau la Nistru; și de acolo trecând, să fie lovit la Thrachia; că de ar fi fost acei Gotthi lăcuit în Dachia, ar fi trebuit întâi, să fie întrat în Misia, caré iaste împotriva Dachii peste Dnnăre; și apoi să lovască în Thrachia. Ce acésta, ce n'au fost Istoricul ne scriind; să cunoaște, că nu din Dachia, ce din Schythie, despre părțile Niprului s'au coborât acéle corăbi, și au trecut peste mare, și peste Dunăre, tocma la Thrachia, iară de ar socoti cineva cuvintele Poeticului, pre caréle am pomenit, cum să cade, și mai bine va cunoaște, căci pre acești Gotthi îi numéște Crivățeni, sau cu alt sens (înțelegere), numéște Pești, cari s'au hrănit cu stârvurile Gotthilor Crivățeni. Orî cum s'ar înțelegé, orî pești mării, orî Gotthi același mări lăcuiitori, tot spre Cri-

Ammian, car.
27. Ieronim și
Idatie, în
H r o n i c.

văţ sint să să înţelegă, în care parto cade Schythia, în potriua Thrachiil. Iară de ar fi fost acei Gotthi în Dachia, ar fi trebuit să facă vaséle sale, cu multul mai sus de cât unde i acmu Beligradul, şi aşé pe acolo cu corăbiile Dunăré trecând, neatingându-să de Misia, să între în Thrachia, caré de ar fi fost nu despre Crivăţ, ce despre apus ar fi trebuit să se pomenescă, macar Peştii hrăniţi, macar Gotthi omorâţi, de unde curat să cunoaşte, că aceştî Varvari, macar şi mai pe de'n gîos de Dachia, de au trecut; Dunăré, iară nu maré; tot pricină nu rămâne, pentru ce Romanii în Dachia, să nu fie fost, de vréme ce şi acesté, cu un războiu s'au topit, şi atâta mulţime de dânşii au pîcrit, că precum mulţi să fie fost, numărul vaselor arată, şi trupurile, carile plutind, au fost acoperit apa. Acesté dară aşé, iară deciia până la moarté lui Theodosie, altă clătire, sau lovire spre părţile Dachii, sau a Thrachiil, să mai fie făcut Varvari, istoriciil nu pomenesc. Decî Theodosie împărat au murit la Mediolan, lét:

Lét. 395.

Socrat, car. 5,
cap 24. Zosim
car. 4.

395: ghenar 17: după ce au împărăţit anî 16 zile 2, fiind la vîrstă de 50 de anî, precum scrie Victor; iară după cum va Isocrat de 60; iară precum scrie hronicul Alexandrin 65: într'acelaş an, adecă în carele au biruit pe Evghenie Tiranul, şi păgânul, în care războiu pomenéşte Socrat, şi Marţel, să fie avut cu sine câte-va polcuri de Alanî, de Gotthi, şi de Huni, a căroră Voevod să fie fost Alaric, Domnul Gotthilor, carele mai pre urmă trecând la Italia, au luat şi Roma.

CAPUL VI.

Dovedeşte-să traîul Romanilor în Dachia, de la Arcadie, şi Honorie, până la Theodosie cel tânăr.

Canon, cum trebuie să înţăliagă cititorul unde să va tâmpla înnaînte a să pomeni cuvântul: peste Dunăre.

Aicé trebuie cititorului nostru, să ia sama, şi să înţăliagă, că pre acésté vremi, câte prăzi, şi năpădiri să vor pomeni, că au fost (făcut) Varvari peste Dunăre, toate acélé pre alte locuri a

împărățiii Romanilor să fie fost; iara nu prin Dachia noastră, nici trecătorile printr'ânsa să le fie fost. Căci o samă de Gotthii, cei suppuși de Theodosie, și în Thrachia trecuți, după moartea lui să rocoșisă (precum înaintea să va vidé) și acmu toată Greția prădând, în Ilirie, și în Epir pičorul își pusese, și tirănește stăpâniya. Hunniș așijderé apucasă Pannonia, și o stăpâniya în putere, (iară Pannonia iera țara peste Dunăre între Sava, care acmu să chîamă Sclavonia, și capul hotarului îi iera cetate Sirmion care au fost în potriya Beligradului peste Sava, și acmu de la Turci să chêmă Serem). Alaltă Tătărâme, și multe félhuri de Varvari, cari iera de Huni suppuși, (precum înaintea vom spune) spre țara leșască, și spre Litfa să spuzise; și când să sloboziya spre hotările împărățiii Romanilor, șlahul își îndreptase prin locurile, carile acmu să chêmă Silesia, și Saxonia. Căci și mai aproape pe acéia parte le cădé cale, și mai pre lesne: ne fiiindule a mai tréce munții înapoi să să întorcă în Dachia, și să le fie a tréce Dunăre, pre unde atâté cetăți făcuse Romaniș, și trecătorile paziya, (pentru care cetăți la locul său înapoi s'au arătat). Și așé verî războaie pre Dunăre, verî trecători au avut, toate mai sus de Dachia au fost, spre părțile țărâi Ungurêști; și pe acolo trecé la Italia, la Gallia, la Ispania, și de acolo și la Africa. Iară când s'au tâmplat din Pannonia să fie agiuns Huniș cu prăzile și până la Dachia, și în Dachia ce au făcut, sau au stricat; atunce istoriciș anume pomenesc, pentru carele noi pre amăruntul la locurile lor vom zice.

CAPUL VII.

Arata-să poiadé Varvarilor d'întâr.

Murind Theodosie cel mare, precum am zis la anul 393, moștenitoru împărățiii au lăsat doi fii, pre Arcadie (fiind la vârstă de 18 ani) împărat răzsărituluș; iară pe Honorie de 11 ani, împărat apusuluș. In vrémile acestora împărațiș, lét. 400, scriu istoriciș precum Alarie Domnul Gotthilor, (carele acmu cincî ani

Arcadi și Honorie.

Lét 400.

Idatie și Martelin in Hronie.

Sigonie.

iera, de când la Epir stând, toată țara grecască grozav prăda, și o prăpădiă), și-au pus gândul, să năpădiască asupra apusului, și așa cu toată oastea lui sculându-se, au intrat sfărmand, și prădând în Dalmația, și în Pannonia; Hatmaniî lui Honorie puțin de acásta în samă băgând, de acolo mai în lontru purcegând, la al doilé an trecând apa Padul (pre caré acmu stă târgul Padova), în cetaté Asta, Honorie închizindu-se; o au încungîurat, unde Stilihon Voevodul lui Honorie, cu agîtorîl sosind, și pre împăratul au izbăvit, și pe Gotthî biruind, Alaric cu mare rușine necunoscut s'au întors, de unde ieșise, la Ilirie. Lét 401. Un Gaîna, caréle întâi credincos fiind împăratului lui Arcadie, apoi violenindu se, la Asia, de acolo s'au agîuns cu Gotthiî din Iliria, ispitindu-se să apuce Țarigradul, și cu tirănie să ăa și împărăția. Ce împărăția mai de cu vréme, de vicleșugul lui înștiințindu-se și trăgând în parté sa o samă de Gotthî, cu Voevodul lor Fraîtat pe mare la Elispont l'au lovit, și l'au biruit, de unde Gaina lăsind vasele, au ieșit la uscat, și au năzuit spre Dunăre. Ce Iuldis Domnul Hunilor, socotind să facă lucrul pre plăceré împăratului având atuncé cu împărăția pace, de câte-va orî cu oaste l'au lovit, și până mai pre urmă de tot răzbindu-l, și pre Gaina în războiu omorându-l, i-au tăiat capul și în sulică înfipt, l'au trimis împăratului, la Țarigrad.

CAPUL VIII.

Arată-să poiadé Vararilor a doua și a triă.

Lét 404.

Zosim carté 5.
Prosper și Mar-
țelin, în Hronic.
Orosie carté 7,
cap. 37. Avgus-
tin penten ceta-
té luu Dumăzân
cap. 23 Ior-
nandis.
Lét 405.
Lét 406.

În anul 404: Radagazius Domnul Gotthilor, luând cu sine Sarmatiî, și Ghermaniî, cu toții 400 miî precum scrie Zosim, sau cum va Orosie și Marțel, cu 200 miî peste toată Italia au năbușit, pre cariî Stilihon Voevodul, cu mare și minunată nărocire, între munții ce să chémă Fezulanți, închizindu-i, i-au prăpădit, și pre Radagaz domnul lor l-au omorât. Acéstă bătae, Petavie însămniază, precum să să fie tâmplat la anul 405, urmând istoricului lui Prosper; iară Marțel, la anul 406. Scrie Zosim, că

atâte de mulți Varvari, robii căzusă, pre mânule Romanilor cât un rob să vindé, câte un galbăn.

A triia poïade s'au făcut lét 406 cu multul mai grozavă, și 'mai groznică, decât celiialalte, caré au făcut Vandalii cu domnul lor Godighilil, împreună cu Alanii, Ghermanii, Cvadii, Marcomanii, și Saxonii, cari pe la sfârșitul lui Dechemvrie, biruind pe Franții, au trecut apa Renul, ș'au intrat în Gallie, în cale Monguția au sfărmat, Vanghiona dându-se, au isbândit-o; Remii, Albiani, Atrebatii, Morénii, Tornavenii, Nemutii, și Argheutorata au jecuit. Acésté, a Varvarilor năpădiri spre părțile Apusului, (macar că nu caută la tréba Hronicului nostru), aici îi am pomenit, pentru ca să cunoască cetitorii, că părțile Dachii noastre, au fost neclătite, și de călcăturile Varvarilor, depărtate pentru caré nu ıaste pricină, care să zică, că doară lăcuiorii Dachii, pre acéstă vréme într'ansa a lăcui, să nu fie fost putut macar că istoricii, despre acéstaș parte, ceva nu pomenesc. Într'acésté la anul 408, Arcadie împăratul răzsăritului, în luna lui Mai, au murit, după ce au împărățit ani 13, luni 3, zile 15, lăsind în locul lui împărat, pe fiul său Theodosie, carele s'au numit cel tânăr, cu testament l'au dat supt paza, și socotéla lui Iezdegherd, împăratului Persilor, caréle cu credință, grijé cuconului luând, l'au dat supt învățătura lui Antioh, carile ıera om pré învățat, zicând: ca când cine-va s'ar ispiti înpotriva lui, să-ı facă știre, ıară el înpotriva aceluia, ca asupra nepriștinului său, va vini.

Zosim carté 5.
Prosper in Hronio.

Lét 408

Zosim, carté 6.
Socrat, carté 6,
cap. 23. Procopie, de razboiul Persilor, carté 1. Agathus carté 4, list 132.

CAPUL IX.

Dovedește-să traıl Romanilor în Dachia, de la Theodosie cel tânăr până la năpada Atilii.

Arcadie murind, au stătu la împărăția răzsăritului fiul lui Theodosie, fiind cucon numai de opt ani; într'acăruia anul din tăt Alaric domnul Gotthilor (după cum ınsămneză Calvizie, sculându-se cu mulțime de Gotthi, Alanii, și Svevi, și lăsind acmu

Theodosie cel tanar.
Socrat, carté 6,
cap. cel de pre urmă. Zosim, carté 10, Oisie, carté 7, cap 40.

Gallia deşartă, şi pustie, au intrat în Ispanie, Oct. 15, purcegând. Riciionul în Hronicul mare, zice, Acésta să fie tâmplat, la anul acestaş, în care socotélă să véde a fi şi Petavie, de vréme ce zice: că Alaric domnul Gotthilor: lét 405: după ce au pradat Greşia şi câtă va vréme în Epir să zăbăvisă; apoi învoinđ Stilihon hatmanul lui Honorie împăratului apusului, să fie pătruns în Italie, pentru care lucru înşelegând Honorie lét 408: să fie omorât pe Stilihon. Alaric pentru acésta înfocându-se, lét 409: întâi au intrat în Italie, (precum am zis), cu carile Honorie vrând să facă pace, el într'adins să fie pus condişii, carile Honorie, să nu le poată priimi; cerşind de la Honorie, şie, şi oamenilor lui locuri în Italia pentru lăcaşii, caré Honorie ne priimind, el au întins spre Roma, ş'au încungşurat-o şi în anul 410: Avgust 23 au dobândit-o, şi trei zile în prada Varvarilor săi au dat-o; poroncindu-le ca câşii vor fi scăpat la besérica Sfinşilor Apostolş Petăr, şi Pavel, pe aciia să nu-ş atingă. Acolo au robit şi pe Plachidia sora împăratului Honorie, pre caré au dat-o femeia, cumnatu-său fratelui muerii lui Athaulth. După 3 zile, pe nime de ai săi în Roma lăsind, arsă, şi pustie au lăsat-o, şi s'au dus la Reghion, de unde era să trecă la Sichilia, şi la Africa; ce acolo i s'au tâmplat mórte. Alşii zic, că după moartea lui Alaric, cumnatu seu stând Domn, în locul lui, iarăşii cu pradă să fie vinit la Roma, şi atunci să fie apucat pe Plachidia sora lui Arcadie, şi a lui Honorie; şi ducând-o în forul lui Cornilie, să fie făcut cu dânsa nuntă. Iară Idatie şi Isidor istorici zic, să să fie luat Roma în anul trecut; în carile adecă au încungşurat-o, lét. 411. Vandalii, şi Svevi au cuprins Gallia; Alanii, Luzitania; Silinghiş, Betica; iară lét 412 Gotthii cu Athaulth Domnul lor, iarăşii să fie intrat în Gallia, scrie Prosper. Acesté într'acéle părşii năbuşirii, Petavie le socotéşte să să fie tâmplat la anul 409. Urmând istoricului lui Idatie; ce pentru acésté aomu destul fiind, la rândul hronicului înaintea să ne întearcem. După acésté şi Honorie, lét, 423, au murit în Roma, după ce au împărăşit ani 28 luni 7. de vârstă fiind de 39. rămâind la împărăşie fiul seu, Valentinian, şi mătuşé lui, Plachidia.

I lét. 405.
Orosie, carté 7,
cap. 29. Zosim,
carté 5 Ior-
nand pentru
împaraşii.
Cap 96 şi de
Inernrile Gotthi-
lor, cap. 30.
Marşel, carté 13
I lét 408, 409.

Zosim, carté 6,
Marşelin. Cas-
siodor şi Prosper
în Hronicé.

Acceiaşii, acoloş.

I lét 411.

I lét 412.

Socrat, carté 7,
cap. 23 Prosper,
Marşel şi Olim-
piodor. lét 423

CAPUL X.

Arată-să, multe descălecături, a multe Craii din némul Varvarilor acestora.

După atâtea de multe dесе, și în toate părțile lățite prăzile și Valentinian, și Plachidia. călcăturile Varvarilor, carele pre la acéstea vrémî s'au tâmplat, și cu altele, carile mai pre urmă au căzut, slută, și grozavă s'au făcut fața împărăției Romanilor, și ruptă, și destrămată haîna cinstei și mărimii ei au rămas, de vréme ce Varvari, și toate strânsurile limbilor despre Crivăț, late și largi porți, prin părțile Sileziilor, și Saxonii, și a Thrachii, deschizind (precum mai denainte am arătat), nu precum au făcut, când au ieșit, spre răzsărit, ce într'alt chip; căci atunci de să și așeza pre unde-va; iară curund locurile muta, precum au făcut acești Gotthii, și după dânșii Hunni, despre răzsărit, de la Schiithia spre apus năbușind, (precum Istoria înapoi au arătat), sau de loviia, și prăda vre într-o parte, iarăși înapoi la sălașele lor să întorcé. Ce acmu spre părțile apusului, până unde ajungé, pre acolo și rămâné, și véstite locuri, înflorite crăii, ca bruma réce, pre o floare deschisă să lăsa, și le veșteziia; de pre carile deciia nu să mai rădica Și așé deciia dintr'acei Varvari sirépi, și ne do- Lemon, carté 1, cap. 4. Ivon în Hronical Frizilor. Eptomi, cap. 4. Sidonie, carté 5. Stih 212. Presper în Hronic, și altii. Lét 420. Lét 429.

molii, a mari Craii, carile acmu înfloresc, fumenturile s'au aruncat, pre unde acmu iaste Vestfalia, Frizie, Saxonie, Turingia, Hesia, Mésnia, și tot tractul, carele cu numele Franconii, să cunoaște. Dintr'acești întâi, cu nume de Craiu numindu-se Formund fióorul lui Marcomir, pe la anul lui Honorie 26 a crăiilor Franții, au pus începătură, care an de la Hs: iaste 420. Dupe Farmund, fióorul său Clodie, la anul 428 sau 429 adecă cincî ani mai pre urmă de moarté lui Honorie, trecând apa Renul el întâi au intrat în Gallie, și până la anul 445 au tot lățit deciia Crăiia, căriia acmu îi zic a Franțozilor; așé pe acéstaș vréme, Visegotthii, temeliile crăiilor Ispaniilor au pus, precum și Vandaii, Sfěvi, Ostrogotthii, fiete cari, Crai alegându-și, în multe Crăii, și Domni, s'au făcut. Pre acéstaș turburări, lét 429 vestit

Lét. 425.
Socrat, car. 7,
cap. 42. Theodorit,
carté 5,
cap. 36.

și în toată lumea cunoscut orașul Veneție, temeliile pre năsip, și pre apă ș'au pus, precum și astă-zî să véde, că trăiaște: Una din toate a lumii câte sint publice, fîcoară, și de mîna neprii-atenilor, ne atinsă, și pentru acéste în scurt atâta.

CAPUL XI.

Acésta să dovedéște până la năpada Attilii.

În cursul anilor de la Domnul Hs: 425, carile ȳaste al 18 ani, a ȳnpărăȳiilor lui Theodosie cel tȳnȳr, scrie Socrat și Theodorit; precum Roilas Domnul Schithilor, de hotarȳle ȳnpărăȳiilor Romanilor, apropiindu-se, și acmu și până la Trachia cu jacurile aȳun-ȳȳnd, cu Dumnȳzȳiascȳ putérȳ, furȳ prȳpȳdiȳȳ; cȳci Domnul lor de fulger lovit, ȳarȳ alaltȳ Schithi, cu de nȳprasnȳ Cȳmȳ potopindu-se, așȳ s'au ȳnpȳrȳștitȳ; cȳt ce s'au fȳcut nu s'au mai știut.

Lét. 427.

Așijderȳ Lét. 427, scrie Marȳelin ȳn Hronic, precum Romaniȳ au rȳscumpȳrat Panonie de la Huni, cȳriȳ acmu 50 de ani ȳera de cȳnd o cuprinsȳse, și ȳ au ȳnpins peste Dunȳre ȳnnapoȳ. Acȳsta mȳrturisȳște și Callimah ȳn Attila. Acȳsta a Hunnilor peste Dunȳre trecere: nu sȳ poate ȳnȳȳlȳge, cȳ doarȳ sȳ fie trecut spre pȳrȳȳile Dachii, (cȳ ce Panonia sȳ fie, unde acmu ȳaste Sclavonie ȳntre Dunȳre și ȳntre Sava, mai ȳnnainte am arȳtat), ce mai pe sus, spre pȳrȳȳile Austriiȳ, de vrȳme ce dintr'acolo, nu dupȳ multȳ

Prosper și Mar-
țelin ȳn Hronic.
Idatie ȳn Hron.
Isidor ȳn Hronic,
Mistelana 24,
Socrat, cartȳ 7,
cap. 23, 24, 25.

vrȳme, sau precum alȳȳi vor, ȳncȳ până a nu-ȳ scoate Theodosie din Panonie, Lét 425: Aetȳie Hatmanul apusului. ȳ-au fost ȳndem- nȳnd sȳ-ȳ vie ȳntȳr'ȳȳȳutorȳ, asupra tiranului, lui Ioan, carele dupȳ moartȳ lui Honorie sȳ apucase de ȳnpȳrȳȳie tirȳnȳște, la carele s'au și dus, precum și mai pre urmȳ la lét. 434: Honoria, sora lui Valentinian ȳnpȳratului Apusului, pentru curviȳa, ce fȳcuse cu pristavul casiȳ, din Palat gonitȳ, și la Theodosie trimise fiind, pe Attila Domnul Ilunilor, asupra ȳnpȳrȳȳiilor apusului, au ȳnȳtat, prȳcum ȳnnainte la acelaș an mai curat, sȳ va zice, de unde chiar sȳ cunoaște, cȳ cu pricinile zarvelor, carele spre apus ca un pojar nestȳns, și nepotolit sȳ aȳȳȳa, și sȳ lȳȳȳȳa, și spre pȳr-

țile apusului cele mai din lontru în toate zilele să întindé, părțile răzsăritului, în carele ȳera și Dachia, în pace și în odihnă rămâné. Ce aicié noi aşé în scurt arătând, cursul Hronicului înainte pre larg va dovédi.

CAPUL XII.

Dovedește-să traful Romanilor în Dachia, de la ieșitul Attilii dintâi, până la întoarcere lui ȳarăș în Schythia.

Matthei Pretor, proaspăt a lumii Gotthilor scriitoru foarte ne asuprește, ca cât-va din cursul Hronicului abătându-ne, nu puținéle de trebă, pentru lucrurile Hunilor să însămnam: și mai vartos, căci pomenitul Pretor, de tot aşé de la sine a atâté, și a atâté scriitori credință lepadând, a sa socotélă, (pre caré nici cu o mărturie de credință vrednică întărind-o) mai pe sus, și mai de crezut de cât a tuturor să opue, să căznește; și să aréte va, precum Crăiia Dachilor (pre cari el Gotthi ai numéște), Traian Marele, să nu o fie supus, ce aceiaș, până la viniré Hunilor neclătită, să fie stătut, și apoi Hunii stăpânind Dachia, să fie gonit pe Gotthi, adecă precum va el, pe Dachii de pre acésté locuri; Hireșă dară cuvintele lui, Carte 1, a lumii Gotthilor, Cap. 8 sint acésté: «Așé zice Gotthii în Dachia au tot stăpânit, nu numai până la vrémile lui Traian, carile câte-va războaie cu nă-
roc au avut cu dânșii, însă de tot să i calce n'au putut; și pentru ca să nu poată Gotthii intra în hotarale împărăției Romanilor au făcut peste Dunăre pod, și multă oaste pentru paza puind, n. vălrile Gotthilor au oprit Stătut-au (ȳarăș zice) stăpânire Gotthilor în Dachia, până la vrémile Attilii, și a lui Balameber Craul Hunnilor; carile cu nărocite războaie biruind pe Gotthi, ȳ-au scos din Dachia». Pretorie dară unile ca acésté, din singură păréré sa scornind, și pre nime pre altul în socotéla sa să fie fost, a arăta neputând, aşés nici răspuns să i mai dăm, s'ar fi căzut, căci neclătită stă socotéla, și mărturiia a atâté Istoriei, precum Traian toate puterile Dachilor, sau a Gotthilor

Matthei Pretor,
în lumé Gotthi-
lor, carté 1,
cap. 8.

lui Pretorie sfărâmând; tot némul lor din Dachia au scos, și pre Romaniî săî, în locul lor au aşezat, cariî macar că cu multe furtunî însă precum până la năbuşiré Attiliî tot în Dachia să fie rămas, fără prepus, precum nedejduim, am dove'dit. Însă pentru voia Cititorîului nostru, și acéstă a lui Pretorie piatră, de scandal, din drumul adeverinţiî Istoriîi, nerădicată, nu o vom lăsa. Întâi dară au trebuit lui Pretorie să cunoască, că toţi Istoricîi într'un glas mărturisesc, precum Hunniî pre Gotthîi, nu din Dachia, ce de la balta Azacului, și de pe marginile mării negre, î-au gonit, iară marginile mării la scriitorîi cei adevăraţi să înţeleg, de la balta Azacului până la gurile Dunării; iară de ar fi fost ținut pe acéia vréme Gotthîi, și Dachia, precum va Pretorie, ar fi trebuit să adaogă Istoricîi, pre lângă marginile mării, și țarmuriî Dunării; căci mai multă parte a Dachii pe țarmuriî Dunării stă, precum din Gheografîi cei vechî și cei noi, chîiar s'au arătat. A doa î-au trebuit, să nu asupriască pre cei adevăraţi Istoricîi, nici să le mute cuvintele după voe și pofta lui; Căci ei zic, precum Traian împăratul, vrând ca mai pe lesne să-î fie a intra în Dachia asupra Dachilor, au făcut pod peste Dunăre; iară Pretorie zice, că au făcut acel pod, pentru ca să opriască pe Dachî, să nu poată tréce în hotarale împărăţiîi; că mai pre lesne ar fi fost Romanilor a păzi trecătoare a atâta lăţime de apă ca a Dunării, fără pod fiind, de cât cu pod. Că doară numai Pretorie de nu poate cunoaște, că fiete ce apă, macar cât de îngustă, mai cu anevoe îaste cui-va, a o tréce fără pod, de cât cu pod! Pentru caré, socotind Adrian, următorîul lui Traian, scrie Dion și Evtropie, precum acel pod al lui Traian să-l fie stricat: dând cătră Senat pricină, precum de vor cum va apuca vre o dată Sarmateî podul, poate mai pre lesne să triacă mai spre înlontrul împărăţiîi, ce pentru acésta noi giudecata la Cititorîu lăsind, la Pretorie să ne întoarcem, căruia pentru un lucru foarte ai multămim, căci supt Attila pune sfârșitul stăpâniiî Gotthilor din Dachia: în locul a căroră aduce de ciîa stăpâniré Hunnilor. Decî, precum Gotthîi în Dachia, până la acésta vréme să nu fie avut stăpânire stătătoare, din céle mai denainte, s'au dovedit; iară după ce au vinit Hunniî, de au stă-

pănit Dachia, pe cuvintele lui Pretorie, pre lesne nu ne vom încredința; ce vom cerca, la alții, cu multul mai vechi, și de toată credința Istoricească vrednici scriitorii, la cari vom vidé, pentru stăpânire Hunnilor, pe unde au fost, ce hotară și ce cetăți au stăpănit? și până mai pre urmă, lucrurile în ce li s'au săvârșit? Nu pentru lauda, ce pentru adevărul, cu îndrăznélă putem zice, că câți Istorici Ellinești, Latinești, și ales Ungurești, cari unui mai pre urmă, pre scurt, alții mai pre larg, de lucrurile Hunnilor au scris, mai pre toți, poate fi, cu amănuntul l-am cercat: și cum să zice cuvântul, nici o pătră neclătită, și nici un unghiu nescocorât n'am lăsat, pentru ca să ne înștientem de începătura, și purcedere, și așezămîntul, cel mai de pre urmă, a acestui nēm, din cari neînștiințăm cu adevărat, o parte de Huni, o parte de Dachia noastră, prin câtă-va vreme să fie cuprins; însă mai pre urmă, iarăș supt străpânire Romanilor, (deosăbi de Dachia cé de sus, cărie Istoricii grecești ăi zic Πανοδάκρια) să fie rămas, de care lucru, până a începe Istoria, pentru năbușire Attilii Domnul Unnilor, întâi vom aduce pre scurt mărturiile scriitorilor, cari pomenesc câte oarece, pentru Dachia, supt vrémé năbușirii Unnilor. Din tăi dară Anton Bonfin, Istorice Ungur, și de lucrurile Ungurești foarte ispitit, și nevoitoru scriitoru, Decada (1) «Ungaria zice; caré, din Uniiaste născută, a căroră limbă schythicească iaste, și deosăbită de a tuturor vecinilor, Panonia și peste Dunăre Iazigul, și mai toată țara Dachilor au cuprins». Intr'acéstă hotărâre, a țării Ungurești înțelege Bonfin Panodachia, și Dachia Mediterranie, care iaste Ardélul, știind că Dachia măluoasă și muntoasă iera supt împărăția Romanilor, precum și acmu iaste supt stăpânire Turcului. Mihail Riție Neapolitanul carté 1 zice: «Unni trecând Meotida, întâi hotărăle Gotthilor au cuprins, deciă pe Vesii, Sidalii, și amândoaă Cumaniile; cé albă: și cé negră, au supus pe carile socotéște să fie acmu Moldova; ce greșéște; cări Cumaniia negră, și albă, iaste; care acmu ăi zicem Rusiia albă și negră; deciă trecând, zice, Tanais, adecă Donul, ș'au pus taberile în Panonia, la apa Tisei». Iară Bonfin Decada

Anton Bonfin,
Decada carté.

Mihail Riție
Neapolitanul,
Istoria
Unguricească
carté 1.

(1) Loc alb în Manuscript.

1 carte 7 zice: «mulți Siculi (acestora le zicem noi Secui), viind cu Attila, cé mai din dos a Dachii parte, cuprinsése, pre caré acmu Transilvania o chîiamă; Apoi aceşté auzind, precum alți de ai săi până la Roxolan au fost aġuns, până la Amaxoviî, (cariî acmu Ruși să chîiamă), li-au ieșit înnainte»; și la Decada 1 carté 3». Unniî, zice, cariî pre Ostrogotthî, pre Ghepidî, și multe némuri de Schythî asuprișă, pentru ca după pofta lor slobod, și lat să poată stăpâni, precum hronicile Ungurești povestesc, după ce au apucat Dachia, din potriua ei priviia Pannoniele, carele nu numai cu bișugul pămîntului, și a locului frumusețe, ce încă și cu a cerîului bunătate pe alte țări întrecé, pre atuncé stăpânind proco(n)sulul (Romanilor) Macrin din Sevastiia născut, și mulți din Alemanî, și din Italî, într'ânsele lăcuind, trecând Unniî Dunăre, să între într'ânsele să nevoia». Acésté pentru ieșitul Unnilor, și pentru apucare lor o parte din Dachia, așé înțelegându-se, să ne întoarcem la rîndul Hronicului, și din an în an, cum au vinit Unniî? Ó-au lucrat? și până în cé mai de pre urmă, unde, și cum s'au așezat, să videm.

CAPUL XIII

Arată-(să) năpada d'întâi a lui Attila, cu Unniî săi

Huniî, (a căroră odrasle și astă-zî sint Unguriî), după ce i-au scos Theodosie din Pannonia, precum am zis, trecând peste Dunăre, spre părțile, carile acmu Austria să chîiamă, sau mai ġos de Austria, Hireșă țara Unguriască, până la anul 434. în care an, (precum însămniază Petavie, Calviz și Riețiol, în hronicile lor), Honoria, sora lui Valentinian, fiind gonită la Țarigrad pentru pricina caré mai sus s'au pomenit, au fost invitând pe Attila, Domnul Hunilor, să între cu oștile în publica împărății Romei; ce precum mărturisește Sigon, și Marțelin, acéstă ispită în zădar i-au ieșit; Că Attila atuncé din țara Unguriască n'au vrut să să clătiască. Îară lét 441 Attila, și cu frati-seu Vleda, (acestuia Olah, istoricul Unguresc, îi zice Buda), Domnul Hunnilor, (pre

I.lét 434.

I.lét 441.

cariî Theodosie cel tânăr în anul 427, îi scosese din Panonia), sculându-să asupra răzsăritului, şi vrând să între cu pradă în Misia, şi în Trachia; Cetăţile, carele iera pe malul Dunării pentru paza împărăţiei, împotriva Varvarilor puse; au lovit: din carile pre unele li-au şi fărmat: Ce Theodosie în potriva lor oaste trimiţind, de odată i-au oprit, şi cetăţile de pre Dunăre iarăş au întărit; Iară al doile an, ne mai putându-i sprejini; au trecut în Trachia, Illiria, Machedonia; şi până la Greţia au agiuns, şi atâta răutate, şi vrăjmăşia au făcut, cât cu multul pe răutate Gothilor covârşia. Theodosie, văzind atâta primejdie, ce vinise asupra lui, şi a toată împărăţie, au trimis de au întors oştile de la Sichilie, unde pre atunci să afla. Ce şi oştile viind, şi macar cevaş neprocopsind, de nevoe i-au căutat lui Theodosie a pleca la pace, şi cu dare de banî, vrăjmăşia Varvarilor a înblânzi, care pace s'au încheiat la începutul anului 443, într'acesta chip: Ca Thodosie, atunci în loc de dar să dé Attilii 6000 de litre de aur, şi deciia înaintea, în toţi ani câte 1000: Aşé Attila, pe lângă avuţie multă ca acésta, luând şi Robi ca la 120,000 de oameni; s'au întors înapoi. Aicé încă aieve să véde, precum într'acéstă năbuşire din tăi, păra la Dachia n'au agiuns; căci trecând Dunăre prin ţările de sus, au intrat în Misia, şi Trachia, şi precum am zis, spre amfazi-zî lăţindu-se, au agiuns şi până la Greţia. Că de ar fi lovit prin Dachia, ar fi pomenit Istoricii, precum au trecut printr'ansa în Misia, precum pomenesc la a doa Attilii vinire, de care vom zice la capul ce urmază. Mai ăste de ştiut, că între alalţi scriitori, ăste Sigon, carele zice, că Attila, după ce au făcut pace cu Theodosie, să să fie întors în Schythia; ce precum greşit, şi adaos să fie numele Schythiî, să cunoaşte, şi din cuvintele Istoriciilor, carele pentru Huni s'au zis; şi înaintea să vor zice, să dovedeşte; că Hunii acmu nu numai ţara Unguriască spre Austria, ce şi până la Italia, Dalmaţia, Litfania, şi de acolo până în Schythia agiungé, care pustietate de mare stăpânire, pre acélé vrémî, în părţile Crivăţului; tot cu numele Schythiî să pomenia; iară nu doară că Attila părăsind locurile acélé, s'au întors cu totul în Schythia, precum mai gos să va vidé.

Lét 442.

Sigon şi Pavel
Diaconul carté
14. Prosper, şi
Hronicul
Alexandrin.

Lét 443.

CAPUL XIV.

Arată-să a doua năpadă a Attiliei, asupra împărăției răzșăritului.

Prosper în
Hronic.

Lét 444, 446.

Lét 447.

Attila, după ce s'au întors la locul său, și acmu pace având cu împărăția, ne putând mărimé, și putéré sa, cu trate-său Vleda de obște a o ținé, ce singur stăpânitoriu a fi poftind; s'au sculat asupra frăține-său, pre carele ucigându-l, au suppus sie și pre Varvari, cari iera supt ascultare frăține-său; tâmplatu-s'au acésta lét 444; iară la anul 446: serie Marțelin, că Theodosie ne vrând să dé Attilii birul, care-l legase să dé pre an; Attila iarăș s'au gătit de oaste asupra lui. Acéstaș să facă să lăuda și lui Valentinian împăratul apușului, pentru care Valentinian au chemat pre Aetie din Gallia, la Roma, pentru ca să să sfātuiască, pentru răzșboiul Hunnilor. In anul 447, Attila, sfatul inimii sale a plini vrând, Dunăré, încă înghețată fiind au trecut, și cu prada, și până la Dachia au agiuns, împotriva a căruia Theodosie împăratul, trimițind pe Anthimie, și pe Arnighislie Hatmanii cu oșți, au bătut pe Attila, în strimpte locuri, aproape de cetate Sardica; unde taré răzșboi dându-și, Arnighislie Hatmanul, fiind viclian împărăției, în mijlocul tofului s'au dat în parté Hunilor, armele împotriva soției sale Anthimii întorcând. Ce Anthimie nici cu acésta din bărbăția și vitejiia sa scăzind, cu al săi bărbătește răzșboiul au ținut, și macar că cu multă trudă, și primejdie; însă până mai pre urmă, pre Attila au biruit, și la pace să să plăce l-au făcut. Attila, încă văzind, că cé mai pre urmă, la rău îi va cădé, i-au căutat a face pace, după vréré lui Anthimie, priimind: ca și pre viclénul Arnighislie să-l omoare, și așé au și făcut; apoi rușinat, la locurile sale s'au întors. Aicé încă mare dovadă iaste, că Romani au fost lăcuiitori neclătiți în Dachia, și în toate năbușirile a tuturor Varvarilor, câte mai denainte s'au făcut ei pre locurile sale trăitorii au stătit; căci chiar istoricul arată, că într'acéstă năvală, și până la Dachia au agiuns, iară răzșboiul li-au fost în Bulgaria; căci Sardica cetate, după socotéla gheografilor, iaste Sofia, de

unde să poate cunoaște, că treceré Attilei peste Dunăre, au fost prin Pannonia, și numai Čambulurile să-î fie agiuns, și până la Dachia. Așjderé înnainte să va arăta, că Attila mai mult spre părțile Saxonii să zăbăviă, și de acolo iera șliahul oștilor lui, prin țara leșescă (caré până atunci tot supt numele Tătărâmiî să cuprindé, precum am arătat la hotărâre Schythiî, iară mai pre urmă după cé s'au descălecat Craiă leșescă, s'au numit țara leșască) până la Tanais ; și în tătărâmé despre răzsărit.

CAPUL XV.

Arată-să a triă năpadă a Attili.

La anul 449 scrie Istoriă, caré să chiamă Constituțiile, adecă așezământurile împărașilor, precum Attila mutându-se cu toate oardele de la răzsărit, spre părțile apusului ; au vinit la Turinghia, caré iaste parte a familiî Saxonești, între Ducatul Misiî, Brunsvigului, Hassiî și a Franconiî ; acolo locul sfatului așezindu-ș, în cetate ce să chéamă Insacon ; s'au precum acmu mai știută iaste, Isnac, au poroncit hatmanilor săi să margă, să supue Normaniî, Friziî, Țimbriî, și alalți de prin pregîr Varvari, apoi el pentru ca să poată lua știre mai curund, pentru toate lucrurile, carile să vor lucra în oblaștiă lui, în patru locuri, patru rezidenții (scaune de stăpânire) au orânduît ; în carile au pus oameni purtători de grijă, să știe ce să face în toate părțile, și prin olăcarî să-î facă știre. Decî o rezidenție au pus în Colonia Agripina, (care iaste pe apa Renului la hotărăle Galliî) în Ghermania ; alta : la Iadira, în Dalmația ; a triă, în Litfania, și a patra în Tătărâmé despre apa Donului. Iată aici aivă, să șeruiaște, și să cunoaște șliahul, carile au fost țiind Varvariî lui Attila, și din Tătărâmé cé mare, cu multul mai din sus de Dachia noastră, au fost trecând de la răzsărit spre apus ; adecă de la Don prin Litfania, spre Ghermania, și Italia, de care lucru, Romaniî lăcuiitoriî Dachiiî, macar că scriitoriî ceva ales nu pomenesc, însă de jiganie mare și putérnică ca acéia, de să vor fi și clătit ceva

Lét 449.

Gluverie
carté 3. cap. 16.

despre părțile de la câmpî, de crezut ȳaste, că se vor fi tras mai spre munți, (căci într'altă parte să să fie dus, sau din Dachia de tot să să fie rădicat, precum zisem, nime nu ȳnsămnéză), adecă spre Ardȳal, și peste Siretȳ, ceștȳ mai de sus; ȳar spre Olt, cei mai de ģos, și pre tot tractul, carile acmu să zice podgorie; adecă pe supt munții Carpaticȳ, (căroră noi le zicem, munții Ungureștȳ) de la Câmpulungul moldovenesc, până la Câmpulungul muntenesc, și până ȳn dreptul Severinului, pre care locuri decȳa au și lăcuit, mai mulȳ, ȳnnainte vom arăta căci și acesta loc, cât să fie de lat, și de lung, pot ști cei ce mapele vor cerca; sau carȳ prin țărȳle noastre, a ȳnbla li să va fi tȳmplat, că nu puȳin loc ȳaste și acesta, carele și de agȳuns, și mai fără grijă să poată putut fi; Și celor ce vor fi trȳit mai denainte pe acolo; și celora, ce să vor fi tras de la câmpȳ spré munȳ. Acésa noi socotélă o zicem; căutȳnd la cuvintele lui Mihail Neopolitanul, pre carile ȳn Capul trecut l-am arătat, unde zice, că Unniȳ au fost cuprins amȳndoaă Comaniile, cé négră și cé albă; ȳară cititorȳul, cu cursul Hronicului ȳnnainte să va adevéri, că și lucrul așé au fost, și precum Romaniȳ, tot déuna ȳn Dachia au lăcuit, precum și acmu ȳntr'ȳnsa a lăcui să vȳd: decȳ să mergém ȳnnainte.

CAPUL XVI.

Aratȳ-sȳ pricina, cu caré Attila au aflat mijloc; de a ȳntrȳre ȳn Ghermania.

Attila darȳ cuprinzind cu oardele sale, atȳta de mare parte a Evropȳi, și atȳta de multe némurȳ de Varvarȳ supt stȳpȳniré sa puind, cu acesté cu toate neȳndestulindu-se, de multă vréme sta ȳn gȳndurȳ, și căuta vréme dupȳ socotéla voȳi lui, cum ar puté ȳncȳ mai ȳn lȳontrul Evropȳi să ȳntre, și toate părȳile apusului supt mȳnunchȳul sabiȳi sale să pue, și mai vȳrtos, căci știȳa, că multe Crȳȳ de Varvarȳ ca dȳnsul, ȳntr'acéle părȳi, altele acmu să ȳntemeȳsé, și altele ȳncepus a să descȳleca, și a să așéza,

din cariî mai tarî şi mai puternici să vidé Gotthiî a fi, (a că-
 rora rămăşiţa, şi el supt oblastiîa sa ţiné), cariî pre atuncié Gallia
 stăpâniîa. Aşijderé Vandalii Africa apucasă, şi Carthaghiné cé ves-
 tită, şi Romei protivnică cetate ţiné. Intr'acesté gânduri Attila
 răsturnându-se; iată lucru după voia lui, precum să zice, în ceri
 cercându-l, pre pământ îl află; Că Lét 450, Ghenserice, Craiul
 Vandalilor în Italia, să încuscrise cu Theudoric Craiul Gotthilor
 din Gallia; luând cu fióorul său Hunneric, pe fata lui Theodo-
 ric; pentru caré Ghenserice căzind în prepus, precum au vrut
 să-l otrăvască, spenticându-î nasul, şi grozav slufînd-o, au tri-
 mis-o la tată-său. După acéstă faptă, Ghenserice temându-se, să
 nu cum-va Theudoric să să agiungă cu Romaniî, si să-ş cerce răs-
 cumpărare mai cu asupră; cu multe daruri au trimis Soli la Attila,
 rugându-l să vie asupra Gotthilor, şi să-î goniască din Gallia.
 Attila, pricină ca acésta luând, îndată foarte bucuros au primit;
 nedejduind, că cu acela mijloc, nu numai pre Gotthi din Gallia
 va scoate, ce încă şi împărăţiîa apusului cu vicleşug, va râpi. Şi
 aşé au poroncit, toate Oardile să să strângă în Sicambria; unde
 era să facă slim de obşte (Sicambria iaste ţara pe apa Renului,
 caré să întinde de la Colonia Agripina, până unde să îngîmăănă
 Renul, iară spre răsărit până la Ghermania, ce să chîamă Cattiî,
 scrie Gloverie la Gheografî, Carte 3 Cap. 3) strânsu-s'au dară
 acolo Schithiî, Gotthiî, (cariî rămăşiţa celor trecuţi mai denainte
 să fie, de câte-va orî am zis) Sarmaţiî, Cvadiî, Rughiî, Bastarniî,
 Marcomaniî, Burgundioniî, Thuringhiî, Bructeriî, Saxonî, şi
 Franţiî; cu toţiî: 700.000 de Varvari. Ce Attila, pre Gotthi so-
 coti cu armele, iară pe Romani, cu vicleşug să-î biruiască, pentru
 caré, au scris carte la Valentinian împăratul, şi Soli au trimis,
 rugându-să, ca să priimască, să poată tréce prin hotarăle împărăţiîi,
 cu prieteşug; pentru căce el, iaste să margă asupra Gotthilor în
 Gallia, cariî sint tot-deauna nepriiatini împărăţiîi Romanilor. Cătră
 acésta, adăogé, să-î gătéscă gazdă în Roma, iară în titul_scrisorii
 s'au numit, Attila, fiul lui Mundizic, nepot marelui Nemvrot, născut
 în Engadia, cu Dumnăzăiască bunătate, Craiul Hunnilor, Midilor,
 Gotthilor, şi a Danilor; Groaza lumii şi Bicîul lui Dumnăzău

Lét 450.

Neapolitanus
carte 1. Olah, în
Attila. Bonfin
Decada 1,
carte 3.

(Mihail Rușie Neapolitanul Carté 1, și Olah în Attila, Bonfin Decada 1 Carté 3). Pre altă parte, au scris la Theodoric Domnul Gotthilor în Gallia, poftindu-l ca să însoțască cu dânsul asupra Romanilor, gîruindu-î că-î va da gîumătate de Gallia. Ce de aceste a lui vicleșuguri, Valentianian, și cu alții înștiințindu-se, cu toții, s'au pus la un cuvânt; și s'au însoțit, văzind că asupra tuturor primejdia de obște stă. Insoțitu-s'au dară cu împăratul Râmuluî, Theodoric a Gotthilor; Gunderic a Burgundilor, Mero-vic a Franchilor, și Sarghiban, a Alanilor Crai, și cu toții au ales, să fie Aetie Hatmanul lui Valentinian, Voevod peste toate oștile. Fost au acest Aetie Roman născut în cetate Dorostola, căriia îi zicem noi acum, Dristorul. Intr'acesta an, 29 a lui August, Theodosie cel tânăr, împăratul răzsărituluî, la vânătoare căzind de pe cal, și frângându-și osul spinării, au murit, după ce au împărățit anî 42, lunî 3. În locul lui Theodosie, au apucat împărăția Marchian Thracul, pre carele l-au luat bărbat Pulhiria, sora lui Theodosie, fiind fată sicooară, de anî 51.

CAPUL XVII.

Arată-să răzbitre Attilii în Ghermania, și în Italia, și peiré lui.

Marchian Thra-
cul, lét 451.

Jornand de
Gotthi carte
mai sus. Nicolai
Olah în Attila.
Pavel Diacon
cap. 15. Theofan
în Mistel. Grigo-
rie de Toron.
Car 2. Isidor
în Hronienl Got-
thilor. Casiodor
și ldatie în
Hronic.

La răzsărit, împărățind Marchian, lét 451, Attila s'au sculat cu toate oardele lui, și pre mijlocul Ierniî, au intrat în Ghermania; pre caré mai toată cu sine o au rădicat-o, dându-le ne-dejde de multă și mare dobândă. Deciîa trecând apa Renul, multe cetățî au arsu, și au răsturnat; până au vinit și la Avreliî, caré cetate tare sprejinită fiind, acolo au agîuns și Aetie, împreună cu Theodoric, și cu sicorul lui Thorismund, cu oștile Românești, și a soțiilor; și îndată pe Attila biruind, cetate au mântuit. Ce Attila cu atâta macar în samă cevaș nebăgând, ș'au tras oștile la câmpii Cataloniiî; unde de iznoavă războiul prospătându-se, groznică bătaia, și dintr'amândoa părțile, multă moarte s'au făcut, cât de toți să fie căzut 180 miî de oameni, osăbi de 90 miî de Ghependî, și de Franchî, cariî deosăbit s'au bătut,

unde macar că Theodoric Craiul Gotthilor au perit, însă Romanii biruitori au ieșit. Iară Attila cu câți Varvari i-au rămas, au fugit la Illirie. Attila iarăș la anul 453, intrasă cu oștii în Italia, fiind de oștile lui Marchian gonit din Illiria: și acmu sta pe lângă Acfilia; Ce Valentinian împăratul, trimițând la dânsul sol, pe Papa Leon, cu cuvintele l-au înfrânt; și așé Attila atuncé din Italia, nefăcând multe stricăcuni, oștile ș'au scos. Eșind din Italia, au intrat în Gallia, și au năbușit asupra Alanilor, cărora Thorismund Domnul Gotthilor, într'agăutoriu viind, cu războiul pre Attila, au biruit. Attila, văzind, că spre Italia lui nu-i merg lucrurile cu năroc, s'au întors iarăș la Schythie, și nu după multă vreme, lét 454, sau precum socotéște Ricțiolus lét. 454, 455. 455, în nunta unui copile, ce vré să ia; cu vin mai mult îndopându-să, i s'au slobozit singele pre nări, și așé stărnutând singe, au murit. De moarté Attilii, Nicolaï Holah, în Carté ce o numéște Attila, mai pre larg scrie așé: «Attila, zice, întâi au cerșut să ia pe Honora, sora lui Valentinian, ce în zădar ieșindu-î pofta, să fie luat pe fata Domnului Bactrianilor, pre care au fost chemând-o Micolta; ce acmu el pré bătrân, la vârstă, și din fire fiind slăbit, și vin mai mult de cât s'au căzut la nuntă să fie băut, și noapté, cu copila peste măsură gîucându-să, de multă ostenință, să i să fie pornit în somn singele a-î cură din nas, și așé dimenéța să l fie găsit mirésa mort». Iară acésta povéste, precum Attila să fie cerșut pe sora lui Valentinian și copila acéia, să fie fost fata Domnului de Bactria, noi, de unde au luat-o el, n'am putut afla. După peiré lui Attila, fiéorul lui cel mai mare Dinzig, au rămas Domn Unnilor din Pannonia: iară cel mai mic, căruia Bonfin îi mai zice Ernac, luând o parte de oști, s'au așézat în marginile Schythiiei cei mici, caré astăzi iaste locul denafara Crâmului. Așjderé Decada 1 Carte 7 zice, precum niște rude a Attilii, Evmegiur, și Vultizic, să fie apucat Dachia mălueroasă, (caré iaste din Tisa, până în Olt), iară o parte de Unî înprăștiindu-se, până la Machedonia, și la țara Grecescă să fie agiuns, aceșté cu toții, pen cet, pen cet s'au potopit; de unde au rămas la Unguri zisa, caré zice; Ca unui în Greția s'au dus; adecă cari ce s'au făcut nu s'au mai știut.» Istoria Attilii,

Bonfin Decade 1,
carté 7.

pentru acésta oare cé mai pre lung d'inceputul, până la slărșitul lui, am adus-o ca să poată chiar Cititorul nostru, a cunoaște; că de și mare, și lat au fost pojarul acestui Varvar, însă toți scriitorii (câți noi a vidé am putut, căci și alții, cari la mână ne fiindu ne, cevaș dintr'ânșii, a pomeni n'am putut), unul macar nu pomenéște, Attila sau să fie stăpănit Dachia peste tot, sau să fie trecut prin Dachia de gos, fără numai cât o dată, i-au aghuns prădători, și până la dânsa, precum s'au pomenit. Pentru acăsta dară, greșéște săracul Necula Costin (Dumnăzău să-l iarte), căci în Istorioara sa de Dachia, la Capul cel mai de pe urmă scrie, precum țara Dachiilor să să fie pustiit pre vrémile Attilii, și să fie stătit pustie, toată țara acésta, unde trăim noi, mai bine de 600 de ani; Ce greșala lui pre lesne să poate arăta, căci întâi pune năpădire Attilii la anul 401; și Attila au intrat spre părțile apusului la anul 449; precum toți Istoricii într'un glas mărturisesc, și tréceré oștilor prin Dachia să nu fie fost, curat s'au arătat. Așijderé precum până la viniré lui Dragoș Vod, carele după greșită socotéla Istoricului Moldovenesc, să pune la anul de la Adam 6867, carele iaste de la Hs: 1359, nu 400 ce 910 ani sint la mijloc; în care an, după socotéla lui Costin, ar fi trebuit țara noastră, să fie stătit pustie. Ce noi mai mult dintre céle omenești pe omul trecut, ne supărându-l, în cursul hronicului înainte, de va aghuta Dumnăzău, nu numai nepustiită țara să fie stătit, ce încă cu mulți ani mai înainte, de Dragoș Vodă, bine întemeiată, și cu Domni vestiți ținută să fie fost, o vom arata, așé cât și el, (Dumnăzău să-l pomenescă), de ar fi viu, și să vază Istoricii, pre cari poate fi în viață a-l vide nu i s'au tâmplat) singur greșala sa cu dragă inimă ar mărturisi; ce acésta lăsind, să vinim la cuvânt. Valentinian împăratul Apusului, încăș la anul 454 Mart: 17 fu ucis de Anichie Maxim, în câmpii Marții, în al treizecele an, a împărășii lui, și a vârșii în 36 de ani. După moarté lui Valentinian, au stătit scaunul apusului, fără împărat, luni 10 zile 15, până când Leon împăratul răzsăritului, au trimis pe Maioran, mai marile oștilor, împărat la Roma, lét 456 fevr: 28, căci și Marchian împăratul răzsăritului, într'acelaș an în 26

Gréche Vernieu I,
in Pridoslovie.

Lét 454.

Maïoran
Lét 456.

a lui ghenar: murise, după ce ținută împărăția an 6, luni 6; și după dânsul au stătut la împărăție Leon Thracul, precum zisem; iară Maioran, s'au încoronat împărat Apusului, în Ravenna, April începându-se.

CAPUL XVIII.

Dovedește-să traiul Romanilor în Dachia, de la Leon Thracul, până la Zenon.

Leon.

Împărățind la răzsărit Leon, și la apus Maioran; în părțile Dachiilor ceva să fie lucrat, Istoriile anume nu pomenesc; fără numai la anul de la Hs: 460 scriu, precum Dinzig, fióorul Attilii, stând în locul tătâne-sau împărat Hunnilor, multe războaie să fie avut cu Varvari, cari după moartea Attilii, vră să lépede gúgul de pe cerbicé lor, din cari întâi era Ostrogotthii; cari nu numai căci de supt stăpânire Hunnilor s'a desbătut, ce încă în părțile Pannoniiei Crăiia așezindu și, deciia precum Hunnilor, așé altora strașnici au rămas; iară al doilé an, Lét 461, Maioran împăratul Apusului, au perit ucis de mâna lui Rețimir Gotthul, mai marile oștilor, și au stătut la împărăție Sever. Maioran au împărățit an 4 luni 4, și au perit în 7 a lui Avgust, în anul 463. Ostrogotthii, ce dezbătuși de supt Huni, și apucasă o parte din Pannonia, au intrat cu pradă în Thrachia, de acolo în Illiria; ce mai pre urmă au făcut pace cu împăratul Leon, și pentru credința (precum scrie Sigon), Theodimir Domnul Gotthilor, au dat zălog împăratului pre fióorul său, pe Theodoric; fiind copil de 8 ani, carele mai pre urmă s'au chemat Veronénul, Lét 46(5), s'au tâmplat peiré lui Sever împăratului apusului, de caré mai sus am zis. După moartea lui, au stătut scaunul vădov un an, și luni 8 până când s'au ales împărat Anthimie, carile s'au încoronat la anul 467 April 12. pre acesté vrémii multe războaie să pomenesc în părțile Africai, unde Gherseric Domnul Vandalilor, mare biruință au dobândit asupra hatmanilor lui Leon, că având aproape de 1000 de vase, cu blăstămăția lui Vasilie,

Lét 460.
Ithachie și
Sigon.

Lét 461

Sever.

Lét 46(5).

Anthimie.

Lét 467-

Procopie, carté
1. Nichifor
carté 13, cap 17.

- Lét 469. s'au întărit Vandalii, cât de nime nu să mai temé. Iară Lét 469 (scrie Marțelin), precum Gotthii, și Hunii, multe războaie au avut în Pannonia; între sine gâlcevindu-se, cari de cari o vor stăpâni, ce până mai pre urmă Gotthii biruind pre Huni, nu numai Pannonia au stăpânit, ce încă și pre Densic sicorul Attilii omorând, i-au tăiat capul, și l-au trimis la împăratul Leon în Țarigrad; căci Gotthii (precum mai sus am pomenit) cu împărăția răzsăritului avé pace, Lét 470 Hunnii, lovind în Pannonia pe de céya parte de Dunăre, au prădat până la Dalmația, ce înnapoi cu plénul întorcându-se, i-au lovit Theodimir Domnul Gotthilor, și nu numai căce i-au bătut, și tot plénul au scos: ce încă și pe Hunimund Domnul Hunnilor, l-au prins viu; însă pre acesta nici l-au omorât, nici l-au trimis la Țarigrad, ce făcând între dânșii un așăzământ, l-au slobozit. Lét 472 Iunie 11 Rițimir s'au sculat asupra lui Anthimie cumnatului său; (căci Anthimie ține fata lui Rițimir). Anthim macar că în Roma să închisese, ce nici așé putând hălădui, fu prins și omorât, după ce au împărățit ani 5 luni 3. In urma lui au stăut la împărăția Apusului Olivrie, carele trăind numai trei luni, și 23 de zile, au murit Octomvrie 23. după carele au trecut luni patru, până s'au ales la împărăție, Glichirie, și la anul 473 în 5 a lui Marte s'au încoronat împărat în Ravenna.
- Olivrie.
Sigon carte 14;
Marțelin, Theodan, Cassiodor.
Pavel Diacon
Lét 473.
- Acésté amestecături, și războaie toate câte s'au pomenit, așavé sint, că de Dachia nici unul, nu s'au atins precum; singurii Istoricii arătând, altă dovadă nu le mai trebuiaște. precum și la anul mai denainte trecut Evaric Domnul Gotthilor au prădat la Luzitania. Iară Lét 474 în luna lui Ghenarie: Leon au murit de vintre: după ce împărățise ani 17 lăsind la împărăție pe nepotu-său Leon cel tânăr, sicorul lui Zenon; încă prunc în fașe fiind, carele trăind, (precum scriu Fasticulile Siculi) numai 17 luni, încă necunoscând ce luase, é-au pierdut, și é-au lăsat, după moarté lui, într'acelaș an Iulie Nepos (carele mai înainte Leon împăratul îl făcuse Chesar, și-l însemnase să fie moștenitoru împărăției apusului), sculându-se cu vasele au intrat în Italia, și pre Glichirie, carele nici o gătire de oasté având, au scos din împă-
- Ithachie.
Lét 474.
Leon cel tânăr.
Evagri carté 2,
cap. 17. Theodan și Theodor.
Julie Nepos.
Marțelus și Cuspian de lucrurile
Gotthilor. Iordan carté 1

rație, și l-au făcut episcop Saloniil. Și el în 24 a lui Iunie au înbrăcat haïna împărătescă. Murind pruncul Leon, tată-său Zenon au stătit la împărăția Răzsăritului; Alții povestesc precum Zenon, vrând să omoară pe Leon cuconul, măică-sa Ariandna, supuind altul în locul lui, să-l fie ascuns; și apoi mai mare făcându-să, să-l fie tuns Cliric și decia supt Shima Călugăriașcă, necunoscut, să fie trăit până la împărăția lui Iustinian; Ce acesté basne să fie, le socotéște Patavie, Parté 1 Carté 6 Cap 17.

Victrop Turoné.
nul.

CAPUL XIX.

Dovedéște-să traïul Romanilor în Dachia, de la Zenon, până la Anastasie.

În al doile an acestuï împărat, carele ıaste anul Domnuluï Hs: 475 scrie Chedrin, precum Serachinéniï Asia; și Hunniï Thrachia au prădat, și împărăția tare au destrămat; Zenon împăratul desfătărilor dându-să, și de grijea Publicăï, puțin îngrijindu-să. Așijderé la anul 479 Theodoric Domnul Gotthilor, cu pradă în Greția, cevaș n'au putut isprăvi: căci Sabinian Hatmanul oștilor de la Iliria, eșind înainté lui, l-au oprit, și l-au împins înapoi, Lét 479 Theodoric Schythul, Ficóruł lui Triarie cu Gotthiï întrând în Thrachia, au prădat-o, până au vinit și supt zidurile Țarigraduluï, și ar fi luat și Cetaté, de n'ar fi simțit vicleșugul oamenilor săï, de care lucru sculându-să de supt Țarigrad, s'au dus la Iliria: unde căzind de pe cal, și dând într'o sulică ce sta la un car înșiptă, s'au înțăbat într'ansa, ș'au murit.

Zenon.
Lét 475.

Lét 479.

Evagrie Carté
3. Cap. 10. Lét
479. Evagrie
Car 3 Cap. 25
și Marțelin.

Aicé, cu acest Cap, sfârșitul Cărții acesteia, vrând să dăm; pentru dovada traïuluï Romanilor în Dachia, și precum Dachia supt stăpâniré împărăției Romanilor, iară nu a altora au fost, dovada cé mai de pe urmă vom aduce, la care socotéla noastră, ca la ur fier de corabie, neclătit, și ne mutat legând, nu numai cât în vremile trecute, Dachia supt stăpâniré Romanilor să să fie ținut, să va cunoaște: ce încă pentru vremile viitoare, (carile sint să zicem înainté), mare lumină, de adeverință Hroniculuï

nostru, va aduce, și precum Canoanelor, carele cititorului nostru, întâi am dat, în toate potrivindu-să, iară socotéla împotrivi(c)ilor, împotrivindu să va arăta. Decî dară Lét 483 Evaric Domnul Gotthilor, în Gallia după ce domnisă 17 ani, au 'murit, și au stătut în locul lui Domn, fióorul lui, Alaric; iară Theodoric, carele era din familia Amalilor, alt Domn a Gotthilor, plecându-să împăratului, cu mare cinste l-au priimit Zenon: puindu-l mai mare pre învățatura oștilor, și însămnându-l să fie și consul, și cătră acésta l-au pus Voevod pre oștile Dachii mălu-roasă, (caré precum să fie o parte de țara muntenéscă, mai de-nainte am arătat), și pe céle din Misia, unde au stăpănit acé Voevozie până la anul 487, într'acesta an scrie acelaș Istoric, precum Theodoric Amali, săturându-să de bine-faceré, lui Zenon în Misia, s'au viclenit; și hotarăle împărății au început a prăda; împotriva a căruia macar că Zenon și arme gătasă; însă au socotit mai bine prietenéște, și cu binișor să-l poarte, și așé l-au îndemnat mai bine să între în Italia, giurându-î precum îi va da și cărți, și agiutoriu, pentru ca să-l piimască, întrând acolo. Theodoric încă după sfatul împăratului lăsindu-să, și văzind că alalți Gotthi din némul lor acmu în Gallia, lin trăiia, și auzind precum Heruli, ném prost, și întunecat, Italia, ca cum li-ar hi fost de moșie, vré să o ție, îndată cu toții cu ai săi s'au gătat să margă la Italia. Și așé lét 490 Theodoric Amali, (carele mai pre urmă s'au chemat Veronénul), pe mijlocul erni, s'au sculat cu tot némul Gotthilor, cu mueri cu copii, și cu toată povijie caselor; și eșind din Misia, au purces spre Italia. Odoăter Domnul Herulilor, vrut-au să-î închiză calé la munți; ce ceva a isprăvi n'au putut. Apoi la apa Sonțium, ș'au dat războiu; unde Theodoric au fost biruitoru, deciia iarăș l-au biruit la Verona, și așés de tot au spart pe Odoăter. După izbândă îndată au luat și Cetaté Verona; pentru acéia deciia s'au chemat Veronénul. Odoăter pierzind războiul, și oameni au fugit la Roma; Ce Romani având cărți de la Zenon, pentru ca să piimască pe Theodoric, să le fie crai, n'au priimit să lasă pe Odoăter în cetate. El văzind că și în Roma nu l-au priimit, a fugit la Ravenna, unde așijderé ne priimindu-l, cu sabia ș'au făcut cale în cetate.

Lét 483.

Marțelus.

Lét 487.

Lét 490.
Marțelus acoloș,
Cassiodor și Ior-
nand

După aceia Odoașer mai culegând oaste iarăș au avut cu Theodoric război, la apa Duca; ce și acolo bătut și gonit fiind, au fugit la Ravenna. Theodoric deciia încungîurând Ravenna, au bătut o 3: anî nepărăsit. Odoașer, macar că de de mult, noapté fugisă din cetate, văzind că acmu n'are ce să mai face, au căzut la rugămente, și la pace, poftind pe Theodoric, să priimască să fie amândoi soții, și să împărățască de atocma, în Italia, caré Theodoric întâi au priimit, apoi chemând pe Odoașer la veselie, l-au ómorît, și au rămas el deciia singur stăpânitoriu; Iată iubite cititorule, de adeverință iubitorule, cum de frumos, și de curat arată, și dovedesc Istoriciî, că Zenon împăratul au făcut pe Theodoric Voevod, (au precum cuvântul scriitorîului Iaste Maghistru) oștilor din Dachia, și din Misia; dară dacă nu era supt stăpânire Romanilor, ce căuta oasté româniască în Dachia? Și ce ar fi pus pe Theodoric Maghistru oștilor, în țara de alții ținută. Aicé să zicem și noi cuvântul lui Costin Logofătul, că rău să prinde mano, țigănește. Iar de ar socoti că acé Diregătorie, caré au avut Theodoric în Dachia, și în Misia, supt acela nume; adecă să se chéme că Dachia au fost stăpânită de Gotthi, și așé nu să prinde, și nu mano, ci așéși nicî Lado loc naré, în limbă ca acésta țigănescă. Nu să prinde, zic, chiciî orânduît de altul a fi într'o diregătorie; nu Iaste stăpânire slobodă séu precum lătinéște zicem: *Dominium absolutum*, stăpânitoriu în voe lăsată; ce de la altul ținută și *dependens*; Iară noi pentru voia celor ce vor vré să-știe pizma cé d'intăi neschimbată, macar că le dăruim și acésta; și să zicem, că Theodoric, întâi au fost Voevod în Dachia de la Zenon împăratul orânduît, ce apoi viclenindu-să, au ținut-o în putére, și slobod; ce și așé tot încă nu să prinde. Intăi că scriitorîi zic, că Tbeodoric au eșit cu tot némul séu din Misia, Iară nu din Dachia; de unde să cunoaște, că după ce s'au viclenit Theodoric, Romaniî din Dachia, și slujitorîi ei, s'au tras de lângă dânsul; Iară de ar zice îpotrivniciî, că acésta scriitorîi nu pomenésc; vom lăsa și acésta după voia lor. Ce și așé acéstă stăpânire a lui Theodoric, mai mult de trii anî n'au fost; căcî el s'au arătat nepriătin împărățiîi lét 487; iară din Misia cu totul s'au rădicat lét 490. Decî stăpânire, sau mai adevărat să zicem

Grigorie Turo-
nénul, carté 2,
cap. 3 și 4.

Theofau în Hro-
nicul Alexan-
drin. Zenon
car 1.
Lét 491.

Tirănie, numai de trei ani, adevărată stăpânire nu să poate chema. Rămas au dară Romanii în Dachia noastră, de la Traian marele până la acésta vréme nemutați; și prin tote răzcoalele, câte s'au tâmplat neclătiți, precum din Istorici am arătat, ș'am dovedit. Ce până Capul acesta a sfârși, pentru ca tot prepusul de stăpânire Gotthilor, să rădicăm, până mai pre urmă unde s'au așezat să arătăm. Gotthii dară după ce au biruit, ș'au omorât pe Odoater, Theodoric mai pre urmă au făcut pace cu Burgundionii, ș'au cumpărat de la dânșii câmpi Lugurii, iară pe rămășița Herulilor din Italia scoțindu-și, și-au așezat pe supt munți, locurile lor Gotthilor săi împărțind, și acolo au rămas deciă toți Ostrogotthii. Intre acéste, Zenon împăratul, din băutură fără măsură, l'au lovit cé nevoe, și atâta l'au ținut de mult, cât toți s'au gândit că au murit; și îndată l'au și îngropat; puindu-și piatră mare deasupra; apoi în mormânt iarăș la fire viindu-și, au început a striga: ce nime să-l scoată, n'au vrut, și mai vartos împărătesa Aridna, să-l lasă să să innădușescă, au poroncit; căci fiind eretic Pelaghian, în boala lui, altă n'au fost strigând, fără numai pe Pelaghie ereticul, alții zic că pe Patrichiu Pelaghie să fie strigând, pre carele fără nici o vină l-au fost omorât. Murit-au Zenon împăratul lét 491 în luna lui marte, după ce au împărățit ani 17 luni 3. În locul lui Zenon împărătesa Aridna, și Senatul, au rădicat la împărăție pe Anastasie; ce și-au fost zicând Silențiarul, adică Tăcătoriul, în luna lui mart, în șapte-spră-zéce au stăut împărat.

CARTÉ A CINCE.

Caré arată greutăţé aceştii Istoriî. şi pricina a Continuaţiî Eî.
Aşijderé, arată, când, şi cum s'au schimbat, numele Dachiî, în
Voloscaia, Volohia, sau Valahia, şi precum acest nume cum
Moldovénilor, aşé Munténilor. şi Ardelénilor, prin multă vréme
au fost tot unul, şi de obşte, iară mai pre urmă s'au
despărşit.

CAPUL I.

Arată-să greutăţé aceştii Istoriî.

Marturisim, şi nu fără puţină tânguială, ne cutremurăm, de
mare, şi de nepurtat greuinţa, caré asupră-ne vine; căcî mari
stâncî, în mijlocul drumuluî, ca neclătite stau; şi multe, şi în-
pletecite împidicături, înainté paşilor ni să aruncă, carile şi paşî
înainté a î muta ne opresc, şi calé hroniculuî nostru slobod
alerga, tare astupă; şi ca troianî Omeţilor de vivor, şi vicol în
toate părşile spulbăraşî, şi aruncaşî, cărările céle mai denainte
de alşî călceate, atâta le acopăr şi le ascund, cât nu fără mare
frica primejdii, ne îaste; ca nu cumva pârte rătăcind, şi căraré
pe caré a merge am apucat, pierzind; cursul Istoriî noastre, în
adâncî vârtopî, şi ne înblaşî codrî, de povaţă lipsit, să cadă, şi
aşé la doritul popas, şi odihnă să nu putem agîunge. Că întâî

pre Dumnăzău, carele ăaste calé și povața spre tot adevărul într'ag'utor'ău chemând; pre cât în slabe, și slabănoage putințele noastre va fi, cé de demult, și de la mul'ăi părăsită cale a cerca, și urmele céle astupate, și pierdute, a adulmăca, și a le descoperi, ne vom nevoi: și macar că precum simțim, măi de la to'ăi Istoriei (car'ăi până acmu ducător'ăi, și îndreptător'ăi noștri era), părăsi'ăi, și într'un chip ore-carele, măi de tot, (însă nu de tot) lepăda'ăi sintem; însă după cuvântul ce să zice: Toate ispitește dragosté; toate biruéște nevoința, cu care învitare, oarécum de iznoavă însuflețindu-ne, nu așé de tot nedejdé vom lepăda; nici greuimé sarcin'ăi, așa de tot de tot, ne va spări'ă, cât de nu în spate a o rădica, macar din locul său, a o muta, și cât de puțin a o porni, să ne ispitim. La caré de vom fi post'ăi, și nevoin'ăi noastre dobânditor'ăi, cu atâta mulțami'ăi, și contetui'ăi vom fi, învitând, și îndemnând pre al'ăi, car'ăi de cât noi în puter'ăi măi boga'ăi vor fi, (că precum și sint, și după noi mul'ăi vor fi, cunoaștem, și mărturisim), gré povara acésta cu vârvul dégetulu'ăi, diu mijlocul căi'ăi, rădicând-o, ca pre un bulgăr, scandalul piéorulu'ăi, departe să o zvârlăscă; și așé deci'ă altora lor următor'ăi călător'ăi ușoară, și cale deschisă să facă; căci cătră céle aflate pre lesne ăaste a adaoge, zic cei știutor'ăi.

CAPUL II.

Arată-să pricina spre îndemnaré Continua'ăi Hroniculu'ăi.

Pierdut'aș fi fost, (omenite Cititor'ăile), toată nedejdé, și denainte împotrivicilor și sabi'ă din driapta, și scutul din stinga, aș fi scăpat: și așé, precum să zice cuvântul, și ostenința, și undelem-nul în zădar aș fi fost cheltuit; și măi mult Cursul hroniculu'ăi înnainte aduce, de tot aș fi fost rămas, de n'aș fi fost, după multă trudă și sfărmare de cap aflat, precum pentru lucrurile Dachi'ăi noastre de au și tăcut un'ăi; iar nu to'ăi Istoriei condéile ș-au frânt: nici tăceré celor măi vech'ăi așé de tot museele (Cămărilor unde stau la citială, sau la învățătură) celor măi noi a închide

au putut, cât vechimé vrémilor, și mulțimé annilor Stăpânitoare științii, și înțroducătoare ultării, așé de tot, și peste tot să să poată face. Noi zicem Istorici, însă nu noi a vécului nostru, ce noi a vécului după cei vechi scriitori; cari macar, că nu după puține a soarelui învârtejiri, ca dintr'un greu somn deșteptându-să, și ca prin odihnă lucrurile mai Marilor săi, în mente aducându-ș, cu slove a le însămnă, și celor mai pre urmă viitorii, ca pre o materie gata în palmăle puind, spre tocmiré, orânduială, și așérneré lor, a-î îndemna, și a-î învăța au început. Și aceșé decia din céle puține, și amelițate însămnări, Istoriile vrémilor trecute, ca dintr'un adânc întuneric, la lumină, și la prăvala lumii li-au scos, și li-au arătat. Că precum cine-va, când află vre-o parte de sferă, sau de cerc de fier, sau de lemn, de pe încuibătura caré véde în parté cé aflată, pre lesne poate gădeca, cât să fie fost Sfera, sau cercul, când au fost tot și întreg; Intr'acesta chip Omir, Domnul Poeticilor, din puține însămnări a altora, prin stălpî, prin marmuri, și prin moși în moși pomeniri, după 200 de anî, toată și întrîagă Istoria Troadei, și războiul a tuturor Grecilor la dânsa, au scris, și la un loc culegând-o, la știința oamenilor au scos-o: din céle, adică puține știute, și cunoscuté, arătând și cu tarî Argumenturi dovedind, ce au trebuit cei vechi să zică, și n'au zis, ce au trebuit să scrie, și n'au scris. Așé Irodot întâiul Istoriciilor, după mie, și sute de anî Istoria sa au scris; și trăind el cu 444 de anî mai înainte de Domnul Hs. pomenéște și de faceré Turnului Vavilonului. Așé și Istoria împărătiilor Persilor, și lucrurile Ellinilor, cu multe sute de anî, mai înainte de dânsul făcute, șaruind. Părintele Istoriiei s'au numit nu doară că toată Istoria sa din crierii săi au născut o; ce că ce de atâta vréme înainte înprăștiată, și netocmită, prin puține însămnări (precum mai sus zisem) și pomeniri tăvălindu-să, la orânduială, și știința tuturor, o au adus. Așé Thuchitid, carele al doile după Irodot Istoria Ellinilor săi, au scris, așé alalți vechi Ellenéști scriitori, lucrurile cu sute, și miî de anî înainte în Istoriile sale încep. Așé Xenofont, așé Dionisie Alecarnisău, așé Pavsanie, așé Cfintus Curțius, carele au trăit cu 48 de anî după nașteré Domnului Hs: au scris Istoria lui Alexandru Marele Ma-

chedon, a căruia împărăție și fapte au stătut mai înainte de Cfintus Curțius cu 360 anī. Așé Plutarh, după 400 anī, au scris de lucrurile lui Filip, și a lui Alexandru. Să nu pomenim aici pre Moysăi marele Proroc, și Hatman nărodului Izrailtén, carele cu suflaré Duhului Sfânt scrie Istoriia facerii lumii, care au fost mai înainte de dânsul cu multe vacuri, ce să pomenim pre Iosif, și Filon, cariī Iudei fiind, și în limba Elliniască, pre la aniī după nașteré Domnului Hs: 60 și 70 până la 90, Istoriile sale au scris, și mai ales Iosif, carele au alcătuit Carté de véchimé lucrurilor Iudeești, de la începutul némului său, până la vrémé lor: Istoriia de atâte miī, și sute de anī, din puține fântânele Istoriī Sfinte, în mari ape, și râuri prefăcând-o; așé Titus Livius, carele au trăit până la anul după nașteré Domnului Hs, al noaăspră-zécele, au scris Istoriia Romanilor, și lucrurile mai denainte de dânsul o mie și mai bine de anī. Așé toți alalți luând, și cu puținéle sémne îndămânându-să, Istoriile sale au șărut, și la cel căzut a lor stau, și chip li-au adus. Acestora dară și noi a ne uita de vom îndrăzni, ce spaimă și ce rușine ne va timpina, și macar, că cu întrăgă a inimii știință zicem, că nu doară cinsté, și lauda a pomeniților Istorici pretendeluim (vom să cérem), (că acésta de am și gândi, nespălată pată fétii noastre am pune); Ce ca moimăta lucrurile omenești uimind, după slabe puterile noastre, ne vom nevoi, ca din însămnările, și toanele unor mai pre urmă Istorici, la ivală, și la arătare să scoatem, ce au lipsit în cei vechi, și ce au trebuit să nu lipsască, adecă céle ce Istorici cei mai vechi, sau cu condeil li-au trecut, sau de nu li-au trecut, cu răutate vremilor ni-au perit, sau de sint și de față, ce sint puținéle, și amelățaturī numai, mai pre larg, și mai curat să le așezăm, precum pofta adevérinții, și a iubitorilor de știință adevărată poftéște să le dovedim, precum cesté, ce cât de târziu, și de nou să zic, altele să nu fie fără numai, iarăș acélé, ce în vremile lor adevărat au fost, și s'au lucrat. Și zisele cestor mai de pre urmă nu scornituri de Crieri, (nu de Dumnăzău acésta în capul vre-unui Istoric de adevérință iubitoru să încapă), nici povestiri plăzmuite, ce céle, ce cu condeil

atuncé trecute, acmu din închisoaré uităriî izbăvindu-să, la lumina pomeniriî, să vie, precum cursul Hroniculuî, pre la locurile, și vremile sale, înnainté privéliî, și gîudecățiî Cititorîuluî, le va pûne, și le va arăta.

CAPUL III.

Arată să, cé dintâi a Bulgarilor ieșire spre părțile împărățiîi Romanilor.

Întâi dară trebuie să să pomenescă, că noi în a Hroniculuî nostru carté 3, cap. 2: 3, curat am arătat, precum minciunos, și cu năpaste iaste Dachiiî numele Flachiiî, pre carile vor uniî așa numai p'entreg, și fără nici o socotélă, cu mulți anî mai denainte de descălecatul ei cu Romanî, să i-l dé; și cu năpaste asupra să i-l pue, unde noi pre scurt pentru acésta amelîind, cuvântul am cruțat: ca aicé la locul său, pre larg să-l zicem, și să-l arătăm. Decî pricina, și născătoriî acestuî nume nou a Dachiiî, fiind întâi Bulgariî, întâi pentru a lor ieșire într'aceste părți, să zicem trebuiaște. După prăzile Attiliî (pentru carele în carté trecută, mult s'au zis), cu 48 de anî mai pre urmă, scrie Marțelin, precum lét 499: in 7 anî a împărățiîi lui Anastasie, împărat (precum însămnéză Calvizie la acesta an, și Patavie parté 1, carté 7) iar Gheorghie Chedrin zice-într'al 10-le și 11-le an a împărățiîi lui Anastasie despre părțile Crivățuluî, s'au arătat întâi spre părțile Evropiî nîamul Varvarilor Bolgarî; cariî până atuncé nici văzuți, nici auziți, necum știuți iera în părțile împărățiîi Romanilor. Aceșté dară Bulgariî, rădicându-să de piste apa Volga, (de pré care și numele au), fără véste, și tot de o dată au intrat în hotarăle Romanilor, și până la Trachia peste Dunăre prădând, mari răutăți, și jacuri au făcut: înpotriva a căroră Anastasie împărat, trimițind oaste, li-au ieșit înnainte la apa ce să chémă Zursa; și dându-le războiu fură Romanii biruiți; Multe capete de frunto și 4000 de slujitori pierzind. Împăratul Anastasie văzind că înpotriva a ném vrăjmaș ca acesta, cu armele ceva nu va puté

Anastasie.

Marțelin și Zonaras, carte 14.
cap. 2.

Lét 499.

Calviz în Hronologie la acesta an. Patavie în sâmbăluiré vremilor Parte 1, carte 7.

Lét 502.

folosi, multă sumă de bani dându-le, i-au mai potolit, și într'acé dată din hotarăle împărățiil' să iasă, i-au înduplecat. Bulgariil' înapoi întorcându-să, tocma la locul lor să să fie întors, au prin locurile hotarălor împărățiil', să fie rămas, la istoricil' curat a cunoaște n'am putut. Ce atâta numai cât iarăși acela istoric scrie, precum la anul 502 Bulgariil' iarăși să fie intrat cu pradă, și să fie vinit până aproape de Thrachie. Aicé cititoril', bine de va lua sama acestor doaă prăzi a Bulgarilor; doaă lucruri va însămnă, carele, precum trebue, cunoscându-să, multă lumină socoteliil' ce vom să zicem, vor da; unul dară iaste, că în prada dintâi au trecut Bulgariil' prin Dachia Misie, până la Thrachia; iară al doilé precum s'au apropiat numai de Thrachia, din caré aivé iaste, că Bulgariil' sau aproape de Dachia au stătut, când s'au întors din năvala dintâi; sau în singură Dachia, spre părțile câmpului sau oprit; adecă peste Prut spre Nistru. Decî orî cum ar fi fost, într'alt chip nu să poate înțelége, fără numai, că Bulgariil' prin Dachia li-au fost a tréce la Misia, și la Thrachia, și ochiil' lor de ochiil' Romanilor, întâi în Dachia să fie dat, apoi aîuré. Acăsta socotélă adevărată să fie, dintr'acelaș istoric, să dovedește, de vréme ce scrie, că Bulgariil', la a doa venire trecând în Misia, au rămas într'ansa, și Anastasie împăratul, cu deasila de acolo să-i scoață neputând, li-au dat cale să trecă în Pannonia. Și așé Bulgariil' lét 504 au trecut Dunăré, și au intrat în Pannonia, unde îndată au luat cetaté Sirmion (caré să fie fost din potrive Beligradului aîure am arătat), de unde să cunoaște, că de n'ar fi trecut Bulgariil' întâi prin Dachia (măcar că acésta istoricul a nume nu pomenéște), n'ar fi scriind, că din Misia sculându-să au intrat în Pannonia, caré iaste pesté hotarul Dachii spre apus, precum și de acésta în doaă trei locuri s'au pomenit. Rămâne dară adevărul, precum Bulgariil', când de la Volga au ieșit, întâi să fie văzut în Dachia pre Romaniil', acolo trăitoril', și pre acei Romanil' să-i fie numit cu numele, carele au fost având în limba lor Romaniil', pentru caré acmu așé pre rând vine cuvântul, să cercăm să aflăm, și să arătăm, Romaniil' la limba bulgăriască (caré una cu cé slovenéscă să fie, nime să va afla să tăgăduiască), ce nume au avut.

Lét 504.

CAPUL IV.

Dovedește-să, precum numele Dachii, Bulgarii să-l fie schimbat, și precum Moldovanul, și Romanul, în limba lor tot un nume au.

Cu greșită a voroavei deprindere, Non usu, sed abusu, s'au părut precum numele Dachii, și a Romanilor într'ânsa lăcuitorii, într'alt nume nou s'au numit, că precum cu bună dovadă sintem să arătăm, nu mutat numele, ce într'altă limbă tălmăcit, să fie, și tălmăciré deciia să să fie ținut în loc de nume nou; iară amentréle în hirișia sa și Dachia, și Romani din Dachia, precum dinceput s'au numit, tot așé și astăzi să număsc. Aflăm dară din hronicul Slovenesc, precum cel vechiu a Romanilor nume, la limba Slovenescă să să fie chemat *Volohă*, caré nume astă-zî ni-l dau noaă Moldovénilor, (și macar că și Munténii, tot supt acest nume să cuprind; însă mai pre urmă li-au zis Múlténii, de caré mai înainté să va zice), că vrând Hronograful Slovenesc, să scrie, cum au gonit odânăoară Romani pe Slovénii de la Dunăre, într'acesta chip scrie: «Volohomje našedșim na Dunaiskia, Slovenii: i ședșim imvniha, inasiluoștim imă, Slovenej E priședše, sédoșa ovina Vislerețé, iprozvașasé Polhane, i proč.» Așé acástaș, cu acástaș cuvinte mărturiséște, și Letopisețul rusesc cel mare, de pre caré și până astăzi, cei ce vor să scrie hiriș Slovenéște, când ar vré să scrie numele Romanului, și a Moldovanului, într'alt chip să le zică nu poate, fără numai și cestuia, și celuia *Volohă*; Iară când ar vré nu după limba Slovenescă, ce după cé lătinescă, să scrie, atuncé *Volohă* numele hiriș rămâne a Romanilor din Dachia, adică din Moldova; iară Romanilor din Italia, *Rimlene*, de pe numele, adecă, a Romii; de unde de cât zările Soarelu mai luminos să véde, că Bolgarii întâi de Romani din Dachia dând, pre hireș numele Romanilor, în limba Slovenescă l-or știut, *Volohi*, i-au chemat, adecă Români, și țara Dachii, în caré Romani lăcuia, *Volostéle*, caia *Zemle*, adecă țara sau pământul Romanilor. Aceștei soconeclătite mărturi ne sint toate némurile, a căroră limbă pre limba

Hronograful
Slovenesc
Glav. 129.

Letopisețul Slo-
venesc pentru
multe némuri
Slovénilor,
carté 1.

Slovenescă maiică că cunosc, precum sint: Rusiî, Căzaciî, Lășiî, Bolgariî aceşté, Sloveniî (cariî mai pre urmă şi ei au vinit în părţile Evropiî), Boemiî, Sirbiî, Bosnăniî, şi alalte némuri, carele vor mai fi, toate acésté, după cel hireş, şi vechiu nume a Romanilor, în limba lor, *Volohî*, ne zic şi noaă, şi Romanilor din Italia, care némuri deciîa, mari, şi vestite Crăiî în Sarmatia, în Misia, (căci în Dachia noastră vre-un niam de aceşté să fie stăvit, la vre-un istoric, a vidé nu ne s'au tâmplat) în Thrăchia, în Dalmaţia, în Pannonia, în Illiria, şi in Bohemia, au pus, şi au întemeiat, (carele tuturor ştiute fiind, acmu aici mai mult a le număra nu ne vom zăbăvi), şi de la dânsese altele cu vrême deprinzindu-să: ca cum în limba lătinescă, şi romănescă, nou nume ar fi primit, Dachiiî Valahia; şi Romanilor din Dachia, adică tuturor Romăniilor, cu un nume de obşte, Valăhî, li-au zis, iară amentrele numele acesta, după tălmăciré limbii Slovenăştî, căutându-să, nicî mutat, nicî schimbat iaste; căci Voloh iaste, precum am zis, Roman, şi Voloscaîa Zemle, ţara Romanilor, precum noi singuri, şi astăzi Romăni ne zicem.

CAPUL V.

Arată-să, precum numele Valahiiî, după acéste tâmplări, multă vrême, cu Moldovăniî, tuturor Romăniilor, de obşte au fost.

După schimbaré, sau mai adevărată tălmăciré, numelui Dachiiî în Volohia, multă vrême, toate trei ţările pomenite, cu un nume s'au numit, până adecă când Domniîa, dintr'una în doaă, s'au despărţit, pre care vrême, Parté Valahiiî cé mai mare, de pe *apa Moldova*, numele a toată ţara mutând, s'au numit Moldova; singură ţara Muntenescă, cu numele Valahiiî rămăind. Ce pentru adevărînţa acestuîa lucru, a noastră socotélă într'o parte dând, singure mărturiile Gheografilor, să aducem, şi pentru noi ei să grăiască, scrie Iohan Bun, din Gloverie Gheografu: «Lăcuiitoriî zice acestor ţări (adecă a Moldovei, ş'a Munteniiî, şi a Ardélului) mai de nainte au fost Ghetî, cărora după socotéla lui

Plinie, Romaniî lî-au zis Dachî; Iară după acéia s'au despărţit Dachîa acésta într'alte numere noaă. Decî caré de mult s'au fost chemând Dachia din mijloc, apoi s'au numit Transilvania, adecă cum zicem noi Ardîalul. Intre acésta şi între Dunăre s'au zis Valahia mică, adecă ţara Muntenéscă. Intre Valahia mică şi între apa Prutuluî, aşijderé între Prut, şi între Nistru, până la maré négră, s'au chemat Valahie mare, adecă Moldova.» Aşijderé acelaş Gheograf, de Transilvania, Cap. 9 zice: Care ţări acmu, cu deosăbite numere să chéamă, Valahia şi Moldavia, In vrémile mai vechî tot cu'n nume, Valahia, să chema. Decî noi mai mult cuvântul ne lungind, pentru acesta a Valahiiî de obşte nume, cu mărturiia streinilor, pre Cititoriu îndestulit să fie poftim, Iară noi vom arăta pricina, cum streiniî, şi megîiaşî de prin prejur; şi când au început pre acésté ţări cu ale sale numere, a le chema.

CAPUL VI.

Arată-să pricina, căci ţările acésté mai pre urmă, cu deosăbite numere, s'au numit.

Pricina, pentru căci nu toţi streiniî, pre acésté doaă ţări, (căci pentru ţara Ardîaluluî aîcê nu zicem), în treî feliîuri le număsc, aîave Iaste, căci precum am zis, mai de nainte, acésté doaă ţări supt un nume a Valahiiî cuprinzindu-să, şi până când Iera supt o stăpânire, şi supt un Domn, numai cu însămnaré Valahiiî mari, şi micî, să despărţiia; Iară după ce s'au despărţit, pre vrémile lui Dragoş Vod Moldova şi pre a lui Radul Vod Negrul Muntenia; Moldova s'au schimbat şi numele, şi de pe apa Moldoveî, sau depe cel mai vechîu nume Molisdavia s'au numit Moldova. Munténiî, s'au ţinut numele cel de Bolgarî pus Volohia, sau Valahia, carele în limba noastră, să zice ţara Românéscă. Léşiî, Rusiî, şi alte limbî toate, câte de la Moldova spre Crivăţ trăesc, (macar că Volohiî, din Voloascaîa Zemlé, s'au schimbat numele în Moldovénî, şi în Moldova), însă ei cu toţiî, numele, carele întâi de la Bolgarî au rămas, să

li-l rădicé, n'au primit; ce tot cu acel vechiu nume Volohî, adecă Romanî, i-au chemat, și-i chiamă și până astăzi. Veciniî despre apus numele nou primind, precum Moldovéniî singuri s'au chemat lor Moldavî, și țărâi Moldavia i au zis, și-i zic. Acăsta noi mai înainte în multe locuri am pomenit din istoriciî Lêșești, și din Bonfin și Leunclavie. Veciniî despre amiazi-zî, cariî întâi iera împărățiia Grecilor, amestecând, și cel mai de mult, și cel mai nou, și din doaă un nume alcătuind, li-au zis Moldo-Vlachî, și țărâi Moldo-Vlahia. Turciî mai pre urmă (o! Căci n'au dat Dumnăzău, nici noi, nici altă limbă creștinéscă, vecini ca aceștă să nu fie avut) i-au zis, Cara Bogdan, de pre numele lui Bogdan Vod, tatăl lui Dragoș Vod, iară Moldovénilor Bogdanlu, adecă oameniî lui Bogdan. Leunclavie în Pantecte la numele Bogdan, zice: Că Moldovéniî așé să se fie chemat, tocma de pe vremile împăratului Vasile Bulgarocton, într'acăruia vréme au fost stăpânind țărâle acésté un Bogdan, și pentru adevérința cuvântului aduce mărturie pe Zonoras istoric vrémilor acelora, a căruia loc și noi ațurea pre larg l'am pomenit.

Tătarâi și după numele ce li-au dat Turciî, și după numele ce ș'au pus sânguri, și Bogdanlu zic Moldovénilor, și Boldovan schimbând slova dintâi M: în Buche. Decî pentru numerele Moldovei, și a Moldovénilor așé; iară pentru numele Munténilor într'alt chip, că întâi Moldovéniî schimbându-și ei singuri numele, precum am zis, au schimbat și a Munténilor, căci îi spre părțile munților mai mult lăcuind, li-au zis Munténî, adecă: oameni la munte trăitori, și țăriî lor, țara muntenéscă. Lêșiî, Rusiî, și alte limbi, câte Moldovénilor numele să schimbe n'au primit, pentru ca să facă deosăbire numerilor acestor doaă țări, au priimit numele, caréle Moldovéniî li-au dat, și li-au zis Mol-ténî, schimbând numai N în Lude. Veciniî despre apus acésta ne învoinđ, li-au ținut tot numele cel dintâi, carele li-au fost dat Bolgariî, și le zic și astă-zî Valahî, schimbând numai amândoi o, o, în a, a: Greciî precum Moldovénilor așé lor, numele li-au alcătuit, și li-au zis Ugro-Vlahî, și țărâi Ugro-Vlahia. Turciî mai pre urma Grecilor, oare-cé stricând numele Grecesc, (că cât nu pot Turciî să scrie numele străinilor știu toți, cariî au ispita

scriitorilor Turcești), le zic Iflac, sau în nume alcătuit Cara iflac, care nume macar că ăaste să-l tâlcuiască, Vlah Negru, adecă de pe numele lui Negrul Vod, Domnul Muntenesc, sau pentru căci toți Munteniî sunt mai negri la față; însă și acēsta pricinesc, cum orthografia turcescă arată, că ăaste strămutat numele din cel alcătuit Grecesc: Ούγγρο-Βλάχος, ugrovlahos, zicând, că amen-trelé ar fi trebuit să fie alt ném carele să să chēme Ac Iflac, adecă Vlah alb, și înpotriva aceluia acesta să să cheme Vlah negru, care nici au fost, nici ăaste; iară alalți Turci proști le zic Cara Vláh, care nume din Orthografie turcescă să să fie stricat aivé ăaste, căci la orthografia turciască nici un nume nu să află, carele să începă din doaă slove mute, cumu-i V și L în cuvântul Vlah; pentru acēia cei ce scriu cu orthografie, înainté lui F, și lui L adaog un I, și scriu și citesc Iflac, iară nu Flac, sau Vlah. Munteniî singuri, a tuturor nume puse, nici cum priimind, și-au ținut numele cel de moșiă, și să număsc și astăzi Români, adecă Romanî. Jéle, că uniî din scriitori în Diplomele Domnilor săi, și într'alte cărți ne socotind ce cinste cuprind numele Român, scriu numele de Greci înprumutat. Ugro-vlah, adecă, căci sint mai aproape de hotarale Ungurēști, sau că ce Radul Vod Negrul, despre țara Unguriască au vinit. Așé dară de schimbare numelui Dachiiî, și de numerele, carile astăzi țin Romanî, cariî întrânsa lăcuesc, înțelegându-să; Noi de acmu la cursul hronicului și la cale de unde né-am abătut, ne întoarcem.

CAPUL VII.

*Dau-să și alte canoane trebuitoare, pentru mai curată înțelegere
Hronicului înainté.*

Până a intra la carté ce urmază aceștiî părți, pentru lesnire cunoștinții adevărului am socotit: și alte canoane, către cele din-tâi a adaoge, pentru căci schimbându-să numele Dachiiî în Valachia, și cu a țărâi și a lăcuiitorilor, întrânsa Romanî; istoriile

streinilor vecinî, nu puţină confusie în cunoştinţa, şi deosăbiré numerilor fac, un nume adecă pentru altul luând, şi lucrurile ce s'au făcut într'o parte a Valahii, le socotesc într'alta făcute, pentru caré nu puţină amestecătură, şi greşelă videm făcută şi în mapele gheograficeşti céle mai vechi, în carele pe Valahie mare, adecă pe Moldova, o pun în locul Vlahii micî, şi în potrivă, pe cé mică, în locul cei mari. Aşé deciîa locurile, cetăţile, apele, şi hotarăle tot strămutate şi schimbate mărg.

1. Canonul întâi ăaste unde să va pomeni în hronic numele ţărălor acésté, de să va aduce mărturiîa istoricului Leşesc, Rusesesc, şi a altor némuri, pentru carile am zis, precum numele cest mai de pre urmă, Moldova, n'au priimit; să să ştie că de va zice istoricul Voloscaia Zemlîa, pentru Valahia mare, adecă pentru Moldova zice. Aşé dè va zice: Voloh, pentru Romanîi, cariî au lăcuit în părţile Valahiei mari, înţelége.

2. Al doile canon ăaste, că unde să va pomeni din istoric Latin Valahia, sau Valah, pentru Valahie mică, adecă, pentru ţara Muntenéscă, înţelége.

3. Al treilea canon ăaste, că noi până acmu, urmând istoricilor vechi, ţărăle amândoaă supt numele Dachiiî cuprindém, care nume de acmu lăsindu-l, unde vom pomeni Valahia pentru amândoaă ţărăle vom înţelége; iară când vom vré să pomenim pentru vre o parte, atuncé cu deosăbit nume, precum trebuinţa istoriîi va pofti, Volohia mare, sau Volohia mică, vom zice.

4. A patra canon ăaste, înnainte prin multă vréme de anî, la istoriciî Greceşti, şi Ellineşti, pentru Dachia sau Valahia, cevaş a să pomeni, neaflând, mai cu dedins vom zice, pentru lucrurile carile s'au făcut pin preğurul Valahiiî, din carele macar că istoriciî tac, însă staré şi traîul Romanilor în Valahia să înţalége, după pravila canoanelor, carele am dat întâi: Că tăcére în istoriî, precum nu pune, aşé nu rădică lucrul.

5. Al cincelé canon ăaste, că de să va pomeni din istoric Ellinesc Vlahia, iară nu Moldo-vlahia, sau Uggro vlahia, ăaste prepus, pentru o parte, au pentru toată Vlahia, va să înţalégă? Şi atuncé cititoriî, să socotéscă pentru lucrul ce să povestéşte, spre care parte mai aproape cade; Decî spre caré va fi mai a-

---

proape, pentru acéia să să înțăliagă, adecă precum pomenéște Nichifor Grigoras (caută mai pre larg mai pre urmă), precum Craiul Sirbesc, au luat pe fata a Domnului de Vlahia; trebue a să înțelége că pe fata Domnului Muntenesc au luat, căci Munteniî sint mai aproape de Sirbi, sau precum va vré cititorîul să gîudece, că din lucru, ca acesta istoriîi, primejdeîa minciuniî, nu să aduce, ce greșala ce face numai în numere.

CARTÉ A ȘÉSÉ

Caré arată traîul Romanilor în Valachia, de la Anastasie, până la Roman fiócorul lui Constantin, împărat. Așijderé, arată năpăzile Bulgarilor; și descălecatul țărâi și Crăiîi Leșești, și precum pre acéste vremi, nu numai Volohia, ce încă și Crâmul au fost, tot supt stăpâniré împărățîiî răzsărituluî. Așijderé arată așezaré Ungurilor pe apa Tisei.

CAPUL I.

Dovedeș'e-să traîul Romanilor în Volohia de la năpada Bulgarilor, până la Justinian împărat.

Pre la anul lui Anastasie al 141é, a împărățîiî lui, Bolgariî intrând în Pannonie (precum la anul 504 am pomenit) și luând și cetaté Sirmiul, Theodoric Veronîanul, văzînd că Bolgariî, mai cu dedins cu îndemnăturile lui Anastasie împărat, vor să între mai înlăuntrurile împărățîiî apusuluî; au socotit acésta să fie de nerăbdat; și îndată trimițînd oaste asupra lor cu Hatmanul Petza, carele cu mare nărocire asupra Bolgarilor, și a Ghepidilor, (cariî cu Bolgariî să însoțisă) au avut război, și pre Domniî amânduror în război, i-au omorît, și deciiîa parté Pannoniîi despre Sirmion (caré astă-zî iaste Sclavonia, mai de nainte supt stăpânirea împărățîiî Răzsărituluî fiind supt stăpâ-

Zonaras carté
14. cap. 4.

Lét 505.

niré apusuluî au luat-o ; împreună şi cetată Sirmiul cuprinzind. Intr'acestaş an Anastasie împărat, pentru ca să poată opri năbuşiré Varvarilor de subt Țarigrad, (serie Zonaras carté 14: cap. 4:) Că de scump ne vrând să dé lîafă slujitorilor, au poroncît de au tras zidî din maré négră până la cetată Silivrii în maré albă : a căruîa zidî fărmatûrî şi până astăzî să cunosc pre alocuré. La anul 505 Anastasie împăratul, asupra Persilor cu izbândă războiû având, şi pace cu dânşîi făcând, fără năroc î au mârş înpotriva lui Mundon Domnul Ghetilor, carele întrasah în înpărăîia lui până la Machedonia, şi Thesalia. Decî şi înpotriva acestora văzind, că cu fierul nu-î va puté spori, î-au domolit cu argintul ; şi cu daré de multă sumă de banî, î-au scos dintr'acéle părîi. Pre acésté vrémî, din istoricul pomenit, şi din Theofanis întelégem, precum multă parte a Schitii cu Domnul lor Vitalian, la credinţa lui Hs: să să fie întors, şi legătură de Confederaţie, cu înpărăîia răzsărituluî să fie făcut ; de vréme ce la

Lét 512.

anul 512 Anastasie împăratul, scornindu-să cântaré Trisaghion, au vrut să adaogă şi acésta : Cea ce aî pătimit pentru noi : şi aşé pătimiré lui Hs:, vré să o dé şi Dumnăzăiriî ; pentru care lucru, mare tulburare între năroade făcându-să, Pravoslavnicîi au îndemnat pe Vitalian, ca cu arme să rătuîască Orthodoxia.

Lét 514.

El încă la anul 514, sculându-să, au supus Thrachia, şi Misia, şi luând cu sine călărimé oşîi Româneştî, au purces spre Țarigrad, mărturisind precum merge asupra ereticilor Evtyhian, pentru să scutîască Orthodoxia. Acéstă povéste, noi am adus-o, pentru ca doaa lucrurî dintr'ansa să cunoaştem. Unul îaste, că unde se numără Schythia cu Misia, şi cu Thrachia, ni să pare să fie greşelă, numele Schythiî în locul Dachiî puindu-să ; Că Schytie acmu îera supt stăpâniré Hunilor, şi înpărăîia Romanilor, în Schythia ceva parte nu avé. Ce acéstă socotîală mai curat să cunoaşte din céle ce mai gos acelaş istoric aduce ; că Vitalian, după ce au vinit cu aî săî, şi cu mai mulî de 60 miî de Romanî, până supt Țarigrad, apoi Anastasie împăratul, cu guriunţă, şi măguliturî, l'au făcut de s'au întors înapoi după 8 zile, pentru carele mai pre urmă simţind, şi oprindu-să în Misia, au apucat acolo cetată Odisul, şi pre Chiril Hatmanul oştilor au omorât.

Aşijderé pre Ipatie alt Hatman, l'au prins viu, şi ca la 65 mił din oasté luı Anastasie împărat au omorât, precum scrie Gheorghie Chedrin «în anul 23 a împărăŃiıi luı Anastasie Vitalian Schythul să fie omorât pre Chiril Hatmanul oştilor, şi să fie cuprins tiranêşte Thrachia, Schythia (supt acesta nume poate fi şi Dachia), şi Misia, şi aducând cu sine multe năroade de Huni şi Bulgari, multe cetăŃi să fie luat, şi cu prada până supt zidŃurile Ţarigraduluı să fie agŃuns». La anul 515 Vitalian, au fost gătıt vase pre mare, să margă din doaa părŃi, să încungŃuré pre Anastasie în Ţarigrad. ce Marin Voevodul luı Anastasie, luând cu sine pre Proclu Mathematicul, carele făcând cu meşterşug nişte oglinde de aramă, cu razele sóreluı, au aprins toate corăbiile luı Vitalian pre mare. Vitalian pentru perderé corăbiilor, mai mult înfocându-să, mai cu mare vrăjmăşie, au purces cu alalte oşŃi despre uscat, asupra Ţarigraduluı; Ce Senatul văzind răzsipa ce vire asupra ÎmpărăŃiıi, au stătut la mijloc, de au făcut pace; cu acéste condiŃii, pentru ca Orthodoxiı, în Izgnanie trimiş, să să întoarcă la locurile lor, (între cariı İera şi Machedonie Patriarhul Ţarigraduluı) şi Sinod icumenie să să stringă, în carele erésé Evtyhianilor (a căroro cap şi scutitoriu singur împăratul Anastasie İera) să ģudece. Ce Anastasie, precum İera toate pri-mejdiile obiciuit, cu banı a răscumpăra, multă summă de banı luı Vitalian dând, cu dânsul s'au împăcat, şi încă şi Maghistru tuturor oştilor, de o dată, l-au făcut: până adecă s'au încetat, şi s'au tolit gâlceville între gloate. Apoi şi pe Vitalian din cinste l'au scăzut, şi Sinodul, carele de frică să ģŃuruisă să facă, n'au făcut; Decı dară de pre rămânéré acestuı Vi-talian la Ţarigrad, aıavé İaste, că numele Schithiı rău să pune între Misia şi Thrachia; Ce poate fi Vitalian, de ném Schith fiind, şi în hotarăle mai aproape de Dachia, Varvariı luı légé CreşŃiniıască priimind, scriitorı au amestecat, nume(le) Dachiiı sau a Volohiiı, (precum Bolgariı atuncé âi zicé) cu Schithia; precum şi alŃiı mulŃi mai pre urmă istorici, toate locurile peste Dunăre, spre CrivăŃ, supt numele Schithiı le cuprind, cariı la locul lor, să vor pomeni. Ce Anastasie împăratul în erésa sa rămâind, macar că pre urmă căindu-să, ceré İertăcŃune de la năroade; Ce Dumnăzău, vrând

Lét 515.

Evagrie, carté
3, cap. 43.

aľavé sǎ-l cǎrte în c sta lume,  i ar t ndui-să  i om groznic,  iind în m n  un izvod,  i-au zis: Pentru necredin ta ta, Dumnăzău 14 an   -au șters din tabla vie ii,  i a  s să  ti , c  curund, de fulger, vi  peri. Anastasie cu Me  er ugul lu  Procul Mathematiculu , de urgie lu  Dumnăzău, vr nd să scape, au poroncit, nebunul, cu me  er ug Mathematicesc, să-  facă o casă, prin car  să nu poată străbate fulgerull ce în zădar;* C  lét 518 în 17: a lu  April, său precum al i  vor, în 9: a lu  Iulie, de fulger au perit; după ce au  np r  it an  27: lun  3:   au trăit 80: sau precum al i  zic 88 de an ;  ar în locul lu , slujitor  au rădicat la  np r  ie pre Iustin Thracul; acesta au  np r  it an  9: zile 23:  i la lét 527: obrintindu-i-să un pi or, ce av  de s g t  rănit, în Cal ndeles lu  Avgust, au murit.  n vr mile acestu a, ceva vr dnic de însămnat, pentru p r ile Volohii , la Istoric  însămnat, n'am putut afla.  n locul lu  au stătut Iustinian la  np r  ie, Avgust în 30 zile într'acela  an.

L t 518.
Evagrie,
car. 4. Mart -
lin, Theofan,
Chedrinof  i
Zonaras.

Iustin
Thracul.
L t 527.

CAPUL II.

*Doved  te-să tra ul Romanilor  n Volohia, de la Iustinian,
până la Iustin.*

Iustinian, at ta de vestit  aste în toată lum  istoric sc , c t pentru d nsul destul  aste, singur numele lu  Iustinian a pomeni;  ar  din toate laudele lu , mai vestite    sint zidirile, c le multe,  i minunate de Cet  i, ora e, poduri, m n stiri  i bes ric ; între carele una, Besérica Sfint i Sofii  destulă  aste, pentru mierar  a toată lum , c  nic   nt l ca ac sta (de besérica lu  Solomon ceva  nu zicem) s'au zidit, nic  după d nsa, alta până acmu, s'au văzut;  ar  mai cu d dins, pentru cet  ile, carele unile răsipite fiind, li-au tocmă;  ar  altele  i din paji te au rădicat pe  nbe marginile Dun ri   n Dachia,  n Misia,  i a   ,  i în Schythie, pre amănuntul, în capul ce urmază l  vom arăta. După zidir ,    sint biruin ele, asupra tuturor Varvarilor,  n Italia;  i Africa,  i în Persia, carele au dob ndit prin vestitul Hatman Velisarie,

și prin Narsitis Hadâmbul; De cât Velisarie, numai cu părțile bărbătești mai ȝos, iară nu cu vitejiia. Velisarie mai lăudat cu atâta, că pentru cinsté curățiî, și cu conteniré, Hadâmb să făcusa, pentru carele scrie Procopie, că în viața lui altă muțare, fără cât pre a sa, n'au cunoscut; și în fața a mueri frumoase, nici au căutat. Ce acésté noi altora lăsindu-le, la lucrul nostru să ne întoarcem. Chedrinos Istoricul la sămnul 148: în viața lui Iustinian pentru suppuniré Unilor, supt împărăție, scrie așé: în cel din tâi zice, an, a împărățiîi lui Iustinian, Variza Crăișasa Hunnilor armele ș'au împreunat, cu a Romanilor, zic să fie avut 100 miî de Huni supt stăpâniré sa. Intr'acelaș an și Gorda Crăișorul Hunnilor, carele lăcuia aproape de Vosfor (pre unde ȝaste acmu Azacul) s'au datu-să Romanilor, și s'au făcut și Creștin. Acesta făcuse legământ, precum și Romanilor cu credință va fi, și cetaté Vosforul (zic uniî acésta să fie Azacul) va păzi, și dajdé cé de boi, caré ȝera obiçuiță, în toți aniî să dé, la împărăție, va trimite. (Vosforo, Ellinéște; va să zică, aducătoare de boi, pentru caré tălcuește Chedrinos «pentru acéia cetaté să fie chemat Vosfor: căci lăcuiitoriî de acolo în loc de banî, ȝera legați să dé în toți aniî boi). Crăișorul dară acesta, cu multe daruri, și cum să cade cinstit de la împăratul fiind, dăruit; s'au întors acaseș, unde spuind frăține-său, lui Moagheras de cinsté și de darurile, carele au avut de la dărniciia împăratului, și precum s'au făcut și creștini: îndată au slărmat și au ars toți boziî Hunnilor, pentru caré lucru, mâniindu-să Huniî, au rădicat cap asupra lui, și zugrumându-l, au pus în locul lui Craiu pe frate său Moagheras; așijderé, și pe Tribunalul Dalmațiî, (carele acolo păziia), împreună cu toată oasté ce avé pe lângă dânsul, au omorât. De acésta înțelegând împăratul Iustinian, îndată au orânduit pe Ioan Consulul, fîcorul lui Rufin Patrichiul, carele pre lângă alalte oști, luând încă și de a Schythilor multă oaste într'agîturiu, au purces împotriva lor. Așijderé pre uscat, au trimis pe Godila Hatmanul oștilor, carele ținé de la Ulissopolis, până la Gadurion. Huniî luând véste de viniré oștilor asupra lor, înspământându-să au căzut la rugămente de pace, și așé tocmindu-să pacé, deciia Romanii fără nici o grija la Bosfor au stăpânit». Acésté Gheorghie

Procopie, de
războiul Gotthi-
lor, carté 2 și 3.

Chedrinos în
viața lui Justi-
nian.

Chedrinos
acoloș.

Chedrin; Iară Procopie Chesariānului, de războiul Gotthilor, Carte 3, Cap 19, zice: precum Iustinian împărat, să fie adus ca la 200 mił de Huni, ce le zice Coturguti, cu mueri cu copii cu tot, și să-ı fie pus în Thrachia; însă pre vremile acestuia împărat, precum din scriitori putem cunoaște, că părțile Volohiilor rău s'au tulburat; și cu prăzile Varvarilor prin tr'ansa tare s'au strămutat. Și atât, că la anul 530, Bolgari; cari mai de mult să fie trecut spre Pannonie, am pomenit, cu Ghetthii iarăș împreunându-să, au început a prăda în Illiria, și în Greția; ce Mundom, Voevodul lui Iustinian Împărat; asupra lor mărăgând, macar că ı-au bătut, și mulți din Varvari au perit, însă înnapoi peste Dunăre, sau într'altă parte să-ı goniască, și din hotarale împărăției, de tot afară să-ı scoață, nu s'au putut. Ce acesté pre acolo tare lipindu-să, după dânșii, și alte a lor sămenții, s'au pornit; și cu vrăjmășii cu multul mai aspre, și mai cumplite de cât a Gotthilor, și a Hunnilor, locurile părților Volohiilor au răzșipit, ș'au strămutat. Iustinian împăratul toate puterile oștilor spre Italia, și spre Africa, cu Hatmanul Velisarie, și cu Narsitis trimițind: și părțile din coace, puțin, și mai nemică scutindu-să; și ales la anul 550, Gotila Domnul Gotthilor, Roma încungurând, și după mult războiu, au și dobândit o, pentru a căreia răzscumpărare, Velisarie cu toate oștile spre Italia întinzind, Slavi (séu precum ai număsc Scavi) după Bolgari pornindu-se, cu mulțimea mare spre Volohie s'au pornit, și în cale, toate sfărmand, și prădând, Dunăre au trecut; și orı-cine înaintea le ıeșia, fără nici o alé-gere, de tot omorâia, și pre cei mai mulți, cu multe féluri de moarte, până atunci în părțile Romanilor neștiută, ıi căznia, adecă ascuțind parı de-a-lungul, pen trup le băté, și așé înțapați, în pământ ıi înșigé, (caută de unde mai pre urmă Sérachinénii, pildă luând, și până astă-zı, Turci prin șezut, până în cap, țapa pătrunzind, a înțapa s'au deprins), Gheorghie Chedrinos arată,» precum acéstă năbușire să să fie tâmplat la 31 de ani, a împărăției lui Iustinian; Huni zice, cari și Sthlavinii să chiamă, au năbușit în Thrachia, și mulțime de oameni au omorât, și încă și pe Diregătoriul acei țări au prins. Și de cutremurul pământului, fiind pre unele locuri răzșipit zidul, carele făcuse Anastasie

Lét 530.

Lét 550.

Procopie Istoria Gotthilor, carté 3.

Gheorghie Chedrinos în locul pomenit.

împărat, aflând loc deschis, au intrat în Iontru; și toate supt putéré lor, au suppus, până la Dripea, și la Nimfea, și la satul lui Hs». Richțiolus (acéstă năbușire a Sclavinilor, cu doī anī mai înainte însămnéză, adecă la anul 548.) Intr'acest an, fundamenturile Crăiīi Leșeștī s'au început, pentru caré în capul ce urmază vom zice. La anul 551 Ghermanos Voevodul, carele înpotriva Sclavinilor ȳera trimis, în gătiré purcesului murind; și toată gătiré acéīa străcându-să, Sclavinīi de aciīa fără de nicī o grijă, toată Machedonia, și Greția au prădat, până adecă Ioan Hatmanul, cu altă oaste, s'au gătīt; și înpotriva lor, s'au trimis. Ce până la gătiré oștīi, Sclavinīi acmu după ce au ars, și au jecuit Greția, și Machedoniīa, s'au întors spre Thrachia; și până supt Țarigrad au vinit; toate supt sabie, și supt foc puind. Hatmanul Ioan atât de supt Țarigrad, până la Andrianopolis ȳ-au gonīt, ȳară acolo Sclavoniī, de bătae apucându să, asupra Romanilor viind, fură biruiți. Acéstă pradă s'au făcut, și la al doilē an.

Richțiolus în
Hronicul cel
mare la lēt. 548.

l.ēt. 551.

CAPUL III.

Dovedește-să traiul Romanilor, în Volohia, cu multe argumenturi.

• Macar că Instinian, stând la împărăție, multă tulburare, prăzi, și călcăturile Varvarilor, carele zisem, în părțile împărăției lor neconținute ȳera, cu carele și statul Dachii nu puțin scăzut, și din câte-va părți pișcat de Varvarī ȳera, căci o parte din Dachia singur împăratul, Unnilor o didése; o parte, alții în silă apucasă; însă toată supt stăpânirē Varvarilor să nu fie căzut, a vremilor acelora, curat istoric, Procopie Chesarinēnul, curat ne arată. A căruīa cuvinte orī-câte pentru Dachie, în vremile lui Iustinian s'au tâmplat, toate aicē pre rând de față le vom pune. «Intăi dară de războiul Gotthilor carte 3, cap. 14. Turnul zice, carele de céīa parte de Dunăre odânăoară, Traian împărat îl făcusă, cu câți va anī mai înainte fiind stricat de Varvarī, sta deșert, pre acesta, și altele de prin pregiurul lui, Iustinian împărat, ca pre niște locuri ce ȳera de moșiīa, și de

stăpânire Românilor, li-au gîruiat Antilor, și Slavilor; însă cu această tocmală, pentru ca să ste înpotriva Hunilor, cari adese prăda în împărăția Romanilor. Varvari au priimit tocmala aceea, însă și ei au cerșut de la împăratul, să le de pe Hilvurie Maghistrul oștilor să le fie cap». Aice care turn să fie fost acel turn făcut odăna-oară de Traian împărat, și în ce parte a Dachii chiar a cunoaște nu putem; însă altul nu poate fi fără numai tot acesta carile astă-zî, Severinul să cheamă, căci la acest loc Traian să fie zidit cetate, în capul ce urmază-i pentru zidirile lui Iustinian, vom arăta, însă orî unde peste Dunăre s'a înțelege să fie fost, noaă dovadă ne iaste, că Iustinian: Pro jure veteri, quo ad Romanos pertinebat, adevă: căci din moșie vechă iera de locurile împărăției, îl făgăduia acelor Varvari, și cu alte locuri de pen preșur să li-l dea, și ei să ste înpotriva Hunilor. Așijderă iarăș acesta istoric într'acela loc puțin mai șos, cu deșchisă cuvinte arată, precum Iustinian împărat au dezbătut toată Dachia de la Gotthi. Cuvintele istoricului sint acesté. «Ghepidi zice, cari mai de nainte ținé cetate Sirmiul, și toată Dachia, Iustinian împărat după ce au scos acé țară din mânule Gotthilor; iară Ghepidi pe Romani, cari iera lăcuiori de moșie, i-au luat în robie, și deciă nepărăsit purcedé cu prăzile în împărăție, pentru care lucru și împăratul n'au vrut să le mai dé lăfa, care li să da mai dennainte (iară acei Ghepidi să fie început a sluji cu lăfă împărăției de pe vrémé lui Marțian, scrie Iordand în istoria Vandalilor carté 3; iară Marțelin zice, că de pe vrémé lui Zenon, să să fie tâmplat. Ce pentru ca să le pue piedică, au dat Longobardilor în Pannonia cetate Norion, și alte locuri mai cu tărie, și multă summă de bani, li-au dăruit; cari lăsind locurile, pre carile lăcuia, mai de nainte au trecut peste Dunăre în cea parte, și s'au așezat, aproape de Ghepidi; iară Ghepidi, (precum acela Procopie mărturiséște, carté 2, de războiul Gotthilor) ținé locurile pre lângă Singhedin, și pre lângă Sirmiu, între Dunăre, și peste Dunăre». Acastăș mărturiséște Ioarnand pentru Vandali, carté 3. «eu, zice, Dachia cé veché chem, caré acmu o știu toți că o țin Ghepidi, care țară iaste din potriva Misii peste Dunăre, și cu munții ca cu o cu-

Procopie acoloș.

Ioarnand pentru Vandali, carté 3.

nună ȳaste ȳncinsă, și aré numai doaă locurĳ de ȳntrat ȳntr'ansa și unul să chȳamă Bonfos; ȳară altul Thabas. Acéstă țară a Dachii de a cei véchĳ numită acmu, precum zisem, să chȳamă Ghepidia». Din hotărâré, care fac aceștĳ scriitorĳ pentru locurile carile au fost ȳiind o dată Ghepidiĳ ȳn Dachia, să cunoaște, c'au fost peste Dunăre de la Sirmium ȳnsus până la Singhidin, și toată Transilvania, căriĳa noi ȳ zicem Ardĳalul, ȳară alalte părȳ a Dachiiĳ, adecă Dachia măluroasă, și Dachia muntoasă, pre unde ȳaste acmu țara Muntenéscă, și a moldoveĳ, supt Iustinian ȳmpărat să fie fost tot subț stăpâniré ȳnpărăȳiĳ Romanilor. Așĳderé dintr'acelaș istoric Procopie cunoaștem, că Iustinian dezbatând de la Varvarĳ Dachia, o parte dintr'ansa cu cetaté Singhidinul, să fie dat Erulilor. Zice dară el ȳntr'acelaș cap: «ȳmpăratul câte-va locurĳ din Dachia au dat Erulilor, pe lângă Singhidin; unde și acmu trăesc, din cariiĳ uniĳ s'au scris, și ȳn izvodul oștenilor Romanĳ, și s'au numit federatĳ, adecă ȳn credință luaȳ. Pre lângă acésté, alte dovéde și mai țari, și mai fără prepus ne aduce acelaș Procopie ȳn carté și capul pomenit, puțin mai gȳos, că Loggobardiĳ, după ce s'au mutat peste Dunăre lângă Ghepidiĳ, precum mai sus am pomenit, ȳndată s'au apucat de gâlcévă cu Ghepidiĳ cesté să ȳ gonȳască de pre unde ședé, cea să nu-șĳ dé locurile. Ce Longobardiĳ fiind supt protecție ȳnpărăȳiĳ, au trimis la ȳmpăratul Iustinian rugându-să să le dé agȳutorȳu ȳnpotriva Erulilor. Viind dară la ȳmpăratul Soliĳ, cariĳ trimisése Longobardiĳ ȳntr'acesta chip să fie grăit. «Acésta socotéște, o ȳmpărate, că mai de nainte vrémé, când Gotthĳ avé Dachia supt dajde (adecă pe Procopie acoloș vrémé după peiré luĳ Valens, precum noi acolo am arătat), Ghepidiĳ ședé de céĳa parte de Dunăre, (adecă despre Panonia) unde mai de mult, cu toȳiĳ la un loc lăcuĳa; pre atuncé atăta frică trăgé de Gotthĳ, cât macar o dată Dunaré să trecă nu ȳndrăzniĳa, și părȳile carile peste Dunăre, macar că ȳnpărăȳiĳa le avé ca cum ar fi fost lepădate; ȳnsă ei mai ȳn lontru să ȳntre, frica Gotthilor ȳ opriĳa; ȳară după ce au avăzut, c'aȳ gonit din toată Dachia, pe Gotthĳ, și sinteȳ ȳnpiedecaȳ, cu alte războae, (adecă războaiele ce să făcé ȳn Italia, asupra Vandalilor), au ȳndrăznit spurcaȳiĳ aceșté, petȳutinderé a călca, ȳn hotarăle voastre,

Sirmiul au cuprins, o împărate! și pre Români îți trag în robie, și încă să laudă, precum toată Dachia, au dobândit. Solii dară Longobardilor acéste. Iară Solii Ghepidilor (căci și ei față innainté împăratului să pârâia), pentru ca să arate pe Solii Longobardilor mincunoși, și precum ei nu să laudă că țin Dachia, ce numai Sirmiu, cu o parte din Dachia; într'acesta chip cuvintele Longobardilor întorcé. Acum zice, o împărate! «fiind războiul între noi început, și singuri cunoșcându-s neputința, și slăbicîună, de ce au început căindu-să, și la voi alergând, silesc, ca împotriva a toată dreptaté, pentru dânșii Romanii asupra noastră războiū să începă; și aduc pricină, furii acéste, pentru Sirmium, și pentru alte une locuri de a Dachii. Dară încă atâte cetăți, și atâte provincii mai sint supt stăpâniré voastră, câte trebue să cercați, și alte năroade să puneți într'ansele să lăcuiască». Pentru părțile dară Dachii despre Panonia așa chîar arătând, precum puțină parte a Dachii Varvari Ghepidii, să fie fost fiind; Apoi întorcându-să spre Schithia despre maré négră, hotarale împărăției așé pune. Vosforul zice (carele iaste Azacul) cetaté, cu câți-va ani mai denainte (precum la cel din tău an a împărăției lui Iustinian din Chedrinos am arătat) supt stăpâniré împărăției Romanilor au vinit, de la cetaté Vosforului, până la cetaté Hersonul (acesta-î în Crâm cariă îi zic Turcii Curșuilū), caré stă în marginile mării, și încă mai de mult Romanilor iera supusă, tot locul între aceste doaă cetăți îl locuesc Hunii, (aceste-s Hunii, a cărora împărătésă Variza, și alt Crăișor ce scrie Chedrinos, că s'au fost și botezat, s'au dat sub oblastia împărăției), iar de la cetaté Hersonul (zice Procopie acoles puțin mai gîos, până la gura Dunării iaste cale de 10: zile, care locuri, tot Varvari (Hunii adecă aciia) le țin. Decî de acolo în coace pe apa Dunării, caré din munții Cheltilor isvoréște, și ștergând marginile Italiiei prin Dachia, Illiria, și Thrachia cură. ἃ παντα, μέχρι Βυζαντιον, τῶν Ρομάων βασιλέως τυχάνει ὄντα. Adecă: Toaté locurile acélé supt oblastia împărăției Romanilor sint; Acéste: dară mărturi, pentru Dachia noastră, pre acéste vremi, ne dau istoricii vremilor sale; de cât carile nu putem cunoaște, ce ar trebui mai chîar și mai curat a să înălége, precum Da-

Procopie de
razboiul Goti-
lor, carté 3.
cap. 4.

chia, ales cé măluroasă, și muntoasă, adecă țara Românescă, și a Moldovei (căci Ardialul numai Ghepidii l-au fost cuprins) supt Iustinian împărat, sub oblaștița împărăției Romanilor au fost, și încă peste hotărâle ei, și până la Azac, au fost fiind; însă pentru mai bună, și mai tare adevărînța, iată vom aduce, ca din izvod, toate cetățile, și turnurile, carile Iustinian împărat, s'au din vechi li-au tocmnit, séu de iznoavă li-au făcut, în părțile Dachiilor noastre, de unde fiete cine cât de înpotrivnic, să poată macar și peste voia lui giudeca, că de vrème ce supt Iustinian au fost atâté de multe cetăți cu Romanii lăcuite, și de la împărăție păzite, iată că de năbușala lui Attila, și a altor Varvari, cari au urmat, după dânsul, pustie n'au rămas, precum s'au greșit și Necula Costin logofetul, urmând niște istorici poate fi leșești; a căroră numere de abia să pot însămnă între alții a lumii istorici.

CAPUL IV.

Arată-să cetățile, carile Justinian au tocmnit, séu de iznoavă au făcut în părțile Dachiilor.

Acelaș istoric Procopie Chesariianul carté 4 pentru zidirile lui Justinian; Odânăoară zice, împărății Romanilor, pretutinderé pre marginile Dunării, multe cetăți, orașe, și cetățuși, unele din driapta, altele din stânga, auzidit, cu carile năbușirile Varvarilor oprîa. Apoi într'acéiaș carté, cap 5: cetățile și orașele carile în Dachia au tocmnit Justinian, ș'au făcut din temelie, într'acesta chip pomenéște: Pre lângă Dachia, zice, cură Dunăré, caré din parté den a stânga începe a despărți pre Varvari, iară den a driapta țin Romanii Dachia caré Πήγαιον, adecă măluroasă o chiamă (căci πῆγα Lătinéște să înțălége malul sau țărmurile apii, adecă în Dachia de pe țermuri Dunării) fost-au odânăoară zidit Singhidon, (acestuia unii zic Semendré, iară alții înpotrivă, zic să fie Seghedinul; alții așijderé Vidinul) și Octavum, carile-î cu opt mile mai ȝos de Singhidon. Innainte de la acésté au fost

Procopie carté
4. de Zidiri.

și Cap. 5.

cetate Viminachium; și așeș în malul Dunării cetățile Pincul, Cupul, și Novele; iar înpotriva Novelor de căia parte au fost Literata, (căriia mai prostéște îi zic Lederatul). De la acéste, și mai înainte urmază Castelele (adecă cetățui mai mici) Cantavazates, Smornes, Campses, Tanata, Zerne, și Duchepreatul; și alte multe mai mănunte, a căroră numere zice, Procopie, că le tréce cu condeul; însă pre toate pre acésté Justinian împăratul să le fie tocmnit și rădicat, scrie. După acésté zice, urmază cetate pre caré o chîamă Capul Boului, făcută de Traian Avgustul; (de pre acésta cetate socotim, țara Moldovei să fie luat Stema sa Capul Boului). De aciia iaste orașul cel vechiu ce să chîamă Zanes, iar de la Zanes nu departe iaste Cetățuia căriia îi iaste numele Pontes (adecă Podurile) și de unde să fie luat acésta cetățue numele de să chîamă Podurile, iarăș Procopie, într'acelaș loc arată. Traian zice Avgustul, neputând suferi, și nu după cinsté împărății a fi socotind, ca hotar să aibă împărățîia Romanilor, (vrând adecă împărățîia Romanilor să nu să închiză cu hotară), și să să hotărască cu apa Dunării, pentru acésta au păzit de au înpreunat malurile Dunării, cu pod. Fost-au zice Architectul, (adecă mai marele meșterilor) acestui lucru, Apollodor Damaschinénul. Atuncéș au pus Traian doaă cetățui, într'amândoaă țarmurile apei, din carele una caré iera de căia parte (adecă déspre Misia), au numit-o Theodora; iară alta, caré iera în țarmurile Dachii, au chemat-o Pontes; adecă Podurile, luând nume de pre lucrul ce făcuse; iară alte cetățî, carile sint de la acelaș Traian, însă mai pre urmă, făcute: sint Marepirgul, Suniana, Armata, Timena, Thodoropolis, Stisipirgul, și Alicanipirgul. Așîşderé orașul, ce să zice Adacfas (adecă la ape) Pirgonovorile, Lacopirgul, și cetățuia Dorticum. Așîjderé Turnul ce să chîamă Iudeul, și Pirgul înnalt; Orașul Gomves, și cetățile Oris Pas, Longhiniana, și Ponte Sercum). Acésté sint cetățile, zice acelaș Procopie, carile singur, Traian în Dachia li-au făcut. Justinian li-au prefăcut, și cu oștenî Romanî, pe vrémile lui pentru paza împărățîii li-au întărit. Însă trebue cu acésta a să ști, că Procopie, nu numără toate cetățile, carile au făcut Traian, și cu Romanî li-au înplut în Dachia; ce numai céle, carile Justinian li-au tocmnit: fiind de

vréme și de Varvarî stricate, pentru carile caută la Bonfin Decada 1: unde cu Ulpia-Traïana, multe alte a Dachii cetățî veî afla numărate, din carile, și noi unele mai denainte am pomenit, deosăbî de acésté cetățî, multe încă altele pomenéște Procopie în Misia, în Pannonia, în Illiria; și așeș până la Schithia, de Justinian făcute, și tocmite. Ce alalte ne căutând la tréba noastră, aicé vom arăta une Cetățî mai vestite, carile au tocmit, și cu slujitorî li-au întărit Justinian, în Misia și în Schythia, pentru ca unile cu altele să se poată păzi, și la vréme de nevoe a să agjutori. «În Misia dară zice într'acéiași carte cap 7:) în țărurile Dunării, treî cetățî de-arîndul sint: Saltopirgul, Dorostolus (acăsta-î Dristorul) și Sichidava, deciă ăaste cetățuîa Cusoris, și Cetățuîa Palmatis, și cetățuile Adina, și Tiliscon». După acésté mai adaoge Procopie cetățuile, carele au tocmit Justinian așeș în Schithia de Romanî ceî de demult descălecate și sălășluite. «Întăî Cetățuîa, caré pre vrémé lui Justinian s'au fost chemând Sf. Chiril; iară mai de nainte a fost cetate véche, care s'au fost chemând Ulmiton, caré câtă-va vréme mai de nainte fiind apucată de Varvariî Slavénî, îș făcusa într'ânsa lăcaș de tălhușag, apoi părăsind-o, de tot s'au fost răzsipit; cât numaî de pre nume s'au fost cunoscând; Pre acásta Justinian așeș din temelie au zidit-o; și cu acesta chip părțile acélé de prăzile Slovénilor păzite, și fără grijă li-au făcut». Lângă acesta aproape stă vestită cetate Ivida, (acéstă au luat nume de pe lacul ce-î zicem acmu noi Vidovul; caré sau cetate albă ăaste, sau alta mai aproape de lac, cu acesta nume; însă noi ce din istoricî a dosluși n'am putut, socotéla, la cetitorî lăsăm). «Peste acéstă ăaste Cetățuîa Eghistul; și în marginé Schithiiî Cetatea Almirin». (Almirin Elinéște să înțelége sărăturî, sau sărărié) cum zic Turciî Tuzla, care poate să fie Tuzla, care astă-zî ăaste în Crâm. Și aceste sint cetățile, carî dintr'acest istoric cunoaștem, că pre vréme lui Justinian au fost în Dachia, și prin țărâle Dachiiî vecine, tocmite, grijite, și cu oaste Românăscă întărite; de pre carele putem cunoaște fără prepus, cum Dachia pe acéstă vréme, supt oblas-tiă Romanilor au fost, și cu Romanî lăcuită.

Procopie.
De zidirile lui
Justinian
Cap. 7.

CAPUL V.

Arată-să pricina descălecăturii Craiiei Leșești, din némul Slovénilor.

Calviz la acesta
an.
Lét 465.

Létopisețul Slo-
venesc, în Pri-
doslovie, list 4.

Calvizie, și Petavie ascuțiți a annilor Istoricești sămăluitoři, din Istoriia Leșescă culég, precum pe vrémile lui Justinian, la anul pomenit, adecă: 551, Leh Slavonul, locurile Polonii, adecă a țărâi leșești, să fie cuprins; iară cuprinderé aceluï pământ, hronicul Slovenesc așé o povéstéște Slaveniï zice, cariï la Dunăre șezusă, câzind Romaniï asupra lor, și multe nevoi, și asuprele făcându le, ei s'au sculat de acolo, decî uniï din Slovénî s'au dus, și s'au așezat pe apa Visliï, și s'au numit Polane (Poloni), adecă cum le zicem noi Léși. Ce întâi de pre numele mai marelui lor Leh: 150 de ani au stătut Craiia supt acel nume Leh; iară apoi, la alții s'au zis Poloni, sau Poliane, sau Poliachî, de pre câmpie, numele ducând: Căci spre locurile la câmpî s'au fost întins; Ce de acésta a lungi lăsind, la cuvântul ce ne trebue să vinim. Din tâmplaré vrémilor, și consensul Istoricilor, curat se cunoaște, că Slavéniï, sau cum acmu le zic Slavuniï, după ce au ieșit după Bolgari, s'au vinit în părțile hotarălor împărătiï Romanilor, o parte să fie trecut Dunăré, la Misia, și la Thrachia, iară o parte să fiă rămas, pe Volohia, și pre alte locuri, pre maginé Dunăriï; precum arată și Procopie pentru zidirile lui Iustinian, Carté 5, că Slaviniï de multă vréme au fost apucat cetată Ulmiton, și s'au fost făcut loc de tălhușag, pre cariï apoi gonindu-i Romaniï de acolo, și întărind cetată, au făcut fără grijă părțile acélé, apoi Romaniï, (căvora ei anume Volohi le zic, să fie vinit asupra lor, și să-i fie gonit de la Dunăre, până i au trecut la apa Visliï, unde s'au așezat. Acești Romani, alții nu pot să fie, fără numai aciiaș, cariï în Volohia lăcuia, căci nici un Istorice nu aflăm să pomenescă, precum Iustinian au trimis altă oaste, și să fie gonit din Volohia sau din Dachia (precum îi zice mai denainte) pre Slavuni; ce câte războaie au avut Hatmaniï lui Iustinian, tot cu Slavuniï cei peste Dunăre trecuți, au avut; (Pentru cariï noi am zis), de unde chiar să cunoaște, că Volohi pentru cariï pomenéște Istoriia Slavénilor,

alții n'au putut fi, fără numai Romaniî cîi de loc, cariî au căzut asupra Slavunilor, cei ce-au fost rămas la Dunăre despre părțile Dachiî. Nicî puțină dovadă iese acestuia lucru, că hronicul Moldovenesc cel vechiu, pomenște de niște Rusi, é au fost lăcuind la Sucăvă, și la Bae, mai denainte de viniré lui Dragoș Vod de la Ardél; care Rusi încă alții nu pot fi, fără numai rămașița acelor Slovénî de Romaniî din Volohia, goniți, cu cariî prin multă vréme Romaniî în Volohia trăind, multe cuvinte Slovenești, în limba sa au amestecat; precum și acmu să amestecă. Așijderé acei Slovénî, ce au rămas atunci, precum nu stăpânitori, ce suppuși podani, Românilor să fie rămas, să dovedește, că și astă-zî Boerimé țărâi de sus, mai mulți mojiî podani ruși au, de cât de alte némuri. Ce pentru podaniî Moldovei, avênd noi deosebit ȕis, în Descripția Moldovei, aici mai mult nu avem a zice; fără cât numai, acésté pre scurt pomenim, pentru ca să să adevéréscă, că Sclovuniî, de pe marginile Dunării, de Romaniî, în Volohia trăitori, au fost goniți, iară nu altă oaste Româniască, să fie fost, că de ar fi fost, ar fi poménit Istoricî, precum au pomenit pentru oștile, și războaiele, carile s'au tâmplat, cu Slavei cei peste Dunăre trecuți. Așijderé, să adevérim, precum macar că Istoricî Ellinești și Lătinești pentru statul Volohiî pe vrémile viniriî Sclavonilor, mai mult nu pomenesc, de cât carele noi în céle trecute am arătat; însă Sclovoniî cei goniți de Volohi, de la Dunăre, și de nevoia, care au păzit de la dânsî, în Letopisețile sale, nepomenit n'au trecut, cu caré neclătită, și nebiruită dovadă iese, precum, Romaniî din Volohiia, macar că de la împărăție puțin agiutorîu a avé ar fi putut, căci precum am zis, toate oștile împărătiî țera cu Veli-sarie în Italia, asupra Vandalilor, și a Gotthilor; însă ei singuri nu numai de Varvariî, ce le căzuse asupra s'au putut feri, ce încă îndatăș biruindu-î, de pre locurile sale i-au gonit, și ȕașes nici pre la marginile hotarălor loc dându-le, tocma până la Visla i-au gonit, ce acésté toate încă mai tare s'or dovedi în cursul hroniculuî, înainte; carile la locul său să vor aduce. După acésté Iustinian, lét 565 Noemvre: 13, au murit: după ce au împărățit ani 38, luni 3, sau cum alții numără luni 7, zile 10. în locul lui urmând Iustin Cororopalat, născut din sora lui Iustinian, de moșie Thrac.

Hronicul cel
vechiu la Uré-
che Vornicul în
Pridoslovie să
pomenéște.

Evagrie, cartă
4, cap. 40: și
carte 5, cap. 1.
Nichifer,
car 17, cap. 31.
lét 565

CAPUL VI.

Dovedește-să traful Romanilor în Volohia, de la Iustin, până la Mavrichie.

Iustin Thracul. Iustin, au fost nepot de frată lui Iustinian, și în Boeriia ce să chema Curopalat, adecă purtătoriu de grija Curții; poate să să înălțagă, că Postelnicul cel mare în țara Moldovii. Stătut-au la împărăție la anul pomenit. Ce în 12 ani ce au împărățit, cevaș de pomenit, spre părțile noastre nu aflăm mai vartos, că pe aceste vrémî, împărăția Romanilor doaă boale gréle avé: una ȧera slabă și bolnicioasă firé lui Iustin, carile mai mult bolnac fiind, de abia de să arăta vre-odată la nărod, cu carele pricină, răii dirégătoriî împărăției, rău puterile împărăției slăbiia; Alta, că Artaban împăratul Persilor, nime împotriva ȧeșindu-l, cum îi ȧera voia, așé prăpădiia, și sfărma toate țările răzsărituluî; cât și zidurile Antiohiei la pământ li-au pus, și mulțime de Romanî în robie au dus. In vrémé acestuia împărat, precum din Istoriile Arăpești culégem, Lét 570, născutu-s'au puul viperii, părintele minciunii, fiul întunéreculuî, înpe-lițat chipul Diavoluluî, Silța Sataniî, Gura Tartaruluî, ucigașul Sufletelor, vrăjmașul adevăruluî, ocară Lumii, Cinsté musulmanilor, Ppseudoprofitul Muhammed, carile din suflaré, și șopta Sataniî, au scornit légé, și carte Curanuluî, căzut-au di pântecile mâne-sa în luna, caré să chémă arăpește Rabie a doua, în 12, caré după socotéla lunelor noaă obicîuit cade în 5 a lui Mai în zua a doa, a săptămâniî, adecă Lunî. Iară Iustin împăratul au murit la anul 578 Oct: 5 zile, după ce alesése singur în locul său să fie împărat Tiverie Anichie Constantin. Tiverie încă au împărățit ani 4; și cu mijlocul lui Mavrichie hatmanul (carile mai apoi au stătut împărat) mari biruință au avut asupra Persilor, și toate cetățile, câte apucasă au întors; Iară Lét 582 ȧamplându-să boală, din niște Tidve ce mânacasă, au murit, Avgust 14 și singur în 10 a lui Avgust pe Mavrichie hatmanul îl făcusă Chesari, și în 13 a lui Avgust ș'au dat pe fiică-sa pe Constantina după dânsul, puindu-l Avgust. Iară în vrémile acestuî împărat spre părțile Crivățuluî, ce-va lucrat, la scriitori nu aflăm,

Evagrie, carté 5
cap. 1 până la al
patrule.

Evagrie, carté 5
5, cap. 9. și
Chedrinus.

Ebulterrah
Lét 570.

Muhammed.

Lét 578.
Evagrie car.
5, cap. 4.
Tiverie.

Lét 582.

însă nu putem a trece cu condeul a pomeni din Zonaras, Carté 14 Cap 11, și în 12 carile serie, precum Hagan Voevodul Avarilor, au cerșut de la împăratul Tiverie meșteri, pentru ca să-i facă feredée, cari împăratul trimițându-i, el au silit pe mesteri să-i facă pod peste Dunăre; pentru ca fără grijă să poată trece apa. Apoi luând cetate Sirmiul, și alte cetăți a Illirii suppuind, au cerșut de la împăratul să-i mai adaogă 80 miș de Galbeni către 20 miș ce lua mai înainte. Ce acesta a lor mândrie, după ce au stătit Mavrichie, la împărăție, li-au ieșit pe nas, precum îndată vom arăta.

CAPUL VII.

Dovedește-să traiul Romanilor în Volohia, supt Mavrichie, și Hagan Domnul Avarilor.

Mavrichie vestitul în Hătmănie, și încă mai vestit în împărăție după nărocite războaie, și biruință, carile au dat asupra Persilor, și asupra lui Hagan Domnul Avarilor, carile și până la Tarigrad, vinisă, și multă răutate împărăției adusese, apoi lét 594, trimis-au pe hatmanul Priscus, asupra Slovenilor, cari iera în Trachia, mare omor într'ânșii făcând, i-au scos din toată Thrachia (cari mai pre urmă an trecut în Ghermania, precum Sabellicus mărturiseste); Ce nici, cu atâta lăsindu-să, la al doile an i-au gonit, și peste Dunăre, și multă dobândă luând de la dânșii, au trimis la împăratul Mavrichie. Iară el au mers la Iernatic, cu toate oștile peste Dunăre, pentru ca mai tare să păzască acele țări de jacurile Varvarilor. Aicé ce mai deschisă dovadă trebue, pentru dovada traiului Romanilor în Volohie, că macar că istoricii anume nu pomenesc pentru Volohia sau Dachia, ce nupai ce zic c'au rămas cu oștile pentru paza țărâlor peste Dunăre; însă aivăe iaste, că nici locurile pustii au stătit să păzască, nici în locuri fără oameni, și fără lăcuitoi, ar fi avut unde ierna, nici în părțile Pannoniiei să fie iernat, să poată înțalége, căci Pannonia acmă de mult iera în mânilor Bolgarilor; iară cé mai mare parte o tiné Haganul, cu Avari săi; carile precum din Theofil Samocatis cunoaștem, și pe Sclavoni îi avé supt ascultare sa,

Mavrichie.

Lét 594.

Istoria Miștelana, și Chodrinos.

Samocatis carte 6, cap. 8. și car 7, cap. 7.

de i stăpâniia, și cu dânșii corăbiî pe apa Savei făcê; de unde aîavé îaste, că Priscus peste Dunăre, nu aîuré, ce în Volohia au fost iernat. Așijderé din pomenitul istoric mare dovadă avem; că pre vremile lui Mavrichie, nu numai Dachia, ce încă și Schythia (spre părțile carile acmù Crâménii și Bugegénii trăesc), supt stăpâniré împărășii au fost, și Hatman acelor părți Baduarie, Istoricul anume însămneză, iară oștile au stătut tot peste Dunăre șese ani, precum mai gos să va arăta.

Samocat cart
8 cap. 10.

CAPUL VIII.

Acéstaș să dovedêște supt acestăș împărat.

Lét 597.

La anul 597: Scriu istoriile mestecate, precum Priscus hatmanul, cu îndesăturile unor nepriiatinî ai săi, căzută în oare-care prepus de viclesug la împăratul, de care lucru Mavrichie, la Tarigrad chemându-l, au trimis în locul lui pe un Petăr, ce acesta în vânătoare cu calul, denainté unui gligan fugind, s'au lovit cu picorul de o truchină de copaciu, și frângându-și picorul, de grijé oștii puțin, și mai nemică purta, de caré auzind împăratul, iară au trimis pe Priscus peste Dunăre la oști; Ce până a merge Priscus la oști, Slovénii auzind, că hatmaniî din oaste lipsesc, și nici o orânduială între dânșii îaste; apoi, pre ascuns, și Hagan voe, și îndemnare dândule, la anul pomenit, cu mare năvală în Trachia au intrat; și precum li-au fost voia au prădat-o; Ce sosind Priscus, cu oști, nu numai căci că Slavei s'au tras înapoi, ce încă peste Dunăre cu oștile trecând, cale de patru zile, în hotarâle Avarilor au intrat pentru caré trimițând Hagan la dânșul Soli, l-au întrebat, ce ar căuta pre locurile lui: Priscus i au răspuns; precum altă nu cercă, fără numai vânat. Acésta Hagan stricaré păcii înțelegând, la anul 599 oștile strângându's, au intrat în Dalmația; Ce trimițând Priscus o samă de oști, pentru ca să ia veste mai bine, dându-le nărocul mână, fără veste pre prădătorii lui Hagan lovind, au scos plianul cât apucasă. Hagan la anul al doile încă mai mare gătire făcând

Samocat car 7,
cap. 7, și carte
7 cap. 12.

Lét 599.

Samocat acoloș
și Chedrinos.

Lét 600,

au intrat în Trachia, și în Misia. Romanii cu multe bătăi mai ușoare biruiți fiind, Mavrichie intratăta spaimă vinisă, cât să ispitiia, să lasă Tarigradul, și să fugă, ce apoi solî de pace trimițind, s'au tocmît cu gîuruință de 40 mii de galbeni de aur, să dé pe an; într'acesta cbip atuncé Mavrichie cu bani, vrémeși nevoia cumpărând lét 601: Comentiul hatmanul oștilor Misii. și Priscus Hatmanul cel mare la Dunăre, tóte oștile la un loc împreunând, pentru ca să-ș spēle rușiné, caré în anul trecut pățisă, fără știré și poronca împăratului au trecut Dunăré asupra Varvarilor, de care înțelegând Hagan, mai îngrabă au trimis doi sicóri aî lui, cu o samă de oști; și așes în manul Dunării războiu dându-ș, fură Varvariî biruiți, pre loc patru mii morți căzind. A doa zi altă oaste proaspătă, împotrivă ieșindu-le, Ț-au bătut și pe aciia; din cariî au perit noă mii: A trie zi singur Hagan, cu toate oștile sosind, groznic războiu s'au făcut, ce cu vârtuté Hatmanului Priscus, boțind pre Varvari în balta, ce Țera acolo, ca la 14 mii împreună cu trii sicóri a lui Hagan, înnecați au perit. Hagan cu mare primejdie, la apa Tisiî au scăpat; unde Țarăș războiu de iznoavă tocmind, Hatmanul, încă după izbândă s'au luat cu oștile în urma lui Hagan, și la Tisa agîungându-l, Țarăș războiu vrăjmaș ș'au dat; Ce și acolo Varvariî acéiaș păpară au mâncat; Deciia Priscus sfârșitul biruinții a pune vrând: o samă de oști, ca la patru mii, au orânduit să triacă mai pe sus, apa Tisiî; cariî după poroncă făcând, au intrat în satele Ghepidilor, (aceșté încă lăcuia peste Tisa, între Dunăre, supt stăpâniré lui Hagan) și mai mulți de 30.000: omorând, cu nărocire, Țar au trecut apa înapoi la Priscus, Țară Hagan nici cum atáté bătăi în samă băgând, de iznoavă, pe apa Tisiî oștile ș'au cules, și sau de tot să pîră, sau să izbândiască, de rezboiu s'au apucat. Ce vitejiia Hatmanului, și a Romanilor, și acéstă vrăjmășie călcând; Varvariî cé de pe urmă prăpădenie au luat, că fără număr de mulți au perit, și în apă s'au înnecat; Țară vii prinși au fost Avari 3.000: de alți Varvari amestecați 6.200: și Sclavoni 8.000: A lucrurilor supt împărățiia lui Iraclie tâmplote, scriitoriu Theofilactos Samocatis, frumoasă și împreună și vârtoasă mărturie ne aduce, precum Avariî, Sclavoniî, Ghepidiî, și alte némuri varvare, de carile s'au po-

Lét 601.
Samocat carte
8, cap. 2. și cap.
8: și Chedrinos

menit; toate mai sus de Volohia să fie lăcuit; și în părțile țărâi Ungurești de sus să să fie răvărsat. Scribe dară pomenitul Istoric,» «precum Petăr Hatmanul lui Mavrichie, trimis fiind pentru paza peste Dunăre, și sosind la cetățuia Palastolon chemată, acolo au auzit, precum Varvari, cu Voevodul Apsihon, s'au fost strângând de cea parte de Dunăre, împotriva Cataractelor. (Acéste siut prăgurile Dunării), decî sirguind într'acolo, s'au apucat cu Voevodul lui Hagan, a vorovi pentru pace. Ce Apsihon s'au văzut de condițiile păcii a să depărta, de vréme ce silița să ia Cataractele de la Romani, și așé să să facă pace, care lucru neputându-să face, de iznoavă s'au înnoit sfada între Hagan, și între împărăție». Socotiască acmu orî-cine ar fi într'altă socotela înprotivnică, că de vréme ce Cataractele Dunării au fost în stăpânire împărăției Romanilor, și de acolo până la Schithia, precum mai sus am pomenit. Ce socotială împotrivnică, mai poate încăpé? precum Volohia noastră, cu Romani să n'au fost sălășluită? și precum și Misia, și Thrachia, iera cu oștile Românești plină, căci și pentru ce n'ar fi fost și Dachia? Ce pentru căci cu pomenire anume să tréce (macar că socotela nici cum nu lasă), poate încă prepus să rămăe; Ce va vidé înaintea cititorului nostru, că precum aicé suppunem, așé să va și dovedî, că precum alte némuri preacéste vrémî în Volohio să fie lăcuit, scriitorii nu pomenesc, așé mai pre urmă anume, în locurile lor să fie trăit, îi arată; și după canonul adevărului, din povestire celor mai de pre urmă; tăcéré celor dintâi, dovedesc; căci nu pentru căci acolo lăcui-torii n'au fost, ce pentru căci pricină nu li s'au dat, (căci în Volohia într'acestora vrémî războaie n'au fost), n'au scris, să cer-căm dară înaintea.

CAP. IX.

*Acăstaș să dovedește, de la acestaș împărat, până la Foca, ce-i zic
Tirannul.*

Lét 602.

In cursul anilor 602: Mayrichie au scris poroncă la Petăr Voevodul; pentru ca apropiindu-să țarna, să să rădice cu oștile,

și intrând în părțile Sclavonilor, mai bine să să hrănească, slujitori
din pământul nepriștinilor, de cât din Provinciile împărătești; Ce
acest iernatic socotind oaste că le va fi cu greu, și cu primejdie,
poronca împăratului să asculte n'au vrut. Împăratul poronca la
Petăr îndoin, și întreind, îi silie numai să între la iernatic a-
supra nepriștinilor. Oaste împotriva stând, și rugămintă ce trimi-
sese la împăratul, nici cum trecându-li-să; cu toți au rădicat
Cap, și îndată au strigat să le fie împărat Foca Sutașul, (care apoi
s'au numit Tirannul). Foca încă de demult una ca acesta pân-
dind, îndată s'au pornit cu toată oaste spre Țarigrad. Mavrichie
văzind că asupra a toată oaste, n'are nici o facere, au fugit din
Țarigrad la Halchedon. Foca intrând în Țarigrad în anul po-
menit, în luna lui Noemvri, Senatul și Patriarhul Ioan, l-au prii-
mit împărat, și a tria zi l-au și coronat. Ce drépte și necunoscute
gîdățele lui Dmnăzău, vrând dezrădăcinare nu numai a împă-
răției, ce și a toată familia lui Mavrichie, ce face? încoronație
împăratului făcându-să goceră, și Donaimale prin cetate, după
cum iera obiceiul, și înglotindu-să mai mult nărod pe ulițe, Foca
au trimis să-i potoliască; nărodul au început a zice: Că Foca
obiceile cetății nu știe, și așé să nu facă; că Mavrichie încă iaste
viu; Foca auzind acéste cuvinte, îndată au trimis, și au dus pe
Mavrichie de la Halchedon, (Halchedonul iera, unde acmu iaste
satul, căruia îi zic Turci, Cadichion împotriva Visantiilor peste
Boaz), și întâi înaintă ochilor lui, i-au omorât trei ficeră, apoi
și pe dânsul, în 27 a lui Noemvrie. Cu mare răbdare, împotriva
a atâte tirăni au stătut Mavrichie, nici alt cuvânt din gura lui
s'au auzit, fără numai: Drept iesești Doamne, și dreptu-
i gîduțul tău; încă Mamca, care ține un cucon de pișă, ascun-
zind Cuconul împăratului, au fost dând pre al său. Ce Mavri-
chie hesufferind să omoară altul, în locul fiului său; au des-
coperit singur, precum acela copil, nu iaste al său, ce a
mamcăi. Împărățit-au Mavrichie an 20: lun 3. Foca precum
tirănește la împărăție intrase, așé tirănește au purtat-o 8: an.
In vremile lui, ce-va în părțile noastre clătit, nu aflăm; Iară la
anul de la Domnul Hs: 610: Senatul, și tot nărodul ne mai pu-
tând sufferi tirăniile lui, și văzind că cu blăstă(mă)țiya lui toată

Foca Tirannul

Samocat carte
8, cap. 11. Pavel
Dinon carte 17,
cap. 52 și Zo-
naras și Che-
drin.

Lét 610.
Istoria ameste-
cată in Iracie.
Nikhifor car 18,
cap. 26, și Che-
drinos.

împărăția cade la răzsipă, (căci și Persii acmu Ierusalimul, Eghyp-tul și Alexandria luasă, și până la Halchedon vinisă) s'au sfătuit, ș'au chemat într'agîtor pre Iraclie cel bătrîn, Guvernatorul Africâi; el nevrînd singur să vie, au trimis cu vase, pre fiul său Iraclie, care sosind la Țarigrad în luna lui Octomvrie: în limanul din lontru, au prins pre Foca. După ce l-au prins, întăi l-au înbrăcat în haîne mojicești, apoi l-au tăiat mînule, și picioarele, și părțile bărbătești, și decia și capul; iară stîrvul arun-cându l afară, slujitorii l-au ars în foc, ș'au stătut la împărăție Iraclie, fióorul lui Iraclie, încoronindu-să împărat, într'acelaș an în luna lui Iulie.

Zonaras
carte 14.

CAPUL X.

Dovedește-să traiful Romanilor în Volohia de la Iraclie până la fiul său Constantin.

Iraclie.

Cînd au stătut Iraclie la împărăție, puterile împărăției cu ti-răniia, și ne dumnăzăire Focăi, atîta de stropsite, și de oștēniî cei vechi, și de ispravă atîta de sārăcite iera, cāt precum mār-turisēște Zonoras, Iraclie făcînd cātare, débiiă aū aflat numai doi slujitori din cei ce făcuse Mavrichie, cu care pricină Persii despre Asia, Tătarii despre Evropa, multe și nesuferite călcă-turi făcuse în hotarale împărăției, cu carile macar că Scriitorii anume nu pomenesc, iaste a se cunoaște că și părțile peste Du-năre, fără mare tulburare, și neodihnă să nu fie fost. Acéstē din vrēmile Focăi clătite, și ijdărâte amestecături, și slăbănogite pu-terī, Iraclie a le tocmi și a le întări, cu tot dedinsul nevoință puind, întăi au așezat lucrurile despre Evropa: pacē cu Hagan Domnul Avarilor făcînd; Apoi în anul împărăției sale, al 12 le, carile iaste de la mîntuire lumi. 622 anī, clătindu-să cu oștile din Țarigrad, asupra lui Hosroie, au trecut la Asia; Ce întăi cu multă rugămēnte de la Persi pace poftind, Hosroe, (acesta nēm de împărați Persești la Hronicul Persesc Mirhondi să cheamă Hușrev), l-au răspuns; precum într'alt chip, cu dāns pace nu poate să facă, fără numai de va tăgădui pre Răstignitul a fi Dum-

Pavel Diacon
car 18 Theofa-
nis. Chedrinos,
Nota 179.

năzău, și să se închine soarelui, cui se închină și el. Acest feliu de trufașă, și spurcată pace, credincios sufletul lui Iraclie nepu-
tând priimi, toată nedejde în mila lui Dumnăzău, și a procuratei
Ficoarei puind, cu rugămente, (macar că cu multul mai slab
iera în puteri), însă fără nici o îndoință au purces asupra lui.
Și atâtă lovind și stricând oaste Persască, care iera trimisă în-
nainte-î, cu Sarvar Hatmanul, apoi la al doile an, Lét 642, cu
sângur Hosroe lovindu-să tare l'au bătut cât de abila el cu pu-
ținei oameni au scăpat. Hosrois după ce au pierdut războiul, și
văzind că Iraclie, cu mare biruință purcede înaintea, el au tri-
mis soli la Bolgari, la Slavoni, și la Hagan Domnul Avarilor,
îndemnându-î, ca și ei, să scoale înpotriva lui Iraclie, și măr-
gând să încungîure Țarigradul; și arătându-le precum pre lesne
îl vor izbândi, de vreme ce toate oștile Romanilor sunt trecute
la Asia. Cătră acésta multe daruri trimițindu-le, mai multe le
gîuruia. Ce Iraclie, ca un bun chivernisitor, oștile în trei bulucuri
împărțind, o parte au trimis la Țarigrad, o parte au dat supt Co-
menda frăține-său lui Theodor, iară o parte au ținut cu sine.
Acésta cu bună inimă priimind Hunni (precum le zice Zonaras
Carte 14 Cap 16) sau Avari, precum le zice Gheorghie Chedrin
la semnul 177) luând cu sine pe Slavini, și pe Ghepidi, fără
veste au intrat în Trachia; și nicăurî oprindu-să, din toate păr-
țile au încungîurat Țarigradul; Ce sau cu vrednicia Hatmanului
lui Von, (precum va Zonora), sau cu agîtorul pre curatei Fi-
coare de la Vlaherna (precum va Chedrin), caré în chip de împă-
rătésă foarte frumoasă, înpodobită cu mulțime de alte fete tinere,
și aľave din mănăstire afară ȳșind, și pre lângă șanțurile ce-
tății prinblându să, Varvari au socotit, precum într'adevăr ȳste
împărătésă, și așé dând năvală să o apuce, cu nevăzute putere,
atâta s'au tulburat și s'au amestecat, cât ei în de ȳ ne spusă
moarte, și prăpădire, ș'au făcut, din cari puțin, cu Domnul lor
(scăpând) cu fuga, au scăpat. Intr'acéstă a Țarigradului încun-
gîurare, zic să să fie făcut rugile Acathistul. Avut-au Iraclie și
Turcii, la Asia cu lăfă aduși, ca la 40 mi, cari atâtă multă stri-
care au făcut Persilor, apoi violenind pe Iraclie, în vrémé răz-
boiului l-au părăsit, și s'au dus de unde vinisă, adică de la

Lét 623.

Lét 624.

Zonaras
carte 14, cap 16
Chedrin.

maré caspiiî, peste munţiî Cavcasuluî. Ce Iraclie şi acesta în samă nebăgând, tot au întrat încă mai în lontru în împărăţiia Persilor, Lét 626; iarăş ş'au dat războiul cu Razatis, hatmanul Persilor. Stătut-au războiul din răvărsatul zorilor, până la 9 căsurî de zi, şi iară Persiî fură biruiţi; şi până la Lét 628 nu numai cât toate ţărâle şi cetăţile, carile Persiî apucase, au răscum-părat, **ce încă şi scaunul** Persilor au dobândit. Minune scrie Chedrinos, de zice, precum numaî din fierile, carile Hosrois avé prin livézî pentru privala închisă, să să fie săturat **toată** oasté, cât au şezut acolo. Aşé Iraclie şese anî din Persie n'au mai ieşit, în toate părţile biruind, şi izbândind; până s'au tămplat moarte lui Hosroe, în locul a căruia stând la împărăţie Sirois, s'au plecat la rugăminté de pace. Iraclie încă sătul de biruinţă, aşezind hotarâle împărăţiîi toate, precum au fost mai denainte, şi luând şi sfânta Cruce, pre care Domnul s'au răstignit (căci când luase Persiî Ierusalimul o robisă), au făcut cu Persiî pace, şi cu mare pocvală s'au întors la Țarigrad. După atâte laude de biruinţă, şi de creştinătate ce avé Iraclie, mai pre urmă rău sau ocărât la bătrânéţă, în Ierésa Manothelitelor căzind, şi pre alfi Pravoslavnici către acéstă nebulie silind, şi aşé urgiia lui Dumnăzău asupră-ş, şi a toată împărăţiia pornind, el cu gré boală de Idropică au murit, Lét 641 mart: (sau cum va Calvizie) mai 11 după ó-au împărăţit anî 30 luni 10 (sau cum va Patavie luni 4 zile 6; séu cum însămnéză Rieţiol în Hronicul mare, luni 5 zile 8; iară împărăţiia de la vrémile lui înnainte, cu spurcată descăliia lui Muhammed Psevdoprofituluî, şi mai mult cu vitéze armele lui, şi următorilor lui, tare au început a se struncina, şi din toate părţile a se scutura, cât deciia Serachénî, şi păgânătaté lor, cu neîncetat pas, tot înna-
inte au păşit, până au sosit lucrul la mişeliia, şi mizeriia, caré acmu cu toţiî, o plâng, şi de să va mai întoarce vre odată plân-sul acesta în răs, şi bucurie, unul Dumnăzău ştie, carele în mâna sa au închis cunoştinţa vrémilor, şi a anilor. Deci Iraclie, fiind la vârsta de 66 de anî, murind, au rămas la împărăţie fiu seu Constantin.

Lét 626.

Lét 628.

Lét 641.

Patavie Parte 1
carte 7. cap. 13.
Rieţiol în Hroni-
cul mare, la
acesta an.

CAPUL XI.

Acastaș să arată de la Constantin fiul lui Iraclie, până la Constantin Pogonat.

Constantin după ce au statut la împărăție, mai mult de patru luni n'au trait; căci intrând în vrajă cu maștîhă-sa Martina, zic unii să-l fie otrăvit. După ce au murit Constantin, au apucat împărăție Martina, cu fiul său Iraclion; ce și acesta nu mult au îndelungat, plata ce i s'au căzut, că după 6 luni Senatul înțelegând, că ea să fie otrăvit pe Constantin, au prins-o și tăindu-î limba, au trimis-o la izgnanie. Așijderé lui Iraclion l-au tăiat nasul, și l-au băgat în mănăstire, și au rădicat la împărăție pe Constans fióorul lui Constantin nepotul lui Iraclie, Lét 642 în luna lui fevr: Acesta Constantin ca la 27 de ani au împărățit. În toată vrémé împărăției lui, ceva să să fi lucrat în părțile despre Crivăț, lucru de însămnat nu pomenesc, căci Serachóniî supt halifélele lui Muhammed, la Asia tare întărindu-să, multe locuri și cetăți ale împărăției Romanilor cuprinzind, (căci acmù și Ierusalimul luase), pentru acéia toate lucrurile céle mai gréle într'acolo să purta, fără numai dintre scriitorî pomenéște Chedrinós, Cap: 189, precum Lét 657 Constans împăratul, au mărș cu oaste asupra Sclavinilor, și cu nărocire izbândind, multă pradă au scos din țara lor; de unde macar că nu cu aľavé do vadă, ce de crezut ăste, că biruință având împăratul asupra Varvarilor, părțile Volohiî în pace să fie trăit. Iară cititorîul nostru, puțin îngăduitorîu fiind, îi gîuruim, că în cursul hroniculî în nainte îi vom dovedi, că pre acésté vrémî, pre carile Istoricî ne pomenite le trec, și pentru părțile Volohiî tac, alți l-au pomenit, și precum pre locurile sale, să fie fost trăitorî Romanî din Volohia, arată. Iară Constans împăratul, Lét 668 Iulie 15 fu ucis în feredeu, lovindu-l un Andreî, fióorul unuî Troilo, cu tasul cel ce să spală în cap, în cetate Siracusî, unde pre atunci să afla. După moartea împăratulî, oșténî pentru ca să nu fie fără împărat au rădicat pe un Mizizie (de némul lui Arman fiind)

Constantin Nichifor, Theofanis. Istoria amestecată car 18, capul de pre urma. Martina și Iraclion.

Constantin nepotul lui Iraclie. Lét 642.

Zonaras carte 15 cap. 19 Chedrinós sámnul 176.

Lét 657.

Lét 668.

Mizizie séu Mizentie.

la împărăție, în carile altă vrednicie nu ȳera, fără numai căci ȳera prea frumos la față, și la stat, ce Constantin fiul (lui) Constans, auzind de moartea părintelui său, și de împărăție, precum Mizizie (său cum alții îi zic Mizentie), tirănește au apucat-o, s'au sculat cu Donoimaoa de la Țarigrad, și mărgând la Sichilie, acoloș, și pe tiran au omorât, și toată împărăția Apusului așezind, și oasele tătâne-său purtând, s'au întors la Țarigrad fiind fără barbă când s'au dus, iară la întors viind, ȳera cu barbă lăsată; pentru acēia ȳ-au zis Pogonattos, adecă Bărbos. Perit-au Constans în anul pomenit Iulie 15, după ce au împărățit anī 27, său precum socotește hronicul cel mare, anī 25 lunī 6, zile 5.

Theofan și Chedrin aceoș.

Patavie Parté 1. carté 8. cap. 1.

CAPUL XII.

Arată-să Volohia supt Constantin Pogonat, apucată de Bolgarī, însă nu mult ținută.

Constantin Pogonat. Iét 678.

Theofan și Chedrin.

Iét 679.

Până la al zécele an, a împărății acestui împărat, carile ȳaste de la nașteré fícoarei 678, Istoriciī sint dați a serie războarele, și nevoile, carile trăgé împărăția, cu vrjmaș și păgân némul a Serachinénilor, iară la anul pomenit, Condeiu, și în parté Evropiī, întinzindu-și, scriu, precum Bolgarī, cariī de pe apa Volgăi, numele își trag, despre părțile Crivățului, și despre locurile mării négre, în Thrachia au năpădit, și oasté, caré împăratul împotriva lor trimisése, au biruit. Ce împăratul fiind dat după grijé lucrurilor Besericești, și fiind să strângă Sinod, ȳ-au căutat să cază cu dânșiī la pace, gĩruindu-le și dare pre an. La al doilé an, iarăș aciīa Bolgarī trecând Dunăré, și vrând acmū să se așeză cu totul în Bernis, împăratul iarăș au trimis oaste asupra lor; ce tot cel de an năroc au afflat Romaniī; căci Hatmaniī ȳiind pre Bolgarī în samă de nemică, și ei acmū apucând locurile céle tarī, prin munți, fără multă nevoe au biruit pe oasté împăratului, pentru caré împăratul iarăș căzind cu dânșiī la pace, s'au așezat lucrul: însă după plăcéré Bolgarilor. Iară după ce s'au așezat lucrurile despre parté Bolgarilor, s'au mutat oșteniré

spre Asia, împotriva Serachénilor, cariî nu numai multe țări, și cetăți luasă de la împărăție, ce încă și Țarigradul șapte anî încunjurat l-au ținut, ce mai pre urmă cu aîave așutorul Précuratei Ficoarîi, atâta au suppus pe Serachénî, cât s'au legat să dé pe an 365 miî de galbenî: 50 de suflete oameni și 50 cai Chioheîlénî, și cu acesta mijloc au făcut pace în 30 de anî. Supt acesta împărat istoriciî Grecești în istorie Țarigradului, ca cum ar pune țénchiul, pentru numele Dachiî a pomeni, până la împărăția lui Vasilie Bolgarocton tac; apoi iarăș supt numele Vlahilor, de Romanîi din Dachia încep a pomeni; însă din Istoricul Zonoras putem cunoaște, că pe acésté vrémî, nîamul Bolgarilor spre acésté părți întărindu-să, nu numai să fie stropșit, ce încă și cuprins țărâle împărățîiî, precum dincoace, așé și dincolo de Dunăre. Aceștei dară tâmplări, Istorie Zonoras carte 14: Cap 21: așé o scrie. Βουλγάροι τὰς Ρωμαϊκὰς χώρας, τὰς πέραν τοῦ Ἰστροῦ, Adeacă: «Bolgariî zice, în țărâle Româneștî, céle de peste Dunăre, răvârsatî, pustiind; împăratul (Constantin) s'au gătit, și pe mare și pe uscat să le iasă Innainte, și așé cu mare Dunaimă de corăbiî purcegând pe maré négră, au intrat cu oaste în sus pe Dunăre. De acéstă a împăratului gătire, înspăimântându-să Varvariî, s'au tras într'un loc tare, carele cu pământ și cu ape îera încunșurat, și acolo ședé. Intr'acé vréme lovind pe împăratul gré duréré de pîcoare, și lăsind numai pe Hatmaniî săî cu oștile, el au trecut în éasta parte la Mesâmvrîia, pentru ca să-și facă liacurî la feredée. După despărțîré împăratului de oaste, au intrat în oaste o frică și o spaimă ca acéîa, cât de nime goniți fugîia, carile încotro puté. Varvariî acésta văzînd, înbărbătându-să, cu mare îndrăznîală s'au luat din dos a î goni; pre mulți omorând, și numai puținî prinzînd, și așé apoi, și Dunăré după dânsîi trecând, ș au aședat șétrele în pământul Romanilor; nicî deciîa sau mai părăsit, tot de-a una țărâle Româneștî a pustii, pentru caré au căutat împăratului, cu dânsîi să facă pace, și cu mare ocară împărățîiî s'au legat încă și dare pre an să le dé. După acéstă tâmplare deciîa lucrurile în pace au stătut, până în săvârșîré lui Constantin». Cu acéstă povéste arată Zonora, precum deciîa s'au curmat pomenîré la Istoricî, pentru țărâle Ro-

Nichifor in Epi-
tom List. 99.
Pavel Diacon
carte 19; Che-
drinos la acest
împărat.

mânești, τὰς τοῦ πέραν τοῦ Ἰστροῦ, acelor de peste Dunăre, adică a Dachii măluroasă și muntoasă; căci cé Meditterania, adică Ardialul, încă de demult Ghepidii o apucasă, precum noi la viața lui Iustinian, am arătat. Așa Varvari acește, cuprinzind țările Românești, precum dincoace așé dincolo de Dunăre, au dat pricină numele cel vechiu a Romanilor să se schimbe în a Volohiilor, după limba adică Slovenescă, precum ei chema pe Romanii. Stând dară Bulgărimé pe acesté țări, poate să cunoaște că și Romani din Dachia, de agăutorul împărătesc părăsiți, și ne apărați rămâind, le va fi căutat într'un chip a-ș tocmi lucrurile, cu Varvari, și cu deosăbită republică cu dânșii, și cu alți vecini de pen pregăur a să chivernisi: mai vârtos (căci precum din cursul Hronologhiei putem cunoaște) că acești Bolgari, nu mulți ani în Dachia să fie zăbăvit, ce trecând la Misia, și la Illiria pre acolo s'au aședat, precum mai ăos vom arăta, și precum videm și până astă-zii, pre acolo lăcuesc; iară nu despre Dachia. Ce Istoricii grecești, precum am zis, macar că pe vremé acestui împărat își curmă voroava pentru Romani din Dachia, însă dintr'alți Istorici puțin înainte, va afla cititorul, precum acéiaș Romanii, pre locurile lor trăind, Publică deosăbită, să-ș fie legat, macar că până la vrémile lui Isachie Comneno Anghel, tot de trupul împărăției Tarigradului, să ținé; iară supt acela împărat, deciă așeși de tot s'au deosăbit, precum rândul Istoriei, curat va arăta, în viața lui Alexii Anghel. După ce au împăcat Constantin toate părțile, ș-au făcut și săborul a toată lumé, ca-rele să numără al șésele, la anul 685, în luna lui septemvrie, au murit; în Indictionul al 14: după ce împărățisă 17 ani încheiați, lăsind la împărăție pre fiul său Iustinian.

Lét 685.

CAP XIII

Acéstaș să arată, de la Iustinian, până la Leontie.

Iustinian
Lét 686 Istoria
Miscelana carte
19 și Theofanis.

Scriu Istoriile Amestecate, precum Iustinian la anul 686: au rădicat oaste, asupra Bolgarilor, și a Sclavonilor, și multă pradă

și stricăciune li-au făcut; ce apoi întorcându-să curând fără pază, și fără grijă, iarăși l-au aghuns Bolgari, și ș-au scos toată prada. După acéia pace cu Bolgari, cu Sclavoni făcând și oști, caré din Sclavoni, ca la 30 miș cu léfă scrisése, bizuindu-să, au stricat pacé cu Serachéni, și lét 691, s'au sculat asupra lor. Serachéni nici o gătire de oaste având, cu mare plecăciune au căzut la înparatul rugându-se, precum voia îi va fi, așé legământ de pace, între dânșii să facă. Ce înparatul, păcii nici cu un chip, loc ne vrând să dé, s'au aghuns Serachéni cu Slovénii, gîuruindu-le, să le dé atâte banî, câți de la înpăratul să ia, să toc-misă. Slovénii o samă luând de la Serachéni banî gîuruiți, acasă întorcându-să, și mare tulburare în oastea lui Iustinian făcând, într'acé vréme Serachéni, i-au dat navală; și îndată îl și biruiră. Înparatul încă văzind é-au pățit, cu vicleșugul Sclavonilor; ce fugisă: mâniindu-să, au poroncît de au omorât pe toți pe alaltî Sclavoni, cari mai rămăsése în tabără. Zonora Carte 14: Cap 22: scriind mai pre larg, pentru acéstă oaste bulgărescă, caré au viclenit pe Iustinian, carile s'au poroclit Rinotmitos (ca cum am zice Cărnul), stricând legământul, carele avé cu Bolgari, și neprimind să le mai dé daré pe an, s'au sculat cu oaste asupra lor, și tare biruindu-i, mulțime de robî au prins, din cari alegând trii zăci de miș mai de frunte, și mai tineri, au făcut Leghioane adecă polcuri noăă, *Καὶ λαὸν ἐκάλεισεν αὐτοῦς περιούσιον*, și l-au numit nărod agonisit; Iară lét 694 Iustinian, precum își iera la minte iușor, și mai mult străcătorîu înpărății de cât tocmitori, pentru niște micî și de nemică pricinî, pre toți lăcuitoriî Țarigradului, urgiă puindu-ș au poroncît lui Ștefan pazitoriul cetății, ca aflând vréme, fără nici o milă și frica lui Dumnăzău, să omoare pe toți Țarigrădénii, anume arătându-i, să începă de la Calinic Patriarchul, până la cel mai prost om, și nici pre unul viu să nu lasă. De acéstă a înpăratului ne-dumnăzăire, luând știre Țarigrădénii, au căzut cu toți la Leontie (pre carile atuncé îl orânduise să margă cu Dunaimaua la Greția), rugându-l să să întoarcă cu oasté să-i mântuiască din fără vină moarté, caré înparatul li-au poroncît. Leontie, încă după rugămenté lor făcând,

Lét 691.

Zonora Carte 14.
cap. 22.

Lét 694.

Zonaras cartè
14. cap 22.

fără veste să întoarcă, și prinzind pe Iustinian, i-au tăiat nasul, și la trimis la Ileronisos (acesta i Crâmul) în Izgnanie, iară el cu voia tuturor, au stătit la împărăție. Iustinian au împărățit ani aproape de 9: la izgnanie ani aproape de 10:

CAPUL XIV.

Acăstaș să arată, de la Leontie, până la a doua împărăție a lui Iustinian.

Leontie.

Leontie în anul pomenit, după ce au stătit împărat, i-au vinit știre, precum Seracheniî la Africa, au luat vestită cetate Carthaghiné. Decî trimițând oaste, pentru ca să scoată cetate din mâna Varvarilor, ce oastea trimisă nepurtându-să cum să cade, mai mult au pierdut, de cât au dobândit, pentru caré, cu rușine

Mistelana, Ni-
chifor Theo-
fanis.

Apsimar.

ca acéia la împăratul a să întoarcă temându-să, pre un Apsimar Tiverie, d'între dânșii au rădicat împărat, și întorcându-să la Țarigrad, și prinzind pe Leontie, i-au tăiat nasul, precum și el făcuse lui Iustinian, și l-au băgat într'o mănăstire la Dalmația. Pentru anul aceștii tâmplări, înșămănătorii annilor, nu să tocmăsc, căci Patavie scrie, precum să să fie tâmplat lét 698; Calviz va la anul 697: Rișeolul în hronicul mare, acéstă poveste o pune la anul 696: gudecata adevărului, la cititoriu rămâne; iară noi socotéla lui Patavie dintr'altelă tot mai curată am socotit-o. Nu vom tréce cu pomeniré, că pre acéstă vréme, lét 700: Crac, cel din tâi a Polonilor Domnu, au zidit cetate, pre caré de pre numele său a numit-o Cracov; Iară lét 702 Iustinian împăratul, (pentru carele am pomenit, precum Leontie tăindu-i nasul, l'au fost trimis în izgnanie la Crâm), scapând de acolo, au fugit la haganul Domnul Cazarilor. (Calviz în Hronicul mare, séu precum alții îl număsc alazilor, Patavie Carte 8: parté 1: Cap 3: Avarilor), carele ântăi, cu mare cinsté priimindu l, și spre fiică-sa Theodora au dat după dânsul; Ce apoi Apsimar împăratul, cu multe daruri și cu mai multe guriință așungând la Hagan, iera numai să-l dea pe mâna neprietinului, de care lucru luând veste Iustinian,

Patavie Parte 1,
carte 8, cap. 3.
Lét 698.

Lét 700.

Lét 702.

au fugit la Tirvelin, Domnul Bulgarilor, carele cu bună inimă priimindu-l, îndată s'au sculat cu multă oaste, și au mărs asupra lui Apsimar la Țarigrad, și lét 703: Iustinian au vinit cu agiutorul Bolgarilor, și au încungiturat Țarigradul, și după trei zile aflând loc pe unde întră apa în cetate, fără veste au izbândit cetate, și prinzind pre Apsimar și pe Frate-său Iraclie (alții zic și pe Leontie), mult pe uliță și la Ipodrom (acesta-î astăzi Atmeidrian) târându-î, apoi cu mulți alalți, î-au tot spânzurat pe zabrélele cetății, ș'au stătit Iustinian de iznoavă împărat, după cum socotește Patavie, la intratul anului 705. Deciîa Iustinian, cu multe daruri pre Bulgari încercând, î-au slobezit acasă. Împărătit-au Apsimar, după socotela lui Patavie an 7: Iustinian apoi stricând pace cu Bulgari, și pentru binele ce-î făcuse, nemulțămitoriî arătându să, Lét 706 s'au sculat cu oaste pe maré négră, și mărgând au lovit la Anhel. Ce lovindu-l Bulgari precum nu să gândiîa, deabiîa cu puținei au scăpat înapoi la Țarigrad, viind.

Lét 703.
Iustinian a dona,

Lét 705.

Lét 706.

CAPUL XV.

Dovedește-să traîul Romanilor în Volohia depe stăpânire Crâmului.

Pomeniții Bulgari, și Sclavoni, macar că peste Dunăre în Misia, și în Trachia, tare picorul îș înfipse, și ném tare și vrăjmaș ca acesta, între împărăția Țarigradului, și între Volohia noastră, macar că ca un zidîu de aramă, la mijloc să pusese, și pre lăcuiitoriî în Volohia Romanî, de la alalt al împărăției trup, de tot îl deosăbise, însă stăpânire, caré împărăția Romanilor avé în Crâm, și pe marginile mării négre despre Crivăț, și despre Volohia, tare Argument ăste, că Romanii în Volohia, și supt tulburare Bolgarilor, neclătiți să fie rămas, căci Istoriciî cu toți într'un glas, numai odată pomenesc, supt Constantin Pogonat, precum Bulgari s'au tras de-odată înapoi, (precum am pomenit la Cap 10. aceștiî Cărți) și la anul ăarăș trecând Dunăre, deciîa înapoi să să fie mai întors, Istoriciî nu pomenesc; nici alt ném

pre acéia vréme, asupra Volohilor să mai fie vinit, arată. Deci macar că Volohia în tréceré Bolgarilor, multă pagubă, și pus-tietate va fi pățit, însă pentru ce mai pre urmă să o fie lăsat, nici o pricină, nu să véde, că toată călcaré și răutate acelor Bolgarî, precum am zis, numai doi anî au stătut, și ei trecând peste Dunăre în Misia, și în Trachia, și înapoi ne mai întor-cându-se, iată că Romanii în Volohia, n'au avut pentru ce să nu sté la locurile lor; și mai vârtos având Crâmul (în carele câtă mulțime de Romani să fie lăcuit, mai gos vom arăta), și toate marginile mării négre, cu Romani, și cu oaste împărătescă ținute, și păzite; cariî ca un zidû de sprejinială le iera, despre părțile altor Varvari dintr'acolo. Iară Crâmul (macar că și el nu-mai puține călcături, de cât Volohia au avut, și de câte-va ori, așeș de Varvari apucat și ținut fiind, însă iară cu vréme dez-bătându-să, supt stăpânire împărății rămâné), carele, cât să fie fost de bogat în lăcuiori, de pre acésta să va cunoaște, că Iu-stinian Cârnu împăratul, când au fost acolo la Izgnanie, fiind oare ce dosădit de lăcuiori, după ce au stătut de a daoa oară împărăție, precum s'au pomenit, vrând să-ș răzscumpere asupra lor, la anul 710 (scriu aciiaș, pre cariî mai sus am pomenit Is-toricî, și mai ales Theofanis, și Chedrinós), precum au trimis pre Filipic Voevodul cu multe oști pre mare, dându-î poroncă, pre toți lăcuioriî Crâmului, și bărbat și mueri nealegând, să-î omoare, până la unul, fără numai prunciî, cariî vor fi, să-î aducă la Țarigrad, pentru ca să-î omoară înainté lui, ca de privala lor să-ș izbândiască inimii. Filipic după poronca lui au și făcut; că mergând cu vasele pre mare la Crâm, pre câți au putut călca fără veste, pre toți i-au omorât; iară câți au fost mai în lontrul Crâmului, luând véste, au fugit afară din Crâm, spre hotarăle Cazarilor. (Eu mult stau de socotesc, și voi să zic, că numele Căzacilor să-l fie scrie scris Istoricii grecești Cazar, și acești Cazarî de atunci, să fie Căzaciî de astăzi), de la cariî agiutoriu îndă-mânându-și s'au întors asupra lui Filipic. Filipic după poronca împăratului într'acé dată spre mai groznică moarte, cruțind nu-mai prunciî, i-au fost trimis la Țarigrad, Ce furtuna pe mare lovind, s'au înneecat cu vase cu tot, cariî au fost la număr 73

de miľ. Socotește aicé, ce mulțime de nărod au fost în Crâm, de vreme ce numai Prunci, pre cari ȳ-au putut apuca de prin tărguri, și satele de pe marginile hotarului, au fost atâté de mulți, altora lăcuiitori, câtă să fie fost sumă? Iustinian la anul 711 de iznoavă, și altă oaste trimițind, au dat mai tare poroncă lui Filipic, cum nici pre un lăcuiitoriu Crâman, viu să nu lasă. Crăménii luând agiutorii Cazarilor, precum am zis, și viind asupra lui Filipic, cu războiu l-au biruit. Filipic după é-au pierdut războiul, și multă oaste, și știind neînduplecată, și siriapă tirăniia lui Iustinian, au socotit, că așé bătut de să va întoarce înapoi, cap nu mai are, pentru acéia cu câtă oaste ȳ mai rămăsése, s'au împăcat cu Crăménii, și cu toții l'au rădicat împărat; și deciia viind cu toții la Țarigrad, au prins pe Iustinian, și ȳ-au tăiat capul, după ce împărățise al doilé rând 9 ani. Filipic după é-au stătit la împărăție au împărățit un an și șese luni, și Lét 713 l-au prins Rufus într'așternut, și ȳ-au scos ochii, Iunie 3 și au stătit la împărăție Artemie, carele s'au numit Anastasie. Împărățind Filipic, serie Zonaras, Carte 14 Cap 26 precum Bolgarii prădând Thrachia, până supt Țarigrad au pustiit și au ars tot ce li-au ieșit înainté. Anastasie încă după é-au împărățit ani doi, după cum mărturisése Chedrinus, prinzindu-l Theodoric Lét 715 ȳ-au tăiat părul, și făcându-l călugăr, l-au băgat în mănăstire, trimițindu-l la Thesalia. Theodoric încă Lét 716 de bună voe lăsind împărăția, și luând shima Călugăriască, au lăsat în locul său pe Leon Isavrul.

Lét 711.

Filippic.

Lét 713.

Nichifor in Eptome, Theofanis.
Zonaras carte
14. cap. 26.
Artemie.

Lét 715.

Theodoric.
Lét 716.

CAPUL XVI.

Aceiași să arată, de la Leon Isavrul, până la Constantin Copronym.

Leon Isavrul, carele mai denainte s'au fost chemând Conon, după socotéla lui Patavie, stătit-au la împărăție Lét 717, Indiction 15, mart: 25, și au împărățit ani 25 luni 2, ce în toată împărăția lui, războaiele și greutățile împărății fiind la Asia, cu grei vrăjmași Serachénii, scriitorii vremilor acelor despre Crivăț ceva

Leon Isavrul.
Theofanis la
anul cel de pre
urma a lui
Leon.
Lét 717.

Lét 719.

vrâdnic de însămnat nu pomenesc, fără numai ce scriu, precum Lét 719 Artemie fugind de la Thesalia, și mărgând la Tervelin Domnul Bolgarilor, multă oaste au dat într'agătoriu, cu caré la Țarigrad viind, au început să bată cetată; Ce Țarigradénii, dând a înțelege Bolgarilor, precum cu toți la împărăție nu-l pri(m)ăsc,

Chedrinus Theo-
fanis Mistelana.

(căci el nu acesta mijloc au fost rădicat pe Bolgari, zicând că-l poftesc la împărăție Țarigradénii). Bolgarii văzind că nu pot face ceva, s'au mâniat; și prinzindu-l l-au dat în mâna lui Leon Isavru, carele îndată au poroncit de l-au tăiat capul. După această, Leon Isavru în mare nedumăzăire căzind, el întâi au scor-

Lét 726.

nit goană asupra Sfiintelor Icoane, și au poroncit Paicilor săi de, au dat gos Icoana Mântuitorului, și Domnului Hs. Lét 726 și deciia poroncă dând, Icoanele să nu să mai cinstescă, mulți credincosi, nevrând, la necredința împăratului părtași să fie, multe cazne, și Izgnanii au pățit; Iară între toate mai groznică, și mai minunată au fost patima Sfântului Ioan Damaschin, carile în curte Domnului Serachénilor Masalmas la mare cinste, și credință iera; de unde pentru goana Sfintelor Icoane auzind, în po-triva împăratului, pentru Icoane, au scris cărți la Episcopi Be-séricilor. Leon de această înștiințându-să, au poroncit logofetilor lui, să împotrivască slova Sfântului Ioan; cari slova avidoma po-trivind, au scris ca cum ar fi scris la împăratul, și l'ar fi îndemnat, să trimață oaste, să apuce Damascul, și făcându-să adecă, că va să fie prieteșugul cu Domnul Serachénilor, l-au trimis această carte, ca cum ar fi a Sfântului Ioan. Amira, sau Domnul Serachénilor, arătând Carté lui Ioan Damaschin, el au răspuns, precum slova să fie a sa mărtușisește, Iară el de vicleșug ca acesta, nici cum n'au gândit, ne cum să scrie. Amira deciia au poroncit de l-au tăiat mâna dreaptă, și l-au scos din curte. Sfântul luându-și mâna ce tăfată, și mărgând acaseș, au stătut în-nainté Icoanei Maichii Mili, și peste toată noaptea să ruga, să-l vindece sluița, caré pentru laudele ei, scriind au pățit această, de la necredincosi; și să giuruia, că în toată viața nu va lipsi cu dânsa laudele lui Dumnezău, și a Maichii Ficoare a scrie. Și așe el în somn căzind, i s'au arătat Maica Precurata, zicându-i: Iată că mâna la loc ți s'au pus, deci caută precum te-î giu-

ruit, aşé să faci; şi-ţi fă Condeul a scrie curund scriitoriu. Deşteptându-să Sfântul din somn, ş-au aflat mâna însănătoşată; numai sămnul înpregiur, pentru credinţa, lăsind, cu care sămn încredinţându-să Amira, iarăş l-au adus în curte; şi la mai mare cinste, l-au avut câtă va vréme. Apoi sfântul, vrând să înplegîrurita ce făcusa lui Dumnăzău, au părăsit curté, şi însoţindu-să cu Sf: Cozma, s'au dus la Lavra Sfântului Savei, la Ierusalim, şi au intrat în mănăstire; şi acolo au scris Cărţile, carile astăzi le are Sfînta a Răzsăritului Besérică; împotriva tuturor nepriă(te)nilor ieretici, şi schismatici. Tâmplatu-s'au acésta în anul 728; iară Lét 732 Leon împăratul au luat fiului său lui Constantin Doamnă pe fata Hanului Cazarilor, şi în Sfântul Botez au numit-o Irini; şi au împăcat părţile împărăţiei dezpre parté lor. (Acesté Cazarî trăia pre câmpii denafara Crâmului), de unde fără prepus să cunoaşte, că şi părţile Volohiî în pace vor fi fost, căci alţi Varvarî pe acéla vréme, mai aproape de acesté să fie trăit, noi la scriitorî a afla n'am putut. Decî Leon Isavru Lét 741 Iunie 18, după ce au împărăţit anî 25 lunî 2, precum am zis, de boală de pânţece au murit, lăsind în locul său la împărăţie pre Constantin Copronim.

Lét 728, 732.

Theofanis, Mistelana.

Lét 741.

CAPUL XVII.

Tot aşé să trăgăniăză Istoriia de la Constantin Copronym, până la Constantin, şi maică-sa Irini.

Copronim, aşé s'au poreclit, căci s'au imat în scăldătoare Sfântului Botez, a răului părinte născut, rău, şi spurcat necredincos: voia Dumnăzăiască însămnând, căci în toată nedumnăzăiré, pre tată-său cu multul au covârşit. Alţi vor să fie luat acest nume, căci atâta i-au fost dragi cai, cât mai multă vréme au fost petrecând în grajd, şi în baleca cailor, şi şezind la masă, în câte-va tepsî, au fost puind balegă de cal, zicând, că mai frumos miros, de cât baliga calului altul nu mai poate fi. (Pavel Diacon Carte 21: Cap 14:). In vrémé dară acestui împărat, Bolgariî stă-

Lét 763.

Lét 770.

Anton Bonfin
Decada 1.

pânind în Misia, și în Thrachia, până la maré négră, Constantin cu vasele au mârș asupra lor, și Lét 763: puind tabăra supt Anhialo, aco'o ȳ-au ȳeșit ȳnpotrivă Telesis, Domnul Bolgarilor: și dându-ȳ războȳu, opt césurȳ, ce până mai pre urmă, fură Bolgarȳ biruiȳ, Craȳul lor din războȳu scăpând, l-au ucis aȳ seȳ, dându-ȳ pricină, că nu s'au purtat cum s'au căzut; Iară Constantin ȳnpăratul cu pohfală s'au ȳntors la ȳarigrad. Apoȳ Lét 770: văzind că ȳntr'alt chip cu Bolgarȳ să facă, n'are; au luat pre fata Domnului Bolgăresc, cu fiȳul său Leon, și cu acesta mijloc, au făcut legătură de pace ȳntre dânsȳ. De aicé ȳncă să poate cunoaște la câtă putere, și tărie agȳunsese Bolgarȳ, cât ȳnpăraȳȳ ȳarigradului, părăsindu-să a mai căuta varvariȳ lor, de năvoe, le căuta a să și ȳncuscri cu dânsȳ, neputând cu armele a-ȳ mai sprejini, sau de pre locurile sale aȳ mai urni. Și așé de acȳa Bolgarȳ, au rămas stăpânitoriȳ în Misia, și în Thrachia multe sute de aȳ, precum ȳnnainte, pre scurt, să va arăta; de unde aȳavé ȳaste, că și lăcuitoȳ Romanȳ în Volohia noastră, precum am și mai zis, le va fi căutat ȳntr'un chip cu dânsȳ a să chivernisi, și la prieteșug a trage, pentru ca să-ș poată scuti, și ȳiné locurile, și moșȳile. Și ȳncă ȳnpăraȳilor ȳarigradului căutând, și Domniȳ Volohiȳ după cumpătul vrémȳ, și rudeniȳ, și cuscriȳ cu Craȳ lor să facă, precum au și făcut, de care ȳnnainte la locul său să va zice. Decȳ de crezut ȳaste, că de ar fi pus Bolgarȳ piéorul, să stăpânȳscă și peste Dunăre, precum stăpâniȳa în Misia, și în Thrachia, Istoriciȳ vrémilor, macar cât de puȳin ar fi pomenit, ceva; caré nepomenind; rămâne după pravila adeverinȳȳ Istoriiȳ, să cunoaștem, că deșȳ Istoriciȳ tac, ȳnsă Romanȳ în Volohia, ȳntre Bolgarȳ, și ȳntre Tătarȳ, să fie rămas lăcuitoȳ cu nărocul lor; caré adevărat să fie rămas, la acésta, și martur ne ȳaste Anton Bonfin, carile zice, Decada 1: «O parte, de Dachia, caré ȳntre Nistru, și ȳntre Prut, și ȳntre Dunăre să cuprinde, Moldavia (ca cum ar zice, Moalé Dachia) de la ceșȳ mai tinerȳ Scriitoriȳ, să numește, Iară cé mai pre lângă Dunăre, acmu să zice Montana; (că Davȳ și Dachiȳ, tot un nȳam sint, și tot o limbă au); Acește din Romanȳ să trag, și de atăta vréme ȳntre atăte Varvari trăind, ȳnsă de acolo a-ȳ dezrădăcina, cine va nicȳ cum

n'au putut». Acéastă și Hronicul înaintea va arăta; unde, și în ce vreme pe Istorici a grăi vom auzi. Decî Constantin Copronim Lét 774: Bolgariî fără cale pacé rumpând, iarăș au mărs cu oaste asupra lor, și din mulțimé Bolgarilor, 12 miî omorând, dintr'al săî, macar unul n'au căzut. Atuncé Bolgariî iară au căzut la pace, ca deciîa unul pre altul să nu mai băntuîască; Iară Let 775. Constantin Copronim, așijderé fără cale asupra Bolgarilor, vrând să rădice oaste, fiind în cetaté Stronghilo, l au lovit buba ce-î zic Anthraxi, și deciîa mare fierbinteîală; și așé în 14: a lui Septemvri, au murit. La morte au fost strigând, că pentru necinsté, care au făcut Maicăî Precurateî Mariiî, de viu cunoaște că s'au băgat în foc, și deciîa au fost poroncît, toțî, ca pre ade-vărata Maîca lui Dmnăzău să o cînstéscă. (De mîerat, că acéastă, acestuî împărat la ieșitul sufletuluî strîmtă Pocaianie, Beserica în loc de Pocaianie n'au priimit-o, ce sufletul pierdut să fie ade-veréște. Înpărășit-au Constantin anî 34: lunî maiî treî, și au ră-mas la înpărășie fiîul său Leon. Leon încă au înpărășit anî 5, zile 6: Ce în vrémile lui, în părțile noastre ne aflând de po-menit, trecem; murit-au dară Leon în ierîasa tătâne-său, Lét 780: Septemvrie 8; căcî luând corona cé scumpă de la Beserică, pre caré Mavrichie, o închinasă, și puînd-o în cap, îndată i s'au aprins Capul, cu boala Athraculuî, (de care și tată-său au murit) și peste puține zile, doftoriile cevaș neputând folosi, au murit. Așé cértă Dumnăzău pe mândriî, cariî i să pun înpotrivă. Ome-nite Cititorîule Socotéște că de la săvârșitul înpărășiiî lui Con-stantin Pogonat, unde am însămnat din Zonora Istoricul, pre-cum Istoriciî Greceșîi curmă voroava pentru Dachia noastră, până la înpărășiaî lui Constantin și a maică-sa Iriniî (pentru cariî vom să zicem acmu), să cuprînd anî 106: în care anî, pre cât noi am putut ști, nicî la Grecî, nicî la Latinî, nicî la altă limbă la vre-unul din Istoriciî, am putut găsi, carile să fie pomenit ma-car cât de puțin, pentru Romanîi din Dachia, sau pentru statul lor supt atâte călcături de Varvarî fiind. Însă pentru căcî Scrii-toriî ceva n'au pomenit, nu iaste cu socotélă să gîndim, că aciî Romanî, sau în pămînt să fie îintrat, sau în cerîu să fie zburat. Așijderé nicî anume la Istoriciî aflăm, precum pe acest

Lét 774.

Lét 775.
Chedriuos.Theofanis.
Chedriuos. Theo-
stericos în
N i c h i t a.Leon Portiro-
ghenit.
Lét 780.

vac să fie vinit vre-o limbă, să-î fie desrădăcinat, de pe locurile lor, de care lucru trebuie a pomeni Canonul, carile am dat: Că tăcere nici pune, nici rădică lucrul; iară zisa îl și pune, și-l și rădică, precum acmu au vinit rândul istoriiei, să arătăm, că căci acésta vréme supt tăceré au trecut, nu că doară Romaniî în Dachia n'au mai fost, ce căci pricină nu s'au dat scriitorilor a grăi, pentru acéia nici au grăit; iară pricină dându-să, îndată au și grăit; și cu cât de puțin, și amelițat numaî cuvânt, arată statul lucrurilor trecute, precum și pentru statul Romanilor din Dachia, supt acest împărat, să fie fost făcutuș deosăbită Publică, frumos să vădește, precum viî vidé acmuș înnainte arătând.

CAPUL XVIII.

Dovedește-să trațul Romanilor în Volohia pre vremile lui Constantin și Irini, până la Nichifor, când s'au despărțit împărăția Apusului de a răzsăritului.

Constantin și
Irini.
Lét 783.

Lét 792.

Constantin, la vârstă copil fiind, toată împărăția Irina maică-sa chivernisiă, Lét 783: Selavoniî întrând în Thessalia, și în Peloponis, rău prăda lucrurile acélé; înprotiva a cărora, împărătesa Irini, oaste trimițind, cu nărocit război, din toată Greția i-au scos, lét 792: Constantin acmu la vârstă sosind, și cu suflet mai înălțat, de cât trebuia, lucrurile purtând, s'au sculat cu mari oști, ș'au mărs asupra Bolgarilor; mai vârtos îndemnat fiind de Pangratie Astrologul, caréle adevărată biruință îi gîuruia; Ce rău războiul pierzind, cu mulți Boeri de frunte, 40 miî de oaste, cu tabără cu tot, s'au prăpădit; iar el de abiia cu puținî au scăpat la Tarrigrad. Cătră acésta pacoste, să mai adăogé altă pricină, că cu doi anî mai înainte, cu désila pre maică-sa de la împărăție scoșese, pentru care nărodul cu multe cuvinte proaste urechile împlându-î, să ispitiia să-l scoață din împărăție, și vré să puia pe Nechifor Unchiu său; Ce el de acésta simțind, au prins pe Nechifor, și i-au scos ochiî, și pre mulți pre alțiî, în multe chinuri i-au sluițit, și i-au pedepsit. Ce Bolgariî încă după izbândă

Theofanis, Pavel
Diacon
carte 13. cap. 32.
Chedrinus, și
Mistelana.

ca acéïa, mult și tare mândrindu-să, au trimis la Constantin, și ceré bir nou, de la împărăție, cărora el léu răspuns, precum la anul singur va vini, de le va aduce birul, ce poftesc. Și așé lét 796: Bine gătindu-să, au întrat cu oasté în țara Bolgarilor; Ce Cardamir Craïul Bolgarilor, ne îndrăznind înaintea a-ï ieși, Constantin în lat, și în lung, mult, și precum i-au fost voïa prădând, și arzind, cu pace s'au întors la Țarigrad. Decî Constantin la anul 797: gătindu-să să margă cu oaste asupra Serachénilor, maică-sa femée lacomă la Monarchie, pre uniï din Senatori îndemnând, cu viclesug au prins pe Constantin, și i-au scos ochiï. Tâmplatu-s'au acésta într'acéïa lună, și într'acéïaș zi simbăta, în caré cu cincî anï mai înaintea, și el ochiï lui Nichifor scosése. Cu acest féllu, și din lontru și din afara împărăției multe și adése vrajbe și răzsiþi, nu puțin puterile împărăției îngenuchind, la anul 800: Leon Papa Romei au încoronat pe Carolus, ce s'au poreclit Marele, Avgust și împărat Romiï, și a toată împărăția apusului. Cu despărțire împărăției, și despărțire Besériciï, tot de o dată au purces; Giudeca-va pentru acésta acela a căruia haïnă au rupt, și va alége între ciïa, cărora la caleiesind băþ, amănă, și încălțamente, în picioare le opriïa; Iară ei și Sobiï și suliþe, cară și căruþe, de cât a lui Faraon și mai multe rădicând, prin spintecătura haïnii, lui hs: cé roșie, ca cum ar tréce peste maré roșie, pre noul Israil gonind, așé poronca, și învățătura Domnului și Dumnăzăului celui véénic, călcând și stropșind, s'au pornit; și din zi în zi, ca bolovanul de pîtră din vârful muntelui rumpt, și pornit, până la fundul Tartarului răutății, a să răzsturna, nu s'au mai oprit. Ce acésté la scriitorii beséricești lăsind, la tréba noastră să vinim. Luând dară precum am zis, Corona Monarhiei împărăției Apusului Carolus Marele, la Istoriile Ungurești aflăm, precum să fie mărs la dănsul Soliï lăcuiitorilor din Dachia, împreună cu a altor Crăiï, despre Dunăre; și să-ș fie tocmit lucrurile sale, cu împărăția apusului. Cuvintele Istoricilor acelora vremi, Anton Bonfin la un loc aducând la Decada 1 Carte 20 așé adevéște: «Carolus zice, Marele luând véste, precum Gothofred Domnul Davilor, lovise cu oaste pe Friji, cariï împărăției apusului iera suppuși, și biruin lu-ï, în toți

Lét 796.

Lét 797.

Lét 800.

Anton Bonfin
Dec 1. carte 20.

aniî îi asupriîa de le lua bir câte 100 de Cântare de Argint. (Daviî, a căroră Domnul îera acesta Gothofred, îera rămăşiţa Davilor saû a Dachilor celor vechî, pre cariî Traian din Dachia îi izgonise, şi tocmai pe apa Renului de pe atunci să aşezase), pentru care lucru Carolus Marele au poroncit toate oştile, să să stringă pe apa Alara, caré dă în apa Visara, de cea parte de apa Renul. Acolo Carolus aşteptând cu oştile, î-au vinit véste, precum Gothofred au perit ucis de Paiciî saî. Decî cu mortó luî Gothofred, aşezindu-se lucrurile Frijilor, cu Daviî Renéniî, Carolus au purces spre Acfisgran; de acolo mǎrgând la Bononia, care cetate îaste la mare; şi văzind vasele, carele acolo făcuse, şi orânduind toate dupe voia sa, iară s'au întors înapoi la Acfisgran; unde îată îi îeşiră înnainte Soliî Dailor, a Léşilor, şi a Boemilor, (care némurî lacuesc pre lângă Dunăre) marî darurî aducându î, a căroră Solî altă ceva de la Carolus n'au poftit, fără numai ca cu dânsul pace vécnică să aibă. După acéia Carolus ânblând câtva prin Dachia, au trecut pen Iazighî, şi pen Metenaste, (cariî sint nǎroade mai sus de Dachia pe Dunăre lăcui-toare), iară într'acelaş loc puţin mai ǎos, acelaş Istoric zice: Carolus, după ce au răzbit cu bătaia pe Saxonî, (căroră noi le zicem Sassî), cariî mai denainte fiind suppuşî, atuncé ridicase cap, şi într'acela războiu mai mult de 30 miî de Sasi perind, şi ţara aşes de tot stropşindu-le, ei ne mai având în cătro face, s'au plecat cu totul la Carolus, aducând cu sine zelog, pre toţi fícorî de Domniî, din ţara lor. Ce Carolus, pentru ca mai cu binişor, şi mai cu cinste să le supţîfaze putéré, multe familiî de case din ţara lor scoţind, li-au mutat în Dachia, cé mai den alară, adecă în Ardîal, şi în Pannonia, şi multe sloboziî au descălecat de dânsî, carile şi până astăzî trăesc în Sarmaţia, şi în Dachia cé din lontru. Decî Sasiî, cariî au descălecat în Sarmaţia, sint astă-zî nişte nǎroade, carile în satele Hăneştî lăcuesc, şi-î chîamă cu alt nume nou, Destabanî, iară cei din Dachia mai din lontru, adecă din Ardial, sint Sasiî, cariî astă zî lăcuesc pentre Romăniî, cariî au fost acolo de loc» De aicé chîiar să poate dovedi, céia ce noi mai sus zisăm, că de au şi făcut Istoricî greceştî ceva a po-

meni, pentru Dachia noastră, însă alții tot așe de tot n'au tăcut, ce macar că cu scurte cuvinte, însă foarte luminat arată, precum Romaniî din Dachia, după răzskoalele acelor Varvari, să 'și fie așezat deosăbită Publică, și trimițind soliî săi la Carolus, să fie luat Protecțiia împărățiîi Apusuluî. Acésta și mai adevărat să va întări, unde va vini rândul Istoriîi, să arătăm, de dezbatere lor de subț împărățiia Răzsarituluî, și de războaiele, cari le au avut Romaniî cu împărățiî Grecești. Constantin deciia nu mult viifața lungind, au murit, după ce împărățisă anî 18: și deciia au mărș Irini singură la împărăție, caré după 6 anî, Lét 802 Nichifor Patrachie, cu mulți într'un sflat, noapté fără véste, pre Irini prinzind, au tuns-o, și au călugărit-o, după acéia au trimis-o la ostrovul Lesvon, unde anul ne împlinind, au murit. Împărățit-au Irini, întâi cu fiul său, apoi singură, peste tot anî 23, În zilele lui Constantin, ș'a Iriniî s'au făcut Săborul a toată lumé, al șéptelé Lét 787, în carele s'au dat anathimiî necinstitoriî Icoanelor, și cinsté Icoanelor iarăș s'au întărit, ca d'intău.

Lét 802.
Acéiaș mai sus
pomeniți
Scriitori.

CAPUL XIX.

Acéstaș să trăgănază, de la Nichifor Patrachie, până la Theodora, cu fiul său Mihail.

După izgnanie, și moarté Iriniî, au stătu la împărăție Nichifor Patrachie Logothetis; În vrémé acestuia împărat, Slovénî, ce s'au numit Bohemî, (acestora noi mai cunoscut nume le zicem Gehî), la anul 805 cu Voevodul lor Lehon, au căzut asupra Hunnilor, și î-au gonit de pre locurile lor. Hanul Hunilor fugind la Carolus Marele (carele în anul de la Hs: 800 s'au numit împărat Apusuluî, și au despărțit nu numai împărățiia, ce încă pre încet mai pre urmă și Bésérica, caré atâtă una, și singură fiind, s'au făcut doaâ; de unde una răzsărituluî, și alta a apusuluî să zic; Dă-vor samă aciia, cariî lui Hs: î-au scornit doaâ Logodnice, cu care pricină nu numai Haînele îî despică, ce și (ertare să fie cuvântul) Capul, de o parte văzut, iară de alta nevăzut făcându-l). Acesta zic Carolus, trimițind pre

Nichifor.

Lét 805.

Hroniciul
Franți,
la acesta au.

fiul său Carolus într'agiutoriu Ilanului Unnesc, împotriva Sclavonilor, pre cariî cu războiul biruindu-î, și pe Voevodul lor omorînd, li-au pustiit și li-au stricat țara foarte rău. Iară Nichifor împăratul Răzsăritului, multe războaie la Asiie au avut cu Seracheniî, ce toate cu ne nărocire; cât la anul pomenit în mare strâmtoare aducându-l Harun Domnul Serachenilor, i-au căutat a cumpăra pacé, dându-î: 306 miî de Numismate, acéiaș sumă în tot anul decîia înaintea, să dé giuruindu î. De cât acesté încă mai fără năroc i-au mărș, și asupra Bulgarilor mărșând, că lét 811 având războiul cu dânșîi Iulie 26 cu mulți și mai toți cei de frunte împreună au perit, după ce împărătișă anî 9, sau cum va Calvizie anî 8 lunî 9 După peiré lui Nichifor, fiul său Stavrachie rău rănit dintr'acelaș războiul, de o dată au stătut la împărăție. Ce altă ce va într'ânsul, fără numai de cât ranele ce luase, de lăudat ne având, și tot Senatul socotindu-l a nu fi vrednic, de a chivernisiré vrémî tulburî ca acélé, după pușinéle lunî, l-au scos din împărăție; și au pus în locul lui pe Mihail Curopalatis, ce s'a fost poreclit Rangave; încoronatu-sau într'acelaș an Octomvrie 5. Acesta Mihail împărat întâi au dat titul de împărat lui Carolus lét 813. Cronos, Craiul Bulgarilor, intrând cu pradă în Thrachie, i-au ieșit Mihail cu oaste înainte, și bătându-l l-au scos din Thrachie, iară apoi tot într'acelaș an mai 23 Coronos strângându-ș oasté, atâta navală au dat, cât oasté lui Mihail nici cât a sta n'au putut, ce îndată cu toțiî au purces în răzșipă; și mulți fără sémă au perit; Decîia Mihail după pagubă de cînste și de oameni ca acéia, singur au părăsit împărățiia, și călugărindu-se au intrat în Chinovion, după ce împărătișă un an și 9 lunî. În locul lui au stătut împărat Leon Armanul, carile au împărățit anî 7 lunî 7 și la anul 820 fu ucis în Beserică de Mihail Balbul (ce va să zică făcavul). Acesta încă au împărățit anî 8 lunî 9. Asupra Seracheneniilor și a Bulgarilor războaie au avut în Dalmație, ce nu foarte cu năroc; Iar Gheorghie Chedrinos sămnul 245 zice, precum să fie biruit pe Bolgarî; iară lét 829 au murit, în locul a căruia au încăput la împărăție, cu alégere tuturor Theofil carile au împărățit anî 12 lunî 4, și lét 842 Ghen: 30 au murit, și au lăsat la împărăție pe

Theofanis și
Mistelana.
carte 24. cap. 25.
Lét 811.

Patavie Parte 1,
carte 8. cap. 9.
Stavrachie.

Mihail Rangave
Lét 813.

Leon Armanul.
Lét 820.

Mihail Balbul.

Lét 829.
T h e o f i l.

Lét 842.

Theodora împărăteasa cu fiul ei Mihail. Intr'acésté vrémî, a împărătilor, cariî am pomenit mai sus, cevaş pentru părţile Cri-văţului a însămnna neaflând, numaî pentru ca să nu să rumpă Cursul Istoriîi, din împărat în împărat, şi carile cât au împărăţit vrut-am să însămnăm. Însă Chedrinós la acesta împărat pome-néşte, precum să să fie trimis la Domnie Crâmului pre un Petron, şi deciîa să fie rămas obicéîu, tot deauna de la împără-ţîia răzsăritului să li să trimaţă Stăpânitoriu.

CAPUL XX.

Acastaş să înţelege de la Theodora, şi Mihail, până la Vasilie Machedon.

În vremile Theodoriî, şi a fiului ei, a lui Mihail Vogoris Domnul Bolgarilor, ântăî cu oasté mărgând asupra Țarigradului, ce fără folos, apoi inima spre credinţa lui Hs: întorcându-ş, sin-gur au vinit la Țarigrad, şi s'au botezat. Innapoî întorcându-să aî săî Bolgarî, pentru căcî să făcusa Creştin la stăpânire ne-priimindu l, el s'au întors iarăş la Țarigrad, căruia împăratul Mi-hail, i-au dat cetaté Zagura, aproape de Tharapia, şi acolo au trăit. Apoî până la anul 865 toî Bulgariî s'au întors la Creştinătate. Aşijderó Schythiî, cariî acmu să chémă Rusiî, sau Moscaliî, Zo-nora carté 15 cap 5 îî numéşte: Ἐθνὸς τῶν Ρῶς Σκοθῶν, Némul a Schythilor, sau a Tătarâlor, cariî să chémă Rusî, făcând multe vase, pe la Tavis (acesta-î mai vechîu numele Crâmului) ieşind, au lovit aproape de Țarigrad, şi mulţime de robî luând, şi în-napoî întorcându-se de la robîi săî, au început a să deprinde în légé Creştinéscă; apoî nu după multă vréme supt Vladimir Domnul lor, cu toîî au priimit gîugul lui Hs: ş-au vinit la ade-verinţîi luminare. Precum Besérica lui Hs. cu nîamurile acésté creşté, şi să adăogé, aşé dintr'altă parte nepriîatinul de obşte, aflând pricinî după voia sa, căzind gâlécava Scaunului Patrierşîiî între Ignatie, şi Fotie Patriîarşîi, şi uniî asupra altora sâboară fără învoinţa de obşte făcând, Besérica Apusului, aşes de tot

Theodora şi Mi-hail Korapalatis

Zonaras Che-drinós .

Lét 865.

Lét 862.
 Slavonii încă
 cu toții au pri-
 mit légé Chreș-
 tiniască.

Lét 867.

s'au despărțit de la Besérica răzsărituluï, și Sinodul, carile în Țarigrad să făcusa de 320 de Părinți, cu Patriarhul Fotie: Papa Neculai l-au numit Sinod diavolesc, iară nu beséresc; pricinind precum soliï săi, cariï acolo iera, să fie pățit silă, și de nevoe să să fie iscălit în Canoanele, ce s'au legat într'acel Sinod. Pentru acésta poate fi mai pre urmă Latiniï, vrând să-ș răsplătiască, la Sinodul de la Florenția, precum scrie Zugropulus, și ei pre uniï din Episcopiï răzsărituluï; cu amăgală, și cu silă ȳ-au făcut déu iscălit, după puncturile plăceriï lor. Acesta săbor, nu numaï au stropit Haina lui Hs cu singe, ce încă așeș din sine ne cusută fiind, și neavând pre unde o descoasă, printreg au despicat-o, ș-au sfărmat-o. Și așé între amândoaă Beséricile mai adâncă, și mai lată prăpaste au săpat, de cât céia, care pomenéște Sfânta Evanghelie, că ȳaste între Bogat, și între Lazar cel sărac. Lét: 867: Mihail împăratul, vrând fără nici o pricină adevărată, să omoară pe Vasilie Machedon Chesariul, fu el ucis năpădindu-l noapté, și cu somnul și cu vinul îngropat fiind, Sept: 24 după oe împărășise cu maică-sa anï 14: și singur 12: cariï fac peste tot 26: anï, și au stătit la împărășie Vaselie Machedon.

CAPUL XXI.

Acéiaș să arată de la Vasilie Machedon, până la așezaré Ungurilor, pe apa Tisei.

Vasilie Mache-
 don, lét 869.
 Liman, earte 5.

Când împărășia Vasilie Machedon, războaiele Slavunilor, s'au tras mai spre părțile Apusuluï, și lét 869: au prădat Bavarie, iară spre părțile Răzsărituluï Vasilie Machedon, multă biruință asupra Serachénilor purtând, până peste apă Evfrathuluï ȳ-au împins, și multe cetăți și țări de supt mâna lor au dezbatut, de unde să cunoaște, că toate oștile și răzscoalele despre părțile noastre ca dintr'un chentru spre apus, și spre răzsărit slobozindu-se, ele fără supăr de oșți, și de călcături slobode, au rămas; căci și la anul 874: Vandaliï, Sorabiï (séu Sirbiï) și Sloveniï, iarăș într'acélé părți au avut războiu, cu Lȳdovie împă-

Lét 874.
 Hroniciu l
 fundian.

ratul Apusului, ce Varvariî biruiţi fiind, au priimit şi bir să dé pre an, de care nevoe (precum scrie Chedrin, sămnul 286:) Hrovatiî, Sirbiî şi alalte némurî Schytheşti, văzind cum înblă lucrurile în Dalmaţia, după ce trimisese într'acolo Romeiî, oştile sale; trimiţind la împăratul Solî, s'au poftit să fie supt gîugul puterii Romanilor, a căroră poftă socotind-o Vasilie împărat că iaste cinsteşă, foarte cu omenie i-au priimit, şi aşé némurile acesté toate s'au întors supt supuneré împărăşii; lăsindu-le să le fie stăpânitoriî iarăş dintre dânşii. Altă ceva pentru părţile noastre la Istoriciî ne aflând, Vasilie Machedon, Lét 886, pre la începutul lunii lui Mai, au murit, după ce au împărăşit anî 19: lăsind la împărăţie pre fiul său Leon, care pentru multe învăţături ce avé, s'au numit filosoful. Acesta împărat, precum scriu Istoriciî, Lét 889: au chemat pre Unguriî, ném Tătărăsc, agiutoriu înprotiva Bolgarilor, cariî nemilostivû toată Greţie pustia. Unguriî încă poftitoriî fiind la una ca acésta, îndată, după poronca împăratului s'au sculat, şi împotrivă asupra lor mărgând, rău i-au spart; şi mulţi în Robie luând, apoi pe toţi i-au vândut împăratului; Cu acésta stricăciune Simeon Domnul Bolgarilor, văzind că puterile i s'au slăbit, au plecat capul la pace. Ce acésta pace au ţinut-o Bulgariî, până s'au întors Unguriî înapoi. Chedrinos sămnul 342: scrie, precum Leon împărat supuind pe Bulgariî, apoi i s'au închinat şi horovatiî, cariî iera într'un hotar cu Bulgariî, şi numai unul Sermo, stăpânitoriî Sirmuluî, nu vré să plăce împărăşii. Intr'acelaş an scrie Luitprand, i-au chemat Arnulful Craîul, şi i-au trimis în Ghermania, şi în Galia, de au prădat acéle ţări; Apoi Lét 893: iarăş la sine chemându-î, au intrat cu dânşii în Moravia; unde pre Slavonî domolind, şi suppuind, după izbândă, locurile pe apa Tisiî li-au dat Ungurilor în sălăşluire. Şi aşé Unguriî au stătit lăcuiitori spre acé parte de loc; şi prin cet la mare şi putérnică Crăie au agiuns, care Crăie, în pré înflorit stat au fost, până când Sultan Sulîman, împăratul Turcesc, luând şi scaunul Crăiî, Buda, şi lepădându-î Corona din Cap, au suppus-o gîuguluî Turcesc, precum tuturor ştiut fiind, noi de acésta mai mult nu vom lungi. Intr'acelaş an, adecă după ce s'au aşezat Unguriî pe apa Tiseî, scrie Curopalat, precum Leon împăratul,

Lét 886.

Leon Sofos.
Chedrinos
a c o l o ş.
Lét 889.

Lét 893.

Curpalat și
Baronie la ace-
laș an.

împreună cu Unguriî, și pre Turci î-au chemat într'agîtorîu, și î-au trimis asupra lui Simion Domnul Bulgarilor, carele tare s'au apărat. Deciîa Bulgariî, văzînd, că au atîta supărare de la împăratul Țarigradului, în pizmă s'au dat la Besérica Apusuluî; Ce nu după multă vréme, iarăș ca fiîul cheltuatorîu, s'au întors la părintele său cel adevărat. Aicé întâi dăm de Istoriciî, precum o parte din Volohia sau Dachia, s'au dat acelor Unguri pentru lăcaș, adecă peste munți până în apa Tisiî, care loc precum la Gheografie Dachiiî am zis, îera parté Dachiiî, pre caré Istoriciî Grecești cești mai de pre urmă, o chîamă Pannodachia; și de atuncé dezlipindu-se, au rămas în parté țărâi Ungurești, precum să ține și până astăzi; iară alalte a Dachiiî părți, precum de lăcuiitoriî ei cei vechi, adecă de Romanî să fie fost lăcuite, și cești de astă-zî lăcuiitoriî dovedesc, și Istoriciî streiniî, precum mai de nainte, așé acum puțin înnainte, vor mărturisi. Unguriî deciîa într'acesté locuri așezîndu-se, și întărîndu să, cu atîta îndestulați nu s'au ținut; ce mai mult înnainte întînzîndu-să, Lét 902: din Pannonie ieșînd, au intrat în Italia, și multă pradă, și stricăciune au făcut, în Longobardia; iară Leon înțeleptul, după ce au în părătit ani 25, lunî 3, Lét 911: Iunie 11: datoriîa firii, ș'au plătit.

Sigon de Craîia
Italiei carte 6.

Lét 902.

Lét 911.

CAPUL XXII.

*Acéstaș să arată de la Alexandru, până la moarté lui Constantin,
fiîul lui Leon.*

Alexandru.

După Leon Sofos au rămas Alexandru frate-său în loc de chivernisitoriî lui Constantin, fiuluî său, ce s'au numit Porfiroghenit, încă prunc fiiînd; Ce și Alexandru după un an, și o lună, Lét 912: prin tot trupul (de multă băutură și neconteniré sa) singele izvorându-î, Iunie 7: au murit. Au rămas Zoi împărătésa, caré au purtat pentru fiîul său lucrurile împărătîiî până la Lét 919: apoi Roman Lecapin socrul lui Constantin, pre Zoi împărătésa din palat scoțînd-o, au luat el chivernisala lui Constantin; Apoi singur Lét 919: Avgust tăcându-să, și pre fiîul

Lét. 912.

Constantin Por-
firoghenit și Zoi.

Lét 919.

său Hristofor, la acéiaş cinste au rădicat, până mai pre urmă Roman încuserindu-să, şi cu Petăr Domnul Bulgarilor, au început aşes de tot cinsté lui Constantin a micşura, şi în scaun după dâns, al doile a-l pune. Co acesta Dmnăzău nerăbdând, au ră-
(di)cat pre fiul său Stefan, şi scoţindu-l din cinsté Avgustéscă, Lét 944: l-au trimis în ostroave. Cu acésta Constantin fióorul lui Leon înbărbătându-să, tot némul lui Roman, din trébele împărăţiilor l-au scos afaară, şi din cinste l-au lepădat; şi au stătit singur la împărăţie. In vrémile acestue împărat Lét 941: poménéşte Chedrinós, şi alţii, precum Rusii, ca la 10 miľ cu Domnul lor Ingher (acesta-ı Iugor, carele au fost tată lui Svétoslav, şi moş lui Vladimir, carele întâi s'au botezat), cu vase ieşind la maré négră, în 14 a lui Iunie au lovit supt Țarigrad, şi în Thrachia multă pradă au făcut, în potriua a căroră ieşind Roman, şi vasele li-au ars, şi pe dânşii pe toţi i-au înprăştiat; Țără Létopiseţile Ruseşti scriu, precum Ihor, după ce au pierdut războiul întâi: apoi Țărăş ş-au strâns oasté, şi într'acelaş an, Țără s'au întors asupra Grecilor, şi-au lovit în parté Asii, spre Pont, şi au prădat Iraclie, (de la maré négră), țara Paflagoniiei, şi până la Nicomidie au agiuns, pentru caré Roman, trimițind solii, şi rugându-se de pace, au tocmit să dé dare mai multă pre an, de cât cum legase să dé Leon, şi frate-său Alexandru; Ce noi pentru acésta dare, şi de legământul ei la Istoricii Greceşti nu aflăm, poate pentru ruşiné, cu condeiful să fie trecut. Pe vrémé lui Constantin Poryroghenit, scrie Zonaras, Carte 16: Cap 21: şi Chedrinós sămnul 314: precum Olga, Doamna Rusilor, a căruia bărbat (Igor) vinisă cu corăbiile asupra Țarigradului, bărbatul murindu-ı, ıa s'au sculat, şi viind la Țarigrad, au primit Sftul Botez, şi mare cinste şi dragoaste cătră adeverința credinții au arătat. Împăratul încă, céla ce i s'au văzut cinste făcându-ı, cu mare jaudă au lăsat-o, de s'au întors la ale sale. Fost-au pre acéia vréme Patriarh Țarigradului Theofilact, fióorul lui Roman Lacapin. Decı Roman împărat fiind scos din cinsté precum mai sus am pomenit, Lét 941 luând cinul călugăresc, s'au prestăvit, în luna lui Iunie. Constantin Porfiroghenit, singur decıla rămăind la împărăție, la anul Ungurii în doaă rânduri au intrat cu

Roman, Lacapin.

Lét 944.

Zonaras Carte
16, Cap. 21. Lui-
tprand Car. 5
Cap. 6.Stepenara în
Predoslovie, cap
4, și Hronograful
Cap 133.

Lét 941.

- pradă în Italie, și la mare strâmtoare puind pe lăcuiitori, s'au tocmnit să dé lui Taxis Craifului Unguresc 10 mierză de bani.
- Lét 955: Așijderé Lét 955: Unguriî mai mulți de 100 miî de oaste iarăș purcegând asupra împărățiîi Apusului, de la Dunăre, până la Păduré négră, toate supt foc, și supt sabie au pus. Ce împăratul Apusului Otton Marele, cu multul mai cu puțină oaste împotrivă ieșindu-le, atâta i-au bătut, cât dintr'atâé numai 7 zic, să fie scăpat. Iară Constantin împăratul răsăritului Lét 959: purcegând în oaste asupra Serachénilor, și agiungând la Siria, cu învățătura fiîului său lui Roman, au murit otrăvit în 9 a lui Noemvre, după ce trăisă anî 54: și împărățisă cu maică-sa Zoi, și cu Unchîu-său Alexandru anî 13: cu Roman anî 26: singur 15, cariî fac peste tot anî 54: stând adecă la împărăție fiind la vârstă prunc; de un an, și 3: lunî. În locul lui au stătut la împărăție Roman fiîl său, carele au împărățit anî 3: lunî mai patru.
-

CARTÉ A ȘÉPTÉ

Caré dovedéște traîul Romanilor în Volohia din Istoricii streinî, și muștră pe unii buîgnitori, carii pentru începătura némului Moldovenesc, cu basne au muruit hârtia. Așijderé arată începătura împărățiii Rusești, din cetate Chiovului, și întoarcerea lui Vladimir Domnul Rusesc, la Creștinătate. Așijderé pomenéște într'o vréme supuneré Bulgarilor, supt împărăția răzsăritului, și necurmat traîul Romanilor în Volohia, de la Roman fiiul lui Constantin, până la împărăția lui Isachie Anghel, când s'au dez-bătut Români de supt împărăția Țarigradului.

CAPUL I

Intruducere, pentru pomeniré némului Moldovenesc, de la istoricii streinî.

Știm că va fi pomenind cititorîul nostru, și cu multă poftă va fi așteptând, giuruința, caré în multe locuri în carte trecută î-am făcut, adecă precum cu cursul istoriîi vom arăta, că de și au tăcut pren câtă-va vréme istoricii Romanilor, pentru traîul și necurmată ședéré Romanilor în Volohia, însă mai apoi nu așé de tot, și de la alții a altora stăpânirî scriitorî, uităriî să să fie dat, pentru acésta dară venit-au acmu rândul, și vrémé acéia,

ca și gîrurita să plătim, și cu bune socotéle, și mărturiî să dovedim, precum că de au tăcut istoriciî Romanilor, (pentru pricinile carele de multe orî lî-am pomenit), și în scrisorile lor așé chîiar și aîavé, pentru părțile noastre, n'au poménit, însă tăcéré și tréceré cu condeîul, n'au curs din lipsa lăcuitarilor Romanî din Volohia, ce precum de multe orî am zis, din înplecticirile, și încurcările a atáté năbușiri, și năpăzî de féllu de féllu de Varvarî, cariî ca niște nuârî de vânt viforât purtați, în toate vremile, și în toate părțile cădé asupra împărățiîi Romanilor, și ca o céță întunecoase, unde să puné nu să mai rădica. Așé despre Evropa Bulgariî, Sclavoniî, și mai pre urmă și Rusiî; Așé despre Asia Serachéniî, Hunniî, Tătarâi, și altele cu dănșiî nenumărate Limbî, în toate părțile prăzi făcé, și tuspătru unghîurile împărățiîi din temelie scuturându-le, le muta, și le strămuta; și ca puiî Viperilor sau a Ehidnelor, pântecele maică-sa pre din lontru rozind, atáté nîamuri s'au scornit, și (în) împărățiîa Romanilor veninul vrăjmășiîi lor, ș'au vărsat. Cu acésté dară, și ca cu acésté, nerăsuflete, și ne încetate nevoi, și bezcisneciî împărățiîa Romanilor luptându-să, ca un om bătrân în vîrstă, și vechîu la aui, cu cumplite, și de lécurî nepriimitoare hronice boale cuprinsă; și ca cu niște groznicî șerpî, și bălaurî pregiur grumazî, și pregiur mijloc încinsă, și înfășurată fiind, în toate zilele, și césurile în agoana morțiî, (în tragerea sufletului de moarte) și în oglinda peiriî, și a prăpădeniîi să priviîa, și să chinuîa, pentru care lucru ce monstru (arătare) și ce groznică ciudésă, nepărăsit icoana răsipiriî înainté ochilor, mai întăi, și mai de aproape le prezentuîa, (le puné înainté) acélés; precum vrémé, și mâna le da, cu condeîul le închipuîa, și le strângé; iară lucrurile de buricul împărățiîi mai depărtate, carele, adecă să socotiîa că nu așé de moarte aducătoare rană le aduc; oare cum uîtăriî, și ne pomeniriî le lăsa, ca cum călătorîul, pre iarnă gré, și geroase, călătorind; și din toate părțile de vivore, și de spulbărări cuprinsă, și răzbătută fiind, părțile trupului, céle mai aproape de inimă, și de capul viețiî, mai tare a le acoperi, și a le păzi siléște; iară céle mai depărtate, nu atăta, de care lucru de multe orî să tâmplă, de pierde călătorîul piçoarele, mînule, na-

sul, fața obrazului; părțile adecă, carele de mijlocul căldurii fi-rești mai de departe stau, pentru nevoia că mai mare oare-cum ne simțind că mai mică, și în samă ne băgând. Deci tocma după ce la doritul popas agiunge, și cu căldura mădulările cele de frig, și de ger înghețate, și înlemnite, la simțire, și la clătire își aduce; atuncé începe cu mari dureri, și chinuri a simți, și a cunoaște, ce prin răcială pățiia, și nu simțiia, și ce pierdă, și nu știia. Intr'acesta chip dară să fie tâmplat istoricilor Românești, mai pre urmă dovedesc, a streinilor scriitori, cari pentru ale sale, câte oare-ce, și pentru a altora au ameliat, și cu puțină pomenire, tare dovedesc, precum tăceré istoricilor vremilor acelora, n'au avut altă pricină, fără numai caré de la noi s'au arătat. Așijderé, unora mai proaspeți scriitori, acéiaș acelor mai vechi tăceré și a altora nepusă, căla ce s'ar fi căzut nevoință, în cercétaré, și în cercaré scriitorilor, li-au dat mijloc a gândi, și a li să păré, precum locurile Dachii, și ales unde-î acmu țara Moldovei, și a Muntenii stă, să fie ră-mas cu sute de ani pustie, și de Romani să nelăcuită. Incă zic, că de ar fi fost Romani noștri din Dachia tot un ném cu Romani din Italia, scriitori Romanilor n'ar fi uitat a scrie pen-tru dânșii. Inșă trebuit-au acelora, cari așé de slab, ș-au slo-bozit cuvântul, întâi să fie mai trudit ceva, și nu numai câte cărți de istorici în casa sa au avut să fie citit, ce și pre cari n'au avut, sau de la alții să fie împrumutat, sau și acésta mâna de nu i-au dat, înca să fie căutat la alții, cari istoriile a toată lumé, și a tuturor vacurilor, pre scurt au strâns, și lu-cruri, carile mai vrédnice de știința tuturor au fost, pre vré-mile, și la locul său li-au însămnat, precum au făcut Patavie în carté, ce o numéște sãmăluré vrémilor, și în alta ce-î zice învățătura vrémilor. Sith. Calviz, în carté (lucrul hronicesc); Riciolul în carté ce-î zice hronicul mare, și ales: Moreri marile Lexicon istoricesc, și alții câi va, a căroră numere lungimé vo-roavei fugând, le trecem, și într'aceste ca'ntre niște curate o-glinde, tot trupul, și fața istoriilor prăvind, și înțelegând; apoi condeul pre hârtia, a purcéde voia să-î fie dat, și așé mult mai cu pază, și mai fără lunecare, ar fi pășit. Așijderé la scriitori ar fi aflat, precum după ce némurile Varvarilor despre Crivăț,

De ratione Tem-porum. De doc-trina Temporum
Chronicum
magnum, et
Selectum.
Le grand Dic-tionnaire Histo-rique.

și ales cariî țărâlor noastre mai aproape vecinî, au stătut, precum au fost Bulgarii, Sirbiî, Sclavoniî peste Dunăre, Léșiî, Căzaciî peste Nistru, Rusiî sau Moscaliî peste Nipru, cariî și până astă-zî mari și late Crăiî, și împărățiî țin, și Unguriî despre apus, cariî cât să fie fost de puternici, nime, socotesc să va afla, carele să nu știe. Acésté némurî, zic, după ce pre la locurile sale s'au așezat, și s'au întemeiat; deciîa ei încă de lucrurile, și începăturile sale, a scrie au început, și după cursul vrémilor, ce la dânșiî s'au tâmplat, mai pre amăruntul; iară ce la veciniî lor, mai pre scurt; însă câte cevaș, neînsămnat n'au lăsat, și ales pentru lăcuiitoriî Moldoveî, ca pentru niște vecinî, mai de aproape, când ocazia li-au vinit, câte ceva a pomeni, nu s'au le-nevit, pre cariî noi acmu, ca pre niște povéță din pas în pas urmând, din năpasté, caré de la uniî puțin în istoriî zăbăviți, în spatele țărâlor acestora, s'au aruncat, a le dezbate și a le mântui, silim, și precum traîul Romanilor în Volohia, de la începătura lor, până acmu, necurmat, și ne stâns să fie rămas să dovedim.

CAPUL II.

Arată-să necurmat traîul Romanilor în Volohia, până pe acésté vréni, din mărturiile Istoriceilor Rusești, și Leșești.

Syn
opsis a Istorii
Rusești, în Chioy
tipărită, List 75.
Hronograful Ru-
sesc Glav 137.

Scriu Létopiseșile Rusești, precum prin cursul acestor anî, să fie fost lăcuit pre la pragurile Niprului, un felîu de limbă, ce li-au fost zicând Pecinighî, (pentru cariî mai pre urmă și Istoricîi Grecești pomenesc, precum la locul său să va arăta), și altul, ce l-au fost chemând Polovți, pentru cariî Bilschie scrie într'acesta chip: «Polovțiî zice, și Pecinighiî, au fost ieșit din Țimbrî, și din Gothî din Litfaniîa porniți, și ședéré lor întâi să fie fost, pe lângă Droghicin. Iară acéste doaâ nîamuri ce felîu de limbă să fie vorovit, scrie alt Istoric Leșesc Striicovschi. Polovțiî zice, s'au numit așé de la Rusî, sau căci lăcuîa părțile locurilor spre câmp, sau căci cu vânatul îș ținé viîața, sau de

Bilschie.

Striicovschie în
Hronicearul său,
List 201.

la cuvântul (lovitu) adecă căci cu tălhuşaguri, şi cu apucatul a trăi ȧera obiceiuiŧi; ȧară limba le ȧera amestecată din trei némuri, Rusască, Léşescă, şi Moldovenăscă, sau precum Léşii, cu alalte némuri Sloveneşti, astăzi hireş a Moldovenilor zic, Voloscaȧa.» Socotescă dară la acesta loc Cititoriul, şi cu mente întrégă să gġudece, că un cuvânt ce pomeneste un Istorice de credinŧă, câtă lumină aduce Istoriia, pentru ca curat să să poată cunoaşte, că după atăta tăcut numele Volohului în Volohia, traitoriu, de la alŧii mai denainte scriitori ne pomenit, ca cum dintr'un adânc întuneric la lumină s'ar scoate; a înŧelége să dă; că de vrême ce acéle némuri îşi făcusă limba lor din trei limbi amestecată, (din carile una au fost Moldovenescă), cu bună samă, şi fără nici un prepus, să dovédeste, că Moldovenii, sau precum în Hronicul nostru să zice, Romanii, în Volohia tot de a una neclatiŧi traitori au fost, pre locurile sale; cu cari Polovŧii şi Pecinighii aceȧa, aproape în vecinătate fiind, şi multă amestecătură cu dânşii având, aşé de la Moldoveni limba să-ş fie împrumutat; ȧară împrumutare, şi amestecare limbi, precum în scurtă vrême să să poată face, nimé a gġudeca va puté, că nici putem créde, că doară ném Varvar ca acela, prin meştersugul grammatice, limba Moldovenescă, cu a Léşilor, şi a Rusilor să-ş fie alcătuit, şi aşé în curândă vrême, să o fie făcut, că pre atunci némurile acésté nici Azbuchile avé, ne cum grammatice; decġ dară de crezut ȧaste, că acéle pomenite némuri, Moldovenilor prin multă vrême, vréri suppuş; verġ însoŧite (că acésta a se adeveri n'am putut), verġ cu alt mijloc amestecate au fost; însă orġ cum ar fi, tot să înŧelége; că vrême a mulŧi ani au trebuit, în caré unii cu alŧii dévålomindu-să, Pecinighii, la limba lor cé rusască, (căci acésta li-au fost cé de naştere), cé Moldovenescă, precum cé leşescă, să amestece, atăta cât din trei, una să facă; nici cu vre un mijloc adeverinŧa lui Stricovschi, pentru acesta lucru, să poate astupa, de vrême ce şi limba moldovenescă, şi a tuturor Românilor, aȧavé mărturiseste, maré şi multă amestecare acestor némuri, să fie avut: de la carele şi ei nu puŧine cuvinte, s'au împrumutat, şi ales trăitori desre Nistru, cari fără samă multe ruseşti cuvinte în limba românescă amestecă,

precum și astăzi să véde. Hronicilor Rusești, pentru némurile acésté, și pentru amestecătura lor cu Romaniî din Dachia, tare, și aproape să alătură, și Istoriciî Grecești, arătând că cu oardele lor, până în Pannonia au fost cuprinzind; Ce noi să aducem hireșe cuvintele lui Gheorghie Chedrin, carele pentru némul Picinighilor la Sămnul 363: List 775: scrie așé: «Némul zice, Picinighilor Schythicesc ȳaste, dintr'aciia Schithi, cariî să chȳamă Βασιλειοι, împărătești. Acesta ném, ȳaste foarte cu mult nărod, și mare, caruļa alt ném de Schythi, nici unul poate să-ȳ sté ȳnpotrivă; și să desparte în 13 rudenii, sau precum noi acum zicem oarde, carele toate supt un nume Apazinazilor, sau Pecinighilor să cuprind; ȳară după Domniî și otcărmuitoriî lor, fiete carile, și deosăbit nume are, lăcuesc acésté peste Dunăre, de la Nipru pre lățimé câmpilor acelora, și să ȳntind până în Pannonia, macar că locuri adevărate de așezământ ne având, totdeauna ciî și colé mutându-să, supt șetre lăcuâsc». Vezî aici, cum acești Pecinighi, pre atunci, și locurile Ocranii, a Pocutii, a Moldovei, a Buğacului, și a țărâi Muntenesti, până în țera Ungurésca au fost cuprinzind, de la cariî, precum scrie Stricovschi, ș-au fost amestecat și limba. De vréme dară ce Istoriciî Grecești zic, c'au fost cuprinzind locurile Dachiî, și Istoriciî Rusești mărturisesc, că li-au fost limba amestecată cu Voloscaļa; iată că acei de demult Volohi, sau precum le zicem noi Români, au fost pre atunci tot pre locurile sale, céle dintăi, lăcuiitori, ori suppuși ar fi fost, ori Supuitori. De ȳncepătura, și de unde au ȳeșit acésté némuri, ce am putut la Istoriciî mai de credință a afla, în scurt aici a adaoge, în grațija cititoriului, cu condeul nu vom tréce: Bil-

schie nu necunoscut scriitoriî leșesc zice: «Polovțiî, (cariî și eide un ném sint cu Pecinighiî), tot de o dată să fie eșit din ȳimbri, ném Gothicesc, cariî din Litfanie ȳeșind, ȳntăi să să fie așezat pe la Droghicin; graful limbiî lor, precum mai sus am zis din Stricovschi, au fost alcătuit sau amestecat, din Rusec, Leșesc și Românesc. A acestora cuvinte să véde ȳntărind Leunclavie în Pantecte, Cap 49; unde urmând lui Pevcher, Boziniî zice, nume tuturor ȳaste știut (pre cariî Istoriciî grecești

Gheorghie Chedrin

Bilskie.

Leunclavie din Pevcher, în Pantecto cap 49.

îi număsc Pazinachî) din coreniia lor, sint Venedii, (de pre a. ceşté, socotesc, să fie rămas în țara Muntenescă, un felu de nărod, căroră și astăzi le zic Români Vinetici, ce pentru acé. sta gâlcéva nu clătesc), căci și limba așé îi dovedéște». Pevs-cherus, bărbat de ascuțită minte, numele Pazinachilor, îl soco- téște să fie de pe Pozina, sau Pozinanie, vestit a Crăiîi Leșești ținut, cariî odânăoară, într'acéle hotară, să fie lăcuit; adecă până a nu să porni asupra Trivalilor. Dintr'acestaș socotéște Le- unclavie, să să fie trăgând și numele, și némul Bosnénilor, de cariî caute cititoriul la locul lui Leunclavie, de la noi pomenit. Ce să vinim la cel mai de pre urmă, și cititoriului român mai aş- teptat cuvânt. Bilschie hronicariul, în carté care noi o avem, List 239: «năroadele zice, Pecinighilor, și a Polovților, după ce au ieșit din Litfania, s'au așezat întâi la Vosforul Chimeric, (unde sint acmu cetățile Turcilor, Gherci și Taman), de acolo ieșind, întâi au legat prieteșug cu Inovezii, cariî ținea Crîmul, iară acei Inovezi împreună cu Români și cu Bastarni, adecă Bugégéni, au făcut, (sau au tocmit) cetățile Mangopul, Cherchel, Crâmul, Cafa, Oćacoful (sau Vozie), Muncastrul, adecă Cetate albă, Chiliă (sau Ahilia) și Tercovisca, adecă Târgoviște». Nicî dară, cititoriul nostru, cuminte să să fure, și să socotéscă, că doară acésté noi, de cât sint, mai mult lăpîndu-le, cinsté și slava némului nostru, cu acesta mijloc vom să adaogem, mărturiséște știința inimiî, că adevérința is- toriîi cercăm, și urmă, pentru a căriia confirmăție, cu bună frunte îi gîuruim, că după cursul hronicului, înainté îi vom aduce, iarăș alți istorici streinî, cariî vor arăta, că aceste pome- nite némuri, încă și oșteniri, în preună cu Moldovéni, asupra altora să fie făcut, pentru carile istoriciî noștriî, nicî au visat, necum să pomenîască; iară noi precum ne gîuruim, la locul său vom zice.

Pevscherus,
adus mărturie
în Pantectele
lui Leonclavie,
la locul pomenit.

B i l s c h i e
List 239.

CAPUL III.

Mustră-să niște băsnuitori, cari pentru némul Românesc hărtia murind, singuri pe sine, s'au ocărat.

Simion, și Misail
în Prideslovlia

I.étopisețului
lor.

Iustin car 48.
cap 2.

Vin-o acmu aici, iscusitule în Basne Simioane, și tîaca minciunilor Misaile; vin-o zic aici și te uită la Românii, și lăcuiitorii Volohiilor, pre cari voi basnă bolind, și mincîună născând, ca pre bureții fără sămânță de erî, de alaltaeri, îi faceți, și nu știm de ce Laslău Craiul Unguresc (carile pre vremile ce ziceți, numai voaă iaste cunoscut, iară altora Istoriei nemăruia), din temnițele Râmului scoși, și înpotriva Tătarălor aduși, și apoi în țara Ardélului, spre lăcuire puși, să fie fost. Pățit-au némul Românesc cu voi, tocma ca parintele lor Remus, carele pre tâlharî gonind, și bucatele Unchiu său lui Numitor, cu mână întrarmată, de dânsii apărând, el apoi în locul Tălharilor prins, și de tâlhușag, cu zavistiia pârât, legăturilor dat, și morții giudecat au fost; Ce dreptatē lui nu numai nevinovat l-au scos, ce încă nepot lui Numitor, ficór lui Mars, și a Reii, și Ziditoriu înpărățiii, și cetății Romanilor l-au arătat. Așē numele Tălharîului au găsit înpărat, așē numele vinovatului, pre nepot Unchiului au arătat. Așē voi cu acelaș nume, hulă și ocară nepoților și strănepoților lui, a pune silind, a lor cinste și slavă mai tare a izbucni, și lumii a să înștiința; iară a voastră ocară, și blăstămată mazăcie, ca tălanița dezmătată, pre ulița a să purta, pricină, sinteți, pricină dați. Cine dară au fost acei Români, sau Volohi, cari cu 397: de ani mai înaintea la Istoriei, pre acēstaș locuri să pomenesc, de cât Laslăul vostru? de la cari Picinighii, și Polovții, limba să-ș fie împrumutat? Au putut-au limba Românescă de la Italia la Nipru, singură să zboare; și prin chip, muritorilor necunoscut, pregîur limba Pecinighilor să să învălătucescă? au precum basnile Turcești, și Talmudesci povestesc; că pasările toate, are cineș limba sa, și numai Solomon Înțeleptul le cunoștē, și le înțelegē; au doară și Pecinighii, și Polovții acesțē, așē de la nescare va Paseri, carile în limba Românescă

au fost vorovind, limba să fie învățat? și cu a lor să o fie amestecat? căci Pecinighiî pre acelé vrémî, la Italie să fie trecut (unde limba Românescă de moșie ȳera), cineva din Istoriciî nu pomenéște. Au Coluniî, Cerbiî, și alte fierî sălbateci, pre carile Pecinighiî pre pustii câmpii Nistrului, și a Niprului, a le vâna, și cu dânselle viața a-ș purta, să obiciuisă, în limba Românescă voroviîa, și de la dânselle Pecinighiî, și Polovții să să fie învațat? Au Româniî din Dachia, cu mită au cumpărat Condéile Scriitorilor streiniî, să le scrie némul, traîul și alalte, cu atâta summe de anî mai înainte? O! cât de grozav stă menciuna în scaunul adevărului! O cum să dovedéște basna, macar că câtăva vréme ar tréce până a să desvăli! O câtă ocară un Măzac, ca Simion, și ca Misail (de bună voe trec aicé cu pomeniré pe Sarniție, și pe Jan Zamoschie Léșî), și câtă a cinstii scădere, numelui Istoricesc să aduce, când Băsnuitoriî ca aceșté, nume Istoricesc plăzmuind, basne scornésc, și spre adeverința povestirii, nici o mărturie mai véche înainte nu aduc, nici arată de la cine au văzut, au auzit, sau au citit, că obicéiul Istoricultui, carele adevărată Istoria a scrie poftéște, ȳaste, ca de va scrie lucrurile vremilor sale, altă mărturie fără știința inimii sale, să nu aducă; căci nici are; de vréme ce ȳel ȳaste întâi Scriitoriu, ce rămâne, ca după ce-ș va scoate scrisorile la ivală, alții de adeverința lui cercând, la știința inimii întărit să fie, precum de 'l vor alătura cu alți Scriitoriî, a aceloraș vremi, și a aceloraș lucruri, să nu să rușinéză, nici de mincinos să 'l poată dovédi; ȳară când culége Istoria vremilor trecute, și cu mult mai înainte de vacul său lucrate, trebue să pomenéscă, și să dovedéscă, de unde au cules acélé, ce el samănă, și din ce jicniță au luat grăunțele, ce înpraștie, că acésta nefăcând, nu grău, nu săcară, nu o altă sămânța adevărată, ce Zizanie, și păring, din sine născut, și plodit va sămăna. Ce Simionul acesta, ce 'i zic Dascal, dară adevărat nedascal, de acéște de toate sărac, și gol fiind, și pentru ca menciuna sa, cu altă-ceva să scutiăscă ne având, atâta nu-mi zice, că acéști Istorie (bă foc), macar că la Hronic nu să pomenéște; însă el și acésta nepomenită n'au vrut să o lasă. Nu așé nevrednicule, nu așa; Nu agiunge istoricultui

adevărat, să zică, nămaî, că și această nepomenită n'au vrut să o lasă; ce mai trebuie, precum scrie cutarele, și cutarele, iară amen-trelé regulă de toți priimită ȳaste, și de toți învățații întărită, adecă Dictum unius, dictum nullius, zisa unuȳa, ca zisa nimăruȳa a fi, de necrezut adecă, și ca cum nici șar fi zis-o cine-va. Așé dară înțelepte, cititorȳule, văzind pomeniré némuluȳ, și numeluȳ Mol-dovenesc, pre la aniȳ însămnaȳ, de la istoriciȳ streinȳ făcută; ȳarăș cu dreptȳ ochȳ, pre hronicul nostru ȳnnainte pășéște, și toate tâmplările, precum ȳn cursul vrémilor au căzut, socotind, și gȳudecând; paremi-să, și cu vârtoasă nădéjde sintem, precum și singur veȳ mărturisi, că țărăle acésté, carele Romăniȳ, și as-tăzȳ le țin, nici o dată de dânșȳ, de tot părăsite și pustiite să nu fie rămas, ce ȳncă cu ȳntemeȳlate stăpăniriȳ, tot de a una să fie trăit, nu așé noi dară, pre cât streinii, pre cariȳ urmăm istoriciȳ, ȳȳi vor dovedi. Noi dară acmu la cursul istoriȳi să ne ȳntoarcem.

CAPUL IV.

*Dovedéște-să traȳul Romanilor ȳn Volohia, de la Roman cel tânăr,
până la Vasilie ȳnpărat.*

Roman cel tânăr.
Lét 959.

Gheorghie Che-
drinos.

După moarté luȳ Cănstantin Porfiroghenit, Lét 959, au stătuȳ la ȳnpărăȳȳia răzsărituluȳ fiȳul său Roman, carele s'au numit cel tânăr. ȳn vrémile luȳ Roman, perit-au și Simion, cel vestit a Bulgarilor Domn, pentru a căruȳa cu minune moarte, Gheorghie Chedrin sămnul 311, scrie așé: fost-au, zice, Ioan Astronomul, carele viind la ȳnpăratul ȳ-au zis, că de-ȳ va fi voȳa ȳnpăratuluȳ să să mântuȳască de un nepriȳatin vrăjmaș ca acela, să poroncéscă să tae capul stălpuluȳ, carele stă ȳn vârvul Xerolofuluȳ, adecă dȳaluluȳ celuȳ uscat; căcȳ acel stălp, fiind sămnul peiriȳ luȳ Simion Domnul Bolgarilor, tăind capul stălpuluȳ, ȳndată și domnul Bolgarilor va muri. Poroncind ȳnpăratul acésta așé să să facă, ȳn césul ȳn carile s'au tăȳat capul Bolovanuluȳ (căcȳ stălpul acela ȳera ȳn chip de om) ȳnr'acela céș și Simion, cu mari și nesuferite duréri de pân-

tice, au murit. Acesta încă au împărătit anî 3, lunî 4; şi după ce au scos Ostrovul Critul din tirăniia Serachénilor, Lét 963 mart 16, au murit, şi au stăut la împărăţie Nichifor Foca, carele Hatman fiind supt Roman, scosese Critul de la Serachénenî. Acesta împărat, multă biruinţă au purtat asupra Serachénilor, pre cariî la anul 967, aşes de tot domolindu-î, s'au întors la Thrachia, privind şi tocmind marginele împărătiîi dintr'acóce. Iară lét 968 acestaş istoric pomenéşte, precum némul Rusilor mai adesă au început a călca Hotarăle împărătiîi, cariî întâi asupra Bulgarilor căzind, multe cetăţi în Crăiia lor au luat, şi multe răutăţi li-au făcut, Târgurile atocma cu pământul făcându-le. Acéstă povéste Chedrinós sânnul 324, List 660 mai deschis aşe o spune: înn al patrule an zice, a împărătiîi lui Nichifor Foca, viind până la Suda cé mare, au dat învăţătură lui Petăr, carele în urma lui Simion stătusă Domn Bulgarilor, să nu lasă pe Turci, (pre cariî Zonora, Carte 16 Cap 21, şi în multe locuri îi numéşte Unguri) să triacă Dunăre, şi să calce locurile împărăteşti, de care poroncă neascultând Bulgarul, şi multe pricinî nădind, precum acéstă să facă nu poate; Împăratul încă trimiţind pe Nechifor Calochir, fióorul Domnului de Crâm (pre carile şi cu cinsté, ce să zicé Patríchia, îl cinstisă) la Svétoslav Domnul Rusilor, cu multe daruri şi cu mai multă gîuruinţă l-au îndemnat, pentru ca sculându-să cu oaste să vie asupra Bulgarilor. Rusiî acésta foarte bucuroşi priimind, înn-al cincelé an a împărătiîi lui, fără veste au năpădit asupra Bolgarilor, şi multe cetăţi Bulgăreşti, şi cetăţuî, atocma cu pământul li-au făcut; şi încărcându-să de plîan, cu pace s'au întors acasăş. Apoi la anul 969 Ioan Cimischîi, cu viclesugul împărătesîi Theofanoniî, noapté, peste zidul Palatului sâring, Foca împăratul în aşternut dormind, fu ucis, Dechemvr: 11. şi au apucat împărătiia Cimischii. În zilele acestuîa împărat Lét 970, Rusiî, cariî în anî mai sus pomeniţi, chemaţi fiind, căzură asupra Bolgarilor, cu Hatmaniî lor Boris, şi Roman, precum Zonora scrie Carté 17, Cap 1 uîtându-ş ţara lor, siliia aşes cu totul acolo să aşeză şi acésta o făcé mai mult cu îndemnaré lui Calochir, carele pre ascuns le făgăduia, că de-l l-or numi ei împărat Romanilor, şi cu agîutorul lor de să va

Lét 963.

Nichifor Foca.

Lét 967.

Lét 968.

Chedrinós
acolog.Zonaras, carte
16. cap 21.

Lét 969.

Ioan Cimischîi
Lét 970.

Chedrimos Euro-
palatis.

așeza în împărăție; iară el lor și toată țara Bulgărească le va da, și cu dânșii pace vecinică va ține. Rusii și bunătate locului plăcându-le, și de înbunăturile lui Calochir înflându-să, nu cu cinsté, ce s'ar fi căzut au purtat pe solii, cariî împăratul la Domnul lor Svétoslav trimisése, de care lucru î-au căutat împăratului parte Bulgarilor a ține, și asupra Rusilor oaste a rădica. Ce Svétoslav de acésta simțind, însoțindu-să cu Pazinachii, Schythii, și Turcii, cariî Pannonia ține, (adecă Unguriî), s'au făcut ca la trii sute miî, și întrând în Thrachia, de tot au prădat-o, a asupra cărora Cimischii au trimis numai cu 12 miî de oaste, pre Hatmanul său Vardas, carile asupra Rusilor mărgând, și în doaâ rânduri cu războiu î-au înfrânt, și așé biruindu-î, i-au scos din Trachia. De pe socotéla acestor Istoricî, putem cunoaște, ca într'acéstă tâmplare, Craiîa Bulgarilor, foarte bine să să fie legat cu împărăția Răzsăritului, de vréme ce pentru Bulgariî nu într'alt chip, ce ca cum ar fi fost supt stăpâniré împărățiiî, de Rusiî, cariî ca o gré năpaste le căzusa în spate, de tot a-î mântui nevoință puné. La Lét 971, singur împăratul Cimischie, cu multe oști sculându-să, au intrat în Bulgaria asupra Rusilor, și cu multe războaie biruindu-î, și din mână luându le cetățile, până mai pre urmă de tot î-au răsipit, și din toată Bulgaria î-au scos. Caută la Istoricul Curopalat, la viața acestui împărat, și viî vidé acolo mare minune, care au făcut Sfânta Născătoare, și î-au dat biruință asupra Varvarilor. Pre acesté vremi, și la Letopisețele Rusești, multe războaie a Rusilor, înpotriva împărățiiî Grecilor citim, ce la dânșii toate războaiele cu biruință să pomenesc, noi cât am socotit adeverința Istoricilor Grecești am dat, iară Cititoriul cum va vré așé socotéscă. Decî Ioan Cimischie Lét 975 mărgând cu oasté asupra Serachénilor, și agiungând la Damasc, acolo de Vasilie mai marile Iladâmbilor Dechem 4 au murit otrăvit, după ce împărățisă anî 6, lunî 6, acesta împărat, după lăudată Creștinătatea ce avé, el întâi au făcut bani de aur și de aramă, în cariî au săpat chipul Domnului Iis. scriind IS HS. împăratul împărăților, iară în locul lui au stătit împărat Vasilie fiécorul lui Roman împărat.

Lét 971.

Lét 975.

CAPUL V.

Arată-să începătura stăpânirii Rusești, care acmă ȋaste puternică În-părățiia Moscului.

De vrème ce cursul Istoriei au sosit, în vrémile, în carile vestită și puternică, și blagocistivă ȋnpărățiia Moscului, temeliile ș au aruncat, și despre părțile Novogradii, (care în vechime și în mărime, nu numai Rusilor, ci și tutor streinilor vestită și lăudată ȋaste, pentru care și Vélichi Novograd, s'au chemat) spre părțile Chievului, coborându-să; acolo deciia Domniia ș-au așezat, cu cale a fi am socotit, macar că la trupul hronicului nostru n'ar căuta, ȋnsă pentru pomeniré a ȋnpărăție ca acésta, și de ȋncepătura ei, apoi și de minunata priimiré Luminií Adeverinții Pravoslavii, a tot némul Rusc, cât de pre scurt să ȋnsămnăm, precum și altora lor noștri vecini, a Léșilor adecă, a Bulgarilor, și a Ungurilor am arătat, și a altora, carele mai pre urmă să vor tâmpla. Așijderé macar cu vârvul condeifului, precum să zice, a atinge, și Cititorul nostru de unele ca acéste, a să ȋnștiința poftitoru, ȋnnainté privélii a le pune, nu ne vom lenevi. Că cu acesta chip socotim, oarécum și ȋmprumutaré (precum și alții pentru noi au pomenit), cu caré vecini né-au ȋmprumutat, să plătim, și pofta curiosului nostru cititoru să facem. Carte Ste-

Stepena 1 Gran
1, cap 2.

penna, care ȋaste cé mai alfasă, și mai de credință Istorie a În-părătiiei Rusești, pentru ȋncepătura acestii stăpâniri, și pentru stăpânitori ei cei din tâi, ȋntr'acesta chip povéstéște. Avgust Chesarí, (supt a căruia oblăduire nașteré Domnului, și Mântuitorului nostru Is. Hs. s'au tâmplat), zic să fie avut un frate, pre carele l au chemat Prus. Acestuia, Avgust ȋ-au orânduít stăpânire pe apa Vislii, la cetate Madboroc, sup caré ȋera Toruné, Hvoinița, Gdanska, și alte multe cetăți, ce ȋera pe apa Glem, care cade în maré Baltică. Decí de pe numele lui Prus, și Domniia acéia s'au numit Prusie, care nume, și până astăzi ține; ȋară mai de nainte, lăcuitoii părților acelora s'au fost chemând Variaghí, cari au fost având sup sine alte nȋamuri, ce li-au fost zicând

Stepena 1.
Gran 1. Glav 3.

Ciudiî, Slovénîi, și Criviciî. Iară pre vrémile, când împărăția în Țarigrad Mihail, cu maică-sa Theodora, adevă Lét 860 Rusiî coborându-să cu oaste asupra Grecilor; Novogrodénîi, Meriî și Criviciî, s'au sculat asupra Varaghilor, și i-au gonit peste maré Baltică, și au început ei singuri din capul lor a să stăpâni; ce fără nici o orânduială purtându-să, multe morți și răutăți să făcé între dânșii, pentru care lucru la Lét 862 Rusiî Novogrodénîi, au trimis la Ruric (carile să trăgé din némul și seminția lui Prus, fratelul lui Avgust), și l-au rugat să vie să le fie Domn, și Voevod. Ruric, după pofta lor, s'au sculat cu alți doi frați ai lui, cu Trovur, și cu Sineus, și cu toate familiile lor, și au venit la Novograd. Decî Ruric s'au așezat în Novogrod, Trovur la Izbooc, iară Sinevus la Bélo ozer (la Jezerul alb), însă Ruric ȳera stăpânitoru peste toată Rusiia. Pre acélaș vréme, au fost între némul Varaghilor, doi oameni mai de frunte, anume: Ascoald, și Dir. Acéste încă cuborându-să cu mulțime de acei Varaghî, multe oștiri au făcut împotriva Romanilor, și până mai pre urmă, viind la Chiov, și luându-l s'au așezat acolo. Intre acéste Ruric murind, și rămâindu-î un fiór încă mic, anume Igor, la moarté lui l-au lăsat pre mâna, și paza uniî rude a sale, ce l-au fost chemând Cnéz Oghel. Acel Oghel, aflând vréme au omorât pe Ascold și pe Dir; și au luat Chiovul din mâna lor. Decie Igor Lét 903: au luat pe Olga (din cetaté Plescova născută) șiia Doamnă (Acésta Olga au priimit întâi credința creștinéscă, precum și din Istoriciî Grecești am arătat), din caré s'au născut Svétoslav, Părintele lui Vladimir. Svétoslav la Lét 967: mergând cu oaste asupra Bulgarilor peste Dunăre; și pre oasté împăratului Grecesc și a Bolgarilor biruind, multe cetăți au luat, și de tot li-au pustiit. (Acastă a Rusilor în Bulgarie a lor vinire o pomenéște Chedrinus, cu un an mai pre urmă, supt împărăția lui Roman, fiul lui Constantin Porfiroghenit). Apoi așé stăpâniré acésta, supt acesta Svétoslav s'au întărit, și s'au lățit; cât multe némuri supt stăpâniré sa din rodul Slovénilor, ausu-

Stepena Gran 1.
Glav 7.

pus, a cărora numere sint acéste: Ciudiî, Mériî, Muriî, Cere-mișiî, Mordviî, Permiî, Peceriî, Emiî, Litfaniî, Zimholiî, Corsiî, Neroviî, Liubiî, Cozariî, (cariî sint Bulgariî din Schythie pre lângă

Don) Uhrebélii (adecă Unguriî albî), Cehiî, Léhiî, Lutéciî, Mozovşaniî, Polîaniî, Drevlénii, Dregoviciciî, Volinîi Dvinénii, şi alte multe părţi şi Cetăţî, şi némurî carile cu toatele supt un nume de obşte, Slavénii să chema. Iară după ce au vinit Ruric şi au stătut a stăpâni (1) . . . . .

(Vla)dimir crezind, au priimit Sfântul Botez, şi când ş au pus episcopul mâna în cap, lui i-au părut că o mână din ceru coborându-să l-au atins, şi îndată i s-au deschis ochii; cu mare minună tuturor, cariî prăviia acolo. Botezatu-s'au Vladimir Lét 6496, carele iaste de la Domnul Hs: 988. După luminaré sfântului Botez, Vladimir cu mare bucurie pre Domniî lui, şi pre toţi Boeriî, şi tot nărodul învăţa şi ca împreună cu dânsul şi ei, la luminaré credinţii să vie îi îndemna, cariî într'o inimă mărturisind, precum maré iaste Dumnăzăul Creştinilor, şi lui aseméné nu iaste, cu toţi crezind, toţi s'au botezat. După acéia făcând nuntă cu împărătesa Anna, s'au întors la stăpâniré sa în Chiov, şi de aciîa toţi Idoliî şi Capiştile lor fărmand, şi pre uliţă târându-i şi lepădându-i, multă milostenie au împărţit săracilor; Apoi trimiţind la Patriarhul Fotie, s'au rugat să le trimaţă Mitropolit, şi Preuţi, pentru ca să învătă nărodul la Pravoslavie. Patriarhul încă cu mare veselie li-au trimis pre un Mihail Mitropolit, împreună cu alţi 6 episcopi, oameni învăţaţi şi întregi la viţă, cariî viind, întâi au botezat pre fiii lui Vladimir, cariî iera 12 născuţi dintr'altă muîare mai denainte de botez, apoi şi tot nărodul Rusesc; însă mulţi Botezul nepriimind pre uniî ca aciîa au poroncit să-i căznescă, şi cu frică de la închinăciună Idolilor, să-i întoarcă. Atuncé şi Metigan, Domnul Pecinighilor, viind la Vladimir s'au botezat, şi aşé deciîa Vladimir făcând Besérici în Crâm, în Chiov, şi prenr'alte cetăţi în toată Rusie, în curundă vréme, tot nărodul Rusesc au vinit la creştinătate, pre caré şi astăzi curat o păzăsc. Stă şi astăzi Besérica Sfântului Arhanghel, la Chiov, caré zic întâi să să fie făcut, şi ade-vărat şi lucrul ei să véde a fi meşterşug grecesc; Iaste şi alta care întâi s'au zidit în cetaté Moscului; în lontrul Curţilor în-

Lét 988.

Stepena Grén 1.
Glav 37.

(1) Lipsesc din manuscript paginile 408—413, în care începé capul VI.

părătești, și acmu aproape de gîmătate în pămînt întrată, pre a cărie zidîurî, și așeș în vârvul Scipuluî, pentru Trule, aré atâțé măstacănî crescuți, cât să pare că ăste o grădină pe un munte de pîtră. Acésté, câte noi aice, pentru începătura aceștiî puternice și slăvite împărățiî, și pentru chipul și pricina primiriî Creștinătățiî am adus, poftim pre cititorîu, alte mărturiî dintr'alîi Istoriciî să nu cêrce, căce noi cât am și cercat, a afla n'am putut, și ales aicé făcându-să pomeniré luî Fotie Patriarhul, (caré cu aniî vrémilor luî nicî cum nu să potrivăsc), să nu ne soco-téscă lenitorî, în cercaré hronicilor, ce atâta să știe, că altă n'am făcut, fără numaî, céle ce la Istoriciî Rusești însămnate am aflat, aicé pentru încredințaré; pre scurt lî-am pomenit. Ce acmû ă-răș la trîlaba noastră întorcându-ne, de unde nî-am abătut, ă-răș acolo să vinim.

CAPUL VII.

Arată-să subț Vasilie Bulgarocton supuneré Bulgarilor, și cîntăi pomeniré Vlahilor la istoriciî Grecești.

Vasilie
Bulgarocton.

Lét 995.

Lét 997.

Bonfu Decada 2
carte 1.

După peiré luî Ioan Cimischie (precum am pomenit Lét. 975:) au stățut la împărăție Vasilie, fîcorul luî Roman împărat, fiind la vîrstă de 20: ani. Pre vrémile acestuî împărat, Slavoniî, câte va năbușiturî să fie făcut, în părțile împărățiîi Apusuluî, scriitorîi pomenesc. Așijderé, precum Bulgariî prin câți-va aniî să fie prădat prin toată Greția, și la Mora; Ce la anul 995: de oștile Romanilor biruiți, și dintr'acele părți goniți să fie fost, scrie Chedrinos. Fericit au fost vécul acesta cu întoarceré păgânilor la creștinătate, precum și Gheiza craîul Unguresc murind, Lét 997: au stățut la craie fîcorul luî, Stefan, carele luând légé creștinéscă, de ciie mult au lățit orthodoxia, în oblastiia sa precum cu 7 aniî mai înnainte, adecă Lét 988: Vladimir cu toată Rusie, la Beserica luî Hs: să alăturasă, precum la capul trecut am zis. Bonfin Decada 2: Carte 1: unde pomenéște, că Rușiî Chiovéniî, întrînd și în Ardél la anul 1002: «au mărs Stefan Craîul Ungu-

resc asupra lor, și scoțindu-î din Dachia cé mai den lăontru, (pre caré o chema Transilvanie), au pus stăpânitorîu acolo pe moșu său, pre carele l'au fost chemând Zoltan. De mirat lucru de n'au fost acest Stefan Craiu din Româniî noștri ceî vechî, că citim la acestas Bonfin, la locul pomenit, precum maica lui Ștefan, Sarolta, fiind gré, să i să fie arătat Stefan Protomartyrul în somn, și să-î fie zis: Nădăjduște în Domnul Iis: că în curundă vréme, veî naște făt, căruia de pe numele mieu, îl veî numi Stefan. Așé Ștefan născându-să, la anul 909: Tată-său Gheiza craiul, au adus cu mare cinste pe Adalbert episcopul de Praga, și au botezat pe fiul său Stefan, iară din Sfânta scăldătoare l au priimit, adecă i-au fost nanaș Theodat, carele mai dennainte fiind stăpânitorîu Sanseverinaților în Apulie, apoi de aî săî izgonit fiind cu mare cinste lângă sine îl primisă, și-l socotiîa Gheiza Craiul. Pre acest Theodat Ștefan Craiu, ca pre un părinte de botez, și limba graiului cu dâns totdeauna cé de moșie Italianăscă îl chema, *Tata*, adecă părinte». Acésta Bonfin pentru nașteré, botezul, și limba graiului cé de moșie a lui Ștefan; iară cititoriul nostru cum va vré așa créză pe Bonfin, a căruia credință cineva din scriitori, să nu o priimască, noi n'am văzut. La anul de la Domnul Hs: 1000: văzind Vasilie împărat, că Bulgariî macar că de multe orî și biruiți, și slăbiți iera, însă nici cum văzind că nu vor să să așeză, cu mari oști au intrat singur în țara lor, și până la anul tot pământul ce ținé ei, au dezbătut, și toate cetățile carile mai denainte Bulgariî în Thessalia, apucasă, din mânule lor au scos, și la anul 1001: pre Samoil Domnul lor așes de tot de pre acélé locuri, gonindu-l, toată țara lor, și cé sirbasă au stăpânit, ce Bolgariî supuneré ne suferind, iarăș au rădicat cap: Împăratul încă în anul 1013: cu oaste asupra lor mărgând, mare stricăcfune într'ânșii au făcut, și 15 miî de Bulgari viî prinzind, au poroncit de li-au scos ochii tuturor, numaî la o sută unuia, au lăsat câte un ochiu, pentru ca să fie povață celorlalți, și așé pre toți i-au slobozit, caré văzind Samoil, Domnul Bolgarilor, de inimă ré, peste trei zile au murit, după carile stând la Craie Iovan; iarăș mult s'au ispitit asupra împărătiî; Ce împăratul Vasilie, nepărăsit oștile sale în Bulgarie

Lét 1000.

Lét 1001.

Lét 1013.

Lét 1016.

Lét 1017.

Lét 1019.

trimițind, și multă pradă și stricăciune făcându-le; așeș Lét 1016: au ieșit de au iernat singur împăratul cu toate oștile pe țara lor; iară de primăvară împăratul la Țarigrad întorcându-să, Iovan Domnul Bolgarilor Lét 1017: fără veste, au lovit la Dirahion, (acesteia cetățî, astăzi Turcii îi zic Duragî), și încungîurînd cetate au început a o bate; Ce din cetate pre Iovan uci-gînd, și alaltă oaste înspăimîntindu-să, toată s'au închinat, luând voe să iasă din țara Grecescă. Împăratul lucrul nici cum în slab lăsînd, după acéia isbîndă, îndată au intrat cu toate oștile în țara Bulgăriască, și toată țara deplin suppuind, și toată avuțiia Crailor Bulgărești aflînd, toată o au împrăștiat slujitorilor. Deciia toate lucrurile acolo cum trebuie așezînd, Lét 1019: cu mare poffală, s'au întors la Țarigrad, și deciia au trecut la Asia, și acolo încă războaie cu izbîndă au avut. De pe vrème lui Vasilie Bulgarocton să să fie început Romanii noștri cu numele de la Slovenî luat Vlahî, și Vrahî a să chema. Istoricii Grecești pomenesc, din cariî mai întîi Nichita Honiatis, a cui Istorie în larg, și în lat pentru războaiele Românilor noștri cu împărații Țarigradului, apoi și cu Frâncii, cariî apucasă de la Greci Țarigradul, la locul său înaintea pre amăruntul vom istorisi. Acesta dară Istoric pomeneste Carte 1: Cap 5: «că Vasilie Bulgarocton după ce au bătut de atâte ori pe Bolgarî, și atîta de groznic slujindu-î, și fărîmîndu-î, și apoi, precum am zis, de tot supuindu-î împărății, după ce s'au întors cu mare laudă și biruință la Țarigrad, să fie scris într'o tablă toată Istoria Bulgarilor, în caré au fost dînd învățătură împăraților, cariî cu vrème vor urma la împărăție după dînsul, de vor vidé că și Vlahii să ispitesc vré o dată, împotriva împărății, și lor să le facă, precum au făcut el Bulgarilor, și așé acé tablă să o fie pus în mănăstiré Sosthenis (acéstă Mănăstire au fost, unde astă zi să chîmă Stenia), deciia pe vrème lui Isachie Anghel împăratul, despărțindu-să Vlahii de la împărăție, și cu multe războaie pe împăratul bătînd, și multe răutăți împărății făcînd, un Leon oarecarile om dintr'acé Mănăstire, citind tabla lui Vasilie Bulgarocton, să fie zis: Jéle 'm iaste, cum n'au băgat împărații în samă învățatura lui Vasilie Bulgarocton, carile pe Bolgarî din temelie răsturnîndu-î, au dat învățătură, într'acesta chip, să facă și

Vlahilor, când să vor ispiti, lucruri noă a scorni în potrive împărății». Dintr'acéstă tablă a lui Vasilie Bulgarocton, aľavé putem înțelege, că Româniġ noștriġ, cariġ mai de nainte de pe vreme lui Carolus Marele, pace și legământ cu împărăția apusului făcând, (precum mai înnaite am arătat) cu a sa răspublică între varvariġ, cariġ asupra lor de câte va orġ năbușisă, după statul putinții lor trăind. văzind că cu vitejiġa, Și nărociré lui Vasilie Bulgarocton, Bulgariġ și alți vecinġ, a lor împărățiiġ ȳera plecați și suppuși, ei încă la trupul împărățiiġ răzsăritului, ȳarăș să să fie alăturat, și nu numai cei din Dachia cé piste Dunăre, ce încă și cei din Misia, una fiind, și tot supt un domn otcărmuindu-să, deosăbită Dispotie ș'au făcut, precum și Leunclavie în Pantecte Glav: 71 acéstaș mărturisește. «Voevoziġ zice, Vlahilor după ce s'au dezbătut de supt putéré Crăiġ Ungurești, (căci întărindu-să Crăiġa Ungurésă, o parte din Dachia, precum am și mai arătat, au fost-o cuprins Unguriġ), după obicéul împărăților Grecești poștiġa, mai bine nume de Despot să audă, ca cum ar fi Domniġ slobozi, nici altor stăpâniriġ supuși. Iară precum pe vreme lui Vasilie Bulgarocton, un Bogdan Domnul Dachilor, să fie vinit, și să să fie închinat împărățiiġ, acelaș Leunclavie, pe Istoricul Chedrinos mărturie aducând, într'acelaș loc adevéște, căci zice: Și țara Bogdania, caré acmū Moldova ȳaste, au luat acest nume de pe Bogdaniġ Domniġ săġ, cariġ adevărat cu acest nume creștinesc să număsc Bogdanġ, adecă Theodosiġ, séu Theodorġ, sau Dorotheġ, ce va să zică: Dați sau dăruiti de la Dumnăzău. Pomenéște zice, de acest nume și Chedrinos, în vițaġa lui Vasilie Bulgarocton, zicând: Ieșitu-ȳ-au înnaite, și Bogdan, a celor mai din luntru țăriġ Toparha. sau Crăișor». Acésta ȳarăș să dovedéște, că pre atuncié Româniġ noștri să să fie alipit la împărăție, că de nu s'ar fi lipit, n'ar serie Nichita Honiatis, că Vlahiġ, sau Româniġ de la împărăție sau dezlipit, însă unde va vini rândul Istoriġi la vreme lui Isachie Anghel, acolo pre larg Istorie, pentru Româniġ vom aduce, unde crédem ca va puté Cititorul curat a întâlégé, că macar că aicé Istoricul Honiat, cu alțiġ pre scurt pentru stăpâniré Românilor însămnéză, însă precum așé să fie fost, alțiġ pre

Leunclavie în
Pantecte
cap 71.

- Lét 1025. urmă scriitorii vor dovedi. Decî împăratul Vasilie Lét 1025, începînd toată Asia, şi aşezînd Evropa, s'au gătit să margă să răscumpere şi Sichilie, ce în boală căzînd, într'acelaş an, Indic-tul 9 în luna lui Dechemvrie au murit, şi au împărăţit (ce fără nici o rînduială de laudă), după dînsul, frate său Constantin
- Lét 1028. anî 3, şi au murit şi el la anul 1028. Vasilie împărat au împărăţit anî 50 şi au trăit toată viaţa lui 72 anî.

CAPUL VIII.

Dovedeşte-să traful Romanilor în Volohia, de la Constantin fratele lui Vasilie, până la Constantin Monomah.

- Lét 1026. Pe vrème acestui împărat Lét 1026, încep istoricii greceşti (şi
Constantin Néo-ales Chedrinos a vrémilor acestora scriitorii) mai ades a po-
mul lui Roman. mēni, pentru nēmul Picinighilor, cărora ei le zic Pazinazi, pen-
tru cari Istoricii Lêşeşti, şi Ruseşti, cu mulţi anî mai înainte
insămneză, precum şi noi înapoi am pomenit. Nēmul acesta
Pazinazi, sau Pecinighii la anul pomenit scrie Chedrinos,
precum cu multă mulţime trecînd Dunăre, au intrat în Bul-
garia, care acmu iera supusă supt stăpînire împărăţirii Tarigra-
dului, şi să fie prădat şi Drista; Ce împăratul împotriva lor oaste
trimiţînd, pre lesne i-au gonit fără înapoi. Iară după ce au
trecut Pecinighii Dunăre, unde să fie stătut; Istoricul nu pome-
neşte, nici la cei Ruseşti şi Lêşeşti a afla n'am putut, fără cât
precum iera lăcuiitori pre la pragurile Niprului, unde şi pe Své-
toslav Domnul Rusilor, lovind îl prinsese, şi Domnul Cura, sau
Chiov tiparită. Cures, tăindu-i capul, din tidva capului zic să fie făcut păhar,
List 75. şi să fie bînd dintr'însul, care şi Chedrinos mărturiseste, sîm-nul
Chedrinos Zona- şi să fie bînd dintr'însul, care şi Chedrinos mărturiseste, sîm-nul
ras Lét 1028. 348, şi Zonoras Carté 17 Cap 4 iară Lét 1028 Noemvr: 9 Con-
stantin de boală au murit, după ce au împărăţit în urma frăţi-
ne său lui Vasilie 3 anî; iară în loc lăsînd pe Roman Arghir.
Roman Arghir. Roman Arghir după ce au stătut la împărăţie la anul 1032 fiind
Lét 1032. cu oaste la Asia, i-au vinît veste, precum Serachéneni au fost
prădînd în Mesopotania, şi Pazinazi, iarăş trecînd Dunăre, au

prădat Misia, Thrachia, Illiria, și până la Corcira au ajuns. După acéia Roman împăratul Lét 1034 în iușuré boală căzind, sau precum Chedrinos scrie, de împărătésa Zoi, otrăvit fiind, din zi în zi, viițața își trăgă: iară în 11 a lui April pentru liacurile, la fe-redeu întrând, un Mihail Paflagon, den îndemnaré împărătési, având ia cu dâns umblete spurcate, acolo l-au innădușit, după ce împărățisă anî 5, lunî 4, în anul, în carele s'au tâmplat moarté lui Roman Arghir împăratu Tarigradului, într'acelaș an, precum scrie Bonfin, au murit și Ștefan Craiul Unguresc, ce-l nu măsc Sfântul, unde Bonfin Decada 2 Carte 1 pomenéște, că la oasele acestui Sfânt Craiu, și la Astrucaré lui, nu numai din toată țara Ungurésă, ce încă și din Dachia, și de la alți megiași de prin pregîur, mulți să să fie adunat. Iară precum moarté să i să fie tâmplat, la anul 1034 însămnéză Avraam Barșai în Hronologhia Crailor Ungurești. Mihail într'acé noapte, în caré au omorât pre împăratul, silind pre Patriarhul, și îngrozindu-l, l-au făcut de l-au cunutat cu Zoi împărătésa. O căți Sapsoni, în câte poale de Dalidale culcându-să, s'au sculat spre moarte! Incăpând dară cu acest spurcat mijloc Mihail la împărăție, la anul 1040, scrie Chedrinos, precum Bulgariî cariî de Vasilie împărat Iera, suppuși, iară s'au rădicat asupra împărății. Capul purtându-le un Petăr, care î minția, precum Iaste ném de Craiu; Ce înpotriva lui, împăratul oaste trimițind, Hatmanii blăstămă-țéște purtându-se, fu el biruitoru; și după acésta încă mai înainte biruind, au luat Dirachiul și alte locuri în țara Grecésă au cu-prins, ce nărocul pe Bulgariî buecind, capetele ei în de ei au început a să gâlcevi, și unul pe altul a omorâ, și așé până la anul, cu toți s'au răzșipit, iară împăratul Mihail Paflagon, după cé au împărățit anî 7 lunî 8, Lét 1041 Dechemvr: 10 mare po căință făcând, pentru căci ucisese pe Roman împărat, și luând Shima Călugărăsă, au murit. Iară Zoi împărătésa, nestânsă în poște îndată au tras la pat și la împărăție, pre alt Michail ce l-au fost poreclind Calafatis, ce și acesta mai mult de 4 lunî și 5 zile n'au împărățit, căci vrând el să scoată din putéré împărății pe Zoi, nărodul tot s'au rădicat asupra lui, și prinzindu-l, i-au scos ochii și l-au băgat în mănăstire. După tréceré acestuia; Zoi a mulți

Lét 1034.

Chedrinos Curo-palat.

Mihail Paflagon

Anton Bonfin.

Avraam Barșai

Lét 1040.

Chedrinos sam-nul 354. Zona-ras carte 17. List 236,

Lét 1041.

Mihail Calafat.

Curopalat Chedrinos, Zonaras.

Constantin Monomah.

Sampsoni Dalidă, îndată și la scaunul împărătesc, și la așternutul ei, bărbat de trăbă, pe Constantin Monomah alegând, a triia zi Iunie 12, s'au cununat cu dânsul, și l-au așezat la împărăție. Pe această vreme, în Ungaria ȧera Craiu Petăr, pre carele Unguri, din scaun gonindu-l, au pus pe altul în locul lui, ce l-au fost chemând Aban; ce apoi acesta, cu agjutorul lui Henric al trille împărat Râmului, din Crăie gonit fiind, iarăș Petăr s'au așezat la Crăie.

CAPUL IX.

Doaă..... (1).

CAPUL X.

Arată să traiful Romanilor în Volohia, de la Constantin Monomah, până la Constantin Ducas.

Lét 1042.
Chedrinus Sămnul 348. Zonaras car. 17, cap 24.

Zonaras acoloș.

În vreme împărăției lui Constantin Monomah, Lét 1042 scrie Chedrinus, precum Sirbi, cari ȧera supt stăpânire împărăției răzsăritului, au rădicat Cap, și locurile de pe aproape rău au prădat. Împăratul macar că multă și bună oaste strângând, și asupra lor mărgând; însă fiind om neștiutor de lucruri de trébele războaelor, pierzind ca la 40 miș de oameni, el de abița au scăpat la Ȧarigrad. Așijderé scrie Zonora că și Bulgari cu Domnul lor Petăr, carele mai de nainte să viclenisă, supt acest împărat așé-ș deplin s'au răscumpărat volnicița. La anul al doilé Domnișorul Rusilor Vladimir, om îndrăzneș și mânios (precum îl numéște Chedrinus) pentru moarté unuí Boerenaș Rusesc, s'au sculat cu multă oaste asupra Ȧarigradului, și cu corăbiile peste mare trecând, au lovit supt Ȧarigrad. Ce întâi de furtuna mării bătuș, și golí la uscat aruncaș; apoi și oasté ínpotriva lor trimisă, asuprăle sosind, ca la 15 miș au omorât, și apoi și pre cei ce scăpase cu vasele, agjungându-í, mai rău í au stricat; Puține, cari au scăpat s'au întors la casele lor, de unde vinise. Hronicul Rusesc, și Carté ce-í zic Stepena scriu, «precum acest Vladimir, au fost fícor lui Íaroslav, (carele atuncé ȧera stăpânitoriu Rusií) și nepot lui Vla-

Hronicul Rusesc la Anul de la Adam 6551.

(1) Lipsesc în manuscript pag. 424 și 425.

dimir, carele întâi s'au botezat, și adaog la Istoriî, și acêsta, precum Iaroslav trimițind pe fîcorul său Vladimir, asupra Grecilor, să-î fie dat soție pe un Vișat Hatmanul Varîaghilor; Ce pre mare lovindu-î furtuna, mulți să să fie înneecat, iară Vișat cu 6 miî de oameni goli să fie ieșit la margine, pre cariî oaste Grecescă prinzindu-î, să-î fie dus la Țarigrad, și să le fie scos tuturor ochiî; iară Vladimir, spărgându-i-să vasul să fie sărit în vasul unui Ioan, și întorcându-să înapoi, să-l fie ajuns 14 vase Grecești; ce Vladimir întorcându-să asupra lor, să le fie biruit, și așé să fie ieșit în Rusia. Iară după 3 anî, făcând pace cu împăratul, și Vișat să să fie slobozit cu toți Rusiî cei orhiți, și așé și el să fie vinit înapoi. După acêste Pazinaziî sau Picinighiî Lét 1048: fiind goniți de pre locurile lor de Tiraho tiranul, sculându-să cu Domnul lor Cheghenis, și cu tot nărodul, au vinit, și au trecut la Drista, unde atuncé ȳera deregă-orîu Mihail fîcorul lui Anastasie, carele făcând împăratului Constantin știre, precum poftesc cu toți să se creștineză, împăratul cu mare cinste au adus pe Cheghenis la Țarigrad, și botezindu-l, l-au cinstit cu Boeriîa Patrichiî, și ȳ-au dat și trei cetăți, de céle de pe malul Dunăriî să-î fie lui și oamenilor lui de lăcuire, și l-au scris în numărul soțiilor împărățiîi Romanilor». După acéla iarăș Istoricul Chedrinos adaoge, «că după ce s'au așăzat Pazinaziî în Thrachia, nu după multă vrême au întrat împărățiîa în prepus, precum vor să să viclenîască, și să să rădice cu pradă în țările de pen prejîur, și așé trimițind oaste asupra lor, nu fără bătae, și fără moarte ȳ-au scos din Thrachia. (Stă cetate și astă-z, caré s'au fost apucat acei oameni să facă, și să numește locul acela și acmu Rusocastron). Picinighiî sculându-să de acolo, s'au dus înapoi și s'au dat supt ascultaré Moscului». Apoi Lét 1050: acelaș Istoric mărturisêste, o samă dintr'aciîș Pazinaziî, iară s'au întors, și întâi cu pace au întrat în Thrachia; ce împăratul smentindu-le legămîntul, ei încă au rădicat cap, și arme; și au început în toate părțile a pradă. La al doilé an iară cu mare vrăjmășie, au pradat toată Misia, înpotriva a căroră împăratul oaste trimițind, ei au trecut în Machedonie. Decî Lét 1053: împăratul încă mai multe oaste gătind, s'au dus să-î scoată și de

Lét 1048.
Zonaras carte
17, cap 26.

Lét 1050.

Lét 1053.

acolo; Ce au fost Pazinaziî biruitorî. Împăratul într'acelaş an culegându-ş oasté şi de iznoavă asupra lor mărgând, Picinighiî a căzut la pace, caré li s'au dat, până în trei ani; ce până mai pre urmă, pe aceştî Pazinachî, despre părţile Machedoniî să-î scoată sau să-î stărpască n'au mai putut împărăţiia. Ce tare pre acolo întemeindu-să au pus începăturile Domniî Boşnégilor, cariî şi până astă-zî trăesc, în vestita ţara Bosniî. Acésta mărturiseşte şi Leunclavie în Pantecte, precum înapoi am pomenit. Iară Constantin Monomah după cé împărăţisă anî 12: Lét 1054: Indictionul 8: de boală au murit, şi au rămas la împărăţie Theodora împărătesa, (căci Zoi împărătesa cé dintâi murise mai de nainte), caré au ținut singură împărăţie un an, precum sămălu-este Patavie; Iară după socotéla lui Calviz un an şi 9: luni, şi la anul 1055: cum va Patavie, sau cum va Calviz 1056: la sfârşitul lui Avgust, împărătesă încă de moarte trăgând, au rădicat împărat pe Mihail Stratiotic, ce şi acesta cu Sinatoriî rău purtându-să (că ce macar ceva în samă nu-î băga) ei încă după ce împărăţise un an, au ridicat pe Isachie Comneno la împărăţie, carele s'au încoronat Lét 1057: Iunie 8: Iară Mihail Stratiotic luând cinul călugăresc au intrat în Mănăstire. Isachie Comneno, om în toate vrednic de a purtare împărăţiia fiind, ce tâmplându-să pe mare, aproape de dânsul fulgerul a cădé, l-au ameţit, din care văzind, că nu se mai poate trezi, de viaţă deznedejduindu-să, singur au lăsat împărăţiia, şi s'au călugărit în mănăstiré Studitilor, după ce au împărăţit doi ani şi trii luni, şi Lét 1059. În locul lui au stătit Constantin Duca. Împărăţind Isachie Comneno, pomenéşte Zonaras Carte 18 Cap 5, precum să fie avut oaste şi asupra Ungurilor, şi asupra Tătarilor ce-î chéamă Pazinachî. Ce Unguriî pace poftind, şi împăratul li-au dat pace, Iară oaste asupra Pazinazilor trăgând, alalî toţi să fie căzut la împăratul cu rugămente de pace, fără numai unul Seltis, cu nărodul său, nicî cum pacé priimind, s'au apucat de bătae, ce biruit fiind, şi mulţi de ai săi perzind, au fugit, însă încătro să fie fugit, Istoricul nu arată.

Lét 1054.

Theodora.

Lét 1055.

Mihail Stratiotic.

Lét 1057.

Isachie Comneno. Zonaras şi Glicas, Manasi. Intr'acesta an Gheorghie Chedrin sfârşayte Istoria sa. Lét 1059.

CAPUL XI.

Acastaș să trăgănișă de la Constantin Ducas, până la Roman Dioghenis.

În al triile an, a lui Constantin Ducas, și în al șeselé a lui Henric împăratul Apusului, după Petăr, carele am pomenit, au fost Craiu în țara Unguriască un Andrias, asupra a căruia la Lét 1061: s'au sculat frate-său Bela. Lui Andrias macar că Henric împăratul, cu multă oaste bună, agiutoriu îi didése, ce Bela mai nărocit fiind, întâi cu războiu, oasté lui Henric biruind, și Andrias cu caii stropșit, pe loc perind, pe Hatmanul oștilor Marhion de Turinghia, viu l-au prins, cu carele împreună soli de pace, la Henric trimițind, s'au împăcat și la Crăie s'au așezat; Ce Bela încă Lét 1063: murind Gheizia fióorul lul de bună voc au dat scaunul Crăiiei văru-seu lui Solomon. Fiind Craiu în țara Unguriască acest Solomon, pre la anul 1064 cunoaștem din Bonfin, precum țara Muntenéscă sau suppusă, sau supt protecția Crăiiei Ungurești să fie fost, și viind Hunii să o fie cuprins. Ce cuvintele Istoricului precum sint la Decada 2: Carte 3: să le aducem. «Solomon zice Craiul după ce au bătut pre Bratislav Craiul Bohemilor, cu multă pradă și dobândă încărcăți, s'au întors în Ungaria; Ce furtuna nepriimind să sté lucrurile Ungurești în odihnă, s'au ațitat războiul Hunnilor, cari rămăsése în cé mai denainte a lor păgănișcă lége, și apucașă o parte de țara Dachii, pre caré acmu o chîamă Valahia, aceșté cu mulțime de a lor păgâni, deșchizindu-ș cale prin părțile mai de sus, pre la trecătoare munților, caré să chîamă Mezes, au năvălit în Ungaria iproci»; în caré vréme Români din Dachia, sau pré mulți sau o parte să fie trecut de răul lor, peste Dunăre la Misia, și pre acolo să fie cuprins locurile până în munții Cénghi, mai pre urmă, scrie Istoricul Nichita Honiatis, precum înnaite la rândul său pre larg să va arăta. Iară în anul 1065: scrie Istoricul Zonaras, precum Tătarăi, ce să chema Uzi, în Thrachia trecând, peste tot au prădat; și oasté caré împăratul înpotriva lor trimisése bă-

Constantin
Ducas.

Lét 1061.
M e h o v i e.

Lét 1063.

Lét 1064.

Anton Bonfin
Decad. 2 carte 3

Lét 1065. Zo-
n a r a s carte 17.
cap 9.

tând, pe Hatmanî vii i-au prins, și după acéastă izbândă, până la Greția, cu ciabilurile au agiuns. Împăratul pentru mare lăcomiia ce avé la Ifafa slujitorilor să cheltuiască ne îndurându-să, și la vréme de nevoe, ca acéia, fără slujitorî, ce să facă, neavând (că acei Tătari iera ca la 500: miî) s'au întors cu totul cu rugă cătră Dumnăzău; tuturor poroncind, post să facă, și el singur pe gos și cu lacrămi, la litanie mergé, pentru caré Dumnăzău, minune făcând, au trimis omor de Ciună într'acei Tătari, de caré fără număr mulți s'au topit; iară câtă rămășiț de păgânî au mai rămas, s'au închinat cu totul împăratului. Insamnă că Paziniî au rămas în Machedonia, cariî după cum scrie Leunclevius, sint nărodul Boșnégilor. Acéstaș întărește și Zonaras Carté 17: carile zice, dintr'acești Pazinachi după acéastă stricăciune ce au luat s'au plecat împăratului, căroa împărțindu le loc în Machedonie, s'au dat după obiceiile Romeilor, și s'au făcut soți împărățiii ascultători, din cariî, uniî și la cinste de Boeriî Senatorești, mai pre urmă au încăput. Caută și la Istoricul Curopalat, că acésteș veî afla; iară Lét 1067, Constantin Duca murind, Evdochie împărătesa gurându-i-să cu taré gurământ, precum pre alt barbat nu va lua, ce va păzi împărăția fiilor lui, lui Mihail și Andronic, și Constantin, carele mai apoi s'au zis Porfiroghenit, i-au lăsat împărăția pre mână, după ce împărățise ani 7 luni 6: Evdochia mai mult de 7 luni gurământul neștiind, au luat și împărat și barbat pe Roman Dioghinis. Așé barbatul la muere, are mai mare trecere de cât Dumnăzău.

Lét 1067.

CAPUL XII.

Dovedește-să trațul Romanilor în Volohia de la Roman Dioghenis până la Mihail fiul lui Constantin Duca.

Roman Dioghenis. Lét 1070.

În zilele acestui împărat, pre la anul 1070: Dlușoș între Istoricii Leșești vestit, iscusit, și vrédnic de credință Istoric, pentru Volohiî, sau Romaniî, ales pre locul unde-i acmu Moldova, trăitorî, taré și neclătită mărturie ne aduce, precum țărâle Moldoviî

(căci Léșiî scriitorî supt numele Voloscăi, numaî pre Moldova înţeleg) nu numaî lăcuite, şi de Moşnéniî săî ținute, ce încă şi altor vecinî agîutorîu, şi scutitorî să fie fost, cărora adică, şi când ocaziîa le slujîa, pentru mai bună şi mai cu odihnă chivernisala stăpânirii lor. Pomenitul dar Istoric serie aşé: «Vişeslaus, zice, Voevodul Polovţilor, pre la anul pomenit, după multe şi groznice războaie, carile au avut cu Zeslav Voevodul Chiovuluî, până mai pre urmă, nu numaî cât pe Zeslavu de tot au biruit ce aşes şi citaté Chiovuluî, din mână î-au luat; şi pe Zeslav din stăpânire scoţindu-l, de pre acélé locuri l-au gonit. După acésta izbândă, mai mult întărindu-să, vrut-au aséméne să facă şi lui Boleslav Craifului Leşesc; Ce socotindu-să, precum că cu singure puterile sale acésta, a isprăvi, nu va puté, multă altă oaste de la vecinîi, de pen pregiur, de la Rusî, de la Pecinighî, de la Volohî, adecă de la Moldovénî într'agîutorîu au luat». Alaltă Istorie poate cititorîul la locul carile i l-am însămnat, să o caute; Iară noi atâta am vrut numaî să-î arătăm, că tăcéré Istoricilor mai denainte, şi căci pentru Volohî sau Romaniî din Volohia prin câtă-va vréme, câte puţinî numaî, şi câte oare-ce au pomenit, precum şi Dluş aicé pre scurt arată, că Zăslavu, au luat agîutorîu şi de la Volohî, sau Moldovénî. După regula, şi cano-nul carile noi am dat, dovedesc, că ţărăle acésté de lăcutorîi săî de tot deşérte, să nu fie rămas, şi aşé acéstă povéste, pre caré pre scurt Dluş o aduce, dovedéşte precum şi adevărată Axioma zice: că cine-va nu poate da ce nu are, aşé şi Volohia n'ar fi putut da Polovţilor Volohî într'agîutorîu, de nu ar fi avut lăcutorî în sine. Ruşinéză-se dară macar, şi cu acésta, (că alte mai vârtoase mărturiî, carile mai innainte îî vom aduce, mi să pare că nici să să ruşinéză vréme le va da), cariî pre Românî, adecă pre Moldovénî şi pre Munténî, vor să-î favă de erî de alaltă erî, pre acésté locuri veniî, că cine cât de puţin socotitorîu, nu va puté cunoaşte, şi nu va mărturisi? (că cu greu, şi aşes peste putinţă îaste adevérinîi cunoscute, socotéla să nu să lipască) că de vréme ce stăpânitorîi locurilor Volohiîi, unde acmu să numéşte Moldova, au fost dând altor aî săî de pen pregiur vécinî agîutorîu, şi Istoriei anume îî chîamă Volohî, cum poate aceî

Dluş carte 3
în tiparîul cel
vechiu, List 245

Volohi în Volohia să nu fie fost? Că acesta de s'ar pute tăgădui, s'ar pute tăgădui, și soarele fiind într'amiazi zi, precum nu s'au făcut zuă. Rămâne dară Istoriia hronicului nostru adevărată, că locurile Volohiilor, tot dea una au fost lăcuite, de Moșnéni și Romanii, macar că nu tot dea una Istoricii, pentru dânsese au poménit.

CAPUL XIII.

Acăstaș să arată înaintea, supă acelaș Dioghenis împărat, și de la Mihail Duca, până la Alexandru Comnenos.

Zonaras.
Glieas.

Mihail Ducas.

Lét 1071.

Dioghenis împăratul, cu multă biruință fiind asupra Turcilor și nedejduind că toate locurile, câte ei la Asia le apucasă va dezbate, pacé, ce ruga Turcii, să priimască n'au vrut; Ce acăsta a săvârși, l-au împiedecat vicleșugul lui Andronic, fratelui lui Mihail, fiócorului Ducăi, carele vânzindu-l nepriiatinului, l-au lovit fără vête, și viu a căzut pe mâna lui Sultan Hasan. După ce au căzut Dioghenis la robie, Constantinopoliténii, fără nici o zăbavă, au ales la împărăție pe Mihail, fiócorul lui Constantin Ducas, carele s'au poréclit Parapinachie. Tâmplatus'au acésté la anul 1071. Sultanul după ce au prins pe împăratul Dioghenis, cu sine tot de a una la masă puindu-l, în maré cinste îl ținé, și până mai pre urmă mai cu mare cinste l-au slobozit, să și margă la împărăție. Așé varvarul, ca un Elin făcând, Elinii mai rău de cât varvarul, s'au arătat, căci cu sfatul de obște, înna-inte-l presfedeniculsău, pe Andronic cu oaste trimițind, l-au prins și l-au scos ochii, din care rane (nici liacuri să-i puia lăsind), i s'au spuzit tot capul, și înviermonșindu-să, au murit. Împărățit-au Dioghenis ani 3 luni 8. Zonaras Carte 18, Cap 17 scrie, precum în al triilé an, a împărăției lui Mihail Parapinachie, némul Crovatilor, pre cariî uniî îi chiamă Sirbi, au intrat în țara Bulgărescă, și câte-va locuri acmu cuprinsése; Ce mult de multe orî războaie cu dânsii făcându-să, până mai pre urmă ne mai putând sprejini, li-au căutat a da dos, și a să întorcé la locu-

rile sale. Deciia un Sirb, din némul acestora, anume Nestor, carile întâi fiind rob la tatăl împăratului, apoi și la boeriia, ce să chîama Vestarhis agîunsése, împăratul Mihail l-au făcut Hatman oștilor, carile păziia malurile Dunării. Acésta viclenindu-să, și înpreunându-ș armele cu Tatu, Voevodul Pazinachilor, s'au rădicat asupra împărății, și viind cu multă oaste, ș'au pus tabăra tocma supt cetate Țarigradului; ce ne putând ceva isprăvi, s'au sculat de supt cetate, ș'au prădat Thrachia, Machedonia, și a Bulgariii câte va locuri; caréle iera mai aproape de acésté, și deciia cu totul au trecut la Pazinachî. Acéstaș mărturisése Coropalat, List 853 adecă precum acest Nestor, au fost Hatman năroadelor, de pre lângă Dunăre. Pre acéstaș vréme Lét 1074 Gheiza fióorul Beliî (pentru carele am pomenit, precum de bună voe au fost lăsat scaunul Crăiî Ungureștî lui Solomon), sculându-să cu oaste asupra văru-său, l-au scos din scaun, și au stătit el la Crăie, fiind agîutorit de Papa Grigorii, pretândăluind, că Crăiia Ungurésă iaste birnică scaunului Papiî, care bir l-au fost legat încă Ștefan Craiul, carele întâi s'au botezat. Aicé trebui să învățăm pre cititorîul nostru, că auđind de numele Turcilor, și Sultanului Turcesc, să nu socotiască, că doară sint aceșté Turci, cariî acmu împărăția Țarigradului țin, căci cariî pre acéstă vréme să pomenesc, au fost adevărații Turci; iară cariî acmu țin împărăția, și ei pe sine să chéamă Aliosmanî, aceșté, Turci, nu sint; ce sint din némul Oguzilor, cariî întâi au fost lăcuind aproape de Hina, și pre câmpii ce le zic Capcăc, și după acéia au vinit și s'au așezat pre marginele mării Caspiiî, despre răzsărit, unde și acmû mulțime de a lor oarde lăcuesc, căroră Tătarăi ceștî de pe Volga le zic Caracalpachî, și de acolo mult mai târziu, ieșind la Asia, au cuprins întâi împărăția acestora Turci, cariî acmû la Istorici să pomenesc, și cu împărăția, li-au luat și numele; iară îi sint drepți Oguzî; Ce pentru acésta, unde va vini cursul Hronicului, pentru începătura împărății Aliosmanilor, mai pre larg vom zice. Decî între acésté Nichifor Votaniatis, Lét 1078, fiind Hatmanul oștilor asupra Turcilor, s'au făcut viclian împăratului, și încă într'agîutoru și oaste Turcăscă luând, au prins pe Mihail, și călugărindu-l, și pe dănsul și pe în-

Lét 1074.

Baronie la
acesta an și în
Epistolla lui Gri-
gorie, Papa, care
atuucé scrisése
cătră alți Crai.

Lét 1078.

Nichifor Vota-
niatis.
Zonaras Glicas
Manasli.

părătesa lui, i-au băgat în mănăstire. Mihail ținuse împărăție ani 6, luni 6: decî și de la el după trei ani, Lét 1081, au trecut împărăția, la Alexie Comnenos, vestit Hatman vremilor acelora; iară Votoniatis au luat călugărie.

CAPUL XIV.

Alexie
Comnenos.

*Acastaș să arată, de la Alexie Comnenos, până la Emmanuil
Comnenos.*

In anul al 17-le acestui împărat, iară de la nașteré Cuvântului
Lét 1096. Părintelui 1096, carile iaste în al 40 și al doilé a lui Henric în-
Villelm Tirénul. păratului Apusului, s'au sfătuit, și s'au învitat mai toate stăpâ-
car 1, cap 2, și nirile Apusului, și fără samă multă oaste strângându-să, supt
carte 8. cap 24. Hătmăniia a mulți, ce Godefred Bălioneus, între alții mai cap,
s'au dus asupra lui Suliiman Domnul Turcilor, și a altor Var-
varî, Serachénî, cariî ținé împărăția Asiiî, pentru ca să scoată
de supt robia lor Sfîta cetate a Ierusalimului, cariî cu nespuse
Lét 1099. nevoi, și primejdii, lét 1099 la Ierusalim sosind, în luna lui Iulie
15, după mult singe și moarte, au dobândit'o; și cu sfatul de
obște, s'au pus împărat Ierusalimului, Godefred, și în loc de co-
ronă împărătescă, înpletindu-și cunună de spinî, ș'au pus în cap.
Lét 1116. La lét 1116 pomenesc scriitorii în țara Ungurîască, să fie fost
Craiu Stefan al doilé, altă ceva mai mult, pentru părțile noastre
nepomenindu-să; Alexie Comneno după ce au împărățit ani 37.
Lét 1118. luni 4, Lét 1118, Avgust 15, fiind la vîrstă de 70 ani aproape,
Ioann Comnenos au murit, și au lăsat în locul său pe fióorul său Ioan Comneno;
căruiă Zonora îi zice, Calò Ioannis. Serie Nichita Hioniatis, pre-
cum Turcii au fost apucat în Thrachia cetate Sozopolis, ce în-
Lét 1122. păratul trimițînd oaste, curund i-au scos de acolo; Apoi lét 1122
de o parte Ungurii, de altă parte Tătarăi (Aceste sint Uzieniî)
întrînd în Thrachie, Calo Ionis li-au ieșit cu oștile înaintea, și
foarte rău biruindu-î, cu triumf s'au întors la scaun. Decî
Calò Ionis după acéste multe războaie au avut, ce tot înpotriua
Varvarilor, la Asia, pentru caré în céste părți, altă ceva de în-

sămnat scriitorii nu ne arată; iară lét 1143, fiind la vânătoare, după ce au ucis un gligan sălbatic, cu sabiia, apoi tocmindu-ș sigiata în arc să sigete, s'au julit puținel cu lancé la mână, ce lancé fiind otrăvită, rana acéia nici o doftorie n'au mai priimit, și așé dintr'acé puțină betejitură, răul peste tot trupul lățindu-să, după cé au împărățit anî 24 lunî 8, April 15 au murit, lă-sind în locul său pe Manoil Comnenos.

Lét 1143.

CAPUL XV.

Acéiaș să arată de la Manoil Comnenos, până la Alexie Anghel.

Stând la împărăția Răzsăritului Manoil Comnenos fióorul lui Calò Ioan, la apus împărăția Conrad al triilé. Pe vrémé acestor împărați Papa Evghenie iarăși au îndemnat toată creștinătate Evropii, asupra Varvarilor, cariî ca niște neguri întunecoase, în toate părțile slobozindu-se, toate împărățiile creștinești călca, și din zi în zi oblastiiă Crucii a micșura să siliia. Decî lét 1147 cu toții strângându-să, cine încătro să margă ș-au ales. Și așé asupra Serachénilor, cariî Ispanie cuprinsése, au mărs Enric Craul Daniî cu alaltî, asupra Vandalilor; și Episcop și Hatman au fost Magdeburghianul, cu ale sale soții; iară asupra Serachénilor de la Siria (care acmu în mare strânsoare ținé Ierusalimul, și pre creștiniî a Sfintelor locuri păzitoriî, în maré primejdie adusése) singur Conrad împăratul Apusului, cu 200 miî de oaste alîasă, într'acelaș an au purces, și în luna lui Septemvri, au agîuns la Țarigrad, iară în zua de floriî cu toți s'au înpreunat la Ierusalim; Ce lucrurile carile acolo la Palestina s'au făcut, le va vidé cititoriul la istoriciî acelora vrémî, și lucruri; iară noi la istoria noastră să vinim. Istoricii grecești și lătinestî, pre acésta vréme, macar că pentru părțile noastre încă nu încep a poméni, însă cei lésești, și ales Dluș cu multul mai tare mărturisește, pentru traîul Românilor în Volohia, de cât mărturiia, care mai de nainte din istoria lui am pomenit. Ce pentru mai adevărată credința, singure cuvintele pomenitului istoric, aici

Manuil Comnenos.

Lét 1147.

Dluș, Tomul 1.
carte 5. cap
List 403.

vom aduce, carele scrie aşé: «Pre acéstă vréme, au fost în ȧara Lésască un Vladislav Craŭu, carele cu frate-său Boleslav avé pricină, pentru Crăie, pre cariŭ împăratul Conrad, având cu dânşii şi rudenie vrând să-ŭ înpace; în oasté ce vré să facă spre Varvarŭ la Palistina, într'adins au vrut să trecă pen ȧara Leşască. Decŭ într'acesta chip, şi cu acásta socotélă, viind în ȧara Lésască acolo câte-va zile s'au zăbăvit; pentru împăcaré fraŭilor, ce mai mult ne tămăduite lucrurile lor lăsind, (căci cu atăta mulŭime de oaste, caré tot cu cheitufala Crailor să ȧiné mai multă greutate priŭatinilor săŭ a face ne vrând), din Polonia au purces; trecând prin ȧara Rusască, şi prin ȧara Volosca spre maré négră (Dlugoş nu ştim de unde ŭa, şi-ŭ zice maré Leonin); Vladislav Craŭul încă vrând să plinască de toate, câte de acolo oştiŭ trebuŭa, au trimis oamenii înnainte, şi în ȧara Rusască şi Moldovenéscă (sau cum îi zic Léşii Volosca), şi pre la alte popasuri, au gătit de tot félŭl de zahara, şi singur au petrecut pe împăratul până la mare». Vază acmu, ŭarăşŭ zicem, şi să ruşineză Măzacii, şi necunoscătoriŭ istoriilor, cum de curat; şi aŭavé dovedéşte Dlugoş, că împăratul Conrad spre mare coborându-să, lăcuitoŭi Moldoviŭ de toate ce ŭ-au trebuit la 200 miŭ de oaste ŭ-au gătit, şi l au îndestulat, nici poate să înŭălégă cine-va, că doară Vladislav Craŭul din ȧara Lésască, până la maré négră, prin locuri pustii, şi fără oameni atăta lungime de cale, va fi trimis pre la toate popasurile, tocma din ȧara Lésască atăta zahara, cât să fie destul la 200 miŭ de oaste, şi la nenumărate dobitoace, căci acésta nu numai cu greŭ, ce aşéşŭ peste puŭinŭă ar fi fost Léşilor. Iară cu acésta cititorŭl, de va rămâne cu prepus, să aştepte încă puŭintel, adecă după cursul istoriei cu 43 ani mai pre urmă, de unde începe istoricul Nichita Honiatis, mari şi dese, şi cu biruinŭă răşboaele Romănilor noştri, cu împăraŭiŭ ŭarigradului a istorisi, şi cu bună voe îi giuruim că-ŭ vom arăta, precum ȧara Volohiiŭ, nu numai lăcuită de moşnéniŭ săŭ, ce aşéş foarte bine întemeŭată, şi cu puternică stăpănire aşezată să fie fost. Şi cătră acésta, precum întâŭ însoŭităŭă împăraŭiŭ Răzsărituluŭ; apoi şi nepriŭatenă, şi nu puŭin stricătore

o vom dovédi. Și așé aicé în scurt, îi giuruim, la locul său în-doit, și înzecit îi vom plăti.

Manoil dară împăratul după cé au împărățit ani 38: la anul de la Hs: 1180: în luna lui Septemvrie au murit, Vellelmu Tirul îi adaoge împărăția 40 de ani, ce Patavie precum să fie greșit, îl dovédéște. Calviz sâmluiaște să fie împărățit ani 38, și câteva luni, și să fie murit în 6 a lui Octomvrie; iară Ricțioluc în scala hronicului arată, să fie împărățit ani 37, luni 5, zile 21: După moartea lui Manoil au stătut la împărăție fiul său Alexie Comneno, încă copil la vârstă fiind; caréle supt paza Unchiu-său lui Andronic aproape de trii ani au împărățit; Iară lét 1183: Andronic întâi pre maică-sa, apoi și pre cucon, (carele, abiia întrasă pe 14 ani), zugrumându-i noapté, i-au aruncat în mare, și au stătut el la împărăție. Pre acésté vrémî scrie Zonoras Carte 18: cap 23: precum némul Pazinachilor, părăsindu-ș locurile lor, au întrat cu totul spre țările împărăției, și toată Thrachia și Machedonia au prădat, împotriva a căroră împăratul cu oaste mărgând, foarte grozav fu biruit, caré pacoste i s'au tâmplat pentru mândria și nebăgaré în samă a slujitorilor; Ce mai pre urmă slujitorii făcându-să mai ascultători, atâta de vrăjmaș au întrat în nepriiatini, cât și nicî cé din tăi năvală li-au putut Varvari sprejini, cariî văzindu-ș prăpădenia, au început a-și lepăda armele de a mână, și a cére milă de la Romei; caré au și aflat-o. Multă mulțime de Schithi, atunci au perit, iară alalți vii la mână căzind, supt suliță i-au vândut; dintr'acesté împăratul alegând multă samă mai vârtoși, și mai tineri, i-au așezat în țara ce să chiamă Moglina, cu mueri, cu copii cu tot, și mari slobozii au făcut cu dânșii, cariî și până astă-zî acolo trăesc, și de pe numele locului, s'au poréclit Pazinachii Moglonitii. In vrémé acestuia, la lét 1185: să pomenéște la istorici, Bela Craiu în țara Ungurésă. Deciia Andronic céia ce ce i s'au căzut ș'au luat plata: căci din vrajă înțelegând, precum într'acela an, mai înainte de 14 a lui Săptemvrie, va să piară, și cela ce va să ia împărăția îi începe numele din Is (carile apoi au fost Isachie Anghel); Decî în 11 a lui Septemvrie vrând Andronic să prinză pe Isachie Anghel, și să-l omoare, el vitejéște apărân-

Lét 1180.
Vellelmu Tirénul,
car. 22 cap 5.
Patavie Par 1.
carte 8. cap 21.

Alexie Angel
Comneno.

Lét 1183
Nichita Mouiat.
Andronic Com-
neuo.

Lét 1185.

Patavie Parté 1
car 8 cap 21.

du să, au scăpat în Beserică; unde nărodul îndată l'au rădicat împărat, și de aciia tot nărodul pornindu-să, au prins pe Andronic, și cu multe cazne muncindu-l, pe urmă tăindu-l mâna cé driaptă, și scoțindu-l ochii, l-au omorât; după ce împărățisă mai mult de doi anî; și într'acesta împărat s'au stîns sămenția Komnénilor; precum mărturisește Patavie. Ce istoricii mai pre urmă pomenesc, și pre alți Comnénî, macar că acest nume fără cale să-l fie luat, și Honiatis mărturisește. Zis-am mai de nainte, o Axiomă a filosofilor pomenind, că rădicându-să pricina, să rădică și fapta, caré ce va să înțălégă acoloș am explicuit-o; iară acmu altă axiomă aducând, zicem, că de pe fapte, a lucrurilor ființă să cunoaște, adecă, când vre-un lucru ăaste făcut înțelégem, că lucrul acela, pricina înaintea mărăgătoare, au avut, căci nici un lucru fără pricină să să facă nu să poate. Intr'acesta chip, și pentru nerupt și totdeauna traul Romanilor în Volohia, trebue a înțelége, că înțelegându-le din Istoricî adevărați, faptele, putem fără nice un prepus a cunoaște, și traul lor, și ființa lor. Așé dară istoricii Grecești, cari pănă acmu, pentru lucrurile Romanilor în Volohia somnul celor 7 Efesénî, să vād să fie dormit, și prin atâta vréme, cătă la mijloc au trecut, atâta au tăcut, căt ca cum pre locurile Volohii nici suflet de om n'ar hi fost, a căroră tăcere, precât noi putem gîdeca, au dat pricină unora, precum de multe ori am zis, să crîază, că țărăle noastre, cu sute tle anî, să fie stătut pustii, și fără lăcuiorî, și apoi alții urechile în basne slobozindu-și, încă mai mari de căt au auzit, au și scris; căt cu condéile lor, pre tot némul Românesc, nu într'alt chip, ce toema, ca legumile într'un an îi sădesc, răsar, îi cresc, și î și zmulg; Ce basnile basnuitorilor lăsind, să videm acmu, cei ce dormiia Grecești istorici, cum să deșteptă, și cum strigă când îi doare, căci una și acésta ăaste, pricina tăcerii lor cei adânci; adecă, că după împărțire împărățiilor Romanilor; în Volohia, ca într'un un unghiu de amândoaă părțile rămîind depărtați, și despărțiți; ori ce într'acéstă parte, ca cum de trupul împărățiilor lor nu s'ar atinge, nici grije purta, nici de lucrurile lor însămna; (și adevărat că de n'ar fi pomenit câte ceva istoricii cei streini, mai perită lî-ar fi rămas știința, și traul, și

moșténirii lor pre locurile sale), iară acmu de la Romaniî din Volohia, oare ce durere și patimă simțind, precum împărații asupra lor sabiia, așé scriitorii condeul își ascut. Iaste dară de câte-va orî poménitul Nichita Honiatis, Grec, și de toată credința vrednic Istoric, carile pentru Romaniî din Volohia, și pentru războaiele, carile pe vrémile, când el istoric sa țăsé, cu împărăția Răzsărituluî au avut, pre larg și îndestul scrie, precum în carte caré urmază, cu nemutate cuvintele lui Nichita Honiatis, toată istoria lui, caré au scris pentru războaiele Românilor cu împărăția Răzsărituluî, din cuvînt în cuvînt, o vom aduce; cu a căruia adeverință, cu bună îndrăznélă putem zice: vin-o acmu bunule Simioane, și frumosule Misaile, și vedeți pe Romaniî din Volohia, pre cariî pre acesté vrémî ziceți, că n'au fost nicăfuri, sau de au fost încă să fie fost la Râm, sau precum voi băsnuiți, în temnițele Râmuluî, că: Laslăul vostru, pre carele din crieri voștri îl nașteți, după vrémé ce voi însămnăți, au avut războiu cu Batie Hanul Tătărăsc, iară Batie au trecut cu prada sa în țara Unguréscă la lét 1242: și așé iaste cu 56 de anî mai pre urmă. O scârnăvă-î minciuna, și însutit mai scârnăv minciunosul, carile o scornéște! Că de vréme ce pre vréme lui Batie ziceți, c'au fost acel Laslău Craiu în țara Unguriăscă, și el întâi au adus pre acei oameni răi, de la Râm, și apoi după biruința î-au așezat pre la Maramorăș, acéști Romani, cariî după cum am zis, numele mai pre urmă în Volohi sau Vlahi, cu 56 de anî mai înainte, de unde s'au luat? pentru cariî istoricul grecesc, nu fără oare ce stidirc, ce adeverinți slujind, zice, că oasté caré întâi au trimis asupra lor Isachie Anghel împăratul, de tot au prădat-o. Adevărat dară, că au fost adus Laslăul vostru tâlharî, și oameni răi de la Râm, și deșertând temnițele Italiî, au înplut Maramorășul; Aciîa tâlharî numai ai voștriî Părinți au fost, și de la dânsiî poate fi v'ați învățat, a fura adevărul Istoriîi. Iară Romaniî, cariî sint părințiî Moldovénilor, și a Munténilor, precum cu multe și tarî dovéde am arătat, toț deauna pre locurile sale au lăcuit, precum și acmu acéiaș lăcuesc. Ce atâta mustrare agîunga-vă, mai uitați-vă înainte, pentru Volohiî noștri la acelaș istoric.

CARTÉ A OPTA.

Caré arată traîul Romano-Vlahilor, în Vlahia, apoi şi în Misia, Thrachia, Machedonia, şi până la Greţia, de la Isachie Anghel, până la Ionnis Duca; când şi Hănia Tătarâlor în Crâm, şi împărăţia Aliotmanilor la Asia, s'au început. Aşijderé arată când, şi cum s'au despărţit Romano-Vlahii de la împărăţia Țarigradului. Războaiele, carile au avut Români cu împărăţii Grecilor, apoi după ce au luat Latinii de la Greci Țarigradul, şi cu Latinii. Aşijderé arată începătura Domniei Monarchiceşti a lui Ioan Domnul a tuturor Românilor, şi de Domnia lui Hris, Domnul Cuvoslavilor în Greţia, şi aşezare împărăţilor Greceşti la Nichea, şi pe aiuré.

PRIDOSLOVIE.

CAPUL I.

Iubite cititorîule, macar că cât în putinţa noastră iaste, ca de voroava lungă să fugim, în tot chipul silim, şi în lucru aşé de mic, (căci după acest de acmu nenărocit statul stăpânilor acestor, a noastre ţări, istoriia lor, lucru mic a-l numi socotim) groasă, şi mare carte a scrie, cât nu ne suffere inima, singur poţi cunoaşte; însă precum nici un trandafir fără ghimpî, şi nici un

lucru fără greutate sa, și fără vre-o împiedicare să fie nu poate, așé și istoria noastră, pentru vechimé a némului Românesc nu puține, nici iușoare împiedecări, și împotriviri, până acmu s'au arătat; așé și de aici înainte, ne ies : carile de nu să vor da din cursul istoriiei într'o parte, și de nu să vor curăți de spini, și de zizaniile, carile în țarina adevăratei Istorié s'au ijdărât, nu numai căci purcesul înainte ne zătienesc ; ce încă și povésté întunecând, locurilor, vrémilor, numerilor, chipurilor, și altor țircumstanții (lucruri împregiur stătătoare) Istoricești, ca acésté, mare tulburare, și confuzie aduc, și macar că istoria din sine, chiară și curată iaste, însă cu tâlcuirile, și strămutările scriitorilor mai de pre urmă, mai mult înecându-să, și învălătucindu-să, de nu să vor întoarce la fântâna, și izvorul său cel din tăi, și de unde au purces cititoriul, fără îndoință și fără prepus în cunoștința adevărului slobod să înble (precum noi socotim) nu va puté. Spre a căroră cercare, și îndreptare, iată acmu cu Dumnăzăescul agiutoriu începem.

Numele Românilor, din toată Dachia, precum de pe vréme lui Anastasie împărat; adecă de când întâi némul Slovenesc au năbușit spre Evropa, să să fie schimbat, și deciia Volohi, sau Vlahi să să fie chemat, înapoi la locul său curat (precum nedėjduim) și pre larg am arătat. Așijderé precum supt acelaș nume, pe vréme lui Vasilie Bulgarocton, Bogdan stăpânitoriul lor, pe acéia vréme fiind ei, supt protecțiia lui Carolus marile împăratul Apusului, Dațiî iarăși la trupul împărășii Răzsăritului să să fie alăturat, din câți va istorici de credință an arătat, i procî. Iară acmu sosind acéia vréme, în caré încep istorici, precum cei Grecești, așé alalți de pen pregiur, mai pre larg, de lucrurile Românilor noștri a scrie ; uniî din tâlcuitori cęști mai noi (prin necunoștință au prin nevoință, nu putem giudecal, oare ce tulburare și amestecare numenuî Volohilor a aduce să vād, din cariî întâi înainte ne iasă Patavie iscusit, amentrelé a vrémilor, și a istoriilor sāmălitori, carile în hronicul său sosind pe la vrémile lui Isachie Anghel împăratul Țarigradului (carile multe și nenărocite războaie cu Români noștri să fie avut, istoria înainte va arăta), unde istoricul Nichita Honiatis, a vrémilor aceloră istoric, și secretariu aceluiaș împărat zice: Vlahi aîave de

la împărăție s'au dezlupit. El mai mult lucrul zbatând, voroava adăogând, și prepus aduce istoria, și numele Vlahilor, zicând pre la anul 1186. Vlahiî, sau Bulgariî, de la împărăție s'au vicienit. Ce pareni-să, că n'au fost nici în prepus să sté, nici numele Bolgarilor cu a Vlahilor să fie amestecat, căci Nichita Honiatis, foarte bine au știut cine's Bulgariî, cine's Misiî, și cine-s Vlahiî, și mai vârtos că Bulgariî, și Sirbiî, acmu cu crăiî întemeiate, de atâta vréme în Thrachia, și în Misia, și acmu de supt putéré împărățiiîi dezbătându-să, cu numele de dispotiî, și de Crai stăpâniîa; iară pentru Vlahiî noștri, zice, că atunci de la împărăție s'au dezlupit, precum și vrémé, chipul, și persoanele, carile au fost începătura, și pricina aceștiî dezlipiri, înaintea să va vidé; de unde curat ar fi putut cunoaște, că alțiî sint Bulgariî, și alțiî sint Valahiî. Nărodul acésta a Valahilor, precum în Misia mai mult întâi răvârsindu să, apoi și până la Thessalia să să fie lătit, marturi vii sint cei ce atunci și până astăzi în țara Grecéscă lăcuesc, pentru cariî Iacov Predser în tâlcuire istoriîi lui Ioan Cantacuzino, carté 1 cap 1 după mărturia lui Leunculavie, precum acești Români, să fie din némul Romanilor de la Italia, apoi zice, că o parte a Thessaliei (pre caré și pre vrémé lui Ioann Cantacuzăno împăratul, Vlahiî o stăpâniîa) să să fie chemat Vlahia mare, ce în numele Vlahiîi foarte nemeréște, căci și aciîa Vlahi tot din Vlahiî noștri au fost; iară căci o numéște Vlahie mare, foarte greșéște, căci Vlahia Mare, din socotéla tuturor gheografilor, și a istoricilor, iaste Moldova noastră, precum de multe ori în câte-va locuri am dovédit. Ce pentru Vlahiî, cariî au fost supt stăpâniré împărățiiî Țarigradului, pe vrémé lui Ioan Cantacuzino, când va vini rîndul să zicem de lucrurile pe aceîa vréme tâmplăte, atunci pre larg. din istoria aceluîș Ioan Cantacuzino vom arăta. Inșă iarăș precum aciî Vlahi, ce au stăpânit în Thessalia, să fie fost tot dintr'acișté ai noștriî Români, cariî supt Isachie Anghel, de la împărăție s'au despărțit, chiar mărturiséște, Laonic Halcocondilas, carele carté 1 Vlahiî zice, sint cariî până și la Thessalia s'au întins; iară Bulgari, εἷς κατω Μοσίαν καλοῦσιν pre cei din Misia de gîos număsc. Așijderé Nichita Honiatis știind, că Vlahiî acéște răvârsindu să de peste Dunăre,

Iét 1186.

Iacov Predser în
tâlcuire Istoriîi
lui Ioann Canta-
cuzinos car. 1,
cap 1.

și Misia, până la munții Emii adecă Acenghiș apucase, și câtă va vreme de pe numele locului, și Misiș să chemasă, zice carte 1, cari mai de nainte Misiș, acmu Vlahi să chêmă; iară precum Vlahiș, după ce s'au întors, uniș la locurile sale, peste Dunăre, unde sint țările noastre acmu, multă vreme Misi să să fie chemat, martur ne iaste Laonic Halcocondilas, carele la acelaș pomenit loc zice: Μυσίαν εἰς τὸ πέραν τοῦ Ἰστροῦ ὠκημένιν χώραν. «Misia, caré țară iaste de cêia parte de Dunăre». Așijderé, pre Vlahiș de peste Dunăre, altă dată acelaș istoric îi numéște cu cel véchiu a Dachilor nume, adecă Dachî; iară aciș Dachî precum tot una cu Vlahiș de la Thessalia să fie, la carté 6 cu curate cuvinte arată, unde zice: Τὸ δὲ Πινδὸν ὄρος Βλάχοι Ἐνοικουσιν, αὐτοὶ τῶν Δακῶν ὁμόγλωττοι. «Iară în muntele Pindul Vlahiș lăcuesc, cariș cu Dachîș, (adecă cu Româniș de peste Dunăre) tot o limbă au». Apoi mai adaoge, care Vlahiș niș cum în ceva să deosebăsc de la Vlahiș, cariș la Dunăre lăcuesc. Acește Vlahiș de la muntele Pindului (carele nu departe stă de la Solon) sint cărora astă-zî noi le zicem Cuțovlahiș, iară ei ne zic noaă, Româniș din Vlahie mare. Dintr'acește a lui Honiatis, și și a lui Halcocondilas cuvinte, chiar să cunoaște, că Vlahiș, cariș în țara Grecéscă au rămas, să fie tot un ném cu Româniș noștri, și precum pre vreme lui Isachie Anghel, de la ciștélaltî despărțindu-să, au rămas pe acélé locuri, unde și acmu mulțime de dânșiș, prin satele Ioanniniș, în Epir, lăcuesc. Cătră acéște mare lumină adevărului aduce Anton Bonfin, carele decada 2, carte 7, de războale între Greci, și între Frânci, cariș apucasă de la Greci Țarigradul, (precum istorisind, zice: «Henric fratele lui Balduin, carele în urma frăține-său întrasă la împărăție, împreună cu Bonifație Montis Ferartianul, cetată Udriiul, a bate nu conteniă. Ce Greciș căzind cu rugămente la Vlahiș, îi îndemna ca să nu lasă, ca cetate ca acêia vestită, să încapă pe mânule Latinilor, pentru caré lucru, au căutat lui Henric, a lăsa a bate cetată și au grăbit a să întoarce la Țarigrad, iară ce Vlahiș au fost acei Vlahiș, pre cariș i-au rugat Greciș într'agitoriu, iarăș acolé cu deșchise cuvinte arată: Vlachi enim e Romanis oriundi, quod eorum lingua etiam num testatur, cum inter tam varias Barbarorum gentes sita, adhuc extirpari nonpotuerit; adecă: Vlahiș

acéste ȳera din Romanȳ născuȳi, care lucru graul voroavei lor și astăzȳ mărturiséște, cariȳ într'atâta félĳu de félĳu de nĳamuri de Varvari așezindu-să, până și acmu cine-va a-ȳ desrădăcina n'au putut»; și mai gĳos ȳarășȳ Bonfin zice: «Și așé Vlahiȳ, cu rugămintele Grecilor îndemnându-să au izbăvit Udriul din strâmtă încungĳurare Latinilor». Cătră acéste putem, și a ȳnpotrivniculȳ nĳmulȳ nostru, a luȳ Sarniȳe cuvinte, pentru mărturie aduce, căci a nepriĳatinulȳ, cu multul mai de crezut ȳaste mărturiȳa, de cât a priĳatinulȳ, sau acelue ce n'are nici o trébă; că și el mărturiséște, că numele Romănilor noștri, la istoriciȳ Greceșȳ începe a să poméni, de pre vrémé luȳ Isachie Anghel, și cu acéste Prelegomene, pentru adeveriȳa numelȳ, și nĳmulȳ Romănilor noștri, pre acésta vréme ȳndestulindu-ne, acmu mergem ȳnnainte, să ne mierăm la Istoriciȳ Greceșȳ, și ales la Nichita Honiatis, și la Latiniȳ, și ales la Antisăodorénul, ce au mai făcut, și ce au mai lucrat Romăniȳ noștri, supt numele Vlahilor.

CAPUL II.

Arată-să pricina, pentru ce Vlaho-Romaniȳ, s'au despărȳit de la ȳnpărăȳia Tarigradulȳ.

După cumplită peiré luȳ Andronic ȳnpărat, la anul 1185: (precum ȳn cé mai pre urmă carte am pomenit), rădicănd nărodul pe Isachie Anghel la scaunul ȳnpărăȳiȳ răzsăritulȳ; scornitu-s'au ȳntăȳ vrajbă, deciȳa gălcévă, apoi și groznice războaie ȳntre ȳnpărăȳie, și ȳntre nărodul Vlaho-Romanilor, a căroră tâmplăȳ Istorie Nichita Honiatis, a vrémilor acelora iscusit Istorice, ȳn carté dintăȳ așé o ȳncepe: Isachie Anghel, după ce, după statul vrémilor acelora pre năroadele despre părȳile răzsăritulȳ, pre unile cu daruriȳ, ȳară pre altele cu dăȳi pre an, cum putusă ȳntȳ'un chip, le ȳnpăcase: și dintr'acolo lucrurile ȳn liniște, să vidé, că-șȳ ȳntorsése, (căci pre vrémé noastră zice, așé să poartă ȳnpărăȳiȳ noștri, cu varvariȳ, ca fétele céle ce acasă șezind, numai trȳaba furciȳ și a torsulȳ caută), iată s'au tâmplat, de i s'au săvârșit

Carte 7, cap 15.

Nichita Honiatis, carte 1.
List 236.

și împărătesa, după care i-au abătut să ia împărătesă, de nēm strein. Și așe au trimis solî, la Bela Craiul Unguresc, și i-au cerșut fata; caré încă iera copilă de 10 anî. Decî pentru scumpété să cheltuiască baniî visteriî, la nunta ce vré să facă, ne îndurându-să; au pus dajde pe toate țărăle și cetățîle Împărătiî, și mai cu dédins pre céle ce iera mai aproape de Anhialo. Așijderé ácasta pre lăcuiitoriî pre lângă munțiî Emului, aruncând; mariî neprietiniî i-făcut împărătiî, căci cariî mai denainte Misiî, acmu Vlahî să chémă, cuprinzind locurile céle mai strâmpțe, și bizuindu-să cetăților de prin munți, cu pîtră zidite, deți cum și mai denainte de împărăție, puțin băga în samă; iară atuncé, cu pricina căci le lua dobitoacele, cu sila, și-i asupriă peste măsură, așeș aîlavé s'au rădicat, asupra împărătiî. Capetele aceștiî rădicăriî fost-au doi frați Petăr și Asan, (dintr'acești Asaniî sint Asaniî cariî și astă-zî sint la noi în țară, macar că cu multă vréme, mai pre urmă au vinit în Moldova). Aceștiî dară doi frați, pentru ca să nu să vază, că fără pricină stau să scorniască lucruri noaă, s'au sculat singuri, și au mers la Chipsala, unde atuncé să afla împăratul, rugându-să ca să-i priimască în slujba, și în polcurile împărătești; și să le dé vre un loc de lăcaș în Muntile Emului; ce ne făcându le împăratul după poftă, (căci putéré becisniciiî ce era să vie, biruia înțelepciună omenéscă), ei cărtind, și ca cum ar fi fost în samă ne băgați jeluindu-să, și alte cuvinte mai cu îndrăznélă, au slobozit, cu carelo mai mai arăta, ce vor să facă, dacă să vor întoarce acasă. Și mai cu dédins Asan, fiind om pré îndrăzneț, și vrăjmaș, pentru cuvintele, ce fără nici o siială grăiia mâniindu-să Ioan Sevastocratorul, au poroncit de i-au dat, și câte va pâlme. Intr'acesta chip oamenii acișté, nu numai căci ce va n'au isprăvit, după pofa lor; ce încă și cu ocări, și batgocuriî întărtați fiind, pe urmă, cu ce vrăjmășie, au intrat în Romei, ce cuvinte poate să povéstéscă? și ce gură poate, să cuprinză lucrul a atâta mare de răutăți, carele au făcut?

CAPUL III.

Arată-să, cu ce mijloc, au făcut ei, de s'au dizlipit Romano-Vlahii, de la împărăție.

Petăr și Asan după cé așé înfrunțați, și rușinați, la al săi s'au întors, cocând în inimă, cu mai asupra să-și răscumpere, au început a-î smomi, ca să î întoarcă să fie cu dânșii într'o minte; Ce Vlahii d'intăi socotind greuimé lucrului, spre céia ce-î trăgé Petăr și Asan să să plece, să temé; ce ei pentru ca să rădice acé frică din inimile nărodului, au pus de au zidit o besé-rică, a preminunat Marturului Sfântului Dimitrie, (aicé Honiatis cam cu mânie aprins, câte va peste hotarăle Istoricului, cu hulă asupra Vlahilor scrie; Ce noi precum d'inceput am gîrurit, orî plăcut, orî neplăcut ar fi, carele Istoricii pentru némul Românilor scris au lăsat, pre toate cu o inimă, și cu un condeiu le vom arăta). După ce au săvârșit besé-rica, precum zisem, să fie adunat într'ânsa mulți oameni, și din parte bărbătésă, și din partea femeiască, carii îndemoniți fiind, cu ochii roșii, cu génile întoarsă, și cu părul împrăștiat, și alte toate, câte acei féllu de oameni tac, deplin le făcé, pre acișté i-au învățat în toropiré lor să zică, precum așé va Dumnăzău, ca de acmu înnainte némul Bulgarilor, și a Vlahilor, lepădând gîugul, cel ce de demult îl purta, să-și dobândiască volnicia lor, și pentru acésta pricină, și Sfântul al lui Hs: Măcenic Dimitrie, părăsind beserica, care iaste Mitropoliia Solonului, și lepădându-să a mai petréce cu Romeii, să să fie mutat la dânșii; pentru ca să le fie agîutorii. Spre acesta lucru (ia sama cititoriule, cum știe Honiatis a depărți între némul Bulgarilor, și a Vlahilor). Așé dară, slabî la inimă oamenii aceșté, puțin zăbăviți (adecă în știință) tot de o dată, împlându-să de suflet, și iarăș luați de minte, să toropiia, și ca cum ar fi din duh înfiați, în gura mare striga: Nu mai iaste de acmu vréme uniî cu alții a nu să învoi, ce de arme apucându-să, cu toții în Romei să năvăliască; și carii în războiu să vor prinde, nici a-î cruța, nici a-î vinde să cade; ce fără nici

Honiatis carte 1,
cap 5.

o milă trebue, toți, până la unul, uciși. Și nici cu rugămintе, nici cu darurile să să mai plăce; ce acéste toate lepădând să sté toți, ca diamantul, de vârtoși. Așé tot nărodul de la Proroci, ca acéste îndemnându-să, s'au apucat de arme, cu toți crezind, precum începătura acești rădicări, să fie nărocită; de vréme ce și Dumnăzău, pentru volnicii lor le ține departe; nici îndestulindu să, cu câte locuri cuprinsése, pre lângă munții Cenghi, ce într'alte sate și orașe, carele țera și mai departe s'au slobozit, și printr'ânsele s'au răvărsat; iară Petăr, unul din frați, puindu-ș în cap coronă de aur, și încălțind cîubote roși (carile țera port împărătesc), au încungîurat cetate Pristhlava, (îaste cetate acéia oghighlască, toată de cărămizi făcută, și mult loc din munții Cénghi cuprinde). Ce socotind bătaia acei Cetăți că nu le va fi fără primejdie, trecând pe lângă dânsa, au trecut muntele Cénghi în căsta parte, de unde în pradă slobozindu-să, și fără véste în orașele Romeilor năvală dând, mulți omenî de ispravă, mulți boi, și alte dobitoace, peste număr de multe, au apucat.

CAPUL IV.

Arată să războiul din tâi, carile au avut Români, cu Isachie Anghel împăratul.

Lét 1187. Isachie împăratul, auzind că Vlahii aľavé s'au făcut haini, lét 1187: strângând oaste, s'au dus asupra lor, cari din locuri înalte, și strâmpte multă vréme; ȳ-au stătuť împotrivă, ce Dumnăzău, a căruia ascunderé întunericul ȳaste, peste nedejdé tuturor, o negură ca acéia au slobozit, cât toți munții, și locurile cele strâmpte, carile Varvarii păziia, au cuprins, cu caré ei învălătucindu-să, precum țera fără orânduială, Romeii, au dat într'ânșii năvală, și tare grămădindu-ȳ, atăta spaĩmă ȳ-au dat, cât de tot uluindu-să, cine încătro au putut, s'au răsăpiti; Iară scornitoriȳ, și purtătoriȳ răutăților acestora, cu o cătă de aĩ săĩ, toema ca turma porcilor, cé din evanghelie, în mare, așé și ei în Dunăre sārind, la megiiășii săĩ la Schithĩ, au trecut. (Aicé încă socotéscă

Cititorul, și din cuvintele Istoricului să cunoască, că Vlahii de au și fost apucat multe locuri în Misia, încă așezământul lor mai de temei, tot peste Dunăre au fost, unde și Petăr cu Asan, această dată prost mărgându-le, s'au tras).

Iară împăratului, trebuindu-î, să fie fost întărit toate cetățile Misii, și mai ales cele ce iera prin munții Cenghi, și cum nu iera cine să sté împotrivă, să fie pătruns prin toată Misia, și să fie așezat toate locurile cum să cade, ce nici una dintr'acelé nefăcând, numai au stătut de au aprins Stogurile, cele de pâne, și cu rugăminté Vlahilor, cé amăgitoare, lucrul de tot crud, lăsind, au grăbit a să întoarce înapoi, caré mai apoi au stătut pricină, de încă și mai vrăjmaș, și mai cu îndrăznélă, s'au întors Vlahii înapoi. Așé împăratul înapoi întorcându-să, precum au isprăvit lucrul cum să cade, să făliia; iară ore-carele din rândul gîudecătorilor, Leon Mănăstrénul foarte copt zicé, precum îi ıaste jale de sufletul, și de bărbăția împăratului, lui Vasilie Bulgarocton, carele după ce, din temelie pe Bulgarî prăpădisă, să fie zis: ca de să vor ispiti vré-o dată și Vlahii lucruri noaă ca acésté a scorni, precum au făcut el Bulgarilor, așé și alți împărați, lui uıtându-să, să facă Vlahilor; adecă, stând cu oștile în țara lor, să nu le lasă nici un loc ne călcat, care învățătură, stând astăzi spânzurată în mănăstiré Sosthenis, nime în samă n'au băgat-o, și ce zisésă acel împărat, cu mulți ani mai de nainte, nemăruî în minte ne viind, așé în scurtă vréme li s'au părut lucrul isprăvit, a fi.

CAPUL V.

Arată-să întoarcere Romano-Vlahilor de peste Dunăre, iară în Misia

După acésté Asan, înțelegând precum împăratul, cu toate oștile au ieșit din Misia, cătră ai săi strângând și mulțime de țitari, într'agîtoriu, au trecut iară înapoi în Misia, și de cât din tăt, încă mai vrăjmaș făcându-să, și cu multul încă mai trufindu-să, nici cu stăpâniré cé din tăt, nici cu tótă Misia s'au îndestulat; ce pentru ca mai mari răutăți asupra Romeilor să

Honiatis carte 2,
cap 1.

L'ët 1188.

aducă, cu tot chipul é-au putut, s'au nevoit, pentru ca să înpreune și stăpâniré Bulgarilor, să fie tot într'o inimă cu a Misiî, precum au fost și mai de nainte, asupra acaruiă de'r fi fost ieșit îndată, iarăș singur împăratul cu oștile, cândailé s'ar fi purtat lucrul mai bine; ce după ce mult i-au părut rău, căci în oasté, caré întâi făcusa, nu așezasă lucrurile Misiî cum să cădedé; nicî cetățile cu oaste întărisă, nicî fiéoriî Varvarilor zălog cu sine luasă, ce ca cum i-ar fi stătut nepriălatinul cu sulîta în coaste, așé păzise să iasă mai curund, dintr'ânsa; iară-ș i-au căutat de iznoavă oaste asupra lor a rădica. Decî la anul 1188, de odată cu puțină oaste, câtă pre lângă sine gata avé, din Țarigrad au ieșit; ce apoi înțelegând, că nepriălatinî nu să mai opresc la munți, ce adaogându-să și cu agîutorul Tătărăsc, să fie ieșit în Câmpul Agathopolitan, și acolo tabăra puindu-ș, spre locu locurile de pen pregîur răvărsindu-să, grozav să fie prădat, și pustiit, și macar că în tot chipul să siliîa, să-ș adune oștile, și mai curând și el cu capul său, pentru ca și slujitorî să fie mai ascultători, și înpotriva nepriălatinului, caréle așé în grabă năpădisă, mai curând și mai groznic, călare înainté oștiî sale să să aréte, siliîa; însă după ce au sosit la Tavrocom, (iera acesta un sat ci-î și colé înprăștiat, nu departe de Adrianopolis), i-au mai așteptat, pân a să strânge și alaltă oaste, și au poroncît, și lui Conrad, Chesariului, curând, cu oștile sale să iasă.

CAPUL VI.

Războiul al doilé, carile au avut Romano-Vlahiî, cu Isachie Anghel împăratul.

De acolo împăratul alegând din toată oasté, ca la 200 de oameni mai de triabă, căroră dându-le arme și cai bărbați, cum mai în grabă înpotriva nepriălatinilor au purces: alaltă greuime și tabără spre Udriîu pornind. Ce într'acéla dată au vînit de la străji vête, precu Vlahiî pradă pre lângă Larda, unde și pre mulți omorând, și pre mai mulți viî prinzind, cu mare dobândă

încărcați, să să fie gătând să să întoarcă înapoi, de care înțelegând împăratul, așeș de cu noapte au dat poroncă, să zică trânbița de purces, și îndată încălecând au purces spre Vasterne, unde după ce au agiuns, văzind, că nici un neprietin nu să iveste, au stătut să să odihnescă oasté, după trii zile și de acolo sculându-să, au purces spre Verroe, ce încă patru Parasanghe (mile mari) nu mersése, și iată un om de abiia, de obosit răzsufându-să, și sufletul trăgându-ș, cu ré veste iese înainte; carile spuné, precum nepriiatini de acolé nu departe, plin de pradă, și de dobândă vin încetișor, căci nici cine va iaste să le sté împotrivă, nici ei fiind îngreuiți, mai tare pot mérge. Împăratul acéste auzind; împărțind oasté pe la Hatmanî, și șicuindu-să, au luat drept pe acé cale, în caré spuné omul că vin nepriiatini, pre cari dacă i-am văzut, așjderé și îi pre noi ni-au văzut, (căci și eu, zice Istoricul Honiat, fiind Logofăt, mergém după împăratul). Tătarâi și Vlahii lăsind pllanul pe baza a o samă de al săi; și dându-le învățătură, pentru ca pre altă cale mai scurtă să păzască să dé la munți, iară alalți bulucindu să fără nici o frică, au ieseit înainte călăriméi Romeilor; după obiceiul moșii sale tare războiu dând; adecă dând tare năvală, și din arcuși sigeta, și cu sulii într'ai noștri intra, și nu mult; iarăș din năvală întorcându-să da dos a fugi, și pre acéste a-i goni îndemna, și îndată iarăș tocma ca păsările, în loc întorcându-să, din față cu multul mai vrjmaș să băté. Acésta de câte va orî făcând, și acmu văzind, că ei sint mai désupra, au părăsit acéste învălătuciturî, și tot de odată sabiile zmulgând, cu mare chiot s'au slobozit în Romei; și așé și pre cei ce să băté, și pre cei ce fugiia, tot într'un chip îi răsturna, și-i prăvăliia. Intr'acé zi așeș de tot șie slavă-ș-ar fi agonisit, și noaă mare ocară n'ar fi adus, nebăgăt în samă nărodul acela, de n'ar fi sosit și împăratul mai curând, a căruia Polcuři încă iera întregi, carile îndată trânbițele de războiu sunând, și răcnetele zmeilor, cari iera de sulite spânzurați, fiind de vânt clătite, mai mare huet făcând, de cât cum iera mulțime oști, părăndu-să nepriiatinilor, că iaste pré multă oaste, s'au însămăntat. Împăratul după acésta puținî robî, ca din fălcile jiganiilor scoțind, de calé acéia a mai goni, s'au părăsit; și

Ja aminte obiceiul Românilor noștri în războaie, pre carile și până astăzi, neschimbat îl țin.

intorcându-să au intrat în Udrîlu. Ce pentru căci Varvariî macar cum răzsufliu nu da, î-au căutat iarăş să purciadă într'acolo; Şi aşé la Verrofa mergând, une orî singur, alte orî prin Hatmaniî săî năpădirile Tătarâlor, şi a Vlahilor ostâmpuîa. Ce nepriiatiniî, macar că tot avé frica Romeilor, şi de Prezenţiia împăratului să spământa, însă pre furiş, pre alocuré, suppuindu-să, apoi tot de odată arătându-să, aşé năpădiîa, cât să păré că singuri postesc bătae, deciîa locurile adése muta, nici lipsiîa, de unde trebuinfa lucrului îi chema; Împăratul când spre Agathopolis, pentru ca să le opriască năvălirile, cum mai în grabă alerga; ei atuncé loviîa satele céle de pen pregîrurul cetăţiî Filippopolis: Când grăbiîa să dé agîutorîu părţiî în caré să auziîa c'au prădat, ei atuncé loviîa de unde împăratul să sculasă. Acesté toate le făcé Asan om ascuţit la minte, şi în lucrurile gréle foarte isteţ.

Aşé deciîa împăratul, vrând să ispitescă, ca doară ar puté pe Misiî (de loc) să-î tragă în parté sa, şi să apuce Zagora, (aciştiîa îi zic Turciî acmu Zagara) de la Filippopolis ieşind, au purces spre Triadiţa (acăsta-î Sofia), că de acolo gândiîa, că mai pre lesne va tréce munţiî Cénghiî, căci pre une locuri are drumuri şi mai deschise, şi ape mai multe, şi pentru hrana oştiî, socotiîa că va găsi destul; însă acésta ar fi fost, când ar fi grijit cine-va mai de cu vréme; Ce pentru căci acmu sosisă Iarna, şi ales în parte ca acéîa Crivăţană, apele începusă a îngheţa, şi omeţiî nu numai câmpiî acoperiîa, şi văile umplé, ce încă şi uşile casălor cu Trojaniî astupa. Cu a vremiî greutate înpiedecat fiind împăratul, de a mai merge înnainte s'au părăsit; şi orânduind oasté pre acolo la iernatic el cu câţi oameni İera mai İuşuriî s'au întors la Tarigrad, unde în ğocurile, şi privélele Theatrului İş da inimiî răzsufiare, şi odihnă.

Lét 1189.

Iară îndată ce s'au dezvărat anul 1189: împăratul, iarăş au purces înpotriva Misiilor, şi triî lunî încheiate, bătând cetate Loviţiî în deşert, după multă ostenélă, şi cheltuîală fără nici o ispravă făcută, s'au întors acasă; Iară pricina întórceîi lui İera, căci frumséţé locurilor, carile sint pe lângă maré Propontis, Serafurile şi grădinele céle mângăloasă; aşijderé vânătorile, şi prinblările, carile pre înpărăţiî vremilor noastre, ca cu nişte lanţuje legându-î, şi pre Isachie

păratul, acésteş, mai mult arşiţa Soarelui să rabde nu-l lăsa ; ce ca cum ş'ar fi lepădat scutul din mână, cum mai curund să fugă îl grăbiîa, şi macar că şi pe mueré lui Asan apucasă, şi pe frate-său Ioan zălog, cu sine luase, însă lucrurile tot din rău mai în rău, să pohârniîa.

Isachie împăratul, după ce s'au întors dintr'acésta cale la Țarigrad, şi orânduind hatman asupra Vlahilor, pre Aspiitie, el au răspuns împăratului, precum slujitorii nu pot cu doi nepriîtiniî pré greî, cu Vlahii adecă şi cu foamó, tot o dată a să bate, de care lucru trebue întâi să le dé lîafa anului. şi apoi să-î trimaţă asupra nepriîtinului. Împăratul întrînd în prepus, că cu acel mijloc va să rădice oasté asupra sa, şi ne putându-şi conteni mâniîa, îndată l'au lipsit din cinste, şi apoi au poroncit de l'au scos şi ochiî.

CAPUL VII.

Arată-să a triîa războiu a Romuno-Vlahilor, asupra lui Isaachie Anghel, cu biruinţă.

La anul 1190: scrie acelaş istoric Honiatis, carte 3 : precum lucrurile împărătiîi despre apus, de ce mergé de acéîa mai rău să întorcé, căci Vlahii împreună cu Komaniî (aceşté sint un ném de Tătari, cariî pre atuncé lăcuîa prin Podolia şi Pocutia Rusască) toate ţărâle împărătiîi, supt foc, şi supt sabie puné. Pentru care lucru împăratul, macar că doaâ lunî cu oştile într'acolo s'au zbucîumat; însă cevaş macar de chipul său vrednic, să isprăvască n'au putut, că nici mai mult în oaste a să zăbăvi l'au putut ţiné vrémé ; de vréme ce auzind precum vin şi Tătarâi; înspăimântându-se, l'au căutat cum mai în grabă înapoi a să întoarce. Aşijderé nu pre calé ce mărsése, ce pe alta mai aproape, silind să apuce a tréce munţiî. Ce nici acésta n'au putut, căci cuprinzind nepriîtiniî strâmtorile, şi strungile munţiîlor, ca cum ar fi fost într'o cuşcă închis, din toate părţile, şi nici cum putându-să apăra, ca pre nişte dobitoace îi ucidé oameniî ; unde

Lét 1190.

mai mult de gîmătate de oaste pierzind, uniî în mîna nepri-
 iatinului viî au căzut, alîi rău răniî, de şi scapasă, nu îera
 nici de o triabă. Singur împăratul căzindu-î şi Coiful din cap,
 (carile grecêşte Casis să chîamă), cu mare peire débîia au scăpat
 înainte la Verroîa, unde puţinéle zile odihnindu-să, s'au întors
 la Țarigrad. La al doilé an Vlahiî adése de biruință ca acésté
 buecindu-să, şi cu armele şi avuţiile Romeilor, mai mult şi mai
 tare întărindu-să, deciîa cine-va să-î mai sprejinéscă, n'au mai
 putut; Şi apoi nu numaî satele, şi oraşele prăda, ce încă şi ce-
 tăşile, carile şi tarî îera, şi bine să păziîa apuca. Varna, cetate
 pre atuncé vestită, au suppus; a Triadişîi, (caré mai de nainte
 Sardica să chema) mai mult de gîmătate de zidîu au răzsipit;
 Stumpiul de orăşénî au pustiit, şi de la Niş, nu puţinîi oamenî,
 şi dobitoace în robie au luat. Împăratul încă dând oasté, pre
 sama Hatmanilor, în curând Varna iarăş au răscumpărat, Cetaté
 Anhialul cu turnurî, şi cu oaste proaspătă au întărit; ce şi aşé
 nepriiatiniî tot de-a-una désupra, şi fie-te când biruitoîi îera,
 de care lucru şi el pe la Septemvrie, ieşind din Țarigrad, au
 mărs la Filippopolis, şi cât puté în toate părşile năbuşirile Vla-
 hilor, şi a Țătarălor apăra, şi sprijiniîa. După acésté, Provinşia
 filippopolitană, au dat-o în paza şi supt stăpâniré lui Constantin,
 carile îera văr premare împăratului; şi trimiţindu-l Hatman oş-
 tilor într'acolo, Vlahiî, au început deciîa mai mult grije de dâns-
 sul a purta, de cât de împăratul; căcî orî de câte orî să ispitîia
 Assan, şi Petăr să prade, într'acéle provinşîi, nici o dată nu afla
 pe Constantin dormind; ce tot di a una tare inteşindu-î, îî lua
 de goană, şi nu puşină stricăciune în cétele lor făcé. Ce nu mult
 şi Constantin într'o pricină cu prepus la împăratul căzind, au
 poroncît, de î-au scos şi lui ochiî. De acéstă becişnicie a lui Con-
 stantin înfălegând Vlahiî, foarte s'au bucurat, şi să ruga lui
 Dumnăzău, pentru ca lui Isachie Anghel, şi a toată familie lui
 îndelungă vréme împărăşîia să le fie întrégă. Acéştiî rugăminte
 pricină adăogé, urăcioşîi acésté Varvari, şi în chip de prorocie
 zicé, că stând acéstă familie la împărăşie, stăpâniré Vlahilor mult
 va crêşte, şi cu multe fărî şi oraşe adăogându-să, lat să va lăşî,
 nici vor lipsi dintre dânsîi Domnî şi din coapsele lor hatmanî

a ieși. Nu știu zice Honiatis, de unde, și când cuvinte învățate; ca acéste învățase ei, și așe deciia însoțindu-să, la cetate Filipopolis, altă dată și Sardica, fără veste loviia, și nu rar, până supt Udriiu năvăliia; cu cari Romei slabă bătae, făcând, orî când sta cu dânșii la toiu, puțin cevaș procopsiia. Isachie Anghel împăratul, acéstă a Vlahilor vrăjmășie, și înfruntare nici cum a mistui putând, căci în anul trecut Alexii Gvidon, hatmanul oștilor Răzsăritului, și Vasilie Vatacis, acelor despre apus, aproape de Arcadiopolis, dându-ș războiu cu Vlahii; nu numai căci foarte prost le măsése lucrul, ce încă mai multă oaste a lui Gvido perind, el cu fuga scăpasă, iară cela lalt Hatman, așeș pe loc cu toți ai săi să prăpădisă; de care nevoe cuprins împăratul, au socotit iarăș singur cu capul său să margă înpotriva nepriștinilor. Ce sculându-să cu oasté, și trecând prin Sirbime, acolo alt războiu i s'au scornit, cu Sirbii, ce pre acéste biruindu-î într'acé cale, de Volohi s'au părăsit, și abătundu-ș calé, au trecut în țara Ungurésă, la socru-său Bela Craiul Unguresc; unde câtă-va vréme zăbăvindu-să, iară s'au întors la Țarigrad. Lucrurile Vlahilor, ca un ghimp sta în inima împăratului, carile zua și noapté năpărăsit, și cu mari dureri îl pedepsiia, care lucru viind la cé mai de pre urmă cumpănă, la anul 1195, de a cincé oară, au ieșit cu oaste asupra Vlahilor, ce în cale mărgând îi spusără, că acolo să află un săhastru prooratec, adecă carile cunoșté lucrurile viitoare, la carile singur împăratul mărgând, și de céle ce vor să fie, și ales pentru staré împărășii lui întrebându-l; iară săhastrul altă ceva nu i-au răspuns, fără numai văzind icoana împăratului, (caré nu să știe cu ce mijloc s'au fost prilejit lângă împăratul), au luat-o, și i-au scos ochi. Împăratul acésta faptă de la săhastru văzind, cu mare întristare lovit, îndată s'au întors înapoi, socotind poate fi, că nu cu năroc îi va mERGE acé oștenire. Decî viind la Țarigrad într'acelaș an, April 10, frate-său Alexii Anghel, sculându-să cu vicleșug asupra lui, și prinzindu-l i-au scos ochii, și așe s'au plinit Prorociia săhastrului, caré îi făcusa. Isachie Anghel împărășit-au anî 9, lunî 8, ș'au stătit la împărășie frate-său Alexii Anghel.

H o n i a t i s
carte 3. cap 7.
Lét 1195.

la aminte și
aice cum deosă-
bête Honiatis, și
pe Sirbi. din
Vlahi.

Lét 1195.

CAPUL VIII.

*Arată-să lucrurile Romano-Vlahilor supt împărăția lui Alexie Anghel,
carile singur s'au poreclit Comnenos.*

Alexie Anghel.

Acest Alexie împărat (după mărturiia lui Honiatis) au fost drept frate lui Isachie Anghel; ce după ce fără atâta neferică de Dumnăzău, l-au pohârnit din scaunul împărăției, și l-au scos și ochii, poate fi pentru ca să-și mai ușureze ocară, și să-și mai spēle spurcata faptă, ce făcuse, s'au lepădat de dânsul, că nu l'aste frate, și singur luându-și nume de Comnenos, zică, că ăste născut din Emmanoil Comnenos; știind-că acé familie într'acel Emmanuil împăratul să stânsese. Acest dară prefăcut Alexie Comnenos, în zua caré s'au încoronat, Dumnăzău prin unc sémne, aľavé ș-au arătat urgiia, caré ăera să să încingă asupra împăraților, cari ăera următori, mai înainte văzind faptele, și răutățile lor, carile ăera, și vor să fie, cu multul mai cumplit, de cât la Varvari celi vrăjmași. Căci el puind corona cé de împărăție în cap, și vrând să încalece pe cal, după obicei, dobitocul de la Dumnăzău poate fi năstăvit fiind, nici cum n'au priimit să încalece; Iară Alexii vrând să aréte bărbăție, și cu dé sila în spatele calului sărind, calul de sărituri, și de asvârlituri nu s'au ogoit, până nu l'au aruncat de pre sine ăos, și tare în pământ trântindu-l, nu numai căci l'au căzut corona din cap, ce încă grozav s'au prăbușit, și s'au sfărmat, cu care avidoma sãmn au arătat, că de va și mai sta câtă-va vrémē corona împărătescă în cap de împărat Grec; însă stricată, și destrămată împărăție sint să aibă; și până mai pre urmă așes de tot dintr'acé cinste, și slava sint să lipsască. Pre acé vrémē împărat apusului ăera Henric al șeselé, carele atuncé în Sicilie tâmplându să, și înțălegând de zarvele și răutățile ce să făcé în Țarigrad, și cum frații împărați, unul altuia iș scot ochii, socotind că vrémē ce depândiia, l'au vinit la mână: îndată au trimis soli la Alexie poroncindu-l, sau bir să-l dé pre an, sau de oaste, și de bătae să fie gata: pricină puind, precum va să-ș răsplă-

tescă răutate și dosada, care o dată făcuse împărății Țarigradului, lui Conrad moșu-său, și lui Frideric tatâne-său, când au fost trecând ei pe la Țarigrad la Palistina, pentru răscumpărare Ierusalimului, de la Serachénî. Ce acesta așe de odată numai cu lauda s'au trecut; căci la al doile an, adecă Lét 1197 în 8a lui septemvrie, murind, au stăcut la împărăția apusului frate-său Filip, carile avé împărătesă pe Irini, fata lui Isachie Anghel cel orbit de Alexie, carile mai apoi au fost pricină, de au luat Latini și Țarigradul, și împărăția, precum înaintea la locul său va vini povesté.

Alexie Anghel (căci istoricul Honiatis nu va să-î dé titlul de Comneno) într'aceșan ce au stăcut împărat, trimițând la Petăr, și la Asan soli, mult au silit să facă cu dânșii pace, ce în zădar; căci condiții, și puncturi foarte cu ocară împărăției, și nesufferite puné. Împăratul dară Alexie, fiind el să trîacă spre Anadol, ca să așeză lucrurile dintr'acéia parte, au trimis Hatman cu oștile asupra Vlahilor pe Alexie Aspiatis. Ce Vlahii dând navală în părțile Bulgarilor, nu numai cât mare pradă lăcuitoarelor au făcut, ce încă grozav pe Romei bătând, și pe hatmanul Aspiatis viu l-au prins. După acéia câte-va casteluri izbândind, și cu oameni săi întărindu-le, cu nenumărată, și nemăsurată dobândă s'au întors acasă. Într'acelaș an Isachie Sevastocratorul voinic tânăr, carile și el iera orânduie cu o samă de oaste împotriva Vlahilor, în câte-va rânduri având biruință asupra Varvarilor, cu care mândrindu-să, decia așe mergé asupra lor, ca cât i să păré la vânătoare, și el întâi intra într'ânșii. Iară o dată Vlahii făcându-să că fug, el cât ce-î puté caii, ca la 30 de stadii i-au gonit, unde Asan avénd oaste suppusă, tot de o dată din toate părțile sărind, așe i-au încungîurat, ca cum l-ar fi cuprins într'o mreje, și după mulți ce i s'au prăpădit, și el viu au căzut pe mâna Tătarâlor. Tătarâi dacă au prins pe Sevastocratorul, și știind că mare summă de bani pot să ăa pentru răscumpărare lui, câtă-va vreme l-au ținut ascuns. Ce Asan vartos și cu osirdie cercându-l, l-au aflat, și l-au luat la sine, ce nu multă vreme trecând, Asan întorcându-să, de la un Ivanco Român (zică Misiu lui Ioann) carile și rudă, și foarte credincos îi iera, fu ucis.

Nichita
H o n i a t i s
carte I. cap 4.

Socotéște. și
aice cum Honia-
tis deosabéște pe
Vlahi și din
Bulgari.

CAPUL IX,

Arată-să, cum au venit acest Ioan la împăratul, și cum mai pre urmă au stătut Domn tuturor Românilor.

Ioan acesta, căruia Misii îi zice Ivanco, după ce au omorât pe Asan fugând, îndată au tras pe Vlahi către sine, și cu uni din căpeteniile lor, cari iera soții la ucideré lui Asan, căroră le spusésă, cum s'au tâmplat moarté lui Asan, că uni zice, să să fie ispitit a rușina pe soru-sa; alii zice, că fiindu-î ġuruit Isachie Sevastocrator, multe daruri, împreună și pe fiică-sa Theodora să'î o dé femée, să fie făcut acésta. Ce până a isprăvi Ioan acesta lucru, Isachie căzind în urgiia împăratului, acmu în legături ieșisă din viață. Așé dară Ioan după ce au ucis pe Asan, multă samă de al săi Vlahi strângând, îndată s'au despărțit de la alaii Bulgari și Misii, cari întâi iera soții cu Asan, și cu Petăr. Și de odată dându să în laturi, apoi au apucat Čarnovul, care cetate ıaste cé mai tare din cetățile Emului, și acolo oprindu să, au început a să apăra de Petăr, carele pentru ca să-l prinză, îl goniıa. Ce cunoscând că nici Petăr poate pe Ioan să-l dobândıască, nici Ioan multă vréme poate să sté ınpotriva lui Petăr, (căci Petăr alesése, că ıncungıurându-l, cu ındelungaré vrémiı, numai cu foame, să-l domolıască), de care lucru Ioan, ıncă având nedejde precum va lua și pe Theodora, fiica lui Isachie Sevastocratorului, au socotit să fugă la împăratul; și de la dınsul agıutorıu luând, să poată sta ınpotriva nepriıatinului. Ce întâi Ioan trimițind la împăratul, și dınd știre de statul lucrurilor, îl ındemna, ca trimițind la dınsul o samă de oaste, și Tırnovul să-ı dé pre mână, și cu agıutorul lui, toată Misia să-ı aducă supt ascultaré ınpăratului. De acésta ıntelegând Alexie ınpăratul, îndată au orınduit pre Manuil Camize, Protostratorul, cu câtă va oaste să margă la Ioan. Ce ne ascultători slujitorii, după ce au venit la Filippopolis, lăsind pe hatmanul, singur s'au ıntors toți acasă. Ioan văzind că i să zăbevește agıutorıul, de la ınpăratul trimis, apoi și mai adevărat ıștiințindu-să, că nici un folos de la cei

Vezi și aici că Ioann cu Vlahii sai să deosăbește, și din Misii, precum era deosabıt, și din Sırbii, și din Bulgarii.

ce fugisă înapoi, să aibă nu va puté; Ț-au căutat pre taină a fugi din Târnov, și așé pre ascuns au vinit la împăratul. După fuga lui Ioan de la Târnov, Petăr decia au rămas singur stăpânitoriu, (macar că și el nu după multă vréme, de aí săl, cu multe rane potricălit, au perit); însă într'acé dată au luat soție la stăpânire pe Ioan, carele le ȳera al treile frate, pentru ca să-ȳ fie într'agutoriu la céle ce să vor tâmpla. (Acest Ioan mai mic frate a lui Asan, și a lui Petăr, câtă-va vréme fusése zălog la Isachie Anghel împăratul, precum înapoi la locul său s'au pomenit. Ce apoi de la Țarigrad scăpând, după ce să întorsése acasă în dezbrăcaré, și prădaré Romeilor, numai blând ȳera, de cât frate-său Asanu); Și așé macar că acésté tulburări lui Petăr venisă, însă oștii lui cineva împotrivă să sté, nu puté, ce pururé biruatoriu fiind, atâté răutaȳ scorniȳa împărăȳiȳ, cât vre odată, macară prin părére, vre un lucru după plăcére, nu să mai arăta.

CAPUL X.

*Arată-să, cum au primit împăratul pre Ioan, și cum Hris Domnul
Cuȳovlahilor au rămas cu o samă în Greȳia.*

La anul 1196: viind Ioan de la Târnov la împăratul, foarte cu bine, și cu cinste priimindu-l, în multe lucruri decia au fost de mare folos împărăȳiȳ; și socotind împăratul că nu ȳaste nevrednic de căsătorie, caré ȳ gȳuruisă Isachie Sevastocratorul; au gȳurit să-ȳ dé pe fata lui Theodora după dânsul; ce încă ea fiind copilă ne agȳunsă la vârstă, au mutat vréme mai înainte, zic că Ioan, văzind pe Soacră-sa, pe văduva lui Isachie, fiind femeé încă tânără, și frumoasă, să fie zis, ce mi-ȳ bună mie mie-lușaoa cé tânără, fiind oaȳa cé grasă și frumoasă gata? Decȳ după ce au făcut împăratul logodna, pe Ioan l-au pus în numé rul oamenilor săȳ cei mai putérnici, și mare putére dându-ȳ, cu multe bogăȳi l-au dăruit. Omul acesta în slujba împăratulni fiind, în părȳile Filippopolȳ, multe trude și ostenéle au arătat, și ca

Lét 1196.
N i c h i t a
Honiatis
carte 1. cap 6.

L.ét 1197.

un zidlu sta înpotriva Vlahilor nărodului său, și a Tătarâlor; cariî tot ce le ȳeșiȳa înnainte, ȳera obiceiuiȳi a prăda, și a jecui. Altă dată și cu împăratul înpreună la oaste mărgând, de cât alȳiî cu multul maî de trébă lucruri, și maî mari vitejiî făcé, că cine poate număra jacurile, și grozave faptele Vlahilor, și a Tătarâlor, că pustiirile Emuluî, și în gîurul de prin pregîur a Thrachiî, și a Machedoniiî, carile au făcut? de cât toate staturile (adecă chipurile céle înnalte de marmuri) și de cât toate tablele și de cât toate istoriile, maî știute sint; iară la anul 1197, mărs-au împăratul la Chypsala, pentru ca să dé agîutorîu cetăȳiilor din Thrachia, pre carile Vlahiî și Tătariî tot de a una le prăda, și doară va puté prinde, și pe Hris, sau macar doară va puté să-ȳ oprîască jacurile, carile și el în ȳinutul Serras făcé. Era și acest Hris de némul său Vlah, om mic la stat; și întâi când s'au vicienit Petăr și Asan, n'au priimit să fie cu dănșiî, încă făcând așezământ cu împăratul, cu 600 de oameni ce avé aî săî, de multe orî să băté cu dănșiî; ce apoi nu după multă vréme, întrând la prepus, precum și el va să dé în parté némului său, și tot dé una la dănșiî. înblând, precum siléște să le fie Domn, au poroncit împăratul de l'au pus la închisóre; apoi lucrul amintrelé socotind, iarăși l'au slobozit, trimiȳindu'l să fie pentru paza Strumiȳiî; ce nedéjde ce avé împăratul l'au amăgit; căci Iris după ce au mărs la Strumiȳa, și apucând în sama sa acé cetate, au început multe și gréle nevoî asupra Romeilor, a aduce. In potriva acestuȳa dară, precum zisem, singur împăratul vrând să margă, oaste cum să cade de multă strânsése la Chipsala. Ce îndată i s'au făcut dor, să să întoarcă acasă, și oasté, fără nici o socotélă adunând, și nici la oaste mărgând, în statul ce ȳera au lăsat lucrurile despre apus, și nici doaă lunî afară făcând, au grăbit cu întorsul spre ȳarigrad. («Însămnéză aici cititorîul, pentru acel Hris, ce-ȳ zicé istoricul c'au fost om mic la stat, și precum și el au fost tot din némul Vlahilor, că nu puțin ne arată să înȳelégem din Κοινόβλαχος, adecă Vlah mic, cu vréme, nărodului lui să ȳ fie zis, Cuȳovlahos, cariî și până astă-zî, precum am și maî zis, nu puținî să află în țara Grecésă»). Iară la anul 1198: Alexie împăratul cu bună oaste gătin-

L.ét 1198.
Honiatis
carte 2. cap 5.

du să, au purces la Chipsala (aceștii cetății îi zic Turcii Ipsala); Ce din dos Vlahii luând și oarda Tătărăscă, au trecut Dunăre în Thrachia, și în zua de Simğorzi, lovind orașele de pen pre-
gîturul Misenii și a Čorbiî, și de năprasnă rău prădându-le, așeș
de tot li-au prăpădit, și jăcașii lor, și până la Rodostos (acestuia
îi zic Turcii Tecchirdagă) care iaste la maré albă, au agîuns.
Așijderé o parte dintr'ânșii, s'au slobozit spre Cuperion, (acésta
iaste un loc nu departe de la Čorlu), și agîungând, pre câțî
trecusă pre lângă Besérica Sfântului Gheorghie, și mergé întins
la Čorlu; pre toțî i-au robît. Așé Tătarăi plinî de prada întor-
cându-să, li-au ieșit înainté oasté, care iera pentru paza în păr-
țile Vizii, căroră dându-le războiu vitejéște, îndată i-au spart,
și mai multă pradă li-au scos din mână, ce și pe acésta nu mult
au ținut-o; căcî luându să după Tătarăi în goană, și silind să
scoată tot plénul ce luasă Tătarăi, cei ce întâi fugiîa întorcân-
du să, înnapoi, au stătut biruitorî asupra biruitorilor, și gonitorî
celora ceî goniîa. La anul 1199: împăratul sculându-să de la
Chipsala, au purces spre Thessalonie, și de acolo au întins cu
oasté asupra lui Hris, carile dobândind Prosacul, și bine gri-
jindu'l, și întărindu'l, cevaș grije nu avé; ce gata aștepta să sté
înpotrivă împăratului. Împăratul câte-va cetățuî, carile iera în calé
Prosacului sfărmând, câțî-va Vlahi au căzut în mâna Turcilor,
(pre cariî îi trimisése într'agîutorîu împăratului Sultanul de la
Anghira). Atuncé uniî, cariî légé Orthodoxiîi cinstiîa, să ruga
împăratului să nu lasă pe mâna Turcilor oameniî, cariî sint tot
de o lége cu noi, ca nu cum-va în greutate robiiî, să's pîarză
lége, și să mânîe pre Dumnăzău asupra acelora, cariî i-au lăsat
să pată acésta; ce mai bine să ia pe Vlahi în Robie la împăratul;
iară pre Turci în locul lor cu alte daruri să-i oteșască. Ce în-
păratul acăsta nici cum să priimască n'au vrut. După acésta în
păratul au încunğurat Prosacul, ce numai în deșert s'au pierdut
oastenéla, și vrémé; căcî ne având cevaș gătire de céle ce tre-
buesc la bătutul cetățuî, cu căldura și arșița Soarelui obosiî, și
cu năvăliturile nepriătinului adése stropsiî fiind, nu cu bună
voé lor li-au căutat a fugi, de supt cetate mai în laturî. Așé
oasté împăratului într'acé zi trăgându-să înnapoi, au dat pricină

Lét 1199.
Heniatîs
carte 3. cap 1.

ca a doa zi Vlahiî încă mai vrăjmaş, şi mai cu îndrăznélă să năvălîască, unde nu puşini de a împăratului au căzut, zdrobiţi fiind de pietrile din vârvul dîalurilor, cu meşterşugul Istrimenturilor prăvălite: Căci meşterul carile ȳera asupra Mahinilor (Ciniilor) de oaste, întăi slujîa cu lîafă la împăratul, apoi neplătindu-i-să lîafa, fugisă la Hris, carile nu numai cu glonşurile Mahinilor, ce încă şi pietri mari, din vârvul muntelui răsturnând, mare stricare făcé oştiî: încă noapté ieşind din cetate, Mahinele carile aşezasă împăratul în vârvul unui dîal, li-au fărmat, şi străjile, carile acolo păziîa spămîntându-să, au lăsat tot ş-au plecat fuga, la cortul lui Ioan Protostratorul (acésta ȳera la împăraţiî Greceşti, cum ȳaste Janicar Agasi la Turci); ce şi Protostratorul, în spaîmă căzind, de altă nu s'au apucat, fără numai de fugă, lăsind tot ce avé pre mâna nepriiatinilor; încă şi ciobotele céle verzî (carile ȳera sâmnul boeriiî lui) în grabă uitându-şi, au căzut în prada lor. Deciîa peste toată noapté acéia; îş batgocuriîa de Romeî, şi'ş rîdé de dînşî, căci răsturnând din vârvul muntelui buţi deşérte, şi prin întunérec neputându-să şti ce poate fi acélé hurduituri, şi sunete, ce făcé buţile prăvălindu-să, le da o spaîmă, de caré cum, şi de unde să să păzască nu să puté dezmetici. De care lucru văzind împăratul, că nu-î merge lucrul după voîa lui, au stătut a face cu Hris pace, lăsind supt stăpîniré lui toate ţinuturile de pren pregiurul Strumiţiî, şi a Prosacului. Aşijdéré, macar că Hris avé muîare, însă împăratul i-au gurut, să-i dé o rudă de alé sale, şi aşé întorcându-să la Tărigrad, despărţind pe fata Protostratorului de la bărbatul său, cu Constantin Sevasto Radénul au trimis-o la Hris. (însâmnézá şi aicé Cititoriî, precum acéste sint adevărât Condo Vlahî, pentru cariî zice Laonic Halcocondila, precum s'au întins până la Thessalia, şi sint şi cu Vlahiî ceşti de peste Dunăre *ὁμόγλωττοι*, tot de o limbă).

CAPUL XI.

Arată-să începătura Domniîi lui Ioan, de la carile s'au coborât familia Domnilor Românești, de pre carile toți, și până astăzi Ioan să scriu.

Intr'acestaș an, Ioan (căruia îi mutasă numele în Alexie) lo-
godindu-să precum am zis, cu nepoata împăratului Theodora, fata
lui Isachie Sevastocratului; și mai multă cinste de cât i s'ar fi
căzut dobândind, așijderé luând și Hătmăniia oștilor, carile în-
potriva Vlahilor ȳera trimise, spre Filippopolis: și așeși volnic
Domnu acelor locuri făcându-să, toate după pofta, și voia sa
făcé, și desfăcé: și până mai pre urmă au stătut vicliân împăra-
tului. Căci fiind om foarte vitéz, și ascuțit la mente, orî la ce
își puné gândul, foarte pre lesne, și isprăviia, și pre oamenii de
rodul său, cu multe daruri dăruindu-î, și cu arme bune într'ar-
mându-î, și cu alte ce trebuia înpodobindu-î, la slujba oștenescă
îi deprindé, și locurile de pren pregîturul Emului, atâta le întă-
rise cu cetăți, și cu casteluri; cât nu puté nepriiatinul macar să
să apropie la dănsule. Luând dară împăratul vête cum s'au vi-
clenit, neștiind de ce să va mai apuca, pentru căci și oaste a
mai strânge cu mare nevoe îi ȳera; pentru acéia îndată au trimis
la dânsul pre un Hadâmb, pre carele îl știia, că are bun prie-
teșug cu dânsul, ca doară cu cuvântul îl va întoarce să să pără-
sască de ce să apucasă. Ce Hadâmbul, mărgând la dânsul, mai
tare l'au îndemnat de lucrul început să nu să lasă, adeverindu-î
precum împăratul au trimis oaste, odată și fără vête să-l năpă-
descă, caré minciună nu ȳera, căci din poronca împăratului, Manoil
Camizis Protostratorul, și ginerele împăratului, unul altuia răv-
nind, atâta au înblat gonindu-l, cât ȳera de mierat de nevoința
lor ce puné. Ce Ioan mai de cu vréme în munți, cu ai săi spre-
jinindu-să, la mână nu li-au putut cădé, de care lucru au socotit
pomeniții Hatmanî, procum trebue întâi să apuce cetățile, pre
care el unele deresése, altele și făcusă. Și așé au încungîturat
cetată Crizimul, caré ȳera de Ioan făcută, ș'au început a o bate;

Ioan cel d'întâiu
Domn a Româ-
nilor.
Nichita
H o n i a t i s.
car. 3. cap 2.

unde mulți Romei perind, între cari au fost și Gheorghie Paleologul, însă până mai pre urmă au dobândit-o, după care și altele câte va s'au închinat. Iară Ioan Alexie fiind om mult știutoru, și sprinten la vitejie, după fel de feliuri de meștersuguri de a învățaturii oștenești, li-au arătat, până mai pre urmă, cu amăgală pré mare, împreună cu mulți, și pe Protostratorul prinzind, l'au adus la mână; iară amăgiala au făcut-o așe: au poroncit oamenilor săi să cuboară câte va dobitoace din munte la câmp, și împreună cu câți va robî Romei, ca cum i-ar fi trimis dar la Ioan Domnul Zagorii, (acesta Ioan atunce iera Domn Sărbăsc), cu carele făcuse legătură în potrive împăratului iară pre altă parte, au suppus oameni, ca de vor ieși Romei să apuce acéle dobitoace, să sae asupra lor. Protostratorul, luând vête, precum s'au cuborât atâté dobitoace, cu puținî oameni la câmp; s'au cuborât de la Vatrachocastron la Vactunion; iară Alexie sărind cu ai săi, din locurile unda sta suppuși, și năpădindu-l în locul pomenit, îndată și foarte pre lesne (cu toți ce avé pre lângă dânsul) îl prinsără. După ce au prins pe Protostratorul, Ioan Alexie câte orașe, și casteluri iera în ținutul Emulu, după voia sa suppuindu-le, decia și pe altele, carile sint spre parté cetății Misonopolis, până în muntele Pangheon, și până la Avdira, toate în parte sa li au tras. Și țara Smolénilor toată, supt stăpânire sa au dus. Așjderé, și alte locuri megiașe, cu acesté, ca cum ar fi fost o troahnă lipicioasă întrat într'ânsele, pre unele li-au cuprins, pre altele așeș de tot li-au rădicat; iară pre unele în preț li-au slobozit, iară câți au fost așezatu să pre acélé locuri, li-au dat voe, și slobozenie să-ș ție cineș locurile, carile au fost apucat. Și așé din zi în zi crescând și întărindu-să, s'au făcut mai vrăjmaș de cât toți nepriiatini, cari avé inpărăția mai denainte. La anul al doilé, Vlahii împreună cu Comani, (aceste-s Tătarăi, pentru cari am pomenit c'au fost lăcuind prin Podolia, și Ocraina Lésască) de iznoavă la Thrachie lovind, și prădând; și olaturile, carile rămăsése mai întregi, cu pace s'au dus înapoi, Cândailé și până supt Țarigrad ar fi agiuns, de nu s'ar fi sculat din dos Rusii, ném pré Creștin, și să fie întrat în țara lor; căci Roman Domnul Haliciului, și dintr'a sa bună voe, și de Papa Romei

fiind îndemnat, și cu multă și tare oaste sculându-să, și lovind precum zisem în țara lor, lucru de minune, cu ce nevoie au statut a să bate cu dânșii, și a să pune pentru Romei. Într'acestaș an Comani, și Tătarăi Crâmului mare zarve au avut între dânșii. Așijderé și Roman acesta Domnul Halicîului, și Ruric Domnul Chiovului războae eî în de eî având; Roman biruitoru, mulțime de Tătari au prăpădit, cari vinisă într'agîtoru lui Ruric Chiovanului. Pre acéstaș vréme, și Ioan, cu mulțime de ai săi, și cu tot felul de arme gătit, întrînd în Misia, au lovit la Constanța, (aceștiia îi zic Turci Chiosténgé) caré ăste cetate a olatului Rodopii, și nime împotriva puindu-să, fără nice o nevoie au dobândit-o. Așijderé încungîrînd și Varna, numai trii zile au bătut-o, și mare stricăciune făcînd, în cea ce o apăra, i-au vinit și acé cetate la mână. Acésté dară sint războaele, carile au avut Români noștri, cu împărăți Tarigradului mai denainte până a nu căde Tarigradul pe mîna Latinilor, și într'acesta chip au fost despărțiré lor de la împărăția Răzsăritului, și începătura Domniilor lui Ioan Alexie Domnul Vlahilor, pentru a căruia minunate lucruri, și cu biruință războae, carile mai pre urmă și cu Latini au avut, rîndul Istoriei înaintea va arăta. Însă pentru căci, cum și mai înaintea am arătat, că unii sama Istoriei și Istoricilor neluînd precum să cade, amésteacă numele Românilor cu a Bulgarilor; vine lucrul să arătăm dintr'acestaș pomenit Honiatis Istoricul, precum într'acestaș vréme cu curate cuvinte înșămneză, trei stăpîniri cu deosăbiți stăpînitori într'acésté părți, adică a Bulgarilor, a Sirbilor, a Românilor. Decî pentru a Bulgarilor zice, Alexie împăratul avut-au și a triia fată, anume Evdochia; pre caré după ce au fugit (bărbatul eî) Andronic (încă împărățind Isachie) la Ismailtén, și de acolo înblă rătăcind pe la Ierusalim, unchîu-său Isachie au tocmît să o dé după Stefan fióorul lui Neeman, Domnul Triballilor, adică a Bulgarilor; de unde chiar să cunoaște, că altul au fost pe acastă vréme Domnul Bolgarilor, și altul Domnul Vlahilor. Așijderé anume arată, precum alt Ioan au fost Domnul Zagorii a Sirbilor, la carele s'au fost făcînd Ioan Alexii a trimite niște dobitoace, și niște robi, (precum în celé trecute am arătat), pentru carile

Insamua acé. cum Români au fost stăpînind, precum în Misia, așé peste Dunare, unde și acmu traese.

Honiatis
car. 8. cap 7.

ca să le apuce, au fost ieșit Protostratorul, apoi el au căzut prins în mâna lui Ioan Alexie, carile decia au stăut singur ȋiitoru tuturor Romănilor, și precum de acăsta de Dunăre, așe de cōia parte, în Misia, au stăpănit până la năpada lui Batie cu Tătarăi; pentru caré înaintea, la vrémé, și la locul său, pentru toate pre largă vom arăta.

CAPUL XII.

Arată-să, jėlnică căderé împărătiir Țarigradului, pe mâna Latinilor.

După ce au murit Henric al șesele împăratul Apusului (precum înnapoi la locul său s'au pomenit) ș-au stăut la împărăție frate-său Filip, caréle avé împărătésă pe Irini, fata lui Isachie împăratul, căruia îi scosése ochii frate-său Alexie; iară Isachie orbul înțelegând că s'au așezat gineri-său Filip la împărăție, la anul 1200: au trimis la dănsul pe fiul său Alexie Anghel, rugându-l să-l trimață agiutoru, pentru ca să-ș răscumpere de la Alexie, carile s'au numit Comnenos, și ochii și împărăția, de carele tiranul îl lipsisă. Filip, macar că în multe părți, își avé oaste înprăștiată, însă și pe cumnatu său, fără agiutoru nu l-au trimis, recommendăluindu-l cu cărți la Venețiani, și la Balduin Graful de Flandria; Decī precum Venețiani, așe Balduin, după pofta împăratului Filip la anul 1203, cu bună oaste și cu multe Corăbi de războiu gătându-să, au luat cu sine pe Alexie Anghel, și purcegând de la Veneția, fără veste au năpădit pe Alexie Comnenos, tocma în Țarigrad; Ce Alexie Comnenos așe în grabă, nici o gătire, nici o facere putând să aibă, pre ascuns, lăsind împărăția, au fugit la Develt. Decī Isachie orbul, și cu fiul său Alexie, în anul pomenit în luna lui Iulie întrând cu agiutorul Latinilor în Țarigrad, iarăș au apucat amândoi împărăția, sau precum zice Petavie, numai unbra împărăției, luând, câte va lunī au ținut-o; Iară Alexie, ce s'au făcut Comnenos, au împărățit anī 8 și lunī 3, și zile 10.

Isachie Orbul,
și Alexie.

Isachie dară orbul, și cu fiul său Alexie Anghel, lăngedă, și slabă împărăția ce apucasă, mai mult de cât șapte lunī să

o ție n'au putut; căci Vinețianii, cu Hatmanul lor Dandul, și cu Balduin Graful de Flandriia, cari adevărat pentru agăutorul vinisă, cunoscând că fără nici o greutate, cu chip de prieteșug, vor cuprinde și Țarigradul, și apoi și toată împărăția, au scornit asupra împăraților pricină, cerșind lăfa slujitorilor, și gîruița lor, caré multă, și mare li-au fost gîruiț, Alexie; când s'au rădicat de la Veneția. Împărații în tulburare, și zarvă ca acéia, nici în cămară banî, nici de unde, așé în grabă să ia neavînd, îi ruga ca să sloboază oștile, iară ei strîngînd de pe la țară banî, și darurile lor și léfele slujitorilor, cu mare mulțămîtă le vor trimite după dînșii. Latiniî să făcé, că vor fi îngăduitori, până să vor strînge banî, iară oștile nu vor slobozi, nici din Țarigrad vor ieși. În scurt, Oaia au tulburat apa lupului din gosul apeî bînd, și așé într'o zi slujitorii între sine gîlcévă scornind, (cu poronca mai marilor săi să fie făcut, au fără poroncă, acésta nu să știe), întăi au prădat Gîamiia Turcilor, caré avé în Țarigrad; apoi într'aceia dînd foc orașului din câte va părți, au ars într'acé noapte toată noapté, și a doua zi până în sară. După acésta Latiniî, sau pentru rușiné lumii, sau pentru altă pricină, așé cu mare tirrănie tot de odată să-ș puia mînule în capul, pentru carele să-l scutescă vinise, ne îndrăznind; au înnoit gîlcăva, pentru lăfa slujitorilor; bine știind, că în cămară macar un ban de unde-va nu vinisă. Și așé aflînd pe un Alexie Ducas, ce să porecliia Murciflis, carile adevărat să fie gîruiț, că de-l vor pune pe dînsul împărat, el le va puté plăti acé summă mare de banî, și de daruri. Anul 1204: Ghenarie 25: Latiniî, pe amîndoi împărații prinzind, i-au băgat în temniță, ș'au rădicat împărat pe acel Murciflis. Murciflis încă ce nu avé, să dé neputînd, Latiniî întăi au ieșit din Țarigrad afară, zicînd; că vor să se ducă; apoi afară tocmindu-să, și de arme cu tot dédinsul apucându-să, au dat năvală să între în cetate cu mîna întrarmată. Murciflis și cu alaiți cetățenii ce mai rămăsese, vîzind vicleșugul Latinilor, și răutate ce le vine asupra, cum au putut au apucat de au închis porțile Cetății. Latiniî, luînd pricină, care de demult cerca, au început a bate cetate nepriiatenéște. Răbdat-au Grecii acé vrăjmașă a Latinilor închidéré și nepriiatenescă năvală

Lét 1204.

Murciflis.

68 de zile; precum puté vitejéște apărându-să; Ce nici o gătire de oaste, și de altele, carile trebuiesc pentru apărare a cetate largă, și lată ca acéia având, într'acelaș an în 9 a lui April Latiniî mare năvală dând, de odată au răzbit în cetate. Greciî, ca un om când trage de moarte, tând leșinând, tând iarăș mai răzsuflând, și ca cum țarna mormântului și-ar fi scuturat de pre umere, toți odată însuflețindu-să, atâta au năvălit în Latiniî, cât ne putându-le mai sta înpotrivă, li-au căutat a da dos, și a ieși din cetate. Ce unde nu mai rămâne undelemn în candilă, puțină, și proastă iaste vieța luminiî. Căci Latiniî, oamenî de ôste grijiți fiind, ales despre parté lui Balduin, în 21. aceiaș lunî, tare și nerăbdată Grecilor năvală dând, au răzbit în cetate. Intre acé glogozală, Murciflis haînile schimbându-și, au scăpat din cetate, și la Greția fugând, acolo câtă va vréme au înblat ascunzindu-să; Ce mai apoi după ce au ales Latiniî cu sfatul de obște pe Balduin să fie împărat Țarigradului, au trimis ș'au adus pe Murciflis, și în publică gîudecându'l, adecă pentru căci el omorâsă pe Isachie și pe Alexie, (caré zic uniî, precum nu fără știré și îndemnaré Latinilor să o fie făcut), l-au dat vinovat morțiî, și așé au poroncit de l-au spânzurat de un stâlp. Acesté le painjiniîa Latiniî la ivala lumiî; iară adevărul iera; căci îi siliîa, om cu nume de împărat, între Greci, și între viî, să nu rămâe; caré lucru aîavé iaste, căci când au vinit Latiniî cu Alexie fiéorul lui Isachie, ș'au cuprins Țarigradul (precum am pomenit), iară Alexie, ce să zicé Comnenos, scăpasă din Țarigrad, și s'au fost tupilat la Greția, iară după ce au luat Latiniî Țarigradul, el de una ca acésta ne temându-să, unde iera s'au ivit; de care auzind Balduin, îndată au trimis, și prinzindu-l l-au trimis tocma în Ghermanie. Așé dară, Lét 1204: April 21: (iară alțiî zic April 12:) în al șasé săptămână, a postului celui mare, împărătésa cetăților, au căzut pe mâna Latinilor. Iară Balduin în anul pomenit Mai 16; sau încoronat împărat Țarigradului. Murciflis încă au purtat nume de împărat Lunî 2: zile 16 ;

CAPUL XIII.

Arată-să, nărocite războaiele lui Ioan Alexie Domnul Romano-Vlahilor, cu Latinii.

După ce Latinii, cu vicleșugul, carile am zis, au apucat Țarigradul, și Balduin s'au așezat, cu nume de împărat în scaunul împărătesii cetăților, deciia socotind că toată primejdia de ațurē nu pōte să'ī vie, fără numai din rămășița familiilor împărătești, și a altor Arhondī, și Boerī, cariī mai rămăsese, pentru acēia pus-au în gândul său, așeș de tot să-ī dezrădăcinēză, cât cine să mai poată clăti vre-un lucru nou, să nu să mai poată afla. Ce boerimē Grecēscă de una ca acēsta, de pre patima împăraților săi, carē trăsese de la Latinī, învățindu-să; și pomenind cuvīntul Poeticului, carile zice: Felix, quem aliena faciunt pericula cautum; (Fericitu-ī acela carele primejdiile altora il fac să să păzască), sculāndu-să cu casăș cu tot, cum au putut, uniī au trecut la Asia, cariī acolo, au și așezat nou scaun de împărăție în Nichia, pentru cariī înainte să va zice; iară alții la Pelopponis, iară uniī din Domniī Grecești, cariī fugisă cu împăratul Alexie Comnenos, și apoi iarăși cu dānsul fusese aduși la Țarigrad, până la luare Țarigradului de Latinī; oamenii de nēm bun nāscuți, și la toate războaiele vestiți, în cetățile Thrachii nāscuți, acește au vrut intāi să rămāe pre lângă Marhionul, și să'ī slujască cu dreptate; ce el răspunzindu-le, că nu'ī trebue slujitorī Grecī, li-au dat voe să-și margă pre acasăș. Apoi au dat supplică la Balduin împăratul iarăși, ca să-ī primască la slujbă; ce și el cu înfruntare gonindu-ī, atuncē ei cu toți au fugit la Ioan Domnul Romānilor, pentru cariī Romāni, Anton Bonfin zice: Ad Valachos, e Romanis oriundos; Adecă, la Vlahiī, cariī iera nāscuți din Romāni, rugāndu-să să le stē scutitorū, și agiutorū, ca doară cu mijlocul lui, ș-ar putē răscumpăra moșiile, și împărăția; carē Latinii ca prietenii viind, ca vrājmașiī cei mai răi au făcut, și într'agiutorū chemați fiind, iară ei au stātut rāzsipa, și dezrădăcinare a Steme slăvită, și vēche ca acēia; sau acēsta de nu să va putē, încăile

Balduin.

Nichita
Henriatis car.
de pre urma,
cap 4. Nichifor
Grigoras,
car. 1. cap. 2.

Anton Bonfin De-
cada 2 cap 7.

(precum Bonfin mărturiseste) doară nu va căde și Udrîul pre mîna nepriștinilor, precum au căzut Țarigradul. Ioan Alexie Domnul Românilor, putere Latinilor, încă ne ispitită fiindu'i, au răspuns acelor Domni Grecești, să să odihnescă pre lângă dînsul, până va ispiți mai cu dedins, de lucrurile, și gîndul Latinilor. Și așe au trimis soli la Balduin, pentru ca să facă cu dînsul legătură de pace, și de priiateșug. Ce Latini i-au dat cu foarte cu mare mîndrie răspuns, zicîndu'i, că lui nu i s'au căzut să scrie ca un Craiu, la niște prietini; ce ca un suppus la stăpîni să, care de nu o va cunoaște, să știa că cu putere armelor îl vor face, și din Misia să iasă, și să cunoască, precum el neavînd nici o trébă, au intrat în Misia, ș'au apucat'o cu vicleșug din mîna Romeilor, și încă îl vor aduce iarăși la furtuna cé din tîi. Acesté înfruntături auzind Ioan Alexie, de la Latini, decia nu cu greu după rugăminté acelor Domni Grecești s'au plecat. Ce toată nevoia, și truda fără amăgélă gîruindu-le, îndată a lor săi au poroncit, să fie într'arme gata; iară Grecilor li-au zis să margă cineș pre la locurile sale, și să siliască fiete carile, cu mijloc ca acela, ce vor pute afla, să întoarcă și pre alții a săi să fie într'un cuvânt, și într'o inimă cu dînșii, și să aștepte așe gata, până va afla el liac furtunii lor.

Insamnéza aicé,
ca Latini cu-
nose pe Ioan
Domnul Români-
lor strein în
Misia, pre care
cu sila armelor
o apucasă, de la
împărăția Gre-
cilor.

H o n i a t i s
avoloș.

Lét 1205.

Așe dară Grecii, după învățatura Domnului Românesc, dacă s'au întors cineș la moșiia, și la locul său, prin Thrachia, și prin Machedonie, dînd alor săi bună nedejde de agîtoriu, ce va să le vie; încă până a nu să rădica Ioan cu oștile sale, cine unde puté afla pe Latini îi ucidé, și-i omorâia. Iară la anul 1205, întrînd și Ioan Domnul Românilor cu oaste în Thrachia, toți lăcuitorii Thrachii și a Machedonii rădicându-să asupra Latinilor, s'au făcut una cu Români, și decia în toate părțile slobozindu să, și ca un pîrjol întrînd în Latini, și de pre lângă Udrîu i-au gonit, și cei ce ținé Didimotihul, de spaimă lăsind cetate, au fugit la Țarigrad. Și așe într'o cale, Ioan Domnul Românilor, și cetățile dintr'acésté părți, din mînule Latinilor au izbăvit, și de războiul, carile să gata Balduin să facă asupra Grecilor (cari așezasă scaunul împărăției la Asia), l-au oprit; și pe cei ce Peloponisu, și câte-va

alte locuri, de a țărâi Grecești apucasă, călcându-le trufie, i-au făcut să înble mai blând, și mai plecat.

Deci Grecii, cari ține Udriiul, și Didimotihul, luând și câtă-va oaste de a Romanilor, fără grijă sta prin cetăți. Ioan, carile cu sine și mulțime de Tătari într'agăutoriu adusese, în tot chipul silia să nu prinză Latinii de veste, pentru vinire lui. Ce Balduin, înțelegând de clătire Grecilor, împreună cu alalți Hatmani sfātuindu-să, îndată trimasără oaste asupra cetăților, carile rădicasă cap asupra lor; deci Viza, și Ciorlul, îndată s'au închinat; iară Arcadiopolis, cu mare prăpădenia lăcuiitorilor, și cu multă vărsare de singe, au căzut pe mâna Latinilor. Iară de acolo, nu îndrăzniia Latinii să mai pășască innainte, căci Grecii cu Români, și cu Tătarăi, înbla numai ocolind prin pregiur, iară alalți lăcuiitori au intrat toți în Udriiu. Ce împăratul Balduin, cu cea lalți trei Hatmani, cu Doloic comisul de Plie, și după dânșii Eric Dandal Hatmanul Venețienilor. cineș cu polcurile sale, în luna lui Mart, apropiindu-să de Udriiu, s'au tăbărât atâta de departe, cât să nu i poată agiunge sigata; Iară după doaă zile au dus oaste toema supt cetate, și făcând șanțuri prin pregiur, au rădicat Machinele să bată cetate; cetățeni vitejește apărându-să, câte-va zile, dintr'âmbe părțile, fără nici un sporu altă nu făcē, fără cât din sigeți, uni într'alții trăgē. Intre acēste Latinii, cu mulțime oamenilor nedejduindu-să, pre taină au început a săpa pământul pe dedesupt, și puind lēmne uscate sub temeliiile zidului, socotiia, că până a nu lua veste cei din lontru, or pohârni zidul. Iară nu după multe zile, Ioan Domnul Românilor, au dat poroncă, ca o parte din oaste Tătărăscă, să de navală supt tabăra Latinéscă, și să apuce caii, și alte dobitoace, carele păstē pre lângă tabără; vrând ca cu acel chip să ispitēscă sfatul nepriiatinilor, și învățatura oștii lor. Latinii îndată ce văzură că vin Tătarăi asupra taberii, ca cum ar fi fost cu urgie înfocați, au intrat în Tătari; Ce Tătarii dând dos, sigieta innapo, pre cei ce i goniia. Latinii vartos îi goniia, macar că ceva stricăciune nu le putē face; căci Tătarăi să ducē innainte lor ca niște pasări zburătoare, și cu atâta ispită au trecut acē zi. După acēsta Ioan, sculându-să cu Români s'au dus, și s'au ascuns în niște locuri

văioasă, și holmuroasă, toată nevoința puind, să nu simță Latini, că el iese singur cu capul lui în oaste; și ȧrăș au orându-ț o samă de Tătarȧ, cu mărzacul Coza, să margă asupra taberiȧ, dându-ȧ învățătură, să facă precum au făcut și cei mai d'intăȧ; și pre acéiaș cale fugând, să să întoarcă, nici să mai sigéte în cei ce ȧ vor goni; ce numai să fugă întins spre dânsul. Latiniȧ, văzind ȧrăș, că le vin Tătarăȧ asupra, îndată apucându-ș armele, mai cu mare îndrăznélă de cât din tăȧ, léu ȧșit innainte, buărându'ș sulicăle asupra lor. Ce Tătarăȧ sprintenȧ, la arme, și ȧuȧ la căȧ, în loc să întoarséră, și macar o sigătată neslobozind, plecară fuga. Latiniȧ, cu nebuniȧ lor, mai mult de cât s'ar fi căzut gonindu-ȧ, au sosit la locul, unde le ȧera lațurile și silțile întinse; Așé acmu și caiȧ fiindu-le obosiȧ, tot o dată s'au deșteptat din toate părțile de nepriătinȧ ocoliȧ, unde încotro lua ne mai având, unul de mulȧ ȧmpresurat fiind, numai ce'ș întorcé cerbicele cele vârtoasă, la sabie, și mânule la legăturȧ. Căzut-au îndată călărimé Latinilor, cé mai de frunte; căzut-au și Doloicos Comesul de Pelee; ȧră Balduin ȧnpăratul, viu au căzut în robie la Ioan, pre carile ȧncărcându-l de la picioare, până în grumazȧ de lanțuje, și obezȧ, și de cătuș, 'l-au trimis la Tărnov, și acolo l'au pus în temniță. Tămplatu s'au acéstă minunată victorie a lui Ioan Alexie, și căderé lui Balduin la robie Lét 1205, April 15.

Calviz la acelaș
an. Petavie
Parte 1. Carte 8.
Cap 3.

CAPUL XIV.

*Arată-să, așezare ȧnpărățȧ Greceșă la Nichea, și moarté lui
Balduin în robie.*

Intr'acesta chip dară, Ioan Alexie, Domnul Românesc, cu câtă Creștinéscă ravnă, cu atăta vitejesc, și neînfrânt suflet, celor ȧtr'atăta de gré furtună Domnȧ Greceșă, precum zisăm, mână de agȧutorȧ ȧntinzind, și bine, carele peste nedejdé, și așteptare lor ȧera, făcându-le, câte va cetăȧ dezbatute, ȧrăș pre manule lȧ-au dat; și câte-va, așijderé, pentru ca să nu în mânule Latinilor, cază, cu armele sale lȧ-au apărat, și lȧ-au sprejinit. Intr'acéstă

vréme Latiniî din Țarigrad, câtă va vréme, macar cum nu puté ști, ce li s'au făcut împăratul? și oasté caré iera cu dânsul? Că dintr'acel nenărocit război a lui Balduin, macar unul viu, n'au fost scăpat, carile să dé știre pentru potopiré ce luasă de la Români, (căci cu coronă ca acăsta împodobéște mândriia, pre cariî întâi cu bueciia sa îi cuprinde), de care lucru Latiniî fără cap, și purtătoriu rămâind; ca o corabie fără cârmă, încătó să să clătésacă nici putând, nici știind; Intr'acé dată altă oaste împotriva nepriiatinilor să mai scoață n'au mai îndrăznit; ce ca un roiú fără matcă, sta uluiți: între păreții Țarigradului închizindu-să. De acesté înțelegând alalți Domni grecești, cariî scăpasă la Anadol, inimă și înbărbătare luând, într'acestaș an 1205, la Cetaté Nichea, scaunul împărăției așezind, cu sfatul de obște, dintre sine, au rădicat împărat pe Theodor Lascaris, om pe acelé tulburate vrémî, și de mână, și de crieri vestit, și lăudat. Așijderé David, ce să chema din familia Comnenonéștilor, cu altă parte de Boiari, apucând Trapezontul, și toată țara Frighiî, deosăbită împărăție ș'au făcut; caré deciia și acéia au stătut, până când au luat Sultan Mehmet Țarigradul, cu a căruia Tirănie, și numele și împărăția li s'au slărșit. Intre acesté Ioan Alexie Domnul Românilor, cu multă dobândă, și bogăție de a Latinilor încărcat, și cu mare a numelui Creștinesc, și vitejască slavă și cinste, înapoi întorcându-să, au ținut pe Balduin la închisoare 16 lunî, carele macar că cu multă făgăduință de mare sumă de hanî, siliia să să răscumpere, însă Ioan răscumpărare morții a împăraților grecești, cariî cu răutate și vicleșugul Latinilor, cu grozave și cumplite morți perise, cu multul mai cinstită și mai scumpă, de cât aurul, și de cât argintul socotind, și cu moarté, moarte să răsplătésacă mai cu dreptul a fi giudecând, au poroncit de i-au tăiat întâi mânuile și picioarele lui Balduin, apoi despoindu-l de piele, l-au aruncat într'o râpă, unde trei zile în chin, și pediapsă ca acéia sufletul trăgându-ș, în mișălos chip i-au ȳșit sufletul din oasă, murind.

Theodor
L a s c a r i s.

CAPUL XV.

*Arală-să și alte cu biruință a Domnului Ioan, și dobândiré
Solomului, cu multe alte cetăți.*

Honiatis, carte
de pe drumă,
cap 5.

După acesté Honiatis, mărgând pe cursul Istoriiei sale, Ioan, zice, după biruința asupra Latinilor (de care am pomenit) a Grecilor apărătoriu, apoi acelaș și nepriiatin, căci dedése slobozenie Tătarâlor să prade cum le va fi voe, în olaturile, carile să ținé, supt ascultaré Latinilor, apoi prin cetățile Thrachii cevaș zăbavă mai multă nefăcând, au grăbit spre Thessalonic, pentru ca și acé țară să o așeză după voia, și socotéla sa, și cetățile, carele pre acolo le apucase Latiniî, să și le răzscumpere șie. Așé dară în cale fiindu-i cetaté Serras, (aceștiia îi zic Turciî Siros), întâi pe acéia, au dobândit-o; însă nu fără mare vărsare de singe, căci târgul cu sabiia; iară cetaté din lăontru cu tocmală au luat-o; dând voe Latinilor, cariî iera într'insa fără arme, și numai cu sufletele, să triacă în Pannonia. Iară după ce au dobândit cetaté, au pus-o de au făcut-o atocma cu pământul. Pre acéstă vréme Marhionul să afla în Peloponis (adeca Mora), unde el lucrurile țărâi așezind, iată îi vine vête de la Marhionésa lui, precum Solonénii înblă să scornéscă lucruri noaă, și ia gonită fiind din oraș, s'au închis în cetate, și precum orașul l-au stăpânit acmu un Român, pre carile îl chémă Esizmen. Marhionul, de acésta înțălegând, îndată au purces ca cum mai curund să așungă cu agiutoriu cetățiî; Ce în cale fiind, iată îi vini și altă vête mai véselă, precum nepriiatiniî bātuți, s'au sculat de supt cetate, și precum cetaté n'are nici o grijă. De acésta învoeșindu-să Marhionul, ș'au întors calea spre Scopia; ce încă bine nu să apucasă de céle ce pusése în gând, îl agiunsă vête de peiré Comisului de Pelee, și de robie lui Balduin, cu care vête însăpăimântându-să, lăsind și Scopia, cum mai de sirgu s'au întors la Thessalonic, și au intrat în cetate, de unde auzind, precum Ioan Alexie Domnul Românilor au dobândit cetaté Serras, altor cetăți carile încă nu încăpusă pe mâna lui, îndată li-au

trimis oaste într'agîtoriu, ce în zadar! căci încungîurându-l mulțime Tătarilor din toate părțile, îndată s'au întors în răsipă. Marhionul perzind această oaste, de frică s'au întors în cetate Thessalonicului, și s'au închis într'însa. Iară Ioan Alexie îndată, și pe mîlcomiș au cuprins toate cetățile, carile iera supt stăpînire Marhionului. După această Domnul Ioan văzind, că nărocul în toate părțile îi deschide cale biruinții, mai mult zăbavă nefăcînd, au întins drept la Thessalonic; unde agîungînd, de toate părțile încungîurînd-o, au început a o bate vîrtos, ce cetate cu multă oaste întărită, și de toate câte oștênilor trebuitoare, și cetății folositoare sint, grijită și îndestulită fiind, tare să apăra, de care lucru până a o dobîndi, multe groznice năvălitori, s'au făcut; și mult singe dintr'âmbe părțile s'au vărsat; însă până în ce de apoi, Latini, ne mai putînd sprejini dese, și necurmăte năvălitorile Românilor, ispititu-s'au întâi ca părăsind cetate, să între în vasă, și cu fuga pre mare să scape, și așe cu părăi de lemn, precum odănoară Athineni, să să izbăvescă; Ce acesta socoteli nu li-au mers, căci și despre mare, tare străjuiți, și păziți fiind, n'au putut să de la vase, ce numai li au căutat iarăș în cetate a să întoarce; și acolo până la moarte să să apere. Și așe macar că Latini nu lipsiă tot felul de nevoiță să pue, și numai în moarte scăparé socotindu's, cu tot chipul și cele mai de pe urmă puteri, împreună cu viața își cheltuia, și nu fără lauda vitejii, vîrtos să apăra; ce și acesta în zădar! căci mai pre urmă așes de tot slăbind, biruința biruito-rilor li-au fost a da; căci și Români sau cetate să ia, sau viața să'si de, aprinzindu-să, atîta de vrăjmaș navală li-au dat, cât pre la porți, și pre ziduri ne mai putînd Latini a să stăvi, Români cu armile a mână au răzbit în cetate, din care Marhionul, cu puțin la corăbii scăpînd, alaltî câți în cetate vrême strîmtă ca aceia, i-au apucat, toți până la unul au perit; Iară Ioan Alexie, după ce au dobîndit și Solonul, li-au dat pre mîna lui Theodor Anghel, carele iera om de familie împărătescă, și deciă s'au întors la ale sale.

CAPUL XVI.

Arată-să, alte războaie lui Ioan Alexie, și multe prăzi, cari le-au făcut cu Tătarăi în Thrachia.

Henricis acoloș.
Henric.

Latinii din Țarigrad, din zi în zi nedejduind, că vor pute cum va răscumpăra din robie pe Balduin, câtă va vreme în chip de răspublică își chivernisiia lucrurile; iară apoi văzind, că nici cum să-l răscumpere din legăturile lui Ioan Alexie nu-î nedéjde, au rădicat la împărăție pe frate său Henric, carile bărbătește apucându-să să cârpască destrămate lucrurile Latinilor, într'acelaș an cu bună oaste gătindu-să, și ieșind din Țarigrad, au încungurat Udriiul cu mult mai strâns de cât Balduin, și trimițind la cei din lontru, îi înfricoșe, zicând, să nu gândescă, că să va mai scula de supt cetate, de nu o va dobândi sau cu armele, sau cu închinăciune; Ce cii din cetate numai căci auziia a să pomeni pentru închinăciune cetății, mai tare ațîțindu-să, răspunsără, precum de acmu înainte, nici un legământ, și nici o credință mai poate fi între Greci și între Latini, căci și credința le iese lunecoasă, și nestătătoare, și căci se poartă cătră cei ce s'au dat supt mâna lor, cu o vrăjmășia mai cumplită, de cât de jiganie sălbatică. După acesté fără nici o ispravă Solii, Henric cu tot dedinsul s'au apucat a bate cetate. Așijderé cei din lontru, nu cu mai mică bărbăție, le sta împotrivă; și să apăra. Intre acesté, Ioan Alexie de iznoavă, de la Arhondii Grecilor rugat, cu românii săi și cu mulțime de Tătari într'agitoriu cetății viind, din toate părțile, au încungurat tabăra lui Henric, cește băté cetate, iară Românii tabăra Latinilor, din toate părțile boșia, și nici cum de unde va să aducă în tabăra lor zahara nu lăsa. Henric toate sfaturile pierzînd, au poroncit să-î mai trimață de la Țarigrad și altă oaste într'agitorii. Ce Latinii pomenind încă patima cé de an a lui Balduin, nici cum din Țarigrad să iasă nici vré, nici îndrăzniia. Ce apoi Thoma Patriarhul de Țarigrad, (acesta iera Patriarh pus de la Latini, iară nu orthodox), carile de curând ieșisă de la Vineția, blăstămându-î, și afurisindu-î, de nu

Henricis carte
de pe (urmă)
cap 6.

vor merge într'ag'itoriu, de nevoia blăstămului, li-au căutat vrând nevrând, a ieși din Țarigrad, ce încă până a sosi acest ag'itoriu, Henric văzind că și cetate nu iese de dobândit, și acmu și troahnă de boală îi intrasă în oameni, i-au căutat noapte a să scula de supt cetate, și au luat spre Didimotih, pe drum orî câți îndrăznia, și ieșia la harț cu Români și cu Tătara, toți sau peria, sau în mânuie nepriștinului cădă; Ce iarna apropiindu-să, Ioan s'au întors înapoi, iară Henric mărșălind supt cetate Didimotihon, au încung'urat-o, și cu tocmală de pace, au și luat-o.

CAPUL XVII.

Arată-să, pentru ce Ioan Alexie au stricat pace, și cu Grecii, și câte va a lui războaie cu năroc.

Anul 1206: Ioan Alexie, viind cu oștile supt Filippopolis, unde Alexie Aspiatis, carile iera mai mare cetății, puindu să împotriva, și făcându-să neascultătoriu poroncăi, i-au dat pricină a-ș clăti mânia asupra cetățenilor, și așé prinzind pe Aspiatis, îndată au poroncit de l-au spânzurat de o bârnă, și răsipind, și cetate, pre mulți cei mai de frunte lăcuiori, au omorât, iară încă și mulți mai de vrême, cu fuga, scăpând, uni au trecut la răzsărit, la Theodor Lascar, alții au intrat în Udrișu, iară uni mărșălind în Didimotih, ș-au făcut cu Latini pace, și ș-au luat să le fie cap Theodor Vrama. După fuga acestora, încă mai cu urgie; mâniindu-să Ioan, îndată ș-au așezat lucrurile în Misia, și decia precum asupra Latinilor, așé asupra Grecilor, cu mare vrăjmășie au purces. Așé Ioan de mânie pornit, cătră ai săi ostaș nenumărați încă și din Tătari aducând, cu mare răutate au intrat în Thrachia, și împărțindu-ș oștile, o samă au trimis asupra Udrișului, iară altele la cetate Rusilor, (acesta și astăzi să chēmă Rusocastron); Oaste lătinéscă, care cu Hatmanul lor Tero iera pentru paza acelor părți, cu îndrăznélă de bătae apucându să, în clipală cu toții în loc periră. După acéstă izbândă, Tătarii au dobândit și cetate Aprul, ș'au și fărmat-o. Intr'acéiaș

Lét 1206.

fierbintélă, tocma până la Rodosto slobozindu-să, i-au ieșit înaintea cu oaste, Theodor Vrama, carele iera Hatman oștilor lătinești, cele ce sta pre lângă Udrii. Ce înapotriva nepriștinului nici cum putând sta, îndată au dat dos; iară Tătarăi în silă dobândind cetate, a făcut-o atocma cu pământul; iară pe lăcuiitori pe toți, i-au luat în robie. După această a Rodosténilor prăpădenie, Tătarăi tot cu un cămbul, și Perinthul (aceștiia îi zic acmu Turciî Iregle), și Daoniul apucând, până în temelie l-au răsturnat. Cătră această, nu numai cetățile, carile iera pe marginé mării, ce încă și cele mai de la uscat de focul răutății aceștiia nepârjolate, și nearse n'au scăpat; căci Români, și cu oardele Tătarălor, cariile înbla după dâșii, cevaș macar pre acolo necălcăt, și nestropșit n'au lăsat, precum și Arcadiopolis (aceștie îi zic Turciî Burgaz), Corlu, și Misina (acesta-i Cănaclă) cu toate satele și orașele de prin pregiur, nevoile cele mai gréle au pășit. După acesta, și până supt zidul Țarigradului prădând, orașul Athira (acesta-i Chiu-ciucecmegé) până în pajiște l-au prăpădit, așé cât nici prunciî din fașe n'au crușat. In scurt, din toate cetățile câte sint înpregiurul Udriiului, și a Țarigradului numai Viza, și Silivriia au scăpat de dâșii nedobândite, și neprădate. La ieșitul acestui an Ioan Alexie Domnul Românilor, de iznoavă au intrat cu oștile sale, și cu oardele Tătărăștii în Thrachia, ș-au mai apucat și alte cetăți câte rămăsese nesuppusă, deosăbi de Didimotihon, și Adrianopolis, la carile, macar că să ispitisă; însă neputând ceva isprăvi, li-au părăsit, și așé s'au întors înapoi. După înturnaré lui Ioan, Didimotiheni, și Udriani, închinându-să lui Henric, el cu mare bucurie trimițind din Țarigrad oaste, au cuprins și acele cetăți. Iară ce răutăți (zice Istoricul Honiat) au făcut Vlahii cu Tătarăi, cu această a lor prăzi, și jacuri, într'acesta chip iera, ca carile nici s'au mai văzut vre odănoară, nici pot să le încapă cine-va cu minté. Acesté dară sint, carile din Nichita Honiat Istoricul, anume, și mai pre larg pentru némul Românilor, și de războaiele lor cu Grecii, apoi și cu Latini, avum a zice.

CAPUL XVIII.

Arată-să războiul lui Lascaris cu Sultanul Alaidin.

Împărăția Grecilor, după ce nou scaun precum putusă la Nichea (precum mai sus s'au pomenit) își așezasă, și Theodor Lascaris, acmu fărîmate, și struncîunate lucrurile împărăției nu puțin le întemeiasă, și le cârpișe; alalți Domni grecești, cari în parté Evropiî pe la Mora, și pe alte locuri înprăștiindu-se, nu căuta unul pe altul să să agîtoriască, și înprăștilate mădulările împărăției, la un loc, și la un trup să le culégă, și să le unescă; ce fie-te carele ce țărișoară, și cetățue apucase, acoloș singur sie nume, și titlul de împărat puindu's, Monarhiia a sa să fie, și precum el nu mai ăaste de dânsa vrednic socotiia. (O cât de orb lucru ăaste nărocul! O cât de dragă ăaste omului fără socotélă, cinsté la caré nu să poate sui! O cum ăa Dumnăzău întăi minté aceluia ce va de tot să'l pohârniască, apoi îi ăa și putéré!) Însă numai Theodor Lascaris, om fiind în toate lucrurile vrednic, și ales de cârpire a sfărmată, și ruptă haîna și Corona a împărăție ca acésta; când Ioan Alexie, cu Tătarăi făcé cîudésele sale asupra Latinilor, Theodor Lascaris, încă vréme de răzsuflare apucând, el încă cu cătă oaste putusă strînge, au cuprins Efesul, și alte cetăți câte-va, la Anadol, supt stăpâniré sa au adus, cu acésté, mînioasă furtuna Grecilor, încă neîndestulindu-să, scornit-au, și pe Alexie (carile odată fusése împărat, de carile precum Balduin prinzindu'l, să'l fie trimis în Ghermania am pomenit), de unde scăpând, precum zice Grigoros nu mulțemiia lui Dumnăzău, că vidé împărăția Grecilor a să întrăma, și

Nichifor Grigoros
car: I, cap I.

scaunul a's întări; ce lui Theodor zavistuind, au trecut Maré egheul, și s'au dus la Sultanul Iconiî Athatin, (acesta la istoriciî Turcești, să chémă Alaidin), carile cu 20 miî de Turci, singur într'agîtorîu lui Alexie viind, căruia împăratul numai cu 2: miî de călărimé și 800: de pedestrimé (căci mai multă oaste nicî și avé), cu bună inimă au ieșit înainté. Decî vrăjmașe bătae dându-s, Turciî întăi de tot biruisă pe Romei, și singur Sulta-

nul asupra lui Theodor năvălind atâta de tare l-au lovit cu buz-
duganul în cap, cât capul învârtindu-i-să, s'au pornit ca mortul
de pe cal; după ce au căzut împăratul ġos, și îndată desmete-
cindu-să, cu sabia întâi de tot amândoaă picioarele calului Sul-
tanului au curmat; apoi sultanul de pre cal prăvălit fiind, cu
o lovitură capul zburându-i, îndată l-au rădicat în suliță, caré
văzind alaltîi turci, au dat dosul cu toți a fugi. Acolé au prins
și pe Alexie împăratul (carile și socru ăera lui Lascaris), ce altă
ceva rău a' face Lascaris n'au vrut, fără numai în port călu-
găresc înbrăcându'l, în cinste 'l-au ținut, și de toate câte trebuia
deplin îi da. Iară Henric după ce au stătit împărat Latinilor în
Țarigrad, cu netocmala Domnilor Grecești, caré avé între sine,
dezmetecindu-să, (precum scrie istoriă Antisiodorénului), scu-
lându-să cu oaste, și mǎrgând, în vrémé a trei ani, până la anul
1210, iarăș au luat de la Greci, toate cetățile Thrachii, pre carile
Vlahii în ani trecuți, de la Latini le răscumpărase. Iară Theo-
dor în anul 1222, după ce au împărățit ani 18 în Nichia, au
murit, lăsind la împărăție pre gineri-său Ioanis Duca.

L'et 1210.

L'et 1222.

CARTÉ A NOÂA

Caré arată traîul Romanilor, de la începătura Hanilor
Tătărăști, și a împăraților Turcești, până la năpada lui Batie,
când s'au tras Românii ȧarăș spre Ardél.

CAPUL I.

*Arată-să începătura Hanilor Tătărăști, de la Ginghiz Han, din
carile să trag Hani Crâmului, supt porecla Ghiera.*

De vréme ce cursul Hronicului nostru, au agĳuns pre acélé
vremi, în carile doaă mari, și puté(r)nice stăpâniri, adecă a Ha-
nilor Tătărăști în Crâm, și a împăraților Osmănești s'au început,
(cariĳ cât de lat, și de lung stăpânesc, cine ȧaste, carile să nu-ȧ știe),
socotit-am, precum și pentru a altor crăiĳ de pren pregĳurul nostru,
cât mai pre scurt, câte ceva ne zis, și nearătat n'am lăsat, așé
și pentru acésté, pentru înștiințaré cititorului nostru, cât vom
puté mai pre scurt, ne arătat să nu trécem; și mai cu dédins,
că acésté stăpâniri, nu numai vecine, ce încă și stăpâne fiiindu-
ne, (așé Dumnăzău cu ascunsăle sale, și drepte gĳudecăȳ învoinď),
pentru acéȳa noăă Romănilor pentru dănsese, și mai curat, și mai
bine a ști și a cerca ne trebue de cât altora. Noi dară cât au
scris Laonic Halcocondila, Ellenéște, Leonclavie și Buzbecvie
Lătinéște, și alȳi mulȳi, urmând lui Zacut Arapul, într'o parte
lăsind, céle ce din Istoriciĳ Turcești și din traĳul nostru prin 22

de anî la Poarta Sultănescă, (unde cé de moșiia lor vestire, și copiii de cât cei străini mai curat o știu) am înțeles; și am învățat, pre scurt vom pomeni. Și întâi pentru Gînghiz marele Han Tătărăsc. Anul ieșirii acestui Han foarte greșit iaste la toți Istoricii Creștinești, (cuvântul acesta poftesc pre cititorîul, să nu'l scrie asupra mândrii noastre, căci adică pre toți pre alții îi socotim greșiți, și ca cum noi numai am fi negreșiți, Ce să caute cu dădinsul, și atuncé după plăcerea adevărîții să gîudece). Greșit să fie anul zicem, că ce scriitorii Creștinești, îl pun la anul de la Mîncunos Prorocul Muhamed, anî 617, carele iaste de la Mîntuitorîul lumii 1220, caré de ar fi adevărat, ar trebui ieșiré lui Gînghiz Han, să fie mai pre urmă, de cât ieșiré lui Suleiman Șah, tatăl lui Erdogul, și moșul lui Osman (carile întâi au stătut împărat Turcilor) cu 6 anî; căci Suliman Șah au ieșit la anul de la Muhamed (căruia Arăpește îi zic hiğret) 611 carile iaste de la Hs. 1214, ce după adevărîța tuturor istoricilor Turcești, Persiești, și Arăpești (caută și la Istorie de noi făcută în Prefație (Pridoslovie). Suleiman Șah, moșul lui Sultan Osman, cu câți va anî au ieșit mai pre urmă, de cât Gînghiz, și așé fără prepus să dovedește, că anul, carele, înșămnéază Istoricii Creștinești, iaste greșit; pentru acésta de va vré Cititorîul mai curat să să înștiințéază, cércé Prefație Istoriîi noastre, pentru créștiré, și descréștiré Curții Aliosmanestei, că acolo pre larg, și mai cu dovadă am arătat, precum ieșiré lui Gînghiz Han, s'au tâmplat la anul Hiğret 608, carile iaste de la Hs. 1212; carile cade în nal optule an a lui Theodor Lascar; și așé și Patavie amentrelé ascuțit, a vrémilor sâmluitorîu, să arată greșit, carile pune ieșiré lui Gînghiz Han cu zéce anî mai înnainte, adecă la anul de la Hs. 1202; ce Gînghiz Han după socotéla Istoricilor Turcești, la anul 1212 au ieșit din Tătărâmé cé mare, caré iaste vecină cu Hina, și mai denainte fiind Tătărăi aciia supt oblastîia împărății Indii, Gînghiz acesta scuturând gîgul de pre grumazi, cu mulțime de Tătari, au ieșit în părțile împărății Persilor; și întrând în țara ce-i zic Horasan, acolo întâi au izbândit vestită cetate, ce-i zic Belh. După ce au prădat și au sfărmat toată țara acéia, au clătit cu oștile încă mai în lăontrul Persiîi, și în 12 anî atâta au destrămat în-

Hogé Sadi, în
Predoslovîia Is-
toriei sale ce-i
zice Tagitte-
varie, adecă Co-
rona Istoriilor.

P e t a v i e,
Parte 1,
cap. 11. cap. 3.

părăția Persilor, cât la mărimé, și putéré caré au fost, nici până astăzi n'au mai putut să să mai întoarcă; Căci după scularé Tătarâlor de acolo, Domniî Persilor, cariî s'au putut strânge pe la locurile lor, în multe stăpâniri s'au împărechét, și cine é-au putut apuca au ținut, până la vrémile lui Sofi, carile ȳarăș pre uniî din Domniî suppuind, au tocmit împărăția. Inșă la statul său cel din tâi să o aducă n'au mai putut. Decî Genghiz Hanul, după ce au stăpânit toată Persia 12 ani au murit, lăsând în urma lui pe fióorul său, Octaî. Acesta s'au numit și Ghieraî (de pre cariî Iianiî Crâmului și astăzi să intitulesc cu acest nume); Ghieraî acesta, ca cum lumii, unul ar fi fost Monarh, toate a lumii împărății, ca pre o moșie au împărțit-o altor frați ai săi, unora Asia, altora, Evropa; orânduind, și poroncindu-le, cineș oarda sa luând (căci fără număr ȳera de mulți) să margă, să-ș supue țărâle ce léu căzut în parté lor. Unuîa dară din frați, i s'au vinit Moscul, Litfa, Polonie, și Ghermanie; carile la anul pomenit cu oardele părții sale sculându-să, au intrat în țara Moscului, și de tot au suppus-o, apoi au trecut în Litfanie, și în țara Léșască, au slobozit oardele, ș'au prădat spre țara Nemțască, cât și cum li-au fost voia; înapoi întorcându-să s'au așezat cu sedéré în Crâm, unde șed și astăzi, însă marginele despre mare, și cetățile în Crâm, despre Țarigrad, ȳera pe mâna Creștinéscă, și așé de la acest fióor a lui Genghiz, sau precum alții vor a lui Octaî, au rămas seminția familiiî Ianilor Crâmești caré și până acmu cu multă prăsilă stă; ȳară ce zice Băsnuitořiul Simion, că Tătarâi, cariî au scăpat din războiu, cu Laslău cel minciunos să fie descălecat Crâmul, hirișe minciunî, și povești, fără nici un temelu sint, precum înainté vom arăta, că Batie au fost dintr'alți Tătarî, ȳară nu dintr'acești; ce acmu vine rândul să zicem ceva pentru Zmăul cu șépte capete, împărăția Turcului.

CAPUL II.

Arată-să începătura némului Turcesc, și a familiii Ali-Osmanilor, cariî astăzi țin împărăția Țarigradului, cu multe alte împărății în Asia, Africa, și Evropa.

Numele acesta, Turc; cu năpaste ȳaste, și să dă împăraților Ali-Osmanilor, că numele acesta, neluând sama scriitorii cei mai de nainte, a cui au fost, și cui s'au căzut, atâta s'au întărit obiceiuire, cât cu greu ȳaste a scôte din minte lumii, numele acesta de pre împărații Osmanilor. Ce adevărul ȳaste, că acește cărora acmu cu toții, Turci, ale zice, ne-am deprins, nu sint Turci, ce stăpânitorii Turcilor; cariî cu multe sute de ani (de pe vrémé lui Iraclie împărat) mai denainte de acește, rumpând poarta de fier, [pre caré la anul 1722 cu închinăciune, împăratul Peter Alexievici cu câte-va alte cetăți pe marginé mării Caspii până la țara Ghilianului supt stăpâniré sa o au adus,] (1) la munții Cafcasului (caré ȳaste între maré négră, și între maré Caspii, și astăzi să chémă Derbend, și cetate ȳaste cu acesta nume, care hotărăște împărăția Rusască, cu cé Persască), au ȳeșit în părțile Asii, cariî acmu să chémă Turcmeni. Pre acește, mai pre urmă suppuindu-ȳ Sultan Osman, cel din tâi, carile s'au numit împărat turcesc, de pre numele acelora, scriitorii obiceiuiți fiind, li-au zis și acestora Turci, precum mai gos, cât să va puté mai pre scurt, și mai deschis, vom sili să arătăm. Cu multe vremi mai de nainte, în Tătărâmé cé mare, fost-au un loc pre den afara Hiniî (căruia istoriciî Arăpești îi zic Cin, și Cinîmacin) căruia loc îi zic istoriciî Turcești Deșticapác, adecă Câmpii Capéacului. [Tragu-să câmpii acește din apa Donului până la Hina, trecând peste Volgăi alăturé cu Uzbekul, pre care câmpii dusu-ni-au vrémé și pe noi aȳ vidé.] (2) Pe câmpii acésté lăcuia un ném de Tatarî, cariî să chema Oguzii. Dintr'acește o samă sculându-să, au vinit ș'au cuprins locurile, atuncé pustii, pre marginile mării Caspii, céle despre răzsărit, carile sint între Limanul, ceȳ ȳic astă-zî Cara Bogáz, și între

(1) Cuvintele puse în parentes sunt scrise de Cantemir pe margine.

(2) Idem.

mare Balta, ce o număsc Hiva, care baltă despre răzsărit, are înpărâșia Ozbecului, și a Havanului, și într'ansa dă o apă mare, care acmu îi zic Dara, iară la istoricii Turcești să chêmă Nahrà, de pre a cărie nume și parté locului acéluia, să chêmă Nahrà. Oguziî dară acéște, după ce au vinit pe locurile pomenite, pe vrémé, în caré cuprinsése Genghiz Han Persia, aniî de la Muhamed 611, carile ȳaste de la Hs 1214. In cetaté Nahrà, ȳera stăpânitorȳu Suleiman Șah, fi ȳorul lui Chialeb, nepotul lui Căzil Bogà, strănepotul lui Bantemur, și strănepot de strănepot, după câte-va némurȳ lui Oguz Ilan, nepotuluî lui Cai Han, cariî sint cei din tâî părinȳi, și stăpânitori Oguzilor. Din némul dară acestora, Suleiman Șah, precum am zis, auzind procopsala, caré făcuse Genghiz Han, după ce au întrat în Persia, și câte țări au suppus supt stăpâniré sa, anul pomenit s'au sculat și el cu 50 miî de Tătarȳ Oguzȳ, ș'au purces spre Asia, să îșȳ găsască și el niscare-va locurȳ de stăpânire; și așé au ȳeșit în părȳile Midiî (caré Turcéște să chêmă Azerbaigān) care țară pre atunce ȳera supt oblastie Persilor. Ce Persiî, fiind într'acé uluire și răsipă, caré le făcuse Genghiz Han, Suleiman Șah, pre lesne au suppus toată țara Midiî; după acéia, purcegând cu oasté să între asupra lui Alaidin, Domnul Turcilor (a căruia scaun pre atuncé ȳera la Iconie), vrând să trĳacă apa Evfratuluî cu calul în not, acolo s'au înneecat. Iară cé mai de obștie istorie Turcăscă, scrie, precum aproape de Halep, supt cetaté ce să chêmă Baber să'l fie îngropat. In urma lui au rămas triî fĳcȳrȳ Erdogră, Gĳundogdȳ, și Dumdar; Aceșté tustreȳ, ș'au împărȳit după moarté lui Suleiman și țărăle ce suppusése, și oștile. Decȳ Gĳundogdȳ, și Dundar au purces cu oștile sale, spre părȳile răzsărituluî, pentru a cărora sfârșit istoricii Turcești cevaș nu pomenesc, iară Erdogril s'au slobozit spre părȳile Evropiȳ, și s'au apropiet până aproape de Halep, arzind și prădând; de carele vête luând Alaidin, Sultanul Iconiȳ, au socotit, că pre ném ca acesta vitéz, și vrăjmaș, mai bine cu prietenie de cât cu neprietenie, în țara sa să îi priimască; și mai vârtos, acésta a face l'au îndemnat, maré nevoia, caré avé de rămășița Tătarilor, cariî pre acéle locurȳ înprăștiașȳ rămăsése, și de toate părȳile ardé, și prăda. Și așé Alaidin, trimiȳind înainté lui Erdogril oamenȳ, l'au pofit să

Tarihul lui
Hogé Sadi, in
Pridoslovie.

Lét 1214.

Tagiut Tevarih,
in capul 1, pen-
tru familia
Ali-Osmanlior

vie cu pace, și el cu dragoste îl va priimi. Erdogril îndată lăsînd gîndul cel de neprietenie, au venit cu toți oamenii săi în slujbă, lângă Alaidin Sultan; căroră îndată li-au orînduit locuri pentru șederé, carile astăzi îl chemă Caragédag, și liasă și altă ce li-au trebuit, pentru hrană. Erdogră, după ce au priimit slujbă îndată s'au apucat, și cu nebiruită mână, în puțină vréme, toată țara lui Alaidin Sultan, de Tălhărimé Tătărăscă, au curățit-o; pre unii prinșîndu'î, pre alții omorându'î, iară pre alții de tot peste hotarăle țărâi gonîndu'î. Alaidin văzînd vrednicia, și vitejia lui Erdogril, în mai mare cinste, și dragoste luându'l, l-au pus Seraschéri peste toate oștile sale. Intre acéste tîmplându-să moarté lui Erdogril, Alaidin acélaș cinste au dat-o lui Osman fiócorului său, (carelé pentru tineréțe, cu nume dezmiardat, să chema Osmangic). Osman luând cînsté tătâne-său, în vitejiia și purtaré oștilor, cu multul covârșîia pre tată-său, Erdogril; și nu numai căci țara lui Alaidin Sultan, de nepriyatini ne călcătă, și ne atinse o feriia, ce încă și multe alte cetățî, din mîna Grecilor luând, la stăpîniré lui Alaidin Sultan, le alătura. Intre acéste Alaidin Sultanul Turcesc, sfârșit fiind de bătrînețe, la

Lét 1300. anul Higîretului 699 carele iese de la Hs: 1300, fără fióri murînd, cu sfatul și cu voia de obște, în locul lui au rădicat la stăpîniré Turcilor pe Osman. Așé Osman decîia nume, și putére de Sultan luând, și oștile Oguzilor una făcând cu oasté Turcilor, ca un fulger decîia în toate părțile să sloboziia, și încătro mergé, fără izbîndă, și fără dobîndă nu să întoarcé. Și așé în 25 de anî și 5 lunî, zile 17, cât după moarté lui Alaidin au împărățit, toate țărăle și cetățîle în Asia mică, carile iera supt stăpîniré împărăților Grecești, (osăbi de Brusa în Vithania, și de Nichia) supt stăpîniré sa li-au suppus. Osman la anul de la Domnul Hs: 1326: în Enişehir de la Asia (unde scaunul din Iconie mutase) murînd, au urmat la împărăție fiócorul său Orhan. Acesta au luat și Brusa, și Nichea, și tot altă, ce mai rămăsese, împărăților Grecești la Anadol; apoi trimițînd pre feócorul său Suleiman, au trecut Bogazul, pe la Caliopolis, la Evropa, și luând cetatea Caliupolis, au prădat la Evropa, până supt Udriiu. Atăta iera împărății Grecești de nesocotițori lucrurilor sale, (Poate fi

Lét 1326.

Dumnăzău vrând, să le ăa împărăția, întâi le luasă socotela), că când au adus veste lui Andronic Paliolog, precum Turcii au luat Calupolis (care ăaste chēja Țarigradului despre Maré albă), zic să fiă răs; și să fie răspuns: Oh! ce mare lucru, am pierdut o poiată de închis Porcii, și un urlcior de Vin. — După Orhan au stătit al treile împărat Murad fióorul lui. Acesta au trecut cu totul la Evropa, Udriiul au luat, Filippopolis și țara Muntenéscă au suppus. După Murad au urmat fióorul lui, Baezid; carele s'au poreclit Ildârâm, adecă fulger. Acesta au căzut rob pre mâna lui Temurleng, și acolo au și murit. După cădéré acestuia prin 7 ani au fost gâlcévă pentru împărăție, între fióorii lui, Musa, și Suleiman; și până mai pre urmă, au stătit la împărăție Muhammed, fióorul lui Baezid, apoi ăarăș Almurad au urmat, a cui fióor au fost Fatih Sultan Muhammed, carile au luat Țarigradul, și așé deciă din zi în zi, împărăția acésta mărintu-să, și crescând, până într'atâta s'au lătit, și s'au înălțat, cât, și celor cât de proști știut ăaste, și pline sint Bibliotecile și Turcești, și creștinéști, de minunate și mari ăfaptele lor, înainte a căroră de n'ar fi pus Dumnăzău mătaniile lui Leopold Chesariului, cu armele Némților amestecate, până acmu toată creștinătate în Evropa, la primedie cé de apoi ar fi agiuns.

CAPUL III

Arată-să rândul Crailor Ungurești, de la începătura Crăiilor lor, până la năpada lui Batie.

Mai denainte, de cât a lua Latini Țarigradul din mâna Romanilor, pre vréme lui Isachie Anghel, la anul 1193: pentru Bela Craiul Unguresc am pomenit, precum au fost el atuncé crăind, și precum au fost și socrul lui Isachie, unde cursul anilor, ne trăgé să zicem și de moarté lui, și de craii, cari au stătit în urmă-i; însă noi nevrând să abatem cursul hronicului, până la luaré Țarigradului de la Latini, și pentru ca amestecare să nu facem voroavei, am socotit cu deosăbit cap, pentru Craii Ungu-

rești, să zicem, pentru ca cetitorul nostru, mai curat să cunoască, când, și ce în vreme au fost Vladislav cel adevărat Craiu în țara Ungurască, pentru carile Cititorul, precum ȳaste adevărat, înștiințindu să, fără nici un prepus va cunoaște, că Vladislavul cel minciunos (pre carile Băsnuitorul Simeon îl cunoaște Laslău), pre vrémile, în carile cu basmele lor în scaunul Craiului îl pun, nici au fost, nici au putut fi, nici la Istoriciul adevărați să află. In anul dară, precum am zis 997 fost-au Craiu în țara Ungurască Stefan fióorul Gheizi, carile întâi și Craiu s'au numit, și la lumina Creștinătății au vinit.

2: Al doilé au fost Petăr Alleman, fióorul lui Gulielm, și nepot lui Stefan. Lét 1034:

3: Otto, cumnat lui Stefan, Lét 1041. Alții acestuia zic Aba.

4: Petăr Alleman, de al doilé, Lét 1044.

5: Andrias, întâi născut a lui Ladislav Pleșuvulu, fióorul lui Mihail, carele au fost frate lui Stefan, Lét 1047:

6: Bela, fratele lui Andrias, Lét 1059:

7: Solomon, fiul lui Andrias, Lét 1063:

8: Gheiza Marele, fióorul Beli, Lét 1075:

9: Ladislav, fratele Gheizi, fióorul lui Bela. Acesta Ladislav, la Istoriciul Ungurești, să numește Sfânt; Ce acesta nu poate fi Vălhovniculu Simion Basnă, căci ȳaste cu 167 de ani mai înainte de cât Laslău cel minciunos, carele au ucis cu toporul, cel din ceru coborât, pe Batie Hanul Tătărăsc; Că Ladislav acesta au stătit la Crăie Lét 1078: iară Laslău cel minciunos, carile zic să fie avut bătae cu Tătarăi lui Batie, au fost la Lét 1242: ce pentru acésta pre larg vom zice la acelaș an.

10: Al zecelé, după Sfântul Ladislav, au fost Craiu Coloman, fióorul lui Gheiza Marele, la Lét 1095.

11: Stefan al doile, fióorul lui Coloman, 1116.

12: Bela 2-le, orbul, fióorul lui Almu, Lét 1136.

13: Gheiza 2 le, fiul lui Bela 2-le, Lét 1145.

14: Intre Gheiza, și între Stefan, în hronologhiia Crailor Ungurești, să pune un Ladislav al doilé, fióorul Beli orbului, carele au apucat Craiia cu sila, ș'au ținut-o numai 6 luni, carile de pe vrémé ănnilor, și de pe puțină stăpâniré, ce au avut, nu

poate fi Laslăul cel mincinos, a mincinoșilor Simion și Misail.

15: Stefan 3-le fiul lui Gheiza 2-le Lét 1165:

16: Bela 3-le fiul lui Stefan 3-le, Lét 1176:

Acesta au dat pre fiică-sa Marie, după Isachie Anghel, pentru carile la locul său s'au pomenit.

17: Emeric, fióorul Beli 3-le, Lét 1199.

18: Al cestuia urmaș alt Ladislav, căruia unii îi zic fióor a lui Emeric, alții amentrelé, la Lét 1206: Acesta Ladislav încă numai șose luni au stătut la Crăie, pentru caré Riciolul în hronicul cel mare, socotéște, precum Hronologiia Ungurésca cu greșală să fie puind doi Ladislav; cari verí doi ar fi fost, verí numai unul, pentru neapotrivire vrémii, și pentru scurtă Crăiia lor, precum am și mai zis, nu pot fi Laslăul cel mincinos.

19: Bela 4-le, fióorul lui Andreias, Acesta au stătut Lét 1238: și bătrân au murit Lét 1275: după ce au crăit aní 37: în vrémé acestuia, au vinit Batie ș'au prădat părțile Evropii, și au gonit și pre dânsul din scaun; pentru carile cum i-au fost povesté înaintea la acela an vom zice, iară acmu întorcându-ne, trebuie să arătăm, din doi Ladislav, poate să să cuvie vre unul, cu Laslău cel din hasna lui Simion Ungurénul? iară pentru Laslău acel mincinos, așijdéré vom zice la anul, când plăzmuitorii îl fac, că s'au bătut, ș'au omorât pe Batie; iară pentu alaltí Crai Ungurești, cari au urmat, vrând Cititoriul să să înștiințézá, caute la Istoricií lor, și ales la Bonfin, Sansovin, Dolion, și alții, și acolo îi va afla, căci noaá ní-au fost socotéla, să ducem rândul acestora Crai, numai până la Batie, pentru ca și hronicul nostru credința săș pliniască, și Băsnuitorii gura săș astupe.

CAPUL IV.

Dovedéște-să, precum din doi Vladislav, cari la Istorici să pomenesc, nici unul, pe vréme, când au vinit Batie, n'au fost la Crăie.

Mărturisesc Cititoriului, că când scriam Hronicul nostru la Mosc; unde cărțile de trîabă încă tot sint rari, aflându-ne; pe

Bonfin Istoricul (carile între toți scriitorii, pentru lucrurile Ungurești mai curat, și mai credincios să are), la mână a avé n'am putut; ce Izvodul Crailor l-am scos din Hronicul cel mare a lui Ricțiol pre carele l-am potrivit cu Istoriia lui Dlușoș Léhul, și cu Hrono(lo)gul Calviz, și cu a lui Moreri Istoricesc Lexicon, și dintr'acește culégând, (căci și ei din Bonfin scriu, și lui urmază); Iară acmu când de iznoavă din Lătinesc, în limba Romanescă l-am prefăcut, nu numai Bonfin, ce și alții câți-va Istorici la mână viindu-ne, li-am înfășețu cu Hronologhiia lui Ricțiol, pre carile în toate cu Istoricii Ungurești într'un glas l-am aflat, fără puțină neatocmire, ce să arată pentru anii, cari fiete care Craiu în ce vréme au stătut Craiu, și în ce an au murit; Ce toată neatocmiré lor, numai în doi ani stând, noi tot Hronologhiia lui Ricțiol, am urmat. Ladislav dară, (sau cum alții zic, Vladislav) cel din tât stătut-au la Crăiia Ungurescă, după tată-său Gheiza, la anul de la Hs. 1078 și după ce au trăit în stăpânire 17 ani, la Lét 1095 au murit. Acesta au dat pe soru-sa Solomira după Domnul de Dalmația, și de Croația, a căriia barbat, după ce au murit, și țările acele în moșteniré ei rămâind, li-au dăruit frăține-său, lui Ladislav. După acéia Ladislav, și Bulgariia și o parte de țara Rusască, care iera supt Crăia Léșască) cătră stăpâniré sa li-au adaos; fost-au adevărat om creștin, legii răvnitoriu, și în mirosul sfîntenii vițașău petrecut, pentru caré tare mărturisesc Epistoliile Papei Grigorie al șeptelé. Avut-au biruința și asupra Tătarâlor; ș'au murit precum am zis la Lét 1095 Iulie 30. Acesta nu poate să fie acel Laslău, căci anii Istoricilor adevărați, dovedesc, precum cu 167 de ani mai înainte au murit, de cât năbușiré lui Batie în țara Ungurescă. Așijderé nu poate acesta Vladislav, să fie Laslău cel mincunos, căci cu mulți ani mai înainte Români au fost pre locurile lor, precum în multe locuri înnapoi din Istoricii vrednici de credință am arătat; și mai vârtos unde am istorisit războaiele acestui Ladislav, carile au avut cu Tătarâi. Așijderé arătat-am, și din Dlușoș, și din Striicovschie Istoricii Léșești; căci de ar fi ieșit Români de la Râm întâi supt acesta Vladislav, n'ar fi avut de unde să margă într'agăutoriu Polovților, nici Polovții și Pecinighii ar fi avut de unde să ș înprumuteze limba; și să o amestece cu cé Românescă. Ce acéste fiind mai curate de cât ar tre-

bui a să dovédi, mai mult cuvântul pentru ce să lungim, nu avem. Decî să videm și pentru Vladislav al doilé. Acesta au fost fióor lui Emeric, precum în Izvod am arătat; ș'au stătut la Crăie Lét 1206, și precum mărturiséște Bonfin, au stătut în Crăie numaî 6 lunî. Așé mărturiséște și Hronologhiia lui Abraham Bacșai, macar că Dlușoš scrie să fie crăit un an și doaă lunî, și la Lét 1207 au murit. Aceste din Bonfin, și Abraham și Moreri, acéste adevéréște Ricțiolul în Ghenealoghia Crailor Ungureștî, și numaî 6 lunî să fie crăit mărturiséște. Acesta Vladislav încă nu poate fi Laslăul mincîunos a Măzaculuî Simion, căcî și acesta au fost cu 36 de anî mai înainte de întraré lui Batie în țara Ungurésă. Așijderé, nu poate fi, căcî scurtă vrémé, a șése lunî nu rabdă adevérința Istoriî, să fie putut lucra, câte spun Băsnuitoriî c'au lucrat. Așijderé nu poate fi, căcî de la anul 1206, și de pe acéstă vrémé, și încă cu sute de anî mai înainte, precum Românî să fie fost cu Domniî, și cu stăpânire, din Istoricî am arătat, și înainte din Istoricî ȳarăș de credință vom dovedi. Așijderé nu poate fi Vladislav acesta, Laslău lui Simion, căcî cu câțî va anî mai înainte, adevă pe la aniî 1186 Vlăhiî s'au despărțit de la împărășie Țarigraduluî, și multe războae după acéia au avut, cu Isachie Anghel, precum înapoi pre amănuntul, din Istoricul Nichita Honiatîs li-am scris. Așé dar mincîuna Băsnuitorilor de Laslăul lor, mai goală de cât pilugul piulișî rămăind; Vladislavî cei adevărașî, dintr'acé basnă să dezbat. Iară ce Craiu Unguresc au fost pre vrémé, când au întrat Batie în țara Ungurésă, și ce războae au avut cu dănsul, vrând Dumnăzău, la aniî, cariî s'au tămplat, mai înainte la rāndul lor pre larg să va zice (1).

CAPUL V.

*Arată-să precum Românî ceș'î dincoace de Dunăre, să fie luat
Protecția lui Andreas Craiuluî Unguresc.*

Pre vrémé, ce împărășia la Nichea, Ioannis Ducas în țara Ungurésă ȳera Craiu Andreas al doile, fióorul Beliî al triilé, care

Ioannis Ducas.
Bonfin și Dlușoš
Tom. 1. carte 6.
cap 508.

(1) În manuscript numerotația capitolelor următóre începe cu 10 și finesce cu 18.

la anul 1207 au fost stătuț la Crăiia Ungurêscă. In vrémé acestuia Craiu, din Diplomatele și pravilele, cari le-au așezat el în țara Ungurêscă, fără îndoință cunoaștem, precum părțile Vlahiilor dincoace de Dunăre să fie fost supt Protecția Crăiiei Ungurești; căci pomenitul Craiu în titul Diplomatelor, să pomenêște Craiu, și a Valahii, care Titul în Carté a doa așezământurilor Pravilelor lui Coloman, Craiul Unguresc, scrie așé: Andreas Dei gratia, Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Ramiae, Serviae, Gallitiae, Lodomeriae, Rex in perpetuum. Adeacă: Andrias cu mila lui Dumnăzău tot déuna Craiu a Ungariilor, Dalmației, Croației, Ramii, Servii, Galliilor și a Lodomeriilor, i procî: Iară Galliia pre atunci să să fie chemat Vlahia din maré negră până în Tisa mărturisêște Sambuție Istoricul Unguresc, în tâlcuire a unor cuvinte, și numeré Ungurești. Acêstaș adevêrêște și Leunclavie, în Pantecte Cap 174 unde zice: Valahia toată, mai denainte s'au fost chemând Galliia; precum și Diplomatele Craiilor mărturisesc. Srisu-s'au acé Diplomă a lui Andreias Craiu la anul 1222; iară Andrias după ce au crăit anî 31 la anul 1238 murind, urmat-au la Crăiia Ungurêscă fiêorul său Bela al patrule, cu acesta nume, într'acăruia vrême au fost poiadé Tătărăscă, cu Hanul Batie. Decî toată pricina împotrivirii basnelor cu Istoriia ce adevărată, într'a cêșta punct stând, sili-vom ca curat, și preamănuntul, toate năbușiturile lui Batie la locul, și la anul lor să le arătăm, și toate răutățile, morțile, prăzile și răsipele, cari le-au făcut, în părțile Evropii să le Istorisim; Căci așé bună nedejde avem, că Cititorul nostru, de-î vor fi sunat mai denainte la urechi basnile lui Simion Ungurénul pentru Laslău Craiu, și pentru descălecaré Maramorășului cu Romanii, acélé sunete toate, nemică adevărat înșămătoare, să iasă, și în locul lor adevărata a adevăraților scriitori Istorie să pue, că precum până acmu am făcut, așé și de acmu înnaite vom face, toate din Istoricii streini, și vrédnici de credință, culegând, nemică altă ceva al nostru vom pune, nici vom adaoge, fără numai o a Istoricilor alcătuire, și mărturie aducând.

CAPUL VI.

Arată-să, cé d'întâr a lui Batie năpadă, și cum i-au închis atunci Românii policile munților, de n'au putut întracé dată răzbate în țara Unguriască.

După câtă trudă ni-au adus băsmuitoriî, cu Laslăul lor cel minciunos, atâta odihnă simșim acmu, când noi într'o parte dându-ne, toî scriitoriî străini Condéilé mai ascuțite de cât sulele, și mai lungi de cât sulitele, asupra-le'ș buăréză, și ca niște buni vitéjî a Istoriîi adevărate păzitoriî, și scutitoriî, din trufăș scaunul minciuniî prăvălindu'î, ca fumul și pulberé de vântul vi-vorât împrăștiindu'î, și rășchirându'î, îî face, așé; ca după ce le va peri numele cu sunet, să trecă, și să să întorcă, și nicî locul să nu li se mai afle. Decî dară Patavie în carté sămăluiriî vrémilor, Parté 1 Carté 9 Cap 3 din Iaveler cé din tâi a lui Batie năbușire, o pune cu 39 de anî, mai pre urmă de cât ieșiré lui Genghiz Han, a căruia nepot acmu Crâmul stăpâniia, precum în céle trecute am arătat. Batie dară acesta, la anul de la Hs: 1236, sculându-să din Tătărămé céia ce iaste peste apa Volgăi, (aceștiia vechî Gheografii Elleneștî, îî dic Rra), iară oardele acélé astăzi să chiamă rusése, zolotaia Orda), și viind, întâi au intrat în hotarăle înpărășiiî Ruseștî, și îndată au răzbit cetatea Volga (caré acmu să socotése să fie fost, unde iaste Ajdrahanul), de acolo spre părțile de Crivăț slobozindu-să, în lung și în lat, toată țara Moschicéscă, au prădat, și au fărmat; iar la al doilé an, au încunșurat și Stolița Moscului, și au și dobândit-o; și prinzind, sau în război omorând, pre Gheorghie marele Cnez, a Moscalilor; tot némul rusesc au supus, supt stăpâniré sa, puindu-le de la sine Cnezî pre Iaroslav, fratele lui Gheorghie marile Cnez. Așé Batie, după ce au suppus țara Moscalilor, scrie Marin Istorieul, «precum s'au slobozit în gos spre Vlahî; Ce Vlahiî una făcându-să cu Săcuiî, lacuitoriî Pannoniî, au închis căilé, și policile munților, și tare locurile acélé păzind, au înpins pre Tătari înapoi, și nu i-au lăsat pre acolo să trecă mai spre păr-

Iaveler, carte 2.
Redul 42.

Lét 1236.

Lét 1237.

Marin Par. 2.
carte 3. cap 13.
și 16; și în
Epitome Istoriîi,
la acesta an, la
Ioan Gluverie.

țile Apusului». Vază aicé cititoriul, și să să scrândăvască de minciuna Băsnuitorîului, căcî din Istoricîi ceî adevărați, curat să dovedește, că Batie încă până a nu intra în țara Ungurîască, Volohiî (sau precum Istoricul Marin le zice Olahiî) cu săcuiî, puterile înpreunându'sî lui Batie pre acélé locuri n'au dat tre-cătoare, pentru caré au căutat Tătarâlor, a's muta șlêhul prin țara Lêșască în Silezie, precum mai gos vom arăta, cum dară să prinde sula în sac, și măciuca în pungă; (Créză cititoriul, și iarte proastelor noastre cuvinte, căcî cătră Băsnuitori ca aciîa, pilde ca acesté să prind), cum putu fi, Volohiî, carî în temnițele Râmului fiind, să opriască întrare Tătarâlor în țara Ungurîască; ce așé trebue să să rușineză Măzacul, carile Istoriile necitind, basnilor urmază.

CAPUL VII.

Arată-să prada lui Batie în țara Lêșască, și în Silezia.

Lét 1240.

Batie, văzind, că calé prin Volohia, i s'au închis, și prin acé parte, în cotro îi era voia, a tréce n'au putut, Lét 1240: Iarăș au intrat în țara Lêșască, și răszipind Cetatê Liublinul, prin tot anul acela din țara Lêșască afară, n'au ieseit; ce nime împotrivă stându-î, au tot prădat, ș'au omorât, până au agiuns la Visla. Iară Lét 1241: Iarna trecând Visla pe ghițaș, au început a prăda, și într'acélé părți; împotriva lui Batie, au ieseit Palatinul cu oaste, și întâi cu năroc mărgându-î, au scos prada din mânule Tătarâlor; ce cu acésta mai mult întărtându să Batie, de cât biruindu-să, într'acelaș an, Mart 18: asupra Leșilor năvălind, mare moarte, și stricăciune au făcut într'ânșîi, de care lucru văzind Boleslav Craiul Lêșesc, și toți Domniî Lêșești, că nu vor mai puté să sté înprotriva Tătarâlor, luându'sî Doamnele, și ce ș'au putut apuca de prin case, uniî au fugit la Selezia, Iară uniî înpreună cu Craiul, au scăpat în țara Ungurêscă. Tătarâi biruitori, și țara Lêșască fără nicî o apărare rămâind, după izbândă au vinit la Cracov, carile atuncé iera Scaunul crăiîi.

După ce au răzbit și Cracovul, și 'l au aprins, de au ars până în pământ; deciă acolo ș'au împărțit oștile în doaă părți; Decî singur Batie cu o samă de oști, au purces să gonfască pe Craiul în țara Ungurască, iară cu o samă au trimis Seraschériu, pe Peta, carile mărșăluind 'au prădat toată Sileziia, și Bohemiia; Ce Tătarăi acește, trecând pre lângă Vratislavia, și agiungând la Ligniți, acolo li-au ieșit cu oaste înaintea Ducul Henric. Decî întâi, i-au mărșăluat războiul oare ce cu năroc; iară mai apoi, necredincos nărocul războaelor, fața întorcând, cu nepovestită răzșipă, și prăpadeniia oștii sale, și el au perit. Minune scriu Istoricii pomeniți, de moarté caré s'au făcut Creștinilor într'acel războiu, că Tătarăi după ce au izbândit, zice, să fie tăiat de la tot mortul, câte o uréche, și cu acele urechi, să fie înplut 9 saci, și să'i fie trimis la Batie, pentru dovada biruinții lor.

CAPUL VIII.

Aratăsă, precum Bela Craiul Unguresc, adevărat au cerșut agiutoriu de la Chesariul, și de la alți Crai; ce n'au luat; și bătaia fără năroc, caré au avut cu Batie.

Precum apa nu să poate ținé în cîur; așé minciuna nu poate să să stăruiască în basnele sale; ce ca nășipul în éasornicul cel de steclă, unul după altul scurându-să, și cu singură greutate să răsturnându-să, nu stă, până de tot să deșartă. Într'acesta chip și basna pentru Laslău, și pentru așezare Românilor de la dânsul, în Maramorăș, prăvălindu să, nu să poate opri, până nu-ș arată desărtăciuné, și sărăciia. Bonfin Decada 2: Carte 8: întratul lui Batie cu Tătarăi în țara Ungurască așé îl scrie: «Bela, zice, fiéorul lui Andrias débiia înplusă cincî ani în Crăie, când Tătarăi în țara Unguriască năbușind, sufletele Ungurilor greu au dosădit, cariî ieșind din țara Léșască, au vinit la Poarta; caré să chiamă Rodana, (acestuia loc strâmpț îi zice Uréche vornicul Rodna) caré iaste la hotarăle Ardélului, și a țărăi Ungurești, iară pân a agiunge la acesta loc (pre alte părți fiind toate poticile în-

Bonfin Decada 2
Carte 8.

chise), Ț-au căutat a tréce printre țara Rusască, și printre ComanȚi, făcând, și deșchizind cale de trei zile, tot pr'intregul munților; și așé precum am zis, răzbind la Rodna, acolo au aflat pre Palatinul Craiului BeliȚ, carile păziȚa acé trecătoare; ce pre acesta îndată biruindu-l, au întrat în țara Unguréscă. Iară Bela văzind prăzile, și răutăȚile, carele TătarăȚi făcé în țărâle vecine UngariȚi, au trimis la Frideric al doilé împăratul Apusului; și la Craiul Franțuzesc, și la acel Inglizesc, rugându-să: pentru agȚutorul; ce puțin au folosit, căci Bela avé atuncé galcévă cu UnguriȚi săȚi, cariȚ bucuroșȚi era, orȚi cu ce mijloc ar fi, numaȚ de dȚns săȚi să izbăvască, decȚi Bela văzind nevoȚa ceȚȚ vine asupră, și nicȚ de la aȚi săȚi, nicȚ de la streinȚi vré o nedejde având, întâȚi ș'au trimis CraiȚasa în Austria, iară el cu câtă oaste s'au putut găta, au stătuȚ faȚă; și groznic războȚu au avut cu Batie; ce ne oprit fiind bicȚul lui Dumnăzău asupra țărălor acelora, Bela fu biruit, și oasté lui mai toată prăpădită, singur din războȚu cu puținȚi scăpând.» După acésta Bela văzind că în țara sa săȚi să sprijinéscă, sau altă oaste împotriva nepriȚatinului său săȚi pue, nuȚȚi puținȚă, Ț au căutat și lui cu fuga a scăpa, și așé Lét 1242 din războȚu pedestru scăpând, au Țeșit în Austria, unde și Doamna ȚȚ Țera trimisă; Ce Frideric Ducul de AustriȚa, pizmă véche pe Bela având, în vrémé slăbicȚunii lui, mijloc de răscumpărare aflând, Ț-au jăcuȚ toată avéré, caré CraiȚasa cu dănsa adusése; și așé gol, și dezbrăcat, l-au gonit din țara sa; Bela încă în cătro lua ne mai având, au Țeșit cum au putut în DalmaȚia; iară de acolo tocma la ostroavele măriȚi, ceȚȚi zic Andriatică, săȚi Ție trecut, scrie Abraam Bacșai în HronologhiȚa Crailor UngurésȚi.

Bonfin acolo.
Parislet list
540 și 545.
Dubravie cart. 15.
Navcler car. 2.
Namul 42.

Ț.ét 1242.

CAPUL IX.

Arată-să înturnaré lui Batie cu TătarăȚi înapoi, și u BeliȚ la CraiȚa sa.

Batie după fuga BeliȚ, în Austria, au stătuȚ cu coșul în țara Unguréscă, și acolo în toate părȚile năvrapiȚi, și cȚabulurile tri-

mițindu's, în țara nemțască până la Dunăre prădasă, și arsése; împotriva a căroră Frideric împărat, au trimis cu oaste pre doi fîcóri ai săi, pe Conrad și pe Henric (căci singur avînd războiu cu Papa, băté cetaté Faventia), cariî viind asupra lor, puțin lucru ar fi procopsit, de nu ș'ar fi stricat Tătarăi singuri șiia; căci în-cătro mergé, toate supt foc puind, macar că de jacuri și dobîndă fără samă încărcați ȧra; însă la mare lipsa hraniî au vinit cu toțiî; înainte a mai prăda fîcórii lui Frideric vetejéste oprindu-ȧ; de foame siliți, și înpuținați fiind, li-au căutat din țara Unguréscă a ȧeși, și la ale sale a să întoarce. Pentru sfârșitul lui Batie în doaa fêluri spun scriitoriî; uniî zic, precum în războiul cu fîcórii lui Frideric să fie murit, iară Bonfin cu Dubravie spun, precum la locul său să să fie întors cu Tătarăi, căți ȧ-au scăpat întregi. Iară Bela Craiul în anul 31 a împărătiîi lui Frideric la apus, împărătiînd asupra Grecilor la Nichea Ioanis Duca, și în ȧarigrad Balduin al doilê Lét 1246, fiind în Dalmația, și auzind, precum Tătarăi au ȧeșit din țara Unguréscă, și s'au dus la locurile sale; cercatus'au doară să va puté întoarce prin Austria, să ȧasă în țara lui: Ce Ducul de Austria nevrînd săȧ dé cale, el au strâns câtă-va oaste în Dalmația, și cu alta l-au agiutorit împăratul Frideric; Așijderé și Cavaleriî de Rodos, și Comesiî de Franghipan, cu bună samă de oaste ȧ-au vinit într'agiutoriu. Aceșté atunci să chema Cruțiatî; căci în haînele sale purta cruci cusute, pentru ca să să cunoască dintr'alțiî, aceșté apoi Cavaleri, fiind goniți de Suleiman împăratul Turcesc, au trecut la ostrovul Malta, Lét 1522, cu acéstă oaste agiutorindu-să Bela, au intrat cu dé sila în Austria. Ducul de Austria, cu multă oaste împotriva ȧeșindu-ȧ, în tot chipul să siliȧ, să nu-ȧ dé cale de trecătoare; Ce Bela pe alt loc să trecă neavînd, cu sabiȧ s'au făcut drum, de vréme ce tare cu Ducul război dîndu-s, fu biruitoriu, și Ducul în război căzind, toată oasté i s'au înprăstiet, care în-cătro au putut. Și așé Bela tot de odată și din Dalmația au ȧeșit, și pre Ducul de Austria au omorât; și țara Stiriî supt stăpâniré sa, au luat; și la Craiȧ sa în țara Unguréscă s'au întors. Apoi după ce s'au așezat la Craiȧ Unguréscă, scrie Abraam Bacșai în Hronologie, precum acelor Cruțiatî, și Franghipanilor, să

Bonfin și Dubravie la locurile de sus.
N a v e l e r
acoloș. Patavie
parte 1 carte 9.

Lét. 1246

le fie dăruit multe sate, și orașe în țara Ungurască; întărindu-le cu urice de vécnică moșie, și așé acé oaste de agħutorū sǎ fie rămas cu totul, pre locurile, carile le dedése Craīul. Poate și de pre acésta Istorie, sǎ fie schimosit basna sa Simion, în locul Cruțiașilor de Rodos, pe Romaniī din temnițele Rāmuluī, puind. Aflat-am și cestuī Craīu o Diplomă în titul ei scris, tot într'un chip cu a Diplomeī, cariī ȳera scrise de tată-sǎu Andrias, adecǎ: Craīu a Ungariī, Dalmații, Croații, Ramii, Sirbimiī, a Galliții, adecǎ a Vlahiī. Scrise ȳeste acéstǎ Diplomă la anul 1270; ȳarǎ Bela, dupǎ ce au crǎit anī 37, bătrân de zile, la anul 1274 murind, fu întropat în Strigon. Intr'acesta chip darǎ, au fost războaele luī Batie cu alte némuri, și cu Bela Craīul Unguresc, și acesta a fost sfârșitul prǎzilor, și războaele luī Batie și a Beliī; caréle adevǎrat pe acéle vrémī, au fost Craīu Unguresc; de unde de cât soarele mai curat sǎ cunoaște, că povéstó pentru Laslǎu, caré zice sǎ fie omorât pe Batie, și cum Româniī sǎ-ȳ fie bătut pe Tǎtarī, hireșǎ și goalǎ minciună ȳaste. Decī la anul 1255 Ioanis Duca împǎratul Grecilor, dupǎ ce au împǎrǎșit la Nichia anī 53 au murit, și au lasat în locul sǎu, pre fiul sǎu

1.4t 1255.

Theodor Iascar
cel tǎnǎr.

Theodor Iascar cel tǎnǎr. Macar că noi cu atǎté dovéde și mărturiī, câte până acmu înnainte am pus, pentru scornitǎ basna luī Laslǎu, și pentru descǎlecaré Maramorǎșuluī cu Româniī noștri, odihnit sǎ fie nedejduim; însă noi, adevǎrul sǎ mărturisim, cu atǎta încǎ tot nu ne putem odihni, de care lucru, cărpiturile minciunoșilor, încǎ a mai destrǎma, și a șpǎrcui, îndemnǎndu-ne, încǎ și acésta cătrǎ cititoriī noștri a striga, nu ne vom sii.

CAPUL X.

Aratǎ-sǎ ciudat chipul basniī scornite pentru Lǎslǎul cel scornit, și minciunos.

O! omenite Cititoriule! Cǎt de cu greu ȳaste adeverința minciuniī a afla; și încǎ dupǎ ce o afli, mai cu greu cade știința ei, că aflǎnd nu afli, și știind nu știī; Cǎ precum viind întunéricul,

altă nu putem afla, fără numai că lipsește lumina, așé aflând minciuna, altă nu știm, făr cât că ȳaste lipsa adevărului, care nicī ființă, nicī supstare poate avé. Răde-va poate, Cititorul, de surdă osărdiȳa noastră, căcī chipul, a căruȳa ființă, în lucrurile firii nu să află, a zugrăvi ne apucăm, și corăbiȳ în aer, stânci, pre apă plutind; Lei și Zmeȳ plugurile pre arături trăgând; și altele ca acesté fosturi de chitelă (lucruri, pre carile le zămislește păréré) a arăta ne nevoim. Ce precum noi slobozenie la răs ȳ dăm, așé și el icoana, ce ȳ vom șerui, trebue, nu de tot să o lépede, caré macar că de altă trebnică, n'ar fi; însă răsul póte să clătéscă; și oare carea chip de tréceré vrémiȳ, să ȳ dé. Pocitaniȳa acésta a lui Laslău (ce ȳ zice Simion Măzacul Craȳu Unguresc, și în Predosloviȳa Hronicului lui Uréche o au adaos), în capetele trecute atăta am înfruntat-o, și la gol am scos-o; cât mai mult, mai mult a o scutura, n'ar fi trebuit; ce căcī prin multă vréme prin auzul cititorilor, știm că s'au tăvălit; și oare ce chip dē Istorie adevărata au luat, pentru acéȳa și mai tare a o scutura, și din toate încheeturile a o deznoda, și a o destrăma, foarte de trébă, și în adeverinȳa Istoriȳ de folos, a fi am socotit. Că precum cât ȳaste întunéricul mai des, atăta lumina să lumineză mai tare, și mai departe ȳși sloboade razăle; Așé pre cât să dovedéște minciuna mai tare, pre atăta știinȳa adevărului să curățéște, și să lumineză. Pocitanie acesta, zice dară, Simion, să o fie luat din Istoricul cel Unguresc; ȳară din care Istorie, anume, nu arată, zice că în hronicul lui Uréche, nu ȳaste scris, ȳară el socotind-o că pre sémne va fi adevărată, n'au vrut să nu o scrie, (o ce frumos gȳudecătoriu aséméné aceluia, căruȳa zicându-ȳ unul să gâcască ce ține strâns în pumnȳ, el aȳ răspnns, că de ȳ va spune numai forma lucrului aceluia, atuneé va poté să gȳudece, și anume să gâcască ce ține în pumn. Celalalt spuindu-ȳ, că ține în pumn un lucru rătund, și în mijloc găurit, Gâcitorul, după multă chitelă, ȳ-au răspuns zicând, că altă nu poate fi fără numai o piatră de moară, căcī acéȳa ȳaste rătundă, și în mijloc găurită. Tocma așé ȳaste și socotéla gȳudecătorului Simion, socotind numai căcī ȳaste rătundă, și găurită, ȳară nu ce poate pumnul cuprinde). Așijderé zice că acel Laslău să fie

Laslăul cel
minciunos.

fost Vâlhovnic, caré di pe limba slovenescă, să întâllege, vrăjitoru, căutătoru în stéle; zice c'au fost în légé Păpiştăşască, şi de la dânsul întâi, au început Unguri, a lăsă săc marţé, şi altele, câte buġuľaşte, tuturor sint ştiute. Ce acesté cât de crude mincîunî să fie, din Istoria trecută s'au dovédit; iară el de unde au luat-o, iată aciġ vom arăta. Incepătura şi părintele basniġ acestiġa, după multă trudă, şi osteninţă, aflat-am să fie fost un Sava, ceġ zic mitropolit Bulgăresc, şi frate unuġ Stefan, carile întâi s'au numit Craġu la Bolgarġ; însă basna ácasta in izvorul ei, precum acel Laslău să fie luat agġutoru de la împăratul Rămuluġ nă scrie, nici ceva pentru aceġ Românġ pomenéşte; ce numai cum, şi în ce félġu ġ-au fost războġul cu Batie, şi cum singur, cu mâna luġ săġl fie omorât, pre larg şi cu ciudése amestecat, povestéşte; precum noi în céle trecute, pre larg am şeruit-o, şi cu negréta ei, nu puġină hârtie am muruit, însă acolo câte-va neatinse de dovadă trecând, şi nepomenite unile lăsind, aici şi céle pomenite, pre scurt poftorim, şi céle le nepomenite vom adaoge; iară cititoruġ pentru adése pomenirea acestġiġi basne ġertare ne dé, căci noi socotim, că cine ġaste numai odată mincġunos, trebue în véġ, precum mincġunos să fie să să aréte.

Diu pingo, quia
acternitati
pingo.

CAPUL XI.

*Iarăş să arată izvorul de unde au piştit, puturoasă basnă pentru
Laslăul ceġ zic Vâlhovnic.*

Véde-să, că némul Rusesc după ce s'au luminat cu credinţă Orthodocsiiġ, foarte răvnitoru au fost să să înştiinţeze, şi de lucrurile ce s'au întâmplat mai de nainte în împărăġia Grecilor, şi în Crăġia Bolgarilor; căci Hronicul Rusesc, toată istoriġa sa cu istoriġa împărăġilor Greceşġi, şi a Crailor Bulgăreşġi, alăturând'o au scris; şi pre scurt de lucrurile lor încă însămnéză; şi ales unde au văzut că să poméne vré o ciudésă lucrată, cu mare osirdie în hronicul lor au amestecat-o; pentru care lucru vrând cu unele ca acésté istoriġa lor să înpodobască, ca nişte oameni

încă cruzi, și prostaci în lucruri ca acéste, fără de nici o deosăbire, ce în mână scris li-au vinit; acéia nu numai în loc de istorie adevărată; ce, încă și în loc de poveste sfântă au ținut-o, ș'au crezut-o. Acestora dară, Rusii cu drept suflet răvnitori și cercători fiind; Bulgarii, cari încă de mult în părțile Evropii trecusă, și cu Pravoslavie să luminasă, vrând să aréte mare laudă și pohala némului, și numelui lor, cu toate Istoriile și ciudésele lor, i-au împrumutat, și ca unura din némul lor, li-au obștit. Trei dară Hronice mari rusești, până acmu ni-au venit la mână, unul ce să chéamă hronic, altul Letopisăți, al triile Stepenia, și în tustréle acéste pocitaniia acestui Laslău, tot într'un chip o spun, caré iaste într'acesta chip: zic, că pe vrémé, când au intrat Batie cu Tătarii în țara Ungurésă, să fie fost Craiu acolo acest Vladislav, (căruia Măzacul Simion îi zice Laslău). Acesta mai denainte să fie fost Păpistaș, iară apoi Sava Mitropolitul Bulgarilor cu mare ciudésă, să-l fie întors la Pravoslavie; iară pricina întoarcerii lui așé o scriu: zic, că Stefan Craiul Bulgăresc luând titlul și coronă de Crăie, (iară de la cine să-l fie luat acésta cinste nu arată), Vladislav să-i fie răvnit, și să fie zis, cum poate Domnul Bulgăresc să să numască Craiu, și să fie la cinste atocma cu dânsul? Decî acésta pizmă la inimă cocându-i, odată aflând vréme, s'au șculat cu multă oaste, și au mărs asupra lui Stefan. Stefan, văzind că de bătae n'are gătire, și putére ca acéia, cu caré să-i poată sta împotrivă; au trimis pe frate-său Sava Mitropolitul, rugându-l să să părăsască de cé s'au apucat, și să trăiască ca niște vecini buni în frăție, și prieteșug. Sava mărgând în tabăra Craiului Unguresc, nici cum să-i aducă la pace n'au putut, căci Craiul Unguresc nici cum uréche spre pace pleca. Intre acéle dat-au Dumnăzău o arșiță, și o căldură ca acéia, cât toate apele și izvoarele atăta s'au fost încălzit, cât n'au mai putut oamenii să-și potolască seté cu apa, și de au fost bând, cât de multă, nu li-au fost folosind nemică. Intr'acesta chip s'au fost încălzit și vinul, și altă băătură, caré au fost având cu sine în tabără. Sfântul Sava Mitropolitul, vrând să aréte ciudésă, și minune, caré iera să urméză; într'adins au trimis la Craiul Ungurés, să-i spue, că n'aré cu ce-ș potoli șeté, și să roagă să-i trimiță puțină ghiață,

ca să-și răcescă băutura. Craiul i-au răspuns, că ca acéiaș patimă trage și el, și toată oasté lui; și precum preste toată fața pământului au cercat, și ghiață n'au aflat. Sfântul Sava luând de la Craiul acesta răspuns, în taîna sa s'au rugat lui Dumnăzău, să i trimață ghiață să-ș răcescă vinul, cu caréle să-ș răcoréscă sété. Dumnăzău, ruga ascultându-i, îndată în cîur înpregîurul taberîi, au plouat multă pîatră, din caré stringând, și într'un blid puind, au trimis Craiului zicându-i, cu acésta să-ș răcescă băutura, și să poroncéscă și oștiî, ieșind afară din tabără, să-ș strângă, cât le va fi voia (căci în tabără nicî un grăunț n'au fost picat). Acésta auzind, și văzind Craiul, 'l-au cuprins mare frică, și nespasă spaimă, și îndată după învăătura Sfântului Savei, lăsindu-să nu numai de vrajbă, ce și de Eriasa Păpiștășască, (noi cuvintele hronicului precum sint zicem) îndată s'au botezat (ca cum Latiniî n'ar fi botezați), întorcându-să la Orthodoxie, atuncé Sfântul Sava i-au pus numele Vladislav, iară ce nume să-i fie fost avut mai de nainte nu scriu. Iată cum să. potrivăsc basnile de frumușel, cela scrie Papistaș fiind, și vrând să facă veselie pentru biruință asupra Tătarâlor, au poftit de la episcopiî să-i dé voia să facă lăsatul săcului marțé; iară acesta zice, că Păpiștaș fiind, mai de nainte până a avé război cu Tătarâi, au vinit la pravoslavie, și apoi au petrecut vițață sfîntă, cât și după moarte, din mormânt, multe minuni au făcut. Decî să mergem înnainte să videm și războiul cu Batie, cum i-au fost.

CAPUL XII.

*Arată-să basna războiului, carile zic să fie avut Laslău cu Batie
Hanul Tătărăsc.*

Batie, după ce au prădat țara Moscului, și țara Lésască, deciîa la anul 6756 (cu șése ani mai pre urmă de cât cum scriu toți Istoriciî vremiî aciîa), au intrat cu prada în țara Unguréscă, și au agluns până la Varad, unde iera scaunul lui Ladislav. Iera, zice, cetate acóia taré foarte, și din toate părțile cu apă încun-

ğurată, iară în mijlocul cetății au fost un stâlp de marmure, înalt peste samă, cât abiia i se vidé vârful. Decî Vladislav în grabă, neputându-să găti de oaste, sau de altă bătae; s'au închis în cetate, și suindu-se în vârful aceluî stâlp înalt, de acolo prăviia răutățile, carile pre den afară făcé Zlocistivul, și ne având nici o faceré, numai ce s'au fost rugând lui Dumnăzău, cu atâta de fierbinți lacrămî, cât și marmurile acele potricăliia, unde cădé din ochiî lui Vladislav, pe plése stâlpuluî. Așa el lui Dumnăzău rugându-să, și cu lacrămile marmurile găurind, de năprasnă i s'au arătat un om, lângă dansul stând, și zicându-î, pentru lacrămile tale, caré le verși, iată Dumnăzău îți va da biruință asupra nepriștinuluî, și tiranuluî spurcat; și îndată omul acela fu nevăzut. După acéia Vladislav, coborându-să ģos de pe stâlp (aicé cititorîul trebue să-'ș oprîască răsul, căoî minune Sirbască să povésteste) văzu un cal înșelat, acolé neținut de nime stând, și pe cal un topor. De pe acésta Vladislav cunoscând, că iaste agîutorîul, de la Dumnăzău trimis, în dată luând toporul amănă, și pe calul acela din ceriu coborât, încălecând, cu căți oameni aû putut avé lângă sine, au ieșit din cetate afară, și s'au slobozit asupra păgânîlor Busurmanî, (că așé le zicé Istoricul Sirbăsc), pe Tătarî îndată căzu frică, și nici cum de bătae apucându-să, plecară a fugi; iară Unguriî a-î goni și a-î fărma; zic, precum în războîu au fost și o sor a lui Vladislav, pre caré mai derainte Batie robind-o, au lost-o luat muîare, caré multă stricăcîune au fost făcând Ungurîlor, ce vitézul Laslău, agîungând în goană pe Batie, și pe soru-sa, pe amândoi î-au despîcat cu toporul, cel din văzduh oțelit. Și așé decîia, Unguriî pe toți Busurmanîi aciîa au ucis, fără numai cariî au priimit légé Creștinéscă, pre aciîa au poroncît Vladislav să-î cruță. După acésta izbândă, cetățeniî zic, să fie făcut chipul lui Vladislav de aramă vărsat, șezînd pe cal, și cu toporul a mână, și să-l fie pus în vârful stâlpuluî, pentru caré am zis, că au fost în mijlocul cetății, și s'au fost rugând Vladislav lui Dumnăzău din vârful lui.

CAPUL XIII.

Aduce-să înfățășéré basnelor Istoricului Bulgăresc, cu a lui Simion Măzacul, pentru Laslăul lor.

Iată omenite Cititorile, fântâna; iată și pâraul basniî pentru Vladislavul din Istoria Sirbască, saŭ Laslăul lui Simion Măzacul. Vezi, și cunoaște, că toată pocitanîia acésta altă ceva nu cuprinde, fără numai precum am și mai zis, crude basne și râncede minciuni, cu caréle un Sirbac au amăgit pe un Rusac vrënd să aréte, precum de la Părințiî Bulgarî, multe și mari minuni, și cîudése s'au făcut; iară amentrelea din Istoricîi vrémilor acelora aľavé s'au arătat, că nici Vladislavul, nici Laslăul au fost pre vréme, când au vinit Batie cu Tătarăi în țara Ungurésă; nici din Latin s'au făcut Orthodox, nici cu Stefan Dispotul Bulgarilor să să certe pentru pizma, și zavistiia Tituluî și Coroniî Crăești; nici cu Batie s'au bătut, nici 'l-au bătut; nici 'l-au omorât; nici cal din văzduh; nici topor din ceriu i s'au cuborât; nici stălpul cel de marmure cu picăturile lacrărilor s'au potricălit, nici sora Craiuluî Ungurés au căzut la robiiia Tătarălor; nici muiare lui Batie au fost; nici cu frate-său, pentru bărbat, s'au bătut; nici frate-său cu toporul au tăiat-o; nici vreuna de acesté au fost, nici chip de adevérință, sau de Istorie adevărate au; ce toate până la una scorniturî de proști crierî, și crezătorî de slavă mente sint. Că de ar fi fost vre-unile de acesté, Istoricîi Ungurești slava și lauda Craiilor lor, și a lor, n'ar fi tăcut o; nici de la Bulgarî acesté să să scrie ar fi așteptat. Ce ei adevérințiî slujind, mărturisesc patima și stricăciune, caré li-au făcut Batie, dintr'acui mână Craiul lor Bela, débiia pe gîos, din războiu au putut scăpa. Așé basne, și blojerituri, și buiguituri sint, câte cătră acesté Simion Măzacul, prepune, și adaoge. Că nici Laslăul acela de la împăratul Romanilor, oameni ca aciia, într'agîturiu au luat, fără cât cu îndemnaré lui au mărș Crușetii de Rodos, de cariî am pomenit, ce aceia nu împotiva lui Batie, ce împotriva Duculuî de Austria, i-au fost agîturiu; nici împă-

ratul Frideric, (căci acesta ȳera împărat pe vrémé când au vinit Batie) au făcut vré o dată giurământ ca să nu moare om de sabiȳa lui; nici Laslăul acela pe Tătari, până peste munȳi ȳ-au gonit; nici în apa Sirétului în necându-să, au strigat ungurése: Seretem, Seretem, adecă (precum acelaș măzac Unguriȳan tălmăcése) Așé-m place, Așé-m place; nici semnele prin pietri, și prin Stânci să cunosc, pe unde au călcat cai Unguréstȳi; că nici stâncile céle de piatră au fost atuncé humă, sau tină în carile să poată tipări copitele cailor; nici Unguriȳi atuncé, au început a să lăsa săc marțé; nici atuncé întâi s'au așezat Româniȳi în țara Maramorășului; nici acésta au fost pricina ȳeșirii lor de la Răm; nici poate acése toate sau vré una între Istoriȳi să să numască; Ce toate, până la una, scornituri, și din slabȳi crierȳi fătături sint; Că cé dintâi a Românilor din Dachia descălecare, și apoi într'ansa necurmată trăire din an în an, și din Istoricȳi în Istoricȳi, cum au fost, și cum s'au ȳinut, și cum trăesc, și până astă-zȳi, cu neclătite mărturiȳi am dovedit, și am arătat. Așijderé Batie când, cum și cu cine, au avut război, și sfârșitul acelor războaie la cé au ȳeșit, și Vladislavȳi céi adevéraiȳi, pre ce vréme au fost Craȳ în țara Ungurésă din hireșe a lor, și a multora, vrednice de credinȳă Istoriȳi, am istorisit, ș'am vinit; pentru caré nu într'a noastră laudă zicem, ce ce poțése adevărul poțind și urmând; în bună nedejde sintem, precum cititorȳul nostru, credinȳa Hronicului, cu curată socotélă cercând, și aflând; de nu ne va mulȳami, încailé în ce vom fi lipsit, ne va agȳutori, și altora după noi, mai cu osirdie, și mai cu silinȳă a scrie, pricină, și materie va da. Iară noi aici sfârșitul cărȳii aciștiȳa făcând, înaintea condeȳul vom muta, cu caré, de va învoi Dumnăzău, sintem să arătăm statul Românilor după prada lui Batie, și de iznoavă ȳeșiré lor pre la locurile, și moșiiile sale, din carile în scurtă vréme ȳeșind, iară în scurtă vréme și fără zăbavă, la dănselle s'au întors, unde și până astă-zȳi trăesc.

Sfârșitul Cărȳii a Noăa.

CARTÉ A ZÉCE

Caré arată Statul țărâlor Românești, de după prada lui Batie Hanul, până la înturnare lui Dragoș Vodă în Moldova, și a Radului Vodă în țara Mnnteniască. Așijderé arată, vréme, pricina, chipul, și alalte tâmplări, pentru carile o samă de Români s'au tras spre țara Ardélului, iară o samă au rămas tot pre locurile, și moșiile sale, neclătiți. Așijderé, arată cetățile, târgurile, și Provințiile, carile au ținut în Ardial Români, cari au trecut acolo, și carile au ținut Români, cari au rămas pe loc. Așijderé arată, precum un Craiu Sirbăsc, au ținut pre o fată a unnî Domn Românesc, cu mulți anni mai denainte, de anul ce însămnéază Hronicile noastre, înturnare Domnilor de la Ardial la moșiile sale.

CAPUL I.

Înștiințare către Cititoriu.

Vrérem, pentru ca să să înștiințeze Cititoriu nostru, că alta pusésem în gândul nostru, și alta strâmtoare vrémi, și lipsa a unor scriitorî, la lucrul nostru foarte de trîabă, nî-au asuprit a face. Căci propozitul (pusésem în minte) nostru iera, ca cu sfârșitul cărții a noăa, și sfârșitul Hronicului, pentru vechimé Ro-

manilor din Dachia, să punem; și de unde la Carté pomenită facem sfârșit, de acolo, să luăm începătura Hronicului amanduror țărâlor, adecă precum, a Moldovii, așé a țărâi Muntenestî, și să'l ducem, de va vré Dumnăzău, până la vremile noastre. Ce cătră lipsa a pome- niților scriitorî, mai adausu-ni-s'au și altă zătienire, căci și pentru lucrurile Domnilor Muntenestî, Hronicul, carile în éastă dată la mână îl avem, macară că de la Radul Vodă începând, până la Dom- niia lui Constantin Vod Brâncovianul, vine; însă noi neputând dos- luși de cine să fie scris, (căci numele nu-ș ivéște), și de să po- trivéște cu alte Hronice a țărâi Muntenestî, din scriitorîu fără nume ca acesta, până nu-l vom înfățășé și cu alții, a ne încredi[n]ța, n'am îndrăznit. Pentru caré nî-au căutat a mai muta vrémé; și a aștepta, până când ne va vini la mână sau altul cu acesta, sau alt scriitorîu, a căruia nume, și credință să fie știută. Avut- am noi, încă la Țarigrad fiind, Hronicul Muntenesc, și așéș cu singură mâna lui Șerban Logofătul, pe proastă limba gre- cîască scris, ce acela cu alte multe ale noastre, acolo la Țarigrad au rămas. Decî dară cu acéste pomenite înpiedecări, fiind siliți socotéla cé din tâi a ne schimba, ales-am ca cătră alalte adăo- gînd, și acasta a zécé Carte, cu caré sintem să arătăm Statul Românilor, de după năpada, și prada lui Batie, până la întur- naré Românilor, cu Domniî săi de la Ardîa ȧarăș la locurile sale céle din tâi; și altele, carile în titlul Cărții acéște o au pome- nit. Acmu dară îl poftim cu acéște să fie mulțumitorîu, (încă de putem zice, că truda noastră aștiaptă mulțumită); Iară mai pre încet, învoinđ cel de sus, după ce vom tocmi, și vom îndrepta annîi, precum acestuî Moldovenesc, așé aceluî Muntenesc Hro- nic, și vom adaoge, și altele, carile din câți-va scriitorî streinî avem culése, (carile Istoricîi noștrîi cei mai vechî, nicî cu vâr- vul condeîuluî, nu li-au atins, și până astă-zî, a lor noștrîi stau îngropate, și neștiute); și lipindu-le la locul, vrémé, și chipurilor sale; atuncé, cu agîutorîul lui Dumnăzău, vom pune începătura Hroniculuî acestor doaă țărî, de obște, adecă de după înturnaré Românilor; cariî pre vrémé lui Batie s'au fost tras la Ardîal, până la vremile noastre; unde întâi din Istoricîi streinî sintem să arătăm, și cu curate dovéde să înștiințăm, precum Hronicile

noastre în multe, și mai vârtos pentru înturnare lui Dragoș Vodă în Moldova, și a Radului Vodă în țara Muntenescă, pe ce vreme, și în ce an să fie tâmplat, foarte greșiți sint; căci noi anul înturnării lor de la Ardial, cu câți-va ani mai înainte, și așeși nu cu mulți, după înturnare lui Batie, cu Tătarăi săi; din Istoricii streini, Scriitorii vremilor acelora, doslușim; precum Istoria înna-
inte va arăta.

CAPUL II

Arată-să Statul Românilor, sau cum acmù le zică, a Vlahilor, după prada lui Batie.

Precum au început Romani, din descălecătura lor, de la Traian împărat, prin toată Dachia; așe au și ținut. Și macar că pre vremile năpăzilor Vărvărești, (pentru carile pre la locul, și vrémé sa, în destul s'au pomenit), mult s'au clătit, și s'au struncînat; însă de pe hotarâle Dachii de tot afară n'au ieșit, ce numai de la câmp spre munți, adecă despre Dunăre, și despre Prut, și Nistru, spre părțile Ardélului să trăgă. Iară după ce trecé fortuna acelor prăzi vărvărești, iarăș la locurile sale ieșiă, (precum și acésta adóse, și în multe locuri, din scriitorii vremilor acelora am dovedit), și cu toții supt o stăpânire fiind, toate locurile, și cetățile, unde acmù Ardialul, Moldova, și Muntenia, ıaste, ținé. Iară după năpada Unnilor, sau a Ungurilor (precum la rândul său s'au zis), o parte din Dachia, caré ıera pe apa Tisei, de tot au pierdut. Așijderé, pe vrémé lui Carolus Marele, vinit-au coloniile Saxoniilor, de acel împărat trimise, și s'au așezat pre o samă de locuri în Ardial, pe'ntre Români, unde din temelie, șépte Cetăți făcând, mai pre urmă, de pre acelé cetăți, Ardialul în limba Saxonească, (sau precum noi Români zicem, Săsască) s'au numit [Siebenburg](1) țara a șépte cetăți. După Sași, au mai vinit și Săcuii, și au apucat și ei o parte din țara Ardialului; ce cu toți cu acește o samă de Români, tot au rămas împreună lăcuiitori, precum și până astă-zî lăcuesc; însă mai mulți spre părțile Ardialului

(1) Loc alb în manuscript.

de sus; iară alalji, cari adecă, lăcuia, dincoace de munji și în Ardial tot avé stăpânirea moșiilor, și cetăților sale. Cestî dară despre locurile Moldovii; în părțile Ardialului de sus, iară cei despre parté Munteniî, în părțile Ardialului de gîos, (precum mai înainte anume vom arăta și locurile, și cetățile, carile ei, în Ardial au stăpânit). Decî precum am zis, când cădê niscare va varvarî spre părțile dincoace de munji, ei cu toții să trăgê peste munji, și de acolo să sprijenîia, și să apăra, până acei varvarî sau spre Italia să ducê (precum au făcut Gotthî), sau peste Dunăre trecê, (precum au făcut întăi Unniî, apoi Bulgariî, Slovénî și Sirbiî); sau spre amândoaă țarmurile Dunării, (precum au făcut iarăș Unniî, cari mai pre urmă s'au numit Ungurî). Și așé Româniî iarăș pre locurile sale în Dachia neclătiți rămâné. Ce acésté, carile zicem, pentru ca să nu cum-va socotéscă cine-va, că sint cuvinte din voia, și polta noastră alcătuite, iată martur vom aduce pe Anton Bonfin, om strein, și Ungurîan, carile, cu deșchise cuvinte zisele noastre întărind, zice: Valachi e Romanis oriundi, quod eorum lingua adhuc testatur, quum inter varias gentes barbarorum sita, adhuc extirpari non potuit. Ulteriore Istria plagam, quam Daci et Getae olim incoluere, habitant, nam citeriorem Bulgari, qui ex Sarmatia prodire, deinde occuparunt. E legionibus enim, et coloniis a Traiano, ac caeteris R. Imperat: in Daciam deducti, Valachi promanarunt. Adecă: «Româniî, cari din Romanî sint născuți, caré, limba lor și astăzi mărturisésește, macar ca între multe, și deosăbite némurî au stătut; însă cine-va (despre locurile lor) să-î dezrădăcinéze, n'au putut. Lăcuit-au pe olatul cest de căsta parte de Dunăre, unde au fost lăcuind odănoară Dachî și Ghetî; căci cel de cōia parte de Dunăre, Bulgariî, cari au ieșit de la Sarmați, mai pre urmă l-au cuprins. Căci din polcurile și Coloniile (adecă sloboziile), pro carile Traian, și alți împărați a Romanilor, îi-au adus în Dachia, Valahiî aceștiia să trag.»

CAPUL III.

Arată-să trecere Românilor, din Volohia în Ardial de grijă lui Batie.

Din Istoriciî cei vechi, pre cât noi am putut afla, pre altul mai îndămână mărturie, și mai bună dovadă a avé nu putem, fără pre Marin, carile de lucrurile Săcuești scriind, și pentru Româniî noștriî pomenéște. Acesta dară scrie, că pe vrémé când au vinit Batie cu Tătarăi, numai Vlăhiî adecă Româniî cu Săcuiî însoțindu-să, nu numai căci pe sine ne stropșiî au apărat; ce încă și pe Tătarî, din strâmtorile munților împingând, despre acéle părți să între în țara Unguriâscă, nu i-au lăsat. Și singure numai acéste doaă nămurî, au tâmpit nasul acelor vrăjmași, și de toate alalte a Evropiî nămurî, nebiruiî Varvarî. Însă de pe cuvintele Istoricultuî aîavé să poate înțălége, că Româniî cești din coace de munți; adecă din Moldova, și din țara Munteniâscă, cu toți odată să fie părăsit părțile despre câmpi, și la strâmtorile munților, cumu-î pre la Câmpul-lung, pe la Ocnă, pe la Tazlău, și pe la Totruș, și pre la alte trecători pre unde sint în țara Munteniâscă, să fie oprit năvala lui Batie. Iară ce Domn pe acéia vrème să fie fost stăpânitoriu Românilor, anume la Istoriciî să aflăm, n'am putut; fără cât putem cu socotéla înțelége, că Istoriciî pomenind la anul 1206: pre acel a tuturor Românilor vestit Domn, Ioan: și viniré cé din tâi a lui Batie, când l'au oprit Româniî, cu Săcuiî împreună, să nu între în Ardial tâmplându-să la anul 1236: de va fi lungit acel Ioan Vod Alexie Domniîa peste trii-zăci de ani, cu bună samă, poate că și năpada lui Batie în vremile lui să fie căzut. Iară de i să va fi tâmplat moarte mai denainte, (căci și pentru acésta știre dintr'alți Istoriciî neavând, cevaș din capul nostru a adeveri nu putem) fără prepus Iaste că pe vremile a vre-unuî fióor, sau nepot a lui trebue să să fie tâmplat, cariî Dragoș Vod, și Radul Vod să fie fost, multe socotéle sint, carile ne pot adeveri. Ce pentru acésta având mai pre urmă mai pre larg să zicem, la cuvântul de acmu, să vinim. Decî dară Româniî, cariî în Misia trecusă, îpinși fiind de Bulgarî, și de Latinî, întâi au trecut Du-

Marin Par. 2,
carfé 3.
cap 13 și 16.

năré, precum am zis, în éasta parte (deosăbî de cariî au rămas în țara Grecéscă) de grijé lui Batie, atuncé s'au tras la munți, trecând la Ardél, unde cătă-va vréme, întâi cu poftă, apoi și cu désila opriți fiind de Bela Craîul Unguresc, acolo s'au și așezat, până când vréme aflând, Dragos Vod cu o samă în Moldova, iară Radul Vod negrul cu alțiî în țara Muntenéscă, s'au întors; pentru cariî înaintea la locul și vrémé sa vom zice. Iară pe locurile, carile sint acmu a Moldoviî, de peste Prut până în Nistru, și de peste Nistru până la Buh, și până în Nipru, în urma lui Batie, au rămas lăcuiitori, Tătarăi ce le zicé Comanî (aceste sânt acmu Tătarăi cariî să chîamă Cobanî) (1), pentru cariî am pomenit de la împărățiia lui Isachie Anghel, și pre la vremile ce au luat Latinii de la Greci Țarigradul:—Acésta ce noi zicem, din cuvintele lui Nichita Honiatis, curat să poate adeveri, carile în Istoria sa așé arată. «Pre acéstaș vréme, și Ioan Craîul Bulgăresc cu Latinii prieteshug legând, și împotriva Grecilor, cariî la Thessalia, Machedonia, și în alte a Grețiî Provînții căte-va apucând, cineș de capul său le ținé, mărgând, pre uniî au suppus, iară pre alțiî cu tocméle de pace i-au așezat. Cu care mijloc Henric împăratul Latinilor mai cu vréme, încă mai întărindu-să, nu numai Thessalia, și Peloponisul în Greția; ce încă și toate cetățile, cari le apucasă Ioan Alexie în Trachia și în Misia, stăpânirii sale li-au adaos.» Așé dară Românii noștri, precum zisăm, de Latinii în preună și de Bulgarî asupriți fiind, li-au căutat a tréce Dunăré iarăș înapoi, la locurile sale céle vechi. Iară cariî s'au fost întins până în Epir la Greția, acolo au și rămas (pentru cariî la cursul vremilor, pe la împărățiia lui Ioan Cantacuzinos, căte-va avem să arătăm). Iară după ca au trecut Românii din Misia în Moldova, și în Munteniia după 16, ani (precum mai denainte am arătat) s'au tâmplat și năpala lui Batie, și așé și treceré Românilor la Ardîal tot de odată s'au tâmplat (2).

Nichita Honiatis în carté Istoriîi sale cé de pre urmă

(1) Notă autografă a autorelui.

(2) In manuscrispt numerotația capitolelor sare de la nr. 3 la nr. 5.

CAPUL IV.

Arată-să, precum și pre vrémé lui Batie, o samă de Români au fost rămas prin cetățile pre marginile Dunării, până în maré négră, cariî împreună cu cei trecuți la Ardial, au luat Protecția Crailor Ungurești.

Așé dară în carté trecută din Istoriciî streinî, și după adeverința hronologhiî am arătat, precum Henric împăratul Latinilor în Țarigrad, la anul de la Hs 1210 au luat toate cetățile în Trachia și Misia, carile le cuprinsése Ioan Alexie cu Vlachiî, după caré au urmat și tréceré Românilor peste Dunăre înapoi. Așijderé am arătat că cea dintâi a lui Batie năpadă, și războiul lui cu Vlachiî și cu Săcuiî, s'au tâmplat la anul 1237, adecă în al 17 an după înturnaré lor peste Dunăre. Acum vine rândul să aratăm, o samă de Români, cariî și pe vrémé lui Batie, tot au fost rămas prin cetățile de pe malul Dunării până în maré négră, și cei ce au fost trecut din Misia de Latinî, și de Bulgariî împinși, precum, și când au luat Protecția Crailor Ungurești. Caré o aflăm din Istoriciî, să să fie tâmplat pe la anul de la Hs. 1222, adecă cu 12 ani după ce s'au întors la alaltî peste Dunăre, mai pre urmă; și cu 16 ani mai denainte de năpada lui Batie. Acéstă dară a Românilor supt Crăiî Unguriască Protecție, precum din Istoriciî streinî, cu curate cuvinte am arătat, așé din hronicele noastre, puțin, și numai pe désupra, cum să zice, însămnată, a o arăta ne vom nevoi. Dintre ciî streinî dară Istoriciî, cu acéstă mărturie, întâi ne iese înainté Anton Bonfin,

Anton Bonfin De-
cada 2 carté 9.

de atâté orî de la noi lăudat, carile zice, că «pe vrémé lui Carolus Craiului unguresc, (carile au fost Craiu pe la anul mai sus pomenit), sculându-să cu război, ș'au luat cetate Severinul, din mâna Banului, carile atuncé, acolo stăpâniîa, alaltă țară a Vlachiî, care n'are ape, (caré să înțelége Basarabia. sau precum noi acum cu nume Tătărăsc îi zicem Bugiacul), și să întinde până la maré négră, au fost supt ascultaré Crailor Ungurești.» De pe acéste dară a lui Bonfin cuvinte, putem cunoaște, că pe acéle vrémî au fost niște lăcuiitori Români, precum în țara Muntenescă, pe

Dunăre în sus, până la Severin, aşé pe Dunăre în ĝos până la maré négră. Nicî ăaste de crezut, precum aceî Craî Ungureştî, să să fie numit stăpânî a locurî pustîi, şi de tot fără oameni, şi ales Banul de Severin puterîi sale biruindu-să, nevrând şi acé cetate, (caré una numaî şi singură ăera Crailor Ungureştî neascultătoare), să o suppué Craîului, el viind cu război, şi în putére au luat-o. Acéstaş să adevéreste, şi din Diplomatele Crailor Ungureştî, cariî în toate Diplomatele, ce au făcut, de pe la anul 1222 până la anul 1270, au vrut să scrie în titlurile sale, Craîu, şi a Galliîi, caré ăaste Valahia cé întinsă din munte pe malul Dunării până în maré négră, de pre care nume poate că şi astăzî ţinutul Galaţilor să chémă. Acéstaş mai pre urmă (precum acum zisăm), s'au chemat Basarabia; a căriă lăcutorî, pre vrémé năpăziî lui Batie, prin cetăţî neîncăpând s'au tras spre Severin, şi peste Olt, unde şi la stăpăniă Bănăscă, uniî dintr'ânşîi au aĝuns, precum puţin mai ĝos să va vidé. Decî orî de pe aceştî Băsărábeştî, orî de pe Baniî, cariî stăpăniă Severinul, şi până astăzî, Baniî în ţara Muntenéscă, macar că supt ascultaré, şi voă Domnului sint, însă după privileghiile poate fi, carile d'inceput au fost având, şi la Boerie sint mai de frunte, şi altă putére au peste Olt, nu numaî a ĝudeca, ce şi cu mórte, pre vinovaţi a căzni; şi tot acel vechîu titl de Ban îş ţin. Iară acest nume Ban, precum îl tâlcuiăşte Leunclavie, va să zică, purtătorî de Stăg. Ce pentru mai curat să arătăm precum şi Bugăacul, o dată s'au fost chemând Basarabia; şi titlul acest Bănesc, precum este mai vechîu de cât Domniă Radului Vodă Negrul, singure cuvintele lui Leunclavie (pre carile le pomenéşte din vechîu Istoricul Cureus Secretariîl lui Maximilian Chesariîlui), precum sint faţă să le aducem. «Basarabia, zice, ăaste Olatul cel mai de laturî a ţăriî Moldoviî, până la maré négră, în care Olat să cuprînde Chiliă, şi Moncastrul (adecă cetaté albă). Iară acest nume l-au luat de la Besiî, cariî odată au lăcuit în Thrachia. Văzut am, zice Cureus Istoricul, în curté lui Maximilian al doilé, Avgustul, pre un Nicolaî, de moşiă sa din viă Domnilor de Bassarabia născut, şi precum Uricile, carile cu pecoî de plumb arăta, şi mai vârtos şi une mărturiî a Veneţi-

ȳanilor, carile acéstaş adevériă, precum acéstă țară Bassarabia, să ȳ fie fost moşiiă.» Şi ȳarăş Leunclavie într'acelaş loc zice: «Țărăle, carile mai de nainte vréme ȳera supt stăpâniré Crăiії Ungureştī; din carile unele şi acmu sint tot supt a ei stăpânire, sint acésté: țara Unguriăscă, Dalmația Croația, Slavonia (adecă Illiria), Ramia sau Rama, (cu care nume în titlul Crailor Ungureştī să înțălége Bosna), Sirbia, Galliția, sau Vlahia, Lodomiria, Comania, şi Bulgaria. Cătră acésté țări, face-să şi pomeniré Banilor Mohavinénilor, şi a Severinénilor, care Severin ȳaste cetate în țara Muntenéscă lângă Dunăre de Sever înpărat zidită. Iară numele Ban să cunoaşte, zice, că ȳaste făcut din numele Bando, carile în Pravilele, sau așezământurile înpărâteştī, să zice Banderium, Iară Greciī zicé Banului Φλαμουλάρις, de la cariī luând Turciī a lor săī, li-au zis sangȳac Beg.» Acésté dară până aicé Leunclavie. Iară Laonicos Halcocondilas, zice, precum cel mai vechiū a Moldovénilor scaun au fost Λευκόπολις, adecă cetatea albă; caré nu poate să să înțălīgă, că doară au fost scaunul șederiī Domnilor, după înturnaré lui Dragoş Vodă de la Ardăl, căci de ar fi fost vre o dată Cetaté albă scaunul Domniī, Hronicile Moldoviī, carile scriu viața Domnilor de la Dragoş Vodă încoace, acésta nepomenit n'ar fi lăsat. De care lucru fără prepus să poate înțălége, că cetaté albă au fost scarunul stăpânitorilor acelor Românī, cariī şi mai denainte, şi pe vrémé prăziī lui Batie, prin cetățile de pre marginile Dunăriī, neclătiī au rămas, adecă, de la maré négră, până la Severin.

CAPUL V.

Acústaş să poate înțelége, din Hronicul țărăi Muntenestī, şi din Hronicul Moldovenesc.

Iară dintr'ale noastre Hronice, întâi dovadă avem din cel Muntenesc, carile ȳice, că când au ȳeşit Radul Vod Negrul de la Ardăl în țara Muntenéscă, atuncé şi Băsarăbeştiī, cariī ȳera mai denainte lăcuitorī pre Olt, sculându-să cu toțiī au vinit la

Radul Vodă, și i s'au închinat, dându să supt ascultaré, și poronca lui, ca deciia numaî unul Radul Vodă, să fie peste toți stăpânitoriu; Iară pentru acei Băsărăbești ce lăcuia pre atuncé de la Olt încolo, și când, și de unde, și ce nîam să fie fost, Hronicul Muntenesc, mai mult ceva nu arată. Iară de vréme ce Leunclavie cu Cureus Sécetarîul, amândoi în cîata Istori-cîască vestiți bărbați, mărturisesc, precum acel nărod, ce s'au fost chemând Băsărabî, n'au fost de alt nîam, nici de aîuré vînit, ce tot din némul Românesc. Iată că fără greș putem socoti, că o samă de Români, și mai denainte, și mai pre urmă, 'de prada lui Batie să fie fost rămas neclătiți pre locurile sale, și ales prin cetățile, de la cetate albă, precum am și mai zis, până la Severin; și precum acel nărod Băsărăbesc sculându-să de pe câmpii Bassarabii, să să fie tras spre pădurile Oltului, și acolo deciia să fie rămas locași; de la cari și astă-zî familia Băsărăbeștilor în țara Românescă să trage, luând adecă stăpânitoriu, sau Banul lor de atuncé, nume de pe numele nărodului, din care familie și Domni vestiți au ieșit în țara Muntenescă, precum cursul Istoriî înaintea la locul său va arăta. Iară din Hronicul Moldovenesc, întăi zicem, că mare jéle ne iaste, căci Hronicul, carile au fost scris mai denainte de Hronicul lui Uréche Vornicul, și a lui Misail Măzacul, să aflăm nici cum n'am putut. Iară precum cel d'întăi Istoric a țărâi Moldovii să nu fie fost Uréche Vornicul, singur el mărturisește, de vréme ce în multe locuri pomenéște de Hronicul cel Moldovenesc. Așijderé Misail, și Simion véde-să, acel vechiu hronic să-l fie avut la mână, căci și ei pomenesc de același Hronic, precum și de a lui Uréche, și ales Misail Călugărul anume însămneză, precum acel d'întăi Istoric, au fost însămnezănd vițața Domnilor, de la Dragoș Vodă, numaî până la Pêtar Vodă Șchiopul. Zicem dară că mare jéle ducem, pentru căci acel vechiu Hronic, la mână nu ni-au vînit, iară pricina iaste, căci văzînd noi adăosăturile basnelor, carile acel Misail, și următorul lui, Simion, din uscată tidva lor li-au scornit, și în Pridosloviia Hronicului lui Uréche, fără nici o rușine a le amesteca au îndrăznit, atâta, cât acmù orî-ce și ade-văr ar fi scris, toată Credința s'au pierdut, căci semel mendax,

semper mendax, odată minciunos, purure minciunos, rămâne, *ὁ ἐν ἐνὶ καὶ ἐν παντί*, cel ce într'una, acela, și în toate; și căci acesta ȳaste dobânda minciunosului, ca când ar grăi și adevărul, să nu să mai creză. Iară de am fi avut acel vechiu Hronic la mână, precum pentru înturnare lui Dragoș Vodă la moșiia sa, așe pentru alți Români, cari au mai rămas pe supt munți, și pre la locuri mai tari, și după năpada lui Batie, multă lumină, socotim, în aflare, și în științare adevărului c'am fi putut avé. Iară dintr' acéste Létopiseșe, carile acmù prin mânuile noastre să poartă, macar că chip, și socotială de adevărată Istorie nu pot avé, însă pre cât arată, că și mai denainte de înturnare Moldovenilor de la Ardél să să fie aflat niște Cojocari Unguri la Sucîavă, și niște Olari la 'Bae, și de un Iașco Rus, la satul, carile de pe numele acelui Rus, și acmù să să fie chemând, Iețcanii, Acésté de au fost așe adevărat, putem zice, că de mirat, lucru ȳaste, cum Ungurii și Rusii, oameni streini fiind, s'au putut stăvi, și a să ține pre acéle locuri, iară cei de moșie, nici cum? Ce acésté, precum adevărul Istoricilor streini dovedește, așe noi le ținem, să nu fie altă, fără numai Basne din slab și proști crieri scornite, precum și de capul boului în pecété țărâi, să să fie luat de pe Boul cel sălbatec, pre carile gonindu'l cățeoia Molda, și înneecându-să în apa Moldova, de pe numele aceii cățele întâi apa să să fie chemat Moldova, iară apoi de pe numele apii, toată țara. Ce pentru pecété țărâi, am arătat aiuré, că nu poate de aiuré să să fie luat, fără numai de pe Cetate caré întâi au făcut Traian împărat în Dachia, și au numit-o Caput Bovis, Capul Boului. Iară numele țărâi marturi ni sint Istoricii streini, că încă și mai dennainte de Traian, când trăiia pe acésté locuri Dachi, o parte din Dachia, s'au fost chemând Molisdavia, adecă Davia moale, și multe cetăți într'ansa, a căroră numere mai mult să sfârșiia în Davia, sau Dava. Așijderea târgul Romanul, carile ȳaste pe apa Moldova, după ce s'au așezat Romani lui Traian în Dachia, s'au fost chemând «Forum Romanorum», adecă târgul Romanilor. Acésté dară numere Istoriia adevărată așe le va, așe le zice, iară nu scornite, (precum va Băsnuitoarul Misail, și altul ca dânsul Simion) din floace de cojoc, și din hârburi de

oale. Ce pentru acéste în éastă dată mai multe a zice părăsind, poftim pre cititorul nostru să nu să lenéscă a cerca în carté hotărîrii țărâi Moldoviî, pre caré cu patru ani mai înnainte în limba lătinéscă am scris-o. Iară de va plăcé lui Dumnăzău să mai fim între viî, și pre acéla în limba nóstră; ca și pre ácasta, a o întoarce vom pune ostenință, că acolo nedejduim, că de toate pre amănuntul, și îndestul să va înștiința.

CAPUL VI.

*Arată-să, moșiile, cetățile, târgurile, și olaturile, carile au ținut odată
Româniî din Moldova, și din țara Muntenéscă, în Ardél.*

Aducu'm aminte, precum pomenițiî Misail, și Simion, și cătră dânsiî adaosul Istratie (carile și Logofăt al triile au fost la răpăosat Părintele nostru Constantin Voevod Cantemir), precum în Pridos loviîa Létopiseșului lor, și altă năpaste aruncă asupra lui Dragoș Vodă, cu Româniî săi, nu mai nescărândăvicoasă de cât cé dintâi, cu temnițile și cu Tâlhariî Râmului, și cu Laslăul lor cel mincunos. Indrăznind dară ei scriu, precum Dragoș Vodă cu oameniî săi, să fie fost strânsură de oameni proști, adecă păstorî, cariî îș țin viața prin munți, cu oile, apoi din păstorî îi face vânătorî, și cu tâmplaré vânatului să fie trecut munțiî din Ardîal spre Moldova, și așé să fie descălecat țara Moldoviî, cu acé strânsură de oameni, între cariî să fie fost și Unguri, și Ruși, și altele ca acéste blojărituri, ce zic ei în pomenitul lor hronograf. Decî dară pentru Dragoș Vodă, precum au fost Domn, și fiéor de Domn, în cursul cuvântului, înnainte, pre larg vom arăta. Iară aici arătând noi moșiile, și cetățile, carile au ținut Româniî amânduror țărâlor acestora în țara Ardîalului, de pre acéste curat să va puté cunoaște, precum nu prostime, nici chipuri necunoscute au putut să fie oameniî, cariî cu acest féllu de moșiî au fost slăbiți. Așé dară véde-să că după ce s'au tras Româniî noștri pre vrémé năpăziî lui Batie spre Ardîal, și apoi Bela Craiul Unguresc după ce s'au întors la Crăiia sa, (precum la locul său am spus) și văzindu's țara, și

toată oblastiia de fierul, și focul Tătarâlor sfărâmată, și de lăcuiitori așeș mai de tot pusteită, și deșertată, precum n'au mai lăsat pe Cavalérii cei de Rodos ce 'i vinisă într'ajutoriu să să întoarcă înapoi; ce cu daruri mari și multe biruindu'î, 'i-au făcut să rămăe lăcuiitori în țara sa, dându-le cu privileghii lungi, și late moșii, în care chip putem crede, să fie făcut și Românilor noștri, cărova locuri de traiu, și moșii îndestule arătându-le, să 'i fie oprit în Ardél, din cariî uniî mai pre urmă cu Domniî lor s'au întors la moșiile sale, adecă în Moldova, și în țara Munte-nescă, iară uniî pre acélési locuri în Ardél au rămas, precum tuturor știut iaste, că Ardélul și acmù de Româniî noștri iaste plin, cariî până nu de mult, némiși ca aceiîa İera, cât și în sfatul de obște, împreună cu alalți Unguri, și Sași încăpé. Accstora dară tuturor Olaturile, carile să li să fie vinit, deosăbî de știința de obște, marturi ne sint încă și Mapele Gheograficești, adecă tablele ce însămnéză hotarâle, și ținuturile țărâi Ardălalului, și ales, carile cu porunca lui Emeric Techelie Domnul Transilvanii s'au tipărit. Că Mappa altă nu iaste, fără numai Istorie în șiruirî însămnată, caré de cât Istoriia în slove spusă, mai chîar, și mai aîavé arată părțile locului, și ținuturile țărâi. În pomenita dară Mappă, toată țara Ardélului în câte-va Provinții, adecă ținuturi să desparte, din carile unele (deosăbî de céle Săcăști) au fost Moldovenești, adecă a Românilor, cariî au fost trecut acolo despre parté Moldoviî, iară altele Muntenești, supt a căroră nume și până astă-zî să chîamă, și să scriu. Iară mai de nainte de năpada lui Batie, după ce au scos Ghepidiî pe Româniî cariî au fost [pus] Traian în Ardăl (precum noi la locul său anume am pomenit) alte colonii de la Italia să mai fie vinit, sau într'altă parte în Ardél să mai fie intrat, nici la un Istoric noi n'am aflat, de care lucru de crezut iaste, că după ce s'au înturnat Craiul Bela la Craiîa sa să le fie dat, precum zisăm, acéste, ce vom să pomenim moșii. Deci dară din ținuturile Românilor de Moldova, întâi iaste ținutul Rudivaniî, carile mai denainte românéște să chema Rodna; iară cetate într'acel ținut să chîamă Vestendorf. Al doiîle ținut au fost, Tordia, pe apa Morășuluî. Al triilé ținut au fost Cochelvar, carile iaste între Cîlușvar, și între Mediîș, pe apa Cochel. Al patrule

ținut au fost Totrus, cu cetate Pogava, cu alalte multe sate a Olatului său. Românii poate fi acestui ținut fiind trecuți de pe apa Totrușului, și a Bacăului, cu acelaș nume au numit și ținutul din Ardial, în carile s'au fost așezat ei, Totrus, și cetate de pe Bacov, Pogava; puțin oarece Ungurii voroava numerelor, după graiul lor schimbând. Așijderé Românii despre parte țărâi muntenestii, pre lângă ținutul, carile acmă să chîiamă Zatmar, au ținut cetate Fines, Cheplac, Beling, Papneț, Belé, și Mișcovul. Iară între Alba Iulia (caré iaste Oradiia mare), și între Sibiu, au avut târgul Roșii, a caruia lăcuiori apoi după înturnare s'au chemat ciata Roșii, precum și ciata Sirbilor ce să chema Venedii, s'au chemat Venetini, precum și astă-zî în țara Munteniască, acéste cete cu nemutat nume să țin. Acoloș mai avut-au și ținutul Halaos, (din carile apoi au ieșit Radul Vod Negrul în țara Munteniască), și Beni, Morseni, Hacegul, și Verhel, (care cetate întâi să chema Ulpia Traiana). Așijderé, pe apa Strela, cărie astă-zî îi zic Strig, au avut Mediiașul, Crașé, și Sapsonul. Acéste olaturî dară, și cetăți au ținut Românii pe acéia vréme în Ardial; și decia câtă-va vréme, au rămas cu Ungurii, și cu Sasiî moșneni, și stăpânitoriî acelor locuri, unde Românii noștri pe vréme lui Batie sau cu Domnul lor Ioan Alexie, sau cu vreun fiór a lui, pre carile să-l fie chemat Bogdan (căci pentru acásta chiar a ne adeveri nu putem) să să fie așezat, însă cu Românii pre acélé locuri Domn să fie fost un Bogdan Vodă, nu numaî căci și astă zî între Românii Ardeleni să pomenéște; ce încă și târgul Bogdan, carile iaste unde dă apa Maramorășului în Tisa, de pre numele celui Bogdan să să fie chemat, socotim. Iară acestui Bogdan Vodă să-i fie fost porecla, Negrul, să dovedéște, că și Radul Vodă în țara Munteniască, s'au chemat Negrul, și țărâle amândoaă, una s'au chemat *Μελανή Βλάχια* (Vlahia năgră), iară alta *Μελανή Βογδανία* (Bogdania năgră), și așési Domnul Moldovenilor la Istoricul Laonic Halcondilas să chîiamă *Ἀρχον τῆς μελανῆς Βογδανίας*, adecă, Domnul a Bogdaniîi năgre; de la Istoricii Grecești, mai pre urmă, și Istoricii Turcești împrumutându-să, în céle mai vechi Istoriî a curții împăraților turcești, țării muntenestii îi zic: **قربلاد** Caraiiflac, iară țării Moldovii **قربلاد** Cara Bogdan, adecă țărâle a

lui Bogdan cel negru. Ce de acéste la locul său înainte, și mai pre larg avem de zis; Iară acmù în scurt atâta vrum să arătăm, că de pre acéste moși, pre carile li-au ținut Româniî noștri în Ardial, cu Unguriî și Sasiî împreună némiși fiind, aîavé să cunoaște, întâi: că după ce au trecut ei în țara Ardélului, nu ca niște oameni proști, și fără capete, sau ne băgați în samă să fie fost, ce cu Domniî, și Némișiî lor să fie lăcuit pre acéle locuri. A doa, să cunoaște, că văzind mai pre urmă iarăș acei Români, precum locurile lor céle d'întâi s'au curățit de poîadé Tătarâlor, (precum înainte vom arata, cum, și cu ce mijloc s'au rădicat Tătarâi de pe acéste locuri), iarăș cu Domniî săi, iară nu cu strânsură din Păstorî, precum măzaciî pomenesc, s'au înturnat la locurile sale céle de moșie; adecă Dragoș Vod fîcorul lui Bogdan Vodă, cu o parte în Moldova, iară Radul Vodă Negrul, sau frate, sau văr lui Dragoș Vodă, cu alta, în țara Muntenéscă. Amăgêstésă Neculaî Costin Logofătul, carile dând de niște cuvinte a lui Anton Bonfin, unde el zice, că pe vréme lui Ludovic Craîului Unguresc, un Bogdan Vodă, să să fie întors din Ardél iarăș la Moldova, însă acest Domn pre vrémé aceluia Craîu n'au putut fi Bogdan Vodă, carile au trăit cu Româniî în Ardél, mai de nainte de înturnaré lui Dragoș Vodă, ce au fost Stefan Vodă, cu porecla Bogdan, fîciorul lui Dragoș Vodă, și nepot lui Bogdan-Vodă, carile fiind acmù Româniî de câțiva ani mai înainte în Moldova, pe vrémé lui Lîudovic Craîului Unguresc și a lui Stefan Vodă Domnul Moldoviî, au mai fost și alte poîade de Tătarî, cu Atlan Hanul Tătărăsc, de a căroră nevoe acest Stefan Vodă iarăși s'a fost tras la Ardél, apoi după rădicaré Tătarâlor, și Stefan Vodă, cu bejeniile sale, iară s'aî întors la Moldova, caré așé să fie fost din singure cuvintele lui Bonfin curat să poate înțelêge; că el nu zice, precum acel Bogdan Vodă atunci întâi să fie ieselit de la Ardial în Moldova, ce zice, că rădicându-să Tătarâi de pe Moldova, Bogdan Vodă, iarăși s'au întors la locul său. Ce acéstă povésté cu Atlan Hanul, și cu bejeniré lui Stefan Vodă (căruia Bonfin de pe poreclă îi zice Bogdan) în Ardial, în Ironicul Moldoviî după iesiré lui Dragoș Vodă, de va învoi Dumnăzău, pre larg vom zice; Iară acmù la rândul Hronologhieî, de unde ni-am abătut, să ne întorcem.

CAPUL VII.

Arată-să, cum Grecii iarăş au luat Țarigradul de la Latini.

Theodor Lascaris. I.ét 1259.

Zis-am dară în céle trecute, precum că la anul 1259 Ioannis Duca împăratul Grecilor, după ce au împărățit anî 33 murind; au stătut în locul lui împărat fióorul său, Theodor Lascaris; Ce acesta încă numaî triî anî, și câte-va luni împărățind, la anul 1259 au murit; și rămâind fiul său (1) cucon numaî de șése anî, cu testament de moarte l-au lăsat pe paza unui Muzalos, adecă ca să chivernisască lucrurile împărăției, până va sosi fióorul său la vârstă. Care Muzalos, ca un spurcat viclian, dându-ș cuvinte cu Mihail Paleolog, în curândă vréme, și așeși într'acelaș ann, pre cucon și din împărăție, și din viață l-au scos. După a căruia peire, cu sfatul de obște, ales-au la

Mihail Paleolog.

I.ét 1266.

chivernisala împărăției pe Mihail Paleolog, însă cu titlul de Despot. In vrémé dară acestuî împărat, la anul 1266, Grecii iară au răscumpărat Țarigradul de la Latini, a căriia tâmplări Istorie, Nichifor Grigoras pre larg o povestéște, din carile noi, cât pentru trebuința însămnrării ar fi, scoțind, pre scurt macar însă cu condeîul nu o vom tréce; Intrând zice, al triilé an, a împărăției lui Mihail Paleolog, s'au fost sculat un Domnișor, pre carile așijderé Mihail l-au fost chemând, și cu chip tâlhăresc, au fost intrat în Machedonia, și în Thrachia, și au fost prădând cetățile și satele carile încă tot să ținé de oblastiya împărăției Grecilor. Mihail împăratul, înștiințindu-să, pentru răutățile, ce făcé acel tâlharfu Mihail, au gătat câtă-va oaste, și supt Hătmăniia frăține-său lui Alexie Stratigopul (pre carile acmu și Chesar îl făcusă), au trimis-o, pentru ca să spargă acé adunătură de prădători; însă în taînă i-ar [fi] poroncit, ca trecând pe aproape de Țarigrad, și înștiințindu-să de slabă, și fără orânduială paza Latinilor, dându-i fortuna îndă-mână, orî cu ce chip ar puté, să să ispitiască, cândailé fără vóste, ar puté răzbi în cetate. (Lungă iaste povésté acásta, ce noi pentru a noastră trebuință foarte scurtă o facem). Chesariul dară Alexie, cu oasté de la Nichea purcegând, și noapte sosind cu Cătărgile

(1) Loc alb în manuscript.

supt Țarigrad, au scos câtă-va oaste la uscat, cariî dând noapte, peste un om bătrân Grec, încă mai bine s'au înștiințat, precum Latiniî nici o grije de vinire nepriștinilor nu poartă, și precum ei numai despre Limanul din luntru, unde le staū și vasele, să străjuesc; iară despre uscat, nu numai prin turnuri, ce așeși nici pre la porți nu să străjuesc. Cătră ácasta le spuné, precum el știe o gaură pe supt zidul cetățiî, prin caré câți-va întrarmați, tot de o dată vor puté; intra în scurt: cu povățuire aceluî bătrân, câți-va slujitori, pe acé gaură, cu mare inimă, au intrat în luntru, cariî îndată câte-va porți a cetățiî deșchizind, Chesariul încă cu alaltî, nime împotriva stându-le, în cetate răzbind, din câte-va părți au poruncit di-au dat foc caselor, și așé de o dată cu mare chiot spre în luntrul cetățiî purcegând, pre ori-cine timpina, supt sabie puné. Latiniî cu împératul lor, din somn, supt foc, și supt sabie deșteptându-să, nu de altă, ce numai cu fuga la corăbiî să scape, s'au apucat. Greciî, știindu-ș puținătate, cu goana lui întisiîa, ca nu cum-va nevoia, să-î întoarcă în vitejie; ce mai vârtos, cum să zice cuvântul, pod de argint, pentru ca mai pre lesne în corăbiî să saie, le așterné. Așé dară cetate, precum cé din afară, așé cé din luntru, deșartă lăsind, apucându-și numai corăbiile, fără nici o zăbavă, ș-au deșchis pânzele, spre Propontis. Iară Alexie Chesariul, stăpânind Țarigradul, îndatăș, de neașteptată nărocire ca ácasta pe împératul înschiință, carile fără nici o zăbavă, de la Nichea, cu totul rădicându-să, au vinit în Țarigrad; și așé împărătisa cetăților, iarăș au vinit pre mâna stăpânitorilor ei, cei de moșie, și adevărați. Luat au dară Greciî de la Latiniî Țarigradul, la anul mai sus pomenit, în luna lui Iulie 25, după ce l-au fost ținut Latiniî fără cale, și tirănéste anî 58 luni 3, iară după ce au așezat Mihail Împérat scaunul împărătii Grecești iarăși în Țarigrad, și l-au întărit lucrurile nu cu puțină laudă vécilor acelora, la anul 1283 dechemvrie 11, de boala ce î zic, izbâcnire inimiî, s'au săvârșit, după ce trăisă anî 58, și împărătisă 24.

Lét 1288.

După moarté lui Mihail Paleolog, au stătit la împărătie fiu-său Andronic, carile s'au numit cel bătrân. Pre vrémé împărătiiî

acestuî împărat, arată-ne Istoricul Nichifor Grigoras, nu numai întărită, şi slăvită stăpânire în Vlahia, ce încă precum Craiul Sârbesc, să fie luat şi Crăiasă, pe fata Domnului de Valahia, pentru caré, pre amănuntul vom zice.

CAPUL VIII.

Arată-să, precum Craiul Sirbăsc, curând după prada lui Batie, să fie avut Crăiasa, pre fata Domnului de Valahia.

Andronic
cel Bătrân. Frumos, şi adevărat iaste cuvântul, carile zic bătrânii noştri, că nime nu poate şti mai mult pe altul, de cât singur pe sine; însă pentru căci ştiinţa pentru sine iaste mai gré de cât toate ştiinţele, pentru aceia pentru sine, mai mult trebuie să crăză pe altul, de cât pe sine. Socotiala acestuî cuvânt iaste acésta, că cine îş crede mai mult şi, de cât altuîa, în greşala truîi să nu cază, peste putinţă iaste; iară când pentru sine, mai mult altuîa de cât şi crede, atuncé cu multul mai vârtos îş stăruiaşte ştiinţa, caré în sine, şi pentru sine are. Cu acesta dară chip, când pentru lucrurile noastre, verî bune ar fi, verî proaste, nu noi, se streinî mărturisesc, atuncé cu bună samă, şi pentru ştiinţa, caré avem în noi, putem fi adeveriţi; şi de proboziré şi cleвета altora păziţi, şi feriţi ne putem ţiné. Decî dară, cu această pravilă, şi noi adeverinţa Istoriîi, ce vom să aducem, urzind, celé ce de la alţi pentru noi să mărturisesc, la mijloc a aduce purcédem. Pomenit-am dară mai denainte, precum pre la anul de la naşteré Cuvîntului întrupat 1246, să să fie rădicat Batie cu Tătarăi săi despre părţile Evropiî, şi să să fie întors iarăşi la locurile sale. Aşjderé, precum şi Bela Craiul Unguresc, carile de nevoia Tătarălor, până la Dalmaţia fugisă, să să fie înturnat iarăş la Crăiia sa în ţara Unguriască. Iară acmû, pe la anul 1274, adecă cu 9 anî mai de nainte de a sfa la împărăţie Andronic cel bătrân, aflăm la istoricul Nichifor Grigoras, carile cu deschise cuvinte scrie, precum pre la anul pomenit, Craiul Sirbăsc să fie avut Crăiasă pe fata Domnului de Valahia, care an iaste

numai cu 28 ani mai pre urmă de înturnare lui Batie, și cu câțiva ani mai înainte, de cât anni, cari înșămneză Hronicile noastre să fie ieșit Dragoș Vodă în Moldova, și Radul Vodă în țara Munteniască. Ce pentru greșala ce fac Istoriile noastre în sămăluire annilor, și în înșămnaré annului ieșirii acelor Domni, înainte pre larg avem de arătat; Iară acum la cuvintele lui Grigoros să ne uităm, și să vedem, cu ce pricină au fost el îndemnat, de au pomenit, precum Craiul Sirbesc să fie avut Craiasă pe fata Domnului de Valahia. Decî pentru mai bună credința, cuvintele Istoricului, precum sint, asé Ellinéste le vom pune față, carile sint acésté: «Τάυτην τὴν Ἐυδοκίαν (ἀδελφὴν τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Βασιλέως) πέμψας ὁ Κράλης Σερβίας ἐζήτει γυναῖκα λαβεῖν, ἵν αἰωνιζούσας ποιήσῃ πρὸς Ρωμαῖους σπονδὰς (ισχυρὸς γὰρ ἦν καὶ οὐ διάλιπε, τὰ τῶν Ρωμαίων αἰεὶ συνεχέων πράγματα, καὶ πόλεις, καὶ χώρας, τὰς μὲν αἰρῶν, τὰς δὲ ληιζόμενος) τοῦ το πολλαπλῇ μεριζωμένιν τῷ βασιλεῖ τὴν ἀπορίαν ἤνεγκε. Πρῶτον μὲν ὅτι περι-πλειονος τοῦ Κράλη φιλίας ἐτίθετο: δευτερον, ὅτι καὶ τὴν ἐκείνου συνάρειαν ἀποτρόπαιον ἠγεῖτο, ἡ τοῦ Βασιλεως ἀδελφὴ Ἐυδοκία, καὶ οὐδ' ἀκροῖς ὥσιν ἀκούειν ἠνείχετο τῶν λεγόντων. Τρίτον, ὅτι καὶ τέταρτον ἦν ὅπερ ἦτα συνοικέσιον, τῇ γὰρ πρώτῃ θυγατρὶ τὸν τῆς Βλαχίας Ἀρχοντος οὐσῃ, χρόνους τινας συνοικήσας εἴτα αὐτὴν μὲν ἔπεμψεν εἰς τὴν θρεψαμένην, ἡγάγε τὸ δὲ τὴν γυναῖκα ἀδελφὴν τοῦ αὐτ ἀδελφου, τὸ μοναχικὸν αὐτὴν περιδύσας πρότερον σχῆμα: εἴτα τῆς τῶν Τρεβάλλων ἐκκλησίας ἀνθιζαμένης ἐπὶ πολὺ πρὸς τον παράνομον, ἐκπέμπει καὶ αὐτὴν μετὰ πολὴν τὸν χρόνον, ἄγεται δὲ τὴν ἀδελφὴν τοῦ τῆς Βουλγαρίας Ἀρχοντος Σφενδοσλάβου, σύζυγον τριτὴν αὐτὴν».

Grigoros Tomul
I, carté 6.
cap 9.

Carile în limba noastră să înțăleg asé:

«Trimițind, zice, Craiul sirbesc, poftiiă pre acastă Evdochie (pe sora împăratului Andronic) să o iae femeé și vécnică pace cu Romeiî să facă, căci putérnic iera, nici să părăsiă, lucrurile Romeilor tot-dé-una a tulbura, pre une orașe cuprinzind, iară une țări prădând care lucru în multe cugete cu prepus ducé pre împăratul, întâi, căci prietesugul Craiului foarte de trebuință socotiă; A doa, căci sora împăratului Evdochia, macar cu coada urechiî lucru ca acesta să auză, nu primia. A triă, căci căsătorîia, caré el acum poftiă, iera a patra, de vréme ce pe fata Domnului Românesc, pre caré o avusése mai întâi, după ce trăisă cu dânsa câțiva

anî, apoi au trimis-o în țara sa, și luasă pe sora muerii frăține-său, pre caré dezbrăcând-o din Shima călugărăscă, o luase femeé. Ce pentru lucru fără lége ca acesta, beserica Sirbască multă vréme stându 'î înpotrivă, pentru ca să să strice acé căsătorie, 'i-au căutat a o lăsa și pe acéla, și așé luasă a triia muîare pe fata lui Svetoslav Domnului Bulgarilor». Grigoras dară Istoricul ca acésté, 'iară noaă mare jéle nî-au lăsat, căci nicî numele Craiului Sirbăsc, nicî numele Domnului de Vlahia, Cine să fie fost, și cum să-'l fie chemat, nu pomenéște; că de ar fi pomenit numele Domnului de Valahia, multă și nestânsă lumină ar fi dat adeverinții hronicului nostru. Ce de vréme ce Grigoras, cu acésta ne lasă lipsiți, méрге vom pre la alții, pentru acástaș, mai cu dédins a cerca.

CAPUL IX.

Oblicéște-să numele Craiului Sirbăsc, carile au ținut pe fata Domnului Românesc.

Din Létopisețul Sirbăsc, aflăm, precum acel Craiu Sirbăsc, carile au fost cerșind pe Evdochia sora lui Andronic, arî apoi nu pe soru-sa, ce pe fie-sa Simonidis, au luat, să-'l fie fost chemat Milutin, licor lui Stefan, nepot altui Stefan, și strănepot lui Simeon, carile întâi între stăpânitorii Sirbilor, au luat titlul de Despot. Ce singure cuvintele Létopisățului să aducem : «După ce au luat zice, Milutin pe fata lui Andronic ('iară cum au luat pe fata, și nu pe sora lui Andronic, mai gîos vom arăta), i s'au născut dintr'ânsa un fiéor, caruîa 'i-au zis Constantin. 'Iară Stefan, așijderé fiéor lui Milutin, carile 'iera născut din feméla cé mai d'întâi, (adecă caré zice Grigoras c'au fost fata Domnului Românesc), căzind în ura maștehiî sale Simonidiî, 'l-au zavistuit la tată său, precum ar fi ispitit-o pentru spurcată pre-curveie. Milutin crezind, cu lacrămi amestecatelor mincéunî a muerii, au prins pe ficiorul său, și fără nicî o milă 'i-au scos ochiî; și așé orb, (pentru ca să facă deplin voia împăratului) împreună cu doi cuconî, ce avé,

anume Dușmn și Dușan, 'l-au trimis la Țarigrad.» După acéste scrie iarăș acolo, precum Stefan orbul trăind în Țarigrad, după cincî ani, Sfântul Neculaî cu mare minune, să-'l fie deschis ochiî, și după moarté tătâne-său lui Milutin, să se fie întors iarăș în Sirbime, unde prinzind pe Constantin ficiorul Simonidiî, să 'l fie omorât, și să fie stătut el la Crăie. Ce acéste necătând la tréba noastră, altora le lăsăm, și vinim la cuvânt. Pentru acéste nu atâta am fi odihniî, numaî cu Létopisățul Sirbesc, di n'am vidé acéstéși mărturisind, și Istoriciî Grecești. Că întâi acelaș Istoric Grigoras într'acelaș loc scrie, precum Andronic împărat, având mare frică de putéré Sirbilor, și văzind că soru-sa Evdochia, (caré iera rămasă văduvă de după Ioan împăratul Lazilor), pentru pricinile, carile mai sus s'au pomenit, după dânsul să margă, nici cum nu vré; de nevoe pentru ca să-'l pliniască pofta, i-au căutat numaî să-'ș dé pe fată-sa Simonidis după dânsul, fiind copilă numaî de 5: ani. Ačasta dară așé adevărindu-să, acmù avem datorie a arăta, precum acest Milutin Craîul Sirbilor, să fie luat pe fata Domnului Românesc, pe la anul de la Hs 1274. precum mai sus am pomenit. Pahimeris Istoricul scrie, precum acăastă nuntă a lui Milutin cu Simonidis fata lui Andronic împărat, să să fie făcut la anul: 1299: fiind atunci Milutin la vârsta de 45 ani. Acéstă vârstă a lui Milutin o sămălufaște Posonie, în notele lui Grigoras, la capul al șéselé. De vreme zice, ce singur Grigoras scrie, că atunci Milutin iera cu cincî ani mai bătrân de cât Andronic împăratul; Iară Andronic când ș'au dat fata după dânsul iera de 40: de ani, iată că Milutin, când au luat pe fata lui Andronic, au fost de 45 ani. Acmù de aici lesne putem socoti, că Milutin când s'au însurat întâi de va fi fost la vârstă de 20 ani, iată că cu 25 ani de acéstă nuntă a Simonidiî mai înainte, au luat pe fata Domnului Muntenesc, care an cade precum am zis, în anul de la Hs 1274: Iară de va fi fost și mai tânăr de 20 ani, (care să și poate créde), așé încă mai cu mulți ani înainte să dovedéște, precum acel Domn Românesc, să fie fost în țara sa cu domnie întemeiată, și așăzată, că de n'ar fi fost așé, Craîul Sirbăsc (carile și de fata împăratului Țarigradului vrédnic s'au socotit), n'ar fi învoit să ăa muere a unui om prost,

I.ét 1274.

Pahimeris
carté I, cap 31.

și necunoscut, și mai cu dedins, că pre atunci Craii Sirbești și Bulgărești, cătră mai mult nu să băté, fără numai să să amestece cu alte familii, a căroră nume și singe iera mai știut, cu acésta socotind în Evghenia Grečască, și Romaniască să între. Așé dară fără prepus rămâne a să cunoaște, că după prada lui Batie, cu 28 ani mai pre urmă, în țara Românilor au fost Domn cu Domnie așezată, și întemeiată, adecă cu câți-va ani mai de nainte, de cât cum pun hronicile noastre ieșirile Domnilor de la Ardial, a caruia an adeverință, rămâne mai pre urmă să o arătăm. Pentru numele dară acestui Craiu Sirbăsc, carile întâi au ținut pe fata Domnului Românesc, apoi și pe fata împăratului Grecesc, precum ni să pare, negresiți sintem. Iară Domnul Românilor socrul lui Milutin, cine să fie fost, și cum să-l fie chemat, macar că în cercară acestui lucru, nu puțin ni-am trudit, însă adevărul mărturisind, nici cum de unde-va, a ne adeveri n'am putut, fără numai de va socoti cine-va, că vor fi fost acei stăpânitori a Românilor, pentru cari am arătat, precum și după prada lui Batie să fie rămas o samă prin cetățile, de pe țărmuri Dunării; însă acéstă socotélă să să întăriască, nu poate; pentru căci aceia atunci iera supt ascultară Craior Ungurești, și cu nume de Ban să scria, (pentru cari la locul său pre larg am arătat), iară nu Domn a Vlahiilor. Ce toată socotéla rămâne să înțelegem, precum acest Domn a Vlahiilor pe acé vreme, de la Grigoras pomenit, altul să nu fie fost, fără numai sau Radul Vod Negrul, sau Dragoș Vodă, (căci și pentru acésta fără prepus să sim nu îndrăznim), cari precum au ieșit din Ardial, îndatăș ș-au întemeiat stăpânirile, și li-au așezat, însă nu ca cum de iznoavă li-ar fi descălecat, (precum rău să greșesc Hronicile noastre), ce ca cum din bejenii întorcându-să, și pre la locurile și moșiile sale așezindu-să, în curândă vreme ș-au înnoit și ș-au tocmnit toate lucrurile; Că precum am și mai zis, că di-ar fi fost acel Domn (orî carile s'ar înțălége), atunci întâi, și de curând de așure vinit, Craiul Bulgăresc, a om prost, și de familie necunoscută, și neștiută, fata să-i ia, n'ar fi primit. De crezut dară iaste, că înturnară Domnilor de la Ardél, iarăș pre la locurile lor, cu câți-va ani mai înainte să să fie tâmplat, de cât cum

o însemnăză Hronicile noastre. Pentru greșala dară annului Țesirii Domnilor de la Ardial, de vrème ce la Predoslovița Hroniculuț, carile va urma de la Țesiré luț Dragoș Vodă în Moldova, și a Raduluț Vodă în țara Muntenescă, sintem pre larg, și pre lat să arătăm, aicé în sfârșitul aceștii cărți, pentru mai bună pomeniré Cititoriuluț, pre scurt o vom arăta. Întâiaș dată acel domn de Istoricul Grigoras pomenit, au fost Domn Românilor, și când ș-au dat fata după Crațul Sirbăsc, pre la anul 1274: carile Țaste de la Adam 6782: și anul cel mai de pre urmă a împărății luț Mihail Paleolog. Iară Țesiré Raduluț Vodă Negrul, o pune Hronicul Muntenesc, la anul de la Adam 6798, carile Țaste de la Hs 1290: adecă cu 16: anț mai pre urmă de cât Domnul de la Grigoras pomenit. Așijderé Țesiré luț Dragoș Vodă o pune Urêche Vornicul în Hronicul său, la anul de la Adam 6821: carile Țaste de la Hs 1313: adecă cu 23 anț mai pre urmă de cât Radul Vodă, și cu 39 mai pre urmă de cât Domnul luț Grigoras. Pentru acéstaș Neculaț Costin Logofătul, scrie în Hronicul său, precum în izvodul ce au avut el, însemnăză anul luț Dragoș Vodă la anul de la Adam 6807: carile Țaste de la Hs: 1299: adecă cu 9: anț mai pre urmă de Țesiré Raduluț Vodă, și cu 25 anț mai pre urmă de Domnul Românilor de la Grigoras pomenit. Apoi și Neculaț Costin a sa socotélă puind, întâi să încredințază dintr'un Uric a luț Roman Vodă, scris la anul de la Adam 6900: carile Țaste de la Hs 1392: care Uric zice că el nu 'l-au văzut, numai să fie auđit de la Dositheț Mitropolitul, precum așé să fie fost însemnat anul într'acel Uric. Ce Roman Vodă fiind al șésele Domn după Dragoș Vodă, și decița nu știm cu ce socotélă scoțind dintr'acești 6900 anț 30 de anț, pune Țesitul luț Dragoș Vodă la anul de la Adam 6870 care sâmluire nicē c'un chip de adeverință să aibă, nu poate, de vrème-ce și Hronicul luț Urêche văzind greșala annilor în Hronicul Moldovenesc, din Istoriciț Lesești dovedéște, precum la anul de la Adam 6867 Petăr, și Stefan frațiț, ficatori luț Stefan Vodă, carile au fost Domn, după Roman Vodă, să fie avut războiul la Codriț Cosminuluț, adecă cu triț anț mai de nainte de anul carile însemnăză Neculaț Costin să fie fost anul Țesirii luț Dra-

goș Vodă. Decî acésta cum nu pôte fi adevărată, fiete-cuî cunoscută ȳaste. Pentru acéste dară înpletecite, și foarte greșite socotéle, precum pentru doslușiré aceluî adevărat an a ȳeșirii lui Dragoș Vodă în Moldova, așé pentru a Raduluî Vodă în țara Muntenéscă, pune-vom céla ce vom puté nevoință, însă nu că doară scrisorile altora de greșite să le arătăm, sau în cevaș cinsté ostenințelor lor să micșurăm. (Acésta nu dé Dumnăzău). Ce numai ca din Ironicele streine, și din socotéla caré măi aproape de adevăr să poate alătura, nu numai annul ȳeșirii pomeniților Domnî din Ardél la moșiile sale, să adevărim; ce încă și tot cursulannilor înnainte tocmind, și lucrurile pre la vremile și lucrurile sale alcătuind, Hronicul Moldoviî împreună și a țărăi Muntenestî, de la înturnarea Domnilor de la Ardial, până la vremile noastre pre cât voia Dumnăzăiască, între vii ne va răbda, să istorisim. Iară pre Cititoriu poftim, ca de acésta dată, cu acéste de nemică ale noastre ostenințe, să să zăbăvască.

Sfârșitul Hroniculuî, pentru vechimé Româno-Moldo Vlahiî, și lui Dumnăzău Laudă.

TABLA HRONOLOGHICĂ

Caré arată vacurile, și anni, în carii să pomenesc Romanii, cei de Ulpie Traian în Dachia, de la Roma aduși, și în sălășuire vécnică, într'ansa așezați, de la descălecatul lor, până la înturnare lui Dragoș Vodă din țara Ardialului în Moldova, și a Radului Vodă Negrul, în țara Munteniască.

Inpărății Romanilor	Anul mai înainte de Hs.	Anul de la Adam	
Iulie Chesar	61	5449	Iulie Chesar să naște. Iulie Chesar, împărăția Romanilor, din republică o mută în Monarhie.
	42	5468	Iulie moare ucis cu 23 de rane, Carile ȳaste anul 25, a împărăției lui.
Octavie Avgust. . . .	14	5524	Să naște Mântuitorul lumii Hs. Octavie Avgust moare de boală.
Tiverie . . .	37	5547	Tiverie moare de boală.
Caligula. . .	41	5551	Caligula moare ucis.
Clavdie Drus	54	5564	Clavdie fióorul lui Drus, moare otrăvit.
Neron cel cumplit . .	61	5571	Neron singur pe sine să omoară.

Inpărații Romanilor	Anul după Hs.	Anul de la Adam	
Galba . . .	69	5579	Galba, moare ucis.
Salvie Othon	69	5579	Salvie Othon singur îș face moarte.
Vitelie . .	69	5579	Vitelie, moare ucis.
Vespasian .	70	5580	Sarmatiî trec Dunăre, și pradă Misia, apoi bătuți de Rubrie Hatmanul lucrurile să potolesc.
	79	5589	Vespasian moare de vintre.
Tit Vespasian	81	5591	Tit Vespasian, moare de friguri.
Domitian .	81	5591	S'au scornit întâi războiul Romanilor cu Decheval, Domnul Dachilor.
	93	5603	Romaniî au multe războaie cu Dachii, în Misia, în Dachia, în Ghermania, și în Pannonia, unde tot Dachii sint biruitori.
	94	5604	Și alt război are Iulian Hatmanul, cu Dachii, ce fără de plin biruință.
	96	5606	Domitian moare ucis.
Ulpie Traian	101	5611	Traian bate pe Decheval Domnul Dachilor, apoi face și pace.
	104	5614	Traian face podul peste Dunăre.
	105	5615	Traian omorând pe Dechebal, și supuind toată Dachia, lasă slujitori Romani pentru paza în cetățile Dachii, și să ducă la Roma cu Triumf.
	107	5617	Traian trecând cu oștile la Asia, dezrădăciniază tot némul Dachilor din Dachia, și aducând mulțime de Cetățeni Romani, și slujitori Veterani, îi așază în traîu véenic într'ânsa, și o face Provinție Româniască.

Împărații Romanilor	Anul după Hs.	Anul de la Adam	
Adrian . .	118	5628	Adrian pe Romaniî, cariî Traian îi pusese în Dachia, îi lasă acolo neclătiți, macar că de pintr'alte țări îi trăsese înapoi.
Commod. .	180	5690	Are războiu cu Varvariî cei dincolo de Dachia.
Pertinax. .	192	5702	Au fost Guvernator Misiiî, și Dachiiî.
Severus . .	193	5703	Face cetate la Dunăre, și de pe numele său o numește Severinul.
Dechie . .	251	5761	Are războiu cu Tătarăi de la Don.
Gallien . .	259	5769	Acestui împărat Avriolus vestit Hatman, au fost om născut în Dachia.
Avrelian. .	274	5784	Vrând să trîacă cu oștile la Asia, împotriva Persilor, și temându-să, că Romaniî din Dachia singuri nu să vor pute apăra de Tătariî, li-au poruncit să trîacă peste Dunăre în Misia.
Probus . .	278	5788	Supune toate nêmurile Gotthilor, cariî trăia peste Nipru.
	280	5790	Supune nêmul Bastarnilor, cariî lăcuia pe Nistru spre malul măriiî négre, și-î trêce pe toți, cu mueri cu copii, în Misia; iară Romaniî, cariî supt Avrelian trecusă în Misia, să întorc la locurile sale în Dachia.
Dioclitian .	285	5795	Acest împărat au dat pre fiică-sa Vlaha, după Gubernaturul de Dachia, de pre a căriia nume Bonfin Istoricul socotêște Dachia să să fie chemat Vlahia.

Împărații Romanilor	Anul după Hs.	Anul de la Adam	
	288	5798	Dioclitian face trei cetăți în Dachia pe Dunăre, și supune pe toți Varvarii de peste Nistru și de peste Nipru.
Lichinie . .			Carile au fost cumnat, apoi și soție lui Constantin marele, au fost născut în Dachia.
Constantin Hlorus . .			Căruța i s'au născut Constantin marele în cetate Dachiilor, precum mărturiseste Zonaras Carté 12.
Constantin marele . . .	313	5823	Împărțind împărăția cu Lichinie, în parte sa ia apusul cu Dalmația, Machedonia, Misia, și Dachia.
	330	5840	Constantin face Țarigradul, și mută scaunul împărăției de la Roma la Țarigrad.
	337	5847	Constantin marele, aproape de morte, împarte cu Testament împărăția în patru părți, și le lasă fiilor săi de moștenire, lui Constantin, Constans și Constantie, și nepotului său lui Dalmatie, în care Testament, să pomeneste Dachia lăsată lui Constans.
Constantin Constantie .	342	5852	Constans, cinci ani stă cu scaunul împărăției în Dachia.
Constans și Dalmatie ,	358	5868	La Soborul carile s'au făcut la Sardica, în Titulul Cărții cii de sobor să scriu Mitropoliei amânduror Dachiilor.
Valens . . .	376	5886	Gotthii împinși fiind de Unni de la mare Meotida, și de la Don, au trecut cu case cu tot în Thrachia.

Împărații Romanilor	Anul după Hs.	Anul de la Adam	
	378	5888	Gotthii din Misia rocoșindu-să, pradă Dachia, și Dachia măluroasă, care iaste de la Olt, pe marginile Dunării pân în Tisa, o suppun supt dajde pe an.
Grațian Theodosie marele. . .	379	5889	Grațian luând soție pe Theodosie marele, îl trimete asupra Gotthilor, pre cariî bătându-î, dezbat locurile carile ei apucase în Misia, și în Dachia.
Arcadie și Honorie . .	398	5908	Radagaîz Domnul Gotthilor, sculându-să cu o samă de Gotthi, tréce la Italia.
	400	5910	Alaric cu altă samă de Gotthi, cariî mai rămăsese în Greția, încă au lovit la Italia.
	406	5916	Vandalii cu Domnul lor Godighisil trec la Gallia.
Theodosie cel tânăr. .	427	5937	Romaniî dezbat Pannonia de la Unni, pre caré o ținusă 50 de anî, supt putéré lor.
	441	5951	Attila trecând Donul năpădește cu Unniî în părțile împărății Romanilor.
	442	5952	Attila sfărâmă câte-va cetăți pe Dunăre; și trecând, pradă la Thrachia, Illyria, Machedonia, și toată țara Grecescă. La acest ansocotéște Neculaî Costin, precum să fie rămas Dachia pustie de Romanî, și deciîa să fie rămas tot așé pustie până la a doa descălecure de Dragoș Vodă în Moldova, și de Radul Vodă negrul în țara

Inpărații Romanilor	Anul după Hs.	Anul de la Adam	
			Munteniască; ce cât de greu să fie greșit cu această părere, tabla hronologhii înainte va dovedi.
	447	5957	Attila de iznoavă trece Dunăre înnapoi pe ghiță și așunge cu prada până la Dachia, apoi face pace cu Theodosie Inpărat.
	449	5959	Attila, părăsind părțile răzsăritului, să scoală cu toate gloatele sale, și purcede spre Turinghia; și stând în Saxonia, în cetatea Isnac, pune sfat să între în Italia.
Marchian .	451	5961	Attila intră cu Unni în Ghermania, unde Aetie Hatmanul (om născut în Dachia) la cetate Avreliile rău bătându-l, i-au căutat a să trage înnapoi la Illyria.
	453	5963	Attila și din Illyria gonit, intră în Italia, și de acolo trece la Gallia.
	454	5964	Ghepidii, după rădicare Attilii cuprind Dachia ce din mijloc, adică Ardélul. Bonfin Decada 1 Carté 7:, și fac pace cu Marchian.
Leon Thracul	460	5970	Ostrogothii de la Don, lepădând gîugul Unnilor, intră în Pannonia.
	463	5973	Ostrogothii cuprind Pannonia, și gonesc de acolo rămășița Unnilor.
Zenon. . .	483	5993	Theodoric Domnul Gotthilor Amaliicii, vine în Țarigrad la Inpăratul Zenon, pre carile inpăratul cinstindu-l cu Boierie de consulat, l-au făcut Hatman pe oștile Dachii Mă-

Împărații Romanilor	Anul după Hs.	Anul de la Adam	
Anastasie .	499	6009	In vreme acestui împărat, s'au ivit întâi némul Bulgăresc spre părțile împărăției Romanilor, de la cari Romanii din Dachia, s'au numit Voloși, adică Italiani, căci în limba slovenescă Italia să cheme Vloh.
Iustinian cel mare . .	527	6037	Pre vreme acestui împărat, scrie Procopie Istoricul, carile și Logofăt au fost la Velisarie Hatmanul, precum Turnul de la Dunăre, pre carile îl făcuse Traian împărat, să 'l fie făgăduit împăratul Slovenilor și Antilor, pentru ca să fie pentru paza, ca să nu pôtă prăda Unni în alte oaturi a împărăției, și precum toate locurile, carile tot mai țin rămasă Gotthilor în Dachia, li-au dezbatut, și precum o partedin Dachia, pe la Sighidon, să o fie dat împăratul Herurilor să lăcuască. Iată și aici Dachia noastră cu omeni lăcuită, și supt oblaști a împărăției Romanilor.
Mavrichie .	599	6109	Hagan Domnul Avarilor în tractatul de pace, ce vré să facă, cu Mavrichie, ceré catarractele, adevă pragurile de la Dunăre, unde să zice

Împărații Romanilor	Anul după Hs.	Anul de la Adam	
Constantin Pogonat. .	679	6189	locul Poarta de Fier; ce împăratul ne vrând să le de, nici pace sau lăcut.
Constantin și Irini . . .	800	6310	Bulgariî pradă : τὰς Ρωμαϊκὰς χώρας, τὰς πέραν τοῦ Ἰστροῦ, Țările Românilor celor de peste Dunăre, adecă Dachia.
Vasilie Machedon . .	867	6377	Carolus Marele, să încoroniază împărat apusului, carile coborându-să cu oștile până la Dachia: lăcuiitorii din Dachia, împreună cu Léșiî, și cu Bohe-miî au trimis la dânsul Solî, de ș-au făcut așezământ de pace. Saxoniî stându-î înpotrivă cu armele î-au suppus, din cariî multe familiî de Domnî, și de alte Stepene scoțind, î-au adus, și î-au așezat în Dachia mediterranea, caré iaste Ardîlalul. Depe acásta vréme sint Sasiî, cariî lăcuesc și astă-zî în Ardîal.
Romanos .	959	6469	Bulgariî, și Harvațiî, să dau supt sup-puneré împărățiiî Răzsărituluî. Pe acéstă vréme încep a să pomeni la Istoriciî Grecești nêmul Pazi-nachilor, cărora le zic Istoriciî Le-șești Pecinighî, a cărora limbă, scrie Bilschie, List 239, să fie fost ames-tecată, din Rusască, Leșască, și Moldovenescă. Acestéși Pazinaci d'inceputul lor au ieșit de la Litfa, apoi coborându-să spre maré négră, ș-au făcut pace cu Ghenoveziî,

Împărații Romanilor	Anul după Hs.	Anul de la Adam	
Vasilie Vulgarocton . .	1000	6510	cariî ținé Crâmul; iară acei Ghenovezi împreună cu Volohii din Dachia, să fie tocmit cetățile Mancopul, Chircher, Crâmul, Azovul, Cafa, Chiliia, Cetate albă, și Târgoviște. Începe războiul cu Bulgariî, carile au stătut necurmat 17 ani.
	1017	6528	Vasilie Vulgarocton, supune tot némul Bulgăresc împărăției Răzsăritului. Pre care vréme și Romaniî din Dachia, (cariî acmù și la Istoricii Grecești Vlahi să chema), iarăș s'au lipit la împărăția răzsăritului. Pentru cariî împăratul Vasile au scris într'o tablă de Testament, (pre caré au pus-o în Mănăstiré Sosthenis), cu caré dă învățătură împăraților cariî vor urma, că de să vor clăti Vlahii asupra împărăției, să le facă și lor, precum au făcut el Bulgarilor. Vază aicé oricine socotéște, că țărăle Dachii să fie stătut cu sute de ani pustie, de moșnenii săi cei dintâi, că de aicé pare-mi-să că-ș va tocmi smintiala.
Arghyros .	1034	6544	Pre această vréme au murit Craiul Unguresc Stefan, carile întâi au primit légé creștinéscă, la a căruia astrucare, scrie Bonfin, precum s'au strâns toate nămurile vecine, între carile au fost și Romaniî din Dachia.

Împărații Romanilor	Anul după Hs.	Anul de la Adam	
Constantin Ducas . .	1063	6573	Pe această vreme să pomenéște, precum Hunniî ȧarăș să fie apucat o parte din țărâle Vlahiî, și de nevoia lor multă samă de Românî, trecând Dunăré, să să fie așezat în Misia; de pe cariî apoi Istoricîi Greceștî au luat de zicé, că cei ce mai de nainte să chema Misiî, acmû să chîamă Vlahî; căci Vlahîi au fost cuprins toată Misia, adecă Dobrugé, până în munții Emuluî, că-rora acmû le zicem munții Cenghiî, séu Balcan.
Romanos Dioghenis .	1070	6580	Pre acastă vreme pomenéște Dlușoș Lȧahul, precum Vinșeslav Domnul Polovților, biruind pe Zeslav, Domnul Chiovuluî, și vrând așijderé să facă și lui Boleslav Craîuluî Leșesc, să fie strâns într'agîtorîu multă oaste de Rușî, de Pecinighî, și de Moldovenî.
Mihail Para- pinachis . .	1078	6588	Supt acest împărat pomenesc Istoricîi Greceștî de un Nestor Vestarhis, să fie fost Hatman τῶν λαῶν, τῶν Παρίστρων, a năroadelor de pre lângă Dunăre.
Manuil Comnenos .	1147	6657	Pomenéște Dlușoș, precum Conrad împăratul apusuluî, mergând prin țara Leșască spre Ȧarigrad, pre unde ȧera să trîacă cu oasté la Asia asupra Serachénilor, cariî ȧiné Ierusalimul, Vladislav Craîul Leșesc,

Împărații Romanilor	Anul după Hs.	Anul de la Adam	
Isachie Anghel . . .	1185	6695	să fie trimis înaintea, ca să-î gătescă Volohii, adevă Moldovenii zahara pentru hrana oștii.
			Românii, sau Vlahii, cari apucasă Misia, încep a să tulbura asupra împărăției Răzșăritului.
	1187	6697	Românii, cu mai marii lor Petăr și Asanis, aŭave să ridică asupra împărăției Răzșăritului.
	1190	6700	Românii să însoțesc cu Tătarăi ce-î chema Comani asupra lui Isachie Anghel, și pradă Thrachia până la Filippopolis.
Alexie Anghel . . .	1193	6703	Românii bat pe Alexie Gvido, și pe Vasile Vataci Hatmanii lui Isachie împărat.
	1195	6705	Ioan, carile apoi s'au numit Alexie Românul, omoară pe Asan, fratele lui Petăr, și fuge de la dâșii.
	1196	6706	Ioan vine și să închină la împăratul Alexie Anghel, pre carile împăratul cu multe daruri daruindu-l, și cu nepoată-sa logodindu-l, îl trimete Hatman ostilor de la Fillippopolis.
	1197	6707	Hrysos Românul, despărțindu-să cu o samă de Români, rămâne supt ascultare împărăției. Acesta fiind om scund la stat, Românii cari au rămas supt ascultare lui, s'au poreclit Condovlahi, apoi aceloraș li-au zis Cuțovlahi.

Împărații Romanilor	Anul după Hs.	Anul de la Adam	
	1198	6708	Și alți Români însoțindu-să cu Tătarâi Comanî trec Dunăre, și prădând pân la Córlu, apoi vin la Ioan.
	1199	6709	Hrysos cu Româniî săi încă să dizlipéște de la împărăție, și împăcându-să cu Ioan, apoi apucă cetate Prosacul, și deciîa cuprinde acéle părți, până la Thessalia, și până la Epiros în țara Grecéscă, unde și până astăzi mulțime de acei Români, de atunce rămași lăcuiesc. Intr'acelaș an și Ioan Alexie să rădică asupra împărățiiî, și stă singur stăpânitorîu tuturor Românilor.
Murciflis .	1203	6713	Latiniî, cu vicleșug apucă Țarigradul din mânule Grecilor, și rădică împărat pe Balduin, iară o samă din Arhondiî Grecilor fug la Ioan Domnul Românilor, a căroră protecție el cu dragoste priiméste.
	1204	6714	Ioan Domnul Românilor, luând Greciî cei la dânsul pribegiți, și oaste Tătarască, méрге asupra lui Balduin, pre carile biruindu-l, toată oasteî-au prăpădit până la unul, și pe dânsul prinzindu-l viu, apoi 'l-au și omorât.
Theodor Lascaris . . .	1205	6715	Theodor Lascaris stă împărat Grecilor la Asia, și așeză scaunul împărățiiî în Nichea, iară Ioan dobândéște cetate Filippopolis.

Inpărații Romanilor	Anul după Hs.	Anul de la Adam	
	1206	6716	Ioan Domnul Românilor încunșură Udriul și Didimoticul, ce ne putându-le izbândi, să întoarcă înapoi.
	1210	6720	Henric fratele lui Balduin, carile stătusă împărat Latinilor în Țarigrad, după peiré lui Balduin, lucrurile cu năroc purcegându-i, dezbate toate cetățile, cari le-apucase Români în Misia, și în Thrachia.
	1222	6732	Români din țările de piste Dunăre să dau supt protecția Craiilor Ungurești.
Ioanis Ducas	1236	6746	Batie Hanul Tătărăsc, trecând apa Volgăi, năpădește spre țările Evropii, și pradă Moscul, și țara Leșască.
	1237	6747	Batie are războiu cu Români și cu Săcuii la trecătorile munților, pe unde neputând răzbi, iară s'au întors în țara Leșască, și într'acelaș an intră în țara Ungurască pe la Rodna, pe Bela Craiul Unguresc biruiaște, carile fuge la Austriia; iară Batie cu Tătarăi pune toată țara Unguriască, supt foc și supt sabie. Intr'acestaș an să socotește, că sau Ioan Alexie, sau fîcîrul lui Bogdan, cu multă samă de Români trecând la Ardial, câtă-va vreme să să fie așezat acolo.
	1246	6756	Bela Craiul Unguresc, auzind precum Batie s'au întors înapoi, și

Împărații Romanilor	Anul după Hs.	Anul de la Adam	
Mihail Paleologul stă împărat . . .	1246	6767	toată țara s'au curățit de Tătari, el încă s'au întors la scaunu-și, și pentru ca să-ș tocască țara, agiutorul ce-î vinisă cu Cavalării de Rodos, și pe Românii ce intrasă în Ardial, îi opréște lângă sine, dându-le sate și cetățî moșie, într'acăruia vréme și Bogdan, fióorul lui Ioan Alexie, tatăl lui Dragoș Vodă, au murit în țara Ardélului.
Mihail Paleolog	1266	6776	Mihail Paleolog iară răscumpără Țarigradul de la Latinî, și mută scaunul de la Nichea, iar în Țarigrad.
	1274	6784	Radul Vodă Negrul, și Dragoș Vodă, fióorii lui Bogdan Vodă, ies din Ardial cu toată casa lor, la locurile sale céle dintăi; și împărțindu-ș locurile, deciia Stăpâniré ș'au despărțit în doaă, adecă : în Domnia Moldoviî, și a țărăi Muntenesțî.
Andronic Paleolog stă împărat . . .	1283	6791	Intr'acestaș an scrie Nichifor Grigoras, precum Milutin Craîul Sirbăsc, să fie luat Crăiasă, pe fata Domnului de Valahia, de unde noi socotim, de pe tocmala annilor, și vecinătate locului, să fie fost fata Radului Vodă.
Andronic Paleolog . . .	1299	6809	Acelaș Milutin Craîul Sirbăsc, să însoară a patra muiare, cu fata lui Andronic împărat, cu Simonida. Pânăaicé, cu agiutorii lui D(u)mnăzău adusăm Hronoghiia a vechimiî

Împărații Romanilor	Anul după Hs.	Anul de la Adam	
			<p>némului Românesc; iară de la înturnare Românilor de la Ardial, de când adecă s'au despărțit aceste țări în doaă Stăpâniri, până la vremile noastre, de ne vaînvoi D(u)mnăzău cu viață, tocmind și plinind tot hronicul acestor doaă Domni, la sfârșitul lui, vom arăta și Tabla hronologhii annilor, ce urmază. Iară aici sfârșitul lucrșorului acestuia puind, lui D(u)mnăzău unuă în Troiță Slăvitului, și închinatului, laudă și închinăcune, cu Latrie véénică, trimitem.</p>

S C A R A

A lucrilor, și a cuvintelor, carele sint mai de însemnat
într'acest Hronic. ¹⁾

A.

Ababa Alana, Maica lui Maximilian împărat 206.

Abazalele, nărod 60.

Avari nărod, n'iam Unnesc 327. Incunșură Țarigradul în zădar 333.

Avgust Chesar, ce va să să înțăliagă? 163, 164.

Avidira, cetate în Thrachia 418.

Avrelia cetate 288.

Avrelian împărat, născut în Dachia 217, 219. Mută pe Romani din Dachia în Misia 134, 150, 240, 260. Proastă socotela lui Sarniție Stanislav la această Istorie 151. Să arată minciunos 151. Viața lui Avrelian 213. Bate pe Alemanii, și pe Marcomanii 219; și pe Gotthii peste Dunăre 220. În ce învățătură ținé pe oșteni 226. Prinde pe Zenovia 220. În zădar au fost trecut pe Romani din Dachia în Misia 226. Moare 225.

Avrelie Carus împărat, mare stricăciune face Sarmatilor 230. Bate pe Persii 231. Multe cetăți le ia 231. Pifare de fulger 231.

Avrelie Probus împărat 227. Omoară 7 sute mi de Varvari 228.

---

(1) Dăm paginațiunea edițiunei de față, iar nu cea din manuscriptul autorelui. Lipsa în câte-va locuri a paginațiunei provine din cauza lacunelor ce există în manuscript. *Nota editorului.*

Supune pe Gotthiî cariî să rocoşisă 228. Aşijderé face Sarmaţilor 228. Pe Bastarnî îi mută în Misia 229. Supune pe Ghepidiî 228. Cu Parthiî face pace 228. Mută pe Varvariî de lângă Dunăre 228.

Avrelie Sever împărat 206. Multe războaie cu biruinţă face asupra Persilor, şi a Ghermanilor 206. Să fie cinstit Icoana lui Hs 206. Légé Evangheliîi au publicăluit 206. Moare 206.

Avreolus Hatmanul om născut în Dachia 212.

Agalma ce va să zică ? 166.

Agathopolis, cetate în Misia 406.

Adacvas, cetate în Dachia 322.

Adevărul Priîatin mai bun de cât toţi Prietenii 10. 116.

Adina, cetate în Misia 323.

Adrian împărat 134. Pe Romaniiî, cariî îi pusése Traian în Dachia, îi lasă pe loc nemutaţi 134. Strică podul cel de piatră peste Dunăre 280. Născut în Italica 154; multe ţări au cutreerat 154; zavistuiăşte slăviî lui Traian 154. În Syria multe ţări lasă Parthilor, vré să pără-sescă şi Dachia ce s'au temut 154, 196, 197, 198. Infricoşeză Varvariî cei dincolo de Dachia 199. Aceiaşi Varvari i să plăcă 199, domo-lêşte pe Sarmaţi 199; are un cal trimis de la Nistru pré drag, că-ruî după ce au murit, i-au făcut mormânt 199. Adrian moare 199.

Aetie vestit Hatman a Romanilor, din némul său Român din Dachia 133. Chémă pe Unniî într'agîtoriu asupra lui Ioan Ti-rannul 278. Bate pe Attila 288.

Azdrahanul, sau Ajderhanul cetate 61, 447.

Acathistul ruga când s'au făcut ? 333.

Acvisgrana cetate 350.

Alaidin Sultan Iconiiî pune pe Erdogul Seraschériu 439, 440. Alaidin Sultan moare 440.

Alaniî nărod 61, 62. Sint tot din Gotthi 76. Cuprind Luzita-nia 276. Bat pe Attila 289.

Alara apa, caré dă în Visara 350.

Alaric Domnul Gotthilor 266; îndemnat de Stilihon întră în Italia 266; apoi dobândêşte Roma 276. Slujêşte în oaste la Theodosie marele 276. Pradă Dalmaţia 274. Incungîură pe Honorie în cetate Aeta 276; cu ruşine să întoarce la Illiria 276; îeşind din Gallia, întră în Ispania 276; apucă Roma 276.

Alaric fiéorul lui Avaric Domnul Gotthilor 294; să închină la Zenon împărat 294; îl pune Voevod pe oştile din Dachia 294; să scoală cu toţi Gotthiî din Misia, şi purcede spre Italia 294. Bate pe Odoăţer Domnul Herurilor 294; dobândéşte cetate Ravena 294.

Alba-lungă cetate, scaunul Romanilor mai denainte de Roma 96.

Alba-Iulia, cetate în Ardél, acésta iaste Oradia mare 474.

Albianiî cetate 275.

Alvochéniî nărod 68.

Alemanî nărod 219, 233, 234, 251, 254, 282.

Alexandru marele, şi biruinţele lui 88, 171, 173, 299, 300.

Alexandru Paris, răpéşte pe Eleni Doamna lui Menelaos 91, 92.

Alexandru fratele lui Leon Sofos, rămâne chivernisoru în împărăţiî, şi a lui Constantin fiéorului lui Leon 356, 357, 358.

Alexia, cetate în Ispania de Troadéni îăcută 91.

Alexie Anghel împărat 409. Să lepădă de frate-său, şi singur ia poreclă de Comnenos 410; sămni să arată pentru scurtă împărăţiia Grecilor 410. Porecla de Comnenos n'o tăgăduiaşte Istoricul Nichita Itoniatîs 411. Neputând face pace cu Vlahiî, orânduiaşte Hatman cu oştî asupra lor 411. Trimite pe Ioan (carile apoi au stătit Domn tuturor Românilor) Hatman pe oştile de la Filippopolis 413. Alexie gonit de la împărăţie, fuge la cetate Develt 413, 420.

Alexie Anghel Comnenos împărat 409. Acelaş moare 434.

Alexie Aspiatis Hatmanul lui Alexie Anghel împărat, cade rob la Vlahî împreună cu Isachie Sevastocratorul 411.

Alexie Comnenos împărat 388. Moare 388.

Alicanipirgos, cetate peste Dunăre în Dachia 322.

Almiris, cetate în Schythia 323.

Amazoanele muerî vestite în vitejie 59.

Amalitiî familie de Domni Gotthiceşti 294.

America, a patra parte a lumî, ce-î dicem lumé noă 184.

Amilius, şi Numitor fraţiî strănepoţi lui Eneas Troadénul 96.

Amilius închide pe nepoată-sa Rea, fata lui Numitor în Capişte Vastaliî, 97; îăpadă pe nepoţiî săî născuţi din Rea, pe Romus şi Romulus în pădure să pără 92. Neştiind triméte pe nepotu-său Remus la frate-său Numitoru 98.

Amaxoviî nărod, cariî trăiîa în Telége..... Bătuî de Ladislav Craîul Unguresc, şi goniî pănă la apa Vistleî 149.

Anastasioe împărat : trage zid de piatră înpregîturul Țarigradului din maré négră, pănă în maré albă 312.

Anastasioe Silențiarie împărat 296. Cubaniî întoarce înapoi pe Bolgariî cariî întrasă în Misia 302. Face cu Persiî pace 312. Cade în Ierése Evtyhianilor 313. Face cu Vitalian Schythul pace 313. Rămâind în Ierése, D(u)mnăzău îî scurtéză din viață 14 ani 314; îî face casă prin caré să nu poată străbate fulgerul 314. Ce pîare de fulger 314.

Andreas al doilé fiéorul Beliî stă Craiu în țara Ungurésă 445. În titlulul său să scrie stăpânitorîu şi a Vlahiî 445.

Andronic cel bătrân împărat 384. Prinde pe Dioghenis împărat, şi-î scoate ochiî, de caré au şi murit 386.

Andronic Comnenos împărat 391. Omoară pe Nepotu-său Alexie Comnenos, şi tirănnéşte apucă împărăţiia 391; vrând să omoară şi pe Isachie Anghel, fu el omorât 391, 392. Intr'acesta Andronic s'au stâns nîamul Comneneştilor 399.

Annius Consul Românesc 161.

Anniî Climatericî împărăţilor Romanilor 207.

Annul zidiriî Țarigradului 241.

Antenor, şi Eneas sfătuesc pe Troadénî să dé pe Eleni, ce nu să ascultă 94. Amândoi numaî scapă, şi trec la Italia 95.

Antenor Troadénul descalecă țara Veneţiî 95.

Antioh Athinénul Dascalul lui Țiţeron 87.

Antonie Pius împărat 199. Suppune pe Mavri la Africa 199; are Războiu cu Ghermaniî ce le zică Catthî 200; moare 200.

Anthimie Hatmanul, siléşte pe Attila să facă pace, carile de nevoe o priiméşte 284. Stă împărat Apusului 291.

Anhialos, cetate în Thrachia 211.

Aprii nărod 68.

Apolodor meşterul, carile au făcut podul cel de piatră peste Dunăre 155, 322.

Apros, cetate în Thrachia 431.

Arghentorata, cetate 275.

Ardîlalul țara căruia îî zică Lătinéşte Transilvania, nemţéşte, țara de şapte Cetăţi 57, 61, 65.

- Aristovul, Gheograf 173.
Arianos Istoric 173.
Ariaric, Domnul Ghetilor să împacă cu Constanstin Marele 245.
Arcadie și Honorie împărați 132.
Arcadie împărat bate pe Gaina viclialul 274. Moare 275.
Arcadiopolis, cetate în Thrachia 409. Acésta să socotéște să fie, unde acmù iaste Burgazul 432.
Armata, cetate în Dachia de Traian împărat făcută 322.
Armentarie Chesar 232. Bate pe Persi 232.
Arnulfus Craiu triméte pe Unguri de pradă în Ghermania, și în Gallia 355. Dă Ungurilor locuri pe apa Tisei 355.
Artaban împăratul Persilor, sfărâmă zidurile Antiohiii 326.
Arthemie împărat scoate ochii lui Filip, și stă la împărăție 343. Să călugăréște 343; apoi fuge la Tervelin Domnul Bolgarilor 344. Vine cu agiutoriu lui supt Țarigrad 344; îl dau Bolgarii pe mâna lui Leon împărat 344.
Arhanghelul, cetate 60.
Archidan cu Periclis 176.
**Ἀρχον τῆς μελανῆς Βορδανίας*, Domnul Bogdaniî négre 474.
Asan Vlahul om ascuțit la minto 400.
Asia véche moșie a Romanilor 190, 192.
Ascania, fióorul lui Eneas, zidéște cetaté Alba-lungă 96.
Ascol și Dir Domniî Variaghiilor apucă Chiovul 372.
Asta cetaté 274.
Atlan, Hanul Tătărăsc 475.
Atrebatii cetate 275.
Attila Domnul Unnilor 269. Fărâmă une cetăți împărătești la Dunăre 283. Tréce în Thrachia 283; pradă Illiria, Machedonia, și agiunge până la Greția 283; să întoarce din pradă înapoi 283. Iarăși pradă până la Dachia 283; iarăș pradă împărăția Răzsăritului 283, ucide pe frate-său Vleda 283. Să laudă lui Valentinian împărat 283. Tréce Dunăre pe ghéță, și pradă până la Dachia 283; făcând pace cu Theodosie cel tânăr, să întoarce înapoi 283. Să mută cu toate oardele de la Răzsărit spre apus 285. Vine la Turinghia 285. Să aşézá în cetaté Iscanul 285. Aşézá în patru locuri rezidenții, adecă scaune 283. Iș stränge oardele în Sicanbria 285. Cére de la Valentinian

să-î gătască gazdă în Roma 287. Întră cu oștile în Ghermania 288. Bătut la câmpiî Catalaonî fuge în Illiria 288. Iarăș întră în Italia 289; Țesînd din Italia întră în Gallia 289; cêre pe Honoria sora lui Valentinian, ce în zadar 289. Ia muîere pe fata Domnului de Bactria 289. Să întoarce la Schythia, unde în noapté care s'au însurat moare 289.

Autorîl de cine îndemnat au scris acéstă Istorie 179. Ține calé cé din mijloc 179. Intâi au scris în limba Lătinéscă, apoi au izvodit'o în limba Românyască 180.

Autorul arată pricinele, pentru căci au însămnat toî Craiî Ungurești de la Stefan, până la Vladislav Craiu 441. 442.

Athanaric Domnul Gotthilor gonéște pe Fritighernis 262. Fritighernis 256; cêre agîutorîu de la Valens împăratul 262; îi înpacă Ufîla Episcopul lor 262. Athanaric moare 265.

Athaulth, Domnul Gotthilor, cumnatul lui Alaric, zic uniî, el să fie apucat Roma, și robînd pe Plachidia sora lui Honorie, și a lui Arcadie, să o fie luat muîare 276. Iarăș întră în Gallia 276.

Athira, Chîuciuc cecmegé, loc aproape de Țarigrad 432.

Ahilia, caută Chilia 365.

Axiachiî nărod 68.

Apsimar tae nasul lui Leontie împărat, și-l bagă în Mănăstire 340.

Apsyhon, Voevodul Avarilor 330. Cêre de la Mavrichie împărat: pragurile Dunăriî, ca să facă pace 330.

B.

Baber, cetate cu mormântul lui Suleiman Șah vestită 439.

Baiezid, sicorul lui Murad cade rob la Temurleng hanul Tă-tărăsc 441. Intre sicoriî lui Baiezid să scornéște gâlcîavă pentru împărăție 441.

Balabimir Domnul Unnilor 279.

Balduin, Graful de Flandria, vine într'agîutoriu lui Isachie orbul, și gonéște pe Isachie Anghel din împărăție 420, 421. Să încoronéză împărat Țarigradului 422. Spânzură pe Mureûflis împărat 422; apucă câte-va cetăți în Thrachia 425. Cade rob la Ioan Domnul Românilor 426.

Bani de argint a lui Constans împărat, carile s'au aflat la Gălați 128. Și altul de aramă 128.

Bani, Boiari, în țara Muntenescă de când ? 469.

Banul nume, ce va să zică ? 469.

Bani muhavineni 469. Și Bani Severinului 469.

Barabista, sau Varavista, Domnul Dachilor 71. Caută și Varavista.

Basarabiia, Bugiacul 67, 68. Țară fără apă 469. Au fost supt ascultare Crailor Ungurești 467. unde iaste ? 468.

Basna pentru războiul, carile zic să fie avut Laslau Craiu cu Batie Ilanul Tătărăsc 142. Acastaș să înfățășază cu hasna lui Simion Măzacul 143; să dovedește chiară basnă să fie 144, 145.

Basna a unor buiguitori pentru începătura nămului Românesc 144. De unde au ieșit ? 144, 145, 146.

Basna lui Laslau Craiul Unguresc 141, 142, 143. De unde s'au scornit 144. Să dovedește de mincunoasă 144, 145, 146.

Bastarnii narod 61. Țara lor 61, 62, 67.

Batie, Ilanul Tătărăsc 141. Când au prădat țara Unguriască, nici un Vladislav, câți s'au tâmplat Crai cu acest nume, pe ace vreme Craia si nu s'au tâmplat, precum zic buiguitorii 455, 393, 444. Au prădat țara Unguriască pe vreme Belii 145. Când au năpădit întâi spre părțile Evropii 141. De unde au ieșit 447; pradă țara Rusască 447. Prinde pe Gheorghie țarul Russilor 447; pune pe un Iaroslav Onéz Rusilor 447; să sloboade spre Vlahi, ce în zădar 447; pradă țara Leșescă 448. Aprinde Cracovul 448; goneste pe Boleslav Craiu 448; pradă țara Nemțască, până la Dunăre 449. Bate pe Bela Craiul Unguresc 145. Și pe Palatinul Craiului Leșesc 448.

Batie bătut, și de foame iase din țara Unguriască 452. De coneniia lui adevărat nu să știe 456.

Bela Craiul Unguresc 443. Cere agiutoriu de la Frideric împăratul apusului împotriva lui Batie, ce în deșert 450. Bătut de Batie fuge la Austria 450; de acolo la ostroavele mării Adriatice 450. Să întoarce la Craie în țara Unguriască 451. Oprêște pe Românii în Ardél 466.

Bele, cetate Româniască în Ardél 474.

Beling, cetate Românescă în Ardél 474.

Beniŭ, cetate Românească în Ardél 474.

Besiŭ, nărod 468.

Beserica Apusului să desparte de Beserica Răzsăritului 351, 355.
Când au început a să despărți 351.

Bogdan Domnul Vlahilor pre vrémé împăratului lui Vasilie Bulgarocton, Lét de la Hs 1017; 131, 306, 377. Vine la Vasilie Bulgarocton 396.

Bogdan Domnul Românilor în Ardăl mai denainte de Dragoș Vodă 474.

Bogdan târgul în Ardél 474.

Bogdan Vodă, carile să pomenéște la Istoricul Bonfin, cine? 475.

Bogdania, Moldova la Istoriciŭ Grecești 157. De unde și de când au luat acest nume? 474.

Boziŭ Ellinești oameni 88, 89.

Boziniŭ, Pazinachŭ, Picinighiŭ, tot un nŭam 364.

Bonthos, și Thabal, poticele peste munțiŭ Ardălului 319.

Bolgariŭ au zis întâi Românilor din Dachia Volohŭ 303, 306. Când s'au ivit întâi spre părțile Evropiŭ? 301. Bat pe Anastasie împărat 301. Să opresc pe lângă Dachia 303; întră în Pannonia 303. Sint nŭam Slovenesc 304. Fac mare răsipă Vlahiei 337, 342. Înțapă mulțime de oameni 342. De unde s'au chemat Bolgari? 336. Să întorc toți la Creștinătate 353. Stăpânesc Thrachia și Misia până în maré négră 346. Iernéză în Volohia 355. De pizmă să întorc la beserica Apusului 356. Iarăș să întorc la beserica Răzsăritului 356; bat oasté lui Constantin Pogonat 341; și'-ș pun șétrele în Misia 338. Schimbă nume Romanilor din Dachia, și-'i numășc pre limba lor Volohŭ, și Dachiiŭ îi zic Volohia, sau Voloscaŭa 313. Pradă Thrachia până supt Țarigrad 313.

Boleslav Craŭul Leșesc gonit de Batie fuge la Silezia 448.

Bononia cetate 350.

Bonfin între toți Istoriciŭ Ungurești mai curat 444.

Boris și Roman Hatmaniŭ lui Svétoslav vor cu sila să să așéze asupra Bolgarilor 369.

Bosna țară descălecată de Picinighŭ nŭam Slovenesc 382.

Bosnéniŭ, sau Bošnjéiŭ nŭam Slovenesc 382.

Bosforul Chimeric iaste gura bălții Azaculuï, unde să varsă în maré năgră 262.

Bohemii, sau Cehii, niam Slovenesc 178, 304, 350, 351, 383.

Bošnjii, caută Bosnénii și..... 382.

Brasovii, sau Vrasovii, munții ce le zicem a Vranciï, cariï despart țara Moldovii de cé Munteniască 69.

Buda cetate, caré au fost scaunul Crăiï Ungurești 83. Au fost véche slobozie a Dachilor 66.

Buduarie Hatmanul Dachiiï 328. Cade în prepus la împăratul pentracéia să mazilêște 328.

Băsărăbeștiï, vechlu niam în țara Româniască 467, 468. De unde să trag, și de unde au ieșit? 467, 468.

Borul pecété țărâï Moldovii de unde s'au luat? 155.

Bugécul s'au chemat mai denainte Rassarabiïa 468. Pentru căcï s'au chemat Bugéc? 467, 468.

Boala Istoriciilor cé de obște caré iaste? 177.

V.

Vag, apa 240.

Vactonion, cetate în Thrachia 418.

Valamir Domnul Unnilor cade asupra Gotthilor și 'i gonește 255.

Valahia mare saü chemat Moldova 110, 304.

Valahia mică s'au chemat țara Românéscă 110, 304.

Valahia s'au chemat și Galliția 446, 452.

Valahiï cești dincoace de Dunăre au fost supt protecția Craiilor Ungurești 377. Țân locurile peste Dunăre, unde mai de demult au fost lăcuit Dachii, și Ghetiï 158. Caută mai mult la numele Vlah și Voloh.

Valens împărat bate pe Athanaric Domnul Gotthilor 254, 256. Face niște cetățï la Dunăre 254. Primind mulțime de Gotthï, îi așeză în Thrachia 256, 262, 266. Pentru ce nu în Dachia? 256. Valens pițare omorât de Gotthï 264.

Valentinian, și Valentie împărați 253. Cu vredniciile lor potolesc tôte răutățile Varvarilor 254.

Valentinian împărat moare 290.

Valentinian cel tânăr împărat 255.

Valentinian fióorul lui Honorie, și mătușă-sa Plachidia împără-tésa 276. Să însoțéște cu alți Crai a Varvarilor în potriua lui Attila 288. Moare 289.

Valerian, și Galien împărați 210.

Valerian cade rob la Sapor împăratul Persilor 211. Moare 216

Valthi, familie Gotthicéscă 260.

Valși nume Nemțesc, cine sint? 159.

Vanghiona cetate 275.

Vandalii din Gotthi, cuprind Gallia 240; apucă Africa 287; trec în Panonia 239. Câtă vréme au stăpănit-o? 240. Chemați de Maghistrul oștilor lui Honorie trec din Pannonia la Italia 240. Varvar cine s'au socotit? 292, 319, 325.

Varvari din tóte părțile năpădesc spre împărăția Romanilor 12. Descalécă mari Crăii 13.

Varvari Crivățului câte răutăți au făcut lumii 215.

Vardas, Hatmanul lui Cimischie împărat, bate pe Rusi, și-î scóte din Thrachia 370.

Variza, Crăiasa Unnilor să dă supt ascultaré lui Justinian împărat 315.

Varna, cetate în Thrachia 174.

Varuista, caută Barabista.

Vasilie Bulgarocton împărat 370. Dezbate toate locurile, carile apucasă Bolgarii 375. Scoate ochii a mulțime de Bolgari, și lasă la o sută unul numai cu un ochi, și i sloboade. Suppune tótă Bolgărimé 375. Tréce la Asia, și înpacă și acolo lucrurile 378. Gătindu-să să margă în Sichilia moare 378.

Vasilie Machedon împărat 354. Gonéște pe Persi până peste Evfrath. Moare 354, 355.

Vasilie fióorul lui Roman împărat 370.

Βασιλειοι národ, niam Schythicesc, din cari să trag Picinighii 364.

Vastalis, Boaza fióorii 96.

Vastarnii, národ lăcuiitoriu între Nistru și între Nipru 228.

Vasterne, loc în Thrachia 405.

Vatrahocastron, cetate în Thrachia 418.

- Velisarie, vestit Hatmanul lui Justinian împărat 240.
Vindibona, cetate acum Becul 201, 203.
Venedii nem Slovenesc 365, 474.
Veneticii din țara Românească, de unde le au rămas acest nume? 365.
Veneția cetate, să descalecă 420.
Verimundus, Domnul Unpilor 269. Fuge în Gallia 269.
Verrois Târg în Trachia 405.
Verona cetate 208.
Verhel cetate Românească în Ardél 474. Acéiaș Ulpia Traiana 474.
Vespasian Chesar 165. Caută Tit.
Vestvalia să descalecă 277.
Vesteldorf, cetate Românească în Ardél 473.
Veteranii ostași Românești 13.
Vidinul cetate 321.
Viefii nărod 67.
Viza, cetate în Thrachia 415.
Viminachium, cetate în Dachia 322.
Vindibona, Vienna, Becul 201, 203.
Vinovilethii nărod 73.
Visara apă, dă în Ren ....
Visegotthii tot Gotthi 73. Apoi s'au chemat și Vandali 76; apoi s'au chemat Franchi 76. Unde au lăcuit d'început? 268. Suppun Ispania, Gallia și Africa 266. Descalecă Crăița Ispaniei 266.
Vitalian Tătarul cu multă samă de Schythi să Creștinăză 312.
Vine cu oaște supt Țarigrad 312. Face mare stricăciune oștii lui Anastasie împărat 312; omoară pe Chyryl Hatmanul, și pradă până supt Țarigrad 312.
Vitelie Hatmanul, bate pe Silvie Othon 165. Stă împărat 165.
Vitichild, Istoric Saxonesc 177.
Vitinia, țară în Asia mică 221.
Vișan, Hatmanul Variaghilor 381. Cu 7 mii de Ruși cade Rob, cărora Constantin Monomah le scoate tuturor ochii 381.
Vladimir Domnul Rusilor să creștinăză 353. Stăpânăște și Novogradul.... Ucide pe frate-său Iaropolc, și-î ia și stăpânire, și mușaré..... Rămâne singur stăpânitoriu a toată Rossia.... Ascultă

solii Muhammeténilor, a Papii de Roma, a Jidovilor, cariî îl îndemna fietecine la légé lor. Apoi să încredinţază cu solii Grecilor..... Triméte soli în toate părţile, pentru să ispitiască care lége li-ar plăcé..... Alége din toate légé Grecéscă,..... mérge cu oaste asupra Crâmului,..... îl dobândéşte..... face pace cu Vasilie şi Constantin împăraţiî, cariî îi dau pe soru-sa Anna Doamnă 373; orbéşte, şi din botez i să deschid ochiî 373. Să botîază cu toţi Boiariî 373; să întoarce de la Crâm la Chiov 373; fărâma toţi Boziî 373; mulţime de Rusi întoarce la Hs 373.

Vladimir fícorul lui Iaroslav lovéşte supt Țarigrad, ce bătut scapă 380, 381.

Vladislav cel mincunos, caută Laslău; adecă să botîază, şi face pace cu Ştefan Craiul Bulgăresc 140.

Vladislav cel adevărat Craiul Unguresc au avut războiu cu Unniî, iară nu cu Tătarăi, precum va băsnuitorîul Simeon. Caută Laslău.

Vlaherna vestită cu minuni Beserică supt Țarigrad 333.

Vlahiî din țara Grecéscă, tot un ném cu Vlahiî din Dachia 153, 157.

Vlahiî din Dachia din Romanî născuţi 110. Vlahiî, Franţoziî, şi Italiianiî în limba Nemţască tot un nume au 157; a Vlahilor limbă să asemănă cu a Italiianilor 157.

Vlahiî sau Vrahiî, când au început a să chema la Istoriciî Greceşti cu acesta nume 131. Multe răutăţi au făcut împărăţiî Răzsăritului 131. Iară să lipăsc de împărăţie 131. A Vlahilor nume la Istorii amestecat 131.

Vlahiî Romanî din Italia 398. Au aĝons până la Greţia, şi Tesalia 398.

Vlahiî de peste Dunăre apucă Misia 398. S'au chemat Misiî 398. Dau aĝutoriu Grecilor împotriva Latinilor 399. Să despart de la împărăţia Grecilor 376. Rădică arme asupra împărăţiî 376. Fiind goniţi de Isachie Anghel peste Dunăre, iarăş să întorc în Misia 397. Pradă şi ard 397.

Vlahiî pre atunci ce obicéu avé a să bate la războiu 407. Grecilor nărod în samă nebăgat 407. Să însoţesc cu Tătarîi Comanî 408. Bate pe împăratul Isachie Anghel 408; apucă cetate Varna 408. Pradă până supt Udriîu 409.

Vlahii bat pe Alexie Grido, Hatmanul Răzsăritului, și pe Vasilie Vataci, Hatmanul Apusului 409; însoțindu-să cu Tătarii iară pradă Thrachia 415. De iznoavă pradă Thrachia 414.

Vlahii cești dincoace de Dunăre supt protecția Crailor Ungurești 337.

Vlahii să trăg din coloniile Romanilor, care au fost aduse de Traian împărat în Dachia 398.

Boγδavia, Moldova 157.

Vogoris Domnul Bolgarilor, să botlăză, pentru caré Bolgari ne mai priimindu-l, el fuge la Țarigrad 353.

Voevod, titlul la multe nămurî iese de obște 131.

Volga, apă, de unde iese Volgari s'au chemat așé 301. Ellinése să chéamă ʾRra 438.

Volga cetate pe apa Volgăi, acmă iese Azdrahanul 447.

Voloh, numele Românilor din Dachia, de unde? 302. La Istorici de pe ce vréme încep a să pomeni cu acesta nume 302.

Volohia, apucată de Bolgari, însă nu mult ținută 341.

Voristhenis, Niprul 60.

Vosforul, cetate Azacul 315.

Vrasovi, munții Vrancii 126.

Vuridénii nărod 68.

Von, Hatmanul lui Iraclie împăr: bate pe Avari 333; și îi gonése de supt Țarigrad 333.

Vălhovnic, ce va să însămnése 454.

G.

Gadarion, cetate 315.

Gaina cu Gotthii încunșură Țarigradul 274.

Galba, Chesar 164.

Galerie Hatman, bate Varvari cei peste Dunăre lăcuitori 232; singur să numése Avgust 232. Moare 232.

Galie împărat 209. Liagă împărăția Romanilor supt dare pe an să dé Tătarilor 209.

Galien stă singur la împărăție 212. Moare 212.

Galliția țară, s-au numit o parte de Vlahia, care au fost supt protecția Crailor Ungurești 446. Hotărâle Vlahiilor supt numele Gallițiilor 469.

Gheîza fratele lui Solomon Craiu Unguresc 374. Acestaș de bună voe s-au legat să dé bir pe an, Papii lui Grigorie 375. De bună voe lasă Crăiia văru-său 383.

Ghenseric Domnul Vandalilor să încuscréză cu Theuderic Domnul Gotthilor din Gallia 287. Spintecă nasul noriilor sale și o trimete la tată-său Theuderic 287; chemă într'agîitoru pe Attila Craiul Unnilor înpotriva Gotthilor 287. Bate pe mare oasté lui Leon împărat 289.

Ghenovezii n-au ținut nici Chiliia, nici cetate albă precum vor uniil 134. Inpreună cu Româniil multe cetăți fac pe malul mării négre, și a Dunării 124.

Gheografii cei vechii de cești mai noi să clevetesc 173.

Gheorghie Paleolog piîare de Vlahi uciis supt cetate Crizimul 418.

Ghepidia s-au chemat Ardialul 319.

Ghepidiil, nărod 67. Trăiia peste munții Ardialului 78. Cariil au ținut o parte din Dachia slujia cu liasă împăraților Românești 318. Care parte a Dachiiil au ținut 318.

Gherai titl Hanilor Crâmești de unde? 437.

Gherghina cetate năroită în Moldova aproape de Gălați 162, 248.

Ghermania țară, care au fost între Dachia, și Illiria, deosăbi de Ghermania cé mare 64, 76.

Ghermanos, Voevodul lui Iustinian în Slavonia, murind Selavoniil pradă Machedonia 317. Lovesce până supt Țarigrad 317.

Gherci, și Taman, cetățile 365.

Ghestibind Domnul Dachilor 79.

Ghetia țară mai largă de cât Dachia 118. Apoi s-au chemat și Dachia 212.

Aceiași s-au numit Dachii 71.

Ghetiil nărod 61. Unde au lăcuit 62; numele lor mai de obște de cât a Dachilor 70. Gonesce pe Vastarni, și pe Heruli, și le apucă locurile 71. Aceiași s-au numit Dachii 71.

Ghetiil, și Dachii nu sint din Gotthiil, cariil s-au coborât de la Scandinavia 73. Când au vinit supt știința Romanilor 72. Când li

s'au schimbat numele în Dachî 71. Sarmatilor au fost Poporénî, iară nu Sarmatî 228.

Gog Magog 58. Aceiîaş Schythîi 61.

Godofred bate pe Suleiman Domnul Turcilor, şi scoate Ierusalimul din mâna lui 338. Să încoronéză Craîu Ierusalimului cu coronă de spinî înpletită 338.

Godighilil, Domnul Vandalilor cu alalî Varvarî întră în Gallia 275.

Godofred, Domnul Davilor de la apa Renului 349. Piîare ucis 350.

Gomvis, cetate în Dachia 322.

Gorda, Crăişorul Unnilor să închină la Iustinian, şi să boţiază 315. Sfărâmă boziî Unnilor 315.

Gordian împărat 207. In şese anî véde biruinţă asupra tuturor Varvarilor 207. Moare 207. Titulul ce î-au scris slujitoriî asupra mormântului 207.

Gotthia, adică Ghetia 363.

Gothiî, din cariî Ghetîi, şi Dachîi 71, 74.

Gotthîi, Vandalîi, Ostrogotthîi, Visegotthîi, tot un nărod 76. Unde au lăcuit d'inceput? 73. Cine şi de unde sint? 73. Ceî din Scandinavia 73. S'au aşezat la marginele măriiî négre 260. Să creştineză în Ierésé lui Arie 245. Au trecut numaî prin Dachia, iar nu au stăpânit-o 254. Intre sine să gâlcevesc, şi să despart 260. pradă Misia 207. Pradă Dachia, şi Schythia 254. Trimăt Solî pentru pacé la Valentinian 255.

Gotthîi, pre cariî Valens împăr. îi pusése în Trachia, de flămângiune rădică cap 256. Incungură Udriîul şi pradă Trachia 257; bat oasté lui Valens, şi pe dânsul omoară 257. Vin supt Țari-grad 257; pradă şi Dachia 257.

Gotthîi, cariî au rămas supt stăpânirea Unnilor, n'au stăpânit Dachia 269. Ce şî-au ţinut locurile céle vechî 269. S'au numit şi Vandalî 261. Au stăpânit Galia 294. Să desbat de supt ġugul Unnilor şi să aşeză în Pannonia 242. Bat pe Vandalî la apa Morăşul, şi apucă acéle locuri 239. Până unde să întindé? 267.

Gotthîi, cariî au cuprins Italia oare ţinut-au şi Dachia? Socotélele, carile să aduc pentru acésta 295, 296. Când s'au sfârşit stăpâniré lor din Dachia? 325. Goniîi din tótă Dachia 325.

Greciî de la Ellada, să tulbură asupra Troadénilor pentru ră

piré Eleniŭ 91. In multe félŭrŭ sfătuesc pentru acésta 92, curmă sfatul saŭ toŭŭ să moară, sau să-ş isbândŭscă 93. Incungŭră Troada 93. O bat zéce annŭ, şi o dobândesc 93.

Greciŭ Istoriciŭ, simŭind oare-ce durére despre parté Românilor încep a scrie mai pre larg pentru dânŭiŭ 396.

Greciŭ Ţarigrădeniŭ, după ce au apucat Latiniŭ Ţarigradul, să înpraştie 422. Mulŭi din cei mai de frunte fug la Ioan Domnul Vlahilor 424. Cu învăŭtura lui să întorc pe la sate şi 423. Cine cum poate îş pune nume de împărat 454. Răscumpără Ţarigradul de la Latiniŭ 476. Grigorie Papa, să roagă lui Dumnăzău pentru sufletul lui Traian împărat cu trecere 195.

Grutunghiŭ nărod, ném Gotthicesc 271. Cine sânt ei? 271. Trec maré négră, şi pradă Thrachia 271.

Gunderic Craŭ Bolgăresc 288.

Gura, caré singură pe sine se laudă, pute 106.

Găcitură foarte iscusită 453.

Ghŭla, Domnul Unnilor 145.

Ghŭndogdi, fiéorul lui Suleiman Şah, frate lui Erdogul 439.

Ghŭrgiŭ nărod 60.

D.

Davia moale, sau moale Davia s'au fost chemând Moldova 471.

David, ce să chema Comnenos, face deosăbită împărăŭie la Trapezont 427.

Daviŭ, şi Daiŭ, şi Dachiŭ tót un nŭam 350. Daviŭ de la apa Renului, când s'au mutat acolo? 350; lovăsc pe Friiŭ 350.

Daiŭ cei hiriŭ de la Asia 74. Asijderé Dachiŭ 70.

Dachia, ţară, unde stă? Hotarâle ei 60, 61, 62, în caré stă Moldova, Muntenia şi Ardélul 304; căci în multe chipuri să hotărăşte 304; să înparte în trii părŭi 304, 308. Numerile acelor părŭi 305. Hotarâle lor 305.

Dachia aşé s'aŭ fost chemând şi mai denainte de coborâre Gotthilor 73, 77. Să descalecă cu Romanŭi 13, 83. Nicŭ-odată nu s'au numit Flachia 113, 123, 307. Ş'au schimbat mai pre urmă numele în Voloscaŭa, Valahia, sau Vlahia 303.

Dachia călcată de Tătari 211. Cade în parté lui Constantin marele 242. Să află între țările Romanilor, când au împărțit Constantin marele toată împărăția în patru părți 238, 242. Pricina pentru ce s'au făcut această împărțală 242. Au fost cu Thrachia și cu Misia tot supt o deregătorie 242. In Testamentul lui Constantin marile, însămnată lui Constantie 246. Zic uni, multă vreme să fie fost stăpânită de Gotthi, și de Unni, ce în deșert 260.

Dăchia pe vreme Attilii supt împărăția Romanilor 286. Așijderé supt Zenon împărat 295, 296. Așijderea pe vremea lui Mavrichie împărat 328. Supt Justinian 318.

Dachia din mijloc, Transilvania sau Ardialul 305.

Dachia măluroasă Πιργια, care s'au chemat? 305, 308.

Dachia toată au fost plină de Romani 463. Au fost provincie Românescă 129.

Dachia de sus, caută Panodachia.

Dachiî nîm de Schythi 72, 73, 74. Au luat dajde de la Romani 75. Au trii războaie cu biruință asupra Romanilor supt Domitian 165.

Dachiî și Daiî tot de o limbă 73. Unde lăcuia? 125; mai vestiți între alalți Varvari 75. Au ținut amîndoaă Misiile 166. Multe năroadele lor 74; multe ținuturile țării lor 73, 74. Mai viteji de cât alalți Varvari 75.

Dachiî, Daiî, Ghetiî, cine sint? 73; tot de o limbă 73, 74. Tot un nume 73. Dachiî mai proaspeți de cât Ghetiî 73, 74. Din ce năroade au ieșit? 74. Cé mai véche începătura nîmului lor 75, 80. Pradă țările priiatinilor Românești 79. Dachiî, va Dlugoș să fie Slovénî 159. Izgoniți din Dachia 83.

Daco-Romaniî, s'au chemat Romaniî cei de Traian, în Dachia puși 128.

Dalmația țară 78.

Dalmatie, nepotul lui Constantin marele 246.

Danasta, cetate 253.

Dandul, Hatmanul Venețitanilor 421.

Dară, apă, acéiaș Nahra 439.

Develt, cetate 420.

Decheval, al cincile și cel mai de pre urmă Craiu a Dachi-

lor 77. Bate pe Romanî 79. Ia dajde de la Romanî 166. Biruit de Traian singur îş face moarte 83, 123.

Deliorman, Turciî zic unuî loc în Misia 68.

Densic, fióorul Attiliî 289.

Derbent, cetate la munţiî Cavcasuluî, caré-şi poartea de fier 438.

Derleneus, Craîul Dachilor, bate pe Romanî 79.

Destebanî nîam Săsăsc, lâcuioriu în satele Hănescî 350.

Deşti capcéc, Câmpî 438.

Didimotihon, cetate în Thrachia, prost îî zic Dimotica 424.

Diçimotihénii să închină luî Henric 424.

Dictator ce au fost? 163.

Dinghiz, fióorul Attiliî rămâne Domn Unnilor 289.

Dirahion, cetate în Epir, prost să zice Duragî 376. Apucată de Bolgarî 379.

Dioclitian şi Maximilian împăraţi 231. Dragoste necrezută au ţinut până în săvârşit 231.

Dioclitian potolêşte tulburările Sarmaţilor 232. Bate pe Gotthî 232; zidêşte câte-va cetăţi la Dunăre 232.

Dioclitian şi Maximian, fac triumf, căci biruisă pe toţi vrăjmaşii împărăţiî 232. Câte năroade de Varvarî au suppus 232. Dioclitian s'au numit Jupiter 233. Lépădă împărăţiia de bună voe 233.

Diodorsie Vachos, cine? 88.

Dionisie Vachos Boz 88.

Dionisie Gheograf 59. Acelaş Dionisie Perighitis.

Diurpanis, alt nume a luî Decheval, Domnul Dachilor 129, 159.

Dion, Istoric 70.

Dlugoş vestit Istoric Leşesc 157.

Doboc cetate în Ungurime 146.

Dobruşté, ţară împotriva Dachii peste Dunăre, Misia 68.

Doloic Comesul de Plia Hatman, Latinilor, cade în război cu Vlachiî 425, 428.

Domitian împărat 79, 81. Triî războaie are cu Dachii fără năroc 79, moare 80.

Domniî de Moldova, au şi astăzi putere monarhicăscă 127. Avé mai denainte titlul de Despot 128, şi de Toparhis, adecă stăpânitori de ţară, şi Crăişori 377.

Dorostola cetate, căriia astăzi îi zicem Dristorul 288, 323.

Dorticon cetate în Dachia 322.

Dragoș Vodă, cel d'întâi Domnul Moldovii, și Radul Vodă Negrul să fie fost fićori sau nepoți a lui Ioan Alexie Domnul a tuturor Românilor 179.

Drumul cel bătut, adecă Șliahul Sarmaților, pe unde au fost trecând din Sarmația la Italia 232.

Duca, apă 295.

Duchepatul cetate în Dachia 155, 322.

Dumdar, fićorul lui Suleiman Șah 439.

Dunăre desparte între Dachia și între Misia 216.

Dușman, și Dușan, fićorii lui Stefan, nepoți lui Milutin Craiului Sirbesc, și fėtiți Domnului de Vlahia 481.

E.

Evaric, Domnul Gotthilor, pradă Luzitania 292. Moare 294.

Evghenie, feldmarșal, adecă vestit Hatman vremilor noastre 176.

Evmerț, și Vultezin, rudele Attilii să fie apucat Dachia măluroasă 289.

Eghiston cetate în Schythia 323.

Eleni fata lui Tindar, Doamna lui Menelaos 91.

Ellini, care țări mai vestite au fost fiind 88. Ș'au scris numele în ceru, în mare, pe pământ, și supt pământ 58; între toate némurile lumi locul cel mai de cinste au ținut 86. Până unde ș'au întins stăpânire 88.

Ellini mai d'întâi s'au fost chemând Grechi, și Grai 87. Cum ș'au agonisit atâta Slavă? 58. Au luat slovele de la Finici 58. mai isteți la minte de cât alte némuri 89.

Ellini cei învățați de la Varvari au fost clevetiți 171.

Emericus Techelă Domnul Ardialului 473.

Emilian, Hatman oștilor de la Misia 209. Bate pe Schythi 210. Goneste pe Tătari din toate hotarale împărăției 209; pradă țara Tătărăscă 209. Slujitorii îl numesc împărat 210. Moare 210.

Emul, munte, căruia îi zicem Cénghé, sau Balcan 242. Pe unde trec? 242.

Eneas, sau Enias Troadénul ȋasă din corabie în Italia, în țara Lătiniască 95. Nu cu armele, ce cu voroava învînce pe Latin Domnul Lațiuului 95. Bate pe Turnus Domnul Etrurilor, și-l omoară 96; rămîne stăpînitoriu în țara Lațium 96.

Eneas Sylvius Istorice, cine au fost, și viața lui 115, 116. Acestuia i s'au părut întîi precum Vlahia să fie chemat Flachia 72. Greșită socotela a lui pentru acesta 72, 77. De unde au apucat el acest nume Flachia? 113

Eneas Istorice, acelaș Pius Papa 116. Pentru Româniî noștri au scris basne 116.

Enișerh cetate la Asia mică, cel d'întîi scaunul împărățiî turcești 440.

Eniocaldiî, nărod 68.

Epirus țară 90.

Erdogul, sau Erdogril, fiéorul lui Suleiman Șah 436; vine cu ai săi să slujescă la Alaiddin Sultanul Iconiî 440. Curățeste țara lui Alaiddin de nepriătinî, 440. Moare 440.

Ernac, fiéorul Attiliî cel mai mic, cu o samă de Schythiî să așază în Schythia mică, adecă în Crâm 289.

Esizmen Românul 428.

J.

Jidoviî zicé, precum Spartaniî le sint rudă, și precum Lache-demoniî să trag din nîamul lor 177.

DZ.

DZisa, sau cuvântul, carele ȋaste zis numaî de un om, ca cum n'ar fi zisă de nime 368.

Z.

Zavistniciî némului Românesc 23.

Zagara, sau Zagora, cetate 418.

Zacura, cetate aproape de Tharapia 353.

- Zamoghetusa cetate 81.
Zamoischie, scriitoriu Liah 221.
Zamolxis Filosof Gotthicesc 73, 76
Zanes cetate în Dachia 155, 322
Zaporoga, ținut căzăcesc 264.
Zatmar, ținut în Ardél 474
Zenovia, împărătesă vestită 220.
Zenon, împărat 293; îndiamnă pe Alaric să între în Italia 294. Il îngroapă împărătiasa lui de viu 296. Au fost eretic Pelaghian 296.
Zernis cetate în Dachia 155, 322.
Zeslav Voevodul Chiovului ȧa aglutoriu de la Moldoveni asupra lui Boleslav Craului Leșăsc 385.
Zindic fióorul Attilii stă în locul tătâne-său Domn Unnilor 289, 291.
Zmei făcuți cu meșteșug de răcnia de sulițele stăgurilor spânzurați 405.
Zolotaia orda tătărăscă 447.
Zoltan moșul lui Stefan Craului Unguresc, să pare să fi fost Român 375.
Zuria, apă 301.
Zoi împărătesa, a mulți Sampsoni Dalidă 356; ȧa bărbat pe Mihail Calafatis 379; apoi și pe Costantin Monomah 379.
Zoi împărătesa, maica lui Constantin Porfiroghenit 356.

I.

- Ivida, cetate în Dachia, de pe balta Vidovul așé chemată 155, 323.
Iveria, Ghiurgiia 193.
Ighiston, cetate în Dachia 155.
Igor, fióorul lui Ruric, Domnul Rusilor 372 ȧa Doamnă pe Olga din cetate Plescov 372. Moare 372.
Inghenuus, Hatmanul oștilor din Misia 212.
Ippodrom, Atmeidan, loc în Țarigrad 341.

Irinî împărătesa, scoate ochii fiu său lui Constantin 349. Rămâne singură împărătesă 349.

Irinî, fata lui Isachie Anghel, împărătesă lui Filipp împăratului Apusului 411.

Irodot Istoricul clevețit 172. Mai vechiu de cât toți Istoricii 172.

Isnac cetate 285.

Ispania să descalecă 91.

Istrachiî narod 68.

Istropolis cetate poate să fie Chilița véche 60.

Istratie Logofăt al triilia, scriitoru Moldovenesc, urmază bășnuitorilor pentru începătura năamului Moldovenesc 472.

Iflac, nume turcesc, să tâlcuiască 125. Turcăște să chîmă Munții 125.

I.

Idoliî, pre vrémé lui Traian împărat căci au tăcut? 186, 193.

Iezdigherd împăratul Persilor, priiméște grijé lui Theodosie fióorul lui Arcadie în sama sa 275.

Ierasos, apa Prutul 125.

Izrailiténii pentru nemulțămîta de la Dumnezău lepădați.....

Iisus Hristos Dumnezău scris în Catastihul suppușilor Românilor 100.

Ileon, cetate Troadă 101.

Ileogabal împărat, ocara lumii 205. Au poftit mai bine să fie mușare de cât bărbat 206, ucide câți-va prunci jirfă Bozilor 206, moare 206.

Illyria, țara, s'au chemat și Ghermania 66. Numele ei s'au dat și altor țări 68.

Iracie Hatmanul Africăi, trimite pe fiu-său Iracie, și prinde pe Foca tirannul, și'l omoară 332.

Iracie împărat 332. Face pace cu Hagan Domnul Avarilor 332. merge asupra lui Hosroi împăratul Persilor 332. Bate pe Sarvar Hatmanul Persilor 334; apoi și pe Hosrois 333; bate pe Radzatis Hatmanul lui Hosrois 334. Dobîndéște scaunul Persilor 334; luînd

Sfânta Cruce de la Hosrois face pace 334. Cade în Țerésé Monothelitor, și moare 334.

Iraclion și Martina împărați 335. Iraclion moare 335.

Iraclis bozul 88.

Iraclis fióorul lui Laomedont 88.

Irodote Istoricul, pe ce vréme au scris? 59. Caută Irodote.

Isavria țară.

Isachie Anghel împărat, singur își pune poreclă de Comnenos 133. Are nenorocite rășboae cu Vlahii, 405; întărată pre Vlahi spre rocoșire 406; la împăratésă pe fata Beliî Craiului Unguresc, 409. Bate pe Vlahii, cariî să rocoșisă, și 'i gonéște peste Dunăre 406. Iară méрге în potriua Vlahilor 406. Insă fără folos 406. Să întoarce la Țarigrad 406. Iară purcéde înpotriua Missiilor, bate cetate Lavita, 406; apucă pe muțaré lui Asanis Românul 407.

Isachie Anghel scoate ochii lui Aspiatis Hatman, 407; spăriindu-să de Vlahi fuge 407. Scoate ochii lui Constantin vāru-său 408. Iară méрге asupra Vlahilor 409. In cale biruiaste pe Sirbi 409; tréce în țara Unguriască, 409; de a cincé oară méрге asupra Vlahilor 409.

Isachie Anghel împărat: méрге la Chipsala în zădar 414, 415, méрге la Thessalonic 415. Căți-va Vlahi dă în robie la Turci 415, încunșură pe Hris Vlahul în cetate Prosacul, apoi fuge 415, 416. Ğuruiaște lui Hris pentru pacé o rudă de a sale 416. Și i o trimete de la Țarigrad 416.

Isachie Anghel orbit, apoi iar stă la împărăție cu fiu-său Alexie 420.

Isachie Comnenos împărat, 382; să călugărește 382.

Istoria cu credință, ce știință poftéște 263. Când iaste adevărată în ce să stăruiaște 263.

Istoria minciunoasă de pe ce să poate cunoaște? 171 173.

Istoriia pentru vechimé Dachii foarte cu anevoe 297, 396. Istoriile carile mărturisesc, precum némul Romānilor din Dachia, să trage de la Italia din cetățeni de Roma 126, 127.

Istoria ce îndemână face 169, cé véche a ce să asămână 170, 171. Așijderé cé mai nouaă 175, 176. A Vizantiî clevetită 171.

Istoria Sfinteî Scripturî, nu de la om, ce de la Dumnăzău iaste făcută 171.

Istoriia, cât de cu greu ȳaste a o Ńti de adevărată, Ńi de minciunoasă 178.

Istoricul adevărat, ce trebuie să păzască 173. De pe ce să cunoaște? 173. Carile să slujăște cu Ritorica mai mult de cât să cade, piarde credința adevărului 176.

Istoricii cei vechi, dau lumină celor mai noi 172. Pilda acestora 172.

Istoricii cei vechi au scris cu sute de ani mai pre urmă, decât când s'au făcut lucrurile: 299. Cariu au scris pe vrémé marelu Constantin 237.

Istoricii Grecești, cu cē pricină câtă-va vréme pentru lucrurile Dachii sau a Vlahii au tăcut 347. Cei streini au început a înșamna Ńi pentru dânsa 347.

Istoricii Rusești au urmat poveștile scriitorilor Bolgărești 454.

Istoricii, cari vor să zică, că Vlahii așé s'au chemat de pe Hatmanul Flac 129. Socotéla lor nu ȳaste adevărată 376. Cariu tăgăduesc precum Românii să fie din némul Romanilor 134. Argumenturile lor 134. Cariu buiguesc precum Românii din Dachia sint pré proaspeți 126.

Istoricii cești mai noi, pentru ce clevetesc pe cei mai bătrâni 172.

Istoricii Leșești, Voloși numai Moldovénilor zic, ȳară nu tuturor Românilor 131.

Ἱστορία, la Istoricii Grecești să chémă țara Muntenéscă 157.

Ἱστορος apa Dunăré, Ńi cetate 211.

Italia s'au chemat Greția mare 90.

Iudeul, Turn în Dachia 322.

Iulian Paravatis Chesar, 251. Stă împărat 251. Răutate Ńi păgânătate lui, 251; împreună cu Sf. Vasilie, si Grigorie au învățat carte, 251; să face Arhiereu idolesc, 251; numéște pe Hs. Galilean 252; pentru ce nu va să muncéscă pe creștinii? 252. Dă Ierusalimul Jidovilor 252; numéște pe Hs. fícorul Teslariului, 253; în războiul cu Persii piare de mână neștiută: 253. Să créde să fie omorât de Sf. Mercurie 253.

Iulian vestit Hatman a Romanilor 167.

Iulie Chesar, monarh 79.

Iustin, iscusit Istoric 67.

Iustin Curopalat, împărat 325; moare 326.

Iustin Thracul împărat, 314; moare 314.

Iustinian, carile apoi s'au poreclit Cărnul împărat 340. Pradă Bulgaria, și Sclavonia: 154. Dă poruncă să omoară pe toți Țarigrădeții, 339; îl scot din împărăție, și i tae nasul 340; scăpând de la Crâm din izgnanie, fuge la Domnul Cazarilor 342. Apoi la Tervelin Domnul Bolgarilor 341; fără veste apucă Țarigradul, prinde pe Apsimar împărat, și l' spânzură, 341; stă iarăș împărat, 341; merge asupra Bolgarilor fără năroc: 341. Mulțime de lăcuitoari a Crâmului omoară: 342. Moare omorât 343.

Iustinian marele împărat 133; precum cu biruințele, așe cu zidirile vestit 314; supune pe Unni 315. Goneste pe Gotthi din Dachia 317; o parte din Dachia dă Erurilor 319; moare 323.

Ioan Astronomul, cu minune omoară pe Simeon Domnul Bolgarilor 369.

Ioan Damaschin om de cinste în curte lui Masalmas Domnul Serachénilor, 344; cu vicleșugul lui Leon Isavrul pătimeste pentru cinste Sfintelor Icoane 344; cu Sf. Cozma să duc la mănăstire Sfântului Savii 345; serie în potrive ereticilor 345.

Ioannis Duca, împăratul Grecilor, pune scaunul în Nichea, 434.

Ioan, Domnul Zagorii, face legătură cu Ioan Domnul Românilor 418, 419.

Ioan Comnenos împărat, 388. Bate pe Tătarii Uzii 388; moare 388.

Ioan Consulul, întoarce pe Unni la pace 315.

Ioan Românul, (carile s'au zis și Alexie) ucide pe Asan Capul Românilor 411. Apucă Domnia Românilor 412. Să desparte de Bolgari, și de Sirbi, 412; apucă cetatea Tornovul 412; de acolo fuge la împăratul Alexie 413. Împăratul îl pune în numărul celor puternici 413. Să trimete Hatman la Filippopolis în potrive Vlașilor, ce rădicasă cap 413. Să logodeste cu Theodora fata lui Isachie Sevastocrator 413.

Ioan Domnul Românilor, să numeste Alexie 417. Să vicleste împăratului 417. Să trage la munți 417; prinde pe Hatmanul oștilor lui Alexie împăr: 418. Coprinde toate cetățile Emului 418. Intră cu Românii în Misia 420. Dobândește Constanța și Varna, 429; stă stăpân monarh a tuturor Românilor 432.

Ioan monarhul Românilor trimete soli la Balduin, carele apucasă împărăția Țarigradului, puiindu-să pentru Greci 424. Mai ȳa câte-va cetăți 424. Bate pe Balduin și 'l prinde viu 426; cu mare dobândă să întorče 426; ȳarăș purcede cu oaste spre Thesalonic, 428; dobândeste Thesalonicul 428; și cetatea Serras 428. Dă cetate Solonul pe mâna lui Theodor Anghel 428. Să întoarce acasă 429; încunșură pe Henric carile bate Udriul 430; îl gonește 430; apucă cetatea Filippopolis, și pe Aspiatis mai marele cetății spânzură 431. Precum Latinilor, așe mai pre urmă Grecilor să face nepriiatin 431. Chemând și Tătari într'așutoru, dobândeste câte-va cetăți în Thrachia 431. La Rodostos bate pe Theodor Vramă 432. Tătarii lui dobândesc Rodostosul 432; cuprinde toate cetățile Thrachiiei, osăbi de Viza, Udriul și Dedimotihon 432.

Ioan Sobiețchi, întâi Hatman Coronii Leșești, apoi și Craiu 224. Ioan tyrannul 278.

Ioan fratele lui Asan Vlahul, zălăog la Isachie Anghel 407.

Ioan Hatmanul lui Iustinian, gonește pe Bolgari de supt Țarigrad 317.

Ioan Cimischii, cu sfatul împărătesii, Theofanoinei omoară pe Nichifor Focas împărat, și apucă împărăția, 369; bate pe Rusi în țara Bolgărăscă, și 'i scoate de acolo, 370; moare, 370; acesta întâi au făcut bani cu chipul Domnului Iis. scriind: împăratul împăraților 370.

Ioan împăratul Lazilor 481.

Iovan Domnul Bolgarilor ȳară să ispiteste în potrive împărăției 375. Piiare supt cetate Dirahion 376.

Iovianos împărat, om pré creștin 253. Dară curând moare 253.

Ionii și Ellinii tot un ném 90.

Iornand Istorie Gotth 69.

Iosif Jidovul scrie Istoriia pentru vechime Judeilor ellineste 300.

C.

Cavala cetate.

Cavalerii de Malta ies de la Rodos, și să așeză la Malta 451

Cavalérii de Rodos dau ajutoriu Belii Craiului Unguresc în-
potriva Domnului de Austria 473.

Cavcorénii nărod 67.

Cazanul cetate și Crăie 61.

Cazariî, ném Schythicesc pre din afara Crâmului lăcuiorî 340.

Cachiniî nărod 68.

Cacoenii nărod 68.

Calligula împărat 164.

Callipidiî nărod 68.

Calliupolis, cetate, chéia Țarigradului despre maré albă 441.

Caloianis, caută Ioan Comnenos 38.

Campsis, cetate în Dachia 155, 322.

Cantavazites, cetate în Dachia 155.

Canoane pentru cum trebuie să să înțăliagă 181. Canonul întâi:
308, al doile 308, pentru cum să înțelege la Istoriciî streiniî
numele Moldovanului, și a Munténului 308, 309.

Capisté Dianii la Nistru 212.

Capul Boului, cetate în Dachia de Traian împărat făcută 155, 249.
De pe caré stema, séu herbul țărâi Moldovii 322.

Carà Bogdan să chîamă Moldova la Istoriciî Turcești, și Gre-
cești 306; de pe caré au luat de i-au zis așé 474.

Cara Iflac, sau Caravlah, la Turci să chiamă țara munte-
néscă 307.

Caracala și Gheta frațiî împărați 205. Caracala omoară pe frate-
său Gheta în brațele maică-sa 205; moare și el 205.

Caracalpati Tătarî, și acmù trăitorî pe lângă Caspia 387.

Cardamis Craiul Bolgăresc 349.

Carin împărat frate lui Numerian 231.

Carolus, Craiul Unguresc, bate cetate Severinul și o dobân-
dêște 467.

Carolus Marele, Craiul Franțozesc să numêște împărat Apusu-
lui 350; merge asupra Dailor, cariî lăcuia la apa Renului, îș în-
tocmêște lucrurile cu dânșii 350. Priîmêște soliî Dailor, sau Ro-
mânilor din Dachia, cariî lăcuia la Dunăre 350; face cu dânșii
pace vénică 350; înblă câtă-va vrême prin Dachia, și să în-

toarce 351; biruiaște pe Saxonii, și multe case aducând, îi așază în Ardial. Pustiește țara Bolgărescă 463.

Carpaticii Munți sau Sarmaticii 60, 61, 65.

Carpianii nărod 68.

Carpodachii nărod 69.

Carthaghiné cetate vestită 120, 287.

Castélele cetate în Dachia 322.

Catalaonii Câmpii 288.

Catarractele, caută pragurile Dunării 330.

Catastihul Crailor Ungurești 442.

Catii, nărod ghermănesc 211; acestora greșind Istoricul Capitolin le zice Dachii 211.

Caia, cetate în Râm, tocmită de Români 365.

Cvadii, nărod 200.

Cvintimus, fratele lui Clavdie singur să numește împărat 213. Moare 213.

Cvintus Curtius Istoric 173.

Cheghenis Domnul Pazinachilor apucă Dristorul 381. Să bo-
tiază cu toți ai săi 381; să scrie soție împărății 381.

Chemplac cetate Românească în Ardél 474.

Cherchel, sau Chercé, cetate tocmită de Români 365.

Chiliia cetate 134, 468.

Chinghiu nărod 68.

Chinofrurion, loc aproape de Țarigrad 225.

Chistovochii nărod 67.

Chitaul, împărăție 68.

Chipsala, cetate în Thrachia 400.

Clavdian împărat 212.

Clavdie Chesar 164.

Clavdie împărat bate pe Gotthi, cari intrase în Misia 212. Pe
vrémé lui Romani în Dachia lăcuiitori 213; moare 213.

Clavdie Ptolemei Gheograt 59.

Clavdie Tașitus, împărat 223.

Cleodimus, mântuiaște Athina din mâinile Tătarâlor 215.

Clodie, fióorul lui Formund lățește Crăiia Franzozască 277.

Coghenii nărod 73.

- Codrii Hertinî 76.
 Coza mârzacul, vine cu Tătarăi aglutoriu lui Ioan Domnul Românilor 426.
 Cochel, apă în Ardél 473.
 Cochelvar, cetate Românescă în Ardél 473.
 Colhiî, nărod, Mengriliî 194.
 Comaniî ném Tătărăsc, unde lăcuia 145, 466, 450. Să botéză 145.
 Să aşeză pe apa Tisiî 145.
 Commod împărat 203. Inblă în faptele lui Neron 203; are războiu cu Varvariî cei mai din sus de Dachia, iar nu cu Dachîi 204.
 Moare 204.
 Condovlahiî sau Cuţovlachiî din ţara Greăscă cu Româniî, sint tot de o limbă şi de un ném. 416. .
 Conrad şi Henric fraţi, fiéoriî lui Friderich împărat, bat pe Batie 451.
 Conrad, Chesarul lui Isachie Anghel 404.
 Copul, cetate în Dachia 154, 322.
 Cöpulh Domnul Unnilor, pradă Ardélul 149. Il bate Ladislav Craîul Unguresc 149.
 Corrilis, caută Sarrulis, Domnul Dachilor, şi.... 78.
 Cotenîi nărod 68.
 Coturgutiî ném Unesc 316.
 Craghiziî nărod 67.
 Crac, Domnul Léşilor zidéşte Cracovul 340.
 Crasus Consul 163.
 Credin Istoricul, sufletul Istoriîi 83.
 Crizimul, cetate, cetate de Ioan Domnul Românilor în munţiî Emuluî sau a Cénghiî făcută 417.
 Crovatiî, sau Harvaţiî, ném sirbăsc 386.
 Croşé sau Craşé cetate Româniăscă în Ardél 474.
 Crunos, Domnul Bolgarilor, bate pe Mihail Rangave împărat 352.
 Cruţiiaşiî, un feliu de éata oştenăscă. Aceşte's Cavaleriî..
 Crâmul, ţară tătărăscă, şi cetate, care să chema Herson, acmû îi zic Tătarăi Curşunli 106, 320.
 Crăiîa Leşască îş aruncă fundamenturile 317.
 Ctesifon cetate 194.

- Cumaniile sau Comaniile, négră una, alta albă 281.
- Cunab, Domnul Sarmaților sau a Gotthilor 221. Il bate Avrelia în împărat, și 'l gonéște din Dachia 221.
- Cuperion, loc nu departe de Torlu 415.
- Cures, Domnul Pecinighilor, omoară pe Svétoslav Domnul Chiovului 318.
- Curopolat, Boerie la împărații Grecilor 154.
- Curțile lui Avrelie împărat 217.
- Cusoris, cetate în Misia 323.
- Cutec Domnul Unnilor 147.
- Cuțovlachi, cari? de pe ce s'au chemat așé? 153, 157.
- Căzăcésca țară 61.
- Căzaci, ném Slovenesc 304.
- Constans împărat, fióorul lui Constantin Marele, așéază scaunul împărăției sale în Dachia 247. Bate pe frate-său Constantin și 'l omoară 248.
- Constantie, fióorul lui Constantin Marele; ȳa pe Iulian 249. Bate pe Varvară peste Dunăre 249. Să porecléște Sarmatic 249. Moare la muntele Tavis 250.
- Constantin frate lui Vasilie Bolgarocton împărat 378; moare 378;
- Constantin Ducas împărat 383. Cu ruga aduce ciuma în Tătari 384. Moare 386.
- Constantin și Irini împărați 348. Scoate pe Slavuni din Greția 384; mérge în potriua Bolgarilor fără năroc 349; scoate pe maică-sa din împărăție 348; scoate ochii lui Nichifor unchiu-său 348. Face sobor 351; moare 351.
- Constantin fióorul lui Iracie împărat 335; moare 335.
- Constantin Cantemir Domnul Moldovii 472.
- Constantin Chesar, bate pe Gotthi 245.
- Constantin Copronym împărat 345. Căci s'au poreclit așé 345; bate pe Telesis Domnul Bolgarilor 346; ȳa pe fata Domnului Bulgăresc cu fiu său Leontie, și face pace 346. Iară strică pace, și bate pe Bolgară 347. Moare de bubă Anthrac 347.
- Constantin Constans, și Constantie, fióorii lui Constantin Marele, stau la împărăție 246.
- Constantin Monomah împărat 380. Scoate pe Pazinachi din Thra-

chia 380. Daruăște lui Chighenis Domnul Picinighilor trii ce-tăți la Dunăre 380; moare 382.

Constantin nepotul lui Iraclie împărat 335. Moare 335.

Constantin Pogonat împărat 336; omoară pe Mizizie Tyrannul 336. așază lucrurile Apusului 336; pentru ce s'au poreclit Pogonat? 336. face pace cu Bolgari, cu ġuruință de bani pe an 341. Bate pe Seracheni, și 'i supune, 337; face sobor, 338; moare 351.

Constantin Porfiroghenit să întărește la împărăție. 356, 357; moare 358.

Constantin fióorul lui Constantin Hlorus, vitiaz din tinerete 232. Stă la împărăție 234. I să arată sămnul Cruci pe ceri 237; la soție pe Lichinie, 237; bate pe nepriiatini, 237; și pe Lichinie, apoi să înpacă, și înparte cu dănsul împărăția 238. Goneste pe Sarmati peste Dunăre 241. Bate pe Lichinie, apoi il și omoară 241.

Constantin, să numește marele, și lége creștiniască aľavé mărturiseste 241. Face Synodul cel d'intăi a toată lumé la Nichea 241; supune pe Sarmati, și pe Gotthi 241. Face pod stătătoru peste Dunăre 241. Săvârsește cetate Tarigradul 241. Mulțime de Gotthi priimeste, pre cari il așază în Schythia, în Thrachia, și până la Italia, 245; pentru căci nu și în Dachia? 245; dă Pannonia Vandalilor de lăcaș 241.

Constantin marele, născut în cetate Dachiei 162. Să botézá și moare 246.

Constantinopolis, adecă cetate lui Constantin, s'au numit Vizantiá, căriia il zicem Tarigradul, adecă împărăția cetăților 241.

Constantin Ilorul, tatăl lui Constantin Marele; să face Chesar 233; împreună cu Galerie stă împărat 233. Zugrumă pe Maximian 234; iubitoru de Creștini 234; moare 237.

Constanția, sora lui Constantin Marele, împărăția lui Lichinie 238.

Constanția, cetate în Rodopi, căriia il zic acum Chiostengé 419. Chizicul cetate 211.

L.

Ladislav, fratele lui Solomon Craiul Unguresc 146. Bate pe Uni, scoate fata Episcopului de la Uni 146. Adevărată Istorie de cîdat calul ce au fost avînd 146; cu rugile, și cu armele, biruiaște pe Unni 457. Cruță neprietinilor, pentru ca să vie la credință 457; și altă a lui poveste 457.

Lacopirgos, cetate în Dachia 322.

Laomedont, împărat Troadii 91.

Laonic Halcocondilas, mărturiseste precum Românii din Dachia, sint Italieni 126.

Larda, Olat aproape de Udrișu 404.

Laslaul cel mincunos, ce zic băsnuitorii să fie fost Craiu în țara Ungurescă, când au vinit Batie cu Tătarăi 141. Acestuiaș îi zic și Vladislav 140. Războiul ce buiguesc să fie avut cu Batie 142.

Latin Domnul țărâi Lațium, iase cu oaste în potrivea lui Enias Troadénul 95. Făcând pace cu Enias își dă pe fată-sa Livania după dânsul 95. Cade în războiul cu Turnus 96.

Latini, cari vinisă într'agîtuitoriu lui Isachie Orbul, pun gînd să apuce Țarigradul 421. Scornesc multe pricinî de gâlcévă 421. Apoi bat Țarigradul neprietinește, și 'l dobîndesc 421. Răspund cu mîndrie solilor lui Ioan Domnul Românilor, pentru care el își răscumpără cu armele 424. Incungîtură Udrișul, ce de frica Românilor îl părăsesc de o dată 430.

Leon armanul împărat 352. Piere 352.

Leon Isavrul împărat 343; la cu fiu-său Constantin pe fata Domnului Cazarilor, care botezindu-să i-au pus nume Irini 344. Tae capul lui Artemie împărat 344; moare 345.

Leon Papa, cu rugămintă scoate pe Attila din Italia 289.

Leon cel tânăr împărat 292; moare 293.

Leon Thracul împărat 290; moare 292.

Leopold Chesariul, mare bine au făcut Evropii 175. Fericit între alaiși împărați a Apusului 441.

Leon Sofos împărat chemă pe Unguri în potrivea Bolgarilor 355; moare, 356; suppusese pe Bolgari 355.

Leon Mănăstirénul, ce cuvânt au zis pentru Români, cari rădicasă Cap asupra împărății 403.

Leontie Arhithalassul, prinde pe Justinian, și'î tae nasul 340.

Il triméte la Crâm în izgnanie 340, triméte oaste la Africa fără năroc 340.

Ler împărat, Avrelie Avrelian 217.

Leh Polonul, cuprinde locurile țării Leșești, de pe a cui nume astăz să chéamă Léși 12.

Lehon Domnul Bohemilor gonit de Un' fuge la Carolus marele 351.

Λευκόπολις, cetate albă au fost Scaunul Domnilor de Moldova 67, 469.

Livania, fata lui Turnus 95.

Livanie Sofistul, cum au prorocit pentru Iulian Paravatis 252.

Liguri Cămp 296.

Lichinie împărat născut în Dachia 156.

Lichinie bate pe Maximian 238.

Licostomon, s'au chemat Chilia 60.

Limba Moldovenescă iaste din cé Lătiniască despărțită.....

Limba Lătiniască au fost odată hiresă Elliniască 102. Acésta să dovedéște din scriitori 102. Și din singure cuvintele Lătinești 103.

Literata cetate în Dachia 155, 322.

Lovița, cetate în Misia 406.

Longhina, cetate în Dachia 322.

Longobardi în Pannonia 318. Să aşază aproape de Ghepidi 319; fac gâlcévă înainté lui Justinian 320.

Lucrul, carile multă vréme la Istorici s'au tăcut, pentru acéia nu îndată din credință trebue lepădat 183.

Lupișin Hatman; va să omoară pe Fritighernis Domnul Gothilor 257. Ce nu poate 258.

Léși, întâi goniș de la Dunăre de Romani, să aşeză pe apa Vistlii 160. Sint ném Slovenesc 177. Să laudă a fi născuți din Ellini 177. Și limba lor zic să fie din cé Atticéscă 177.

Ludovic împăratul Apusului, dă bir pe an Vandalilor 354.

M.

Mavrichie Hat. să face Chesar 326. Apoî Avgust, şi împărat 327; bate pe Hagan, Domnul Avarilor 329; face cu dânsul pace, guruhindu-î 40 miî galbinî 329; moare 331.

Magnentiie omoară pe Constans 248.

Maienburg visază pentru Dachia 269.

Maioran împărat 291; moare 91.

Macrin împărat 205; moare 205.

Macrin Proconsul Roman au stăpânit în Pannonia 282.

Malta Ostrovul îl cuprind Cavalérii de Rodos 451.

Mangopul, cetate tocmită de Ghenovezi şi de Români 365.

Manuil Comnenos împărat 38; moare 391.

Manuil Protostrator 412.

Mappa ce iaste? 473.

Marepirgos, cetate în Dachia de Traian împărat făcută 322.

Marchian împărat 288. Gonéşte pe Attila din Illyria 289. Moare 290.

Marchianopolis, cetate în Misia, făcută de Traian împărat 158.

Marco Avrelie împărat 199. Triméte asupra Catilor pe Avfidie Hatman 200. Bate pe Marcomani, cu rugile Creştinilor 200, 201. Războiul lui cu Varvari în Pannonia, iară nu în Dachia 200. Moare 203.

Marcomaniîi nărod 200, 287. Muerile acestora au fost oşténi ca şi bărbaţi 201.

Martina împărătiisa cu limba tăiată să triméte la izgnanie 335

Marturiî adeverinţiî verî doî numaî, verî mai mulţi ar fi, tot o credinţă au 101.

Marusia apă, Morăşul 239.

Marţia fata lui Traian împărat 158.

Marţie Hatmanul lui Traian omoară 200 miî de Jidovi 194.

Marţiî câmpî 290.

Maré baltică 69, 174.

Maré Azaculuî, caută Meotis.

Masaghetiî, nărod 72.

Matanastiî, caută Metanastiî.

Mathei Pretor, proaspăt scriitorîu pentru lumé Gotthilor 178.

Socotéște Dachiî să fie fost Gotthî 279; și Unniî să fie stăpânit Dachia 279.

Maximian împărat născut în Dachia 231. Iș dă fata după oblăduitorul Dachiî 231. Câte nîamurî au biruit, și să numéște Hercules 233. De bună voîa lasă împărăîia 233; îară să ispitéște la împărăîie 234.

Maximin Thracul împărat 206. Moare 207.

Maximin Lichinie născut în Dachia 156.

Maximin Chesariu fuge la Tharsos, unde și moare 238.

Medîiașul, cetate Românéscă în Ardél 474.

Mezes trecătoare în țara Unguréscă 383.

Mezinîie Domnul Etrurilor 96.

Mesius Dechie împărat 208; bate pe Tătarî, și'î gonéște peste Don 208; piîare înpreună cu fiîu-său 209.

Μελανή Βλαχία, și μελανή Βογδανία 474.

Mengreliî, nărod 60.

Menelaos, bărbatul Eleniî ceiî frumoasă 91.

Meotis balta, căriîa îî zicem maré Azacului 60, 66, 261.

Meréniî cetate 275.

Merovic Craîul Franchilor 288.

Mesius Dachie, caută după Menziîie.

Mesopotamia țara 154, 191.

Metanastiî, nărod aproape de Dachia 82, 129.

Mizizie Armanul împărat 335.

Micolta fata Domnului de Bactria 289.

Milutin Craîul Sirbăsc îa pe fata Domnului de Vlahia 480. Apoi cére pe Evdochia sora lui Andronic împărat 480. Au ținut și pe fata lui Sfétoslav Domnul Bulgarilor 480; îa pe Simonida fata lui Andronic împărat 480. In ce vréme au luat pe fata Domnului de Vlahia 481.

Mincîuna cu ce să asamănă? 449; ființă n'are 449.

Mincîunosul ce îasté, și ce dobândéște? 471.

Miron Costin Logofătul, Hronic. Moldovenesc 136.

Misail băsnuitorul au scris hronicul lui Uréche, și l-au stri-cat 136.

Misia țara peste Dunăre împotriva Moldovii s'au numit și Dachia, și împotriva Dachia s'au numit Misia 68.

Misena, târg în Thrachia 415, 432.

Misinopolis, în Thrachia 418.

Mitigaî, Domnul Picinighilor să botîază 373.

Mitropolitul Crâmului să chîamă și acmu a Gotthiî 263.

Mihail Balbul împărat 352 biruiaște pe Bolgarî și moare 352.

Mihail Ducas împărat 372.

Mihail Calafatis împărat 379 îi scoate nărodul ochii, și-l călugărește 379.

Mihail Paleolog împărat 476 Intoarce Țarigradul de la Latinî 476.

Mihail Paflagon împărat 379; ia pe împărățasa Zoi 379; moare 379.

Mihail Rangavé împărat 352. Dă titlul de împărat lui Carolus Marele, 352; bate pe Crunos Domnul Bolgarilor 352; de bună voe lăsînd schiptrul să călugărește 352.

Mihail Stratiotic împărat 382. Să călugărește 382.

Mihail cu maică-sa Theodora împărăți 353. Mihail moare 354.

Miție Gotthul, tatăl lui Maximian împărat 206.

Mîscov cetate Românească în Ardial 474.

Moglina țară, care mai pre urmă s'au chemat Bosna 391.

Mogunția cetate 206.

Moldavia, cu numele cel vechiu Lătinesc, s'au fost chemând Molis davia, Moale Davia 305. Iară așé să să fie chemat de pe numele Moldii cațeliî lui Dragoș Vodă, iaste basnă 305.

Moldova, iaste parté Dachii 305.

Moldovan, și Grecéște Moldovlah, tot un nume 306.

Moldovénii sint Italiianî de la Roma 104. Tot o fire, și tot un graiu au cu Italiî 159. De unde au luat multe cuvinte Rusești, și slovenești în limba lor 363.

Moldovénii de țara de sus, de unde au mojiçi Ruși? 325.

Monarșii Romanilor, cariî au fost mai denainte de Traian 163-167.

Moncastrul, cetate albă tocmită de Moldovénii împreună cu Ghenovezii 468.

Moltane, sau Multane, zic Léșiî Munténilor; pentru ce așé? 132.

Montana, la uniî scriitorî Lătinești, țara Muntenéscă 132, 346. Să dă supt ascultaré Craiului Unguresc....

Morienia cetate Românească în Ardél 474.

Moscul sau împărăția Moscului își pune temeliile 373.

Mundon, Voevodul lui Iustinian, bate pe Bolgari în Greția, însă peste Dunăre să îi întoarcă nu poate 316.

Muntenița, țara Muntenască 57. Iaste parté Dachii de sus 69. Pentru ce s'au chemat Munténi 132.

Murad Sultan, fióorul lui Orhan, dobândește Udriiul, Filippopolis, și țara Muntenască 441.

Murad al doilé, fióorul lui Muhammed Sultan Turcilor 441

Musulmas, sau Masalmas, Domnul Serachénilor, tae mâna Sfântului Ioan Damaschin, pre caré maica Precista i-o pune la loc 344.

Muhammed Prorocul cel minciunos să naște, vine de să închină la Iraclie împărat. 326.

Muhammed fióorul lui Baiezid Sultan stă împărat 441.

Muhammed al doilé dobândește Țarigradul de la Constantin Paleolog 246.

Mătaniile și armele lui Leopold Chesariul frânge puterea Turcilor, 411.

Moagheras fratele lui Gorda Crăișorului Unnilor omoară pe frate-său 315.

N.

Narsitis Hadâmbul, vestit Hatmanul lui Iustinian împărat 240.

Nahra apă și țară 439.

Neeman Domnul Trivalilor 419.

Nemotii cetate.....

Nerva stă împărat și face pe Traian fióor de suflet 89, 167, 193.

Neron împărat 164 Spintecă pântecel maică-sa 164; curvește cu soru-sa, i procî 164.

Nestor, Sirbul, carile iera Hatman la Dunăre, să vicienêște 387. Vine supt Țarigrad, apoi fuge la Pazinachi 387.

Nichea, cetate în Vithynia 211.

Nichita Honiatis Istoric Grec scrie pre larg războiele Românilor cu împărăția Grecilor 432.

Nichifor Votaniatis să vielenéște lui Mihail Ducas 387. Prinde pe Mihail și 'l călugărește 387. Așijderé și el să călugărește 388.

Nichifor Calochyr, fícorul Domnului de Crâm 369. Să triméte sol la Svétoslav Domnul Rusilor 369.

Nichifor Patrichie prinde pe împărățiasa Irini și o călugărește cu sila 351. Stă împărat 351; să lîagă să dé dajde pe an Sera-chénilor 352. Piere cu mulți aî săî în răsboiul cu Bolgariî 352.

Nichifor Focas împărat domoléște pe Serachénî 369. Moare 369.

Nicolaî Băsărabă, cine au fost? 468.

Nicolaî Costin, scriitorîu Moldovan, greșéște socotind precum pre vrémé Attiliî țărăle noastre să fie rămas pustiî 600 anî 290.

Nicolaî Papa, Synodul carile făcusă Fotie Patriarhul în Țarigrad de 320 de Episcopî, îl numéște adunare diaboléscă 354.

Nicomidia cetate 211.

Nicopolis, cetate la Dunăre făcută de Traian marele 157; și alta cu acesta nume în Greția 157.

Nimfea, sat aproape de Țarigrad 317.

Nimfele, boaze 158.

Novele, cetate în Dachia 154, 322.

Novrograd, véche cetate Rusască 371.

Novogradénîi gonesc pe Varîaghî peste Maré baltică 372. Chémă pe Ruric să le fie Domn 372.

Nola cetate 164.

Nonie Muțian Consul Românesc 161.

Norion cetate în Pannonia 318.

Numerian împărat, și Carin frate-său 231.

O.

Ovidie poeticul, trimis la izgnanie la cetate Tomos 180. Serie carté pentru Pont, adecă pentru maré négră 117.

Oguzîi, ném Tătărăsc, din cariî sint Turciî, cariî acmù împărățasc 439

Odisis, Cetate în Misia 312.

Orbinus Raguzeul, toate neamurile Crivățului socotéște să fie din Jidovî 101.

Orispas, cetate în Dachia 322.

Orihovschie, Istoric Leşesc 124.

Ostrogotthiŭ tot Gotthiŭ 73; unde au lăcuit? 291.

Oćacov cetate; Oziŭa sau Uzŭ, cetate tocmită de Români, şi de Ghenovezi 365.

P.

Padul apa, pe caré stă Padova 274.

Pazinachiŭ, aceiaş Picinighi, ném Schythicesc 365 364; unde lăcuŭa? 370; au trăit amestecaŭ cu Româniŭ 380; şi 380; dela Poznania ieşiŭ 380; apoi unde s'au aşezat? 380. Intăi la Drista 381. Să închină Moscului 381; iară să întorc în Thrachia 378; trec la Machedonia 384. Bat oasté lui Constantin Monomah 382; apoi biruiŭ să aşeză în Moglina 391.

Pazinachiŭ Moglinitii, sint cariŭ astă-zŭ să chŭamă Bosnénŭ 391.

Palastolon, cetate la Dunăre 330.

Palmatis, cetate în Misia 323.

Pangheon, munte în Thrachia 418.

Pannonia ŭara Unguriască 356. Hotarăle ei 12. Pannonii 78.

Panodachia, caré? 66, 83. Dată lăcaş Ungurilor 281.

Parviŭ, nărod 74.

Patavie Istoricul, améstecă numele Vlahilor cu a Bolgarilor, ce greşéşte 263. Pataviŭ nărod 198.

Patisos, apa Tisa 60.

Pace, numele Beséricei, caré au făcut Constantin marele în Ţarigrad, mai întăi de cât toate bisericile 241.

Pevchi, ostrov la gura Dunării 261.

Pevchiŭ nărod 212.

Peifighiŭ, nărod 68.

Peloponisos Morea 106.

Pepneŭ cetate Românescă în Ardél 474.

Periclis Sofistul 176.

Persiŭ pradă Asia până la Halehidon 332. Să despart în multe stăpâniri 312.

Pertinax împărat 204. Mai denainte au fost Ocârmuitoriu Dachiei 204 moare 204.

Peta, Seraschériul lui Batie pradă Silezia, și Bohemia 440; mare moarte face în oaste lui Henric 440.

Petr' Alexievici împăratul Rusilor pre unii puternici cu învățătura, pre alții cu sabiia îi împacă 176.

Petru și Asanis frații, Domni Vlahilor, vin la împăratul Isachie Anghel 400. Batgîocuriți cu inimă răă să întorc înapoi 400; încep a îndemna nărodul Vlahilor să rădice cap 401. Zidesc mare beserică lui Sf. Dimitrie 401; zic c'au părăsăt Sfântul pe Greci, și s'au întors cătră dânșii 401.

Petru Vlahul își pune coronă împărătească, și încalță cubote împărătești de Purpură 402. Cuprinde cetate Presthlava în Misia 402. Și munții Cénghii 403; cuprinde și Tornovul 408. Rămâne singur stăpânitoriu Vlahilor 413; ia soție pe frate-său Ioan 413; face mari răutăți împărăției 413.

Petru Domnul Bolgarilor, să dezbate de supt împărăția Răzșăritului 357.

Petru Craful Unguresc 442.

Petru Ilatmanul oștilor din Dachia 328.

Petron să trimete de la Theofil împărat Domn Crâmului 247.

Pindul muntele în țara Grecescă sălășluit de Români 157.

Pincul, cetate la gura Dunării 154.

Pirgonovele, cetate în Dachia 322.

Pirgul înalt, cetate în Dachia 322.

Pirinei munți 211.

Picinighii, ném Schythicesc 365. Aceiaș din Slovénii 364. Intră în Bulgaria 381. Au fost lăcuitori pre la pragurile Niprului 366. Iară trec Dunăre cu pradă 378. Caută mai multe la numele Pazinachi.

Pietrile cu numele lui Traian împărat aflate în Ardial și în Moldova 161.

Pius Papa, acelaș Istoricul Eneas Sylvius 116.

Plachidia sora lui Honorie împărat, cade roabă la Alarie Gotthul 276.

Platon filosoful, ce poruncéște pentru moșie 176.

Plinie Istoric Gheograf 63.

Plutarh 87.

Plotina împărăteasa lui Traian 196.

Povesté Istoriiei ceii de pre urmă, cum trebuie ținută 153, 478.

Pogava, cetate Românyască în Ardial 474.

Podgoria Dachii 286.

Podolia Leșască 145.

Podurile, cetate în Dachia zidită de Traian marele 322.

Pocutia Leșască 67, 364.

Polane Léșii Slovenește 126. De unde au venit? 126.

Πολανοί Grecéște Léșii 126.

Polovții, cu Picinighii tot un niam 362. Sint ieșiți din Țimbri 364. Să așază întâi pe lângă Droghici 366; ȧesă și din Litvania 362. Graful lor amestecat cu a Românilor și cu Rusască și cu Leșască 444.

Polonia, pentru ce și când s'au numit așé? 161, 390.

Pomeniré minții mai fugare de cât cerbiu 197.

Pomponie Melas Gheograf 59.

Pontes, cetate în Dachia 155.

Ponteserium cetate în Dachia 322.

Pontos Evxinus, maré négră 279.

Potulasani, nărod 67.

Pofta omului de ce nu să poate sătura niciodată? 100.

Pragurile Dunării, veză Cataracte 330.

Predani, nărod 67.

Presthlava, cetate în Misia 402.

Pretorie Istoric, și Istoriia lui 75, 178. Ce socotélă are pentru némul Gotthilor 279; cum strică, și spurcă cuvintele Ellinești și numele némurilor 279, 280.

Precista, malca mili, cu minune gonéște pe Hagan Domnul Avarilor de supt Țarigrad 333.

Priscus Hatmanul oștilor de peste Dunăre 327. In chip de vânătoare întră cu oștile în stăpâniré lui Hagan 328, scoate pe Sclavénii din Thrachia 327.

Priscus și Comnitie, Hatmaniul lui Mavrichie, bat pe Hagan la malul Dunării 329. Apoi peste apa Tisi, pradă Ghepidia 329; ȧarăș bat pe Hagan 329. Iernéză în Dachia 329.

Pricina, pentru ce Românii din Dachia au trecut în Misia 215.
 Multe pricinî să pot socoti 215.

Priam, fióorul lui Laomedont, va să 'și izbândiască asupra Elladénilor 91. Triméte pe Antenor sol la Menelaos, fióorul lui Agamemnon Domnul Elladénilor 91.

Probozescu-să aceiia, cariî tăgăduesc, precum Romaniî să fie din Greciî Troadéni 99.

Probus împărat născut în Sirmium, cetate Dachiî 227; moare 230.

Proclus Mathematicul, cu oglinzi de aramă în razele Soarelui puse, aprinde corăbiile lui Vitalian 313.

Promotos, Hatman lui Theodosie bate pe Grutunghi 271.

Prorocie pentru nămul Vlahilor 401.

Prosacul, cetate în Thessalia 415.

Protostrator, ce stepănă au fost la împărăția Grecilor 412.

Prutul apa, grecéste Ierasos în Dachia, unde acum iaste Moldova 65.

Ptolemei Gheograf 173.

Pusuriî, nărod 74.

R.

Raba apă 240.

Ravarichiî, nărod 73.

Radagazos, Domnul Gotthilor 266. Năpădește în Italia 266, 274.

Radul Vodă Negrul, poate să fie fost, carile ș'au dat fata după Milutin Craiul Sirbăsc 482.

Rastachéniî, nărod 67.

Ratachéniî, nărod 68.

Rea, fata lui Numitor 96, 366. Fiind închisă în capiște Vastaliî, să află gré 96. Naște gémeni 96, 366.

Reantine, sate în Italia 165.

Revena sau Ravena, cetate 291.

Reghion, cetate 276.

Remiî cetate 275.

Remus și Romulus, fióorii Reî și a Bozului Mars 97, 99.

Remus cade în mâna tâlharilor 98.

Remus, și Romulus pun temeliile cetății Romiî 98. Mută-să scaunul din Alba lunga la Roma 99.

Renul apa, hotarul Galliei 76.

Rișimir omoară pe Anthimie împăratul Apusului 291, 292.

Rodana și Rodna 449, 450, 473.

Rodostos, cetate; aceștia îi zic Turcii Techir-dagă, adică muntele împăratului 415, 432.

Ruși, târg Românesc în Ardél 474.

Rubrie Hatman bate pe Sarmați 165.

Ruric Domnul Novogradiei 327. Să așeză în Novograd 372; moare 372, 373.

Rusi sau Ruși, ném Slovenesc 304; încep a se deprinde cu lége Creștină 353. Calcă hotarale împărăției Țarigradului 353. Cu toți vin la Hs. 353.

Ruși, cari sint Moscali, la istoricii Grecești să chéamă Rosi 353. Au intrat și până în Ardél 374. Au lăcuit întâi pe la maré baltică 174.

Ruși, ce zic să'i fie aflat Dragoș Vodă pe la Sucévă și pe la Baie, de unde au fost? 325.

Rusia, sau țara Rusască, care acmu ăste supt Crăiia Leșescă prin Podoliia și Pocutiia, au fost odată supt oblastia Crăiiei Ungurești 145.

Rusocastron, cetate în Thrachia făcută de Ruși 381, 431.

Războiul între Grecii de Evropa, și între Grecii Troadeni de la Asia 94.

Roilas, Domnul Schythilor pradă în Thrachia 278. Pifare de fulger 278.

Roma să zidéște 96. Să numéște împărătesa cetăților 104. Cade pe mâna Gotthilor 276.

Roman Arghir împărat 378. Moare 379.

Roman Dioghenis împărat 384. Cade rob la Sultan Hasan Domnul Turcilor 386.

Roman fiéorul lui Constantin Porfiroghenit împărat 368. S'au numit Roman cel tânăr 368. Scoate Critul din mâna Serachénilor 369, moare 369.

Roman Lacapin să face singur Avgust 356. Stă împărat 356. Să încuscreză cu Petru Domnul Bolgarilor 357; moare 358.

Roman Domnul Halicîului întră cu Rusii în Moldova 419. Bate şi pe Ruric Domnul Chiovului 419.

Romaniî sint născuţi din Ellini 89, 104. Au luat învăţătura de la Ellini 87. Stăpânesc lumé 99. Schimba numele Hatmanilor sau a împăraţilor de pe numele ţărilor, ce biruia 118.

Romaniî cei de Traian împărat în Dachia puşi, sint Italiiani de la Roma 150. Supt Adrian rămân în Dachia neclătiţi 152. Supt Avrelian o samă să să fie mutat în Misia 150. Istoricii, ce pricină dau aceştii mutări? 150, 151; o samă au rămas tot pe loc 152.

Romaniî lui Traian în Dachia supt Avrelian 134, 150, 152. Aăasta să dovedeşte din socotială 221, 222, 223; şi din Istoriî 225.

Romaniî din Misia cu ceşti din Dachia tot un ném 156.

Romaniî dezbat Pannonia de la Unî 278. Gonesc pe Sclavuni de la Dunăre 324.

Romaniî din Dachia pe vrémé Attilii să trag la munţi, iară de tot locul pustiu n'au lăsat 288. Până la Zenon împărat tot acolo 294. Şi până la Justinian Cârnu 319.

Romaniî din Dachia n'au primit numele Voloh, carile li'l puseşe Bolgarii 305. Macar că veciniî de pen prégîur mai pre urmă aşé l'au chemat 305; s'au chemat şi Misiî 397.

Romaniî din Dachia adevărat s'au mutat o dată în Misia 215 de unde iarăşi curând s'au întors în Dachia 215. Căci n'au putut cine-va să'î deştrădăcineze din Dachia 361. Au fost din Legheoanele Romanilor, pre carile Traian li-au aşezat acolo 158. Să pomenesc în Dachia supt Justinian 155. Până când s'au ţinut în împărăţiia Tarigradului 351. Când iar s'au lipit de împărăţiia Răzsăritului 377. Când au vinit la Creştinătate....

Romaniî din Dachia după viniré Bolgarilor s'au făcut Răspublică 350; îş tocmească lucrurile cu Carolus marele 350 Cei din Dachia, şi cei din Misia tot un stăpânitoriu au avut 350.

Romanul şi Moldovanul în limba Sloveniască, tot un nume au 363.

Romanul, târg în Moldova vechiū 471. Lătinéşte «Forum Romanorum», adecă târgul Romanilor s'au chemat 471.

Româniî din Moldova, din Muntenia, din Ardél, şi alaltî sint

din Romaniî de la Italia 106, 110. Sint de Traian împărat aduși 106. Cum să chivernisesc acmu cu Turciî 107.

Romaniî din Moldova gătesc zahara prin țara lor, lui Conrad împăratului Apusului, când au trecut la Asia împotriva Turciilor 390. Fost-au tot pre locurile lor, mai denainte de năpada lui Batie 465. Dau înapoi pe Batie 465, 468.

Romaniî țin obicéele Romanilor 464. Limba nu ș'au uîtat, numai ce au stricat-o 464; sint vechi slujitoriî Romanî 129. Sint născuți din Romanî 153. In Dachia mai denainte au vinit slujitoriî, apoi cetățeniî 160; au trecut și la Misia 152, 250. In ce vreme li s'au tâmplat acéstă trecere 152. Curând iarăș s'au întors înapoi 470.

Romaniî din Dachia, au apucat și Misia 152. Iară trec la locurile sale 152. Ceî din țara grecéscă rămân acolo 153; de răul lui Batie să trag spre Ardél 465. Și atunci o samă rămân prin cetăți 467, 470. Și pre alte locuri 470.

Romaniî din Ardél 475; sânt némeși de loc 475; cu Domniî săi o samă s'au întors de acolo iarăș la locurile sale 475.

Roxolaniî, aceiași Rusiî 282.

S.

Sava, apă 267, 278, 328.

Sava Mitropolitul Bolgăresc 140, 454. Au fost frate lui Ștefan Craiului Bolgăresc 140, 454. Să triméte sol la Vladislav Craiul Unguresc 140, 455. Cu minune face ghéță pe arșiță 141. Botéză pe Laslău Craiu 455, 456.

Savromatiî nărod 75, 76, 79, 198.

Salvius Othon, Chesar 165.

Saldéniî nărod 67, 68.

Saltopirgos, cetate în Misia, de Traian împărat făcută 323.

Samoil, Domnul Bolgarilor, moare 375.

Sampson culcându-să în poalele Dalidalii, moare 379, 380.

Sampson, cetate Românéscă în Ardél 474.

Sanghivan, Craiul Alanilor 288.

Sapor împăratul Persilor, pune pe Valerian împărat scăuîș supt picioare când încalecă 216. Il despoae de piiale, și 'l omoară 216.

Sargheția, apă în Dachia 83, 189.

Sardia, Sofia, Triadița, tot un nume, scaunul Crăiiei Bolgărești 66, 284, 90.

Sarniție, scriitorii Léh pentru Români din Dachia, ce buiguesțe? 124.

Sarmația Evropescă, caré? 116, 158, 262, 304, 350.

Sarmații trec Dunăre, și pradă Misia 165.

Sarolta, muma lui Ștefan Craiului Unguresc 375.

Sasi Ardeleni, când au vinit pe acel loc 350, 463, 492

Sasi Sarmatic, cari? 350.

Satul lui Hs....

Saxonia să descalecă 275.

Saxonii ném Nemțesc 176. Să laudă că să trag din Machedoneni 177.

Svevi, nărod 200. Cu Vandali înpreună cuprind Galia 276.

Svitidi, nărod 73.

Svétoslav, fióorul lui Igor, tatăl lui Vladimir 369. Multe né-muri Slovenesti supune 372. Numerele lor 372; multe stăpâniri Tătarăști supune 372; fiind chemat de Nichifor Focas, vine asupra Bolgarilor 370. Pradă Thrachia 370; moare 378.

Sfântul Chyryl, cetate în Schythia 323.

Severinul, cetate pe Dunăre în Dachia 204; făcută de Traian 205.

Severul împărat: s'au numit Parthic, Aravic i proc 118; zic unii el să fie zidit Turnul Severinului 204, 205.

Severus Chesar 161.

Severus Septimius, împărat 118. I-au dat Senatul Titul de Parthic, Aravic, Adiavenic 118, 204; moare 204.

Severus împăratul Apusului piare 204.

Selevchia, cetate 194, 231.

Seltis Domnul Pazinachilor 382.

Semendré, cetate, scaunul Craiului Sirbesc, aceiaș Sandorovia, și Sfântul Andrei 321.

Seneca, Didascalul lui Neron împărat 164.

Seracheni saú Muhammedeni încep a să lăți 316. Iau Ierusalimul 335. Incungură Țarigradul și 'l bat șapte ani 337. Bat pe Iustinian 339. Apucă Carthaginé la Africa 340. Pradă Thrachia 352.

- Seras cetate în Thrachia, Turciî acmû îî zic Sirros 428.
 Sezem Ovasim, zic Turciî Sirmiuluî, caută 273.
 Sermium, cetate şi ţară, Olatul din potrive Beligraduluî peste
 apa Saviî 267, 273, 302.
 Sermo, Domnul Bolgarilor 355.
 Sehimitra, muma luî Iliogaval 206.
 Sibirul Tătărâmé adevărată 60.
 Sidalîi nărod 281.
 Sicambria ţară 287.
 Sichidava, cetate în Misia de Traian făcută 323.
 Silinghiî cuprind Betica 276.
 Simeon, Domnul Bolgarilor face pace cu Vasilie Machedon 355.
 Cu cîudîasă neauzită piîare 368.
 Simion şi Misail băsnuitorîi cariî au blojorit pentru nîiamul
 Românilor, să muştră 137, 138. De unde au luat o basnă pentru
 un Laslău Craîu Unguresc 144.
 Sinbesa cetate 164.
 Singhidon, cetate în Dachia 318.
 Sinevus, fratele luî Ruric să aşeză la Bélo ozer 372.
 Sirbiî, ném Slovenesc 304. Ceî supuşî înpărăţîiî, iară rădică cap
 380. Bat pe Constantin Monomah 380.
 Sirmium cetate în Pannonia, caută *Sermium* şi 267, 273, 302.
 Sirois înpăratul Persilor 334.
 Schipioniî séu Ştipioniî, Hatmaniî Romanilor, trec cu oştile la
 Asia, în Syria 101. Unul s'au întitulat Asiatic, iară altul African 118.
 Slavuniî, când s'au ivit întăi spre părţile Evropiî 324. Trec
 peste Dachia în Misia 324. O samă rămân şi în Dachia 324. Mai
 trec şi alţiî Dunăré, până la Thrachia 333. Vin supt înpărăţia Apu-
 suluî 335. Pradă Bavaria 354.
 Scopia, cetate în Greţia 428.
 Schythia sau Şpitia, cât să hotărêşte 61. Ce ţări mai mari cu-
 prinde în sine 271, cé Asiatică, şi cé Evropască, unde să hotă-
 rêşte, şi ce ţări cuprinde 61, 74, 289.
 Schythia, caré îera supt oblastiîa înpărăţîiî Romanilor 330
 Schythiî, vestit şi mare a lumîi nărod 88. Multe părţi a lumîi au

cuprins 278. Pradă în Evropa multe țări și aglunge și până la Italia 212. Pradă Asia 211.

Slavénii, caută Selavuni. Apucă cetate Umiton 323, de unde apoi îi gonesc Romanii 323.

Smolenasca țară 418.

Smornis, cetate în Dachia 155, 322.

Sozopolis, cetate în Thrachia 388.

Sola Apă 240.

Solin, Gheograf 59.

Solomon, Craiul Unguresc, bate pe Ghîula hanul Unnilor 146. Prăznuiește zioa birunții 147. Face legământ cu Cutec Domnul Unilor 147.

Sorabii, Sirbi 354.

Sofi împăratul Persilor 437; iară tocmeste stricat statul împărăției lor 437.

Sofia, Sardica, Sardia, cetate 66, 280.

Sofia, sau Sfânta Sofia, Beserică în Țarigrad, făcută de Iustinian împărat 314.

Stavrichie fióorul lui Nichifor împărat apucă împărăția, ce Senatul îndată îl scoate 352.

Stanislav Sarniție, sciitoru Leșesc 76. Inpotrivnic Românilor 124. Apoi Iarăș mărturiseste că sint din Romani 128. Iarăș să întoarce din cuvânt 128. Să căznește să arête, precum Români sint din Ghetii 129. Apoi zice, că sint din Italiani de la Ghenova 135. Trei socotéle a lui fără socotélă pentru némul Românesc 134. Să dovedește precum n'au știut bine limba Lătinescă 152. Greșeste pentru așezare cé d'întâi a Gotthilor 261. Greșeste pentru numele Românilor din țara Muntenescă 220

Stefan Vodă, fióorul lui Bogdan Vodă, nepotul lui Dragoș Vodă 475. Iesă a doilé rând din Ardél 475.

Stefan a Ghelzii Craiul Unguresc, să botéză 442. Și după dânsul alalt nărod 443.

Stefan Gheograf 173.

Stefan Craiu Unguresc, goneste pe Rusi din Ardél 375. Nașteré lui cu minune 375; îl botéză Adalbert Episcopul de Praga 375. La astrucare lui, vin și Români din Dachia 379.

Stefan, fîcorul lui Milutin Craîului Sirbisc, născut din fata Domnului muntenesc 480. Stă Craiu 481.

Stilihon Hatmanul apusului, bate pe Gotthî şi pe Radagazos Domnul lor omoară 274.

Stisipirgos, cetate în Dachia 322.

Stravon vechîu Gheograf 59. .

Strelî apă în Ardél 474.

Strig, 'apă 474.

Stronghilon, cetate în Thrachia 347.

Strumiţa cetate în Thrachia 414, 416.

Stăpînirile Apusului să învitéză asupra Turcilor pentru ca să scoaţă Ierusalimul din mîna lor 115.

Stăpîniré Românilor în Dachia, tocma de la Traian împărat să trage 13.

Stăpîniré Hanilor Crâmeşti 21.

Stările sau scaunele de aşezămîntul Gotthilor 259.

Suda cé mare, sat lângă Tarigrad 369.

Suleiman Şah, tatăl lui Erdogul moşul lui Osman, carile au împărăţit întîi la Turci 436. Când şi de unde au ieşit 436; au fost Domn a ţărâi şi a cetăţii, ce să chema Nahra 439. Din némul lui Oguz 456. întîi spre părţile Midiei au ieşit, şi o supune 438; să înnécă în apa Evfrathului 439.

Susiana, cetate în Dachia de Traian făcută 322.

Sufletul, adecă socotéla, putéré sufletului, nu să poate aşeza fără numai în adevăr 139.

Sthlaviniî, caută Slavuniî; uniî din scriitorî li-au zis şi Unni 333.

Săborul de la Florenţia 354. Rumpe Haîna lui Hs cé necusută 353.

Săcuiî, caută Saxoniî din Ardél, şi 463.

Săhastrul Prooratic prorocéste lui Isachie Anghel, că-î vor scoate ochiî 409; caré s'au şi tâmplat 409.

Synodul de la Sardica pomenéşte Episcopiî amânduror Da-chiilor 250.

T.

Tabla Istoriiei vechi de la Vasilie Bulgarocton scrisă, în care
Romanii să pomenesc Vlahi 376.

Tavrica Hersonului, Crâmul 61.

Tavris, acelaș Tavrica Crâmul 61.

Tavrichii nărod 68.

Tavrocomos, sat nu departe de Udrișu 404.

Tavros, munte vestit la Asie 250.

Taifalii, nărod pe apa Prutului 68.

Taman, cetate la Bogazul Azacului 365.

Tanais, apa Donul 264.

Tanata, cetate în Dachia 155, 322.

Tata, *Tata*, în cé véche limbă Italianescă să chemă Părintele,
Tatăl 375.

Taxis, Craful Unguresc ăa dajde de pe Italia 358.

Terviî nărod.....

Telesis, Domnul Bolgarilor 346. Piere ucis de ai săi 346.

Tergovisca, sau Târgoviște, cetate în țara muntenescă, tocmită
de Români 365.

Tetraxidiî, ném Gotthicesc 361.

Tiverie Avgust 79. Merge asupra Dachilor 79, 128.

Tiverie Anichie împărat prin Hatmanul Mavrichie scoate toate
cetățile din mâna Persilor, 326, moare 327.

Tiliscon, cetate în Misia 323.

Timena, cetate în Dachia de Traian împărat făcută 322.

Tirahon tiranul Pazinachilor 381.

Titulul ce ș'au pus Attila 287.

Titus Vespazianus Chesar 165.

Titus Livius Istoric 120.

Tiflis, apa 227.

Tyraghetiî, nărod 68.

Tiras, apa Nistrul 60.

Tomos cetate în maré négră 72, 117, 122.

Tordia cetate, sau ținut Românesc în Ardél 473.

Tornovul, cetate Emului 412.

Totila Domnul Gotthilor dobândeste Roma 316.

Totrus, ȝănut Românesc în Ardél 474.

Traian împărat 81, 123. Să rădică asupra Dachilor 81. Groznic războiu are cu dânșii, 81. Face pace cu Decheval Domnul lor 82. Să întituléză Dățanul 82; iară să rădică asupra Dachilor 82. Zideste pod de pétră peste Dunăre 83. Pentru ce au făcut acel pod? 83. S'au numit și Parthic 118. Bate pe Dachii, și să întoarce la Roma 118. Lasă o samă de slujitori în Dachia pentru pază 129. Aduce oamenii de toată stepena de la Roma, și îi așază în Dachia în lăcuire vécnică 106. Pentru ce i-au așezat acolo? 106. Anul descălecării Dachii cu Români 106, 153, 221, 222.

Traian, săditoriul Românilor din Dachia 160. Tréce peste Dachia la Don 190. Tocmeste stricata împărășia Romanilor 194. Păzitoriu dreptății 186. Dachilor în loc de banii le arată arme 186. Războiul lui cu Dachii cel dintâi, al doile și al triile 81, 82. Tréce la Asia în potriua Arménilor, îi supune. 190. Pune hotarale împărășiei apa Tigrului 190. Supune pe Parthii 191. Merge la mare roșie, 194; îi dă senatul Titul de Parthic, și Prébunul 191.

Traian opréste a omorâ pe Creștini pentru lége 194. Inșă le opréste adunările 194; săzdaniile lui, carile au făcut 194.

Traian moare în Syria 190, 195. Vredniciile, biruințele și viața 195. Face pe Adrian fióor de suflet, și următoru la împărăție. Sufletul lui scos din iad 195.

Transalpina țara Muntenescă 132.

Transylvania, Ardélul 60; au fost cé mai din dos a Dachiei parte 147.

Trecutele lucruri pot fi icoană celor viitoare 175.

Triașita, Sardica, Sofia, tot una 60, 280.

Troianul, carile tréce prin Moldova, de cine să fie făcut? 192.

Troadeni, și Elladeni între alalți Greci mai vestiți 90. Să gătesc și fac groznic războiu pentru ca să nu dé pe Eleni 92. Troadeni mărturisesc, precum Romani sint strănepoșii lor 102.

Turinghia să descalecă 277, 285.

Turcul câtă lume stăpânește 19. Putéré lui 20, 21, 22, 106.

Turnus, Domnul Rutulilor mERGE cu oaste în potRIVA lui Enias 95, 96.

Turcii ce ÎnpărăȚii, Crăii, DomniI au suppus 107, 183. Vin la IracIie Înpărat în slujbă 333.

Turcii alt nEm de VarvarI sint, Iară nu ceștE ce acmû Țin Țarigradul 387. CeI adevăraȚi, cariI sint? 387. Apucă cetatE Sozopolis 388. CariI Țin Țarigradul, ce nEm sint ? 387.

Tătărâi de la Don, pradă până la Grecia 223. Răzbăsc până la Italia 227; pradă până la Vizantia 211. Trec Bogazul supt Vizantia, și pradă Halchidonul, Nicomidia, și alte țări la Asia 211.

TătărâmE sau țara Tătărăscă cE véche, caré? 285. CÉ mare caré? 436. CÉ Evropască caré? 285.

Târgul lui Traian în Roma 105.

U.

UziI, nărod Tătărăsc 76. Pradă în Thrachia, bat oastE ÎnpărătEscă, și răzbat până la GreȚia 283.

Ulisopolis, cetate 318.

Ulmiton, cetate în Dachia 323. Apucată de SclavunI, apoi goniȚi de acolo 323.

Ulmiton, cetate în Schythia 155. De Iustinian făcută 155.

Ulpiana, cetate în Misia de Traian făcută, și alta cu acestăș nume în Ardél 157.

UlpiaTraiana, caută Ulpiana 83, 261, 474.

UnghI și MogolI năroade 61.

Ungaria, țara UngurEscă 61. De UnniI descălecată, CrăiIa eI când au căzut 281.

Ungrovlahia, țara MuntenEscă, I-au zis Grecii 306, 308.

Ungurii nEm Schythicesc, și limbă SchythicEscă au. StăpânirE lor cât s'au întins 106; s'au chemat și Turci 131. CariI încă nu să botezasă 371; apucă o parte din Dachia 463.

Ungurii din Panonia întră în Italia 356.

Unghé Leului, ce ÎnsămnEză? 88.

UniiI trec Bogazul Chimeric, și gonesc pe Gotthi 262. Stăpâ-

nesc locurile Gotthilor peste Nistru și peste Nipru 262. Intră în Pannonia 278, 285. Apucă și din Dachia o parte 279; Mai vrăjmaș de cât Gotthiî 273. Până unde s'au întins 278. Ce hotare au cuprins 283. Pradă Dalmația 283.

Unîl, ce să chema Coturguți, îi mută Iustinian în Thrachia 316.

Unniîl, ce să chema Sthlavinîl, pradă Thrachia până supt Țarigrad 316.

Unniîl, ce să chema și Ungurîl, și Turcî sau Turchî 282.

Urêche Vornicul scriitorîu Moldovan 114. Basna lui pentru Herbul țărâi 137, 138.

F.

Favsta, fata lui Maximian împărat să mărită după Constantin marele 233, 247.

Favstus păstorîul, află în pădure pe prunciî Remus și Romulus 98.

Familia Flachilor să scrie 119, 120, 121, 122.

Faptele în ce chip pot arăta ființa lucrului...!

Faraon cel nou, cine ăste? 170.

Fasis, apă la Asia 227. Au fost mai denainte lotar între Asia și Evropa 227.

Federat, ce va să zică?...!

Feleatina, lacul 211.

Filomiris, Domnul Gotthilor 73. Să coboară de la Scandia la Meotida 73.

Filon, Jidovul, scrie în limba Ellinescă 300.

Finichiî au luat slovele de la Haldei 58.

Fines, cetate Românescă în Ardél 474.

Fiçoriî lui Gînghez Ilan, suppun Asia, în Evropa Moscul, Litania, Polonia 437. Pradă țara nemțască 437. Să așeză în Crâm 437.

Fievîl, nărod 68.

Filip Arapul împărat 207. Dintre împărațiî Romanilor întâi el s'au botezat 208.

Filipp, fratele lui Henric stă la împărațiîa apusului 411 Dă agîu-

torŭ luŭ Isachie orbuluŭ în potrive luŭ Alexie Anghel, carile s'au poreclit Comnenos 420.

Filippic apucă împărăŭia 343. I să scot ochiŭ 343.

Filippopolis, cetate în Thrachia 406.

Flac, Iatmanul Romanilor 72. Au avut războiu cu Ghetii în Misia, iar nu cu Dachii 118.

Flacus Greŭin, Senator Roman 122.

Flachia cu năpaste să pune numele Dachiei 301. Acest nume cine l-au scornit? 113.

Flachia, fata luŭ Dioclitian, măritată după Ocărmuitorul Dachii 231.

Flachiŭ, triŭ sânt, pentru cariŭ zic, că unul dintr'ânşii să fie vinit asupra Ghetilor, şi să'ŭ fie biruit 124.

Φλαμύλαργης, Greceşte ce cin au fost? şi ce va să zică? 469.

Foca Sutaşul rădică cap asupra luŭ Mavrichie 331. Stă împărat şi s'au poreclit tyrannul 331. Cu multe cazne omoară pe Mavrichie 331.

Formund, fióorul luŭ Marcomir, pune fundamenturile Crăiei Franŭzeşti 277.

Fotie, Patriarhul Ţarigraduluŭ, trimite pe Mihail Mitropolitul să înveŭte pe Ruşi legé Creştinéscă 373, 374.

Franghipaniŭ, un feliu de oaste 451. Să aşézá în ŭara Ungurŭscă 452.

Franchii, nărod din cine ŭaste? 76, 269.

Franconia să descalecă 285.

Franŭa, sau ŭara Franŭzască să descalecă 91, 177.

Franŭzii să laudă, că să trag din némul Troadénilor 177. Pentru caré să probozesc 177.

Fraiuta, Domnul Gotthilor, vine într'agiutoriu luŭ Arca-die 274.

Frizia să descalecă 277.

Fritighernis şi Athanaric, Domniŭ Gotthilor, vin la Valens împăratul, şi să închină cu toate năroadele lor. Acestaş Fritighernis cuprinde o parte din Dachia 257, 258.

Fulvius Flacus, zic să fie suppus pe Ghetŭ şi pe Dachŭ 120.

Th.

Thavrichiîl nărod 67.

Tharapia, cetate la maré négră 353.

Theodomir Domnul Gotthilor, face pace cu Leon împărat 291. Bate pe Unî, şi pe Craîul lor viu prinde 292.

Theodor Lascaris împărat 427. Pune scaunul împărăţiei Greceşti la Nichea 427. Taie capul Sultanului Turcesc în război 434. Prinde pe Alexie împărat 434; şi îl călugăreşte 434.

Theodora, fata lui Isachie Sevastocratorul să logodăşte după Ioan Domnul Românilor 412, 413.

Theodora, cetate în Dachia, făcută de Traian împărat 155, 322.

Theodora, împărătesa lui Constantin Monomah, stă singură la împărăţie, 382; moare 382.

Theodoric Gotthul pradă Greţia 291. N'au stăpânit Dachia în putere sa 295. Cumpără de la Burgundiani câmpiî Liguriî, şi să aşeză acolo 296.

Theodoric, fióorul lui Theodomir, să numeşte Veronénul 291, 294. Intâi face pace cu Odoater, apoi cu viclesug îl omoară 295. Bate pe Bulgari şi stăpâneşte Sclavonia 311.

Theodoric împăratul apusului lasând împărăţia să călugăreşte 343.

Theodoric Schythul, fióorul lui Triarie pradă Thrachia până supt Țarigrad 293. Piere 293

Theodoropolis, cetate în Dachia de Traian împărat făcută 322.

Theopomp, Istorice 173.

Theodosie cel mare împărat 255. Înțelepciune şi creştinătate lui, 270; dezbate toate ţările, carile apucasă Gotthiî, 258. Primeşte pe Athanaric Domnul Gotthilor cu cinste 265. O samă de Gotthiî trimite tocma la Eghypet 266. tocmeşte lucrurile împărăţiei 270. Face pravile noaă, bate pe Evghenie tyranul 272; moare 272.

Theodosie cel tânăr împărat tocmeşte cetăţile la Dunăre, carile stricasă Varvariî cu Atila 283. Face cu Atila pace 283. Prin Hatmaniî săi bate pe Atila la Sardica, 284; moare 288.

Theudoric Craîul Gotthilor cade la război cu Atila 288.

Theofil împărat 352; moare 352.

Thracia, țara în care stă cetate lui Constantin, Țarigradul 242.

Thraciî, nărod 77. Inpreună cu Misiî au trecut la Asia 77.

Thuchidid, Istoric 173. Clewetit de Istoricîi ceștî mai noi 173.

Thuli, Ostrov, unde ? 173.

Thoma, Patriarhul Lătinesc afurisëște pe Latinî, de nu vor ieși înpotriva Vlahilor 430, 431.

H.

Iagan, Domnul Avarilor, supune pe Slavunî 327. Face corăbiî pe apa Tiseî, 329. vine cu oaste supt Țarigrad 327.

Iagan Domnul Avarilor, face pod peste Dunăre 327. lua dajde de la împărațîi Romanî 329.

Iagan, Sultanul Turcilor prinđând pe Dioghenis împărat, cu mare cinste țiindu'l î sloboade 386.

Ialdeiî, nărod, întâî știutori de carte 58.

Halchidon, acmû Cadichion 211, 331.

Harun Domnul Serachénilor 352.

Hatmaniî Grecilor de Țevropa și de Asiîa la bătaîa Troadeî 94.

Ialaoș, cetate și ținut Românesc în Ardél 474. De acolo au ieșit Radul Vodă în țara muntenéscă 474.

Haceg, cetate Românéscă în Ardél 474.

Heghira, anul muhamedinesc 436.

Henric împăratul Latinilor în Țarigrad, dezbate toate cetățile în Thracia și în Misia, din mânilé Grecilor și a Vlahilor 466, 467.

Hercules Bozul 88.

Hersonisos, Crâmul 90.

Heruliî nărod 71, 73. Ținé Italia 294.

Herbul țării Moldoviî de unde s'au luat ? 155, 322.

Henric, împăratul apusului cére bir de la Alexie împăratul răz-săritului 420.

Henric fratele lui Balduin stă împărat Țarigradului 398. Incun-gură Udriîul 430. Gonit de Vlahî fugé spre Didimotih 431; să însoțește cu Ioan Domnul Bolgarilor, și cuprinde toate cetățile în Thracia și Misia 434, 466.

Herțina, vestită pădure 76.

Hiva, maré Caspii 439.

Hina împărăție, Turcii îi zic Cinmacin 387, 438.

Hilvurie Maghistrul oștilor lui Iustinian 318.

Hrisus, apa în țara Ungurască 149.

Hrisos Vlahul pradă cu Români săi la Serras 414; să viclenește împăratului 414; gonéște pe împăratul cu bağocură de supt Pro-sac 416.

Honorio sora lui Valentinian împărat pentru curvie gonită din curte 278. Inviteză pre Attila Domnul Unnilor asupra împărăției apusului 282.

Honorie, împăratul apusului, moare 276.

Hosrois împăratul Persilor 332. Scrie la Iracie să tăgăduiască pe Hs: și să să închine soarelui, și așé să facă pace 333.

Hotin cetate în Moldova 224; de Turci tocmită și mărită 224.

Hoşrev, caută Hosrois.

Hrovatii, caută Horvati; să închină lui Vasilie machedon 355.

Hotarale împărăției Romanilor despre Dachia 62.

Hronicele Moldovenești și Muntenesti sint greșite în socotela anilor, în cari zic să fie ieșit Dragoș Vodă în Moldova, și Radul Vodă Negru în Muntenie 483.

Hronografii cei vechi, mai toți clevetiți de la cești noi 172.

Hudis, Domnul Unnilor, omorând pe Gaina, îi trimete capul la Arcadie împărat 274.

Hunarie Domnul Vandalilor 287; la muțare pe fata lui Theodoric Domnul Gotthilor 287.

Huni, caută Unni.

Hunemund, Domnul Unnilor cade la robie 292.

O.

Obluțita, cetate, unde mai denainte să chema vadul Dunării Turcii îi zic Isaccé 240.

Oghel, păzitorul lui Igor ucide pe Ascold și pe Dir, și apucă Chiovol 372.

Odoater, Domnul Herulilor bătut de Gotthi, fuge la Roma 294.

De acolo la Ravena 295; îș dă război cu Theodoric Domnul Gothilor, ce fără noroc 296.

Ocraina, țară, unde? 176.

Octavie Avgust, Chesar 62.

Octavun, cetate în Dachia 321.

Octaî, fióorul lui Genghiz Han să poriclește Ghierai 437.

Olga, Doamna Rusilor, rămâne văduvă 357. Mérge la Țarigrad pentru creștinare 357. Să botézăși să numește Eleni 357; să întoarce ia Chiov 357; și 357. Mult silește să întoarcă pe fiul său Svétoslav la creștinătate, ce în zădar 357. Să ispitește să boteze pe nepotul său Vladimir, ce să teme.... Să pristăvește...

Oleg, fióorul lui Svétoslav 372.

Olivrie, împărat apusului 292; moare 292.

Omiros, Poetic, și după Sfânta scriptură mai vechiu de cât toți scriitorii 59. Să clevetește de băsnuitoriu 171.

Onisicriz, Gheograf 173.

Oradia mare, cetate în ArdéI 474.

Orbinus, Istoric Raguzău, multe blojeréște 178.

Orhan, fióorul lui Osman, al doile împărat Turcesc 440. Dobân-dește Brusa 441.

Osman, fióorul lui Erdogul 440; căci s'au chemat Osmangic 440. Multe cetăți ia de la Greci 440; stă împărat tuturor Turcilor 440; moare 440.

Ostrogotlii nărod 73. Lăcuia Crâmul 263; căci s'au chemat așé 212. Din Pannonia întră cu pradă în Thrachia 257.

Othon, împăratul apusului bate pe Unguri 442.

T.

Țarigradul să zidéște 241. Cade pe mâna Latinilor 411. Iară îl dezbat Grecii 467. Cade pe mâna Turcilor 387.

C.

Cerchesii, nărod 60.

Celaté albă s'au fost chemat Tomos, însă cu prepus 469.

Cetățile Dachiei cele vechi, a căror nume mai mult s'au fost sfârșind în Dava 73. Cele de Traian și de alalți împărați într'ansa făcute s'au tocmit 155, 322. Carile au făcut | s'au au tocmit în Misia, în Pannonia și în Illiria 322. Carile au ținut Români în Ardél 473, 474.

Cehii, caută Bohemi.

Cinmacin, țară și împărăție 438.

Cinci socotele pune Autorul pentru adevărul nemului Românesc 110, 111. Acelăș să află la scriitorii streini pentru nemul Romanilor din Dachia 111 și urm.

Corlu, sau Cirolis cetate în Thrachia între Țarigrad și între Udrișu 415.

Cubote verzi, sămn de boerie la împărăția Grecilor 402.

Ș.

Șlêhul Varvarilor despre Crivăț spre Italia pe unde? Pentru ce nu prin Dachia 275, 285.

Șlêhul oștilor Attilii 285.

Ia.

Iazighii nărod 65, 82.

Ian Zamoïschie scriitoriu Léh 113.

Iaropolc, fióorul lui Svétoslav. . Stăpânește Chiovul,... să fie luat femeie o fată de Grec călugăriță, de la care Olga aude legé creștinéscă,... ucide pe frate-său Oleg.

Iu.

Iugor Domnul Chiovului, bărbatul Olgăi, merge cu corăbiile asupra Țarigradului 357. Apoi lovéște la Asia și pradă Pontul 357.

Iulia, fata lui Avgust Chesar 117. Desfrânările ei 117.

Iulie Chesar, caută Iulie.

Iulie Nepos, împărat 292. Gonéște pe Glicherie din împărăția Apusului 292, 293.

X.

Xanthii, nărod 74.

Xenofos Doftorul 164.

Xenofont, istoricul clevetit 173.

Xerolofos, munte în Țarigrad. 368.

In.

Împărățîi Țarigradului desfrănațî în desfătări 270.

Împărățiile cele vechi, care după care au urmat, și pentru ce așe s'au mutat 170.

Împărățîia Turcască când s'au început? 436.

Împărățîia Apusului să desparte de la împărățîia Răzsăritului 241.

Înțelepțîi lumii cari, și nerușinaré lor 171.

G.

Ginghiz Hanul Tătărăsc 436. Când au ieșit într'aceste părți? 436.
De unde au ieșit? 436. Intră în Persia 436. Apucă cetate Belhul, țara
Hiorasan 436. Împarte monarhia lumii fiéorilor 437; moare 437.

INDICE GENERAL

A.

Ababa Alana, mama lui Macsimin Thracul. 206.

Alan este chemat craiū al Ungariei după gonirea lui Petăr. 380, 442.

Abazalile fac parte din Schythia. 60

Ac domnul Unilor, năvăleşce în Ungaria cu Unii, Comanii, Amaxovii şi Ruşii. E omorât de Ladislav. 149.

Academia din Berolin de mai multe ori a cerut de la Români desluşiri despre începutul lor. 179.

Acathistul, rugăciune zisă când Țarigradul era înconjurat. 333.

Ac Iflac=Vlah alb, trebuie să fi fost alţi Vlahi, deosebiţi de Vlah negru. 307.

Acenghiū, munţi sau Emii. Până aci apucaseră Vlahii. 398.

Acfilia. Zonoras spune cum a fost omorât Constantin şi cum Constans îl aruncă în apa Alsa lângă Acfilia. 248. Lângă ea se opresce Atila. 289.

Acfisgran. Carolus merge către el, de aci el plecă la Bononia şi apoi se întorce iar la el. 350

Achaia a fost dată lui Constans de Constantin cel mare. 246.

Achillaea, Veţi *Ahilia*.

Adacfas (la ape) cetate zidită de Traian. 322.

Adalbert episcopul de Praga a botezat pe fiul lui Gheiza, Ştefan. 375.

Adam. Ce a fost în anul 4314 de la Adam. 94. De la el până la venirea lui Dragoş Vodă în Moldova, Neculai Costin pune 6867. 290. Hronicul rusesc la anul de la Adam 6551 scrie despre Vladimir. 380. Ce a fost în anii 6821 şi 6867 de la Adam. 483

Ad aquas. Veţi *Adacfas*.

Adiavenie l'au numit pe Sever după ce a biruit pe Adiaveniţi. 118, 204.

Adiaveniţi sînt biruiţi de către Sever, el a fost numit Adiavenic. 118

Adina, cetăţue zidită de Justinian. 323.

Adrian. Nu se sfiesce a micşora meritele lui Traian. 15. Clavdie Ptolemeu a fost pe la împărăţia lui 59. Sarniţe şice că el a întors în Italia, coloniile aduse de Traian în Dachiia. 134, 151. Nu el, ci Au-

relian a mutat coloniile lui Traian. 134. Urmază după Traian. 151, 154. Sarniție îl lasă și se apucă de Aurelian. 152. A dat Parților Armenia, Ásiria și Mesopotamia și ar fi părăsit și Dachia dacă nu s'ar fi temut să nu piardă mii de cetățeni Romani ce trăiau acolo. 164, 196, 197, 198. Evtropie afirmă acest lucru. 154. Este adoptat de Traian. 195. Vine la împărăție prin mijlocirea împărătesei Plotina. 196. Mută hotarul împărăției la apa Tigrlui. 197. Ridică ôste contra varvarilor, vrând să trecă Dunărea, călărimea Patavilor a trecut-o înnot, Varvari s'au înspăimântat și s'au supus. Xifilin spune că el a avut un cal de la Nipru din care cauză l'a numit Nipru, ceea ce probează că nu numai Dachia ci și la Nipru stăpâneau Romani. Móre la anul 138 d. hs. 199. El a stricat podul de peste Dunăre ca să nu năvălescă Varvari, spun Dion și Evtropie. 280.

Adrianopolis. În 1704 Cantemir venind de aci pe la Galați i se dă o monedă de la Constans de cătră Teodorî Părcălabul. 248. Hatmanul Ioan gonește pe Slavoni până aici, unde se dă o bătălie în care Slavoni sunt învinși. 317. Satul Tavrocom e în apropiere de Adrianopolis. 404. Ioan Alexie apucă între alte cetăți și Adrianopolis. 432

Aetie, comandantul Romanilor în lupta de la Tolosa, contra Unilor și Vandalilor, pe timpul lui Teodosie cel tânăr. Era din némul Valahilor zice Sarniție. 133. Chiamă pe Hunii contra tiranului Ion. 278. Valentinian îl chiamă din Galia de frica

lui Attila. 284. Toți soții împératului Rômului, pun pe Aetie, hatman al oștilor strinse în contra lui Attila. El s'a născut în cetate Dorostola. 288. Biruește împreună cu Thorismund pe Attila, la cetatea Avrelii. 288.

Africa. Până în pustuirile ei se întindeau hotarele împărăției romane. 14. Africa, cu a Romii pururé răvinitóre Carthaghiné, a simțit o rană ce a rămas nevindecată. 20. Némurile din Schythia aũ fost și prin Europa și prin Asia și prin Africa. 58. Până în ea a pătruns Alexandru cel Mare. 88. Ellinii aũ stat și 'n ea. 88 De la ea, s'a numit Scipio, Africanul. 118. Romani au război cu Anibal. 120. Turcii stăpânesc în ea. 170. «Ciudată, saũ de lucruri ciudate scoțitoare Africa. 171. Până aci au pătruns Varvari. 174. Până la Africa s'aũ găsit robii luați de la Leși și de la Ruși, de Tătari. 175. Sub Traian, părțile despre Africa erau liniscite. 190. La ea se duce Maximian. 232. Africa de la Sirte până la Chirine făcea parte din imperiul roman. 242 Ea era cuprinsă în crăia Italiei și coprindea 5 provincii. 242. A fost dată lui Constans de Constantin cel Mare. 246, 248. Zonaras. spune că Constantin o cere lui Constans. 348. Și din ea vin reprezentanți la sinodul de la Sardica. 250. E prădată de Mabrei pe timpul lui Valentinian. 254. Supusă de Gotthii forméză împreună cu Galii și Ispania împărăția Visegotthilor. 266. Gotthii au trecut Dunărea mai sus de Dachia când au venit în ea. 273. Alaric voia să trecă în

- ea însă a murit. 276. Fusesse apucată de Vandali, pe vremea lui Attila. 287. În părțile ei, pe vremea lui Anthimie împăratul, se pomenesc biruințele lui Gherseric domnul Vandalilor asupra hatmanilor lui Leon. 291. În ea dobândește victorii Justinian, prin hatmanul Velisarie. 314. Spre ea își îndreptăză Justinian oștile. 316. Guvernatorul ei era Iraclie cel bătrân. 332. Serachenii au luat Carthagina din Africa. 340. Familia Aleosmanilor stăpânește împărății în Asia, Africa și Evropa. 438.
- Africanul.** Numire dată unuia din Scipioni. 101, 118. Emilian, Hatmanul Lighiônelor din Misiia era de neam African. 209.
- Afrodita.** Bozul ieî, Paravat îl pune în locul Bisericeilor. 252.
- Afrodithis,** ieî i se închinau Elliniî. 89.
- Agalmate** sunt chipurile săpate pe care le ridică senatul când primește falșa veste, că Domițian este biruitor. 166.
- Agamemnon,** fratele lui Menelaos. 91. Cel mai de frunte conducător al Ellinilor. 93. În capul Grecilor din Evropa, trece în Asia, la anul 1194 a. Chr. și 4314 de la Adam. 94.
- Agarénul** a îmblânzit pe Bulgari, Sirbi și alți barbari ce îngroziseră «Evropa». 20.
- Agathopolis.** Spre el alergia Isachie Anghel, ca să opriască năvălirile Tătarilor și Vlahilor. 406.
- Agathopolitan,** câmp, în care Isachie Anghel aşază tabăra contra lui Asan. 404.
- Agathus** scriitor, în cartea 4, List. 132, vorbește de Iezdegherd împăratul Persilor. 275.
- Agesilan.** Veđi *Aghisilan*.
- Aghisilan** este osândit de Iosif Iudeul. 173.
- Agricola.** Ce serie «Tațitus» în viața Agricolei. 73
- Alilia,** o altă numire a Chiliei. 365.
- Alilevs.** 19. a biruit în pustiile Schythiî. 88. Conducător al Grecilor din Evropa în războiul Troian 93; era fericit de Alexandru Machedon, că a avut pe Omir să-î cânte faftele. 171.
- Alillis Hadămbii** ținea împărăția Ehipetului împreună cu Pathin și din porunca lui a fost omorît Pompei. 163.
- Aiaxi Doerénul,** conducător al Grecilor din Evropa, în războiul Troian. 93
- Aiaxi Telamenénul,** conducător al Grecilor din Evropa, în războiul Troian. 93.
- Alaiddin.** Veđi *Alaîndin*.
- Alaîndin,** domnul Turcilor. Războiul lui cu Lascaris. 433. Asupra lui vine Suleiman Șah. Scaunul lui era la Iconie. 439. Auzind de puterea Tătarilor, socotește să facă pace cu ieî. 439. Trimite ómenî la Erdogril și acesta se face prieten cu Alaîndin, și intră în slujba lui Alaîndin. 440. Țara lui, e scăpată de tâlhărima tătărăscă de către Erdogril. Alaîndin face seraschier pe Erdogril. Alaîndin după mórtea lui Erdogril, face seraschier pe Osman, care ferește țara de neprietini și alătură împărăției lui Alaîndin, multe cetăți grecești. 440. Móre la 1300 d. Hs., sau 699, anul Higiretului. Îi urmăză Osinan. 440.
- Alaui,** după Dion, la răsăritul Mărei Negre. 61. Idem. 63. Socotiți ca Goți de Procopie și ca viteji de Dionysie.

76. Pleacă cu Vandalii de la Meotis la Rîm. 76. au fost bătuți de Antonie Pius. 199. Ei sînt luați cu Vandalii zice Procopie. 269, 275. Socrat spune că în armata lui Teodosie să fi fost câte-va pâlcuri de Alanî. 272. Ei au coprins Luzitania în același an cu năvălirea lui Alaric în Italia, spun Idatie și Isidor. 276. Pe vremea lui Attila, aveau crai pe Sarghiban. Ei se unesc cu Romanii în contra lui Attila. 288. Eșind din Italia, Attila năvălește asupra lor, dar e bătut de Alanî, cu ajutorul lui Thorismund, Domnul Gotthilor. 289

Alara apa, dă în Visara, aci strînge oștile Carolus Marele. 350.

Alarie Domn al Gotthilor din familia Balthiică, năvălește în Greția și apoi din porunca lui Stilihon, voevodul lui Honorie, trece și el în Italia, apoi supuind Galia, Ispania și Africa întemeiază împărăția Visegotthilor și a ținut pînă în timpul lui Justinian care i-a stîrpit de acolo. 266. În armata lui Theodosie era câte-va polcuri de Goți sub Alaric. 272. Năvăleşce asupra apusului, prădăză Dalmația, Panonia, trece apa Padul, încongioră pe Honorie în cetatea Asta. 273. Este bătut de Stilihon și se retrage în Iliria. 274. La 405 Alaric intră în Spania. 275. Patavie zice că Alaric a prădat cîtva timp în Greția și Epir, apoi cu voia lui Stilihon pătrunde în Italia, pentru care lucru Honorie o-moră pe Stilihon. Honorie voește să facă pace cu el, însă Alaric îi pune condițiuni ca el și cu ai săi să fie primit în Italia. Alaric inconjoră Roma și în timp de 3 zile o

prădăză, dînd ordin la soldați ca toți câți vor fi în biserica Sfinților Apostoli Petru și Pavel, de ieși să nu se atingă; el robește pe Plachidia, sora lui Honorie și o dă de nevastă cumnatului său Athaulth; după 8 zile pleacă la Reghion, lăsînd Roma pustie, voind să treacă la Sichilia și Africa unde a murit. 276. El năvălește în Italia în același timp (anul 411) în care Vandalii și Svevii au coprins Galia; Alanii, Luzitania; Silinghii, Betica, spun Idatie și Isidor. 276. Fiul lui Evaric, domnul Gotthilor, se urcă pe tron după mórtea tatălui său. 294.

Alazilor. Patavie, cartea 8, numesce pe Domnul Cazarilor, Domnul Alazilor. La el fuge Iustinian cînd scapă de la Crâm. 340.

Alba Iulia. Intre ea și Sibiū, au avut târgul Roșia. 474.

Alba cetate. Veți *Cetatea albă*.

Alba mare. Munții Cenghi trec de la Filippolis spre marea Albă. 64. Său marea Mesoghia. 90. La Bogat marea Négră dă în marea Albă, 242. Calipolis este cheia Tarigradului despre marea Albă. 441.

Alba Longa, cetate fundată de Ascaniu, a fost scaunul semințiilor lui Eneas. 96. Cetate în Italia; din ea s'a mutat scaunul la Roma. 99.

Albani, cari îngroziseră Evropa, n'a mai rămas nimic din ieși. 20.

Albergoti, cardinal, a avut pe Eneas Sylvius ca secretar. 115.

Albianii e jefuit de către Vandalii. 275

Alemanii sunt biruiți de Avrelian. 219. Sunt învinși de Maximian, care intră în triumf în Roma. 233. Au avut crai pe Crocus. 234. Ei as-

- cultă pe Paravat. 251. Ei prădăză Gallia, pe timpul lui Valentinian. 254. Ei locuiaă în Panonia. 282.
- Aler—Avrelian.** Niște ruine de pe malul Oltului, aprôpe de Dunăre, sunt numite curțile lui Aler, zice Preda Stambol Românul. 217.
- Alexandria,** cetate în Eghypet, cuprinsă de Dioclețian. 232. Persiî luate Alexandria în timpul lui Mavrichie. 332.
- Alexandrin.** Hronicul Alexandrin spune, că Theodosie a murit în vîrstă de 65 ani. 272. Acelaș Hronic spune, că la 442 Huniî aă prădat Trachia, Iliria și Machedonia. 283. Theofan în Hronicul Alexandrin vorbește de Pelaghie și Zenon. 296.
- Alexandru** vine la împărăție după fratele său Leon Sofos și după un an și o lună môrte din cauza băuturiei. 356. După el rămâne Zoi împărăt têsă. 356. Roman plătesce mai mult de cât plătea el lui Ihor. 357. El și cu maica sa Zoi împărățește 13 ani. 358.
- Alexandru,** marele Machedon, a mers la Persia și India, pe urmele lui Dionysos. A ajuns și în Africa, în Lydia, până la Amon. 88. Ar fi ajuns și până la Iraclis. 88 Fericea pe Ahilevs, că a avut pe Omir să-î cante faptele. 171. Istorialui a scris-o Cvintus Curtius, Arianos. 173. Plutarh. 173, 300. Din rămășițele nărodului lui ar fi Sacsoniî. 177. Curțius a scris istoria lui. 299. Tot așa și Plutarch. 300.
- Alexandru Paris** e trimis de tatăl său cu corăbiî de rêsboiă, să devasteze Ellada. Răpește pe Elena, Dómna lui Menelaos. 91. Fuge cu Elena în Eghypet. 92. După fuga lui, Mene-
- laos chiamă la luptă căpeteniile Greciei. 92. Troadeni se hotărăsc să-l ajute. 93.
- Alexandru Sever.** Romaniî în Dachia până la el. 203. Despre Avrelie Sever Alexandru. 206. În al șéptelea an al împărăției acestuia, care este 229, își sfârșesce Dion istoria. 207.
- Alexandru Vodă** tatăl lui Iliăș. 26.
- Alexandrin** hronic spune, că Theodosie a murit în etate de 60 ani. 272.
- Alexia,** cetate fondată de Iraclis cu Troadeniî robiți. 91.
- Alexie** Veđi *Ioan Alexie.*
- Alexie Anghel,** fiul lui Isachie Anghel, e trimes de tatăl său la Filip împăratul apusului. E trimis de Filip la Venețianî și la Balduin, graful de Flandra, și Balduin, pregătind ôste și corăbiî de rêsboiă și plécă împreună cu Alexie și isbesce pe Alexie Comnenos, în Țarigrad. Impreună cu tatăl său, ocupă domnia pe care o ține 7 luni. 420. El se giuruise să dea lui Balduin și Venețianilor multă leafă. 421. Cu el veniseră latiniî și cuprinseseră Țarigradul. 422.
- Alexiî Anghel,** se ridică asupra fratelui său Isachie Anghel, îl prinde, îi scôte ochiî, și se urcă pe tron. 409, 420. El a fost fratele lui Isachie spune Honiatîs. Ca să ușureze fapta urâtă ce făcuse, își dă numele de Comnenos născut din Emma-noil Comnenos. Se preface în Alexie Comnenos în ȝiua în care se încoronéză. 410. Vrând să se urce pe cal, e trântit și sfărămat. 410. Lui îi trimite solî Henric împăratul apusului, ca saă să-î dea bir, saă să se gătêscă de bătae. 410. Trimite solî la Asan și Pe-

tăr, să facă pace, zice Honiatis. Trebuind să meargă spre Anadol, trimite contra Vlahilor pe Hatmanul Aspiatis, care e bătut. 411. De la el cere Ión armată, ca să supue Misia. El trimite pe Manuil Camize Protostratorul, dar ôstea fuge. 412. La 1197, merge la Chypsala, ca să dea ajutor cetăților din Trachia pe care Vlahii și Tătarii le prădaș. Primește în împărăție pe Hris. 414. El, dă pe a 3-a fată, Evdochia, care fusese soția lui Andronic, o dă lui Stefan, feciorul lui Neeman, domnul Triballilor. 419 De la el vrea să răscumpere împărăția, Isachie Anghel, cu ajutorul lui Filip, împăratul apusului. Balduin de Flandra, vine în contra lui și el fuge la Develt. 420. La 1204, e pus în închisore de Latini. 421. Fugise în Greția, și fiind prins de Balduin, e trimis în Ghermanie. 422, 433. Boerii fugiți cu el, fuseseră aduși la Țarigrad, se duc la Vlahi. 423. Intorcându-se din Ghermania, cere ajutor de la sultanul Iconii Athatin care vine în ajutor lui Alexie cu 20.000 Turci. 433. El era socrul lui Lascaris. E prins și făcut călugăr. 434.

Alexie Comnenos a fost biruit de Romano-Moldo-Vlachii. 18. Timpul lui. 386. Vine împărat după călugăria lui Mihail 388. A domnit 37 ani și mure la anul 1118 fiind de 70 ani. 388.

Alexie Comneno vine la împărăție după murea tatălui său Manoil, dar la vârsta de 14 ani e sugrumat de unchiul său Andronic. 391.

Alexii Gvidon, hatmanul oștilor răsăritului, împreună cu Vasile Vatacis, aproape de Arcadiopolis, are

răsboi cu Vlahii, dar e bătut. 409. Piere în luptă. 409.

Alexie Aspiatis e trimis de Alexie Anghel, contra Vlahilor, dar e bătut și prins. 411. Se opune lui Ioan Alexie, în Filippopolis, și fiind prins, e spânzurat. 431.

Alexie Ducas, poreclit Muciflitis, spune latinilor că de-l vor face împărat le va da o sumă mare de bani. La 1204, e ridicat împărat, și neputând plăti ce făgăduise, Latini bat Țarigradul. 426. Fuge din Țarigrad în Greția, unde stă ascuns. 422. A fost adus de Latini și spânzurat de un stâlp, pentru că omorise pe Isachie și pe Alexie. A fost împărat, luni 2, zile 16. 422.

Alexie Stratigopul, frate cu Mihail Paleologul și este trimes de el contra lui Michail thătarul. El vine până aproape de Țarigrad, acolo cu ajutorul unui bătrân grec, pătrunde în cetate și pune mâna pe Țarigrad, el trimite știre la fratele său la Nichea. 476, 477.

Alianipirgul, cetate zidită de Traian. 322.

Aliosmani din nămul oguzilor, cari venind din spre marea Caspică, coperind împărăția turcilor și le ia și numele. 387. Impărăția lor. 395. Cu năpaste acest nume se dă împărățiilor. 438. Tagiut Tevarih, pentru familia Aliosmanilor. 439.

Aliosmăneștile slave. 22. Despre curtea Alimimănescă. 436.

Almirin, cetate zidită de Justinian, în marginea Schythiilor, căreia Turcii îi zic Tuzla, care pôte să fie Tuzla ce e azi în Crâm. 323.

Almu, tatăl lui Bela 2-a orbul. 442.

Almurad urmază după Muhammed, 441.

Alsa, apă, în care Constans aruncă pe Acfilia, zice Zonoras. 248.

Altar. Fecióre păziau focul carele la «oltariul» Boazii ardea. 97.

Alvocheni, în Dacia, înainte de Daci. 68.

Amali, familia. Din familia acésta, era Theodoric, domn al Gotthilor. 294. Theodoric Amali săturându-se de bine-facerea lui Zenon în Misia s'au viciénit. 294.

Amaliții familia domnitóre la Ostro-gothii. 260.

Amavoxii. Bonfin zice, că ieí împreună cu Unii, Rușii și Comanii năvelesc în Ungaria, însă sunt bătuți de Ladislav 149; astăzi se numesc Rușii, o parte din Siculii au ajuns până aci. 282

Amazónele, din acelaș ném, purcese cu Schyti. 59.

America vorbește despre existența ei. 181.

Amilius, ia stăpânirea fratelui său Numitor, pe la 777 a. Hs., și pe fiica lui, Rhea. 96; oface vestală. 97. Aruncă într'o pădure pe Romulus și Remus și supune la munci grele, pe Rea. 97 Înaintea lui, se aduce Remus sub acusația că a prădat turmele lui Numitor. 98. E omorât de Numitor și de nepoții săi. 98.

Amira. Amira a poruncit de i-au tăiat mâna dréptă și l'au scos pe Damaschin din Curte. 344. Domn al Sarachenilor, taie mâna Sfântului Ion Damaschin și apoi îl primesce la Curte. 345.

Ammian scrie că Dioclețian a bătut pe Gotthi cari prădasera Thrachia. 232. Vorbesce de rășboiul Gotthilor cu Sarmații și cu Constantin Marele. 245 Il chiamă Marțelin, și

spune că Constantin a luat tovarăș pe Iulian Paravat. 249. Spune că Constantie a domnit și trăit puțin mai multe țile de cât 45 ani. 250. Despre Iulian. 251, 252, 253. Spune că împărații socoteau cum să ție în stăpânire pe Gotthii, și că vin Hunii sau Unii, din cele mai de afund hotare ale Sarmaților, cu domnul lor Valamir, cad asupra Gotthilor pe cari îi mută din locurile lor. 225, 256. Spune că Gotthii jefuesc Thrachia, Misia, Dachia și Panonia 257. Ostrogotthii și Visigothii la 374. 262; vorbesce despre lupta lui Valens cu Grutinghi. 270, 271.

Ammilan. Veđi Ammian.

Amon. Până aci a pătruns Alexandru cel Mare. 88.

Ambrosius. Veđi *Amvrosie*.

Amvrosie spune în orația la Pogrebanie lui Theodosie, că Constantin Marele, ar fi fost botezat de Evsevie, episcopul Nicomidlii. 247. Sf. Amvrosie despre Teodosie cel mare în orația făcută la Pogrebania lui. 258.

Anadol. Ca să așeze lucrurile în acésta parte, trece Alexie Anghel. 411. Grecii fugiți aci, ridică împărat pe Theodor Lascaris. 427. Aci aduce Theodor Lascaris multe cetăți la supunere. 433. Tot ce mai rămăsese împăraților grecești aci, cuprinde Orhan. 440.

Anale. Tațitiuș în analele sale scrie că la a. 70'd. Ch. Sarmații au prădat Mysia și a omorât pe Fonteus Agrippa. 165.

Anastasia, împărat al Romanilor. Pe timpul lui s'au ivit în Evropa némul Slovenilor, cu 385 în urma

venirei Romanilor în Dachia. 132. Romani în Dachia până la el. 293, 259. E ridicat de Senat în locul lui Zenon, la 491, Martie 17. Se mai numea Silențiarul. 296. Calvizie spune că în al 7-a an al împărăției se arată spre Evropa, niamul Bolgarilor. 301. Patavie zice asemenea. 301. Chedrinos spune că în al 10-a și 11-a an al împărăției lui Anastase. 301. Impotriva Bulgarilor Anastase trimite oște la apa Zursa și Romani fură biruiți. 301. El vedând că cu armele nu-i poate potoli, le dă bani și din hotarele împărăției îi înduplecă să iasă. La a doua venire a Bulgarilor, neputând Anastase să-i scotă din Misia, îi lasă să treacă în Panonia. 302. Bolgari în Pannonia în al 14-a an al împărăției lui Anastase, la anul 504. 311. Theodoric Veronianul, credea că Anastase îi îndemna să intre spre apus. 311 Ca să apere Țarigradul de varvari, trage ziduri de la Marea-Négră până la cetatea Silivrii în Marea-Albă. 312. La 505, Anastase are război cu Perși, îi bate și face pace. E bătut de Munden Domnul Gheților, care intrase în Machedonia și Thessalia. El potolesce pe Gheți cu bani. El vrea să schimbe cântarea Trisaghion. El face să se întorcă Vitalian, care venise cu armată până sub Țarigrad, ca să scutască Orthodoxia, cea amenințată de Anastase. 312. Din armata lui au fost omoriți 65 mii. Scrie Gheorghe Chedrinos că în anul 23 al împărăției lui Anastase, Vitalian Schythul să fie omorât pre Chiril Hatmanul oștilor. Vitalian face vase ca să înconjoare pe

mare pe Anastase în Țarigrad. Marin, voevodul lui Anastase, luând pe Ploclu Mathematicul oprind cu niște oglinde, corăbiile lui Vitalian. El a fost cap și scutitoriu al Evthyhianilor. Ca să se împace cu Vitalian îi dă bani și îl face maghistrul oștilor. Rămăsese în erezia lui și mai târziu căindu-se, cere iertăciune de la norode. 313. Ise arată un om gróznic, care îi spune că pentru erezia lui, Dumnezeu i-a șters 14 ani din viață și că are să móră de fulger, ceea ce se și întâmplă, la anul 513, April 17, cu toate că el ordonase lui Procul mathematicul, să-i facă o casă prin care să nu pătrundă fulgerul. În locul lui vine Iustin Thracul. 314. Zidurile făcute de el, sfărâmandu-se pe timpul lui Iustinian, au intrat Hunii în Țarigrad. 316. De pe vremea lui se schimbă numele Românilor. 396.

Anastase numit și Artemie, vine la împărăție după mórtea lui Filipic, împărătește doi ani apoi este prins de Theodoric, care îl trimete la monastire în Thesalia, spune Chedrinos. 343.

Anastase tatăl lui Michail, deregătorul din Drista, când Pecenegii voiesc să treacă în împărăția de răsărit ca să se boteze. 381.

Andreas al II-a, feciorul lui Bela 3-a, era în Ungaria Crai, pe când Ioannis Ducas era la Nichea. 445. Pe timpul lui, Vlahia a fost sub protecția Ungariei, spune Coloman. Diploma lui, s'a scris la 1222, iar el a domnit 31 ani și îi urmează Bela 4-a. 446. El era tatăl lui Bela 4-a. 447, 449,

Andreï, fiul lui Troilo, ucide pe Constans. 335.

Andreïu tatăl lui Bela, crai unguresc domnea la venirea lui Batie. 145, 443. O diplomă de la el. 452.

Andrian. 195, 196. Veđi *Adrian*.

Andrias craiul unguresc este gonit de la domnie de fratele său Bela. 383, 442. Este întâiul născut al lui Ladislav Pleșuvul. 442.

Andriatica, mare. La ostróvele ieï scapă Bela 4-a. 450.

Andriianopolis. De aci vine Cantemir spre Galați. 248. Hatmanul Ioan, de subț Țarigrad până la Andrianopolis a gonit pe Sclavonî. 317. Aprópe de el, este satul Tavrocom. 404. E luat de Români în unire cu Tătarii. 432.

Andronic vine la împărăție după su-grumarea nepotului său și a mamei sale. 391. Aflând că Isachie Anghel vrea să-i iea împărăția, merge contra lui, dar scapă într'o biserică unde e făcut împărat și apoi prinde și îl omórá pe Andronic. 391, 392. Móre la 1185, piere și în locul lui e ridicat Isachie Anghel. 399. Andronic fuge la Ismailtean. 419.

Andronic fiul împăratului Constantin Duca și a Evdochiei. 384. Cu vicleșugul lui cade Dioghenis împăratul pe mâna lui Sultan Hasan. 386. Dioghenis scăpând vine la împărăție și trimete pe Andronic cu óste contra Turcilor, cari îl prind și-i scot ochii. 386.

Andronic Paliolog. Lui îi vine veste că Turcii au luat Caliuopolis. 441. A stat la împărăție după mórtea tatălui său Mihail Paleolog, care s'a numit cel bătrân. 477. Pe timpul împărăției lui istoricul Nichi-

for Grigoraș ne arată Valahia ca slăvită stăpânire și spune că un craiú Sîrbesc să fi luat de nevastă pe fata Domnului Valahii. 478. Pe sora lui o cere craiul Sîrbesc iar pe nepóta lui Simonidis o iea de nevastă Milutin. 479, 480 El era mai tînér de cât Milutin. 381.

Androsul, posesie insulară a Ellinilor. 90.

Anglicana Crăie e fondată de Britani la anul 449. 12.

Anghel. Veđi Isachie Comneno Anghel.

Anghira. Sultanul de aci, trimisese ajutor lui Alexii Anghel. 415.

Anhelo, locul unde s'au luptat Bolgarii cu Justinian. 341.

Anhialon cetate, a fost lăsată de Tătarăi la drépta, scrie Zosim. 211. Pe cetățile cari sunt mai aprópe de Anhialon, pune Iachie Anghel, dajde mai mare. 400. E întărit cu tur. nurî și cu óste, de către Isachie. 408. Aci Constantin Copronim a a. șezat tabăra. 346.

Anichie Maxim omórá pe Valentinian împăratul apusului, la anul 454-Martie 17, în câmpia Marții. 290.

Anule, a fost consul cu M. Nonie Mușianul, pe vremea lui Septimiu Sever. 161.

Anulbal, domnul Carthaghinei, a avut résbóe cu Romanii. 120. A purtat resbel cu Valerie Flaccus a' VIII-a, după cum spune Liviusl 120.

Anivalin, fratele lui Constantin Marele și tatăl lui Dalmatie. 246.

Anna a fost luată de nevastă de Vladimír, după ce s'a botezat. 373.

Anonim în Petavie despre sfârșitul domniei lui Diocleșian și Maximian. 233. Anonim și Eusevie în viața lui

- Constantin, despre Gothi, Sarmati și Constantin la 332. 245.
- Antenor** a fost trimis de Priam, ca sol în Ellada. 91. Grecii nu-i dau nici un răspuns hotărîtor la solia lui. El se întorce și spune lui Priam rezultatul. 91. El nu se unește cu celelalte căpetenii Troadene, la războiul contra Grecilor din Evropa. 93. Prin vânzarea lui aș pătruns în Troia, Grecii din Evropa, cari, lui, nu-i fac nimic. El sfătuește pe Troadeni, să dea pe Elena Grecilor. 94. Numai el scapă dintre Troadeni, pleacă spre Italia și se abate, în partea unde este acum Veneția, după cum mărturisește Onufrie cu 429 ani după Hs. 95.
- Anthimie**, hatman al lui Theodosie, e trimis în contra lui Attila, pe care îl bate la Sardica. Armighislie, tovarășul său trece de partea lui Attila, dar Anthimie tot îl bate și făcând pace cu Attila, cere mărtașia lui Armighislie. 284. Ținea pe fata lui Rițimir. 292. Se încoronază la anul 467, Aprilie 12, în locul lui Sever. Pe vremile lui se pomenesc războaie în părțile Africeii, unde Gher-seric domnul Vandalilor bate pe Hatmanii lui Leon. 291. Asupra lui se scolară cumnatul său Rițimir. El ținea pe fata lui Rițimir. El se închide în Roma, dar e prins și omorât, după ce a împărățit ani 5, luni 3. În urmă împărătește Olivrie. 292.
- Anthraxi**, o bubă ce lovesce pe Constantin Copronym la 775 în cetatea Stronghilo. 347. Lui Leon fiul lui Constantin Copronym i s'a aprins capul cu bôla Athracului, de care și tată-său a murit. 347.
- Anti**. Justinian, lor le dă locurile din prejurul podului lui Traian. 318.
- Antioh**, stăpânul Siriei, în contra căruia aș fost trimiși Scipionii. 101. Este osândit de Iosif Iudeul. 173.
- Antioh**, mare filosof. 87. Lui îi se dă, de către Iezdegherd, Theodosie cel tânăr ca să-l învețe. 275
- Antioh** a domnit în Moldova. Pe vremea lui, Theodorii, părcălabul din Galați, a găsit un ban pe care scria: «Const. Vict. Aug. Imp.» 162.
- Antiohiia** când Traian era aci s'a întâmplat un cutremur. 194. Dascălul școlilor dinea, era Livanie Sofistul. 252. Dărmată de Ortaban. 326.
- Antisăodorénul**, istoric latin. La el aflăm ce aș lucrat Românii sub numele Vlahilor. 399. Spune că Henric, împăratul latinilor din Țarigrad, la 1210, iea de la Greci toate cetățile Trachiei. 434.
- Antonie Eliogabalus** vine după Opilie Macrin, este unul dintre cei mai rei împărați, aduce jertfă Bozului câți-va copii înjunghiați, oștenii se răscolară și-l omorâ și pe el și pe maica sa Sohemitra, după o împărăție de 3 ani, lui îi urmează Avrelie Severus Alexandrus. 205, 206.
- Antonie Pius** împărat. 196. Un scriitor în timpul său, Iulie Capitolin din greșelă pomenesce că Antonie după ce a bătut pe Mavri ar fi biruit pe Ghermanii, Dachii și Alani, căci în loc de Dachia trebuie să fi scris Ghermanii Cății, care războiul ar fi trăgănat până în timpul lui Marco Avrelie. Victorian zice, că a trăit 72 ani; Iulie Capitolin scrie, că a trăit 74 ani. 199, 200.
- Antoninus Pius**. *Vezi Antonie Pius*.
- Apazinazi** alt nume al Pecinighilor. 364.

Aper. Socrul lui Numerian. Prin vicleșugul lui, Numerian fu ucis în lectică. 231.

Apostolifaptelelor mărturisesc despre propoveduirea Evangheliilor de către Sf. Pavel la cetatea Nicopolis. 157.

Apollodor Dumaschinénul, meșter care pus de Traian, zidesce podul de peste Dunăre. 151. Procopie vorbește de podul făcut de el, din ordinul lui Traian. 322.

Apollon, Lui i se închinau Ellinii. 89. Chipul său era în camera lui Avrelie Severus Alexandru spun Orosie și Evsevie. 206.

Apollonie Milon, în fața lui, s'a ținut o cuvântare în elinesce. 87.

Apostolicesc. Papa Nicolae al V-a a făcut pe Eneas Sylvius «vestitoriu apostolicesc,» 115.

Apostoli, sfinții — Biserica zidită de Constantin Marele la Țarigrad, și în loculei Sultanul MehMet a făcut gîamia sa. 246. Alaric dă ordin omenilor săi în timp când prăda Roma să nu atingă pe cei cari vor fi scăpat în biserica Sf. Apostoli, Petru și Pavel. 276.

Apostoli. În faptele Apostolilor Sf. Pavel spune, că ar fi mers propoveduind Evanghelia și la Nicopolis. 157. Neron Claudiu Drusus a omorît pe Petru și Pavel corifeii Apostolilor. 164.

Appian scriitor, urmăzează lui Dion și îi adevăresce scrierile. 154, 156.

April, de la Prut la Nistru. 68.

Aprul, cetate dobândită de Tătari. 431.

Apsihon voevod nu respectă pacea încheiată între Hagan și Petar hatmanul lui Mavrichie zice Theofilactos Samocatis. 330.

Apismar este ridicat împărat de oștile din Africa 340; el voește să predea pe Justinian lui Hagan, însă Justinian fuge și cere ajutor de la Bulgarii, cu ajutorul cărora intră în Țarigrad, prinde pe Apsimar și pe fratele lui Iraclie și-i spânzură. El a împărășit 7 ani zice Patavie. 340, 341.

Apulie, în ea stăpâna Theodat peste Sanseviranași. 375.

Aquilaea. Vezi *Acfiliă*.

Arabia până la pustiurile ei se întindeau hotarele împărăției Romanilor. 14. A fost cuprinsă de Turci. 19.

Arăpescă. Acesta se prinde, ca cum ar Țiganul că iaste părinte Iudeului, și precum limba arăpescă este din cea ghiurgăiască scornită. 101. Un cuvânt al «prostimei Arăpesci» zice: Minciuna de ar și scôte de la mörte, însă adevărul trebuie spus. 218.

Arapic l-au numit pe Sever, după ce a biruit pe Arapi, 118, 204.

Arapii, numesc pe nămurile Creg și Magos, Egegi și Megegi. 58. Biruiți de către Sever și l-au numit Arapic. 118. Ei vorbesc de Chiolhelianii lor, ca Bonfin de calul lui Ladislav. 146. Traian îi adomolit. 144.

Arăpesci. Despre Filip Arapul. 207, 208. Un cuvânt arăpesc Țice: «După răsipire arăpesci Basra». 226. Istoricii vorbesc despre nascerea lui Mohamed. 326. Anii de la Mohamed se Țice pe arăpesc «higret». 436. Istoricii arăpesci numesc Cin și Cinîmacin, locul numit de cei turcesci Deșticapcac. 438. Despre Zacut Arapul. 435.

Arbănași sunt în Epir, împreună cu Coțovlachii. 242.

Areadie și Onorie. Pe vremea lor, Dachia a dobândit-o Gotthi carii făcuseră armată în Italia, după cum scrie Iornandis și Procopie. 132. Până în vremea lor stau Vandali în Panonia. 240. În timpul lui a năvălit Radagaizus, domnul Gotthilor, cu o armată de 400.000 de oameni după cum spune Zosim sau 200.000 de oameni după cum spun Orosie și Marțelus, în Italia. 265, 274. Alaric năvălește în Grecia și apoi din porunca lui Stilihon voevodul lui Honorie, trece după ceilalți în Italia, apoi supunând Galia, Ispania și Africa a întemeiat împărăția Visigothilor și au ținut până în timpul lui Justinian care i-a stârpit de acolo. 266. Honorie prin Stilihon voește să ia Iliria de la el. 266. Traiul Romanilor în Dachia, în timpul lui. 270, 272. El vine la împărăția răsăritului după moartea tatălui său Theodosie. 273. Avea pe Gaina ca credincios al lui. 274. După el vine fiul său Theodosie numit cel tânăr, l'a dat prin testament în paza lui Iezdegherd împăratul Persilor, care l'a dat sub învețătura lui Antioh. 275. Sora lui și a lui Honorie, era Plachidia. 276.

Arcadiopolis. Aprinde de el, sunt bătăuți de Vlăhi Hatmanii Alexii Gvido și Vasilie Vatacis. 409. Cade în mâna Latinilor, ie mare vătămare de singe. 425. E pradat de Români uniți și de Tătarii, Turcii îl numesc Burgaz. 432.

Arcarie fiul domnului Gotthilor, e dat zălog lui Constantin Marele. 245.

Archangel, cetate în Schytia. 60.

Archangel Sfântul biserică, zidită de Vladimir la Chiov. 373.

Archiepiscop. Theodorice istorisește că Dachia a avut 2 arhiepiscopi. 250.

Archiereu. Iulian Paravat s'a făcut Archiereu mare la a. 360 sau 361. 251.

Ardelenii, și ei țin locul Dachilor. 65. Urmași ai Romanilor. 85, 104. Locuiesc locurile unde era Dachia mai înainte, zice Patavie. 263. Volohii sau numit și Moldovenii și Muntenii și Ardeleni. 297. Bogdan-Vodă se pomenesc și între Ardeleni. 474.

Ardélul. Cum s'au întors Domnii de aici pre la locurile lor din bejenile Ardélului, după curățirea țărilor de Tătari. 50. Némul nostru «lăcușce în Moldova, în țera Muntenescă și în Ardél». 51. Ardélul împreună cu Moldova și cu Țara Muntenescă stau pe Dachia. 57. Transilvania, ori cum îi zicem noi Ardélul. 60. Era cuprins în Dachia 61, 104, 263. Între cei ce înlocuiesc pe Dachii, sunt și Ungurenii dintre Tisa și Ardél. 65. Valachia cea mică se alătură mai mult cu Ardélul. 65. Munții Carpați despărțit hotarul leșesc de cel al Ardélului. 66. Parte din Dachia. 68; anume cea de mijloc. 69. Descălecarea din Ardél, a Vlăhiilor. 111, 461, 462. Dachii, Țice Halcocondilas, încep din Ardél. 126. Domnii din Ardél sunt numiți voevodi. 131. Despre Ardél, spre Dunăre, se vine în țara Muntenescă. 132. Povestea cu Laslău. 135, 138, 147, 148. Ulpiana, cetate în Ardél. 157. Venirea lui Dragoș din Ardél. 179. Némul românesc trăește în Moldova, Muntenia și Ardél. 195. Peste munții lui locuiesc Ghepidii.

228. Dachia MediteraneeesteArdélul.
281. Spre el se trag Romanii din Dachia, de frica lui Attila. 286. Locuitorii lui înainte au fost Ghetii
304. El este Dachia de mijloc. El nu e numit ca Moldova și Muntenia în 3 feluri. 305. Mai e numit și Transilvania. 319. A fost cuprins numai de Ghepidi. 321. Dachia mediterane adică Ardealul o stăpâneau Ghepidii 338. Aci Carolusa mutat mai multe familii Sașe. 350. Românii ar fi fost aduși din temnițele Romei, întâi contra tătarilor și apoi așezați în Ardeal, zic unii istorici. 366. Bonfin zice, că Rușii Chioveniîntînd în Ardél la 1002 sunt goniți de Stefan Craiul unguresc. 374. Timpul năvalei lui Batie. 435. Intre hotarele lui și ale Ungariei este Rodna. 449. Aci au venit Romanii despre Nistru și Prut. 463. El era sub stăpânirea Romanilor. Carolus aduce pe Sași (Saxonii), ei pun temelia a 7 cetăți, care pe limba Saxonescă (Säsescă) s'a numit Siebenburg, după ei au mai venit și Săcuii și au apucat-o parte din el și locuiesc și până astăzi spre părțile Ardélului de sus. 463; cei despre Moldova în părțile Ardélului de sus și cei despre Muntenia în părțile Ardélului de jos. 464. Batie voesce să vină în Ardél la anul 1236 însă Românii cu Săcuii îl-au împiedecat. 465. Românii cari trecuse în Misia împinși de Bulgari, de frica lui Batie s'au retras în munți, trecând la Ardél, unde siliți de Bela craiul unguresc s'au și așezat. 466, 472. Trecerea Romanilor la Ardél s'a întîmplat tot-de-odată cu năvălirea lui Batie. 467. De aci se întorce

Dragoș Vodă. 469. Când Radu Vod Negrul a eșit din Ardél, atunci Băsărăbescii, cari locuiau pe Olt au venit să se închine lui. 469. Inainte de înturnarea Moldovenilor de la Ardél să se fi aflat nisce cojocari Unguri la Suciava, nisce olari la Bae și un Rus Iașco de unde vine numele de Ieșcanii. 471. Dragoș Vodă din întâmplare să fi trecut prin Ardél spre Moldova. 472. El este plin de Românii. 473. Geografia Ardélului s'a tipărit din porunca lui Emeric Techelie Domnul Transilvaniei. Ghepizii au scos pe Romanii lui Traian din el. Alte colonii de la Italia să mai fi venit sau în altă parte în Ardél să fi intrat nici un istoric nu pomenesce. 473. Românii, cari au trecut de pe apa Trotușului și a Bacăului, în Ardél cu același nume au numit și ținutul din Ardél. 474. Românii au ținut mai multe cetăți înArdél. 474. Românii au trecut înArdél nu ca omeni proști ci ca Domni. 475. De acia eșit Radul Vod Negrul și Dragoș Vodă. 482. Inturnarea Domnilor de la Ardél să se fi întâmplat cu câți-va ani mai înainte de cât o însemneză hronicile noastre. 483, 484.

Ares. Veți *Aris*.

Arghentorate jefuite de către Vandalii. 275.

Archidam biruise pe Periclis. 176.

Arian. Socrat serie, că Constantie să se fi botezat la mörte de cătră Evzoiie Episcop Ariian. 250. Iornand în cartea «De Ariani» vorbesce de Gotthi. 262.

Ariana, țară până unde se întindea o parte din Dai. 74.

- Arianos** uni 'l socotesc purtător de cuvinte deșarte. 173. Ar fi spus neadevăruri în istoria despre Alexandru Machedon. 173.
- Ariandna**, împărăteasa lui Zenon. 296. Se zice, că ea a înăbușit pe Zenon. 296. Scapă pe Leon cel tânăr de a fi omorât. 293.
- Arie**, Erezia lui, se dovedește în sinodul de la Nikea. 239. Fritighern se face creștin, însă de «ieresa lui Arie.» 263.
- Arls**, lui i se închinau Ellinii. 89.
- Aristotel**. 179.
- Aristovul**. Il vinuesc geografi cei tineri. 173.
- Armata**, cetate făcută de Traian. 322.
- Arman**. Mizizia era Armén. 335.
- Armenia** a fost lăsată Partilor de Adrian, după cum spune Evtropie. 15, 154. A fost lăsată de Adrian în mâna Parthilor. 196, 197. Fiflis o desparte de țara Giurgilor. 227. In ea trece Diocletian. 232. Era în una din divisiunile cele 4 ale imperiului Roman, împreună cu Livia; Eghipetul, Pentapolis, până la Mesopotamia, Chilichia, Cappadochia și Thracia. 242. Pe timpul lui Valentinian e predată de Perși. 254.
- Armenii**. Asupra lor voesc să meargă Traian, așezați peste Evrath. 190, 191, 192. Traian îi a supus și a transformat țara lor în provincie. 194. Iulian Paravat scrie lui Arsachis Craiul Armenilor. 252.
- Armentarie** e dat tovarăș lui Constantin Hlorus. El se duce la răsărit. Bate pe Perși, ia în robie pe împărăteasă, pe sora ie și pe copii. 232.
- Armentarius**. Vezi *Armentarie*.
- Arnighislie**, hatman al lui Theodosie, e trimis împreună cu Anthimie în contra lui Attila, pe care îl biruiește, dar pe urmă trece de partea lui. Anthimie biruind și a 2-a oară pe Attila, cere mărtea lui Arnighislie și Attila îl omără. 284.
- Arnulful Craiul** trimite pe Bulgari în Ghermania și Galia, spune Luitprand. 355.
- Aron Vodă Tiranul**. In timpul său, a trăit vornicul Urechie. 114. Hronicul Moldovenilor e scris de Urechie Vornicul până la Aron Vodă, iar de la Aron Vodă până la Ștefăniță Vod, e scris de logofătul Miron Costin. 180.
- Arsachis**, craiul Armenilor. De la el cere Paravat ajutor în contra Perșilor. 252. Era creștin. 252.
- Artaban** împăratul Perșilor, prădează țările din răsărit, dăruiește Antiohia și robesc mulți Romani. 326.
- Artemie** se mai numește și Anastasie, vine la împărăție după mărtea lui Filipic, după 2 ani prinzându-l Theodorice îi taie părul și-l face călugăr trimițându-l în Thesalia, spune Chendrinos. 343. El ridică pe Bulgari contra Tarigradului, însă ei îl prind și-l dau lui Leon Isavru care îi taie capul. 344.
- Asan**, fratele lui Petăr, a fost capul ridicărilor asupra împărăției romane de răsărit. 400. Merge la Chip-sala și roagă pe împărat să-i primească în slujbă și să le dea locaș în muntele Emului. El fiind mai îndrăzneț, capătă palme, din ordinul lui Ion Seyastocratul. 400. In-torcându-se, încep să răscole pe Vlahi și ridică biserica Sf. Dimitrie, și în biserică, îndemna pe Vlahi și Bulgari să scuture jugul.

401. Fiind bătut de Isachie Anghel. se trage peste Dunăre. 403. După ce împăratul ese din Misia Asan adună ôste și cuprinde Misia și vrea să facă mari răutăți Romeilor. 403. Se silește să unescă stăpânirea Bulgarilor cu a Misiei. 404. Isachie Anghel strânge ôste contra lui. 404. El făcea năvălirile asupra lui Isachie. 406. Pe muerea lui, o apucase Isachie Anghel. 407. Fratele său Ión fusese luat zălog. 407. Când voiau să prade provincia Fillipolitană, erau goniți de hatmanul Constantin. 408. La el trimite Alexie Anghel soli să facă pace. 411. Pune condiții grele. 411. Bate pe Isachie Sevastocratul și îl ia de la Tătarăi cari îl prinseseră. Intorcându-se e ucis de Ivanco Român, o rudă a sa. 411. După ce-l omorâ, Ivanco strânge pe Vlahi și se desparte de Misi și Bulgari, cari fuseseră soți cu Asan. 412. Avea frate mai mic pe Ión care era mai blând de cât Asan. 413. Cu el nu primesce să fie Hris. 414.

Asuni. Familia lor a fost primită în Moldova. 25. Capii ridicărilor asupra împărăției romane de răsărit, locuiesc în țară și acum. 400

Aseani, fiul lui Eneas, îi urmăze acestuia și fondază Alba Longa. 96.

Ascol și **Dir** din némul Varaghiilor vin cu oștire contra Romanilor și ocupă Chiov. 372. Este omorât de Oghel. 372.

Asia. Némurile din Scythia au fost și în Asia și în Africa și în Europa. 58. Dachii, Ghetii, Misii și Veorichii, trec în ea. 77. Elinii au stat în ea. 88. În ea era Troia. 90. În Asia au trecut Grecii sub con-

ducerea lui Agamemnon, la anul 1194 a. Hs. și 4314 de la Adam. 93, 94. Romanii trec în ea ca s'o supue. 102. Traian voesce să vie în ea contra Parthilor. 105. Turcii cuceresc în Asia. 106, 170. Biruită de Scipion, pentru care l-a numit Asiaticul. 118. Din Asia, cel mai vitez popor, erau Parti. 118. Osman la Asia s'au ijdărit. 174. Traian trece în ea pe la anul 107 contra Parthilor și Armenilor și o cuceresce aproape totă. 190, 192. Adrian și Asia 196. În ea n'a rămas loc nestropit de Varvari, pe vremea lui Valerie și a lui Gallienus. 210. În ea se află Balta Meotis. 212. În ea era Vithynia. 221. Spre ea merge Aurelian asupra Persilor. 221, 223. Avrelian nu apucă să intre în Asia. 223. Tătarăii isbesc pe după Marea Negră la Asia pe timpul lui Clavdius Tașitul. 223. Prăzile Varvarilor se duc în Asia. 224. La ea lovesc Tătarăii în timpul lui Clavdie Tașitul și prădeză Pontul și Chilichia. 226. Tătarăii n'au năvălit în Evropa ci în Asia. Zonora zice că drumul Tătarăelor a fost ast-fel: Trecând apa Fasis, au intrat în Asia, unde au prădat Pontul, Cappadochia, Galatia și Chilichia. Irodot scrie că apa Fasis ar fi despărțit Evropa de Asia. După ce oștile lui Avrelian s'au întors din Asia, au trecut în Dachia. 227. În ea era cu oștile lui Maximin 237. Pe ea o stăpânește Lichinie. 238. Ea intră în împărăția răsăritului, coprinzând crăiia Asiei, a Eghypetului și a Pontului cu 25 provincii. 242. E dată de Constantin Marele, fiului său Constantie. În ea trece Constan-

tin Marele, cu oștile asupra Perșilor. 246. In ea trece Constantie asupra Perșilor. 250. Valens ordonă Gothilor să trecă Helespontul în Asia. 256. Gaina, fost credincios al lui Arcadie, se violenese la Asia. 278. Chedrin scrie, că la anul 475, în ea prădăză Serachinénii. 293. Perșii din ea făcuseră mari stricăciuni în imperiu. 332. Iraclie trece cu oștile în ea în contra lui Horosie. 332. Aprópe toate oștile Romane era în ea. 333. Iraclie a avut și Turcii în Asia. 333. Serachenii se întăriseră bine în Asia. 335. Constantin Pogonatul, după ce a făcut pace cu Bulgarii a trecut oștirea în Asia. 337. Aci are răsbóe Leon Isavru cu Sarachenii. 343. Nichifor a avut multe răsbóe aci cu Sarachenii. 352. Aci a lovit Ihov pe Greci. 357. Din Asia năvălesc Serachenii asupra împărățiilor Romanilor. 360. Vasile împăratul de răsărit după ce bătut pe Bulgari, trecu cu óstea în Asia. 376. Vasile împăcând Asia trece în Evropa. 378. Pe când Roman Argghir împăratul era în Asia îi vine veste că Serachenénii pradă Mesopotamia. 378. Dioghenis nu primesce pacea turcilor învinși, creșdând să scape provinciile ocupate de ei în Asia. 386. Aliosmani mai târziu vin despre marea Caspică în Asia de ocupă împărăția turcescă. 387. Suliiman ținea împărăția Asiei. 388. Calò Ionis a avut multe răsbóe în Asia. 388. Impărăția Aliosmanilor începe în Asia. 395. In ea trec familiile boerești din Țarigrad. 423. Asupra Grecilor din ea, Balduin vrea să facă răsbóiu. 424. Pe ea o dă Ghirai fra-

ților săi. 437. In părțile ei es Turcii. 438. Spre iapornesce Suleiman Șah, ca să găsească locuri de stăpânire. 439. In ea, la Enișehir, așază scaunul Osman și móre la 1326. 440.

Asia mică, pustuită de Gotthii și Schythii pe vremea lui Gallienul. 211. Tóte cetățile grecești din ea, le ia sub stăpânire Osman. 440.

Asiatiei. Tătarii asiatici. 12. Ce țări e în Tătărâmé asiatică. 61. Daii, ȝice Stravon, sunt năroade ale Schytiei asitiei. 74.

Asiatieul. Numire dată unuia din Scipioni. 101, 118.

Asiria, a fost lăsată Paștilor de Adrian, după cum spune Evtropie. 154, 15. A fost lăsată de Adrian înmâna Parthilor. 196, 197.

Aspiitie, e pus hatman asupra Vlahilor, de către Isachie Anghel. 407. Cerënd împăratului léfa óstei, Isachie pune să-i scótă ochii. 407.

Astrologul veđi Pangratie.

Asyrii. Asyrii și Arapii numesc nemurile Gog și Magog, Egegí Megegí. 58. Puterea lor e sdrobotă. 170.

Asta. cetate unde a fost încongiurat Honorie de către Alaric. 274.

Astronomul. Veđi Ión Astronomul.

Athanasie. Luțifer Calaritiianul, a înđmnat pe Constantie să-l boteze Athanasie. 250.

Athanarie, domn al Gotthilor, cere lui Valens protecție. 17, 256, 262. Valens trece Dunărea și-l bate. 254. Era să se lupte cu Fritighirnis domnul Visigotthilor aliat cu împăratul Valens, însă sunt împăcați de Episcopul Ufila. 262. El fiind împins de Huni trece în Thrachia.

264, 268, se răscolă împreună cu Fritighernis contra lui Valens și'l omoră. 264. Theodosie face pace cu el. 265. Este gonit de la ai săi și vine la Theodosie, este foarte bine primit, însă mure în același an și este îngropat cu totă cinstea în Țarigrad de către Theodosie. 265. Goții au fost sub Athanaric când au avut război cu Valens, spune Ammian. 271.

Athatin. Vezi *Alaindin*.

Athaulth cumnatul lui Alaric, ia de nevastă pe Plachidia, fiica Petavie. 276. Alți istorici zic că el după moartea lui Alaric s'a întors înapoi la Roma și atunci s'ar fi cununat cu Plachidia sora lui Honorie și Arcadie în forul lui Cornilie. 276. Prosper scrie că Gotthi cu Athaulth să fi intrat în Galia. 276.

Athenienii De la Dai, spun că ar numi Atirenii, pre robi. 70. Dice Arbinus Raguzău, că se trag din Bulgari. 101. Ca ie, latinii fug de la Țarigrad cu Vase de lemn. 429.

Athina, cetate. 87. În ea au năvălit Varvari Crivățului, spune Zonoras. 215. Zonoras spune că Cleodemos a izbăvit Athina de Varvari. 215. Aci a învățat Iulian Paravat și a fost elev cu Vasile Marele și Grigorie Theologul. 251.

Athira numit Chiuciucemegé, e prădată de Români. 433.

Athraculni Vezi *Anthrax*.

Atlan hanul Tătărăsc vine asupra lui Ștefan-Vodă. 475.

Atmeidan localitate numită în vechime Ipodrom, pe unde a fost târât Ap-simar și fratele său Iraclie. 341.

Atrebatii sunt jefuiți de către Vandalii. 275.

Atreii, avea nepot pe Menelaos. 91

El era împăratul Mesiinilor. 91.

Attica, țară grecască. 90.

Attila. Domnul Hunilor. Despre năvălirea lui Attila cu Hunii. 259. Până la moartea lui au stat Ostrogothii sub stăpânirea lor. 269. Pretorie zice că el a bătut și a scos pe Gothii din Dachia. 279. Istoria de la Theodosie până la Attila. 275, 278. Cu el începe stăpânirea Hunilor în Dacia. 280. Cu el a venit o parte din Siculi. 282. A fost invitat de Honoria, sora lui Valentinian, să intre cu oștile în împărăția Romei, dar el n'a plecat din Ungaria, scrie Sigon și Marțelin. 282. El împreună cu fratele său Vleda, se scolă asupra răsăritului și sfaramă cetățile de pe marginea Dunării. 282, 283. Theodosie îi bate 283. Lui îi dă Theodosie 6.000 litri de aur, și apoi câte 1.000 în fiecare an. El ia robi 120.000 omenii. Sigon spune că Attila, după ce face pace cu Theodosie, se întorce în Schythia. 283. Attila nu s'a întors cu totul în Schythia. 283. Când se întorce la locul său, se scolă asupra fratelui său Vleda, îl omoră și ia în stăpânire Varvari lui. Marțelin spune că Theodosie nevoind să-i dea birul, Attila se scolă asupra lui. El intră în Dachia, trecând Dunărea înghețată și e bătut de Anthimie și Arnighislie aprupe de Sardica. Hatmanul Arnighislie se dă în partea lui Attila, dar Anthimie bate pe Attila și-l silește la pace. Attila după cererea lui Anthimie, omoră pe Arnighislie. 284. El se lauda să bată și pe Valentinian împăratul apusului. 284. Trece-

rea lui peste Dunăre a fost prin Pannonia. El zăbăvia mai mult spre Saxoniam. 285. A treia năvală a Attilii. 285. La anul 449, scrie Constituțiile, că Attila se mută cu ordinele spre apus și ajunge la Thuringia. Așază sfatul acolo, în cetatea Insacon și poruncește hatmanilor săi să supue Normanii, Trizii, Țimbrii. Ca să afle despre rezultatul luptelor, face 4 reședințe: în Colonia Agripina, care e în Ghermania; la Iadira în Dalmația; la Litfania. și a 4-a la Tătarime, pe apa Donului. 285. Cum a intrat Attila în Germania. 286. Attila după ce coprinde atât de mare parte a Evropei, voesce să intre mai în spre Apus. 286. La el trimit solii Ghenserici, de frica lui Theodoric rugându-l să vie asupra Gotthilor și să-i gonască din Gallia. El ordonă ca toate ordinele să se adune la Sicambria, pe apa Renului. 287. La Sicambria, el adună 700.000 varvari. El socotea să învingă pe Gothii cu armele și pe Romani cu vicleșug. Scrie lui Valentinian împăratul, să-l lase să treacă asupra Gotthilor, prin hotarele împărăției și să-i pregătescă gazdă la Roma. Se iscălesce: Attila, fiul lui Mundizic, nepot marelui Nemvrot, născut în Engadia, cu Dumnezeuiască bunătate, Craiul Hunilor, Midilor, Gotthilor și a Danilor; gróza lumii și biciul lui Dumnezeu. 287. Ast-fel spune Mihail Ruție Neapolitanul și Olah, și Bonfin. 288. Scrie lui Theodoric, Domnul Gotthilor, să se însoțască cu dînsul asupra Romanilor și îi va da jumătate Galia. El se scóla

asupra lui Marchian, în mijlocul ernii intră în Ghermania. Trece Renul, arde multe cetăți și sosesc la Avrelii, cetate tare, unde ajunge și Aetie, împreună cu Theodoric și cu óstea soșilor. Attila e biruit. El își trage óștile în câmpiile Cataloni, unde e o nouă luptă în care mor 180.000 din amândouă părțile. 288 Attila cu Varvari rămași, fuge în Illiria. La anul 453, intră iarăși în Italia, fiind gonit de Marchian din Illiria Stă lângă Acfilia Valentinian trimite pe Papa Leon, sol la Attila și el își retrage óștile din Italia. Intră în Gallia, unde e bătut de Allan, ajutați fiind de Thorismund domnul Gotthilor. Se întorce în Schythie, și după cum spune Ricțiolus, la nunta unei fete a sa, bând mult vin, i se pornesc sânge pe nas și móre la 455 d. Hs. Nicolai Holah scrie ast-fel: Attila, întâi au cerșut să ia pe Honora, sora lui Valentinian și neputând-o lua. ia pe fata Domnului Bactrianilor, pe care o chema Micolta, fiind bătrân și petrecând mult la nuntă, dimineța e găsit mort. După peirea lui, Dinzig, fiul său cel mai mare, se face domnul Unilor din Pannonia. Iar cel mai mic, pe care Bonfin îl chiamă Ernoc se așază în Schytia mică. Bonfin spune că Evmegiur și Vultizic, rude ale lui Attila, ar fi apucat Dachia mălurósă. 289. El numai o dată a stăpănit Dachia de gios. Neculai Costin greșeste, spunând că pe vremea lui Attila, Dachia a fost pustiită. Neculai Costin pune năpădirea Attilii la 401, însă Attila a intrat la 449. 290. După mórtea

lui, Varvari supuși de el, vor să scuture jugul și au răsboc cu Dinzig, fiul lui. 291. Fiul său e omorât de Gothii. 292. La 48 ani după prăzile lui, se ivesc Bolgarii spre Evropa, scrie Marțelin. 301. Dachiia n'a rămas pustie după năbușala lui Attila. 321.

Atillie Regulus. A fost consul cu Valeriu Flaccus la 225 a. Chr. 120.

Atillius Regulus. Vezi *Atillie Regulus*.

Aufidie Victorinnie hatman pe el îl trimete în contra Ghermaniilor Cati. 200.

Aufidius Victorinnius. Vezi *Aufidie Victorinnie*.

Augustus. Vezi *August*.

Augustus Căsar. Vezi *August Căsar*.

Aurelian. Vezi *Avrelian*.

Aurelius Carus. Vezi *Avrelie Carus*.

Austria. Bela scăpând din resbelul cu Batie, să fi hălăduit în Austrie. 145. Despre trecerea Hunilor prin părțile Austriei. 278, 282. Hunii ajunseseră nu numai în țara Ungurească spre Austria ci până la Italia, Dalmația, Litvania și de acolo până la Schyttia. 283. La 1242 Bela fuge în Austria unde Frederic ducele de Austria îi jefuesce averea. 450. Ducele de Austria nu voesc la 1246 să lase pe Bela să treacă prin țara lui îndărăt acasă. 451. Crușiații și ducul de Austria. 458.

Aurelius Probus. Vezi *Avrelie Probus*.

Avari au domn pe Hagan. 327; ei țină o parte din Panonia 327; în hotarele lor intră Priscus cu oște 328; locuia Volohia. 329; 3000 de Avari sunt prinși de către Priscus. 329; fac pace cu Iracile. 332. Horosie îi îndemna ca împreună cu el să se ridice contra Țarigradului, ei

ieau cu ei pe Slavonii și pe Gepizi și înconjură Țarigradul. 333.

Avdira. Până aci supune Ioan Alexie. 418.

August. Dion despre «Traian August. 164. Intr'o inscripție se citește: «lui Traian Augustului, etc.» 161. Titlu al împăraților romani. 163. De unde vine numele acesta. 164. Senatul scrie lui Claudius: Clavdie Avguste, tu ne ești frate, tu părinte, tu priiatin, tu bun senator, tu stăpân.» 212. Probus Augustul împotriva Ghetilor. 228. Galerie August vine asupra Romei, după mărtea lui Severus. 233. Constantin, care ajunsesă August fiind înștiințat de Fausta, că Maximian umblă cu vicleșug asupra lui, l'a sugrumat pe acesta. 234. Maximin fusese 3 ani August. 238. Pe o monetă aflată la cetatea Gherghina se citea: CONST. VICT. AVG. IMP., adică, în traducție: «Constans, Biruitoriul, August, împărat.» 249. Constantine au fost August, cu tatăl său Constantin, 23 de ani. 250. Valens e făcut August la 29 Martie. 364. 254. Cetatea capul Boulei a fost făcută de Traian Augustul. 322. În 582 Mavrichie hatmanul e făcut August. 326. Carolus cel mare s'a numit, între altele, și «August și împărat Romii.» 349. La 919 Roman se face August, pre el, și pre fiul său Hristofor. 356. Curens istoricul spune, că a văzut la curtea lui Maximilian al doilea Augustul pre un Nicola, «de moșia sa din via Domnilor din Bassarabia născut.» 468.

August Căsar. Pe vremea lui a fost Dionysie Periighit. 59. Pe vremea

lui a trăit Stravon. 62. Nu se scie de hotarele Dachiei, înainte de el. 63. Înainte de el, Ghetii și Dachii au ocupat amândouă Missiile. 67. Înainte de el Dachii nu sunt pomeniți în Istoria Romană. 72. Isgonesce pe Ovidie la Tomus. 72. Dacii existau sub numele de Ghetii. 77. A avut război cu Varavista. 78. Trimite pe Tiverie contra Dacilor. 79. Pe timpul său s'a născut Isus Christos. 99. A dat ordin să se facă o statistică de toți bărbații din imperiu. 100. Nepoata sa Julia a fost coruptă prin scrierile lui Ovidiu. El exilază pe Ovidiu la Tomus lângă M. Neagră. 117. În timpul lui a fost consul Norbanus Flaccus. 121. Pe Julia o trimite în ostrovul Pandataria după cum spune Dion și Macrovius. 122. Unii scriitori spun că Români ar fi aduși în Dachia cu mult înainte de Avgust. 124. Sub el, ȋdice Sarniȋe, că au trecut Romani în Dachia. 128. Cu sute de ani înainte lui au fost consulii Flac Hatmanul și Știpion Africanul. 128. Flac, spune Sarniȋe, pe vremile lui Avgust era în Misia. 129. Pe timpul lui a scris Stravon geografia sa și Ghetii se afla în împreună cu Dachii în Dachia. 130. Se numea înainte Octavie, a fost consul la anul 41 a. Hs. când a pus mâna pe imperiu a luat numele de Avgust, titlul pe care l'au ȋnținut toȋi împăraȋii Romani. În timpul lui s'a născut Isus Hristos; a murit la anul 1st d. H. la Nola. După el vine Tiverie. 163, 164. De la el și Traian începe hronicul Moldovenilor. 179. Ar fi avut un frate Prus căruia i-a dat să domnească

ȋnținutul de pe apa Vislii, ce și până aȋ se numesce Prusia. 371, 372. Avgustese. Annie Fabian, tribunul polcului II Avgustesc e menȋionat într'o inscriȋȋie găsită în Dacia. 161. Ștefan e scos din cinstea Avgustescă. 357.

Avghustin scrie că pe vremea lui Valerie și a lui Gallienus, Persii și Tătarii pustiesc Evropa și Asia. 210. În cartea 5 cap. 23 spune că Alaric ar fi din Familia Baltică. 266. Augustin pentru cetatea lui Dumneȋeș cap. 23 despre năvălirea Goȋilor. 274.

Avlida, cetate unde s'au adunat stăpânitorii Greȋii, să se sfătuiască pentru războiul contra Troadei. 92.

Avram chipul său era în camera lui Avrelie Severus Alexandru spun Orosie și Evseviev. 206.

Avram Bașai Veȋi *Avram Barclai*.

Avram Barclai. Spune că între Solomon și Bela IV-a, au trecut 200 ani. 144. Spune că sfintul Ștefan Craiș să fi murit la anul 1034. 379. Spune că Vladislav 2-a a stat crai numai 6 luni. 445. Scrie că Bela IV-a ar fi scăpat la ostróvele M. Adriatice. 450. Spune că Bela întorcându-se în Ungaria, dăruiesce cruciaȋilor multe sate. 451.

Avreleus Dacul, Hatmanul călărimii. Zonoras scrie că era din Dachia. Cu vrednicia lui, Inghenuus, hatmanul oștilor din Misia, se ridică împărat. 212.

Avreleus Victor. 53. Vorbesce despre Pano-Dachia. 83. Scrie că Traian a venit la împărăȋie, la 98 de la Hr 123. Urmăză lui Dion. 151. Despre răsbóele lui Traian cu Dachii 186. El spune că Traian s'a născut

la Tudertina. 193. Despre Adrian. 197. Despre Romanii din Dachia în timpul lui Dachie și următorii 208, 209. Năvala Schythilor sub Clavdius. 212. Despre Avrelian. 219. Despre Probus. 230. Despre Constantin și creștinism 237. Despre Constans. 247, 248. Despre Constantie și timpul împărăției lui. 250. Timpul împărăției lui Theodosie. 272.

Avrelian, iar nu Adrian, a mutat o parte din Coloniile lui Traian peste Dunăre. 134, 150, 240. Vopiscus spune că Avrelian socotind că nu mai p^ote ține Dachia, a mutat pe Romanii în mijlocul Misiei și a descălecat Dachia d'a dreapta Dunării. De la el până la venirea Romanilor în Dachia, trecuseră 167 ani. Sarnițe, la mutarea Romanilor pune pe Adrian în locul lui Avrelian. 151, 152. Traiul Romanilor până la el. 181, 210. Se urcă pe tron, după omorârea lui Cfintilius. 213. Scriitorii spun că el v^oed^ond că Varvarii Criv^oțului, cu câte-va năvăliri înconjuraseră Misia, Thrachia Thessalia, Machedonia, Iliria, Grecia, și după cum zice Zonoras, chiar Athina, a poruncit ca locuitorii și coloniile din Dachia să trecă peste Dunăre. 215. Socotind că nu va mai putea apăra Dachia trece pe Romanii în Misia. 216, 222. El a retras numai oștile, constrâns de războiul contra Perșilor. 216, 217, 223. Era născut în Dachia mălur^osă. 217, 219. Acesta se dovedește prin spusele lui Preda Stambol, Român, care a auzit pe malul Oltului aproape de Dunăre, cântecul lui Ler, Aler Domnul, care n'ar fi de

cât Domnul Avrelian, precum și ruinele numite Curțile lui Aler. 217. El trebuie să fi luat din Dachia numai oștenii și pe locuitorii cei mai de frunte. Mutarea a fost în al 5-a an al domniei lui la anul 274 d. Hs. 218. Socotise rău că nu va putea apăra Dachia de Tătarăi. 226. A biruit pe Alemanii și Marcomanii. A mărit zidurile cetății Roma. 219. A prins pe Zenobia și a dus-o la Roma în triumf. A învins pe Gotthii. I se d^oice Avrelian Dacul. A stat la tron în urma lui Avrelie Flavius Clavdie la anul 270 d. Hs. A bătut pe Gotthii peste Dunăre și s'a întors cu laudă la Roma, spune Vopiscus. 220. Sarnițe spune că Gheții și Sarmații, cu hatmanul lor Cunab, se ridică contra lui Avrelian, dar acesta-i bate. 221. Dachia lăsată de el, tot Romanii a apucat'o. 222. La anul 275 voesce să trecă asupra Perșilor, și de acea retrace oștile din Dachia. El nu apucă să trecă în Asia, ci urmașul său Clavdius Tațitul. 223. El ia pe Romanii din Dachia numai până la întorcerea oștilor din Asia. 224. Pl^ocă de la Roma în contra Perșilor, trecând pe lângă Vyzantia și între Vyzantia și Irachia, la Kinofrurion, e omorât de hatmanii săi, iată cum: Secretarul său Muiesthus a imitat scrisul lui Avrelian și osîndesce ast-fel, pe câți-va senatori la m^orte. Aceștia om^oră pe Avrelian. Petavie spune, că a împărățit 5 ani, iar Calvizie 6, fără puține zile. 225. După el urmează Clavdius Tațitus. 226. Se temea, ca nu cumva Tătarii să nu năvălescă în Dachia. 227. Se temea să nu năvălescă Varvarii a-

- supra Romanilor din Dachia, și de aceea îi mută, pe acești din urmă din vecinătatea Varvarilor. 229. El întorce, mai târziu, «leghiónele» aduse de Traian în Dachia. 240. Trecând Avrelian pre Romanii din Dachia în Misia, o numesce, pe acesta din urmă, tot Dachia. 250. Mutarea Romanilor în Misia, de către Avrelian, acesta s'a dovedit «să fie fost slove pe apă scrise.» 260.
- Aurelie.** (scriitor) 53. Spune, că țara, care a fost a Gheților, după aceea Dachia s'a numit. 71. Vorbesce de Pano-Dachia. 83. Veđi Aureleus Victor.
- Avrelie Carus.** 727. Urinază lui Probus, la 283 d. Hs. Bate și omórá 10 mii Sarmați, 20 mii iea în robie. 230.
- Avrelie Flavius Clavdie.** După el vine Avrelian la tron. 220.
- Avrelie Severus Alexandrus** vine la împărăție în etate de 16 ani și a fost omorît de către slujitori în Moguția. Scriitorii pomenesc că el a avut mai multe resbóie contra Perșilor, Ghermanilor. Evsevie și Orosie spune, că el avea în camera sa chipurile lui Apolon, Hristos, Avram și Orfeos; a avut resboie pe apa Renului în Galia și în urma lui vine Macsimin Thracul. 206.
- Avrelie Probus.** 226; împărat la 276 d. Hs. Se întorce cu oștile în Evropa. 227. A bătut pe Varvarii și a luat 60 cetăți în Gallia. Vopiscus și Evtropie scriu, că după ce a așezat lucrurile în Ghermania, s'a întors în Illiria și a trecut asupra Gheților și Gotthilor și îi bate. Supune pe Sarmați, vine asupra Vastarnilor, și îi gonesce dintre Nistru și Nipru. El trece pe Varvari în Thrachia. Sarniție scrie, că Probus 'și-a vërsat urgia asupra Ghetilor și îi supune ca și pe Ghepidii. apoi a mers la răsărit, unde potolesce pe Varvari în Isavrie, și face parte cu Parthii. 228. Dacă Dachia ar fi fost pustie, Probus ar fi așezat în ea pe Vastarni. El mută pe Vastarni peste Dunăre, ca să nu mai supere pe locuitorii din Dachia. 229, Voesce să mérgă asupra Perșilor, dar e omorît de oștenii la Sermis în Panonia, unde era născut, la 282, Noembrie 2, după ce împărățise 6 ani, luni 4. După el vine Avrelie Carus. Oștile strânse de Probus, le iea Carus și merge asupra Perșilor. 230.
- Avrelii,** cetate tare, unde sosesc odată, Attila și Aetie. Aci Aetie bate pe Attila. 283.
- Aurelius Victor.** Veđi *Avreleus Victor*.
- Austria.** Aci a fugit Bela IV-a fiind învins de Tătari și a stat 4 ani. 145. Hunii au trecut Dunărea înapoi prin părțile ei. 278. Ast-fel se chiamă părțile spre care au trecut Hunii peste Dunăre, goniți din Panonia de Theodosie. 282. Austria a fost prădată de Hunii. 383. La ea trimite Bela IV-a crăisa sa și în ea fuge fiind bătut de Batie. 450. Ducele ieî jefuesce averea lui Bela. 450. După fuga lui Bela IV-a în Austria, Batie jefuește Ungaria. 450. Prin ea se încercă să trecă Balduin și ducele ei nu-i dă voe. În ea vrea să intre cu sila, Bela la 1522. Bela bate pe ducele Austriei, care voia să se opună. 451.
- Axiachii,** între Nistru și Bug. 68.
- Ayxiacul,** apă de hotar a Ardélului. 65. Ghetia trecea de Ayxiac, 66,

Azacul, baltă, Meotida. 226, 261. Pe vremea lui Justinian Hunii locuiau pe aci 315. Vosforul, unii îl numesc Azacul. 315, 320. Până aci stăpânea Justinian. 321. Bosforenii sunt Tătarii de lângă Azac. 194. Unde să împreună cu marea Négră forméză Bosforul Chimeric și este trecut de Hunii. 261. Ostrogothii

erau pe marginea Azacului. 263. Hunii gonesc pe Gotthii de la balta Azacului. 280.

Azdrahanul parte din Tătărîmé asiatică. 61. Cetatea Volga ar fi unde e acum Ajdrohanul. 447.

Azerbaigian se chiamă turcesce Mi-diia. 439.

B.

Baber, cetate aprópe de Halep, unde a fost îngropat Suleiman Şah 439.

Babylon. Vezi Vavylon.

Babylonéscă. Veđi Vavylonéscă.

Bacov. Riū lângă care e cetatea Pogava în care s'ar fi așezat românii. 474.

Bacău, Riū peste care ar fi trecut Românii în Ardél. 474.

Bactria. Pe fata domnului ei o ia Attila, zice Nicolai Holah. 289.

Bactrianii. Pe fata domnului lor, a nume Micolta, o ia Attila, zice Nicolai Holah. 289.

«Ba'deha'rabel Basra» «după răzsi-pire Basra» zice un cuvînt arăpesc. 226.

Baduarie hatman în timpul lui Mavrichie în Dachia și Schithia. 328.

Bae, aci pomenesc hronicul Moldovenesc că erau Rușii. 325. Letopisețele arată că înainte de înturnarea Moldovenilor de la Ardeal se afla aci nisce olari. 471.

Bagdat. «Socotiala smentită și de la Bagdat să pôte întórce» zice o vorbă turcésă. 197.

Baiezid, sultan. În timpul lui móre Halcocondilas. 126. A avut cu Vla-

dislav, răsboiū la Varna și Nicolopolis. 174. E feciorul lui Murad, și móre rob al lui Temurleng. 441. Are fiū pe Muhammed. 441.

Baeziți mulți s'au sfărâmat în câmpiile Moldovei. 22.

Balameber Domn al Hunilor, zice Pretorie că el a bătut și a scos pe Gotthii din Dachia. 279.

Balduin. 18. Fratele lui Henric care bătea cetatea Udriiul, împreună cu Bonifație Montis Ferartianul. 398. Era Graf de Flandria, și plécă împreună cu Alexie Anghel, de la Veneția la Țarigrad. 420. Voesce să cuprindă fără luptă Țarigradul și cere lui Alexie, plata făgăduită. 421. E ales de Latini împărat al Țarigradului. 422. El era pregătit de luptă. 422. Trimite să se prindă Alexie Comnenos, care era în Grecia și îl expediază în Ghermania. 422, 433. Se încoronéză împărat al Țarigradului, la 1204. 422. El hotărâsca să gonéscă din Țarigrad boerimea grecésă. 423. Grecii cari fugiseră cu Alexie Comnenos, cer lui Balduin să-i priméscă în slujbă. 423. La el trimite soli Ioan Alexie.

E oprit de a face războiuri contra Grecilor, de către Ioan Alexie. 424. Se sfătuesce cu hatmanii și trimite oști asupra cetăților revoltate. Cuprinde Viza și Ciorlul și Arcadiopolis. Inconjoră Udriul. 425. Cade prins în mâinile lui Ioan Alexie, la 1205. 18. 426. Din războiul lui nu scapă nimenea viu. 427. E ținut în robie 16 luni și apoi tăindu-i-se mâinile și picioarele, e aruncat într-o prăpastie, unde mure după 3 zile. 427. De robia lui se înspăimintă Marhion. 428. Latinii sperau să-l scape din robie. 430. Mai strâns de cât el, inconjoră Latinii Udriul. 428. De frica robiei lui, Latinii nici nu îndrănesc să iasă din Țarigrad. 428. Balduin trimite, în Ghermania pe Alexie. 433. Balduin al 2-lea, era în Țarigrad, când Bela IV-a, se întorce în Ungaria. 451.

Balta. Ce nemuri sînt până la gura Bălții. 61. Ce nemuri se întind până la gura Bălții Meotis, după cum spune Dionysie Perighitul. 63, 64. Până la balta Azacului (sau Meotis) se întindea Ghetia. 66. Bonfin spune cum s'au coborât Gothii din Scandinavia, până la balta Meotidii. 73. Vandalii au locuit pe la balta Meotis. 76. Ivida se va fi chemat ast-fel după balta lui Avddie, «căreia îi zicem noi Vidovul» 155. Schimbare de nume la Domnii, Țeri, Mări, Bălți, Păduri, etc. 178. Despre podul făcut peste bălțile pontice. 194. Dechie mure închidându-se între bălțile Donului. 209. Schythii trec balta Meotis, în timpul lui Clavdius. 212. La 276 Tătarii trecînd balta Azacului, lo-

vesc la Asia. 226. Pe la balta Azacului fuseseră locuințele Vandalilor. 240. Procopie spune că locuințele Gotthilor, după ce s'au coborât din Scandinavia, au fost la marea Azacului. 261. Vandalii ce locuiau lângă balta Meotis, au plecat spre Ren. 269. Istoricii spun că Hunii au gonit pe Gotthii, de la balta Azacului. 280. Priscus bate oștea lui Hagan, lângă Dunăre «boțind pre Varvari în balta, ce era acolo.» 323. Oguzii au cuprins locurile dintre Cara Bogaz și balta numită Hiva. 439.

Balta lui Ovidie. După numele ei se crede a fi numele cetății Ivida. 155.

Baltica mare la hotarele Schytiei. 60. De peste ea au năvălit Varvari: Unii, Slovénii, Bulgarii, Sîrbi, Franțozii, Ghermanii, etc. 174. Pe lângă ea s'au așezat Gotthii mai întîiu. 260. Sarnișe după Ptolomeu spun că aci sunt Visegotthii. 261. Iornand spune că Goții venind de la Marea Baltică s'au așezat pe țărmii mării negre. 263, 269. Glem se varsă în Marea Baltică. 371. Peste ea au fost goniți Varaghi de Novogrodeni, Meri și Crivici. 372.

Balthiea. Familie din care se trage Alaric. 266.

Ban. Despre Banii. 468, 470. Ar veni de la numele *Bando* care în pravilele împărătesci se zice *Banderum*. 460. Grecii îi zic φλαμουλάρης iar Turcii Beg. 469.

Banderium ar fi după pravilele împărătesci numele pentru ban și ca *Bando*. 469.

Bando ar fi numele pentru *Ban* 409,

Bantemur. Strănepotul lui, era So-leiman Şah. 439.

Barabista, primul stăpânitor al Da-chilor, se luptă cu Bastarinii. 71.

Barbarii. Vezi Varvarii.

Baronie spune din orația sf. Damas-chin, că Maica Puterilor a trimis pe Sf. Mercure să omóre pe Pa-ravat, în urma rugăciunilor Sf. Vasile Marele. 253. Despre Bulgari faţă de biserica Apusului. 356. Des-pre Gheiza, la 1074. 387.

Bassarabia (Bugiac). De aci se trag Bă-sărăbeștii. 26. Făcea parte din țara Bastarnilor. 67, 68. Făcea parte din Dachia muntosă. 69. A fost sub as-cultarea crailor Ungurești și ce Bon-fin. 467. Lăcuiitorii ei pe vremea năpazi lui Batie, neîncăpând prin cetăți s'au tras spre Severin și peste Olt. Maximilian Chesariul po-menesce cuvintele lui Leunclavie care spune că Basarabia este la răsăritul Moldovei. 468. Despre un Nicolae, la curtea lui Maximilian, care Nicolae ar fi fost din Basa-rabia. 468, 469.

Bastarnii, după Dionysie Periëghitis la răsăritul Mării Negre. 61; idem. 63, 63. Hotarele lor. 67. Seluptă cu Dachii sub comanda lui Barabista. 71, 78, și sunt alungați. 71. Supu-nera lor. 228, 229. Sunt bătuți de hatmanul Galerie. Pentru învinge-rea lor, Dioclețian a făcut triumf la Roma. 232. Chemați de Atila, se adună la Sicambria, ca să mērgă în contra Romanilor. 287. Bastarnii și cu Românii au fondat mai multe cetăți. 365.

Batie, han Tătar, Românii i-se opun. 19, 465. Când a fost prada lui. 50, 420, 435, 446. Se școlă cu oște asu-

pral lui Ladislau. Supunecraia Mos-cului, Litfii și Leșescă și devastă Ungaria. 142. Răpesc pe sora lui Laslău și acesta îl omórá 143. I se zice și Busurman. 143. Bonfin spune că pe vremea lui Bela IV a intrat în Ungaria și a prădat'o, învin-gēnd pe Bela. 145. Simion calugă-rul spune că ar fi luat în robie și apoi în căsătorie pe sora lui La-dislav. 147. Simion îl pune în locul lui Capulh. 148. Ar fi avut rășboiū cu un craiū unguresc Laslăul. 393. El a fost din alți tătari și unu din cei ce au descălecat Crămul. 437. Craii unguresci până la năvada lui Batie. 441. E ucis de Ladislav cu un topor căduť din cer. 442. Când a venit Batie nu era la Craie nici un Vladislav. 443. Ladislav I este cu 167 înainte de Batie. 444. La-dislav al II-a este cu 36 ani. 445. La anul 1236, plēcă din Tătărimea de peste Volga, intră în hotarele Rusesci, Volga, cuprinde țara Mos-chicescă cu Stolițăiei, omórá pe Gheorghie, cnézul Moscalilor, și pune cnéz pe Iaroslav. Trece spre Vlahi, spune Marin istoricul, dar e respins. 447. Neputând trece prin-tre Volohi, mută șliahul prin țara Leșască în Silezie. Iea cetată Liu-blinul și ajunge la Visla. Impotriva lui iese Palatinul cu oște. Năvălesce asupra Leșilor. 448. Desparte oștile în două: Cu o parte intră în Un-garia, și alta o trimite cu Peta să prădeze Silezia și Bohemia. 449. Lui i se trimite 9 saci de urechi tăiate de la creștinii, de către Tă-tarii lui Peta. 449. Învinge la Rodna pe palatinul lui Bela și jefuesce Ungaria, după fuga lui Bela în

Austria. 450. Unii spun, că ar fi murit în războiul cu Frederic. Bonfin cu Dubravie spun, că s'ar fi întors cu Tătarii la locul său. 451. Omorîrea lui de către Ladislav e minciună. 452, 454. Hronicul Rusesc spune, că pe vremea intrării lui în Ungaria, era crai Vladislav. 455. La 6756, după ce prădăză Moscul și țara Leșască, intră în Ungaria. 456. Prădăză până la Varad, unde era Vladislav. 456. Batie ar fi robît pe sora lui Vladislav. Ajungîndu-l Ladislav, îl omîră cu toporul trimis de cer. 457. Tîtă lupta lui cu Ladişlav, ar fi numai o poveste. 458. Biruințele lui sunt lăsate la o parte de istoricii Unguri. 458. Cu Cruțiații se ajută Bela contra Ducelui de Austria, iar nu contra lui Batie. 458. După prada lui Româniî ies din ascunzătorile lor. 459. Țerile romînescî, după prada lui. 461, 462, 463. Marin serie că pe vremea cînd a venit Batie cu Tătari, și numai Vlahii adecă Româniî cu Săcuiiî i-au pus pedică. 19, 465. Româniî din Moldova și Muntenia au părăsit odată câmpii și au trecut în munți și de aci să fi oprit năvala lui Batie, și l-au oprit întăia oră să intre în Ardél la anul 1236. Năvala lui s'a întîmplat pe timpul vre-unui nepot a lui Ion Vod Alexie, adică Dragoș Vodă și Radul Vodă. 465. De frica lui Româniî, cari împinși de Bulgariî trec Dunărea, se așeză în Ardeal. 466. Pe locurile cari sunt acum ale Moldovii, de peste Prut până la Nistru și de peste Nistru până la Buh și până la Nipru în urma lui Batie a rămas locuitori Tătari ce

le ȕice Comani, aceștia sunt acum Tătariî care se chiamă Cobani. 466. Năpada lui Batie se întîmplă odată cu trecerea Românilor în Ardeal. 466. Pe vremea lui o sémă de Româniî au rămas în cetățile de pe malurile Dunării până în Marea-Négră și acésta s'a întîmplat cu 16 ani înainte de năpada lui. 467. Locuitoriî Basarabiei pe timpul năpădiî lui s'a tras spre Severin și Olt căți nu au încăput prin cetăți. 468. Pe timpul năpădiî lui scaunul stăpînitorilor acelor Româniî era Cetatea Albă. 469. O samă de Româniî și înainte și după năpada lui au rămas pe locurile lor. 470. Pe vremea năpădiî lui Româniî s'au retras spre munți. 471. Înainte de Batie, Româniî aduși de Traian sunt scoși de Gepizi. 473. Pe vremea lui Româniî s'ar fi așezat în Ardél său cu Domnul lor Ioan Alexie său cu un fiu al acestuia Bogdan. 474. După năvala lui. 478. 28 ani după întorcerea lui ar fi descălecat Dragoș Vodă și Radul Vodă. 479. 28 ani după prada lui în țara Românilor a fost domn cu domnie așezată. 482. După prada lui vor fi rămas acei stăpînitori ai Românilor. 482.

Batoriî, de la Unguri se trag. 25.

Batorian, lângă apa Hrişului. Aci Ladislav a ridicat o biserică, ȕice Bonfin. 149.

Bavaria este prădată de Sclavoniî în timpul lui Vasilie Machedon. 354.

Bazilia. În soborul de acia, a fost Eneas Silviu referendar. 115.

Bănese. Despre titlul bănesc al Basarabescilor. 468.

Băsărabii. Veȕi Băsărăbesciî. 470.

Băsărăbeștii din Basarabia au trecut la Olt. 20. Băsărăbescii la Olt. 468. Băsărăbescii erau locuitori la Olt înainte de venirea lui Radu Negru în Muntenia. 469. Hronicul Muntenesc și Băsărăbescii. 470. Despre nărodul ce s'ar fi numit Băsărăbi. 470.

Bărladului. În apa lui s'au înecat mulți Baeziți. 22. Gură, se măi chiamă o despărțitură a Sirétului. 248.

Bebrîac. Loc unde s'a bătut Salvie Otho cu Vitellie din care luptă Vitellie iasă învingător. 165.

Beciul. Aci au fost bătuți Ghermani. 20. Beciul său Vienna sau Vendebona cetate bătută de Marco Avriție, tot aici a murit el la anul 180 fiind otrăvit de fiul său Commod în unire cu doctorii. 201. 203.

Bélo ozer (îezerul alb). Aci s'a aședat Sinevus. 372.

Bela fratele lui Andrias, craiul unguresc, pe care îl gonesce învingându-l; după mărtea fiului său dă crăiea de bună voe vărului său Solomon. 383. Fiul lui se scôlă contra lui Solomon pe care îl scôte. 387. Se pomenesce de Bela Crai în țara Ungurască. 391. Feciorul său este Gheisa Marele. 442. Asemenea Ladislav. 442.

Bela al 2-lea, orbul, feciorul lui Alum, crai unguresc la 1136. 442. Ladislav al II-lea e feciorul lui. 442.

Bela 3-a, crai unguresc la 1176, feciorul lui Stefan 3-a. 443. Avea fecior pe Emeric. 443. Feciorul său era Andreas al 2-lea. 445. Dă pe fiică-sa Maria, lui Isachie Anghel. 443.

Bela 4-a, crai unguresc, feciorul lui

Andrei al II-lea. 145, 443. Pe vremea lui a intrat Batie în Ungaria. Bela fiind biruit, fuge și stă 4 ani în Austria, spune Bonfin. 145. 443. 446 El a creștinat o parte din Comani din Podolia și 'i-a aședat peste Tisa. 145. Urmază tatălui său. 446. Avea 5 ani de domnie spune Bonfin, când năvălesc Tătarii în Ungaria. 449. Palatinul lui care păzea la Rodna, e bătut de Batie. 450. Cere ajutor de la Craiul Franțuzesc, Inglizesc și de la Frederic al 2-lea. 450. Fiind lăsat și de ai săi, își trimite crăiasa în Austria, se luptă cu Batie, e biruit și fuge în Austria, unde Ducele îl jefuește. De aci fuge la ostróvele Mărei Adriatice, zice Avram Bacșai. 450. Bela auzind că Tătarii au plecat, se întorce în Ungaria. Ducele de Austria nu vrea să-l lase. El cu un ajutor trimis de împăratul Frederic și cu Cruțiați intră cu sila în Austria. Omóră pe Ducul de Austria. 451. Dă multe sate cruciaților, spune Avram Bacșai. 452. Diploma lui este: Crai al Ungariei, Dalmației, Croației, Ramii, Sirbimii și Galiției, adică a Vlahiilor. A crăit 37 ani. E îngropat la Strigon. Cu el se sfîrșesce luptele și năvălirile lui Batie. 452. Învingerea lui, e lăsată la o parte de isoricii Unguri. 458. El opresce cu sila pe Români în Ardel. 466. Întorcându-se în Ardeal după invazia lui Batie opresce pe lângă cavalerii de la Rhodos și pe Români în Ardeal. 472. El a dat Românilor moșii. 473. De frica Tătarilor fugise până în Dalmația. 478.

- Belarina**, cardinal, a scris viața lui Eneas Silvius. 115.
- Belé**, cetate în care s'așezat Românii. 474.
- Belh**, cetate vestită, în Horasan, pe care o cuprinde Genghiz. 436.
- Beligrad**, cetate, smulsă de Nemți din mâna Turcilor. 176. În fața ei peste Dunăre este cetatea Sirmium 267, 272, 273. Cetatea Sirmion din Pannonia era împotriva lui. 302.
- Beling**. Cetate în care s'așezat Românii. 474.
- Belisariu**. Vezi Velizarie.
- Beni**. Cetate în Ardeal. 474.
- Bergaman**. Iacov Filip de la Bergaman. 115.
- Bernis** aci voesc să se așeze Bulgarii. 336.
- Berolin**. Aci era o Academie de științe, care cere lui Cantemir să facă istoria Moldovei și Moldovenilor. 179.
- Besii** de la ei s'a dat numele Basarabiei, ei au locuit odată Thrachia. 468.
- Betica** a coprins Silinghii în același an în care năvălesce Alaric în Italia spun Idatie și Isidor. 276.
- Bia**. Aci moare Hadrian. 199.
- Bibliile**. Sfânta istorie a bibliilor se crede a fi isvodită de Dumnezeu. 171.
- Bibliothica** făcută de Traian la Roma. 194.
- Bielul lui Dumnăzău** s'a iscalit Atila, în scrisoarea către Valentinian. 287.
- Bilchie** zice că Pecinegii și Polovții au eșit din Țimbri și Gothi din Litfanie. 362. Dice că Pecinezi și Polvți după ce au eșit din Litfania s'așezat la Vosforul Chimeric. 364, 365.
- Biserica** a început a se despărți la anul 800. 351. Biserica Apusului se desparte de biserica răsăritului. 355.
- Bythinia**. Vezi *Vithinia*.
- Blachia melani** (*Βλάχια μελάνη*) adică Vlahia neagră numire dată Munteniei. 474.
- Blahii** numiau scriitorii Greci pe Vlahi, schimbând litera V în B, dice Sarnișe. 131.
- Boarul**. În Letopisețee scris, că marca Moldovei ar fi făcută după un Boar, care împreună cu cățeaua Molda, s'ar fi înecat în apa Moldovei. 155.
- Boazi**. Numitor silesce pe Rea să se sfințească Boazii ce-i dice Vastalis. 96, 97. Nymfele erau bózele fântânilor. 158. Papa Clemente isgonit nevrând să jertfescă Bozilor. 193. Eliogabal jertfesce câți-va copii Bozului său. 206. Iulian împărat giuruia să verse sângele creștinilor înaintea Bozilor. 252, 297 și 298.
- Boazul** nu e despărțit de Țarigrad prin apa Fasis. 227. Cadichion era împotriva Vizantiî, peste Boaz. 331.
- Boemăsc**. Némul Elinesc față de cele Slovenesci. 178.
- Bogat**. Spre răsărit, până aci se întindea Trachia. 242. Aci dedea marea Neagră în marea Albă. 242.
- Bogaz-Hisar** numesc Turcii Bogazul. 246.
- Bogazul**, cetate. Pe la răsărit de ea au trecut Tătarii, scrie Zosim. 211. De la Bogaz până la Țarigrad, era Propontida. Turcii îi dic Bogaz-Hisar. 246.
- Bogazul** se numesc Bosforul Chimeric și astăzi se numesc Gherci și Taman. 268. E trecut de Suleiman, ficiorul lui Orhan. 440.

Bogdanilor familie. 26.

Bogdan, domn al Vlahilor, e pomenit în Pandecte de către Leunculavie. 131. După numele lui, Turcii au numit Moldo-Vlachia, Cara-Bogdan. El a fost tatăl lui Dragoș Vodă Turcii ȝic Moldovenilor, Bogdanlu, adică ȝomeniului lui Bogdan. 306. Bogdan se închină împărăției de răsărit ȝice Loclavie și Chendrinos. 377. Pe vremea lui, erau sub stăpânirea lui Carolus, împăratul apusului. 396. Feciorul lui Ion Alexie. Sub el s'ar fi așezat Românii în Ardél. 474. E numit Bogdan-Vodă și se pomenesce și aȝi între români ardeleni. 474. După el se iea numirea unui țirg. 474. Avea porecla de Negrul. 474, 475. Feciorul său este Dragoș-Vodă. 473. S'ar fi întors după N. Costin din Ardél în Moldova în timpul craiului Ludovic. În timpul craiului Ludovic nu putea fi el acela, care să fi trăit cu Românii în Ardél. 475. Acastă poreclă a avut-o Dragoș-Vodă. 475. fiul lui Dragoș-Vodă ȝis și Ștefan-Vodă, nepotul lui Bogdan-Vodă. 475. El nu ar fi ieșit cel întâiu din Ardeal. 475, ci ridicându-se Tătarii din Moldova, el s'a întors la locul său, așa spune Bonfin. 475.

Bogdan. Țirg așezat la confuența Maramureșului cu Tissa numit așa după numele lui Bogdan-Vodă. 474.

Bogdan, fiul lui Ștefan-Vodă Marele, face pace cu Turcii. 22.

Bogdania (*Βογδανία*) hotar al Valahiei, este despărțită de Dacia Panonă prin Munții Vransoviei sau Vrancei. 126. Se mai numesce Moldova. 126, 157. Are capitală cetatea Albă (*Αλευκώπωλιν*). 127. Se întinde de la Dacii de

lângă Dunăre spre Litfanii și Sarmați. 127. Locuită de Valahii, spune Halcocondilas. 157. Și țara Bogdania, care acum Moldova este, a luat acest nume de pe Bogdani. 377. Era numită *Μελανή Βογδάνια* (Bogdania neagră). 474. Domnitorul ei se intitulă: *Ἀρχον τῆς μελανῆς Βογδάνιας* (Domnul Bogdaniei negre). 474. **Bogdani**. Domni după cari și-a luat numele țara Bogdania (Moldova). 377.

Bogdanlu numesce Turcii pe Moldovenii, adică ȝomeniului lui Bogdan. 306. Tot ast-fel și Tătarii. 306.

Bohemia. După anul 499 au fost întemeiată «crăia Bohemii». 13. În ea a fost trimis Eneas Silvius, ca vestitor apostolic. 115. Némurile Slovenesci au întemeiat în ea, crăie. 304. E prădată de Tătarii, cari năvăliseră în ea, și apoi de hatmanul Peta. 449.

Bohemii. Prădaseră Evropa, și acum n'a rămas mai nimic din ei. 20. Unii îi socotesc Ellini. 178. Limba lor fiind Slovenescă, numesce pe Romani, Volohi. 304. Trimete solii la Carolus, ca să cêră pace veșnică cu ei. 350. Ei cu Voevodul lor Lehon au gonit pe Hunii de pe locurile lor în timpul lui Nichifor Patrichie. 351. Craiul lor Bratislov a fost bătut de Solomon craiul unguresc. 383.

Boii popor. Au avut răsboi cu Fulvius Flaccus consul la 222 a. Chr. 120.

Boldovan numesce Tătarii pe Moldovenii, schimbând litera M în B. 306.

Boleslav, craiul leșesc, contra lui a strâns multă ȝste Vițelaus. 385. Se certa cu fratele său Vladislav pentru

crăie. 390. Fuge de frica Tătarilor. 448.

Bolgarii. Veđi Bulgarii.

Bon Iohan, scrie despre noródele cele vechi ale Dachiei. 62. Veđi Iohan Bun.

Bonfin Anton. 53. mărturisesce, că Sardia a fost fondată de Sardi. 63; el arată hotarele Dachiei. 65, — și popórele locuitoare în Dachia. 67. El a scris cu fóрте dédins pentru Dachia». 69. Ce spune el despre Dachî, Daî, Ghetî, Gotthî și alte seminții de ale lor. 72, 73. Ce spune el despre așezarea Ghetilor în Dachia. 74. Ȑisele lui despre luptele lui Decheval cu Traian. 83.

Zice că Românii se trag din Romani. 124. Că Românii locuiau pe lângă Dunăre, pe unde locuiseră Daci și Ghetii. 124, 125. El mai spune după alții, că Deocletian avea o fată care se numea Vlahie și pe care o mărită după un domn al Românilor din Dachia, după numele căreia s'a numit Valahia. 125. Numesce Voevod pe domniî Ardélului. 131. Spune că Muntenia s'ar fi chemat Montana. 132. Pomenesce despre Vlahi. 133. Nu spune nimic despre venirea de curând a Romanilor în Dachia. Vorbesce de Vladislav și de răsbóele lui cu Tătarii. 135. Vorbesce despre resbelul lui Bela IV-a cu Batie și despre fuga lui în Austria. 144. 145. Ghiula hanul Unilor, a năvălit în țara Ungurésă pe timpullui Solomon. Vorbesce de lupta lui Solomon cu Tătarii, la cetatea Doboc, lângă muntele Herlem. 146. Vorbesce de un cal năsdřavan al lui Vladislav. 146. Vorbesce de góna dată de Vladis-

lav Unilor, de cearta lui Ladislav cu Solomon, de ajutorul cerut de Solomon, lui Cutesc, domnul Unilor. 147. Vladislav iea domnia lui Solomon și se luptă cu Copulh, hatmanul Unilor, care devastă Ungaria până la Varadin și Tocai. Spune că Vladislav bate pe Unii la apa Timeșului. 148. Unii cu Comanii, Amaxovii și Rușii năvălesc în Ungaria, spune Bonfin, și Ladislav îi respinge. Spune că Ladislav gonesce pe Leși peste Vistula. 149. Spune că Vladislav a ridicat o biserică la locul Batorian pe apa Hrișului. 149. Spune despre nascerea lui Maximin Lichinie, din Romanii din Dachia. 156. Spune că Uprana e cetate în Ardél, deosebită de Ulpiana din Misia, cetate zidită de Traian, care a zidit și cetatea Nicopolis, pe Dunăre. 157. Spune că în Misia se află cetatea Marchianopolis, zidită de Traian, care a făcut și podul peste Dunăre. Spune că înainte de a năvăli Gotthii și Unii, în Dachia erau Romani și Sarmași. Vorbesce de Valahii și locurile ocupate de ei. 158. Vorbesce despre nisce inscripții. 161. Vorbesce despre descălecarea Românilor de către Traian. 162. Spune că în Transilvania s'a găsit o piatră, cu inscripțiunii care vorbesce despre L. Annio Fabiano. 161. El spune că în Transilvania, s'a găsit o piatră, pe care era scris: «L. Annio Fabiano, Triumviro, capitalium, Tribuno legionis II, Aug. Quaestori Turbantium, Trib. Pl. Praetori, Curatori viae latinae; Legato Legionis X, Fretensis. Legato Augustali. Primo praefecto provin-

tiae Darcolumarum, (forte Dacorum), Ulpianarum, Traianarum, Sarmaticarum, D. M. Civis Sabinius, Miles Legionis XIII. Glibres a Rationibus, vixit annis XXX. Civi valens, Duumvir coletcomania Florentina, Parentes inefficacissimi. Peurio Saturnino, gato Augustali, Praepositoque Consulari Coloniae Daciae Sarmatae. L. D. D. 161; dice, că cetatea Severinului din țera Muntenescă pe Dunăre în ținutul Jiului ar fi zidită de Sever. 204, 205. Despre Romanii, Dachia și Aurelian. 215. Spune, că pe fiica lui Dioclețian o chema Vlahie și o dă soție unui domn din Dachia. 231. Dice, că Aurelian a trecut pe Romanii din Dachia în Misia. 250. Spune, că Frithighern, domnul Gotthilor, a fost invitat de Lupișin, cu gândul să-l omore. Frithigheru scapă, omorînd pe Maxim și pe soția lui, cari erau orînduiți să-l ucidă. Frithighern prădăză apoi Dachia, Thrachia și Misia. 257. Numesce Ulpia Traiana cetate căreia Sarnitie îi zice Sermituza. 261. Spune că Theodosie pleacă cu oște contra varvarilor, scapă Misia de sus, de jos, Thrachia și Dachia mălurăsă, face pace cu Athanaric domnul Gotthilor și se întorce la Tarigrad. 265. Zice că «Ungaria este născută din Unni, ei au limba schytică, ei au cuprins Panonia și peste Dunăre Iazigul și mai totă Dachia au coprins-o,» el înțelege Pano-Dachia și Dachia Mediteranee, care este Ardélul, sciind că Dachia mălurăsă și muntăsă era sub Romanii precum acum este sub Turcii. 281. dice, că mulți Siculi (astăți Secui) au

venit cu Atila și au coprins o parte a Dachiei, care astăzi se chemă Transilvania, și ei aușind, că alții d'ăi lor până la Roxolan și Amavovii (astăți Ruși) au ajuns, le-a ieșit înainte. 281 Zice că, Unni după ce pe Ostrogotthii și pe Ghepizi îi goniseră și hronicele unguresci spun, că după ce au apucat Dachia, plăcându-le Panonia voiau să intre în ea, în care se afla pe acel timp Macrin din Sevastia născut proconsul și în ea locuiau din Alemanii și din Itali. 281. Vorbesce despre scrisoarea lui Attila către Valentinian împăratul. 288. Numesce Ernac pe fiul cel mai mic al lui Attila. 289. Spune, că Moldovenii singuri și au dat acest nume, și țării lor, Moldova. 306. În el se gasesc multe cetăți numărate, din cele făcute de Traian. 323. El dice, că o parte din Dachia, care între Nistru, Prut și Dunăre se coprinde, se numesce Moldavia, iar cea mai pre lângă Dunăre Montana și că din Romanii, se trag, au trăit între Varvarii, însă ca să îi scotă nu au putut. 346. Spune despre Carolus Marele și de lupta lui cu Gothofred domnul Dailor, despre cererea de pace a Dailor, Leșilor și Boemilor, despre trecerea lui prin Dachia, despre mutarea Sașilor în Ardél și Panonia. 349. Dice, că Ruși au intrat în Ardél la anul 1002. 374. Dice, că i s'a arătat în vis Saroltei muma lui Ștefan craiul unguresc, protomartyrul St. Ștefan. 375. Dice, că Ștefan ar fi fost de origine român. 375. Dice, că St. Ștefan, craiul unguresc, mōre în anul 1034. 379. Dice, că la 1064 Solomon craiul ungu-

resc să fi supus Muntenia. 383. Vorbesce despre răsbóele Grecilor cu Frâncii. 398. Spune, că Vlahii fiind rugați de Greci, scapă Udriul din înconjurarea Latinilor. 399. El spune, că Vlahii se trăgeau din Romani. 423. Bonfin spune, că Latinii au venit ca neprietenii. 424. La el se află despre craii unguresci. 443. El este cel mai credincios pentru lucrurile Ungariei 444. Dlușoș, Calviz și Morerei scriu din Bonfin. 444. Spune, că Vladislav al II-a a stat 6 luni crai. 445. Spune, că Bela IV-a împlinise 5 ani de domnie, când năvălesc Tătarii. 449. Bela și Tătarii. 450. El și cu Dumbravie spun, că Batie s'a întors cu Tătarii la locul său. 451. Dice, că Românii, cari din Romani sunt născuți, căci limba lor și astăzi mărturisesc, măcar că între multe și deosebite nămurii au stat, însă să 'i desrădăcineze n'au putut. Ei au locuit de parte Dunărei unde au fost locuind altă-dată Dachii și Gheții, căci de cea-l'altă parte a Dunărei locuiesc Bulgarii, cari au ieșit de la Sarmați. Căci din coloniile lui Traian se trag Valahii. 464. Dice, că pe vremea lui Carolus craiului unguresc sculându-se cu război a luat cetatea Severinului din mâna Banului, earele atunci stăpâna, alaltă țară a Vlahii, care n'are ape (înțelege Basarabia sau cum noi îi dicem acum Bugiacul) și se întinde până la marea Năgră a fost sub ascultarea crailor Unguresci. 467. N. Costin repeta nisce cuvinte ale lui. 475. El nu dice, că Bogdan-Vodă nu a ieșit întâiu din

Ardél. 475. Numesce pe Stefan-Vodă, Bogdan. 475.
Bonfos, loc de intrat în Valachia, spune Jornand. 319.
Bonifație Montis Ferartianul, împreună cu Henric, bătea cetatea Udriul. 398.
Bononia. Carolus vine aci ca să vadă vasele și apoi se întorce la Acfisgran, dice Bonfin. 350.
Boris hatman al rușilor. 369.
Boristhenis (Niprul), apă. 60.
Bosfor. Zonaras spune, că mulțime de Schyți, trecând Bosforul spre marea Năgră multe țări au jăcuit. 209. E stăpânit de Romani. 315.
Bosforeni sau Tătarii de lângă Azac, Traian i a domolit. 194.
Bosforul Chimeric este locul unde se împreună marea Azacului cu marea Năgră, este trecut de Huni. 262. Gura mării Azacului, adică Bosforul Chimeric, 263 se mai numesce Bogazul. 268. Pe aci s'au aședat Polovți, Pazinazii, după ce au ieșit din Litfania 365.
Bosnia țara boșnejilor. 382.
Bosnăni. Prădaseră Evropa și acum n'a rămas mai nimic din ei. 20. Limba lor fiind slovenescă, numesc Volohi pe Romani. 304. Ei se trag din Pazinachie. 365. Neputându-i scóte din împărăție pe Pazinachi aceștia rămân locuitori în Bosnia țara lor. 382. Pazinii au rămas în Machedonia și ne au dat pe boșnezi. 384.
Bozilor nu voesce Papa Clement să le facă jertfe lor. 193. Antonie Eliogabalus îi aduce jertfe mai mulți copii înjunghiați. 206. Înaintea lor, Iulian Paravat se giuruește să verse sângele chreștinilor. 254.

Boziniŭ, numele tuturor oardelor din n  mul Pecinegilor. 364.

Br  ncov  niŭ se trag din Bulgari. 26.

Brasov  niŭ, mun  i. 69.

Bratislav craiul Boemilor a fost b  tut de Solomon craiul unguresc. 383.

Breviar. Aurelie Victor   n Breviar. 83.

Britania. Saxonii trec   n ostr  vele ei la 449. 12. Insu  i Marco Avrelie merge asupra ei. 200.   n cetatea Eb  rica din ea a murit Septimiu Sever. 204.   n ea m  re Constantin Hlorus, la 306 d. Hs. 237. Ostr  vele ei fac parte din a 4-a divisiune a Imperiului lui Constantin Marele. 242. Ea a  i se numesce Inglitera. 242. Cr  ia ei era cuprins     n Gallia   i avea 5 provincii. 242. Sco  ii o prad  . 254.

Britanii. Pentru   vingerea lor, Maximian intr   cu triumf   n Roma. 293.

Brueteriŭ a   venit la Sicambria chema  i de Attila. 287.

Brunzisius. 104.

Brunsvig, ducat.   ntre el, Hassia, Franconia   i Misiia, este Turinghia. 285.

Brusa, cetate   n Vithania. 440. E luat   de Orhan. 440.

Brutia. Ve  i *Brufia*.

Brutus. Cuv  ntul lui Cicero, c  tre Brutus. 87.

Bru  ia. Capi  tea Junonii din Spania se mai numea La  inia din Bru  ia. 120.

Buda.   ara Iazighilor era din apa Tisei p  n   la Buda. 65. P  n   la Buda se   ntindea   ara Ghe  ilor. 66. Din Tisa p  n   la Buda «a   fost   ara care mai pre urm   a   st  tut o parte de   ara ungur  sc   c   mare». 63. De la Tisa   n spre Buda lo-

cui   Iazighii   i Metanastii. 82. Suleiman, coprinde Buda. 355.

Buda e numit Vleda, fratele lui Attila, de c  tre istoricul unguresc Olah. 282.

Bug. Ve  i Buh.

Bug  g  niŭ sa   Bastarnii   i cu Rom  niŭ a   fondat mai multe cet   i. 365. Schythia e spre p  r  ile unde acum tr  esc Bug  g  niŭ. 328.

Bug  ac. 26. Nume t  t  r  sc al Basarabiei. 67, 68, 468. Se cuprindea   n Dachia. 69. T  tarii lui a   umplut cu rob  i Le  i,   erile p  g  nesc   p  n   la .Eghypet, India   i Africa. 175. A fost coprins de Pecinighi. 364. Bonfin spune c   a fost sub   ascultarea crailor Unguresci. 467.

Buhul, r  u de hotar al Dachiei. 65. Ghetia trecea de Buh. 66, 67. Pe acolo a   tr  it Christovochii   i Cachiniŭ. 68. P  n   la el locuia   Bastarnii. 71. P  n   la Buh   i p  n     n Nipru, a   r  mas   n urma lui Batie, T  tari, ce le   ice Comani. 466.

Bulg  reasc  . Sardia a fost, pre vreo mile mai de mijloc,   caunul Cr  ie. Bulg  resci. 63. Sardia, sub Cr  ia bulg  resc  , Sofia s'a chemat. 66. Un hronic bulg  resc, cu limba sloven  sc  , despre basme cu Lasl  ui 139, 140, 143, 145, 147. Despre st  lpul de marmure bulg  resc  . 142. Hronograful bulg  resc. 160. Despre n  mul bulg  resc. 178. Numele Rom  nilor, cu limba bulg  resc  . 302. Zonaras despre   stea bulg  resc  , care a viclenit pe Iustinian. 339. Leon, fiul lui Constantin, ia pe fata domnului bulg  resc. 346. Ru  ii au n  p  dit cet   i bulg  resci. 369.   i   ara bulg  resc  . 370. Vasile Bul-

garoctonul în țara bulgărească. 376. Crovații intră în țara bulgărească. 386. Craii bulgăresci. 454. Stefan craiul bulgăresc. 455. Basna istoricului bulgăresc despre Laslău. 458. Nichita Horiatis, despre Ioan Craiul bulgăresc. 466. Despre un crai bulgăresc. 482.

Bulgaria. Se fundează crăia Bulgariei după 499. 13. În ea a fost războiul lui Attila cu Hatmanii lui Theodosie, la cetatea Sardica. 284. Schimbarea numelui Bulgariei. 303. La 971 împăratul Chimischie cu multe oști intră în Bulgaria contra Rușilor. 370. Chedrinose pomenesc venirea Rușilor în Bulgaria sub împărăția lui Roman. 372. Împăratul Vasilie trimise oște în Bulgaria unde făcu mari prădăciuni. 375. Intră Pecenegii în ea. 378. Voevodul Paținachilor prădă câte-va locuri din Tracia. 387. E adăosă de Vladislav crăiei Unguresci. 444. Era sub stăpânirea Crăiei Unguresci.

Bulgarii vin la 499. 12, și după ce prădă părțile de peste Dunăre, fundează acolo Crăie. 13. În timpul împăraților următori lui Theodosie, prădă, împreună cu Unni, Sclavonii, Sirbii și Herulii, provinciile Panonia, Thrachia și altele. 17. Sunt domoliți de Turci. 20. și chiar supuși. 22. «Brâncovenii de la Bulgari să se tragă povestesc.» 26 Unii spun că nămurile ellinesci s'ar fi trăgând din Bulgari. 101. Stau sub stăpânirea Tarigradului. 106. Despre «stălpul, carile zice Bulgarii, precum să fie ridicat cetățenii în slava lui Ladislav». 149. Halcocondilas spune că, cei din

Misia de jos se chemau Bulgari. 156. Bonfin despre Bulgari. 158. Au avut războaie cu Romani. 170. Au năvălit de peste pustiile Volgăi, Marea Baltică și Marea Caspică. 174. Unii îi socotesc Ellini. 178. Pricina născătorii numelui Flachia, au fost ei. 301. Ei vin spre Evropa, la 48 ani după prăzile lui Attila, zice Marțelin. 301. Calviz spune că au venit în al 7-a an al împărăției lui Anastasie, iar Chedrinose, în al 10-a sau 11-a an. 301. Ridicându-se de peste apa Volga, intră în împărăția Romanilor și până la Thrachia, fac multe prădă. Impotriva lor, Anastasie trimite oște și se bat la apa Zursă. Ei bat pe Romani cari perd 4.000 capete de frunte și slujitori. 301. Nu se știe dacă ei s'au întors în locurile lor, sau au rămas în imperiul Roman. La anul 502, prădă până aproape de Thrachia. 302. Ei au făcut două prăzi. Întâi a trecut prin Dachia, Misia, până la Thrachia. În a doua, numai s'au apropiat de Thrachia. Când s'au întors din năvala II-a, au stat aproape de Dachia. Ei spre Thrachia, au trecut prin Dachia. Bulgarii la a II-a venire, au rămas în Misia. La anul 504, au trecut Dunărea, au intrat în Panonia, unde au luat cetatea Sirmion. Când ei au venit de la Volga, întâiu în Dachia au vădit pe Romani. 302. Ei dând întâiu de Romani din Dachia i-au numit Volohi, după limba slovenă. 303. Limba lor e cea slovenă. 304. Numele de Vlahi, dat de ei Românilor, și ați îl păstrează vecinii despre apus. 305, 306. După

ce ei intră în Pannonie, și după ce
 au luat cetatea Sirmiul, Theodorice
 Veronianul vedând că ei voesc să
 între mai în spre apus, trimite în
 contra Bulgarilor pe Hatmanul
 Petza, care îi bate și omorâ pe
 Domnul Bulgarilor și pe al Ghe-
 pidilor, cu carii Bulgarii se înso-
 țiseră. 311. Sunt luați de Vitalian
 și prădéză împreună cu Hunii,
 până subt Țarigrad, zice Chedrin.
 313. Ei numesc Dachia, Volohia.
 313. Velisarie îi gonesce și ei merg
 spre Volohie. 316. Slavonii au venit
 după ce au eșit ei din imperiū. 324.
 Panonia era în mâna lor. 327. Horo-
 sie îi îndemnă ca să se răscole contra
 lui Iraclie și să înconjore Țari-
 gradul. 333. Ei își trag numele de
 la Volga. Năvălesc în Thrachia și
 biruesc ôstea împăratului Constan-
 tin Pogonat și el face pace cu ei,
 plătindu-le banii. 336. Ei însă trec
 Dunărea și vor să se așeze în
 Bernis, Romanii sunt bătuți și si-
 liți să facă pace după plăcerea lor.
 336. Zonora spune că ei s'au întâ-
 rit de amândouă părțile Dunării;
 tot el spune că ei au pustiit țările
 Românesce de peste Dunăre. 337.
 Ei nu au stat mult în Dachia ci au
 trecut în Misia și Iliria. 338. Ius-
 tinian îi prădéză însă ei iaș prada
 înapoi, și fac pace cu el. 338, 339.
 Justinian îi bate și robește foarte
 mulți din ei. 339. Justinian fuge
 la Tirvelin Domnul Bulgarilor și
 cu ajutorul lor înconjoră Țarigra-
 dul. 341. Justinian pentru ajutorul
 lor, îi încarcă de daruri. 341. Jus-
 tinian stricând pacea, ei îl lovesc cu
 ôste pe Marea Négră la Anhelio.
 341. Ei cu toate că erau destul de

tarî peste Dunăre în Misia și Thra-
 chia însă, sub Constantin Pogonat
 de o dată s'au tras înapoi. 341. Ei
 au făcut multă pagubă în Volohia.
 342. Zonora scrie, că în timpul lui
 Filipic au prădat Trachia și au
 pustiit până aproape de Țarigrad.
 343. Artemie vine la Tervelin dom-
 nul lor și îi dat ôste, ca să mERGă
 contra Țarigradului, însă tot ei
 l'au prădat lui Leon Isarvul. 344.
 Domnul lor Telesis este biruit de
 Constantin Copronim, cu toate aceste
 el iea pe fata Domnului lor pentru
 fiul său Leon; ei sunt stăpânitori
 în Misia și Thrachia mai multe
 sute de ani. Intre ei și Tătari sunt
 Romanii din Volohia. 345, 346. Bul-
 garii rup pacea însă Constantin
 Copronim îi bate, atunci ei iar fac
 pace. Constantin vrea să se ridice
 cu ôste contra lor, însă mÔre. 347.
 Constantin se ridică contra lor, în-
 demnat fiind de Pangratie Astro-
 logul, însă este bătut; ei după is-
 bândă au trimes la Constantin și
 îi cere bir nou, însă el le răspunde,
 că 'l va da la anul; Constantin
 vine cu ôste contra lor și ei cu
 craiul lor Cardamir nu îndrănesc
 să iasă contra lor, iar Constantin
 prădéză țara lor. 348, 349. Ei bat
 pe Nichifor la anul 811. 352. Cronos
 craiul lor prădéză Thrachia, însă
 este bătut și dat afară de către
 Mihail împărat, însă Cronos strînge
 ôste și bate foarte tare pe Mihail.
 352. Chendrinos Țice, că ei ar fi
 fost bătuți de către Leon Armanul.
 352. Vogoris Domnul Bulgarilor
 în timpul Theodorei s'a botezat la
 Țarigrad, el întorcându-se la ei este
 respins. 353. Ei pustiesc Gretia,

Leon cere ajutor de la Ungurii, cari bat pe Bulgarii și pe mulți din ei îi iea în robie, Simeon Domnul lor face pace, cari au ținut-o, până s'au întors Ungurii înapoi. 355. Chedrinus spune, că Leon a supus pe Bulgarii. 355. Leon împreună cu Ungurii și Turcii merg din nou asupra lui Simeon. Ei trec la biserica Apusului, însă în urmă se întorc iară la biserica Răsăritului. 356. Petăr Domnul lor se încuscrează cu Roman Lecapin. 357. Bulgarii din Evropa cad asupra împărăției de răsărit. 359, 360. Vecini cu țările noastre peste Dunăre. 362. În timpul împăratului Roman a murit și Simion domnul bulgarilor. 368. Rușii intră și pradă mai multe cetăți bulgăresci. 369. Bulgarii neascultînd pe împăratul, acesta dă voe Rușilor, să prade pe Bulgarii, ȋdice Zonora. 372. După ce sunt prădați, împăratul Cimischi le ține parte și trimete ȋste contra Rușilor, cari sunt alungați. 370. Despre n mul lor. 371. La anul 971 singur împăratul merge contra Rușilor și-i sc te cu des v rșire din Bulgaria. 370. Bulgarii de lângă Don au fost supuși Sv toslav. 372—373.  n timpul  mp ratului Vasile Bulgarii au prădat Grecia. 374. La anul 1000 v d nd Vasile c  Bulgarii de și bătuți nu se ast mp r , a intrat cu  ste și i-a gonit din cetățile Tesaliei; dar la 1013 iarăși nesuferind jugul a venit cu mare  ste Vasile  mp ratul și i-a bătut. Sameil domnul lor m re de sc rb . 375. Dar Iovan urmașul lui Samoil  nconj r  Dirachion, care e despresurat de împărat și Iovan e omorit de soldați

săi; după care împăratul supune t t  țara lor. 376. Nichita Honiatis spune, că Vasile Bulgaroctonul a scris într'o tablă t t  istoria r sb elor lui cu Bulgarii. 376. Ei și cu alți vecini erau supuși  mp r ției de r sarit. 377. La 1040 Bulgarii se sc l   nt i , sunt învingători, apoi  vinși. 379. La 1042 s'au resculat sub Petăr. 380. Hatmanul Nestor violenindu-se contra  mp r ției pradă pe Bulgarii. 387. La 540 intră în Pannonia. 316. Ei s'au violenit de la  mp r ție spune Nichita Honiatis, și el nu amestecă numele Bulgarilor cu Vlahi. Ei au fost uniți cu S rbiu și împreună s'au violenit de la  mp r ție. 394. Alții sunt Bulgarii și alții Vlahii. 397. Ei numesc Vlahii pe cei din Misia. 397. Sunt îndemnați de Asan și Petăr, să lepede jugul. 401. N mul lor, Honiatis șcie a' l' despărți de cel Vlahilor. 401. Pe ei  i prăpădise din temelie, Vasile Bulgarocton. 403. St p nirea lor, Asan se silește a o împreună cu a Misii. 404. Asupra părților Bulgarilor dau năvală Vlahii. 411. De la ei se desparte Ión Alexie și cu Vlahii. 412. Unii  i amestecă cu Vlahii. 419. Honiatis vorbește de crăia lor. 419. Neaman era Domnul Bulgarilor, care iea în căsătorie pe Evdochia, fata lui Alexie  mp ratul. 419. Ei se mai numesc și Triballi. 419. Istoria crailor lor, o scrie hronicul Rusesc. 454. Trecură de mult în Evropa. 455. Bulgarii și minunile. 458. Bulgarii trec Dunărea. 464. Bulgarii, cari de la Sarmați au  șit, locuiesc cea-laltă parte a Dunărei. 464. Bulgarii  m-

ping pe Români din Misia peste Dunăre, cari de frica lui Batie trec în Ardél. 465, 467. Ión, craiul lor, légăpriezenie cu Latini şi asuprese pe Români. 466. Batie şi Bulgarii. 467. Aû avut de Domn pe Svetoslav. 480.

Bulgărimé. Sava a fost Mitropolit a totă Bulgărima. 140. Bulgărima stând pe aceste locuri s'aû chivernisit cu Români. 338.

Burdúj a fost poreclit Ştefan-Voda. 26.

Burgaz numesc Turci pe Aviadiopolis. 432.

Burgundi. Veđi *Burgundioni.*

Burgundioni chemaţi de Attila, se adună la Sicambria, ca să mērgă în contra Romanilor. 287. Gunderic al Burgundilor se unesce cu alţi împotriva Hunilor. 288. Theodoric face pace cu ei şi cumpără de la ei câmpia Lugurii. 296.

Busbevie, scriitor creştin. 22, nēmţ, a scris despre Greci. 67. Scrierile lui sunt lăsate într'o parte. 435.

Busurman i se đicea lui Batie. 143.

Busurmanii saû Tătarii întră în Ungaria, dar sunt goniţi de Laslau. 142, 143.

Bysantium. Veđi *Vyzantia.*

C.

Cachiui, în Dachia, înainte de Dachí. 68.

Cacoăni, în Ardél, înainte de Dachí. 68.

Cacodemonul saû Dascălul spintecând o mueruşcă bătrână i-a spus lui Iulian că va avea biruinţă. 252.

Cadichion numesc Turci Halchedonul este în faţa Vizanţiei peste Boaz. 331.

Cafa, cetate a Crâmului, a fost ținută de Genovezii. 134,— fundată de Români, Inovezi şi Bastarni. 365.

Caia maţul. O comparaţie cu această đicere. 263.

Caia Zemlé. Bulgarii aû numit ţara în care locuia Români: Volostéle, Caia Zemlé. 303.

Cai Han. Nepotul lui era Oguz Han. 439.

Calavria. Şi din ea aû fost reprezentanţi la Sinodul de la Sardica. 250.

Caligula vine la împărăţie după Ti-verie la anul 41, móre ucis de Cas-

sia Hiria Tribunalul, a împărăţit 3 ani. După el vine la împărăţie Clavidié. 164.

Calinic Patriarchul pe el îl desemnase Justinian ca să'l omóre întâi. 339.

Caliupolis e luată de Orhan. 440. Această cetate este cheia Țarigradului despre marea Albă. 441.

Calixtus III-a, papă, a făcut cardinal pe Eneas Silvius, la anul 1456. 115.

Callimah mărturiseşte, cum că Romani aû răscumpărat Panonia de la Huni. 278.

Callipidi erau între cei ce stăpâneau de la Nistru şi până în Buh. 68.

Caliupolis cetate luată de Suleiman. Pe aci trece Suleiman Bogazul. 440. A fost luat de Turci. Este cheia Țarigradului. 441.

Calo Ioannis numesce Zonoras pe Ion Comneno. 388. Gonesce pe Tătari apoi pe alţi barbari. 388. Vine feciorul său la domnie. 389.

- Calochir Nichifor** feciorul domnului de Crâm este trimis la Svetoslav de Nichifor Foca. 369,—umblând după împărăție, îndemna pe Svetoslav să rămăe în Bulgaria. 369. Rușii după îndemnul lui Calochir nu s'a purtat cu cinste cu soli împăratului. 370.
- Calpurnie.** Menționat în inscripția găsită la Galați. 162.
- Calpurnie Piso** a fost consul cu Fulvius Flaccus la 133 a. Chr. 120.
- Calpurnius Piso.** Veđi *Calpurnie Piso*.
- Calvisius.** Veđi *Calviz*.
- Calviz.** 51. și Onufrie. Cronologia lor pomenesce de mergerea lui Valeriū cu răsboiū în Sardia. 63,—citați la p. 72. După chronica lor Vithynia a fost cuprinsă de Dachī, Miși și Vevrichi, la anul 563 a. Hs. 77. El spune, că întâiul răsboiū al lui Traian cu Dachii a fost la 101 d. Hs. 81. Vorbesce de triumful lui Traian și columna ridicată la Roma 105. Spune, că Flaccus Grețiu a a fost cu 130 ani în urma hatmanului Flac, care a comandat oștile în Misia contra Gheșilor. 130,—vorbește despre Annie, că a fost consul împreună cu M. Nonie Mușian pe vremea lui Septimiu Sever. 161. Despre al treilea răsboiū al lui Traian. 182. Socotéla anilor după el. 191. Despre anul 161. 200. Despre anul 251. 209. Spune din Vopiscus, că în al 5-a an al împărăției lui Avrelian, la 274 d. Hs., a mutat pe Români în Misia. 218. Despre Avrelian. 225. Despre «Clavdie Tașitul.» 226. Despre Alaric. 275. Despre Huni. 282. Despre Anastasie. 301. Culege din Istoria leșească. 324. Despre Iraclie. 334. Fuga lui Leontie, la domnul Cazacilor. 340. Despre Nichifor. 352. Calvizie ca isvor. 361. Despre anul 1056. 382. Despre Manoil. 391. Despre Ión Alexie și Balduin. 426. Cantemir s'a servit de Calvizie. 444.
- Cambulușile.** Attila trecând peste Dunăre prin Pannonia, ar fi agriuns numai această cetate. 285.
- Campania,** ținut în Italia, de unde se trage Ión Antonie, de la Campania scriitor. 115. Acimóre August. 164,—și din ea au fost reprezentanți în sinodul de la Sardica. 250.
- Campis** cetățuie mai înăuntru Dachiei zidită contra năvălirilor varvare ȃice Procopie. 155. 322.
- Cancelar.** Veđi *Canșilar*.
- Cantacuzinilor.** Familia lor a fost primită în Moldova. 25.
- Cantavazitis** cetățuie mai înăuntru Dachiei zidită contra năvălirilor varvare, ȃice Procopie. 155. 322.
- Cantemir** (Dimitrie) autorul Hronicului. 1, 49.
- Cantemireștii** se trag din Mărzii Crămești. 26.
- Canșilar.** Eneas Sylvius a fost Referendar Canșilarului în soborul de la Bazilia. 115.
- Capadochia.** Aci este omorât de servitorii săi Opilie Macrin. 205. Zonoras spune că a fost prădată de Tătari. 227. Era în una din cele 4 divisiuni ale imperiului lui Constantin Marele. 242.
- Capéac.** Aci a fost locuința primă a a Aliosmanilor. 387. E numit și Deșticapéac. 438.
- Capiște.** Să se sfințescă Boazii, ce-i ȃice Vastalis, ca Capiște. 97. Fulvius zidește o capiște în Ispania. 120. Claudie la apa Nistrului în-

- potriva Capistiî Dianii, pe Scyți, a bătut. 212. Iulian Paravat ușile Capiștelor Idolești au deschis. 251. Vladimir căsătorindu-se cu Anna, s'a întors la Chiov și a sfărâmat toți Idoli și Capiștele. 373.
- Capitolin.** Aci a proclamat Nerva pe Traian, de fiu. 80.
- Capitolin** scriitor, vorbește de războiul de la 174 a lui Marcu Aurel. 201. A trăit pe vremea lui Constantin Marele. 238.
- Capitul.** În vremea lui Fulvius Flaccus și a lui Cornelius Lentulus, consulii la 253 a. Chr., s'a început războiele cu Ligurii, scrie Livius și tabla Capitol . 120.
- Capul Boului,** cetățue zidită de Traian, spune Procopie. Marca Moldovei se crede a veni de la numele acestei cetăți, scrie în Letopiseștele. 155, 249, 322. Caput Bovis. 471.
- Capuliî Derbent** se numesc munții Rodopii. 242.
- Caput Bovis.** Vezi *Capul Boului*.
- Cara Bogdan** numesc Turcii Moldo-Vlahia, după numele lui Bogdan. 306 474.
- Cara Bogaz** sau Limanul. 438.
- Cara-iflac,** = Vlah Negru. Nume scos de Turci. 307. 474.
- Cara Vlăh** zic Turcii Vlahilor Negri. 307.
- Caracala** vine la împărăție împreună cu fratele său Ghetă, după moartea tatălui său Septimiu Sever. El se certă cu fratele său, care se refugiază la maica sa, însă el îl urmărește și cu o singură lovitură îl omorâ și rănesc greș pe maica sa. Însă nici el nu domnesce mult timp singur căci este omorât de către Martialis Sutașul pus de Opilie Macriu. Sparțian spune că a trăit 43 de ani, după el vine la împărăție Opilie Macriu. 205.
- Caraculpașii** sunt numiți Aliomani de Tătari de la Volga. 387.
- Caragédag.** Aprópe de el, Allaidin dă locuri ómenilor lui Erdogril. 440.
- Cardamir** craiul Bulgarilor nu îndrăsnesc să iasă înaintea lui Constantin fiul lui Copronim. 349.
- Cardinal.** Eneas Sylvius a fost episcop, cardinal și papă. 114. Eneas Sylvius și cardinalul Belarmin. 115. Eneas Sylvius a fost secretar la cardinalul Dominic Caprarie și la cardinalul Abbergoti; el e făcut cardinal de papa Calixtus al III-a 115. Cardinalul Petronie despre botezul lui Constantin cel Mare. 247.
- Carinus** fiul lui Carus și frate cu Numerian. Are 2 războie cu Dioclețian și în al treilea, e ucis. 231.
- Carion,** istoric, ȳice că: Cine ȳice că numele Moldovenilor și al Muntenilor este după numele Hatmanului Flac, ȳic basme . 124.
- Carlus,** crai Sfedesc, e bătut de Petăr Alexievici la Lesnoe și la Poltava. E omorât de Danezii în Norveghia. 176.
- Carolus.** Până la «Dachia s'a coborât. 18. Pe el l-a încoronat Papa Leon al Romei și s'a poreclit Marele Avgust și împărat al Romei și al împărăției de apus. 349. Bonfin ȳice despre el că aflând că Gothofred Domnul Davilor, lovise cu óste pe Friji și biruindu-i îi asuprea, a poruncit óștilor ca să se strângă pe apa Alara, însă Gothofred este omorât de ai săi, și potolindu-se lucrurile, el a mers

către Acfisgrana și de aci la Bononia cetate și în urmă s'a întors la Acfisgrana unde vin solii din partea Dailor, Leșilor și Boemilor ca să cêră pace de la el. Umblă cât-va timp pe la Iazighii și Metanaști. El după ce bate pe Saxonii (Sași) i-a mutat pe mulți dintr'înșii în Ardeal și Panmonia, cari și până astăzi trăesc în Dachia din luntru și Sarmatia. 350. Romanii din Dachia cer protecția lui. 351. La el vine Hanul Hunilor și el trimite pe fiul său Carolus în ajutorul Hunilor contra Selavonilor. 351. 352. Împăratul Mihail este cel dintâi care îi dă lui titlul de împărat la anul 813. 352. De pe vremea lui Români avea legământ cu împărăția apusului. 18. 377. Sub protecția lui sunt Vlahii. 396. În timpul lui se așează colonii de Saxonii în Ardeal. 463.

Carolus, fiul lui Carolus Marele este trimis în ajutorul Hunilor contra Selavonilor. 352.

Carolus, craiul unguresc a luat Severinul din mâna banului, dice Anton Bonfin. 467.

Carpaticii munți, sunt pe la hotarul Schythiei. 60, 61. Marmarnisa între ei este așezată. 65. Până la ei se întind hotarele Dachiei. 66. Din Buh până peste Nistru, și pre la obârșiile Prutului până în munții Carpaticii, au fost țara care acum cuprinde cu o parte de Rusia totă Pocuția. 67. Din Nistru până în munții Carpaticii și până la Pôrta de fer, au fost cuprinzând țările amânduror Vlahiilor. 68. Țara Ardelului, se încinge cu munții Carpaticii, ca cu o corónă. 69.

Carpaticii (Sarmatici), munți la hotarul Schythiei. 60 și 61. În ei e așezată Mannarusia. 65, 68. Inconjoră Dachia mijlocie (mediteranee). 69. Până subț ieii, de la Câmpulungul Moldovenesc la cel Muntenesc și până în dreptul Severinului, se retrag Români din Dachia, de frica lui Attila. 286.

Carpianii, între Nistru și Bug. 68.

Carpii sunt bătuți de hatmanul Galerie. 232.

Carpodachii, între Tisa și Dunăre. 69.

Carra. Între Edesa și Carra e omorât Caracala. 205.

Carsuvia, parte din Tătaria Europeană. 61.

Cartaghina, cetate în Africa, a avut domn pe Anibal care a avut războie cu Romanii. 20, 120. A fost cuprinsă de Vandali, pe timpul lui Attila. 287. A fost cuprinsă de Serachenii în timpul lui Leontie. 340.

Casiodor scriitor, spune că după mórtea lui Alaric s'a făcut Domn cumnată-său. 276. Despre invasia Hunilor. 288. Vorbesce despre Glicherie că s'a încoronat împărat în Ravenna. 292. La 490, spune Casiodor, Theodorice Amali cu Goții a trecut în Italia. 294.

Casis se chiamă în grecește coiful din cap. 408.

Caspia, mare, lângă ea au locuit Daii. 74. De peste ea vin Schythii, Bulgarii, Unii, Vandalii. 174. În vremea războiului Turcii îl părăsesc pe Iraclie și se duc peste marea Caspia. 334. Pe marginile ei s'au așezat Aliosmanii. 387. Câte-va cetăți de pe marginea ei, sunt supuse la 1722 de Petăr Alexievici. 438. Între ea și marea Négră, este

- Cafcasul. 438. Locurile pustii de pe marginea ieî, le cuprind Oguzii. 438.
- Cassia Hiria Tribunalul omôră la anul 41 pe Caligula. 164.
- Castele, cetăţue. 322. Ión întăresce împrejurimile Emului cu cetăţi şi cu casteluri. 417.
- Castelénilor leşeşti, familie. 26.
- Catalonia. In câmpiile ieî, îşi trage oştile Attila, după infângerea de la Avrelii, şi aci se face luptă între Hunii şi Romanii şi aliaţii lor. 288.
- Cataractele. Apsihon voevodul varvarilor a strâns armată aci (care se numeau pragurile Dunării). 330. Ele au fost în stăpânirea împărăţiei Romane. 330.
- Catii. Veđi *Ghermanii Cati*.
- Catolic. Cronicul numesce pe Catolicii eretici. 140. Sava Mitropolitul ar fi botezat pe Ştefan, ca şi când catolicii n'ar fi botezaţi. 141.
- Cavalerii de Rodos sunt goniţi de Suleiman, şi se duc la Malta. 451. Ei vin în ajutorul lui Bela. 451, 473.
- Cavcorénii, norod în Dachia. 67.
- Cavcasul, desparte Tătărimea de Persia. 60. Aci fug Turcii salariaţi, aduşi de Iracîie în Asia contra Persilor. 334. Pe aci intră Turcii în părţile Asiei. El este între marea Négră şi marea Caspică. 438.
- Cazaci. Despre numirile slavone relativ la Români, la némurile Slavonesci ca Ruşii, Cazacii, etc. 304. Crăia Cazacilor. 362.
- Cazanul, parte din Tătărimea asiatică. 61.
- Cazarilor. La ei a fugit Justinian. 340. Aci au găsit scăparea o mulţime de locuitori din Crâm. 342. Cante-
- mir crede că aceştia să fie cazachi de astađi. 342. Ei în unire cu Crâmenii bat pe Filipic 343. Pe fata hanului lor o ia de nevastă Constantin fiul lui Leon. 345. Ei trăiau pe câmpii din afara Crâmului. 345.
- Cănuclă este Misina. 432.
- Cărnoul, a fost luat de Ioan Alexie. 412.
- Căzăcească, ţara, parte din Tatarimea Europeană. 61. La târgul Ucrainii căzăceşti, Carls crailul sfezesc a fost biruît. 176.
- Căzacii au avut lupte cu Ungurii. 20. Cu Ruşii tot o limbă au. 71. Au avut răsbóe cu Români. 106. Sunt Sloveni. 304. Cantemir crede că ei mai înainte se numeau Cazarii. 342. Vecini cu Români sunt peste Nistru. 362.
- Căinele cu carne în gură trecând pe punte, s'au văđut în apă, i proci, basnă a lui Iosif. 248.
- Câmpulungul. Romanii din Dachia, de frica lui Attila, s'au retras sub munţii Carpatiei, de la Câmpulungul Moldovenesc până la Câmpulungul Muntenesc. 286. Câmpulung şi alte trecători ale munţilor. 465.
- Cărnul, Justinian carele s'au poreclit Rinotmitos (ca cum am đice 'căr-nul). 339. Justinian Cărnul împăratul a trimis pe Filipic Voevodul cu oşti pe mare să omóre până la unul pe locuitorii Crâmului. 342.
- Căzil Bogă. Nepotul lui era Suleiman Şah. 439.
- Căsar. Veđi *Chesar*.
- Călius Rufus. Veđi *Tălius Rufus*.
- Cehi. Slovenii au luat numele în timpul lui Nichifor Patrachie de Bohemii, astăđi sunt cunoscuţi sub

numele de Cehi. 351. Aū fost supuși de Svetoslav. 373.

Cenghi (munți). 64. Hotar al Ghetiei 66. Aci scapă rămășițele Herulilor Schytilor, Gotthilor și Pevchilor, și unde Clavdie înconjurându-i mor de ciună. 212. De la ei începea Thrachia. 242. Se mai numesc și Emii. 242. Până în acești munți fug o parte din Români de frica hunilor. 383. Pe lângă ie, cuprind Vlahii multe locuri. Mult loc din ei, cuprinde cetatea Pristhlava și îi trece Vlahii de cea-l'altă parte. 402. Cetățile de pe ie sunt întârite de Isachie Anghel. 403. Isachie Anghel socotea că-i va trece lesne. 406.

Censura. Veți Tinsoria.

Cerberi. Veți Terberi.

Cerheji. Fac parte din Schyții. 60. Goții aū locuit pe partea unde sunt acum Cerheji. 263.

Cerheshi Kabarta, din ie se trăgeaū câte-va chipuri de frunte. 26.

Ceremiși aū fost supuși de Svetoslav. 372.

Cetatea. Roma era împărătesa cetăților. 13. Dachia, prin mulțimea cetăților, cu bunătatea cerului, etc. putea întrece pe cele-lalte țeri cu care era guvernată împreună. 16. Gotthi s'au închinat cetății lui Constantin. Turcii aū săracit de multe cetăți și ostrôve pe Veneția. 20. Când aū fost răzsipa vestitei cetăți a Troadii. 59. Hotarele Schythiei trec pe la cetatea Arhanghelului. 60. La Cetatea Albă se face un unghiū, ȕice Cantemir, care ar explica numirea de «Bugiac» a Basarabiei. 67. «Ovidie poeticul» a fost trimis «în iznaniela cetate Tomis .

72, 117, 122. Flac dobândesce Sardica. 78. Hotărârea lui Traian impusă Dachilor, după al doilea războiū. 82. Traian iea cetatea Zarnizoghetusa. 83. Cetăți ale Ellinilor. 88. Cetatea Alexia. 91. Intărirea cetăților de către Priam. 91. Sfātuirea de la cetatea Avlida. 92. Părerile lui Antenor și Eneas relative la starea împărățiilor și a cetăților. 93. Lupta împotriva cetăței Troadei. 94. Unde este cetatea Veneției. 95. Cetatea Alba lungă. 96. Romulus și Remus întemeiază împărătesa cetăților. 99, 104. Intărirea cetăților și trecătorilor despre partea Tătarilor, cu coloniști. 105. Hatmanului biuruitor i se ridica «stâlp în mijlocul cetății». 118. Halcocondilas vorbesce despre Bogdania, «caré are scaun în (Λευκόπωλιν) cetatea albă . 127. Ghenovezii aū ținut Cafa și alte cetăți de pe marginea Mării Negre. 135. In povestea despre Laslău nu se pomenesce despre numele cetății scaunului unguresc. 141. Laslău cu puținii ômeni din cetate dă năvală în Tătari. 142. Ladislav ese inaintea Unilor la cetatea Doboc. 146. Cetatea Timișvarul și-a luat numele de la cetatea Timișului. 148. Vopiscus spune că Avrelia a scos din cetățile Dachii pre Români și i-a așezat în Misiia. 151. Cetățile și orașele enumerate de Procopius, ca zidite de Justinian. 154, 155. La cetate Dachii s'a născut Constantin marele. 156. Bonfin despre cetățile Ulpiana și Nicopolis. 157. Despre Marchianopolis. 158. Neron a dat foc cetății Romii. 164. Ce aū făcut Decheval când a vēđut că era «să piardă și

cetate cé de scaun». 167. «Impără-tesa cetăților zic orașul lui Constantin Marele» a fost supusă de Turci. 170. Despre mutarea scaunului împărăției de la Roma la cetatea marelui Constantin. 174. Nemții iaă, între altele, cetățile Timiș-varul și Beligradul, de la Turci. 176. Lupta dintre Traian și Deceval, aprópe cetatea scaunului regelui dac. 187. Traian trimite locuitorii în cetățile Dachiiei. 190, și le pune pază. 192 Traian, spune Victor, a fost născut în cetatea Tudertina, iar Dion și Evtropie scriu, «să fie fost din Italica». 193. Adrian era rudă și tot dintr'o cetate cu Traian. 196. Septimius Sever a murit «în Britanie în cetate Ebórica». 204. Severinul a fost cetate ădită de Traian. 205. Tătarii au năvălit în 257, ținând în stânga marea Né-gră, iar în drépta uscatul și cetățile Tomos, Istros și Anhialon. 211. Oștile scóse de Avrelian de prin cetățile Dachiiei. 217. Aprópe de Dunăre, pe malul Oltului, s'ar fi vėdënd nisce temelii ca de cetate, ce ar fi curțile lui Ler împărat. 217. Avrelian întorcëndu-se la Roma, lărgesce zidurile acestei cetăți. 219. Despre cetatea Hotinului. 224. «Vyzantiia» e cetatea lui Constantin. 225. Avrelie Probus a luat 60 cetăți în Gallia. 228. Romanii nu lasă orașele și cetățile lor. 229. Cetățile «Ctesifontul și Selevkia» revin împărăției Romanilor. 231. Dioclețian ia cetatea Alexandria. 232. Zidirea cetății Țarigrad. 241. Intr'una din provinciile, în care împărțise Constantin imperiul, și anume de cea în care era cuprinsă Armenia, Chi-

lichia și altele, erau și cetățile de lângă apa Fasis. 242. Cetățile imperiului sub Constantin cel mare. 243. O monedă găsită în cetatea Gherghina. 248. Valens lasă paznici unor cetăți de lângă Dunăre. 254. Turcii țin cetățile de pe lângă margini. 255. Gotthii atacă cetatea Udriul, dar nu reușesc s'o ia. 257. Scaunul Ostrogothilor ar fi fost Zermitsa, și Tomos cetate la Dunăre. 261. Gotthii nu sciaă cum se bat cetățile. 265. Gotthii se întindeau de la «țara Franțozilor» până la cetatea Sirmium. 267. Panonia se sfărșia la cetatea Sirmium. 273. Honorie se închide în cetatea Asta. 274. Hunii lovesc cetățile de pază ale Dunărei. 283. Sardica cetate saă Sofia de ađi. 284. Vandalii susupun cetatea Cartagina. 287. Aetie a fost născut în cetatea «Dorostola». 288. Gotthii, în timpul lui Zenon, erau aprópe să ia cetatea Țarigradul. 293. Theodorice, ia, la 490, cetatea Verona. 294. Unde-i Sirmium. 302. Istoricii străini pun greșit locurile, cetățile și apele țărilor romănesci. 308. Hatmanul Petza cuprinde cetatea Sirmium la 504. 312. Cetatea Odisul e cuprinsă de Vitalic. 312. Justinian a făcut multe cetăți, poduri, mănăstiri, etc. 314. Gorda, se face creștin, și spune că va păzi cetatea Vosforul. 315. Zidirea cetății Severin. 318. Justinian dă Herulilor o parte din Dachia, cu cetatea Singhidinul. 319. Vosforul ar fi cetatea Azacul. 320. Cetatea Hersonul e numită, de turci, Curșuili. 320. Justinian, spune Procopie, face multe cetăți pe lângă Dunare. 321, 322, 323. Selavini, ar

fi apucat, de mult, cetatea Ulmiton. 324. Hagan, Voevodul Avarilor, ia Sirmiu, și alte cetăți ale Iliriei. 327. Foca și cetatea Țarigradul. 331. Constans e omorît, la 668, în cetatea Siracusei. 335. Serachenii luaseră multe țări și cetăți de la împărăția Țarigradului. 337. Justinian poruncește lui Ștefan păzitorul cetății, să omóre pe Țarigradeni. 339. În timpul lui Leontie, Serachenii iaș cetatea Cartagina. 340. Crac, Domnul Polonilor, zidesce cetatea Cracovia. 340. Justinian ia cetatea Țarigradul, de la Apsimar. 341. Constantin Copronim móre în cetatea Stronghilo. 347. Carolus merge la Bononia, cetate la mare. 350. Împăratul Mihail dă lui Vgoris, Domnul Bulgarilor, cetatea Zagura. 353. Vasilie Machedon ia multe cetăți și țări, de la Serachenii. 354. Incepătura împărăției rusești din cetatea «Chiovului». 359. Unde's cetățile Turcilor, Gerchi și Taman și cetățile «Inovezilor» de la Crâm. 365. Remus, ziditor al cetății Romanilor. 366. Rușii coprind multe cetăți. 369. Cimischie ia multe cetăți înapoi, de la Ruși. 370. Avgust pune pe Prus stăpân pe multe cetăți de pe apa Glem. 371. Olga, soția lui Igor, era născută în cetatea Plescova. 372. Cetăți și némuri de Slaveni. 373. Cetatea Dirahion e numită de Turci «Duragi». 376. Despre cetatea Rusucastron. 381. Tatu, voevodul Pazinachilor vine asupra cetății Țarigrad. 387. Despre cetatea Ierusalimului. 388. Henric și Bonifatie Montis Ferartianul bătea mereu cetatea Udriul. 398. Isachie Anghel pune dajdie pe toate

țările și cetățile imperiului. 400. Petăr înconjură cetatea Pristhlava. 402. Împăratul Țarigradului voia a fi întărite toate cetățile Misiei. 403. Cetățile Misiei nu erau bine întărite pe la anul 1188. 404. Cetatea Filippopolis. 406, 409. La 1191, Vlahii coprind cetatea Var-na. 408. Ioan apucă cetatea Cărnovul, cea mai tare din cetățile Emului. 412. Cetatea Chipsala e numită de Turci, «Ipsala». 415. Ioan întăresce, cu cetăți, locurile din jurul Hemului. 417. Unde este cetatea Constanța. 419. Latini i iaș cetatea Țarigradului, la 1204. 421, 422. Țarigradul, e cetatea împărătesă celorlalte. 423. Omeni născuți în cetățile Trachiei sînt goniți din slujbe, de Latini. 423. Latini părăsesc cetatea Didimotihul, de frică. 424. Grecii, cu armată de la Ioan, staș în cetățile «Udriul și Didimotihul». 425. Ioan dă Grecilor cetățile «dezbătute». 426. Cetatea Nichea, scaun de împărăție. 427. Ioan ia cetățile Thrachiei și Thessalonicului. 428, 429. Henric înconjoră cetatea Udriul dar nu reușește să o ia. 430, 431. Alexie Aspiatis era mai marele cetății Filippopolis. 431. Tătarii dobândesc cetatea Apriul și Rodosto, și le prăpădesc. 432. Români și Tătarii apucă și jefuesc multe cetăți. 432. Henrie ia de la Greci, cetățile Trachiei luate mai anii trecuți, de la 1200, de Vlahi de la Latini. 434. Genghiz Han, ia cetatea Belh, din Țara Horasan. 436. Unde'i cetatea Derbend. 438. Unde'i cetatea Nahrâ. 439. Osman, după mórtea lui Alaidin stăpânesce țările și cetățile din Asia mică, cari erau sub

împărații grecesci. 440. Batie «răz-sipêște» cetatea «Liublinul», la 1240. 448. Henric bate cetatea Faventia. 451. Batie, la 6756, ajunge la Varad, scaunul lui Ladislav. 456. Cetăți ale Românilor din Ardél. 461, 463, 474. Români, pe vremea lui Batie, în cetățile de pe lângă Dunăre. 467. Moncastrul este Cetatea Albă. 468. Halcocondilas spune că vechiul scaun al Moldovenilor ar fi fost Λευκόπολις, adică Cetatea Albă. 469. Români și Cetatea Albă. 470. Molisdavia avea multe cetăți în ea. 471. Întăia cetate făcută de Traian în Dachia, ar fi Caput Bovis. 471. Cetățile, târgurile și olaturile din țările românesce. 472, 474. Grecii, Latini și cetatea Țarigradul. 477. Filippopolis. 481. Ioan și cetățile Udriul, Rusucastron, Apriul și altele. 431, 432. Henric ia, de la Greci, cetățile ce le răscumpăraseră Vlahii. 434. Genghiz Han ia cetatea Belh, din țara Horasan. 436. Unde-i cetatea Derbend. 438. Unde-i cetatea Nahrâ. 439. Osman ia cetăți de la Greci. 440. Batie «răzsipêște» cetatea «Liublinul». 448. Frederic bătea cetatea Faventia. 451. Batie, la 6756, ajunge la cetatea Varad, scaunul lui Ladislav. 456. Cetățile, provinciile și târgurile Românilor din Ardél. 461, 463, 464, 472, 474. Honiatis spune ea Henric, ia, pe lângă altele, toate cetățile ce le luase Ioan Alexie, în Trachia și Misia. 466. Români, pe vremea lui Batie, în cetățile de lângă Dunăre. 467. Moncastrul e Cetatea Albă. 468. Halcocondilas spune că Λευκόπολις era vechiul scaun al Moldovenilor. 469. Despre Cetatea Albă. 470. Cetatea «Caput

Bovis». 471. Cetățile, târgurile și olaturile Românilor. 472, 474. Grecii, Latini și cetatea Țarigradul. 477.

Cetatea albă, pe malul Nistrului. 67. Aci a fost Tomus. 72. Se va arăta, de Cantemir, că Tomi ar fi Cetatea Albă. 122. Halcocondilas spune că Bogdania are scaunul domniei în Cetatea Albă. 127. Tomos, mulți scriitori îl pun în Misia, socotesc să fie fost unde este acum cetatea Albă. 261. Ivida este sau cetatea Albă sau alta mai aproape de lacul Vidov. 323. Moncastrul sau Cetatea albă. 365. În olatul Basarabiei e cetatea Moncastrul adică Cetatea albă. 468. Laonicos Halcocondilas spune că cel mai vechi scaun al Moldovei a fost Leucopolis adică Cetatea Albă. 469. Cronicile românesce nu spun că vre-o dată de la Dragoș cetatea albă să fi fost scaunul Moldovei. 469. O samă de Români au rămas neclintii pe locurile lor mai ales prin cetățile de la Cetatea Albă până la Severin. 470.

Cetățuia. Cetățui zidite de Justinian. 155. O inscripție găsită la cetățuia năruită de la Galați. 162. Craiul Carlus al Sfeșilor mōre în Norveghia la asaltul unei cetățui. 176. Împărații romani multe cetățui au avut pe malurile Dunărei. 321. Cetățile Pincul, Cupul, Novele. 322. Castele adecă cetățui mai mici. 322. Cetățuia Podurile. 322. Procopie pomenesce de multe cetăți din Dachia. 323. Petăr Hatmanul lui Mavrichie ajunge la cetățuia Palastolon. 330. Rușii sub Svétoslav au năvălit asupra Bulgarilor și le-au dărâmat multe cetățui. 369. Alexie împăra-

tul s'a dus la Chipsala cetățue ce-î
 dic Turcii Ipsala. 415.

Cfadii, împreună cu Sarmatii, se ri-
 dică asupra lui Constantin, dar
 sunt bătuți. 249. Pe timpul lui Va-
 lentinian prădăză Panoniile. 254.

Cfectorul Turbanților e amintit într'o
 inscripție din Dacia. 161.

Cfintilus, fratele lui Clavdie, urmăzează
 acestuia, dar e ucis după 17 zile,
 scrie Pollion. 213.

Chedrinus. 54, 59. Istoric grec, afirmă
 despre numirea țarei de la Buda
 la Tisa, cu numele de Pano-Dachiia.
 83. Urmăzează lui Dion și îi adeve-
 resce spusele. 154. In culegerea is-
 toriilor, arată că Marele Constan-
 tin s'ar fi născut într'o cetate a
 Dachiei. 155. Despre Traian. 186.
 Spune că Constantin Marele s'a
 dus cu oști asupra Sarmatilor și
 Gotthilor și îi face robi. 239. Des-
 pre anul 329. 240. Spune că Gotthii
 sub Vulens, au prădat nu numai
 Dachiia, dar și Scythiia. 255. Des-
 pre Valens. 257. Serie că la 475,
 Hunii au prădat Thrachia și Se-
 rachinenii Asia. 293. El dice că
 între al 10-lea și al 11-lea an al
 împărăției lui Anastasie, au venit
 Bulgarii spre Evropa. 301. Spune
 că Chiril hatmanul a fost omorât
 în al 23-lea an al împărăției lui Ana-
 stasie. 313. Despre mărtea lui Ana-
 stasie. 314. Vorbesce despre supu-
 neré Unilor către Justinian. 315.
 El spune că Vosforul s'ar fichermand
 ast-fel fiind-că locuitorii plătiaū bi-
 rul cu boi. 320, 315. El spune că Hunii
 au cerut iertare Romanilor, când au
 audīt că vin oștile romane asupra lor.
 316. Spune că Bulgarii omorau prin
 țepă pe orī-cine prindeau, și dela iei

au luat obicei Turcii. 316. Spune că
 Variza, împărătesa Hunilor și alt
 crăișor, s'ar fi botezat. 320. Des-
 pre Artaban. 326. Despre Mavrichie.
 327. Despre Hagan. 328. Despre
 Comentiul și Priscus. 329. Mărtea
 lui Mavrichie. 331. El numesce pe
 Hunii, Avarii. 333. El spune că Ța-
 rigradul a scăpat de asediarea Hu-
 nilor cu ajutorul curatei Ficiorie
 de la Vlaherna. 333. Chedrinus vor-
 besce de o minune. 334. Despre
 Serachenii. 335, 337. Pomenesce că
 Constans a bătut pe Sclavenii. 336.
 Vorbesce despre măcelul poruncit
 de Justinian asupra locuitorilor
 din Crâm. 342. El spune că Theo-
 doric prindend pe Artemie îl face
 călugăr și'l trimete în Thesalia la
 mănăstire. 343. Bulgarii și Leon
 Isavrul. 344. Despre mărtea lui C.
 Copronim. 347. Despre anul 792.
 348. Dice că Mihail Balbul ar fi bi-
 ruit pe Bulgarii și că a murit la
 anul 829, și în locul lui s'a ales
 Theofil. 352. De acest împărat po-
 menesce el să fie trimes la Dom-
 nia Crâmului pre un Petron. 353. El
 spune că Vandalii, Sorabii (Sirbii)
 și Slovenii au fost bătuți de către
 Liudovic împăratul apusului. 355.
 Spune că Leon împărat a supus
 pe Bulgarii. 355. Spune că Rușii cu
 Domnullo Iugorlovesc Țarigradul
 și prădăză Thrachia, Romanle iasă
 impotrivă și îi bate. 357. Spune
 că Olga, Dómna Rușilor și soția
 lui Iugor, vine la Țarigrad și se
 botéază. 357. Spune că Pecinejii sunt
 din némul Schythilor împărătesci.
 364. Povestesce de mărtea lui Si-
 mion domnul bulgarilor. 368. Spune
 că Rușii au intrat în țara bulga-

rilor. 369. Despre Cures. 370. Spune că Rușii ar fi fost în Bulgaria sub împărăția lui Roman fiul lui Constantin Porfirogenatul. 372. La anul 995 au fost goniți bulgarii din Grecia, spune Chedrinus. 374. Spune că unul Bogdan domnul Moldovei s'a închinat împăratului. 377. Pe vremea lui Constantin fratele lui Vasile, amintesc de Pecinegii. 378. Spune că Pecinegii au trecut Dunărea. 378. Spune că Cura a făcut cupă din capul lui Svetoslav. 378. Spune că împărăteasa Zoi a otrăvit pe Roman Arghir. 379. Spune că la 1040 Bulgarii iar s'au ridicat asupra împărăției. 379. Spune că la 1042 Serbii cari erau supuși răsăritului au ridicat cap. 380. Numesce pe Vladimir, om îndrăsneț și mândru. 380. Spune că Pazinazi din Trachia umblând după prăzi au fost goniți înapoi în împărăția Moscului. 381. La 1059 sfârșesc Gheorghe Chedrinus istoria sa. 382.

Cheghenis, domnul Pazinazilor a trecut Dunărea și a fost botezat la Constantinopol. 381.

Cheltiș. Din munții lor, isvorașce Dunărea. 320.

Cheplac, cetate ținută de Români. 474.

Cherchel, cetate zidită de Români, Inovezi și Bastarni. 365.

Chesar. Cât au luat Chesariul de la sultanul turcesc la pacea de la Pasarovci. 69. Dion spune ca pe Crasus l'a trimis Chesar cu oștile în Machedonia, Trachia și în Greția. 78. Nerva au făcut pe Traian, Chesar. 80, 193. Crăiia Ungurilor și Leopold Chesariul. 106. Norbanus Flaccus a fost consul cu Chesariul Drusus, la 15 d. Chr. 122. Chesarul,

Papa și Saxonii pe timpul lui Batie. 148. O inscripție despre Chesariul Traian. 161. Despre Iulie Chesar. 163. Leopold și doi fii ai săi, Chesari nemțesci, scote crăiia ungurească de sub Turci. 175. Adaosuri la împărăția Chesariului nemțesc. 176. Ce ar fi de ar spune cine-va că a luat Chesarul, Tarigradul. 183, 184. Constantin Hlorus e făcut Chesar. 232, 233. Lichinie e făcut Chesar. 234. Lichinie a fost 4 ani Chesar, și 3 ani Avgust. 238. Constantin Chesariul. 245. Dasmație e făcut Chesar. 246. La 358 Constantie face Chesar pe Iulian Paravatul. 249. Iulie Nepos, Chesar făcut de Leon. 292. Tiverie face pe Mavrichie, Chesar. 326. Împăratul Isachie Anghel, poruncesce lui Conrad Chesariul să iasă curând cu oștile sale. 404. Turcii și Leopold Chesariul. 441. Leunclavie despre «titulul» bănesc, din istoricul Cureus, «secretariul» lui Miximilian Chesariul. 468. Chesariul Alexie plăcă de la Nichea spre Tarigrad, cu «Că-tărgile». 476; apoi răzbesce în cetate. 477.

Chesariul Drusus, fiul lui Tiberie. A fost consul cu Norbanus Flaccus. 122.

Chialeb. Feciorul lui, era Suleiman Șah. 439.

Chieladele, posesie insulară a Ellinilor. 90. Alipite pe lângă una din cele 4 divisiuni ale imperiului lui Constantin Marele afară de Linnos și Imvros. 242.

Chiev. Inceputa împărăției rusesce de aci. 353. Din Synopsis, în Chiov tipărită. 362, 378. Împărăția Moscului s'a întins până la acest oraș.

371. A fost luat de Asevald și Dir.
 372. Oghel îl coprinde mai târziu.
 372. Vladimir după botez s'a întors în Chiov. 373. A făcut Vladimir biserică în acest oraș. 373. Voevodul ei a avut război cu Vișeslaus. 385. A fost luat de Vișeslaus. 385. Avea domn pe Ruric. 419.
- Chilia, oraș. 60. După ce Ghenovezii au ajuns până aci, scriitorii latini pomenesc de Valahii. 134. Sarnițe spune că nici o dată n'au ținut'o Genovezii. 134. Goții se întindeau de la Bosforul Chimeric până la Chilia. 263. Inovezii cu Românii și cu Bastarnii au întocmit mai multe cetăți între care Chilia. 365. Fundată de Români, Inovezi și Bastarni. A fost coprinsă de Olat. 468.
- Chillechia, cu cetatea Silinunt. Aci moră Traian. 159. În ea fac pradă Tătarăii, pe timpul lui Clavdius Taitul. 223. = Zosim spune asemenea 226. Idem Zonoros. 227. Era în una din cele 4 diviziuni ale imperiului lui Constantin Marele. 242.
- Chillie, scriitor, e osândit de Iosif Judeul. 173.
- Chinghiî, în Dachia, înainte de Dachî. 68.
- Chioheileni. 146. Se numeau cai pe care Sarachenii îi dau lui Constantin Pogonat, în tribut. 337.
- Chiosténgé, numesc Turcii Constantin. 419.
- Chiovénii. Rușii Chiovéni intrând în Ardeal la 1002, Stefan i-au bătut. 374.
- Chiov. Vezi *Chiev*.
- Chiovanul. Ruric Chiovanul. 419.
- Chipsala. Aci se afla Isachie Anghel. și la el vin Petăr și Asan. 400. Aci vine Isachie la 1197, ca să dea ajutor cetăților din Trachia. 414. Aci strânsese oște multă Isachie. 414. Turcii numesc Ipsala. Spre ea merge Isachie cu oște. 415. De aci Isachie merge la Thessalonic. 415.
- Chiril, hatmanul oștilor lui Anastasie, a fost omorât de Vitalian. 312. Astfel scrie Chedrinus. 313.
- Chiril, sfântul; după acest nume, se cheama cetatea Ulmiton în timpul lui Justinian. 323.
- Chirine făcea parte din una din cele 4 diviziuni ale imperiului lui Constantin Marele. 242.
- Chistei, de peste munți, a fost dat în a 4-a diviziune a imperiului lui Constantin Marele. 242.
- Chistovoeliî, norod în Dachia. 67. Înainte de Dachî. 68.
- Chitaiul e înconjurat de hotarele Schytii. 60. Este așezat dinăuntru și din afara muntelui Emmaus. Făcea parte din Schitia asiatică. 61.
- Chincinecemegé este Athira. 432.
- Christos. Vezi *Hristos*.
- Chyprul, posesie insulară a Ellenilor. 90. Traian potolesce pe Jidovii ce ceresculaseră în Chipros. 194. Alipit pe lângă una din cele 4 diviziuni ale imperiului lui Constantin Marele. 242.
- Chyros. Xenofon n'a scris ceea ce era în istoria lui Chyros. 173.
- Chyzieul, cetate. Zosim scrie că spre el apucă Tătarăii. 211.
- Chiagatai, parte din Schytia asiatică. 61.
- Cicero. Vezi *Țițeron*.
- Cimischii Ion, ucide pe Foca noptea și îi ia tronul. 369. Trimite pe hatmanul său Vardas cu 12.000 oameni contra Rușilor, ce intraseră în Bulgaria. 370. La anul 975 mergând asupra

Serachenilor este otrăvit în Damasc 370. După mórtea lui vine Vasile feciorul lui Roman 374.

Ciu numesce istoricii Arăpeşti pe Hinni. 438.

Ciughii au lăcuit, cu alte némuri împreună, de la apa Oltului în sus pe Dunăre şi între munţi spre ţara Ungurască. 68.

Cinii adică Mahini de ôste. 416.

Cinimaciu, numesc istoricii Arăpeşti pe Hinni 438

Cinmacini. De pre némurile Gog şi Magog luând Persii numele, le dăc Cinmacini. 58.

Ciudii neam de al Variagilor din Prusia. 371, 372. Au căzut sub stăpînirea lui Svetoslav. 372.

Claudianus. Veđi *Clavdianus*

Claudius Veđi *Clavdius*.

Claudius Caudex. Veđi *Clavdie Cavdxi*.

Claudius Marcellus. Veđi *Clavdie Martelus*.

Claudius Ptolemaeus. Veđi *Clavdie Ptolomeiū*.

Claudius Pulcher. Veđi *Clavdie Pulcher*.

Claudius Tacitus. Veđi *Clavdius Taţitul*.

Clavdianus. Poet latin. 202.

Clavdie vine la împărăţie după Caligula, este fiul lui Drus, la anul 54 d. Hs. îmbolnăvindu-se. Xenofon Doctorul după sfatul împărătesei îl otrăvesce, a murit în Sinvesa, a împărăţit 13 ani, după el vine Neron. 164.

Clavdie Cavdxi. A fost consul împreună cu Fulvius Flaccus, la 262 d. Ch. 119.

Clavdie Martelus. A fost consul împreună cu Valerie Flaccus la anul

326 de la Nascerea Feciórei. 119.

Clavdius Martelus a fost consul împreună cu Valerie Flaccus la 150 a. Chr. 120.

Clavdie Ptolomeiū, geograf la 147 d. Hs. 59.

Clavdie Pulher, a fost consul cu Fulvius Flac la 210 a. Chr. 120.

Clavdius. Urméză la împărăţie lui Galian. Birueşte în 2 résbóie pe Schythii, Gotthii, Pevchii şi Heruliū, cari făcând 6.000 vase aprópe de Nistru, trec cu 320.000 pe lângă Tomis şi Marchianopolis şi intră în Misia. Clavdius îi bate. Cei cari rămăsese ră se retrag spre munţii Cenghi, Clavdie îi înconjóră şi mor de ciumă. Chedrinós, spune că pe timpul lui, locul de dincóce de Balta Meotis şi peste Dachia stăpâneau Romanii. Sarniţie zice că la Capiştea Dianei, a bătut pe Schyti şi Senatul i-a scris. 212.

«Clavdie Auguste, tu ne eşti frate, tu părinte, tu priiatin, tu bun senator, tu stăpîn» A murit la 270, Febr. 2, de ciumă, după 1 an, 10, 5 zile de domnie. Pollion zice că după mórtea lui Clavdie, fratele său Cfintilius, a voit să-i urmeze, dar a fost ucis. 213. În urma lui vine Avrelia 220.

Clavdius Taţitul. Pe timpul lui Tătarii, au isbit la Asia, de după M Neagră. 223. Romanii în Dachia până la el. 228. El a urmat după Avrelia, după cum spune Calvizie din Vopiscus. 226 Tătarii trec Meotida şi lovesc la Asia, peste Marea Neagă, scrie Zosim. Clavdie aflându-se în Asia, îi bate. Intorcându-se în Evropa, la Tarsos muri de friguri, după ce împărăţise 200 zile.

- După el, fratele său Florien, voi să ocupe tronul, însă ôstea nu primi și alese pe Avrelie Prob. 226.
- Clemens. Veđi *Clement*.
- Clement Papă, ne vrând să facă jerfe Bozilor este isgonit peste M. Neagră la Iberia sau Ghiurgia. 193.
- Cleodemos. Zonora spune că Varvarii Crivățului au fost înconjurat și Athina ce cu vrednicia lui Cleodemos a fost izbăvită. 215.
- Cliușvar. Intre el și Mediaș, este Cochelvar. 473.
- Clodie, fiul lui Formund, trece Renul și lăsește crăiia Franțozilor. 277.
- Cnéz. Veđi Oghel. Veđi Gheorghie Cnéz. 447.
- Coban. Așa se mai chema Comanii. 466.
- Codrenii se coprind în țara de ȝos. 244.
- Cleodimus scapă Athina de Tătari. 215.
- Coghénii, rudă cu Daii și Dachii. 73.
- Cochel, apă pe care este așezat Cochelvar. 473.
- Cochelvar, ținut între Cliușvar și Mediaș. 473, pe apa Cochel. 473.
- Coletmania. Se află menționată într'o inscripție găsită la Galați. 161.
- Colehi sau Menrgrilii. Traian i-a domolit. 194. Ori-ce li se aducea Romanilor din fondurile răsăritului său de la Colchi. 270.
- Coloman, ficiorul lui Gheiza Marele, a fost crai după sfântul Ladislav 442. In pravilele sale, se află diploma lui Andrias. 446.
- Colonia Agripina, pe apa Renului la hotarele Galliei, în Ghermania, unde Attila pune reședință. 285. Sicambria, se întinde de la Colonia Agripina, până unde se îngiamână Renul. 287.
- Colonie. Traian a făcut un șanț din hotarele Panoniei până în apa Donului pentru ca colonia întemeiată de densus să petreacă fără grijă. 105. O mie de ani istoricii nu pomenesce de numele Romanilor din Dacia ci numai după ce coloniile Ghenovezilor au luat Chilia. 134. Istoricii vorbesc că Aurelian ar fi mutat din Dacia coloniile și toți locuitorii românesce. 215.
- Colonii, adică țărani cei mai proști au ramas în Dacia după retragerea trupelor decătră Aurelian. 152. Despre coloniile Saxonilor în Ardél. 463. Coloniile aduse de Traian în Dachia. 464.
- Comania, țara de sub stăpînirea Ungariei. 469.
- Comanii locuia Podolia. 145. Parte din ieî sânt creștinați de Bela IV-a, care îi așază peste Tisa. 145. Impreună cu Unii, Rușii și Amaxovii, intră în Ungaria, însă sânt respins de Ladislav. 149. Simion Călugărul, pôte i'a luat drept Români trimiși ajutor lui Ladislav. 145. Sint de acelaș nem cu Tătarii 407. Ei împreună cu Vlahii, lovesc Thracia. 418. Ei și cu Tătarii Crâmului au zarve. 419. Așa erau numiți Tătarii rămași între Prut și Nipru. 466. Printre ieî face cale Batie. 450.
- Comentiul hatmanul oștilor Misii se împreună cu hatmanul Pricus contra lui Hagan. 329.
- Comesii de Franghipan dau ajutor lui Bela. 451. Doloic comisul de Plie și cu alții, era cu împăratul Balduin, când au tăbărat lângă Udrii. 425. Comesul acesta cade în luptă

- la 1205. 426 Vestea despre mórtea comisului de Pelee. 428.
- Comi.** Comidava ar fi cum am ice Dava lui Comi. 73.
- Comidava,** exemplu de numire la Dai. 73.
- Commentiolus.** Vei *Comentiul*.
- Commod.** 200. A fost un împărat nu mai puin crud  i tiran de c t Neron  i dacă ar fi ajuns v rsta lui l'ar fi întrecut p te. 203. Scriitorii din timpul său pomenesc de răsboiu lui cu Dachii, însă ei s'au luat după Iulie Capitoliu pe care Zonora il combate spun nd c  Commod a avut resbele nu cu Dachii ci cu Varvarii, cari mai în sus de Dachia locuesc. Commod a fost otrăvit  i în urmă sugrumat. 204.
- Comn ni** neamul lor se stinge cu Andronic  mp ratul. 392. David ce se icea din familia Comnenon stilor a făcut o  mp r ie a parte. 427
- Comnenos,** poreclă ce  i-a dat Alexie Anghel. 410. Vei *Alexie Anghel*.
- Compendium.** Chedrinos în compendium, despre Constantin. 240.  i despre Vales  i Gothii. 257.
- Condo Vlahii** s nt de o limbă cu Vlahii de peste Dunăre. 416.
- Confederaie.** Vitalian face legături de confederaie cu  mp r ia Orientului. 312.
- Conon,** ast-fel zice Patavie că se chema Leon Isavrul. 343.
- Conrad**  mp r ia la apus, pe c nd la răsărit Manoil Comnenos. 389 în 1147 cu 200 mii de  meni merge contra Serachénilor. 389. S'a dus în ara leş sc  să împace pe fraii Vladislav  i Boleslav de la cr ie. 390. Moldovenii ia  200 mii de  meni  i provisiuni zice Dluoş. 390. Lui  i făcuse re t i  mp r ii a-
- rigradului,  i el era moşul lui Henric al VI-a. 411.
- Conrad,** chesar. Lui  i poruncesce Isachie Anghel să m rg  contra Vlahilor. 404.
- Conrad,** fecior al lui Frideric, frate al lui Henric, e trimis contra Tătarilor. 451.
- Courat.** Vei Conrad.
- Constande,** bani numiți ast-fel, după numele lui Constans. 249
- Constans**  mp rat, fiul lui Constantin cel mare. 162, 246, 247. Primeşte Illiria, Italia, Africa, Dalmaia, Macedonia  i Achaia. 246. Fiul Favstei, se ceartă cu fraii săi  i nu respectă testamentul lui Constantin Marele. El mută scaunul în Dachia, scrie Evtropiie, Zosim, Idatii  i Victor. Zonoras spune că fratele său Constantin, vine cu r sboi asupra-i. 16, 247. Constantin  i cere Africa  i Italia Constans este biruitor  i pune să se arunce în apa Alsa, trupul lui Acfilia, care era să om re pe Constantin. Magnentie Comesc, se ridică cu vicleşug asupra lui Constans  i trimite pe un Gaison la Munii Pirinei, unde era Constans,  i il om r , după ce a  mp r it 16 ani, fiind în v rst  de 30 ani, iar Avrelie Victor, zice că era de 27 ani. Pe moneda găsită de Theodori P rc labul, era scris: Const. Vict. Avg. Imp.=Constans, Victor Avgustus, Imperator. 16, 248. Tr eşte  n Dachia, în al 4-a an după m rtea lui Constantin Marele. 249. El fiind în Dachia, ar fi făcut bani, numiți  i azi Constande, adică banii lui Constans. 249. Sub el, sinodul se adună la Sardia său Sofia. 250. Sub el, Dachia a fost pro-

- vinție Romană și a avut păstori bisericești. 251.
- Constans** feciorul lui Constantin, a împărțit ca la 27 de ani. 335, 336. Chedrinus arată că el s'a fi bătut pe Selavinii. 335. Fu ucis în feredeu, lovindu-l cu un tas în cap un Andrei în Siracusa. 335.
- Constantia**, sora lui Constantin Marele. Zonaras spune că era sora lui Lichinie. 238. Ea mijlocește să se facă pace între Constantin Marele și Lichinie. 239.
- Constantia**, cetate, e lovită de Ioan cu ai săi. Turcii o numesc Chios-téngé. 419.
- Constantie**, fiul lui Constantin Marele. 246, 247. Primește Propontida, rășăritul cu Thrachia și Asia. 246. Fiul Favstei. Nu se ține de testamentul tatălui său. 247. El ia rășăritul și ia tovarăși pe Julian Paravat, serie Aminian Marțelin, Cfa-di și Sarmati și ridicându-se, Constantie îi bate. Senatul îl numește Sarmatic. 249. Merge în contra lui Sapor, împăratul Perșilor, dar, se îmbolnăvește de friguri la Tarsos și móre la Muntele Tavrul, după ce a împărțit 39 ani, luni 6, precum serie Victor, fiind în vârstă de 44 ani, și cu tatăl său, a fost Chesar, 23 ani. Evtropie serie că a trăit 45 ani, și a împărțit 35. Ammian spune mai mult de 45 ani. Socrat spune că la mórte, s'ar fi botezat de la Evzoiie, episcop Ariian, măcar că'l îndemna Luțifer Calaritiiianul să se boteze de la Athanasiiie sau de la Episcopii lui, cari erau ortodoxi. 250. Julian Paravat, ocupă tronul după mórtea lui. Pe episcopii trimiși de Constantie în exil, Paravat îi chiamă înapoi Unii scriitori spun că ar fi murit la 360 sau 361 d. Hs. 251.
- «**Const. Viet. Aug.**» Imp. era scris pe banul de argint ce i s'a dat lui Cantemir la Galați. 248.
- Constantin**. Evseviev în orația pentru Constantin. 211.
- Constantin** (16) chesar, fiul lui Constantin Marele 245.247. E trimis de tatăl său în contra Gotthilor. Ii bate, omórá 100 mii și robește 40 mii. 245. El primește apusul, cu toate părțile despre munți. 246. Fiul Favstei, fata lui Maximian Dacul. 247. Impreună cu frații săi, Constantie și Constans, nu se ține de testamentul tatălui său. 247. Se ridică cu arme asupra lui Constans. Fu învins și era să fie omorât de Acfillia. 248.
- Constantin** se naște lui Milutin, din sora lui Andronic. 480. Ștefan îl prinde, după întórcerea de la Tarigrad. 481.
- Constantin**. Pe vremea lui, Români cu Carolus, așază stăpânirea lor. 18,345. Fiiul Irinei, până la împărăția lui de la Constantin Pogonat spun Zonora că istoricii grecești nu mai vorbesc de Dachia, 347, fiind încă în vârsta copilăriei, maica sa Irini 'l conduce, în acest timp Selavonii intră în Thesalia și Poluponis, maica sa trimete óste și îi scóte din Greția. El merge cu óste contra Bulgarilor (1) însă este crunt bătut. El scóte pe maica-sa de la împărăție. El aflând că unchiul său Nefchifor voia să îi ia locul, pune mâna pe el și 'l omórá. 348. Bul-

(1) Indemnă de Pangratie Astrologul.

garii trimete la Constantin soli ca să cêră bir, el răspunde că le va aduce singur. El plecă cu ôste contra lor, însă Cardamir craiul Bulgarilor nu îndrăsnește să îi iasă înainte, el prădează țara lor și apoi se întôrce la Țarigrad. 349. El voește să mêrgă contra Seracheniiilor, însă maica sa dorind împărăția, îndeamnă pe câți-va senatori, cari punând mâna pe el îi scot ochii, în aceeași zi în care cu 5 ani înainte el scosese ochii lui Nichifor. 349. El împărățește 18 ani lăsând pe mama sa singură la împărăție. În timpul lui s'a făcut al 7-lea Săbor la anul 787. 351.

Constantin, fratele lui Vasile Bulgaroconul vine la domnie după mórtea acestuia și móre și el la 1028. 378.

Constantin, vër primar cu Isachie. Sub stăpânirea lui, era provincia Filippopolitană și era orânduit să oprêscă pe Vlahi. Bănuindu'l Isachie, îi scôte ochii 408. De pedêpsa lui, se bucură Vlahii. 408.

Constantin fiul lui Iraclie. 332. A împărăjit, după mórtea tatălui său. 334. Certându-se cu mătușa sa Martina dic uniî că l'ar fi otrăvit, și după el urmêză la împărăție Martina cu fiul său Iraclion. 335. Constans fiul lui Constantin. 335.

Constantin Copronym. Istoria de la Leon Isavrul până la Constantin Copronym. 343. fiul lui Leon Isavrul ia de nevastă pe fata Hanului Cazacilor și pe care botezând-o a numit-o Irini, 345, supranumit Copronim fiind-că îi plăcea mult caii. 345. El merge contra lui Telesis domnul Bulgarilor, își așêză tabăra lângă Ahhiolo și îi bate, iar

el se întôrce la Țarigrad, cu tôte acestea ia pe fata domnului Bulgarilor și o dă de nevastă fiului său Leon. 346. El merge contra Bulgarilor, cari se rêsculaseră din nou și îi bate fôrte rêu; voind din nou să mêrgă contra lor móre în cetatea Stronghilo de bóla numită Anthrax la anul 775, el a împărăjit 34 de ani, după el urmêză Leon fiul său. 347.

Constantin Duca, vine la împărăție după Isachie Comneno. 382. În al III an al domniei lui a fost craiul al unguirilor Andrias care s'a luptat cu fratele său 383. La anul 1067 móre. 384. Feciorul lui Michail a fost făcut împărat după Dioghenis. 386.

Constantin Hloros împărat Roman. A avut de soție pe Elini. 155. Este tatăl lui Constantin Marele. 155, 232, 237. Romanii în Dachia până la el 230. E făcut Chesar de Maximian și Dioclețian. Se duce în Ispania. 233. Are tovarăși pe Armentarie și apoi pe Galerie Maximian. 233. Împarte cu Galerie, în 2 părți împărăția. El ia apusul. Maximian se duce la Constantin și îi dă de soție pe fata sa, Favsta. 233. Maximian voesce să rêtôrne pe Constantin, dar e împedicat de Favsta. Constantin prinde pe Maximian. El móre la anul 306, Iulie 25. Era bun cu creștinii. Ca să facă placul soției sale, ordonă boerilor să plece de la curte, dacă se creștinêză. El chiană mai târziu înapoi, pe boiarii cari se creștinaseră. 234. Móre la 306 d. Hs., în Britania. Slujitorii ridică pe fiul său Marele Constantin, la împărăție. Cea dintăi soție

a sa, a fost Eleni, mama lui Constantin Marele. 237.

Constantin Marele a pus alături de Dachia, și Thrachia și Machedonia, ca stăpânire. 15. A împărțit imperiul în patru părți. 16. «Athanasie și Fritighernis» se închină cetății lui Constantin. 17. Fiul Ellinii. 237, s'a născut în Dachia. 155, 156 Sora sa ia în căsătorie pe Maximian Lichinie, care s'ar fi născut într-o cetate a Dachiei. Fiul său, este Constans împăratul. 162. Cetatea lui o cuprind Turcii. 170. La cetatea lui, spun scriitorii Greci, s'a mutat scaunul de la Roma. 174. Romanii în Dachia până la el. 219. Aurelian mōre între Vizantia. cetatea lui Constantin și Irachie. 225. E fiul lui Constantin Hlorus. 232, 237. Maximian chiamă la împărăție pe Lichinie, care ținea pe sora lui Constantin Marele. După mōrtea tatălui său, se face împărat și e ajutat în această, de Crocus, craiul Alēmanilor. 234. Evtropie spune că Constantina prins viū pe domnul Sarmatilor și îl duce Hatmanului Galerie. 232. La 32 ani, se urcă la împărăție. Are tovarăși pe Maxentie, fiul lui Erculie. Maxentie se cērtă cu Constantin și aū rēsboi. Constantin avēnd mai puțină ōste, cere ajutor de la cer, și i se arată o cruce, și scrie cuvintele: «In hoc vinces.» Pune pe stēguri aceste semne și biruesce de 3 orī pe Maxentie. Apoi ia tovarăși pe Lichinie. Maximin cu oștile din Asia voind să se facă mai mare ca Constantin și ca Lichinie, intră cu oștile în Illiria. 237. Pe vremea lui, Dachia era locuită de Romanī. 238. Pe timpul

lui trăesc scriitorii: Lampridie, Sparțian, Capitolin, Vopiscus, Minuție Felix. 238. Lichinie vrea să ia locul lui Constantin. Aū rēsboi și Lichinie este bătut. Incheie pace și împart împărăția, Constantin luând apusul, zice Zosim. El ia apusul, cu Dalmația, Machedonia, Misia și Dachiia. El bate pe Gotthii cari prădaseră Panonia Zonoras, spune că bate și pe Sarmatii cari prădaseră Thrachia, îi gonește peste Dunăre, omorând pe Raosmod, craiul Sarmatilor. Lichinie ținea pe Constanța, sora lui Constantin. Lichinie se ridică din nou asupra lui Constantin, zicând că Constantin îi călcasē hotarele împărăției sale. Constantin îl bate, și mijlocind sora sa Constanța, se face pace. 238. Constantin trimite pe Lichinie la Thessalonica. Lichinie ridicându-se din nou, Constantin trimite să-l omōre. Dă slobozire religiei creștine, strânge sinodul de la Nikea, și se dovedește erezia lui Ariē. Chedrinus spune că Constantin se duce cu oștile asupra Sarmatilor și Gotthilor, îi bate și îi face robī. Orosiē scrie asemenea. 239. El dă Vandalilor, Panonia. Sarniție spune că de la Constantin până la Valentinian, drumul Varvarilor a fost pe deasupra Panoniei. Zosim scrie că Constantin vrând să fie ca Traian, zidește pod peste Dunăre, însă nu se scie locul. El gonind pe Varvari, Romanii erau în Dachia. 240. În anul 330, el face cetatea Țarigradului, și o numește Constantino-polis. A zidit în ea o biserică. Zonoras înseamnă anul 5738, Mai 11 de la fondarea lumēi. 241 Mută

scaunul împărăției, de la Roma la Țarigrad. Zosim spune că el împarte imperiul în 4 părți. 242. Împărăția Romanilor, era puternică pe timpul lui. El împarte imperiul în provincii, după numărul locuitorilor. 243. Orânduiala oștilor de el. 244. Trimite pe fiul său Constantin Căesarul, contra Gotthilor, cari se sculaseră asupra Sarmatilor. Evsevie a scris viața lui Constantin Marele. El împarte pe Gotthii în Schythia, Thrachia și Italia. Zosim vorbește de rău pe Constantin. 245. El împarte prin testament, împărăția, fiilor săi, Constantin, Constantie, Constans și nepotului său Dasmație, ficiorul lui Aminvalin. Sapor împăratul Persilor, se ridică asupra lui. Constantin merge în Asia și la Nicomidia, mure de friguri, la 22 Mai, după ce a împărțit 30 ani, luni 9, zile 27. Era în etate de 66 ani. A fost îngropat în Țarigrad în biserica Sf. Apostoli. 246. Pe el, se zice că l'a botezat Papa Sevestru, pe când era scaunul la Roma scrie Zonaras. Evsevie spune că a fost botezat, puțin înainte de a muri, de către Evsevie, episcopul Nicomidiei. Amvrosie în orația la Pogrebania lui Theodosie, Ieronim în Hronicul său, Socrates în istoria bisericească, cardenalul Petronie în Respublic, spun același lucru. 247. A avut căesar pe fiul său Constantin, 23 ani. 250. Iulian Paravat îi este nepot de frate. 252. Fiii nu-l respectă testamentul. 247. La al 4-a an după mărtea lui, trăește Constans în Dachia 249. Iulian Paravat, îi era nepot de frate. 251.

Constantin Monomah. Istoria de la Constantin fratele lui Vasile până la Constantin Monomah. 378. Vinela împărăție după omorirea lui Mihail Calafatis. 380. Sub el Sărbii ridică capul. 380. A fost înștiințat că Cheghenis voește să se boteze. 381. El mure la 1054 după 12 ani de domnie. 382. **Constantin Pogonat,** fiul lui Constans 335 Se ridică contra lui Mizizie, care se suise după mărtea tatălui său cu ajutor de la Țarigrad și ducându-se în Sicilia a omorât pe tiran și s'a întors la Țarigrad când s'a dus fără barbă, și când s'a întors era cu barbă din care cauză i-a zis Pogonat. 336. În tributul pe care Serachénii îl dau lui se coprindea și 50 de cai Chioheileni. 337. A murit la anul. 685. După ce a împărțit 17 ani, a lăsat la împărăție pe fiul său Iustinian. 338. În timpul lui istoricii nu pomenesc de Bulgarii. 341. De la el spune Zonora și până la împărăția lui Constantin și a Irinei, istoricii Greci, încetăză de a mai vorbi de Dachia. 347. În timpul lui se face al 6-lea sobor. 338.

Constantin Porfiroghenit. La început rămâne sub epitropia unchiului său Alexandru. 356. Cum rămâne singur la împărăție. 357. Mărtea lui. 358. Romanii în Volochia de la Roman, fiul lui Constantin. 359. După el, la 959, vine fiul său Roman. 368. Venirea Rușilor în Bulgaria, sub împărăția lui Roman, fiul lui Constantin Porfiroghenit. 372. El era fiul lui Constantin Duca. 384.

Constantin Sevasto Radénul. Cu el trimite Isachie pe fata Protostratorului la Hris. 416.

- Constantin Vod Brâncoveanu. Până la acest domnitor există cronica după care va scrie Cantemir. 462.
- Constantin Voevod Cantemir. Tatăl lui Dimitrie Cantemir. 472.
- Constantina fata lui Tiverie, este dată nevastă lui Mavrichie. 326.
- Constantinili. 26.
- Constantinopolis. Ast-fel s'a numit Tarigradul său Roma noaă, zidită de Constantin Marele. 241.
- Constantinopolitana împărăție, a fost distrusă și multe familii s'aū risipit. 25. Constantinopolitēni după rolarea lui Diogenis aū ales împărat pe Michail. 386.
- Constantius. Veși *Constantie*.
- Constituțiile, istoria aședămintelor împărilor vorbeșe de venirea Hunilor în Thuringia. 285.
- Consul. Nici consuli, nici împărați de mai înainte n'aū ales oște ca Traian 14. Flac» (pre carile Eneas Silvie îl numesce Fulvius Flaccus) aū fost hatman sau cum zice atunci Romanii Consul cu 132 ani mai denainte de naștirē domnului Hr. 72. Despre hatmanul, adecă consulul Flaccus. 117, 123. Despre hatmanii sau consuli familiei Flachilor. 119, 120, 121, 122. Când s'a făcut Chesar, consul 163.
- Consulatul. Cicero «poftēște de la un. Lucține pentru ca să'i scrie vilața sau mai cu dēdins, lucrurile carile pre vrēmē consulatului lui să tāmplară». 5. Fulvius Flac a stătut la consulat împreună cu Clavdie Pulcher, la 210 a. Chr. 120. In vremea consulatului lui Fulvius Flacus, coleg cu Cornelius Scipio Africanus se rēsculasēră robii în Sicilia. 121. Flac hatmanul a fost tovarăș în consulat cu Scipio Africanul, cu sute de ani înainte de Avgust Chesar. 128. Annie, a fost «soție în consulat» lui M. Nonie Muțian. 161. Traian a fost «la cinstē consulatului» înainte de a fi împărat. 193.
- Copronim poreclă dată lui Constantin fiul lui Leon. 345. Veși Constantin Copronym.
- Copulh, hatmanul Unilor, fiul lui Crul, prădează Ungaria până la Varadin și până la Tocal. Ladislav îl bate la apa Timeșului, zice Bonfin. Simion îl pune în locul lui Batie. 148.
- Corbi. Orașele din prejurul ie, sânt prădate de Vlahi și oarda Tătărăscă. 415.
- Coreira. Până aci aū ajuns Pazinazi. 379.
- Corlu. Nu departe de el, este Cupe- rion. 415. Se supune lui Balduin. 425. E prădat de Români și Tătărăii. 432.
- Cornilie. For unde unii istorici spun că Athaulth s'a cununat cu Plachidia. 276.
- Cornelie, bătut de Derbeneu. 79.
- Cornelius Agrippa. Veși *Cornilie Agrippa*.
- Cornelius Lentulus. Veși *Cornilie Lentulus*.
- Cornelius Scipio Africanus. Veși *Cornilie Știpion Africanul*.
- Cornelius Scipio Asiaticus. Veși *Cornilie Știpion Asiaticul*.
- Cornilie Agrippa, a scris despre deșertarea sciințelor. 139.
- Cornilie Lentulus, a fost consul împreună cu Fulvius Flaccus la 253 a. Chr. 120.
- Cornilie Știpion Africanul, a fost consul împreună cu Fulvius Flaccus la 132 a. Chr. 120.

Cornilie Știpion Asiaticul, consul împreună cu Norbanus Flaccus, la 81 a. Chr. 121.

Corrilus, vezi Sarrulis. 78.

Corsii, neam slav supus de Svetoslav. 372.

Corsica, posesie insulară a Ellenilor. 90. Făcea parte din a 3-a divisiune a imperiului lui Constantin Marele. 242.

Cortira, posesie insulară a Ellenilor. 90.

Corvini. Din ei se trag Urecheștii. 26.

Cosmin, codru, unde a avut război Petăr și Ștefan, fiii lui Ștefan Vodă. 483.

Costandă. I se dă lui Cantemir un ban de la cetatea Gherghina mai gros de cât o Costandă, pe care era o inscripție 248. Ce e o Costandă? 249.

Coteni, în Dachia, înainte de Dachî. 68.

Coturgutii. Hunii numiți ast-fel, serie Procopie Chesarianul, că Justinian a luat 200 mii și i-a pus în Trachia. 316.

Coțovlahii, se numesc Români din țara Grețescă. 153, 157. Ei sunt în Epir, împreună cu Arbănașii. 242. Ei locuiesc în M. Pindul. 398.

Coul, posesie insulară a Ellenilor. 90.

Coza, mârzac al Tătarilor, e orânduit de Ioan Alexie să meargă asupra taberei latinilor. 426.

Cozarii, bulgarii din Schytia de lângă Don supuși de Svetoslav. 372.

Cozma Sfântul, întovărășesc pe sfântul Ion Damaschin. 345.

Crac, domn al Polonilor a zidit cetatea Cracov. 340.

Cracov, cetate zidită de Crac Domnul Polonilor. 340. E luat de Tătari și ars. 448, 449.

Craghizii, norod în Dachia. 67.

Craii. Craii Sirbesci au dat, și-au luat fetele, și fiicorii săi după fetele, și fiicorii Domnilor de Țara Munte-născă. 26. Decheval a fost craiul Dachilor. 77. Corrilus, craiul Gotthilor au stat la stăpânire 40 de ani în Dachia. 78. Al treilea crai al Dachilor a fost Ghestibland. 79; al patrulea Derleneu; al cincilea Decheval. 79. Despre ei s'a spus pe scurt. 80. Ultimul război între Traian și Decheval, craiul Dachilor, a fost la 105 d. Chr. 123. Craiul unguresc numesce «voevozi» pe domnii Ardélului, în diplomatele sale. 131. Luptele lui Vladislav, craiul unguresc, cu Tătarii. 136. Povestea despre craiul Laslău. 136, 137, 138, 140, 141, 143, 366, 393, 453, 454. Craiul Laslău și craiul bulgăresc Ștefan. 140, 141, 454. Laslău trimite după ajutor la toți craii și domnii creștini. 142. Basna cu Laslău e scornită din istoria a doi crai unguresci. 144. Bonfin spune că, la vremea lui Batie, era crai în țara ungurească Bela. 145. Solomon craiul și frații lui. 147. Domițian asupra lui Decheval, craiul Dachilor 165. Petăr Alexievici gonesc din craiia Leșescă pre craiul Saxonesc și bate pre Carlus, craiul Șfezesc. 176. Traian, după ce bate pre Dachî, ia calea spre Asia împotriva craiului Armenilor. 190 La 306 e ales împărat Constantin, la care alegere e mult ajutorat de Crocus craiul Alemanilor. 234. Iulian Paravat serie lui Arsachis, craiul Armenilor, sa'l ajute împotriva Perșilor. 252. Theodosie îngropă pe Athanaric ca pe un crai. 265. Alaric, craiul Got-

thilor vine împotriva împărăției romane. 266. Despre craii Varvarilor. 277. Gothii au stăpânit Dacia până la Attila și la Balameber, craiul Hunilor. 279. La 450, Ghen-seric, craiul Vandalilor se încuscesce cu Theodoric, craiul Gotthilor. 287. Cum se întitulază Attila, craiul Hunilor. 284. Craii ce se însoțesc împotriva lui Attila. 288. Theodoric, craiul Gotthilor mure în lupta împotriva lui Attila. 289. Romanii aveau cărți de la Zenon, să primescă pe Theodoric, craiul. 294. Craiul Sîrbesc ce ia pe fata domnului de Vlahia. 309, 478, 479, 480. Moagheras, craiul Hunilor. 315. Cardamir, craiul Bulgarilor, nu îndrăsnesc să iasă înaintea lui Constantin. 349. La 318, Cronos, craiul Bulgarilor, pradă Trachia. 352. Arnulf craiul chemă pe Bulgarii. 355. Împăratul Constantin Porfirogenitul și Taxis, craiul unguresc. 358. La 1002, Stefan craiul unguresc merge asupra Rușilor chioveni. 374. Craiul Gheiza și craiul Stefan. 375. Împăratul Vasile ia avuția crailor bulgăresci. 376. Mortea craiului unguresc, Stefan sfîntul. 379. Avraam Barșai în hronologia crailor unguresci. 379. În locul craiului Petăr, în Ungaria, vine Aban. 380. Craii unguresci, Bela, Gheiza și Solomon. 383. Vițeslaus voevodul Polovților și Boleslav, craiul Leșesc. 385. La 1116, în țara ungurescă, era craiul Ștefan al II-a. 388. Asupra Serachenilor merge și Enric, craiul Daniei. 389. Despre craiul Leșesc, Vladislav. 390. La 1185, în țara ungurescă, era craiul Bela. 391. Bulgarii și Sîr-

bii aveau craii lor. 337. Isachie Anghel trimite soli la Bela, craiul unguresc, ca să-i ceară pe fiică-să în căsătorie. 400. Isachie Anghel se duce la Bela, craiul unguresc. 409. Latini spun lui Ioan Alexie că lui nu i se cade a scrie ca un craiul. 424. Craii unguresci. 441, 442, 443, 444. Protecția lui Andreas, craiul unguresc asupra Românilor de dincă de Dunăre. 445, 446, 467. Tătarii și Boleslav, craiul Leșesc. 448. Batie și Bela, craiul unguresc. 449, 451, 452, 458, 472, 478. Cruciații și craiul Bela. 452. Hronicul rusesc despre craii bulgăresci. 454. Craiul Vladislav (Laslau al lui Simeon) și Stefan, craiul Bulgăresc. 455, 456. Vladislavii, craii în Ungaria. 459. Românii și craiul Bela. 466. Protecția crailor unguresci asupra Românilor. 467, 468. Românii în Moldova, pe timpul craiului unguresc «Liudovic.» 475. Craiul «sîrbăsc» care a cerut pe Evdochia sora lui Andronic, ar fi numit Milutin, care a luat apoi pe fata domnului românesc, la 1274 d. Chr. 481, 482, 483.

Craiasă. Variza era craiasa Hunilor. 315. Bela având ceartă cu Ungurii săi trimite pe Craiasa sa în Austria. 450. Craiul sîrbesc voia să aibă de Craiasă pe fata Domnului de Valachia. 478, 479.

Craișorul. Stravon despre craișorul polcurilor românesce. 130. Creștinarea lui Gorda craișorul. 315. Chedrinos serie despre un craișor, care s'a botezat în același timp cu Variza. 320. Chedrinos în Viața lui Vasilie Bulgarocton vorbește despre un Bogdan «a celor mai din

luntru țări Toparha, sau Crăișor». 377.

Crașe a fost ținut de Români. 474.

Crasus, comandant al Romanilor, în Macedonia, Tracia și Grecia. 78.

În războiul contra Ghetilor după cum spune Dion. 128. A fost consul împreună cu Chesar și cu Pompei la 58. a. Chr. 163.

Crăești, nămură a venit în Moldova după răsipa împărăției Constantinopolului. 25. Laslău n'a avut a se certa cu Ștefan al Bulgarilor pentru coroana crăiască. 458.

Crăiile Franțozilor, cea Anglicană, cea Scotică, cea Leșescă, cea Ungurască. 12. Crăiia Bohemii, a Bulgariii, a Sclavoniei și a Sirbii. 13. Crăii ale răsăritului a risipit Turcul. 19. Despre «răsipa împărăției Constantinopolitane, și a altor megiiase crăii». 25. Scriitorii încep a împărți nămurile după crăii. 59. Hotarele Schyției era pe după dosul crăii Leșești. 60. Sardia, a fost scaunul crăiilor Bulgărești. 63. Sofia, sub Crăiia Bulgărescă s'a chemat Triadița. 66. Cum s'a început Crăiia Dachilor. 75. Matthei Pretorie, pe toate stăpânirile și crăiile de aici le face sarmatece. 76. Despre crăiia Dachilor. 77, 78. Despre crăiia lui Decheval. 80. Domniile românești sînt mai istețe de cât mari crăii. 106. Batie supune sub sabie și foc țara Moscului, a Litvii și totă crăiia Leșescă. 141. Bonfin spune că Solomon gonesce de la crăiile pe Ladislav. 148. Varvarii și unele crăii. 174. Crăiia ungurască sub Turci. 175. Prusii, Sfezii, Danezii, Moscaili, apucă domnii late ca și nisce crăii. 175. Scriitorii Leșesci supun

Moldova, «cu condeii de o mie de ori crăii lor. mai pre lesne o supun». 175. Dachia era în numărul crăiilor împărăției Romanilor. 241. În Gallia era crăiia Galiei, a Ispaniei, a Britaniei și a Germaniei. 242. Italia avea crăiia Italiei, Africii și o parte din Iliria. 242; iar Asia coprindea crăiia Asiei a Egyptului și a Pontului. 242. Crăiile «despărțite» de Constantin. 243. Crăii descălicate de Varvari. 259, 277, 286. Matthei Pretor despre crăiia Dachilor. 279. Descălcarea crăiei leșeci. 285, 311, 317, 324. Crăiia Hunilor. 291. Crăii fundate de nămură de Sloveni. 304, 324, 362, 397. La Carolus Marele se duc soli ai locuitorilor din Dachia și ai altor crăii de peste Dunăre. 349. Crăiia Ungurilor. 355, 377, 441, 442, 446, 469 Sigon de crăiia Italiei. 356. Pevscherus socotesce că numele Pazinachilor ar fi după Pozina, ținut al crăiei leșeci. 365. Rușii cad asupra crăiei Bulgarilor. 369. Crăiia Bulgarilor și împărăția de răsărit 300. La crăiia Bulgarilor, în al doilea deceniu al secolului al XI, vine Iovan. 375. Petăr se așază la crăiile în locul lui Henric al III-a, împăratul Rămului, care fusese gonit. 370. La 1061, vine, la crăiia ungurească, Andrias. 383. La 1074 Gheiza fiul lui Bela, lasă scaunul crăiei ungurești lui Solomon. 387. Despre crăii din jurul nostru. 435. N'a fost nici un Vladislav la crăie când a venit Batie. 443. Întâiu Ladislav, a stăut la crăiia ungurască la 1078 d. Ch. 444; iar cel-d'al-doilea la 1206. 445. Părți ale Vlahiei ar fi fost sub protecția crăiei ungurești. 446,

467. Tătarii biruitori vin la Cracov scaunul crăiei leșesci. 448. Bonfin spune că în al cincilea an al crăiei lui Bela, năvălesc Tătarii. 449. Înturnarea lui Bela la crăia sa 450, 451, 472, 473. Despre crăia Bulgarilor. 454, 455. Ștefan stă la crăie după Milutin. 481.

Crâm. Așa se numea Tavrica Hersonesus. 61. Dachii au fost în țara de la Meotis până în Nipru, care acum să serie Tătărăme mică, pe dinafara Crâmului. 67. Până la Crâm erau Ellinii. 90. Țara locuită de Tătari. 106. Are cetatea Cafa și e situată lângă Marea Negră. 135. Tătarii din Crâm umplu cu robi Leși țările păgânesci până la Eghypet, India și Africa. 175 Impotriva lui e Capiștea Dianii. 212. Pe aci locuia Ostrogotthii și de aceea Mitropolitul Crâmului se numesce al Gotthilor. 263, 264. El se întinde spre Nipru și Nistru. 264. Ostrogotthii au locuit unde este Crâmul. 268. In afara lui vine Schythia mică. 289. In ele Hersonul, cetate căreia Turcii îi zic Curșullu. 320. In el este cetatea Almirin, numită de Turci Tuzla. 323. Leontie trimite în exil pe Justinian la Crâm sau Hersonos. 340. Romanii stăpâneau Crâmul. 341, 342. El era cu ôste împărătescă păzit. 342. Justinian dă ordin lui Filipic ca să omôre pe toți locuitorii Crâmului, mulți din ei sunt omoriți, dar și mulți fug la Cazarii; despre acesta serie Chedrinos. 342. El era foarte locuit. 343. Justintan trimete din nou pe Filipic contra Crâmului, însă locuitorii lui împreună cu Cazarii bat pe Filipic, și după aceea împăcându-se cu Cră-

menii, ei l'au ridicat de împărat și venind cu toții la Țarigrad prind pe Iustinian și îi taie capul. 343. Pe lângă ei locuia Cazarii. 345. Aci spune Chedrinos că ar fi trimes pe un Petron, Theofil. 353. Tavis nume vechi al Crâmului. 353. Era ținut de Inovezi, 365. Cetate fundată de Români, Inovezi și Bastarni. 365. Nichifor Foca împăratul trimete pe Nichifor Calochir feciorul domnului de Crâm la Svetoslav. 369. Vladimir a făcut aci biserici. 373. Hănia tătarilor în Crâm. 395. Tătarii din el au zarve cu Comanii. 419. In el se întemeiază stăpânirea hanilor Tătăresci. 435. Haniul lui se numesc după Ghierai. 437. Unul din frații lui Ghierai se așează în Crâm și cetățuia din el despre Țarigrad, erau creștinesci. 437. Nepotul lui Genghis Han l'a stăpânit. 447.

Crâman. Justinian la a. 711 trimițând alte ôste a dat mai tare poruncă lui Filipic cum nici pre un locuitor Crâman să nu lase viu. 343.

Crâmenii în unire cu Cazarii bat pe Filipic și după ce se împacă cu el îl ridică de împărat, apoi mergând cu toții la Țarigrad prind pe Justinian și îi taie capul. 343. Pe vremea lui Mavrichieniu numai Dachia ci și Schytia, pe unde acum trăesc Crâmenii, era sub stăpânirea împărăției. 328.

Crămeștii Mârzi. 26.

Creștinătatea. Eneas Sylvius a scris, cu scirea papei Nicolae al V-a, «orație cu minunată dulceață de vorovă, pentru ca să înviteze creștinătatea asupra Turcilor». 115. Ne prietenii creștinătății față cu porunca lui Traian. 194. Constantin

se isbănesc de toți dușmanii creștinătății. 239. Israelie, ce era lăudat pentru creștinătatea lui, cade la bătălie «în ierésă Manothelitelor». 334. Până la 865 toți Bulgarii au venit la creștinătate. 353. Vladimir venit la creștinătate. 359. Despre creștinătatea lui Ioan Cimischie. 370. Venirea la creștinătate a norodului rusesc. 373, 374. Pe vremea lui Manoil Comneno, Papa Evghenie îndemnă creștinătatea asupra Varvarilor. 389. Leopold Chesariul a scăpat, o dată creștinătatea de Turci. 441. Stefan, craiul unguresc, de la finea secolului al X-a, vine la lumina creștinătății. 442.

Creștinesci. Părțile creștinesci. 19. Turcii voiau a înghite țările creștine ale «Lésilor, Rușilor și Căzaciilor». 20. Ce spun unii istorici creștinesci. 22. Cum a fost ferită credința creștină. 23. Cum trebuie a înțelege cu creștinesc cuvânt. 85. Sava Mitropolitul e trimis cu cuvinte creștinesci la Laslău. 140. Laslău trimite după ajutor la domni creștinesci. 142. Traian n'a oprit legea creștină. 193. Theodosie e lăudat de istoricii creștini și păgâni. 258. Rușii, nem creștin, intră în țara Comanilor și a Tătarilor. 418. Fritighernis a primit legea creștină. 262. Mai bine făcea D-zeu să nu fi dat nici nouă nici unei alte limbă creștinesci vecin ca Turcii. 306. Varvarii lui Vitalian au primit legea creștină. 313. Schithii au luat mulțime de robii, și s'au deprins în legea creștină. 353. La anul 682 Sclavonii au primit legea creștină. 354. Decie Igor leat, 903 au luat de soție pe Olga, care a

primit cea întâiu legea creștină. 372. Papa Evghenie îndemnă creștinătatea asupra Varvarilor cari călcau împărățiile creștinesci. 389. Râvnă creștină. 426. Anul eșirei lui Ghenghiz Han e greșit la toți scriitorii creștinesci. 436. Cetățile de la Crâm erau pe mâna creștină. 437. Bibliotecile Turcesci și creștinesci sunt pline de faptele Turcilor. 441. Ungurii au ucis pe toți Busurmanii afară de cei ce au primit legea creștină. 457.

Creștinii. Despre creștinul și marele Theodosie. 17. Bogdan le asigură pacea cu Turcii. 23. Traian și creștinii. 193, 194. Marco Avrelie și creștinii. 201, 202, 203. Tiranul lui Dioclițian asupra lor. 231. Galerie căsnea pe creștinii. 234. Despre botezul marelui creștin și împărat Constantin. 247. Iulian Paravatul și creștinii. 252. După Iulian vine la împărăție Iovian, «om bun și creștin». 253. Radağızus, mare neprieten creștinilor, năvălește în Italia. 266. Craișorul Gorda se face creștin. (315). Vogoris se face creștin în timpul Theodorei și a fiului ei, Mihail. 353. Vladimir și Rușii se fac, la 988, creștinii. 373. Serachénii și creștinii de la locurile sfinte. 389. Tătarii și creștinii la 1241. 449.

Critul posesie insulară a Ellinilor. 90. A fost luat de la Serachineni de hatmanul Nichifor Foca sub împăratul Roman. 369.

Critul, făcea parte din una din cele 4 divisiuni ale imperiului lui Constantin marele. 242. Nichifor Foca, «carele Hatman fiind supt Roman scôsesse Critul de la Serachéneni 369.

- Crivățeni.** Poeticul numește pe Goții din Schiția Crivățeni. 271.
- Crivici,** nēm din Prusia, supus Varaghiilor, care mai târziu împreună cu Novogradēni și Merii au gonit pe Varaghi peste marea Baltică. 372.
- Crizimul,** cetate, e înconjurată și bătută de hatmanii lui Isachie. Ea fusese făcută de Ioan Alexie. 417.
- Croația.** Domnul ieii și al Dalmației, iea pe Solomira, sora lui Ladislav. 444. Craiul ei se intitulă Andrias în diploma sa. 446. Asemenea Bela al IV-a. 452. E enumerată între țările de sub stăpânirea Ungariei. 469.
- Crocus,** craiul Alemanilor, ajută pe Constantin Marele să se facă împărat. 234.
- Cronos,** craiul Bulgarilor, prădează Thrachia, Mihail îl bate și îl scote din Dachia, însă el în același an strânge nouă oște cu care bate pe Mihail. 352.
- Cronos,** zeul înălțimei la Ellenii. 89.
- Crovații** intră în Bulgaria sub împărăția lui Mihail Parapinachie. 386.
- Cruceații.** Vezi *Cruțiații*.
- Crul,** tatăl lui Copulh, hatmanul Unilor. 148.
- Cruțiații** sînt Cavalerii de la Rodos. 451. Simion pune în locul Cruțiaților de la Rodos, pe Romani din temnițele Rămului. 452. Ei dau ajutor lui Bela. 451, 458.
- Csifilin.** Vezi *Xifilin*.
- Csilantru.** Însemnările lui în Chedrin. 5^a.
- Cesifonul** cucerit de Traian. 194. E întors de la Perși de Carus, împărăției Romanilor. 231. Apröpe de el Carus e ucis de fulger. 231. Paravat își pune oștile sub el, și se apucă de răsboi cu Perșii. 253.
- Cunab,** domnul Sarmaților și Gheților, se ridică asupra lui Avrelian, dar e bătut și omorât. 221.
- Cumanile,** amândouă albă și neagră, crede Mihail Riție Neapolitanul că ar fi Moldova, pe când ele se numesc acum Rusia albă și neagră, au fost coprinse de Huni. 281, 286.
- Cuperion** este nu de parte de Çorlu, și spre el se slobod Vlahii. 415.
- Cupus,** cetate pe marginea Dunărei, zidită, spune Procopie, contra năvălirilor Barbarilor. 154, 322.
- Cura** sau Cures omöră pe Svetoslav și face pahar din tidva sa. 378.
- Curanului.** 23. Lege scornită de Muhamed. 326.
- Curgus.** Istoric și secretarul lui Maximilian chesarul. 468. — El zice că la curtea lui a văzut pe un Nicolai originar din Basarabia. 468. Mărturisește cu Leunclavie, că Basarabii erau de nēm românesc. 470.
- Curopalat** urmăzează lui Dion și îi afirmă scrierile. 154. Scrie că Leon împărat a trimis pe Ungurii și pe Turcii contra lui Simeon Domnul Bulgarilor. 355, 356. Despre Rușii. 370. Chedinos Curapalat despre anul 1034. 379. Spune că Pazinazi aședîndu-se în împărăție au luat obiceiurile romeilor. 584. Spune că Nestor era hatmanul popörelor de pe lângă Dunăre. 387.
- Carșuili.** Ast-fel numesc Turcii Hersonul. 320.
- Cusoris,** cetate zidită de Justinian. 323.
- Cuspin,** vorbește de cetățile făcute de Valens pe malul Dunărei. 254. Despre lucrurile Gotthilor. 292.
- Cutese,** domnul Unilor, face alianță cu Solomon contra lui Ladislav.

Solomon promite lui Cutesc pe fiica sa și țara Ardélului. 147.
Cuțovlahi. Hris e domnul lor. 395.
 Vlahii de la muntele Pindului sunt Cuțovlahi. 398. Hris domnul lor a rămas cu o sémă din ei în Greția. 413.
Cuțovlahos, numea norodul pe Hris. 414.
Cuvintul. Veđi Hristos. 90. Anul al 17-lea al împăratului Alexie Comnenul este 1096 de la nascerea Cuvintului Părintelui și al 42-lea al împărăției lui Henric. 388.
Cvađii, împreună cu Vandalii, Sarmații, Svevii și aliați cu Marco-

manii sunt bătuți de Marco Avrelie. 200. Dion spune, că de ar fi trăit Marco Avrelie pôte țara lor ar fi fost făcută provincie. 201. Dioclețian intră în triumf în Roma pentru învingerea lor. 232. Se răscôlă sub Constantie. 249. Pradă Panoniile. 254. Sunt luați împreună cu Vandalii. 275. Se adună la Sicambria, chemați de Attila. 287.
Cvintilius. Veđi *Cfintilius*.
Cvintus Curțius, ar fi spus neadevăruri în istoria lui Alexandru Marele. 173. A scris la 48 ani după Hs. 299. Alexandru Marele a trăit înainte de el. 300.

D.

Dac, s'a numit Traian după ce a bătut pe Dachii. 118.
Dacul, i se zice lui Avrelian. 220.
Dachia. Traian aduce cetățeni Romani în Dachia. 13, 83, 105, 106, 195. La supunerea ei s'a vărsat foarte mult sânge. 14. Armatele romane părăsesc Dachia. 15. Guvernarea Dachiei împreună cu Trachia și Machedonia. 16. În Dachia nu s'a putut stabili cu desăvârșire «Varvarii». 17. Carolus Marele s'a coborât până la Dachia. 18. Despre întâia descălecătură a Romano-Moldo-Vlachilor. 24. S'a amestecat și sânge al altor nēmuri cu acela al Romanilor din Dachia. 25. Hronicul va începe de la descălecatul «Dachii cu Romani». Ce spun «Petavie, Calviz și Rictiolus» despre cele petrecute în «Dachia» 51. Se va cunoște cum stăpânirea moșilor noștri în Dachia e mai vechiă de cât a altor

nēmuri. 51. De unde au isvorât numele «Dachii». 57. Se va arăta că «Dachia» a fost în «Schytia». 60, 61. Hotarele ei. 62. Ce spune «Stravon» pentru Dachia. 62, 130. Nu se pot ști înainte de Avgust cari să fi fost hotarele ei. 63. Situația ei. 63. Stravon și Dionysie spun că Dachia s'ar fi întinđend spre Germania. 64. Cum aflăm din bătrâni hotarele Dachiei. 65. Țerile cele vechi cari de demult se cuprindeau în Dachia. 66. Năródele de cari spune Bonfin că locuesc în Dachia. 67, 68. Impărțirea Dachiei în trei părți. 69. Cum s'a vorbit despre hotarele Dachii. 70. Cum au cuprins Gheții Dachia de la Bastarni. 71. Venirea Gothilor sub conducerea lui Zamolxis în Dachia. 73, 74. Spusele lui Stravon. 76. Despre stăpânirea Dachii de către Gheți. 77. Țisele lui Iornand despre stăpânirea Ghepidilor. 78.

Mărirea puterii Dachiilor de către Decheval. 81. Cererea lui Traian de a se răzsiپی cetățile de pe la hotarele Dachiilor. 82, 87. Trecerea trupelor lui Traian din Misia în Dachia. 83. Locuitorii Dachiei sunt Români. 85, 104. Traian face cetăți în ea și întărește pe cele slabe. 105, 129. Românii au venit în Dachia, cu Flac Hatmanul 110, 125. Coloniile sunt aduși din Italia și Roma. 111. Eneas Silvius zice că Dachiia, s'a numit Flachiia după Hatmanul Flacus și în urmă Valachia, prin schimbarea lui F în V și a lui C în H, și adăogirea lui A, după V. Urêche Vornicul, zice același lucru. 113, 117. A fost deosebită de Ghetia. 118, 119. Dachia nu s'a numit Flachia, după Flac. 118, 122; ea se numea astfel de prin vécuri, înainte de Traian. 123. Unii socotesc că numele de Vlachia vine de la o fată a lui Dioclețian, ce s'ar fi măritat după domnul Românilor din Dachia. 125. Cei cari nu știu când au venit Vlahii în Dachia. 126. Cei cari tăgăduesc că Românii din Dachia sînt Români. 127. Sarniție spune că se chême «Multeni», cei din Dachia de sus. 131. Sarniție pretinde că 'n ea s'au aședat Greci, Sloveni și alții. 132. Procopie scrie că Justinian au ținut Dachia. 133. Sarniție spune că Românii aduși în Dachia s'ar fi întors apoi îndărăt. 134. Aurelian, se spune, că ar fi mutat coloniile peste Dunăre. 134, 150, 215, 218. Despre venirea Romanilor în Dachia, nici prin Traian, nici prin Flac, ci într'alt fel. 135. Vopiscus spune că Dachia pe care Traian o făcuse provincie, socotind Avrelian

că n'o va putea ține a retras pe Români peste Dunăre. De la așezarea Românilor în Dachia și până la Avrelian a trecut 167 ani. Istoricii spun că Românii s'a întors în Dachia. 151. Sarniție spune că Românii din ea grăesc slavonesce 152. Traian a descălicat în Dachia. 153, 181, 185. Traian aduce coloniile după ce desrădăcinéază pe Dachi din ea. 153. 190. Evtropie spune că Adrian ar fi părăsit Dachia dacă nu fi ar fi fost frică să nu piardă atâtea mii de Români din ea. Procopie Chesarénul spune că Traian și Justinian a întocmit multe cetăți în Dachia. 154. La capătul din Dachia al podului zidit de Traian el a ridicat o cetate. Procopie pomenesce de cetățile făcute în ea de Traian și de alți împărați. 155. Zonora și Mascimin Lichinie și Gh. Chedrinus, afirmă că Constantin s'ar fi născut într'o cetate a Dachiilor. 155, 156. Mai mulți scriitori pun adesea Dachia în locul Misiei și vice-versa. Halcondila coprinde trei țări sub numele Dachiilor. 156. Bonfin vorbesce despre hotarele Dachiilor vechi. 157. Dachia era plină de Români și Sarmati înainte de a veni Gothii și Hunii. 158. Leunclavie spune că Dachia a fost odată provincie. 159. Pavel Piasinschie spune că Moldova înainte se chema Dachia. 160. Inscriptiuni aflate în Dachia. 161. Românii descălicați de Traian sunt Românii cari trăesc și până astăzi. 162. Aici s'au bătut Românii cu Dachi în să au fost bătuti. 166. Anul în care Traian au descălecat Dachia cu Români. 191, 192. «Cé dintâia pomană» a lui Traian, a fost

descălecare Romanilor în Dachia. 194. Traiul Romanilor în Dachia de la Adrian până la «Antonie Pius». 196, 197, 198. De la Antonie Pius până la «Marco Avrelie». 199, 200. Romanii în Dachia de la M. Avrelie până la Commod. 200, 201, 203; de la Commod până la Al Sever. 203, 204; de la Sever până la Dechie. 206, 207; de la Dechie până la Valerian. 208, 209; de la Valerian până la Avrelie. 210, 211, 212. Când îi mută Avrelian, Romanii locuiau în Dachia de la 179 ani. 216. Despărțită de Misia, numai prin latul Dunărei. 216. Avrelian retrace oștile care o păziau pentru a le avea contra Perșilor. 217, 221, 223. Locuitorii de la sate, au rămas în Dachia. 217. Avrelian s'a născut în Dachia mălurăsă. 217, 219. Sub Avrelian. 220. Romanilor din ea, Sarniție le este foarte mult protivnic. Gheții și Sarmatii, socoteau cum să scotă din ea leghiónele Romane. 221, 223. Unii scriitori spun că Romanii au stat foarte puțin în Dachia. 221. Avrelian socotea că nu mai póte să o țină. Romanii locuiseră continuu în ea, până la Avrelian, și ieși se întorc iarăși în Dachia. 222, 225, 227. Tătarăii în timpul lui Avrelian. n'a venit în Dachia, și tocmai în timpul lui Clavdius Taiful. După mórtea lui Avrelian, o parte din oști a venit în Dachia. 223. Ridicarea Romanilor din ea, n'a fost vecinică. 224. Romanii din ea, au trecut în Misia. 224. Dachia și Romanii. 225. Avrelian socotește greșit că n'o va putea scăpa de prada Tătarilor. 226. Avrelian se temea că Tătarăii să nu intre în

ea. 226. În zadar au fost trecuți din ea, Romanii peste Dunăre. 226. Asupra ieși Tătarăii n'au slobozit prăzile. Unii scriitori spun că Dachia pe timpul lui Constantin Marele a fost deșartă de locuitori. 227. Avrelie Probus ridică din ea o sută de mii de case, pe care le trece în Trachia. 228. Probus gonește pe Vastarni peste Dunăre și dacă Dachia ar fi fost deșartă, s'ar fi așezat în ea. Impărații purtau de grije pentru Romanii din ea. 229. Romanii în Dachia de la Avrelian Carus. 230. Maximian împăratul, era din Dachia, și pe fica sa, o dá unui domn care stăpânia Dachia, și unii scriitori spun că Dachia s'a numit Vlahia, după numele fetei lui Dioclețian. 231. Ca să întărească părțile ieși, Dioclețian ridică 3 cetăți și aduce oște nouă. 232. Romanii în Dachia de la Hlorus. 233. Zonoras spune că Maximin Lichinie se născuse în ea. 234. Romanii vădând Dachia liniștită, s'au întors în ea. 235. În timpul lui Constantin Marele, era locuită de Romanii. 237. Ea e stăpânită de Constantin Marele. 238. Romanii în Dachia, de la împărțirea împărăției. 239. Leghiónele aduse de Traian în ea, au fost întórse de Avrelian. 240. Cei ce aveau grija casei, rămân în ea, și Romanii o locuiau căci era apărată de armele lui Constantin Marele. Varvarii erau supuși până dincolo de ea. Constantin face un pod peste Dunăre, pentru Dachia, scrie Zosim. 240. Dachia socotită Crăiie. 241. Impreună cu Iliria, Trivalia, Panonia, Misia de sus, Machedonia, Thessalia, Critul și

Epirurile, formeză una din cele 4 diviziuni ale imperiului Roman. Thrachia coprindea Dachia și Machedonia. 242. Făcea parte din provinciile romane. 243. E luată împreună cu Machedonia, și alipită pe lângă scaunul împărăției din Thrachia. Era egală cu celelalte părți ale imperiului. Impreună cu Machedonia și Thrachia, avea un hatman. 244. Romanii au ferit-o de Varvari. 245. Constantin n'a dat locuri Varvarilor în Dachia. Ea e dată de Constantin Marele, lui Constans. 246. Romanii în Dachia de la Iulian. 247. În ea mută Constans scaunul Domniei, pentru că locurile ei erau liniștite. Scrie Evtropie, Zosim, Ilatiie și Victor. 247. Zonoras spune că pe când Constans locuia în Dachia, Constantin vine asupra lui. 247. Constans trăese în ea în al 4-a an după mărtea lui Constantin Marele. Constans face în Dachia monede. 248, 249. Traian zidesce în ea cetatea Capul Boului. 249. Ea a fost locuită de Romani cari au avut 2 arhiepiscopi, ȳice Theodoric. În sinodul de la Sardiia, se pomenesc de 2 Dachii: Una pe Dunăre în sus și alta peste Dunăre, numită ast-fel, după ce Avrelian trece în Misia pe Romani. 250. A fost provincie Romană și a avut păstori bisericesci. Pe timpul lui Paravat, istoricii nu pomenesc năvălitori în Dachia. 251. Romanii în Dachia, de la Valentinian. 253. Piciorul Romanilor, a rămas neclintit în ea, cu toate că Gotthii, au făcut multe călcări. 254. Gh. Chedrinus spune că Gotthii au prădat-o sub Valens. 255.

Gotthilor le-ar fi plăcut să fie așezați în ea, însă Valens nu voește. 256. Era fără de câmp, contrară firei tătăresc. Gotthii nu s'au așezat în ea, pentru că trebuie să fi fost în ea, alte nămurii de oameni. Gotthii mai târziu, au prădat în Dachia. 257. Frithighern o prădează ȳice Bonfin. 258. Dachia mălurósă era sub Gotthii. 258. Schimbarea numelui Dachia în Volohia. 259, 297. Unii scriitori ȳic că ea a fost cât va timp sub stăpânirea Gotthilor și cât-va sub a Hunilor. 260. Avrelian a scos din ea pe Romanii și i-a mutat în Dachia. 260. Venind Gotthii pôte să fi scos pe Romani din ea. 260. Până în munții ei se întind Gotthii. 261. Gotthii trec prin ea. 262, 263. Dachia pe care o stăpânea Decheval de la care Traian a luat-o, se întindea de la Tisa până la Prut, și Gotthii nu au ajuns hotarele ei căci ar fi făcut mențiune Iornand. 264. Este prădată de Gotthii și scăpată de Theodoric. 265. Stăpânirea ei. 266. Până la hotarele Dachii se întindea stăpânirea Gotthilor ȳice Procopie Chesărénul. 267. Ea nu a fost sub stăpânirea Gotthilor. 267. Gotthii în Dachia. 268. Rămășițele Ostrogotthilor nu puteau fi stăpânitoare ei, fiind ei însăși supuși altora. 269. De la hotarul Dachii despre răsărit, adică Prutul unde la Galați dă în Dunăre și până la Marea Năgră sunt 500 mile Itălienesci. 269. Romanii în Dachia până la Arcadie. 270. Dacă Gruųinghii ar fi locuit Dachia, prădaș întâiu Misia care vine în fața ei. 271. Până la mărtea lui Theodoric nu s'a mai

făcut nici o pradă în ea. 272. Mai sus de ea, spre părțile Ungariei s'a înâmplat trecerile și resbelele pe Dunăre, când Gotthii au trecut în Italia, Galia, Ispania și Africa. 273. Romanii în Dachia de la Theodosie, până la Attila. 278, 279. Istoricii spun că Hunii pe Gothii nu din Dachia ci de la Balta Azacului și de pe țărmurile Mării Negre i-au supus. 280. Istoricii afară de Pretorie spun că Traian a făcut Podul de peste Dunăre ca să intre mai cu ușurință în Dachia. 280. *Παροδάζναι* numesc istoricii greci Dachia. 281. Dachia mediteraneei sau Ardealul face parte din Ungaria și Bonfin. 281. Dachia mălurăsă și muntăsă era sub stăpânirea Romanilor, iar acuma sub stăpânirea Turcilor. 281. Secuții în Dachia. 282. Năvălirea dintâi a lui Attila, n'a ajuns până la ea. 283. În anul 447, Attila trecând Dunărea înghețată, ajunge cu oștile până în Dachia. 284. În ea Romanii au stat neclintii și războiul lor cu Hunii s'a întins până aci. 284. Attila a ajuns până la ea. 285. Drumul Varvarilor, trecea mai pre sus de ea. 285. Romanii din ea, n'a plecat de frica lui Attila ci s'a retras spre munți. 286. Romanii tot-deauna au locuit Dachia. 286. Dachia mălurăsă, a fost apucată de Evmegiur și Vultizie, rude ale lui Attila. 289. Attila sau a stăpânit Dachia peste tot, sau a trecut prin Dachia de gos. 290. Neculai Costin spune că Attila a pustiit Dachia și a stat pustie 600 ani. 290. Intrarea oștilor lui Attila, n'a fost prin Dachia. 290. Romanii în Dachia de la Leon Thracul. 291.

Răsbóele între Varvarii după mórtea lui Attila, n'a atins Dachia. 292. Romanii au trăit în ea și au stăpânit'o. 293. Peste oștile din Dachia mălurăsă, e pus hatman Theodoric, un domn al Gotthilor, care se supune lui Zenon. 294, 295. Dirigătorii lui Theodoric în Dachia, nu însemneză că au stăpânit'o Gotthii. 295. Theodoric vicienindu-se contra lui Zenon, Romanii din Dachia se retrag de la el. 295. Romanii de la Traian, au rămas în ea până acum. 296. Dachia și Flachia. 301. Pentru lucrurile ieii unii istorici n'a scris. 298. Prin ea au trecut Bulgarii în întâia pradă. 302. În a doua pradă, Bulgarii s'a au trecut numai prin Dachia sau au stat aproape de ea. 302. Întâi în ea au dat Bulgarii cu ochii de Romanii. 302. Prin ea Bulgarii au trecut în Misia. 302. S'a părut greșit că Romanii din ea s'a numit cu alt nume. 303. Atât Dachia, cât și Romanii din ea, și astăzi ca și înainte se numesc. 303. Bulgarii dând de Romanii întâi în Dachia i'a numit «Voloși», iar Dachii, «Volostele caia Zemle», adică pământul sau țara Romanilor. 303. Nici un neam de al Slovenilor, n'a stăvit în ea. 304. Câte trele țările care compuneau Dachia, s'a numit multă vreme cu numele de Valahia. 304. Dachia din mijloc, s'a numit Transilvania. 305. Schimbarea numelui ieii. 307. Istoricii sub numele ieii, cuprind 3 țări. 308. La istoricii Greci nu găsesc numele de Valahia. 308. Numele Schythii, pus în locul Dachiei. 312. Chiril hatmanul, cuprinde

Schythia, sub numele căreia, p^ote cuprinde și Dachia. 313. Scriitorii a^u amestecat numele Dachiei cu Schythia. 313. In ea, pe marginile Dunărei, Justinian ridică cetăți. 314, 321. Varvarii pe vremea lui Justinian stăpâneau o parte din ea. 317. Nu se p^ote cunoște în ce parte a Dachiei, a fost Turnul. 318. Justinian a luat Dachia de la Gotthi. 318. Jornand spune că o stăpâneau Ghepidii. 318, 319. El spune că Dachia se numea Ghepidia. 319. Dachia mălur^osă și munt^osă, pe vremea lui Justinian, o stăpâneau Romanii. 319. Justinian dă o parte din ea Erulilor, pe lângă Singhidin. 319. Când o stăpâneau Gotthii. Ghepidii sedeau în Pannonia și Justinian gonește din totă Dachia pe Gotthii. 319. Solii Longobarzilor, spun că Ghepidii se laudă că stăpânesc Dachia. 320. Solii Ghepidilor spun că ieⁱ stăpânesc numai *Dachia* de pe lângă Sirmium. 320. Părțile ieⁱ de pe lângă Sirmium le țineau Varvarii. 320. Dunărea curge prin ea. 320, 321. Totă Dachia a fost sub stăpânirea lui Justinian. 321. Dunărea desparte Dachia mălur^osă de a dr^epta ieⁱ. In ea, pe Dunăre, este cetatea Singhidon. 321. Dorticum, cetate zidită de Traian în Dachia. 322. Cetățile zidite de Traian, el le umple cu Romani. 322. Traian a zidit multe cetăți în ea. 323. Nicⁱ un istoric nu pomeneste că Justinian să fi trimis altă oște și să fi gonit din Dachia pe Sclavonii. 324. Romanii pe sclavonii de la Dunăre despre părțile Dachiei i-au gonit. 325. Dachia sau Volohia. 327. In timpul lui Mavri-

chie nu numai Dachia ci încă și Schythia a^u fost sub a împărăției stăpânire spune Theofil Samocatis. 328. De ce nu ar fi fost și acilea oști Românești dacă în Misia și Trachia erau. 330. Romanii din Dachia se pomeneste sub numele Vlahilor. 337. Dachia mălur^osă și munt^osă era sub stăpânirea Romanilor, cea mediterană sau Ardealul era sub stăpânirea Ghepiților. 338. Romanii din Dachia sunt părăsiți de ajutorul împăralesc. 338. Bulgarii nu stau mult în Dachia. 338. O parte din ea este cuprinsă între Nistru, Prut și Dunăre. 346. Istoricii grecești despre Dachia. 347. Ea a fost deosebită de imperi^u. 348. Soli din Dachia se zice că s'a dus la Carolus. 349. Dachiⁱ goniți din Dachia de Traian iau numele de Davi. 350. Carolus umblă cât-va timp prin Dachia pe Dunăre, unde locuia și Iazighii și Metanaștii. 350. Carolus mută în Dachia din afară (Ardealul) mulți Sași care și până astă-zi trăesc în ea. 350. Românii din Dachia sunt deosebiți și trimit la Carolus să c^{er}ă protecția apusului. 351. O parte din Dachia este dată Ungurilor, și acea parte este de la munți până la Tisa pe care istoricii grecești o numesc Pano-Dachia, iar cea l-altă parte este locuită de locuitorii cei vechi. 356. Unii istorici susțin că ea să fi rămas mai multă vreme pustie de Romanii săi. 361. Unii istorici spun că de ar fi fost neamul nostru tot una cu al Italiei scriitorii romani n'ar fi încetat a scrie. 361. Limba locuitorilor Dachiei se amestecă cu elemente slavone. 364. Pecinegii co-

prind locurile Dachiei. 364. Românii din Dachia n'au cumpărat condeele străine ca să scrie că ei stau de mult în ea. 367. Craiul Ștefan a scos pe Ruși din centru Dachiei ce se numia Transilvania. 375. Românii din ea să fi făcut voevodate slobode cu numele pentru domn de despot zice Leunclavie. 377. La mărtea lui Ștefan craiul unguresc au venit români din Dachia. 379. Hunii ocupă o parte din Dachia și Românii din ea fugă în Misia. 383. Românilor din totă Dachia li s'a schimbat numele de pre vremea lui Anastasie. 396. Prima descălecăre a Românilor în Dachia. 459. Vechimea Romanilor din ea. 462. Românii au stat neconținuți în Dachia începând de la Traian. 463. O parte din ea a fost percută pe timpul Ungurilor. 463. Românii au rămas neclintii în Dachia. 464. Valachi se trag din coloniile aduse de Traian. 464. a fost numită *Molisdavia* adecă Davia môle. 471. Au avut de Doimn pe Dechebal, când s'au bătut cu Traian. 9. Au fost învinși de Traian, când s'a vărsat forte mult sânge. 14. Dachi au fost în Schytia. 61. Dachi erau în spre Ghermania. 62, 63 Unii mincinoși spun că Dachi nu s'au întins mai sus de unde dă Tisa în Dunăre. 64. Locul lor în Moldovénii, Munténii, Ardelénii și o parte de Ungurénii. 65. Țara Iazighilor a fost mai înainte a Dachilor. 66. Dachi sunt din neamurile Ghetesti. 67. Ce năróde au fost în Dachia înainte de venirea lor. 68. Numele și începătura lor. 70, 71, 72, 73, 74, 75. Unii îi socotesc de un neam cu

Gheții și Daci, alții deosebiți. 70. Au război cu Bastarnii sub Barabista. 71. Înainte de Avgust Chesar nu sunt pomeniți în istoria Romanilor. 72. Numirile lor, mai mult în *Dava* se sfîrșesc. 73. Aceiași seminție cu Gothii, Daii, Gheții, Visegoții, și Ostrogoții. 73, 74. Se trag din Gheții asiatici. 74. Cum s'au început și cum au fost mai înainte de supunerea Romanilor. 75, 80. Făceau parte din Varvarii grecilor. 75. Până la Avgust au stat sub numele Ghetilor. 77. Apoi s'au numit Dachi, până la Traian care a stins crăia lor. 77. Împreună cu alții cuprind Vitynia. 77. Craiul Dachilor din timpul lui Iulie Chesar. 78. Se luptă împotriva lui Avgust. 79. Au avut 5 crai. 78, 79. Războiele lor cu Traian. 81, 83, 104, 105, 107, 123, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 194. Dachi și limba Romanilor. 113, 221. Flaccus și Dachi. 118, 119, 122, 124. Locuiau pe lângă Dunăre. 125. Limba Dachilor. 126, 398. Sarniție spune că din ei sînt Românii. 128. Sub Traian s'au istovit. 129. Stravon despre Dachi și limba lor. 130. Sarniție despre Dachi și locurile lor. 131, 132, 133, 134, 151. Traian și Dachi. 153, 154, 156. Romani din Misia. 156. Halcocondilas despre Vlahii din Pind, ce's tot de o limbă cu cei-l-alți Dachi, înțelegând prin Dachi pe Moldovenii și pe Muntenii. 157. Bonfin spune că pe unde locuiau Dachi trăesc mai târziu Valahii. 158. Dluș și alți scriitori Leși cred că Dachi au fost după ném Sloveni. 159. Evtropie spune că Traian după ce i-a învins a

făcut țara lor în provincie. 160. Aă primulrăsboiă cu Romanii sub Domitian. 165. Romanii erau tributarii Dachilor. 166. se bat cu Romanii în Misia, Dachia, Ghermania și Panonia și îi bat în toate părțile pe Romani. 166. Dachi și Iulian. 167. Țara lor, orânduiala cerească o dă pradă. 170. Dachi. 177. Dachi și Romanii. 179. Iulie Capitolin îi pun din greșelă în locul Ghermanilor Catii în resbelul cu Antonie Pius. 199, 200. Dachi și Commod. 204. «Avreleus Dacul.» 212, 220. «Favsta» era fiica lui Maximian Dacul. 247. «Mathei Pretor» despre crăia Dachilor. 279, 270. Bonfin vorbește despre copriinderea de Huni a țerii Dachilor. 281. Gloverie despre Dachi. 305. Bonfin despre Davi, rămășița vechilor Dachi. 350. Leunclavie despre «Bogdan Domnul Dachilor.» 377. Așa numește Halcocondilas pe Vlachi de peste Dunăre. 398. Locuințele lor de odinioară. 464.

Dachia Panonă pe lângă Dunăre, mărginește Vlahia. Este despărțită de Bogdania prin Munții Vransoviei sau Vrancei. 126.

Dacicus sau Dățanul, titlu dat lui Traian de către Senat după ce a biruit pe Dachi, spune Zonora. 156.

Dachi. Vezi *Dachi*.

Daco-Romani. Despre un prefect al Darcomanilor, poete al Daco-romanilor. 161. Despre Daco-Romani în timpul lui Marco-Avrelie. 201.

Daco-Romani. Hronicon Daco-romani adică a Țărilor românești. 181.

Δακωρωμαῖος, numire ellinesce alcătuită, a Romanilor din Dachia. 197.

Daif, unii îi socotesc d'un nēm cu Ghetii și Dachi, alții îi socotesc

deosebiți. 70. Despre Dachi și Dai. 72. Aceeași seminție cu Ghetii, Dachi, Gothii, Visegoții și Ostrogoții. 73 și 74. Gonind pe Heruli, sau numit Dachi. 73. Stravon spune că fac parte din Schythia asiatică, aproape de marea Caspică. 74. Sânt din seminția Geților. 76. Ei trimit soli la Carolus ca să cêră pace, la Acfisgran. 350.

Dalidale sau Dalila nevasta lui Samson. 379. Cantemir numește Dalidă pe Zoî împărătiasă care iea de bărbat pe Constantin Monomah. 380.

Dalmația, până în ea au venit Bulgarii cu prădăciunea. 13. Hotar al Pannonilor. 78. În ea s'a născut Dioclețian. 231. O ia Constantin Marele. 238. E dată lui Constans. 246. Prădată de Alaric. 274. Hunii au prădat-o 283. În ea la Iadira, Attila face a 2-a reședință. 285. La 470, Hunii au prădat până în Dalmația. 292. În ea au făcut crăie Slovenii 304. Pe tribunul ieî îl omôră Hunii. 315. Hagan strângându-și ôste intră în Dalmația. 328. În Dalmația sunt rēsbôele cu Bulgarii și Serachenii. 352. Romanii trimet oști aci. 355. Apsimar după ce tae nasul lui Leontie îl trimite într'o monastire de aci. 340. După Domnul ieî, ia Ladislav pe Solomira, sora sa. 444. Craiū al ieî se intitulează Andreas. 446. În ea fuge Bela IV-a de frica Tătarilor. 450, 451. Craiū al ieî se intitulează Bela IV-a. 452. Era supusă crăiei Unguresci. 469.

Dalmație nepotul lui Constantin Marele și fiul lui Aninvalin. Constantin Marele, îl face Chesar. 246.

Dalmații. Prădaseră Evropa, dar acum n'a rămas nimic din ieî. 20.

Damase, aci móre Ioan Chimischii otrăvit de Vasile mai marile Hadîmbilor. 370.

Damaschin, Sfântul. Din orația lui, spune Baronie despre uciderea lui Paravat. 253.

Danastana, tîrg, între Galatiia și Vithyniia unde móre Iovian. 253.

Dandul era hatmanul Venețianilor. Impreună cu Balduin, vor să cuprindă Țarigradul. 421. Impreună cu Doloic și Balduin înconjură Udriiul. 425.

Danezii omóră pe Carlus, craiul Sfedesc, în Norvegluia. 176. Aū rēsbóie cu Leșii. 175.

Dania. Enric, craiul Daniei și alții merg asupra Vandalilor. 389.

Daniș. Domn al lor se intitulează Attila, în scrisórea către Valentinian. 287.

Daniul, e dărâmat de Tătari. 432.

Dara, apă ce dă în balta Hiva. Turcii o chiamă Nahrâ. 439.

Darcomanilor. Despre un prefect al Darcomanilor. 161.

Dardania a fost predată de Tătari. 209. Și din ea aū fost reprezentanți în Sinodul de la Sardica. 250.

Diaconul. Veđi *Pavel Diaconul*

Dascal. Simion se numesce și Dascalul. 367.

Dava. Orașele Dachilor aū acéstă terminațiune. 73.

Davia. Așa mai era numită Dacia. 471.

David din familia Comnenoneștilor, face împărăție în Frighia. 427.

David rudă după trup cu Isus Hristos. 164.

David. Isus s'a născut după trup din ruda lui David din némul Iudii. 164.

Daviș. Daviș sau Daiș, din némuri, spune Bonfin că se cobóră. 73. Stra-

von și Trogus dîc împreună că Dachii se trag din Davi sau Dai. 74, 76.

De ratione Temporum. 361.

Daviș. Gothofred, domnul lor, lovesce pe Frigi. 349. Daviș erau rămășița vechilor Dachii, goniți de Traian. 350.

Dătanul. Așa s'a numit Traian. 82, 156. Veđi Dacicus. Așa e numit și într'o inscripție găsită în Dachia. 161.

Dechebal. Veđi Dechebal.

Dechebal, pierde averile ascunse în fundul apei Sargheții. 9. Păna a omori pe Dechebal, Traian a vēr-sat fórte mult sânge. 14.

Decheval, craiul Dachilor, omorît de Traian. 77. Al 5-a și cel din urmă crai al Dachilor. 79, 80. S'a luptat cu Domițian. 79. Iornand îl numesce Diurpanis. 80, 129. După perderea primului rēsbóiu, a fugit, însă nu de tot zdrobit. 81. El s'a retras la Zamoghetusa. 81. Și'a format o altă óste, pentru un nou rēsbóiu. 82. El rămase biruit în al II-a rēsbóiu. 82. Dion spune că el a cerut pace lui Traian. 82, 107. Nu se ține de tratatul cu Traian. 82. Prădéză pe Iazighi și Metanaști. 82. Ca să se supună lui Traian cere pe Longhin. 82. Omóră pe Longhin. 82, 188. Iși strînge tóte puterile lângă apa Sargheții. 83. Se omóră singur. 83, 123, 189. Iși îngropă comorile în apa Sargheții. 9, 83, 190. O dată cu peirea lui cade și némul Dachilor. 105. A avut 17 ani resbel cu Romanii. 129. Zonora spune că cu soliș sēi a intrat Traian în triumf la Roma. 156. Sarniție despre rēsbóiu

- il bate în toate părțile în Dachia, Misia, Ghermania, Panonia. 165, 166. Face pe Romanii tributari Dachiilor. 166. El înșală pe Iulian Hatmanul tăind o pădure o îmbracă și înarmază, pe care Romanii au luat-o drept oșteni. 167. Este bătut de Traian, silit să ceară pace. 187. Pierearea lui Decheval. 188. Ultimul război al lui Decheval cu Traian, ar fi fost pe la 105 d. Chr. 191.
- Dechie.** Vezi *Dejie*.
- Decius.** Vezi *Dejie*.
- Deifovos,** conducător al Grecilor din Asia în războiul Troian. 93.
- Deliorman,** parte din Dachia. 68.
- Demirecapa munții.** 132.
- Demosthenes.** Vezi *Dimosthenis*.
- Deoclețian,** împărat Roman. are o fată care se numește Vlahie, pe care o mărită după un domn al Românilor, după cum spune Bonfin Anton. 125.
- Derbend** se mai numește Căscasul. 438. Cu acest nume e și o cetate care desparte împărăția Rusescă de cea Persescă. 438.
- Derbeneu,** al 4-lea crai dac, a bătut pe Domițian și pe generalii Opie Sabin și pe Corneliu. 79.
- Despot.** Domnul Vlahilor scăpând de sub domnia Ungurescă, poftiau mai bine nume de despot să audă. 377.
- Despot iamlasi,** munți așa numiți de Turci. 64.
- Destabani** se numesc astăzi locuitorii satelor Hănești unde mai înainte erau Sași. 350.
- Deșicapcac,** numesc Turcii câmpii Capcacului, care țin de la Don peste Volga. 438.
- Deurpanie.** Sarnițe numește ast-fel războiul lui Decheval cu Romanii și spune că a ținut 16 ani. 159.
- Dețidava,** exemple de numire de oraș la Dai. 73.
- Deție.** Goții trecând în Misia, Filip Arapul trimise pe Deție în contra lor, care mai pe urmă a fost și împărat. 207. După Filip Arapul slujitorii au ridicat împărat pe Mesăus Dețeus, care a alungat pe Varvari până la Don. 208. Perit'au la 251 cu viclesugul soției sale Gallus. 209.
- Dețidava** ar fi cum am dice cetatea lui Deție. 73.
- Deurpanie** Războiul lui Decebal cu Romanii. 159.
- Develtu.** Aci fuge Alexie Comnenos, de frica lui Balduin. 420.
- Diana,** Capiștea ieii, era împotriva Crămului. Aci spune Sarnițe că Clavdie a bătut pe Schyti. 212.
- Dictator.** La a. 1 a Chr. Senatul alege pe Iuliu Cesar dictator vecinic. 163.
- Dictum unius, Dictum nullius.** 368.
- Dicționarul,** lui Moreri. 113, 221, 263.
- Didimotiheni** se închină lui Henric. 432.
- Didimotihul,** cetate Latini fug din ea de frica lui Ioan Alexie. 424. Era ținut de Greci. 425. Spre el merge Henric și cu tocmelă de pace, o ia. 431. Aci fug unii locuitorii ai cetății Filippopolis. 431. Ioan Alexie nu poate să-l ia, și Didimotiheni se închină lui Henric. 432.
- Didius Iulian** a împărțit 2 luni și a fost sugrumat din porunca lui Septimiu Sever. 204.
- Dimitrie sfântul** Lui îi ridică o biserică Petăr și Asan. 400. Asan spune că el a părăsit Mitropolia Solonului, nevoind să mai stea între Romei. 401.
- Dimosthenis** cum a fost el la Greci așa a fost și Țițeron la Romani. 5.

Dinzig se numea feciorul mai mare al lui Attila. El rămâne domnul Hunilor din Panonia. 289. El a avut multe răsbóie cu varvarii cari voiaú să scuture jugul. 291. A fost omorít de Gotthi. 292.

Dioclis se numea Dioclețian înainte de a fi împărat. 231.

Dioclețian. Fiica lui s'a fi numit «Vlahie». 125, 231. Are 2 răsbóie cu Carin. In al 3-lea omórá pe Carin și rămâne domn singur, la 285 d. Hs. Mai înainte se chema Dioclis. Tiran asupra creștinilor. Ia tovarăș pe Maximian. Amândoi leapădă odată domnia. Era născut în Dalmatia. Bonfin spune că pe fata lui o chema Vlahie și o dá după domnul care atunci stăpânia Dachia 231. Face chesar pe Constantin Hlorus, dându-i tovarăș pe Armen-tarie. Desparte oștile în două părți. El ia Eghypetul. Potolește în Panonia, clătirile Sarmaților, trece în Armenia, apoi la Alexandria pe care o ia. Supune Eghypetul. Ammian spune că bate pe Gothi cari prădasera Thrachia și îi gonește peste Dunăre. Zidește 3 cetăți în Dachia, ca să le aibă în contra Tătarilor. Face triumf la Roma asupra Gotthilor, Bastarnilor, Cvadilor, Sarmaților, Eghypților și Persilor 232. In triumf se chiamă Joviie. In anul 304, după 20 ani de domnie se retrage cu Maximian, puind chesari. pe Galerie. Maximian și Constantin Hlorus. El se duce în Nicomidia. 233. Nu primește pe Maximian. 233

Diodor. Istoric. In contra lui, uniú aduc pe Țițeron 173.

Dioghenis kynicul, Cum umbla el cu

făclia aprinsă pe uliță, așa trebuia să umblí pe vremea năvălirii barbarilor în Roma ca să poți găsi un roman. 11.

Diomidis, conducător al Grecilor din Evropa în rășboiul Troian. 93.

Dion. 53. Spune: Uniú din Greci Dachilor și Gheți le zic. 70. Vorbește de oștile Romane, ale lui Crasus, din Macedonia, Tracia și Greția și resbelele lui. 78. De luptele lui Derbeneú cu Domițian. 79. El asigură despre tributul plătit de Domițian Dachilor. 81. Mărturisește despre rășbóele lui Traian. 81. El spune că Dechebal a cerut pace după al II-lea răsboiú. 82. Afirmă despre Victoria lui Traian 82. Vorbește despre podul lui Traian. 83. Din el, mărturisește Bonfin despre colonizarea Dachiei. 83, 192. Afirmă că țara de la Buda la Tisa se numea Pano-Dachia. 83. Scrie că August Chesar a trimes pe Iulia în ostrovul Pandataria, după ce a exilat pe Ovid la Tomos, lângă Marea Neagră. 122. Despre Traian. 105, 186, 188, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 197. Scrie că Traian a venit la împărăție la 98 d. Hs. 123. Spune că în răsboiul contra Gheților au fost Hatmanii Crasus, Tiverie și Ghermanic. 128. Dion scrie că după ce Traian a stropșit pe Dachii a adus în Dachia colonii Romane. Mai mulți scriitori întăresc cele scrise de Dion. 154. Spune că Traian a ridicat podul de peste Dunăre. 158. Despre Domițian. 166. Despre Adrian 197, 199. Spune că Marco Avrelie și cu Hatmanul Paternus plec în potrive Tătarilor însă nu i-a putut supune fiind-că s'a îm-

- bolnăvit. 200. Spune că dacă ar fi trăit Marco Avrelie, ar fi făcut provincie țara Marcomanilor și Cvadilor. 201. Sever, Caracalla și Geta. 204, 205. De anul 229. 207. El și Evtropie spun că Adrian a stricat podul de peste Dunăre ca să nu navăleasca Varvarii. 280.
- Dionysie**, scriitor, unui îl socotesc purtător de cuvinte deșarte. 173. Pentru el este năpaste numele Flachie. 301. Nascocirea numelui Flachie pentru Dachia, întâiu aș scos-o Bulgarii. 301.
- Dionisie Alicarnasevs**, vorbește despre origina Romanilor. 101. Scrie lucruri întâmplare cu mii de ani înainte. 299.
- Dionisie Perlihit**. 53. Geograf pe vremea lui Avgust Chesar, cu 4 ani d. Hs. 59. Pomeneste popoarele dintre Don și Dachia. 61, 63. Susține că Dachia s'a întins până la Germania. 64. Zice despre Daci: Δακῶν τ' ἄσπετος ἄτα, al Dachilor nemăsurat pământ. 67. Susține că Daii, Dachii și Gheții sunt tot un neam. 70. Numeste pe Alanii, viteji. 76.
- Dionisie Vacchos**, a biruit în spre răsărit. 88. Pe urmele lui, a mers Alexandru cel Machedon, la India și Persia. 88.
- Dionisyodot**, scrie din Omir despre războiul lui Iraclis cu Troadenii. 91. El spune că a murit în războiul Troian o sută cinci-spre-zece mii din amândouă părțile. 94.
- Dionysos-Bacchus**. Vezi *Dionisie Vacchos*.
- Dir** și cu Ascold copriind Chiovul, dar e omorât de Oghel luând înapoi Chiovul. 372.
- Dirachion**, cetate a fost bătută la 1017 de Iovan domnul bulgarilor. 376. A fost coprins de bulgari. 379.
- Diregătorie**. Theodoric a avut în Dachia Diregatoria de Maghistru al oștilor. 295.
- Dispotie**. Românii și-au făcut deosebită Dispotie sub Vasile Bulgaroctonul. 377.
- Diu pingo**, quia aeternitati pingo. 454.
- Diurpan** nume care să dea lui Decheval, el a avut 17 ani război cu Romanii. 81, 129.
- Dlugoș**. 26.—scriitor. 157. Spune, că nemul Moldovenilor s'a coborât din Corenia Italilor și a coprins țările mănose ale Slovenilor. El crede împreună cu alți scriitori leșesci, că Dachii au de nemul lor Slovenii. 159. Spune despre locuința românilor în Moldova pe la 1070. 384. Spune că Zeslav a luat ajutor de la Volohi. 385. Pe la 1147 numai Dlugoș mai scrie despre Români. 389. Numesce Leonină marea Négră. 390. Spune, că Moldovenii a dat 200.000 ómeni lui Conrad. 390. Scrie despre craii unguresci, după Bonfin. 444. El scrie despre luptele lui Ladislav cu Tătarii. 444. El spune, că Vladislav al 2-a a domnit 1 an și 2 luni. 445.
- Dómnua**. Iliăș, fiul lui Alexandru-Vodă a luat dómna pre Maria, sora Sofiei crăiasa lui Vladislav, craiul leșesc. 26. Răpirea Elenei, dómna lui Menelaus. 91. Iulia, nepóta lui Avgust, dá exemplu rău la multe «Dómnue și jupănese Romane». 117. La 732 Leon dá fiului său Constantin de Dómnă pe fata Chanului Cazarilor. 345. Despre Olga, Dómnua Rușilor și creștinarea ei. 357. Igor iea de Dómnă pe Olga la 967. 372. Năv-

lind Batie, Domniî leşescî îşi ieaă Dómnene şi fug din ţară. 448. Bela în 1242 se duce în Austria unde era şi Dómnă lui. 450.

Doberia. Hotarul ei se încheiă la munţii Emii. 242. După acest nume póte Misia s'a numit Dobrugé. 242.

Doboc. Cetate lângă munţii Herlem, unde Solomon şi cu fraţii săi Gheiza şi Ladislav, bat pe Unî, zice Bonfin. 146.

Dobrugé, parte din Dachia. 68. In Dobrugé ar fi fost cetatea Marchianopolis care s'ar fi chemat ast-fel după numele sorei lui Traian Marţia. 162. După cuvântul Doberii, i s'a zis póte, Nissii, Dobrugé. 242.

Doftorul. Clavdie feciorul lui Drus a fost omorît de Xenofon Doctorul. 164. Doftorii, cu învăţaturalui Commod au ucis pe Marcu Aureliu. 203. Commod, cu grijea doftorilor nesticându-î otrava, ce-î fusese dată, apoi zugrumat au murit. 204.

Dolion, scrie despre craii Unguresci. 443.

Doloic, comisul de Plie, împreună cu Dandal hatmanul Veneţianilor şi cu Balduin, înconjură Udriul. 425. E omorît de Vlahi. 426. Sosind vestea despre mórtea lui, Marchion fuge la Thessalonic. 428.

Dominic Capranie, cardinal, a avut pe Eneas Sylvius ca secretar. 115.

Domitian, împărat Roman, bătut de Derbeneu. 79. A avut mai multe rēsbóie cu Dachii, tóte fără noroc. 71. E bătut şi de Decheval. 79. E omorît de soţia sa, la anul 96. 80. El a plătit tribut Dachilor, după cum spune Dion. 81. După mórtea lui vine Traian la tron. 81. Vine la împărăţie după mórtea fratelui său

Tit, este cel dintâiu, care a mers cu óste asupra lui Decheval, craiul Dachilor. 165. Romanii erau tributarii Dachilor, acéstă stare Domitian nu o póte suferi şi pornesce cu óste peste Dunăre contra lui Decheval la anul 81, însă el este bătut, cu tóte acestea trimete Senatulul falşa veste. că este biruitor şi Senatul îi ridică multe Agalmate. In anul 93 d. Hs. scrie Tatius, ca Romanii au avut mai multe rēsbóe cu Dachii în Misia, Dachia, Ghermania şi Panonia, însă în tóte părţile au fost bātuţi. In anul 94 scrie Xifilin, Domitian trimete cu oşti din nou asupra Dachilor pe Hatmanul Iulian, care bate pe Dachii însă nu deplin, căci Decheval recurge la vicleşug, tae o pădure, îmbracă trunchii şi îi arméză, ceea ce a văzut Romanii au crezut că e óste şi s'au întors înapoi. Domitian móre la anul 96 d. Hs., omorît de un complot în care era amestecată şi nevasta sa. Iar după el vine la împărăţie Nerva. 166, 167. Impărăţia ajunsese rău din cauza lui. 186.

Domitie Aenovarvos, ast-fel să chema Neron înainte de a fi adeptat de Clavdie. 164.

Domn. Hronicul e scris de Cantemir «Voevodul şi de moşie Domn al Moldovii, etc.» 1. Dechebal, domnul Dachilor, a fost lipsit de avuţii. 9. Roma era cu 753 ani înainte de a senasce Domnul Hr. 13. Dela Domniî saŭ Mărzii Crămesci se trag Cantemirescii. 26. «Către cititoriŭ» de Cantemir, «a Moldovii moşnén Domn». 49. Descălecatul Dachiei se face la anul 107 de la Domnul

și Mântuitorul nostru Hr. 50. «Irod» scrie pe la 444 înainte de domnul Hr. 59. Impotriva Ghetii» a mers Valerie cu 132 ani înainte de nascerea Domnului Hr. 63. «Barabista Domnul Dachilor s'a războit cu Bastarnii. 71. Povestea spusă de Stravon despre Dai, trebuie a fi cu mulți ani înainte de «domnul Hr.» 75. Despre domnii Grecilor. 91, 92, 93, 95. La ce an de la Domnul Hr. s'aŭ gătit Grecii evropeni de război. 94. Mezenție, domnul Etrurilor se luptă cu Eneas. 96 Ce a fost la 750 înainte de venirea domnului Hristos. 99. Ce poruncă a dat Avgust Chesar pre vremea nacerii Domnului Hr. 99. Numele Domnului Hr. a fost scris printre supușii nămului roman. 100. Ce s'a făcut după pieirea domnului Dachilor, Decheval. 105. Despre alegerea Domnului în țările românesce. 107. Ovidius a fost gonit din Roma cu șapte ani înainte de nascerea Domnului Hr. 117. Familia Flacchilor a fost de frunte între Domnii Romanilor. 119. Pe la 259 a. Chr. erau războe grele între Romanii și Anibal, domnul Cartaginei. 120. Despre Evnos, domnul robilor, resculași, din Sicilia. 121. Traian a stat la împărăție pe la 98 după nascerea domnului Hristos. 123. Unii socotesc, că Deoclețian ar fi avut o fată, Vlahie, ce s'ar fi măritat după domnul Românilor din Dachia. 125. Craiul unguresc numesce voevodii pe Domnii din Ardél. 131. Laslău trimite după ajutor la craii și domnii creștinesci. 142. Vladislav s'a bătut cu Ghiula, domnul Hunilor. 145. Calul lui Ladislav înțelegea pofta

domnului său. 146. Solomon se lăgă cu Cutesc domnul Hunilor. 147. Ce fac Hunii când aud de prăpădirea domnului lor. 149. Pe o inscripție se citește «Lui Traian Avgustului, Ghermanicului, Dățanului, Preutului celui mai mare, fericitului Domn etc.» 161. Iuliū Caesar s'a născut cu 61 ani înainte de Domnul Hristos. 163. La 25 de ani a împărăției lui Avgust s'a născut Domnul Is. Hr. 164. Ce spun istoricii despre Decheval, domnul Dachilor. 166. Domițian e ucis la 96 după Chr. 167. Némul Ovreilor a ajuns din rob Domn. 170. Schimbarea numelui de Domn. 178. Traian se ia în gónă după Decheval domnul Dachilor. 187, — care se omórá. 189, fiind bătut. 190. Ultimul război al lui Traian cu domnul Dachilor e la 105 după Hr. 191, Avrelian omórá pe domnul Gotthilor. 220. Cunab, domnul Ghetilor și Sarmașilor vine contra Romanilor. 221. Anul de la Domnul Hr. 283, 230. Maximian dă pe fiica sa după domnul din Dachia. 231. La anul 295, Constantin prinde pe domnul Sarmașilor. 232. Raósmód, domnul Sarmașilor, piere, la 321. luptându-se cu Constantin. 238. Constantin cel mare zidește o biserică în numele domnului. 241. Gothii dau zălog pre «feciorul domnului lor lui Arcarie». 245. Anul de la domnul Hr. 340. 247. Iulian a scris în potriua domnului Hr. 252. Valens și Athanaric, domnul Gotthilor, Grutunghii. 254. Domnii Gotthilor, Fritighern și Athanaric, vin la Valens. 256. Lupișin și Fritighern, domnul Gotthilor. 257. Domnii Visegoșilor se despart în două familii.

260. Domnul Visegotthilor Fritighernis, și Athanaric, domnul Ostrogothilor. 262. Gotthi, rămân sub stăpânirea Hunilor, și cu domnii lor de mai înainte. 263. Theodosie și Athanaric, domnul Gotthilor. 265. Radagaizus, domnul Gotthilor, la 393, se răscolă. 266. Domnii Gotthilor în Trachia. 267. Hunii și domnii Gotthilor, Fritighernis și Athanaric. 268. Gotthii cu domnul lor Verimudis. 269. Valens și Athanaric, domnul Gotthilor. 271. Alaric, domnul Gotthilor. 272, 273, 275, 276. Radagaizus, domnul Gotthilor, la anul 404. 274. Anul 425 de la domnul Hr. 278. Roilas, domnul Schythilor jefuește până în Trachia. 278. Honoria și Attila, domnul Hunilor. 278. Attila și Vleda, domnul Hunilor. 282. Theodoric, domnul Gotthilor din Gallia. 288. Thorismund, domnul Gotthilor și Attila. 289. Attila ar fi luat în căsătorie pe Micolta, fata domnului Bactrianilor. 289. Despre domnii din Moldova. 290. Theodimir, domnul Gotthilor dă zălog pe fiul său Theodoric. 291. Ghenserice, domnul Vandalilor și Hâtmanii lui Leon. 291. Evaric, domnul Gotthilor, pradă Luzitania. 292. Anul 475, de la domnul Hr. 293. Lui Evaric, domnul Gotthilor îi urmărește Alaric. 294. «Odoater», domnul Herullilor. 294. Herodot a trăit cu 444 ani înainte de domnul Hr. 299. Iosif și Filon la 60 și 70 după domnul Hr. 300. Domnii în Valáchia. 305. Negru-Vodă domnul muntenesc. 307. Un crai ușerbesc ia pe fiica unui domn muntenesc. 309. Hatmanul Petza omórá pe domnii Bulgarilor și Ghepidilor. 311.

Anastasia și Mundon, domnul Gheților. 312. Gotila, domnul Gotthilor ia Roma. 316. Mavrichie și Hagan domnul Avarilor. 327. «Drept ești doamne și dreptu-î județul tău», a zis Mavrichie când a fost canonit. 331. Focala 610 de la domnul Hr. 331. Iraclic face pace cu Hagan, domnul Avarilor. 332. Hosroe invită, între alții, pe Hagan, domnul Avarilor a se răscula împotriva lui Iraclic. 333. Domnul Varvarilor, abia scăpă cu fuga. 334. Crac, domnul Polonilor a zidit Cracovia. 340. Justinian fuge la domnul Cazarilor. 340. Apoi la Tirvelin, domnul Bulgarilor. 341. «Leon Isavrul» și icóna domnului Hr. 344. Amira, domnul Serachénilor și Ión Damaschin. 344. Constantin Copronim și Telesis, domnul Bulgarilor. 346. Leon, fiul lui Constantin Copronim, ia pe fata domnului bulgăresc. 346. Gothofred domnul Davilor, lovește pre Friji. 349, 350. Nichifor și Harun, domnul Serachénilor. 352. Rușii cu Vladimir, domnul lor, se creștinază. 353, 359. Simeon, domnul Bulgarilor, încheie pace cu Vasile Machedon. 355. Leon și Simeon, domnul Bulgarilor. 356. Roman se încuscrește cu Petăr, domnul Bulgarilor. 357. Rușii, cu domnul lor Ingher, atacă Țarigradul. 357. Peceneghii, cu domnii și cu nume deosebite sunt. 364. În timpul lui Roman piere Simeon, domnul Bulgarilor. 368. Nechifor Calochir, ficiorul domnului de Crâm și Stétoslav, domnul Rușilor. 369, 370. Ioan Cimischie bătuse bani cu chipul domnului Hr. săpat pe ei. 370. În timpul lui Avgust Chesar s'a născut domnul

Is. Hr. 371. Domnii Rușilor, Ruric. 372. Vladimir se botéză la anul 988 de la domnul Hr. 375. Metigan, domnul Pecinighilor se botéză. 373. Saraltei, mumei lui Ștefan, îi s'a arătat Ștefan Proto-martyrul și 'i a ȝis «Nădăjduște în domnul Hr. că în curândă vrême, vei naște făt 375. La anul 1000 de la domnul Hr. 375. Faptele lui «Samoil, domnul Bulgarilor. 375. Iovan, domnul Bulgarilor. 376. Domnii Bogdaniei. 377. Svestoslav domnul și Cura domnul. 378. Petăr, domnul Bulgarilor, în timpul lui Constantin Monomah. 380. Cheghenis, domnul Pazinazilor, vine la Drista. 381. Godofred Bălioneus, și alții, s'aũ dus asupra lui Suliman, domnul Turcilor. 388. Ioan, domnul Românilor. 395, 412, 417, 419, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 432, 465, 474. Domni ai Vlahilor. 408. Hris, domnul Cuțovlahilor rămâne în Grecia. 413. Despre Hris. 414. Ión, domnul Zagorei. 418, 419. Roman, domnul Hali-ciului. 418, 419. Ruric, domnul Chio-vului se bate cu Oman, al Hali-ciului. 419. Neeman, domnul Trilelilor. 419. Ioan domnul românilor. 419. Domnii grecești. 424, 426. Domnii grecești de pe la «Mora», și alte părți. 433, 434. Domnii Pêrșilor, după scularea Tătarilor. 437. Suleiman Șah, vrând să mérgă asupra lui Alaidin, domnul Turcilor, se înecă în apa Evfratului. 439. Ladislav dă, pe sora sa, după domnul de Dalmația și de Croația. 444. Domnii leșești și Tătarii. 448. Vladislav despre domnul Bulgăresc 455. Inturnarea din Ardeal a domnilor Români. 461, 462, 473, 482, 483, 484.

Domnii și Bani Munteniei 468. 470. Dragoș Vodă a fost domn, și fiu de domn. 472. Cum e numit domnul Moldovénilor la Halcocondilas. 474. Români din Ardeal, domni ai locurilor. 475. Despre domnul numit Bogdan Vodă. 475. Un Craiũ sêrbesc ia în căsătorie pe fiica domnului de Valachia. 478, 479, 480, 481, 482. Radu Negru și Dragoș Vodă, domnii Munteniei și Moldovei. 479. Roman Vodă e al șese-lea domn, după Dragoș Vodă. 483. Domnescă. În timpul Domniei lui Cantemir s'a găsit la Galați o peatră cu inscripții, care s'a adus la Curtea domnescă. 161. Domnești. Mai cu sémă după risipa Constantinopolului, aũ venit în Moldova, multe familii străine, împărătesci, crăesci și domnesci. 25. Domnia. Domniile Ellinilor. 90. Domniile Românilor. 106. Ureche aũ trăit și aũ scris sub domnia lui Aron Vodă Tiranul. 114. Cele două domnii românesci. 127. Tătarii apucă Domnii. 175. Hronicul e cules până la domnia lui Ștefăniță Vodă. 180. Gallia avea provincii adică Domnii subț acea Crăie. 17. 242. Crăii și Domnii de varvari. 277. Despărțirea Domniei Valachiei în două. 304. Chedrinós despre trimiterea la domnia Crâmului a unui Petron. 353. Despre domnia rusescă. 371. Despre Domnia Boșnégilor. 382. Despre domnia lui Hris domnul Cuțo-Vlachilor. 395. Inceputul domniei lui Ioan Alexie. 417, 419. Hronicul întrebuințat de Cantemir merge de la domnia lui Radu-Vodă până la cea a lui Constantin-Vodă Brâncovenu. 462. De va fi trecut

domnia lui Ion Alexe peste 30 ani ar fi fost năvala lui Batie în timpul lui. 465. Dacă cetatea albă ar fi fost scaunul domniei Moldovei cronicile de la Dragoș Vodă ar fi pomenit această. 469. După prada lui Batie cu 28 ani în urmă, ar fi fost domnia așezată în țara Românilor. 482.

Domnișor. Domnișorul Rușilor Vladimir s'a sculat cu oște asupra Țarigradului. 380.

Don, fluviu. 60. Între el și Thrachia multe popoare barbare au trecut, 17. Între el și Dachia. au fost multe popoare, despre care pomenesc Dionysie Periegetis 61. De la obârșia lui, începe pădurea Hertini. 76. Până aici a făcut Traian șanțul. 106. În anul 107 Traian trece peste Don în Asia asupra Armenilor și Parthilor. 192. Este trecut de Tătari de voe și pe urnă 'l trec siliți de Dechie. 208. Gotthii și Gheții locuiesc între el și Nistru. 228. Soții lui Gallie s'au închis între bălțile Donului. 209. Peste Nistru, spre Nipru și până la Don, locuiau Bastarnii, Carpii și Sarmatii. 232. Goții s'au așezat de la Don până la gurile Dunării. 260. De la el și până la Nistru sunt câmpii Tanaii. 264. Ostrogoții s'au așezat în câmpii spre apa Donului în sus. 268. Mihail Riție Neapolitanul dice că Hunii au trecut Donul. 281. Despre apa Donului, în Tătărime, face Attila a 4-a reședință. 285. Varvarii țineau drumul de la el, în sus prin Litfania spre Ghermania și Italia. 286. Pe lângă el stău Cozarii. 373. Sunt supuși lui Svetoslav Cozarii. 373. De la el, peste Volga, este câmpia Capăcului. 438.

Donanmă. Fulvius Flaccus bătând pe Vartai, a avut triumf, adică Donanmă în Roma. 121.

Donoimaoa. Constantin fiul lui Constant s'a sculat cu Donoimaoa de la Țarigrad au omorât pe tiranul Siciliei. 336. Cu mare Dunaima de corăbii au intrat cu oște în sus pe Dunăre. 337. Justinian la 694 orânduiesce pe Leontie să meargă cu Dunaimaoa la Greția. 339.

Dorostolă, cetate în care s'a născut Aetie. I se dice acum Dristorul. 288. Era pe țărmul Dunărei. 323.

Dorothei, sau Theodori, sau Theodosii pe grecesce, iar pe slavonesce Bogdanii se numesc. 377.

Dorticum, cetățuie zidită de Traian. 322.

Dosithei Mitropolitul, însemnă în Uric, anul eșirei lui Dragoș Vodă, la 6870. 483.

Dragoș Vodă. La ce an a fost înturnarea lui. 50. Până la întorcerea lui din Ardél, e hronicul Moldovenilor. 179,—și de la el, până la Ștefăniță Vodă. 180. Neculai Costin nu pune la anul venirii lui, 6867 de la Adam, cea ce este 1359 d. Hs., ci spune că sunt 400 ani de la Attila până la Dragoș. 290. El a întemeiat bine Dachia. 290. Sub el, o parte din Valahia, ia numele de Moldova. 305. Tatăl său, a fost Bogdan. 306. Hronicul Moldovenesc pomenesc că înainte de venirea lui Dragoș Vodă de la Ardél, să fi locuit nisce Ruși la Sucéva și la Bae. 325. Cronicele lui Misail de la Dragoș-Vodă 470. Înturnarea lui Dragoș în Moldova. 461, 463, 466, 471, 472. Hronicul Moldovei de la Dragoș. 469. Letopisețul aruncă năpaste pe Dra-

- goș. 472, că ar fi fost el și cu ómenii seî ómenî proști. 472. El a fost Domn și fecior de domn. 472. Feciorul lui Bogdan Vodă, a luat o parte din Moldova și era saŭ vër saŭ frate cu Radul Vodă Negrul. 475. Mai nainte de el, a trăit cu Româniî în Ardél, Bogdan Vodă, și are fiŭ pe Ștefan Vodă 475. Anul eșirei sale, e însemnat de Neculaî Costin, 6807 de la Adam saŭ 1299 de la Hs. Unii spun la 6870. 483. Invasia lui Batie ar cădea póte sub Dragoș Vod. 465. El ar fi domnit în timpul invasiei lui Batie. 482. Despre venirea lui Dragoș Vodă în Moldova. 484.
- Drava**, riŭ. Nemții coprind țara Sérbéscă până la ea. 176.
- Dregovieiŭ**, popor slav supus de Svetoslav. 373.
- Drevlénŭ**, popor slav supus lui Svetoslav. 373.
- Dripea**. Până la ea prădéză Hunii. 317.
- Drista** cetate prădată de Pazinazii. 378.
Pe aci trece Pazinazii cu șeful lor Chenghis. 381.
- Dristorul** se mai numesce Dorostola cetate în care s'a născut Aetie. 288.
Cetate în Misia. 323.
- Droghicin**, cetate pe unde a fost întâi șederea Polovților și Pecinegilor. 362, 364.
- Drus**, tată lnî Clavdie. 164.
- Drusus**. Veđi *Chesariŭl Drusus*.
- Dubravie**, spune că Batie s'a întors cu Tătarii la locul seŭ. 450, 451.
- Duca**, apă. Odoașer a avut răsboi cu Theodoric aci. 295.
- Ducatul**. Turingia este o parte a familiei Saxonesci între ducatul Misiei, Brunsvigului, Hasiî și a Franconii. 285.
- Duchepratul**, cetățue. 155, 322.
- Ducul de Litvania, Razivil**, a luat în căsătorie pe o fiică a lui Vasilie Vodă. 26 Ducul Henric ese înaintea Tătarilor la Ligniŭ. 449. Frederic, ducul de Austria și Bela. 450, 451. Cruciații împotriva ducului de Austria. 451, 458.
- Duhul Dumnăzăesc** a suflat întâiŭ, istoria sfintă, și apoi mai pre urmă, «aŭ început cé din truda și chitéla omenéscă.» 58. În 25 ani a împărăției lui Avgust s'a născut Isus Christos din duhul sfint. 164. Darul duhului sfint. 195. Sinodul de la Niceea, cu darul Duhului sfint aŭ fost. 239. «Cu suflarea Duhului sfint» scrie Moise istoria facerei lumii. 300.
- Dumnăzăire**. Amuliŭ dă poruncă «în chip de cinste și de Dumnăzăire» a face pe Rea, vestală. 96. Némul «Izraeltenilor» a fost împrăștiat pentru «ne Dumnăzăire» lui. 170. Oșteniî Romanî n'aŭ mai putut răbda pre Eliogabal, pentru «ne Dumnăzăirea» lui. 206. Împăratul Anastasie vrea să adauge la cântarea Trisaghion nisce vorbe prin care să arate că pătimirea lui Christos să se dea și Dumnăzăirei. 312.
- Dumnăzăoe**. Pallas e Dumnăzăoe știinților și Afrodia a frumusețelor. 89. Isidia e Dumnăzăoe fecorii și a curățeniei. 89. Rea a fost pusă în rîndul Dumneșeelor. 97.
- Dumnăzău**. Laudă adusă lui Dumnăzău. 3. «Nu dé Dumnăzău.» 10, 11. Așa, póte, a vrut Dumnăzău, cu împărații următori lui Theodosie, de n'aŭ fost buni. 17. Nimenî n'aŭ învins pe Tătari; póte numai cei cu «putințele» de la Dumneșeu. 21. De'l va ajuta D-șeu, va scrie și

altele, Cantemir, în «tomosul al doile». 26. Cantemir este «cu mila lui Dumnădău, a Moldovii moșnenă Domnă, etc. 49. Spune că va lucra la Hronic «A tuturor dară lucrurilor agiutorul lui Dumnădău, vrémé, și ostenință poftind». 50. Cu câți ani, s'a scris istoria risipei Troadei, înainte de Hr. Dumneșeu. 59. «Dumnădăii» Grecilor. 89, 102. Ce a fost la anul 1193, de la întruparea «Fiului lui Dumnădău». 90. Ce a făcut Mars, «Dumnădăul rezboaelor». 97. Dumneșeu lasă pe fiul său printre supușii Romani. 100. Etymologia cuvintului Dumneșeu. 103. Starea țerilor române cu ajutorul lui D-șeu. 106. Spune Cantemir: Să nu dé Dumnădău cu condeiul nostru trăgători de cinste altuia să ne arătăm. 115. Sava mitropolitul se rógă către D-șeu, ne fiind ascultat de Laslău. 140, 141. Rugămintea lui Laslău către D-șeu. 142, 143. Solomon mulțumescce lui D-șeu. 147. Ladislav vorbesce că va îmmulți poporul lui Dumneșeu. 149. Cu ajutorul lui D-șeu, va începe Cantemir Hronicul. 162. August móre la 14 ani după nascerea fiului lui Dumneșeu. 164. Dumneșeu a fost isvoditorul Bibliei. 171. Cu ajutorul lui Dumneșeu, Cantemir, va întinde Hronicul. 185. Ce a făcut Traian spre închinare Dumnădăilor săi. 186, 193. Ce a făcut Papa Grigorie Dialog, cu îndrăsneala în mila nemăsuratului Dumnădău. 195. Să nu dea D-șeu, ca Eneas cunoscând lucrurile bune să fi urmat pre cele rele. 197. Creștini se rógă lui Dumneșeu spre a'și arăta puterea. 201, 202. Despre

Hr. Dumnădău. 203. Răutatea când agiunge la vârful său nu mai cunosce nici frica lui Dumneșeu, nici hotarele firei, nici un lucru. 205. Alex-Sever ar fi «cunoscut» pe Hristos de Dumneșeu. 206. Cantemir a ajuns, cu ajutorul lui D-șeu, la acéstă parte a Hronicului. 215. În timpul lui Constantin Hlorus, în urma unui ordin, mulți sfetnici «mai mult cinsté ómenilor de cât a lui Dumnădău cercând s'aú lepădat de Creștinătate». 234. Biserica făcută de Constantin și închinată «precuratei de Dumnădău născătoarei». 241. Ocârmuirea lucrurilor de Dumneșeu. 246. Soborul, adunat, cu darul lui Dumneșeu, în Sardica. 250. Iulian Paravat serie lui Arsachis, craiul Armenilor, ce era creștin, să'i dea ajutor, căci alt-mintrelea Dumneșeu lui nu'i va da nici un sprijin. 252. «Augustin pentru cetate lui Dumneșeu,» relativ la Varvari. 274. Attila se intituléză Biciul lui Dumnădău. 287. De va ajuta Dumneșeu, se va arăta în hronic venirea lui Dragoș Vodă. 290, 475. Cantemir chîamă, în ajutor pre Dumneșeu, ca povață. 298. Să ferescă Dumneșeu pe istorici de «scornituri de Crieri». 300. Bine ar fi fost, de ar fi dat Dumneșeu, să nu fie Turcii vecini. 306. Dumneșeu cértă pe Anastasie. 313, 314. «Giudețul lui Dumneșeu. 331. Hosroe cere ca Iraclie să nu recunoscă pe Christ de Dumneșeu. 332; dar Iraclie, punându'și nădejdea în Dumneșeu, pornescce împotriva Persilor. 333. Iraclie, la bătrânețe, atrage asupra'i urgia lui Dumneșeu. 334. Impératul Iustinian poruncescce,

fără frica lui Dumneșeu, lui Ștefan, păzitorul orașului, să omore pe Țarigradeni. 339. Sf. Ión Damaschin rugându-se lui Dumneșeu. 344, — și Dumneșeu împlinindu'i ruga, el plăcă cu Sf. Cosma la Ierusalim și a intrat în mănăstire la Lavra sfântului Savei. 345. Constantin Copronim despre Maica lui Dumneșeu. 347. Despre învățătura Dumneșeu-lui celui vecinic. 349. Dumneșeu nu rabdă nedreptățile némului lui Roman. 357. Vladimír și nărodul lui despre Dumneșeu creștinilor. 373. «Bogdaní, adevă Theodosií, saú Theodorí, saú Dorotheí, ce va să zică: Dați saú dăruíți de la Dumneșeu. 377. Bárbatul la muere are mai mare trecerea de cât Dumneșeu. 384. Dumneșeu a vrut să scóță pe Vlachí și Bulgari din toropirea lor. 401. Nărodul despre prorocii ce spuneau ce vrea Dumneșeu. 402. Vlahii se rugau lui Dumneșeu să stea la împărăție Isachie Anghel și némul lui. 408. Alexie Anghel, fără frică de Dumneșeu, «pohârnesce din scaun pe Isachie Anghel. 410. Unii spuneau lui Isachie Anghel că mânia pe Dumneșeu, dacă lasă pe creștinii căduți robí, în mâinile Turcilor. 415. «Cum iea Dumneșeu întâi minté aceuia ce va de tot să'l pohárniască». 433. Dumneșeu face ca Leopold să pună stavilă Turcilor. 441. Despre craiul unguresc, ce a fost când a năvălit Batie, se va spune, de va vrea Dumneșeu, la cursul anilor când s'a întâmplat. 445. Titulatura lui Andrei începea ast-fel: «Andreas cu mila lui Dumnășău, etc. 446. Batie fu biruit în țările unde nu era biciul

lui Dumneșeu. 450. Sfintul Sava se rógă lui Dumneșeu. 456. Vladislav rugându-se lui Dumneșeu. 457. De va voi Dumneșeu se va ar.íta, statul Romanilor după prada lui Batie. 459. Se va duce Hronicul, de va vrea Dumneșeu, până în ȕilele lui Cantemir. 462. «Hotărírea țerei Moldovei» va fi scrisă și 'n Românesce, de va vrea Dumneșeu. 472. «Sfîrșitul Hronicului, pentru vechimea Româno-Moldo-Vlahiei, și lui Dumneșeu laudă». 484.

Dumnezăesca voie, va putea da biruință. 21.

Dumnezeescul cuvânt, coprinde A și Ω, începutul și sfîrșitul. 58. Istoria cea de Dumnăzăescul Duh suflată. 58. Ce este «a dumnăzăeștií orânduiale». 85. Cei pre carií dumnăzăescul cuvînti-aú zămislit. 86. Despre Pronia Dumnăzăiască. 111, 112. Pe o inscripție: «...Dumnăzăescului, fiului Nervii.» 161. Cine aú ridicat arme asupra măriií Dumnăzăești. 170. Punënd nădejdea în Dumnăzăiasca agiutorință. Cantemir a cules Hronicul. 188. Un altul, afară de Traian, «să nu mai îndrăzniască mărirea Dumnăzăiască a dodei.» 195. Despre «Dumnăzăescul Gordian. 207. Constantin cel Mare e ajutorat cu înțelepciune Dumneșească în orânduirea afacerilor împărăției. 243. Roilas, Domnul Schithilor făcënd jafuri în împărăția romană e prăpădit cu Dumneșească putere. 278. Attila se intituléză «cu dumneșească bunătate, Craiul Hunilor, Midilor, Gotthilor și a Danilor. 287. Explicarea cuvîntului Copronim și arătarea voei Dumneșeesci în fapta făcută

de el. 345. Cantemir începe Cartea VIII cu dumneșcesul ajutor. 396.

Dumneșcare. Vezi *Dumnățăire*.

Dumneșcu. Vezi *Dumnățău*.

Dunărea. O trec bulgarii și în Thracia fundiază crăii. 12. Romanii gonesc de pe malurile Dunărei pe barbari. 17. In valurile ei s'au înecat Turcii. 22. Isvórele Dunării în ellinése sa chiamă Istros. 59. Dunărea e hotar al Scythiei. 60. Dachia e pe malurile Dunărei. 62. Dachii sunt spre Ghermania, spre isvórele Dunărei. 63. Unii mincinoși spun că Dachii nu s'au întins mai mult de cât până unde da Tisa în Dunăre. 64. Hotar al Valachiei mici. 65. Ghetia trecea de Dunăre. 66, 67, 68, 71, 73, 74, 77. Intre Dunăre și munții Brașovului era Dachia muntósă. 69. Gurile ei sub Hătmânia lui Flac. 72. Némurile de lângă Dunăre. 75. Primele descălecături, peste Dunăre au fost ale Savromatilor și Melanhlanilor. 76. Ghetii s'au întins peste Dunărea. 76. Ghetii au stăpănit și peste ea în Misia. 77. Până la Traian hotarul împărăției Romanilor a fost Dunărea. 78. Facerea podului peste Dunăre. 83. Până la ea se'ntindea Thracia. 90. Pe marginile ei a stat Flac, după ce a biruit pe Ghefi. 117. Pe lângă ea locuia Ghetii și Dachii, și apoi Români. 125, 127. Mărginesce Valachia. 126. Sarnițe dice că Romanii n'aveau gând s'o trecă. 128. Sarnițe spune că pe timpul lui Traian Dunărea era hotar. 129. In timpul lui Avgust nu putea fi trecută de Romani. 130. Spre ea este Transalpina. 132. Lagurile ei au stat Italieni Ghenovezi,

dice Sarnițe 134. Peste ea au fost mutate coloniile lui Traian de către Avrelian. 134, 151, 215, 217. De-a dreapta ei a fost Dachia Descălecată de către Avrelian. 151. Romanii de peste ea. 153. Procopie spune că mai mulți împărași au zidit cetăți pe marginea ei, și că la gura ei s'au zidit cetățile Pincul, Cupus și Novele. 154, 322. Procopie dice că Traian a făcut Podul peste Dunăre cu ajutorul lui Apolodor Damaschinianul. 155, 322. Halcocondila spune că Misia este de partea Dunărei unde se află astăzi Moldova și Țara Muntenescă. 156. Bonfin spune că Traian a zidit lângă Dunăre cetatea Nicopolis. 157. Podul de peste Dunăre de la cetatea lui Sever. 158, 188. Sarnițe despre pod. 160. Sarmații trec Dunărea pe la anul 70 de la Hr. 165. Domițian trece Dunărea. 166. Adrian trece Dunărea împotriva Varvarilor. 198. Maco Avrelie contra Varvarilor din Panonia, de lângă Dunăre. 201. Cetatea Severinului e lângă ea. 204. Alex. Sever a avut războie spre fundurile Dunărei, pre apa Renului. 206. Sub Filip Arabul, din cauza relei paze a slujitorilor de lângă Dnnăre, Gotthii trec în Misia. 207. La 257, Tătarii se pornesc, după ce a înghețat Dunărea. 211. Dachia și Misia sunt despărțite de Dunăre. 216. Aprópe de ea, pe malul Oltului, sunt ruinele numite Curțile lui Aler Domnul, după cum spune Preda Stambol Românul. 217. Pe malurile ei, de la Pórta de fier, până la M. Négră, locuesc și ađi Români. 218. Peste ea calcă Avrelian pe Gotthii și o-

mără pe Domnul lor. 220. Istoricii spun că Avrelian a trecut pe Romanii din Dachia, peste Dunăre în Misia. 221, 223. O parte din locuitorii din Dachia de la câmp au trecut peste ea. 226, 227. Oștile întorcându-se din Asia, trec Dunărea. 227. Ceii mutați peste ea, sciind Dachia liberă de Varvari, se reîntorc. 228, 229. Probus mută pe Varvari peste ea. 229. Unora din cei mutați, plăcându-le marginile Dunărei, vor fi rămas acolo. 230. Și azi sânt Romani, locuitori pe malurile ei, până la gură. 230. Dioclițian bate pe Gotthi, alungându-i până peste Dunăre. 232. Constantin gonește pe Sarmați peștea. 238. Sarniție spune că drumul bătut al Varvarilor, trecând spre Dunăre, era peste apa Sola, Vag și Rab. 240. Peste ea, Zosim spune că Constantin Marele face un pod. 240. Se crede că l'a făcut, pe unde este acum Oblucița saū Isaccé Turcilor, să se fi chemat vadul Dunărei. 240. Ea n'are vad. 241. O trece Cantemir la Galați. 248. Gherghina este unde dă Siretul în Dunăre. 248. Constantie trece Dunărea asupra Cfadiilor și Sarmașilor. 249. Pe ea, peste Tisa în sus, era a doaă Dachia căria i se zicea Pano-Dachiia. 250. Romanii trecuți peste ea de Avrelian, au avut episcop. 250. O trece Valens ca să bată pe varvari în țara lor. 254. Gotthii se silesc să nu-l lase pe Valens s'o treacă. Valens o trece de 2 ori asupra Gotthilor. 254. Pentru a face niște cetăți pe malul ei, Valens lasă pristavi pe Ecfatie și Leontie, după cum spune Cuspîn. 254. Istoricii nu pomenesc că Got-

thii ar fi luat cetăți peste Dunăre. 254. Până la Gurile ei ajung Gotthii. 260, 261, 264. Sarniție pune cetatea Tomos lângă ea. 261. Sarniție, după Ptolomeu zice că Ostrogotthii erau la gurile ei. 261. Nicî Patavie nicî Iornand nu spun că Visegotthii să fi trecut Dunărea. 263. Intre ea și Sava este așezată cetatea Sirmium. 267. De la Galați unde Prutul dă în Dunăre și până la M. Neagră sunt 500 mile Italie-nești. 269. In ea sunt inecați Grutinghii scrie Martelus. 271. Gotthii și trecerea ei. 272. Răsboalele și trecerile peste ea s'au întâmplat mai sus de Dachia spre părțile Ungariei. 273. Către ea este silft să fugă Gaîna. 274. Hunii, sunt siliți, să lase Panonia pe care o stăpâniseră de 50 de ani și să treacă Dunărea înapoi, de către Romani, și trecerea ei s'a făcut spre părțile Austriei. 278. Intre ea și Sava este coprinsă Panonia. 278. Pretorie spune că Traian a făcut podul de peste Dunăre ca să împiedice năvălirile varvare; pe când cei-l'alți spun că el l'a făcut ca să intre mai cu ușurință în Dachia. 279, 280. Evropie și Dion spun că Adrian a stricat podul de peste Dunăre ca să împiedice năvălirile varvarilor. 280. Bonfin despre Iazigul de peste Dunăre. 281. Hunii trec Dunărea. 289. Atila sculându-se asupra răzșăritului și vrând să intre în Missia și Trachia, a lovit și sfărâmat unele cetăți de pe Dunăre. 283. Theodosie a întărit cetățile de pe Dunăre. 283. Hunii au trecut Dunărea prin țările de sus și au intrat în Missia și Thrachia. 283. In

anul 447, Attila trece Dunărea înghețată și ajunge cu prada până în Dachia. 284. Trecerea lui Attila peste Dunăre, a fost prin Pannonia. 285. Hunii lovesc în Pannonia pe de ceia parte a Dunării. 292. Peste ca au mers Bulgarii până în Thrachia. 301. La 504, Bulgarii au trecut Dunărea și au intrat în Pannonia. 302. Hronograful slovenesc spune cum Romanii au gonit de la Dunăre, pe Sloveni. 303. Romanilor din Dachia, hronograful Slovenesc, le zice Volohă. 303. Intre ea și Ardial, era Valahia mică. 305. Tote locurile peste Dunăre, spre Crivăț, unii scriitori le cuprind în Schythia. 313. Pe marginile ieî în Dachia, Justinian ridică cetăți. 314, 318. Mundon, voevodul lui Justinian nu pôte gonî pe Bulgari peste Dunăre. 316. Slavii pornind după Bulgari, trec Dunărea. 316. Lângă ea, era cetatea Turnul, zidită de Traian. 317. Longobardii, din Pannonia trec Dunărea. 318. Ghepidii țineau locurile pe lângă Singhedin, pe lângă Sirmiu, între Dunăre și peste Dunăre. 318. Jornand spune că Dachia este împotriva Misii peste Dunăre. 318. Ghepidii au fost peste Dunăre, de la Sirmium la Singhedin. 319. Procopie spune că Longobarzii s'au mutat peste Dunăre lângă Ghepidii. 319. Când Gotthii stăpăneau Dachia, Ghepidii ședeau peste Dunăre, în Pannonia. 319. De frica Gotthilor, Romanii nu treceau Dunărea. 319. Procopie spune că de la Herson până la gura Dunărei e cale de 10 zile. 320. Ea isvorăște din munții Cheltilor, și ștergând marginile Italiei, prin Da-

chia, Iliria și Thrachia, curge. 320. Impărații au ridicat cetăți pe marginile ieî. 321. Ea curge pe lângă Dachia, despărțind Varvarii de-a stânga, iar de-a dreapta țin Romanii Dachia mălurósă. Singhidinul este pe marginile ieî, în Dachia. 321. Pe malul ieî sânt cetățile Pincul, Cupul și Novele. 322. Traian neputând suferi ca Dunărea să fie hotarul împărăției lui, face pod. 322. Pe țărmurii ieî sânt cetățile Saltopirgul, Dorostolus și Sichidava. 323. Justinian a zidit cetăți în Dachia. 323. Hronicul Slovenesc zice că Sclavonii șezuseră la Dunăre. O parte din Sclavonii să fi trecut Dunărea în Missia și Thrachia, iar o parte să fi rămas prin Volochia, pe marginile Dunărei, apoi Romanii să-i fi trecut peste Dunăre; și toate resboalele lui Justinian sunt cu Sclavonii de peste Dunăre. 324, 325. Romanii pe Sclavonii de la Dunăre despre părțile Dachiei, i-au gonit. 325. Zonora scrie că Hagan, Voevodul Avarilor, ar fi cerut de la Tiverie meșteri ca să îi facă feredia, însă ei au silit pe meșteri să facă pod peste Dunăre. 327. Priscus a gonit pe Sloveni peste Dunăre, el însuși a urmat peste Dunăre. 327, 328. Theofil Samocat spune cum că oștile au stat 6 ani peste Dunăre. 328. Mavrichie trimite iarăși pe Priscus cu oști peste Dunăre și sosind el Sclavonii au trecut-o înapoi. 328. Priscus în unire cu Comenșii trec Dunărea contra Varvarilor fără știrea împăratului, și se bat pe malul ei. 329. Intre Dunăre și Tisa locuiau Ghepidii. 329. Cataractele Dunărei au fost în

stăpânirea împărăției Romane. 330. Părțile de peste Dunăre în vremea lui Iraclic. 332. Bulgarii trec Dunărea. 336, 341, 342. Bulgarii țin amândouă malurile ei. Constantin Pogonat intră cu oște pe Dunăre și trec Dunărea urmărind pe Varvarii. 338. Peste ea se întinde țările Românești pe cari le cuprind Varvarii. 338. Dacă cum-va Bulgarii a stăpânit peste Dunăre, istoricii ar fi pomenit ceva. 346. O parte din Dachia este cuprinsă între Nistru, Prut și Dunăre. 346. Solii crailor de peste Dunăre, la Carolus marele. 349. In Dachia pe Dunăre locuiesc Iazighii și Matanaștii. 350. Ungurii mergând contra împărăției Apusului, prădéză tot de la Dunăre și până la Pădurea Neagră. 358. Némuri slavone peste Dunăre. 362. Pecinegii se întind și peste Dunăre. 364. Simeon nu lasă pe Turci a trece Dunărea. 369. Svetoslav trece Dunărea în Bulgaria la 967. 372. Și Românii de peste Dunăre 'și au facut dispoziție dice Leunclavie. 377. Pazinazii trec Dunărea dar sunt goniți, dar peste puțin timp trec iar și pradă până în Corcira. 378. Constantin dă Pazinazilor trei cetăți de pe malul Dunării spre locuire. 381. O parte din Românii din Dachia trec Dunărea. 383. Hatmanul Nestor păzia malurile Dunărei. 387. Peste ea se revarsă Vlahii. 397. Vlahii întorși peste Dunăre, s'au chemat Miși multă vreme spune Halcondilas. Peste ea este Misia. Pe Vlahii de peste Dunăre, altă dată Halco-

condilas, îi numește Dachii. 398. Vlahii locuiesc la Dunăre. 398. In ea au dat Vlahii, spune scornitorii. 402. Peste ea a fost aședământul de temeii al Valahilor. 403. O trec Vlahii și Tătarii în Thrachia. 415. Condo-vlahii sunt tot un neam cu cesti-lalți Vlahi de peste Dunăre. 416. Românii stăpânesc peste Dunăre. 419. Pe amândouă părțile ce stăpânește Ioan Alexie. 420. Românii cești dincoace de Dunăre» iaș protecția lui Andreas, craiul unguresc 445, 446. Batie prădéză în țara nemțescă până la Dunăre». 451. Românii din Dachia, pe timpul năvălirilor Varvarilor, se retrăgeau «despre Dunăre, și despre Prut, și Nistru, spre părțile Ardélului . 463. Românii față de năvălirile Varvarilor peste Dunăre. 464. Despre Românii de peste Dunăre. 465, 466. Românii, prin cetățile de pe marginea Dunărei, pre vremea lui Batie. 467, 468, 469, 482.

Dundar, fiul lui Soleiman Șah împreună cu Giundogdi, pornesc spre răsărit. 439.

Duragi, numele turcesc a cetăței Dirachion. 376.

Dușan, fiul lui Ștefan, merge cu tatăl său la Țarigrad. 481.

Dușmn, fecior al lui Ștefan, merge cu tatăl său la Țarigrad. 481.

Duțepatul, cetățue înăuntrul Dachiei zidită pentru năbușirea Varvarilor, zice Procopie. 155, 322.

Duumvir, cetățeanul Valens duumivir, a trăit 30 ani. Se găsește într-o inscripție din Dacia. 161.

E.

Ebórica, cetate în Britania. Aci a murit Septimiu Sever. 204.

Ebulterah, scriitor spune că Artaban împăratul Perșilor a dărâmat Antiochia și a robii mulți Romani. 326.

Efatie împreună cu Leontie, e lăsat pristav de către Valens, pentru zidirea unor cetăți pe malul Dunărei, după cum spune Cuspin. 254.

Ector, conducător al Grecilor din Asia în războiul Troian. 93.

Ecumenic. Sub Anastasie se cere întrunirea unui sinod ecumenic 313.

Edesa. Caracala e ucis între Edesa și Caroa. 205.

Efaistos. Vezi *Ifestos*.

Efesenii. Istoricii grecești până în timpul lui Manoil pentru lucrurile Romanilor din Volohia dorm somnul celor 7 Efesenii. 392.

Efesul, e cuprins de Theodor Lascaris. 433.

Efor, scriitor. E osîndit de Iosif Iudeul. 173.

Egegi. Așa numesc Asyrîi și Arapii pe niște neamuri. 58.

Eghesip, îndreaptă istoria lui Iosif Iudeul. 173.

Egheul. Alexie trecînd Maré Egheul se duce, după ajutor la Athatin. 433.

Eghistul. Vezi *Ighistul*.

Eghypet. Aci fuge întâiu, Alexandru Paris cu Elena. 92. Unde a fugit Pompei după ce a fost bătut de Chesar în Thesalia. 163. Puterea lui, e certată cu pedepse de orînduială cerească. 170. Până la el, Tătarîi Crâmului și Bugiacului, au

umplut țările păgânești cu robii Leși. 175. A avut împărat pe Faraon. 170. Aci locuia Jidovii contra cărora Traian pe Marte Turbon. 194 La el se duce Dioclețian, cuprinde cetatea Alexandria și îl supune. 232. E dat lui Lichinie. 238 Făcea parte din una din cele 4 divisiuni făcute de Constantin Marele. Crăia lui e cuprinsă în crăia Asiei.

Nu se știe câte provincii a avut. 242. Theodosie a trimis o parte din Gotthii aci. 265. Perșii luasera Eghiptul în timpul lui Foca. 332.

Eghypții, au avut împărăție mare. 19. Au împrumutat Elenilor ciniile învțăturilor. Pentru învingerea lor. Dioclețian face triumf la Roma. 232

Egyptenii. Vezi *Eghypții*.

Egiptul. Vezi *Eghypetul*.

Elena, soția lui Menelaos. 91. Alexandru Paris o fură. 91. Fuge cu ea în Eghypet. Ea era fiica lui Tindar stăpînul Spartanilor. 92. Hotărîrea în privința ei. 93. Nu i-au făcut nimic Grecii din Europa după pîtrunderea lor în Troia. 94.

Eleai, mama lui Constantin Hloros, spune Chedrinos. 155, 237. Cea d'întăiu soție a lui Constantin Hloros. 237.

Elenos. Conducător al Grecilor din Asia în războiul Troian. 93.

Elespontul. Valens ordonă Gotthilor să-l treacă, ca să ajungă în Asia. 256. Aci Gaîna este bătut și silit să fugă de către voevodul Fraitat. 274.

Ellada, țara unde erau Grecii. 86. La

Ellada a venit Antenor, trimis de Priam. 91. Aci stăpînea Menelaos. 91. Elladénii. Aū tot o limbă cu Troadenii. 90. Răsboiul între Elladénii și Troadénii. 91, 92, 94. Orbinus Raguzău spune că ar fi din Bulgari. 101.

Ellanie, e osîndit de Iosif Iudeul. 173. Ellinéseu, limbă e în care a scris Omiros. 59. Schimbările fonetice din limba ellină. 72. Apollonie Milon a făcut orație în limba ellinésă. 87. Voevođii părților ellinești. 92. Orbinus Raguzău spune că neamurile ellinești sunt din Bulgari. 101. Despre limba ellinésă. 102, 103, 172. Chedrinus spune despre nascerea lui Constantin în ellinește. 155. Despre neamul ellinesc. 178. Numirea ellinésă *Δακρυμαίων*. 197. Pe stégurile lui Constantin erau scrise două slove ellinești. 237. Iulian Paravat opresce pe Creștini de a învăța limba ellinésă și alte limbi. 252. Istoricii ellinești despre Huni. 281. Despre istoricii ellinești. 299. Iosif și Filon scrie în limba ellinésă. 300. Istoricii ellinești despre Dachia și Valachia. 308. *Vosforo* pe ellinește va să ȋică aducătoare de boi. 315. «Almirin ellinește să înțelegă sărături». 323. Istoricii ellinesci și latinesci despre statul Volochiei. 325. Despre ce a scris Laonic Halcocondila, ellinește, relativ la Tătari. 435. Apa Volgăi e numită de geografii vechi ellinesci, Rra. 447. Ce scrie Grigoraș, ellinește, despre craiul Sêrbesc ce voia în căsătorie pe Evdochia, sora lui Andronic, și despre căsătoria lui cu fata domnului românesc. 479. Ellinii. Ei sînt strămoșii Romanilor.

13. Despre ômenii lor învățați. 53. Istoriile lor sînt pline cu nădușele și undăturile nărôdelor răzlățite din Schytia. 53. Dintre ei, mai vechiū de cāt toți scriitorii să socotêște a fi Omiros. 59. Sibirul e numit de Ellini, Tartaria adevêrata. 60. Stravon e om ellin. 62. Némurile pe cari Ellinii îi numeau Varvari. 75. Irodote e cel mai vechiū dintre scriitorii Ellini. 77. De la ei se trag Romani. 85, 100, 101. Popor cult. 86, 87. De la ei aū luat Romani, cultura. 87. Despre nêmul și luptele lor. 88. Locuințele Ellinilor. 88. Ȑei lor. 89. Ȑêrile cele mai vestite ale Ellinilor. 90. «Bătaia a tuturor Ellinilor la Troada.» 94. Romani, ce's strănepoți Ellinilor Troadénii, sînt strămoșii Românilor. 104. «Constantin Hloros, căruia i s'a născut din Ellini, cé d'întăiū muiare, Constantin marele, și sfîntul, la cetatea Dachiū. 155. Tot ce nu'î Ellin, ȋaste Varvar. 171. Mulți aū clevetit, întăiaș dată Ellinilor, izvoditura minciunilor dând. 172. Orihovie Léhul, face pre Leși rudă de Ellini. 177. In limba Ellinilor, scrie Iosif și Filon, evrei. 299. S'au purtat mai sălbatic ca barbarii asupra lui Hasan. 386.

Ellinii Troadeni sunt strămoși Romanilor. 104.

Elvie Pertinax, împărat a fost ucis de către ostenii sêi după 81 de ȋile. Sarniȋe scrie el nu a făcut nimic vrednic de a fi pomenit și că a ocârmuit mai înainte Misia și Dachia. 204.

Emanuel Comnenos. Veȋi *Manuil Comnenos*.

Emerie Techelie. Din porunca lui se

- tipăresc tablele cu hotarele și ținuturile țării Ardélului. 473.
- Emeric**, crai unguresc, fiul lui Bela 3-a, la 1199. 443. Unii spun că Ladislav II-a crai la 1206, ar fi feciorul lui Emeric. 443, 445.
- Emii** său munții Cenghi. 242. Până aci se încheie hotarul Doberii. 242. Până la ieși ajung Vlahii. 398. Pe locuitorii de pe ieși, aruncă Isachie bir mai mare. 400. În ieși cer locuri de la Isachie Anghel, frații Petar și Asan. 400. Cea mai tare din cetățile lor, este Čarnovul. 412. Împrejurul lor, Vlahii și Tătarii au făcut pustii. 414. Locurile de prinprejurul lor, sunt întărite de Isachie Sevastocratul. 417. Castelele din ieși, le supune Ivan Alexie. 418.
- Emii** popor slav supus de Svetoslav. 372.
- Emilian** este trimis de Gallus contra Tătarilor pe care îi bate și Orosie, Victor și Zosim. 209. Zonora spune că el în loc să plătească tribut Schythilor, banii i-a dat la soldași după ce i-a biruit, și pe el îl ridică împărat. Gallus vine cu oști contra lui însă este omorât de oșteni. Valerian Lichinie care era gata să plece contra Persilor, vin cu oște contra lui ca să răsbune mórtea lui Gallus, oștenii îl omórá pe Emilian. 210.
- Emmanoil Comnenos**. Familia lui se stinsese și din el spune Alexie Anghel că se trage. 410.
- Emmaus**, munte. 61. Din afară și din năuntrul lui, este așezat Chita-iul. 61.
- Emul**, munți. 68. Emii cari-s munții Cenghi mărginesc Trachia. 242. Nichita Honiatis spune că Vlahii mer-seseră până în munții Emi. 398. Frații Petăr și Asan cer loc de locuit în munții Emului de la împăratul Bizantiului. 400. Čarnovul este cetatea cea mai tare din munții Emului; ea e luată de Vlahi. 412. Despre pustiiurile Vlahilor și ale Tătarilor în munții Emului. 414. Ioan Alexie întărește locurile de prinprejurul Emului. 417. Despre localitățile coprinse de Ion Alexe împrejurul Emului. 418.
- Eneas**. De la el e origina Romanilor. 13. Nu se unesce cu căpeteniile Troadenilor, la războiul în contra Gheților. 93. Prin vîndarea lui se știe că au pătruns Grecii din Evropa în Troia, cari lui nu'i fac nimic; el sfătuisse pe Troadeni să dea pe Elena Grecilor. 94. Numai el scapă din Troia și merge spre Italia, stabilindu-se în Lațium cu mulți oșteni, și înduplecând pe Latinus, acesta îl prinesce în țară și îi dă pe fiica sa Levania de soție. 13, 95. Turnus, Domnul Rutulilor, îi declară război, dar Eneas e învingător. 96. Voind să-și întindă teritoriul, declară război lui Mezenție, regele Etrurilor, dar piere în luptă și îi urmază fiul său Ascanie. 96.
- Eneas Sylvie**. 54. Numesce pe Flac, Fulvius Flaccus. 72, 77. Zice, că numele Dachiei s'a schimbat în Flachia, după numele hatmanului Flachus, iar în urmă Valahia. 113. Ajunge Episcop, Cardinal și Papă. 114. Viața lui este scrisă de Iacob Filip de la Bergaman, Trithemie, cardinalul Belarmin și Ioan Antonie de la Campania. 115. Pe el îl numea, după familie, Piccolomini, născut la 1405

în oraşul Sinénilor. Când a ajuns Papă, s'a numit Pius al II-a şi oraşul natal 'l-a numit Pienţa. Victoria, mama sa, înainte de a'l naşte, 'l-a visat cu coróna pe cap. A fost secretar la cardinalul Dominic Capranic, apoi la cardinalul Albertgoti. A fost referendar în soborul de la Basilia. Secretar al papei Felix al V-a, Papa Evghenie al IV-a, a ţinut mult la el. Papa Nicolae al V-a, 'l-a numit episcop şi 'l-a trimis vestitor apostolic în Boemia, Ungaria şi Silezia. A scris o carte prin care răscula pe creştinii în contra Turcilor. Papa Calixtus al III-a 'l-a făcut cardinal şi la 1458 fu ales papă. A scris istoria vremilor sale, sub numele scriitorului său, Iohan Bobelin Persona. 115, 116. El în teoria pe care o susţine cum că Dachia se numea Flachia, este cu totul greşit, pentru că scrierile lui Ovidiū, pe cari s'a bazat, au fost adresate unui consul Flaccus Greţin, căruia îi laudă pe un strămoş al lui, care a bătut pe Ghetii şi a stăpânit ţărmurile Dunărei. Ovidie scria ast-fel, cu speranţa, că îl va ajuta să se întorcă la Roma. 116, 117, 118, 122. Eneas despre Flac. 123, 125. El este citat de mai mulţi scriitori Leşi, ca Ian Zamoischie, Orihovie şi Stanislav Sarniţie 124, — a scornit cel dintăiū derivare cuvântului Vlahi din Flac. 128. El este de părere împreună cu Orihovie că Românii s'ar trage din hatmanul Flac. 159. Este foarte greşit relativ la Românii din Dachia. 197.

Eugadla. Attila spune, că s'a născut în ea. 287.

Englittera. Veđi Inglittera.

Enioleadi. Aşa s'ar fi poreclind Iazighii. 68.

Enişehir, în Asia, unde Osman mută scaunul de la Iconie şi unde móre. 440.

Euric. Veđi *Henric*.

Eolicese. Iară de se va duce cuvântul lăţinesc *Deus*, de la cel eolicesc (că şi cea eolicéscă limbă, ellinésă este) *δευς* carile se scrie şi *Ζεὺς*, vine de la *ζάω*, care însemnă trăesc. 103.

Eparchia. Iulian Paravat chémă din surghiun pe Eretici şi Episcopi şi după ce-i împacă, le dă drumul să mérégă fie-care la Eparchia sa. 251.

Epirele, amîndouă erau în stăpânirea Ellenilor. 90. Amîndouă alipite pe lângă una din cele 4 divisiuni ale imperiului Roman. 242. Aci sânt acum Arbănaşii şi Coţovlachii. 242. In el trec Gothii supuşii de Teodosie. 273. Alarie prădéză din Epir Grecia. 244, 276. In el locuesc Vlachii. 398. Cei ce au ajuns până aci, au rămas locului. 466.

Episcop. Eneas Sylvius a fost episcop, cardinal şi apoi papă. 141. Ladislav şi Hunul ce ar fi furat pe fata episcopului din Varadin. 146. Pavel Piasinschie, episcopul de Premisla. 160. Constantin ar fi fost botezat de Evsevie, episcopul Nicomidiei. 247. Constantie se botéză de la «Evzoie» episcop arian, iar nu de la Athanasie, sau episcopii lui, ce erau ortodoxi. 250. Iulian Paravat chémă pe episcopii goniţi de Constantie. 251. Ufila, episcopul Visegotthilor. 262. Glichirie e făcut episcop al Salonei. 293. Sf. Ioan Damaschin scrie cărţi la episcopii bisericeii. 344. Sinodul de la Florenţa şi episcopii răsăritului. 354.

- Patriarhul Fotie trimite lui Vladimir pe Mihail mitropolitul și 6 episcopi. 373. Adalbert episcopul de Praga pe Ștefan, fiul lui Gheiza. 375. Magdeburghianul episcop și hatman. 389.
- Episcopia.** Nicolae a V-a a suit la scaunul Episcopiei pe Eneas Sylvius. 115.
- Epitom,** culegere pe scurt din toți autorii. 153. In el despre Crăile Varvarilor. 277. Nichifor în Epitom List. 99, vorbește de luptele lui Constantin Pogonatul cu Serachénenii. 337. La 713 a prins Rufus pe Filipic în așternut și i-a scos ochii spune Nichifor în Epitome. 343. Ioan Gluverie, în Epitome istorii, spune că a respins Vlahii cu Săcuii pe Tătari la 1237. 447.
- Epistolia.** Pliniu cel tînăr în epistolii despre Traian. 193. Avgustin în Epistolii despre Persi și Tătari față de imperiul roman. 210. Epistolia lui Grigorie Papa, care atunci scrisese către alți Crai, despre Gheiza feciorul Belii. 387, 444.
- Ereulie** avea de fecior pe Maxenție. 237.
- Erdogrâl,** fiul lui Soleiman Șah. 436, 439. Ia o parte din împărăție, după mórtea tatălui său. 439. Se îndreaptă spre Evropa și la el trimite Alaidin soli. 439. Intră în slujbă pe lângă Alaidin. 440. Curăță de Tătari, totă țara lui Alaidin. 440. E pus seraschier peste toate oștile, și după mórte, e pus fiul său Osman. 440.
- Ereticul.** Inima împetrită a Eriticului Laslău nu ascultă rugămințile lui Sava. 140. Vladislav înainte de a fi botezat era eretic și mag adică vrăjitor. 141. Iulian Paravat chemă din surghiun pe Eretici și Episcopi și-i sfătui să se împace. 251. Vitalian merge în contra Ereticilor Evtychiani. 312.
- Ermis,** Zeul cuvântului la Ellenii. 89.
- Ernae** numesce Bonfin pe Dinzig, fiul cel mai mare al lui Attila. 289.
- Erodian.** 104.
- Erulii.** Justinian le da Dachia, pe lângă Singhidin. 318. Impotriva lor, Longobardii cer ajutor de la Justinian. 319.
- Esizmen,** un român ce ar fi stăpănit Solonul. 428.
- Esyhie.** Oculus (ochiu) se citește la Esyhie ὄκος, care vine de la ὄχος cuprinător.
- Ethicul** spune: Gotthia (Ghetia) mai pe urmă s'a u chemat Dachia și Gotthii (Gethii), Dachii. 71.
- Etymologhicești.** Marî și netede socotéle etymologhicești (adecă tâlcuitoare de cuvinte). 102.
- Etymoghii.** 103, 104.
- Etrurii.** Eneas piere în războiul cu Mezenție Domnul Etrurilor. 96.
- Euftrat.** Veđi *Evrath* și *Evfrat*.
- Europa.** Veđi Evropa.
- Europeesc.** De Plinie vor să dică că nu cunósce părțile europesci. 173.
- Eutropius.** Veđi *Eutropie*.
- Evagrie** scriitor în cartea II Cap. 17 vorbește de Impératul Leon și nepotul său ficiorul lui Zenon. 292. In cartea III Cap. 25, spune că Theodoric Schytul a prădat Trachia. 293. In cartea III Cap. 43 arată că Marin Voevodul lui Anastasie a aprins corăbiile lui Vitalian. 313. In cartea IV la leat 518 spune că Anastasie a murit de fulger. 314. In cartea IV Cap. 40 vorbește de mórtea lui Justinian la 565, Noembrie 13. 325. In cartea V Cap. 1—4

- vorbesce de domnia lui Justin nepotul lui Justinian. 326.
- Evanghelia**, vorbește despre puterea și mărirea Romanilor. 99, 100. Cu provăduirile ieî a mers St. Pavel la cetatea Nicopolis, după cum mărturisesc faptele Apostolilor. 157. Alexandru Sever despre legea Evangheliei. 206. Iulian Paravat a scris șapte cărți împotriva Evangheliei și a Domnului Is. Hs. 252. Intre biserici, prin soborul de la Florența, se face mai lată prăpastie de cât aceia de care pomenesc Sfânta Evanghelie că este între bogat și între Lazar cel sărac. 354. Ca turma porcilor cea din Evanghelie în mare au trecut. 402.
- Evarie**, domnul Gotthilor, prădează Luzitania. 292. Móre la 483, în Gallia, după ce domnise 17 ani, și rămâne domn. fiul său Alaric. 294.
- Evesin**. Aăsta-î Marea Négră. 60.
- Evdochia** soția lui Constantin Duca calcă jurămîntul de a nu lua alt bărbat, dar se căsătorește cu Roman Dioghenis. 384.
- Evdochia** fata cea de a 3-a a lui Alexie după ce-î fuge bărbatul său Andronic, unchiul ieî Isachie vrea s'o dea lui Stefan, feciorul lui Neeman, domnul Triballilor 419, 479, 480 și 481.
- Evfrat**. Veđi *Evrath* și *Euftrat*.
- Evghenie**, voevod al Némților. Bate de 3 ori pe Franțozî. 176.
- Evghenie IV**, papă, a ținut mult la Eneas Sylvius. 115.
- Evghenie** papa, a îndemnat totă creștinătatea la cruciade. 389.
- Evghenie Tiranul** a avut resbele cu Theodosie, spune Socrat și Marțelus. 272.
- Evmegjur**, rudă a lui Attila, care cuprinde Dachia mălurósă. 289.
- Evnos**. Robii «a căroră Domn era Evnos, se răsculasera, în Sițilia. 121.
- Evpraiotii**, familie. 25.
- Evrath**, rîu peste care voește să treacă Traian în contra Armenilor, Parthilor. 190. Traian îl face hotar al împărăției Romane. 191. Vasile Machedon bate pe Serachenî și îi trece peste Evrath. 354. Vrînd să-l treacă, Suleiman-Şah se înecă în apa lui. 439.
- Evreii**. Epistola Sf. Pavel către ieî, înțelepții lumiei, o pun între apocrife. 172.
- Evropa**. Némurile ei în comparație cu Romano-Moldo-Vlachii. 10. Némurile ei despre apus. 11. Pradarea ei de némurile «varvarești. 12. Némurile ei. 13. O îngroziseră Bulgarii, Sîrbii, Sclavonii, Albaniî, Bohemiî și Dalmații. 20. Despre năpădile varvarilor în părțile Evropei despre apus. 51. Despre Schythii cari s'au revărsat peste Evropa, Asia și Africa. 58. Hotărîrea ei, de Ethicul. 71. Ellenii au stat în ea. 88, 90. Grecii din Evropa și cei de la Troia. 91, 93. Istoria Evropei a lui Eneas. 124. Când au venit Slovenii în Evropa. 132. Stăpînirea Turcilor în Evropa. 170. In ea au năvălit Varvarii Crivățului. 174. Sub Valerian și Gallienus n'a rămas loc ne călcat de Varvari în Evropa și în Asia. 210. Schythii au prădat în Evropa. 212. Avrelian a ridicat pe Romanii din Dachia până la venirea oștilor din Asia în Evropa. 224. Clavidius vine cu oștile în Evropa, din Asia. 226. Nu spre ia, ci spre Asia

prădează Tătarii. 227. «Irodot spune că apa Fasis desparte Evropa de Asia. 227. De unde au năpădit Gotthii în Evropa. 259. Attila cu órdele lui cuprinde o mare parte din Evropa. 286. Chedrin spune că Bulgarii s'au arătat în părțile Europei în al X-lea și XI-lea an al împărăției lui Anastasie. 301. Despre Sloveni în Evropa. 304. Când au venit Iracile la împărăție, Persii despre Asia și Tătarii despre Evropa, făcuseră multe stricăciuni. 332. Istoricii încep a scri, de la 678 și despre Evropa. 336. Asupra Romanilor se ridică d'inspre Evropa, Bulgarii, Sclavonii și Rușii. 360. La 1025 împăratul Vasile aședînd Evropa, plăcă la Sichilia 378. Evgenie papa îndeamnă creștinătatea din ea la cruciadă. 389. De când au năbușit Slovenii spre ia, s'a schimbat numele Romanilor. 396. Grecii cari se răspindiseră în părțile ie, nu se ajută. 433. E dată unora din frații, de către Ghierai. 437. Inceperea familiei Aliosmanilor de cari ađi țin multe împărății din Evropa și Asia. 438. Spre ea pornește Erdogrăul. 439. Spre ea trece peste Bosfor și o prădează până la Udriiu, Suleiman, fiul lui Orhan. 440. În ea stă cu totul Murad. 441. În vremea lui Bela IV-a, prădează Batie Evropa. 443. Despre Batie în Evropa. 446. Bulgarii trecuseră de mult în părțile ie și se luminaseră. 455. Din toate neamurile Europei. numai Romanii și Secuii au înfruntat pe barbari. 465. Din ea s'a întors Batie înapoi la locurile sale. 478.

Evropeni. 13. Ellinii europeni. 94.

Evropești. Némurile evropești. 19, 24. Ce țeri se cuprind în Sarmatia evropască. 61. «Năroadele asiaticesti, de cât cele evropești mai vechi sunt». 74.

Evsevie, istoric. 54. Scrie despre cuprinderea Vithyniei de Dachî. 77. Despre Traian și creștini. 193. Zice că Traian răspunde la întrebarea lui Plinie ca să-'i lase în pace. 194. Vorbește de resbelele lui Marco Avrelie cu Varvarii. 201. Spune că Avrelie Severus Alecsandru avea în camera sa chipul lui Apolon, Hristos, Avram, Orfevs. 206. Despre Filip Arabul. 207. Zice că Filip Arapul ar fi cel dintâiu care s'a botezat. 208. Despre Sapor. 211. Despre Clavdie și Cfintilus. 213. Împărăția romană la 287. 232. Despre Diocletian și Maximian. 233. Constantin și Creștinii. 237. Constantin, Gotthii și Sarmatii. 238. Împărăția lui Constantin. 241. Gotthii și Constantin Marele. 245. El spune că Evsevie, episcopul Nicomidiiei, ar fi botezat pe Constantin Marele. 246, 247. Asemenea spune și Amvrosie, în orația la Pogrebanie lui Theodosie, Ieronim în hronicul său, Socrates în istoria bisericească, Cardinalul Petronie, în Republic. List. 2. 9. 247.

Evstație, tilcuind pe Stravon, spune: Παρ' ἁπαικοῖς τὲ τὰ τῶν οἰκετῶν ὀνόματα Δάοι, καὶ Ἑταῖ. Alt neam a fost al Dacilor și altul al Gheșilor. 70.

Evstratie logofăt, vorbește despre venirea de curînd a Romanilor în Dachia. 136.

Evtropie. Vorbesce despre Pano-Dachia. 83. Spune că Traian a stătut la împărăția Romei pe la 98 de ani,

după nașterea Domnului Hs». 123. Despre Traian și supunerea Dachiei. 129, 160. Despre Adrian. 154, 196, 197. Despre numele lui Avgust. 164. Despre Traian și starea lăsată de Domițian. 186. Despre podul de piatră, zidit peste Dunăre. 188. Despre ôstea trimisă în Dachia. 190. Despre expedițiile lui Traian împotriva Armenilor și Parthilor. 192. Despre orașul natal al lui Traian. 193. Despre «lucrurile, laudele și vredniciile lui Traian». 195. Despre Marco Avrelie. 200, 201. Despre Caracala și Gheta. 205. Despre Maximin Thracul. 206. Gordian. 207. Mesius Dechie. 208. și Gallus. 209. Despre mutarea

Romanilor din Dachia în Misia. 215. Despre mörtea lui Avrelian. 225. Despre Avrelie Probus. 228. Avrelie Carus. 230. Constantin Marele. 232, 237. Constans. 247. Constantiie. 250. Julian Apostatul. 253. Spune, cauzele cari le-ar fi invocat Adrian spre a strica podul, făcut peste Dunăre, de Traian. 280.

Evtyhianii. Sinodul se adună să gîdece erezia lor. Capul lor, iera Anastasie. 312, 313.

Evzoïle, episcop arian. Socrat spune că Constantiie s'ar fi botezat de la el. 250.

Ex partibus aliquid, ex toto nihil. 134.

F.

Făleianfi se cuprind în țara de ȝos. 244. Făleiu, pe acolo au trăit Taifalii. 68. Faraon, împăratul Eghypetului e acoperit de undele Mării Roșii. 170. Iară ei ridicând mai multe care și căruțe de cât a lui Faraon prin spintecătura hainei lui Hs. așa învătătura Domnului călcând, s'au pornit. 349.

Fasis, apă. Pe aci spune Zonoras că au trecut Tătarii. Turcii o numesc Tiflis și desparte țara Giurgiiilor de Armenia cea mare. 227. Irodote spune că ar fi despărțit Evropa de Asia, iar nu Boazul de la Țarigrad. 227. Până la cetățile de pe lângă ea, se întindea prima divisiune a imperiului lui Constantin Marele 242. Ea curge prin țara Giurgiiilor și se cheamă Tiflis. 242.

Făstleuile Siculi, scriu că Leon cel

tânăr a murit în etate de 17 luni și după el a venit Julie Nepos. 292. Fatih Sultan Muhammed, fiul lui Almurad. 441.

Faventia, cetate, era bătută de Frederic al II-a. 451.

Favsta, fca lui Maximian, soția lui Constantin Marele. 233, 247. Dă pe față planurile tatălui său, de a omorî pe Constantin. Pentru ai face pe plac, soțul său se prefacă că persecută pe creștini. 234. Mama lui Constantin, Constantiie și Constans. 247.

Favstus, păstor, găsește pe Romulus și Remus, și îi ia cu sine de-î crește. 98. Vine cu Romulus la Numitor și îi istorisește găsirea și creșterea lor. 98.

Fântăna. Până la fântăna sorelui a înaintat Alex Machedon. 88. Povestea despre zidirea unei cetăți,

din cauza producerii unei minuni la o fântână. 158. Comparație cu darea luminei la orbi, de fântâna Soloamului. 197. Fântâna basnelor lui Simeon și Misail. 458.

Federat. Impăratul a dat Herulilor câte-va locuri în Dachia. Din ei unii s'a înscris în isvodul oștenilor Romani și s'a numit federați adică în credință luați. 319.

Felix V-a, papă, a avut pe Eneas Sylvius ca secretar. 115.

Felix, quem aliena faciunt pericula cautum. 423.

Fezulauți, munți unde Stilihon a omorât pe Radagaizus. 274.

Ficoara. Petavie însemnă crăia Franțuzască a fi înflorit pre la anul de la nasteré Ficoarii. 420, 11. Valerie Flaccus și Clavdie Martelus au fost «în cinsté Boerii, ce zic Ținsoria», cu 326 ani înainte de nașterea ficoarei». 119. In 25 de ani a împărăției lui Avgust s'a născut domnul și mântuitorul nostru Is. Hr. din duhul sfânt și din Mariia Ficoara. 164. Iraclie și-a pus totă nădejdea în mila prea Curatei Ficioarei. 333. Const. Pogonat cu ajutorul prea curatei ficioarei supune pe Serachenî. 337. Damaschin se jura că va scrie pentru laudele lui Dumneșău și a maichiî fecioarei de-i va vindeca slujăia. 344.

Fievî, în Ardél înainte de Dachî. 68.

Filetina, loc unde au ajuns Tătărăii, scrie Zosim. Se află aprópe de Vizantie. 211.

Filip, vine la 1197, în locul fratelui său Henric. El avea soție pe Irina fata lui Isachie Anghel. 411, 420. La el trimite Isachie, pe fiul său Alexie Anghel, ca să-i trimită aju-

tor. El recomandă pe Alexie, Venețianilor și lui Balduin. După pofta lui, Balduin pleacă din Veneția spre Țarigrad. 420.

Filip. Lucrurile lui, Plutarh le scrie după 400 ani. 300.

Filip Arapul în timpul lui se pomenesce, că Gotthîi a trecut în Misia din cauză că n'a fost bine păzită Dunărea, de aceea trimete pe Dechie care aflând vina Slujitorilor i-a dat afară și ei au trecut la Gotthî, cari cu sfaturilelor au făcut mare stricăciune în Misia. 207. Slujitorii l'au ridicat împărat pe Mesius Dechie. Filip auzind această merge cu ôste contra lui și este bătut și omorât la Verona. Petavie spune că el a murit la anul 249. Evsevie și Orosie zice că el ar fi cel dintâiu care s'a botezat. 208.

Filipie, voevodul lui Justinian, scrie Theofanis și Chedrinos este trimes de el cu poruncă de a omorâ pe toți locuitorii Crâmului, el omorâ câți-va însă Crâmenii prindend de veste fug la Cazarii. El trimete la Țarigrad 73 de miî de vase pline cu copiii Crâmenilor însă furtuna îi înecă. El este trimes a două ôră de către Justinian contra locuitorilor Crâmului, însă ei în unire cu Cazarii bate pe Filipic; în urmă el se împacă cu ei și alegându-l împărat merg cu toții la Țarigrad pun mâna pe Justinian și îi taie capul. El e prins de către Rufus care îi scóte ochii. El a împărățit un an și 6 luni. Móre la anul 713. 342, 343. In timpul scrie Zonora că Bulgarii prădând Thrachia a pus-tiit tot până aprópe de Țarigrad. 343.

- Filippi.** Slujitorii lui Gordian după ce i-au adus ósele la Roma a ridicat o piatră cu inscripția «Dumneșeescului Gordian, biruitorul Persilor, Sarmaților, Goșilor, Ghermanilor, iară nu biruitorul Fillipilor». 207.
- Filippolis.** 64.
- Filippopolis,** cetate în Thrachia. Statele dimprejurul ei, sunt lovite de Isachie. 406. De aci Isachie merge spre Triadița. 406. La 1191, aci vine Isachie din Țarigrad. 408. Până la ea isbesc Vlahii. 409. Aci părăsește óstea pe Hatmannul Camize. 412. Aci arată Ioan Alexie, multă sírguință. 413. Spre ea, era trimis Isachie Sevastocratul, contra Vlahilor. 417. Aci vine cu oștile Ión Alexie la 1206. 431. Aspiatis era mai marele ieș 431. E luată de Murad. 441.
- Filippopolitana,** provincie, e dată în grija lui Constantin. 408.
- Filist,** e osîndit de Iosif Iudeul. 173.
- Filomiris,** hatmanul Gottlilor, când au pornit din Scandinavia. 73.
- Filon,** istoric Iudeu, scrie în Ellinește. 300. *Φίλος ὁ Πλάτωνος, φίλος ὁ Ξωκράτης, ἄλλα μᾶλλον φιλή ἢ ἀλήθεια*, priiatinu-î Platon, priiatinu-î Socrat, însă mai priiatinu-î adevărul. 10, 116.
- Filosof.** Catastihul filosofilor, poeticiilor. 53, 55. Zamolxis. 73, 77. Socrat. 86. Plutarch. 87. Ței Greco-Romanilor, după socoteala filosofilor. 89. «Marco Avrelie». 199, 200, 202. Filosofii fizice. 260. O axionă a Filosofilor: «ridicându-se pricina se ridică și fapta». 392.
- Fines,** cetate ținută de Români. 474.
- Fluiesii,** au scris istorie după Haldei, și au împrumutat Elinilor slovele 58.
- Fisic.** Filosofii fizici. 260.
- Flac hatman,** odinioară la gurile Dunărei, cu 132 ani a. Hs. 72. Merge cu răsboiul în Sardia. 63; face Dunărea hotar al Romanilor, gonind pe Gheși dincolo. 77, 78. A venit din Italia înaintea lui Traian în Dachia și după numele lui Români s'au numit Vlahi. 110, 129. 159. Eneas Sylvius zice că după numele său, Dachia s'a numit Flachia și în urmă Valahia. Vornicul Urêche zice asemenea. 113. Strămoșii ai lui Flaccus Grețin, s'a luptat cu Gheșii i-a biruit și a stăpînit malurile Dunărei. Pe el îl glorifică Ovidiu în scrierile adresate lui Flaccus Grețin. 117. Lui, de diferiți scriitori i s'au dat numele de Valerie, Fulvie și Lație. 124. Ovidiu ne spune că nu cu Dachii ci cu Gheșii a avut răsboiul. 118. El dacă a biruit pe Gheșii, trebuie după obicei să-l fi numit Ghetianul, dar nu ca Ghetia să se numescă după numele lui Flachia. 119. Carion și Topeltin de Mediaș zic că: «Cine zice că numele Moldovenilor și al Muntênilor este după numele Hatmanului Flac, spun basme». 123. Sarnițe e de părere că din numele său, a devenit schimbându-se graiul, Valah, Vlah și Voloh. 124. Diferiți scriitori îl numesc Valerie, Luțius și Fulvie. 124. Iflac nu e de la Flac. 125. Fost consul cu Știpion Africanul cu sute de ani înainte de Avgust. 128. A comandat oștile în Misia contra Gheșilor cu 130 ani înainte de Avgust, spune Calviz. 130. Sarnițe ȳice că tot acest Flac a fost hatman pe vremea lui Avgust. 130. Părerea celor cari nu aduc pe Români nici de la Flac, nici de la Traian. 135.

Flac, în loc de *Vlah*. 307.

Flachia. Numire dată Dachiei. 111, 112. Eneas Sylvius spune că e de la hatmanul Flaccus, acéastă numire. 113, 114, 116, 117. Se dovedește că Dachia, nu se putea numi Flachia după hatmanul Flaccus. 118, 119. Flachia n'a fost un nume al Dachiei. 122, 123. Numele ei este năpaste pentru Dachia. 301.

Flachiî, veche familie la Roma, din cari se trăgea Grețin, căruia îi scrie Ovidie din Pont. 72. Era una din familiile cele mai mari și cele mai de frunte. Familia Flachilor, începe de la anul 326 cu Valerie Flaccus, și se termină la 17 d. Hs., cu Pomponie Flaccus Greținus. Numără 21 consuli. 119, 122, 123. Se numiau după părerea lui Sarniție locuitorii cari erau în Dachia. 124.

Flacus. 113, 117, 118, 120, 121. Veđi *Flac* și *Flaccus* (următor).

Flaccus, fiul lui Valerie Flaccus, pentru el Țițeron a ținut o cuvântare. 121.

Flaccus Graecinus, Veđi *Flaccus Grețin*.

Flaccus Grețin, consul la Roma. 77. Lui îi adresază Ovidie, scrieri. 128, 130, 117. Este al 21 consul din familia Flacchilor. 122.

Φλαμουλάρις, ȳiceau Grecii, Banului. 469.

Flandria. Graf de Flandria era Balduin. 420.

Florentina. Se menȳionază într'o inscripȳie găsită la Galaȳi. 161.

Florenȳia sinodul de aci, despre el scrie Zugropulus. 354.

Floriian, fratele lui Clavdie Taȳitul, voește să ocupe tronul fratelui său dar nu e primit de óste, care alege pe Avrelie Prob. El de indignare, își deschide singur vinele. Zosim

spune că slujitorii 'l au omorât, după 60 ȳile. 226.

Foca Tiranul. 330. Oștenii îl aleg de împărat, el îndată plecă la Țari-grad undese încoronéză. Mavrichie fuge. El trimite la Halchedon și aduce pe Mavrichie, căruia înaintea ochilor îi omórá trei fii. El împărătește 8 ani, în timpul lui nu s'a întâmplat nimic în părȳile noastre. 331. În timpul lui, Perșii luaseră Ierusalimul, Eghypetul și Alexandria și ajunseseră până la Halchedon, el cere ajutor de la Iraclie cel bătrîn guvernatorul Africeii, care trimite pe fiul lui Iraclie la Țari-grad, care prinde pe Foca și 'l omórá. 332. După el vine Iraclie. 332.

Fonteus Agrippa, Hatmanul Romanilor din Misia a fost omorît de Sarmaȳi când au trecut Dunărea. 165.

Formund, feciorul lui Marcomir a pus începătura crăiiei Franȳii. 277. După el vine fiul său Clodie. 277.

Forul lui Cornelie, unde Alaric s'ar fi cununat cu Flachidia sora lui Arcadiu și Honoriu. 276.

Forum Romanorum, era numit ȳirgul Romanului care e pe apa Moldova. 471.

Fotie. Patriarh se cértă cu Ignatie. 353, 354. Vladimir îi cere mitropolit și preoȳi. 373, 374.

Frailat, voevodul Gotthilor, ce a biruit pe Gaiina. 274.

Franchii. (Ghermanii) la apa Reenului. 76, 269. Craiul lor, Merovic, se însoțește cu împăratul Rămului contra lui Attila. 288. Se bat în câmpurile Cataloniei, cu 90,000 Ghependi. 288.

Francia. Veđi *Franȳia*.

Fraconia. Intre ea, Brunsvig, Hassia

- și Misiia, este Thuringhia. 285. Franconia era locurile numite acum Vestfalia, Frizia, Saxonia, Turingia, Hesia și Mesnia. 277.
- Fraughipanul.** Comesii lui, vin în ajutorul lui Bela IV-a. 451. Lor le dă Bela, multe locuri în Ungaria. 451.
- Franția.** 11. În ea a dus Iraclis pe Troadenii robiți, fondând cetatea Alexia. 91. În ea s'a născut Petavie. 177. Ghermanii Franții. 211. Crăia Franței e mărită de Clodie. 277. Hronicul Franții la 805. 351.
- Franța** *Protovestiarius*, scriitor cunoste pe Români din Dachia sub numele de Vlahi. 156. Nu pomenește nimic despre începutul Romanilor. 157.
- Franții.** Pentru învingerea lor, Maximian face triumf la Roma. 233. Ei ascultă pe Paravat. 251. Sunt biruși de Vandalii. 275. Vin la Sicanbria, chemați de Atila. 287.
- Franțozască** Crăia Franțozască a înflorit pe la 420 de la nașterea Feciorei. «Gallia, adică țara Franțozască». 12. Vezi Gallia. Scriitorii Franțuzești ne apără. 24.
- Franțozii.** Pentru neamul lor, de unde ie, se ceartă scriitorii. 11. Ei s'ar fi născut din Troadeni. 12. Sunt numiți Valși de Leunclavie în Pandecte. 159. Țara lor, orînduiala cerească, o dă pradă. 170. Sunt bătuți de 3 ori de Nentii comandați de voevodul Evghenie. 176. Stăpînirea Gotthilor se întindea înainte de resbelul Italiei, de la țara Franțozilor până la Sirmium. 267. Clodie a lătit Crăia căreia acum îi dăc a Franțozilor. 277.
- Franțuzesc.** Mai marii nēmului franțuzesc s'a născut din Troadeni. 177.
- De la Craiul franțuzesc cere Bela ajutor. 450.
- Frâncii.** Cu ei s'a luptat românii. 376. Ei luaseră de la Greci Țarigradul și despre rēsbóiele lor cu Grecii, vorbește Bonfin. 398.
- Frederic,** duce al Austriei, avea pizmă pe Bela și îl jefuesce de totă averea. 450.
- Frideric,** tatăl lui Henric al VI-a, suferise rēutăți de la împărații Țarigradului, când trecuse la Palistina. 411.
- Frederic II-a** împăratul apusului. La el cere ajutor Bela IV-a. 450. El avēnd rēșboi cu Papa, trimite contra Tătarilor pe fii sēi Conrad și Henric. 451. Feciorii sēi îl opresc pe Batie și unii scriitori spun că Batie ar fi murit în acest rēșboi. 451. Bătea cetatea Faventia, contra Papei. 451. Trimite un ajutor lui Bela, ca să se pōtă întōrce în Ungaria. 451. În al 31-a an al împărăției lui Bela IV-a, se întōrce în Ungaria. 451. El n'a făcut giurământ ca de sabia sa să nu mōră om. A fost pe timpul năvălirii lui Batie. 459.
- Fretēuți.** Despre un sol al polcului al decilea augustesc al fretēnilor. 161.
- Frihia.** În ea face împărăție David. 427.
- Fritighern,** trece ca priiatin prin Dachia. 17. Domn al Gotthilor, cere lui Valens, protecție. 256, 262. A fost invitat de Lupișin, cu gānd să-l omōre. El scapă omorānd pe Maxim și pe soția lui, cari erau orānduiți să-l asasineze, și apoi prădēză Dachia, Misia și Thrachia, spune Bonfin. 257, 258. Se creștinează; el se împacă cu Athanaric

prin mijlocirea episcopului Ufila. 262. El fiind împins de Huni trece în Thrachia. 264, 268. Se rescâlă împreună cu Athanarie contra lui Valens și-l omără. 264. Radagaizus este o rudă a lui. 266.

Frizie, locuitorii de aci se numesc Franconii. 277.

Frijii. Ivon în Hronicul lor. 277. Attila poruncesce Hatmanilor să mērgă în contra lor. 285. Sunt bătuți de către Gothofred domnu Davilor. 340. După mórtea lui Gothofred ei se liniștesc. 349.

Frizii. Veđi Frijii.

Fulvie, nume care se dă de scriitorii, hatmanului Flac. 124.

Fulvius a fost consul împreună cu fratele său Manlie Ațidinus Fulvianus. Livius ne spune despre dînsul că câștigând o bătae în Spania, a vrut să facă o capiștea fôrte frumósă și de aceia ia nisce lepeđi de la capiștea Junonei care se numea Laținia din Bruția, pentru care Senatul îl osândesce și el se spânzură. 120.

Fulvius Flaccus. Face rēsboiū cu Ghetii la Sardia. 63. Acesta ar fi cel ce a fost consul cu 132 ani înainte de Hr. 72, 74. Comparăm Fulvius Flaccus, colegul lui Scipio Africanul, la pag. 120 și 121. Fulvius Flaccus ar fi acel hatman Flac. 122, 123, 124.

Fulvius Flaccus, din familia Flacchilor a fost consul cu Clavdie Cavdexti la anul 262 an. Hs. 119. Des-

pre aceștia ne pomenesce istoria să fi avut resbele cu Ghetii.

Fulvius Flaccus din familia Flacchilor, a fost consul împreună cu Cornilie Lentulus la anul 253 an. Hs. În vremea lui s'aū început rēsboiele cu Ligurii și aū ținut 80 ani, după cum spune Livius. 120.

Fulvius Flaccus, din familia Flacchilor. A fost consul cu Manlie Torevat anul 222. A mers cu ôste asupra Boiilor. 120.

Fulvius Flac, din familia Flacchilor. A fost consul cu Clavdie Pulher, an. 210. A purtat rēsboie în Africa, după cum spune Livius. 120.

Fulvius Flaccus, din familia Flacchilor, a fost consul cu Calpurnie Piso la anul 133. a. Hs. 120.

Fulvius Flaccus, din familia Flacchilor, a fost consul cu Cornile Știpion Africanul la anul 132 a. Hs. 120. Pôte de el vorbesce Ovidiū în scrierile sale. A avut rēsboi în Sițilia cu Robii rēsculați carii aveau domn pe Evnos, după cum ne spune Orosie, iar Onufrie scrie că a avut resbele în Illyria și biruind s'a întors la Roma în triumf. 121.

Fulvius Flaccus, din familia Flacchilor, a fost consul cu Platvie Yvseus, la anul 123. Tit Livius spune că s'a luptat 2 ani cu Ligurii și i-a supus. 121.

Fundian. Hronicul fundian despre luptele Vandalilor, Sorabilor și Slovenilor, la 874, cu Ludovic împēratal apusului. 354.

G.

Gadurion. De aci până la Ulissopolis, stăpănea hatmanul Godila. 315.

Gaiua, era credincios lui Arcadie, apoi s'a învoit cu Gotthii din Ili-

- ria ca să ia Țarigradul, dar voevodul Fraițat cu o parte din Gotthii îl bate pe marea Elispont, el fuge spre Dunăre, dar este prins și omorât de Huldîs domnul Hunilor, care îi taie capul și'l trimite la Țarigrad. 274.
- Gaiſon e trimis de Magnentiſe Comes, la Munții Pirinei, ca să omoare pe Constans. și îl omorâ. 248.
- Galata, oraș Turcesc. 131. Pe domnul ieî, Turcii îl numesc Voevod. 131.
- Galatiſa. Zonoras spune că a fost prădată de Tătari. 227. Danastana este între Galatiia și Vithinia. 253.
- Galați, oraș, acolo s'a găsit pietre cu inscripțiuni în care se laudă Traian. 158. Cantemir, a căutat la Gherghina lângă Galați piatra cu inscripție amintită de N. Costin. 162. Pe aci vine Cantemir de la Andrianopolis și trece Dunărea. 248. Gherghina era puțin mai sus de Galați. 248. Aci Prutul dă în Dunăre. 269. Galliția se numea și ținutul Galatului. 468.
- Galba vine la împărăție după Neron pe care 'l omorâ Salvius Otho la 69 d. Hs. 164.
- Galerie, hatmanul, bate pe Bastarni, Carpî și Sarmați. 232. Chronicul lui Riciol arată această biruință la 295 d. Hs. 232. Constantin Marele, prinde viū pe domnul Sarmaților și îl aduce înaintea lui Galerie, serie Evtropic. 232.
- Galerie Maximian. 230. Pus Chesar împreună cu Constantin Hlorus, de către Dioclețian și Maximian. El ia răsăritul. Ca să răsune pe Severus, ucis de Maxentie, vine cu ôste asupra Romei, dar neputând face ceva, se întorce în Iliria. 233.
- Face Chesar pe Lichinie. Móre la 311 d. Hs. 234. Serie lui Constantin Hlorus, să persecute pe creștinii. 234.
- Galerius. Veđi *Galerie*.
- Gallia adecă țara Franțozască. 12. Pe apa Renului a avut răsboae Avrelie Severus Alexandru. 206. In ea pătrund și prădează Ghermanii Franții, pe vremea lui Gallienus. 211. In ea cuprinde Probus, cetățî, serie Vopiscus și Evtropie. 228. Aci sânt chemați Vandalii sub Honorie. 240. Făcea parte din imperiul Apusului. 242. Ea cuprindea crăia Galiei, Ispaniei, Britaniei și Ghermaniei și avea 17 provincii. 242. Și din ea vin reprezentanții la sinodul de la Sardia. 250. E prădată de Alemanii pe vremea lui Valentinian. 254. Supusă de Gotthii formeză împreună cu Ispania și Africa împărăția Visigothilor. 266. Aci au venit și Gotthii de sub stăpânirea Hunilor cu Domnul lor Verimudis. 269. Gotthii au trecut Dunărea mai sus de Dachia când au venit în ea. 273. In ea a intrat Vandalii împreună cu alte popóre. 275. Pe ea a coprins'o Vandalii și Svevi în același an în care năvălește Alaric în Italia spun Idatie și Isidor. 276. Prosper spune că Gotthii împreună cu Athaulth a trecut în ea. 276. Crăia ei. 277. Din ea, chiamă Valentinian pe Aetie. 284. La hotarele ieî, pe Ren, este Colonia Agripina. 285. Pe timpul lui Attila, o stăpâniău Gotthii. 287. Craiul Gotthilor din ea, era Theodoric. 287, 288. Attila e rugat de Ghenseric să gonească pe Gotthii din Gallia. 287. Jumătate din ea

- promite Attila lui Theodoric. 288. Din Italia, Attila intră în Gallia. 289. În ea domnise Evaric 17 ani. 294. Unii dintre Gotthi, domneau liniștit în Gallia. 294. Arnulf craiul, îndemnă pe Bulgari a prăda Ghermania și Gallia. 355.
- Gallie, lui este vindut Dechie împreună cu fiul său de către soția sa, după cum afirmă Zosim. 208. El vine la împărăție după peirea lui Dechie. El se mai numea Trebonianul. El platesce banii Tătarilor ca să nu mai prădeze, însă după ce s'a întors la Roma, ei au prădat Dardania, Thessalia, Thrachia și până la Machedonia; Galie trimete pe hatmanul Emilian, care îi biruește Zosim, Victor și Orosie. 209. Zonora spune că Schythii au năvălit până în Italia și el este nevoit să plătească banii. Emilian bate pe Schythii și ôstea îl ridică împărat, Galie vine împotriva lui și este omorât. 209, 210.
- Gallilian e numit Hristos de Paravat. 252. Paravat îi strigă când era să móră: «Biruităi Gallileanule». 253.
- Gallilien, sânt numiți creștinii de Paravat. 252.
- Gallienus, fiul lui Valerie. E luat tovarăș la împărăție, de tatăl său. 210. Voește să rescumpere pe tatăl său de la Persi. După mórtea tatălui său, rămâne singur împărat și se dă desfătărilor. Tătarii și Ghermanii Franții, pătrund în Gallia, pe timpul său, Catti și Saxoni în Italia, Gotthii, Schytii în Greția și Asia mică, iar Svevii asupra Panoniîi, la 265 d. Hs. 211. Zonoras spune că pe vremea lui, Dachia era locuită de Romani. Hatmanii Macrian și Iraclian, cu viclesug uciseră pe Gallian, la Mediolan, după ce împărătise 7 ani cu tatăl său, iară singur aprópe 8, la anul 268 d. Hs. Martie 21, fiind de 50 ani. După el urmează Clavdius. 212.
- Galliția. Crai al ieî se intitulează Andreas, în diploma sa. Ast-fel s'ar fi chemat Valachia Mare din Marea Neagră până iu Tisa, scrie Sambuție. 446 Ast-fel spune Leunclavie în Pandecte, că s'ar fi chemând Vlahia. 446. Crai al ieî, se intitulează Bela IV-a. Ea ar fi Valahia, 452. E enumerata între țările stăpânite de Ungaria. 469.
- Gdansa, cetate supusa lui Prus. 371.
- Gdighilil, domn al Vandalilor. 275.
- Georgia. Veđi *Ghiurghia*.
- Germania. Veđi *Ghermania*.
- Ghermania ce se chiamă *Catti*. Până la ea se întinde Sicambria. 287.
- Germanii. Veđi *Ghermanii*.
- Gheiza fratele lui Solomon, crai unguresc. 144, 147.
- Gheiza al 2-lea, fiul lui Bela 2-a. 442. Între el și între Ștefan, se pune un Ladislav al 2-lea. 442 Fiul său este Ștefan al 3-lea. 443.
- Gheiza, crai unguresc, móre la 997. 374. El aduce pentru botezul fiului său pe Adalbert, episcop de Praga. 375. Feciorul lui, este Ștefan. 442. Coloman craiul, este feciorul lui Gheiza. 442.
- Gheiza, murind fiul său dă de bună voe scaunul vărului său Solomon. 383. La 1074 gonește din domnie pe vărul său Solomon. 387. Era feciorul Belii. 442. Fratele său e Ladislav. 442. Vladislav I-iul, fiul său, îi urmază la tron. 444.
- Geografii. Catastihul istoricilor, gheo-

grafilor , etc. 53, 54, 55. Gheograful «Stravon a trăit pe vremea lui Tivrie. 59. Gheografii cei vechi despre n murile de la apa Donului până la hotarele Dachiei. 61, 228. Gheografii despre st p nirea Moldovei. 62. Stravon, vechi  gheograf, despre Dachia. 62. Gheografii de pe vremea lui Avgust Chesar nu sci , cu siguran , hotarele Dachiei. 63. Gheografii despre Ghetia  i Dachia peste Dunăre. 66. Gheografii «Stravon  i Dionysie Periighitul, despre Dach . 70. Gheografii  i istoricii cei noi despre Dach . 73. S'a dovedit, de gheografii cei vechi, c  Dachia era deosebită de Ghetia. 118. Sarni e, cu mare necuno tin  gheografilor , confundă Nicopolis de lângă Dunăre cu Nicopolis la care a propovăduit Sf. Pavel. 157. Certuri  ntre Gheografi  i istorici. 172, 173, 177. Gheograful Stravon despre Gotth . 261. Gluverie urm nd pe gheografii cei vechi, despre hotarele Dachiei. 264. După to i gheografii cei vechi, Prutul este hotarul Dachiei despre răsărit. 269. Cetatea Sardica după socoteala gheografilor, este Sofia. 284. Sicambria se întinde spre răsărit p n  la «Ghermania, ce se cheamă Cattii, scrie Gluverie la Gheografi . 287. Gheografii despre numele Valahiei. 304. Ce este Rra la vechii gheografi elline ti. 447.

Gheorghie (biserica sfintului). Pe c  i trecuseră pe l ng  ea,  i robesc Vlahii. 415.

Gheorghie Chedrinus. Ve i *Chedrinus*. Gheorghie Paleologul. e ucis de Vlahi. 418.

Gheorghie kneaz al Moscalilor, e omo-

r t de Batie. In locul s  , Batie pune pe Iaroslav, fratele lui Gheorghie. 447.

Gheuserie, craiul Vandalilor se  ncu-scrise cu Theodoric, craiul Gotthilor, luând cu feciorul s   Hunneric, pe fata lui Theodoric. El slu e te pe fata lui Theodoric  i o trimite tatălui ie . Tem ndu-se ca Theodoric să nu se alieze cu Romanii, cheamă pe Attila contra Gotthilor. 287. El dob nde te victorii în Africa pe timpul  mp ratului Anthimie. 291.

Ghenove ii Italiani. Ei au ajuns la Chilia. 134. Ei n'a   inut nici o-dată Chilia după cum zice Sarni e, ci Cafa  i alte cet  i ale Cr mului de pe marginea M. Negre. 134.

Ghependii. 90,000 din ei, se bat cu Franchii în câmpiile Cataloniei. 288.

Ghepidia, care este Dachia de mijloc. 63, spune Iornand că se chema Dachia veche. 319.

Ghepizii, norod în Dachia. 67. Tot un neam cu Gotthii, Visegothii  i Vandalii. 76. St p nesc Dachia. 78. Sunt supuși de Probus.  mpreun  cu Vandalii, făcuseră multă stricăciune. Ei locuiau peste mun i Ardélului. 288. Pe locurile lor a  r sboi  Gotthii cu Sarmații. 239, 240. Sunt goni i de Huni, zice Bonfin. 282. La câmpiile Cataloniei cad 90,000 «Ghependi . 288. Hatmanul Petza, bate  i om r  pe domnul lor. 311. Se  nso iser  cu Bulgarii. 311. Ghepizii  ineau Sirmiul  i totă Dachia. După ce Justinian ia Gotthilor Dachia, Ghepidii ia  pe Romani în robie,  i pornesc să prădeze  mp r  ia roman . Justinian nu vrea să le mai dea leafă  i ei se mul umesc

cu leafa de pe timpul lui Marțian, scrie Iornand. 318. Lingă ei se aședă Longobarzii. 318, 319. Ei țineau locurile pe lingă Singhedin și pre lingă Sirmiu, între Dunăre și peste Dunăre, scrie Procopie. 318. Țara pe care o stăpinesc ei, Iornand zice că o numește Dachia cea veche. 318. Iornand zice că Dachia veche, acum se cheamă Ghepidia. 319. Locurile ținute de ei o dată în Dachia, au fost peste Dunăre în sus, de la Sirmium până la Singhedin și totă Transilvania. 319. Cu ei, Longobarzii se apucă de gâlceavă și Solii Longobardilor spun lui Justinian că Ghepidii, după peirea lui Valens, ședeau despre Panonia și de frica Gotthilor, nici o dată n'au trecut Dunărea și că se laudă că stăpinesc totă Dachia. Solii Ghepidilor, spun că ei nu se laudă că țin Dachia totă, ci numai Sirmiu, cu o parte din Dachia. Cer împăratului dreptate. 319, 320. Ei ținea prea puțină parte din Dachia. 319. Ardélul numai Ghepizii l'au cuprins. 321. Priscus ordonă armatei să trecă contra lor. 329. Theofilactos Samocatis, spune că Ghepidii locuiau mai sus de Volohia. 329. Zonora spune că Hunii pe care Chedrinus îi numește Avari, au luat cu sine pe Ghepidii și au trecut în Trachia. 333. Ei țineau Ardealul. 338. Ei erau sub stăpânirea lui Hagan. 329. Că ei au scos pe Românii puși de Traian în Ardél, nu se află la nici un istoric. 473.

Gherci, se numește asta-qi Bogazul, care înainte se chema Bosforul Chimeric. 268. Pe aci s'au aședat Pacinații. 366. Prutul și Gherci

sunt forte departe unul de altul. 269.

Gherghina, cetățue năruită lângă Galați, unde Nicolae Costin logofătul a găsit o piatră cu inscripția: Săver împăratul Râmului. 162. Cetate puțin mai sus de Galați, unde dă Siretul în Dunăre, și unde Theodori Prăcălabul a găsit o monedă. 248.

Ghermania. Suleiman a fost grôza ei. Ea era la răsăritul Dachiei. 63. Ghermania lui Stravon și a lui Dionysie Periighetul, nu-i cea de astăzi. 64. Pădurea Hertinei intra în ea. 76. «Tațitus» se luptă cu Dachii în Misia, Dachia, Ghermania și Panonia. 166. «Vitichild» și urmașii lui se silesc a dovedi că Saxonii, locuitorii cei vechi ai Ghermaniei sunt urmași ai norodului lui Alexandru Machedon. 177. Traian, stăpînitorul ei. 193. Lichinie Valerian în Ghermania. 210. Probus și Ghermania. 228. Crăia ei. 242. Attila în Ghermania. 285, 286, 288. Colonia Agripina, din Ghermania, a fost o rezidență a lui Attila. 285. Sicambria e spre răsărit de ea. 287. Slovenii trec în Ghermania. 327. Arnulf Craiul, îndemnă pe Bulgari, s'o prade. 355. Aci e trimis Alexie Comnenos, de către Balduin. 422, 433. Unul din frații lui Ghiera, ia Ghermania. 437.

Ghermanic, nume dat lui Traian, și menționat într'o inscripțiune găsită în Dachia. 161.

Ghermanii. 11. Sînt bătuți la Beciu. 20. Ei nu's așa de vechi ca Romanii. 25. După Dionysie Periighetul, sînt la răsăritul Mărei Negre. 61, 63. Ném pe care Pretorie nu'l pune între cele Sarmatice 76. Leunclavie,

- Vlahii și Ghermanii. 125, 134. Țara lor, orânduiala cerescă o dă pradă. 170. Scriitorii despre diferite némuri, deci și despre Ghermanii. 177. *Ghermanii Catii*. 199, 200. Pe unde locuia Ghermanii. 201. Alexandru Sever îi învinge 206; tot așa și Gordian. 207. Ghermanii Franții pătrund în Gallia, până la munții Pirinei. 211. Ghermanii de la Rhin, cari ați se numesc Franchi, spune Procopie Chesărénul, au fost cei de cari s'au lovit, în urmă, Vandalii. 269. La 404, Radagaz, domnul Gotthilor, luând cu sine Sarmați și Ghermani, năvăleşce în Italia. 274. La 406 Vandalii, cu Ghermanii și cu alții trec Rhinul și intră în Gallia. 275.
- Ghermanii Catii**, în locul lor scriitorul Iulie Capitolin pusesse din greșelă pe Dachii, resbelul lor cu Antonie Pius a durat până sub Marco Avrelie 199, 200 în contra lor este trimes hatmanul Aufidie Victorinnie de către Marco Avrelie. 200. Locuințele lor. 201. Impreună cu Saxonii pătrund în Italia. 211. Si-cambria se întinde de la Colonia Agripina până unde se îngemănă Renul, iar spre răsărit până la Ghermania, ce se chiamă Catii. 287.
- Ghermanle**, hatman al Romanilor în războiul contra Ghetilor, spune Dion. 128.
- Ghermanos**, voevod, care era trimes împotriva Slavinelor, móre, la 551. 317.
- Ghestiblin**, al 3-a crai dac, pe vremele lui Tiverie împărat. 79.
- Gheta** împreună cu fratele său Caracala vine la împărăție, după mórtea tatălui său Septimiu Sever, cer-tându-se cu fratele său este omorât și maica sa voind să'l apere, de aceeași lovitură rănesce greu pe maica sa. 205.
- Ghetești**. Dachia ar fi cuprins țările tutulor némurilor Ghetești. 67.
- Ghetia**. Marginele ei treceau peste Dunăre. 63. Cum o aşedă Gheografii. 66. Ghetthia adică Ghotthia. 71. A fost deosebită de Dachia. 118. Despre numele ei. 119. Avreleus Dacul era din Ghetia. 212.
- Ghetianul**. Așa ar fi numit Flac. 118.
- Ghetii**, locuia, după Dionysie Perii-ghitis la răsăritul Mărei Negre. 61, 62, 63. Scriitorii Greci, denainte de Traian, au scris pe Ghetii și pre Dachii une-orii deosăbiți, iara altă orii tot de unii, și tot un ném să fie fost pomenesc. 67. Ghetii se aşedă în Dachia gonind némurile de acolo. 68. Tîraghetii, adică Ghetii Nistreni, erau între Prut și Nistru. 68. Unii îi socotesc de un ném cu Daii și Daci, alții deosebiți. 70. Cei cari au alungat pe Bastarni și Heruli erau nemi cu cei-lalți. 71. Stabilindu-se în Dachia, și'au schimbat numele în Dachii. 71; iar cei ce n'au venit aci, s'au numit tot Ghetii. 72. Istoria romană pomenesc de războiul lor cu Romanii, înaintea lui Avgust Chesar. 72. In-groziți cu sabia de Flac. 72, 117, 118. Nu se amestecău nici cu Mesii nici cu Thrachii. 73. Aceiași seminție și cu Gotthii, Visegothii și Ostrogothii. 73, 74. Numele lor e din cele mai vestite de la Dunăre, M. Négră și Caspică în sus. 75. S'au întins de la hotarele Hertinei până la Dachia și gurile Dunării, locuind cu Ghetii și Sarmații. 76. Cu Mesii,

Dachii și Vevrichii, cuprind Vithynia. 77. Cunoscuți de Romani sub consulul Stipion și Flac. 77. Goniți din Mesia de Flac. 77, 78. Numele crăiei lor, s'a curmat. 78. Istoria ne spune că ei ar fi avut răsböie cu Fulvius Flaccus. 120, 122. După parerea lui Sarniție, sînt goniți din locurile lor, de Flac Hatmanul, cu mai multe secole înainte de August. 124. Locuia pe lângă Dunăre. 125. Sarniție dice ca din ei se trag Români. 128, 130. In contra lor a comandat hatmanul Flac oștile Romane cu 130 ani înainte de August Chesar. 130. Erau pe timpul lui August în Dachia, când Stravon a scris Geografia sa. 130. Sarniție spune că ei erau împreună cu Dachii, Itali, Greci și Sloveni în Dachia. 131, 132. Au locuit împreună cu Dachii în locurile unde acum locuiesc Valahii, spune Bonfin. 158. Cine este adevărat Ghet? 177. Sarniție despre ei. 221. Asupra lor trece Probus. Ei trăiesc între Nistru și Don. Probus îi bate. 228. Sarniție spune că Probus s'a vîrsat cu urgie asupra lor. Ei erau Sarmați. 228. Iohan Bun, spune din Gluverie, că ieși au fost locuitorii Munteniei, Moldovei și Ardialului, și Romani, lor le-au dîs Dachii. 304. Mundon, domnul lor, intrase în Machedonia și Thrachia și bate pe Anastasie, care domolește pe Ghetii, cu argintul. 312. Unindu-se iarăși cu Bulgarii, prădăză Illiria și Greția, la anul 530. 316. Mundon voevodul lui Justinian, îi bate. 316. Gheții au locuit odată unde locuiesc acum Români. 464. Ghierai. Așa se numesc urmașii lui

Ginghiz Han. 435. Se numesce Octai, fiul lui Ginghiz. El ca și cum ar fi fost monarhul lumei, dă unora Asia, altora Evropa și le ordonă să supue țările orînduite. De la el rămân Hani Crămesci. 437. Ghilianului, țară. Până aci ia în stăpînire Peter Alexievici. 438. Ghiula, hanul Unilor, năvălesce în Ungaria pe timpul lui Solomon. E bătut de Solomon și de frații săi la celatea Doboc lângă muntele Herlem, dice Bonfin. 145. Ghiurgia sau Iberia, aci este isgonit Papa Clement. 193. Ghiurgii, fac parte din Schytia. 60. Ghiurgiiască. Acesta se prinde ca cum ar dice Țiganul că este părinte Iudeului, și precum limba arapască este din cea Ghiurgiiască scornită. 101. Ginghiz, han Tătăresc. 435. Anuleșirei lui, unii scriitori îl pun 617 de la Muhamed. Atunci ar trebui ca eșirile lui, să fie mai pe urma de cât ale lui Suleiman. 436. Mai în urmă de cât el, cu câți-va ani a eșit Soliman. 436. El a eșit la 608, anul hégirei, care e de la Hs. 1212. Eșirea lui, e pusă la 1208 de către Patavie. Ese cu o mulțime de Tătari spre Persia și cuprinde cetatea Belh, în Horasan. 436. Stăpănesce Persia, 12 ani, și móre, lăsând pe fiul său Octai. De la ficiorul lui, rămân Hani Crămesci. 437. Pe vremile când cuprinsese el Persia vin Oguzii spre împărăția Ozbekului 439. De ce făcuse el, aude Suleiman Șah. 439. De el erau uluiți Perșii. 439. Patavie pune anul eșirei lui Genghiz Han, cu 39 ani mai pe urmă. 447.

Glundogî, fiul lui Soleiman Şah. Împreună cu Dumdar, pornesc spre răsărit. 439.

Ĝupânese. Iulia, nepoata lui Avgust Chesar, târâse după ea, în desfrâu şi pre multe Dómnne şi ĝupânese Romane». 117.

Giurgească, ţară, prin ea curge apa Fasis. 242.

Giurgiî. Ţara lor e despărţită de Armenia cea mare, prin apa Tiflis sau Fasis. 227.

Glem, apă pe care erau multe cetăţi şi se vărsa în Marea Baltică. 371.

Glicas, scriitor, vorbeşte despre călugărirea lui Isachie Comneno. 382. Arată biruinţa împăratului Dioghenis asupra Turcilor. 386. Glicas povesteşte cum Nichifor Votaniatis a călugarit pe împăratul Mihail şi pe împărăteasa lui. 387.

Gliehirie, se alege împărat la 473, şi se încoronează în Ravenna. 292. E scos din domnie de Iulie Nepos. 292.

Gluverie. 53, 61. Geograf, pomeneşte de Dachia. 63. Dă hotarele Dachiei. 65, 68, 69. Spune că hotarele Dachiei erau din apa Tisei până în apa Prutului. 264. Atila a venit în Thuringhia în a 3-a năvală. 285. Spune că Sicambria se întinde spre răsărit, până la Ghermania. 287. Din el spune Iohan Bun, că locuitorii Munteniei, Moldovei şi Ardialului au fost Gheţii. 304. El spune că mai târziu, cele trei ţări, care compuneau Vlahia, iaă numele de Muntenia, Moldova şi Ardialul. 305. Ioan Gluverie în Epitome şi istorii spune că la 1237, Vlahii şi Secuii au respins pe Tătari. 447.

Godefred Bălioneus, sub el vine multă

armată din apus mergând contra Turcilor. 388. Se face împărat în Ţarigrad. 388.

Godighilil, domnul Vandalilor, care năvăleşce la 406 împreună cu Alanii, Ghermanii, Cvađii în Gallia. 275.

Godila hatmanul, stăpâna de la Ulisopolis până la Gadurion şi e trimis de Justinian în contra Hunilor. 315.

Gog. 57. Ném aşezat de la Sf. Scriptură, în părţile Crivăţului, împreună cu némul Magog, şi ambele sânt de aceeaşi origină cu Schytiî. 58. După mulţi învăţaţi e ném Ungur. 61.

Gomves, oraş, făcut după Traian. 322.

Gorda, crăişorul Unilor, care locuia aproape de Vosfor, se supune Romanilor şi se face creştin. 315. Întorcându-se în ţară, sfarmă bozii Hunilor, cari îl omoră şi ridică pe fratele său Moagheras. 315.

Gordian urmăzează după Macsimin Thracul, a biruit pe Varvari şi în timpul când se lupta în Persia fu omorât de Filip Arapul, oşele lui fură aduse la Roma. Varvariî din susul Dachiei sunt biruiţi de el, în timpul său Romano-Dachii stau liniştiţi în Dachia. 207.

Gothofred, domnul Davilor, bate pe Friji, pe cari îi supune. 349. El este omorât de către ai săi. Cu mórtea lui se linistesc lucrurile între Davi şi Friji. 350.

Gotila craiul Gotthilor, încongióră Roma şi o cuprinde. 316.

Gotth. La acest cuvânt, Moreri în Dicţionarul său, aduce multe fabule din Menburg. 221, 263.

Gotthesc. Orbinus Raguzăul, spune că Romfea şi Spatha sunt cuvinte Go.

thesci. 178. Grutinghiî n m Tătăresc, său cum al ii le  ic n m Gotthicesc. 271.

Gotthia, adică Ghet ia. 71. Mitropolitul Cr mului se numea al Gotthi . 263.

Gotthicesc. Ve i *Gotthesc*.

Gotthicesc . Ve i *Lumea Gotthicesc *.

Gotth . 11. Cine a  fost. 12. N p dirile lor sînt mai dese sub Gra ian. 16. Theodosie  i bate. 17. Aceia i semin ie cu Visigoth i, Ostrogoth i, Ghet i, Dachi i  i Dai . 71, 74. Pleacă din Scandinavia sub conducerea lui Filonini la Meotida  i sub Zamolxis  n Dachiia. 73, unde s'au numit Dachi . 74. F cea  parte din Varvari  Grecilor. 75. T te nor dele din Dachiia, se trag din ie . 75. Pretorie spune că Sarma i  s nt Gotth . 76. Tot un n m cu Vandal i, Visigoth i  i Ghepizi . 76. Lungi  până la Sampson. 77. A  cra  pe Corrilus. 78. Ce scrie Iornand în cartea lor. 79, 80. P n  a nu nav li ie  Gotthîi a  făcut  ste în Italia, pe vremea lui Honori   i Arcadi . 132. Războiul de la Tolosa  ntre Hun , Vandal   i Gotth . 133. Până la venirea lor, spune Bonfin, Dachia era pl n  de Romani  i de Sarma i . 158.  ntre al ii, Goth i, pradă  mpar  ia Romanilor. 170. Despre r zb ele Romanilor cu ei. 174. Pretorie despre Gotth . 178. Pretorie în cartea despre Gotth , vorbesce de Commod. 204. Mi ia Gothul. 206. Gordian, se intitul z , între altele, cu titlul de: «biruito ul Gotthilor». 207. Gotthîi  i Schyth i a  pustiit Grecia  i Asia mică, în timpul lui Gallien. 211. N vala lor, în timpul lui Clavdius. 212. S nt b tu i de Avrelian. 220. Ce se

spune în dic ionarul lui Moreri. la vorba «Gotth». 221. Ei tr ia  la Don. 228. Diocletian  i bate. 232. Constantin  i bate, intrând în Pannonia. 238. Orosie scrie că a  avut r zboi  cu Vandal i pe locurile Ghepidilor  i biruesc. 239, 240. La anul 332, se sc l  asupra Sarma ilor. Constantin Marele, trimite pe fiu său Constantin Chesarul care  i bate, om r  100.000  i robe te 40.000. Ei se supun  i da  zălog pe Arcaric fiul domnului lor. 245.  n loc să trimitt   ste lui Constantin Marele, trimitt  pe robi  lor  narma i, cari se sc l  asupra Gotthilor  i-i gonesce. Ei r g  pe Constantin Marele să-  scape  i el  i pune în Schythia, Thrachia  i Italia, scrie Zosim  i Ammian. 245. Sub Valentinian pr deaz  Thrachia. 254. Valens merge asupra lor  i ie  nu lasa pe Valens să trécă Dunărea. Valens  i bate. 254. Valens trece Dunărea, din nou asupra Gotthilor, porecliă Grutungh i.  i bate  i gonest  pe Athanaric domnul lor. 254. Fac pace cu Valens  i se hotăresc a nu mai călca hotarele Romanilor. 254. Ei fac multe călcări în Dachiia, dar nu pot clint  pe Romani. Istoric i nu pomenesc ca ie  să fi luat cet  i peste Dunăre. 254. Gh. Chedrinus spune că sub Valens, ie  a  prădat  i Schythia, nu numai Dachia. 255. Sol i lor, venind în haine terfelite la Valentinian, acesta, de ciudă că s'a luptat cu  men  a a de neb ga i în seamă, le in   i apoi m re. 255. Ammian spune că  mpar  i  sta  la socotélă cum să-   ie sub st p nire. 255. Hun i cu domnul lor Valamir, vin asupra lor  i  i

mută din loc. Ei cu domniilor lor Frithrighern și Athanaric, se roagă lui Valens și îi cer protecție. Sint primiți de Valens care îi așază în Thrachia. Gotthilor le-ar fi plăcut să șadă în Dachia, Valens nu vrea. Ei n'aū avut loc în Dachia. Mai târziu ieī pradează Dachia. Trec în Thrachia și Hunii rămân pe locurile lor, peste Nistru spre Nipru. Valens îi pune în ceata slujitorilor și le dă hrană. Lupițin care era însărcinat să le dea hrană, fiind lacom, nu le dă. Iei se revoltă. Valens le ordonă să treacă Elespontul, la Asia. Ei primesc. 256. Cer mâncare pe 2 zile, dar nu li se dă. Inconjoră Udriul, dar neavând arme, îl lasă, și intră în Thrachia pe care o pradează. 257. Asupra lor, Valens trimite Voevozi cu oște, dar Gotthii biruesc. Iaū armele Romanilor învinși. Valens vine asupra lor, dar e învins și rănit de o săgeată, fuge la o casă, urmărit de Gotthii, cari dau foc casei și Valens arde de viu. După victorie, ieī inconjoră Udriul și neluându-l, se duc până sub Tarigrad. Jefuesc Thrachia, Misia, Dachia și Pannonia, spune Ieronim în Hronicul său, Ammilian, Zosim, Socrat, Sozomen, Rufin, Orosie, Theodorie și Zonara. Se dovedește că ieī aū prădat Dachia. 257. Bonfin spunea că pe domnul lor Frithrighern, Lupițin vrea să-l omore. 258. Dachia mălurăsă, a fost sub Gotthi. Theodosie marele, rescumpără țările luate de Gotthi. De frica lor Grațian chiamă tovarăș la împărăție pe Theodosie. 258. Incepătura nemului lor. 259. Unii scriitorii zic că

Dachia a fost sub stăpânirea lor. 260. Venind ei pôte să fi gonit pe Romanii din Dachia. 260. Aū venit din Scandinavia și s'aū așezat pe lângă M. Baltică, în urmă în Schythia pe lângă Marea Neagră. 260. Ceī de la răsărit s'aū numit Ostrogotthi cu domniilor din familia Amaliilor. 260, 264. Ceī de la apus s'aū numit Visegotthi cu domniilor din familia Valthilor, zice Patavie. 260, 264. Procopie Chesareanul zice ca pe malurile bălței Meotis s'aū așezat Gotthii și mai departe de ei sunt Visegotthii, Vandalii și alte popore care mai înainte se chemaū Schythii. 261. Stravon zice că ei au început din codrii Hertini și întinzându-se aū coprins toți munții până în Dachia și încet aū ajuns până la gurile Dunării și până la Nistru unde aū trăit împreună cu Sarmatii. 261. Istoricii spun că Gotthii nu aū avut așezămînt în ostroful Pevchii afară numai după ce aū fost goniți de Huni. 261. Gotthii în Dachia și în Trachia. 262, 263. Amândouă familiile Gotthilor, locuiaū pe Câmpii Tanaii adică de la Don la Nistru. 264. Ei s'aū așezat pe țărmurile Mărei Negre, către Nistru și dacă ar fi ajuns saū trecut Prutul, Iornand ar fi făcut vr'o mențiune. 264. Prădaū ne opriți de nimeni Panonnia, Thrachia, Misia și Dachia mălurăsă, Grațian trimete pe Theodosie contra lor, care îi bate și țările prădate le ia de la ei. 265. Idatie spune că toți Gotthii s'aū supus lui Theodosie și el pe unii îi trimite în Eghipet, pe alții îi lasă în Thrachia. 265. Ei aū ținut Dachia mălurăsă, însă puțin timp,

căci sub Valens au coprins-o și sub Theodosie au lăsat-o. 266. Radagaizus și Alaric domni ai lor. 266. Procopie Chesăreanul vorbind despre hotarele lor spune că ele se întind de la Țara Franțozilor până la hotarele Dachii la cetatea Sirmium. 267. Ei nu sunt stăpâniți de cât 50 de ani de Huni, adică până la mărtea lui Atila, căci după mărtea lui ei s'au ridicat cu domnul lor Verimudis și au fugit în Galia unde erau Visegothii. acestea sunt adevărate de Iornand, însă Procopie Chesăreanul îi numește Vandalii. 269. O rămășiță din ei au luat numirea de Grutinghi. 271. Lupte ale lor. 272. Tote răsbóele lor pe Dunăre și trecerile peste ea tot mai sus de Dachia spre părțile Ungariei s'au întâmplat, așa trecerea în Italia, Galia, Ispania și Africa. 273. Gothii și Romanii. 274, 275. Prosper spune că ei împreună cu domnul lor Athaulth să fi intrat în Galia. 276. Iși schimbău locurile. 277. Pe ieii Pretorie îi pun în locul Dachii. 279. Pretorie spune că Traian s'a luptat cu ei nu cu Dachii, tot el spune că Traian a făcut podul de peste Dunăre ca să opréscă năvălirile Gotthilor. 280. Hunii au cuprins țara lor zice Mihail Riție Neapolitanul. 281. Vărmășia Hunilor covârșia pe a Gotthilor. 283. Iornand despre ei. 286. Pe timpul lui Atila, ei stăpíneau Gallia. 287. Cu Theodoric craiul lor. se încuscrise Ghenseric, craiul Vandalilor. 287. Atila e rugat de Ghenseric să vie asupra Gotthilor. 287, Rămășițele lor se strâng la Sicambria. 287. Atila socotește să-i bată

cu armele. 287. Asupra lor voește să meargă Atila în Gallia. 287. Craiul Gotthilor se intitulează Atila în scrisórea către Valentinian. 287. Lui Theodoric, domnul Gotthilor, îi scrie Atila să se alieze în contra Romanilor. 288. Craiul lor se însoțește cu împératul Rămului, contra lui Atila. 288. Craiul lor, Theodoric, pieré în lupta contra lui Atila. 289. Craiul lor Thorismund, vine în ajutor Alanilor, contra lui Atila. 289. Theodomir, craiul lor, dá zălog împératului Leon, pe fiul séu Theodoric. 291. Au răsboie în Pannonia cu Hunii, la 469 d. Hs. 292. Biruiesc pe Huni, stăpínesc Pannonia și omórá pe Densic. 292. Aveau pace cu împératul Leon. 292. Theodomir, craiul lor, bate pe Huni în Dalmația, prinde pe Hunimund domnul Hunilor. 292. Au crai pe Evaric. 292. Theodoric, craiul lor, prădéză Greția. 293. La 479, Theodoric, intră cu Gotthii în Thrachia, prădează și ajunge până sub Țari-grad. 293. Domnul lor Evaric, móre în Gallia. 294. Theodoric din familia Amalilor, domn al Gotthilor, se pleacă lui Zenon. 294. Unii din ei, domneau liniștiți în Gallia. 294. Theodoric Amali, pleacă cu toți Gotthii spre Italia. 294. Odoăter, domnul Herurilor nu póte să-i oprească de a intra în Italia. 294. Ei n'au stăpínit Dachia, după cum spune Costin logofătul. 295, 296. După ce ei onórá pe Odoăter, fac pace cu Burgundionsii, cumpără de la ei câmpia Lugurii, gonesc pe Herulii din Italia și locurile lor, împărțindu-le, rămân aci Ostrogothii. 296. Procopie Chesăreanul,

serie de războiul Gotthilor. 315, 316, 317, 318, 320. Gotila domnul lor, înconjură Roma și o ia. 316. De la ei dezbate Iustinian totă Dachia. 318. După ce scote Dachia din mâinile lor, Ghepidii iaș pe Romani în robie. 318. Solii Longobarșilor spun lui Justinian, că Gotthii când aveau Dachia sub dajde, Ghepidii nici o dată n'au trecut Dunărea de frica lor. 319. Velisar era cu oște. contra Gotthilor, în Italia. 325. Din ei au eșit neamul Polovșii și Pecenegii. 362. Unii Varvari, ca Gotthii, s'au dus spre Italia, prin Dachia. 464.

Gotthii Crivățeni, numire dată Grutinghilor. 271

Gotthieese neam, ȋic unii că erau Grutinglii. 271.

Graf. Balduin Graful de Flandra. 420, 421.

Grațian. Până pe vremile lui, Dachia împreună cu Thrachia și Machedonia, au fost sub un diregător. El pune pe Theodosie stăpînitor în Dachia. 16. Ne întâmplându-se să fie la mórtea lui Valentinian, oștenii ridică pe Valentinian cel tînăr, pe care el împreună cu Valens, îl primesce soț. 255. Valens nu-l mai așteptă să-i vie în ajutor contra Gotthilor. 257. De frica Gotthilor, chiamă tovarăș la împărăție, pe Theodosie Marele. 258. După mórtea lui Valens, chiamă pe Theodosie. 265.

Grecască împărăția n'a biruit némul tătăresc. 21. Scriitorii grecesci ne sînt apărători. 24. Primire între Romani de familii grecesci înseminate. 25. Ungu și Mongul au fost numite Tătărâmé véche de unii

gheografi grecesci. 61. Munții Brașoveni, pomeniți de scriitorii próspeți grecesci. 69. Ce spun istoricii grecesci. 83. Grecia mare s'au alăturat la împărăția grecescă. 90. Némul Ghetthilor eramaș spre țara grecescă. 128. Istoria grecescă a lui Nichita Honiatis. 133. Ce se cuvenea să facă Ungurii, după pravila bisericeii grecesci. 138. Despre Coțovlahii, din țara grecescă. 153, 398, 414. Scriitorii grecesci despre Traian. 154, 156. La 400, Alaric pradă țara grecescă. 274. Unii din Huni se duc până în țara grecescă. 289. Numele grecesc al Românilor. 306, 307. Dachia la istoricii grecesci. 308, 337, 338, 350, 389, 392, 393. Războiele românilor cu împărății grecesci. 351. Istoricii grecesci nu pomesec despre prada lui Ihor. 357. Istoricii grecesci despre Peceneghi. 362, 364. Svetoslav biruesce oștea împăratului grecesc și a Bulgarilor. 372. Biserica sfîntului Archangel la Chiov, se vede a fi meșteșug grecesc. 373. Vlahii la istoricii grecesci. 396, 398, 374. Iovan a luat voe a eși din țara grecescă 376. Istoricii grecesci despre războiele Vlahilor cu împărății Țarigradului. 376, 377. Petăr ia Dirachiul și alte locuri în țara grecescă. 379. Óstea grecescă prinde pe Vișat și 6000 ómeni. 381. Nichita istoric grec. 393. Vlahii sunt până în țara grecescă. 397, 398, 466. Coiful grecesc se chéamă «Casis». 408. Puțină vreme va mai sta corónă împărătescă pe cap de împărat grec. 410. Ce era la împărății grecesci, ca Ianićar Agasi, la Turci. 416. Despre domnii grecesci, fugiți. 423, 424, 433.

Ioan face pe domnii grecesci, din Pelopones, să fie mai puțin trufași. 425. Împărăția grecescă de la Nichea. 426. Domnii grecesci fac împărăție la Nichea, pe la 205. 427. Henric stă împărat în Țarigrad cu netocmela împăraților grecesci. 434. Alaidin ia țerile și cetățile ce fuseseră ale împăraților grecesci din Asia mică. 440. Șerban logofetul scrisese Hronicul, pre limba prastă grecescă. 462. Numele Românilor la istoricii grecesci. 474. Revenirea împăraților grecesci în Țarigrad. 477. Istoricii grecesci despre un crai sîrbesc. 481, care voia să intre în «Evghenia Greacă și Româniască». 482.

Grecii sau Grechii. Scriitorii lor spun că Romanii se trag din Ellini. 13. Latini au luat, de la Greci, Țarigradul. 18. Despre pierderea puterii împărăției Grecilor. 19. Omir a scris războiul a tuturor Grecilor. 59. Ce spun scriitorii vechi ai Grecilor pentru ale Dachiei hotare. 64. Zonora este scriitor grec. 64. La scriitorii cei mai proșteți ai Grecilor, Dachia de sus se chiamă Pano-Dachia 66, 250, 281, 256 Scriitorii Greci une-orî nu deosibesc pe Ghetî de Dachî. 67. Unii din Grecii le dic Ghetî, Dachilor, spune Dion. 70. Ghetii Grecilor au fost mai cunoscuți. 73. Ei se mai numesc Ellini. 87. Despre Deii Grecilor. 89. Războiul între Grecii. 91, 93, 172. De la Grecii e începătura Romanilor. 99, 100. O sentință a Grecilor. 116. Ce spune Halcocondilas, scriitor grec. 126. Cum dic Grecii Romanilor. 131. Grecii în Dachia. 132. Despre venirea, după Traian, a Ro-

mânilor în Dachia, nu spun nici scriitorii Grecilor, nici ai Latinilor, nici alții. 135. Scriitorii mai noi ai Grecilor pun Dachia în Misia. 156. Scriitorii Greci despre Vlachii. 157. Orânduiala cerescă, le-a zdrobit mândria lor. 170. Scriitorii lor vorbesc de mutarea scaunului de la Roma la cetatea Marelui Constantin. Vorbesc și despre războiele imperiului de răsărit, cu Varvari. 174. Ei arată foarte rar pe Turci, ca biruitori. 174. In ie citim biruințele asupra Turcilor. 174. Orbin Raguzău, tăgăduiesc că Machedonii ar fi Greci. 177. De la ei Turcii au luat Țarigradul. 183, 184. *Rescôla Jidovilor*. 194. Omir scrie după 200 ani, războiul Grechilor la Troada. 299. La miață-di de Valachia, era împărăția lor. 306. Grechii dic Valahilor, Ugro-Valahii și țărâi, Ugro-Vlahia. 306. Turcii strică numirea dată de Grahii. 306. Numele de Ugrovlah (Ούγγροι-Βλάχος) împrumutat de ie, îl scriu Domnii Romanilor, în Diplomațiile lor. 307. Istoricii lor despre Românii din Vlachia. 308. Rușii se luptă contra împăraților lor. 370. Asupra lor se coboră Rușii la anul 372. De la ei iaș Frâncii, Țarigradul. 376. Vladimîr vine asupra grecilor. 381. De războiele lor cu Frâncii, vorbește Bonfin. De la ie luaseră Frâncii Țarigradul. 398. Rôgă pe Vlachii să nu lase ca Udriul să fie luat de latini. 398. Bonfin spune că Vlachii ascultă rugăciunile Grecilor. 399. Ei rabdă năvalirea Latinilor, 68 zile. 422. Dând năvală asupra lor, Latini pătrund în Țarigrad. 422. Ei ascultă sfaturile Domnului Românesc și se îm-

- prăstie prin Thrachia. 424. Răsboiul ce-l pregătea Balduin contra lor, e împedecat de Ión Alexie. 424. Țineau Udriul și Didimothihul. 425. Ei umblau împrejurul Udriului. 425. Intre ei și Latini nu mai era credință. Ei rógă pe Ión Alexie să-i ajute contra lui Henric. 430. Asupra lor merge Ioan Alexie împreună cu Tătarii. 431. Nichita Honiatis despre răsbóele Românilor cu Grecii. 432. Ei pun scaunul împărăției la Nichea. 433. Pe la 1210 cetățile lor din Trachia le cuprinde Henric. 434. Au avut împărat pe Ioanis Duca. 476, 452, 451. Ioan Craiul Bulgăresc plécă asupra lor. 466. De lucrurile întâmplăte în împărăția lor, scrie Hronicul Ruses. 454. La 1266, răscumpără Țarigradul de la Latini. 476, 477. Impărăția lor e prădată de un Mihail. 476. Grecii dicea Banului *φλαμουλάρης*. 469.
- Grecii Troadeni, din ieși se trag Romanii. 99.
- Greția. In ea fundéză Varvari, crăii. 17. Răsbóele ei cu Romanii. 78. In ea a învățat Țițeron. 87. Deii din Grecia. 89. Greția mare. 90. Cum era Elena. 92. Turcii și Greția. 106. Români din Grecia. 157. Nicopolis din Grecia. 158. Orice mincunósă Greția îndrăsnésce în istorie. 171. Tătarii ajunseră până în Grecia. 208. Schythii ajunseră până în Grecia. 209. Gotthii și Schythii au pustiit Asia mică și Grecia. 211. Varvari Crivățului pustiesc, înainte de Avrelian, Iliria, Grecia, Macedonia, etc. 215. Aci năvălesc Gotthii sub Alaric. 266. Gotthii supuși de Theodosie după mórtea lui pradă Greția. 273. După ce pradă Greția la 408, Goții trec în Italia. 276. Până la ea ajung Hunii. 283. După mórtea lui Atila până la ea ajung Hunii. 289. E prădată la 479 de Theodorie Domnul Gotthilor. 293. E prădată de Bolgarii uniți cu Ghetthii, la anul 530. 316. La 551, e prădată de Scлавini. 317. După ce e prădată, Scлавinii se întorc spre Thrachia. 317. Justinian orânduise pe Leontie să mérégă cu Dunaimaoa în Greția. 339. Irini trimete óste și scóte pe Scлавonii din ea. 348. Ea este pustiită de Bulgari. 355. A fost prădată câți-va ani de bulgari. 374. Tătarii au pătruns până în ea. 384. Despre Domnia lui Hris domnul Cuțovlahilor în Greția. 395, 413. Până în ea s'au întins Vlahii. 397. Au tot o limbă Vlahii din Greția, cu cei-lalți. 398. Aci fuge Murciflis. 422. Aci se ascunde Alexie Comnenos. 422. Ioan Craiul Bulgăresc ia câte-va provincii ale Greției. 466.
- Greția Mare, numire dată Italiei. 90.
- Grețin, senator Roman din familia Flachilor. Către el scrie Ovidie din Pont. 72, 130. El a fost cu 130 de ani mai în urmă de Flac care a comandat oștile contra Gheților, spune Calviz. 130.
- Grigorie de Toron. Despre Attila în Ghermania. 288. Gotthii după omorîrea lui Odoăter. 296.
- Grigorie dialog, papă, se rógă pentru sufletul lui Traian. 195
- Grigorie Theologul. El spune că Paravat a fost ucis de ingeri. 253. A fost elev cu Sf. Vasilie Marele și cu Julian Paravat, în șcólele Athinii. 251.

Grigoriu VII-a Papa, a dat ajutor lui Gheiza contra lui Solomon vărului său. 387. El scrie despre Ladislav, și spune că era credincios religiei. 444.

Grilii. Familia lor a fost primită în Moldova. 25.

Groaza lumii, se intitulă Attila în scrisoarea către Valentinian. 287.

Grutunghii, sunt porecliți Gotthii. 254. Se mai numesc Grutunghii, sunt de neam Tătăresc, zic unii, alții zic că sunt de neam Gotticesc, ei sunt rămășițele Gotthilor, cari să fi rămas când au trecut în Thrachia; ei s'au ridicat contra lui Theodosie și au prădat Thrachia, sunt bătuți de voevodul Promotos și înecați în Dunăre scrie Martelus. 270. Dacă ei ar fi locuit în Dachia ar fi atacat întâiu Misia, care vine în fața Dachiei peste Dunăre și în urmă Thrachia, prin urmăre din Schythia au

venit ei. 271. Despre lupta lor cu Valens vorbește Ammian. 271. Pe ei îi mai numesc și Gotthii Crivățeni, fiind-că locuiau spre Crivăț. 271.

Guberniile, orânduiala guberniilor de către Constantin cel mare. 241.

Gulielm, Feciorul său a fost Petăr Alleman. 442.

Gunderie, craiul Burgunților, se însoțește cu împăratul Rămului, contra lui Attila. 288.

Gura Bălții. Ce nămură se întind până acolo, spune Dionysie Periighitis. 61.

Gura, *caré singură pre sine se laudă, pute*. 106.

Gura Lupului. Acesta va să țină Lycostoman. 60.

Gurțilughii eșiseră din Scandia. 12.

Guvernatorul Africei, a fost Iraclie cel bătrîn, chemat în ajutor contra Persilor de Foca. 332.

H.

Hacegul, a fost ținut de Români. 474.

Hadâmbul. Pompei fuge la Egipt unde găsește regentă pe Pothin și Ahillis Hadâmbii. 163.

Hadâmb. Vezi *Narsitis Hadâmbul*. 240, 266, 315, 316. Ión Cimischie mōre la 976, otrăvit, la Damasc, de Vasilie, mai marele «Hadâmbilor». 370. Ión Alexie și hadâmbul trimis la el de împăratul răsăritului. 417.

Hadrianus. Vezi *Adrian*.

Haemus. Vezi *Emul*.

Hagan, voevodul Avarilor cu meșteri trimiși de la Tiverie, face pod peste Dunăre, ca să treacă mai ușor, Zo-

nora zice. Apoi luând cetatea Sirmii, și alte cetăți ale Iliriei supuind, cere de la împărat ca să-i mărească tributul. 327. Mavrichie are mai multe războaie cu Hagan, care ajunsesse până la Țarigrad. El ținea cea mai mare parte din Panonia. 327. El auzind că oștile Romane erau fără comandanți năvălește în Thrachia, venind Priscus se retrage. El intră cu oștile în Dalmația, Priscus trimite armată și îi gonește de aci. 328. El al doilea an intră în Thrachia și în Misia, Mavrichie face pace cu el plătindu-i. 329. Co-

- mentiu! și Priscus hatman, împreunând oștirile, pornesc contra varvarilor fără știrea împăratului. El trimite înaintea lor doi fii de ai săi cu oște, însă sunt bătuți pe malurile Dunărei; el trimese a doua și iar oște însă este bătută, a treia și vine el însuși, însă a fost bătut, el a scăpat cu fuga la apa Tisei, unde Hatmanii îl urmăresc și îl bate Ghepiții erau sub stăpânirea lui. 329. Cu toate că a fost bătut de atâtea ori, el strânge armata pe apa Tisei. 329. El făcuse pace, scrie Theofilactos Samocatis. 330. El face pace cu Iraclie. 332. La el trimite Horosiesolî îndemnându-l să înconjoare Țarigradul. 333. Lui voia Apsimar să îi dea pe Justinian. 340.
- Halaos**, ținut, a fost stăpânit de Români. 474.
- Halchedonul**. Spre el au apucat Tătarii, scrie Zosim. 211. Aci fuge Mavrichie de unde Foca trimete să-l aducă. 331. El era unde este acum satul pe cari Turcii îl numesc Cadichion, în fața Vizantiî peste Boaz. 331. Perșii luaseră Ierusalimul, Eghyptul și Alexandria și veniseră până la Halchedon. 332
- Haldeiască**. «Vrăjitoarea haldeiască sau stihurile tocmite, au intrarmat pe Dumnăzău» țice poeticul Clavdianus. 203.
- Haldeif**, au scris istorie cei dintâi după Sf. Scriptură. 58.
- Haldeul**. Așa numesc «poeticul Clavdianus» pe Christos. 202.
- Halep**. Aprôpe de el e îngropat Suleiman Șah. 439. Până aprôpe de el prădează Evdogral. 439.
- Haliciul**, avea domn pe Roman. 41?, 419.
- Halifélele**. Serachénii supt Halifélele lui Muhamed la Asia s'au întărit. 335.
- Haniî Tătarilor**. 21. Despre prada Hanului Batie. 50. Hanul Batie și Tătarii lui. 142. La 1062, Ghiula hanul Hunilor, pradă țara ungurească. 145. La 732, Constantin fiul împăratului Leon, ia de «Dómnă» pe fata hanului Cazarilor. 345. La 800, hanul Hunilor cere ajutor de la Carolus cel mare. 351, 352. Când a fost lupta între Laslău și Batie, hanul tătăresc. 393, 442, 456. Haniî Tătăresci. 435. Haniî Crâmului. 435, 437. Gînghiz Han. 435, 436, 437, 439, 447. Oguz Han, nepotul lui Cai Han. 439. Când a fost năpada hanului Batie. 446. Țările Românesce după prada lui Batie Han. 461. Atlan, hanul tătăresc. 475.
- Harcovul**, târg, a avut sotnic pe Preda Stambol Românul. 217.
- Harun**, domnul Serachenilor, lui îi plătește Nichifor ca să facă pace. 352.
- Hasan Sultan**, pe mâna lui cade împăratul Dioghenis. 386.
- Hassiia**, ducat. Thuringhia este între ducatul Hassiî, Misiî, Brunsvigului și Franeonieî. 285. Locuitori de aci, iașu numirea de Franconi. 277.
- Hatman**. Traian era hatman iscusit. 14. Hatmanii Gotthilor erau Athanaric și Fritighernis, când au trecut prin Dachia. 17. Flac a fost hatman adică se numea, la Români, consul. 72. Gotthii au venit cu hatmanul lor Filomiris de la Scandinavia. 73. Flac, hatmanilor Romanilor dobândește Sardica. 78. Despre Hatmanul Flac. 110, 113, 117, 118, 119, 123,

124, 125, 128, 129, 130, 159. «Aetie» Hatman al Romanilor pe la 419 de la Chr. 133. Solomon cu frații săi, cari erau hatmanii oștilor, țin piept lui Ghiula, hanul Unilor ce năvălise în țara ungurască. 145. Bonfin despre năvala hatmanului Unilor, Copulli. 148. La anul 69 d. Chr., «Vitellie» hatmanul, care ajunsese împărat, gonesce pe Salvie Otho ce venea împotriva lui. 165. La 70 d. Chr., Sarmații trec Dunărea, pradă Misia și omoră pe hatmanul Fonteus Agrippa. 165. La 97 d. Chr. Domițian orânduiesc hatman oștilor pe Julian. 166. Turcii și Huniadi, vestitul hatman al Ungurilor. 174. Traian, omoră mulți din Jidovii, cari în Egipt și în Chipros, ridicaseră capul împotriva Romanilor și a Grecilor,—prin hatmanul său «Marție Turbon». 194. Mareu Aureliu orânduiesc hatman asupra Ghermanilor Cati, pre Aufidius Victorinnus. 200. Poeticul Clavdianus își începe așa versurile sale, relative la biruința lui Marco Avrelie, ast-fel: «Acolo vre-o laudă a hatmanilor n'au fost, etc. (Laus ibi nulla Ducum, etc.)». 202. Emilian, «Hatmanul Lighionelor de la Misia», era om de nēm african. 209. Zonoras despre «Avreleus Dacul», hatmanul oștilor călărimeî. 212 Pe la 273, se scôlă «Hatmanul și Domnul» Gheților și Sarmaților, Cunab, asupra Romanilor. 221. La 1712, era «hatman Coronii Legești», Ioan Sobețki» 224. Avrelian e ucis de hatmanii săi la Kinofrurion. 225. La 293, Galerie Hatmanul trece Dunărea, împotriva Bastarnilor, Carpilor și Sarmaților, pe cari îi bate. 232.

Constantin pune crăiile, «despărțite» de el, sub hatmanii oblăduitorî. 243 Thrachia, Machedonia și Dachia sînt sub un singur hatman. 244. Comparație cu hatmanul din Moldova. 244. Justinian prin vrednicia hatmanilor lui Velisarie și Narsitis, stârpesce pre Gotthi din Italia. 266, 267. Hatmanii lui Honorie n'au băgat de sēmă înaintarea lui Alaric. 274. Alaric și hatmanul Stilihon. 276. Despre purtarea lui Aetie hatmanul apusului. 278. Huni și Anthimie și Arniglisie, hatmanii lui Theodosie. 284. Attila poruncesce de la Isnac, hatmanilor săi să supue pre Normanii, Frisii Cimbrii, și pre cei-l'alți Varvari de prin prejur. 285. Aetie, ales voevod peste toate oștile protivnice Hunilor, bate pe Attila. 288. Ghenserice, Domnul Vandalilor bate pre Hatmanii lui Leon. 291. Sabinian, hatmanul oștilor din Illyria, opresce în mersul lui, pe Theodorice, Domnul Gotthilor. 293. Moise hatman al norodului «Izrailtén». 300. Hatmanul Petza bate pe Bulgari și pe Ghepidi. 311. Vitalian omoră pe hatmanii Chiril. 312, 313, și Ipatie. 313. Justinian, hatmanul Velisarie și Narsitis Hadămbul. 314. Justinian trimite hatmanul Godila împotriva Hunilor. 315. Justinian trimite oștile spre Italia și Africa, cu hatmanul Velisarie și cu Narsitis. 316. Hatmanul Ioan, pe la 551, bate pe Slavini. 317. Războiele hatmanilor lui Justinian cu Slavonii. 324. «Mavrichie» hatmanul, ce a fost apoi împărat, biruește pe Persi. 326. Mavrichie trimite pe hatmanul Priscus împotriva Slovenilor. 327. Baduarie a

fost hatman în Schythia și în Dacia, în timpul lui Mavrichie 328. La 601, hatmanii Comentiul și Priscus trec Dunărea împotriva Varvarilor. 329. Petăr, hatmanul lui Mavrichie și voevodul Apsihon. 330. Iracie» bate ôstea persescă condusă de Sarvar hatmanul. 333. Cu vrednicia hatmanului Von, saū cu ajutorul prea Curatei Feciôre de la Vlaherna «precum va Chedrinos» sînt bătuți Varvari năvălitori. 333. La 626, Iracie se luptă cu Razatis, hatmanul Perșilor. 334. Hatmanii împăratului de răsărit ne băgând în sēmă pe Bulgari, aceștia intră în imperiū. 336. Constantin Pogonat, hatmanii sēi și Varvari. 337. La 963 Nichifor Foca, care fusese hatman, ajunge împărat. 369. Rușii, cu hatmanii lor, Boris și Roman, vin asupra Bulgarilor. 369. Cimischie trimite pe hatmanul sēu Vardas împotriva Rușilor. 370. Hatmanii lui Mihail Paflagon purtându-se rău, isbutesc Petăr. 379. Iaroslav trimite pe Vladimir fiul sēu și pe Vișat, hatmanul Variagilor, asupra Grecilor. 381. Bela prinde pe «Hatmanul oștilor Marhion de Turinghia și 'l trimite la Hēnric. 383. Tătarii prind pe Hatmanii împăratului de răsărit, ce veniseră împotriva lor. 384. Mihail Duca face hatman pe un sîrb numit Nestor, ce ajunsese Vestarhis. 387. La 1075 hatmanul oștilor asupra Turcilor, numit Nichifor Votaniatis, e necredicios împăratului sēu. 387. Alexie Comnenos, vestit hatman, ajunge la 1081, hatman. 388. Episcopul și hatmanul Magdeburghianul. 389. Isachie Anghel își împarte

ôstea pe la hatmanii, spre a se apăra. 405. Isachie împărat dăruiesce «hatman asupra Vlahilor, pre Aspiitie». 407. Împăratul Isachie, dând ôste pe sēma hatmanilor, rēscumpără Varna. 408. Constantin, vērul împăratului Isachie, ia în pază provincia filippopolitană, și e trimis hatman într'acolo. 408. Vlahii spuneaū că de va sta mult, la împărăție Isachie Anghel și familia lui, apoi împărăția lor se va mări și nu vor «lipsi dintre dānșii Domni și din coapsele lor hatmanii a ieși.» 408. Alexii Gvidon și Vasilie Vatacis, hatmanii lui Isachie Anghel, sînt bătuți de Vlahi. 409. Împăratul Alexie trimite hatman, cu oștile, asupra Vlahilor pe Aspiatis. 411. Slujitorii lasă singur pe hatmanul orînduit de împăratul Alexie. 412. Ioan și hatmanii împăratului. 417. Hatmanul «Vinețianilor», Dandul și Latini. 421. Balduin și cei-l'alți hatmanii împotriva Grecilor. 425. Tătarii și hatmanul oștilor latinesci, Tero. 431. Theodor Vrama, hatman oștilor lătinesci fuge din 'na-intea Tătărilor. 432.

Havan, împărăție este spre răsărit de balta Hiva. 439.

Hănești, sat, aci locuiesc Sașii care aū descălecat în Sarmația și cari astă-đi se numesc Destabanii. 350. Hănia Tătărilor de la Crâm. 395.

Hătmănia. Mesius Dechie în Hătmănia sa aū bătut pe Tătari și i-aū gonit peste Don. 208. Offichiile Hătmăniilor. 219. Multă ôste strângēndu-se supt hătmănia a mulți a plecat contra Turcilor. 388. Ioan luă hătmănia oștilor, care împotriva Vlahilor era trimisă spre Filipopolis.

417. Mihail găind ôste sub Hăt-mănia frăține-său, aŭ trimis'o să spargă adunătura de prădători. 476.

Helvetul cel tînăr. 8.

Henric, împărat al apusului, la care Solomon nu cere ajutor căci era în luptă cu Saxonii și cu Papa, ȳice Bonfin. 148.

Henric, fratele lui Balduin. 398, 430. Bate Udriiul și contra lui sunt chemați Valahii. 398. E ridicat la împărăție în locul lui Balduin. 430. Inconjoră Udriiul mai strins de cât Balduin. Bate cetatea. E inconjurat și el de Ioan Alexie Poruncește să mai vie ôste de la Tarigrad. 431. Fuge spre Didimotih, unde, făcînd pace, intră. 431. Cuprinde Udriiul și Didimotih. 432. La 1210, ia cetățile din Thrachia. 434. A coprins multe cetăți a Greciei și a Peloponesului și a altora din Thrachia. 466, 467.

Henric, craiul Daniei cu alții aŭ mers contra Serachenilor din Ispania. 389.

Henric, duce, se bate cu Tătarii lui Peta, la Ligniți, și Creștinii sunt măcelăriți de Tătarii. 449.

Henric, Fiul lui Frederic al II-a, frate al lui Cornad, e trimis contra lui Batie, pe care îl învinge. 451.

Henric al III-a împărat al Râmului ajută pe Petăr să vie la crăie. 380. În al 6-lea an al împărăției lui, a venit la tronul Ungariei Andriaș. 383. Dă armată lui Andriaș contra fratelui lui Bela. 383. Bela învingînd trimite solii de pace la el. 383. În al 42-lea an al domniei lui s'a făcut o cruciadă. 388.

Henric VI, era împărat al Apusului pe timpul lui Alexie Anghel. 410.

După mórtea lui vine la împărăție frate-său Filip care avea de împărătésă pe Irini fata lui Isachie împăratul. 420.

Heraclaea. Veđi *Iracliia*.

Heraeles. Veđi *Iraclis*.

Herbul. Despre Herbul țarei Moldovei. 155. Herbul Moldovei vine de la cetatea Capul boului, ce a zidit'o Traian în Dachia 249.

Hereules, numit de Greci Iracelis 91.

Hereule, s'a numit Maximilian în triumful de la Roma. 233. Constantin ia de insoțitor la împărăție pe Maxenție fiul lui Hercule. 237.

Herlem, munți, lângă el se află cetatea Doboc. 146.

Herodot. Veđi *Irodot*.

Hersonul, cetate în Crâm. Turcii îi zic Curșuili. De la Vosfor până aci, stăpîneaŭ Romanii și locuiaŭ Hunii, iar de la Herson până la gura Dunărei este cale de 10 ȳile, zice Procopie. 320.

Hersonisul Tavrie. (Crâmul). Până aci se întindea țara Ellinilor. 90. Aci trimite Leontie pe Justinian după ce i-a tăiat nasul. 340.

Hertiniŭ pădurea, despre ea vorbește Stravon. 76. De aci încep să se întinđă Gotthii. 261.

Heruliŭ, aŭ venit din Scandia. 12. Fondează crăii. 17. Aŭ fost alungați de Gheți, ce s'aŭ numit mai apoi Dachii. 71, 73. Se unesc cu Pevchiŭ, Gotthii, și Schytiŭ, și pe vremea lui Gallian, făcînd 6000 vase aprópe de Nistru, trec cu 320,000 ómenii pe lingă Tomis și Marchianopolis și intră în Misia, unde îi bate de 2 orî Clavdie. 212. Heruliŭ, voiaŭ să ție moșie Italia. 294. Odoater, domnul lor, nu póte să opréscă pe

- Gotthii de a intra în Italia. 294. Rămășițele lor din Italia, sunt gonite de Gotthii și locurile lor, le iaă Gotthii. 296. Lor, spune Procopie că Justinian le-a dat o parte din Dachia cu cetatea Singhidinul. 319.
- Heruvimî.** «In vréme de odihnă (pre caré dé-o cel ce pre Heruvimî, și Serafimî să odihnește)» scris'aă Cantemir, primul ton al Hronicului. 52.
- Higret,** se dice pe arăpește anii de la Mohamet. 436. La anul Higiretului. 699. Alaidin móre. 440.
- Hilvurie,** hatmanul oștilor, e cerut de Varvari să le fie cap. 318.
- Hina.** Loc în care aă fost némuri cuprinse în Schythia asiatică. 61. Aci aă locuit întâiă Aliosmanii. 387. Cu ea este vecină Tătărimea mare. 436. Pe dinafara ei e câmpia Capcăcului. 438.
- Hinicchia,** e înconjurată de hotarele Schytii. 60.
- Hircanii,** vecini cu Parvii. 74.
- Hispanii.** Veăi *Ispanii*.
- Hiva,** baltă, în care se varsă Dara. 439.
- Hloricarii,** (nu hronicarii) aă stricat istoria adevărată a lui Ladislav. 150.
- Hogea.** Veăi Hogea Sadi. 436, 439.
- Honorîa,** sora lui Valentinian se duce la Ión tiranul și pentru purtarea ei este gonită din Palat. 278. Fiind gonită din Țarigrad, chiamă pe Attila să intre în împărăția Romană. 282. Nicolaî Holah, spune că e cerută de Attila. 289.
- Honorie și Arcadie,** pe vremea lor Dachia aă dobîndit'o Gotthii cari făcuseră armată în Italia, spune Iordanis și Procopie. 132. A fost hatman al Romanilor pe vremea lui Unalia din neamul Valahilor, zice Sarnișe. 133. Până în vremea lui staă Vandalii în Panonia. 240. Sub el, Vandalii sunt chemaăi în Gallia de unde trec în Spania. 240. El prin voevodul Stilihon voește să ia Iliria de la Arcadie. 266. Romanii cu Dachia până la el, 270,—și după el. 272. Impăratul apusului după mórtea tatălui său Theodosie. 273. El este înconjurat în cetatea Asta de către Alaric și scăpat de Stilihon. 274. Omóră pe Stilihon pentru că a învoit trecerea lui Alaric din Italia. 276. Sora sa Plachidia este robită de Alaric și dată de nevastă lui Athaulth. Voește să facă pace cu Alaric însă acesta îi pune condițiunea ca el și cu ai săi să fie primit în Italia, ceea ce el nu primește. 276. A murit în Roma lăsând urmaș pe fiul său Valentinian și mătușa sa Plachidia. 276. Cinci ani după mórtea lui Honorie, la 428 saă 429, Clodie fiul lui Farmund, trece Renul în Galia. 277. După mórtea lui Honorii, Ioan împărătea tirănesce. 278.
- Honorius.** Veăi *Honorie*.
- Hosral,** împăratul Perșilor, hronicul Persesc Mirhondi zice că înainte Hușrev. Contra lui vine Iraclie, el nu voește să facă pace și trimite înaintea lui Iraclie, pe hatmanul Sarvar care este bătut; vine el însuși, însă este bătut și el. El după ce este bătut trimite soli la Bulgari, Sloveni și la Ilagan îndemnându-i să înconjóre Țarigradul fiind fără apărare. Chedrinus spune că tot timpul cât Iraclie a stat în Persia, pe toăi oștenii i-a nutrit cu animale

după moșiile lui. Iracție a stat 6 ani până când mōre Hosroe. Lui îi urmăze Sirois. 332, 333, 334.

Hotinul, cetate. Rēmāsese nelocuită după rēsboiul Turcilor cu Leșii. 224.

XP. Așa era scris pe stēgurile lui Constantin cel mare. 237.

Hris. Domnul Cuțo-Vlahilor în Greția. 395, 413. In contra lui merge Alexie Anghel. Era Vlah, și vicienindu-se de Petăr și Asan, cu 600 ômenī ai săi se luptă cu cei doi frați. 414. El stă pe lingă împēratul și bănuindu-l Alexie, îl pune în închisōre, apoi dāndu-i drumul, e pus pentru paza Strumiței. El face mult rēu Romeilor. Impēratul strîngearmata contra lui, dar se întōrce după douē luni la Țarigrad. 414. El luase Prosacul, pe care 'l întărise și la 1198, vine împēratul în contra lui. 415. La el fugise meșterul mașinilor de rēsboi ale lui Alexie. Impēratul face pace cu el și îi lasă ținuturile de lingă Strumița și Prosac. Îi dă de soție o rudă a sa, pe care o desparte de bărbatul ei, și o trimite la Hris cu Constantin Sevasto Radēnul. 416.

Hrisoculeilor, familie. 25.

Hrisoverghii, familie. 25.

Hristofor, fiul lui Roman Lecapiss 357.

Hristos. Longobardii pre la 568 de la Hr. se cobōră din Scandia. 12. Nēm̃ul Roman e cu 753 ani înainte de «a să naște Domnul Hr.». 13. «Stiagul lui Hr.». 26. Cantemir se adresēză tuturor iubișilor în Hr. 49. In anul 107 de la Is. Chr. aū descălecat Traian în Dachia. 50. Inainte de Hr. cu 1206 ani, a scris

Omiros, 59; iar Irodot cu 444 ani. 59. Anul în care a fost cuprinsă Misiia. 63. Flac a fost consul cu 132 ani înainte de Hr. 72, 77. Po-vestirea lui Stravon despre Dachī, trebue să fie cu sute de ani înainte de Hr. 75. La ce an înainte de Christos aū trecut Tracii în Asia. 77. Când a fost consul «Stipion». 77. Ce serie Xifilin pentru anul 94 de la Hr. 79. Când a fost omorāt Domițian. 80. «Bătaia întâiū» cu Dachii aū fost la 101 de la Hr. 81; iar podul peste Dunăre a fost făcut la 105. 83. Ce a fost în anul 1194 a. Chr. 94, și în anul 429 p. Chr. 95. In anul 777 a. Chr. 96. La 750 a. Chr. 99. Numele lui Hr. a fost scris printre al supușilor Romanī. 100. Ce a făcut Traian la 106 de la Chr. 105. Ovidiū a fost exilat cu 7 ani înainte de nascerea lui Christos. 117. Fulvius Flaccus și Claudius Caudex sint consuli la 262 a. Chr. 119. Valerius Flaccus și Otacilius Crassus la 259 a. Chr. 120. Fulvius Flaccus și Cornelius Lentulus la 253 a. Chr. 120. Valerius Flaccus și Attilius Regulus la 225 a. Chr. 120. Fulvius Flaccus și Manlius Torquatus la 222 a. Chr. 120. Fulvius Flaccus și Clavdius Pulcher la 210 a. Chr. 120. Valerius Flaccus și Porcius Cato la 193 a. Chr. 120. Fulvius Flaccus și Manlius Ațidinius Fulvianus la 178 a. Chr. 120. Valerius Flaccus și Claudius Marcellus la 150 a. Chr. 120. Fulvius Flaccus și Calpurnius Piso la 133 a. Chr. 120. Fulvius Flaccus și Cornelius Scipio Africanus la 132 a. Chr. 120. Valerius Flaccus și Licinius Crassus Mucianus la 129 a.

Chr. 121. Fulvius Flaccus și Plavtius Yvseus la 123 a. Chr. 121. Valerius Flaccus și Marius la 98 a. Chr. 121. Valerius Flaccus și M. Hereneus la 91 a. Chr. 121; apoi Valerius Flaccus, despre fiul căruia a vorbit Cicero. 121. Norbanus Flaccus și Cornelius Scipio Asiaticus la 81 a. Chr. 121. Norbanus Flaccus cu August la 22 a. Chr. 121. Norbanus Flaccus și Caesarul Drusus la 15 a. Chr. 121, —și Caelius Rufus cu Pomponius Flaccus Graecinus, la 17 p. Chr. 122. Ultimul Fulvius este cu 123 ani înainte de Hr. 123. În istoria latină, pomenirea Vlahilor se face, întâi, la 1330 p. Chr. 133. Ce s'a întâmplat pe la 1062 p. Chr. și pe la 1235. 144. Ghîula, hanul Hunilor, pradă țara ungurească la 1062 p. Chr. 145. Annius a fost consul cu M. Nonius Mucianus la 201 p. Chr. 161. O piatră cu inscripție, de Bonfin arătată, vorbește despre el. Caesar s'a născut la 61 a. Chr. 163. Pompeiul a fost consul la 58 a. Chr., iar la 48 a. Chr. se cîrtă cu Cesar. 163. August Octavian se face consul la 41 a. Chr. 163. Hristos se naște după 25 ani de domnie a lui August. 164. Tiberius mîre la 37 p. Chr. 164. Caligula se bolnăvesce și mîre la 54 p. Chr. 164. La 70 p. Chr., trec Sarmății Dunărea. 165. La 93 p. Chr. se luptă Romanii cu Dachii. 166. La 94 p. Chr., Domițian trimite pe Iulian împotriva Dachilor. 167. Domițian mîre la 96 p. Chr., iar Nerva la 98. 167. Ce face Traian la 105 p. Chr. 190, 191, și la 107. 192. Traian față de cultul lui Hristos. 194. Antonie Pius la 145 p. Chr.

199. Hristos și cultul lui, față de Marcu Aureliu. 202, 203. Alex. Sever se închina lui Christ. 206. Ce a fost la 229 p. Chr. 207. Gallie pîere la 254 p. Chr. 210. Ce li s'a întâmplat Romanilor la 265 p. Chr. 211. Aurelian vine la împărăție la 270 p. Chr. 220. Aurelie Carus vine la împărăție la 283 de la Chr. 230. Pe stégurile lui Constantin marele, era scris XP., adică Hristos. 237. Constantin zidesce biserică lui Chr. 241. Constantin mîre la 340 de la Chr. 247. Când iaș Romanii din Dacia, giugul lui Chr. 250. Paravat numea pe Christos, Gallilean. 252. Roilas, năvălesce în anul 425 de la Chr. 278. Venirea lui Dragoș ar fi la 1359 de la Chr. 290. La 460 d. Chr., Dinzig urmăzează lui Attila. 291. Zenon în anul 475 de la Chr. 293. Erodote a trăit cu 444 ani înainte de Chr. 299. Iosif și Filon au scris pe la 60, 70 până la 90 d. Chr. 300. Vitalian vine la credința lui Christos. 312. Satul lui Christos. 317. Foca, la 610 d. Chr. e detronat. 331. Leon Isavru dă jos icóna Domnului Chr. 344. Carolus marele se numesce împărat al apusului, la 800 d. Chr. 351. Vorigoris vine la credința lui Cristos. 353. Soborul de la «Florența» a stropit cu sânge, haina lui Chr. 354. Ioan Cimischie bate monedă cu chipul lui Chr. și scrie: «IS. HS. împăratul împăraților». 370. Sub «August Cesar» s'a născut Christos. 371. Vladimîr s'a botezat la 988 d. Chr. 373, 374. La anul 1000 d. Chr. împăratul Vasilie merge împotriva Bulgarilor. 375. Despre «Sfântul al lui Hs. Măcenic Dimimtrie». 401. Ieșirea lui Genghiz

Han e la anul 1212 de la Chr. 436. Ghenghiz Han cuprinsese Persia pe la 1214 d. Chr. 439. Alaidin mōre la 1300 d. Chr., iar Osman la 1326 d. Chr. 440. Gheiza stă la crăiie la 1078 d. Chr. 444. La 1236 d. Chr., Batie se scōlă din Tătărâme. 447. La 1210 de la Chr., Henric ia cetățile cuprinse de Ioan Alexie și Vlahi, de la Greci. 467. Unii Români pe la 1222 d. Chr. ar fi luat protecția crailor unguresci. 467. Milutin craiul Sirbilor, ar fi luat pe fata domnului românesc pe la 1274 d. Chr. 481. Ureche vornicul pune eșirea lui Dragoș vodă la 1313 d. Chr., iar N. Costin la 1299 d. Chr. 483. Neculaî Costin despre un uric a lui Roman vodă, scris pe la 1392 d. Chr. 483.

Hrișul, riû. Pe el, la locul numit Bătorian, Bonfin spune că Ladislav a ridicat o biserică. 150.

Hronicul a vechimei Romano-Moldo-Vlachilor. 1, 50. Cum va fi. 9. Ce povestesc Hronicele. 13. Pomenire pre scurt cu Hronic. 19. Ce se va arăta în Hronic. 23. Ce se va arăta în tomosul al doilea a Hronicului nostru. 26. În multe locuri ale Hronicului s'a dat învățătură. 49. Cum s'a lucrat Hronicul. 51. Catastihul scriitorilor pomeniți în Hronic. 53. Hronice. Inceputul prolegomenelor de la Hronic 57. Ce spune Hronicul lui Tașitus» despre luptele cu Dachiî. 79. Hronicul ce va urma, va începe de 'nainte de Traian. 107. Ureche Vornicul în Pridoslovia Hronicului său urmăză pe Eneas Sylvius. 113. Scriere în împildirea hronicilor. 115. Hronicul Moldovenesc despre Flac. 128. Despre Mun-

tenia în hronicile scrise în latinesce. 132. Se va arăta în Hronic, părerile scriitorilor de mai 'nainte. 134. Povestea cu Laslău nu e luată de Simeon, din hronicul unguresc. 136. Simeon pune înaintea Predosloviei hronicului lui Ureche, povestea lui. 138, 453. Un hronic bulgăresc. 139, 140, 141, 143. Lui Vladislav, îi ȕic hronicele, sfînt. 145. Va începe Hronicul. 162. Pridoslovia hronicului. 169. Ce spun hronicele unguresci despre răsboiul lui Vladislav cu Baiazid. 174. Hronici a stăpînirii mai depărtate. 175. Hronicul vechimei nēmului Moldovenesc. 179. Hronicul Moldovei de la Dragoș Vodă. 180. Hronicele lui Urechie și Miron Costin. 180. Cartea I-iua Hronicului lui Cantemir. 181. Cititorul «să se odihnescă cu adevărînta hronicului». 184. Hronicul lui Evsevie, 194, 201, 206, 207. Despre Misia se va vorbi mai departe, în cursul Hronicului. 217. Evsevie în Hronic despre cele din anul 302. 232. Urmarea Hronicului. 244, 298, 301. Faptele de le 332, în Hronic la Ieronim și Idatie. 245. Ieronim în Hronic, despre botezul lui Constantin cel mare. 247. Ricțiol, Ieronim și Idatie în Hronic despre Iulian Paravatul. 251. Idatie, în Hronic, despre Valens. 257. Ieronim, în Hronic, despre Valens. 257. Hronicul va vorbi despre Gotthi. 259. Idatie și Prosper, în Hronic, despre Theodosie cel mare și Athanaric. 265. Prosper și Marcelin, în Hronic, despre cele de la anul 393, 266. Se va arăta în Hronic, cum că Gotthiî au fost sub stăpînirea Hunilor, timp de 50 ani. 269. Despre cele de la 386, Idatie,

Ammian și Marțelin» în Hronic. 270. Despre anul 369, Ieronim și Idatie, în Hronic. 271. Hronicul Alexandrin, despre Theodosie. 272 Idatie și Marțelin, în Hronic, despre Alaric. 272. Prosper și Marțelin, în Hronic, despre Radagazius. 274. Prosper în Hronic, despre Vandali și alți barbari. 275. Casiodor și Prosper în Hronic, despre timpul lui Honorie. 276. Ivan în Hronicul Frizilor, despre Crăiile Varvarilor. 277. Prosper în Hronic, și alții, despre Varvari. 277. Prosper, Marțelin, Idatie și Isidor în Hronic, despre timpul lui Attila. 278. Va vorbi despre Huni, în Hronicul ce urmăzează. 279, 282. Prosper și Hronicul Alexandrin, despre Huni. 283. Prosper despre Huni, în Hronic. 284, 286. Isidor, în Hronicul Gotthilor, despre Attila. 288. Cum va urma Hronicul. 293. Theofan în Hronicul Alexandrin, despre Zenon. 296. Hronicul se face cu greutate. din lipsă de claritate a isvórelor. 297. Hronicul Slavonesc despre Români. 303. Canóne trebuitoare pentru înțelegerea Hronicului. 307. Rictiolus, în Hronic, despre năbușirea Sclavinilor, 317. Hronicul moldovenesc, al lui Ureche despre Ruși de la Sucéva. 325. Hronicul Persesc. 332. Rictiol, în Hronicul cel mare, despre mórtea lui Iraclie. 334. Se va vorbi, în cursul Hronicului, despre Volohia, de pe la anul 657. 335. Rictiol și Calviz, în Hronicul cel mare, despre Leontie. 340. Hronicul, va vorbi despre Romanii și Dachii. 347. Hronicul Franței, despre anul 800. 351. Hronicul fundian, despre anul 874. 354. Rictiol, ca isvor în

Hronicul cel mare. 361. «Hronicul nostru» despre stabilitatea Românilor, în Dachia. 363, 386. Hronicele rusesce. 364. În cursul hronicului se va aduce dovești, scriitorii străini, spre întărirea celor afirmate. 365, 459. Minciuna lui Simeon, nu-i pomenită în Hronicul, de unde spune el că a luat'o. 367. Cititorul să socotescă bine, cele cuprinse în Hronic. 468. Hronicul despre stăpinirea rusescă. 471. Hronicul rusesc despre Vladimir. 380. Hronicul despre Aliosmani. 387. Rictiol în Hronic, despre «Manoil». 391. Hronicul despre Tătari. 435. Hronicul despre craii unguresci. 441. Rictiol, în Hronicul cel mare despre Hronologia ungurescă 443. Hronicul latinesc a fost scris de Cantemir, la «Mosc». 443, — unde neavând el pe Bonfin, «Izvodul Crailor» a fost scos din Hronicul cel mare al lui Rictiol. 444. Cum e scris Hronicul rusesc. 454, 455. Se reproduc cuvintele Hronicului relative la botezul lui Vladislav. 456. Hronicele despre un crai sârbesc rudă cu un domn românesc. 461. Hronicul începător de la Radu Vodă. 462. Hronicul Muntenesc și cel moldovenesc. 462. 470. Hronicele despre protecția crăiei unguresci față de Români. 467. «Hronicele noastre» despre Negru și Dragoș Vodă. 469, 470, 471, 479, 482, 483. Hronicul Moldovei, despre Dragoș. 475. Hronicul e lipsit de lumină, prin lipsele din istoricul Gregoras. 480. Hronicele străine, despre Radu Negru și Dragoș. 483. Sfirșitul Hronicului Romano-Moldo-Vlahiei. 484.

Hronograful. Hronograful Slovenesc

despre numele Românilor. 303. In cap. 133 din Hronograf se vorbește despre Ihor. 357. Dragoș Vodă ar fi venit din Ardeal se spune în hronograful lui Mihail și Simion. 303. **Hronografi.** Unii istorici condamnă pe Hronografi. 173. **Hronologhicul.** Ce socotéște Calviz în Hronologicul său. 81, 130. **Hrovatii,** trimet soli la împăratul Vasilie ca să fie supuși săi, și sunt primiți. 355. **Huldis,** domn al Hunilor omoră pe Gaîna. 274.

Hunneric, fiul lui Ghenserik, craiul Vandalilor, ia de soție pe fata lui Theodoric. 287.

Hunii. Veđi *Unni*.

Hunicund, domnul Hunilor, e prins de Theodomir, domnul Gotthilor, dar e liberat. 292.

Hunif, Veđi *Unif*.

Huniad, hatman al Ungurilor. 174.

Hușrev, ast-fel se chema înainte Horesie, spune hronicul Persan Mihondii. 332.

Hvoinița cetate de sub Prus. 371.

I.

Iacov. Epistola II-a a lui, înțelepții lunei o pun între apocrife. 172.

Iacov. Ovidie spune că Ruvim era fiul său. 178.

Iacob Filip de la Bergainan, a scris viața lui Eneas Sylvius. 115.

Iacov Predser, în tilcuirea istoriei lui Ioan Cantacuzino, după mărturia lui Leunclavie, spune că Români să fie din Romani din Italia, și că o parte a Thessaliei, locuită de ie, era stăpânită de Ioan Cantacuzino. 397.

Iadira, cetate în Dalmația, unde Attila așază a 2-a reședință. 285.

«Iailăș hesabı Bagdat tendioner», adecă «Socotiala smentită și de la Bagdat se pôte întorče , ăice o vorbă turcescă. 197.

Iauicar Agasi, se ăicea Turcesce la Protostatorul. 416.

Iaroslav, a avut de fecior pe Vladimir, pe care l'a trimes contra Grecilor. 380, 381.

Iaroslav, fratele lui Gheorghie Knéz, e pus de Batie în locul lui Gheorghie. 447.

Iaveler. 447.

Iațco Rus, după el și-a luat numele Iețcani, era mai de înainte de a veni Români din Adeal. 471.

Iazighidii (Eniocaldii), între Nistru și Bug. 68.

Iazighii. Nărod. Țara în care locuia. 65, 66, 67, 69. Se numea și Metanaști. 69. Pre Iazighi și pre Metanaști, adesea îi calcă Decheval. 82. Iazighii și Metanaștii erau prieteni cu Romani. 129. Locuia în Polonia; Marco Avrelie s'a bătut cu ei. 201. Carolus trece pe la ei. 350.

Iazigul, cuprins de Hunii. 281.

Iberi. Veđi *Iveri*.

Iberia sau Ghiurghia, aci este isgonit Papa Clement. 193.

Iconia. Impăratul ie era Athatin. 433. Sultanul ie a fost Alaidin. 439. La anul 1326 urmăză lui Osman, Orhan, în Enișehir, unde fusese mutat scaunul din Iconie. 440.

Idatie. Impărțirea împărăției de către Constantin cel mare. 241. Constantin cel mare, Goții și Sarmații. 245. Constans își mută scaunul în Da-

- chia. 247. Despre Iulian Paravat. 251. Pe la 369. Valens trece Dunărea împotriva Grutunghilor. 254. Primirea lui Athanaric de către Teodosie. 265. Goții erau sub Atanaric când au avut război cu Valens în 369. 271. Despre năvăliri de barbari. 276. Aetie cere ajutor. 278. Invingerea lui Atila în câmpiile Cataloniene. 288.
- Idolatria**, Despre cei ce mureau în legea idolatriei. 195.
- Idoli**, în timpul lui Traian, idoli începuseră a nu mai fi băgați în seamă. 193. Vladimir căsătorindu-se cu Anna s'a întors în Chiov și a sfărmat toți Idoli și Căpiștele. 373.
- Ierusalim** (Prut). Pe la el au locuit Talfali. 68.
- Ierésa**, Iraclic cade la bătrânețe în ierésa Manothelitelor. 334. Vladislav, Craiul Unguresc, lăsându-se de eriasa papiștășască, s'au botezat. 456.
- Ieronim**. Despre împărțirea împărăției de Constantin cel mare. 241. Constantin, Goții și Sarmații la anul 322. 245. Sapor împăratul Perșilor și Constantin cel mare, în hronicul său, spune că Evsevius episcopul Nicomidiei, a botezat pe Constantin Marele. 247. Iulian Paravat și Creștinii. 251. Spune că Jovian a murit la târgul Danastana. 253. El spune în hronicul său, că Gotthii au prădat Misia, Thrachia, Dachia și Pannonia. 257. Războiul lui Athanaric cu Valens la 369. 271.
- Ierusalimul**, a fost prădat și pustiit. 171. Biserica zidită de iudei aci, e arsă de foc eșit din pământ. Paravat poruncește să se facă un teatru, din rămășițe. 252. Perșii robiseră Ierusalimul. 334. Serachenii îl stăpâneau. 335. Aci a venit Sfințul Ioan Damaschin însoțit de Sf. Cozma și au intrat în monastire. 345. Perșii luase Ierusalimul. 332. Era în mâinile turcilor, cari sunt învinși de latini și se face împărat aci Godefred Bălionius. 388. Conrad face o cruciadă ca să-l scape de sub turci. 389. Totă armata se unește aci. 388 Pentru răscumpărarea lui, merge Conrad și Frederic. 419. Andronic umbra răticind pe la Ierusalim. 419.
- Ierusalimasca** este. 18.
- Iețcani**, după numele lui Iațco Rus 471.
- Iezdra**, ar fi isvodit istoria lui Moise și a Iudeilor. 171.
- Iezdegherd**, împăratul Perșilor, sub paza sa lasă Arcadie pe fiul său Theodosie, pe care el îl da lui Antioh ca să-l învețe. 275.
- Ifestos**, «Dumnăzăul focului» la Greci 89.
- Iflac**, nume pe care l'a găsit Leunclavie în Pandecte. 125, 158.
- Ighistul** cetate zidită de împărații Romani în fundul Schythiei. 155.
- Ignatie Patriarh** se ceartă cu Fotie 353.
- Igor**, rămâne încă mic după moartea tatălui său Ruric. 372. Se căsătorește cu Olga. 372. Vezi *Ingor*.
- Ioan Apocalipsis**. Epistolele lui, înțelepții lumii, le pun între apocrife. 172.
- Ioan Astronomul**, sfătuiesc pe împăratul Roman să taie capul stîlpului din vârful Xerolofului, căci ast-fel

- va peri și Simion, domnul Bolgariilor. 368.
- Ioan Cimischii.** Veđi Cimischii.
- Ioan domnul Zagorți,** era domn sârbesc. 418, 419.
- Ioanis Duca.** Romano-Vlahii până în vremea lui. 395. Urmăză lui Theodor Lascaris. 434. Pe vremea lui, în Ungaria împărăția Andreas al II-a feciorul lui Bela 3-a. 445. Pe când împărăția el la Nichea, Bela IV-a intră în Ungaria. 451. El móre la 1255, după ce a împărățit 53 ani la Nichea, lăsând pe fiul său Theodor Lascăr cel tânăr. 462, 476.
- Ioanninia** In satele ieî locuesc Vlahi. 398.
- Ioan Patriarhul,** primește împreună cu senatul pe Foca ca împărat. 331.
- Ioan Protostratorul.** La cortul lui fug străjile spăimântate de Vlahii lui Hris. El era la împărății grecești, cum e Ianicar Agasi, la Turci. 416.
- Ioan Sevastoeratul** pune să se dea palme lui Asan. 400.
- Ioan Vasilivc,** împăratul Moscului, a luat de soție pe Iliana, fata lui Ștefan cel mare. 26.
- Ioan Zamoischie.** Scriitor vecin. 23, 54. Numele lui se găsește în dicționarul lui Moreri. 113. El e léh. 113. Urmăză părerile lui Eneas Silvius. 124. Despre Români. 127, 150, 221. Despre «Jan Zamoschie» scriitor leah. 367.
- Iontham,** fiul lui Osia, stăpînul Iudeii și contimporan cu fondarea Romei. 99.
- Iohan Bobelin Persona,** scriitorul lui Eneas Sylvius, sub al căruî nume, Eneas a dat scrierile sale la ivělă. 116.
- Iohan Borres.** 104.
- Iohan Bun.** Spune despre năródele din Dachia. 68. Scrie din Gloverie, că locuitorii Munteniei, Moldovei și Ardialului, au fost Gheții, căroia Romanii le au zis Dachii, iar pe urmă, târziú, țările s'au despărțit și dintr'una singură, au luat cele 3 numiri de mai sus. 304.
- Ion Antonie de la Campania,** a scris viața lui Eneas Sylvius. 115.
- Ion Cantacuzin împărat,** scriitor grec. 156. El nu pomenesce nimic în istoria sa despre începătura Romanilor. 157. Istoria lui o tâlcuesce Iacov Predser. 397. La împărăția lui se va arăta întinderea Românilor până în Grecia. 466.
- Ion Comneno,** feciorul lui Alexie ce-î mai zic și Calo Ioanis. (Veđi acuta). 388.
- Ion Consulul,** feciorul lui Rufin Patriarhul, e trimis în contra Hunilor de Justinian. 315.
- Ion Damaschin Sfîntul,** era la curtea domnului Serachenilor Masalmas, și auđind despre purtarea lui Leon Isavru scrie contra lui, Leon falșifica scrisul lui și face o scrisóre prin care l'ar invita pe el ca să cuprindă Damascul și o trimete domnului Serachenilor; Amira domnului lor pune de îi taie mâna dréptă, se zice că s'ar fi făcut o minune și că mâna s'ar fi lipit la loc, atunci Amira l'ar fi primit iarăși la curte și el în urmă însoțit de Sf. Cosma s'au dus la Lavra Sfîntului Sava la Ierusalim și a intrat în mănăstire de unde ar fi scris cărți bisericești. 344, 345.
- Ion Hatmanul,** gonesce pe Slavini de sub Țarigrad și îi biruescele Andrianopolis. 317.
- Ion Sobetki,** era hatmanul Leșilor. 224.

Ion Tiranul, vine la împărăție după mórtea lui Honorie, la el vine Honoria sora lui Valentinian, însă pentru purtarea ei este gonită din palat. Contra lui chimă Aetie hatmanul pe Hunii. 278.

Ionii. Ném de Greci. 90.

Iornand. 54, 69. De ném Got. 73. Serie că Gotthii au plecat din Scandinauia. 74. Numesce Corrilus pe craiul Dac, Sarrulis. 78. Vorbesce de luptele lui Derbeneu cu Domitian. 79. El numesce pe Decheval, Duirpanis. 80. Serie că pe vremea lui Arcadie și Honorie, Dachia au dobîndit-o Gotthii cari făcuseră armată în Italia. 132, 133. Despre coloniile din Dachia. 159. Despre Gotthi. 207. După el Patavie vorbesce de Gotthii. 260, 269. Spune că Ostrogotthii locuiau de la gurile Dunărei, unde este Crâmul și până la Chilia. 262, 263, 264, 268. De aceia mitropolitul Crâmului se numesce al Gotthii. 263, 264. Iar Visegotthii mai spre apus de dinșii, căci să fi trecut Dunărea nici el nici Patavie nuspune 263. Ar fi făcut vr'o mențiune dacă Gotthii ar fi trecut peste hotarele Dachii. 264. Despre Alaric. 266. El zice că Ostrogotthii de și sub stăpînireă Hunilor, dar au rămas tot în aceleași locuri însă cu domni deosebiți. 267. El afirmă că Gotthii nu au stat de de cât până la mórtea lui Atila și pe urmă s'au sculat cu domnul lor Verimudis și au fugit în Galia la Visegotthii. 269. Despre Radagazius. 274. Despre craiile Varvarilor față de Atila. 286, 288. Despre Iulie Nepos. 292. Despre Theodoric. 294. Despre Vandali. 318.

Iosif Iudeul, osîndesce pe Ellanic,

Aghisilau, Efor, Timeu, Antioh. Filist și Chillie. 173. Serie în Ellinește și a alcătuit cartea de vechimea lucrurilor iudești. 300.

Iosip, basna lui. 248.

Iovan, vine craiul al Bulgarilor după mórtea lui Samoil. 375. Bate Dirachion unde este omorît de soldații săi. 376.

Iovenalis, în satira despre Traian. 193. Jovenalis vorbesce de tocmela împărăției și trei răsboe ale lui Traian. 186.

Iovian, urmăză lui Paravat. Face pace cu Persii. Intocîndu-se spre Țari-grad, și sosind la tîrgul Danastana, între Galatia și Vithinia, móre după 7 luni, și zile 22 de domnie, serie Jeronim. 253.

Iovie s'a chemat Dioclețian în triumf. 233.

Ipatie, hatman, e ucis de Vitalian. 313.

Ipodrom sau Atmeidan. Pe aci au fost tîrîți Apsimar și Iraclie. 341.

Ipsala îi dîc Turcii cetăței Chipsala 415.

Iraelia Intre ea și Vyzantia se află Kinofrurion, unde a fost ucis Avrelian de Ilatmanii săi. 225.

Iraelian, hatman împreună cu Macrianucid pe Gallian la Mediolan. 212.

Iraelie, Ihor prădéză Iraclie «de la maré neagră». 357.

Ihor. Veđi, *Igor*, sau *Ingher* sau *Ingor*.

Ildărâm, adică fulger e numit Baezid. 441.

Iléna. 93. Veđi *Elena*.

Iljana, fata lui Ștefan cel Mare e dată după Ioan Vasilivić, împăratul Moscului. 26.

Iliaș, ficiorul lui Alexandru Vodă, a luat pe Mariia sora Sofiii. 26.

Ilie. Laslău răspunđend lui Sava că

nu are de băut, Sava întocmai ca Ilie se rugă să curgă apă din nori. 141.

Ilion sau Troia, pe unde au trecut oștile Romanilor trimise contra lui Antioh. 101. Veđi *Troada*.

Illyria a fost prădată de Bulgari. 12. In ea fundează crăii Varvari. 17. Locul Illyriei. 64. Hotar al Gheției. 66, 68. Aci s'a luptat Fulvius Flacus al XII-lea cu Vartaii. 121. Se pustiise pe vremea lui Avrelian care temându-se de a nu o mai putea ține, retrage pe colonii din Dachia. 151. In ea au năvălit Varvari Crivățului, spune Zonoras. 215. In ea se întorce Probus din Ghermania. 228. Galerie Avgust, de la înconjurarea Romei se întorce cu oștile în Illiria. 233. Maximin lasă pe Lichinie, în Illiria. 234. In ea trece ca nepriaten, Maximin. 237. Făcea parte din una din cele 4 divisiuni ale imperiului lui Constantin Marele. 242. Făcea parte din crăia Italiai și cuprindea 6 provincii. 242. A fost dată lui Constans. 246. Stilihon vrea să o ia. 266. Gothii o pradă. 273. Aci trece Alaric. 274. Attila trece în ea. 283. Attila fuge în ea, după înfrângerea din câmpiile Cataloniei. 289. Din ea îl gonește Marchian. 289. Din Thracia Ostrogotthii intră cu prăzi în Illiria. 291. Sabinian era hatmanul oștilor din ea, la 479. 293. In ea întemeiază Slovenii crăii. 304. In timpul lui Justinian e prădată de Goți. 316. Marginile ie le șterge Dunărea. 320. In ea face Justinian multe cetăți, spune Procopie. 323. Mai multe cetăți ale ei sunt coperse de Hagan. 327. Bulgarii în

Illyria. 338. Au prădat-o Pazinazii. 379. Era supusă crăiei ungurești. 469.

Imului munți. 64. Veđi *Em*.

Imbros. Veđi *Imvros*.

Imvros, insulă în archipelagul Chicla-delor. însă nu face parte din aceeași divisiune a imperiului Roman. 242.

India. Până la ea erau hotarele împărăției romane. 14. E vecină cu Schythia. 60, 61. Până la ea a ajuns Alex. cel mare. 88. Onisicrit a scris întâiu despre India. 173. Până la India, umplu Tătarii Crământului, țările cu robii de la Leși. 175. Traian, de ar fi fost tiner s'ar fi dus până la ea. 191. Sub împărăția ei fuseseră Tătarii. 436.

Inghennus, hatmanul oștirei Misiei, cu vrednicia lui Avreleus Dacul, hatmanul călărimeii, se ridică împărat pe timpul lui Gallienus, însă e prins și omorât. 212.

Ingher (Ingor) a fost tata lui Svetoslav și moș lui Vladimir. Chedrinos serie că el cu 10 mii de Ruși cu vase ieșind pe M. Neagră a lovit sub Țarigrad și a prădat Thracia, în contra lor iase Roman care le-a ars vasele și pe ei i-a împrăștiat. Letopisețele Rusesci scriu că el la întâiul resbel a fost bătut, apoi strângându-și oște s'a întors asupra Grecilor, i-a lovit în Asia și au prădat țara Paflagoniei și până la Nicomidie a ajuns, și Roman cere pace și plătește mai mult de cât plătise Leon și fratele său Alexandru. Olga este nevasta lui. 357.

Ingliterra. Locul İngliterei în împărăția făcută de Constantin cel Mare. 242.

Inglizeze, craiul. La el cere ajutor Bela IV-a. 450.

„In hoc vinces“ era scris în jurul crucei care s'a arătat pe cer, lui Constantin cel mare. 237.

Inovezii, cu ei leagă prieteşug Polovşii. 365. Impreună cu Români şi Bastarnii fundară mai multe cetăţi 365.

Insaccon, cetate, în Thuringhia, se mai numeşte acum Isnac. Aci aşează Attila, sfatul. 285.

Ioan, împăratul Lazilor. După el rămăsese Evdochia văduvă. 481.

Ioan, un ôre-care în vasul căruia a sărit Vladimir, când armata greciască i-a spart corabia. 381.

Ioan Alexie. Despre Ioan, domnul Românilor. 395. Ioan fratele lui Asan, e luat zălog de Isachie Anghel. 407. Asan întorcându-să, de la un Ivanco Român, (zicea Misii lui Ioann), carile şi rudă, şi foarte credincios îi iera, fu ucis. 411. Trage pe Vlahi lângă sine şi se desparte de cei-l'alţi Bulgari. Apucă Cârnovul, unde se apără fiind gonit de Petăr. Fuge la împăratul, cerând ajutor contra lui Petăr. Merge Manuil Canize, Protostratorul, dar, la Filippopolis, ôstea se risipeşte. 412. Se zice că fusese îndemnat de către Isachie Sevastocratul, care-i promisese daruri, şi pe fică-sa Theodora, soţie. 412. Fuge din Târnov şi vine la împăratul. După fuga lui, Petăr rămâne singur stăpânitor. 413. E primit cu cinste de împăratul Alexie Anghel. 413. Voeste să ea de soţie pe Theodora. 413. E pus în rîndul ômenilor mai puternici. 413. Cade viclean împăratului, întăreşte cu cetăţi locurile dimpregiurul Emului. La el trimite împăratul un hadâmb care însă, îi

spune că vine ôste asupra lui. Ioan se retrage în munţi. Crizimul, făcut de Ioan, e înconjurat. 418. Cu amăgeală, el prinde pe Protostratorul. El supune cetăţile de pe lângă M. Emului. Aduce sub stăpânire. ţara Smolenilor. 418. El intră în Misia şi ia Constanţia, apoi ia Varna. El începe domnia separată a Vlahilor. 419. În mâna lui, cade Protostratorul. Isbânşile lui. 419, 420. La el fug Grecii goniţi de Balduin. 423. Primeşte pe Greci şi trimite la Latini să încheie pace. Primind răspuns rău, se ridică cu ôstea, contra latinilor. La 1205 intră în Thrachia, bate pe Latini cari fug la Ţarigrad şi împedică războiul pe care Balduin voia să-l facă contra Grecilor din Asia. 424. Luase cu el şi Tătari. Fiind înconjurat în Udrii, dă poruncă Tătarilor să năvălească în tabăra Latinilor. 425. Ioan, cu Români, fuge şi se ascunde. De aci trimite pe Coza mârzacul să năvălească în Latini şi să se întorcă repede spre el. Latini luându-se după tătari, Ioan îi bate şi prinde viu pe Balduin, la 1205. A sprijinit pe Greci contra Latinilor. 426. Ţine pe Balduin 16 luni, în robie, apoi îi tae mâinile şi picioarele şi îl aruncă într-o prăpastie. 427. De la el vrea Balduin să se răscumpere. 427. Dă voe Tătarilor să prade cetăţile cari fuseseră sub Latini, şi merge la Thessalonic. În drum ia cetatea Serras. Auzind că el a cuprins Serras, Marhion se închide în Thessalonic. 428. El cuprinde cetăţile de sub stăpânirea Marhionului. Inconjoră Thesalonic şi îl ia. Apoi îl dă lui Theodor Anghel.

429. De la el nu pot să răscumpere Latinii pe Balduin. 430. Inconjoră tabăra lui Henric. 430. La 1206 ia Filippopoli și omoră pe hatmanul Aspiatis. 431. Împreună cu Tătarii, devastează Thrachia. 431. Dinaintea lui fuge hatmanul Theodor Vrama. 432. Prădează Rodosto, Arcadiopolis, Çorlu și Misina. Merge până sub Țarigrad, apoi prăpădește până în pajiște orașul Athira. Neputând lua Didimotihul și Udriul se înapoiază. 432. Pe când el prăda, Theodor Lascaris cuprinde Efesul. 433. Ioan Alexie și timpul lui Batie. 465, 474. A legat prieteșug cu Latinii și a supus împreună Grecia, Thessalia etc. 466. Cetățile lui din Thrachia i le-a luat Henric împăratul Latinilor. 467.

Israelie, fiul lui Israelie cel bătrân. Istoria amestecată în Israelie. 331. Este trimis de tatăl său în ajutorul lui Foca, însă el pune mâna pe Foca îl omoră și vine el în locul lui. El întâiu liniștește lucrurile în Evropa, făcând pace cu Hagan, apoi trece în Asia contra lui Hosroe, voesce să facă pace cu el, însă acesta nu primește. 332. El bate întâiu pe hatmanul lui Hosroe, Sarvar, și în urmă pe el. El împarte armata în 3 părți, o parte o trimete la Țarigrad, o parte o dă sub comanda lui frate-său Theodor, iară o parte o oprește el. În timpul lui, Țarigradul este înconjurat de Huni (cum le ȳice Zonaras) sau de Avari (cum le ȳice Chedrinus) cari luaseră cu ei pe Sclavoni și pe Ghepiȳi. El a avut Turci cu plată aduși în Asia cari l'au părăsit și s'au dus peste munții Cavcazului.

333. Israelie bate pe Razatis hatmanul Perșilor. Chedrinus spune că Israelie cât timp a stat în Persia a nutrit armata numai cu vînat de pe moșile lui Hosroe. El a stat în Persia 6 ani, până la mórtea lui Hosroe, căci Sirois care vine după Hosroe se supune lui. El ia sânta cruce de la Perși. Însă el la bătrânețecade la irezie și móre de dropică la anul 641, după ce a împărăȳit 30 de ani și 10 luni; Patavie ȳice că 4 luni și 6 ȳile; Riciol ȳice că 5 luni și 8 ȳile. După el vine la împărăȳie fiul său Constantin. 334. Istoria de la Constantin fiul lui Israelie până la Constantin Pogonat. 335. În timpul lui Israelie Turcii au rupt pórta de fer la munții Cavcasului. 438.

Israelie cel bătrân guvernatorul Africai, de la el cere ajutor Foca, însă el trimite pe fiul său Israelie. 332.

Israelie. În timpul împărăȳiei lui, scriitorul Teofilactos Samocatis spune că Avariȳ, Sclavoniȳ, Ghepiȳi locuiaȳ mai sus de Volochia spre părȳile Ungurești. 329, 330.

Israelie, pe care Justinian îl spânzura cu fratele său Apsimar. 341.

Israelion, fiul Martinei, împărăȳește împreună cu Martina mătușa lui Constantin, însă după 6 luni senatul află despre otrăvirea săvîrșită asupra lui Constantin, pe Martina o trimite în exil, și lui Israelion îi taie nasul și 'l bagă în monastire și după el urméză la împărăȳie Constans fiul lui Constantin și nepotul lui. 335.

Israelis, a biruit în spre Apus. 88. Alexandru cel Machedon ar fi puțut ajunge până aci. 88. A avut răsboiȳ

- cu Troadenii, după cum spune Dionisiyodot. 91. Numit de Latinii, Hercules. 91. Iraclis se ridică asupra Troadei. 91. Omorâse pe Laomedont. 91.
- Ireanla.** Pardoșii ieî. 11.
- Iregle,** numesc Turcii, Perinthul. 432.
- Irimi.** Este fata hanului Cazarilor și nevasta lui Constantin Copronim și botezându-se ia uumele de Irimi. 345. Tot așa se trăgănează istoria de la Constantin Copronym până la Constantin și maică-sa Irimi. 345. De la sfîrșitul împărăției lui Constantin Pogonat curmă voroava pentru Dachia noastră până la împărăția lui Constantin și a maică-sa Irimiî timp de 106 ani. 347, 18. Maica lui Constantin îngrijea de împărăție, ea trimite ôste și scôte pe Șclavonii care prădaseră Thesalia și Peloponis din Greția, este depărtată de la împărăție de către fiul său. 348. Ea voind să ia împărăția iarăși, vorbind cu mai mulți senatori, prin vicleșug pune mâna pe Constantin și îi scôte ochii. 349. Ea a împărățit singură 6 ani; în timpul ei și a fiului ei, s'a făcut la anul 787 al 7-lea Săbor. 351. După mórtea ei a stat la împărăție Nichifor Patrichie Logothetis. 351.
- Irimi,** fata lui Isachie Anghel și soția lui Filip. 411, 420.
- Irodian.** Dion și Evtropie în viața lui Irodian, despre Caracalla și Gheta. 205. Irodian, cartea 6, despre A. Ilexandru Sever. 206. Cartea 8, despre Górdian. 207.
- Irodot,** a scris la 444 a. Hs. De la el se vede că Grecii aveau puțină cunoștință de părțile Schythiei. 59. Pomeneste de Taifali. 68. Despre locuirea Dachilor cu Misiî și Thrachii. 77. Unii îi zic părintele istoriei. 172. Irodot ar fi voit să se amestece printre Olimpici și numai de aceea ar fi scris istoria sa. 172. Scrie că apa Fasis ar fi despărțit Evropa de Asia, iar nu Boazul de la Țarigrad. 227. A scris lucrurile Ellinilor după sute de ani. 299.
- Isaceé,** numesc Turcii Oblucița. 240.
- Isachie Anghel.** E biruit de Romano-Moldo-Vlahi. 18. Împărat al Țarigradului, Sarniție spune că pe vremea lui se face pomenire despre Vlahi în istoricul Nichita Honiatis. 133. Asupra lui s'a ridicat Românii, zice Sarniție, și aici se pomenesc pentru prima ôră Vlahi. 133.
- Isachie Commeno Anghel.** Pe vremea lui Dachia făcea trup comun cu împărăția. 338. În timpul acestui împărat se despart Dachii de împărăție. 359, 376, 377. În 11 Septembrie 1185, Isachie Anghel scapă în biserică, ca să nu fie omorît de Andronic. 391. Isachie Anghel și Vlahii. 393. În cartea VII a Cronicei lui Cantemir se descrie istoria de la Isachie Anghel până la Ionnis Duca. 395. Patavie în hronicul său sosind pe la vremile lui spune că multe răsboe a avut cu Românii. 396. A avut cu Vlahii, răsboienenorocite. 396. Sub el, Vlahii se despart de la împărăție scrie Halcocondilas. 397, 398. Pe vremea lui, istoricii încep să pomenească despre Români. 399. Se urcă pe tron după Andronic. 399. Strânge ôste la 1187 și merge contra Vlahilor și îi bate. 402. Ese contra Vlahilor din Țarigrad la 1188, pune tabăra la Agathopolitan și apoi merge la Tavrocom. Trimite contra

Vlahilor, pe Chesarul Conrad. Pornește spre Udriul. 404. Se întorce la Udrii. 406. Întâmpinează la Verroia năvălirile Vlahilor și Tătarilor. 406. De asemenea merge spre Agathopolis și Filippopolis. 406. Voește să tragă de partea sa pe Misi și să apuce Zagora, pleacă de la Filippopolis spre Triadița, dar apucat de iarnă, se duce la Țarigrad. 406. La 1189, pornește iar contra Misiilor și bate în deșert cetatea Loviții. Se întorce acasă. 406. Luase pe muieirea lui Asan și pe Ioan fratele lui zălog. 407. Orânduiește pe Aspitie hatman contra Vlahilor. 407. Tătarii îi omorâ mulți soldați. 407. De abia scapă la Verroia și de aci la Țarigrad. 408. Răscumpără Varna și întărește Anhialon cu ôste și turnuri. 408. Merge apoi la Filippopolis contra Vlahilor, și dă provinția Filippopolitană, lui Constantin. Scôte mai târziu, ochii lui Constantin. 408. Bate pe Sârbi și apoi merge în Ungaria la socrul său Bela. 409. A cincea ôră, se întorce de la Vlahi, fiind influențat de o prorocie. La 1195, se scólă asupra lui, frate-său Alexii Anghel, care îi scôte ochii. 409, 420. A împărățit 9 ani, 8 luni. 409. Cu el a fost frate Alexie, spune Honiatis. 410. Pe fata lui, Irini, o ținea Filip, fratele lui Henric al VI-a. 411. Ioan și veduva lui Isachie. 413. Pe când împărăția el, fuge Andronic la Ismailtênii. 419. Înțelegând că Filip s'a urcat pe tron, îi cere ajutor prin fiul său Alexie Anghel. 420. La 1203 intră împreună cu fiul său și cu ajutorul Latinilor, în Țarigrad. 420. Domnia lui, ține 7 luni. 420. Este omorât de către Murci-

flis. 422. Mai 'nainte de el, s'a pomenit de Bela. 441. La 1186, Vlahii au avut multe răsboie cu el. 445. Lui îi dă Bela al 3-a, pe fiica sa Maria. 443. Pe vremea lui s'a întâmplat invazia tătarilor în împărăție. 466.

Isachie Comneno. Vine împărat după Mihail Stratotic. Zonaras spune să fi purtat răsboiul contra ungurilor și a tătarilor. 382.

Isachie Sevastocratul. E orânduit în potriua Vlahilor. 411. Se dice că el a îndemnat pe Ivanco să omóre pe Asan, promițându-i daruri și pe fică-sa Theodora. 412, 413, 417. Cade în urgia împăratului. 412.

Izauria. Veđi *Isavria*.

Isavria. Probus potolesce în Isavria, la 280, pe Parthi. 228.

Isidis. Ei i se închinau Elenii. 89.

Isidor. 54. Zice: Gotthia (Ghetia) mai pe urmă s'au numit Dachia și Gotthii (Ghetii) Dachii. 71. Spune că năvălirea lui Alaric în Italia s'a întâmplat în același an în care Vandalii și Svevi au coprins Gallia: Alanii, Luzitania și Silinghii, Betica. 276. Isidor în hronic vorbește de Aetie, hatmanul Apusului. 278. Despre lupta lui Atila din câmpii Cataloniei. 288.

Isis. Veđi *Isidis*.

Ismailtênii. Pe la ie rătăcește Andronic. 419.

Isnac, se mai numește cetatea Insacon. 285.

Isocrat, istoric, afirmă că Macsimin Lichinie s'ar fi născut în Dachia. 156. Despre Dioclețian și Maximian. 232. Despre zidirea Constantinopolului. 241. Veđi *Socrat*.

Ispania. În ea intră Gotthii la 414 și

fondează crăie. 12. Din ea vine Theodosie. 16. În ea a dus Iraclis pe Troadenii robiți. 91. Aici Fulvius consul în anul 178 voește să facă o capiște. 120. La Italica, în ea zice Dion și Evtropie că s'a născut Traian. 193. La ea se duce Constantin Hlorus. 232. Din Gallia, Vandalii trec în ea. 240. A 5-a stare a Varvarilor, a fost în Ispania, zice Sarniție. 240. Făcea parte din a 4-a divisiune a imperiului lui Constantin Marele. 242. Crăia ei era cuprinsă în Gallia. 242. Avea 7 provincii. 242. Și din ea vin reprezentanți, în sinodul de la Sardica. 250. Din ea chiamă Grațian pe Theodosie cel mare. 258. Supusă de Gotthii, formeză împreună cu Galia și Africa împărăția Visigoților. 266. Gotthii au trecut Dunărea mai sus de Dachia când au venit în ea. 273. Alanii, Svevi și Gothii, trec în ea. 276. Începutul crăiilor ei este pus de către Visegotthii. 277, 321. În ea vine Henric craiul Daniei să goniască pe Serachenii. 389.

Ispanii, ce sunt? 12. Fulvius, consul la 178 a. Chr. s'a bătut cu Ispanii. 120.

Istoriei. Istoriei se certy asupra originii Francezilor. 11. Ce spun istoricii despre Traian și Dechebal. 14. Istoriei Leșesci. 21. Ce spun istoricii creștinesci. 22. Lipsa de istorici. 49. Alcătuirea Hronicului după istorici. 53. Catastih de istorici. 53, 54, 55. Spusele lui Iustin. 59, 67, 71. Ce spun istoricii despre țările a stăpânirii Moldovii. 62. Bonfin și Leunclavie despre Dachia. 63. Zonara arată care a fost Illyria. 64. Munții Brasovénii la

scriitorii mai noi grecesci. 69. Ce spun istoricii și Gheografii despre numele Dachilor. 73. Dachii nu sunt din Gotthii, spun istoricii. 74. Cercetarea istoricilor pentru scrierea asupra începutului crăiilor Dachilor. 75. Dion despre Dachii și Domitian. 81. Pano-Dachia la istoricii grecești. 83. Plutarh, vestit istoric. 87. Ce spun unii istorici despre zidirea cetății Alexia. 91. Ce spun istoricii, și mai ales Dionisiodot, despre războiul dintre Troadenii și Elladénii. 94. Dizele lui Iustin, după Trogus. 95. Martori despre ellenismul Romanilor sunt istoricii vechi. 101. Pentru evghenia nemului românească nu s'a adus marturi istorici. 107. Ce se cuvine adevăratului istoric. 110. Istoriei citați până acum nu vorbesc despre Vlahia de la Flach. 112. Zamoschie este puțin cunoscut între istorici. 113. Scriu istoricii că Fulvius Flaccus, tovarășul de consulat al lui Cornelie Știpion Africanul a avut războiul cu robii răsculați din Sicilia. 121. Istoriei nu spun că vre-un Flach a supus pe Ghetii său pe Dachii. 122. Istoriei și numele de Flachia. 123, 124, 125. Părerea istoricilor deosebită de a lui Halcocondila. 126. Doi istorici leșesci tăgăduiesc origina Romanilor din Romani. 127. Povestirea lui Sarniție despre stâlpii lui Traian nu se găsesc la vre-un alt istoric. 129 Sarniție despre Nichita Honiatis. 131. Istoriei nu pomenesc despre amestecarea Grecilor cu Romanii de care vorbesc Sarniție. 132. Țara muntenescă la istoricii latinesci s'ar fi chemând Mon-

tana. 132. Vlahi la istoricii grecesci. 133. «De ar fi fost Români din rămașițele oștii lui Traian, istoricii latini nu le-ar fi uitat numele», dic unii. 134. Nu se spune la istorici despre o venire nouă a Romanilor, după Traian. 135. Cantemir a cercetat pe istoricii ce au scris pentru lucrurile ungurești. 136. Va spune ce va găsi în cei-alți istorici. 144. Bonfin despre lucrurile unguresci. 145, 197. Spusele unor istorici despre lupta dintre Ladislav și un «Un». 146. Nu se găsește la istorici, basna pomenită despre împăratul Rămului. 149. Istoricii despre trecerea coloniilor peste Dunăre din ordinul lui Aurelian. 150, 215, 217, 221, 222, 223. Sarnișe face greșeli, așa cum nu se găsește la alți istorici. 152. Mărturiile istoricilor despre descălecarea Dachiei de Traian, și persistența coloniștilor. 153, 155, 156, 160, 161, 162, 185. Evtropie despre August. 164. Istoricii despre războiul Dachilor cu Romanii. 166, 186. Istoricii sunt urmași de Cantemir. 171, 172. Cum trebuie să scrie un istoric. 177. La Ureche și la Miron Costin sunt însemnate multe de la scriitorii străini. 180. Ce ar fi fost de n'ar mai fi povestit vre-un istoric de la luarea Țarigradului de Turci. 183. Despre podul lui Traian. 188, 189. Dion, Evtropie și Xifilin despre Traian. 192, 193. Se va dovedi traiul necurmat al Romanilor în Dachia, prin ajutorul istoricilor. 196. Istoricii despre Adrian. 197, 198. Istoricii despre Antonie Pius. 199. Iulie Capitolin despre Ghermanii Cati. 200. Istoricii

despre Commod. 203. Bonfin despre Severin. 205. De unde începe Dion. 207. Istoricii nu scriu că Romanii au eșit din locurile lor. 209. Ce scrie Zosim istoricul pentru anul 257. 211. Dovezi despre locuirea Dachiei cu Români pe vremea lui Galiens, la Zonaras. 212. Se va merge din istoric în istoric. 225. Irodote istoricul «despre apa Fasis.» 227. Istoricii despre Romanii din Dachia. 229, 230, 235, 238. Istoricul Chedrinus despre Constantin-cel-mare. 239. Istoricul Zosim despre Constantin cel mare. 240, 241. Dachia a fost în numărul provinciilor romane prenumărată, cum se vede din Vopiscus și alți istorici. 243. Istoricii despre timpul ulterior lui Constantin cel mare. 245. Istoricii despre botezul lui Constantin cel mare. 247. Istoricii despre Constans. 247. Se mai aduc și alte dovezi, afară de mărturiile istoricilor de până acum. 248. Istoricii lumesci și Theodorice istoricul bisericesc, despre jumătatea secolului al IV-a. 250. În vremile lui Julian Paravat, nu arată istoricii, să se fi lucrat ceva în părțile Dachiei. 251. Istoricii despre Iulian Paravatul. 253. Istoricii despre Valens. 254. Istoricii despre Theodosie. 258. Istoricii mai noi sînt mai îndrăzneți de cât cum ar trebui. 259, 260. Unde pun istoricii și geografii, Tomos. 261. Istoricul Iornand nu scrie lămurit despre Visegothii. 263. Istoricul Iornand despre Gotthi. 264. Istoricii nu vorbesc lămurit pe deplin. 265. Istoricul Procopie Chesarénul despre Gotthi. 267. Istoricul Iornand despre Ostrogotthi.

268. Ammian despre Athanaric și Valens. 271. Istoricii nu pomenesc despre Varvari față de Dachia, până la mórtea lui Theodosie. 272. Când aú ajuns Hunii cu prădile din Pannonia până în Dachia, istoricii nu spun. 273. Istoricul Prosper despre anul 405. 274. Istoricii nu spun despre locuitorii din Dachia, de la începutul secolului al V-a. 275. Istoricii despre Traian și Dachî, saú a Gotthilor lui Pretorie. 279. Istoricii despre Huni și Gotthi. 280. Istoricii despre Huni. 281. Istoricul unguresc Olah, numesce pe Vleda, Buda. 282. Istoricii despre Dachia și Atila. 283. E greșită data pusă de Istoricul Moldovenesc, pentru venirea lui Dragoș Vodă. 290. Istoricul Marțelus» despre anul 487. 294. Istoricii despre Zenon și Theodorice. 295. Despre istorici. 298, 299, 300. Istoricii despre Bulgari la începutul secolului al VI-a. 302. Istoricii Leșeșci despre numele Românilor. 306, 308. Zonaras despre Bisantinii la începutul secolului al VI-a. 312. Istoricii nu spun despre Volohia pe timpul lui Anastasie. 314. Chedrinós despre Justinian. 315. Istoricul Procopie Chesarénul despre zidirile lui Justinian. 321. Istoricii despre Justinian și Dachia. 324. Istoricii nu pomenesc despre Dachia pe la sfîrșitul secolului al VI-a. 327. Doveđi din istoricul Samocatis. 328, 330. Istoricii nu spun despre Dachia de la jumătatea secolului al VII-a. 335. Istoricii despre Constantin Pogonat. 336, 337. Istoricii despre o Publică, ce pe timpul lui Isachie Anghel ținea tot de trupul împărăției. 338.

Istoricii despre Bulgari în timpul lui Constantin Pogonat, și despre Volohia. 341. Istoricii grecesci despre Cazari și Cazaci. 342. Istoricii nu pomenesc de stăpînirea Bulgarilor dincóce, peste Dunăre. 346, 347. Bonfin aduce cuvintele istoricilor vremurilor de la finea vécului al VIII-a. 349, 350. Istoricii despre Leon. 355, și timpul lui. 356. Istoricii grecesci despre jumătatea vécului al X-a. 357. Istoricii Romanilor și alții despre starea necurmată a Romanilor în Volohia. 359, 360, 361, 386, 459. Istoricii rusesci și leșesci despre traiul Romanilor în Volohia. 362. Istoricii grecesci despre amestecătura unor hórde ale unor némuri cu Romanii din Dachia. 364. Istoricii despre Romanii și alte némuri. 365. Istoricii nu cunosc pre Laslău. 366, 442, 444, nici amestecul Pecenegilor prin Italia. 367. Istoricii străini despre némul moldovenesc. 268. Chedrinós despre anul 963. 369. Istoricii grecesci despre împératul Cimischie. 370, și despre Olga, soția lui Igor. 372. Istoricii rusesci. 374. Istoricul grec, Nichita Honiatis despre războiul Românilor cu împărății Țarigradului. 376, 390. Chedrinós despre Bogdania. 377. Istoricii grecesci despre Pazinazi. 378, 382. Istoricul Bonfin despre Muntenia și Ungaria. 383. Istoricul Zonaras despre Tătarii, numiți Uzi. 383. Istoricul Curoplat despre «Pazinachi. 384. Istoricii leșesci, 384, și mai cu sémă Dlușoș, despre țerile Moldovei. 385, 390. Istoricii despre Turci și Tătari. 387. Istoricii grecesci și latinesci nu pomenesc de Români, pe

la 1147. 389. Istoricii despre Bela. 391. Istoricii despre Comneni. 392. Istoricul Nichita Honiatis despre Români și Tarigrad. 393, 396, 399, 401, 403, 405, 407, 411, 414, 432, 445. Athatin, la istoricii turcesci «Alaidin». 433. Cantemir lasă la o parte cele din istoricii turcesci. 435. Istoricii greșesc anul eșirei lui Gînghiz Han. 436. Hina, la istoricii arăpesci «Cin». 438. Dara, la istoricii turcesci Nahrâ». 439. Din doi Vladislavi, pomeniți de istorici, nu era nici unul când a venit Batie. 443. Cantemir, n'a avut fiind la Moscva, pe Bonfin istoricul. 444. De 'nainte de 1206, istoricii arată pe Români, cu Domni. 445. Sambutie istoricul despre Galliția. 446. Se va urma cu mărturiile din istoricii străini. 446. Marin istoricul despre Batie. 447, 448. Simeon spune că a luat povestea despre Laslău de la istoricul unguresc. 453. Istoricul sêrbesc despre Busurmanî. 457. «Basnele istoricului bulgăresc 458. Istoricii străini despre Români, pe vremea lui Batie. 462, 463, 465, 467, 468. Primul istoric al Moldovei. 470. Istoricii străini despre Molisdava». 471. Domnul Moldovenilor, la istoricul Laonic Halcocondilas, e numit «Ἀρχὸν τῆς μελαντῆς Βογδανίας». 474. Istoricul Nichifor Grigoras, despre luarea în căsătorie a fiicei Domnului de Valahia, de către craiul sârbesc. 478, 479, 480, 483. Istoricii grecesci despre timpul de pe la 1274. 481.

Istrachii, între Nistru și Bug. 68.

Istratie al III-lea logofăt a lui Constantin Voevod Cantemir, tatăl lui Cantemir. Ca și Misail și Simion

în Pridoslovie Letopisețului său spune că Dragoș a trecut în Moldova cu strînsură de ômeni proști, păstori și vînători, cari din întîmplare au dat peste Moldova și s'au așezat acolo. 472.

Istria, țara Muntenească. 126, locuită de Vlahi spune Halcocondilas. 157.

Istropolis (Chilia, Lycostomon), cetate la gura Dunărei și la hotarul Schytiei. 60.

Istros. Așa să chêmă ellinesce, Dunărea. 59.

Istros, celate. A fost lăsată de Tătari la dreapta serie Zosim. 211.

Isus Hristos. Veți Hristos.

Italia. Spre ea se depărtază Constans. 16. Italia față de Turci. 20. Până în munții ei se întindea pădurea Hertinei. 76. Români sînt din Italia aduși. 85, 110, 111, 124, 125, 126, 127, 135, 151, 218. Până la ea au venit Ellinii. 90. Eneas vine în ea. 95, 96. Romanii supun Italia. 99. Volohii, după Sarniție, va să ăică născuți în Italia. 131. Gothii au făcut ôste în Italia. 132. Avrelian n'a dus pre Romani îndărăt, în Italia. 134. Zonaras spune că Schythii au răzbit până în Italia. 209. Sub Galiennus pătrund în Italia, Saxoni și Cattii. 211. In ea a fost a 4-a stare a Varvarilor, ăice Sarniție. 240. Din ea Velisarie și Narsitis Hadâmbul, hatmanii lui Justinian, gonese varvarii în Ispania. 240. Leghiónele aduse de Traian din Italia, Avrelian le întorce peste Dunăre. 240. Făcea parte din a 3-a divisiune a imperiului lui Constantin Marele. 242. Coprindea Crăia Italiei, Africă și parte din Iliria. 242. In ea așează Constantin Marele, pe Gotthi su-

puși. 245. A fost dată lui Constans. 246. Era stăpânită de Constans și Zonaras spune că Constantin o cere lui Constans. 248. Și din ea vin reprezentanții în sinodul de la Sardica. 250. Gotthii sub Radagaizus și Alaric au năvălit în ea. 266, 267, 272. Gotthii când au venit în ea au trecut Dunărea mai sus de Dachia. 273. Radagazius în Italia. 274 Alaric năvălesce în Italia în același an în care Vandali și Svevi coprend Galia; Alanii, Luzitania, Silinghii, Betica, spun Idatie și Isidor. 276. Alaric cerea de la Honorie ca să fie primit în Italia. 276. Hunii în Italia. 283. Drumul Varvarilor e prin ea. 285. În ea erau Vandalii sub Ghenserich. 287. Attila în Italia. 288. În ea intră Attila, gonit din Illiria. 289. Din ea plăcă Attila îndemnat de papa Leon și intră în Gallia. 289. Iulie Nepos intră în Italia contra lui Gliceriu. 292. Spre ea merge Iulie Nepos. 292. În ea îndeamnă Zenon pe Theodoric Amali să intre prieteneste. 294. Heruli voiau să ție Italia, ca moșie. 294. Theodoric se gătește să meargă spre ea. 294. Din Misia, Theodoric purcede spre Italia. 294. S'o împărțescă în două, se învoește Odoacer cu Theodoric. 295. Din ea scote Theodoric pe Heruli. 296. Romanilor din ea, Slovenii le zic Romleni. 303. Romanilor din ea, unii din Sloveni le zic Volohi. 304. Zidiri și biruințe ale lui Justinian în Italia. 314. Velisarie își întinde oștile spre ea. 316. Spre ea erau războie. 319. Marginile ei le șterge Dunărea. 320. Oștile împărăției erau aci contra Vandalilor și Gothilor, cu Velisar.

325. La 902, Ungurii intră în Italia. 366. În două rinduri este prădată de Unguri. 358. Unii istorici zic că dacă ar fi fost Romanii din Dachia tot una cu cei din Italia, istoricii romani n'ar fi conținut de a scri despre ei. 361. Limba românească de la Italia la Nipru. 366. Pecinegii nu s'au dus în Italia. 367. Unii istorici unguri spun că au adus Laslaul pe Români din temnițele Italiei. 393. De la ea ar veni Românii zice Iacov Predser. 397. În spre ea treceau barbarii, după ce treceau prin Dacia, sau în spre Grecia. 464. Alte colonii din Italia afară de cele aduse de Traian, nu s'au mai adus. 473.

Italiani. Vezi *Itali*.

Italica în Ispania, aci zice Dion Evtropie că s'a născut Traian. 193. Tot de aci era și Adrian. 196.

Italianese. Scriitorii italienesci ne apără. 24. Dachii, spun unii 'și au amestecat limba lor cu cea latină-nescă și nămul lor cu cel italianesc. 110. Sarnițe spune că sunt urme de limbă italiană la Români. 130, 135, și o părere despre origina limbii românești, din cea latinescă, din cea italiană. 134. Sarnițe spune că Avrelian a scos, din Dachia, leghioanele italienești, aduse de Traian. 152. Limba Vlahilor se asemănă cu cea italiană, spune Halcocondilas. 157. De la Galați până la marea Neagră sunt 500 mile italienești. 269. Theodat craiul, vorbea limba lui de moșie, italiană. 375.

Itali. Limba Dachilor seamănă cu a Italiilor, ȕice Halcocondilas. 126, ca și obiceiurile. 127. Sarnițe des-

pre Români față de «Italiani». 131. Erau cu Dachii, Ghetii, Slovenii și Grecii în Dachia timpul împărăției Romanilor, zice Sarnișe. 132. Vlahii de la Italianii Ghenovezi. 134. De abia pot să înțeleagă cuvintele Vlahilor, spune Halcocondilas. 157. Dlușoș spune că din Corenița lor s'au coborât nămul Moldovenilor. Orihoviți spune că Leșii numesc Volohii pe Italianii. Leunclavie spune că nemții numesc Valșii pe Italianii. 159. Volohii sau Italianii se pogorâ asupra Slavonilor. 160. Hunii trecând Dunărea se nevoiau a intra în țările locuite de Italianii și Alemanii. 282.

Iacchi, scriitor, spune că la 460, Dinzig fiul lui Attila a avut multe războaie cu Barbarii. 291. De Dacia nu s'a atins nici un război. 292.

Iuda, din neamul său face parte Isus Hristos. 164.

Iudea, stăpânită de Ionatham. 99. Când a fost «Sampson ghideșii la Iudia». 135. Jidovii din Iudea, pentru plăcerea Grecilor se făceau rudă cu Spartani. 177.

Iudeești. Iosif a scris cartea de vechimea lucrurilor Iudeești. 300.

Iudeii. 101. Împărăția lor. 171. Se fac rudă cu Spartani. 178. Moise a fost hatman și proroc al lor. 300.

Iudeul, se mai chiamă cetatea Turnul, din Dachia. 332.

Ingor sau Ingher Domnul Rușilor. 357.

Iulia, nepoata lui Avgust Chesar, a fost coruptă prin scrierile lui Ovidiu. 117. Pe ea după cum spune Dion și Macroviu a trimis-o Avgust Chesar în ostrovul Pandataria. 121.

Iulian, 22 Septembrie după calendarul

Iulian cade la începutul lunii Iunie. 163.

Iulian scriitorul, vorbește în *Satira* că Traian a trimis oște Dachilor în loc de bani. 186.

Iulian Hatmanul trimis de Domițian cu oști asupra Dachilor, îi bate însă nu completează căci Decheval recurge la vicieșug, tae o pădure o înarmeză și Romanii crezând că sunt oștiri încetăză urmărirea și se retrag. 167.

Iulian Paravat. 247. E luat tovarăș la împărăție, de Constantie, scrie Ammian Marțelin. 249. Nepot de fratele lui Constantin Marele, a învățat în școlile Athinii. Ocupă la Targrad scaunul, după mărtea lui Constantie. 251. E ascultat de Alemanii și Franții. Chiamă din exil pe episcopii trimiși de Constantie, și îi împacă. 251. A fost elev în școlile Athinii, cu Sf. Vasile Marele și cu Grigorie Theologul. 251. Rictiolus în hronicul cel mare, spune că la anul 361, Paravat a deschis Capiștile Idolești și s'a făcut servitor al lor. 251. Oprește pe Creștinii de a învăța vre-o limbă ellinască sau vre-o știință. 252. Numia pe creștinii Gallilienii și pe Hristos Gallilian. 252. Dă la toți vrăjitorii cinste mare, persecută pe creștinii. Dă voe Jidovilor să zidescă biserica Ierusalimului, care însă e arsă de foc și el dă ordin să se facă un teatru din ruinele ei. 252. Se giuruește ca după războiul Persilor, să dea pe creștinii Jidovilor. 251, și să verse înaintea Bozilor, sângele creștinilor, și în locul bisericilor să pue Bozul Afroditei. 252. Scrie lui Arsachis, craiul arme-

- nilor, să-î vie în ajutor contra Persilor. 252. Vrând să ridă de Hristos, scrie lui Livanie Sofistul, întrebându-l: «Ce face teslarul?» El primește răspuns că «face loc pentru Paravat». 252. El s'a numit Apostol. 253. Pornește în contra Persilor, și ia multe cetăți. Trece apa Tigrului, și acolo într'o peșteră, vrăjitorii îi spun că va avea biruință Fiul Teslarului, îi întorce vraja, și îi pregătește loc în fundul Tartarului. 252. Pune oștile sub cetatea Ctesifont și se apucă de război cu Persii. Se pătrunde cu Sulița, și murind, azvârle cu sângele spre cer, strigând: «Biruit-aî Gallileianule». Nichifor spune că Levanie a pus pe creștinii să-l omóre. Sf. Grigorie Teologul, spune că a fost ucis de îngeri. El a fost ucis prin rugăciunile marelui Vasilie, către Maica Puterilor, care trimite pe sfântul Mercurie, precum dovedește Baronie din Orația lui Sf. Damaschin. El móre la 365, Iunie 26. Unii zic că a domnit 3 ani, alții 2, iar din hronic, spune un an, 7 luni și 23 zile. După el se ridică la tron Iovian. 253. Varvari și războiul lui Iulian asupra Persilor. 254.
- Iulie Capitolin.** 54. Scriitor. Vorbesce de Adrian. 198. Pomeneste însă din greșelă de resbelele lui Antonie Pius cu Dachii, căci în loc de Dachii trebuia să fie scris Ghermanii Catii, care resbel a durat până în timpul lui Marco Avrelie. 199, 200. Spune că Antonie Pius a trăit 74 ani. 200. Spune că Marco Avrelie merge cu oște în Britania și trimete pe hatmanul Aufidie Victorinne asupra Ghermanilor Catii. 199, 200. Spune că Marco Avrelie a avut resbele cu Varvari. 201. După el ia mai mulți scriitori, că, cu Dachii au război Romanii, însă este combătut de Zonara. 204.
- Iulie Chesar,** contemporan cu craiul Dac Sarrulis. 78. Vorbește de vitejia Dachilor. 79. Sarniție este de părere că Romanii erau cu mai multe veacuri înaintea sa în Dachia. 124. A fost consul împreună cu Pompei și Crassus la anul 58 a. Hs. La anul 48 a. Hs. s'a certat cu Pompei, la anul 47 a. Hs. s'a făcut Dictator, a avut mai multe resbele cu Pompei și cel din urmă la anul 46 a. Hs. în Thesalia, Iulie Chesar a eșit biruitor. Senatul l'a ales pe el ca să fie dictator pe viață. La anul 42 a. Hs. a murit ucis, rănit fiind cu 23 de pumnale de către conjurați. 162, 163. De când au pierit Chesar până la mórtea lui Avgust erau 57 ani, luni 6, zile 4. 164.
- Iulie Nepos,** făcut chesar de Leon împăratul și urmărește lui Leon cel tânăr. 292. Merge cu corăbiile în Italia, asupra lui Glichirie, îl scóte și îl face episcop Saloni. 292, 293. Imbracă haina împărătească. 293.
- Iunonii** capiște, se mai numește și Laținia din Brutia de unde Fulvius ia niște lespezi. 120.
- Iustin.** 54, 59. Istoric. 67. Spune că Dachii sânt din seminția Gheșilor. 71, 74, 76. Apoi scrie războiul lui Barabista cu Bastarnii. 71, 78. El și Trogos spun despre plecarea lui Antenor și a lui Eneas spre Italia. 95. Vorbește de pruncia lui Remus și Romulus. 97. Vorbește de cetatea pe care au ridicat-o ieii pe locul

unde au fost găsiți. 99. Scrie de frații Stipioni, care au fost trimiși în Syria și de Romani, că se trag din Troadeni. 101, 102. In cartea 43. Cap. 2 spune despre venirea Românilor. 366.

Iustin Curopalat. Vezi Justin Curopalat.

Iustin Thrachul, e ridicat la împărăție în locul lui Anastasie. Domnește ani 9, zile 23, și la 527 moare. In locul lui, stă Justinian. 314.

Ivanco. Vezi. *Ioan Alexie.*

Iveri. Traian i-a domolit. 194.

Ivda cetate zidită de împărații Romani, care poate s'a chemat ast-fel după balta lui Ovide. 155. Zidită de Justinian. 323.

Ivria. Vezi. *Iberia.*

Ivon, în Hronicul Frizilor despre crăile Varvarilor. 277.

Izbooe, pe lângă această cetate s'a așezat Trôvur. 372.

Izrailténii. Neamul lor, orînduiala cerească îl face stăpîn al multor neamuri. 170. Despre Moisa marele hatman al norodului izrailtén. 300.

Împăratul. Vezi Împăratul.

Împărătesa. Vezi Împărătesa.

Împărătesei. Vezi Împărătești

Împărăția. Vezi Împărăția.

Împăratul. De la Traian împăratul au început Romano-Moldo-Vlahii. 13, 24, 50. Despre alegerea de ôste a lui Traian. 14. Adrian era rîvnitor nu numai la laudele împăraților, dar și «a celor cât de proști iste-ciuni». 15. Sub Grațian împărat, Dachia împreună cu Thrachia și Machedonia, tot sub un deregătoriu au fost. 16. Sub împărații următori lui Theodosie au năvălit mulți barbari. 17. Ce au făcut Romani

pe vremea împăraților Constantin, Conrat al treilea al apusului și a lui «Alexie Comneno» și «Isachie Anghel». 18. Hronicul va arăta viața «împăraților Românești». 51. Inceputul Hronicului Țerei Românesce «din descălecatul ei de la Traian». 57, 107. Stravon a trăit și a scris sub «Tiverie împărat». 59. Se va istorisi războiele împăraților Românești cu Ghetii, 77, și războiele lui Traian cu Dachii. 77, 186, 187. Mărtea împăratului Troadenilor. 91. Agamemnon, împărat al oștilor grecesci. 93. Romani au fost aduși în Dachia de Traian și sînt pînă acum. 104, 106, 190. Hronologia va fi făcută din împărat în împărat. 111, 196. Norbanus Flaccus, a fost soție în consulat cu împăratul August Cesar. 121. Când au stat la împărăție, Traian. 123. Romani sînt din Romani aduși de împărați în Dachia. 125. Traian împărat, face Dachia provincie romană. 129, 160. Când a fost Anastasie, împărat. 132. Justinian împărat a fost șiînd Dachia. 133. Povestea că Laslău a trimis după ajutor la împăratul Rămului. 136, 137, 138, 142, 454. Ștefan, craiul bulgăresc, a luat de la împăratul Tarigradului, corónă de crai. 140. Solomon a cerut ajutor de la împăratul Henric. 147, 148. Spusele lui Bonfin despre împăratul Rămului. 149. Retragerea coloniștilor din Dachia de către împărații următori lui Traian. 150. 151. Despre descălecarea Dachiei de Traian. 153, 154, 181, 185, 463, 464. Cetăți făcute de împărații Romani în Dachia. 155. Coloniile împăraților Romani. 158. Mucianus a

fost consul sub Septimie Sever, 161. O inscripție. 162. Împărații Romani înainte de Traian. 163. Tiverie. Caligula, Clavdie, Neron, Gallia. 164. Otho, Vitelie, Vespasian, Domițian. 165, 166. Pe nēmul Izrail-tēnilor l'a făcut împărat a câte-va putincioșe nēmuri, Dumneșeu. 170. Petăr, împăratul rusc, a domolit pre Leși. 176. Traian face pod peste Dunăre. 188, 189. Anul descălecărei Dachiei, de Traian. 191, 192. Cel mai bun împărat roman a fost Traian. 193. Lupta lui Traian împărat cu Parthii. 195. Războale lui Adrian împărat. 198. Războale lui «Marco Avrelie». 202, 203. Pertinax, Didius Iulian, Sever. 204. Caracala, Macrin, Eliogabalus. 205, 206. Al Sever, Maximin Thracul. 206. Gordian, Filip Arapul. 207. Dechie. 208. Gallie. 209. Valerian, Galerie. 210. Sapor, împăratul Perșilor, prinde pre Valerian. 211, 216. Clavdius. 212. Cfintilus. 213. Starea imperiului sub Avrelian. 215, 217, 218. Dachia ajunge născătoare împăraților Romani. 219. Ducerea și întorcerea Românilor din Misia, sub același împărat. 222, 223. Minesthus și împăratul Avrelian. 225. Despre împăratul Claudius Tacitus. 226. Luptele împăratului Avrelie Probus cu Varvarii. 228. Împărații purtașgrijă pentru Romani din Dachia. 229. Despre «Dioclețian» împărat. 231. Împărații Dioclețian și Maximian fac Chesar pe Constantin Hlorus și Ți dau de însoțitor pe Armentarie. 232. La 306 e ales în împărat Constantin. 234. De ar fi războe, între împărași, Varvarii n'ar fi stat lînisciți. 235. Constantin împăratul

și fiul său Constantin Chesariul. 245. Sapor, împăratul Perșilor, calcă hotarele împărăției despre răsărit. 246. Despre botezul împăratului Constantin Marele. 247. O monedă de la Constans împărat. 248, 249. «Constantie» împărat, trece Dunărea asupra Sarmaților. 249. Nouă răscolă a lui Sapor împăratul Perșilor. 250. La 364 e împărat Valentinian. 253. Timpul împăratului Valentinian și al lui Valens. 254. Despre împăratul Valentinian cel tânăr. 255. Valens, împărași anteriori lui și Varvarii. 256, 257. Romanii în Dachia până la Anastasie împărat. 259. Gotthii și împărași, răsăritului. 261. Valens împăratul, Ostrogothii și Visegothii. 262. Grațian împărat merge în contra Gotthilor. 265. Radagaizus» era neprieten împăraților și creștinilor. 266. Faptele împăraților de înainte de Theodosie. 270. Theodosie împărat mōre la Mediolan. 272. Despre împărași Arcadiu și Honoriu. 273, 274, 275. După Arcadie, împăratul răsăritului urmază fiul său Theodosie cel tânăr pe care l'a dat sub paza lui Iezdegerd, împăratul Perșilor. 275. Honorie, împăratul apusului și Alarie domnul Gotthilor. 276. Podul de peste Dunăre al lui Traian împăratul. 280. Valentinian, împăratul apusului și Atilla. 284, 287. «Constituțiile, adevă așezămînturile împăraților». 285. Valentinian se însoțesce cu împăratul Râmului și cu alții împotriva lui Atilla. 288. Valentinian împăratul și Papa Leon. 289. După mōrtea lui Valentinian stă scaunul apusului fără împărat 10 luni și 15 zile, până vine Maioran, trimis

de Leon împăratul răsăritului, ce urmasa lui Marchian. 290, 291. Despre împărății apusului, Sever și Anthimie. 291. Gotthii și împăratul Leon. 292. Leon împăratul a făcut chesar, la 474, pe Iulie Nepos. 292. Despre împăratul Zenon. 293. Zenon și Theodoric Amali 294, 295. Mórtea lui Zenon. 296. Bulgarii pe timpul împăratului Anastasie. 301, 302. Moldovenii pe timpul împăratului Vasile Bulgarocton. 306. Romanii în Valachia până la Roman «fecóru» lui Constantin împărat. 311. Anastasie împărat și zidul de oprirea Varvarilor. 312. Anastasie împărat împotriva Persilor, a Gotthilor și a lui Vitalian. 312, 313. Justinian împărat și Gorda, crăișorul Hunilor. 315. Justinian împărat ar fi adus în Thrachia 200.000 Huni Coturguti. 316. Turnul făcut de Traian împărat, e dăruit împreună cu alte locuri, Anților și Selavinilor, de Justinian împărat. 317. Turnul, zidit de Traian împărat și dăruit de Justinian trebuie să fie Severinul. 318. Justinian și Ghepidii. 318. Părți din Dachia au fost sub stăpânirea lui Justinian împărat 319, 321. Longobardii, Justinian și Herulii. 319. Solii Ghepidilor și ai Longobardilor la Justinian împărat. 320. Zidirile împăraților Romani, la Dunăre. 321. Zidirile lui Justinian împărat. 322. Artaban, împăratul Persilor, vine împotriva Romanilor, pe timpul lui Justin. 326. Lui Justin împărat îi urmează Tiverie și apoi Mavrichie. 326. Hagan, voevodul Avarilor cere meșteri de la Tiverie împărat. 327. Împăratul Mavrichie, trimite pe hatmanul

Priscus asupra Slovenilor. 327. Împăratul Mavrichie, hatmanii Priscus și Petăr, și Hagan, voevodul Avarilor. 328. De la împăratul Mavrichie până la Foca. 330, 331. Iraclicie împărat. 332. Constans împăratul, la 657 merge împotriva Selavinilor, iar la 668 e omorît de un Andrei. 335. Mizizie ajuns împărat. 335. Despre Constantin împărat și Bulgarii. 336, 337. Istoricii grecesii nu vorbesc despre Romanii din Dachia, pe timpul împăratului Constantin Pogonat. 338. «Serachénii», «Slovénii» și Justinian împărat. 339. Leontie împărat și Serachenii. 340. Justinian împărat pribegesc pe la Cazarii și apoi pe la Bulgarii. 340. Apsimar împărat. 340. Justinian stă împărat din nou. 341. Tot despre Justinian împărat. 342. Leon Isaurul împăratul dă jos icónele, dar unii i se împotrivesc. 344. Leon împăratul dă fiului său Constantin de Dómnă, pe fata Hanului Cazarilor. 345. Împăratul Constantin Copronym și Bulgarii. 345, 346, 347. Împărății Tarigradului, Bulgarii și Volohii. 346. Carolus se intitulă «împărat Romii». 349. Împăratul Nichifor Patrichie și Slovenii Boheemie. 351. Luptele lui Nichifor împărat cu Serachénii. 352. Mihail împărat întâi a dat titlu de împărat lui Carolus». 352. Insemnări din împărat în împărat. 353. Împăratul Mihail dă cetatea Zagura lui Vogoris, domnul Bulgarilor. 353. Mihail împăratul vrînd să omóre pe Vasilie Machedon Chesariul, este ucis de el. 354. Lîudovic împăratul apusului are lupte cu Vandalii, Sorabii și Slovenii. 354. Vasilie împărat

și némurile Schytesci. 355. Leon împăratul chêmă pe Unguri, împotriva Bulgarilor. 355. Bulgarii și Hrovații supuși de Leon împărat. 355. Constantin, fiul lui Leon stă singur ca împărat, în timpul lui vin Rușii împotriva Țarigradului. 357. Împăratul Constantin Porfiroghenit și Olga, «Dómna Rușilor». 357. Roman împărat, fiind scos din cinste, se călugăresce. 357. Împăratul apusului, Otton marele bate pe Unguri, iar Constantin, împăratul răsăritului merge asupra Serachenilor. 358. Împăratul Roman cel tânăr, Ioan Astronomul și Simion, domnul Bulgarilor. 368. Nichifor Foca, împăratul, bate pe Serachenii și trimite pe Nichifor Calochir, cu daruri, la Svetoslav, domnul Rușilor, pentru ajutor. E omorât de Ioan Cimischie, care ajunge împărat. 369. Calochir voia să fie împărat. 369. Rușii și purtarea lui Calochir față de împăratul său. 370. Împăratul Cimischie împotriva Rușilor. 370. Împăratul Cimischie împărat, a făcut bani, cu chipul lui Chr., scriind pe ei «Is. Hs. împăratul împăraților». 370. Vasilie, fiul lui Roman împărat, îi urmăzează lui Cimischie. 370, 374. Svetoslav biruesce óstea împăratului grecesc și pe a Bulgarilor. 372. Vasilie împărat și Bulgarii. 375, 376. Vasilie Bulgarocton, după ce a bătut pe Bulgari, a scris o carte dând învătătură împăraților. 376. Pe vremea lui Isachie Anghel împăratul, se despart Vlahii de împărăția răsăritului. 376. Despre obiceiuri ale împăraților grecesci. 377. Vasilie împărat împacă Asia; el a împă-

rățit 50 ani. 378. Pecenegii pe vremea lui Constantin împărat. 378. La 1034 móre Roman împărat. 379. Mihail Paflagon omórá pe Roman și ajunge el împărat. 379. Bulgarii, ce fuseseră supuși de Mihail împărat, se revoltă și Mihail împăratul trimite óste împotriva lor. 379. La 1041 móre Mihail Paflagon, împăratul. 379. Împăratul Constantin Monomah e bătut de «Sirbi». 380. Vladimir face pace cu împăratul Constantin Monomah. 380. Împăratul Constantin Monomah și Pazinachi. 381, 382. Mihail Stratiotic împăratul. 382. Ungurii și împăratul Isachie Comneno. 382. Henric, împăratul apusului și craii Ungurilor. 383. Împăratul Constantin Ducas și Tătarii Uzi. 383, 384. Împăratul Roman Dioghenis ia pe Evdochia. 384. Dlușos despre Volohi sau Romanii, pe timpul lui Roman Dioghenis. 384. Dioghenis împăratul și Turcii. 386. Împăratul Mihail face hatman pe un Sirb, Nestor. 387. Nichifor Votaniatis, hatman, la 1078, a fost viclen împăratului Mihail. 387. În al 17-a an al împăratului Alexie Comnenos, și în al 42-a al lui Henric, împăratul apusului, se duc armate împotriva lui Suleiman domnul Turcilor. 388. Conrad, împăratul apusului pornesce cu 200.000 ómenii, asupra Serachenilor. 389. Conrad împărat avea rudenie cu Vladislav, craiul leșesc. 390. Împăratul Conrad și locuitorii Moldovei. 390. Nichita Honiatis despre luptele Românilor cu împărații Țarigradului. 390, 393. Manoil împăratul. 391. Împăratul Andronie și Pazinachi. 391. Cu împăratul Andronie

se stinge n mul Comnenilor. 392. Vlahii  i  stea  mp ratului Isachie Anghel. 393. R zboele Rom nilor cu  mp ra ii Grecilor. 395. Numele Rom nilor schimbat în Volohi, pe timpul lui Anastasie  mp rat. 396. Bogdan sub protecția  mp ratului Carolus. Istoricul Nichita Honiatis, ce a fost secretariu lui Isachie Anghel, vorbe e de luptele acestui împărat cu Românii. 396. Vlahii st p neau o parte a Thesaliei, în timpul lui Ioan Cantacuzino  mp rat. 397. După p ieirea la 1185, a lui Andronic  mp rat, vine Isachie Anghel 399. Petăr  i Asan vin la Chipsala, la  mp ratul Isachie Anghel. Războiul  nt iu al Vlahilor cu Isachie Anghel  mp ratul. 402, 403.  mp ratul Isachie Anghel, e ind din Misia, Asan, cu ai săi  i cu Tătarii, trece în Misia. 403. Lupte ale lui Isachie Anghel cu Vlahii  i Tătarii. 404, 405, 406, 407, 408, 409.  mp ratul Alexie Anghel a fost frate cu Isachie Anghel; el  icea că este născut din  mp ratul Emanuil Comnenos. 410. Semn împotriva  mp ra ilor Greci. 410. Alexie Anghel  i Henric al VI-a, împăratul apusului. 410. Alexie Anghel  mp rat  i Vlahii. 411.  mp ratul Alexie Anghel  i Ioan, ce au fost domn al Rom nilor. 412, 413.  mp ratul Isachie Anghel, Ioan, Vlahii, Tătarii  i Hris. 414.  mp ratul Isachie Anghel. la 1199, purcede spre Thessalonic  i în potriua lui Hris. 415.  mp ratul Isachie Anghel, Turcii  i Vlahii. 415.  mp ratul Isachie Anghel  i Hris. 416. Ioan Alexie se logodesce cu Theodora, nepóta împăratului de r sarit. 417. Ioan

st  vielen împăratului de r sarit,  i acesta trimite  ste împotriva lui. 417. R zboele Romanilor cu  mp ra ii  arigradului, înainte de luarea lui de Latini. 419. Bulgarii  i  mp ratul Isachie Anghel. 419. După m rtea lui Henric al VI-a împăratul apusului, vine Filip, ce avea de împărătesă pe «Iрини» fata lui Isachie  mp ratul. 420. Vene ienii, Balduin  i  mp ratul Filip. 420.  mp ra ii din  arigrad, Dandul, Vene ienii  i Balduin. 421. Murciflis făcut  mp rat. 421. Balduin ajunge, la 1204,  mp rat. 422. Balduin  mp rat f   de domnii grecesci ce,  nt iu, fugiseră cu  mp ratul Alexie Comnenos. 423 Balduin  mp ratul, Grecii, Ioan  i Tătarii. 425, 426. Ioan  i  mp ratul Balduin. 427. Theodor Lascaris e ridicat împărat la Nichea. 427. Domnii grecesci se fac fie-care,  mp ra i în c te o  eri or . 433. Alexie  mp rat vine cu ajutor de la Turci, 433, dar e bătut de Lascaris. 434. Henric,  mp ratul Latinilor, ia de la Greci, cet  ile r scumperate de Vlahi. 434, 466, 467. Romanii de la h nii tătăresci  i  mp ra ii turcesci până la năpada lui Batie. 435. Genghiz han ar fi e it în urma lui Suleiman, mo ul lui Osman,  nt iul împărat al Turcilor de ar fi e it la anul 1220 de la Chr. 436. Numele de Turc e năpaste  mp ra ilor Aliosmanilor. 438. St p nitorii Turcilor cu multe sute de ani (de pe vreme  lui Iraclie  mp rat), au e it în p r ile Asiei, rup nd p rta de fer, pe care împreună cu alte cet  i, pe la 1722, o supuse  mp ratul Petăr Alexievici. 438. Osman, primul împărat turcesc, su,

puse pe Turci. 438. Osman ia cetățile și țările împăraților grecești din Asia mică. 440. După Orhan stă împărat Murad. 441. Bela și Frideric al II-a, împăratul apusului. 450. Împăratul Frideric bate cetatea Faventia. 451; dă ajutor ducului de Austria. 451. Suleiman, împăratul turcesc gonește pe Cavalerii din insula Malta. 451. La 1225 mure împăratul Grecilor, Ioannis Duca. 452, 458. Frideric era împărat, când a venit Batie. 458, 459. Severinul e zidit de Sever împărat. 469. «Caput Bovis» ar fi întâia cetate făcută de Traian în Dachia. 471. Împărații Ioannis Duca, Theodor Lascaris și Mihail Paleologul. 476. Mihail împăratul vine în Țarigrad. 477. Andronic împărat. 478. Craiul sîrbesc cere pe Evdochia, sora împăratului Andronic, în căsătorie. 479, 480. Împărătesa cetăților era Roma. 13. Domițian a perit ucis cu «îndemnarea împărătesii lui». 80, 167. Turcii ajung a stăpâni cetatea lui Constantin, împărătesa cetăților. 170. Plotina, împărătesa lui Traian, stăruie ca Adrian să rămână moștenitor. 196. Despre «Zenovia» împărătesă. 221. Armentarie ieă în robie «pe împărătesa împăratului Persiei.» 232. Constantin marele era născut din «Eleni împărătesă». 237. Împărătesă Aridna și Zenon. 296. Despre botezul împărătesei «Variza», a Hunilor. 320. Sfânta Fecióră, îmbrăcată ca împărătesă, se arată Varvarilor. 333. Despre împărătesă Irina. 348. Theodora împărătesă. 353. Despre Zoe împărătesă. 356. Împărătesă Theofanona, Foca și Ioan Cimischie. 369. Nunta lui

Vladimir cu împărătesă Anna. 373. Împărătesă Zoe Roman, Mihail Paflagon și Mihail Calafatis. 379. La 1054 rămâne, la împărăție, împărătesă Theodora (Zoe murise). 382. Împărătesă Evdochia, Constantin Duca și Roman Dioghinis. 384. Nichifor Votaniatis, răsculându-se, bagă, în mănăstire pe împăratul Mihail, și pe împărătesă lui. 388. Isachie Anghel ia împărătesă de nem străin. 400. Împăratul Filip avea de împărătesă pe «Irinii», fata lui Isachie Anghel. 411. Latinii se așează în scaunul împărătesei cetăților. 423.

Împărătești familii, aș venit în Moldova după răsipa împărăției Constantinopolului. 25. Luarea sceptrului împărătesc, de Traian. 193. Emilian a purtat numai trei luni numele împărătesc. 210. Preda Sтамбол Român din mila împărătescă stă șotnic la Harcov. 217. Gubernatori vrednici de a fire gineri împărătești. 231. Dioclițian și Maximin desbracă purpura podóbă împărătescă. 233. Constantin marele era om «Împărătește darnic» 234. Theodosie începe a îndrepta lucrurile, de la curtea împărătescă 270. Iulie Nepos îmbracă haina împărătescă la 24 Iuniu 474. 293. Mavrichie serie lui Petăr să hrănescă oștile în pământul vrăjmașilor, de cât în provinciile împărătești. 331. Romanii în Dachia lipsiți de ajutorul împărătesc, față de Varvari. 338. Mărginile mării Negre păzite cu oște împărătescă. 342. Schythii împărătesci. 364. Nichifor Foca învață pe Petăr, să nu lase pe Turci a călea locurile împărătești. 369. Lo-

cul curților împărătești din «Mosc.» 373. Zoe aduce la scaunul împărătesc pe Constantin Monomah 380. Godofred, în loc de corónă împărătescă își pune spinii. 388. Petăr și Asan cer a fi primiți în slujba împărătescă. 400. Alexie Anghel și coróna împărătescă. 410. Latinii și familiile împărătești ale Țarigradului. 423. Ioan Alexie dă Solonul lui Theodor Anghel, om de familie împărătescă. 429. Banderium în pravelele împărătești. 469.

Împărăția. Cele-lalte némuri din împărățiile Europei sunt mai nouă de cât némul Romano-Moldo-Vlahilor. 10. Cine erau cele «mai de triabă mădulare a împărăției Romanilor.» 13. Hotarele împărăției românești.» 14. Constantin împarte împărăția în patru părți. 16. Polovții și Picinighii erau vrăjmași a împărăției Romanilor. 18. Despre împărățiile «Grecilor, a Perșilor, a Eghiptenilor și a Vavylonului . 19. Némul tătarăsc n'a fost biruit de marile împărății. 21. După risipa împărăției Constantinopolului multe familii de acolo au venit prin țările noastre. 25. «Clavdie Ptolomeu pre la împărăția lui Traian și a lui Adrian a fost. 59. Unde e împărăția Moscului. 60. Împărățiile din Schythia. 61. Nu se scie cum era împărăția Dachia înainte de a veni sub împărăția lui Traian. 66. Cât era Dachia, pre cât o adăogaseră Romanii la împărăția lor. 69. Cum a întărit Flac, hotarele împărăției Romanilor. 78. Dion spune că războiul avut de Domițian cu Dachii e cel mai mare pre carile l'a purtat împărăția Romanilor. 79.

După Nerva a venit la împărăția Rămului Ulpie Traian . 81. Inceputul împărăției Romanilor de la Remus și Romulus. 85. Care împărăție s'ar putea alătura cu Tătarii, în privința vechimei. 86. Împărățiile Ellinilor. 88, 90. Priam reîntăresce împărăția Troiei. 91. Unii socotia la Greci că nu trebuie pentru o femeie (Elena) a se face răsipă între împărății mari și viclene ca acélé . 92, 93. Sfaturile lui Antenor, și Eneas, pentru a nu perde împărăția. 94. Romulus și Remus aședă, din nou, la împărăție, pe Numitor. 98. Incepătura împărăției Romanilor. 99. Parthii supuseră împărăția Perșilor. 105. Dachii aduseseră la strimptore, împărăția Romanilor. 105. Aședarea hotarelor împărăției romane. 106, 190, 191. Împărăția Țarigradului s'a supus Turcilor. 106. Țerile românesce dau numai tribut împărăției Turcilor. 107. Când vre-un hatman roman biruia vre-o țară, o alipia la împărăție. 118. Traian a stătit la împărăție pe la 98 de ani. 123. Laonic Halcocondila a trăit până la împărăția lui Baiezid. 126. Povestea lui Sarniție despre stâlpii pe cari 'i-a ridicat Traian ca hotar al împărăției. 129. Cei cari au fost prin împărăția Turcului pot spune cum numesc Turcii voevoda» pe comandantul târgurilor. 131. Întâmplările de sub împărăția lui Vasilie Bulgaroctonul. 131. Împăratul Rămului trimite lui Laslau, ca ajutor, pe o mulțime de tâlhari din împărăție. 136, 137. Sarniție pune pe Adrian în locul lui Avrelian. 151. Evtropie scrie despre starea la

împărăție a lui Adrian. 154. Ce serie Procopie. 155. Lichinie a fost la imperăție împreună cu Constantin. 156. Traian adaogă Dachia la trupul împărăției. 160. Hronicul de și începe de la împărăția lui Traian, va arăta și pe alții de mai 'nainte. 162, 163, 164, 165, 167. Cel Puternic mută împărățiile dintr'un nēm într'altul. 169. Despre diferite împărății. 170. Despre prada împărăției Iudeilor. 171. Mutarea scaunului împărăției Romanilor. 174. Adaos împărăției Chesariului. 176. Războiele împărăției Romanilor cu Dachii. 186, 187. Adrian stă la împărăție după Traian. 196. Când a stat la împărăție, «Antonie Pius». 199, — și când «Marco Avrelie». 200. Commod nu purta grija împărăției. 203. Venirea la împărăție a lui Pertinax, a lui Didius Iulian, a lui Septimiu Sever, 204, a lui Caracalla, a lui Macrin, a lui Eliogabalus, 205, a lui Alex. Sever, a lui Macsimin Thracul, 206, a lui Gordian, a lui Filip Arabul, 207, a lui Decius, 208, a lui Gallie, 209, a lui Valerian, a a lui Gallienus, 210, 211, a lui Clavdius, 212, a lui Cfintilus și a lui «Avrelian». 213. Ce se întâmplase sub împărățiile celor de mai 'nainte a lui Avrelian. 215. Puterile împărăției Romanilor. 216. Dachia a fost și născătoare împărățiilor Romani. 219. Ce a făcut Avrelian când a venit la împărăție. 220. Era greu ca să facă Avrelian pre Varvari ca să nu mai calce hotarele împărăției. 223. Avrelie Probus stă la împărăție la anul 276. 227. Varvari și împărăția. 228. Marginele împărățiilor se păzesc mai bine. 229. La 283 stă

la împărăție Avrelie Carus. 230. Ctesifontul și Selevkia sînt întorse împărăției Rom nilor. 231. Dioclețian ia soție la împărăție pe Maximian. 231. Impărăția Romanilor de multe părți era clătită. 232. Eghiptul e adus la supunerea împărăției. 232. Maximian și Dioclețian se lasă de împărăție și stau Constantin și Galerie. 233. Lichinie chemat la împărăție. 234. Romanii în Dachia, de la începutul împărăției lui Constantin marele. 237. Constantin Hlorus ia soție, la împărăție, pe Maxenție, apoi pe Lichinie. 237. Impărțirea împărăției între Constantin și Lichinie. 238. Lichinie e scos din împărăție. 329. În al 22-a an al împărăției lui Constantin marele sînt bătuți Sarmații și Gotthii. 239. Dachia era în numărul crăiilor împărăției Romanilor. 241. Constantin marele orânduiesce împărăția. 241, 242, 243, 244. Romanii în Dachia, după împărțela împărăției de Constantin. 245. Sarmații erau sub protecția împărăției. 245. Constantin împărțesce împărăția fraților săi. 246. «Constantin de abia a trecut peste trii ani la împărăție». 248. Constantie supune împărăției pe Cfadi și Sarmați. 249. Constantin e la Ammian, arătat cu puține zile mai mult, la împărăție. 250. La scriitorii sînt diferite date pentru împărăția lui Constantie. 251. După Iulian Apostatul vine la împărăție Iovian. 253. Impărăția Romanilor sub Valentinian. 254, 255. O parte a Scythiei era sub oblastia Romanilor. 255. Gotthii, cer protecție de la împărăție în timpul lui Valens. 256. Theodosie, stînd la împărăție, răscumpără de la Gotthii,

țările ce le apucase aceștia. 258, 265, 266. Gotthii asupra împărăției de răsărit. 264. Unde se întemeiază împărăția Visegothilor. 266. Stăpânirea Gotthilor din împărăția Romanilor. 267. Dachia și împărăția Romanilor. 270, 281, 293, 319, 321. Faptele împăraților, ce ținuseră împărăția, înainte de Theodosie. 270. Varvarii în locurile împărăției Romanilor. 273. Impărăția răsăritului față de viclesugul lui Gaîna. 274. După mórtea lui Arcadie, stă la împărăție, Theodosie. 275. După Honorie stă la împărăție Valentinian. 276. Varvarii și împărăția Romanilor. 277, 283, 316, 329, 360. In anul al 18-lea al împărăției lui Theodosie cel tânăr, Roilas domnul Schitilor, vine spre împărăția Romanilor. 278. Gotthii față de împărăția Romanilor. 279, 287, 292. Dachii și împărăția Romanilor. 280, 396. Attila e învitat de Honoria, să între cu oștile în publica împărății Romei. 282. Cetățile de pe marginea Dunărei, făcute pentru paza împărăției. 283. Attila asupra împărăției răsăritului. 284. Attila și împărăția apusului. 287. In locul lui Theodosie vine la împărăția, Marchian Thracul. 288. Marchian móre după ce ținuse împărăția 6 ani și 6 luni. 291. După Maioran stă la împărăție Sever. 291. Glichirie e ales la împărăție la 473. 292. In urma lui aũ stăcut la împărăția Apusului Olivrie. 292. La 474 Leon murind îi urmază Leon cel tânăr, la împărăție. 292. Pruncul Leon murind, stă la împărăție, Zenon. 293. In timpul lui Zenon, Hunii aũ destrămat tare împărăția. 293. Theodorice

Amali pradă hotarele împărăției de răsărit. 294; el se arată neprieten împărăției la 487. 295. In locul lui Zenon, împărătesa Aridna și Senatul ridică la împărăție pe Anastasie. 296. Despre istoria împărăției Persilor. 299. Cfintus Curțius a scris istoria lui Alexandru Machedon, a cărui împărăție a stăcut mai înainte de Curțius cu 360 ani. 300. Intâia eșire a Bulgarilor spre părțile împărăției Romanilor. 301, 302. Impărăția Grecilor despre Români. 306. Volohia și Crâmul sub stăpânirea împărăției răsăritului. 311. Anastasie împărat merge împotriva lui Mundon, care intrase în împărăție până la Machedonia și Thesalia. 312. Risipa împărăției de răsărit, era să fie, pe la jumătatea secolului al VI d. Chr. 313. După Anastasie vine la împărăție Iustin Thracul. 314. Hunii în timpul împărăției lui Iustinian. 315, 316, 318. Varvarii în timpul împărăției lui Iustinian. 317. Ghepidii și împărăția. 318. Longobardii erau sub protecția împărăției romane. 319. Vosforul sub stăpânirea împărăției lui Iustinian. 320. Traian despre hotarele împărăției. 322. Cetăți făcute de Iustinian pentru paza împărăției. 322. Slovenii vin în hotarele împărăției Romanilor. 324. Romanii din Volohia ar fi avut puțin ajutor de la împărăție, oștile împărăției fiind cu Velisarie în Italia. 325. Starea împărăției romane pe timpul și la venirea lui Iustin. 326. Mavrichie, stând la împărăție, face războe cu Persii și cu Avarii. 327. In vremea lui Mavrichie, nu numai Dachia ce încă și Schythia

supt stăpânire împărăției au fost . 328. Reînoirea sfadei între Hagan și împărăția răsăritului. 330. Foca la împărăție. 331, 332. Ieraclie stă la împărăție, 332; el intră în împărăția Perșilor. 334. În locul lui Hosroe, stă la împărăția Perșilor, Sirois. 334. După Ieraclie stă la împărăție fiul său Constantin, 334, 335, după care apucă împărăția Martina cu fiul său Iraelion. 335. Constans e ridicat la împărăție. 335. Serachenii cuprinseseră multe locuri și cetăți ale împărăției Romanilor. 335. După Constans stă la împărăție Mizizie, 336, și apoi Constantin Pogonat. 336. Serachenii luaseră multe cetăți și țeri de la împărăție. 337. Bulgarii și împărăția răsăritului. 337. Romanii din Dachia și împărăția Tarigradului. 338. Împăratul Iustinian era mai mult stricatorii împărăției de cât tocmitorii. 339. Leontie stă la împărăție, gonind pe Iustinian. 340. Bulgarii și Selavonii între Volohia și împărăția Tarigradului. 341. Crâmul sub împărăția romană. 342. Filip stă la împărăție un an și șese luni. 343. La 717 stă la împărăție Conon. 343. Artemia și împărăția Tarigradului. 344. Leon împăratul împacă părțile împărăției despre Cazari. 345. După Leon Isavrul, vine la împărăție Constantin Copronym. 345. Irina conduce împărăția, Constantin fiind copil. 348. Bulgarii cer bir de la împărăție, dar Constantin le pradă țara. 349. Carolus se încoronază ca împărat al Romei și a totă împărăția apusului. 349, 351. Romanii din Dachia, împărăția apusului și a răsăritului. 351,

377. După Irina, stă la împărăție Nichifor Patrichie. 351. După Nichifor stă la împărăție Stavrichie, apoi Mihail Curopalatis, iar la 829 Theofil, căruia îi urmează Theodora. 352. Domnia Crâmului și împărăția răsăritului. 353. Némurile schytesci se supun împărăției Tarigradului. 355. La 886 vine la împărăție Leon filosoful. 355. Roman e scos din trebile împărăției, de Constantin. 357. Constantin Porfiroghenit, rămânând singur la împărăție, Ungurii năvălesc asupra-i în două rînduri, 357, iar la 955, ducându-se și asupra împărăției apusului sunt bătuți de Otton marele. 358. După Constantin, la 959, stă la împărăție, Roman. 358. Începătura împărăției rusești. 359, 371, 374. Supunerea Bulgarilor sub împărăția răsăritului. 359, 376. Romanii în Volohia până la împărăția lui Isachie Anghel. 359. Împărații și craii slavonesci. 362. Remus e ziditor împărăției și cetății Romanilor. 366. La 363 stă la împărăție Nichifor Foca. 369. Rușii și împărăția de răsărit. 369, 370. Împărăția Moscului. 371. Iovan asupra împărăției de răsărit. 375. Pecinighii trec în Bulgaria, ce era supusă împărăției răsăritului, dar sunt respinși. 378. La 1032 stă la împărăție Roman Arghir. 378. La 1040 vine la împărăție Mihail Paf-lagon. 379. Iar la 1041 Mihail Calafatis. 379. Sârbii se revoltă în timpul împărăției lui Constantin Monomah. 380. Pazinachii și împărăția de răsărit. 381, 382, 384. După Constantin Monomah, vine la împărăție Theodora; iar după Mihail

Stratotic, Isachie Comneno; apoi Constantin Duca. 382. După Dio- ghenis, vine la împărăție Mihail Duca. 386. Nestor, împreună cu Pazinachii se ridică asupra împărăției. 387. La 1801, împărăția trece la Alexie Comnenos. 388. Stăpânirile apusului împotriva Serache- nilor ce țineau Asia. 388. La împărăția răsăritului stă Manoil Comneno, iar la cea de apus, Conrad al III-a. 383. Răsbóele Românilor cu împărăția Țarigradului. 390, 393. Despre împărăția lui Manoil a lui Alexie Comneno, a lui Andronic, și a lui Isachie Anghel. 391. Volo- hia după împărțirea împărăției Ro- manilor. 392. Când și cum s'a- ū despărțit Romano-Vlahii de împărăția răsăritului. 395, 397, 399, 400, 401, 419, 445. Vlahii și tătarii împotriva împărăției Țarigradului. 407. Vlahii și Isachie Anghel la împărăție. 408, 409. După Isachie Anghel vine la împărăție Alexie Anghel. 409. Alexie Anghel și coróna de împărăție. 410. Filip la împărăția Apusului. 411. Petăr scornea răutăți împărăției de răsărit. 413. Ioan și împărăția de răsărit la 1196. 413. Căderea împărăției Țarigradului, pe mâna Latinilor. 420. Isachie și Alexie apucă o umbră de împărăție. 410. Impărăția de la Nichea. 423, 419, 433. Vlahii și îm-

părăția lor. 423. Ioan scapă împărăția din Asia, de Balduin. 424. Impărăția înființată de David. 427. Henric e ridicat la împărăție în locul lui Balduin. 430. La 1222 lui Theodor îi urmează Ioanis Duca. 434. Tătarii ce fuseseră sub oblas- tia împărăției, es în părțile împărăției Perșilor. 436. Impărăția Perșilor. 437. Despre împărăția Turcului. 437. 441. Despre familia Ali-Osmanilor, care ține împărăția Țarigradului. 438. Derbend hotărâsce împărăția rusescă cu cea Persescă. 438. Balta Hiva are la răsărit împărăția Ozbecului și a Havanului 439. După Osman, la 1326, urmează la împărăție, Orhan. 440. Impărății și împărăția grecescă. 441. Cërta pentru împărăție, între Musa, Suleiman și Muhamed. 441. Batie în hotarele împărăției rusesci. 447. Bela, în al 31-a an al împărăției lui Frideric, se întorce în țara Ungurescă. 451. Tătarii ce le zică Comanii, despre cari s'a vorbit la împărăția lui Isachie Anghel. 466. Theodor Lascaris lasă pe fiul său în paza unui Muzalos, care să vadă de trebile împărăției, dar el îl omoră și la împărăție vine Mihail Paleolog în timpul căruia un óre-care Mihail pradă împărăția. 476. Mihail împărat aduce scaunul împărăției iarăși, în Țarigrad. 477.

J.

Jidovii pentru plăcerea Grecilor se făceau rudă cu Spartanii. 177. Locuia în Egipt, se răsculasera contra Romanilor și Grecilor, pentru

care Traian trimete pe Marție Turbon contra lor și sunt măcelăriți, spun Xifilin și Suida. 194. Aū voe de la Paravat, să zidescă biserica

Ierusalimului. 252. Paravat se găru-
ruește să le dea pe creștini, după
ce va bate pe Persi. 252.

Jiul, ținut din țera Muntenescă; în
el se află cetatea Severinului. 204.

Junonii. Vezi Iunonii.

Justin. Vezi Iustin.

Justin Curopalat. 314. Vine după mór-
tea unchiului său Justinian. 325,
326. A împărățit 12 ani și în acest
timp ceva de pomenit spre părțile
nóstre nu aflăm. El era de fire
bolnăvicioasă. În timpul său, Artab-
ban împăratul Persilor prăda în
voia sa. Așa el dăramă Antiohia.
În timpul lui s'a născut Muhamed.
El a murit la anul 578, după ce a
lăsat urmași pe Tiverie Anichie
Constantin. 326.

Justinian împărat. Procopie scrie că
el ținea Dachia. 133. Procopie scrie
că el ar fi zidit multe cetăți în Da-
chia pe malurile Dunării ca Pin-
cul, Cupus, Novele, Literata, cari
erau locuite de mulți Romani. 154,
155. A avut hatmani pe Velisar
și Narsitis Hadâmbul. 240. sdro-
besce împărăția Visegotthilor prin
vitejia Hatmanilor Velisar și Nar-
sitis. 266. Răsboiul Italiei, adică
a hatmanilor lui Justinian cu Got-
thii. 267. Sub totă împărăția lui,
povestea spune că Leon cel tânăr
a stat călugăr. 293. De la năvălirea
Bulgarilor până la Justinian. 311.
Stă la împărăție în locul lui Justin
Thracul. 314. A făcut multe cetăți
în imperiū, precum și biserica Sf.
Sofia în Țarigrad. 314. Dobândesce
victorii prin hatmanii Velisarie și
Narsitis. 315. În cel d'ânteiu an,
Variza crăiasa Hunilor, împreună
armele cu Romani. 315. Trimite

în contra Hunilor, pe Ión consulul
și pe Hatmanul Godila. 315. Pro-
copie spune că a pus în Thrachia
200 mii Uni. 316. El trimite spre
Italia și Africa pe Narsitis și Ve-
lisarie. 316. În al 31-a an al împă-
răției lui, spune Chedrinus că au
năvălit Slavi. 316. Dă Varvarilor
parte din Dachia, și Turnul zidit
de Traian, îl dă Anților și Slavi-
nilor. 317, 318. Scóte Dachia din
mânile Gotthilor și refușă de a
plăti Ghethilor léfa, pentru că ei
prădaseră împărăția. 317. Sub el a
fost țara Muntenescă și Moldova.
319. El luând Dachia de la Varvari,
o parte din ea cu cetate Singhidi-
nul, o dă Herulilor, spune Proco-
pie. 319. La el Longobarzii cer
ajutor contra Erulilor și solii lor
se plâng de Ghepiqi. Asemenea
solii Ghepiqilor, întorc cuvintele
Longobarqilor. 319, 320. Sub stă-
pânirea lui, vine locul de la cetatea
Vosforu până la Herson. 320. Pro-
copie spune cetățile zidite de Ju-
stinian. 321. El zidesce: Vimina-
chium, Sighidon, Pincul, Cupul și
Novele, Literata, cetățile Canta-
vazates, Smornes, Campses, Tanata,
Zerne și Duchepatul. 321, 322. Ce-
tățile făcute de Traian, le repară
și aduce noi oșteni. 322. Procopie
spune că el face cetăți în Illiria,
Panonia, Misia și Schythia. 323.
Face în Misia, cetățile Saltopirgul,
Dorostolus, Palmatis, Adina și Ti-
liscon. 323. Cetățuia care pe vre-
mea lui se chema Sf. Chiril, mai
târziu se chiamă Ulmiton. 323. Pe
acesta Justinian o zidesce. 323. De
asemenea cetatea Ivida. 323. Apoi
Almirin, Eghistul. Pe vremea lui,

Dachia a fost locuită de Romani. 323. Pe vremea lui Sclavonii co-prinde locurile Poloniilor. 324. Pro-copie dice că Sclavonii au luat ce-tatea Ulmiton zidită de el. 324. El a avut război cu Sclavonii cei peste Dunăre trecuți. 324. El a murit la anul 565 după ce a împărțit 38 de ani, după el urmând nepotul său Justin Curopalat. 325. Pe timpul lui Ghepiții țineau Ardealul. 338. El a ridicat oște contra Bulgarilor și Slovenilor, 338; face pace cu Bulgarii, formând o oște de 30 mii de Sclavoni și strică pacea cu Serachenii sculându-se contra lor; ei se rogă de pace el nu primesce. Serachenii cumpără pe Sclavonii și bat pe Justinian. Pe el l-au pore-clit Rinotmitos. El strică pace cu Bulgarii și îi bate. El poruncește lui Ștefan păzitorul cetății să omore pe toți Țarigrădenii începând cu Calinic Patriarhul. 339. Leontie se întorce cu oște și prinzând pe Justinian îi taie nasul și îl trimete în exil la Hersonisos. 340. El când

era în exil aflând că Apsimar vo-esce să-l dea pe mâna lui Hagan fuge la Tirvelin Domnul Bulgarilor, care îi dă pe Theodora de soție și îi dă oște și cu ajutorul Bulgarilor înconjură Țarigradul și prinzând pe Apsimar și pe fratele său Iraclie îi spânzură. Justinian încercă pe Bulgari de daruri, însă mai în urmă strică pacea cu ei, ei se ridică și mergând pe M. Negră l-au lovit la Anhelio, iar el a scăpat cu puțin la Țarigrad. 341. El după cum spune Theofanis și Chedrinus, trimite pe Filipic voevodul cu oște contra locuitorilor Crâmului cu poruncă ca să-i omore pe toți. Filipic omoră câți-va însă mulți fug la Cazari. 342. El trimete a doua oară pe Filipic la anul 711, însă Crâmenii în unire cu Cazarii bate pe Filipic, în urmă Filipic se împacă cu ei și este ales împărat. Apoi merg la Țarigrad pun mâna pe Justinian și-l omoră. El a împărțit a doua oară 9 ani. 343.

Juvenal. Vezi Iovenali.

K.

Kedrenos. *Vezi Chedrinus.*

Kinofrurion, între Iraclia și Vyzan-thia. Aci a fost omorât Avrelian de hatmanii săi. 225.

Kniaz. Autorul Hronicului era și a svintei Rossiești împărații Kniaz . 1, 49.

L.

Lacopirgul, cetate zidită în urma lui Traian. 322.

Ladislav pleșuvul, tatăl lui Andrias, al 5-a crai unguresc, la 1047. 442.

Ladislav. *Vezi Vladislav.*

Ladislav, al 9-a crai ungar, fratele Gheizeii, feciorul lui Bela. El la istoricii unguri e numit sfântul. El

nu p^ote fi Laslău al lui Simion, fiind mai înainte cu 167 ani, de cât Laslău. 442. A fost crai^u la 1078. 442. După el vine Coloman. 442. Stăpânesce 17 ani și la '095 m^ore. 444. Vine la crăie după tatăl său Gheiza. 444. El nu p^ote fi Laslău. 444.

Ladislav al II-a e pus între Gheiza și între Ștefan. El ar fi feciorul lui Bela orbul. 442. Vezi *Vladislav al II-a*.

Ladislav, fi^oior al lui Emeric, este al 18-a crai al ungarilor. El ar fi stat numai 6 luni la crăie. Rietiolus spune că Hronologia ungur^oscă greșit pun 2 Ladislavi. 443.

Ladislav Pleșuvul era tatăl lui Andrias de la 1047 442.

Lampridie. 206. scriitor, a trăit pe vremea lui Constantin Marele. 238.

Laomedont, stăpânul Troadei, fusese omorât de Iraelis. 91. Avea de fecior pe Priam. 91.

Laonic Halcocondila, istoric grec, căd^ut în robie când Sultanul Muhammed a luat Țarigradul și apoi turcit, a trăit până în timpul Sultanului Baiezyd, om f^orte învățat, drept și vrednic de credință. Vorbesce de hotarele Valahilor și zice că «Valahii sunt viteji, țara lor de la munții Orbal și Pevechin, care încep din Panonia și de la Ardél până la marea Neagră, în drépta pe lângă Dunăre este Dachia Panonă, în stânga este Bogdania (Βογδανία) și le desparte munții Vransovie, (astăzi Vrancei) Moldovenii mai au vecini la Nord Polanii (Πολάνοι) sau Leșii, la răsărit Sarmații. Este despărțită în două în Bogdania și Istria. 157. Bogdania are

scaunul în cetatea albă (Λευκόπολιν) și se întinde despre Dachii cari locuesc pre lângă Dunăre spre Lif-tani și Sarmați. El mărturiseșce că nu scie când au venit Români în Dachia. 126, 127. El coprinde sub numele Misiu trei țări împreună cu Dachia. 156. In munții Pindului locuesc Vlahii, cari sunt de o limbă cu cei-l'alți Dachii. Spune că Vlahii au limbă asemănată cu limba Italianescă. 157. Spune că Vlahii sau întins până la Thesalia. 397. El spune că Vlahii s'au chemat și Misi. 398. Spune că Condo-Vlahii s'au întins până la Thesalia. 416. Cele cuprinse în el, sânt spuse. 435. Țice că întâia cetate a Moldovenilor a fost Cetatea Albă. 469. El numesce pe Bogdan Domn al Bogdaniei negre. 474.

Laslău. Povestea lui Laslău la scriitorii. 136, 137, 138. Hronicul bulgăresc vorbesce despre luptele lui cu Ștefan craiul bulgăresc. 140. Face pace cu Ștefan. 141. Se luptă cu Batie han tătarăsc și-l omoră. 141, 142. El cere ajutorul Romanilor. 143, 454. Simion călugărul spune că i s'a trimis ajutor din temnițele Râmului. 144, 366. 393. Povestea lui Laslău e scornită din istoria a doi crai unguresci. 144, 145, 146 și 148. Ce spune Simion, despre Laslău și Tătarii cari au descălecat Crâmul sunt minciuni. 437. Ast-fel numesce Simion călugărul pe Vladislav cel mincinos. 442. Laslău al lui Simion este cu 167 ani în urma lui Ladislav Sfântul. El ar fi ucis cu un topor căd^ut din cer pe Batie. El a fost crai^u la 1242. 442. El ar fi Ladislav al II-a

feciorul lui Bela orbul. 443. Vladislav I nu e Laslău. 444. El nu pôte finici Vladislav II. 445. Dove-direa minciunilor lui Simion re-lative la Laslău. 446, 445, 447, 449, 452, 453, 456, 472. Se dice că el ar fi fost vrăjitor. 454. Letopisețele rusești vorbesc de el. 455. El a-jungea în gónă pe Batie, îl omóră cu toporul căzut din cer. 457. El n'a fost pe vremea lui Batie, 458. El n'a luat ajutor de la împăratul Râmului. 458. El n'a gonit pe Tă-tari. 459.

Larda. vlahii prădéză pe lângă ea. 404.

Latin, stăpânul Lațiului, primesce pe Eneas și îi dá soție pe fica sa Levania. 95. Turnus îi declară ră-s-boi, dar Latiniî îl învinge și îi ia în stăpânire țara. 96.

Latinésca. Hronicul e isvodit întâiū pre limba Lătinésca. 1. Cícero e părintele artei limbii. 5. Țara unde vine Eneas. 13. Scriitorii Latinesci ne apără. 24. Cantemir a scris în limba latinésca «Carté ghenealogiî nîamurilor boerimiî moldove-nești. 26. Limba latinésca, fiica celei Ellinești, s'a mai schimbat din cauza amestecului. 102. Nu El-linești, ce hireșe lătinești par. 103. Daciî supuși de Romani, spun unii, să-și fi amestecat limba cu cea la-tinésca» și din ei se trag Români. 110. Ion Lamoschie cerea a dovedi că Româniî nu se trag din Ro-manî, ci oștile Romanilor trecând odată prin țerile nōstre, și ernând aci, Daciî au apucat ceva din limba lor cea latinésca. 113. Slove lăti-nești. 114. Limba lătinésca. 132. In istoria lătinésca, pomenire Vlahilor

se face întâiū la anul dela Hs. 1330. 133. Vlahii precum din cea lătinésca așa din cea italianésca graiul s'a stricat. 134. Passus și Cortis sunt cuvinte chiar latinești, iară nu ita-lienești. 135. Graiul lătinesc. 152. Scriitorii lătinești. 154, 156. Graiul limbii Românilor și până astăzi la-tinesc este, dice Pavel Piasinschie. 160. Inscriptie lătinésca. 161. August lătinește va să dică *sînt*. 164. Lim-ba lătinésca. 180. Sarniție vorbind despre Români spune că sunt ră-mășițele coloniștilor Romani, ai lui Traian, și cari au amestecat limba latinésca cu cea slavonésca. 240. Un ban găsit la cetatea Gher-ghina, avea scrise slove latinesci în jurul unei cruci, ce era în mij-loc, și se spunea anume: CONST. VICT. AVG. IMP. 248. Istoricii la-tinesci despre Huni. 281. Numele Volohă și limba latinésca și cea slovenésca. 303, 304. Istoricii latini despre Valahia, și înțelesul ce-l are la ei. 303. Istoricii latinesci despre statul Volohiei. 325. Istoricii latinesci nu pomenesc despre Da-chia, pe la jumătatea secolului al XII. 389. Tătariî bat pe hatmanul Tero, și ôstea lui latinésca. 431. Răsbóele Românilor cu Grecii și cu Latiniî. 432. Leunclavie și Bus-bevie au scris în latin s'ce despre tătari. 435. Cantemir preface hro-nicul din latinesce în românesce. 444. E poveste că Laslău s'ar fi făcut ortodox din Latin. 458.

Latinia. Veđi *Laținia*.

Latiniî. Scriitorii lor spun că Roma-niî se trag din Ellini. 13. Ei au luat Țarigradul. 18. Catastih de scriitorii lor ce se pomenesc în

hronic. 53. Istoriile lor sunt pline cu năbuşelile nărodilor răslăţite din Schyti. 58. Pomponie Mela a fost din vechii scriitori ai pămîntului, la Latină. 59. Ce spun căţiva scriitori Ellini şi Latină despre hotarele cele vechi ale Dachiei. 62. Ei numeau pe Iraclis, Hercules. 91. Au avut de stăpânitori pe urmaşii lui Eneas, până la 777 a. Hs. când rămâne la stăpânire 2 fraţi: Amilius şi Numitor. Stăpânirea o ia Amilius. 95, 96. Limba Latinilor e fiica celei a Ellinilor. 102. Istoricii Latinilor relativ la Români. 134, 135. În timpul lui Const. scriitorii Latină nu pomenesc de Dachia. 347. Latinii la sinodul din Florenţa. 345. Latinii şi Români. 395. Vor să cuprindă Udriiul. 398. Din înconjurarea lor, Udriiul e scăpat de Vlahi. 399. Înainte de a cădea, Țarigradul în mâinile lor, Vlahii se despart de împărăţia răsăritului. 419. Cu ieii au avut Vlahii răsboie. 419. Cu ajutorul lor intră Isachie Anghel în Țarigrad 420. Ei se prefac că îngăduie strângerea banilor ce li se făgăduiseră 421. Pun împărat pe Murciffis. 421. Pun în temniţă pe Isachie şi pe Alexie Anghel. Ei înconjură şi bat cetatea şi Grecii rabdă răutăţile lor 68 şile. 18, 421. Năvălesc în cetate şi pun pe Balduin împărat al Țarigradului. Ei prind pe Murciffis şi îl omoră. De frica lor, Alexie Comnenos fuge în Greţia. 422. Gonesc pe Grecii. Veniseră prietini şi se fac vrăjmaşi. 423. Puterea lor vrea s'o afle Ioan Alexie. La ieii trimite Ioan soli de pace, şi ei răspund cu mândrie. Pe unde îi a-

flău, îi omorau Grecii. Asupra lor se ridică Vlahii, Grecii şi Mechedonii şi îi gonesc până la Țarigrad. 424. Ioan se silea să nu prindă ei de veste de venirea lui. 425. În mână lor cade Arcadiopolis, cu multă vărsare de sânge. 425. Ei nu îndrănesc să meargă mai departe. Tătarii se prefac că-i atacă, Latinii se ia după ieii şi cad în mâna lui Ioan Alexie. 425. În luptă cu Români şi Tătarii, Latinii sunt bătuti şi Balduin prins. 426. Rămânând fără cap, sta u lui în Țarigrad. 427. Răutăţile făcute de ei le răsbună Ioan Alexie. 427. După biruinţa lor, Ioan dă voe Tătarilor să prade. Celor cari erau în Seras, Ioan le dă voe să treacă în Pannonia. 428. Din Tesalonic, ieii vor să fugă cu corăbiile. Ne mai putându-i opri, Români intră în Thessalonic şi omoră pe Latinii. 429. Sperau să răscumpere pe Balduin. Tabăra lor de la Udrii, este înconjurată de Români. Latinii din Țarigrad nu îndrăneau să mai iasă. 430. Oastea flor de sub Hatanul Tero, ie bătută de Ioan Anghel. 431. Asemenea oştile împăratului Theodor Vrama 432. Pe când ieii se luptau cu Vlahii, Theodor Lascaris a cuprins Efesul. 433. Henric se face împăratul lor şi ia cetăţile cari fuseseră răpite Latinilor. 434. Mai înainte de a lua ieii Țarigradul, s'a pomenit de Bela. 441. Latinii în privinţa religiei. 456. Au silit pe o parte de Români a trece înapoi Dănărea. 465, 466, 467. Împreună cu Ion a supus Greţia, Peloponesul, etc. 466. Împăratul lor Henric a coprins multe cetăţi

din Thrachia. 467. Grecii răscum-pără Țarigradul de la Latini. 476. Mihail trimite pe Alexie Stratigo-pul, ia Țarigradul de la Latini. La-tiniî au ținut Țarigradul 58 ani. 476, 477.

Latium, avea de stăpân pe Latin. Către el călătorește și se stabilește E-neas. 13, 95, 96.

Λατρεία. Face o dedicație «Luî Dum-nazău unuia, în Troiță închinatului și slăvitului Λατρεία, în vécî.» 3.

Latinia din Brutia se mai numia ca-piștea Iunonii. 120.

Lavne Halcocondilas. 25.

Lavra. Sf. Cozma s'aû dus la Lavra Sf. Savei la Ierusalim. 345.

Lavrint. Istoricii cercetați de Can-temir sunt așa de mulți în cât 'i se pare că a intrat într'un lavy-rint. 75.

Lazăr. Deosebirea dintre bogat și La-zăr cel sărac în Evanghelie. 354.

Laziî, au avut împărat pe Ioan, care ia pe Evdochia, sora lui Andro-nic. 481.

Lăpușna. P'acolo au trăit Taifaliî. 68.

Lăpușniciî se cuprind în țara de gos. 244.

Le grand Dictionaire Historique. 361.

Leccicône. 113.

Lederatul, se numesce greșit Lite-rata. 322.

Leghiône. Sarniție vorbesce de scó-terea leghiónelor din Dachia de către Aurelian. 152. Emilian Hat-manul Leghiónelor de la Misia și Dachia au hotărît Slujitorilor ba-nii cari era să-i dea Tătarilor, nu-mai de-i vor bate. 209. Geții și Sar-mații tot-deauna se gândiaû cum ar scóte din Dachia leghiône ro-mane. 221. Justinian a biruit óstea

bulgărăescă, prinđând mulțime de robî din care au făcut Leghóne, adică polcuri nouë. 339.

Legiuuî. Veđî *Leghiône*.

Leh, la 465 înființeză Crăiia leșescă. 12. 150 ani a stătut crăia Sloveni-lor de pe Visla sub numele de *Leh*. 324.

Lehon voevodul Slovenilor gonesce pe Huniî din locurile lor. 351.

Lemon scriitor în Cartea I, cap. 4. vorbesce de Crăia Franției. 277.

Leon fiul lui Vasilie Machedon, el era fôrte învățat și de a aceia îl numia Sofos, el chémă în ajutor pe unguriî. Chedrinos spune că lui s'a supus Bulgariî. Curopalatserie că el a trimis pe Unguriî și Turci în contra lui Simeon Domnul Bulgarilor. El a împărățit 25 ani și 3 luni; după el urméză fratele-său Alexandru. 355, 356. Constantin fiul lui Leon. 357.

Leon papă, încoronéză pe Carolus la anul 800. 349.

Leon, împărat al răsăritului, trimite pe Maioran, împărat la Roma. 290, se mai numesce Leon Thrachul și urméză după Marchian. 291. În păr-țile Dachiei, n'a făcut nimic. 291. Ostrogothiî fac pace cu el. 291. Asupra hatmanilor lui, dobândesce victorie Genserich, în Africa. 291. Capul lui Dinzig, e trimis lui Leon la Țarigrad de către Gotthiî. 292. Móre la 474. 292. Urméză nepotul său, Leon cel tinăr. 292. Face Che-sar pe Iulie Nepos. 292.

Leon, papă trimis, sol de Valentinian la Attila, îl convinge pe acesta să părăsescă Italia. 289. La anul 800 Leon, Papa Romei, încoronéză pe Carolus. 349.

Leon din mănăstirea Sosthenis vorbesce de tabla lui Vasile Bulgarocton. 376.

Leon Armanul, a împărățit 7 ani și 7 luni, fu ucis în Biserica de Mihail Balbul. 352.

Leon cel tânăr, nepotul împăratului Leon, urmărește acestuia la tron. 292. E feciorul lui Zenon. 292. Trăiesce 17 luni și după moartea lui Iulie Nepospleacă cu corăbii spre Italia. 292. Lui îi urmărește tatăl lui Zenon. 293. Povestea spune că tatăl său voind să-l omore, mamă-sa Ariandna, îl scapă, punând în loc, un alt prunc. Pe Leon, îl tunde călugăr, și stă astfel, sub totă împărăția lui Justinian. 293.

Leon Isavrul vine la împărăție după Theodoric, el mai înainte se chema Conon, ȋce Patavie, a împărățit 25 ani și 2 luni, în timpul său a fost în Asia resbele cu Serachenii. 343. El prinde pe Artanie și îi taie capul. Contra lui scrie Ion Damaschin Sfintul nisce scrisori căroră el le falsifică conținutul și le trimite domnului Serachenilor. El cere pentru fiul său Constantin de la hanul Cazarilor pe fata lui pe care botezând-o o numesce Irini. El mōre la anul 741 și lāsă în locul lui pe Constantin Copronim. 344, 345.

Leon Mănăstrēnul, spune că precum unii împărați au făcut Bulgarilor, așa să facă și Vlahilor. 403.

Leon Porfirogenitul. Tatăl său l'a căsătorit cu fata domnului Bulgăresc la anul 770. 346. Fiul lui Constantin Copronim a împărățit 5 ani și mōre. În timpul lui nu se întâmplă nimic spre părțile noastre. 347.

Leonina. Numesce Dlușoș marea neagră. 390.

Leontie, de el se rugă Țarigrădenii ca să-i scape pe Justinian, și fiindcă îl prinde pe Justinian îi taie nasul și îl trimite la Hersonisos. 339, 340. El venind la împărăție trimete contra Serachenilor armata, care este bătută, și care ridică de împărat pe Apsimar, care prinde pe Leontie, îi taie nasul și l' bagă într'o mōnăstire în Dalmația. 340. Justinian vine cu ajutorul Bolgarilor la Țarigrad și prinde pe Apsimar și pe frate-său Iraclie, alții ȋce și pe Leontie. 341.

Leontie, împreună cu Ecfatie, sunt lāsăți pristavi, pentru zidirea unor cetăți pe malul Dunărei, după cum scrie Cuspian. 254.

Leopold, Crăia Ungurilor lui Leopold Chesariul e datōre a face veșnice jertfe, 106, și cu doi feciori ai lui își scapă crăia de sub Turci. 175, 441.

Ler Aler, din colindele anului nou de pe malul Oltului, Preda Stambol ȋce că ar fi Avrelie Avreliau. 217.

Leșesca crăie, e înființată la 465, de Leh. 12. Ce spun istoricii leșesci. 21. Scriitorii leșesci ne sunt apărători. 24. «Iliaș, fīcōrul lui Alecsandru Vodă» a luat pe sora crăiasii lui Vladislav craiului Leșesc. 26. Hotarele Schythiei ajung pe după dosul crăiiei leșești. 60. În Sarmația europască se cuprind «amādoaa țările leșești.» 61. Munții Carpatiei despart hotarul Leșesc de cel a Ardialului. 66. Intre Buh și Nistru este Ocrania sau Podolia leșască. 67, 264. Pădurea Her-

finii trece prin țara leșască. 76. Zamoschie, scriitor léh. 113, 221. Scriitor leși. 124, 127, 157. Léhul Orihovie. 125, 177. «Smieșsania ieziică» pe limba leșască, ce va să ȋică. 135. Batie pradă crăia leșască. 141. Comanii ce locuiaū prin Podolia țerii leșesci. 145. Istoricii leșesci despre Români. 159. Tătarii și robii leșesci și rusesci. 175. Petăr Alexievici domolesce pe Leși, și gonesce pe craiul saxonesc din crăia leșască. 176. Despre némul leșesc. 178 Ioan Sobețki era hatman al corónei leșesci. 224. Sarniție léhul. 261. Tătarame și alți Varvari, spre țara leșască să spuzise. 273. Despre țara și crăia leșască. 285. Istoricii leșesci despre numele Românilor. 306, 308. Descălecatul crăiei leșesci. 311, 317, 324. Istoricul Leșesc Stricovchi» despre Polovți, 362, a căror limbă era amestecată din cea rusescă, din cea leșască și din cea moldovenescă. 363, 364. Pozina, ȋinut al crăiei leșesci. 365. Despre Sarniție și Zamoschie, scriitorileși. 367. Istoricii rusesci și cei leșesci despre Peceneghi. 378. Dlușoș vestit scriitor, între cei leșesci, vorbește despre Moldova. 384, 389. Vișeslaus, voevodul Polovților și Boleslav, craiul leșesc. 385. Vladislav, craiul țerii leșesci și Conrad împăratul apusului. 390. Comanii în Ocraia leșască. 418. Tătarii în țara leșască. 437, 448, 449. Despre Dlușoș léhul și alți scriitori leșesci. 444. Batie pradă țara Moscului și țara leșască. 456. Ureche vornicul și istoricii leșesci. 483. Leși, Leh cu ieī fondéză o crăie. 12. Atacarea lor de către Turci. 20. De

la ei se trag Pototchiiaști. 25. Au avut răsboiū cu Romanii. 106. Leși sau Polonii mărginesc Moldova la Nord. 126. Numeaū pe locuitorii din Dachia Italiani. 131. Năvălesc în Ungaria împreună cu Unii și sunt bātuți de Ladislav și îi gonesce peste Vistula. 149. Leși ȋic Românilor Volohi. 159. Au avut răsboe cu Tătarii, Ruși, Prusii, Sfezii, Ungurii și Turcii. Cu robii leși, Tătarii Crâmului și Bugiacului, umple țările păgânești până la Africa, India și Eghypet. 175. Moldova, scrie Piasenschie, a fost de multe ori supusă lor. 175. Răscolele lor le potolesce Petăr Alecsievici. 176. Orihovie îi arată ném cu Slovenii și rudă cu Ellinii. 177, 178. Din țara lor, au luat părți: Prusii, Sfezii, Danezii și Ungurii. 175. Au avut răsboe cu Turcii. 224. Ilatmanul lor Ioan Sobețki. 224. Numesc Șliah pe Sarmați. 240. Ei sunt Sloveni. 304. Ei numesc Volohi pe Moldoveni. 305. Trăesc spre Crivăț de la Moldova. 305. Istoricii lor vorbesc despre numirile date Moldovei și Moldovenilor. 306. Ei n'aū schimbat Moldovenilor numele de Valahi. 306. Ei vin cu Leh. 324. Trimit soli lui Carolus ca să cêră pace. 350. Vecini de peste Nistru cu țările noastre. 362. Limba lor este amestecată cu elemente slavone. 363. Din limba lor au luat cuvinte Polovții. 363. S'a scris despre botezul lor. 371. Au fost supuși de Svetoslav. 373. Scriitorii lor despre Voloscăia. 385. Ei numesc țara Moldovenescă Volosca. 390. Le-ar fi fost peste puțință să ducă provisiunile armatei lui Conrad până

- la marea Năgră dacă n'ar fi fost locuită Moldova 390. Asupra lor năvălesce Batie și mare mărte face într'ânșii. Craiul lor, era Boleslav. 448.
- Lesnoe.** Aci Carlus, crai Sfedesc, e bătut de Petăr Alecsievici. 176.
- Lesvon, ostrov,** aci a fost trimeasă Irini de către Nichifor Patrachie. 351.
- Letopisețurile.** Ce spun Letopisețurile Sclavonilor. 17. Spune că marca Moldovei ar fi după Boarul carele împreună cu căteaua Molda s'a înecat în apa Moldovei. 155. Letopisețul lui N. Costin despre Turnul-Severinului. 204. Letopisețul slovenesc despre numele Românilor. 303. Letopisețul slovenesc despre Sclavoni. 324. Letopisețele despre venirea Sclavonilor și gonirea lor de Volohi. 325. Letopisețele rusești despre Ihor. 357; despre Pecenegi. 362. Simion și Misail în Pridoslovia letopisețului lor. 366, 472. Letopisețele rusești despre răsbóele Rușilor cu împărații grecești. 370. Trei hronice mari rusești, d'între cari, unul «să chêmă hronic, altul Letopisăfi, al triile Stepenia, vorbesc la fel despre Laslău. 455. Letopisețele ce-i sunt la îndemână lui Cantemir, despre nisce locuitori din Moldova, înainte de înturnarea Moldovenilor din Ardél. 471. Letopisețul sêrbesc despre craiul sîrbesc ce a cerut pe Evdochia, sora lui Andronic. 480, 431.
- Leunclavie (Geograf),** 54, pomenesce de Dachia. 63, 65. Afirmă că țara de la Tisa la Buda se numia Pano-Dachiă. 83. Despre părerile lui Eneas Sylvius. 124. Arată în Pandecte la numele Iflac că numele Valahilor nu din Romanii lui Flac se trag. 125. În Pandectepomenesce de un Bogdan domn al Vlahilor și numesce Voevod pe Principii Ardealului 131. Aduce pe Bonfin ca martor, că la scriitorii latini, țara Muntenescă s'ar fi numit Montana. 132. În Pandecte întâlnește numele Iflac. 157. Despre Vlachii. 158. Dice că Nemții pre Itali și pre Franțozii îi numesc Valși și tot Valșii numesc și pe Valahii. 159. Vorbesce despre menirile Moldovei și Moldovenilor. 306. În Pandecte, la numele Bogdan, dice: Moldovenii s'aū chemat ast-fel, din timpul lui Vasile Bulgarocton. 306. Dice că Pazinazii se numesc și Bozini și limba lor e o amestecătură de românesce, ruseșce și leșesce. 364. Dice că né mul bosnénilor să fie din Polovți, 365, dice că România deosebită despotie ș-aū făcut. 377. Dice că Pazinazii s'aū așezat și aū fondat statul Boșnégilor. 382, 384. Spune că Români din Țara Grecescă ar fi din Romanii din Italia. 397. Cele cuprinse în el, sunt spuse. 435. El spune în Pandecte, că Valahia s'ar fi chemat Galizia. 440. Dice că Ban=purtător de stiaș. 468. Dice că Basarabia este olatul cel mai de margine al Moldovii. 468. Dice că sub Unguri erau multe țări, între care și banii Mohavinénilor și a Severinului. 469. Dice că nărodul Basarabilor tot români erau. 470.
- Leunclavius.** Veși *Leunclavie*.
- Levania,** fiica lui Latin, e dată de tatăl său, soție lui Eneas. 95. Fusese logodită cu Turnus, regele Rutuhilor. 95.

Lexiconul istoricesc al lui Moreri a servit, între altele, lui Cantemir. 444.

Λεοκόπωνις, spune Halcocondilas, ar fi fost scaunul Bogdaniei. 127, 469.

Libya. Veđi *Livia*.

Lichinie. Galeriu face Cesar pe Liciniu. 234. Românii în Dachia până la pieirea lui Lichinie. 237. Luptele lui Constantin cu Lichinie. 238. Mórtea lui Lichinie. 239.

Licinius. Veđi *Lichinie*.

Licinius Crassus Mucianus. Veđi *Liti-nie Crassus Mufianus*.

Lieurgos al Osmanilor a fost Suleiman. 22.

Ligniți. Aci bate Peta, pe Ducul Henric. 449.

Liguria, câmpiile Liguriei sunt cumpérate de Goți de la Burgundioni 296.

Liguri au început răsbelele în timpul lui Fulvius Flaccus și au ținut 80 de ani după cum spune Livius. 120. Livius spune că ei s'au luptat 2 ani cu Fulvius Flaccus, însă au fost bătuti. 121.

Limanul. Intre el și balta Hiva sunt locuri pustii pe cari le cuprind Oguzii. Turcii îl numesc Cara Bogaz. 438. Chesariul Alexie sosescenóptea la Tarigrad, cu corăbiile, pe când Latinii n'aveau grijă, și străjuiau numai Limanul din luntru, unde le stați vasele. 477.

Limba. De pre limba latină, pre cea română, s'a izvodit Hronicul. 1. Tișeron, era părintele limbii latinesce. 5. Despre limba română. 18, 153. Ce se spune în istoriile Ellinilor, Latinilor și a altor limbi. 58. Omiros a scris despre răsboiul Troadei, pre limba elli-

nă. 59. În Schythia erau nămuride limbi deosebite. 60. Stravon, om ellin, a scris în limba lui pentru Dachia. 62. Ghetii și Dachii au tot o limbă. 71, 73. În limba Ellină se schimbă: *cus* în *os*, și *chi* în *i*. 72. Daii au și aceeași limbă cu Ghetii, și au eșit tot dintr'un loc, spune Stravon 76. Procopie Chesarianul spune că Gotthii, Vandalii, Visegotthii și Ghepidii sunt tot de o limbă și un nă. 76. Deosebire între limbile lumii. 86. De unde toate limbile nume au dat. 89. Elinii și Troadenii erau tot un nă și o limbă. 90. Cum au făcut Amilius peste dreptate limbilor. 96. Despre Romani scrie toți scriitorii tuturor limbilor. 99. Maen-burg vrea să arate că limba ellină e din cea șfezască abătută. 101. Despre limba latină, ellină și eolică. 102, 103, 104 «Nămul Dachilor iaste o limbă vrăjmașă și neașezată.» 105. Despre anastecul limbii latinesce cu cea a Dachilor. 110, 221, 113. Eneas Sylvius ar fi scris «din pornire limbii». 116. Parthii erau, pe vremea lui Traian, mai puternici de cât toate limbile din Asia. 118. Halcocondilas spune că limba Dachilor sēmănă cu a Italilor. 127, 126. Stravon spune că Dachii și Ghetii tot o limbă au avut. 130. Sarnișe spune despre Romani: «Ómeni limbei noastre pre dănșii Volohi adecă Italiani îi chiēmă. 131. Stricarea graiului la Vlăhi, atât din limba latină, cât și din cea italiană. 134, 135. Vălhovnic va să dică pre limba slovenă, vrăjitor. 136. Ce serie într'un hronic bulgăresc, cu limba

slovenescă. 139. Despre limba latină și cea slovenescă în limba română. 152. Vlachi din Pind sînt de o limbă cu cei din Dachia. 157. Spusele lui Bonfin, și ale altora despre limba Vlachimilor. 158, 159, 160. Dumnezeu a rîsipit pre nîmul Izrailitenilor «în limbi». 170. Căutare în istoria limbilor. 172. Orihovie spune că limba leșască e din cea attică. 177. Cantemir a scris Hronicul, întâi, pre limba latină. 180. Traian, de la Dachia, a trecut la Parthi, și la alte limbi. 191. Limbile ce le-a biruit Septimius Severus. 204. Români din drépta Dunării sînt de aceiași limbă cu cei din stînga. 218. În Misia sînt locuitori tot de un nîm și o limbă cu Români. 229. De limba latină, stricată cu cea slavonă, se slujesc Români. 240. Julian Paravatul aîu oprit pre creștini să învețe limba ellină. 252. Mavreii cu alte limbi, pradă Africa. 254. Strînsurile limbilor despre răsărit pe unde aîu trecut. 277. Limba schythică, născută din Un. 281. O ȋicetóre în limba țigănească. 295. Josif și Filon, Judei, scriu în limba ellină. 300. Ce nume aîu avut Români în limba bulgărească, care este una cu cea slovenă. 302, 303, 304, 338. Valahia, «în limba noastră», se ȋice țara romănească. 305. Ar fi fost bine ca nici o limbă creștină să n'aibă vecini pe Turci. 306. Timp în care nici la Greci, nici la latini, nici la vre-o altă limbă. nu se pomenesc de Români. 347. Nenumărate limbi vin, despre Asia, asupra împărăției Romanilor. 360. Pe la pragurile Nip-

rului locuia o limbă, numită a Pecenegilor. 362. Limba lor. 363. Limba Vineticilor. 365. Limba romănească și cea a Pecenegilor. 366, 367. Și pasările «are cineș limba lor». 366. Despre limba de moșie italiană a lui Theodat Stefan, crai al Sanseverianăilor din Apulia. 375. Condo-Vlahii sînt 'cu Vlahii de peste Dunăre, dincóce, ὁμόλογοι, tot de o limbă. 416. La prefacerea hronicului, din limba latină în cea romănească, Cantemir s'a mai servit și de Bonfin și de alți istorici. 444. Se ȋice că Laslau a fost Vâlhovnic, care pe limba slovenă va să ȋică vrăjitor. 454. Hronicul lui Șerban logofătul scris pe limba próstă grecă. 462. Ardélul în limba saxonă s'a numit Siebenburg. 463. Bonfin despre limba Romanilor. 464. Ȋisele lui Grigoras traduse în limba romănească. 479. Limnos, insulă din archipelagul Chycladelor, nu face parte împreună cu ele, din divisiunea imperiului lui Constantin Marele. 242. Literata, cetate zidită în parté Moldovei, spune Procopie. 155, 322. Greșit i se ȋice Lederatul. 322. Litfa, mulțimea popórelor supuse de Huni era aci. 322. E dată de Ghierai, unuia din frați. 437. Litfania, a avut duce pe Razivil. 26. Parte din Tătărirea europeană. 61. Hunii ajung până aci. 283. Aci așeză Attila, a 3-a reședință. 285. Prin ea e drumul Varvarilor. 285. Din Gothii ei es Polovții și Pecighii. 362, 364. Că es din Litfania ȋice și Bilschie. 365. E cuprinsă de un frate al lui Ghierai. 437. Litfanie. De la ei erau Razivili. 25.

- Popor care mărginesce Bogdania. 127. Numesc Valahii pe locuitorii Moldovei și Munteniei, zice Sarniție. 131. Au fost supuși de Svetoslav. 372.
- Litfă. Laslău dăce că fiind domn, Batie s'a sculat și a supus țara Moscului, a Litfii, au intrat în crăiia ungurească. 141.
- Litvan. Stanislav Orihovic era Litfan. 157.
- Litvani. Vezi Litfanii.
- Litiție Crassus Muțianus a fost consul împreună cu Valeriu Flaccus, la 129 a. Chr. 121.
- Liubi, popor slav supus de Svetoslav. 372.
- Liublin, cetate luată de Batie. 448.
- Liudovic împăratul, a avut război cu Vandali, Sorabii (Sârbi) și Sloveni. 354.
- Livanie Sofistul, dascălul școlilor din Antiohia, întrebat de Iulian Paravat, ce face fiul Teslarului, răspunde că face loc pentru Iulian. 252. Nichifor spune că el a pus pe creștini să omore pe Iulian. 253. El era creștin ortodox. 252.
- Livia, era sub administrația conducătorului Egiptului, în împărțirea făcută de Constantin cel mare. 242.
- Livius spune, că rebelele dintre Romani și Ligurii au ținut 80 de ani, 120, că Valeriu Flaccus consul la 259 a. Chr. a purtat război cu Anibal. 120. Spune că Fulvius, consul la 178 câștigând o luptă voește să zidească o capîște în Ispania și ia nise lespedea de la capîștea Iunonei; Senatul îl condamnă și el se sugrumă, 120, că Fulvius Flaccus consul la 123 a. Chr. s'a luptat cu Ligurii. 121. El a scris istoria Romanilor. Unii, îl clevesc. 173. A scris lucrurile Romanilor, întâmplare cu o mie de ani înainte de de el. 300.
- Livonia, parte din Tătărimea europeană. 61.
- Lodomeria. Craiul ei se intitulează Andreas în diploma sa. 446. Era sub Unguri. 469.
- Logofăt. Logofătul Neculai Costin despre nemul Românilor. 113. Nicolae Costin logofătul despre numele autorului basnei cu Laslău. 136. O inscripție, în care se vorbește despre Slibris logofăt. 161. Logofătul N. Costin despre o inscripție de la Gherghina. 162. Hronicul, de la Aron Vod până la Ștefăniță vod, e alcătuit de Miron Costin logofătul. 180. Logofătul Nicolae Costin despre Turnul Severin. 204. Ce a făcut Minesthús, «secretariul» (adică Logofătul de taină) al lui Aurelian. 225. Cuvîntul lui Costin logofătul. 295. Logofătul N. Costin, urmînd, pôte, nișce istoriei leșesci, greșesc cînd crede că Dachia a fost vre-o dată deșartă. 321. Istoricul Honiat a fost logofăt. 405. Hronicul scris, în grecesce de Șerban logofătul. 462. Istratie a fost logofăt al treilea la Constantin Cantemir. 472. Logofătul Neculai Costin despre Bogdan Vodă. 475. Neculai Costin logofătul despre Dragoș Vodă. 483.
- Longin, e cerut lui Traian de Decheval, ca să trateze pacea. 82. El e omorât de Decheval. 82, 188.
- Longhiniana. cetate. 322.
- Longhiniana. Vezi Longhiniana
- Longobardia Ungurii eșind din Panonia au făcut mari stricăciuni aci. 356.

Longobardii se scoboră la 568 din Scandia. 12. Primește cetatea Norion în Panonia. 318. După ce se mută peste Dunăre lângă Ghepiđi, se apucă la gâlcăvă cu Ghepiđii. Longobardii cer ajutor de la Justinian, contra Erulilor. Solii lor spun lui Justinian că Ghepiđii cari înainte nu treceau Dunărea de frica Gotthilor, acum se laudă că stăpănesc totă Dachia. Cuvintele lor, le întorc solii Ghepiđilor. 319, 320.

Loviții, cetate. Nu o pôte lua Isachie Anghel. 406.

Luca, sfântul, ȳice că Christos s'a născut pe timpul lui Avgust Chesar. 99.

Lucifer. Veđi *Luțifer*.

Lucius. Veđi *Luțius*.

Luține. Țițeron «poftésce de la un Luține, pentru ca să'i serie viiăta.

5. «Cine iaste atăta de fericit Țițeron, carile nu unul, ce o mie de Lucții să pôtă avé.» 10.

Ludovic craiul unguresc. Nicolae Costin Logofătul după Bonfin ȳice că, pe vremea lui Ludovic un Bogdan Vodă să se fi întors din Ardeal iarăș la Moldova, însă acesta este Ștefan Vodă poreclit Bogdan ficiorul lui Dragoș Vodă și nepotul lui Bogdan Vodă. 475.

Luitprand scrie ca Arnulful i-a chemat pe Unguri și i-a trimis în Ghermania și în Galia. 355. Despre Ingher saũ Ingor. 357.

Luguriă. Veđi *Liguria*.

Lumé Gotthilor, operă a scriitorului Mathei Pretorie. 73, 75. Vorbesce de răsboiul lui Varavista cu Romanii. 78. Gotthicésca a lui Pretorie față

de Orbin Raguzeul. 178. Mathei Pretorul în lumea Gotthicésca pomenesce de răsboiul Dachilor. 204.

Lumea nouă, adică America multe mii și sute de ani a fost necunoscută ómenilor. 184.

Lupițin era însărcinat de Valens să dea hrană Gotthilor și nu le dă, fiind lacom, cea ce face pe Gotthii să se revolte. 256. Bonfin spune că el a invitat pe Frithighern, domnul Gotthilor, cu gând să-l omóre dar Frithighern scapă. 257.

Lusitania. Veđi *Luzitania*.

Lutécii popor slav supus de Svetoslav. 373.

Luțifer Calaritiianul îndémná pe Constantin Marele să se boteze de la Athanasie saũ de la episcopiĩ lui, cari erau ortodocși. 250.

Luțius, nume care se dă de scriitoriĩ hatmanului Flac. 124, 125.

Luzitania a coprins-o Alaniĩ în același an în care năvălesce Alarie în Italia, spun Idatie și Isidor. 276. E prădată de Evaric, domnul Gotthilor. 292.

Lybia. Veđi *Lyvia*.

Lycostomon Acasta'i Chilia, ce s'a mai numit Istropolis. 60.

Lycurg. Veđi *Licurgos*.

Lyvia. Până în pustiurile ei a pătruns Alexandru cel Machedon. 88. Impreună cu Eghypetul, Pantapolis, până la Mesopotamia, Chilichia, Cappadochia, Armenia, Thrachia, era într'una din cele 4 divisiuni ale lui Constantin Marele. 243.

Lycostomon. Ast-fel se mai unmea Chilia. 60.

M.

M. Herenens a fost consul cu Valeriu Flacus la 91 a. Chr. 121.

M. Nonie Muțian. Calviz spune că a avut soț la consulat pe timpul Septimiu Sever, pe Annie. 161.

Machedonia e pradată după 499. 12.

Constantin o alătură Thrachiei, pentru ca să «pliniască» o a patra parte a lumii romane. 15. De la Constans, până la Grațian, a fost împreună cu «Dachia noastră» și cu Thrachia sub același «deregătoriu»

16. Sub împărații urmași ai lui Theodosie e pradată de barbari. 17. La hotarul Illyriei. 64. In resbel cu Romanii. 78. Era în stăpânirea Ellinilor. 90. Sub stăpânirea Țarigradului. 106. Aprópe de hotarul ei în Greția se află cetatea Nicopolis. 158. Până la ea a ajuns năvălirea Tătarilor. 209. In ea au năvălit Varvarii Crivățului, spune Zonaras. 215. O ia Constantie Marele. 238. Spre miază-zi, până aci merge Thrachia. 242. Făcea parte din Thrachia. 242. Impreună cu Drehia, a fost alipită pe lângă Thrachia. 16. 243. In ea erau mulți locuitori harnici. In oștile ei, se cuprind și ale Dachiei. Peste ea, Thrachia și Dachia, s'a orânduit un hatman 244. E dată lui Constans. 246 Și din ea au venit reprezentanți în sinodul de la Sardica. 250 Attila trece în ea. 283. Până la ea ajung Unii, după mórtea lui Attila. 289. Până în ea intrase Mundon, domnul Ghetilor. 312. A fost pustiiată de Slavi. 317. Pazinazii intră în ea. 371. Și nu pot să fie scoși sau nimiciți

382. Pazinazilor le-au dat locuri în ea. 384. A fost pradată de hatmanul Nestor. 387. Pazinazii o pradă a 2-a órá. 391. Romano-Vlahii în Machedonia. 395. Imprejurul ieí prădéză Vlahii. 414. In ea se întorc Grecii. 424. Locuitorii ieí se ridică contra Latinilor. 424. A fost apucată de Latini. 466. Este pradată de Mihail, un șef de prădători. 476

Machedonenii. Veđi *Machedonii*.

Machedonie, patriarchul Țarigradului fusese trimis în exil. 313.

Machedonii, zice Orbinus Raguzău, că se trag din Varvarii de peste Volga. 101. Orbinus Raguzău, tăgăduéște că ar fi Greci, 177, și spune că ar fi Slovénii. 177. Vitichild se silește să arate că Ghermanii cei vechi, Saxonii, se trag din Machedoni. 177. In oștile Thrachiei saú a Machedonenilor se coprind și ale Dachiei. 244.

Maerian hatman împreună cu Iraclian, ucid pe Gallian la Mediolan. 212.

Maerin născut din Sevastiia era proconsul în Panonia. 282.

Macrobie scrie că Avgust Chesar a trimes pe Iulia în Ostrovul Pandataria după ce a exilat pe Ovidiú la Tomos. 122.

Maesimin Lichinie împărat, a avut de soție pe sora marelui Constantin care s'ar fi născut din Romanii din Dachia, spune Zonara. 156. E ales Chesar de Galerie. Era născut în Dachia. El ținea pe sora lui Constantin Marele, ȕice Zonaras. 234. E luat tovarăș de Constan-

tin Marele. Maximin cu oștile din Asia, vrea să se facă mai mare ca el. 237. Lichinie bate pe Maximin, care fuge la Tarsus, unde și móre. Zozim spune că el după ce a biruit pe Maximin, vrea să stăpânească singur țările învinsului. Constantin îl bate și Lichinie cere pace. El ia răsăritul cu Thrachia, Asia și Eghypet. Zonaras spune că ținea pe Constanța, sora lui Constantin Marele, care gonind pe Sarmași, intrase în hotarele lui Lichinie și acesta se ridică asupra lui Constantin. Constantin biruesce pe Lichinie, care scapă la Vyzantie. 238. Acolo strânge armată, dar e din, nou biruit. Intervine Constanța se face pace, și Lichinie e trimis la Thessalonica. Voind să se răscóle din nou, Constantin trimite să-l omóre, la 325 d. Hs. 239.

Maesimin Thraeul, vine la împărăție după Avrelie Severus Alescandru, este de neam de jos, a omorât pe toți câți știa că s'a născut din mojiți, tatăl său era Mitia Gothul și mama sa Ababa Aliana. 206. Fu omorât de oșteni la anul 237, după uciderea lui urmază Gordian. 207.

Madboroe, aci a făcut domnie August lui Prus. 371.

Maenburg, zice că L. Elinească, are origină în L. Șfezască abătută. 101. Spune că Ostrogotthii au ținut Dachia care se întinde de la Prut până la Tisa, atunci Visegotthii ar fi trebuit să ocupe țara Ungurască, care de ar fi adevărat, totă istoria lui Iornand ar cădea ca mincinosă. 264, 269. Din el aduce Moreri în dicționarul său, la cuvântul Gotth, multe fabule. 221, 263.

Mag Vladislav înainte de a se boteza era eretic și mag, adică vrăjitor. 141.

Magdeburghianul episcop și hatman a mers asupra Vandalilor. 389.

Maghistrat. La a. 56 a Ch. Iulie a încăput la cinstea Magistratului. 163. Traian exilază pe papa Clement la Iberia peste marea Négră și a poruncit ca adunări fără maghistrat să nu se facă.

Maghistrul. Prin al treilea deceniul al secolului al IV, Maghistrul oștilor lui Honorie, chemă pe Vandali în Gallia. 240. Theodoric ar fi fost făcut Maghistrul al oștilor din Dachia și Misia, de către împăratul Zenon. 295. Anastasie face pe V. talian maghistrul tuturor oștilor. 313. Varvarii cer de la împărat să le dea pe Hilvurie maghistrul, ca șef. 318.

Magenție Comes, trimite pe Gaison la munții Pirinei, unde era Constans, ca să-l omóre. 248.

Magog, neam așezat de Sf. Scriptură în părțile Crivățului, împreună cu némul Gog și ambele de aceeași origină cu Schithyii. 57, 58. După mulți învățați e Mongul. 61.

Mahinilor. Meșterul care era asupra mahinilor (Ciniilor) de óste, slujia cu léfă la împărat; neplătindu-i-se léfă fugise la Hris. 416. Hris farină mahinele împăratului. 416.

Μάχου δνέρ πατριδος, luptă-te pentru moșie, e o «vestită a bătrânilor zisă» și «învățătură». 7.

Maioran, mai marele oștilor, e trimis împărat la Roma, de către Leon împăratul. 290. Se încoronează împăratul apusului, în Ravenna. 291. N'au lucrat nimic în părțile Da-

chiei. Piere ucis de mâna lui Re-
țimир Gotthul, după ce a împărățit,
4 ani, 4 luni. 291.

Malta ostrov, unde fug cruciații go-
niți de Suleiman. 451.

Manasi, scriitor, vorbește despre călu-
gărirea lui Isachie Comneno. 382.

Arată cum Nichifor Votaniatis a
călugărit pe împăratul Mihail și pe
împărăteasa sa. 387.

Mangopol, cetate fondată de români,
bastarni și inovezi. 365.

Manothelite. Iraclie cade la bătrânețe
în iereasa Manothelitelor. 334.

Manlie Ațidinus Fulvianus, a fost con-
sul, la 178 a. Chr., cu fratele său,
Fulvius. 120.

Manlie Torevat, a fost consul cu Ful-
vius Flaccus la 222 a. Chr. 120.

Manlius Acidinus Fulvianus. Veți *Man-
lie Ațidinus Fulvianus*.

Manlius Torquatus. Veți *Manlie Tor-
cvat*.

Manoii Comnenos. 388. Urmază la îm-
părăție după Calo Ioanis tatăl său.
389. Móre la 1180 după 38 ani de
domnie, 40 după Vellelmu Tirul,
38 după Patavie și Calviz. 391.

Alexie Anghel se pretinde a fi fiul
lui Emanoii Comnenos. 410.

Manuil Camize Protostratorul e orân-
duit de Alexie să meargă la Ioan,
417, însă la Filippopolis óstea fuge.
412. E prins de Ioan Alexie. 418,
420

Mappa. Gheografia Ardealului, fă-
cută din porunca lui Emeric Te-
kelye, Domnul Transilvaniei, și în
care arată că acolo Moldovenii și
Muntenii și Sașii aveau ținuturile
lor. 473.

Maramoraș, 65, țară de lângă apa Mo-
raș unde Vladislav a așezat pe tâl-

harii trimeși în ajutorul lui, zice
Simion Călugărul. 138. Sargheția
este apa care acum se numește
Strelța și curge despre Maramurăș
spre Tisa. 189. Legenda spune că
aducând Laslău tálhari de la Râm-
aú umplut Maramorășul 393. Bas-
nile lui Simion Ungurénul pentru
Laslău Craiu și pentru descălecarea
Maramorășului cu Romanii, nu sunt
adeverate. 446, 449, 452. Nu în tim-
pul lui Laslău s'aú așezat Românii
în Maramurăș. 459.

Maramorășul, apă. Ea e numită Ma-
risia, de către Orosie. Aci Gotthii
bat pe Vandali. 239. Târgul Bog-
dan se afla unde dá apa Maramo-
rășului în Tisa. 474.

Maramorășenii împreună cu Moldo-
venii, Muntenii Români de peste
Dunăre și Coțovlachii sunt din Ro-
manii lui Traian. 153.

Marcellinus. Veți *Marțelin*.

Marcellus. Veți *Marțelus*.

Marchian, ocupă locul lui Theodosie.
Se numește Marchian Thracul, pe
care îl zicea bărbat Pulhiria, sora lui
Theodosie. 288. Împărătește la 451,
când Attila intră în Ghermania.
288. El gonește pe Attila din Illi-
ria. 289. Móre la 456, Ianuarie 26,
după ce împărățise 6 ani, 6 luni,
și după el urmează Leon Thra-
chul. 290.

Marchianopolis, cetate zidită de Traian
în Misia. Bonfin o numește Martia.
158. Intr'un ban de alamă găsit de
Nicolae Costin, se vorbește despre
acéstă cetate. 162. Miron Costin
zice că ea ar fi în Dobrugé. 162. Pe
lângă ea, Pevchi, Schyti și Gotii
trec în Misia. 212. Aci ernează Va-
lens. 254.

Marcins Turbo. Veđi *Marțius Turbon.*
Marco. Marțidava e cum am ȝice Dava
 lui Marco. 73.

Marco Antonie Verus. 200. Veđi *Marco
 Aurelie.*

Marco Avrilie, merge el însuși cu ôste
 asupra Britaniei, iar asupra Gher-
 manilor Catii trimete pe hatmanul
 Aufidie Victorinne, spune Julie Ca-
 pitolin. 199, 200. Bate pe Marco-
 manii cari erau uniți cu Cvadii,
 Vandalii, Sarmații, Svevii. 200. Dion
 spune că el plécă contra vrășma-
 șilor cu hatmanul Paternus și că
 nu a putut supune pe Tataři fiind-
 că s'a îmbolnăvit și apoi a murit,
 de ar mai fi trăit un an ar fi făcut
 țerile Marcomanilor și Cvadilor în
 ținuturi. Zonara spune că «rës-
 boiul lui Marco cu Varvarii să fie
 fost în Panonia iară nu în Dachia.
 Varvarii aceștia cari locuesc pe
 lângă Dunăre în Panonia, sunt İazi-
 ghii, Ghermanii, Marcomanii, Catii
 și Cvadii până la Vendebona (ace-
 sta-i numele cel vechi a Beciului),
 pe care a bătut-o el. Evtropie, Spar-
 țian, Capitolin și mai cu sémă Ev-
 sevie în Hronicul său vorbesc des-
 pre resbóiele lui Marco Avrilie cu
 Varvarii. 201. Tertulian și Orosie
 zic asemenea, 201, un poet Clavdi-
 anus a cântat victoria lui Marco
 Avrilie. 202. Móre la Vindebona sau
 Vienna sau Beciul la anul 180 fiind
 otrăvit de doctori împreună cu
 fiul seú Commod. 203.

Marco Aureliu Ruf. Se află menți-
 onat într'o înscripție gasită în Da-
 cia. 162.

Marcomir, tatăl lui Formund 277.

Marcomanii uniți cu Cvadii, Vandalii,
 Sarmații, Svevii sunt bătuți de

Marco Avrilie. 200. De ar fi trăit
 Marco Avrilie pôte ar fi fost țara
 lor făcută provincie, spune Dion.
 201. Locuia în Panonia, spune Zo-
 nara. 201. Sunt biruiți de Avrelian.
 219. Sunt luați împreună cu Van-
 dalii. 275. Vin la Sicambria, che-
 mați de Attila 287.

Marcus. Veđi *Marco.*

Marea Azacului este balta Meotis. 60.

Evcsinul este marea Négră. 60. Ho-
 tarul Schyliei merge până la ma-
 rea Baltică. 60. Ce némuri, spune
 Dionysie Periighitis că se întind
 la răsăritul mării Negre. 61, 63. Da-
 chia se întindea de la marea Né-
 gră. 62. Munții Cenghi trec de la
 Filippolis spre marea Albă. 61. Il-
 lyria se întinde până la marea Né-
 gră. 64. Explicarea numelui Bugiac
 prin poziția pământului dintre Prut
 și Nistru ce se termină cu cetatea
 Albă, de la marea Négră. 67. Pre
 marginea mării Negre au locuit
 Vastarnii. 68. Stravon Spune că
 Ghetii staū spre marea Négră. 70.
 Ovidie numesce o carte a lui Pont,
 «adecă marea Négră. 72 Cum
 spune că au venit Gotthii de s'au
 aședat pe marginile mării Negre.
 73. Stravon și Trogus spune că
 Dachii ar fi din Daī sau Davi, ce
 locuia pe la marea Caspică. 74.
 «De la Dunăre, de la marea Négră
 și de la marea Caspii în sus spre
 ocheianul Crivățului, trei numere
 mai de obște mai de vestite aflăm.»
 75. Posidon era ȝeul mării la Greci.
 89. Ostróvele din marea Mesoghia
 sau Albă. 90. Turcii au supus ostró-
 véle mării Mediterrane. 106. Ovi-
 dius e trimis la Tomos, ce e la ma-
 rea Négră. 117. 122. Țările Vlahilor.

după Halcocondilas, țin până la marea Négră. 126. Ghenovezii au ținut Cafa și alte cetăți ale Crâmului, de pe marginea mării Negre. 135. De ce a pierit Faraon în undelemării Roșii. 170. Despre Varvarii cari veneau de la marea Baltică și Caspică. 174. Despre ce au scris gheografii. despre mări, ostróve, etc. 177. Cum se schimba de scriitori numele «mărilor, a pădurilor, a apelor» etc. 178. O comparație cu un pește din mare. 182. Traian a voit a trece cu oștile «peste marea Roșie.» 191. Papa Clement e trimis în exil, peste marea Négră, la Iberia (Ghiurgia). 193. Traian «preste marea Roșie cu corăbiile au imblat» 194. Traian se întorce la marea Roșie spre a merge din nou împotriva Parților. 195. Nisce Schythi trec Bosforul, spre marea Négră, în timpul lui Dechie. 209. Sub Valerian și Galien, Tătarii năvălesc, lăsând Dunărea în stânga. 211. Și acum de la Pórta de fer, până în marea Négră, în Misiia, sunt Români. 217. Tătarii, sub Clavdius Tațitul, lovesc «pe după marea Négră» la Asia. 223. Tătarii pradă peste Marea Négră, în Asia. 226, 227. Vastarnii locuiau peste Nistru și între Nipru, aprópe de marea Négră. 228. Constantin dă unui guvernator, Chilichia, Capadochia și alte țări, și părțile mării Negre de la Panfilie până la Trapezont; altuia Thrachia, ce se întinde până la Bogat, unde dă marea Négră în cea Albă. 242. Partea lui Constantie îi venea partea de la Propontida (marea din josul Țarigradului). 246. Părțile Schytiei

de lângă ea, stăpânite de Români. 255. Némul Gotthilor a locuit la marginea mării Baltice, 260, 263, apoi au venit la marea Azacului. 261. Ostrogottii erau pe marginile mării Negre. 263. Familiile Gotthilor pe marginele mării Negre. 264. Ostrogottii pe marginele mării Negre. 268, 269. Gotthii trec cu corăbiile peste mare. 271. Lupta între Gaîna și împărăția răsăritului, la mare la «Elispont» 274. Hunii gonesc pe Gotthi de pe marginile mării Negre. 280. Intre Prut, Nistru, până la marea Négră e cuprinsă Moldova. 305. Zid de la marea Négră până la Silivria. 312. Hota-rele împărăției răsăritului, despre marea Négră. 320. Turcii, aduși de Iraclie, se întorc la marea Caspiei. 334. Stăpânirea Romanilor pe marginea mării Negre. 341, 342. Bulgarii stăpânind în Misia, Thrachia și până la marea Négră. 346. Despre despărțirea bisericilor: o comparație cu trecerea mării Roșii. 349. Bononia e cetate la mare. 350. Vladimir ese cu Vase la mare, împotriva Țarigradului; prădéză Iraclia, de la marea Négră. 357. Apa Glem, curge în marea Baltică. 371. Novogrodénii, Merii și Crivicii, peste marea Baltică. 372. Aliosmanii la marea Caspică. 387, 438. Conrad în drum spre marea Négră, căreia Dlugoș îi dăce «Leonin» e petrecut de Vladislav, craiul leșesc 390. O comparație, relativă la mare, din Evanghelie. 402. Locurile de lângă marea Propontis 406. Cetățile de lângă mare, în Thrachia, cuprinse de Români și Tătari. 432. Alexie, trece marea Egheul și se

- duce la Athatin, după ajutor. 433. Galiupolis e cheea Țarigradului despre marea Albă. 441. Galliția era Vlahia, din marea Négră până la Tisa. 446. Bela în ostróvele mărei Adriatice 450. Români, până la marea Négră, pe vremea lui Batie. 467, 468, 469.
- Marea Baltică.** Veđi *Baltică*.
- Marea Roșia.** Veđi *Roșia mare*.
- Marepigul**, cetate făcută puțin în urmă după Traian. 322.
- Marhion**. Pe lângă el voese să rămână Grecii din Thrachia. 423. Se afla în Peloponis când Vlahii cuprind cetățile Thrachiei. Merge la Solonia și apoi la Scopia. 428. E bătut de Ioan Alexie și se închide în Thessalonic. De aci fuge în corăbii. 429.
- Marhion de Turinghia**, hatmanul lui Henric, este prins de Bela în război. 383.
- Marhionésa** trimite veste Marhionului că Solonénii umblă să scornescă lucruri nouă. 428.
- Maria** sora Sofiii, e luată de Iliăș. 26.
- Maria** fiica lui Bela 3-a. E dată soție lui Isachie Anghel. 443.
- Maria Fectóra**, mama lui Isus Hristos. 164. Constantin închină noua cetate Sfintei Marii. 241. Fusesse hulit de Kopronim. 347.
- Marie VI** a fost consul Valerie Flacus la anul 98. 121.
- Marin**. 10. Istoricul spune că dupe ce Tătarii au prădat țara Moscalilor s'au slobozit spre Vlahi. 447. El zice olahî, Vlahilor. 448. Arată despre trecerea Românilor în Ardél în timpul invaziei lui Batie. 465.
- Marin** voevodul lui Anastasie, împreună cu Procul Matematicul, a prind cu niște oglinđi flota lui Vitalian. 313.
- Marisia**, apă, unde Gotthii bat pe Vandalî, scrie Orosie. Ea ar fi Maramorășul. 239.
- Marius**. Veđi *Marie*.
- Marmaruisia**, țara Maramorășului. 65.
- Mars**, zeul războiului, face 2 copii cu Rea: pe Romulus și Remus. 97, 366.
- Marțidava**, exemplu de numiri de orașe la Daii. 73.
- Martina** mătușă lui Constantin fiul lui Iraclie, ea otrăvind pe Coustantin vine la împărăție împreună cu fiul ei Iraclion, însă peste 6 luni senatul aflând cum că ea a omorât pe Constantin, îi tăie părul și o trimete în exil. 335.
- Martin Vossius**. 101.
- Martur**. Petăr și Asan a ținut o beserică a preminunat Marturului Sfintului Dimitrie. 401.
- Marțelin** istoricul. Radagaizus cu o armată de 200.000 a năvălit în Italia. 266, 274. În Hronic spune că Grutingii cu 3000 vase au trecut și au prădat Trachia. 270. Marțel spune că Theodosie să fi avut în armata sa câte-va pâlcuri de Alani. 272. La a. 400 Alaric Domnul Goșilor șî-au pus gândul să năvălescă asupra apusului. 273. În Cartea 13, leat 408, scrie că Honorie a omorât pe Stilihon, iar Alaric la 409 a intrat în Italia. 276. În Hronic la leat 425 vorbește de Aetie Hatmanul Apusului. 278. Aședarea Hunilor în Ungaria. 282. La 446 scrie că Theodosie nevoind să dea Attilii birul făgăduit, Attila s'a gătit cu ôste asupra lui. 284. Despre mórtea lui Olivrie și alegerea lui Glichirie a.

473. 292. Theodoric Schitul a prădat la 479 Tracia. 293. Theodoric plăcă cu Goții în Italia. 294. La Leat 499 vin Bolgarii. 301. Anastasie pieri de fulger la leat 518. Martelin dîce că de pe vremea lui Zenon au început Gepiții a sluji cu liafă la împărați. 318.

Marțelus poeticul, despre o luptă cu Grutinghii. 271.

Marthalis sutașul pus de către Opilie Macrin omoră pe Caracala. 205.

Marțian, împărat. Ghepiții se învoiesc să primescă de la Justinian, lăfa ce primiseră de la Marțian, scrie Jornand. 318.

Marție Turbon trimes de Traian contra Jidovilor. 194.

Marția sora lui Traian, vede o minune, care face pe Traian să zidescă o cetate, Marchianopolis, Bonfin o numesce Marția. 158, 162.

Marția. În Câmpiile ieî, fu ucis Valentinian de către Anichie Maxim. 290.

Massagheții, ținuți în pace de Flac. 72. Sub numele lor, Procopie Chersarianul înțelege pe Unî. 76.

Masalmas domnul Serachenilor, la curtea lui era Ion Damaschin Sfințitul. 344.

Mathematicul. Veđi Proclu. 313, 314.

Mauri. Veđi *Mavri*.

Mauricius. Veđi *Mavrichie*.

Mavri au fost bătuți de Antonie Pius. 199. Prădăză Africa pe timpul lui Valentinian. 254.

Mavrichie, hatman, pe timpul lui Tiverie a avut biruința asupra Persilor, Tiverie fiind pe mörte a dat pe fata sa Constantina lui și chiar l'a ales de urmaș. 326. El ca împărat a avut răsboie cu Persii și

cu Avarii cari înaintase până la Țarigrad; el trimite pe Priscus contra Sclavonilor cari erau în Thrachia. 327. Pe vremile lui nu numai Dachia ci și Schithia era sub stăpânirea lui. El cheamă pe Priscus la Țarigrad și în locul lui trimite pe Petăr, însă mai în urmă îl trimite iară înapoi. 328. El face pace cu Hagan plătindu-i banii. Fără voia lui hatmanii Priscus și Comentiul năvălesc asupra lui Hagan pe care îl bate. 329. El dă nisce ordine care revoltă armata, 330, care ridică pe Foca de împărat și el așind acêsta fuge la Halcedon, de unde este aduse de ômenii lui Foca, care în fața lui omoră 3 fii ai săi. El a împărățit 20 de ani și 3 luni. 331. Irachie a găsit, când a venit la împărăție, numai doi din slujitorii pe cari'i făcuse Mavrichie. 332. Leon móre de boala Athracului, luând coróna cea scumpă de la biserică, «pre caré Mavrichie, o închinasă. 347.

Mavritanii au fost învinși de Maximian, care face triumf la Roma, pentru victorie. 233.

Maximin cu oștile din Asia, vrea să se facă mai mare de cât Lichinie și Constantin Marele. Intră în Iliria. 237. Lichinie îl bate și Maximin fuge la Tarsus, unde și móre, după ce fusese chesar 4 ani și 3 ani, avgust. Móre la 313 d. Hs. 238.

Maxenție, fiul lui Maximian, supărat că n'a fost pus Chesar de tatăl său, se scólă cu ôste asupra lui Severus, face răsboi, e bătut, încheie pace, și omoră pe Sever. Galerie ca să-l pedepseseă, vine cu ôste asupra Romei. Tatăl său spune că

- Maxentie nu e vrednic de împărăție. 233. Fiul lui Eraclie, tovarăș la împărăție lui Constantin Marele, se cêrtă cu Constantin, aũ rêsboiũ și e învins de 3 ori. 237.
- Maxim** a fost pus de Lupișin să omóre pe Frithighern. Mulțimea ațâțata de Frithighern, omóră pe Maxim și pe soția sa. 258.
- Maximian** e luat tovarăș la împărăție de Dioclețian. Ei lasă domnia odată. Era născut în Dachia, spune Bonfin. 231. Numesce chesar pe Constantin Hlorus și Armintarie. Impart oștile în 4. Maximian ia Africa. La anul 302, fac triumf la Roma. 232. El învinsese pe Franți, Alemani, Britani și Mavritani. În triumf ia numele de Herculie. Pune chesar pe Galerie Maximian și Constantin Hlorus. După 20 ani de domnie, la anul 304, se retrage de la împărăție și se duce la Solon unde se ocupă cu grădinăria. 233. Are fiu pe Maxenție, pe care nu-l pune Chesar. Voind să ia din nou domnia, se duce la Dioclețiaa, dar acesta nu-l primesce. Apoi se duce la Constantin, și îi dă de soție pe fica sa, Favsta. 233. Voind să omóre pe Constantin, Favsta îl dă pe față și Constantin pune de-l omóră, la anul 309 d. Hs. 234. El se numesce și Maximian Dacul. 247.
- Maximilian** Chesarul. După secretarul său Cureus, scrie Leunclavie. 468.
- Mazovia**, parte din Tătărilea eurepeană. 61.
- Măzacu**l, se ȃice lui Simion scriitorul. 448. Cum a ajuns povestea, că Românii se trag din hoții de la Râm, până la măzacul Simion. 138. Povestea acêsta aũ luat'o dintr'un cronic bulgăresc și ceea ce-i mai adauge Simion și alt măzac nu sunt adevărate. 143, 145. Măzacul Simion despre Laslău. 146. Vađa acum și se rușineză Măzaci și necunoscătorii istoriilor. Vladislav nu pôte fi Laslăul mincinos a Măzacului Simion. 445. Trebuie să se rușineze măzacul care istoriile necitind basnilor urmêză. 448. Simion Măzacul, Craiũ Unguresc, despre Laslău. 453, 455, 458. Misail Măzacul. 470.
- Mântuitor**. 50, 59. Veđi Hristos. Nascerea Mântuitorului pe vremea lui Avgust Chesarî . 99. Eneas Sylvie s'a născut la anul de la mântuitorul lumei. 1405. 115. În al 25-lea an al împărăției lui Avgust s'a născut mântuitorul. 164. Traian a murit la anul de la Mântuitorul lumei 117, Aug. 10, la Silinunt. 197. Leon Isavrul dă jos icôna Mântuitorului. 344. În timpul lui Avgust Chesar se nasce Mântuitorul Is. Christos. 371. E greșit pus anul 1220 de la Mântuitorul lumei, anul eșirei lui Genghiz Han. 436.
- Mărzacu**l Coza, cu o sêmă de Tătari, e trimis împotriva Latinilor. 426.
- Mărzi** Crâmestî, din ieî se trag Cantemireștii. 26.
- Medi**as, între el și Clușvar, pe apa Cochel, este al 3-lea ținut Cochelvar. 473. Este ținută de Românii din țările muntenestî. 474.
- Mediolan**, aci Macrian și Iraclian ucid pe Gallian. 212. Aci a murit Theodosie. 272.
- Mediterranea**. Așa aũ fost numită țara Ardêlului. 69, 281. Ostrôvele mării mediterranii. 106. Mediter-

- rania, adică Ardealul, de mult o apucaseră Gepiții. 338.
- Megegi.** Sfânta istorie pomenesce de neamurile Gog și Magog (de pre care luând Perșii numele, le zic Ciurmacini, iară Asyrii și Arapii Egegi Megegi) . 58.
- Mehmet,** sultan Turc. Ia Țarigradul și în locul bisericeii Sf. Apostoli, se face geamia lui. 246, 427.
- Μελανή Βλάχια** se numea Muntenia. 474.
- Μελανή Βογδανία** era Moldova. 474.
- Mehovie,** istoric la leat 1061 de biruința lui Bela asupra lui Henric. 383.
- Melanhlani** cu Savromati, au făcut primele descălecări, peste Dunăre. 76.
- Mennon,** feciorul lui Tithon și conducător al Grecilor din Asia în resbelul Troian. 93.
- Menelaos,** fratele lui Agamemnon, feciorul lui Plisthinis, nepotul lui Atreu, bărbatul Elenei. 91. După răpirea Elenei, dă de veste stăpânitorilor Greciei și îi invită la luptă. 92. A fost dintre capii Elenilor, în războiul contra Troadei. 93.
- Mengrelia,** fac parte din Schythia, 60, sau Colhi, Traian i-a domolit. 194.
- Meotis.** Acastă-i maré Azacului. 60, 66. Némurile cari se întind până la ea. 61, 63, 64. Hotar al Ghetiei. 66. Țara de la Meotis până în Nipru, acum să scrie Tătărămé mică. 67. Gotthii s'au scoborât la balta Meotidei. 73.
- Meotis.** Vandali cu Alanii pleacă de aci la Ren. 76. Baltă în Asia, pe care zice Zonaras că au trecut-o Schytii când au intrat în Europa. 212. O trec Tătărăii, ca să lo-
vească la Asia, serie Zosim. 226. Starea I-a a Varvarilor, a fost aci și la Munții Sarmatici, serie Sarniție. 240. Pe malurile și în apropiere de ea locuia Gotthii, Visegotthii și Vandali, iară mai înainte de ei locuia Schithii. 261. Pe malurile ei Vandali au plecat spre Ren 269.
- Meotisa** e trecută de Huni. 281.
- Mercurie Sfântul,** e trimis de Maica Puterilor, să ucidă pe Julian Paravat. 253.
- Merii** cu Novogrodenii și Crivicii gonesc pe Varagh peste Baltica. 372. Sunt supuși de Svetoslav. 372.
- Merovie,** crai al Franchilor, se unește cu împăratul Râmului, contra lui Attila. 288.
- Mesămvria.** Împăratul Constantin au trecut la Mesămvria să-și facă liacuri de feredée. 337.
- Messii.** Ghetii se amestecă cu ieii. 73. Cu Dachii, Ghetii și Vevrichii, cuprind Vithynia. 77.
- Mesii** aveau de împărat pe Atreu. 91.
- Mesius** Dechie mai înainte de a fi împărat este trimis în Misia contra Gotthilor; slujitorii l'au ridicat împărat, se bate cu Filip la Verona și l'omără. S'a luptat contra Tătarilor pe care îi împinge peste Don; el este predat lui Galie împreună cu fiul său de câte soția sa, acestea le spune Zosim. 208, 209. Zonora de această pradă tătarilor nu pomenesce. El a perit în Ghetia. 209.
- Mesunia** parte din Franconia. 277. Turinghia este o parte a familiei Saxonești între Ducatul Mesniei. Brunsigului, Hasiin și Franconiei. 285.
- Mesoghia** mare, sau maré Albă. 90.
- Mesopotamia** a fost lăsată Parthilor

- de Adrian, spun Evtropie. 15, 154.
Cuprinsă de Traian. 191. Traian se așezase cu oștile acilea, 195, este lăsată de Adrian în mâna Parthilor. 196, 197. În ea bate Carus pe Persi. 231. Făcea parte din imperiul lui Constantin Marele. 242. O pradă Serachénii. 378.
- Metanaștii**, 69, sunt prădați de Dachii. Locuiați pe lângă Buda. 82. Împreună cu Jazighii fuseseră jefuiți de Dachii. 129. Pe ieii îi vizitează Carolus. 350.
- Metigan** domnul Pecinegilor este botezat de Vladimir. 373.
- Mezenție**, domnul Etrurilor, se luptă cu Eneas. 96.
- Mezes**, trecători în munți. 383.
- Micolta**, fata Domnului Bactrianilor, e luată soție de Attila. Găsește mort pe Attila, a doua zi de nuntă. 289.
- Midiia**. În părțile ieii ese Genghiz Han. Ea e numită Azerbaigan de către Turci. 439. Suleiman Șah o supune totă. 439.
- Midii**. Mândria și împărăția lor, o zdrobește orânduiala cerească. 170. Crai al lor se intitulează Attila. 287.
- Mihail** un șef de prădători, el intră în timpul lui Mihail Paleologu în Machedonia și Trachia, Mihail l'aleologul trimite pe fratele său Alexie Stratigopul contra lui. 476.
- Mihail**, 351, vine împreună cu maica sa Theodora la împărăție după mórtea lui Theofil. În timpul lui, Vogoris domnul Bulgarilor vine cu oște asupra Țarigradului, însă el se creștinează și este gonit de ai săi și vine la Țarigrad. Mihail îi dă cetatea Zagura aproape de Terapia, 353, el vrând să omóre pe Vasile Machedon a fost el ucis, el a împărătit împreună cu Maica sa 14 ani și singur 12 ani, după el urmază la împărăție Vasile Machedon. 354. Pe vremea lui, Rușii vin asupra Grecilor. 372.
- Mihail** diregător în Drista, când vrea să treacă Cheghenis să se creștineze la Țarigrad. 381.
- Mihail**, feciorul său a fost Ladislav Pleșuvul. 442.
- Mihail Balbul** omóră pe Leon Armanul și vine el la împărăție, el a împărătit 8 ani și 9 luni. Chedrinos zice că el ar fi biruit pe Bulgari. În locul lui se alege Theofil. 352.
- Mihail** Țalafatis vine la împărăție după Mihail Paflagon și stă 4 luni, 5 zile. 379.
- Mihail** Curopalatis, urmăză după Stavrachie, pe el îl poreclea Rangave. el este cel dintâiu care dă titlul de împărat lui Carolus. El bate pe, Cronos Craiul Bulgarilor și îl scóte din Trachia, însă în urmă este bătut de Cronos fórté rău. El se retrage în Chinovion și se călugărește, după el urmăză Leon Armanul, el a împărătit un an și 9 luni. 352.
- Mihail** Mitropolitul trimis de patriarh lui Vladimir. 372.
- Mihail** Paflagon omóră pe Roman Argheir împăratul și silește pe patriarh de îl cunună cu Zoi. 379. Hatmanii lui sunt bătuți de bulgari. 379. Se călugărește la 1041. 379.
- Mihail** Paleologul vine la împărăție după omorârea fiului lui Theodor Lascaris de către Muzalos. În timpul lui la anul 1266 Grecii răscumperă Țarigradul de la Latini, a cărei Istorie Nichifor Grigoros o po-

vestesce pe larg ȋic nd cum că în timpul lui un Mihail  ef de bandă intră în Trachia  i Machedonia, el trimete în contra lui pe hatmanul fratele său Alexie Stratigopul  i  i. spune să trécă pe lângă  arigrad  i el află că  arigradul este fără apărare, intră înăuntru  i gonesce pe Latini. Alexie trimete veste împăratului la Nichea, care vine la  arigrad  i ast-fel după 58 ani  arigradul iară vine în m na Grecilor. La anul 1283 el m re, după ce  mp r tise 24 ani. 476, 477. După m rtea lui vine la  mp r tie fiul său Andronic. 477.  n anul cel mai mai de pe urmă al  mp r ciei lui, un crai s rbesc iea pe fata Domnului Muntenesc. 483.

Mihail Parapinachie. Rom ni   n Volochia până la el. 384. Fiul lui Constantin Ducas este ales împărat în locul lui Dioghenis la anul 1071. 386.  n timpul lui intră Crovații  n Bulgaria. 386. Făcuse hatman pe Nestor de neam s rb. 387. Dar este prins  i călugărit Mihail de hatmanul său. 387, 388. A domnit 6 ani  i 6 luni. 388.

Mihail Rit e Neapolitanul  ice c  Hunii trec nd Mevtida  nt i hotarele Gotthilor au coprins, după aceia pe Vesii, Sidalii  i am ndoa  Cumanile cea albă  i cea n gr , el socotesc că ar fi Moldova, însă gre esc căci acum le  icem Rusia albă  i n gr , apoi trec nd Donul se stabilesc în Panonia la apa Tisei. 281. Spune că Unni  au fost cuprins am ndou  Comaniile. 286. Vorbesce de scris rea trimisă de Attila lui Valentinian. 288.

Mihail Stratiotie a fost ales împă-

rat după m rtea  mp r tesei Theodora. 382. După un an se călugăresce. 382.

Milila. Înainte ic nei ie  se r g  Ión Damaschin. 344.

Milutin, feciorul lui  tefan, crai al Serbilor, ia pe Simonidis, fiica lui Andronic. I se nasce un fecior, căruia i-au  is Constantin. Avea fecior  i pe  tefan, născut din femeia sa cea dint i, care ar fi fost fata Domnului Românesc. Lui  i spune Simonidis, c   tefan ar fi ispitit-o pentru spurcată pre curvie. Milutin sc te ochii fiului său. 480. După m rtea lui  tefan se  nt rce în S rbime. 481. Nunta lui cu fata Domnului Românesc s'a făcut la 1274. Iar cu Simonidis la 1299,  ice Pahimeris. Milutin era de 45 ani. El era cu 5 ani mai b tr n de c t Andronic. 481. La  nt ia nuntă, era de 20 ani. Socrul lui nu se șcie cine a fost. 482.

Mineinna de ar  i sc te de la m rte, însă adevărul este de  inut, proverb al prostimei arăpesci. 218.

Minesthus secretarul lui Avrelian, falsifică scrierea acestuia  i condamnă la m rte c  i-va senatori, carii om r  pe Avrelian 225. Senatul afl nd ac sta condamnă pe Minesthus să fie dat la fiare. 226.

Minucius Felix. Ve i *Minu ie Felix*. Minu ie Felix, scriitor, a trăit în timpul lui Constantin Marele. 238.

Mirhondi, hronic Persan, aci este scris că Hosroie se numea înainte Hușrev. 332.

Miron Costin. Din cronica lui  i a fiului său Nicolae Costin logofătul aflăm despre Simion Călugărul. 136. El ar fi citit pe un ban de aramă

- la Gherghina aflat, în care spunea despre cetatea Marchianopolis, care ar fi în Dobrogé. 162. El a scris Hronicul Moldovenilor, de la Aron Vodă până la Ștefăniță Vod. 180. Miron și Nicolai Costin spun că Troianul e făcut de Traian. 192.
- Misail călugărul.** Basmul lui Misail 109, scrie despre venirea de curând a Românilor în Dachia. 135, 136. Il numesce tiaca minciunilor, Cantemir. 366. Este numit mazăc. 367. Misail și Cantemir. 393. Minciunile lui și ale lui Simeon. 443, 471, 472. În Hronicul lui pomenesce de Hronicul moldovenese. 470.
- Miseovul,** cetate ținută de Români din țările muntenesci. 474.
- Misena.** Orașele dimprejurul ieî le lovește Vlahii. 415. E prădată de Români și Tătari. 432.
- Misîia,** ducat. Intre ea, Brunsvig, Hasiia și Franconia, este Thuringhia. 285.
- Misia de sus** a fost despărțită de Misia de jos prin coloniile retrase de Avrelian din Dachia și așezate în Misia de mijloc. 151. Este scăpată din mâinile Gothilor de către Theodosie. 265.
- Misia de mijloc,** aci a mutat Avrelian coloniile retrase din Dachia.
- Misia de jos** a fost despărțită de Misia de sus prin coloniile retrase de Avrelian și așezate în Misia de mijloc, 151, este scăpată din mâinile Gothilor de către Theodosie. 265. Pe cei din ia, Bulgarii îi numesc Vlahi. 397.
- Misîi.** Ghetii nu se amestecă cu Misii. 73. Ei și cu alte nămurî au cuprins Vittynia. 77. Cu Mesii și cu Ghetii s'a luptat Crassus. 78. Despre Misî.
157. Erau cunoscuți de Honiatis. 397. Ast-fel se numesc după numele Misii, Vlahii din Misia, și puțin timp și cei de peste Dunăre. 398. Cei cari mai nainte se chemau Misii, acum se numesc Vlahi. 400. Isachie Anghel voiesce să-i tragă de partea sa. 406. La 1189, Isachie pornesce contra lor. 406. Ei numeau Ivanco pe Ioan care omorâ pe Asan. 411, 412. De ieî sunt despărții Vlahii, de către Ioan. 412
- Misiile,** au fost prădate de Bulgari. 12. După Theodosie de Unî, Bulgari, Selavoni, Sârbi, Heruli. 17. Parte din Dachia 68. Gotthii au venit aci de peste Dunăre. 74. Ghetia se întindea în Misia. 77. Din Misia în Dachia, trece Traian la anul 105. 83. Coloniile aduse de Traian sunt aședate în Dachia și în Misia. 111. În ea a comandat oștile hatmanul Flac cu 130 ani înainte de Avgust, spune Calviz. 129, 130. Numele ei vine de la Smiessania» adică amestecarea limbilor. 135. Aci a așezat Avrelie pe Romani mutăți din Dachia. 150. Sarnișie pune în locul ei Italia. 151. Scriitorii vechi pomenesc de mutarea Romanilor în Misia. 152. Romani trecuți în ea de Avrelian s'au întors în Dachia. 153. Se împarte în 3 în Misia de jos, de mijloc și de sus. 151. În ea Ulpie Traian a adus Romani mulți. 153. Romani cari au trecut în ea, au luat mai întâi numele de Vlahi, spune Honiatis. Mai mulți scriitori pun adesea Dachia în Misia și vice-versa. Honiatis dice că este de aceeași parte a Dunării unde este

Moldova și țara muntenescă. 156. In ea se află cetatea Ulpiană zidită de Traian. 157. Cetatea Marchianopolis zidită de Traian. 158 Sarniție ȋdice că a pus Romani în Dachia ca aceștia să ajute la nevoie pe cei din Misia și vice-versa. 160. A fost prădată de Sarmați la anul 70 d. Hs. 165. Aici au bătut Dachii pe Romani, 166, a fost bine ocărmuită de Pertinax. 204. Aci au trecut Gotthii și au prădat-o. 207. Emilian a fost cu oștile în Misia. 209. Hatmanul oștilor ieî era Inghenuus. 212. Heruliî, Gothiî, Pevchiî și Schytiî, trec în Misia și sunt bătuți de Clavdie de 2 ori. 212. In ea au năvălit Varvari și în ea mută Avrelia colonii. 215, 218. Intre ea și Dachia este numai lătul Dunării. 216. Sarniție spune că Romani toți au trecut în Misia. Probabil Avrelia a mutat în Misia, numai armata și cetățenii de frunte. In Misia, de la Pôrta de fer până la marea Năgră, satele de pe Marginea Dunării, sunt pline de Români. 217. Mutarea Romanilor în Misia, s'afăcut, spune Calviz, după Vopiscus, în al 5-a an al împărăției lui Avrelia, la 274 d. Hs. 218. Istoriciî spun că în ea a trecut Avrelia pe Romaniî din Dachia, 219, 221, 222, 223, 224. Romaniî din ea, au aceeași limbă cu Romaniî noștri. 229. O ia Constantin Marele. 238. Făcea parte din I-a divisiune a imperiului lui Constantin Marele. 242. După numele Doberii, s'a numit pôte, Misia, Dobrugé. 242. Ea se cuprinde în Thracia. 244. Romaniî trecuți în ea, fără zăbavă s'au întors în Dachia 243. Și din

ea au venit reprezentanți în Sinodul de la Sardica. 250. S'a chemat Dachia după trecerea Romanilor în ea, zice Bonfin. 250. Spre ea merge Valens, să bată pe Varvari. 254. Valens ernéză aci, la Marchianopolis. 254. Frithighern o prădeză, zice Bonfin. 258. E jefuită de Gotthi, scrie Ieronim și alții. 257. Aci a mutat Avrelia pe Romaniî din Dachia. 260. Tomas, în Misia. 261. Aci sunt așeđați Visegotthiî, de către Valens. 262, 263, 266, 267, prădată de Gotthiî și scăpată de Teodosie. 265. Romaniî în Dacia. Gotiî în Misia. 270. Grutinghiî o prădaă întâiă pe ea dacă ei ar fi locuit în Dachia. 271, 272. Attila vrea să intre în ea. 283. Prin țările de sus, intră Attila în Misia. 283. Peste oștile din ea, Zenon pune voevod pe Theodoric Amali. 293. Din ea pornesce Theodoric spre Italia. 294, 295. Din ea, este Theodoric cu tot neamul său. 295. Din ea ese Theodoric definitiv, la anul 490. 295. In eareămân Bulgariî la a doua venire. 302. Din ea pornesc Bulgariî în Panonia. 302. Sloveniî întemeiază crăie în ea. 304. La anul 514, e supusă de Vitalia. 312, 313. Vitalia se opresce în Misia și cuprinde cetatea Odisul. 312. Intre ea și Dachia rău se pune Schythia. 313. In ea ridică Justinia cetăți. 314. In potrivea ieî, peste Dunăre, este Dachia veche, ȋdice Jornand. 318. In ea e cetatea Theodora, zidită de Traian. 322. In ea face Justinia multe cetăți, spune Procopie. 323. In ea face Justinia, Saltopirgus, Dorostolus și Sichidava, Cusaris, Palmatis, Adina și Tiliscon. 323. O parte din Sclavoniî au venit în

Misia 324. Aci trec Bulgarii din Dachia. 338. Bulgarii și Selavonii erau aci 341, 342. În timpul lui Constantin Copronim, Bulgarii stăpâneau Misia. 346. Comențiul comanda oștile de aci. 329. Misia era plină de oști. 330. Românii din ea să se fi ocăr-muit singuri, ȳice Leunclavie. 377. Pazinazii o pradă. 379, 381. Aci fug românii din Dachia când vin Hunii asupra Ungurilor. 333. Vlahii în ea. 393. In ea întemeiaseră crăii Bulgarii și Sêrbii. 617. 397. In ea se revarsă Vlahii. 397. In ea se revêrsaseră Vlahii și capetă numele de Misî, spune Honiatîs. 398. Ea este peste Dunăre ȳice Halcocondilas. 398. În ea apucă Vlahii locuri. In ea Isachie Anghel așază lucrurile și întăresce cetățile. 403. Eșind Isachie din ea, Asan intră în Misia și o prădeză. 403. Asan vrea să unescă stăpânirea Misii cu a Bulgarilor. 404. Pe ea voesce Ión Alexie s'o aducă sub ascultarea împêratului Alexie. 412. In ea intră Ioan și lovesce Constanția. 419. In ea au stăpânit Românii. 420. Din ea spun Latinii să iasă Ioan Alexie. 424. In ea așază lucrurile Ioan, după fuga Latinilor. 431. Românii din ea, au fost siliți o parte a trece Dunărea înapoi de latini. 465, 466, 467. Cetățile din ea ale lui Ion le au luat latinii. 466, 467.

Misiinii. Atreû a fost împêratul lor. 91.

Misonopolis. Cetățile cari sânt spre el, le supune Ioan Alexie. 418.

Miștelana. Pavel Diaconul în Miștelana, Cartea 12, Cap 12, vorbește despre Gotthi. 260. Domnul Visigoților era Fritighernis spune Pavel. 262. În Miștelena 24 năvălirea

Attilii. 278. Teofan în Miștelena arată lupta lui Aetie cu Hunii. 288. Istoria Miștelana povestește expediția lui Priscus în contra Slovenilor. 327. În Cartea 19 se vorbește că Justinian la 686 a ridicat ôste asupra Bolgarilor. 338. Leontie trimite ôste să scape Cartagina din mâna Serachenilor. 340. În Miștelana, despre Bolgari. 344. Căsătoria lui Constantin fiul lui Leon cu Irina fata hanului Cazarilor. 345. Răsboiul lui Constantin cu Bulgarii în Miștelana. 348. Despre Tributul lui Nichifor. 352.

Mitilenul, posesie insulară a Ellenilor. 90.

Mitropolia. Sfântul al lui Hs. Măcenic Dimitrie părăsind beserica, care este Mitropolia Solonului și lepădându-se a mai petrece cu Romeii s'au dus la Bolgari și Vlahi. 401.

Mitropolit. Sava Mitropolitul e fratele lui Stefan, Craiul Bulgăresc. Relațiile lui cu Laslău. 140, 141. Mitropolitul Crâmului astăzi se numesce al Gotthiei. 263. Patriarhul trimite lui Vladimir pe Mitropolitul Mihail cu 6 episcopi. 373. Sava mitropolit bulgăresc e fratele lui Stefan. 454. Stefan trimite pe Sava mitropolitul să facă pace cu Ungurii. 455. Niculaî Costin vorvesce de un uric de la 1392, care nu l'a vădut dar a auđit de la Dositheî mitropolitul. 483.

Miția Gothul, tatăl lui Maesimin Trachul. 206.

Mizenție sau Mizizie. 336.

Mizizie sau Mizenție este ridicat împărat după mórtea lui Constans, pe el îl omóră Constantin fiul lui Constans. 335, 336.

Moagheras, fratele lui Gorda, craiul Hunilor, e ridicat la împărăție, după ce Gorda e omorât. 315.

Moale Duchia sau Moldavia. 346.

Moghilești, familie. 26.

Mogliua, aci au fost așezați Pazinazii după ce au fost batuți de armatele împărătești; au luat numele Pazinachii Mogliniși. 391.

Mogliniși. Pazinachii așezându-se la Moglina au luat acest nume. 391.

Mogunția, aci a fost omorât Avriile Severus Alexandru 206.

Mohavineni, banatul lor era sub Unguri. 469.

Moise. Istoria lui, înțeleptii lumii, o pun la îndoială. 171. Unii zic că istoria lui, a isvodit'o Iezdra. 171. A fost proroc și hatman al Judeilor. 300.

Molda căteaua, care împreună cu Boarul s'ar fi înecat în apa Moldovei, de unde spun Letopiseștele că ar veni marca Moldovei. 155, 471.

Moldavii numesc vecinii despre apus, țara Moldavilor. 306

Moldova. D. Cantemir a fost domnul ei.

1. Ce da din pământul ei, ca dar, Turcilor, Bogdan. 23. Ea a primit famii streine. 25. Cantemir era moșnen Domn al Moldovii. 49. Întorcându-se Domni din bejenii Ardélului, după năvala Tătarilor, «cu deosebite titluri a Domnilor de Moldova și a Domnilor Muntenesți, a să vesti au început. 50. Némul nostru lăcuște în Dachia (adece în Moldova, în Țara Muntenescă și în Ardél) 51, 195. Hronicul e «a totă Țara Româniască (care apoi s'au împărțit în Moldova, Munteniască și Ardélul). 57. În Dachia se cuprinde Moldova. 61, 62,

104. Peste munții Cenghi trece drumul din Moldova, spre Țarigrad. 64. Moldova e Valachia cea mare. 65. Făcea parte din Dachia muntosă. 69. Geografia ei vorbește mai pre larg de șanțul lui Traian. 106. Românii ar fi venit din Transilvania în Moldova, 111, care împreună cu Muntenia se numesc Valahii. 111. Tomos, cetate a Moldovei. 122. În Gheografia Moldovei s'a scris despre titlurile Domnilor Moldovenești și Muntenesți. 131. Dișele lui Simion călugărul despre trecerea în Moldova și Muntenia, a tâlharilor aduși de la Râmde Lasla. 138. Cetății despre Moldova. 154. Și-ar fi luat marca după numele cetății Capul Boului, iar nu după Boarul care împreună cu căteaua Moldova s'ar fi înecat în apa Moldovei. 322, 411, 155. Halcocondila pune o Misie în partea Moldovei și a țarei Muntenesți. 156. Chedrinos și Halcocondila îi zice Bogdania. 157, 377. Piasinschie despre ea, 160, scrie că de multe ori a fost supusă Leșilor. 175. Academia din Berolin cere lui Cantemir să scrie istoria Moldovei. 179. Hronicul Moldovei, de la Dragoș Vod. 180, 462, 469. Partea ei despre Nistru e mai călcată de Tătari. 224. În ea s'a aflat o monedă de argint, de la Constans 248. În Gheografia ei, se va citi despre Herb. 249. Cumanii ar fi Moldova. 281. Locuitorilor din ea, le rămâne numele de Volohi. 303. Ast-fel se numesc partea de pe apa Moldova. 304. Locuitorii ei au fost Ghetii, scrie Iohan Bun. 304. Valahia mare, dintre Valahia mică și Nistru, s'a

chemat Moldova. 305. După Dragoș Vodă, capătă numele de Molisdavia și apa Moldova. 305. Spre Cri-văț de la ea, trăesc Leșii, cari numesc Moldova, Voloscaia Zemlé. 305. Țara Moldovei, de cine s'a numit ast-fel. 306. O pun unii în locul Valahiei mici. 308. Leșii îi zic Voloscaia Zemlé. 308. Leșii și Rușii n'au 'primit alt nume pentru ea. 308. A fost sub Justinian. 319, 321. Podanii Moldovei. 325. Postelnicul Moldovei. 326. Bonfin zice că o parte a Dachiei, se coprindea între Nistru, Prut și Dunăre. 346. Despre ea au scris cronicarii popoarelor vecine. 361, 362, 364. Locuitorii ei erau moșnéni și ajutor dădeu vecinilor. 384, 385. Vladislav a trimis omenî cu veste ca să gătiască zahara pentru armata lui Conrad, ce trecea prin țara Moldova. 390. Ea este Vlahia Mare. 397. In ea au venit mai târziu Asanii. 400. Nu se cunoșce cu siguranță anul venirii lui Dragoș Vodă. 461, 463. Tot-dea-una au fost Români în ea. 463. Voevozii ei totaveau moșii în Ardél. 464. Pe timpul lui Batie locuitorii ei să trag la munți. 465. După Batie a venit Dragoș Vodă în ea. 466. De lature ei este Basarabia. 468. Primul istoric al Moldovei. 470. Misail și Simeon spune că o adunătură de omenî umblând după vânat au dat peste țara Moldovii și s'au așezat în ea împreună cu Dragoș. 472. Aci să întorc Români cu domnii lor. 473. Ținuturile despre ea, au fost ale Moldovenilor. 473. Pe ea Turcii o numesc Cara Bogdan, adică țara lui Bogdan cel negru. 474. Dragoș Vodă să întorce în Moldova

la locurile sale cu o parte din Români. 475. Nicolae Costin după Bonfin zice că în timpul lui Ludovic Craiul, un Bogdan Vodă să se fi întors din Ardél iarăș în Moldova. 475. Stefan Vodă Domnul Moldovei, care de frica Tatarilor s'a fost tras la Ardeal și apoi s'a întors iară în Moldova. Bonfin pune în locul lui Stefan pe Bogdan Vodă 475. Hronicele despre Dragoș Vodă în Moldova și Radu Vodă în țara Muntenescă. 479, 483, 484.

Moldova, riû, în care s'a înecat Boarul și cu cățaua Molda, spun Lepotisețele. 155, 471. După ea se numesc țara Moldova. 304. Pe el se află Romanul — Forum Romanorum. 471.

Moldovenescă. În câmpiile moldovenesci mulți Turci au pierit. 22. Părinții nêmului moldovenesc, cum purtau grijă patriei. 23. Despre «Carté ghealoghiî nîamurilor boerimii moldovenești. 26. Hronicul moldovenesc despre Flac. 128. Titulurile» Domnilor Moldovenesci și Muntenești. 131. Cuvinte moldovenești ce ar fi din italienește. 135. Despre hronicul vechimei nêmului moldovenesc. 179. Folosul nêmului moldovenesc, din munca lui Cantemir. 188. Despre Câmpulungul moldovenesc. 286. Istoricul moldovenesc pune venirea lui Dragoș la anul 1359 de la Chr. 290. Hronicul moldovenesc despre nisce Ruși ce ar fi locuit în Sucéva și Baia, înaintea venirii lui Dragoș din Ardél. 325. Despre începătura nêmului moldovenesc după unii istorici streini. 359. Limba Polovților era compusă din cea rusescă, din cea leșescă și

din cea moldovenescă. 363. Despre pomenirea nămului și numelui moldovenesc, la istoricii streini. 368. Vladislav, craiul leșesc, trimite omenii în țara rusescă și în cea moldovenescă în vederea pregătirilor trecerii lui Conrad împăratul. 390. Cantemir va îndrepta datele hronicului moldovenesc și a celui muntenesc. 462. Hronicul Moldovenesc și cel muntenesc despre Bassarabesci. 469, 470. Într-o mappă se arată câte-va ținuturi din Ardél ca fiind moldovenesci. 473. Greșeli din hronicul moldovenesc, arătate în hronicul lui Urechia. 483.

Moldovenii, sînt o parte din cei ce țin locul Dachilor. 65. Ei sînt urmași ai Romanilor. 85, 104, 153. Carion spune, că cei ce spun că numele Munténilor și Moldovénilor e de la Flac, basne spun. 123. Orihovie spune, că Moldovenii erau născuți din Romanii și din femeii dăce. 125. Moldovenii sînt vecini cu nămurii tătăresci. 126. Sarniție bate pe Moldovénii. 128. Cum numesc Moldovénii Montana. 132. Ce e la Moldovénii, minciună cu cörne. 142. Sînt de o limbă cu Vlachii de la Pind. 157. Ce scrie Dlușoș și Orihovicii despre Moldovénii. 159. Academia din Berlin cere lui Cantemir să scrie istoria lor. 179. Hronicul lor începe de la vremile lui August Chesar și Traian, până la întörcerea lui Dragoș Vodă din Ardél, 179, și de la Dragoș până la Ștefăniță Vod. E scris de Uréche Vornicul până la Aron Vodă. De la Aron Vodă până la Ștefăniță Vod, e scris de Miron Costin. 180. Sunt urmașii lui Traian. 195. Lo-

cuesc locurile unde era Dachia înainte, zice Petavie. 263. Muntenii, Moldovenii și Ardelénii sunt numiți Valahii. 297. Slovenii le-au dat numele de Volohă. 303, 304. Astfel îi numesc vecinii despre apus. 306. Turcii îi numesc Bogdanlu, adică omenii lui Bogdan. 306. Ei s'a u chemat ast-fel din timpul lui Vasile Bulgarocton, zice Leunclavie. 306. Asemenea Zonaras. 306. Leșii și Rușii, nu le-au schimbat numele de Valahii. 306. Grecii îi numesc Molo-Vlahii, împreună cu Muntenii. 306. Le zic leșii limbei lor Voloscaia. 363. Au împrumutat din limba lor poporul Polovților. 363. Au fost cu ei amestecați sa u trăit ca vecini. 363. Împreună cu alte neamuri au purtat resbóe. 365. Ajută pe Zeslav craiul leșesc contra lui Vișeslaus. 385. Tot deauna au locuit în țara lor. 393. Vechiul scaun al lor a fost Cetatea albă Λευκόπω-λας, zice Halcocondilas. 469. Înainte de venirea lor în Moldova se pomeneste de cojocari unguri în Suciava și olari la Baia. 471. Domnul lor se numesc Domnul Bogdaniii negre, spune Halcocondila. 474.

Moldovlahia. Prin ea trece Conrat. 18. Numesc Grecii Moldova și Muntenia. 306. Sub acest nume se va înțelege totă Vlahia. 308.

Moldovlahii. Cum s'a u învoit ei cu împărații Othmanilor. 23. Așa numesc Grecii pe Moldovenii și Munteni. 306.

Molisdavia, nume din care s'a derivat Moldova. 305. Înainte de venirea Romanilor așa se numia Moldova, adică Moale-Davia. 471.

Moltana erau numite țărilor Moldovei

- și Munteniei, de către Sarniție, motivând acésta cu prezența Multor națiuni din ele ca Gheți, Dachî, Itali, Greci și Sloveni. 132.
- Monarh.** Ghieraî par'că era singurul monarh din lume. 437.
- Monarchie.** Irina, mama lui Constantin scóte ochii lui Nichifor fiind lacomă de monarchie. 349. Octavie cu puterea Monarchiei a luat numele de Avgust la a. 2 a. Chr. 163. Chesarii au supus ântâi Statul Publicăi supt Monarchie. 163. După Avgust Chesar a stăut la Monarchie Tiverie. 164. Domnii grecesci împrăstiați înființau fie-care câte o monarhie. 433.
- Monarchicească.** Veđi monarșască.
- Monarchiî.** Pentru Monarșii Romanilor cari au împărătit mai înainte de Ulpie Traian. 162. După Iulie Caesar al doilea Monarch a stăut Octavie August. 163. Cartea patru monarși, în Traian. 188. Puterniciî monarchi turcesci nu și-au plecat de loc puterea monarchicească. 107.
- Monarșască.** Bogdan fiul lui Ștefan ș'au așezat bine puterea stăpânirei sale cea monarchicească. 23. Monarchiî turcești nu și-au plecat până astăđi puterea monarchicească. 107. După Tit a urmat în puterea monarșască frate-său Domițian. 165. Incepătura Domniei monarchicesci a lui Ioan Domnul tuturor Românilor. 395.
- Mongul** popor care după unii, pare a fi Magog. 61.
- Monguția** cetate sfărâmată de Vandalî. 275.
- Montana.** Leunclavie, Bonfin și alții, numesc ast-fel țara muntenescă, din cauza munților ce merg de la munții Vrancii la Demircapa. 132. Așa i-au đis și Româniî cei vechi. 132. Leunclavie aducând martor pe Bonfin o numește transalpină. 132. Bonfin zice că Dachia de lângă Dunăre se numea Montana. 346.
- Mora,** sau Peloponisul. 428. Pe aci se împrăstiaseră Domnii grecești. 433. A fost prădată de bulgari. 374.
- Moravia,** aci au intrat Ungurii. 355.
- Morăș** apă, lângă care Vladislav a așezat pe tâlharii trimiși de împăratul Râmului. După numele lui s'a numit Maramoroș. 138. Pe el este Tordia al doilea ținut. 473.
- Mordvî** popor slav supus de Svétoslav. 322.
- Morea.** Posesie grecescă. 90.
- Moreni** sunt jefuiți de Vandalî. 275.
- Moreri.** În dicționarul lui s'a găsit numele lui Ion Zamoescie Liah. 113. În dicționarul lui, aduce din Menburg, multe fabule la cuvîntul Gotth. 221, 263. Zice că Româniî sunt tot una cu Romanii din Italia. 361. El a scris despre craii unguresci. 444. Din el spune Ricțiolus, că Vladislav al 2-a, a domnit numai 6 luni. 445.
- Morseni**, cetate ținută de Româniî din țările muntenesti. 474.
- Moscali**, au năvălit în Europa, de peste pustiile Volgăi, Mării Baltice, și Caspii. 174. Confundați cu Schyții. 353. Au avut răsboi cu Leși. 175. Sunt vecini cu Româniî peste Nipru 362. Au avut mare cnéz pe Gheorghie, care e omorât de Batie și în locul său vine Iaroslav. 447.
- Moschicească,** țara, parte din Tătări-mea europeană. 61. E prădată de tătarii lui Batie, 447, 456.

Moscul a avut împărat pe Ioan Vasiliievici. 26. Ce părți din Schythia e sub împărăția acésta. 60. Oraș unde se găsește biserica făcută de Vladimir. 373. Arată-să începătura stăpânirei ruseci care acum este puternică împărăția Moscului. 371. E dat de Ghieraî unuia din frați. 437. E supusă de fratele lui Ghieraî. 437. Aci a scris Cantemir Hronicul său. 443. Stolița lui, e luată de Tătarii lui Batie. 447. Batie după ce a prădat țara Moscului la anul 6756 a intrat în țara Ungurească. 456.

Moscului țară supusă lui Batie, han tătărăsc. 141.

Moscul, împărăție, făcea parte din Schythia. 60. Își pune temeliile împărăției. 371. Li se supun Picinegii. 381.

Mozovșaniî, popor slav supus de Svetoslav. 373.

Muhamed profetul. Hronicile arăpesci spun că pe vremea lui Justin s'a născut puiul viperii, părintele minciunii, fiul întinericului, împelițat chipul Diavolului, Silța Sataniî, Gura Tartarului, ucigașul Sufletelor, vrășmașul adevărului, ocara Lumei, Cinstea musulmanilor. Prsevdoprofitul Muhamed. 326. După Iracie a străbătut în imperiū dascălia lui Muhammed. 326. După Iracie a străbătut în imperiū dascăliia lui Muhamed. 334. Muhamed cuprinde multe cetăți a împărăției Romanilor în Asia. 335. Unii pun 617 ani de la el până la eșirea lui Gînghiz 436. La 611 ani după el, ese Suleiman Șah. 436. La 611 ani după el, Gînghiz Han cuprinde Persia. 439.

Muhamed Sultanul, ia Țarigradul. 126. Muhammed ficiorul lui Baezid, urmază acestuia. 441.

Muhamedî, aū rămas în câmpiile Moldovei. 22.

Muhammedîniasca bunguitură, n'a atins credința creștină. 23.

Multeni. Sarniție spune că așa se numesc Vlahii din Dachia de sus. 131. Sub numele «Volohă» se cuprind și Muntenii cărora mai târziu li s'a ȝis și Multeni. 303.

Munecastrul cetate fondată de Români, Bastarni și Inovezi. 365. Cetate în Basarabia. 463.

Mundizic. Attila sē intitulează fiul lui. 287.

Mundon, Domnul Gheților intrase până în Machedonia, bate pe Anastasie. 312.

Mnuodom, voevodul lui Justinian, bate pe Gheții cari prădaū Illiria și Greția. 316.

Mundon Domnul Gheților, bate la 505 pe împăratul Anastasie și întră în Trachia. 312.

Muntenese. Titlurile Domnilor Muntenesci și Moldovenesci. 131. Câmpulungul muntenesc. 286. Domnul muntenesc, Negru Vodă 307. Craiul Sêrbesc ar fi luat în căsătorie pe fata domnului muntenesc. 309. (Veȝi și Țara Muntenăscă.)

Muntenia. Veȝi Țara Munteniască.

Munteniască țară. Țara Munteniască a primit în sînul ei multe familii streine. 25. Despre înturnarea lui Radul Vodă Negru în țara Munteniască. 50, 461, 479, 483, 484. Ea, Moldova și Ardélul sînt pe locul Dachiei. 104, 195, 361, 51, 57, 61. Preste munȝi Cenghi trece drumul ce duce din Moldova și Țara

Munteniască la Țarigrad 64. O parte din ea, era în Dachia mălurósă, 69, 294, și o alta în cea muntósă. 69. Romaniî au venit din Transilvania în Muntenia. 111. Împreună cu Moldova, se numea Valahia. 111. Muntenia sau Istria este despărțită de Bogdania sau Moldova, 126, 127, adică de munte cum îi au zis cei vechi și Moldoveniî. 132. Unii scriitori i-au zis Transalpină. 132. Povești despre ea. 138. Misia, Moldova și Muntenia. 156. Istria sau Muntenia. 157. Nemții cuprind din ea până la Olt. 176. În țara Munteniască pe Dunăre în ținutul Jiului să află cetatea Severinului zidită de Sever. 204. Din ea era Preda Stambol Românul. 217. Numai ea rămâne cu numele de Valahia. 304. Locuitorii din ea, au fost Gheții, zice Iohan Bun. 304. Valahia mică s'a chemat ast-fel. 305. După Radu Negru, ia numele de Muntenia. 305. Pe ea și pe Moldova, Grecii le numesc Moldo-Vlahia. 306. Sub numele ei să va înțelege Valahia mică. 308. Ast-fel s'a numit Dachia Muntósă. 319. Ea a fost sub Justinian. 319. A fost coprinsă de Pecinegi. 364. Din neamul Venedilor să fi rămas aci, căroră Români le zic vinetici. 365. Să fi fost supusă sau sub protecția Ungariei pe la anul 1064, zice Bonfin. 383. E cuprinsă de Murad. 441. Începutul Hronicului Munteniei și Moldovei. 462. Nu se cunoștece anul venirei lui Radu Vodă 463. Tot-deauna au fost Români în ea. 463. Voivozii din ea tot aveau moșii în Ardél. 464. Locuitorii ei să retrag pe la străimitorile munților pe timpul năvălirei lui Batie. 465. După

Batie a venit Radu-Vodă în ea. 466. Pe Dunăre, zice Bonfin, au fost Români de la Severin până la mare. 467. Baniî din ea și mai ales de peste Olt au privilegiî. 468. În ea să găsească Severinul. 469. Când a venit în ea Radu Vodă a găsit pe Basarabești. 469. A avut domni vestiți eșiți din familiile banilor. 470. Locurile ei. 472. În ea să întore Români cu domniî lor. 473. Ținuturile despre ea, au fost ale Muntenilor. 473. În ea să află cetatea Venetini. 474. Aci a venit Radul-Vod Negru din ținutul Halaoș. 474. Pe ea Turcii o numesc Caraiflac. 474. Rađu-Vodă Negrul sau frate sau văr cu Dragoș Vodă să întorče în țara munteniască cu altă parte Români. 475. Domnul ei, dă pe fica sa, lui Milutin, crai sêrbesc, la 1274. 481.

Munténii. Ei sunt o parte din cei ce țin locul Dachilor, 65, urmași ai Romanilor. 85, 104. Carion și Topeltin de Mediaș, zice că «cine zice că numele Moldovenilor și Muntenilor este după numele hatmanului Flac, spun basme». 12. Moldovénii, Maramorășeniî, Români de peste Dunăre și Coțovlachii sunt din Romaniî lui Traian. 153. Scriind de Româniî, cari sunt în Grecia și căroră noi le zicem Coțo-Vlahi, zice :
În muntele Pindu lăcuiesc Vlahii, cari sînt cu ceștélalți Dachî tot de o limbă» înțelegând prin *ceștélalți Dachî*, Moldovénii și Munténii. 157. Numele Valahia a fost dat și Munténilor și Moldovénilor. 277. Să cuprind sub numele de Volohă. 303. Le rămâne numele de Volohi, pus de Bulgari. 305. Ei și-au schimbat

singurî numele. 306. Pe ei împreună cu Moldovenii, Grecii îi numesc Moldo-Vlahi. 306. Aū avut Domn pe Negrul-Vod. 307. Ei sunt mai negri la faţă. 307. Ei ş'aū ținut numele de Români. 307. Ei sânt mai aprôpe de sêrbî şi pe fata Domnului lor aū luat'o craiul Sêrbecc. 309. Româniî adică Moldovenii şi Muntenii. 385. Totdeauna aū locuit ţara lor. 393. Hronicullor pune eşirea lui Radu-Vodă Negrul, la 6798 de la Adam saū 1213 de la Hs. 483.

Muntôsa însémnă *Montana*. 132.

Munţii. Munţii Cavucasul, despart Tătărimea din Persia. 60. Munţii Carpatici cuprind Transilvania. 60, 61. Unde'i muntele Emmaus. 61. Unde's munţii Cenghiî. 64. Munţii Carpatici aū între ei Marmaruisa, 65, ei despart hotarul leşesc de cel al Ardélului. 66. Ghetia ajunge pâna în Munţii Cenghi. 66. Din Buh pâna peste Nistru şi pre la obârşile Prutului pâna în munţii Carpatici, aū fost ţara care acum cuprinde cu o parte de Rusiîa totă Pocuţiia. 67. Din Nistru pâna în munţii Carpatici, se cuprind amêndouă Vlahiile. 68. Misile trec peste munţii Emului pâna la Illyria. 68. Unde's munţii Brasovénii. 69. Cum înconjură munţii Carpatici, Ardélul. 69. La 123, consulul Fulvius Flaccus are războiū cu «Liguriî ceşti de peste munţi.» 121. Halcocondilas spune că némul Vlahilor începe de la muntele Orbal şi Pevchin. 126. Dachia Panonilor e despărţită de Bogdania prin Munţii Vransoviei. 126. Muntenia ar fi numită ast-fel de la munţii ce-i staū în lung. 132.

Solomon şi cu fraţiî sêi, es la muntele Herlem înaintea Hunilor. 146. Despre părţile lumei, munţi, mări etc., la geografî. 177. Traian poruncesce ca Dachii rêmăşi să fie trecuţi peste munţi. 190. În timpul lui Gallien, Tătariî şi Ghermaniî Franţiî pătrund în Gallia, pâna la munţii Pyrenei. 211. Varvariî, bătuţi de Clavdie, năzuesc spre munţiî Cenghi. 212. Domniî ţerilor românescei poruncesc locuitorilor să se retragă la munţi, când năvălesc Tătariî. 224. Ghepidiî trăiaū peste munţiî Ardélului. 228. Domnul Sarmaţilor a fost pe la balta Meotis, munţiî Sarmatici, şi aşia mai departe. 240. Thrachia se începe de la munţiî Cenghi, şi de la Rodopi pâna la Bogat. 242. În împărţela făcută de Constantin cel mare, lui Constantin 'i-a venit apusul cu tôte părţile despre munţi. 246. Magneŋtie Comes trimite pe un Gairon asupra lui Constans la munţiî Pirinei. 248. Constanŋie, pe când mergea asupra Persilor, móre la póla muntelui Tavrul. 250. Gotthilor nu pré le plăcea Thrachia fiind ţară aşedată între munţi. 259. Stravon spune că pământurile Gotthilor se întind de la codrul Herŋinei, cuprindênd munţiî, spre Dachia. 261. Varvariî mergeaū spre împărăŋia Romanilor prin Silesia şi Saxonia, spre nu mai trece munţiî înapoi să se întorcă prin Dachia. 273. Stilihon bate pe Gotthi, Sarmaŋi şi Gheŋi la Munţiî «Fezulanŋi » 274. Podgoria Dachiei, pe sub munţiî Carpatici, căror li se mai đice şi munţiî ungurescei. 286. Unde's munţiî Cheltilor. 320. Turciî, aduşi de

Irachie se duc de unde veniseră, adică de la Marea Caspiei, peste munții Cavcasului. 334. O parte din Dachia, locaș Ungurilor, peste munți până în apa Tisei. 356. Hunii trec, pe la trecătorea munților, numită Mezes, în Ungaria. 383. Vlahii până la munții «Emii adevărate A-cenghii.» 398. Birul lui Isachie Anghel și locuitorii de pe lângă munții Emi. 400. Cetatea Pristh-lava cuprinde mult loc în munții Emi. 402. Împăratul Isachie Anghel ar fi trebuit să întărească, mai cu seamă cetățile din munții Cenghi. 403. La 1188 neprietenii împărăției Țarigradului nu se mai opriră la munți, ci eșiră în câmpul Agathopolitan. 404. Isachie Anghel purcede spre munții Cenghi, creștând că-i va pute trece ușor pe la Triadița, 406, dar nu i-a putut trece și a fost bătut de Vlahi și Tătari. 407. Ioan Alexie se pregătesce, în munți, să primască atacul împăratului Țarigradului, 417, și poruncesce omenilor săi a coborî câte-va dobitoace, de la munte la câmp, și împreună cu câți-va robi Romei, ca cum i-ar fi trimis dar la Ioan Domnul Zagorii. 418. Stăpânitorii Turcilor, cu multe sute de ani (de pe vremea lui Irachie împărat), rupând porța de fer la munții Cavcasului, au eșit în părțile Asiei, ce acum să cheme Turcmeni. 438.

Românii închid potecile munților, lui Batie. 447. Nu-i adevărată povestea că Laslau a gonit pe Tătari peste munți. 459. Când veneau ceva Varvari dincă de munți, Românii se trăgeau la munți, 464. Românii și Săcuii împing pe Tătarii din strâmtorile munților. 465. Românii de grija lui Batie, se trag la munți. 464.

Murad, urmăzătorul tatălui său Orhan. Cuprinde țara Muntenescă, Udriiul și îi urmăzătorul Baezid. 441.

Murcissilis era poreclit Alexie Ducas. 421, 422.

Murați au rămas în câmpiile Moldovei. 22.

Murii, popor slav supus de Svetoslav. 372.

Musa, feciorul lui Baezid se ceartă pentru domnie cu fratele său Suleiman. 441.

Musei. Despre Dachia nu toți Istoricii condăile și-au frânt nici tăceră celor mai vechi așe de tot mușeele celor mai noi a închide au putut. 298.

Musele, Dumnăzelele musicăi și sti hurilor. 89.

Musulmanii. La 570 s'a născut cinstit Musulmanilor psevdoprofitul Muhammed. 326.

Muzalos. În paza lui lasă Theodor Lascaris pe fiul său, însă Muzaalos se învoeste cu Mihail Paleolog și-l omorâ. 476.

N.

Nahrâ numesc Turcii apa Dara. 439. Nahrâ, cetate stăpânită de Suleiman Șah. 439.

Namul. 450.

Narsitis Hadâmbul, hatman al lui Justinian, gonesce pe Varvari din

Italia. 240. Sdrăbesce împărăția Visigothilor. 266. Prin el, Iustinian dobândește multe victorii. 315. Spre Italia trimite Iustinian cu Narsitis. 316.

Naveler. 450, 451.

Nărod. Compararea năroadelor din Dachia cu cele-lalte. 16. Purtarea de grijă a proniei față de Crivățenele năroade. 21. Năródele Schythilor. 57. Năródele din Dachia. 67. Năródele cari au fost în Dachia, înainte de venirea Dachilor. 68. Unde stau năródele: Iazighii și Carpodachii. 69. Daii, spune Stravon, sînt năróde ale Schytiilor asiatici. 74. Alanii sunt nărod vitejesc. 76. Dachia cea vechiă, a fost apoi ținută de năródele Ghepidilor. 78. Ce va să dică a se trage din nărod vestit. 85. Alexandru Machedon a supus nenumărate năróde. 88. De pre Latin, care stăpânia și-a luat numele nărodul. 95. Ce au făcut Amilius spre a nu da Scandală în nărod. 96. Aetie a fost din nărodul Vlahilor. 133. Dictator era boeria cea mai mare la nărodul Romanilor, pe la 47 înainte de Hr. 163. Vitichild avea să arate pe Saxonii de urmași ai nărodului lui Alexandru cel mare. 177. Hunii cad cu o mulțime de năróde asupra Gotthilor. 256. Nărodul de la Țarigrad și Valens. 257. Năróde de la balta Meotis. 261. Domnii Gotthilor, cu mulțime de nărod, trec în Thrachia. 267. Moise proroc și hatman nărodului Izrailiten. 300. Turburare între năróde, pe la 512. 312. Iustin în fața nărodului. 326. Foca și nărodul. 331. Iazighii și Metanaștii sunt năróde mai sus

de Dachia. 350. Despre nărodul Picinighilor. 364. Despre nărodul Vincticilor. 365. Vladimir și nărodul lui se creștinesc. 373. Nărodul Boșnegilor. 384. Nestor a fost hatman năródelor, de pe lângă Dunăre. 387. Nărodul Țarigradului, Isachie Anghel și Andronic. 392, 399. Despre nărodul Vlahilor în Misia, Thessalia și țara Grecescă. 397. Nărodul și prorocii. 402. Ioan, nărodul Vlahilor și Tătarii. 414. Relativ la nărodul Băsărăbesc. 470.

Négra mare sau Evcsinul. 60. Dunărea se varsă în marea Négră la Istropolis. 60. Némurile de la răsărit de ea le spune Dionysie Periighitul. 61, 63. Dachia se întinde la apus de marea Négră. 62. Gheții erau spre marea Négră și spre răsărit. 62. Munții Cenghii trec spre marea Albă și de acolo se întorc spre marea Négră. 64. Explicarea cuvîntului Bugiac, prin pozițiunea pămîntului ce se termină la cetatea Albă, de la marea Négră. 67. Pre marginea mării Negre au fost Bastarnii. 68. Stravon spune că Gheții stau spre marea Négră. 70. Ovidie scrie o carte numită Pont, adică marea Négră. 72. Despre așezarea Gotthilor la marea Négră. 73. De la marea Négră, de la marea Caspică spre răsărit, trei nume sunt mai însemnate. 75. Până la ea se întinde țara Elilinelor. 90. Se mai numesce și Pont, și pe țermurile ei este Tomos. 117, 122. Hotar al Valachiei. 126. Ghenovezii au ținut Cafa și alte cetăți ale Crâmului, de pe marginea mării Negre. 135. Papa Clement e trinis peste marea Négră,

la Iberia (Ghiurgia). 193. In timpul lui Dachie, o parte din Schythi trec Bosforul spre Marea Négră. 209. La 257, Tătarii năvălesc lăsând Marea Négră în stânga. 211. Românii se întind în Misia, de la Marea Négră, până la Pôrta de fer. 217. Pe după ea isbesc Tătarii Asia, sub Clavdius Taĭitul. 223. Peste ea, au lovit Tătarii la Asia. 226. Aprópe de ea între Nistru și Nipru locuiau Sarmatii și Vastarnii. 228. Bogat e unde dá marea Négră în cea Albă. 242. Părțile Schythiei de pe lângă ea erau în stăpânirea Romanilor. 255, 341, 342. Pe lângă ea s'au așezat Gotthii. 260, 261, 263, 264, 268, 269. Locul unde se împreună cu marea Azacului formeză Bosforul Chimeric pe unde au trecut Hunii. 262. De la Galați unde Prutul dá în Dunăre și până la ea sunt 500 de mile Italienești. 269. Hunii gonesc pe Gotthi de pe marginea ei. 280. Intre Valachia mică, Prut și Nistru până la marea Négră, era Valachia mare. 305. Din ea, până la Silivrii, Anastasie face un zid. 312. Hotarele împărăției răsăritene, despre ea. 320. Despre locurile ei au năvălit Bulgarii. 336. Bulgarii până la ea. 346. Vladimir pe marea Négră. 357. E numită Maré Leonin de către Dlugoș. 390. Intre ea și marea Caspii este Căscasul. 438. Galliția era Vlahia, din marea Négră până la Tisa. 446. Românii până la marea Négră, pe vremea lui Batie. 467, 468, 469.

Negrul era porecla și a lui Bogdan și a lui Radu 474.

Ném. Némurile Europei în comparație cu Romano-Moldo-Vlachii. 10.

Origina némurilor Europei de apus. 11, 12, 13. Petăvie era de ném frances. 12. Despre némul Româno-Moldo-Vlahilor. 13, 21, 22, 23, 25. Cum s'au împotrivit Români, némurilor tătăresci. 14, 19. Némurile carî îngroziseră Europa sunt suse de Turci, sau îmblândite. 20. Cum îngrijau părinții némului moldovenesc de patrie. 23. Despre vârsta némurilor Evropesci în comparație cu a Romano-Moldo-Vlahilor. 24. Despre cartea «ghenealoghiile némurilor boerimii moldovenesci». 26. Despre némul nostru. 50, 51. Catastih al ómenilor învățați, de la mai multe némuri, citați în Hronic. 53. Despre vechiul ném tătărăsc. Gog și Magog. 57, 58. Schithii și Amázónele sunt din acelaș ném. 59. Némurile vestite din Schythia. 60, 61. Némurile de la răsăritul mării Negre. 63. Despre «némurile ghetești». 67, 71, 72, 76. Tăfalii, se spune, că erau ném mai vitez de cât multe altele. 68. Despre începutul némului Dachilor. 70, 73, 75. Despre Ghetii și Dachii. 74. «Iornandis» era de ném Gotth. 74. Thrachii și alte némuri trec în Asia. 77. Corrilus a fost mai marele némului său, timp de 40 de ani. 78. Dachii carî îndemnaseră la răscólă pe alte némuri sunt bătuti. 79. Traian se hotărăsca a distruge pe Decheval și némul Dachilor. 82. Origina némului Romanilor. 85, 89. Tóte némurile dintr'un singur început sunt. 86. Ellinii au căpătat numele de ném de bună nascere. 87. Despre némul Ellinilor. 87, 88, 89. Elladénii și Troadénii erau tot un ném și o limbă. 90. Stă-

pânirea n mului lui «Enias»  n Italia. 96. Str mb tatea făcută n mului lui Numitor. 97. Cum spun unii, că Romanii n'ar fi din n mul Ellinilor. 100, 101. Orbinus Raguzău spune că n murile ellinesci ar fi din Bulgari. 101. Despre n mul Romanilor, 104, 109, 110, 111, 113, 124, 133, 134, 135, 152, 153, 195, 197, 218, 220. N mul Dachilor este o limbă vr jma    i neașezată. 105. N murile varvaresci, până la India, se  chin  lui Traian. 105. La Români se află multe lucruri, ce nu's la alte n muri. 106. Despre evghenia n mului românesc. 107. Ureche a scris, din am g l , cu gre al , pentru n mul său. 114. Despre preten ia unora de a deriva numele n mului nostru de la Flac. 123. Laonic Halcocondilas vorbeste despre n mul Dachilor sau Vlahilor. 126, 127. Origina Vlahilor din Ghe i, după Sarni ie. 128, 130, 131. Despre n mul slavonesc. 132. Tătarii erau vr jma i a tot n mul cre tinesc. 142. Ce spune Zonaras, despre n mul Dachilor. 156. Bonfin arată traiul neclintit al Valachilor  ntre Varvari. 158. Ce spune Dlu   de despre n mul Moldovenilor. 159. Is. Hristos s'a născut din n mul Iudei. 164. Xifilin  i  tefanie numesc pe Titu Vespasian «bucuria n mului omenesc» 165. Cel puternic mută  mp r  ile dintr'un n m în altul. 169. Despre puterea n murilor. 170. Unii numesc pe Plinie necunosător al n murilor. 173. R sb ele Romanilor cu diferite n muri. 174. Despre cei ce scri  în privin a n mului lor. 176, 177. Cum scrie Orbin Raguzeul, despre n -

mul Bulgăresc, S rbesc, Boemăsc,  i altele. 178. Cum scrie despre n muri, Pretorie. 178. Despre n mul Moldovenesc. 179, 180. Traian a fost părintele n mului Românesc. 192. Macsimin Thracul era de n m prost. 206. Emilian, era de n m African. 209. Satele din Misia, de pe lângă Dunăre sunt pline cu Români, de un n m cu cei din st nga Dunării. 217. Despre n mul Tătarilor, cari năvăleau. 224. N muri de Varvari, ce trăiseră peste Nistru. 228. N murile au dragoste de mo ie. 229.  n Misia sunt locuitori tot de un n m  i o limbă cu Românii. 229. Probus potolesce n mul Sarm ilor. 230. Constantin marele bate n murile Gotthilor. 239. Mărturisiri ale lui Sarni ie, protivnicul n mului românesc. 240. Dachia a ferit  mp r  ia Romanilor de multe n muri varvare. 245.  mp r  ia  i n mul Gotthilor, la 374. 255. Înainte de Valens, nu voiau  mp r  ii să pue în Dachia, n m varvar. 256.  ncep tura n mului Gotthilor. 259, 260, La 386, Grutinghii, n m tătărăsc, se r sc l , 270; unii le  ic n m Gotthicesc. 271. Cr ii din n mul Varvarilor. 277. Traian sc te n mul Dachilor, din Dachia. 280. Theodoric v  end pe unii din n mul Gotthilor  n Gallia,  i pre al Herulilor  n Italia, a plecat cu Gotthii lui în Italia. 294. Scriitorii spun că el a  i  cu tot n mul său din Misia. 296. Iosif despre începutul n mului iudeesc. 300. Despre n mul bulgarilor. 301. N murile slovenes i despre Români. 303, 304. Ar trebui să fie  i alt n m, Ac Iflac fa  

de Cara Iflac. 307. Mărturii ale istoricului leșesc, rusesc, și a altor nămurî, despre numele Moldovei. 308. Vitalian era de nēm Schyth. 313. Descălecătura crăiei leșesci din nēmul Slovenilor. 324. Boerimea țerei de sus are mai mult mojići podani Ruși, de cāt alte nămurî. 325. Theofilactos Samocatis despre Avari, Slavoni, Ghepidi și alte nămurî varvare. 329. Scriitorii nu pomenesc să fi lăcuit în Valachia la începutul secolului al VII-a d. Chr. alte nămurî, de cāt Români. 330. Un nēm de împărăți perseșci numiți la hronicul Persesc, Hușrev. 332. Mizizie era din nēm Armén. 335. Constantin Pogonat și nēmul Serachinénilor. 336. Nēmul Bulgarilor pe timpul lui Constantin Pogonat. 337. Nēm tare, între Voloția și împărăția Țarigradului, erau Bulgarii și Slavonii. 341. Nămurile schythesci se supun împăratului Vasile. 355. Constantin isgonesece de la împărăție, tot nēmul lui Roman. 357. Pomenirea nēmului Moldovenesc, la istoricii străini. 359, 368. Nămurî străine în împărăția Romanilor. 360. Romanii din Dachia nēm cu cei din Italia. 361. Nămurile Slavone și Ungurii. 362. Limba Polovților era amestecată din trei nămurî. 363. Hronicele ruseșci pentru nisce nămurî. 364. Gheorghie Chedrin pentru nēmul Picinighilor. 364. Bilschie spune că Polovții sunt de un nēm cu Picinighii. 364. Despre nēmul Bosnenilor. 365. Băsmuitorii nēmului românesc. 366. Chedrinos despre nēmul Rușilor. 369. Despre nēmul rusesc. 371. Ruric era din nēmul lui Prus.

372. Nēmul Varaghilor. 372. Nămurî slovene. 372. Nēmul Pazinazilor pe la 1026. 378. Nēmul Hrovatilor intră în țara bulgărescă, în timpul lui Mihail Parapinachie. 376. Un Nestor din nēmul lor e făcut hatman, de împăratul, dar el se viclenesce. 387. Nēmul Pazinachilor pe la 1183. 391. Scriitorii despre nēmul românesc. 392, 396. 401. Vlahii din țara grecescă de un nēm cu cei din Dachia. 398. Romanii din Dachia între nămurile de Varvari. 399, 464. Isachie Anghel vrea să ia împărătesă de nēm strein. 400. Nēmul Bulgarilor și al Vlahilor lepădă jugul stăpânirii. 401. Comanii sunt nēm de Tătari. 407. Hris era de nēm Vlah. 414. Despre nēmul turcesc. 438. Suleiman Șah, ce stăpânea Nahră, era strănepot de strănepot, după câte-va nămurî lui Oguz Han. 439. Batie supune nēmul rusesc. 447. Răsbóele lu Batie cu diferite nămurî. 452. Nēmul rusesc. 454. Nēmul Românilor și al Secuilor se opun Tătarilor, pe cari nu i-a biruit celelalte nămurî ale Evropei. 465. Basarabii făceau parte din nēmul românesc. 470.

Nechifor. Veđi Nichifor.

Nechifor Colochin. Veđi Calochir Nechifor.

Necolai Costin logofetul, pomenesce de Ión Zamoischie Liah, cum că Români nu se trag din Romani, ci din Dachii, cari au luat ceva din obiceiurile Romanilor, fiind în contact cu ei. 113. Despre Laslău, 136, spune că a găsit la cetățuia Gherghina de la Galați, o piatră cu inscripția: Săver împăratul Rămului. 162. Despre Traian. 192. Scrie că

- Dachia ar fi fost pustiită de Attila și că de la Attila la Dragoș-Vodă ar fi numai 400 ani. 290. Vorba lui. 295. El spune greșit că Dachia a rămas pustie. 321. El după Bonfin ține că pe vremea lui Ludovic craiul Unguresc un Bog sau Vodă să se fi întors din Ardél în Moldova, însă nu este de cât Ștefan-Vodă poreclit Bogdan; el era fiul lui Dragoș-Vodă, nepotul lui Bogdan care de mult se întorsese în Moldova. 475. Însemnă anul eșirei lui Dragoș Vodă la 6807 de la Adam, care este 1299 de la Hs. adică cu 9 ani mai pe urmă de eșirea lui Radu Negru. El spune că acest an l'a auzit de la Dosithei Mitropolitul. Anul eșirei, după istoricii leșesci, este cu 3 ani înainte de anul pus de Nicolaï Costin 483.
- Neculaî sfântul, redă ochii lui Ștefan, fiul lui Milutin. 481.
- Neeman, tatăl lui Ștefan, Domnul Triballilor. 419.
- Nemiș. Domni și Nemișii Ardelenilor, 475.
- Nemțesci. Scriitorii nemțesci apărău pe Romano-Moldo-Vlahi. 24. Leopold și cei doi feciori, Chesari nemțesci. 175. Óstea nemțescă cu Voevoția d-lui Evghenie a bătut în 3 răsboe pe Francezi. 176. Oardele tătăresci în țara nemțescă. 437. Bătie prădase în țara nemțescă până la Dunăre. 451.
- Nemții. Ei fac pace cu Turcii la Pazaroviți. 69. Ce spune Busbeevie, scriitor nemț. 87. Leunclavie scriitor nemț. 157. Nemții despre Francezi, Itali și Români. 159. Nemții iaă țara ungurască de la Turci. 176. Se numeau mai înainte Ghermani. 201. Armele lor opresc pe Turci de a cuprinde Europa. 441. Nemții sunt jefuiți de Vandalii. 275. Nemvrot. Nepot al lui se intitulăză Attila. 287.
- Neron. Impărat, după Clavdie, om vestit prin răutățile lui. Cu el se stinge familia lui Iulie Chesar. 164. Commod era apröpe tot ca Neron. 203. Claudiu înfiiază pe Domiție Aenovarvos numindu-l Neron Clavdie Drusus. 164.
- Nerovii, popor slav supus de Svetoslav. 372.
- Nerva, împărat Roman. Dupămörtea lui Domițian, adopteză pe Traian. 80, 167, 193. După mörtea lui, vine Traian la tron. 81, 167. Intr'o inscripție. 161.
- Nestor, conducător al Grecilor din Evropa, în răsboiul Troian. 93.
- Nestor, întâi rob, ajunge hatman sub Mihail Parapinachie dar se pune în fruntea popórelor de pe lângă Dunăre și vine contra Țarigradului serie Curopalat. 387.
- Nicetas Choniates Veđi *Nichita Honiatis*.
- Nichea. Spre ea aă apucat Tătarăii, serie Zosim. 211. Aci Constantin Marele, stränge Synodul și se vedește erezia lui Ariie. 239. Impărații grecesci la Nichea. 395, 426. În ea așază Grecii scaunul împărăției. 423. La 1205, aci așază Grecii scaunul împărăției. 427, 433. În ea împărătesce 18 ani Theodor Lascais. 434. E cuprinsă de Orhan. 440. Ea n'a fost supusă de Osman. 440. Pe când era aci împărat Ioannis Duca, în țara ungurească era Andreas al 2-a. 445. Pe când împărăția acilea Ioannis Duca, la 1246,

- Bela se întorcă în Ungaria. 451. Aci a împărățit Ioannis Duca 52 ani. 452. Alexie Stratigopol pornește de la Nichea spre Țarigrad pe care îl ia din mâinile Latinilor și Alexie Mema din Nichea pe Mihail Paleologul și 'l așază în scaun la Țarigrad. 476, 477.
- Nichifor, unchiul lui Constantin. El vrând să puie mâna pe împărăție, Constantin pune și îi scôte ochii. 348. Mama lui Constantin la a. 797 îi scôte și lui ochii cum îi scosese și el lui Nichifor cu cinci ani mai înainte. 349.
- Nichifor Foca vine împărat după mórtea lui Roman. 369. În anul al 4-lea al domniei lui trec Rușii în Bulgaria. 369.
- Nichifor Grigoraș. Despre zidirea Constantinopolului. 241. Despre Julian și creștinii. 253. Spune că pe fata Domnului Muntenesc a luat-o soție craiul Sêrbesc. 309. Despre Constantin fiul lui Irachie. 335. Resboiul lui Pogonat cu Serachénii. 337. Luarea Carthaginei de Varvari. 340. Omorîrea lui Filip de Rufus. 343. Despre mórtea lui Justinian. 325. Despre Foca. 331. Despre Latinii. 423. Spune că Alexie Anghel trece în Asia în contra lui Theodor Lascaris. 433. Povestescerescumpărarea Țarigradului de către Mihail Paleologul de la Latinii prin surprindere. 476. El spune că Vlahia era destul de întărită și că craiul Sêrbesc a luat de craiasă pe fata Domnului de Valahia. 478. Vorbesce de fata unui domn Muntenesc, care ia pe un crai al Sêrbilor și despre Evdochia, sora lui Andronic. 479. El nu lasă nici numele craiului Sêrbesc nici pe al domnului Muntenesc. 480. Spune că Andronic având frică de craiul sêrbilor și vîzînd că sora sea Evdochia nu vrea să-l ia, îi dă pe fică-sa Simonidis. 481. În notele lui Posonie pune vârsta lui Milutin. 481. Cine ar fi Domnul Vlahiei, pomenit de Grigoraș. 482. Spune că Milutin era cu 5 ani mai mare ca Andronic. 481. Domnul Românilor pomenit de el, a fost pe la 1274. 483.
- Nichifor Patrichie Logothetis, el a prins pe Irini, a tuns-o, a călugărit-o și a trimes-o în ostrovul Lesvondupă mórtea ei vine el la împărăție. În timpul lui Sclavonii cu voevodul lor Léhon, coprind locurile Hunilor. 351. El este nevoit să plătească lui Harun domnul Serachenilor ca să aibă pace. El este bătut de Bulgari. El a împărățit 9 ani său cum zice Calviz 8 ani și 9 luni. După el urmază fiul său Stavrachie. 352.
- Nichifor Votaniadis hatmanul, vine cu ajutor turcesc și prinde și călugăresce pe împăratul Michail Parapinachie. 387. Apoi și el se călugărește. 388.
- Nichita Honiatis, este citat de Sarniție. El cel dintâi, numesce pe Romanii din Dachia, Blahi. 131. Pe vremea lui Isachie Anghel pomenesc de Vlahi. 133. El împreună cu mai mulți scriitori cunosc pe Români din Dachia sub numele Vlahilor. El spune că Romanii cari au trecut în Misia au luat întâi numele de Vlahi. 156. El, de la Vasilie împărat numesce pe Vlahi, Blahi. 131. Spune că Vlahi s'au numit Ro-

mânii duși în Misia de Avrelian. 217. Mórtea lui Constantin Copronim. 347. Povestește pe larg răsbóele Românilor cu Grecii și Francii. 376. Românii s'aú alipit iară la împărăție. 377. Vorbesce puțin de independența Românilor. 377. Oparte din Românii, cari aú trecut în Misia aú ocupat munții Cenghii, zice Honiatis. 383. Zice că Turcii aú coprins cetatea Sozopolis din Trachia. 388. În curind va povesti resbóele Românilor cu împărății Țarigradului. 390. Andronic la 1183. 391. Spune că cu Andronic móre ultimul din familia Comnénilor. 392. Este numit de Cantemir istoric de bună credință și el va povestii luptele Românilor cu răsăritul. 393. Este secretarul lui Isachie Anghel. 396. El știe bine cine sânt Bulgarii, Misii și Vlahii. 397. Spune că Vlahii cari se întinseseră în Misia, capătă numele de Misii. 398. La el se vede ce aú lucrat Românii sub numele Vlahilor. 399. El serie cu hulă asupra Vlahilor în unele locuri. 401. El știe despărți neamul Bulgarilor de al Slavilor. 401. Asan trece iar în Misia. 403. Era logofăt al lui Isachie Anghel. 405. Scrie că lucrurile împărăției de răsărit, încep să meargă mai rău. 407. Vlahii și Romeii la 1191. 408. Isachie Anghel voesce a-și răzbuna pe Vlahii la 1193. 409. El spune că Alexie Anghel a fost frate cu Isachie Anghel. 410. Honiatis nu numesce Comneno pe Alexie Anghel. 411. La 1196 Ioan de la Târnov vine la împăratul Bizanțului. 413. Despre Cuțovlahos. 414. La 1199 împăratul Bizanțului plăcă

de la Chipsala spre Thessalonic. 415. Ioan Alexie se logodesce cu nepóta împăratului din Bisanz. 417. Vlahii uniți cu Comanii, la 1200, pradă până aproape de Țarigrad. 418. Despre Evdochia, fata împăratului Alexie. 419. Despre Balduin și imperiul lui. 423. Ioan Alexie și Grecii. 424. Ioan Alexie și situația din timpul lui. 428. Henric e ridicat la împărăția latină a Bizanțului. 430. Ioan Alexie și Tătarii, la 1206, în Thrachia. 432. Despre răzbóele Vlahilor cu Isachie Anghel, descrise de Nichita Honiatis. 445. Ioan, craiul bulgăresc, spune el, se luptă în potriua Grecilor, ca prieten al Latinilor. 466.

Nicolae era din neamul Basarabilor și era și stăpânul Basarabiei; era la curtea lui Maximilian. 468.

Nicolae popa; a numit sinodul de la Țarigrad, sinod diavolesc. 354.

Nicolae al V-a, papă. A făcut episcop pe Eneas Salvius. 115.

Nicolae Holah. Numesce Buda, pe Vleda. 282. Vorbesce despre scrisórea lui Attila către Valentinian. 288. Descrie mórtea lui Attila. 289.

Nicomidia. Spre el aú apucat Tătarii, serie Zosim. 211. Aci se duce Dioclețian după retragerea de la împărăție. 233. Aci móre Constantin Marele de friguri. 246. A avut episcop pe Evsevie, care botează pe Constantin Marele. 247. Rușii cu Iugor aú ajuns până la Nicomidia. 357.

Nicopoe. Cu el uniți confundă cetatea Nicopolis cea fundată de Traian. 157.

Nicopolis cetate zidită lângă Dunăre de Traian pentru biruințele sale,

- spune Bonfin. Unii îi zic Nicopoc, iar Sarniție crede a fi Nicopolis, la care a mers Sf. Pavel. 157. Sarniție spune că nu departe de Nicopolis Traian a ridicat pod peste Dunăre. 160. Este în Greția aproape de hotarele Machedonii. 158. Aci Vladislav a avut război cu sultanul Baiazid. 174.
- Nilul.** Nu se pot sci isvórele Dunării, cum nu se pot sci nici ale Nilului. 59.
- Nimfea.** Până aci au ajuns Hunii. 317.
- Nipru.** Hotar al Tătărămei mici și al țerei Bastarnilor. 67. Așa se numea calul lui Adrian, era trimis de la Nipru, scrie Xifilin, și după ce a murit, Adrian l'a făcut mormint. 198, 199. Gordian învinge pre Varvari ce locuiau peste Nipru. 207. Vastarnii locuiau peste Nistru și între Nipru, la 280 când au venit Sarmații asupra lor. 228. Galerie Hatmanul bate pe Bastarni, Carpî și Sarmați, ce locuiau peste Nistru, spre Nipru. 232. Gotthii trecând în Thracia, Hunii rămân, pe locurile lor, peste Nistru, spre Nipru. 256.
- Nipru, spre el se întinde Crâmul.** 264. Grutinghii, aci trec corăbiile. 271. Peste el sunt Muscalii. 362. La pragul lui locuiesc Pecinegii. 362. Pe câmpiile de lângă el au locuit Pecinegii. 364. N'a putut să sbóre limba românească de la Italia până la el. 366. Pe câmpiile lui vînau Pecinegii. 367, 378. Până la el din Prut se întindeau Tătarii. 466.
- Nistreni.** Tiraghetii adică Ghetii nistreni au lăcuit între Prut și Nistru. 68.
- Nistru.** Hotarele «Polovților și Picinighilor sînt pustiile despre Nistru. 18. Mulți Turci a înghițit. 22. Hotar al Dachiei. 60. Țara Iazighilor e pe lângă Dachia, ce se întinde până în Nistru. 65. Hotarul Dachiei se întinde și de la Nistru spre Buh. 66. Țara Bastarnilor a fost din Nipru și peste Nistru până în Prut. 67. Din Nistru până în Carpați au fost amîndouă Vlahiile. 68. Ce popóre erau de la Nistru până în Buh. 68. Dachia muntósă se întinde până la Nistru. 69. Bastarnii între Prut și între Nistru, până la Buh locuiau. 71, 78. Ghetii s'au întins până la el. 76. Hotar al biruințelor Elilinilor. 88. Despre Nistru e Moldova. 160. Aprópe de el Herulii, Pevchii, Gotthii și Schytii, fac 6000 vase, ca să trecă în Misia. Sarniție spune că la Nistru a bătut Clavdie pe varvari năvălitori. 212. Partea Moldovei despre Nistru, a fost mai mult călcată de Tătari. 224. Gotthii și Ghetii locuiau între el și Don. 228. Între Nistru și Nipru, locuiau Vastarnii. 228. Pest: Nistru, spre Nipru și până la Don, locuiau Bastarnii, Carpî și Sarmații. 232. Gotthii trecând în Thracia, Hunii au rămas peste Nistru, spre Nipru. 256. Până la el ajung Gotthii. 261. De la el și până la Don se întinde câmpii Tanaii. 264. Spre el se întinde Crâmul. 264. Între el și Zaporova se întinde Podolia și Ocrania leșească. 264. Pe aici au trecut Grutinghii corăbiile. 271. Între Prut și Nistru, până la mare, s'au chemat Valahia mare. 306. Peste Prut spre Nistru, s'au oprit Bulgarii. 302. Bonfin ȳice că Dachia coprinsă între el, Prut și Dunăre se numesc

- Moldova. 346. Peste el locuiesc Leșii și Cazacii. 362. Moldovenii despre el au multe cuvinte rusesci în graiul lor. 363. Pe câmpiile lui vînau Pecinegii. 367. Românii nu treceau peste el. 463. Pe malurile lui trăiau Tătarii. 466.
- Niș. Pe aci prădăză Vlahii. 408.
- Nol—a némuril'r Ghenealoghie. 158. Cartea lui, înțelepții lumii se silesc să o facă fabulă. 171.
- Nola, cetate unde a murit Octavie August la anul 14 d. Hs. 164.
- Non solum nobis, sed et Patriae et amicis vivendum, adică: nu numai pentru folosul nostru ci și pentru a Patriii ceva să slujim, și pofta priiatinilor ȝos a lăsa, să nu ne arătăm. (Platon). 179.
- Non usu, sed abusu. 303.
- Norbanus Flaccus din familia Flacchilor a fost consul cu Cornilie Stipion Asiaticul la anul 81 a. Hs. 121.
- Norbanus Flaccus din familia Flacchilor a fost consul cu împăratul August Chesar la anul 22 a. Hs. 121.
- Norbanus Flaccus din familia Flacchilor a fost consul cu Chesariul Drusus la anul 15 d. Hs. 122.
- Norion, cetate în Pannonia, dată de Justinian Longobarȝilor. 318.
- Norium. Veȝi *Norion*.
- Normanii. Asupra lor ordonă Attila Hatmanilor să mērgă. 285.
- Norveghia. In ea, Danezii omōră pe Carlus, crai Sfedesc. 176.
- Norvegia. Veȝi *Norveghia*.
- Noul Testament. Au existat biruitori cari și-au aruncat mâinele cele pline de sânge asupra noului Testament. 172.
- Novele, cetate pe marginea Dunărei zidită, spune Procopie, contra năvălirilor Varvarilor. 154. Zidită de Justinian. In potriva ei, este Literata. 322.
- Novogradii, până aci își întinde împărăția Moscu. 371. Cetate veche este Velichii Novograd. 371. Aci a venit Ruric invitat fiind. 372.
- Novogrodenii și cu alte popōre au gonit pe Varaghi peste Baltica. 372. La 862 Lēt au chemat să le fie domn pe Ruric. 372.
- Numerian, fiul lui Carus, frate cu Carin. El fu ucis în lectică prin vicleșugul socrului său Aper. 231.
- Numitor, frate mai mare al lui Amilius, care îi ia stăpânirea, pe la 777 a. Hs. Amilius, face pe Rea, fiica lui Numitor, vestală. 96, 97. Se aduce în fața sa, Remus, acuzat că ar fi prădat oile lui Numitor. Păstorul său Favstus, ȝăsise pe Romulus și Remus, îi aduse în fața lui Numitor, și acesta îi recunoșce de nepoții săi. El, împreună cu nepoții săi și mai mulți păstori, se rēscōlă în contra lui Amilius, pe care îl omōră și Numitor se urcă pe tron. 98. Remus apēră bucatele unchiului său Numitor. 366.
- Nymfelor, cetate zidită de Traian în urma minunii veȝută de sora sa și pe care o numesc după sora, sa Marȝia, spune Bonfin. 158.

O.

'O *ἐν ἐντ καὶ ἐν πᾶσι*. 471.

Oblucița. Aci se crede să fi fost, podul făcut de Constantin Marele. Turcii o numesc Isaccé. 240. Se ținea la vad la Oblucița, în cântecile de sub Petru-Vodă. 241.

Oâncosul cetate fondată de Români, Bastarni și Inovezi. 365.

Ochean. Hotarele Schytiei merg până în Ocheanul răzsăritului. 60. Dionisie Vacchos a pus «țenchiul» armelor sale în ostroavele ochianului despre răzsărit. 88.

Oena, pe aci a oprit Românii pe Tătarii de a pătrunde în Ardél. 465

Ocraina Căzăcească. În ea era târgul Poltava, unde Petăr Alexievici bate pe Carlus, crai Sfedesc. 176.

Ocrania=Podolia. 67. A cuprins'o Pecinegi. 364.

Ocraina leșească se întinde între Niștru și Zaporova. 264. Pecinighii coprindeau locurile Ocrainei, Poțuției, Moldovei și Buciașului. 364. În ea locuia Cumanii. 418

Oetai, ficiorul lui Genghiz Han. El s'a numit Ghieraî (veđi Ghieraî) 437. De la el au rămas Hani Crâmesci. 437.

Octavle Avgust. După Iulie Cesar au stătut monarch Octavie Avgust. 163. Veđi Avgust.

Octavum, cetate pe Dunăre, cu 8 mile mai jos de Sighidon. 321.

Odusul, în Misia, a fost cuprins de Vitalian. 312.

Odoater domn al Herulilor, vrea să oprască pe Gotthii cari veniau spre Italia. E bătut lângă Verona. Fuge la Roma și nu e primit în cetate.

294. El mai vrea să se bată cu Theodoric, la apa Duca. Cade la pace cu Theodoric și îl rîgă sa împartă amîndoi Italia. Theodoric se face că primesce și omoră pe Odoater la o petrecere. 295. După ce-l omoră Gotthii fac pace cu Burgundionii. 296.

Oghel rudă și tutore al lui Igor, ia Chiovul. 372.

Oguz Han, nepot al lui Cai Han. Ei sunt cei dintâi stăpânitori ai Oguzilor. 439.

Oguzii, din nêmul ăstora sunt Aliosmanii. 387. Pe câmpii Capcăcului, locuia Oguzii. 438. Ei vin aci, pe când Genghiz Han cuprinde Persia. 439. Stăpânitorii lor cei dintâi, sunt Oguz Han și Cai Han. 439. Oștile lor, Osman le face tot una cu ale Turcilor. 440.

Olah. Veđi *Nicolae Holah.*

Olahi numesc Marin istoricul pe Volohi. 448.

Olatul. Prêlat olatul, spune Leunclavie că se numea Dachia mai 'nainte. 65. De la Poarta de fer până în Tisa au fost țara unde acum iaste olatul Temișvarului. 68, 69. După războiul Turcilor cu Leșii parte din olatul Hotinului, rămăsese pustie și nelocuită. 224. Olaturile cari rămăseseră întregi, cu pace s'au dus înapoi. 418. Constanta este cetate a olatului Rodopei. 419. Basarabia este olatul cel mai de lături a țerei Moldovei. 468. Olaturile ce au ținut Românii din Moldova și Muntenia în Ardél. 472, 473. Totrus cu cetatea Pogava

- cu alalte multe sate a Olatului său. 474.
- Olga**, Dómnă Ruşilor. Zonora serie că ea a venit la Țarigrad și s'a botezat. Este nevasta lui Iugor. 357. Este luată de soție de Igor. 372.
- Olimpiî**. Irodot a voit să se amestece printre iei, și numai de aceia a scris istoria sa. 172.
- Olimpiodor** scriitor, arată că după Honorie a venit la împărăție Valentinian și mătușa lui Plachidia. 276.
- Olivrie** șade la împărăție în locul lui Anthimie. Trăește numai 3 luni și 23 zile. 292.
- Oltul**, este trecut de Brâncovenesci și Basarabesci. 26, 68. Până la confluența lui era Dachia mălurósă și începea de aci încolo, cea muntósă, 69. Până la el. Némțiî cuprind țara Munteniască. 176. Pe malul lui, aprópe de Dunăre, spune Preda Stambol Românul, sunt ruinele numite de locuitorî, Curțile lui Aler Domnul. 217. Podgoria în spre Olt. 286. Dachia mălurósă este de-la el până la Tisa. 289. Spre el s'aù retras Românîi dinaintea lui Batie. 468. Baniî de la Olt s'aù închinat lui Radu-Vodă. 469. De unde erau veniți Românîi de lângă el, cei de mai dinainte de Radu-Vodă nu se scie. 470.
- Omiros**, cel mai vechî din toți scriitorîi Ellinî, a scris răsboiul Grecilor și risipa Troadei. 59. Din el scrie Dionysiodot că Iraclis avusesse răsboi cu Troadenîi. 91. Din el scrie Pavsanie despre pregătirile lui Priam, pentru răsboiul cu Elladénii. 91. Alexandru Machedon fericea pe Ahilevs că a avut pe Omir să'i cante faptele. 171. E băsnuitor. 172. A scris după 200 ani, istoria Troadei și răsboiul ei. 299.
- Όρόγλιτρος**. Așa sunt Ghetiî și Dachiî. 71. Cuțovlahiî și cu Vlahiî de peste Dunăre erau tot de o limbă. 416.
- Onisierit**. Pe el îl socotesc uniî, purtător de cuvinte deșarte 173.
- Onufrie**. 54. Ce spune hronologia lui Calviz și Onufrie. 63. Ce spune despre Flac. 72. Vorbesce de luptele și biruințele lui Fulvius Flaccus în Illyria contra Vartailor și de triumful său la Roma. 121.
- Oppie** Sabin bătut de Derbeneu. 79.
- Opilie Maerin** ucide prin Martialis sutașul pe Caracala și vine la împărăție; însă nici el nu stă mult, căci după 1 an și 2 luni este omorât de servitorîi săi în Capadochia, 205; după el vine Antonie Eliogabalus. 205.
- Oradia** mare sau Alba Iulia. 474.
- Orașul**. Orașe dacice. 73. Orașul Sinenilor în care s'a născut Pius al II-a a fost numit, în urmă Piența după numele său. 115. Procopie Chesărénul vorbesce de cetăți și orașe în Dachia. 154. Turciî cuprind orașul lui Constantin marele. 170. Despre orașul Veneția. 278. Orașe, cetăți, și altele zidite de Justinian. 314, 321, 322. Vlahiî intră în orașele și satele de pe lângă munții Cenghiî. 402. Vlahiî și orașele de pe lângă Arcadiopolis. 432. Bela dăruesce «Cruțiaților orașe în țara ungurésă. 452.
- Orbinus Raguzău**, voesce s'arate că némurile Ellinesci se trag din Varvariî de peste Volga. 101. Tăgă-

- ducesce că Machedoniî ar fi Greci, 177, ci că ar fi Sloveni. 178.
- Orbal** munte de unde începe hotarul Valahiei. 126.
- Orfeus**. Vezi *Orfeos*.
- Orfeos**, chipul rău era în camera lui Avrelie Severus Alexandru, spun Orosie și Evsevie. 206.
- Orhan**, fiul lui Osman, îl succede și ia cetățile Brusa și Nichea. Pe feciorul său Suleiman îl trimite spre Evropa. 440. Îi urmărește fiul său Murad. 441.
- Orheianii** se cuprind în țara de gos. 244.
- Orheul**, pe aci sū trecut Taifalii. 68. Cetate. Pe aci staū Călărășii, pāzitorī sā nu intre Varvarii în Moldova. 224.
- Orhoeni**. Traian i-a domolit. 194.
- Orihovie** scriitor Leș, împărtășește părerea lui Eneas Sylvius, cum că Romanii au venit în Dachia cu mai multe veacuri înainte de Avgust și Iulie Chesar sub Valerie, Fulvie sau Luțius Flac și gonind pe Ghetii și Dachii au stăpânit aceste locuri și s'au numit Flachii și cu timpul schimbându-se graiul din Flac a devenit Valah, Vlah, Voloh. 124. Zice că Moldovenii erau capii Romanilor cari veniseră cu hatmanul Flac în Dacia, făcuți cu femeii Dache. 125. Scriitor. 157. El spune că Leșii numesc pe Italieni și Romanii, Volohii și că Vlahii aici nu se deosebesc mult de Italieni, spune că Moldovenii sunt vrājmași și viteji. Arată pe Leși de un neam cu Slovenii și rudă cu Ellinii, iar limba lor, s'ar trage din cea Atticēscă. 177.
- Oris Pas**, cetate zidită în urma lui Traian. 322.
- Orosie**. Vorbesce de rēscōla robilor din Sicilia. 191. Orosie despre Adrian. 196. Despre Marcu Aureliu. 201. El spune ce Deī avea Alex. Sever. 206. După el Filip Arabul, s'ar fi botezat. 208. Serie despre Emilian 209. Orosie despre Galie. 210. Orosie despre «Clavdius.» 212. Despre Probus. 228. Despre triumful lui Dioclițian și Maximian. 232. Despre Constantin cel mare și Gotthi. 239. Despre jafurile Gotthilor în Thrachia, 257, spune că Radagaizus avea o armată de 200.000 de omeni. 266, 274. Despre Theodosie cel tēner și Alaric. 275, 276.
- Ortelie**, geograf. 69.
- Ortodoxi**. Luțifer Caritiianul îndemna pe Constantie să se boteze sau de la Athanasie sau de la Episcopii lui eari erau ortodoxi. 250. Livanie creștin ortodox. 252. Tomă patriarchul de la Țarigrad era pus de Latini, iar nu ortodox. 430. Ortodoxii trimiși în izgnanie e vorba să fie chemați îndărăt sub Anastasie. 313. E poveste că Laslău s'a făcut din latin, ortodox. 458.
- Ortodoxia**. Legea ortodoxiei a scăpat de «bunguitura muhammediniască.» 23. Ladislav ar fi dis să prindă, iar să nu omōre mulțimea ce fuge, căci se va întōrce la credința ortodoxiei. 149. La sinodul din Nichea s'au adevărit Ortodoxia. 239. Julian Paravat a voit a se areta la început apărătorul Ortodoxiei. 251. La 514, Vitalian a fost îndemnat de pravoslavnici, să rătuiască Ortodoxia. 312. Ștefan, craiul unguresc, luând lege creștinēscă, lățește Ortodoxia. 374. Cei cari cinstea legea Ortodoxiei, au rugat pe împēratul rē-

săritului să nu lase în mâna Turcilor. ce-î veniseră în ajutor, pe Vlahii prinși de păgâni. 415. Luminându-se cu credința Ortodoxiei nămul rusesc a fost doritor, apoi, a se însciița cu lucrurile ce s'au petrecut mai 'nainte în împărăția Grecilor și 'n crăiia Bulgarilor. 454. Despre aducerea la credința Ortodoxiei, a lui Vladislav. 456.

Osia, tatăl lui Ioatham, stăpânitorul Judeii. 99.

Osman a fost întâiul împărat al Turcilor. 174. Moșul lui a fost Suleiman Șah. 436. El supune părțile Asiei care se cheamă Turcmenii. 438. Osman era superior tată-său Erdogril în vitejia oștilor. 440.

Osmane făcut Seraschéri după mărtea tatălui său Erdogral. E numit Osmangic, Osman ia tronul Turcilor după mărtea lui Allaidin. Face oștile oguzilor, una cu ale Turcilor. Împărătește 25 ani, 5 luni și 17 zile, și supune Asia Mică. Móre la 1236 în Enişehir și îi urmăză Orhan, fiul său. 440.

Osmangic era numele de desmădare al lui Osman. 440.

Osmăniasea putere a domolit pe nămul Tătăresc. 21. Începutul împărățiilor Osmănesci. 435.

Osmani. Suleiman este Ligurgos al lor. 22. Împărați ai Turcilor. După ei Turcii se numesc Osmani. 438.

Ostrogotthii. Sînt din acelaș năin cu Dacii. 73. Aceiași seminție cu Ghetii, Dachii, Daii, Gotthii și Visegotthii, 73, sau Gotthii de la răsărit, 260, 268 aș familia domnitóre a Amalișilor. 260. Sarnișe zice că scaunul lor, să fi fost Zermituza, Tomos și Ostrovul Pevchii. 261. Istoricii și

Geografii spun că ei nu aș avut așezămēt în Pevchii de cāt numai după ce aș fost goniți de Huni. 261. Sarnișe după Ptolomeu îi pune la gurile Dunărei. 261. Athanaric era Domnul lor, 262, sunt supuși de către Huni. 262. 268. Patavie după Jornand spune că ei de și sub stăpânirea Hunilor, aș rămas tot în locurile lor, însă cu Domni deosebiți, 263, 267, 268, și acele locuri sunt locuite de Moldovenii, Muntenii, Ardelenii. 263. Ei locuiau de la Gurile Dunărei, pe unde este Crâmul până la Chilia, de aceea Mitropolitul Crâmului se numește al Gotthii, spune Jornand. 263. Ostrogotthii locuiau pe câmpii Tanaii. 264. Ei gonesc pe Athanaric. 265. Pă ei îi supun Hunii cu Domnul lor Valamir. 268. Rămășițele lor nu puteau fiind supuși altora, să fie stăpânitorii Dachii, 269, sunt goniți de Huni, spune Bonfin. 282. Ei vor cei dintâi să lepede jugul, după mărtea lui Attila. 291. Cei scăpați de sub Huni, apucaseră o parte din Pannonia și întraseră cu pradă în Thrachia și în Illiria. 291. Rămân în locurile Herulilor. 296.

Ostrov. În Ostrovele ochianului despre răsărit» a pus Dionisie Vachos țenchiul armelor sale. 88. Ostrovele grecesci. 90. Turcul a supus ostrovele Mediteranei. 106. Julia e gonită în ostrovul Pandataria. 122. Unde este ostrovul «Thulé.» 173. Cei d'inaaintea noastră ne-aș lăsat scris despre părțile lumii, mări, ostrove etc. 177. Machedonia, Tessalia, Critul cu tôte ostrovele aș fost în îngrijirea unui administrator. 242. Sarnișe spune că

- scaunul Ostrogotilor ar fi fost, Zermitusa, și Thomos și Ostrovul Dunarei Pevchi. 261. Irina e trimisă în Ostrovul Lesvon 351. Stefa e scos din cinstea avgustească și trimis în ostróve. 357. Roman scóte ostrovul Critul din tirânia Serachénilor. 369. Bela gonit de Frederic Ducul de Austria fuge până la ostróvele mării ce-i ȋdic Adriatică. 450. Cruciații fiind goniți de Suleiman trec la 1522 în ostrovul Malla. 451.
- Otacilius Crassus.** Veđi *Otafilie Crassus*.
- Otafilie Crasus** a fost consul împreună cu Valerie Flaccus la 259. a. chr. 120.
- Othmanilor.** Împărații lor cum s'au purtat cu Moldo-Vlahii. 23. Ném puternic. 88.
- Otto**, al 3-a crai unguresc, cumnat lui Ștefan Unii îl numesc Aba. 442.
- Otton** Marele împăratul apusului, el bate pe Unguri. 358.
- Oturacii** la Turci sînt un fel de ostași veterani. 83.

Ὀδύγηρο-Βλάχος. 307.

Ovidie Poeticul, 54, 63, arată că ori Gotthii ori Dachii, înainte de Avgust, au ocupat amîndouă Misiile. 67. A trăit pe vremea lui Avgust, de care a fost isgonit la Tomus; serie către Greția, 72, că pe acolo stăpînea odinioară Flac, care a ȋnut în pace pe Massagetii și a îngrozit pe Gheții, 72, 117, 122, a scris arta iubirii prin care a corump mult femeii între care și pe Julia nepóta lui Avgust Chesar. 117, 122. El nu zice că Flac să fi avut resbel cu Dachii ci cu Gheții. 118. Póte de Fulvius Flaccus de la 132 vorbește în scrierile sale. 121. Spune că Flac a luat de la Gheții cetatea Triadiția. 128. Sarniție despre versurile lui Ovidiú. 129, 130. «Balta lui Ovidie, cărîia îi zicem noi Vidovul.» 155. Ce spune Ovidie în Metamorfosele sale. 178. Ovidie poeticul despre marginele Dunărei. 230.

Ovidius. Veđi *Ovidie*.

P.

- Padova** este așezată pe Padul. 274.
- Padul** trecut de Alaric, pe el este așezat Padova. 274.
- Paffagonia.** Către ea se îndreptéază Jugor cu Rușii. 357.
- Palimeris** istoric, serie că nunta lui Milutin cu Simonidis, a fost la a. 1299. 481.
- Paicf.** Leon Isavru! poruncesce Paicilor săi să dea jos icóna Mântuitorului. 344. Gothofred e ucis de Paicii sei. 350.

Παλαίος τῶν ἡμερῶν. In dedicație ȋdice: «Lucrurile vechi și a annilor bătrînețe, altuia nu așé cu cuviință să cad, fără numai unuia, carile iaste Παλαίος τῶν ἡμερῶν. 3.

Palamidis, conducător al Grecilor din Evropa în răsboiul Troian. 93.

Palastolou cetate. Aci ajunse Petăr Hatmanul lui Mavrichie. 330.

Palatinii. Despre amestecarea Bogdanilor și a altora cu Domnii, Palatinii, Voevođii și Castelanii le-

șesci. 26. Palatinul ese cu ôste la Visla în contra lui Batie. 448. Batie și Palatinul Craiului Bela, la Rodna. 450.

Paleologhii familie străină primită în sinul Romano-Moldo-Vlahilor. 25.

Palestina, aci s'a întrunit cruciații în ziua de Florii. 389. Spre ea pornește Conrad. 390. Când a voit să trecă spre ea, Frederic a fost ațâțat de împărații Tarigradului. 411.

Palmatis cetățuie. 323.

Pallas, deita sciințelor, la Greci. 89.

Pamfilia. Vezi *Panfilia*.

Pandataria, ostróv. Dion și Macrovios scriu că aci a fost trimisă Iulia de către Avgúst Chesar. 122.

Pandecte. 65. În ele a găsit Leunclavie numele de Ifflac. 125. În ele Leunclavie spune, despre Bogdan, 131, apoi că Nemții numesc pre Itali, Franțoi și Vlachii cu numele de Vlași. 158, 159. Leunclavie în Pandecte despre numele Bogdan. 306. Asemenea despre Polovți și Pecineghi. 364, 365. Leunclavie în Pandecte despre voevozii Vlahilor și crăia Ungurască. 377. Despre domnia Boșnégilor. 382, 384. Leunclavie în Pandecte despre Basarabia. 468.

Panfilia. Până aci se întindea divisiunea I-a. 242.

Pangheon munte. Cetățile despre el, le cuprinde Ioan Alexie. 418.

Pangratie Astrologul îndemnă pe Constantin să meargă contra Bulgarilor. 348.

Pano-Dachia (Dachia de sus). La scriitorii mai noi ai Greciei, e țara de la Tisa până la Buda. 66, 356. Despre acesta mărturisesc Zonaras și Chedrinus, 83, precum și

Dion, Evtropie, Xifilin, Avreleus Victor, Bonfin, Leunclavie și alții mai noi. 83. Ast-fel se numia Dachia de pe Dunăre, peste Tisa în sus. 250. *Πανοδάχια* numesc istoricii Greci Dachia, 281, face parte din Ungaria, zice Bonfin. 281.

Panonia, este prădată de Unii, Bulgarii, Sclavonii, Sîrbi. 17. Pe aci a făcut Traian șanțul până la Don. 106. Hotar al Vlahiei, 126, aici au fost bătuți Romanii de Dachii, 166, aci locuia Iazighii, Marcomanii și aci au avut război cu Marco Avrelie. 201. Asupra ieii au năvălit Svevii, pe vremea lui Gallienus. 211. Aci e omorât Probus. 236. Sarmatii în ea. 232. În ea intră Gotthii și Sarmatii. 238. În ea trec Vandalii biruiți de Gotthii și stau pe locurile date în ea, de către Constantin Marele, până sub Arcadie și Honorie. 240. Pe deasupra ieii a fost drumul bătut al Varvarilor, de la Const. Marele și până la Valentinian, zice Sarniție. 240. În ea a fost a 3-a stare a Varvarilor, zice Sarniție. 240. Până la Valerian, făcea parte din una din cele 4 divisiuni ale imperiului lui Const. Marele 242. Zonaras spune că în ea a intrat Constantin cu oștile. 248. Și din ea vin reprezentanți la Sinodul de la Sardica. 250. Pe timpul lui Valentinian, Cfadii o prădăză împreună cu Sarmatii. 254. E prădată de Gotthii scrie Ieronim, Ammilian și alții. 258. Prădată de Gotthii și scăpată de Theodosie. 265, pe ea au stăpânit-o 50 de ani Hunii. 269, 273. Astăzi se cheamă Sclavonia, 273, 278, este prădată de Alaric, 274, este liberată de Romani

de la Huni, 278, și este cuprinsă între Sava și Dunăre. 278. Aci s'a'au stabilit Hunii, zice Mihaî Rîșie Neapolitanul, pe lînpă apa Tisei, 281, locuită de Alemanii și de Itali și ca Proconsul se afla Macrin, la ea rîvnea Hunii zice hronicele ungurești. 282. Din ea scôte Theodosie pe Huni. 282, 283. Prin ea a fost trecerea Attiliei peste Dunăre. 285. Dinzig rămâne domn al Hunilor din ea. 289. In părțile ieî își așeza Ostrogotthii crăia. 291. O parte din ea ocupaseră Ostrogotthii. 291. In ea au avut multe răsboie, Gotthii și Hunii. 292. O stăpânesc Gotthii. 292. La 470, Hunii o lovesc. 492. In ea dă voe Anastasie să intre Bulgarii, cari cuprind cetatea Sirmion. 302. 311, 316. In ea Varvarii au întemeiat crăii. 304. Partea de pe lîngă Sirmion, e întorsă împărăției răsăritului, de către Hatmanul Petza. 311. Norion, cetate în Pannonia, e dată Longobarșilor. 318. Ghepișii ședeau despre Pannonia, erau ale Ghepidilor. 320. In ea spune Procopie, că împărății Romani au făcut cetăți. 323. O parte din ea era în mîna Bulgarilor, iară alta în mîna lui Hagan domnul Avarilor. 327. Aci Carolus așeză pe Sași. 350. Ungurii iasă din ea și se duc în Italia în Longobardia, 356, a fost coprinsă de Pecineghi. 364. Turcii din ea (adică Ungurii) cu Pazinachi și Schișii au prădat Thrachia, zice Zonora. 370. In ea dă voe Ión Alexie să trecă Latini. 428. Locuitorii ieî erau Săcuii. 447. Pannonii. Zonora vorbește de luptele lor cu Romanii. 78. Halcocondilas

numește Țara Muntenescă, «Dachia Pannonilor.» 126.

Pannonicești. Dachii îndemnând pe Savromați și alte nîamuri Pannonicești să se răscole, Avgust a trimis în potrivă-le pe Tiverie. 79.

Papa. Eneas Sylvius ajunge papă. 114, 115. Eneas Sylvius a fost secretar papei Felix al V-a; a fost iubit de papa Evghenie al IV-a; papa Nicolae al V-a îl sue la scaunul episcopiei; papa Calistus îl face cardinal. 115. Eneas Sylvius, ca papă, e numit Pius al II-a. 115, 116. Scrierile lui. 116, 117. Papa Pius al II-a despre Dachia și Flachia, de la Flac. 123, 125. Laslău și papa de la Râm. 137. Papa și Saxonii asupra lui Henric. 148. Traian și papa Clement. 193. Traian și papa Grigorie Dialog. 195. Despre papa Pius. 197. Constantin ar fi fost botezat de papa «Selevestru.» 247. Attila și papa Leon. 289. Carolus și papa Leon. 349. Papa Nicolae și sinodul de la Țarigrad. 354. Gheiza stă la crăie cu ajutorul papei Grigorie. 387. Papa «Evghenie» și creștinătatea. 389. Roman, domnul Haliciului, îndemnat de papa, vine împotriva Vlahilor și a Tătarilor. 418. Epistoliile papei Grigorie al VII-a. 444. Frideric împărat avea răsboi cu papa, în timpul năpadei lui Batie. 451.

Papal. Veđi «*păpăsc.*»

Papistaș, era Laslău. 455, 456.

Papistășescă. Laslău și legea papistășescă. 456. Laslău s'ar fi făcut de lege ortodoxă, din cea papistășescă. 456.

Papueț cetate ținută de Românii din parté țarei muntenești. 474.

Parisiot, scriitor, urmăzează afirmările lui Dion. 154. Despre Bela. 450.

Parthie, l'au numit Romanii pe Traian și pe Sever după ce au bătut pe Parți. 118, 191, 204.

Parthia este lăsată de Adrian Parthilor. 15. Traian supune Parthia. 191.

Parthii, popor puternic în Asia. 15, 105, 118. Traian voește să se ducă contra lor. 105. Au fost biruiți de Traian și de Sever, 118, lor le-a lăsat Adrian Armenia, Asiria și Mesopotamia, scrie Evtropie, 154, 196, 197, asupra lor voește să mērgă Traian, așezați peste Evrath, 190, 194, au fost bătuți de Traian. 191, 193. Traian voește din nou să mērgă asupra lor fiind-că să resvrătesc. 195. Probus face pace cu dînșii. 228.

Parvii, parte din Daii, lângă M. Caspică și vecini de Hircani. 74.

Putavii. călărimea Patavilor au trecut Dunărea înnot. 198.

Patavie. Veđi *Petavie*.

Paternus, hatman al lui Marcu Aureliu. 200.

Patissul, Tisa, hotar al Schythiei. 60.

Patriarch. Xifilin a fost patriarch al Țarigradului și scriitor. 154. Patriarchul Machedonie era între ortodoxii trimiși în exil. 313. Foca e primit și încoronat în Țarigrad de patriarchul Ioan. 331. Justinian la 694 dăduse ordin să omóre pe toți Țarigrădenii începēnd de la Calinic patriarchul. 339. Cearta dintre Ignatie și Fotie. 353, 354. Pe la 941 era patriarch în Țarigrad Teofilact feciorul lui Roman Lacapin 357. Patriarchul Fotie și creștinarea Rușilor. 373, 374. Mihail

Paflagon omorând pe împēratul Roman silesc pe Patriarchul de-l cunună cu Zoe înperăteasa. 379. Toma patriarchul latin din Țarigrad. 430.

Patriehia. Cēta pentru Patriarchie, între Ignatie și Fotie. 353. Împēratul trimise pe Nichifor Calochir feciorul Domnului de Crâm, pe care cu cinstē ce se ȑicea Patriehia îl cinstise, la Svētoslav Domnul Rușilor. 369. Mihail feciorul lui Anastasie botezându-se au fost cinstit cu Boeria Patriehiiei. 381.

Patriehiu Pelaghie fusese omorât fără vină de către Zenon. 296.

Patriia. De dragostea patriei nu va ascunde adevērul. 9, 10. Cum purtați părinții nēmului Moldovenesc, grijă de patrie. 23.

Patroelos, conducătorul Grecilor din Europa în resboiul Troiei. 93.

Πατροπαράδωτος 249.

Pausanias. Veđi Pavsanie.

Pavel Apostolul. Alaric intrând în Roma a permis varvarilor să o prade dar să nu se atingă de cei din biserica Sfinților Apostoli Petru și Pavel. 276.

Pavel Diaconul, după el Patavie vorbește de Gotthii. 260. În Mistelana el spune că Domnul Visegothilor pe timpul lui Valens era Fritighernis. 262. În Cartea 14 spune că Hunii au trecut în Trachia, Illiria și Machedonia. 283. În cap. 15 vorbește de lupta lui Aetie cu Attila. 288. La anul 473 scrie Pavel Diaconul că Olivrie s'au încoronat împērat la Ravenna. 292. În cartea 17, cap 52 vorbește de omorirea copiilor lui Mavrichie. 331. În cartea 18 spune că Iraclie la

- 662 a plecat cu oștile asupra lui Hosroe. 332. În cartea 19 istorisește că Serachénii 7 ani au ținut Țarigradul înconjurat. 337. Explică numele Copronym. 345. În cartea 13, cap. 32 vorbește de Constantin și Irina. 348.
- Pavel Piasinschie** episcop de Premisla spune în Istoria sa că spre miază-zi de Nistru este Moldova care mai înainte s'ar fi chemat Dachia și că sunt latini după graiul lor. 160. Spune că Moldova, de multe ori a fost supusă Leșilor. 175.
- Pavel Sfântul** a propovăduit la cetatea Nicopolis din Grecia. 157. Sarniție 'afirmă acesta. 160. Corifeii Apostolilor. 164. Epistola lui către Evrei, înțelepții lumii, o pun între apocrife. 172
- Pausanie**, serie din Omiros despre pregătirile resboinice ale lui Priam. 91. A scris lucrurile întâmplare cu sute de ani înainte de el. 299.
- Pazarovți**, locul unde s'a încheiat pace între Turci și Némți. 69.
- Pazimachi**, numele Pecinighilor dat de Greci. 365. Acest nume l'au după Pozina zice Pevcher, 365, însoțindu-se cu Schythii și Turcii au prădat Trachia. 370. Au năvălit de două ori în împărăția răsăritului. 378. Vin cu Ghenghis în împărăția răsăritului. 381. Împăratul presupunându-i că sunt necinstiți îi gonește, ei se duc la Moscali, dar mai târziu vin iară. 381. Mai târziu se luptă cu împăratul, care este învins, dar în curând îi bate și fac pace pe trei ani. 382. S'au luptat cu împăratul Isachie Comneno, dar au fost învinși. 382. Au rămas în Machedonia dându-le loc prin Bosnia de azi. 384. Le mai zice și Pazinii. 384. Voivodul lor Tatu se scolă contra împărăției. 387. Își părăsesc țara și pradă Thrachia, pe mulți după război îi așiază în Moglina (Paz. Mogliniți). 391.
- Pădurea Négră**. Până aci pustiesc Ungurii în 955. 358.
- Păgânătate**. Laslău făcu rugăciuni ca să învingă pe Huni socotind că nu are putere să se împotrivescă la atâta păgânătate. 148.
- Păgânească** Păgânească lăcomie. 107. Scrisorile profane (păgănesci). 169. Tătarii Crâmului umplu cu robii leșesti toate țările păgănesci până la Egyget 175. S'au așifăat războiul Hunilor care remasese în cea mai denainte a lor păgânească lege. 383.
- Păgania**. Despre cei ce muriau în legea păgâniei și a idolatriei. 195.
- Păgânii**. Cum s'ar face din păgâni, Români. 86. Copiii Românilor n'au fost dați zeciuială la păgâni. 107. Laslău și păgânul Batie. 143. Bonfin despre Laslău și Unii. 146, 147. Năvălirile păgânilor Tătari. 224. Theodosie a fost lăudat și de istoricii creștini și de cei păgâni. 258. Theodosie a murit în același an în care a biruit pe Evghenie Tiranul și păgânul, serie Hronicul Alexandrin. 272. Veacul X a fost fericit cu întorcerea creștinilor la păgânătate. 374. Împăratul Constantin Ducas se roagă la D.-deu pentru mărtea Tătarilor, iar remășița păgânilor i se închină. 384. Vladislav după ajutorul trimis de D.-deu bate pe păgânii Busurmanii. 457.
- Păpăse** Cât a trăit Pius al II-a în scaunul păpăse. 116.

Păpriște, întréce lumé Gotthicéscă a lui Pretorie. 178.

Părintele patriei, nume dat lui Traian; se menționează într'o înscripție găsită la Galați. 162.

Părcalabul. Teodori Părcalabul a găsit o monedă la Gherghina lângă Galați. 162. Veți Teodori Părcalabul. 248.

Pecerii, popor supus de Svetoslav 372.

Pecinihii și cu Polovții sunt vrămași împărăției Romane. 18. Se trag din Gothii din Litfania și apoi pe lângă Nipru au locuit. 362, 366. Fiind vecini cu Moldovenii le-au împrumutat limba. 363. Multă vreme trebuie să fi trăit cu Moldovenii până să le ia și limba. 363. Ei sunt din némul Schyților regalî ȕice Chedrinós. 364. Au cuprins: Ocrania, Pocuția, Moldova, Bugiacul și locuri din țara Muntenéscă și Unguréscă. 364. Iei cu Polovții au eșit din Țimbrii și s'au așezat pe la Droghicin, ȕice Bilschie. 364. Iei și cu Polovții s'au așezat la Vosforul Chimeric, zice Bilschie. 365. Pecinegii și Italia. 367. Metigan, domnul lor, se botézá. 373. Au năvălit în împărăția de răsărit, dar au fost respinși, mai târȕiú năvălesc iară. 378. Vin cu Cheghenis în împărăția răsăritului. 381. Cad la pace cu împăratul Bizanțului. 382. Daú ajutor lui Boleslav. 385. Iei n'ar fi avut de unde să-și amestece limba cu cea Românéscă, dacă Românii eșeau din Râm tocmăi sub Vladislav. 444.

Pelaghian, eretic, era Zenon. 296.

Pelaghie, eretic. 296.

Peloponísul. 90. Sub stăpânirea Țarigradului. 106. Sclavonii sunt scoși

de acilea de către oștile trimise de Irini. 348. In el fug domnií Greci. 423. Pe Grecii de aci, Ioan Alexie îi face să umble mai plecat. 424. Aci se afla Marlhion. Se mai numește Mora. 428. A fost ocupat de Latini. 466.

Pentapolis, făcea parte din imperiul lui Constantin Marele. 242.

Pentecoste. In ȕiua de Pentecoste móre Constantin Nicomide. 246.

Periclis, biruește pe Arhidam. 176.

Perinthul, e apucat de Tătari. Turcii îl numesc Iregle. 432.

Permii, popor slav supus de Svetoslav. 372.

Perseșei. Hosroe, ném de împărați persesci, la Hronicul persesc Mirhondi, se chéamá Hușrev. 332. Iraclie bate óstea persască în a. 623. 333. Istoricii persesci spun că Suleiman Șah ar fi eșit la anul 611 de la Muhamed. 436. Derbend, hotărăște împărăția ruséscă cu cea persască. 438.

Persia, despărțită de Tătărime prin Cavucas. 60. Până aci a ajuns Alexandru cel Machedon. 88. In hotarele ei fu ucis Filip Arabul. 707. In ea dobândesce biruințe Iustinian, prin hatmanul Velisarie. 314. Iraclie a stat 6 ani aci. 334. Genghiz intră cu oștile maí în interiorul ei. 436. E stăpânită 12 ani de Genghiz. 437. Genghiz Han o cuprinde pe la 611. 439.

Persida. Veți Persia.

Perșii. Puterea lor e micșorată de Turci. 19. In sfânta istorie se pomenéște de némurile Gog și Magog (de pre care luând Perșii numele, le ȕic Cinmacini. 58. Ce spune Irodót despre răsbóele lor cu Grecii. 59.

Parthii le supusese împărăția. 105, 180. Mândria și împărăția lor, o-rânduiala cerescă osdrosesce. 170. Aă fost bătuți de Avrelie, Severus Alexandru, 206, și de Gordian. 207. In contra lor era să plece Valerian Lichinie. 210. Robesc hotarele împărăției romane și pustiesc tot, după cum serie Avgustin, pe Vremea lui Valerie și a lui Gallienus. 210. Valerie în al 7-a an al împărăției sale, merge în contra lor, dar e bătut și prins. Sapor, împăratul Persilor, omoră pe Valerie. 211, 216. Puterea lor crescuse pe timpul lui Avrelian, și acesta ca să-i învingă, retrage oștile din Dacia. 216. Asupra lor merge Avrelian la anul 274 d. Hs. 221, 223, 225. Probus vrea să mērgă asupra lor. 230. Avrelie Carus merge asupra lor cu oștile strănse de Probus, îi biruește în Mesopotamia și le ia cetățile Ctesifontul și Selevkia. 231. Armentarie bate pe Persi și ia în robie pe împăratēsa, cu sora ie și cu copiii. 232. Dioclețian intră în triumf în Roma, pentru victoria asupra lor. 232 Aveă împărat pe Sapor. 246, 250. Incep să calce hotarele imperiului lui Constantin Marele Acesta merge asupra lor în Asia. 246. După răsboiul cu ie, Paravat se giuruește să dea pe creștini Jidovilor. 252. Paravat cere ajutor de la Arsachie, craiul Armenilor, contra Persilor. 252. La anul 363, Paravat pornește contra lor. 252. Paravat le ia cetățile. 252. Cu ie se apucă Paravat la rēsboi, după ce pune eștile sub Ctesifont. Jovian care urmăză lui Paravat, face pace cu ie. 253. Rēsboiul ne-

norocit al lui Iulian, îi face să se ridice asupra Romanilor. 254. Pe timpul lui Valentinian, ie prădēză Armenia. 254. Aă avut împărat pe Iezdegherd. 275 Herodat serie istoria împărăției lor. 299. La 505 sunt bătuți de Anastasie. 312. Ei aă fost bătuți de către Mavrichie, Hatmanul lui Tiverie. 326, 327. Ei coprinseseră Ierusalimul, Egiptul și Alexandria, ajunsesse până la Halchedon. 332. Hosroe este împăratul lor. 332. Ei aă fost bătuți de Irachie care a stat 6 ani, de la ie el ia sfânta Cruce. 333. Ei aă avut de împărat pe Sirois care face pace cu Irachie. 334. In partea împărăției lor, ese Genghis Han. 436. Împărăția lor e sdrobotă de Genghiz Han. 437, 439.

Persiasea putere, n'a putut birui nemul tātārasc. 21.

Peta, hatman, pe care Batie îl trimete să prădeze Silesia, și Bohe-mia și bate pe Ducul Henric. 449.

Petăr, domnul Bulgarilor, se încuscrește cu Roman. 357. El e după Simion și în timpul împăratului Nichifor Foca. 369.

Petăr este trimis de Mavrichie în locul lui Priscus, însă la o vînatore își rupe un picior și este chemat înapoi și trimis în locul lui iarăși Priscus. 328. El are porunca ca să ierneze pe pămēntul inamicilor. 330. Împăratul Mavrichie dă a doua poruncă lui Petăr. 331.

Petăr, domn al Bulgarilor, și-aă rēs-cumpărat volnicia sub împăratul Constantin Monomah. 380.

Petăr, fratele lui Ștefan, feciorul lui Ștefan-Vodă, aă avut rēsboiul la

- 6867, în codrii Cosminului. 483. Se dovedește din istoricii leșești. 483.
- Petăr**, sub comanda lui s'a răsculat bulgarii, cari erau supuși de Vasile Bulgarocton. 379 A putut căpăta independența, dice Chedrinus. 380.
- Petăr**, gonit din scaun de Unguri se întorce cu ajutor de la Henric și îl ocupă. 380. După el vine un Andrias. 383.
- Petăr** fratele lui Asan. Vor să capete independența Bulgarilor și Vlahilor. 400, 401. Punându-și în cap corónă de aur, și în picióre ciobóte roșii, înconjură cetatea Pristhlava. 402. Se retrage peste Dunăre. 403. Când voia să prade pe lângă Filippopolis, era gonit de Constantin. 408. La el trimite Alexie Anghel, sol de pace. 411. Cu el fusese soți Misii și Bulgarii. 412. Vrea să prindă pe Ioan care omorâse pe Asan. 412 El rămâne singur stăpân și ia soț la stăpânire pe fratele său Ioan, după fuga lui Ioan Alexie din Târnov. 413. El e biruitor asupra împărăției de răsărit. 413. Când el se viclenesce, Hris face aședemînt cu împăratul răsăritului 414.
- Petăr Alexievici**, împărat rusesc, potolește răscótele Leșilor. 176. Pune din nou pe tron pe craiul Saxonesc care fugise de la tronul Leșesc de frica Sfedului. 176. Bate pe Carlus, craiul sfedesc, la Lesnoe și la Poltava, târgul Ucrainei Căzăcești. 176. Cuprinde marginile mării Caspii până la țara Ghilionului. 438.
- Petăr Alleman**, al 2-a crai unguresc, feciorul lui Gulielm, nepot al lui Ștefan. La 1034. 442.
- Petar Alleman** al 2-a, al 4-a crai ungur, la 1044. 442.
- Petăr apostolul**. Biserica lui Petru și Pavel din Roma. 276.
- Petăr Schiopul**. De la Dragoș-Vodă până la el vorbește în vechiul chronic moldovenesc 470.
- Petavie** (Patavie). Istoric de nēm francez. 12, 51. Vorbesce despre Traian. 105, 154. 191. S'a născut și a crescut în Franța. 177. Vorbesce despre Adrian și Antoniú Piul. 199, 200. Despre Filip Arapul. 208. Despre anul 251. 209. Patavie despre Gallie. 210. Patavie despre valerian. 211. Despre Avrelian 225. Pentru anul 304, Anonim în Petavie. 233. Anonim, la Patavie despre vremea lui Constantin cel mare. 245. Patavie despre Gotthi. 260, 261, 262, 263. Petavie despre lupta dintre Stilihon și Radagaizus. 274. Petavie despre Alaric. 276. Petavie despre Huni. 282, 301. Petavie despre Zenon și Leon. 293. Petavie, după arătările din istoria leșască. 324. Despre «Iraclie». 334. Despre Constans. 336. Despre anul 698. 340. Despre Justinian. 341. Despre Leon Isavrul. 343. Despre Nichifor. 352. Petavie ca izvor. 361. Despre anul 1055. 382. Despre Manoil. 391. Despre Andronic. 392. Despre Isachie Anghel. 396. Despre anul 1203. 420. Despre Ioan Alexie și Balduin. 426 Despre Genghiz Han. 436. Despre Batie. 447, 451.
- Petavins**. Veđi Petavie.
- Petralifi**. Familie străină, primită în sînul Romano-Moldo-Vlahilor. 25.
- Petron** a fost trimis la domnia Crămului, de către împăratul Mihail. 353.
- Petronie**, cardinal, spune în respublic,

- că episcopul Evsevie a botezat pe Constantin Marele. 247.
- Petru-Vodă.** În cântecele de sub el se pomenește de vadul de la Oblucița. 241.
- Petza,** hatman, bate pe Ghepidi cari se aliaseră cu Bolgarii și întorce împărăției Răsăritului, Pannonia despre Sirmion. 311.
- Peverher,** zice că Bozimi este numele Pecinighilor și că Grecii îi numesc Pazinachi. 364, 365. Zice că numele de Pazinachi îl au după Pozina. 365.
- Peveli** se unesc cu Heruli, Gotlii și Schyti, pe vremea lui Gallian, făcând 6000 vase aprópe de Nistru, trec cu 320,000 ómeni pe lângă Tomis și Marchianopolis și întră în Misia, unde îi bate de 2 ori Clavdie. 212. Sarniție spune că aci era scaunul Ostrogotthilor, dar istoricii și Geografii zic că nici Gotthii nici Ostrogotthii nu au avut așezămint aci, afară numai după ce i-au gonit Hunii. 261.
- Pevelin,** munte, de unde începe hotarul Valahiei. 126.
- Pevrie Saturnu,** e menționat într'o inscripție găsită la Galați. 161.
- Picolominiu,** ast-fel era numele de familie al lui Eneas Sylvius. 115.
- Pietii.** Pe timpul lui Valentinian, ie prădează Saxonia. 254.
- Piefighi,** în Dachia, înainte de Dach. 68.
- Pieuța** s'a numit orașul Sinenilor de către Eneas Sylvius după ce s'a ales papă. 115.
- Pienul,** cetate pe marginea Dunărei zidită, spune Procopie contra năvălirii Varvarilor. 154. Cetate zidită de împărații romani 322.
- Pindul,** munte în care lăcesc Vlahii de-o limbă cu Moldovenii și Munteni, spune Halcocondilas. 157. În el locuiesc Vlahii spune Halcocondilas. 398. Vlahii de aci sunt Coțovlahii. 398.
- Pirgonovorie,** zidită după Traian. 322.
- Pirgul,** zidită după Traian. 322.
- Pirinei,** Gaison e trimis de Magnenție la munții Pirenei unde omórá pe Constans. 248.
- Pius al II-a.** Numele lui Eneas Sylvius, când a ajuns papă. 115, 116, 117. Scrierile lui. 115, 116, 177, 123, 125, 197.
- Placidia,** sora lui Honorie și Arcadie, robită de Alaric este dată de nevastă lui Athaulth, spune Petavie, 276, alții spun că ea s'a cununat cu Athaulth în forul lui Corneliu după mórtea lui Alaric, 276, mătușa lui Valentinian urmează împreună cu el la împărăție, după mórtea fratelui seú Honorie. 276. În timpul lui Valentinian și a mătușei sale Placidia se fac mai multe descălcături de Crăi din némul Varvarilor. 277.
- Plange.** 89.
- Plata păcatului,** ca despletitura eíorapului este. 205.
- Platon.** 10, 116. Zice că să nu folosim numai nouă, ci și Patriei. 110, 179
- Plavie Ysens** consul cu Fulvius Flacus al XIV-a. 121.
- Plescova,** cetate, unde a fost născută Olga. 372.
- Plie.** Comisul ei era Doloic. 425, 426, 428.
- Plinie,** 55, gheograf pe vremea lui Tiverie. 59. Ce spune el în cartea a patra. 63. Romani au numit Dach, pre Ghetii cari au lăcut de

la Dunăre spre câmp, 70, 71, spune Plinie. Tot el spune că toate nămurile Ghetilor lăcuiesc peste Dunăre, spre câmpii. 76. Vorbește despre podul făcut de Traian peste Dunăre. 83.

Plinie cel tânăr, vorbește despre Nerva și Traian. 80. Despre instrucțiile date de Traian mai marelui Pretorului. 186. Fiind deregătoriu în Bithinia întreabă pe Traian ce să facă cu creștinii, 193, la care Evsevius zice că Traian a răspuns că să îi lase în pace. 193. Spune că Romanii au numit Dachii pe Gheții din Dachia Veche. 305.

Plistinis, avea fecior pe Menelaos. 91.

Plotina împărătească, soția lui Traian, mijlocește pentru venirea lui Adrian la împărăție. 196.

Plutarh, filosof și istoric, vorbește de Țițeron. 87. Unii îl fac revărsat în sine. 173. El ar fi spus neadevăruri în istoria scrisă despre Alexandru cel Mare. 173. Plutarh în viața lui Traian. 186, 193. După 400 ani a scris istoria lui Filip și a lui Alexandru. 300.

Poet. Vezi *Poetic*.

Poeta. Vezi *Poetic*.

Poetic. Catastihul Poeticilor, Filosofilor, etc. 53, 54. Ce scrie Ovidie poeticul pentru Pont și Roma; și góna lui. 63, 67, 72, 117, 121, 122, 128, 130. Deii Grecilor după bazele poeticilor. 89. Ceta poeticilor. 172. Ce scrie poeticul Clavdius. 202. Ovidie poeticul despre marginile Dunărei. 230. Marțelus poeticul despre lupta lui Promotos cu Grutingi. 271. Despre Omir, Domnul Poeticilor. 299. Cuvântul poeticului dă: Felix, quem aliena faciunt pericula cautum. 423.

Pórta osmănescă a domolit nămul tătaresc. 21. Cantemir a stat 22 de ani la Pórta Osmănescă 436. Tătarii vin pe la Pórta ce se cheamă Rodana. 449.

Pórta de Fer. De aci până în Tisa e Olatul Temișvarului. 68.

Pocuția. 67. A fost coprinsă de Pecinighii 364.

Pocuția Rusească. Prin ea locuiau Tătari. 407.

Podelasia, parte din Tătărimea Europeană. 61.

Podgoria se dăce acum la tractul Olutului. 286.

Podolia, țară în care locuiau Comanii, 145, se întinde între Nistru și Zaporova. 264. Prin ea locuiau Tătarii. 407, 418.

Podurile sau Pontis, zidită de Traian la capătul despre Dachia al Podului, zice Procopie. 155, 322.

Pogava cetate în al 4-lea ținut Totrus. 474.

Pogonattos, l-au poreclit pe Constantin fiul lui Constans. 336.

Polanii (Πολάνοι) sau Leșii, mărginesc Moldova la Nord. 126. Slovenii cari s'au așezat pe apa Vislii s'au numit Polane. 324.

Polc. Despre «solul polcului al decilei avugustesc al freténilor.» 161.

Poliachii s'au numit Slovenii ce s'au așezat pe apa Vislii. 324.

Polianii, s'au numit Slovenii așezați pe apa Vislii. 161. Au fost supuși de Svetoslav. 373.

Polliou. Vorbesce despre uciderea lui Gallian. 212. Scrie că lui Clavdie îi urmeaza fratele său Cfintilius, care a fost omorât. 213.

Polonia, din ea a purces la Ierusalim, Conrad. 18, 390. E dată

de Ghieraî unuia din fraţii sei. 437.

Poloniî. Locurile lor, spun Calviz şi Petavie că le-au coprins Slavonii. 324. Slovenii de pe apa Tisei se numesc Paloniî şi noi le zicem Leşi. 324. Crac este domnul lor. 340.

Polovţii sunt vrăjmaşi ai împărăţiei Romane. 18. Cu Pecinighii au locuit întâi pe la Nipru şi se trag din Gothii din Litfania, zice Bilschie. 362. Polovţii să-i fi numit Ruşii, fiind-că locuiau la câmpie, s'au se hrăniau cu vinatul. 363. Fiind vecini cu Moldovenii au împrumutat limba lor. 363. Ei de un neam cu Pecinighii se trag din Ţimbrii şi s'au aşezat întâi pe la Droghicin şi graiul lor după cum zice Stricovschi este amestecat din româneşte, ruseşte şi leşesce, acestea le zice Bilschie. 364, 366. Ei cu Pecinighii s'au aşezat la Vosforul Chimeric, spune Bilschie. 365. Polovţii şi limba română. 367. Vişeslaus vodul lor a gonit din Chiov pe Zeslav. 385. Românii n'ar fi putut veni în ajutorul lor, nici Polovţii n'ar fi putut să-şi amestece limba în cea Românească, dacă Românii eşaû din Ramb pe timpul lui Vladislav. 343.

Poltava, târgul Ucrainei Căzăceşti. Aci Petăr Alexievici bate pe Carlus, crai sfedesc. 176.

Pompei a fost consul împreună cu Iulie Chesar şi Crassus. La anul 48 a. Hs. s'a certat cu Chesar şi a avut mai multe răsbóe cu el şi în cel din urmă, anul 46 a. Hs. în Tesalia este bătut. El fuge în Eghipt unde împărăţia Pothin şi Ahilis Hadâmbii, din a căror poruncă e omorât. 163.

Pomponius Flaccus Greţinus, din familia Flachilor, consul cu Ţelius Rufus la a. 17 d. Hs. Acestuia îi scrie Ovidiû de la Tomos. 122. Veđi *Flaccus Greţin*.

Pomponius Mela. Veđi *Pomponie Mela*.
Pomponie Mela. 55. Geograf (a 47 d. Hs. 59).

Pont. Ovidiû scrie stihuri pentru Pont. 63. 117, 122. Cartea lui o numesce Pont, adică marea Négră. 72. Tătarii pradă ţara Pontului. 223. Tătarii la 276, lovesc Pontul şi Chilichia. 226, 227. În împărţirea făcută de Constantin, Pontul avea cinci provincii. 242. Ihor după ce perde războiul întâi, strângând din nou ôste, lovesce în partea Asiei, spre Pont. 357.

Ponte Sereum, zidită după Traian. 322.

Pontice. Despre podul făcut pest bălţile Pontice. 194.

Pontis saû podurile zidite de Traian la capătul despre Dachia al Podului, űice Procopie. 155, 322.

Pontului, ţară. În ea fac pradă mare Tătarii, pe vremea lui Clavdius Ţaţitul. 223, 226. Zonaras însemnează drumul Tătarăilor, zice: Tre-când apa Fasis, aû intrat în Asia, unde Pontul, Cappadochia, Galatiia şi Chilichia aû prădat. 227. Făcea parte din crăia Asiei. 242. Avea 5 provincii. 243. Către Pont se îndreptăză Iugor cu Ruşii. 357.

Poporul românesc până unde se întindea. 14. Poporul Romano-Moldo-Vlahilor e din cetăţeni Romani. 25. Adrian face pagube poporului român. 196. Gallie Trebonianul, spre ruşinea poporului roman, dă bani barbarilor. 209.

Porțius Cato a fost consul cu Valeriu Flaccus, la 193 a. Chr. 12.

Posidon, deul mării, la Greci. 89.

Posonie, găsește vârsta de 45 ani pentru Milutin, în notele lui Grigoras. 481.

Postelnic. Curopalat ar însemna Mare Postelnic. 326.

Pothiu ținea împărăția Egiptului împreună cu Ahillis Hadâmbii și din porunca lor a fost omorât Pompei. 163.

Potoțchiaștii. Familie venită de la Leși 25.

Potulasanii, norod în Dachia. 67.

Poreius Cato. Vezi *Porțius Cato*.

Porta de fier în Dachia. 68. De la ea până la marea Négră, pe malurile Dunării, și aici sunt Români. 217. Este pragul Dunării, împotriva Turnului Severin. 236.

Pozina sau Pozinanie ținut din țara leșască după care și-ar fi luat numele Pazinachii. 365.

Pragu, cetatea de unde a adus Gheiza pe episcopul Adalbert ca să boteze pe Ștefan. 375.

Pravilele. Bando în Pravilele împărătești, despre numele «Ban». 469.

Pravoslavnică. Iulian Paravat a chemat din Surghiun pe Episcopii, Pravoslavnicii și Ereticii și i-au sfătuit să se împace. 251.

Preda Stambol Român, din țara muntenească, sotnicul târgului Harcov, spune că aproape de Dunăre în țara Românească, sunt niște ruine, pe care locuitorii le numesc curțile lui Ler împărat, și că în colindele anului nou, se pomenește de Ler Aler Domnul, care ar fi Avrelie Avrelian. 217.

Predanisăi, norod în Dachia. 67.

Prefectul provinciei Darcomanilor pôte fi Daco-romanilor, într-o inscripție din Dacia. 161.

Prelat Olutul. Așa se cheama odată Dachia. 65.

Premisla. Pavel Piasinschie Episcopul de Premisla, vorbește în istoria sa List. 52, despre Moldova și locuitorii ei. 160.

Pretor. Se găsește o inscripție aflată în Dacia. 161. Traian dă instrucții mai marelui Pretoriului. 186.

Pretoriane. Polcurile pretoriane (adecă de curte). 79.

Pretorie Mathei scriitor. 55, 73, 75, 76. Lungește pe Gotthii, până la Sampson. 77. Pomenește 5 crai la Dachii. 78. Vorbește în Lumé Gotthilor, de Varavista. 78. Pomenește de Ghestiblin, al 3-a crai dac. 79. Lumé Gotthicască a lui, o întrece Păpriște. 178. Spune că mai mulți scriitori de pe timpul lui Commod vorbesc de resbelul acestuia cu Dachii și acesta ei au luat-o după Iulie Capitolin. 203, 204. El sesilește să arăte cum că Crăiia Dachilor, pe care el Gotthii îi numește, nu Traian ci Hunii să o fi stăpânit, zice că Gotthii în Dachia au stăpânit nu numai până în vremele lui Traian, cu care a avut câte-va războaie și nu i-a putut supune și ca Gotthii să nu intre în imperiū, a făcut un pod peste Dunăre, pe care l' pazia cu oște, ci până în vremele lui Attila și a lui Balameber crai ai Hunilor, cari au biruit pe Gotthii și i-au scos din Dachia. 279. Toți istoricii afară de el spun că Hunii pe Gotthii nu din Dachia ci de la balta Azacului și de pe mărginile M. Negre i-au gonit; toți

istoricii afară de el spune că Traian a făcut podul peste Dunăre ca să pôtă intra mai ușor în Dachia, căci mai greu este de trecut o apă fără pod de cât cu pod și pentru acest cuvînt Adrian a stricat podul de peste Dunăre, serie Dion și Evtropie. 274, 280, 281.

Preutulul celui mai mare. Se află menționat într'o inscripție din Dacia. 162.

Priam, fiul lui Laomedonte, voește să răsbune prădile făcute de Iraclic și omorârea tatălui său 91. Trimite pe Antenor la Ellada să cêră socotêlă de relele făcute de Iraclic. 91. Pregătește corăbii și trimite pe fiul său Alexandru Paris, să devasteze Ellada. 91. E conducător al Grecilor din Asia, în rêsboiul Trojan. 93.

Pridoslovia. 5. Cum pune Cicero «fundamentul Pridosloviei». 6. Nu va trece chipul și forma pridosloviei. 27. De ce scrie pridoslovie, la «începăturile cărților. 49. Stăpânirea Românilor în Dachia, — se arată în Pridoslovie — că e mai vechiă de cât a altor nêmurî. 51. Urêche Vornicul în pridoslovia hronicului său, vorbind despre numele Vlașilor, spune că vine de la Flac. 113. Despre Sarnițe în predoslavie. 134. Pridoslovia de la Ureche, despre basna cu Laslău. 136, 138. Pridoslovie la Hronicul vechimei Romano-Moldo-vlahiei. 169. Urechiă, în pridoslovie, despre Dragoș. 290, 325. Pridoslovia letopiseșului slovenesc. 324. Stepenaia în pridoslovie. 357. Simeon și Missail în Pridoslovia Letopiseșului lor. 366. Pridoslovie la cartea VIII. 395. Hogé Sadi, în pridoslovia istoriei sale,

ce-î ăice Tagittevaric. 436. Povestea cu Laslău adaosă în predoslovia hronicului lui Urechiă. 453, 470. Predoslovia letopiseșului lui Misail Simeon și apoi Istratie și Dragoș-Vodă. 472. Predoslovia hronicului de la Dragoș-Vodă. 483.

Prindaviziî, popor în Dachia, înainte de Dachî. 68.

Priseus, hatman al lui Mavrichie, este trimis în Thrachia contra Slovenilor pe cari îi bate și îi scôte afară din Thrachia 327. El a ernat în Volohia. 328. El este chemat la Țarigrad și în locul lui este trimis Petăr, în urmă îl trimite iarăși pe el peste Dunăre. El scôte pe Hagan din Dalmația. 328. El în unire cu Comențiul bate pe Hagan, care se retrage la apa Tisei, unde el îl urmărește și îl bate din nou. 339.

Pristav. Severinul pôte să aibă numele de la vre-un pristav. 205.

Pristhlava, e încongiurată de Petăr 402.

Probus. Veđi *Avrelie Probus*.

Proclu matematicul. Luat de Marin Voivodul lui Anastasie, cu meșteșug aprinde corăbiile lui Vitalian. 313. Anastasie și Procul Matematicul. 314.

Proconsul. Onufrie scrie că Fulvie Proconsulul a avut război și biruință, în Illiria, asupra Vartailor. 121. Când a fost Traian trimis proconsul, cu oștile. 193. Pe timpul invasiei Hunilor stăpânia Dachia proconsulul Romanilor Macrin. 282.

Procopie Chesarinénnul. 55. Spune că Velisarie se trăgea din țara Germaniei, care e între Thrachiia și Illiria. 64. Vorbește de rêsboiul

Gotthilor. 76. Scrie că pe vremea lui Arcadie și Honorie Dachia au dobândit-o Gothii care făcuseră armata în Italia. 132. El scrie că Iustinian ținea Dachia. 133. A fost secretar la vestitul Velisarie pe timpul lui Iustinian. Scrie că mai mulți împărași au făcut cetăți în Dachia și pe marginea Dunărei. El scrie că Dunărea este apröpe de Dachia și partea din dröpta o stăpânesc Românii numind-o Dachia mălurösă. Spune că la gura Dunărei erau mai multe cetăți. 154. Spune că în partea Moldovii sunt mai multe cetăți între care și Capul Boului, zidită de Traian. El spune că Traian a zidit podul de peste Dunăre cu ajutorul meșterului Apollodor Damaschinianul și a zidit 2 cetăți la capetele podului. El mai pomenesce și alte cetăți până în fundul Schythiiei și peste Dachia. 155. Zice că cetatea de la capul podului din Dachia este făcută de Traian. 205. Zice că Gotthii s'au așezat pe țărmurile bălței Meotis, mai departe de ei sunt Visegoții, Vandalii și alte popöre, cari mai înainte se cheamă Schythii. 260, 261. Despre anul 374. 262. Vorbește despre hotarele Gotthilor. 267. Zice că Vandalii cari locuiau pe lângă balta Meotis, din cauza fömeteii au plecat și s'au oprit la apa Renului la Ghermanii pe care astăzi îi numesc Franchii, trăgând cu sine pe Alanii. 269. Despre războiul Persilor. 275. Despre Anthimie. 291. Despre Odoăter și Theodorice. 295. Velisarie n'a cunoscut altă muere de cât pe a sa, zice Procopie. 315. În războiul Gotthilor, spune că Iustinian a adus

200 mii Huni, pe cari i-a pus în Thrachia. 316. El spune că nu totă Dachia a fost stăpănită de Varvari. 317. Spune că Getthii țineau locurile de pe lângă Sirmiu. 318. El spune că Iustinian a dat Herurilor, locuri pe lângă Singhidin. 319. Spune că Longobardii mutându-se lângă Ghepidi, se apucă de gâlceavă. 319. Spune că de la Herson la gura Dunărei, e cale de 10 zile. 320. El spune că împărații Romani, au făcut multe ziduri pe marginile Dunărei. 321. Vorbește de podul lui Traian și de cele 2 cetăți zidite la capetele podului. 320. Procopie nu numără toate cetățile lui Traian și pe ale lui Iustinian. 321, 322. El pomenesce despre cetăți, făcute în Misia, Panonia și Illiria. 323. Spune că cetatea Ulmiton zidită de Iustinian au luat-o Selavonii. 324.

Promotos, voivod trimis de Theodorice contra Grutinghiilor. 271.

Prooroc. Saul Prooroc. 160. Pe câți va prooroci în izvodul Apocrifilor îi scriu, ca cum ar vrea să ăică că numai de citit să fie iar nu și de cređut 171. Despre Moysăi marele Prooroc, care scrie istoria facerei lumii cu suflarea duhului sfânt. 300. Norodul și Proorocii. 402. Anul 616 de la minciunos Proorocul Mohamed, iar de la Măntuitorul Lumii 1220 este greșit pus pentru eșirea lui Genghiz Han. 436.

Propontida ține de la Țarigrad până la Bogaz. 246.

Propontis, mare. 406. Latini părăsesc Țarigradul și se urcă pe corăbii mergând spre Propontis. 477.

Prorocii. Sânt puși între Apocrifii de către înțelepții lumei. 171.

Prosacul e dobândit de Hris. 415. E încongruat de Alexie Anghel, dar nu pôte să-l ia, 415, el e lăsat lui Hris. 416.

Prosper, vorbește de fuga lui Athanaric la Theodosie. 265. Despre óstea lui Radagaizus. 266. După el, Petavie spune că la anul 405 s'a întâmplat lupta dintre Radagaizus și Stilihon. 274. Despre a treia năvălire a Goților. 275. El spune că Gotthi cu domnul lor Athaulth să fi intrat în Galia. 276. Formund feciorul lui Marcomir s'a numit Craiū, cel întâiū. 277. Vorbește de Aetie hatmanul Apusului. 278. Despre năvălirea Hunilor în Trachia. 283. În Hronic spune că Attila a omorât pe frate-său Vleda. 284. Attila se gândia cum să năvălească în apus. 286.

Provincii. Veđi *Provinții*.

Provinții. Barbarii, după Theodosie, apucă provincii romane. 17. Nu se șcie în câte provincii se împărțea Dacia, înainte de Traian. 66. Traian face Dacia, provincie. 83, 129, 151, 160 Leunclavie despre limba românească, și numele Vlahilor, a căror țară a fost provincie românească. 159. O inscripție relativă la un «Prefect al provinciei Darco-romanilor». 161. Țara Armenilor, voidn a fi considerată ca provincie romană. 191. Provinciile în care a împărțit Constantin imperiul. 242, 243, 244. Dachia a fost în numărul acelor pracinii. 243. Constantin împarte pe Gotthi prin provincii. 245. Sub Constans, Dachia nu era numai în numărul provinciilor, ci

avea încă și păstori bisericesci. 251. Valens trimite pe Theodosie care ia de la Gotthi provinciile și țările Romanilor, pe cari ei le pusese la bir. 265. Solii Ghepidilor venind la Iustinian spun între altele: Dar încă atâte cetăți, și atâte provinții mai sânt supt stăpânire voastră, câte trebuie să cercați și alte năroade să puneți într'insele să locuiască. 320. În 602, Mavrichie scrie lui Petăr, voivodul, să trecă oștile în părțile Sclavonilor, căci mai bine să se hrănescă slujitorii din pământul neprietinilor, de cât din provinciile împărătesci. 331. Provincia «filippopolitană» e dată în paza și stăpânirea lui Constantin, ce era văr premare împăratului. 408. Provinciile, cetățile și târgurile Românilor din Ardél. 461, 473. Nichita Honiatis spune că Ioan, craiul bulgăresc, legând prieteșug cu Latinii intră în câte-va provincii grecesci. 466.

Prus fratele lui August care a stăpânit la Madboroc și a dat numele Prusiei. 371. Ruric se trăgia din seminția lui. 372.

Prusia, parte din Tătărimea Europeană, 61, își a luat numele de la Prus. 371.

Prusii au avut răsbóie cu Leșii. 175.

Prut. A înghițit mulți Turci. 22. Hotar al Dachiei. 65. Hotar al țarei Bastarnilor. 67, 68, 71, 78. Dachia muntósă trecea de el. 69. Hotar al Dachiei vechii și dacă ar fi fost trecut de Gotthi, Iornand ar fi făcut vr'o mențiune. 264, 269, de la el unde la Galați dă în Dunăre și până în M. Neagră sunt 500 de mile Italienești 269. Bulgarii s'au

oprit peste Prut, spre Nistru. 302.
 Intre Valahia mică și Prut și între
 Prut și Nistru, era Valahia mare.
 305. Bonfin spune că o parte a
 Dachii cuprinsă între Prut, Nistru
 și Dunăre se cheamă Moldova. 346.
 De la el se trăgeau la munți Ro-
 mânia, când năvăliau barbarii. 463.
 De la el în colo locuia Tătarii. 466.
Pseudoprofitul Muhammed. 326. După
 Irachie străbate în imperiul roman
 dascălia lui Muhammed pseudo-
 profitul. 334.
Ptolomeu Geograf. Unii îl iau în rîs.
 173. După el scrie Sarnișe despre
 locurile pe cari le ocupau Ostro-
 gotthii și Visegotthii. 261.
Publica. Venețiană a suferit mult de
 la Turci. 20. Cum a așezat Traian
 Publica. 81. Împăratul Râmului,
 când aș stătu la împărăție, său de
 bună voe, său de la Publică silit,
 a jurat să nu condamne pe nimeni
 la mörte. 137. Julius Caesar a
 supus mai întăi statul Publicăi,

împărăției Romanilor, supt Mo-
 narchie. 163. Publica Romanilor
 din Dachia. 337. Zenon se îngri-
 jește puțin de grija Publicăi. 293.
 Romanii din Dachia pe locurile lor
 trăind, Publică deosebită și-a legat.
 338. In timpul lui Constantin Ro-
 manii din Dachia și-a făcut Pu-
 blică. 348, 351.
Pulhiria sora lui Theodosie, când era
 de 51 ani, ia pe Marchian Thracul.
 288.
Pustiile Lyviii. 88.
Pusurii, parte din Dai. 74.
Pyreneii, munți. Până aci merg cu
 prăzile, Ghermanii Franței, pe vre-
 mea lui Gallienus. 211. Aci pe-
 trecea Constans și aci fu omorât
 de Gaison. 248.
Proclu Mathematicul, împreună cu Ma-
 rin Voevodul lui Anastasie, aprind
 cu niște oglinzi, flota lui Vitalian.
 313. Lui îi cere Anastasie să-i facă
 o casă contra fulgerului. 314.

Q.

Quadrii. Veđi *Cvadii*

**Quidquid Graccia mendax audet in his-
 toria.** 171.

R.

Rab, apă peste care treceau Varvari,
 mergând spre Dunăre, zice Sar-
 nișe. 240.
Rabie lună, în care s'a născut Mu-
 hammed. 326.
Radagaizus domn al Gotthilor, rudă
 cu Fritighenis, el cu armată de

400,000 de ómeni, spune Zosim,
 său 200,000 de ómeni, spune Orosie
 și Marțelus a năvălit în Italia, 266,
 274. Este omorât de Stilihon voe-
 vodul, în munții Fesulanți, Despre
 această luptă, scrie Petavie după
 Prosper, că a fost la anul 405. 274.

Radu Vodă Negru. La ce an s'a în-tâmplat înturnarea lui în țara Muntenescă. 50. Domn în Muntenia. 305, 474. După numele lui, Turcii numesc pe Munteni Cara-Îlac Vlah Negru. 307. Pentru că el a venit din Ungaria, Grecii numesc pe Vlahi Ugro-Vlah. 307. Inturnarea lui Radu Negru în Muntenia. 461, 463, 466, 475. Hronicul care începe de la el. 462. Se va vorbi pe larg de el. 465. Banatele din țara românească erau mai înainte de el. 468. Baniul de la Olt, Basarabeștii, i se închină după descălecarea. 469, 470. A pornit din Halaș în Muntenia. 474, 479. El ar fi domnul a cărui fată spune Grigoraș că ar fi luat pe craiul Sêrbesc. 482. Eșirea lui e pusă de Hronicul Muntenesc la 6798 de la Adam sau 1290 de la Hs. Cu 23 ani mai în urma lui, Urêche pune eșirea lui Dragoș Vodă, 483, cu 9 ani în urma eșirii lui, pune Niculai Costin pe Dragoș Vod. 484.

Ramniia, crai al ieii se întitulează Andreas în diploma sa. 446. Asemenea Bela IV-a. 452. Rama — Bosna a fost supusă crăiei ungurești. 469.

Rangave, acesta era porecla lui Mihaî Curopolatis. 352.

Raomond, domnul Sarmașilor piere în fuga ce le-o dă Constantin la 321. 238.

Ratachénii, în Ardél, nainte de Dachii. 68.

Rastachénii, norod în Dachia. 67.

Ravarichi, rudă cu Daii și Dachii. 73.

Ravenna. Aci se încoronează Maioran. 291. In ea se încoronează Glichirie, la 473. 292. Aci fuge Odoater

de la Roma. 294, 295 Theodorice o încongioră și o bate 3 ani. Din ea fugise nóptea Odoater. 295.

Razatis. La 626 Iraclie are răsboi cu Razatis Hatmanul Perșilor. 334.

Razatis hatman al perșilor. 334.

Razivil ducul Litvaniîi ia o fată a lui Vasile Vodă. 26.

Razivilii. Familie venită de la Litvani. 25.

Râm. Descălecatul Țerei Româneșei de la Traian, împăratul Râmului. 57. După Nerva, aș stat la împărăția Râmului, Ulpie Traian. 81. Despre Flac, hatmanul Râmului, 113, 123, sau Roma, împăratul ei trimite lui Laslău tâlhari în ajutor contra Tătarilor. 136, 137, 138, 148. Laslău cere ajutor la împăratul Râmului. 142. Simion călugărul spune același lucru. 144. Bonfin nu spune de tâlharii trimiși din temnițele lui în ajutorul ungarilor. 145. Vladislav în locul împăratului de Râm, 149, a avut de împărat pe Săver. 162. Traian împăratul lui, întemeietorul Românilor. 199. Cu împăratul lui, se unesc contra Hunilor, craii Gotthilor, Burgundilor, Franchilor și Alanilor. 288. Din temnițele ei ar fi adus pe Români, Laslău. 393, 366, 472. Împăratul Henric al triilé din Râm dă ajutor lui Petăr contra lui Aban. 380. Români nu's veniți de la Râm pe timpul lui Vladislav. 444. Povestea cu tâlharii de la Râm. 448, 454. Cruciații de la Rodos, și Romanii din temnițele Râmului. 452. Causa eșirii Romanilor de la Râm. 459

Rea, fica lui Nuntor, e făcută vestală de Amilius. Face 2 copii, cu Mars: pe Remus și Romulus. 366,

96. E supusă la pedepse grele de Amilius. 97, 98.
- Reantine**, satele unde a murit Vespasian. 165. Tit Vespasian a murit tot acilea. 165
- Referindar** «Canțilariului», în soborul de la Bazilia, a fost Eneas Silvius. 115.
- Reghion**. Alaric după ce prădăză Roma se îndreptăză aci unde și móre voind să treacă în Africa. 276.
- Renénii**. Davii-Renéni După mórtea lui Gothofred se liniștesc lucrurile între ei și Friji. 350.
- Remii** cetate a fost jefuită de Vandalii. 275.
- Remus**. De la ei vin Romanii. 85. Stăpânirea lui Enias până la născerea lui și a lui Romulus. 96. Fiul Reei, făcut cu Mars, fratele lui Romulus. Sânt lepădați într'o pădure. 97, 99. Sânt găsiți și crescuți de păstorul Favstus. 98. E prins de Amilius și trimis ca hoț la Numitor. 98. Acesta îl recunoște nepot. 98. Iustin spune că ieii au ridicat o cetate pe locul unde au fost găsiți. 99. A fost ziditorii împărăției Romanilor. 366.
- Renul**, apă, unde vin Vandalii cu Alanii, de la Meotis. 76. Pe apa Renului, în Galia, a avut răsbóe AvrelieSeverus Alecsandru 206. Aci s'a u oprit Vandalii, spune Procopie Chesarénul. 269. Vandalii au trecut Renul. 275. Clodie trece Renul în Galia. 277. Pe el este Colonia Agripină. 285. Pe el e așezată Licambria. 287. Până unde se înghiamănă el, se întinde Sicambria. 287. Trecându-I Attila, arde multe cetăți. 288. Gothofred domnul Davilor, sa u a Dachilor celor vechi goniți de Traian, se aședase la apa Renului. 350.
- Respublic**. Petronie în Respublic despre botezul lui Constantin cel Mare. 247.
- Rețimír** Gotthul, mai marele oștilor, omórá pe Maioran. 291. Pe fata lui o ținea Anthimie, și Rițimír se scólă asupra lui. 292.
- Retor**, veți Ritor.
- Rietolus**. 51, 55. Spune că Galerie hatmanul, la 295, a biruit pe Sarmați. 232. În hronicul mare, spune că la 361, Iulian Paravat a deschis capiștele Idolești și singur s'a făcut slujitor. 251. Teodosie și Alaric 276. Spune că Ungurii din Pannonia, merg spre Austria. 282. Spune că Attila a murit la 455, la nunta unei copile ce vrea să ia. 289. El însemnéză năvălirea Sclavinilor la 548. 317. Impărăția lui Iraclie. 334. Spune că suirea și detronarea lui Leontie s'a întâmplat la anul 696. 340. Spune în Hronicul mare că Români au rămas în Dachia. 361. Despre împăratul Manoil. 391. În hronologie vorbește despre craii unguri 444. Spune că Vladislav al 2-a a domnit numai 6 luni. 443, 445.
- Rimlene** sunt numiți Romanii de către Sloveni, după numele Romei. 303.
- Rinotmitos**, poreclă dată lui Justinian 339.
- Ρίπα** în lătinեսce se înțelege malul sa u țermul apei. 321.
- Ριήσιαν**. Dachia din drépta o țin Romanii care mălurósă se chéma. 321.
- Ritor**. «Țițeron» ascultase în «Greția» pe retori și filosofi. 87. Cicero retoricul a vorbit pentru Flaccus.

121. Pentru Sarniție se p^ote dice cuvintul purtat între retori: Ex partibus aliquid, ex tota nihil. 134. Voroava retorilor ce face. 176.
- Rodana sau Rodna**, loc unde Tătarii sunt opriți de Palatinul Belii. Este la hotarele Ardélului și Țarei Ungurești. 449. Aci tătarii înving și intră în Ungaria. 450. Se mai numesce Rudivani ținut al Moldovenilor în Ardél. 473.
- Rodopi**, munți. 64. Se ch^{em}ă acum Capuli Derbent. Până aci se întindea Thrachia. 242. Pe lângă ie era Constantie. 419.
- Rodosténii** sunt prăpădiți de Tătari. 432.
- Rodostul**. Până aci gonesc Vlahii pe Romei. 415. Turcii îl numesc Tecchirdagă. 415. Aci bate Ioan Alexie pe Theodor Vrama. 432. Pe locuitorii îi prăpădește Alexie. 432.
- Rodosul**, posesie insulară a Ellinilor. 90. Cavalerii de aci, vin în ajutorul lui Bela IV. 451, 458, 473. Cruciații de aci, sunt luați de Simion drept Romanii de la Râm. 452. Cavalerii de aci vin în ajutor lui Bela IV în contra ducelui de Austria. 473.
- Roilas** domnul Schithilor în timpul lui Theodosie cel tînăr, scrie So-crat și Theodorit, vine contra împărăției și se apropie până în Thrachia, însă el este trăsrit și oștenii săi sunt secerați de ciumă. 278.
- Roma nouă**, s'a mai numit Țarigradul. 241.
- Roma**, dice Cantemir n'a văcut nici înainte de «Țițeron», nici în urma lui un orator mai bun 6, 10. In ea ađi greú se p^ote deosebi Romanul de barbar. 11. Ea e de 753 ani înainte de Hrs. 13. Ea a născut și crescut pe Romano-Moldo-Vlachii. 15. Locuitorii Dachiei de acum sunt adev^{er}ăți Romani, de Roma cetățeni». 51. Cicero, întorc^{en}du-se la Roma, ține orație Ellin^{escă} înaintea lui Appolonie Milon. 87. Cetate fondată după Alba Longa. 96. Fondată cu 750 ani a. Hs., cu 42 după distrugerea Troadei și pe timpul lui Ioatham din Iudea. 199. In ea s'a mutat scaunul din Alba Longa. 99. Numele său vine de la Romulus. 99. S'a numit împărătesa cetăților. 104. Primește în triumf pe Traian și îi ridică o columnă. 105, 156. Din ea Traian ia colonii pe cari Traian îi trimite în Dachia. 111, 153, 190. Aici trimite Ovidiú de la Tomos, scrierile sale, către Flaccus Grețin. 122. 177. Triumful lui Fulvie în Roma. 121. Când a stat Traian la împărăția Romei. 123. La 48 a. Chr se face Cesar dictator. 163. Neron a dat foc Romei. 164. Ce spun scriitorii Greci despre mutarea scaunului împărăției de la Roma la Constantinopol. 174. Ce fac Dacii după ce Taian se întor^{ce} la Roma în urma celui d'al doilea-r^{es}boiú. 187. Int^{or}cerea în triumf a lui Traian, la Roma. 189. Traian întorc^{en}du-se la Roma, lasă în Dachia o s^{em}ă de óste. 190, 192. Armenii erau supuși Romei. 190. Traian móre în Syria pe când voia să se întor^{ce} la Roma. 191, 195. După Nerva vine Traian, împ^{er}at al Romei. 193. In Roma Traian a făcut minunate clădiri, și monumente, în carele «stălpul, carile iaste și acum în Roma». 194. Aci aú fost aduse ósele lui Gordian. 207. Zidu-

rile ieî sunt lărgite de Avrelian. 219. In ea intră în triumf Avrelian, ducând prinsă pe Zenovia, împărăteasa. 220, 221. Avrelian pleacă de aci la 275 împotriva Persilor. 225. Aci face triumf Dioclețian și Maximilian, pentru victoriile lor. 232. Asupra ieî vine Galerie cu ôste, ca să răsbune pe Sever. 233. De aci, Constantin cel mare, mută scaunul la Țarigrad sau Roma nouă. 241. Constantin marele, s'ar fi botezat pe când era scaunul aci, de către Selevestru, papă, țice Zonaras. 247. Și din ea vin reprezentanți la sinodul de la Sardica. 250. Alexie, după Stilihon, voevodul lui Honorie, merge până la Roma. 266. Alaric, Domnul Gotthilor, ia Roma. 272, 276. Honoria, sora lui Valentinian, fiind gonită, îndemna pe Attila să ia publica împărății Romei. 282. Valentinian chemă pe Aetie, din Gallia la Roma, spre a se consfătui în vederea războiului cu Hunii. 284. Vandalii pun mâna la jumătatea secolului al V-lea pe Cartaghiné, vestita cetate protivnică Romei. 287. La 456, Leon, împăratul răsăritului, trimite pe Marioran, împărat la Roma. 290. La 472, de și Anthimie se închisese în Roma, fu prins și omorât. 292. Odoacer fuge de la Roma la Ravenna. 294. De la numele ei țice Slovenii Românilor «Rimlene». 303. La anul 550, Gotila, domnul Gotthilor, o ia. 316. Papa Leon încoronază pe Carolus, ce s'a numit Marele, Avgust și împărat Romii. 349. Roman, Domnul Halicului îndemnat de Papa Romei, vine în potrive vlahilor. 418.

Roman, 530. Vine împărat în locul tatălui său Constantin Porfiroghenit. 368. In vremea lui mōre Simion Craiul. 368. Sub el a fost hatman Nichifor Foca care a luat Critul 369. Feciorul lui era Vasile. 370, 374. Că sub împărăția lui a venit Rușii contra Bulgarilor, zice Chedrinus. 372. Constantin, împărat la 1026, era fiul lui. 378.

Roman domnul Halicului, se scolă asupra Vlahilor, îndemnat de Papa de la Roma. 419. Avea răsbōie cu Ruric domnul Chiovului și Roman prăpădește pe Tătarii veniți în ajutorul lui Ruric. 419.

Roman hatman al Rușilor merge cu hatmanul Boris contra Bulgarilor. 369.

Roman oraș fondat de Romanii lui Traian și se numia Forum Romanorum. 471.

Roman Arghir vine ca împărat după mōrtea lui Constantin fratele lui Vasile la anul 1032. 378. Mōre otrăvit la anul 1034. 379.

Roman Dioghenis. Traiul Românilor de la Constantin Ducas până la Roman Dioghenes. 383. A fost luat de bărbat și împărat de Evdochia. 384. In războiul contra sultanului Hasan cade rob. 386. I-a dat drumul cu mare cinste și mai târziu mōre. 386.

Roman Lecapin, 311, socrul lui Constantin, scōte pe împărăteasa Zoi din palat și ia el grija lui Constantin fiul lui Leon. La anul 919 se face Avgust și pre fiul său Iristofor îl ridică la aceeași cinste, el se încuseră cu Petăr Domnul Bulgarilor. El iasă contra Rușilor cari veniseră cu Jugor ca să înconjōre

Țarigradul și îi împrăstie. Iară Lepotiseșele Rusești spun, că el a trimis soli ca să cêră pace și că a plătit mai mult de cât Leon și fratele seû Alexandru. Pe el Constantin îl scôte din cinste împêrătescă și'l călugărește. Fiul lui, Theofilact este Patriarh al Țarigradului, el a împêrăjit 26 de ani. 356, 357, 358.

Roman Vodă. Dintr'un Uric al lui, scris la 6900 de la Adam saû 1392 de la Hs., spune Neculai Costin că a auzit de la Dositei Mitropolitul, anul venirei lui Dragoș. 483. El este al 6 domn după Dragoș. După el e domn Ștefan Vodă. 483.

Romanesc. Despre Julia și vestitul poetic Romanesc, ce-l zic Ovidius.» 117. Purtarea rea a multor «Dómne și jiupânese Romane», cari urmau pe Julia, nepóta lui Avgust Chesar.» 117.

Romani. Traian dă înapoi Romanilor averile luate, de la ei, prin «jacurî» de Dechebal». 9. Ađi cu greu va nemeri cine-va ca «pre cel mai hiriș Roman, din Varvarî să'l pótă alege. 11. Se vorbește despre «frumséția și bivșugul țărilor Romanilor. 11. Scriitorii Grecilor și Latinilor mărturisesc că sînt acești Romani, strănepoți El-linilor și că din Troada s'ar trage. 13. Pentru cei hiriși Romani aű ăis Seneca «Unde aű biruit Romanul, acolo aű și trăit. 14. Așe-đarea lor în Dachia. 15. Aű avut lupte cu Polovții, 17, cu Pecinighii. 18. Ei aű avut a face cu Carolus Marele, cu Conrat al triilê, cu «Latiniî ce luaseră Țarigradul, 18, și împreună cu Secuii s'au opus

năvălirilor. 19. Din ei se trag Romano-Moldo-Vlachii. 25. Sângele de Roman persistă la Romano-Moldo-Vlachii. 27. Hronicul va începe de la descălecatul Dachii cu Romani, 50, și va arăta că aici sînt adevêrați Romani. 51. Despre Romaniî care locuiesc în Țara Românescă, «din descălecatul ei de la Traian». 57. Nu se scie cun a fost împăr-țită Dachia înainte de a o lua Romanii. 66. Ce spune istoria Romanilor despre loouitorii Mesiilor. 67. Romaniî «strâmpțeză» hotarele Dachii. 68. Numirile date de ei. 69. Dion spune: «Dachî, zice, eű numesc pre aciia, cariî și ei pre sine singurî să numesc, și Romaniî așia 'i chêmă. 70. Plinie spune că Romaniî aű numit Dachî, pe Ghetii de la câmp. 71. Pre Ghetii din afara Dachii, tot Ghetî 'i-aű numit. 72. Ce e Consul la Romani. 72. Istoria Romanilor înainte de Avgust Chesar, vorbește de războiul Romanilor cu Ghetii, dar nu cu Dachii. 72. Cum a fost crăiia Dachilor înainte de a o supune Romaniî. 75. Când aű venit Ghetii supt șciința Romanilor. 77. Cum au întârit, Flac, hotarele împêrăției Romanilor. 78. Ce spune Dion despre războiul lui Domițian cu Dachii. 79, 166, 167. Cum s'aű purtat Iulian și Romaniî de sub comanda lui în luptă. 80. Romaniî daű bani Dachilor. 81. Traian îi bate pe Dachî, 81, și Romaniî îl numesc Dățanul. 82. Al treilea război cu Dachii. 83. Origina nêmului Romanilor. 85. Romaniî și cele-lalte nêmuri. 86. Țișeron spune că tot ce aű Romaniî, e de la Greci. 87.

Romaniî sînt din Ellinî. 89, 99, 100, 101. Romaniî pun în rîndul Dumnezeuî pe Rea. 97. Despre începătura Romanilor. 99. Romaniî şi Troadeniî. 102. Româniî sînt din Romani. 104, 109, 125. Coloniile Romanilor. 105, 134. «Romaniî sînt buciîmii viii Dachiiî nôstre». 106. Despre războiele cu Dachii. 107, 113, 159, 187, 189. Unii spun acêsta, că Româniî sînt din Romani. 153, 110, 111, 126, 127 Ceî carî nu admit că Româniî sînt din Romani. 113. Obiceîul schimbărei numelui la hatmaniî biruitorî, ai Romanilor. 118, 119. Povestea cucerireî de către Flac, a locurilor Dachiei. 124. Ce spune Sarniîie despre ei. 128, 129, 130, 131, 134. Anastasie aî fost împêrat în urma așeșărei Romanilor în Dachia. 132. Aetie a fost hatman la oștile Romanilor. 133. Tot despre venirea Romanilor în Dachia. 135. Povestea despre Laslău. 138. Comani-Romani. 145. Despre retragerea coloniilor. 134. 150, 151, 152, 215, 217, 218. Ce spune Evtropie, 154, 160, și Procopie. 154, 155. Lichinie, era din Romaniî din Dachia, spune Zonaras. 156. Romaniî, Dachiiî și Misiî. 156, 157. Mărturisirile lui Bonfin, 158, și lui Dlugoș, 159, și ale lui Orihovici. 159. Spusele lui Pavel Piasinschie despre Romaniî din Dachia. 160. Nonie Mutian, a fost consul, sub Septimiî Sever, împêratul Romanilor. 161. Descălecatul Dachiei de la Traian. 162, 181, 191, 198. Monarșii Romanilor mai n'ainte de Traian. 162, 163. Sarmatiî aî omorât pe Fonteus Agrippa, hatmanul Romani-

nilor. 165. Despre împêrațiile cele mari, ca cea a Romaoilor. 170. Tit Livie a scris istoria Romanilor. 173. Războiele Romanilor. 174. Despre scrierea istoriei. 177. Traiul Romanilor în Dachia. 185, 196, 197. Așeșărea Romanilor în Dachia 190. Dion și Evtropie despre Traian. 193. Traian bate pre Jidovii, ce se resculaseră asupra Romanilor. 194. Războiul Romanilor cu Ghermanii Catii. 199. Traiul Romanilor în Dachia de la Marco Avrelie până la Commod. 200. Romaniî și Creștinii. 202. Traiul Romanilor în Dachia de la Commod până la Alexie Sever. 203. Romaniî în Dachia de la Alexandru Sever, până la Dechie. 206. Gordian e numit Poto-litoriul zarvelor Romanilor. 207. Romaniî în Dachia de la Dechie până la Valerian și Galien. 208. Spre rușinea «poporului Romanilor», Gallie dă bani Varvarilor. 209. Romaniî în Dachia, de la Valerian până la Avrelie. 210. Rêutățile întâmplăte împêrățiiî Romanilor. 211. Zonaras dă dovadă de locuirea în Dachia, a Romanilor pe la 265. 212. Starea puterilor Romanilor prin timpul lui Aurelian. 216. Trecerea Romanilor din Dachia în Misia și întôrcerea lor. 219. Avrelian îi ridică din Dachia, ca să mērgă în contra Perșilor. Ei aî trăit neclintiți în Dachia, 177 ani. 221, 222. Ei s'ar fi înapoiat în Dachia. 222. Indată ce a încetat pricina pentru care Avrelian îi ridicase din Dachia. 223. Ridicarea lor de către Avrelian, n'a fost vecinică, ci scurtă. 224. Ei aî ținut iarăși Dachia. 225. Din limba lor,

Dachiї ar fi luat o parte. 221. In zadar i-a trecut Avreliau Dunărea căci Tătarii n'au prădat spre Evropa. 226, 227. Impărații au avut multă grijă de Romanii din Dachia. Ei au ținut iarăși Dachia. Cei locuitori în Misia sunt de un neam cu cei de dincă de Dunăre. 228, 229. Ei sunt și astăzi locuitori de la gura Dunării și până la Părta de fer. 230. Probus întorce împărăției lor, cetățile Ctesifontul și Seleukia. 231. Pe vremea lui Dioclețian, se întâmplă multe răscăle în împărăția lor. 232. Romanii în Dachia de la Constantin Hlorus. 233. Romanii erau tot în Dachia. 235. Pe vremea lui Constantin, locuiau Dachia. 237, 238, 240. Dachia era craie a Romanilor. 241. Imperiul lor era puternic pe timpul lui Constantin Marele. Ei au putut locui în acest timp în Dachia, care intră în numărul provinciilor lui. Cățiva s'au mutat în Misia, dar s'au întors. 243. Romanii din Dachia nu s'au amestecat cu Varvarii. 245. Romanii în Dachia până la Iulian Paravatis. 247. Episcopul Romanilor de peste Dunăre. 250. Romanii în Dachia de la Iulian până la Valentinian și Valens. 251. Romanii în Dachia de la Valentinian și Valens până la năpada Hunilor. 253. Romanii din Dachia și Varvarii. 254. Partea Schythiei de lângă Marea Năgră. 255. Romanii și Gothii. 257. Romanii numiți Volohi, în Dachia. 259. Romanii, Aurelian și Gothii. 260. Theodosie bate pe Gothii și ia provinciile Romanilor, ce căduseră în mâinile lor. 265. Putețile Romanilor și Gothii. 266. Cât

loc coprinde Gothii de la Romanii. 267. Romanii în Dachia de la Gothii până la Arcadie și Honorie. 270. Romanii în Dachia până la Theodosie cel tânăr. 272. Varvarii și Romanii. 273, 277. Romanii în Dachia de la Theodosie cel tânăr. 275. Roilas, Domnii Schythilor se apropie de hotarul împărăției Romanilor. 278. Romanii în Dachia de la prima eșire a lui Attila și până la întorcerea lui în Schythia. 279. Traian și podul făcut pentru Romanii. 280. Proconsulul Romanilor, Macrin, născut din Sevestia. 282. Starea Romanilor în Dachia. 284, 285, 286. Theodorice, Ghenserice și Romanii. 287. Asupra lor, voește să meargă Attila. 288. Es biruitori în războiul cu Attila. 289. Romanii în Dachia de la Leon Thracul, până la Zenon și Anastasie. 291, 296. Romanii nu primesc pe Odoacer, pentru că Zenon le spusese să primescă crai pe Theodorice. 294. Oastea lor era în Dachia. 295. Romanii din Dachia se trag de lângă Theodorice, când acesta se vicleștește contra lui Zenon. 296. Ei au rămas în Dachia, de la Traian, până acum. 296. Titus Livius, Despre istoria Romanilor. 300. Ei nu mai aușieră de Bulgari, cari îi biruesc lângă apa Zursa. 301. In hotarele ei au intrat Bulgarii. 301. Pe ei, întâi în Dachia îi ved și le schimbă numele, Bulgarii. 302, 305. Tot așa se numesc și azi. 303. Hronicul Slovenesc spune că ei au găsit pe Slovenii de la Dunăre. 303. Hronicul Slovenesc, le dăce Volohă. 303. Celor din Italia, le dăce Rimlene. 305. Pământul lor, îl numesc

Slovenii Volostele caia Zemle. 303, 304. Unele nemuri de Sloveni, le dice Volohi. 304. Ei au numit Dachia pe Gheti, dice Plinie. 305. Volohi sau Romani. 306. După numele lor, sau numit Munteni, Romani. 307. Numele lor a fost schimbat în Dachia. 307. Romanii din părțile Dachiei se vor numi Volohi. 308. Romanii în Valahia de la Anastasie. 311. Cu călărimea oștei lor, Vitalian supune Thrachia și Misia. 312. Sub stăpânirea lor, nu era Schythia. Cu 60.000 Romani ajunge Vitalian până sub Targrad. 312. Romanii în Volohia de la Justinian. 314. Cu ieii își împreună armele Variza, crăiasa Hunilor. 315. Lor li se dă Gorda, crășorul Hunilor. 315. Gorda face jurământ să fie cu credință Romanilor. 315. Romanii au stăpânit fără nici o grije la Bosfor. 315. Le era necunoscută pedepsa Bulgarilor de a trage în țepă. 316. Se luptă cu Selavonii la Andrianopolis. 317. Hunii prădaă adesea împărăția lor. 318. În stăpânirea lor erau locurile de pe lângă Turnu. 318. Procopie spune că Ghepidii iaă în robie pe Romanii din Dachia. 318. Sub stăpânirea lor a fost Dachia mălurăsă și muntăsă, pe timpul lui Justinian. 319. Erulii intră în oștea lor. 319. Solii Longobardilor spun lui Justinian că Ghepidii se laudă că țin în robie pe Romani. 320. Ei stăpâneau Vosforul, 320, asemenea marginea mării. 320. Sub stăpânirea lor, era Italia, Dachia, Iliria și Thrachia. 320. Sub stăpânirea lor, era Dachia mălurăsă și muntăsă. 321. Cu Romani populéză

Justinian cetățile făcute de el. 321, 322. Impărații lor au făcut multe cetăți pe marginile Dunării, și Romanii stăpâneau Dachia, serie Procopie. 321. Impărăția lor, nu vrea Traian s'o mărginească la Dunăre. 322. Traian a umplut cu Romani cetățile făcute de el. 322. Cetățile ținute de Romanii de demult, le separă Justinian. 323. Ei sunt goniți din cetatea Uhliton de către Selavoni, iar în urmă ei gonesc pe Selavoni. 324. Romanii gonesc pe Sloveni din Volohia. 365. Romanii cei cari trăiau în Volohia, acei au gonit pe Selavonii de pe marginile Dunărei. 325. Romanii din Volohia când gonesc pe Selavonii nu au avut ajutor de la împărăție. 325. Mulțime de Romani au fost robiți de către Artaban. 326. Romanii în Volohia sub Mavrichie. 327. Ei sunt biruiți de mai multe ori de către Hagan. 329. Sub a lor împărăție era Schythia. 330. Romanii în Volohia de la Iraclie. 332. Oștile lor erau în Asia. 333. Muhamed cuprinde cetăți ale Romanilor. 335. Ei sub Constantin Pogonat au fost bătuiți de Bulgari. 336, 337. Romanii de lângă Dunăre schimb numele în Volohii. 338. Romanii din Volohia sunt turburați de către Bulgarii. 341. După năvălirea Bulgarilor erau Romanii în Volohia, Crâm și pe țărmurile M. Negre. 342. Romanii în Volohia între Bulgari și Tătari. 346. De la Constantin Pogonat și până la Constantin și maica sa Irini, scriitorii nu pomenesc de Romanii din Dachia. 347. Romanii în Volohia, pe vremea lui Constantin, Nichifor

până la Mihail. 348, 350, 351. Sub protecția lor cer să fie Sîrbii. 355. Despre cei din Dachia scriitorii popoarelor vecine scriu, pe când istoricii nu pomenesc. 359. Asupra împărăției lor năvălesc barbarii. 360. În împărăția lor năvălesc barbarii. 360. N'au conținut de a locui Dachia. 361. Tot un neam cu cei din Italia. 361. Traiul lor în Dachia a fost necurmat. 362, 363. Că s'au amestecat ei în neamurile Pecinighilor și istoricii grecești și rusești spun. 364. Ca fondator al împărăției lor cel de întâi a fost Remus. 366. Romanii în Volohia de la Roman cel tînăr, până la Vasile. 368. Calochir cere ajutorul Rușilor ca să se facă împăratul Romanilor. 369. Ascold și Dir a venit contra lor. 372. Oștile lor au bătut pe Bulgari. 374. De pe timpul lui Vasile Bulgarocton ia numele de Vlahi. 376. Pazinazi le-au fost soți după ce s'au creștinat. 381. Dlușoș spune c'au trăit prin Moldova. 384. Romanii în Dachia în secolul al XI-a. 386. Au trăit unde sunt și azi. 392. Ca români ar fi urmașii lor aduși de Laslăul din temnițele Râmului, spun cronicile ungurești. 393. Din ei spune Bonfin că sînt născuți Vlahii. 399. Din ei sînt născuți Români, spune Bonfin. 423. Înainte de luarea Țarigradului de Latini de la Roman. 441. Ei n'au descălecat Maramorășul. 446. Romanii de la Râm. 452, 458 Romanii după prada lui Batie. 459, 461. Drept Romanii ia Sirmon pe Cavalerii de la Rodos. De la descălecarea lor n'au eșit din hotarele Dachiei. 463. Din ei se trag Români. 464. Ro-

manii lui Traian au fondat Romanul = Forum Romanorum. 471. **Romano-Dachii.** Varvarii fiind biruiți de Gordian, Romano-Dachii duceau un trai lin. 207. **Romano-Moldo-Vlahia.** Sfârșitul Hronicului pentru vechimea Româno-Moldo-Vlahiei. 484. **Romano-Moldo-Vlahii.** Hronicul lor, 1; cum va fi făcut acest hronic. 9. Comparare a acestui nem cu celelalte din «Europa». 10. Inceputul lor de la Traian. 13. Roma le este mămă. 15. S'au luptat cu împărații Țarigradului. 18. Sôrta lor. 19. Ei au fost ca «un zid pre vartos față de barbari. 21. Bogdan face pace cu Turcii. 22. Întâia descălecătură a Româno-Moldo-Vlachilor, a fost de la Traian. 24. Ei sînt de bun nem Roman. 25. Au primit în sinul lor și mari familii străine. 25. Vredniciile Româno-Moldo-Vlachilor. 27. Cum se adresază D. Cantemir, Româno-Moldo-Vlachilor pentru Hronicul lor. 49, 50. Predoslovie în Hronicul vechimei Româno-Moldo-Vlahiei. 169. **Romano-Vlahii.** Cartea a opta din Cantemir arată traiul Româno-Vlachilor din Misia, Thrachia, Machedonia și până la Greția. 395. **Români.** Cum s'au purtat față de cei ce 'i au întărit. 18. Traian împăratul Românilor. 77. Români din Roman sînt. 85, 104, 105, 106. Români acestia sînt tot Romanii aduși de Traian. 109, 195, 162, 218. Păreri diferite despre origina lor. 110, 111, 113. Povestea cu Flac. 124. Ce spune Bonfin. 125. Cei cari tăgăduiesc origina Românilor din Roman. 127, 128. Spusele lui Sar-

niție. 129, 131, 133. Despre cei cari spun că Româniî nu's nici de la Traian, nici de la Flac. 135. Povestea despre cei trimiși lui Laslău de împăratul Râmului. 144. De la Râm, Bonfin nu spune nimic de ieî. 145. Vopiscus, Jornandis, Suida, spun că nu s'ar fi trăgând din Romani. 150. Avrelian i-a scos din Dachia și i-a pus în mijlocul Misii, spune Vopiscus. Sarnițespu-
ne că ei nu se trag din Romani, ci din Dachî și că Româniî vorbesc Slavonește. 151, 152. Aû avut de strămoși pe Romani. 153. Zonaras spune că sub stăpânirea lor a rămas Dachia de la mórtea lui Decheval. 156. Celor cari locuiesc în Greția li se zice Coțovlachî. 157. Leunclavie spune că Nemțiî îi chiamă Valachî. Orihovicî spune că ei s'ar trage din Hatmanul Flac. Sarnițe nu primesce ca să fiă Romani. 159. Stăpânirea Românilor asupra Misiei și Dachiei. 160. Óstea Românilor de sub Marco Avrelie. 201, 202. Pe amêndouê malurile Dunărei sînt Romani. 217. Sarnițe a fost înpotrivnic Românilor. 220, 240. Sarnițe despre Români. 240. Dachia, între provinciile lor. 252. Sunt uniî scriitorî cari voesc a arăta că ei nu se trag din Romani și aduc 2 argumente: 1-iû, că Avrelian a scos din Dachia pe Romani și i-a mutat în Misia; 2-lea că venind Gotlii trebuie să fi gonit pe Romaniî din Dachia. 260. Numele lor. 304. Ast-fel se numesc Munteniî, după numele Romanilor. 307. În locul numelui de Român, sciiitorî Domnilor, pun numele dat de Greci. 307. Ei aû fost stăpâni-

torîi Slovenilor rēmași aci. 325. Răzbóele lor cu împērațiî grecești. 351, 376. Limba lor aû amestecat'o Pecinighiî în a lor, aû fost trăitorî totdeauna în locurile acestea. 363, 364. Ei împreună cu bastarniî și inoveziî fondează mai multe cetăți. 365. Aû stătut în Dachia. 366, 368. Ei n'aû cumpărat condeele scriitorilor să scrie despre locuința lor în Dachia. 367. Stefan craiul ar fi fost d'între Romani. 375. Că și-aû făcut «deosăbită Dispotie, înțelegem din tabla lui Vasile Bulgarocton. 377. S'aû deslipit de trupul împērației, spune Nichita Honiatis. 377. O parte din ei trec în Misia când vin Huniî asupra lor. 383. Uniî istoriciî interesați dic că ei să fie de ierî, alaltăerî în părțile acelea. 385. Dlugoș zice de locurile acestea aû fost locuite de romani. 389. Nichita Honiatis va vorbi de resbóele lor cu rēsăritul. 390, 393. Numele lor s'a schimbat după timpul lui Anastasie. 396. Ei aû avut resbóie cu Isachie Anghel. 396. Vlahiî din Thessalia sînt tot Romani. 397. Cu ieî sânt tot un neam Vlahiî din Greția. 398. Numele lor începe a se pomeni de pe vremea lui Isachie Anghel, la istoriciî greci, zice Sarnițe. 399. Istoriciî despre nēmum Românilor. 401. Răzbóele Românilor cu Isachie Anghel. 402. Obiceiû al Românilor, în răzbóe. 405. Despre Ioan, domn al Românilor. 412, 417. Numele lor e amestecat de uniî istorici, cu al Bulgarilor. 419. Stăpânitor al lor, rēmâne Ioan Alexie. 420. La domnul lor, Ioan, fug Greciî goniți de Balduin și ieî sânt născuți din Ro-

manî, zice Bonfin. 423. Ioan domnul lor, trece în Thrachia, cu el se unesc Machedonii și Thrachii și bat pe latinî. 424. Cu ôstea lor Grecii stau fără frică în cetăți. 425. Stau împrejurul Udriiului, se ascund în niște locuri deluroase, și bat pe Latinî. 425, 426, 427. Ioan, Domnul Românilor la Serras. 428. Înconjură Thessalonicul pe care îl ia și îl prădează. 429. Înconjură tabăra Românilor la Udrii, și nu lasă să vină hrană. 430. Impreună cu Tătarii devastează Thrachia. 431, 432. Români până la năvala lui Batie. 435. Ei au eșit de la Râm mai nainte de Vladislav cel mincinos, merg în ajutorul Polovților, cari împreună cu Pecinighii, anes-tecă limba cu a Românilor. 444. Ia protecția lui Andreas. 445. Români și Batie. 447. Lupta lor cu Tătarii, e minciună. 452. Laslău și Români. 449, 454, 459. Români în Ardél. 461. Printre ei s'au așezat Saxonii în Ardél. 463. Români și venirea Varvarilor. 464. Bonfin despre Români. 464. Marin despre ei. 465. Cu Săcuii au oprit pe Tătari de a intra în Ardél. 465. Români de dincóce și ei mergând la munți au oprit pe Tătari. 465. Nu se scie ce domn aveau, pôte Ioniță Asan. 465. Au venit dincóce de Dunăre, goniți fiind de Latinî. 466. Și după 16 ani de la trecerea lor vine Batie. 466. O parte din ei chiar pe vremea invasiei lui Batie, tot a rămas prin cetățile de pe lângă Dunăre. 467. Erau Români în țara: Munteniască și mai înainte de descălecare. 467. Scaunul lor era la Cetatea albă. 469. O parte și mai înainte și

după Batie au rămas tot în țară. 470. La istorici. 471. Orașele lor. 477. Români sunt opriți de Bela IV, însă unii din ie se întorc cu domni lor în Moldova și țara Muntenescă. 473. Români în sfatul de obște erau cu Sași și Ungurii. 473. Unele ținuturi din Ardél erau ale Românilor. 473. În ținuturile Românilor din Moldova în Transilvania este Rudivani — Rodna cu capitala Vestendorf. Al doilea ținut Tordia, al III-lea Cochelvar și al IV-lea Totrus. 473, 474. Și cei din Muntenia au avut cetăți în Transilvania. 474. Multe ținuturi din Ardél au fost ținute de ie împreună cu Ungurii și cu Sași moșneni în timpul invasiei lui Batie. 474. După retragerea Tătarilor se întorc în Muntenia și Moldova. 475. Craiul Sârbesc ea pe fata domnului Românilor. 479. În țara lor, la 28 ani după Batie, a fost un domn cu domnie așezată. Nu se știe cine a fost socrul lui Milutin. 482. Domni de ai lor, rămân în cetățile după marginea Dunării, după plecarea lui Batie. 482. Domnul lor care a dat pe fata sa craiului sârbesc, a fost pe la 1274, spune Grigorias. 483.

Romano-Dachii stau liniștiți în Dachia în timpul lui Gordian. 207.

Românescă. Hronicul scos pe limba românescă. 1. Se vor arăta cele românești. 9. Hotarele «împărăției românești». 14. Poporul «românesc». 14. Chemarea slujitorilor românești din Dachia. 15. Ce spune Striikovskie. 18. Apărarea românescă. 19. Împărăția românescă na-

biruit pe Turci. 21. Despre n mul românesc. 25, 107, 109, 110, 133, 134, 192, 195. Despre vie ta  mp ra ilor. românești. 51 Hronicul  ere  Rom ne ti. 57. R sb ele lui Avgust  i a altor  mp ra i românești. 77. Limba n tr  părintescă din Românescă sau lătinescă iaste. 104. Numele românesc. 105. Vitejie rom nesc . 106. O tile românești. 124, 128, 166. Mo ia rom nesc . 127. Nărod românesc. 130. Coloniile rom nesc  a edate de Traian  n Dachia. 150. Provin ii rom nesc . 151, 251, 258. Limba rom nesc . 152, 180, 221, 304, 363, 364, 367, 444.  ar  rom nesc . 159, 181, 217, 257, 305, 321, 337, 338, 461. Diregătorie rom nesc . 191. Lucrurile rom nesc . 193. Lăcuiitori românești. 215. Sarni ie este  mpotrivnic n mului românesc. 240. Aetie cu o tile rom nesc . 288.  stea rom nesc  la 314. 312. St p nirea rom nesc . 318. Cet  ile, de pe lângă Dachia, sunt  nt rite cu  ste rom nesc  de Justinian. 323. Slavonii  i  stea rom nesc . 325. o tile rom nesc  din Misia  i Thrachia. 330. Ce spun istoricii rom nesc . 361. Cuv ntul așteptat de scriitorul român. 365. N mul românesc. 366, 396, 470. Ivanco rom n. 411. Dom i rom nesc . 417, 424, 426, 479, 480, 481, 482. Rudivania se chema, mai denainte, Rodna. 473.

Românii de peste Dunăre au avut de str mo i pe Romani. 153.

Români viuetici se numesc r m  i ele din România a Pecinighilor Vene i. 365.

Romei. N murile Schytices i v d nd o tile Romeilor său supus Roma-

nilor. 355. Său dat după obiceiurile lor, Pazinazii. 384. De la ie  au cerut  i le-au dat-o Pazinachii după ce au fost b tu i în Thrachia. 391. Asane tii fa   de Romei. 400. Cu ie  nu mai voește să stea Sf. Dimitrie, spun Petăr  i Asan. 401.  n ie   nd mn  Petăr  i Asan să năvălescă Bulgarii  i Vlahii. 401. Cet  ile lor le devast z  Vlahii. 402. Ei bat pe Vlahi. 402. Lor voește să le facă mar  re t  i, Petăr  i Asan. 403.  naintea călărimii lor, ies Vlahii. 405. Sunt pr da i de Vlahi la 1191. 408. Cu ie  avea  lupte dese Vlahii. 409. Sunt b tu i re  de Vlahi. 411. Petru desbrăca  i prăda Romeiî ca  i fratele său Asan. 413. Hris le face mar  re t  i. 414. De ie  r d Vlahii d nd drumull  bu i g le din vârful muntelui. 416. Ioan Alexie a poruncit să se scob re la câmp  meni de ai săi cu c  i-va rob  Romei. 418. Pentru ie  se pun Ru ii  i Roman domnul Halicului. 419. Din m nile lor, Ioan Alexie luase cu Vicle ug Misia, spun Latinii. 424. Pe ie   i biruiseră Turcii. 433. Cu ie  vr nd să se facă prietin Craiul S rbesc, cere pe Evdochia, sora lui Andronic. 479.

Romfea, ar fi cuv nt Gotic. 178.

Romulus. De la el vin Romanii. 13 85. St p nirea lui Eneas până la el. 96. Fiul Ree , făcut cu Mars. E frate al lui Remus. Am ndoi sunt lep da i într'o pădure. 97, 98. Crescut de Favtus, care  i duce la Numitor,  i e recunoscut nepot. Pe locul unde a fost găsit ridică împreună cu Remus, o cetate, Roma, după cum spune Justin. 99.

- Rossiești.** Dimitrie Cantemir era și a svintei Rossieștii împărății Kniaz. » 1, 49.
- Roșia Mare.** Acoperă pe Faraon. 170. E trecut de Traian. 199, 194, 195. O comparație. 349.
- Roșii,** cetate ținută de Românii din Muntenesca țară în Transilvania a caror locuitori s'au numit căta Roșii. 174.
- Roxolan** o parte din Siculi au ajuns până aci. 289.
- Rra** numesc Gheografii Ellinești, tătarimea de peste Volga. 447.
- Rubrie Hatman** a bătut pe Sarmați. 165.
- Rudivani** sau Rodna ținut al Moldovenilor în Ardél. 473.
- Rufin,** scriitor, spune ca Gotthii prădează Thrachia, Misia, Dachia și Pannonia 257.
- Rufin Patriarhul,** tatăl lui Ioan Consulul. 315.
- Rufus** prind pe Filipic și îi scote ochii. 343.
- Rughi** vin la Sicambria, chemați de Attila. 287.
- Ruric** din seminția lui Prus a fost chemat de Novogrodeni să le fie domn, dar el era stăpân peste totă Rusia. 372. După mórtea lui rămâne Igor. 372. După ce a venit el la împărăție toți Slavénii s'au numit Ruși. 373. El avea lupte cu Roman Domnul Haliciului, care îl învinge și prapădește pe Tătarii veniți în ajutorul lui Ruric. 419.
- Rusac.** Basmele spuse de un Sirbar, luate de un Rusac, și de aci de Simion Măzacul. 458.
- Rusacă.** Istoricii Rusesci apără pe Romano-Moldo-Vlahii 24. Pădurea Hertiniî începe de la obârșile Donului și curmând țara rusescă, intră în țara leșască, și în Ghermaniia și trece până la munții Italianii. 76. Sarniție despre raportul d'între limba sarmatica (prin care înțelege pe cea slovenescă sau rusescă). 130. Povestea despre Laslău găsită într'un hronic rusesc. 143. Tătarii Crâmului presară multe țeri cu robii leșesci și rusești. 175. «Petăr Alexievici Marele Împărat rusesc bate pe Leși. 176. Despre nêmul rusesc și alte nêmurî slovenesci. 178. Numele vechi al Romanilor în limba slovenescă, după spusa letopîsetului rusesc. 303, 308. Letopisețele rusești, și despre Ihor. 357. Despre începutul împărăției rusești. și despre Vladimir, domnul rusesc. 359. Letopisețele rusești despre Pecenegi. 362, 364. Limba Pecenegilor era din cea rusescă, din cea leșască și din cea moldovenescă. 363. Letopisețele rusești despre războiele Rușilor cu împărații Grecești. 370. Inceputul împărăției rusești. 371. Trecerea la Creștinism a norodului rusesc, 373, la istoricii rusești. 374. Istoricii rusești despre Pecenegi. 378. Hronicul rusesc și Stepena, despre Vladimir. 380. Împăratul Conrad trece prin țara rusescă. 390. Comaniî locuia prin Pocuția rusescă. 407. Derbend e cetate care marginesce împărăția rusescă cu cea persescă. 438. Ladislav adaoga sub stăpânirea sa și Bulgaria și o parte din țara rusescă, care eră sub crăiia leșescă. 444. Órdele tătăresci de lângă Volga, se numesc pe ruseșce zolotaia Orda. 447. Tătarii trec prin țara rusescă în spre Un-

garia. 450. Némul rusesc, după ce s'a luminat cu credința Ortodoxiei a voit a șei cele întâmplare mai înainte în împărăția Grecilor și în crăia Bulgarilor, de aci hronicul rusesc povestește istoria împărățiilor grecești și a crailor bulgărești. 454. Hronicele rusești despre Laslău. 455.

Russetilor, familie străină primită în sinul Romano-Moldo-Vlahilor. 25.

Rusia. Cu argumentele lui Sarniție scôte și pe Români și pe Unguri și pe Turci la Rusie. 131. Ruric era stăpîn peste tătă. 372. În cîrînd tot poporul din ea s'a creștinat. 373, 374. Vladimir biruit pe mare fuge cu greu în Rusia. 380, 381.

Rusia Albă și Neagră, parte din Tătărirea europeană, 61, 67, mai înainte se numeau Cumania albă și neagră. 281.

Rusocastron, cetate zidită de Pazinazi în Thrachia. 381. Cetate a Rușilor, luată de Ioan Alexie. 431.

Ruși. Contra lor vin Turcii. 20. Ei cu Căzacii tot o limbă au 71. Numeau Italiani pe locuitorii din Dacia, aduși de Romanii. 131. Bonfin zice că împreună cu Amaxovii și Comanii năvălesc în Ungaria și sunt bătuti de Ladislav. 149. Ruși au năvălit în Evropa de peste puștiile Volgăi. 174. Au avut războaie cu Leșii. 175. Turcii și Ruși. 224. Ei se numeau înainte Amaxovii. 282. Ei sânt Sloveni. 304. Ei numesc pe Moldoveni, tot Volohi. 305. Ei și numele Moldovenilor. 306. Hronicul Moldovenesc pomeneste de niște Ruși ce ar fi locuit la Suceava și Bae înainte de ve-

nirea lui Dragoș Vod de la Ardél, cari Ruși nu pot fi alții de cât o rămășiță din Slovenii cari au trăit în Volohia și în urmă au fost goniti. 325. Ei erau Schytii, spune Zonara că năvălesc asupra Tarigradului, iau o mulțime de robi, și de la ei începe să se deprindă în lege creștină și apoi sub Vladimir se creștinează cu toții. 353. Olga împărăteasa lor. 357. Năvălesc asupra împărăției de răsărit. 360. Vecinii de peste Nipru ai românilor. 362. Numesc pe Pecinighii, Polovți. 362. Limba lor amestecată cu a Leșilor și a Românilor formează limba Polovților. 363. Pe la 968 Lét, năvălesc mai des peste Dunăre. 369. Domnul lor merge asupra Bulgarilor. 369. Le plac locurile din Thrachia și voesc să rămână acolo. 370. Împăratul vine cu armată asupra lor învinși și scoși din Thrachia, 370, de ei voesc împăratul să scape pe bulgari. 370. I-a scos din Bulgaria. 370. În istoricii ruși în toate războaiele lor ei au învins, zic. 370. Nu numai lor era cunoscută mărirea Novogradului dar și streinilor. 371. Se coboră asupra Grecilor la 860. 372. Ruși Kiiveni. 374. Domnului lor, Svetoslav, i-a tăiat capul, Căra domnul Pecinighilor. 378. Când au avut de șef pe Vladimir, nepotul lui Vladimir marele, au fost bătuti pe mare de țarigradeni. 380. Vișat cu Rușii cei orbiți s'au întors înapoi. 381. De la ei a luat oști Boleslav într'ajutor contra lui Vișeslaus. 385. Se scolară asupra Vlahilor. 418. Rusocastron era cetatea lor. 431. Împărăția lor se desparte de a Perșilor prin M.

Derbend, 431, crăia lor era sub crăia Leșească și e supusă de Ladislav. 444. În împărăția lor, intră Batie. 447. Prin țara lor caută să trecă Batie. 450. S'aă luminat cu credința Ortodocsiei și Hronicul lor vorbește și de Greci și de Bulgari. 455. Rușii erau prin Moldova mai înainte de venirea lui Dragoș Vodă. 471, 472.

Rușii Chioveni, aă intrat în Ardél la 1002. 374.

Rușii Novogradeni chiamă pe Ruric să le fie domn. 372.

Rutulii, aveau domn pe Turnus. 95. Aă perdut lupta contra lui Eneas și Latin și aă fost luați în stăpânire de învingători. 95.

Ruvim, feciorul lui Iacov. 178.

S.

Sabelicus, spune că Slovenii trec în Ghermania. 327

Sabinian, hatmanul, de la Illiria, o-presce pe Theodoric Domnul Gothilor, care intrase în Greția. 293.

Sabinie. Despre un Sabinie, oșten al polcului al trei-spre-decelea, într'o inscripție din Dacia. 161.

Sabinence. 99.

Sabinienii. Fetele lor răpite de tovarășii lui Remus și Romulus, și luate soții. 99.

Sacăzul posesie insulară a Ellinilor. 90.

Sadi. Hogea Sadi în Predoslovnia cărței lui «Tagittevaric», despre Suleiman Șah. 436. Despre Oguzi. 439.

Saldenii, norod în Dachia, 67, 68, și înainte de Dachii. 68.

Salonița. Glichirie e făcut episcop de Salonia de către Iulie Nepos. 293.

Saltopirgul, cetate în țărmul Dunărei, întărită de Justinian. 323.

Salvius Otho vine la împărăție după ce omoră pe Galba, 164; se duce cu oște înaintea lui Vitelie Hatmanul pe care slujbitori'l numiseră împărat și luptându-se în Bebria fu biruit și gonit de oștile

lui Vitelie, din care cauză s'a omorât singur. 165.

Sambuție (geograf), spune că Buda a fost slobozia a celor vechi Dachii. 66. Mărturisește despre gonirea Dachilor în fundul Ungariei. 83. Vorbește despre numirea de Galizia, dată Vlahiei mari. 446.

Samoghetia, parte, din Sarmatia evropască. 61.

Samoil, craiul bulgarilor a fost gonit din Thessalia de Vasile. 375.

Sampson. Unii lungesc pe Gothi până la el. 77. Când era Sampson, giudeți la Iudia, Ellinii numiau Mysia, cu acest nume. 135.

Sanet Peterburg. Aci a scris Canteмир, Hronicul său. 1

Sangiac Beg de la Turci, corespunde lui Φλαμουλάρις, la Greci. 469.

Sanseverinații era stăpânit de Theodat nașul lui Ștefan craiul. 375.

Sansovin vorbește despre Craii ungurești. 443.

Sapor, împărat al Perșilor, prinde și omoră pe Valerian, la 259 d. Hs. 211, 216. Incepe a călca imperiul lui Constantin Marele. Asupra lui Constantin Marele trece în Asia.

246. Se ridică asupra lui Constan-
tine. 250.

Sapsoni. O! câți Sapsoni în pólele de
Dalidale culcându-se s'aũ sculat
spre mórte! relativ la Zoi împără-
tiasa. 379, 380.

Sapsonul, cetate pe Strela (Strig) l'aũ
avut Românii din Muntenia. 474.

Sardi, ei aũ fundat Sardia. 63.

Sardia posesie insulară a Ellinilor. 90.

Sardia a fost fundată de Sardi. 63.

Can, geograf, întinde Ghetia și Da-
chia până la Sardia (Sofia Triadi-
ța) nu se știe, 66, cuprinsă de Flac.
78. Constans adună aci synodul,
din: Roma, Ispania, Gallia, Italia,
Campania, Calavriia, Africa, Sar-
dinia, Panonia, Misia, Dachia, Dar-
dania și de la altă Dachia și Ma-
chedonia. 250. Aci Hatnanii lui
Theodosie bat pe Attila. 284. Ea
este Sofia de azi. 284. Sardica se
mai numește. 408. Era prădată de
Vlahi. 409.

Sardica. Veđi Sardia. 78.

Sardinia făcea parte din a 3-a divi-
siune a imperiului lui Constantin
Marele. 242. Ei de aci aũ fost re-
presentanți în sinodul de la Sar-
dica 250.

Sargheția, rîu din fundul căruia aũ
scos Traian la lumină comorile
ascuse de Dechebal. 9 Aci s'a
dat lupta decisivă între Traian și
«Dechebal», iar în urmă Traian
«abătând din matca sa apa Sar-
gheții aũ luat tótă avuția de acolo.
83, 189. Acum se numesce «Strelța
și cură despre Maramorăș spre
apa Tisii. 189.

Sarghiban, craiul Alanilor, se cunóște
cu împăratul Râmului, contra lui
Attila. 288.

Sarmatenii. Despre un prefect al Sar-
matenilor și al altora, într'o in-
scripție din Dacia. 161.

Sarmația asiatică, făcea parte din
Schythia Asiatică, 61, iar Sarma-
ția Europeană, din Schythia Eu-
ropeană. 91. În dosul ieí era Da-
chia. 65. Din ea spune Bonfin că
aũ eșit Bulgarii. 158. De ea se amin-
tesce într'o inscripție găsită în Da-
cia. 161. Tot neamul sárbesce, ru-
sesc, leșesc, amândouē Sarmațiile
și mai tótă Schitia se socotesc ca
némul Elinesc 178. Din fundurile
ei vin Hunii 262. În ea aũ ínte-
meiat crăii, Slovenii. 304. Sașii mu-
tați de Carolus trăcesc și astăzi aci,
însă cu numele schimbate și locu-
ește la satele Hânești și se nu-
mesce Destabanii. 350.

Sarmația. Munții Carpatiei saũ Sar-
maticii. 60, 240. Limba Sarmatică,
zice Sarniție că a dat nascere lim-
bei Românesci, probă numirea prin-
cipelui cu cuvîntul Voevod. 130.
Constantiie e numit de către Se-
nat, Sarmatic. 249.

Sarmații, după Dion Perighitul, la
răsăritul Mărei Negre, 61, idem. 63.
Numele lor e din cele mai vestite
de la Dunăre, M. Neagră și Cas-
pică în sus. 75. Scriitorul Pretorie
îi face Gotthi. 76. Aũ loc amez-
tecați cu Dachii. 76. Se învecinesc
cu Bogdania saũ Moldova. 126, 127.
Aũ numit Italienii pe locuitorii din
Dachia aduși de Romani. 131. Ei
împreună cu Romani locuiau în
Dachia înainte de a năvăli Gotthii
și Unii, zice Bonfin. 158. Traian
pune colonii în Dachia, pentru a
avea un zid contra lor. zice Sar-
niție. 160. Ei, zice Tașius, pe la a-

nul 70 au trecut Dunărea au pradat Misia și au omorât pe Hatmanul Fonteus Agripa, însă ei au fost bătuți de către Hatmanul Rubrie. 165. Sarniție la istorici. 177. Traian i-a domolit, 194, împreună cu Cvadii, Vandalii, Svedii și aliați cu Marcomanii sunt bătuți de Marco Avrelie. 200. Gordian îi bate. 207. Sarniție despre ei. 221. Pe ieii îi supune Probus, la anul 280. Ei locuiau între Nistru și Nipru, aproape de M. Neagră. 228. Galerie hatmanul, îi bate. Ei peste Nistru, spre Nipru și până la Don locuiau. Domnul lor, e prins viu de Constantin Marele și dus înaintea hatmanului Galerie, zice Evtropie. Dioclețian face triumf la Roma, pentru învingerea lor. 232. Avrelie Carus, omoră 10 mii și 20 mii ia robi. 230. Clătirile lor din Panonia, le potolește Dioclețian. 232. La anul 321, Zosim spune că au năvălit din nou spre Thrachia dar Constantin i-a biruit și i-a gonit peste Dunăre. Domnul lor, Raosmod, piere în luptă. Constantin îi bate în Panonia. 238; apoi pe ei și pe alți Varvari. 239. Domnul lor. 245. La anul 332, Gotthii se scoldă asupra lor și ieii cer ajutor la Constantin Marele, care trimite pe fiul său, Constantin Chesarul și învinge pe Gotthii. 245. Se ridică împreună cu Cfadii asupra lui Constantie, dar sânt bătuți. Impreună cu Cfadii, prădăză Pannoniile. 254. Din fundul Țării lor, vin Hunii, 255, trăesc împreună cu Gotthii, zice Stravon. 261. Radagazius, domnul Gotthilor împreună cu Sarmati, năvălesc în Italia. 274. Adrian strică podul spre

a nu se putea folosi de el Sarmati. 280. Se unesc cu Attila. 287. Bulgarii ar fi din Sarmati. 464. Sarmatici, munți, aci a fost starea I-a a Varvarilor, zice Sarniție. 240. Sarniție, 23, istoric, 76, 124, 157. El și împreună cu alții împărtășește părerea lui Eneas Sylvius, cum că Romanii au venit în Dachia cu mai multe veacuri înainte Avgust și Iulie Chesar sub Valerie, Fulvie sau Lutius Flac și gonind din aceste locuri pe Ghetii și Dachii le-au ocupat ei și s'au numit Flachii, însă cu timpul schimbându-se graiul din Flac a devenit Valah, Vlah, Voloh; el nu tăgăduiesc că Românii se trag din Romani, ci numai asupra timpului greșesc. 124. Se silește a dovedi: 1-iu că Românii se fălesc derivând cuvântul Vlahi din Flac; 2-a că Românii nu se trag din Romani, ci din Ghetii și Dachii. Spune că Ovidie Poeticul pomeneste de un Flac căpetenie a oștilor Romane care a luat cetatea Triadiția de la Ghetii. Sarniție Stanislav. Spune că dacă Vlahii ar fi din coloniile Romane nu i-ar fi uitat și nu i-ar fi numit Vlahi. Că coloniile Romane au fost întorse în Italia și că nu se trag din Ghenovezi. 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135. Spune că Românii nu se trag din Romani, ci din Dachii și că Avrelian, a adus coloniile înapoi în Italia. El pune în locul lui Avrelian pe Adrian și în locul Misii pune Italia. 150, 151. El spune că mulți coloni au rămas în Dachia și că vorbesc Slavonește. 152. Când stă singur în socotela sa, nu primește Românii

să fie Romani, 159, că Romanii s'au apărat împotriva Sarmaților. Spune că Traian a ridicat podul de peste Dunăre nu departe de Nicopolis. 160. Spune că Pertinax nu a făcut nimic vrednic de a fi pomenit; că mai înainte a ocăr-muit bine Misia și Dachia. 204. Spune că Clavdie a batut pe Schythii, la apa Nistrului, împotriva Capiștii Dianii, împotriva Crâmului. 212. El spune că Avrelian a trecut în Misia pe toți locuitorii Dachiei. 217. El este protivnic Românilor din Dachia. 220. El spune că Gheții și Sarmații voiau să scotă din Dachia, leghioanele Romanilor și se ridică sub Cunab, Hatmanul lor, dar Avrelian îi bate. 220. Serie că Probus s'a vărsat cu totă urgia asupra Gheților. 228. E protivnic Românilor. 240. Spune că de la Constantin Marele până la Valentinian, drumul Sarmaților a fost pe deasupra Panoniei și trecând spre Dunăre, peste apa Sola, Vag și Rab. El însemnează 5 stări ale Varvarilor: 1°, la balta Meotis și la Munții Sarmatici; 2°, în Trachia; 3°, în Panonia; 4°, în Italia; 5°, în Spania, după ce-i gonește din Italia, Velisar și Narsitis Hadâmbul, Hatmanii lui Iustinian. 240. Zice că scaunul Ostrogotthilor să fi fost Zermituza, Tomos cetate la Dunăre și ostrovul Pevchi. 261. După Ptolomeu zice că Ostrogotthii erau la gurile Dunărei și Visegotthii la marea Baltică. 261. De bună voce trece cu pomenirea pe Sarniție. 307. El spune că istoricii greci încep a pomeni numele Românilor pe vremea lui Isachie Anghel. 399.

Sarolta mama lui Stefan Craiul Ungariei. 375.

Sarrulis, întâiul crai al Dachilor, numit Corrilus, de către Iornand. Pe timpul lui Iulie Chesar. 78.

Sarvar, hatmanul lui Hosroe este bătut de Iraclie. 333.

Sașii (Saxonii), sunt bătuți de Carolus care pe mulți din ei i-a mutat în Dachia cî din afară sau Ardeal și în Panonia, ei trăesc și astăzi în Sarmația și Dachia. Deci Sașii cari au descălecat în Sarmația sunt astăzi niște narode care locuesc în satele Hănești și îi numesc Destaban. 350. Coloniile lor. 463. In sfatul de obște erau cu Români și Ungurii. 473, 474. Moșiile din Ardel pe cari le-au ținut Români, cu Ungurii și Sașii împreună Nemiși fiind. 475.

Satele Reantine. In ele Vespasiana murit de vintre la a. 79, Iunie 24, după ce a domnit 10 ani fără 6 zile. 165.

Satul. Hunii în timpul lui Iustinian pradă Trachia și ajung până la Dripea, Nimfea și la satul lui Hs. 317. Halchedon era unde acum este satul caruia îi dic Turcii Cadichion. 331. Șaptezeci și trei de mii de prunci cari au fost luați de prin satele și târgurile de la hotar s'au înecat 343. Sașii locuesc astăzi în satele Hănești. 350.

Romani desparțindu-se în vremea lui Isachie Anghel, au remas prin satele Ioanninii în Epir. 398. Bela dărueste multe sate și orașe în țara Ungurésca Cruțiaților și Franghipanilor. 452. Bela să fi dat Românilor patru ținuturi din care al IV-lea a fost Totrus cu cetatea Pogava cu alte multe sate. 474.

Saturniu. Veđi *Pevrie*.

Saul proroc. 160.

Sava. Lavra Sf. Sava e o mănăstire la Ierusalim unde s'a dus Sf. Cozma. 345.

Sava Mitropolit, frate cu Stefan, crai Bulgăresc. 140, 141, 454. Este trimis sol la Laslău. 140, 455. Se rîgă lui D-zeu să înduplece pe Laslău și rugăciunea îi e ascultată. 411, 455. El a scos minciuna cu Laslău. 454. Creștinează pe Laslău. 455, 456.

Sava, rîu, între ea și Dunăre este coprinsă cetatea Sirmium, 267, între ea și Dunăre este coprinsă Pannonia, 273, 278, pe apa ei făceau corăbii Avarii împreună cu Sclavonii. 328.

Savromatii făceau parte din Varvarii Grecilor. 75. Cu Melanhlanii au făcut primele descălecări peste Dunăre. 76. Impreună cu Dachii și alte popore se luptă în contra Romanilor. 79. Adrian trimite oști cotra lor și îi supune. 198.

Saxonești. Pe craiul Saxonesc din crăie l'a isgonit gróza sfedului. 176. A lor era Turinghia. 285. Pe limba Saxoniască se spune Siebenburger (7 cetăți) locul unde locuiesc ei în Ardél. 463. De lucrurile saxonești, serie Marin. 465.

Saxonia e prădată de Picți pe timpul lui Valentinian, 254, către ea se întreprău poporele supuse Hunilor, 273, locuitorii ei iau numirea de Franconii. 277. Spre părțile ieii se zăbăvea Attila. 285.

Saxonii trecînd la ostroavele Britanii, Crăia Anglicană și Scotică au așezat, 12, împreună cu Papa, erau în luptă cu Henric, împăratul apu-

sului, pe timpul lui Solomon din Ungaria. 148. Locuitori ai vechii Germanii. Pe Craiul lor, Petar Alecsievici îl pune pe tronul Leșilor. 176. Vitichild se silește să îi arate ca urmași ai Machedonilor. 177. Impreună cu Cattii, patrund în Italia pe vremea lui Gallienus. 211. Saxonii biruind pe Francezii trec apa Renul. 275. Chemați de Attila, vin la Sicambria. 287. Ei sunt bătuți de Carolus (noi le zicem astă-zii Sași). 350. Au fost trimiși de Carol cel mare să se așeze în Ardél. 463.

Săcuil, împreună cu Românii au pus pept năvălirilor varvare. 19. Locuitorii l'annoniei, se unesc cu Românii contra lui Batie. 447, 448. Vin după Sași și se așiază în Ardél. 463. Impreună cu Românii au oprit pe Tătari de a intra în Ungaria. 465. Răsboiul lor uniți cu Românii cotra lui Batie a fost la 1237. 467. Săcueșci. Marin despre lucrurile săcueșci. 465.

Săhastru Prooratee îi prevestește lui Isachie Anghel că să îi scotă ochii, 409, care prorocire s'a și întemplat. 409.

Sărdariul. Oștile cari sunt sub Sărdariul, iar mai înainte au fost sub Vornicul de Țara de jos. 244.

Săsésca. Ardélul în limba săsescă se numesce Siebenburg. 463. Ținuturi, din Ardél, deosebit de cele săsesești, cari țineau de Moldova 473.

Scala Arhanghelului. 60.

Scaliger, filolog, arată că L. Latină se trage din L. Elinească și dă câteva exemple. 102, 104.

Scandia de aci s'au scoborât Longo-

barzii și tot de aci a eșit Vandalii, Heruli și Gotthii. 12.

Scandinavia. De acolo, spune Bonfin că au pornit Gotthii. 75. Stravon, spune că nu de acolo ci din Tătărime au venit Dachii și Gheții. 74. De aci au venit Gotthii. 260, 261.

Schyth. Vitalian era Schyth. 313.

Schythia. Popóre din Schythia. 11. Schythia, adică țara Tătărăsca. 57. Grecii sciaă puține despre Schythia. 59. Hotarele ei. 60. Țerile și némurile din ea. 60, 61. Gloverie spune că locul Schythiei cu multe feliuri de némuri să desparte. 65. Daii, spune Stravon, sînt năroade a Schythiilor asiatici. 74. Schythia e țara însemnată. 75. «Drumul lui Ahilevs până la pustiile Schythiilor. 88. Cetăți făcute de împerații Romani până în fundul Schythiilor. 155. Despre Schythia la Orbin Raguzău. 178. Dechie móre în Schythia. 209. În ea așază Constantin Marele pe Gotthii supuși. 245. Sub Valens a fost prădată de Gotthii spune Chedrinus. 255. Partea ieî de pe lângă M. Neagră, era în stăpânirea Romanilor. 255. Gotthii au venit și s'au așezat aci pe lângă M. Neagră, 260, 269, aci locuiaă Grutíngii. 271. Situația Schythiei. 272. Hunii năvălesc în apus despre Schythia. 277. În ea se întorce Attila, după pacea cu Theodosie. 279, 283. Până în ea ajung Hunii. 283. N'ar fi adevărat că Attila s'ar fi întors în ea. 283. Hotărârea Schythiei față de țara Leșească. 285. De la Italia, Attila vine spre Schythia. 289. Mare parte a ieî, cu domnul Vitalian, se întorce la creștină lui Hristos. Numele ieî se

pune în locul Dachiei. Ea era sub stăpânirea Hunilor și nu a Romanilor. 312. Numele ieî rău se pune între Misia și Thrachia 313. Scriitorii au amestecat numele Dachiei cu ea. 313. Sub numele ieî, cuprind locurile Dunărei spre Crivăț. 313. În ea a zidit Iustinian cetăți. 314, 323. Spre ea se întorc Ghepidii. 320. În marginile ieî este cetatea Almirin. 323. În timpul lui Mavrichie nu numai Dachia ci și Schythia era sub stăpânirea împărăției. 328. Era sub stăpânirea Romanilor. 330. Cozarii sunt Bulgarii din Schithia pe lângă Don. 372.

Schythia Mică. În marginile ieî, care sânt în afara Crâmului, se așază Dinzig cu o parte din oști. 289.

Schythicescă. Anton Bonfin despre limba Schithicescă. 281. Ilrovați, Sirbii și alte némuri Schithești, pe la 874, trimit soli de supunere la Romani. 355. Némul Peceneghilor ar fi schithicesc. 364.

Schythii. Schythici, Sarmatici se ru-desc cu Slavonii sau Leșii. 12. Sunt din aceeași rădăcină cu Dachii. 57. Multe némuri răsăluindu-se din ei au acoperit mai tota fața pămîntului. 58. Hotarele lor. 60, 61, 74. S'a luptat cu Ellinii. 88. Năvălesc în Europa. 174. Cine este adevărat Schyth? 177. Au năvălit pâna în Italia, spune Zonara. 209. Sunt bатуți de Romani. 210. Gotthii și cu Schythii au pustiit Asia mică. 211. Pătruns în Misia și sunt bатуți de Clavdie, la apa Nistrului. 212. Zonara despre Schythii. 227. Se numeau înainte locuitori de pe lângă balta Meotis. 261. Cu domnul lor Roilas vine contra lui Theodosie

cel tânăr, scrie Socrat și Theodorit, se apropie de Thrachia însă sunt secerați de ciură și domnul lor este trăsmit. 278. Chemați de Attila, vin la Sicambria. 287. Hunii asupraseră multe némuri de Schyți. 287. Oști de ale lor, la Ión Consulul. 316. Ei se chemau Rusii, spune Zonara. 353. Pecinighii sunt din némul Schythilor regali. 364. Cu ieș pradă Svetoslav Thrachia împreună cu alte popóre. 370. Andronic după ce îi bate pe mulți îi așeză în Aroglina. 391. La ieș trec Vlahii, bătuți de Romei. 402.

Schithii Sarmatiei se rudesc cu Slovenii sau Leșii. 12.

Sclavenii. Veđi Sclavonii.

Sclavonia, în vechime Trivalia. 12. Se descalecă crăia ei, dincolo de Dunăre. 13. Se chema și Pannonia. 273, 311. Țara dintre Dunăre și Tisa care se chema Panonia. 288. Partea Panoniei despre Sirmion, se numește Sclavonia. 311.

Sclavonii, împreună cu Gotthii, Vandalii și Unii, sunt părinți a mari și puternice împărății. 11. Ei au prădat țările de peste Dunăre la anul 499 și fundează crăia Sclavonilor. 12, 13. După Theodosie, pradă Pannonia și alte provincii. Ce povestesc Letopisețele lor. 17. I-a domolit Agarénul. 20. Năvălirea lor, o pune Rictiolus la 548. 317. În contra lor era trimis voevodul Ghermanos care móre și ei prădăză Machedonia și Gheția. 317. În contra lor era trimis Ión Hatmanul, care îi gonește de sub Țarigrad, până la Andrianopolis, unde sunt bătuți. 317. Lor le dă Justinian locurile de pe lângă Turnu.

317, 318. Cuprind cetatea Ulmiton. 323. În contra lor, Justinian ridică cetăți. 323. Coprind locurile Poloniei. 324. Unii din ieș s'au așezat pe apa Vislii și s'au numit Poloni. Ei au venit spre hotarele împărăției după eșirea Bulgarilor și o parte să fi trecut Dunărea în Misiia și Thrachia iar altă parte să fi rămas în Valahia. Procopie spune că ieș au coprins cetatea Ulmiton gonind pe Romanii, care era zidită de Justinian, iar Romanii (cărora ei Valahii le ție) în urmă să îi fi gonit și ei s'au așezat la apa Vislei. 324. Tóte răsbóele lui Justinian cu Sclavonii sunt cu Sclavonii de peste Dunăre. 324. Ei au fost goniți de pe marginile Dunării de către Romanii cari trăiau în Valahia. 325. Theofil Samocatis spune că ei erau sub stăpânirea Avarilor cu cari făceau corăbii pe apa Savei. 327. Theofilactos Samocatis spune că ieș locuiau mai sud de Volohia. 329. În părțile lor ordonă Mavrichie lui Petăr să ierneze cu oștile. 331. Pe ieș îi îndémnă Hosroe ca să înconjóre Țarigradul. 333. Ei sunt luați cu Avarii, intră în Thrachia și înconjóră Țarigradul. 333. Constans merge contra lor. 335. Pe ei îi prădăză Justinian, după aceea făcând pace cu ei, el forméază o armată din ei cu bani însă, ieș îl înșală. O parte din ei sunt omorâți de Justinian. 338, 339. Se așeză în Mysia. 341. La a. 783 năvălesc în Thesalia și Peloponis. 348. Carolus trimite pe fiul său în contra lor. 353. Au resbóe cu Vasile Machedon. 354. Năvălesc asupra împărăției de Răsărit. 360. Sunt vecinii

de peste Dunăre ai Romanilor. 362.
 In timpul împărăției lui Vasile feciorul lui Roman, Slavonii fac câte-va năvăliri în Apus. 374.
 Selipului. In vârful acestui deal Vladimир a zidit o biserică creștină care e jumătate în pământ și are mulți mesteacănii împrejur. 374.
 Scopia. Spre ea se întorce Marhion, care apoi fuge la Thessalonice. 428.
 Scotica, crăie așezată de către Saxoni. 12.
 Scoții în timpul lui Valentinian, prădăză Britania. 254.
 Scriptura. Ce spune istoria Svintei Scripturi. 58. Și Sf. Scriptura întăresce că în gura a doi sau a trei martori va sta tot cuvintul. 101.
 Serisóre. Pentru vechiú némul Tătă-răsc, carile în svânta Scrisóre se chiamă Gog și Magog. 57.
 Secheno. singur a scăpat dintre Huni din războiul cu Ungurii. 148.
 Secretariú. Eneas Sylvius a fost secretariú la cardinalul Dominic Capranic, apoi la cardinalul Albergoti, la papa Felix al 5-a. 115. Procopie Chesărénul a fost Secretar la Velisarie. 154. Minesthus, secretarul lui Avrelіan, viclenesce pe stăpânul său. 225, 226. Cureus istoricul a fost secretarul lui Maximilian Chesariul. 468, 470.
 Secui. Au luptat împreună cu Romanii. 19. Inainte se numeau Siculi. 282.
 Seghedinul. Singhidon ar fi, după unii Seghedinul. 321.
 Selefchia cucerită de Traian. 194. E întorsă de Carus, imperiului Roman de la Persi 231.
 Seleucia. Veđi Selefchia.
 Selevestru, papă. Zonaras spune că

el ar fi botezat pe Constantin Marele, la Roma. 247.
 Seltis un șef al Pazinazilor n'a vrut să se supue lui Isachie Comneno. 382.
 Semel mendax, semper mendax. 470, 471.
 Semendré, numesc unii Singhidonul. 321.
 Senator. După victoria lui Claudie în contra Sciilor, Senatul i-a scris : Claudie Auguste, tu ne ești frate, tu părinte, priiatin, bun senator, stăpân. 213. Intriga făcută de Minesthus între Avrelіan și niște senatori. 225. După mórtea împăratului, descoperindu-se adevărul, senatorilor le pare rău de această pierdere. 226. In 304, Diocletian și Maximian desbracă porfira, podoba împărătescă în fața senatorilor, lăsând ast-fel puterea. 233. In anul 797 Irina, muma lui Constantin, îndemnă pe senatori a scóte ochii acestuia, ceea-ce și fac ei. 349. In 1507, senatorii ridică la împărăția răsăritului pe Isachie Comneno. 382.
 Senatorești. Unii din Pazinachi au încăput la cinste de boeri Senatorești. 384.
 Senatoria. Cantemir arată de ce a fost împiedicat în scrierea Hronicului «cătră carile acmú și slujba senatoriі numai iuşurэ adăogându-să.» 50.
 Senatul. Senatul Romanilor a numit pe Traian, «Dățanul». 82. Romul și Remul și Senatul au așeđat. 99. Traian întorcându-se la Roma cu mare cinste l'a primit Senatul. 105. Sever biruind pe Parthi, Senatul l'a numit «Parthic.» Sub August a fost un Flac cu porecla, Grețin, om de

Senat. 130. Senatul a ales pe Iuliŭ Cesar să fie Dictator veşnic. 163. Domiŭian, ascunzându-i paguba, scrisese Senatului că este învingător. 166. Traian şi Senatul. 186. Senatul să nu mai aibă grijă a trimite oşte în părţile Daciei. 190. Traian e numit Parthic de Senat. 191. Senatul şi împăraŭii, după mórtea lui Traian, a scóte oştile din Dacia n'aŭ putut, nici aŭ cutezat. 195. Marco, împăratul, scrie către Senat lăudând pe creştini. 202. Senatul a numit pe Septimiŭ Sever «Parthic, Aravic, şi Adiavenic.» 204. Senatul scrie lui Clavdiŭ. 212. Dându-se şcire Senatului despre mórtea lui Avrelian, s'a trăgănat mult lucrul până la alegerea lui Clavdius Taŭitus. 226. Senatul numesce pe Constantie, la 361, Sarmatic. 249. Arătarea motivelor către Senat, din partea lui Adrian, pentru-ce strică podul făcut peste Dunăre de Traian. 280. La 491 Senatul ridică la împărăŭie pe Anastasie. 296. Senatul cere, după anul 515, să se strângă un sinod ecumenic, care să judece eresia Evthyianilor. 313. La 610 Senatul împărăŭiei de răsărit ne mai putând suferi pe Foca, aŭ chemat pe Iraclie. 331. Senatul trimite în izgnanie pe Martina. 335. Senatul chemă la împărăŭie pe Mihail Curopalatis. 352.

Seneca zice că Unde a biruit Romanul acolo a şi trăit. 14. E omorât de Neron, ce-l-a fost discipul. 164.

Septimiŭ Sever. Bate pe Parthi, Arapi şi Adiaveniŭi. 118, 204. Bonfin spune ca el a făcut cetatea Severinului. 158, 204, 205, 469. Nicolae Costin

ar fi citit pe o piatră, aflată la cetăŭia năruită la Galaŭi, ce-i ŭie Gherghina: «Săver împăratul Rămului.» 162. După el urmează fiii săi Caracalla şi Getta. 205.

Seracheniŭi aŭ avut împărăŭia răsăritului. 174. Ei prădează Asia la 475, scrie Chedrinus. 293. Aŭ luat pilda pedepsei cu Ţepa, de la Slavi. 316. Ei aŭ coprins Ierusalimul. 335. Ei ŭinuseră înconjurat Ţarigradul 7 ani. Contra lor vine Constantin Pogonat care îi bate şi îi face tributari. 337. Ei cu ajutorul Slavonilor bate pe Justinian. 339. Ei cuprind cetatea Carthaghina, Leontie trimite oşte contra lor, însă este bătută. 340. Ei aŭ avut răsboie cu Leon Isăvrul. 343. Masalmas Domnul lor. Amira Domnul lor. 344. Harun Domnul lor. 352. Ei aŭ avut răsboie cu Nichifor, 352, ei aŭ avut răsboie cu Mihail Balbul. 352. Vasile Machedon i-a bătut şi i-a împins pe apa Evfratului. 354. Din Asia năvălesc asupra împărăŭiei de răsărit. 360. Li s'a luat ostrorul Critul de Nichifor Foca. Multă biruinŭă a purtat asupra lor, Roman. 369. Asupra lor vine Ión Cimischie la Damasc. 370. Aŭ coprins Mesopotamia. 378. Contra lor au venit cruciaŭii la 1099. 388. Contra lor în Ispania vine Henric al Daniei. 389. Contra lor în Siria vine împăratul Conrad. 389. De la ieŭi voeste să rescumpere Ierusalimul Frederic şi Conrad. 411.

Serascher. Alaidin face pe Erdogril, Serascher. 440. Serascherul Peta pradă Silesia şi Bohemia. 449.

Seraŭim. In vréine de odihnă (pre caré dé-o cel ce pre Heruvimi, şi

- Serafimi să odihnește), scris'au Cantemir, primul tom al Hronicului său. 52.
- Serbia țeară sub stăpânirea Țarigradului. 106. Țara lor o cuprinde Némții până la Drava. 176. Era supusă crăiei ungurești. 469. Crai al ieî se intitulează Andreas. 446. Se intitulează crai alei Bela al IV. 452.
- Serem cetate. Se numia în vechime Sirmium. 267. Nume turcesc al Sirmului. 273.
- Seremovasi numire dată de Turci cetății Sirmium. 267, 273.
- Seretî nume rămas din Siretem, siretem, tălmăcit de Simion Călugăru placem, placem», de unde vine numele Siretului. 137.
- Serghidava ex-denumire de oraș la Daii. 73.
- Serghie. Serghidava este cum am dîce: Dava lui Serghie. 73.
- Serica făcea parte din Schythia asiatică. 61.
- Sermis, în Pannonia, unde s'a născut și a fost omorât Avrelie Probus, de către oștenî. 230.
- Serino stăpânitorul Sirmului, nu voește să se supuie lui Leon Sofos. 355.
- Sermituza, zice Sarniție să fi fost scaunul Ostrogotthilor, Bonfin o numește Ulpia Traiana. 261.
- Serras. Aci făcea jafuri Hris. 414. Cetate numită de Turci Siros, e luată de Ioan Alexie. 428. Auzind că e luată de Ioan Alexie, Marlhion fuge la Thessalonic. 428.
- Servia. Veđi *Serbia*.
- Sevastii, familie străină primită în sinul Romano-Moldo-Vlahilor. 25.
- Sevastiia, mama lui Macrin. 282.
- Sever. Asupra lui, se scólă Maxenție. După ce face pace, Maxenție îl omoră cu vicleșug. Galerie vrea să-l răsbune. 233.
- Sever, împărat, se ureă în locul lui Maioran. La 465, móre Sever, și scaunul stă veduv un an, 8 luni. 291.
- Severinénî, banul lor era supus crăiei ungurești. 489.
- Severinul, cetate zidită de Sever, la capătul din Dachia al podului lui Traian, spune Bonfin. 158, 188, 204. Munții Carpatici se întind până la el. 286. Ar fi Turnul, zidit de Traian. 318. L'a luat Carolus de la Banul ei. 468. Aũ fost români de la el până la mare pe Dunăre. 468, 469. Spre el s'aũ retras Românii dinaintea lui Batie. 468. Era cârmuit de bani. 468. Fundat de Sever Septimiũ. 469. Românii aũ ramas, în timpul prădei lui Batie, de la Cetatea Albă până la Severin. 470.
- Sfetonie, vorbește de luptele lui Derleneu cu Domițian. 79. Zicea că toți înainte de a ajunge împărați sunt buni, iar în urmă sunt răi. De Tit Vespasian, zice contrariul. 165. Spune că Tit Vespasian când se întâlnea vre-o zi în care să nu facă nici un bine zicea că a pierdut o zi și el îl numea bucuria omenescă. 165.
- Sfezese. Carlus, craiul sfezesc aũ fost biruit la Poltava. 176.
- Sfezii aũ avut răsbóie cu Leși. 175. Aũ avut crai pe Carlus. 176.
- Sfinta Scriptură e istoria cea mai veche, 58, vorbește despre origina Romanilor. 101.
- Sf. Gheorghe. Tătarii trec pe lângă biserica Sf. Gheorghe și merg întins la Córlu. 415.
- Sf. Iacob. Veđi *Iacob*.

Sf. Sava. Veđi Sava.

Sibirul e înconjurat de hotarele Schythiilor, 60, parte din Tătaria asiatică. 61.

Sibiul între el și Alba Iulia a avut Românii târgul Roșii. 474.

Sicambria. Aci ordonă Attila oștilor, să se adune. 287. Ea este pe apa Renului, de la Colonia Agripina, până unde se înghiamă Renul. 287.

Sichidava, cetate pe țărmul Dunărei. 323.

Sichilia, posesie insulară a Ellinilor. 90. În ea să întâmplă răscolul robilor cu Domnul Evnos și care s'a luptat cu Fulvius Flaccus al XII-lea, după cum spune Orosie. 121. Făcea parte din a 3-a diviziune a imperiului lui Constantin Marele. 242. Alaric voia să treacă în ea, însă a murit. 276. De aci chiamă oștile Theodosie. 283. Constantin fiul lui Constans a mers în Sichilie și a omorât pe Mizizie. 336. Vasile înmărat a venit aci s'o rescumpere. 378. În ea era Henric al IV-a, când Isachie e detronat de Alexie Anghel. 410.

Sicul. Veđi *Fasticurile Sicul.*

Siculii (astăzi se cheamă Secui), au venit cu Attila și au coprins o parte a Dachiei, care se chiamă astăzi Transilvania și auzind că alții și ai lor au ajuns până la Roxolan și Amavoxii, care astăzi se chiamă Rușii, le-au eșit înainte, zice Bonfin. 282.

Sidalii i-au coprins Hunii zice Mihaie Rîșie Neapolitanul. 281.

Sidonie. Despre Craii de Varvari. 277.

Siebenburgen (7 cetăți), nume ce au dat Saxonii ținutului ocupat de ei în Ardeal. 463.

Sigidava. Veđi *Sichidava.*

Sigon. Despre Constantin cel Mare, Sarmathii și Gotthii la a. 332. 245.

Despre starea de desfătare a împăraților din naintea lui Theodosiu cel mare. 270. Alaric e bătut de Stilihon la 401. 274. Spune că Attila e chemat de Honorie, să intre în împărăția Romană. 282. El spune că Attila după ce a făcut pace cu Theodosie, s'a întors în Schythia. 283. Spune că Theodoric domnul Gotthilor, dă zalog pe fiul său Theodoric, împăratului Leon. 291. Despre împăratul apusului Olivrie. 292. Despre locuirea Dachiei lui Traian de Romanii. 356.

Silențiarul, se numea împăratul Anastasie. 296.

Silezia. Veđi *Silezia.*

Silezia, aci a fost trimis Eneas Sylvius ca vestitor apostolic, 115, către ea se îndreptau popoarele supuse Hunilor. 273. Varvarii prin părțile ei. 277. E prădată de Tătarii lui Batie. 448. Aci fug domniile leșești. 448. Peta pradă Silezia și Boemia. 449.

Silinghii coprind Betica în același an în care năvălește Alaric în Italia, spun Idatie și Isidor. 276.

Silinunt, cetatea Chilichii. Aci murea Traian. 195.

Silivria, cetate. De la ea, până la M. Negră, Anastasie spune să se tragă zid. 312. Scapă neprădată de Tătarii. 432.

Simeon Domnul Bulgariei vrea pace și o cere de la Leon Sofos, 355, contra lui Leon trimete pe Ungurii și Turcii. 356. Pere în vremea împăratului Roman. 368. După el vine Petăr. 369.

Simion Călugărul, 109, spune că a scris despre venirea de curând a Românilor în Dachia, după Hronicul Unguresc cea ce nu e adevărat. 135. El n'a găsit nimic despre venirea de curând a Românilor în Dachia cu hronicul lui Ureche. 136. Despre el ne înștiințăm de la Miron Costin și fiul său logofătul Niculaș Costin. 136. El zice, după Ureche că Vladislav având război cu Tătarii cere ajutor de la împăratul Râmului, bate pe Tătari și îi gonește până la râul Siret, așeză după dorința împăratului Râmului pe tâlhari în Maramoreș, Moldova, Muntenia și Ardeal. 138. El după hronicul Bulgăresc zice Laslău s'a războit cu Stefan craiul Bulgăresc care ajutat de fratele său mitropolitul Sava, face pace cu Laslău, că Laslău are lupte cu Batie Han Tătăresc pe care 'l învinge cu ajutorul dat de tâlhari pe care îi stabilește în Dachia. 139, 140, 141, 143. Explicarea basnei lui. 144, 145, 146. El a scornit istoria cu întâmplările lui Laslău cu tâlharii, din 2 istorii, a craiilor Solomon și Gheiza și a lui Bela, 144, iscusit în basne e numit de Cantemir. 366. Este făcut mazăc decătre Cantemir. 367. Ce-i zic dascăl, dar adevărat nedascăl. 367. Simeon, Misail și Cantemir. 393. Spune că Tătarii scăpați din războiul cu Laslău, ar fi întemeiat Crâmul. 437. Băsmeste vorbind de Laslău. 442, 443, 453. Îi zice Măzrucul și dascălul lui, n'a fost Vladislav al 2-a. 445. S'a au vădut basnele lui Simeon. 446, 471, 472. El poate pune pe Cruțiații de Rodos

în locul Romanilor. 452. Minciună că Laslău a luat-o din istoricul Unguresc. 453. Despre Vladislav, căruia Simeon îi dăce Laslău. 455. Tot despre basnele lui Simeon. 458. Simeon și Misail despre hronicul moldovenesc. 470.

Simeon. Lui îi e strănepot Milutin. El este întâiul dintre stăpânitorii Sârbilor, care ia numele de Despot. 480.

Simbolul. Vezi *Simbolul*.

Simțorzi. În ziua aceasta a trecut Tătarii Dunărea lovind orașele de prin prejurul Misenii și Corbii. 415.

Simonidis, fata lui Andronic ar fi luat pe Milutin. I se naște Constantin. Ea părăște pe Stefan, cel dintâi copil al lui Milutin. 480. Fiul ieî, Constantin, e omorât de Stefan. 481. Era de 5 ani, când tatăl său Andronic o dă lui Milutin, scrie Nichifor Grigoraș. 481. Nunta ieî cu Milutin, s'ar fi făcut la 1299, scrie Pahimeris. Cu 25 ani înainte de nunta ieî, Milutin ia pe fata Domnului Muntenesc. 481.

Simbolul credinței de la sinodul din Nikea. 239.

Senator. Ovidie scrie la Roma, lui Greșin, ce era senator. 72.

Sinénilor oraș (al). Orașul în care s'a născut Pius al II-a, și care mai apoi a fost numit Piența. 115.

Sinénilor oraș unde s'a născut Eneas Sylvius și după ce a fost ales papă l'a numit Piența. 115.

Sineus sau Sinevus fratele lui Ruric a ocupat cetatea Bélo ozer. 372.

Singhedin, cetate. Locurile de pe lângă el le țineau Ghepidii. 318. De la el până la Sirmium, era Ghepidia. 319. Pe lângă el, Iustinian dă lo-

- curi Erulilor. 319. E pe Dunăre și unii îi zic Semendré. 321. Cu 8 mile mai jos de el, e Octavum. 321.
- Sinkie** în cuvântul pentru împărăție scrie despre mórtea lui Athanaric. 265.
- Sinod.** Eneas Sylvius «în săborul de la Bazilia fiind Referindar Canțilariului, despre parté sinodului, mult aú scris micșurând cinsté și putéré Papii. 115. Sinodul de la Nikea. 239. La 347 a fost sinodul de la Sardica. 250. Cererea de întrunire de Sinod pentru judecarea Evtihianul. 313. Constantin Pogonat voesce să strîngă Sinod. 336. Despre sinodul de la Florența. 354.
- Sinopsis.** Ce serie Xifilin în Sinopsis. 79.
- Sinvesa,** aici a murit Clavdie otrăvit. 164.
- Siracusa,** cetate, aci este omorât Constans. 335.
- Sirbac.** Minciunile luate de Simeon după un Sirbac. 458.
- Sirbască.** O parte din țara sirbască se cuprindea în Misi. 68. Nemții aú luat țara ungurească și ar fi adus camătă partea țerei românesce despre țara ungurească până la Olt și parte din țara Sêrbescă. 176. Némul Elinec pôte fi socotit tot némul bulgăresc, sirbesc și Sarmațile. 178. Craiul sirbesc și fata Domnului de Vlachia. 309, 478, 479, 480, 481, 483. La a. 1001 împăratul Vasilie bate pe Samoil Domnul Bulgarilor și ia în stăpânire și țara sirbască. 375. Ioan Domnul Zagorei era Domn sirbăsc. 418. Istoricul sirbăsc numesce pe Tătari, păgânii Busurmani. 457. Basna din istoria sirbască despre Vladislav. 458. Crai sirbeșci și bulgăreșci căuta să se amestece cu alte familii mai cunoscute. 482.
- Sirbia.** Veđi *Serbia*.
- Sirbii** aú venit la 499 de la Volga, aú trecut Dunărea și aú prădat provinciile de acolo. 12, 13. După Theodosie, împreună cu Unii, Bolgarii, Sclavonii și Heruli prădéză Pannonia, Thrachia, Misia, Illyria, Machedonia și chiar slăvita Greție. 17. Sunt domoliți de Turci. 20. Cei care îi îngrozesce este Suleiman. 22. Crăia Sirbilor. 106. Némul Sirbilor. 170. Aú năvălit în Evropa de peste pustiile Volgăi. 174. Limbalor se derivă din cea Slovenescă. 304. Craiul lor iea pe fata Domnului Muntenesc, serie Nichifor Grigoras. 309. Muntenii erau mai aprópe de ei. 309. Sirbii sau Sorabii sunt bătuți de către Ludovic. 354. Ei cer să fie primiți sub protecția Romanilor. 355. Vecinii de peste Dunăre ai Românilor. 362. Aú prădat locurile de prin prejur de ei ale împărăției de resărit. 380. Din neamul lor sunt și Crovații. 386. Un sirb Nestor. 387. Honiatis știe să-î deosibescă de Misi, și ieí aveau crăii întemiate în Thrachia. 397. Cu ieí se bate Isachie Anghel și îi învinge. 409. Ioan cu Vlahii sêi se deosibesc de sirbi. 412. Aú avut domn pe Ioan Domnul Zagorei. 418, 419. Ei aú avut o împărăție deosebită de a Bulgarilor și Românilor. 419. Când aú venit ca barbari aú trecut Dunărea. 464. O cétă de a lor ce se chema Venedi și acum se numesc Venetini în Muntenia. 474. Simeon este întâiul lor stăpânitor, care iea titlul de despot. Milutin este craiul Sirbesc

care cere pe Evdochia sora lui Andronic. 480. De puterea lor îi era frică lui Andronic. 481.

Sirbimea. Andrias se întitulă, între altele, crai al Sêrbimeii. 452. Isaachie Anghel trece cu oștea prin Sirbime la socru-său Bela. 409.

Siretem. Laslău când ajunsese la Siret, strigă siretem, siretem, pe care călugărul îl tâlmăcește: «placem, placem», de unde vine numele Siretului. 137. Povestea cu «Seretem» nu e adevărată. 459.

Siretiul riî, a înghițit mult sânge turcesc. 22. Despre Laslău la Siret-137, 459. Bonfin pune apa Tîmesului pentru Siret, 148, asemenea din o poveste a lui Bonfin numele apei Visla e schimbat cu Siretiul. 149. Unde dă el în Dunăre e cetatea Gherghina. O despărțitură a lui se numește și gura Bârladului. 248. La venirea lui Attila Românii trec peste apa Siretiu. 286.

Sirmium cetate, astăzi se numește Serem, Turcii o numesc Seremovasi, este așezată peste Dunăre în fața Beligradului; până la ea se întindeau Gotthii. Este coprinsă între Sava și Dunăre. 267, 273, 302. E în Panonia și eluată de Bulgari. 302, 311. Partea Panoniei despre ea, e întorsă împărăției răsăritului, decâtre hatmanul Petza. Acastă parte este Slavonia 311. E luată de hatmanul Petza. 312. O stăpâniseră Ghepidii. 318. Locurile de pe lângă ea, le țineau Ghepidii. 318. De la ea în sus până la Singhedin a fost Ghepidia. 319. Solii Longobardilor spun lui Justinian că a fost luată de Ghepidii. 320. Numai pe ea spun solii Ghepidilor că o țin. 320. Pentru iea e pricină de

răsboi între Longobardii și Ghepidii. 320. A fost cuprinsă de Hagan, voevodul Avarilor 327. Stăpânitorul iei este Sermo. 355.

Sirvis împăratul Perșilor, vine la împărăție după mărtea lui Hosroe. El face pace cu Iraclie. 334.

Siros, numesc Turcii cetatea Serras. 423.

Sirte. De aci până la Chirine, Africa făcea parte din a 3-a diviziune a imperiului Roman. 242.

Slavenii. Vezi Slovenii.

Slavii pornindu-se spre Volohia trec Dunărea și pradă rău, aducând pedeapsa tragerii în țăpă. 316.

Slavonia era supusă crăiei ungurești. 469.

Slavonii sau **Slovenii.** Vezi Slovenii.

Șlah e numit de Leși drumul cel bătut al Sarmaților. 240.

Slibris. Despre un ore-care «Slibris Logofăt de luatul sămii.» 161.

Slovenesti. Românii au gonit nămul Slovenesc până la apa Vistlei. 17. Scriitorii lor apără pe Romano-Moldo-Vlahii. 24. Raportul între limba sarmatică (prin care se înțelege cea slovenescă) și limba română după Sarniție. 130. Numele și nămul slovenesc s'a ivit întâiu pe timpul lui Anastasie împărat. 132. Pe limba slovenescă «vâlhovnic» va să ăică vrăjitor. 136, 454. Basna lui Simion e luată dintr'un hronic bulgăresc, cu limba slovenescă. 139. Sarniție despre limba română în raport cu cea slovenescă. 152, 240. Ce nume au avut Românii în limba bulgărescă care e una cu cea slovenescă. 302, 303. Numele Romanilor în hronicul slovenesc. 303. Numele Românilor și limbele ce cunosc de mămă pe cea slovenescă.

304. Ce povestesc hronicul slovenesc despre cuprinderea locurilor Poloniei. 324. Limba Polovților era amestecată din cea rusescă, leșescă și moldovenescă, sau precum Lěšii cu alalte némuri slovenești, astăzi hureș a Moldovenilor zic, Voloscaia. 363. Numele Românilor s'a schimbat în Volohi de când au venit némul slovenesc în spre Evropa. 396.
- Sloveni** aceeași ca și Leșii, se rudesc cu Schithii Sarmatici; la 465 fac crăia Leșescă. 12. Erau împreună cu Dachii, Gethii, Italii și Grecii în Dachia, dice Sarnișe. 132. Numele lor s'a ivit pe timpul lui Anastasie împăratul Romanilor cu 386 ani în urma așezării Românilor în Dachia. 132. Au sfărâmat cetatea Ulmiton. 155. Dlușoș spune că ar fi coprins némul Moldovenilor care s'ar trage din Corenia Italilor. 159. Slovenii s'au așezat pe apa Vislii și s'au numit Polianii. 160. Calcă împărăția Romanilor. 170. Despre Sloveni. 177. Orbin Raguzău socotește pe Machedoni, Sloveni. 178. Hronicul lor, numește pe Romani, Volohă, și că Romanii au gonit pe Slovenii de la Dunăre. 303. Pe Romanii din Italia îi numesc Rimlene. 303. Iei numesc pământul Romanilor Volostele caia Zemlé. 303. Limba lor e mama limbei: Rușilor, Căzaciilor, Lěșilor, Bolgarilor, Boemilor. Sârbilor și Bosnienilor. 304. Ei au întemeiat mari crăii în Sarmatia și Misia, în Dalmația, Panonia, Illiria și Bohemia. 304. Justinian și Slovenii. 323. Descălecătura Slovenilor. 374. Ei sunt goniți de Romani din Valahia, și sunt confundați cu niște Ruși de către hronicul Moldovenesc. Ei au fost sub stăpânirea Românilor. 325. Ei erau în Trachia, sunt scoși de aci de către Priscus și ieși trec în Ghermania, spune Sabelicus. 327. Slovenii îndemnați de Hagan intră în Thracia. 328. Hosrois trimite soli la ieși. 333. Ei cu voevodul lor Lehon gonesc pe Hunii din locurile lor, însă Hunii primesc ajutor de la Carolus și îi bat. 351. Ei sunt bătuti de către Liudovic. 354. Au fost sub Varaghii. 372. Din némul lor, multe popore a supus Svetoslav. 372. Tote némurile acestea au fost supuse de Ruric. 373. Au făcut năvăliri în Apus. 374. Au dat numele de Vlahi Romanilor. 376. Când au venit ca barbari au trecut Dunărea. 464.
- Smolenii.** Țara lor e supusă de Ioan Alexie. 418.
- Smoleneasca țară,** este cuprinsă de Ion Alexie. 418.
- Smoruis,** cetățue mai înăuntru Dachiei, zidită contra năvălirilor Varvarilor, spune Procopie. 155, 322.
- Soborul.** Theodoric scrie despre Soborul de sub Constans la 347. 250. La anul 685 Constantin a făcut al șaselea sobor. 338. În zilele lui Constantin și al Irinii s'a făcut soborul al șaptelea la 787. 351. În soborul de la Florența Episcopii răsăritului semnăză cu sila actele. 354.
- „Socotăla smentită și de la Bagdat se poate întoarce“**, dice o vorbă turcescă. 197.
- Socrates,** scriitor. În istoria bisericească, spune că pe Constantin Marele, l'ar fi botezat Evsevie, episcopul Nicomidiului. 247. Despre Constans și Gaison. 248. Spune că

- Constantiie s'ar fi botezat de la Evzoiie, episcop Ariian, cu toate că Luțifer Calaritiianul îl îndemna să se boteze de la Athanasie său de la episcopii lui, cari erau ortodocși. 250 Despre Paravat și creștinii. 251. Vorbește despre ocara primită de Valens de la popor, pentru că a primit pe Varvari în țară. 257. Spune că Gotthii au prădat Thracia, Misia, Dachia și Pannonia. 257. Despre Gotthi. 260. Despre Valens, Frithighern și Athanaric. 262. El scrie despre resbelul între Theodosie și Evghenie tiranul. 272. Alaric în timpul lui Teodosie cel tânăr. 275. Despre mórtea lui Honorie. 276. Vorbește despre apropierea Schitilor de Trachia domnul lor Roilas și de distrugerea lor de către puterea Dumnezeuiască. 278.
- Socrat filosof. «Priiatinu-î Platon, priiatinu-î Socrat, însă mai priiatinu-î adevărul. 10, 116. Socrat filosof. 86.
- Sofi, reîntemeiază împărăția Persilor. 437.
- Solia se numește Sardia. 63, 66, 284. Aci s'a făcut sobor. 250. Se mai numește și Triadița. 406
- Sofia, sfinta, biserică zidită de Justinian. 311.
- Sofia, nevasta lui Vladislav, sora sa Maria o ia de nevastă Alexandru Vodă. 26.
- Sofistul. Despre Periclis sofistul. Lui Livanie Sofistul îi scrie Iulian Paravat. 252.
- Sogdiana face parte din Schythia asiatică. 61.
- Sohemitra mama lui Antonie Eliogabalus este omorâtă împreună cu el de către oșteni. 206.
- Sola, apă. Drumul varvarilor trecând spre Dunăre, era peste ea, zice Sarniție. 240.
- Solin, geograf în urma lui Plinie. 59.
- Soloam. Dreptate cumpenele sale aflând, nu numai ca oca dramul biruiaște, ce încă ca fântâna Soloamului. 197.
- Solomira, sora lui Ladislav, se căsătorește cu Domnul de Dalmația și Croația. 444.
- Solomon, fratele lui Gheîza și al lui Ladislav, crai unguresc, la 1062 de la Hs. 144. Bate împreună cu frații săi, pe Unii cari năvăliseră în Ungaria, cu șeful lor Ghiula, la cetatea Doboc lângă muntele Herlem. 145. Serbătorește cu frații săi victoria. 147. Certându-se cu frațele său Ladislav, face alianță cu Cutesc, domnul Unilor, căruia îi făgăduiește pe fiica sa, și țara Ardialului. 147. Nu ceruse ajutor lui Henric, împăratul Apusului, căci acesta avea lupta cu Papa și cu Saxonii. E gonit de la domnie de Ladislav, zice Bonfin. 148. Lui i-a dat crăia de bună voe, neavând copii Bela. 383, 387. Ar fi supus țara Munteniastă și să fi bătut pe Leși, zice Bonfin. 383. Se luptă cu Hunii. 383. Era fiul lui Andrias. 442.
- Solomon. Biserica lui. 314. Numai el ar cunoșce limba pasărilor. 366.
- Solon. Aci se retrage Maximilian, după plecarea de la domnie. 233. Nu-i departe de Solon muntele Pindului. 398. Din Mitropolia lui plăcă Sf. Dimitrie. 401. Eluat de Ioan Alexie. 429.
- Soloneni ar fi voind să scornescă lucruri nouă; așa e înscințat Marhionul. 428.
- Solul. O inscripțiune în care se vor-

- besce de solul polcului al ȳecilea augustesc «al fretenilor». 161.
- Sonțium, apă unde se ȳbate Odoașter cu Theodoric. 294.
- Sorabiȳ saȳ Sirbiȳ sunt bȳtuȳi de cȳtre Liudovic. 354.
- Sorocea, cetate. Pe aci staȳ Cȳlȳrașȳi pȳzitori sȳ nu ȳntre Varvarii ȳn Moldova. 224. Rȳmȳsesse nelocuitȳ, dupȳ resbelul Turcilor cu Leșii. 224. E ȳntȳritȳ de Turci contra Rușilor. 224.
- Sosthenis mȳnȳstire, a fost unde este astȳzi Stenia, se pȳstriaȳ o tablȳ cu ȳnvȳȳturi a lui Vasile Bulgarocton cȳtre ȳmpȳraȳi. 376, 403.
- Sotnic. Preda Stambol Romȳn din țara Munteneascȳ aȳ fost sotnic la tȳrgul Harcovului. 217.
- Sozomen. Despre rȳsbȳele lui Constant cu Constantin. 248. Spune cȳ dupȳ mȳrtea lui Iulian Apostatul oastea aȳ ridicat la ȳmpȳrȳȳie pe Iovian. 253. Spune cȳ Gotthii aȳ prȳdat Thrachia, Misia, Dachia și Pannonia. 257.
- Sozopolis cetate din Thrachia ocupatȳ de turci și apoi despresuratȳ. 388.
- Sparta, ar fi cuvȳnt Got. 178.
- Spartaniȳ. Eleni era fata lui Tindar, stȳpȳnitorul Spartanilor. 92. Iudeii spun cȳ sȳnt rudȳ cu ieii. 177.
- Sparțian. Vorbesce despre Traian, și despre Dachȳ, 154, despre Adrian, 196, 197, 198, despre Marco Avrelie, 200. 201 și despre Caracala. 205. A trȳit pe vremea lui Constantin marele. 238.
- Spatha. Orbin Raguzeul spune eȳ Romfea și Spatha sunt cuvinte gotthești. 178.
- Stavrachie fiul lui Nichifor vine la ȳmpȳrȳȳie, ȳnsȳ senatul nu'l gȳsește bun și pune ȳn locul lui pe Mihaȳ Curopalatis. 352.
- Stefan, fiul lui Roman Lecapin e scos din cinstea Avgustȳscȳ, și trimis ȳn Ostrȳve. 357.
- Stefan, fiȳorul lui Neeman, Domnul Tribalilor, ia pe Evdochia, fata lui Alexie Anghel. 419.
- Stefan, crai bulgȳresc, fratele Mitropolitului Sava. 141, 454. Dobȳndește de la ȳmp. ȳarigradului, titlul și corȳnȳ de crai. Pentru acȳsta, Laslȳu vine cu ȳste asupra lui. Stefan trimite pe Mitropolitul Sava, care ȳnduplecȳ pe Laslȳu. 140, 141, 454. De unde e povestea cu el și Laslȳu. 455. Nu e adevȳrat cȳ Laslȳu s'a bȳtut cu Ștefan. 458.
- Stefan cel mare și bun, 26, fratele lui Petȳr, fiul lui Ștefan Vodȳ, are rȳsboi ȳn codrul Cosminului, la 6867. 483.
- Stefan pȳzitorul cetȳȳei ȳarigrad; i-aȳ poruncit Justinian sȳ omȳre pe toȳi ȳarigrȳdenii anume arȳtȳndu-i. 339.
- Stefan, scriitor, unii ȳl socotesc purtȳtor de cuvinte deșarte. 173.
- Stefan, feciorul lui Milutin, cu soȳia cea dintȳi; e pȳrȳt la tatȳl sȳu de Simonidis. Milutin ȳi scȳte ochii, și cu cei doi fiȳ Dușum și Dușan, l'aȳ trimis la ȳarigrad. 480, 481. La ȳarigrad, Sf. Niculaȳ, prin o minune, ȳi redȳ ochii. Dupȳ mȳrtea lui Milutin, se ȳntȳrce ȳn Serbia, omȳrȳ pe Constantin, fiul Simonidei și stȳ la crȳie. 481.
- Stefan a venit la tronul Ungariei la 997 și s'a creștinat, 374, 442, el a scos pe Ruși din Ardȳl. 375. De mirat lucru este sȳ nu fi fost romȳn, zice Cantemir. 375. Mama lui a visat pe Sfȳntul Stefan, care i-a

spus să-î pue numele lui copilului ce se va naște; fu botezat la 909. 375. El numia pe nașul său *Tata*, de aici să fi fost român, crede Can-temir. 375. La anul 1034 mōre. 379. A fost numit *Sfint*. 379. A legat Un-garia birnică Papii. 387. Nepotul lui era Petăr Alleman. 442. Avea cumnat pe Otto, frate al lui Mihail. 442. **Stefan II** craiū al Ungariei a fost la 1116. 442, 388. **Stefan al 3-a**, fiul lui Gheiza 2-a, este al 15 crai ungur și e tatăl lui Bela 3-a. Intre el și predecesorul său Gheiza, uniū pun un Ladislav al 2-a. 442, 443. **Stefan Protomartyr**ul se arată în somn Saroltei mama lui Stefan craiul, și îi spune ca copilului ei să-î pue numele de Stefan. 375. **Stefan Vodă**. Fiul său, Bogdan, face pace cu Turcii. 22. **Stefan Vodă** cu porecla Bogdan fico-rul lui Dragoș Vodă și nepot lui Bogdan Vodă, supt acesta ar fi ven-it Românii a doua oră în Mol-dova după retragerea Tătarilor cu Batie. 475. Asupra lui vine Atlan hanul Tătăresc din a căror cauză el trece în Ardél și după retra-gerea lor se întorce înapoi. 475. **Stefan Vodă**, ce-î zic Burdujé e din némul Batorilor. 26. **Stefăniță Vod**. El s'a născut din Dómna lui Vasilie Vodă. 26. Hronicul Mol-dovenilor, de la Aron Vodă, până la Ștefăniță Vod, e scris de Miron Costin. 180. **Stema**. Desrădăcinarea Stemei slăvită 423. De pe Cetatea Capul Boului să fi luat Moldova Steina sa. 322. **Stenia**, localitate unde a fost ȃdită Mănăstirea Sosthenis. 376.

Stepenna. Despre războele lui Ihor. 357. Este cea mai de credință cro-nică a împărăției rusești. 371. Stă-pânirea lui Ruric. 372. Amintește că Vladimir, ficiorul lui Iaroslav și ne-potul lui Vladimir care s'a botezat întâi, a fost bătut pe mare de ră-săriteni. 380. Spune despre pocit-ania lui Laslău. 455. **Stihlavinii** se mai numesc Uniū. 316. **Stihon** voivodul lui Honoriū, voește să ia Iliria de sub puterea lui Ar-cadie și să o puie sub a lui Ho-norie, învoește pe Alaric să treacă în Italia. 266. El scapă pe Hono-rie și bate pe Alaric. 274. El omoră pe Radagaizus în munții Fezu-lanții. 274. **Stiriia** e snpusă de Bela IV-a. 451. **Stispirgul**, zidit după Traian. 322. **Știpion Asiaticul**. Veđi *Știpioniū*. 101, 118. **Știpion Africanul**. Veđi *Știpioniū*. 101, 118. A fost consul împreună cu Flac Hatmanul cu sute de ani înainte de Avgust. 128. **Știpion**, consul la Roma face cunoș-tință cu Ghetii. 77. **Știpioniū**, frații generali Romani, tri-meși în Syria în contra lui Antioh, au trecut pe la Ilion. 101. Pe unul l'a numit Africanul și pe altul A-siaticul. 118. **Strabo**. Veđi *Stravon*. **Stravon** geograf pe vremea lui Tive-rie, 59, spune că Dachia se întinde spre Ghermania și isvōrele Du-nărei, iar Ghetii spre Marea Neagră, 62, 63, 64, suține că Dachii, Daii și Ghetii sunt tot un ném, 70, 74, nu-mește pe Ghetii și Dachii δμάρλο-τρος, 71, scōte că Dachii Dunărei se trag din Ghetii asiatici. 74. Despre Ghetii. 76 E adus martor

- de Sarnițe că Ghetii și Dachii aveau tot o limbă. 130. Murise cu 130 ani înainte de întrarea lui Traian în Dachia 130. El a scris geografia pe timpul lui Avgust. Spune că Traian a stârpit locuitori din Dachia și a adus norod Romanesc. 130. Zice că Gotthii au început din codrii Hertinii și întinzându-se au coprins toți munții până în Dachia și au ajuns cu încetul până la Gurile Dunărei și până la Nistru și au trăit amestecați cu Sarmații. 261.
- Strelța.** Vezi Sargheția.
- Strig,** vechiul Strela. au avut Românii Mediașul, Crașe și Sapsonul, 474.
- Strigon.** Aci a fost îngropat Bela IV-a. 452.
- Strela** astăzi Strig au avut Românii Mediașul Crașe și Sapsonul. 474.
- Strelța** se numește astăzi râul care pe timpul lui Decheval se numea Sargheți. 189.
- Stricovschii** spune cum au domolit Românii pe barbari. 18. Zice că Rușii numesc pe Pecinighi, Polovți. 362. Spune că limba Polovților era amestecătură de cea româniască, rusiască și leșiască. 363 364. El spune că Românii nu sunt aduși din temnițele Râmului, căci Polovții și Pecinighii nu ar fi avut de unde să învețe limba Română. 444.
- Stroughilo** cetate, aci mure Constantin Copronin. 347.
- Strumița.** Pentru paza ieii, Alexie Anghel trimite pe Hris. 414. Locurile de prin prejurul ieii sânt lăsate lui Hris. 416.
- Stumpiul** a fost pradat de Vlahi 408.
- Svetoslav.** Svetoslav a fost fiul lui Jugor. 357. Împăratul Bisanțului și Svetoslav. 369. Prada lui Svetoslav în Trachia. 370. Din Igor și Olga s'a născut Svetoslav. 372. Svetoslav și Cura. 378.
- Suceava.** Hronicul Moldovenesc pomește de niște Ruși ce ar fi fost aci înainte de Dragoș Vod de la Ardél. 375. Înainte de venirea lui Dragoș este scris că erau niște cojocari unguri în el. 471.
- Suda** e mare, până aci a venit Nichifor Foca. 369.
- Suevi.** Vezi *Svevi*.
- Suida,** scriitor vechi. 150. Spune că Jidovii sunt măcelăriți de către Martie Turbon. 194. Vorbește de mutarea Romanilor din Dachia în Mesia sub Aurelian. 215. Zidirea Constantinopolului. 241.
- Suleiman Șah,** tatăl lui Erdogul, moșul lui Osman, a eșit la 611 de la Muhamed saū 1214 d. Hs. 436. El a eșit mai pe urmă de cât Gînghiz. 436. Era fiul lui Chialeb, nepot lui Căzil Bogă, strănepotul lui Bantemur, stăpâna cetatea Nahră, auzind de isprava lui Genghiz Han, intra în Asia și cuprinde Persia ușor. Voind să meargă contra lui Alaidin, se înecă în Evfrat, e îngropat aproape de Halep la cetatea Baber, și lasă 3 feciori: pe Erdogral, Giundogdi și Dumdar. 439.
- Suleiman** fiul lui Orhan, trece Bogazul și intră în Evropa, și merge până sub Udrii. 440.
- Suleiman,** sultan al Turcilor, a fost grăză Ghermanilor, Ungurilor și a altor nămurii. El e Lycurg al Osmanilor. 22. Pe timpul lui Ungaria era sub stăpânirea Turcilor. 178, 355. Contra lui au venit Cruciați la 1099. 388.
- Suleiman** fiul lui Baiazid se certa cu

fratele său Musa, pe împărăție. 441
Sultanii stăpânește pe Haniî Tătarilor. 21. Ce au luat Chesariul de la Sultanul turcesc la Pazarovji. 69. Laonic Halcocondilas a căzut în robie când a luat sultanul Muhamed Tarigradul. 126. Sultanul Suleiman supune crăia ungurască. 175, 355. Biserica Sf. Apostoli este transformată de Sultanul Muhamed în gîamie. 246. Sultanul Hasan prinde pe împăratul «Dioghenis». 336. Despre Sultanii turcești. 387. Oaste din apus împotriva Sultanului Suleiman. 388. Sultanul de la Arghira trimite ajutor lui Isachie Anghel. 415. Când au luat Sultanul Mehmet Tarigradul. 427. Războiul lui Lascaris cu Sultanul Alaiddin. 433, 434. Suleiman Şah era moşul lui Sultan Osman. 436. Despre Sultan Osman. 438. Alaidin, Sultanul Iconiei, 439, 440, şi Fatih Sultan Muhammed. 441.
Sultănescă putere a supus şi schimosit pe împărățiile Grecilor, Perşilor şi altora. 19. Carlus craiul sfedesc a fugit cu puşini în umbra sultănescă. 476. Cantemir a stat la Pôrta sultănescă, 22 de ani. 436.
Suniana, cetate zidită după Traian. 322.
Sutaşul. Longhin Sutaşul e omărat de Decheval. 188, 82. Caracala fu omorât de Marțialis sutaşul fiind

îndemnat de Opilie Macrin. 205. Proclamarea de împărat a lui Foca Sutaşul. 331.
Svetidi rudă cu Daii-Dachii. 73.
Svetoslav al Ruşilor a fost întors cu daruri contra bulgarilor. 369, 372. Fiind necinstit, împăratul găteşte armată contra lui; el se asociază cu alţii şi pradă Thrachia. 370. Din Olga şi Igor s'a născut cl. 372, 357 Şi-a întins stăpânirea peste multe nemişuri. 372. I-a tăiat capul Cura, domnul Pecinighilor. 378.
Svetoslav, domnul Bulgarilor. Fata lui e a 3-a muerea craiului Sârbesc. 480.
Svevi împreună cu Cvadii, Vandali, Sarmații şi aliați cu Marcomanii sunt bătuti de Marco Avrelie. 200. Aunăbuşit asupra Panoniei pe vremea lui Gallienus. 211. Alaric cu Alanii şi Svevi intră în Spania la a. 405 275. La a. 411 Vandali şi Svevi au coprins Gallia. 276. Vandali, Sfevi şi Ostrogoşi alegându-şi crai, în multe crăii şi domnii s'au făcut. 277.
Syria, ţinut în Asia, stăpănit de Antioh. 101. Aci a murit Traian pe când voia să se întorcă în Roma. 191. Ce a scris Tiberian diregatorul Syriei. 194. Aci mure Constan tin la 959. 353. Aci vine Conrad contra Serachenilor. 389.

Ş.

Şah. Suleiman Şah era moşul lui Sultan Osman. 436. Suleiman Şah stăpânea în Nahrâ. 439.
Şerban-Logofătul a scris, pelimba prós-ta grecăscă, hronic muntenesc. 462.

Şfezască. Maenburg spune ca limba ellinască e abătută din cea şfezască. 101.
Ştiinţa iaste a lucrurilor, iară neştiinţa iaste tăgăduitoră lucrurilor, şi fiinţă n'are; un alt canon. 184.

T.

Tabla scrisă de Vasile Bulgarocton, în care vorbește de răsbóele lui cu Bulgarii și în care el dă sfaturi împăraților că și Vlahilor să le facă Bulgarilor, de se vor răscula. 376.

Tagittevaric se numesce scrierea lui Hogeia Sadi. 436. În ea se vorbește despre timpul lui Suleiman Șah. 436, 439.

Tagiut Tevarih. Veđi Tagittevarih.

Taifali, în Dachia, înainte de Dachî. 63.

Talmudesci. Basnile Talmudesci povestesc că păsările toate are cineș limba sa și numai Solomon înțeleptul le cunóște și le înțelege. 366.

Taman se numesce astăzi Bogazul. 268. Cât loc este din Gherci și Taman până în Prut pot ști toți. 269. Cetățile Turcilor Gherci și Taman sunt pe Bosforu Chimeric. 365.

Tana, câmpii coprinse între Don și Nistru erau locuite de amândouă familiile Gotthilor. 264.

Tanais adică Donul. 281. Până la el era crăia leșască. 285.

Tanata, cetățuie. Procopie spune că a fost zidită înaintea Dachiei, pentru năbușirea Varvarilor. 155, 322.

Tarihul lui Hogeia Sadi. 339.

Tarsos. Aci Clavdie Tațiutul, móre de friguri. 226. Aci fuge și móre Maximin, la anul 313 d. Hs. 238. Aci se bolnăvește Constantie de friguri. 250.

Tartaria. Sibirului îi diceau Ellini, Tartaria adevărată. 60. Ce spune Gloverie în cartea despre Tartaria. 65.

Tartarul. 89. Feciorul Teslariului a fost întors vraja făcută de Cacodemon lui Iulian și lăcaș în fundul Tartarului îi gătise. 253. La 570 s'a născut puiul viperei, părintele minciunei, gura Tartarului, Pseudoprofilul Muhammed. 326. Credința creștină s'a pornit și din ăi în ăi ca bolovanul din vârful muntelui până în fundul tartarului reuțății nu s'a oprit. 349.

Tati, de victoria Dachilor asupra lui Domițian. 79. Scrie în analele sale că pe la anul 70, Sarmații trec Dunărea în Misia și omórá pe hatmanul Fonteus Agripa. 165. Că în anul 93 Romani a avut mai multe răsbóe cu Dachii în Misia, Dachia, Ghermania și Panonia și pretutindenea a fost bătut Romani. 166.

Tata, cu acest nume chema pe Stefan Crai Theodat, a cărui limbă era italiană. 375.

Tatu, voevodul Pazinachilor împreună cu Nestor se ridică contra împărației, își așază tabăra aproape de Tarigrad, prădăză Trachia, Machedonia, dice Zonora. 387.

Tauris sau Tavrîca Hersonesus (care acum se zice Crâmul), parte din tătarimea Europeană. 61.

Taurul. Veđi Tavrul.

Tavais Donul, ri de hotar al Schythiei. 60.

Tavrîca Hersonesus, crâmul, parte din tătarimea Europeană. 61.

Tavrischi, din Dachia în Ardél, înainte de Dachî. 67, 68.

Tavris nume vechiu al Crâmului; pe aci a fost Rușii când a trecut

spre Țarigrad spune Zonora. 353. **Tavrocom.** Aci ajunge Isachie Anghel și trimite de aci pe Chesarul Conrad, contra Vlahilor. 404. **Tavrul**, munte, unde móre Constanție. 250. **Taxis**, craiul unguresc, 358, ia bir din Italia. 358. **Tazlăul** strîmtóre în Carpați, apărată de Români contra lui Batie. 465. **Tăcătorul.** Anastasie a fost numit Silențiarul adică Tăcătoriul 296. **Tăcerea** după ȕisă, adeverește ȕisa odată. Acesta e al 2-lea canon. 183. **Tăcerea**, nici pune, nici rădică lucrul, iară zisa, îl și pune și-l și rădică. 182, 348. **Tăman** cetate turcésă în Vosforul Chimeric pe unde au venit Polovții. 365. **Tătarii**, sînt rudă cu Unni. 12. Cumpleciunea lui Batie și a Tătarilor. 19. Al doilea tom al Hronicului începe de când s'au curăȕit locurile acestea de Tătari. 50. Schyti sau Tătari. 57. «Precum Romani așe Tătari.» 86. Facerea de cetăți d'înspre partea Tătarilor. 105. Turcii de o fire cu Tătarii sînt. 106. Războele lui Vladislav cu Tătarii. 136. Povestea despre lupta lui Laslău cu Tătarii. 137, 141, 142, 143. Batie, conducătorul Tătarilor. 145, 148. Tătarii Crâmului. 175. Traian lasă oști în Dachia spre a o apăra de Tătari. 190. Traian îi domolesce. 194. Marcu Aureliu și Tătarii. 201. Mesius Dechie și Tătarii. 208. Galie și Tătarii. 209. Emilian și Tătarii. 210. Tătarii în timpul lui Valerian și lui Galerius. 210, 211. Tătarii sub Avrelian. 223. Tătarii la 1712. 224. Tătarii și Dachia. 225,

226, 227, 232, 246. Tătarii despre Moldoveni. 306. Tătarii din Evropa făcuse mai multe năvăliri în imperiū. 332. Între ei și Bulgarii erau Romanii din Valahia, 346, se numesc Ruși spune Zonora. 353. Întră în împărăția răsăritului. 360. Ar fi adus contra lor Laslăul unguresc pe Români din temnițele Rîmului. 366. Isachie Comneno a purtat războiū contra lor. 382. Ei se mai numesc Uzii, trec în Trachia, o prădéză, însă ei sunt bătuți de óstea împăratului, decimați de ciumă și câți au mai rămas se supun, 383, ei erau 500.000. 384. Tătarii de pe Volga le zic Turcilor Caracalpachi. 387. Ei intră în Thrachia însă sunt bătuți de către Calo Ioannis. 388. Tătarii în Crâm. 395. Vlahii se unesc cu ie. 403, 405. Isachie Anghel vrea să le astâmpere năvălirile. 406. Comanii, un nēm de Tătari, împreună cu Vlahii năvălesc în împărăția de răsărit. 407, 408, 418. Tătarii prind pe Sevastocratul. 411. Vlahii și Tătarii prădaū cetățile din Trachia. 414. La sfârșitul secolului al XII-a se întorc, plini de prădi. 415. Comanii și Tătarii Crâmului se cértă între ei, pe la 1200. 419. Pe cei cari veniseră în ajutorul lui Ruric, îi omórá Roman. 420. Ioan îi i-a în ajutor. 425. Umbraū împrejurul Udriiului. 425. Ei atacă tabăra Tătarilor. 425. Ei cu mazăcul Coza, merg asupra Latinilor. 426. Lor le dă voe Ioan Alexie să prădeze cetățile Latinilor. 428. Bat óstea Latinilor. 429. Înconjóră tabăra Latinilor de la Udriiul. 430. Cu ie intră Ioan în Thrachia. 431. Prădéză și distrug

multe cetăți în Thrachia 432. Ioan Alexie, Tătarii și Latinii. 433. Aū avut mare han pe Ginghiz. 436. Fuseseră sub împărăția Indiei. 436. Simeon și Tătarii. 437. Un nēm de al lor ce se chema Oguzii locuiaū în câmpia Capcăcului. 438. Tătarii Oguzi. 439. Ladislav și Tătarii. 442, 444. Vrënd să intre cu Batie în Ungaria, Românii uniți cu Săcuii, îi opresc, și ieī mută Șcialul prin Țara leșască. 447, 448. Bonfin, despre Tătarii lui Batie. 449, 450, 451. Povestea despre omorărea, de către Laslău, a lui Batie, și învingerea Tătarilor de către Români e poveste minciunōsă. 452. Vladislav și Tătarii. 456, 457, 458. Laslău și Tătarii. 459. Starea Românilor în timpul năvălirii Tătarilor lui Batie. 463. Li s'aū opus Românii cu Săcuii și nu i-aū lăsat să intre în Ardél. 465. Ce le- mai zic și Comanī=Cobanī, locuiaū de la Prut până la Niprul. 466. Bate pe Unguri și cavalerii de la Rodos. 473. După retragerea lor se întorc Românii din Ardél cu Domnii lor, după aceștia a mai fost și alte poīadē de Tătari. 475. Atlan cu Tătari retrăgându-se, Stefan se întōrce iar, 475, de frica lor Bela al Ungurilor fuge în Dalmația. 478.

Tătăresc nēm. 14. Nu'i-aū putut birui mari împărații. 21. Tomul întâiū al Hronicului ține până după prada lui Batie, Hanul tătăresc. 50. Despre vechiū nēmul tătăresc, ce se chiamă Gog și Magog. 57, 61. Despre Bugiac, nume tătăresc al Basarabiei. 67. Nēmuri tătăresci sīnt vecine Moldovenilor. 126. Batie cu ôste tătărescā vine asupra

lui Laslău. 141, 393, 442, 446, 456. Dachia, fiind țară de câmp, era po trivită firei tătăresci. 256. La 386, Grutinghiū, nēm tătăresc, se rescōlă. 270. Leon filosoful chēmă pe Unguri, nēm tătăresc. 355. Vlahii și ajutorul tătăresc împotriva împărăției Țarigradului. 404, 415, 425, 432. Hanii tătăresci. 435. 436, 442, 446, 456, 475. Erdogrul curățā țara lui Alaiddin de fālharimea tătărescā. 440. Numele tătăresc al Basarabiei este «Bugiacul». 467.

Tătărāmē. Gog și Magog aū locuit unde acmū Tătărāmē cē mare să chiamă. 53. «Cavcasul» sīnt munții cariī despart tătărāmē din Persia. 60. In Schythia asiatică se cuprinde și Tătărāmē pustie» și «Tătărāmē véche.» 61. De la Meotis până în Nipru acum să scrie Tătărāmē mică. 67. Stravon mărturisește că Dachii și Ghetii din Tătărāmē aū eșit 74. După 4 ani Batie se întōrce înapoi în tătărāmē. 145. Cealaltă Tătărāmē și multe feluri de Varvari erau supuși de Huni. 273. Țara leșească se cuprinde supt numele Tătărāmii. 285. A patra reședință a pus'o Attila în Tătărāmē. 285. Din tătarimea cea mare, mai sus de Dachia noastră trecea de la rēsărit spre apus. 285. Genghiz Han la a. 1212 a eșit din Tătărāmē cea mare, care este vecină cu Hina. 436. In Tătărāmē cea mare fost'aū un loc pe care Turcii numeso Deșticapăc. 438. Batie se scōlă din Tătărāmē ce este pe apa Volgăi și prădēză țara Moschicească. 447. Tărg. După învingerea Dacilor, Traian întorcându-se la Roma Senatul l'a primit în triumf și i-aū ridicat

- columnă în locul care se chemă târgul lui Traian. 105. Turcii numesc voevoda pe comandantul de Gálata și pe alții a altor târguri. 131. Preda Stambol Român a fost sotnic al târgului Harcovului. 217. Jovian voind să facă pace cu Perșii s'aũ întors la Târgul Danastana, între Galatiia și Vithinia, unde aũ murit de năprasnă. 253. Târgul Padova se află pe Pad. 274. Filipic scoțând 73000 prunci de prin târguri i-a trimis la Țarigrad. 343. In anul 967 Rușii aũ căzut asupra Bulgarilor și aũ făcut târgurile una cu pământul. 369. Cetățile și târgurile Românilor din Ardeal. 461, 427. Târgul Romanului s'aũ fost chemat: Forum Romanorum. 471. Intre Alba Iulia și Sibiũ, aũ avut târgul Roșii. 474.
- Târgoviște.** Inovezii, Românii și Bastarnii ar fi zidit Tergovisca adică Târgoviște. 365.
- Târnovul,** cetate. Ivanco o cere lui Alexie Anghel. 412. De aci fuge Ioan și după fuga lui, remâne Petăr stăpânitor. 413. Aci e trimis Balduin. 426.
- Tecchirdagă** numesc Turcii pe Rodostos. 415.
- Telefos,** conducetor al Grecilor din Asia, în răsboiul Troian. 93.
- Telesis** Domnul Bulgarilor iasă înaintea lui Constantin Copronim, 346, piere ncis de aĩ sėi. 346.
- Temisvar,** 68, intră în Dachia mǎlurósă. 69. Cetate pe apa Temisului, unde Ladislav bate pe Copulh. 148. Némții o smulg din mânia Turcilor. 176.
- Temisul,** apă lângă cetatea Temisvar unde Ladislav bate pe Copulh. In locul lui, povestitorii pun Sirétul. 148.
- Temurleng.** Pe mânia lui cade rob Baezid. 441.
- Tercovisca** adevă Târgoviște a fost fondată de români, bastarni și inovezi. 365
- Tero,** hatman, era pus spre paza parților despre Udrinũ. E bătut de Români. 431.
- Tertulian** vorbesce de resbelele lui Marco Avrelie cu varvariĩ. 201.
- Τετραξήδιον** se cheamă vechiul locaș al Goților, în malul bălții Meotis. 261.
- Thabas,** este loc de intrare în Dachia veche. 319.
- Tharapia,** aprópe de ea este cetatea Zagura. 253.
- Theodat,** stăpânitoriũ Sansevermaților, nașul lui Stefan. 375.
- Theodomir,** craiul Gotthilor, dă zalog pe fiul sėu Theodoric, lui Leon împăratul. 291. Bate pe Huni și prinde pe Huniemund craiul lor, căruia îi dă drumul. 292.
- Theodor** fratele lui Iraclie, a comandat o parte din armată. 333.
- Theodor,** scriitor, vorbesce de mórtea împăratului Leon și de suirea pe tron a nepotului sėu, feciorul lui Zenon. 292.
- Theodor Anghel.** Lui îi dă Ioan Alexie, Solonul. 429.
- Theodora,** împărătește împreună cu Mihail, fiul ei. 351. Vine la împărăție după mórtea lui Theofil. In timpul ei, Vogoris Domnul Bulgarilor înainteză cu óste contra Țarigradului. 353. Ea a împărățit împreună cu fiul sėu Mihail, 14 ani. 354. La 860 intră Rușii în împărăție. 373. Rămâne singură după mórtea lui Monomah 382.

Theodora, fata Domnului Cazarilor, îl i-a de bărbat pe Justinian. 340.

Theodora cetate, spune Procopie, zidită de Traian, la capătul podului din dreapta Dunării. 155, 322.

Theodora, fiica Sevastocratlui, Alexie vrea să ș'o dea soție lui Ioan, 412, 413, 417.

Theodori=Bogdan=Dăruiți lui Dumnezeu 377.

Theodoric, craiul Gotthilor din Gallia se încuscrise cu Ghenserich. Fata lui, o luase Hunneric, feciorul lui Ghenserich. De teamă ca el să nu se unească cu Romanii, Ghenserich chiamă pe Attila. Lui îi scrie Attila, ca să se unească contra Romanilor, făgăduindu-i jumătate din Gallia. 287. El se unește cu împăratul Rămului, contra lui Attila. El cu feciorul său Thorismund și cu Aetie ajung la Avrelii, unde bat pe Huni. 288. Móre în luptă contra lui Attila, în câmpiile Cataloniei. 289.

Theodoric, istoric bisericesc, spune că Romanii aveau în Dachia, arhiepiscopi. 250. Despre războiul lui Iulian cu Persii. 252. Spune că Gotthii au prădat Thrachia, Misia, Dachia și Pannonia. 257. Războiul lui Theodoric cu Goții, 265, scrie despre apropierea Schithilor cu domnul Roilas, de Thrachia și de distrugerea lor de către puterea dumezăiască. 278.

Theodoric, prinde pe Anastasie și făcându-l călugăr îl trimete în Tesalia. 343. El lasă împărăția de bună voie și lui îi urmărește Leon Isavrul. 343.

Theodoric Amali sau Veronénul, fiul lui Theodomir, craiul Gotthilor, e

dat zălog lui Leon împăratul. Mai pe urmă, s'a chemat Veronénul. 291. Intră cu pradă în Greția, dar e gonit de Sabinian Hatmanul 293. **Theodoric Amali**, domn al Gotthilor, se pleacă lui Zenon, și e pus hatman al oștilor din Dachia mălurăsă și Misia. Șade până la 487, când începe a prăda hotarele împărăției. Indemnă de Zenon, pleacă spre Italia, și la 490, bate la apa Sonțium pe Odoater și la Verona pe care o ia, (aci primește numele de Veronénul), și merge la Roma, care avea ordin să-l primească. 294. Bate iarăși pe Odoater la apa Duca, încongioră Ravenna pe care o bate 3 ani. E rugat de Odoater să facă pace și să împartă împreună Italia. El se preface că primește și cu violenție, omoră pe Odoater. 295. El era maghistrul oștilor din Dachia și Misia. 295. Fusesse orânduit în Dachia, de Zenon și când se violenește, Români din Dachia îl părăsesc. El a stat maghistrul 3 ani. 295. Face pace cu Eurgundionii, cumpără de la dânșii câmpiile Lugurii și gonește pe Heruli din Italia. 296. Trimite pe Hatmanul Petza contra Bulgarilor. 311. **Theodoric Schytul**, fiul lui Triarie, intră cu Gotthii în Thrachia, o prădează și ajunge până sub Tarigrad. 293. Trece în Iliria și móre înfipt într'o sulită. 293.

Theodori Păcălabul aduce un ban de argint, găsit în cetatea Gherghinei, cu inscripția Const. Vict. Avg. Imp. 248.

Theodor Lascaris cel tânăr, vine în locul lui Ioanis Duca. 452. Pe fiul său îl lasă pe mâna lui Muzalos,

pe care îl omără. El împărătește 3 ani, 476, a murit la anul 1259. 476. Theodor Lascaris, e ridicat împărat la Nichea. 427. Apucă Trapezontul și Țara Frighiîi. 427. La el trec grecii goniți de Ion Alexie. 431. El mărișe împărăția de la Nichea. 433. In contra lui merge Alexie Anghel cu Turcii trimiși de Athantin. 433. Asupra lui năvălește sultanul Athatin și îl lovește cu Buzduganul în cap. Prinde pe Alexie care îi era socru și îl face călugăr. 434. În al 8-a an al împărăției lui iese Ginghiz Han. 436.

Theodor Vrama, e ales cap de grecii din Didimotih. 431. Era Hatman al oștilor de pe lângă Udriiul. Fuge dinaintea Tătarilor. 432.

Theodosie cel tânăr, împărat roman. Pe vremea lui, a fost comandant al Romanilor, Aetie, din nēmul Valahilor, zice Sarniție. 133. Istoria Romanilor din Dachia până la Theodosie cel tēnăr. 272. Vine după mōrtea tatălui său Arcadie, el este dat în paza lui Iezdegherd împăratul Persilor, care l'a dat la învățatura lui Antioh. 275. In timpul lui, scrie Socrat și Theodorit, că Roilas domnul Schythilor se apropie de hotarele împărăției, însă Roilas este trāsniț și ciurma se-cera pe oștēni. 278. Gonește pe Hunii din Pannonia. 282, 283. El trimite oști cari opresc pe Huni. 283. Trimite oștile de la Sicilie, contra Uniōr. 283. Imblânzește cu bani pe Varvari și dă lui Attila 6000 litre de aur și în toți anii câte 1000. 283. Cu el, Attila face pace. 233. Refuză să mai dee bir lui Attila și acesta vine cu oște

asupra lui. El trimite contra lui Attila, pe Hatmanii Anthimie și Anmighislie, cari bat pe Attila la Sardica. 284. La 450, mōre la vānătōre, și în locul său vine Marchian Thracul, care ia soți pe sora lui Theodosie, anume Pulhiria. 288.

Theodosie. In Pogrebania lui, Amvrosie spune că Constantin Marele, a fost botezat de Evsevie, episcopul Nicomidii. 247.

Theodosie, tatăl lui Theodosie Marele, fusese omorât fără nici o vină, de către Valens. 258.

Theodosie Marele. 16, 17, 237, 255. El rescumpără de la Gotthii, țările luate de ie. E chemat de Grațian din Ispania, ca tovarăș la împărăție. El este feciorul unui Theodosie, pe care Valens îl omără fără vină. 258. Românii în Dachia de la el înainte. 259. Despărțirea Gotthilor supuși de el. 264. Plēcă cu armata contra Varvarilor, scapă Misia de sus, de jos, Trachia și Dachia mălurōsă, face pace cu Atanaric, domnul Gotthilor și se întōrce la Țarigrad. 265, 270. Primesce pe Athanaric și după ce mōre, îl îngropă cu tōtă cinstea în Țarigrad. 265. Idatie scrie că lui îi s'aū supus toți Gotthii, și el pe unii îi trimete în Egipt, pe alții îi lasă în Thrachia. 265. După el urmēză Arcadie și Honorie. 266. In timpul lui aū lāsāt Gotthii Dachia mălurōsă. 266. El reduce luxul de la curte. 270. Contra sa se scolă Grutinghiu cu 3000 de vase și prādează Thrachia, contra lor el trimite pe voevodul Promotos, care i-a bātut și înecat în Dunăre, scrie Marțelus. 271. Până la mōrtea lui

- nu s'a mai prădat nici Thrachia nici Dachia. 272. Theodosie a murit la Mediolan, scrie Victor în etate de 50 de ani, de 60 ani scrie Isocrat, 65 ani hronicul Alexandrin; el a biruit pe Evghenie tiranul, scrie Socrat și Marțelus. 272. Lăsa la împărăție pe cei doi fii ai sei Arcadie și Honorie. 273.
- Theofanes.** Despre Attila și aliații lui în Ghermania. 288. Despre Leon cel tânăr. 292. Mórtea lui Zenon. 296. Vitalian și o mare parte a Schytiei vin la creștinism 312. Mórtea lui Anastasie. 314. Iracție și Persii. 332. Despre Constantin, fiul lui Iracție. 335. Ridicarea la împărăție, a lui Mizizie. 336. Despre Iustinian la 686. 338. Despre Leontie. 340. Despre Iustinian cârnul în a doua stare la împărăție. 342. Despre Filipic și despre Artemie. 343. Bulgarii și Leon Isavurul. 344. Despre botezarea Irinei, fiica Hanului Cazarilor. 345. Mórtea lui Constantin Copronim. 347. Starea imperiului răsăriten, la finea secolului al VIII, sub Constantin și Irina. 348. Pacea d'între împăratul răsăritului și Serachénii. 352.
- Theofanonia.** Cu vicleșugul ei nóptea peste zid sare Ioan Cimischie și omórá pe Nichifor Foca. 369.
- Theofil** vine la împărăție după Mihail Balbul, a împărățit 12 ani și lasă la împărăție pe Theodora și fiul ei Mihail. 352.
- Theofilaet,** Patriarh al Țarigradului este fiul lui Roman. 357.
- Theofilactos Samocatis.** In Cartea 6, Cap 3, vorbește că Sclavonii erau sub stăpânirea Bulgarilor. 327. Spune că Avari, Sclavonii, Ghepizi și alte neamuri varvare locuiau mai sus de Volohia. 329. La 597 Slovenii năvălesc în Thrachia, spune el în Cartea 6, Cap. 10. 328. In Cartea 8, Cap. 5, vorbește de sfada dintre Haganul Avarilor și împărăție. 330. In Cartea 8, Cap. 11 povestește cum Foca omórá pe feciorii lui Mavrichie. 335.
- Theopomp.** Unii aduc în contra lui pe Țițeron. 173.
- Thessalia,** 90, aci s'a bătut Chesar și Pompei. 163. A fost prădată de Tătari. In ea au năvălit Varvarii Crivățului, spune Zonoras. 215. Făcea parte din imperiul Roman. 242. Ghetii o prădéză. 312. Aci Theodorice trimite pe Anastasie. 343. Artemie fuge din Thesalia. 344. In ea întrase Sclavonii și Irini trimite óste care îi scóte din ea. 348. De aci au fost goniți Bulgarii. 375. Până în ea se lădesc Vlahii. 397. Pe vremea lui Ioann Cantacuzăno, o parte a ieí, o stăpâneau Vlahii și se numea Vlahia mare. 397. Cu Vlahii din ea, sânt tot una Vlahii. 398. Condo-Vlahii s'au întins până la Thesalia. 416. O luase Grecii, dar din mâna lor au luat-o Latini cu Ion al Bulgarilor. 466.
- Thesalonica.** Aci e trimis Lichinie, de către Constantin Marele. 239. Aci vine împăratul Alexie de la Chipsala. 415. Spre el se îndreaptă Ioan și întră Marhion. 428. In ea se închide Marhion. 429. E luat și jefuit de Români. 429.
- Thettalia** posesie a Ellenilor. 90.
- Thodoropolis,** cetate zidită după Traian. 322
- Thoma.** 104.

Thoma, patriarh al Țarigradului, era pus de Latinii. 430. Blestemă pe Latinii care nu voesc să meargă în ajutorul lui Henric. 430.

Thorismund, feciorul lui Theodoric, craiul Gotthilor, vine la Avrelii. 288. Ajută pe Alanii, contra Hunilor. 289.

Thrachia, împreună cu alte țări sînt prădate de Sclaveni și Sirbi, la anul 499. Constantin alăturînd-o Machedoniei a socotit să facă cu aceștia o a patra parte a lumii romane. 15. De la Constans până la Grațian Dachia noastră împreună cu Thrachia și Machedonia, tot supt un deregătoriu a fost. 16. După Theodosie, e prădată de barbari. 17. Gothii au venit aci din Misia. 74, 77. Chesar a trimis în Thrachia pe Crasus cu oștile. 78. Până aci se întindea țara Ellinilor. 90. A fost prădată de Tătari. 208. In ea a năvălit Varvarii Crivățului, serie Zonoras. 215. Prin ea merge Avrelian. 221. In ea Probus trece 100 mii varvari. Toți Varvarii din apropierea Dachiei, sînt mutați în Thrachia. 228. Ammian serie că Dioclețian bate pe Gothii cari prădaseră Thrachia. 232. Sculându-se Sarmații asupra Thrachiei, Constantin îi biruește, spune Zosim. 238. A doua așezare a Varvarilor, a fost în ea. 240. Împreună cu Eghypetul, este în una din cele 4 divisiuni ale imperiului lui Constantin Marele. Ea începe de la Munții Cenghi, spre mează-zi până la Machedonia, de la Munții Rodopii spre răsărit până la Bogat, unde dă Marea Negră în Marea Albă. Împărăția răsări-

tului se împărția în Trachia și Asia. Avea 2 provincii: Machedonia și Dachia. 242. In Thrachia, Constantin pusese scaunul împărăției romane. Pe acea vreme erau mulți locuitori în Thrachia. In oștile Dachiei, se cuprind și ale Thrachiei. 244. Gotthii supuși sunt puși de Constantin Marele și in ea. 245. Constantin cel Mare, dă Thrachia lui Constantie. 246. Gotthii pradă Thrachia. 254. In ea așeza Valens pe Gothii și Gotthii trec înapoi de Huni. 256. Ea este între munți. 256. Gotthii o prădeză. 257. Valens poruncise Gotthilor să iasă din ea. 256. E prădată de Fritthighern, ȋice Bonfin. 258. Aci sunt așezați Visegotthii de către Valens. 262. Aședarea Gotthilor în Thrachia. 263, 267, 268. Aci sunt goniți de Huni, Athanarie și Fritigernis. 264. Este prădată de Gothii și scăpată de Theodosie. 265. Theodosie a lăsat o parte din Gotthii aci. 265. Grutinghii au trecut Dunărea și au prădat-o. 271. Până la mori tea lui Theodosie nu s'a făcut nic-o prădare ei. 272. Gotthii trecuți de Theodosie în Thrachia. 273. Ea și Varvarii. 277. Socrat și Theodoric scriu despre apropierea Schytilor de ea și de distrugerea lor. 278. Pe ea voesc să o prădeze Hunii 283. Prin țările de sus intră Hunii în ea. 283. Prada Ostrogotthilor în ea. 296. Este prădată de Huni la 475, serie Chedrinus. 293. In ea prădeză Theodoric Schytul. 293. E prădată de Bolgarii. 301. La 502 vin cu pradă Bolgarii, până aproape de Thrachia. 302. La ea Bolgarii trec prin Dachia. 302. In ea fac crăii Slavii. 304. E supusă de

Vitalian. 312, 313. In ea intră Hunii ce se ȋdic și Sthlaviniî. 316. In ea se întorc Sclavonii din Greția și Machedonia. 317. Marginile ieî le șterge Dunărea. 320. Sclavonii după eșirea Bulgarilor să fi trecut Dunărea și o parte s'a așezat în Thrachia. 334. Slovenii erau în Thrachia, Priscus îi scöte de aci. 327. Slovenii îndemnați de Hagan intră în Thrachia. 378. Hagan intră în Thrachia, 329, în ea erau oștile Românești. 330. Hunii sau Avarii cu Sclavonii și Ghepiđii au intrat în Thrachia. 333. Bulgarii năvălesc în Thrachia. 336. Bulgarii și Sclavonii erau în Thrachia. 341. Bulgarii goniți din Volohia trec peste Dunăre în Thrachia. 342. Zonora, spune că Bulgarii au prădat Thrachia. 343. Bulgarii stăpâneau Thrachia în timpul lui Constantin Copronim. 346. Bulgarii au rămas stăpânitorii ei mai multe sute de ani. 346. Cronos craiul Bulgarilor intră în Thrachia, însă Mihail Curopalatis îl scöte din ea. 352. Rușii sub Iugor prădeză Thrachia. 357. Vine în ea Roman după ce a bătut pe Seracheni, pentru a aranja fruntariile. 369. Au fost scoși din ea Svetoslav cu aliații de către hatmanul Vardas. 370. A fost bătută de Pazinazi. 379. Au intrat Pazinazi pe care îi scöte împăratul, 387. Thrachia este prădată de Tătari. 383. Este prădată de Tatu, voevodul Pazinachilor în unire cu Nestor. 387. Cetatea Sozopolis din Thrachia este cuprinsă de Turci. 388. In ea intră Ungurii de o parte și Tătarii de altă parte. 388. Zonora spune că ea este prădată de

némul Pazinachilor. 391. Romano-Vlahii în Italia, Misia și Thrachia. 395. Bulgarii și Sărbii întemeiază crăii în ea. 397. Ea e prădată de Tătari. Cetăților de aci merge Alexie Anghel să le dea ajutor. 414. In ea trec Vlahii și Tătarii. 415. In ea lovesc din nou Comanii și Vlahii. 418. Grecii născuți în ea, fug la Ioan 423. In ea se întorc Grecii după sfatul domnului Românilor. 424. In ea intră Ioan cu oștile și locuitorii ei îl ajută contra Latinilor. 424. Prin cetățile ei stă Ioan Alexie. 428. In ea intră Ioan cu Tătarii. 430, 432. Ei ieau cetatea April. 431. Cetățile ei le răscumpără de la Greci. 434. Cetățile lui Ion al Bulgarilor din ea, le-au luat latinii. 466, 467. In ea au locuit odată Besii. 468. Thrachia e prădată de Mihail, un șef de prădători pe timpul lui Mihail Paleologul. 476.

Thrachii. Ghetii se amestecău cu ei. 73. Cu Misiî, Ghetii și Vevrichii, coprind Vithynia. 77.

Thracul. Marchian Thracul ia împărăția la 451. 288. Justin Thracul vine la împărăție la 518. 314. Justin Coropalat care urmează la împărăție la a. 565 era de moșie thrac. 325.

Thravichii norod în Dachia, 67.

Thucidit, 55, 59, râvnind la gloria lui Irodor, ar fi scris în istoria sa, numai laude pentru Ellini. 172. Scrielucurile Ellinilor, întâmplare cu sute de ani înainte de el. 299.

Thulc, ostrov. 173.

Tiberian. «Diregătorul Siriei,» către Traian, despre omorârea creștinilor. 194.

Tiberius. Veți Tiverie.

Tiflis numesc Turcii, apa Fasis. 227.

Ea cură prin țara Giurgescă. 242.

Tigrul riū, forma înainte de Traian hotar al împărăției. 191. Adrian îi face din nou hotar al împărăției. 196. Paravat îl trece, și într'o peșteră din apropiere, ascultă vrăjile care îi prezic învingerea Persilor. 252.

Tilison, cetățuie. 323.

Timena cetate zidită după Traian. 322.

Timei e osândit de Iosif Iudeul. 173.

Timuș Hmenlinskie, hatman căzăcesc la o fată a lui Vașilie Vodă. 26.

Tindar era Tatăl Elenei și stăpânitor al Spartanilor. 92.

Tiraghetii între Prut și Nistru. 68.

Gheti Nistreni. 67.

Tiras, Nistrul, riū. 60.

Tiraho tiranul, a gonit pe Pazinachi cu domnul lor Cheghenis. 381.

Tiranul. Foca sutașul s'a numit mai apoi Foca Tiranul. 330, 331. Pece-neghiu fiind goniți la 1048 de Tiraho Tiranul, s'a sculat cu domnul lor Cheghenis. 381.

Tirvelin Domnul Bulgarilor la care fuge Justinian când era să fie prins de Apsimar. 340. Leat 719, Artemie fugind în Thesalia și mergând la Tirvelin domnul Bulgarilor multă oște a luat într'ajutor. 344.

Tirvinghi, nărod ce ar fi lăcuit de la Olt în sus pe Dunăre, și între munți spre țara Ungurască. 68.

Tisa sau apa Patissos. 60. Dachi, spun unii menciunoși, că nici odată să nu să fi întins pe Dunăre în sus mai mult de cât până unde dă Tisa în Dunăre. 64. Ce spune Gloverie despre întinderea celor ce înlocuiau pe Dachi. 65. Hota-

rele Iazighilor dinspre Tisa. 65.

Gheția se întindea peste Tisa. 66.

Țările de lângă Tisa, cari sunt. 68, 69. Iazighii și Metanastii, locuiau de la Tisa în sus, spre Buda. 82.

Peste Tisa, Bela așeză pe Comanii creștinați. 145. Sargheția este apa numită Strelța și curge despre Maramorăș spre apa Tisiu. 189. Iasigii au lăcuit peste Tisa pe Dunăre în sus. 201. Peste ea în sus, era a doia Dachia, pe Dunăre, căreia i se dăcea Panodachia, 250, hotar al vechii Dachii. 264, 269. Pe lângă ea s'a stabilit Hunii, dăce Mihael Ritișe Neapolitanul. 281. Din ea până în Olt, este Dachia mălurăsă. 289.

Aședarea Ungurilor pe apa Tisei. 311, 354. Hagan scapă aci, este urmarit de Priscus și iară îl bate Priscus trece apa Tisei contra Ghepizilor cari locuiau aci, ei erau sub stăpânirea lui Hagan. 329. Pe apa ei se așeză Ungurii. 355. Ungurii sunt așezați de la munți și până la ea. 356. Dachia de lângă ea a ocupat-o Ungurii și Hunii. 463.

Târgul lui Bogdan este la unirea Tisei cu Maramorăș. 474. Din Tisa până la marea Negră se întindea Valachia mare care se numea Galia. 446.

Tithon, tatăl lui Memnon, care era conducător al Grecilor din Asia în războiul Troian. 93.

Tit Vespasian a venit la împărăție după mărtea tatălui său Vespasian. Pe el Xitilin și Sfetonie îl numesc bucuria nămului omenesc. Ziua în care se întâmplă să nu facă cuiva vre-un bine dăcea că a pierdut o țică. A murit de friguri în satele Reantine, unde a murit și tatăl său,

- a împărățit 2 ani. După el urmează fratele său Domițian. 165.
- Titus Livius.** Veđi Livius.
- Tiverie.** Pe vremea acestuia a scris Stravon. 59. General Roman, trimis de August contra Dachilor. 79. Tiverie ca împărat, contimporan cu Ghestibind, al 3-a craiu al Dachilor. 79. Norbanus Flaccus a fost consul împreună cu Chesariul Drusus, fiul lui Tiverie. 122. Dion spune că a fost hatman al Romanilor în războiul contra Ghetilor, 128, vine la împărăție după Octavie Avgust la anul 14 d. Hs. A împărățit 22 ani, a murit la anul 37 d. Hs. și lui îi urmează Caligula. 164
- Tiverie Anichie Constantin,** vine la împărăție după Justin, el are război cu Persii și cu vitejia hatmanului Mavrichie îi bat. El dă pe fata sa după Mavrichie și-l lasă urmaș. Meșterii trimiși de el lui Hagan ca să-i facă feredee sunt întrebuințați ca să facă pod pe Dunăre, scrie Zonora. 326, 327.
- Tivinghi,** în Dachia înainte de Dachii. 68.
- Tôte ispitește dragostea: toate biruște nevoiuța.** 298.
- Tocai.** Pe vremea lui Ladislav, până aci prădează Copull. 148.
- Tolosa,** cetate. Aci a fost lupta Romanilor, contra Unilor și Vandalilor. 133.
- Tomis.** Pe lângă ea (cetate), Heruli, Pevchi, Schythii și Gotthii, trec în Misia 212. Veđi *Tomus*.
- Tomus,** cetate situată lângă Marea Neagră, unde e isgonit Ovidie. Se crede a fi Cetatea Albă. 72, 117, 122. De aici Ovidie scrie la Roma lui Flaccus Greținus. 117, 122. A fost lăsată de Tătarai la dreapta, scrie Zosim. 211. Gotthii trec pe alături. 212. Cetate la Dunăre, zice Sarnișe, pe când cei-l-alți istorici și geografi o pun în Misia pe țărmurile M. Negre. 261.
- Topeltin de Medias** zice împreună cu Carion că cine zice că numele Moldovenilor și al Muntenilor este după numele hatmanului Flac, spun basme. > 124.
- Tordia,** ținut al Românilor din Moldova. 473.
- Toparha.** Eșitu'i-au înainte și Bogdan a celor mai din lăuntru țării Toparha sau Craișor (lui Vasile Bulgarocton). 377.
- Tornavenii** sunt jefuiți de Vandalii. 275.
- Toruné,** cetate supusă cetății Madboc. 371.
- Totrus** riu în Moldova de unde vine numirea ținutului Totrus din Ardél. 474.
- Totrus,** ținut al Românilor Moldoveni în Ardél numit după riul Totrus din Moldova. 474.
- Totrus,** srîmtore în Carpați, apărată de Români contra lui Batie. 465.
- Traian.** Veđi Ulpie Traian.
- Traianescii.** Despre un sol august, prefect al Traianescilor și al altora, într'o inscripție din Dachia. 161.
- Transalpina,** numeau scriitorii latini țara Muntenească. 132.
- Transilvania,** intră în Schythia. 60. Se cuprinde în Dachia. 65. Romanii au venit întâi aci și apoi au trecut în Moldova și Muntenia. 111. Ea e numită de Bonfin, totă țara Ardialului. 147. In ea spune Bonfin, că s'ar fi aflat o piatră cu in-

scriptiuni, despre un' Luciū Aniū, Fabian, 116, se numesce astă-zī o parte a Dachiei, care a fost cop-rinsă de Siculi. 282. Ast-fel se numea Dachia de mijloc. 305. E sub stăpânirea Ghapidilor. 319. Aū în-trat Ruşii în ea la 1002. 375. Dom-nul ei Emeric Techelie a poruncit de a făcut mape Geografice pentru Ardeal. 473.

Trapezont Până aci se întindea di-visiunea I a imperiului lui Con-stantin Marele. 242. E luat de Theo-dor Lascaris. 427.

Trebonianul. După perirea lui Dechie în Schyția, rămășița oștii aū ridi-cat la împărăție pe vicleanul Gallie, carele Trebonianul se poreclea.

Triadita se mai numea Sardia. 66. Cetate luată de Flac de la Ghetī, zice Ovidie poeticul. 128. Spre ea merge Isachie Anghel. 406. E ri-sipită de Vlahi. 408.

Triarie, tatăl lui Theodoric Schy-tul. 293.

Tribali. Veđi *Trivalii*.

Tribun. Nerva îl face pe Traian «fi-cor de suflet, Chesar, Tribun și lui moștenitoriu». 80. Anie Fabian, tribunul polcului al II Avgustesc, e menționat într'o inscripție găsită în Dacia. 161.

Tribunicia. Veđi *Tribuniția*.

Tribuniția. Nerva împodobesce pe Traian cu puterea tribunicieī. 193.

Trisaghiou, cântare bisericească. 312.

Trithemil a scris viața lui Eneas Syl-vius. 115.

Triumvir. Annie Fabian triumvir, men-ționat într'o inscripție din Dacia. 161.

Trivalia sau Sclavonia, este prădată de Sclavonii, Sêrbii și Bulgarii. 12.

Ea făcea parte din imperiul lui Constantin Marele. 242.

Trivalii, asupra lor aū venit Polovții și Pecinighii din Pozina. 365. Dom-nul lor a fost Ștefan feciorul lui Neeman. 419.

Troada sau **Troia.** De aci s'ar fi tră-gând Romanii. 13. Despre răsipa ei. 59. Cetate vestită în Asia. 90. Grecii Elladēni contra ei. 91. La Avlida, Grecii, hotărăsc dărâmarea ei. 92. Priam a fost stăpânitorul ei. 93. Agamemnon vine împotriva ei. 94. Eneas după răsipa Troa-dei. 95. Pe la Troia, care se mai numea Ilion trec Scipioniī contra lui Antioh. 101. Istoria ei și a res-belului ei o scrie Omir după 200 ani. 299.

Troadenii. Din rămășițele lor spun unii că s'ar fi pus temelie crăiīi Franțozilor. 12. Romanii sînt din Elliniī Troadenī. 85, 99, 100, 104. Din aceeași seminție cu Elenii. 90. Intre ieī și Elladenii izbucnește răsboi la 1193 a. Hs. 91. Ei aū mai avut răsboi, cu Iraclis sau Hercules, care a robit mulți Tro-adeni și i-a dus în Ispania și Franța, zidind cetatea Alexia. 91. Se hota-răsc să'l ajute pe Alexandru Pa-ris. 92. Sfatul lor. 93. Aū fost omo-râți toți când aū pătruns Greții din Europa, în Troia. 94. Trogos și Iustin, spune că aū scăpat nu-mai Eneas și Antenor. 95. Ei ră-mân stăpâni în Latium. 96. Orbi-nus Raguzău, zice că se trag din Varvarii de peste Volga. 101. Ei îndeamnă pe Romanī să supue Asia. 101. Privesc pe Romanī ca pe urmașii lor, spune Iustin. 102. Franțozii ar fi născuți din ieī. 177.

Troglodite. Gloverie spune că locul Schythiei cu felurite némuri se desparte, din carii (deosebii de Troglodite) mai vestiți sînt Dachii. 65.

Trogus, scriitor. 67. Ce spune Iustin după Trog. 71. Dachii se trag din Daaii și Davii 74, 76. Ca și Justin, spune de plecarea lui Antenor și a lui Eneas, spre Italia. 95.

Troia. Veđi *Troada*.

Troiaunul, care se află în țara noastră, se crede că l'ar fi făcut Traian în trecerea sa contra Asiei. 192.

Troilo. Constans împăratul fû omorât în Siracusa la 668 de un Andrei fiul lui Troilo. 335.

Trovur fratele lui Ruric, s'a așezat în Izbooc, cetate. 372.

Tudertina, aci zice Victor că s'a născut Traian. 193.

Tur-Arăpești scriitori, ne apără. 24.

Turbanții. Cfestorul Turbanților e amintit într'o inscripție din Dacia. 161.

Turcesci. Veđi *Turcești*.

Turcești. Armele turcești au mers în Arabia. 19. Scriitori de ai lor apără pe Romano-Moldo-Vlahii. 24. O parte din Misii, se chemă acum cu nume turcesc, Dobrugé. 68. Ce a luat Chesariul de la Sultanul turcesc, în pacé de la Pazarovți. 69. Stăpîniri turcesci. 106, 107. Numele Românilor la scriitorii turcesci. 307, 474. Suleiman, sultan turcesc, ia Buda. 355. La 1078 ósté turcescă prinde pe Mihail. 387. Athatin, la istoricii turcesci, e numit Alaidin. 433. Impărați turcesci. 435. Istoricii turcesci. 435, 436. Despre némul turcesc. 438. Dara, la istoricii turcesci se cheamă Nahră. 439. La 1300, móre Alaidin

sultanul turcesc. 440. Despre faptele Turcilor în bibliotecile turcesci și cele creștinesci. 441. Sultanul turcesc, Suleiman, ia Malta. 451.

Turchistanul, parte din Schythia asiatică. 61.

Turcii. Ei au înghițit multe crăii ale răsăritului și apusului. 19. Suleiman a fost «Ulisis» al lor. 22. Fără Bogdan, fióorul lui Ștefan Voda Marele pacea Chreștinilor cu Turcii ar fi fost mórtă. 23. Turcii dîc munților «Cenghiî», «Despot iamlasi». 64. Turcii fac pace cu Nemții la Pasarovitz. 69. Ostași viterani erau la Romanî, cum sînt oturacii la Turci. 83. Au avut răsboie cu Români și sînt de un ném cu Tătarii. 106. Români li sînt tributari. 106, 107. Enea Sylvius, răscolă printr'o carte, pe creștini în contra lor. 115. Sarniție spune că ieî ar fi de origină Sarmatică și că numesc pe principii lor, Voevozi. 131. Ei numesc pe comandantul de Gálata, și pe alții a altor tîrguri, Voevoda. 131. Pe ieî o-rînduiala cerească îi face stăpâniî Evropei, Asiei și Africei și ai cetății lui Constantin Marele. 170. Ei avut întăiul împărat pe Osman. Scriitorii elini nu îi arată biruitori de multe ori. 174. Au avut Sultan pe Suleiman și au ocupat Viena. 175. Din mîna lor, smulg Nemții, țara Ungurésă, cetatea Temișului și Beligradului. 176. Au luat de la Greci Țarigradul. 183, 184. Au avut răsboie cu Leși. 224. Ei întăresc cetatea Soroca, contra Rușilor. 224. Ei numesc Tiflis, apa Fasis. 227. Oblucița e numită Isacé

de către Turci. 240. Numesc Bogazul, Bogaz-Hisar. 246. Ei țin toate cetățile după margina Dunării. 255. Ei numesc Seremovasi cetatea Sirmium. 267, 273. Sub a lor stăpânire este Dachia mălurósă și muntósă. 281. Numesc Moldova. Cara Bogdan și pe Moldoveni, Bogdanlu. După numele dat de Turci numesc și Tătarăi. 306. Ei dau numele de Cara iflac și Ac iflac, și cara vláh. 306. Turcii au luat pilda pedepsei cu Țeapa, de la Slavi. 316. Ei numesc Cursuilu, cetatea Heronul. 320. Ei numesc Tuzla, cetatea Almirina. 323. Ei numesc Halchidonul, Cadichion. 331. Irachie a avut Turcii în Asia cu plată, însă ei l'au înșelat. 333. Ei împreună cu Ungurii sunt trimiși de către Leon contra lui Simeon domnul Bulgarilor. 356. La cetățile lor Gherci și Taman s'au așezat Polovții. 365. Să nu-i lase să treacă Dunărea a dat ordin lui Petăr al Bulgarilor, Nichifor Foca. 369. Cu ei (adică Ungurii) se însoțesc Svetoslav de pradă Thrachia. 370. Zic Duragi cetății Dirachion. 376. Ei sunt bătuți de către Dioghenis împăratul. 386. Turcii cari astăzi țin împărăția Țarigradului se numesc Aliosmani. Pe ei tătarii de pe Volga îi numesc Caracalpachi. 387. Cu ajutorul lor, Nichifor Votaniatis prinde pe Mihail și-l călugărește. 387. Suliiman Domnul lor. 388. Ei apucă în Thrachia cetatea Sozopolis, însă în curând sunt scoși. 388. Ei numesc Zagara pe Zagora. 406. Numesc Ipsala pe Chipsala. 415. Ei numesc Tecchirdagă, Rodostosul. 415. Turcii trimiși în ajutorul

lui Alexie, prind căpi-va Vlahi. 415. Ce era la ei Juničar Agasi. 416. Numesc Chiosténgé pe Constanția. 419. Aveau giamie în Țarigrad. 421. Ei numesc Siros, cetatea Serras. 428. Numesc Iregle cetatea Perinthul. 432. Arcadiopolis e numit Burgaz, Misina, Cănaclă, și Athira e numită Chiuciuccemegé. 432. Sunt trimiși în ajutorul lui Alexie Anghel. 433. Ei biruiseră întâi pe Romei, dar fug vădând mort pe Sultanul lor. 433, 434. Cel dintâiu împărat al lor, a fost Osman. 436. Ei nu sunt turci ci stăpânii Turcilor. 438. Ei numesc Azerbaigan, Midiia. 439. Alaidin era Domnul lor. 439. Alaidin urcă pe Osman la stăpânirea lor. 440. Oștea lor, e făcută una cu a Oguzilor, de către Osman. 440. Ei iau Calipolis. 441. Ei ziceau sangiac Beg Banului. 469.

Turemenii se numesc părțile Asiei în care ies Turcii. 438.

Turingia locuitorii ei iau numirea de Franconii. 277. In ea vine Attila, și așază sfatul la cetate Insacon. Ea este a familiilor Saxonești și se cuprinde între Misia, Brunsvig, Hassia și Franconie. 285. Henric prinde pe Hatmanul oștilor, Marhion de Turinghia. 383.

Turinglii, vin la Sicambria, chemați de Attila. 283.

Turnul. Despre Turnu-Severin. 230, 318. Irodot pomenesce și de facearea Turnului Vavilonului, 233, făcut de Traian, pre acesta și altele de prin prejurul lui, Iustinian împărat, li-au dat Anților și Selavinilor. 317, 318. Turnurile făcute de Iustinian. 321. Despre Turnul ce se chiamă Iudeul. 342. La

finele vécului a XII-a cetatea An-
hialul e întărită cu turnuri. 408.
Turnul Severin, împotriva pragurilor
Dunărei saū Porţei de fier. 230.
Veđi şi *Severin*.
Turnus, regele Rutulilor, fusese logo-
dit cu Levania, fiica lui Latin. 95.

Merge cu rėsboi în contre lui E-
neas şi Latin, dar e bătut şi a pe-
rit în luptă. 96.

Turnu Vavilon. Veđi *Vavilon*

Tuzla numesc Turcii eetaté Almirin.
323. Este în Crâm. 323.

T.

Țara. Barbarilor le plăceau țările ro-
mâne. 11. Cum a fost coprinsă «țara
Franțozască.» 12. Despre înstrăi-
narea lui Eneas în țara latinescă.
Cum era Dachia față de cele-lalte
țări, cu cari era guvernată impre-
ună. 16. Cum au vroit Turcii a cu-
prinde țările creștine. 20. Hronicul
țerei Românesci. 57. Se va pomeni
țările însemnate din Schythia. 60.
In Tătărăme asiatică ce țări sint.
61. In Sarmatia evropască sint a-
mândouă țările leșesci. 61. Țările
Moldovei făceau parte din Dachia.
62. Când au scris Stravon și Dio-
nysie au fost și altă țară sub ho-
tarele Ghermanii 64. Unde a fost
țara Iazighior, 65, și unde Mara-
morășului și Ardélului. 65. Vechile
nume ale țărilor cari de demult se
cuprindeau în Dachia. 66, 67, 68, 69.
S'a arătat țările Dachiiei, mai 'na-
inte. 70. «Țara care au fost a
Ghetilor, după acēia Dachiia s'au
chemat». 71. Se socotesce că încă
până a nu veni Gotthii în țara
acēsta de aici, se chiăma Dachiia.
74. Parvii erau până în țara Ari-
ana. 74. Despre țările barbarilor.
75. Prin ce țări trece pădurea Her-

ținei. 76. Zonora spune că Avgust
Chesarî au supus multe noróde
din țara Panonilor. 78. «Rămășița
Dachilor» ar fi trecut spre fun-
durile țerei unguresci. 83. Țările
Ellinilor. 88, 89, 90, 91, 92. Antenor
în țara Venețianilor. 95. Enias
în țara Lațium. 95, 102. Dachia a
fost unde's acum țările noastre ro-
mânesci. 104. Panonia 'i țara un-
gurască cé mare. 106. Starea țe-
rilor române. 106. Despre descă-
lecarea din Ardél în Moldova și
țara muntenescă». 111. Povestea
despre trecerea prin țările Româ-
nesci, a unor armate romane, de
demult. 113. Țările supuse de Flac.
118, 124. Obiceiu roman la supu-
nerea țărilor. 118, 119. Țările Vla-
hilor. 126, 127, 156, 157, 159. In
țările în care au locuit Dachi, —
spune Sarniție — au fost și Greci,
Itali, Sloveni. 132. Țara Misia. 135.
Povestea despre Laslău, crai în
țara ungurescă. 136, 138, 140, 141,
144, 145 Solomon cu Gheiza și La-
dislav din țara ungurescă. 147.
Copulh întră în țara Ardélului.
148. Bonfin despre prăpădirea dom-
nului Hunilor în țara ungurescă.

149. Coțovlachii, din țara grecescă, sînt tot din Romani 153, 466. Ce a făcut Traian, după ce a dezdăcinat pe Dachî, din țările Dachii . 153, 156, 160, 189. De ce are Moldova, Herbul sêu, Capul Boului. 155. Gheografii, tineri, fac pe Plinie necunoscător al țărilor. 173. Țările păgănesci până la Egypt, Africa și India sînt pline de robî leșesci și rusesci. 176. Nemții apucă țara ungurescă. 176 Cum se procede la falsificarea ideilor despre țeri, mări, locuri, etc. 178. Descălecatul țerei Moldovei. 179. Iltărarea țerei Moldovei. 179. Inceputul Hronicului țărilor romănesci. 181. Traian ia țara Mesopotamiei. 191. Despre Traianul care trece prin țara noastră. 192. Némul romănesc din țările cari formaă, odată, Dacia. 195. Adrian părăsesce țările cucerite, în Asia, de Traian. 196. Marco Avrelie ar fi, supus nisce țeri, de ar mai fi trăit. 201. Despre Turnul Severinului din țara muntenescă. 204. Schytiî au jecuit multe țeri. 209. Emilian în țările Schythilor. 210 Zonoras spune că Avreleus era din țara Ghetiî , 'Αρρίολος δὲ ἐκ χώρας ὧν Ἰετικῆς . 212. Dacia era o țară forțe de folos împărăției. 216. Ce spunea Preda Stambol Român, din țara Munteniască. 217. Tătarii au făcut pradă în țara Pontului și a Chilichiei. 223 Apărarea țărilor noastre de Tătari. 224. Fasis, desparte țara Giurgiilor de Armeniia. 227, 242. Liciniū stăpânind țările luate de la Maximin. 238. Asia avea 25 țeri. iar Pontul 5. 242. Pentru ce s'au numarat acêste țeri, și s'au în-

sămnat despărțire împărăției. 243, 244. O monedă aflată în țara Moldovei. 248. Constande, sînt nisce bani cari de și se fac în alte țeri unde nu se numesc ast-fel, așa sînt numiți la noi. 249. Unde e țara numită Panodachia. 250. La 367, Valens trece în țările barbarilor. 254. Dachia era țară de câmp. 256. Dachia pe la 378, e arătată ca o țară ținută de Romani și prădată de Gotthi. 257. Theodosie, ia de la Gotthi, țările apucate de ei. 258, 265, 270. Dachia pôte că n'ar fi putut a mai sta sub Romani fiind țara cea mai depărtată de centrul împărăției. 286. Gotthiî stăpăneau de la țara Franțozilor până în hotarele Dachiei , spune Procopie. 267. Visegotthi țineaă, cel puțin, o parte din țara ungurescă. 269. Panonia era țara între Dunăre și Sava. 273. Au fost multe războe spre părțile țerei unguresci. 273. Alaric prădéză țara grecesca. 374. Bonfin despre cuprinderea de către Huni a Panoniei și a țerei Dachilor. 281. Panoniile sînt țeri bogate. 282. Attila și țara ungurescă. 282, 283. Attila și țara leșască. 285. Sicambria unde'î. 286. Uniî Huni ajung până la țara grecescă, după mörtea lui Attila. 289. Despre țara Dachiei și Attila. 290. Dachia mălurósă era o parte din țara muntenescă. 294. Ce e Caia Zemle . 303. Iohan Bunn și Gluve-rie despre locuitorii țărilor noastre. 304, 305. Despre țările romănesci. 305, 306, 308, 321, 322, 336, 338, 361, 384, 392, 395, 462, 463, 464. Radu Negru vine d'inspre țara ungurescă. 307. Descălecatul țerei leșesci.

311, 324. Hunii năvălind în Thracia, omorâ, între alții, pre Dregătorul acelei țări. 316. Justinian ia, de la Gotthi, țara Dachiei, spune Procopie 318. Țara Dachiei. 318, 319. Boerimea țerei de sus are mulți moicii podani Ruși. 325. Cee postelnicul cel mare în țara Moldovei. 326. Istoricii spun numai despre oștile ce păzeau țările de peste Dunăre. 327. Némuri varvare în țara ungurască, la finea secolului al VI-a. 330. Iraclie ia, de la Perși țările ce aceștia le ocupaseră. 334. Constans împăratul pradă țara Slavinilor. 335. Seracheni luaseră multe țări de la împărăție. 337. Constantin intră în țara Bulgarilor. 349. Carolus ia zălog pe feciorii de Domni Saxonii, luându-i din țara lor. 350. Vasilie Machedon ia multe țări și cetăți de la Seracheni. 354. Bulgarii, chemați de Arnulf craiul, pradă țara Ghermaniei și Galiei. 355. O parte din țara ungurască era Panodachia. 356. Ihor pradă țara Paflagoniei și altele. 357. Peste ce țări s'aun întins Pecenegii 364, 365. Povestea cu aducerea tâlharilor de la Râm în țara Ardélului. 366. Rușii, cu nisce conducători ai lor, cad asupra Bulgarilor și uitându-și de țara lor, rămân acolo. 369, 370. Oștea lui Ioan iese din țara grecască. 376. Țara Bogdania, la Leunclavie, după Chedrinus. 377. La înmormântarea lui Ștefan cel sfânt s'aun adunat și oameni afară din țara ungurască. 379. Pazinachii și țara Bosniei. 382. Când era Șolomon crai în țara ungurască. 383. Sub Mihail Papinachie, némul Crovaților intră

în țara bulgărăască. 386. Țara ungurască la anul 1116. 388. Vladislav din țara leșască și Conrad împărat. 390. Pazinachii, pe la anul 1183, intră în țările împărăției. 391. Batie trece în țara ungurască, la anul 1242. 393. Vlahii locuiesc și în țara grecască 397. Misia e dincolo de Dunăre. 398. Isachie Anghel pune dajdie pe toate țările. 400. Vasile Bulgarocton amenință și țara Vlachilor. 403. Vlahii și cu Comanii, pe la anul 1190, pustiesc țările imperiului de Țarigrad. 407. Împăratul Isachie Anghel se duce în țara ungurască. 409. Coțovlahii, din țara grecască, s'ot până astăzi. 414. Ioan Alexie cuprinde țara Smolénilor. 418. Ioan, Domnul Românilor și cei ce apucaseră părți din țara grecască. 425. David, din némul Commnenilor, ocupă țara Frighiei și altele. 427. Ioan al Românilor și țara Tessalonicului. 428. Belli, în țara Horasan. 436. Țara Mosecului, țara leșască și cea nemțască s'nt prădate de un han tătaresc. 437. Țări supuse de Genghiz Han. 439. Osman și țara lui Alaidin sultan. 440. Murad supune între altele, țara muntenască. 441. Crai din țara ungurască. 442. Ladislav adaogă, între altele, țara rusască, la stăpânirea sa. 444. Batie în țara ungurască. 445, 447, 448, 449, 450, 455. Țara ungurască sub Andrei al II-a. 445, 446. Tătarii trec în țara ungurască, prin cea leșască, 449, și cea rusască 450. Bela luând Stiria sub stăpânire, se întorce în țara sea ungurască. 451. Cruciații ar fi primit, în dar, de la Bela multe sate și

orașe în țara ungurască. 452. Când a venit Batie, în țara ungurască ar fi fost crai, Vladislav. 455. Batie pradă țara Moscului, țara leșască și cea ungurască. 456. La venirea lui Batie, în țara ungurască, nu era crai, nici Vladislav, nici Laslău. 458. Statul țărilor românești, după prada lui Batie. 461, 463. Carolus ia Severinul, de la Domnul țerei Vlahiei, spune Bonfin. 467. Bani ce stăpânesc în țara muntenască. 468. Țări de sub stăpânirea crăiei ungurești. 469. Hronicul țerei muntenesci și cel moldovenesc despre Radu Negru, Dragoș Vodă, 469, 470, și Basarabi. 470. Pecetea țerei Moldovei. 471. Hotărârea țerei Moldovei, scrisă de Cantemir. 472. Stăpâniri ale țărilor românești. 472, 473, 474, 475. Când s'a înturnat Bela, în țara ungurască, de unde fugise de Batie. 478. Radu Negru și Dragoș Vodă în țările românești. 179, 483, 484. Craiul sârbesc ar fi trimis înapoi, în țara sa, pe fata Domnului românesc. 480. Acel domn românesc era cu domnie întemeiată în țara sa. 481. După prada lui Batie a fost domnie așezată în țara românească. 482.

Țarigradul e luat de Latini. 18. Peste munții Cenghi duce drumul din Moldova și țara Muntenască spre Țarigrad. 64. Sardia, sub împărăția Țarigradului, Sofia s'a chemat. 66. Stăpâna Grecia, Macedonia, Peloponisul, ostróvele mărilor Mediterane, crăia Bulgarilor, Serbilor și Ungurilor. 106. Cucerit de Sultanul Muhamed. 126. La Țarigrad. 131. A avut împărat pe Isachie Anghel. 133.

Împăratul lui, dă titlu și corónă de crai lui Ștefan, crai bulgăresc. 140. Xifilin a fost patriarh Țarigradului. 154. După zidirea lui, scriitorii Greci vorbesc despre răsbóele Romanilor cu Varvarii. 174. De la Greci l'a luat Turcii. 183, 184. Apa Fasis n'ar fi la Boazul de la Țarigrad. 227. Cetate făcută de Constantin Marele, numită și Roma noua sau Constantinopolis. În ea, Constantin Marele a zidit o biserică. Zonoras însemnéza 5738 ani, de la fundarea lumii, până la zidirea Țarigradului. Valentie Matei, 696 ceea ce a greșit. Aci Constantin Marele, mută scaunul de la Roma. 241. De la el în jos până la Bogaz era Propontida. 246. A fost luat de sultanul Mehmet. 246. Aci ocupă Iulian Paravat scaunul, după mórtea lui Constantie. 251. Pe când se întorcea aci, Iovian, urmașul lui Paravat, móre la Danastana. 233. Aci se întórce Valens, victorios. 254. Înainte de a ajunge aci, Valens ernéza la Marchianopolis. 254. Aci vine Valens și e ocărât de popor, pentru că a primit în țară pe Varvari. Din el ese Valens ca să bată pe Gotthi. Până sub el se duc Gotthii victorioși. 258. Marginile mării dinspre Țarigrad. 263. Theodosie după ce bate și încheie pace cu Athanaric se întórce la Țarigrad. 265. Athanaric este îngropat cu totă cinstea aci. 265. Theodosie vine în el. 270. Gaîna voește să ia Țarigradul, capul lui este trimis aci. 274. Din el e gonită Honoria. 282. Aci trimit Gotthii, capul lui Dinzig. 292. Hunimund nu e trimis aci. 292. Pâna sub el ajunge Theo-

doric Schytul. 293. Ca să-l scape de Varvarî, Anastasie pune să se facă un zid de la marea Năgră la cetatea Silivrii. 312. Sub el vine Vitalian cu 60.000 Romani. 312, 313. E înconjurat pe mare de Vitalian și apoi pe uscat. 313. A avut patriarch pe Machedonie. 313. Vitalian nu rămâne aci. 313. Până sub el vin Sclaviniî, dar îi gonește hatmanul Ioan. 317. Hagan, Domnul Avarilor, venise până la Țarigrad. 327. Mavrichie chemă pe Priscus la Țarigrad. 328. Mavrichie era să fugă din Țarigrad. 329. Foca vine cu oște către Țarigrad, Mavrichie fuge din Țarigrad la Halchedon. 331. Iraelie vine la Țarigrad. 332. Iraelie plăcă de aci și trece în Asia. 332. Hosroe îndemnă pe bulgarii Slavoni și Hagan domnul Avarilor ca să înconjure Țarigradul. El este înconjurat de Huni, cum Țonora saŭ de Avari, cum Țonora Chedrinos, în unire cu Sclavoniî și Ghepiziî, care după cum zice Țonora prin vitejia hatmanului Von saŭ cum Țonora Chedrinos printr'o minune a scăpat. 333. Iraelie trimete aci o parte din armată. 333. În timpul înconjurării Țarigradului s'a Țis rugile Acatistul. 333. Iraelie se întorțe la Țarigrad după ce bate pe Perși. 334. Constantin fiul lui Constans vine la Țarigrad și omoră pe Mizizie. 336. Este înconjurat 7 ani de Serachenî. 337. O Publică ce ținea de Țarigrad. 338. Iustinian și Țarigradul. 339. Apsimar vine la Țarigrad și prinde pe Leontie. 340. Iustinian cu armată bulgară vine contra lui și-l înconjură. 341. Iustinian după ce

este bătut vine înapoi la Țarigrad. 341. Filipic trimite 73 de mii de vase pline cu copiii Crămenilor la Țarigrad însă pe drum se înecă. 342. Filipic vine la Țarigrad și omoră pe Justinian. 343. Țonora spune că Bulgarii aŭ pustiit până sub Țarigrad. 343. Contra lui Artemie vine cu armate bulgare. 344. Constantin Copronim se întorțe la Țarigrad. 346. Împărații Țarigradului caută a se încuscri cu Bulgarii. 346. Constantin după ce prădeză pe Bulgari se întorțe la Țarigrad. 349. Vogoris domnul Bulgarilor în timpul Theodorei și lui Mihail merge cu oște contra Țarigradului, însă el se întorțe și vine singur și se botéză, după ce este gonit de la ai săi se întorțe înapoi la Țarigrad. Țonora spune că Rușii lovesc aporțe de Țarigrad. 353. Sinodul de la Țarigrad, papa Nicolae l'a numit, Sinod diavolesc. 354. Bulgarii suparați de împăratul Țarigradului. 356. Rușii cu Iugor lovesc sub Țarigrad. 357. Țonora scrie că Olga Dōmna Rușilor vine la Țarigrad și se botéză. Theofilact, fiul lui Roman, patriarch al Țarigradului. 357. «Dezbaterea» Românilor de sub împărăția Țarigradului. 359, 395, 399. Pe când domnia în el Mihail cu Theodora mama sa aŭ intrat Rușii în împărăție. 372. Împăratul intră în el în care timp Iovan pradă Dirachion. 376. Vasile după ce bate pe Bulgari intră cu mare poffală în el. 376. Cu împărații lui aŭ avut resboiŭ Valahiî. 376. Bulgaria era supusă lui. 378. De abia scapă în el Constantin Monomahul învins de Bulgari. 380.

Contra lui vine pe mare Vladimir. 380. Cheghenis e adus la Țarigrad. 481. Lângă el își așează tabăra Tatu voevodul Pazinachilor în unire cu Nestor. 387. Împărăția sa o ține Turcii de astăzi care se numesc Aliosmani. 387. Conrad merge contra Țarigradului. 389. Țarigradul a avut răsböe cu Românii noștri, spune Nichita Honiatis. 390. A avut împărat pe Isachie Anghel. 396. La stăpânirea lui, a fost parte din Vlahi. 397. Il apucaseră Frâncii de la Greci. 398. Henric de frica Vlahilor, se întorçe aci. 398. Din el ese cu armată Isachie Anghel. 404. Isachie Anghel se întorçe la Țarigrad. 406. Intorcându-se aci Isachie pune Hatman pe Aspiatis, contra Vlahilor. 407. Aci scapă Isachie de frica tătarilor. 408. De aci Isachie merge la Filippopolis. 408. Aci se întorçe Isachie, de la Socrul său Bela. Aci Alexie se scölă asupra lui Isachie și îi scöte ochii. 409. Auzind de răutățile ce se făceau aci, Henric vine asupra lui Alexie. 410. E luat de Latini. Când Conrad și Frideric trecuseră pe aci, suferiseră răutăți de la împărății Țarigradului. 441. De aci scapă Ioan fratele lui Asan. 413. Aci se întorçe Alexie și desparte pe fata Protostatorului, de bărbatul său. 416. Până sub el ajung Vlahii și Comanii. Răsböele Românilor cu împărății Țarigradului. 419. In el năpădește Balduin cu Venețianii. In el intră Isachie, cu ajutorul Latinilor. 420. Latinii vor să-l cuprindă și nu vor să iasă din el, până nu li se va plăti. In el era geamia Turcilor, Latinii ies afară din el

și apoi îl atacă. 421. Împărat al lui se încoronază Balduin după ce Latinii îl cuprind. Alexie scăpase din el. 422. Aci se întorseseră grecii fugiți cu Alexie Comnenos. 423. Aci fug Latinii de frica lui Ioan. 424. In el se închid Latinii după prinderea lui Balduin. 427. E luat de Mehmet. 427. Es din Țarigrad Latinii și înconjură Udriul. 430, 441. Din el nu îndrăznesc să iasa Latinii, și avea patriarh pe Thoma. 430. Din el trimite öste Henric, în ajutorul cetăților. 431. Cetățile din jurul lui. 432. In el Henric șade împărat. 434. Cetățile din Crâm despre Țarigrad, erau ale Creștinilor. 437. Aliosmanii, ce țin aji Țarigradul. 438. Cheia lui despre M. Albă, este Caliupolis. 441. Pe la anul 1186, Vlahii se despart de la împărăția Țarigradului. 445. Pe când aci împărăția Balduin al 2-a, Bela IV se reîntorçe în Ungaria. 451. Cantemir are la Țarigrad, Hronicul Muntenesc. 462. Pe când împărăția în el Isachie Anghel, vin Latinii. 466. Henric era împărat în el la anul 1210 și a coprins și cetățile din Thrachia. 467. La 1266 grecii l'a răscumpărat de la Latini. 476, 477. Nichifor Grigoras spune despre răscumpărarea lui, Mihail Paleologul trimete pe fratele său Alexie Stratigopulos contra lui și el îl cucerește din nebăgarea de seamă a Latinilor Alexie chemă din Nichea pe Mihail și'l pune în scaun la Țarigrad. El a fost stăpănit 58 ani și 3 luni de Latini. 476, 477. Aci e trimis Ștefan cu feciorii săi Dușum și Dușan. Aci trăind 5 ani, Sf. Niculai, îi redă ochii lui Ște-

fan. De fata împăratului lui, se simte vrednic craiul sirbesc. 481.

Țarigradenii. Justinian voește să-i omore pe toți. Ei ridică pe Leontie de împărat. 339. Ei se învoesc cu Bulgarii, cari trădiază pe Artemie. 314.

Țelins Rufus a fost consul cu Pomponie Flaccus Greținus la 17 d Hr. 122.

Țerberii. «Lătrături de Țerberi. 9.

Țiganul. Socotela lui Orbinus Raguzău, s'ar prinde ca și cum s'ar dice, că Țiganul e părinte Judeului. 101.

Țigănesc. *Rău se prinde mano, țigănește*, cuvântul lui Costin Logofătul. 295.

Țimbrii. In contra lor, ordonă Attila să meargă Hatmanii. 285. Din ei

aū eșit Pecinighii și Polovții. 362, 361.

Ținsoria. La ce an a fost Valerie Flaccus în cinste Boerii, ce zic Ținsoria.» 119.

Țițeron. Țițeron și Lucține. 5, 10. E comparat în Pridoslovie cu Demosthenes, 5, și ni se spune că un orator ca el adevă nică mai de nainte aū văzut Roma, nică pe urmă i-a sta să mai vază. 6, 7. El e scriitor Latin. 55. Pentru a arăta cum a învățat Cicero în Greția, e citat Plutarch. 87. Vorbind de familia Flachilor arată că «Țițeron ritoricul cel mare aū avut orație» pentru Flaccus, fiul lui «Valerie Flaccus.» 121. Unii îl aduc împotriva lui Diodor și Theopomp. 173.

U.

Udriani se închină lui Henric. 432.

Udriiul e înconjurat de Gothii, dar neavând arme, se retrag. 257. Gothii îl încojoră din nou, dar nu-l pot lua. 257. Vlahii cu rugămintele Grecilor scapă Udriiul din mâinile Latinilor. 298, 399. Isachie Anghel cu armata pornește către Udriiul. 404. Isachie se întorce la Udriiul. 406. Vlahii navăleau până sub Udriiul. 409. Românii gonesc pe Latini din prejurul lui. 424. Îl țineau Grecii. 425. E înconjurat de Eric Dandal cu Venețianii. 425. Henric îl încojoră mai strîns de cât Balduin, Tabăra lui de aci, o încojoră Ioan Alexie. 430. La 1206, Ioan Alexie trimite ôste asupra lui, 431 The-

odor Vrama, era hatman în aceste părți și e bătut de Tatarî, care cuprinde toate cetățile din prejurul lui. După plecarea lui Ioan, locuitorii Udriiului se închină lui Henric. 432. Până sub el prădează Suleiman. 440. E luat de Turci. 441. Ufila, episcop, împacă pe Fritigernis cu Athanaric. 262

Ugro Vlahi numesc Grecii pe Români. 306. Domnii în Diplomele lor, numesc ast-fel. Grecii le-aū dat acest nume, pôte pentru că Românii sânt aprôpe de Ungaria saū pentru că Radu Negru a venit din Ungaria. 307.

Ugro-Vlahia numesc Greții, țara Moldovenilor și Muntênilor. 306, 308.

Uhřebělŭ (Ungurŭ albŭ), popor supus de Svetoslav. 373.

Ullis. Romano-Moldo-Vlachii s'au arătat icône vii ale strămoșilor lor Ahileus și Ullis. 19. Ullis al Turcilor e «Suleiman». 22. A fost un conducător al Grecilor din Evropa în războiul Troian. 93.

Ullisopolis. De aci, până la Gadurion, ținea Hatmanul Godila. 315.

Ulmiton, zidită de împărații Romani în fundul Schytiei. Aŭ apucat'o Slovenii înainte de Justinian și aŭ dărâmat'o. 155. Slavonii după ce gonesc pe Romani o coprind, însă în urmă sunt goniți de Romani cărora ei le zic Volohi. 323. Pe timpul lui Justinian, se chiamă Sf. Chiril. 323.

Ulpiana, cetate în Misia, descălecătă de Traian, deosebit de cetatea-Ulpiana din Ardél, spune Bonfin. 157.

Ulpiana, cetate. Bonfin spune că a fost zidită de Traian în Ardél, deosebit de Ulpiana, cetate în Misia, colonie adusă de Traian. 157.

Ulpia Traiana, numește Traian Zarmizoghetusa, după cucerire. 83. Bonfin afirmă acest lucru. 261, 323. Astă-zî se numește Verhel. 474.

Ulpianesch. Despre un prefect al Ulpianestilor, în o inscripție din Dacia. 161.

Ulpie Traian, întemeliitorul nostru ia de la Decebal averile strănse de acesta din jafuri. 9. Era oștian ales, și hatman iscusit. 14. Adrian nu pôte ajunge la vredniciile lui. Traian așeză în Dachia», Romani. 13, 15, 85, 104, 198. Theodosie e comparat cu Traian. 17. Va dovedi, Cantemir, precum cé d'intâi a Ro-

mano-Moldo-Vlahilor în Dachia descălecătură, să fie fost de la Traian Marele împărat. 24. Hronicul de la el începe. 50, 57, 107. «Clavdie Ptolomei pre la împărăția lui Traian aŭ urmat.» 59. Până a nu intra sub stăpânirea lui, cu greu e a se sci în câte se împărțea Dachia. 66. Cum aŭ scris scriitorii Greci, de nainte de Traian, despre Ghetŭ și Dachŭ. 67. După biruința lui Traian asupra Dachilor, țara acestora s'a împărțit în trei părți. 68. Crăia Dachilor a stat până la el, și până la omorârea lui Decheval de Traian. 77. Nerva adoptă pe Traian. 80. Traian bate pe Dachii și pre Decheval. 81. Al doilea războiŭ cu Dachii și facerea podului. 82. Cucerirea Zarmizoghetusei, luarea comorilor lui Decheval, și cucerirea definitivă a Dachiei. 83. Întorcerea la Roma, după biruința Dachilor. 105. Colonizéză Dachia cu Romani. 106, 111, 125, 153, 221, 222. Este întemeetorul Românilor. 106, 109, 128. Romaniŭ n'ar fi de la el. 110, 124, 135. Bate pe Parthŭ și-l numesc Parthic. 118. Traian a venit la împărăție la anul 98 d. Hs. după cum scrie Dion, Evtropie, Xifilin, Avrelie Victor. 123. După ce a biruit și supus Dachia, tot Dachia s'a numit mai multe veacuri. 123. Sarnișe spune că a pus să scrie și a aruncat în Dunăre 30 stâlpi, ca acolo să fie hotarele împărăției. 129, 159. El a isgonit locuitorii vechi ai Dachiei și a împărțit'o, slujitorilor săi vechi, zice Sarnișe. 129, 160. Supune Dachia împărăției Romane, zice Evtropie. 129, 160. El intră în Dachia, la 100 ani

înainte de mórtea lui Stravon. 130. Stravon zice că a stárpit pe Gheţi şi Daci şi a adus colonii Romane. 15 130. La scriitorii grecesci. 133. Sarniţe zice că coloniile aduse de el, au fost întórse de Adrian în Italia. 134. Povestea spune că coloniile lui, Avrelie le-a trecut peste Dunăre. 150. Vopiscus afirmă acésta. Asemenea şi Sarniţe. 151. După el, urmăză la tron, Adrian 151, 154, 197. Cea ce a adus el în Dachia, Avrelian a trecut peste Dunăre în Misia. 152. Din némul adus de el, sânt: Munténii, Moldovénii, Maramorăşénii, Români de peste Dunăre, şi Coţovlachii. 153. Cel mai vechi scriitor, care se ocupă de Traian, este Dion, apoi Appian, Jornandis, Spartian, Avrelie Victor, Procopie Chesarénul, Xifilin, Zonoras, Chedrinus, Coropalat, Parisiot. Evtropie spune că lui îi urmăză Adrian. 154. Procopie Chesarénul, pomeneste de cetăţi multe făcute de Traian şi reparate de Justinian. 154. El a zidit cetatea Capul Boului, podul de peste Dunăre, cu meşterul Apolodor Damaschinianul şi a zidit la fie-care cap al podului, câte o cetate: în Dachia, cetatea *Podurii* şi în cealaltă parte, cetatea Theodora, spune Procopie. 155, 160. După Appian scrie Zonoras, că Traian a dus în triumful seú, solii lui Decheval. 156. Bonfin spune că Traian a zidit cetatea Ulpiana în Ardél, şi Nicopolis pe malul Dunărei. 157. Tot Bonfin spune că a zidit în Misia, cetatea Marchianopolis, după numele sorei sale. 158. Bonfin spune că a zidit podul peste Dunăre. 160.

La Galaţi s'a găsit o piatră scrisă ast-fel: «Imp. Caesari. Div. filio Nervae Traiano Augusto, Ger. Dacico: Pont. max. fael. P. Dict. XVI: Imp. VI. Cons. VII. P. P. Calpurnio, Marco, Aurelio, Rufo.» 161. Nicolae Costin şi Miron Costin spune că după o înscripţie citită de ei pe un ban de aramă galbenă, Traian ar fi zidit o cetate în Dobrugé, după numele fetii sale, Martia. 162. Romanii descălecaţi de el, sânt Români carii şi până azi trăesc în Dachia. 162, 200. Impăraţii până la el. 163. El este adoptat de Nerva şi la anul 98 vine la împărăţie. 167. De la el începe hronicul Moldovenilor. 179. A descălecat în Dachia, 181, 185, declară resboi Dachilor la anul 101 şi îi bate. 186. El bate a doua oră pe Dachii, încheie o pace foarte favorabilă lui şi se întorce la Roma, însă cu condiţiunea ca să strice toate întări- rile după hotarele Dachiei. 187. Traian se ridică din nou contra Dachilor. 187. El aflând mórtea lui Longhin se hotărăşte să o răsbune îngrozitor. 188. El pune să facă un pod de piatră peste Dunăre în dreptul locului unde astăzi este Turnul-Severin, despre care ne vorbesce Xifilin. 189. Traian la anul 105 se luptă pentru a treia oră cu Decheval pe care îl bate cu desăvârşire şi după ce singur se omóră, îi ia toate comorile cari erau ascunse în apa riului Sargheţii apoi se întorce triumfător la Roma, lăsând armată în Dachia. 189, 190, 192. El voeste să mergică în Asia contra Armenilor şi Parthilor de peste Evrath. 190, 192. El după cum

spune Xifilin, a trimis locuitorii din Roma ca să colonizeze Dachia și să oprască năvălirile Tătare. 190. Placă cu armata contra armenilor cari se supun și le transformă țara în provincie mutând hotarul împărăției de la Tigru la Evrath, cuprinzând Mesopotamia. După aceea bate pe Parthi, senatul după cum ne spune Xifilin îi dă titlul de «Prea Bunul» și «Parthic». 190 191. Dion și Evtropie și Xifilin mărturisesc cum că colonizarea Dachiei s'a întâmplat pe la anul 107 când a trecut în Asia. 192. A cucerit aproape totă Asia. 192. Se dice că el a făcut Troianul care trece prin țara noastră. 102. Victor dice că Traian s'a născut în cetatea Tudertina, iar Dion și Evtropie dic că s'a născut în Italica din Ispania. 193. A fost de două ori consul; ca proconsul a stăpânit Ghermania. Nerva îl adoptează de fiu și vine la împărăție după mórtea lui. Papa Clement, ne vrând să jertfescă Bozilor fu trimis peste marea Négră la Iberia (Giurgia). 193. Plinie cel tânăr serie că fiind dregătoriu în Bytinia a întrebat pe Traian ce să facă cu creștinii și el răspunde să îi lase în pace, dice Evsevie. 194. Aflându-se în Antiohia s'a întâmplat un cutremur de pământ și el a scăpat sărind peste feréstră. După ce el a bătut pe Dachii a trecut în răsărit unde pre Iverii, Arménii, Colhii sau Mengrili, Sarmați, Orhoeni, Arapi și Bosforéni (Tătarăi de lângă Azac) i-au domolit. 194. El mergând contra Parthilor, a luat Selechia, Ctesifonul și Vavilonul, a trecut marea Roșie și prin hatmarul

său Martie Turbon, bate pre Jidovi cari locuiau în Eghipet și Chipros și cari ridicaseră capul asupra Romanilor și Grecilor. Xifilin și Suida vorbesc despre acest măcel. Tiberian diregătorul Sirii scrie că a fost milos către creștinii. A înfrumusețat Roma și a făcut podul peste Dunăre. 194. Dion, Evtropie, Xifilin au scris despre vredniciile lui. El voind din nou să méréga contra Parthilor se îmbolnăvesce și este silit să se întóacă la Roma, însă pe drum a murit la Silinunt, cetatea Chilichii la anul 117. Adoptează pe Adrian cu o zi înainte de a muri prin mijlocirea Plotinei. Papa Grigorie Dialog se rógă pentru sufletul său. Ósele sale au fost aduse la Roma. El este întemeietorul Românilor în Dachia a căror urmași se ved și astăzi a fi în Moldova, Muntenia și Ardél. 195. Laudele aduse lui nu erau plăcute lui Adrian. 196. Cetatea Severinului a fost făcută de Traian. 105. Romanii aduși de el în Dachia după 179 ani, sunt mutați de Avrelian în Misia. 218, 240. Istoricii cată să dovedescă că Romanii aduși de el, s'au șters. 230. Ca el vrea să se arăte Constantin Marele, dice Zosim. 240. A zidit în Dachia, cetatea Capul Boului, după care s'a luat Herbul Moldovei. 249. Despre originea Românilor de la Traian. 260. Hotarele Dachiei cea luată de Traian. 164. Pretorie dice că el s'a luptat cu Gotthii, nu cu Dachii, și că nu i-a putut supune. 279. Pretorie spune că el a făcut podul peste Dunăre ca să oprască năvălirile Gotthilor, pe când cei

- l'alți istoriciî dic că el l'a făcut ca să intre mai ușor în Dachia. 279, 280. Romanii au stat în Dachia de la Traian până la Zenon, arată capitolele de până aci. 296. Despre turnul zidit de Traian lângă Dunăre, 317, și despre cetatea zidită de el la Severin. 318 Cetăți făcute de Traian 322. Gothofred, domnul Dachilor celor goniți de Traian din Dachia, se aședase la Ren. 350. Românii de la Traian. 463. Coloniile lui în Dachia. 464. Dachia încă înainte de Traian s'a fi chemat dintr'o parte a ei Molisdavia. 471.
- Ulpus Traianus.** Veđi *Ulpie Traian*.
- Ulyse.** Veđi *Ullis*.
- Unalia,** hatman al Romanilor. Sarniție spune că ar fi dintre Vlahi. A trăit pe timpul lui Honorie. 133.
- Unde au biruit Romanul, acolo au și trăit.** Așa a ăis Seneca. 14.
- Mórten este mai cinstită și mai plăcută de cât vieța; acolo răutatea cu de-a sila, în bunătate se schimbă.** 7.
- Ungaria.** Suleiman a domolit'o. 22. O parte din ea se cuprindea în Dachia. 61. Eneas Sylvius e trimis vestitoriū apostolicesc, în Bohe-mia, Ungaria și Silezia. 115. Bonfin despre Ungaria. 281. Pe timpul lui Constantin Monomah, în Ungaria era craiū Petăr. 380. Hunii în Ungaria. 383. Titulatura lui Andrei, craiul Ungariei. 446, 452. Tătarii pradau țările vecine Ungariei. 450.
- Ungu,** popor care după unii pare a fi Gog. 61.
- Ungurenii,** cariî sînt între Tisa și Ar-dél, țin împreună cu Moldovenii, Munténii și Ardelénii, locul Dachilor. 65. Despre basna lui Simion ungurénul. 443, 446. Anton Bonfin era ungurian. 464.
- Ungureștii** crăii îi este pus începutul la 432, de către Unii. 12. Stăpânirea ungurască e speriată de Turci. 20. Scriitorii de ai lor apără pe Romano-Moldo Vlachii. 24. Munții Car-patici, pe cariî noi îi numim ungureșci. 65. Bonfin era ungur. 65, 157, 181. Némurile ce au locuit spre țara Ungurască. 68. Olatul Temiș-varului din țara ungurască era în Dachia. 69. Rămășita Dachilor s'a dus în fundurile țerei ungureșci, serie Ion Sambuție, în adaosul istoriiei ungureșci. 83. Panonia 'i țara ungurască cé mare. 106. Craiul unguresc, numește pre Domniî din Ardél, voevođi. 131. Povestea lui Simeon nu e luată din Hronicul unguresc. 136. Laslău ar fi strigat în limba ungurască: Siretem, lângă apa, care acum se numesce Siret, și care ar fi luat de atunci acest nume. 137. Hronicul bulgăresc despre un Vladislav, din țara ungurască. 140. Năvala lui Batie, pe când era Laslău craiū în țara ungurască. 141, 145, 447, 448, 449, 455. Boerii unguresci și cetățenii ridică o statuă lui Laslău. 143. Povestea lui Laslău e din istoria adevărată a două crai unguresci. 144, 459. Solomon cu frații săi, se întorc birui-torii, în țara ungurască. 147. Hunii, Comanii, Amaxovii și Rușii ar fi prădat țara ungurască. 149. Crăiia ungurască sub Turci. 175. Nemții iaū țara ungurască de la Turci. 176. Ce făceau Domniî Românilor când Tătarii voiaū a prăda țara ungurască ori cea leșescă. 224. Vise-

gotthii ar fi cuprins țara ungurască. 269. Varvari spre țara ungurască. 273. Bonfin, despre lucrurile unguresci. 281. Olah, istoric unguresc, numește pe Vleda, Buda. 282. Hunii în țara ungurască. 282, 283. Munților Carpatiei, noi le dăm munții unguresci. 286. Radu Negru a venit despre țara ungurască. 307. Avari, Ghepidii și Sclavonii s'au revărsat în părțile țării unguresci de sus. 330. Istoriile unguresci despre Carolus Marele. 349. O parte din Dacia a rămas țerei unguresci. 356, 377. Taxis, craiul unguresc. 358. Pecenegii, între altele, au cuprins și din țera ungurască. 364. Despre Laslău, craiul unguresc. 366, 393. După Gheiza, craiul unguresc, urmăzește fiul său, Ștefan. 374. Despre Ștefan, craiul unguresc. 379. Despre Solomon craiul unguresc. 383, 387. Muntenia ar fi fost sub protecția crăiei unguresci. 383, 446. La 1116 în țara ungurască era crai, Ștefan al II-lea. 388. La 1185, crai în țara ungurască, era Bela. 391. Isachie Anghel, trece prin Sêrbime, în țara ungurască, la Bela. 409. Rândul crailor unguresci. 441, 442. Istoricii unguresci. 444. Ricțiol, în gheaealografia Crailor Unguresci. 445. Bela și năvala Tătariilor în țara ungurască. 450, 451, 452. Abraam Bacșai în Hronologhia Crailor Unguresci. 450. Laslău, numit crai unguresc, de Simeon Măzacu. 453. Batie intră în țara ungurască la anul 6756. 456. N'a fost Laslău în țara ungurască, când a venit Batie. 458. Cum a intrat Tătarii, în țara ungurască. 465.

Românii, trecând în Ardél, sînt opriți de Bela. 466. Unii Români iaș protecția orașilor unguresci. 467. Banatul Severinului și craii unguresci. 468. Leunclavie, despre țara ungurască și alte țări. 469. Întorcerea lui Bela, craiul unguresc, la crăia sa. 472, 478. Românii pe vremea lui Ludovic, craiul unguresc. 475

Ungurii. De la ei sînt Batori. 25. Sub stăpânirea Țarigradului. 106. Au avut războaie cu Românii. 106. După Sarniție ar fi ca și Turcii, de origină Sarmatică. Ei numesc pe principii lor, Voevozi. 131. Simeon Călugărul spune că printre Ungurii din Ardél, au rămas ca locuitori mulți tâlhari. 138. Țara lor e devastată de Tătari sub conducerea lui Batie, dar Ungurii cu craiul lor Laslău, îi gonesc din țară. 142, 143. Biruesc pe Unii la Doboc, lângă Muntele Herlem. 146, 147. Ladislav cu Ungurii au biruit pe Unii. 148. Au avut domni pe Bela al IV-a, Solomon și Ladislav, zice Bonfin. 145. Au avut Hronice. 174. Au avut hatman pe Uniad. 174. Crăia lor, pe timpul sultanului Soliman, e sub stăpânirea Turcilor. 175. Au avut războaie cu Leșii. 175. Ei sunt urmașii Hunilor. 282. Un proverb al Ungurilor. 289. Aședarea Ungurilor pe apa Tisei. 311, 354. Faptele Ungurilor și relațiile lor cu Bizantinii. 355, 356. Ei au intrat de două ori în Italia. 37. Taxis Craiul lor. 358. Ei pustiesc de la Dunăre până la pădurea neagră, însă Otton marele îi bat. 358. Vecinii Românilor despre apus. 362. Unguri numește

Zonora și pe Turci. 369. Svetoslav însoțindu-să cu Pazinachi, Schythii și Turcii, au intrat în Thrachia și de tot au prădat-o. 370. Botezul lor s'a arătat. 371. Au coprins o parte din Dachia după ce s'au întărit. 377. Uhrebélii adică Ungurii albi 373. Gonesc pe craiul lor Petăr. 380. Isachie Comneno a purtat războiul contra lor. 382. Fac pace, 382, intră în Thrachia, însă sunt biruiți de către Calo Ionis. 388. Tătarii au dosădit sufletele Ungurilor. 449. Bela avea gălcevă cu Ungurii săi. 450. Ungurii goniră pe Tătari. 457. Ungurii au început a lăsa sec Marțea. 459. După năvălirea lor o parte din Dachia de pe lângă Tisa au ocupat-o. 463. Unni mai pe urmă s'au numit Unguri. 464. Erau prin Moldova înainte de descălecatul lui Dragoș Vodă. 471. Intre Români descălecați în Moldova pôte să fi fost și Unguri. 472. Cu Sașii și Români în sfatul de obște erau. 473, 474. După vorova lor au schimbat numele Bacău în Bacov. 474. Români, Unguri și Sașii. 475.

Unguriu cé mare, caré iaste Panonia. 17.

Unnesc. Carolus trimite pe fiul său Carolus în ajutoriu Hanului Unnesc, împotriva Selavonilor. 352.

Unni, sînt împreună cu Gotthii, Vandalii și Selavonii, părinți de țeri mari și puternice, 11; ei au eșit din Asia, 12, și au dat pe la 432 nume crăii Ungurești, 12; au prădat provinciile romane. 17. Pretorie îi scote d'între Sarmați, iar Procopie Chesarianul îi cuprinde supt numele Massaghetilor. 76. Ei s'au luptat cu Romani la Tolosa. Războiul dintre Huni și Van-

dalii la începutul sec. V. 133. Domnii lor Ghîula, Cutesc și Ac, și hatmanul lor Copulh s'au luptat cu Ungurii, ce erau conduși de Solomon și frații săi Ladislav și Gheiza. Istorisirea lui Bonfin, și arătarea părții fastice din povestire. 145. 146, 147, 148, 149. Ladislav și Unii. 150. Până a nu năbuși ei, totă Dachia era plină de Romani și Sarmați, zice Bonfin. 158. Pe ie, orânduiala cerească îi dă pradă. 170. Năvălesc în Europa de peste pustile Volgăi, Maré Baltică și M. Caspii. 174. De la Valentinian până la năpada Unilor. 253. Despre Unii 177. Vin din fundul hotarului Sarmaților cu Domnul lor, Valamir, cad asupra Gotthilor și îi mută din loc. 255, 256. Rămân pe locurile Gotthilor, peste Nistru spre Nipru. 256. Câți-va scriitori zice că Dachia a fost cîntva timp sub stăpînirea lor. Eșirea Attilii cu Unii și cîteva năpădi a lor. 259. Ei venind din fundurile Sarmației, trec Bosforul Chimeric, năvălesc cu Domnul lor Valamir asupra Ostrogottilor și îi supun. 262. 268, Ostrogottii au rămas cu domnii lor sub stăpînirea Unilor. 263. Goții n'au stăpînit Dachia sub Unii împing pe Athanaric și pe Fritigenis în Trachia. 264, 268. Ei nu stăpînesc pe Ostrogottii de cît pînă la mórtea lui Attila, iar după mórtea lui s'au ridicat contra lor cu Domnul lor Verimudis și au fugit în Galia, unde erau Visegottii, aceste sunt afirmate și de Iornand. 269. După fuga ostrogottilor ei au trecut în Panonia pe care au stăpînit-o 50 de ani. 269,

273, 278. Soerat spune că Marțel să fi avut în armata sa câte-va pâlcuri de Alanî și Huni. 272. Mulțimea popórelor supuse de Hunii erau spre Litfa și să îndreaptă spre Silesia și Saxonia. 273. Huldîs domnul lor. 274. Unii au năvălit despre Schythia. 277. Ei sunt siliți de către Romanii să trecă Dunărea înapoi și să lase Panonia, ei au trecut Dunărea spre părțile Austriei fiind Panonia între Sava și Dunăre, care astăzi se cheamă Sclavonia. 278. Ei sunt chemați de către Aetie hatmanul, contra tiranului Ion. 278. Pretorie, zice că Atila și Balameber, craii lor, au biruit pe Gotthii și i-au scos din Dachia. 279. Toți istoricii afară de Pretorie spun că ei pe Gotthii nu din Dachia ci de la M. Azacului și M. Négră i-au gonit. 280. Despre ei scriu istoricii Latinesci Elinesci și Ungurești. 281. Bonfin dice că din ei s'a născut Ungaria. 281. Mihaî Riție Neapolitanul dice că ei trecând Meotida a coprins întâiu țara Gotthilor apoi pe Vesii, Sidalii și cele două Cumanii albă și neagră și trecând Donul s'au stabilit în Panonia la apa Tisei. 281. Urmașii lor sânt Ungurii. 282. Domnul lor, Attila, e chemat de Honoria. 282. Voesc să lovască Misia și Thrachia și pentru asta, cuprind cetățile de pe marginea Dunărei. 282, 283. Theodosie trimite oște contra lor și sânt opriti. În al II-a an, trec în Thrachia, Iliria, Machedonia și până la Greția au ajuns și răutatea lor covârșia pe a Gotthilor. 283 În contra lor trimite Theodosie oștile de la Sicillie, și ca să-îmblânzescă,

le dă bir, (veđi Attila). 283. Ei pustiesc țara Ungurască, Italia, Dalmația, Litfania și ajung până în Schythia. 283. Pentru războiul contra lor, Valentinian chiamă pe Aetie. 284. În partea lor se dă Arnihislie. 284. Craiul lor se intitulează Attila. 287. O parte din ei s'au împrăștiat după mórtea lui Attila. 289. De sub jugul lor, ies Ostrogothi și rămân strajniei pentru Unii. 291. Ei au cu Gotthii, războie în Pannonia. 292. Sânt biruiți. 292. Lovesc Dalmația și sânt bătuți de Theodimir, care prinde pe Hunimund, craiul lor. 292. Ei pradéză Thrachia, serie Chedrinos. 293. Sub stăpânirea lor era Schythia. 312. Sânt luați de Vitalian și merg până sub Tarigrad. 313. Ei se supun lui Justinian, spre Chedrinos. Crăiasa lor, Variza, împreună armele cu Romanii. Ea avea 100 mii Huni sub stăpânire. Gorda un crăisor al lor, de la Vosfor, se supune Romanilor și se face creștin. Bozilor îi arde Gorda. Ei se mânia, omóra pe Gorda, și pun crai pe Moagheras. De frica oștilor lui Justinian, ei se supun. 315. 200 mii din ei, Justinian îi pune în Thrachia. Aceștia se numiau Coturgutii Mai cumplit de cât ei, pradéză Slavi, 316. Unii numiți Sthlavinii, năbușesc în Thrachia. 316. Lor le dă Justinian o parte din Dachia. 317. În potria lor sânt puși Anții și Slavinii. 318. Locuesc între Vosfor și Hersones. 320. Aceștia sânt Hunii dați Romanilor de împărăteasa Variza. 320. Ei țin locurile de la Herson la gura Dunării. 320. Ei, zice Zonora că împreuna cu

- Sclavonii și Ghepizii intră în Thracia și apoi înconjură Țarigradul. 333. Slovenii îi gonesc de pe locurile lor, ei cer ajutor de la Carolus care trimete pe fiul său Carolus în ajutorul lor și ei bate pe pe Sclavonii și omoră pe voevodul lor Lehon, 351, 352, intră în împărăția de răsărit, 360, ei cuprind țara Muntenescă care era sub protecția Crăiilor Ungurești. 383. Ei apucasă țara Dachiilor care acum se cheme Valahia și năvălesc în Ungaria. 383. Au ocupat o parte din Dachia de lângă Tisa. 463. După ce au trecut prin Dachia au trecut și peste Dunăre. 464. S'a așezat pe ambele maluri ale Dunării. 464.
- Urechiă. Vezi *Urèche*.
- Urèche vornicul, zice despre Eneas Sylvius, în Predoslovnia, că Vlahii au luat numele după Hatmanul Flac. 118. A trăit pe timpul lui Aron Vodă Tiranul. 114. E citat de Sarniție. 128. El spune că năvălind Tătarii în Ungaria, Ladislav cere ajutor de la împăratul Râmului, care îi trimite numai dintre tâlhari și hoți. Cu ajutorul lor, Ladislav bate pe Tătari și ajunge până la un rîu, pe care 'l numește Siretul, după Siretem placem. 136, 138. După el ia Simion Călgărul. 136. El scrie Hronicul Moldovei până la Aron vodă. 180. Aduce alte basne despre Herbul Moldovei. 249. Despre Dragoș Vodă. 290, 325. Rodana, la Uréchiă, Rodna. 449 Povestea lui Simeon și hronicul lui Uréchiă. 453. Singur mărturisește că nu este întâiul istoric al Moldovii și înainte de el a fost Hronicul Moldovii. 470. Vechiul Hronic moldovenesc scrie viața Domnilor de la Dragoș Vodă până la Petăr Vodă Schiopul. 470. El pune eșirea lui Dragoș Vodă, la 6821 de la Adam, care e 1313 de la Hs. Hronicul lui, vede greșala Domnului Moldovenesc. 483.
- Urecheștii se trag din Corvini. 26.
- Uricul lui Roman-Vodă, de la 1392. 483.
- Uzbecul. Alături cu el, sânt câmpii Capcăcului. 438. Spre răsărit de balta Hiva, este împărăția Uzbecului. 439.
- Uzienii. Vezi *Uzii*.
- Uzii se mai numesc Tătari. 383. În 1122 intră în Thracia. 388.

V.

- Vactunion. Aci se coboră Protostratorul de la Vatrachocastron. 418.
- Vag, apă peste care treceau Varvarii, mergând spre Dunăre. 240.
- Valahia. Vezi *Volohia*.
- Valahia mare și mică. 65. Făceau parte din Dachia 68. Se numea Moldova și Muntenia. 110, 304. Eneas Syl-
- vius zice că Dachia a luat numele de Flachiă, după Hatmanul Flacus, și în urmă de Valahia. Urèche Vornicul, zice același lucru. 113. Dachia a luat mai întâiu numele de Volohie și în urmă numele de Valahia. 123. Incepe de la muntele Orbal și Pevchin, și se întinde

- de la Ardeal până la Marea Neagră. 126. Valahia mare, era Moldova, iar cea mică, Muntenia. 304, 305, 308. Pe cea mare, unii o pun în locul celei mici. 308. Valahia din M. Neagră până în Tisa, s'ar fi chemat Galiția 452, 446. Batie nu poate să treacă prin ea. 448. Crai al iei se intitulează Bela 4-a. 452.
- Valahicesc.** Numele Valahicesc. 109
- Valamir,** domnul Unilor. El îi conduce asupra Gotthilor. 255. Hunii cu regele lor Valamir supun pe Ostrogotthi. 268.
- Valens.** Traiul Romanilor în Dachia de la Julian Paravat până la Valens. 251. E luat tovarăș la împărăție, de către Valentinian. 253. Valentinian îl face Avgust 254. El merge asupra Varvarilor în Misia, trece Dunărea, îi bate, și se întorce cu isbândă la Țarigrad. 254. Mergând asupra Gotthilor, aceștia îl împedecă de a trece Dunărea și pe urmă trecând, îi bate și neajungând până la Țarigrad, iernează în Misia, la Marchianopolis. 254. El trece iarăși asupra Gotthilor, porcești Gruthunghii, îi bate și gonește pe Athanaric, Domnul Gotthilor, care roagă pe Valens de pace. 254. Porânțește lui Ecfatine și Leontie ca să șează pristavi. pentru zidirea unor cetăți pe malul Dunărei, după cum spune Cuspin. 254. Chedrinus spune că sub el Gotthii au prădat nu numai Dachia, dar și Schythia. 255. Ne fiind acolo la mărtea lui Valentinian, oștenii ridică împărat pe Valentinian cel tânăr, pe care el îl primește la domnie, împreună cu Gratian. 255. Gotthii cu domnii lor Frithighern și Athanaric, îi cer protecție. 256. Așează pe Gotthii în Thrachia, însă nu și în Dachia. 256. Pune pe Gotthii slujitori și le dă hrană. 256. El ordonă Gotthilor să treacă Elespontul la Asia. Ei îi cer mâncare pe 2 zile, dar nu le dă. 256 Valens trimite voievozi asupra Gotthilor, dar voievozii sânt biruiți. Valens venind la Țarigrad, poporul îl ocărește că a primit Varvari în țară. El pleacă asupra Gotthilor, dar e bătut, și rănit de o săgeată, întră într-o casă, căreia Gotthii îi dă foc și el arde de viu, scrie Socrat. 257. Omorase pe tatăl lui Theodoric cel Mare, fără nici o vină. 258. Protecția lui este cerută de Frithighernis. 262. Visegotthii cer de la el ca să îi primescă în împărăția sa, el îi primesc și îi așază în Misia și Thrachia. 262, 266. Domnii Gotthilor, Frithighernis și Athanaric împinși de Hunii trec în Thrachia, s'au răsculat contra lui și l-au omorât 264. După mărtea lui urmează Theodosie. 265. Sub el a coprins Gotthii Dachia. 266. Despre luptele lui cu Grutinghii vorbește Anmian 271. După peirea lui, Gotthii aveau Dachia sub dajde. 319.
- Valens Duumvir,** cetățean ce a trăit 30 de ani. Se găsește pe o petra din Dachia. 161.
- Valentie Mathematicul,** însemna 696 ani la fondarea Țarigradului, ceea-ce e greșit. 241.
- Valentinian.** Până la el, drumul batut al Varvarilor, scrie Sarniție, a fost pe de-asupra Panoniei și merg spre Dunăre, peste apa Sola, Vag și Raba. 240 Romanii în Dachia până la el

251. Stă la împărăție la anul 364. Ia tovarăș pe frate-său Valens și îl face Avgust. 253. Bate pe Sarmați. Solii Gotthilor vin la el în haine terfelite și el de ciudă că s'a luptat cu așa ómenî, leșină și apoi móre. După mórtea lui oștenii ridică la tron pe Valentinian cel tânăr. 255. Fiul lui Honorie, 276, rămâne la împărăție cu mătușa lui Plachidia. 277, 278. Sora lui, era Honoria. 282. Pe el vrea să-l biruască Attila și Valentinian chiamă pe Aetie ca să se sfātuiască. 284. Lui îi serie Attila să-l primescă peste hotarele împărăției și să-i pregătescă gazdă la Roma. 287. Simte vicleșugul lui Attila. 288. Avea hatman pe Aetie. 288. El trimite la Attila pe Papa Léon. 289. Pe sora lui o ceruse Attila. 289. E ucis de Annichie Maxim, în câmpia Martiîi, la 459. După el rămâne scaunul liber, luni 10, zile 15. 209.
- Valentinian** cel tânăr e ridicat de ostași la împărăție, după mórtea lui Valentinian, și e primit tovarăș de Valens și Grațian. 255.
- Valeria**. Panonia făcea parte din una din divisiunile imperiului Roman, până la Valeria. 242.
- Valerie**, împărat. Urcându-se pe tron ia tovarăș pe fiul său Gallienus. 210. A fost bătut de Perși și prins de Sapor, împăratul Perșilor, și omorât la 259. Patavie spune că la 260, 216, fiul său a voit să-l răscumpere. 211.
- Valerian** Lichinie era gata să plece contra Perșilor, însă aude de mórtea lui Gallie și voește să o resbune de aceea pornește cu óste contra lui Emilian, însă oștenii omóră pe Emilian și el vine la împărăție. 210. Se luptă cu Perșii, 211, dar e prins de aceștia și chinut. 211, 216.
- Valerie**, nume care se dă de diferiți scriitori hatmanului Flac. 124.
- Valerie**, merge cu răsboi în Sardia. 63.
- Valerie Flaccus** din familia Flacchilor a fost consul cu Clavdie Marțelus la anul 326 a. Hs. 119.
- Valerie Flaccus** din familia Flacchilor a fost consul împreună cu Otațilie Crassus la anul 259 a. Hs. Pe timpul său erau resbețele cu Anibal, domnul Carthahinei. 120.
- Valerie Flaccus** din familia Flacchilor a fost consul cu Attila Regulus la anul 225 a. Hs. 120.
- Valerie Flaccus**, din familia Flacchilor a fost consul cu Portius Cato la anul 193 a. Hs. A purtat resbele cu Annibal, după cum spune Livius. 120.
- Valerie Flaccus**, a fost consul cu Clavdius Marțelus la anul 150 a. Hs. 120.
- Valerie Flaccus**, din familia Flacchilor a fost consul cu Crassus Muțianus la anul 129 a. Hs. 121.
- Valerie Flaccus** din familia Flacchilor a fost consul cu Marie al VI-lea la anul 98 a. Hs. 121.
- Valerie Flaccus** din familia Flacchilor a fost consul cu M. Hereneus la anul 91 a. Hs. 121.
- Valerie Flaccus**, din familia Flacchilor, este tatăl lui Flaccus pentru care Țițeron a ținut o orație. 121.
- Valerius Flaccus**. Veți *Valerie Flaccus*. Valși, spune Leunclavie, că numesc Nemții pe Itali, Franțozî și Valahî. 159.

Valthilor, familia domnitore la Visegothii. 260.

Vandalese. Procopie în cap. 3 serie răsboiul Vandalese. 269.

Vandalii sunt părinți de țări puternice. 11. Ei au eșit din Scandia. 12. Ce spune Procopie în carte de răsboiul Vandalilor. 64. Făceau parte din Varvarii Grecilor. 76. Tot un nēm cu Gothii, Visegothii și Gepiții. 76. Luând pe Alanii, plăcă de la Meotis la Ren. 76. S'au luptat cu Românii la Tolosa. 133. Orânduiala cerescă îi dă pradă. 170. Au năvălit în Evropa de peste pustiile Volgăi, marea Baltică și marea Caspii. 174. Vandalii împreună cu Cvadii, Sarmații, Svevii aliați cu Marcomanii sunt bătuți de Marco Avriile. 200. Împreună cu Ghepizii făcuseră multă stricăciune. 228. Sunt bătuți de Gotthi pe locurile Ghepidilor și trec în Panonia, în locurile date de Constantin Marele și stați până sub Arcadie și Onorie, serie Orosie. 239, 240. Sub Honorie, sunt chemați în Galia și de aci trec în Ispania. 240. Locuiau mai departe de balta Meotis. 261. Procopie Chesăreanul zice că ei locuiau pe lângă balta Meotis și din cauza fometii a plecat pe apa Renului la Ghermanii, pe care astăzi îi numim Franchii, trăgând cu sine pe Alanii. 269. Ei și Svevii au copleșit Galia în același an cu năvălirea lui Alarie în Italia, spun Idatie și Isidor. 276. A triia pradă s'au făcut de Vandalii cu Domnul lor Godighilii împreună cu Alanii, Ghermanii, Cvadii, Marcomanii și Saxonii, cari biruind pe Franții au trecut apa Renului și au intrat în Galia,

au sfărămat Monguția în cale, Vanghiona s'a supus și pe Remii, Albani, Atrebatii, Morénii Tornavénii, Nemutii și Arghentorata au jecuit. 275. Crăia lor. 277. Ei apucaseră Africa și Carthagina. 287. Craiul lor în Italia era Ghenserice. 287. Ghenserice, domnul lor, dobândește biruința asupra hatmanilor lui Leon. 291. În mâinile lor cad 1000 vase, prin blestemăția lui Vasilic, și vandalii se întăresc. 292. Iornand despre ei. 318. În contra lor, avea Iustinian răsboie în Italia. 319. Contra lor este trimis Velisarie în Italia. 325. Ei sunt bătuti de către Ludovic. 364. Contra lor merge Enric, Craiul Daniin. 389.

Vanghiona, cetate, s'a supus Vandalilor. 275.

Varad. Vezi *Varadin*.

Varadin. Pe fata Episcopului de Varadin o răpește un Un, care e omorât de Ladislav. 146. Până aci prădăză Unii cu Copulh. 148. Până aci prădăză Batie. 456. Aci era scaunul lui Ladislav. 456.

Varavista sau **Varuista**, a avut război cu Bastarnii. 78. Vezi *Barabista*.

Vardas hatman trimis de Cimischi contra Rușilor. 37.

Variaghii numele locuitorilor de mai înainte al Prusiei. 371. Au fost goniti de Novogrodénii, Merii și Cricicii peste Baltica. 372. În neamul lor au fost 2 omenii mai de frunte Ascoald și Dir. 372. Hatmanul lor, Vișat, merge cu Vladimir contra Țarigradului. 381.

Variza, crăiasa Hunilor, își împreuna armele cu Romanii. Ea avea 100 mii Huni sub stăpânire. 313. Hunii

- dași de ea sub Romani, locuesc de la Vosfor la Herson. 320.
- Varna.** Aci Vladislav a avut luptă cu Sultânul Baiezid. 174. Este supusă de Vlahii. 408. Ea este reluată de către Isachie. 408 E înconjurată și după trei zile, luată de Ioan Alexie. 419.
- Vartai** popor din Illyria cu care s'a luptat Fulvius Flaccus, și care îi a bătut. 121.
- Varuista,** al 2-a crai al Dachilor, numit de Justin, Varavista. 78. A avut răsboi cu Bastarnii. 78. Despre el vorbește Pretorie în lumea Gotthilor. 78.
- Varvaresc.** Petavie ce spune despre némurile varvarești. 12. Dachia era varvară. 15. Athanaric și Fritighernis, «lepădând cé vârvăriască sălbătăcie» cu prietenesc picior au trecut prin Dachia. 17. Despre limba vârvărăscă a Picinighilor. 18. Cum au ferit, Romani, locurile de prada vârvăriască. 19. Obiceiurile varvare. 86. Unii vor a scôte pe Elini din Varvari. 100. Némurile varvaresci se supun lui Traian. 105. Némurile varvare. 170. Crăiia Ungurască e izbăvită de sub robia vârvăriască de Leopold și fiii lui. 175. Gallie Trebonianul se plécă înaintea lâcomiei vârvaresci. 209. Zosim despre némurile varvare față de Dachia. 245. Despre năvala neamului varvar al Hunilor. 255.
- Varvaresc.** Valens n'ar fi vrut să pună în Dachia neam varvar. 256. Despre năvala varvarului Attila. 290 Teofilactos Samocates vorbește despre locuința avarilor, Sclavonilor, Ghepidilor și altor neamuri varvare mai sus de Valahia. 329. Despre limba neamului varvar al Pécineghilor. 363. Romani din Dachia, pe timpul năpădilor varvaresci. 463.
- Varvaria.** Ce poate isprăvi curată limba lătiniască unde stăpânește Varvariia. 132.
- Varvari.** Ce ar răspunde Cantemir celui ce l'ar socoti a fi eșit din nisce Varvari. 8. Mulți Varvari năpădiseră în Italia. 11. Némurile Europei, ce odinioară au fost Varvari. 13. Despre slujitorii din mijlocul Varvarilor. 15. Cum s'a ținut Dachia slobodă de Varvari. 17. Intórcerea Domnilor, după curățirea locului de Varvari. 50. Despre năpădile Varvarilor în apus. 51. Pe ce némuri le poreclise Elini, Varvari. 75, 76. Iulie Chesar spune că «Dachii sînt mai viteji de cât toți Varvari.» 79. «Precum Elinii, așa varvari.» 86. Cel mai varvar ném. 88. Carile nu iaste Elin, varvar iaste. 89, 171. Cei cari spun că Romani ar fi din varvari. 100. Orbinus Raguzău spune că Elinii ar fi din Varvaria de la Volga. 101. Mésuri luate de Traian în potriua Varvarilor. 105. Romani și Varvari. Dachii. 110, 113, 197. Bonfin despre Romani față de Varvari. 124. Sarniție despre Romani, cum îi arată că ar fi urmași ai Varvarilor Ghetii și Dachii. 128. Pentru ai năbuși, împărații Romani au ridicat cetăți pe lângă Dunăre, zice Procopie. Dunărea îi desparte de-a dreapta sa. 154. Bonfin spune că Valahii de și au trăit în mijlocul lor, n'au fost desrădăcinați de Varvari. 158. Biruința Varvarilor la scriitorii greci. 174. Adrian și Varvari. 198. Marco Avrelie și Varva-

rii. 200, 201, 202. Varvarii față de Dachia, sub Commod. 203, 204. Maximin Thraculera varvar. 206. Gordian și Varvarii. 207. «Mesăus Dețeus» și Dachii. 208. Valerian și Varvarii; prinderea, batjocorirea și omorirea lui de către Persii varvar. 210, 211. Varvarii în timpul lui Aurelian. 215, 216, 220, 223, 224. Varvarii și Dachia. 225, 228, 229, 235, 246, 256, 317, 318, 319, 320, 321, 347. Constantin cel mare bate pe Gotthi «în locurile cele mai din luntru a Varvarilor. 239, 240. Varvarii după jumătatea secolului al IV-a. 254. Crăii descălecate de Varvari. 259, 277. Theodosie merge împotriva Varvarilor. 265. După Theodosie, Varvarii. nu mai vin împotriva Trachiei, ori a Dachiei. 272. Varvari spuși de Huni, venind spre împărăția Romanilor. 273. «Poiadé Varvarilor a doua și a triia.» 274, 275. Roma și Varvarii. 276 Theodosie și Varvarii Huni. 283. Attila omorând pre Vleda, își supune sie și pre Varvarii ce erau sub ascultarea aceleia. 284. Attila poruncesce Hatmanilor săi să supună pre Normani, «Frizi, Timbri» și pre cei-l-alți Varvari. 285. Attila, de și supusese mulți Varvari, scia că mai sînt încă multe crăii în Europa. 286. În Sicambria se strâng 700000 de Varvari. 287. Attila bătut la câmpiile Cataloniilor, fuge cu Varvarii ce-l mai rămăsese spre Iliria. 289. Dinzig, fiul lui Attila, pîrtă multe războaie cu Varvarii răsulați. 291. Arătarea Varvarilor Bulgari. 301. Anastasie și Varvarii. 312. Varvarii lui Vitalian. 313. Justinian bate pre Varvari în Italia, Africa și Persia prin

«Velisarie și Narsitis.» 314. Justinian, Mundom și Varvarii. 316. Varvarii «Sclaveni» făcuseră din Ulimiton, loc de tâlhușag. 323. Volohii din Dachia și Varvarii. 325. Priscus iernază, cu oștile, peste Dunăre, spre a feri acele țări de «jacurile Varvarilor. 327. La 601, Comentiul și Priscus trec Dunărea asupra Varvarilor. 329. Petăr se duce spre Palastolon, unde aușise că s'a strîns Varvarii cu Voevodul Apsihon. 330. Varvarii, ce înconjuraseră Tarigradul, după 621, sînt bătuți. Varvarii, Constans și Volochia. 335. Constantin Pogonat și Varvarii. 337. Varvarii cuprind țările Romănesce de dincăce și de dincolo de Dunăre. 338. Leontie voește a scote Carthagina din mîna Varvarilor Seracheni. 340. Crâmul e apucat de Varvari. 342. Valachia și Varvarii Cazarii. 345. Bonfin spune că Romanii din Moldova și Muntenia, de și au trăit între Varvari n'a putut fi desrădăcinați din locurile lor. 346, 399. Romanii din Dachia, după răscole de Varvari, își aședă Publică deosebita, și trimite soli la Carolus, să se pună sub protecția lui. 351. Lăudovic, împăratul apusului, biruind pre Vandalii, Sorabii și Slovénii, acești Varvari dau bir. 355. Romanii din Volochia și Varvarii. 360. Varvarii despre Crivăț. 361. Sfânta Născătoare dă biruință lui Cimischie, asupra Varvarilor, după cum arată Cuiropalat. 370. Răspublika Romanilor între Varvari. 377. Comparație între Elimi și Varvari. 386. Războaiele lui Calo Ionis cu Varvarii. 388. Conrad și Varvarii. 390. Romeii și Varvarii. 391. Varvarii pa-

- ziaă strămtorile la venirea lui Isachie Anghel, de la 1187. 402. Împăratul Tarigradului nuluase zălog pre fićorii Varvarilor. 404. Varvariă nu' lăsaă în pace de loc, pre Isachie Anghel. 406. Varvariă și Isachie Anghel. 408. Faptele împărařilor următoriă lui Alexie Comnenos vor fi mai rele de cât la Varvariă cei vrăjmași. 410. Isachie Sevastocratul biruesce de câte-va oriă pre Unguri. 411. Când «căde niscare Varvariă dincoace de munți, locuitoriă cu toțiă să duceaă peste munți. 364. Némuriă de Varvariă nebiruiți. 365.
- Vasilie.** Cu blestemățiaă lui, 1000 vase cad în mâna Vandalilor. 291.
- Vasilie,** mai marile Hadâmbilor, a otrăvit pe Cimischie. 370.
- Vasile Bulgaroeton** împărat. De la el Nichita Honiatis numesce Blachi pe Vlahi, la a. 1017 d. Ch. 131. De pe vremea lui să se fi chemat Moldovenii Bogdanlu. 306. Sub Constantin Pogonat și până la Vasile Bulgaroeton istoriciă tac pentru Dachia. 337. Traiul Românilor de la Roman până la Vasilie împărat. 368. După Ion Cinischie stă împărat la 970 Vasile feciorul lui Roman. 370. Supunerea Bulgarilor sub el 374, 375. A bătut și sluțit pe Bulgari și a făcut o tablă de reguli pentru împărați. 376. Pe când a bătut pe Bulgari și Volohi s'aă alipit de împărăție. 377. Pe timpul lui, Bogdan închină țara împărăției de răsărit. 377. Când s'a dus în Sichiălia a murit la anul 1025, a împărățit 50 ani și a trăit 72. 378. Bulgariă supuși de Vasile iar se ridică la 1040. 379. Pe timpul lui era Bogdan stăpânitorul Românilor din Dachia și erauă sub protecțiaă lui Carolus. 396. El a amenințat pe Vlahi, că vor păți ca Bulgariă dacă nu se vor astâmpăra. 403.
- Vasilie Marele,** sfânt, a fost elev la școlele Athinii, împreună cu Iulian Paravat. 251. El se rógă către Maica Puterilor, să omóre pe Paravat 253.
- Vasilie Machedon.** De la Theodora până la Vasile Machedon. 353. Pe el voesce să-l omóre Mihail. A avut răsboe cu Sclavoniă, a prădat Bavarria, a biruit pe Serachenii și i-a împins peste apa Evratului. 354. El primește pacea cu Hrovatiă, Sirbiă și alaite neamuri Schythești. A murit la anul 886, după ce a împărățit 19 ani. După el urmăzeă fiul său Leon. 355.
- Vasilie Vod,** tatăl lui Ștefăniță Vod. 26, 180. O fată a lui o ia Razivil, ducul Litvanii și o alta o ia Timuș Hmenlinskie hatman Căzăcesc. 26.
- Vasilie Vatacis** hatman al lui Isachie, este omorât într'un resbel cu Vlahii. 409.
- Βασιλειχοι* — Schyțlii regalii, din cari se trag Pecinighii 364.
- Vastalis.** O boază. 97.
- Vastarni,** pe marginea Mărei Negre. 68. Asupra lor, cade Probus. Locuiaă cu Sarmații între Nistru și Nipru, aprópe de marea Négră. 228. Probus îi ridică de pe lângă Dachia și îi trece peste Dunăre. Dacă Dachia ar fi fost pustie, Probus iar fi așezat în ea. 229.
- Vasterne.** Isachie a purces către Vasterne și de aci merge către Verroe. 405.
- Vatrahocastron,** de aci se scobórá Protostratorul la Vactunion. 418.
- Vavylon.** Împărățiaă lui e micșorată

de Turci. 19. Aşa se uluşte cum ar cădea în amestecarea limbilor la Turnul Vavilonului. 171. La a. 116 Armenii sculându-se de la Vavilon au mers cu oştile peste marea roşie. 191. Traian trecând cu oştile asupra Parţilor au dobândit Selechia, Ctesifontul şi Vavilonul 194. De turrul lui pomenesce Hi-rodod. 299.

Vavylonese. Balaur vavylonese sunt turcii. 22.

Vădând unghie leniui, ce fiară să fie leul poţi socoti. 88.

Vălhovnie era Laslău 454.

Vellelmu Tirul spune că Manoil împăratul a împărăţit 40 de ani 391.

Velihi Novograd. Vezi *Novogradii*.

Velizarie, după Procopie Chesariné-
nul, se trage din ţara Ghermaniei.
64. Procopie Chesarénul i-a fost se-
cretar. 154. Hatman al lui Justinian,
goneşte varvari din Italia. 240.
Hatman al lui Justinian, sdrobeşte
împărăţia Visegothilor. 266. Prin
el, Justinian dobândeşte victorii.
314. El, prin calităţi, era mai sus
ca Narsitis. 315. E trimis de Jus-
tinian spre Italia. 316. Era cu oşte
în Italia, contra Vandalilor şi Got-
thilor. 325.

Vendebona sau Viena sau Beciul, cetate
bătută de Marco Avriile şi aci a
murit el la anul 180, fiind otrăvit
de fiul său Commod în unire cu
doctorii. 201, 203.

Veredii un popor de al Pazinazilor,
de ale căror răunăşiţe au rămas în
România, anume Români vinetici.
365. 474.

Veneţienesea publică, a suferit mari
rele din cauza Turcilor. 20.

Veneţia. Antenor se abate aci. 95. La

429 e întemeiată. 277. De aci plăcă
Balduin cu Alexie Anghel, spre Ţa-
rigrăd. 420. Aci Alexie promisese
banii veneţianilor. 421. De aci ve-
nise Patriarhul Thoma al Ţarigra-
dului. 430.

Veneţianii. În ţara lor vine Antenor.
95. Lor le recomandă Filip pe A-
lexie Anghel, şi ei ascultă pofta lui
Filip. 420. Cu hatmanul lor Dandul,
vor să cuprindă Ţarigradul. 421,
425. Ei mărturisesc că Basarabia
era moşie lui Nicolae cel ce era
la curtea lui Maximilian al II-lea
468, 469.

Verhel ţinut al Românilor Munteni,
în vechime se numia Ulpia Tra-
ian. 474.

Verimundis, domn al Ostrogothilor, sub
care ei s'au răscolat contra Huni-
lor şi au fugit în Galia unde erau
Visegothii. 269.

Verroe, aci vine Isachie de la Vasterne.
405. Isachie venea une-ori singur
şi alte-ori prin Hatmani. 406. Işa-
chie după ce este bătut abia scapă
şi vine la Verroea de unde peste câte-
va zile plăcă la Ţarigrad. 408.

Verona aci Dechie a bătut pe Filip
Arapul şi l-a omorât. 208. Aci bi-
rueşte Theodosie pe Odoater. 294.
E luată de Theodoric, care se nu-
meşte Veronénul. 294.

Veronénul a fost numit Theodoric,
fiul lui Theodimir. 291, 294, 311.

Vespasian vine la împărăţie după Vi-
telie. El înainte de a fi împărat,
era rău, însă pe urmă a devenit
bun. În timpul său, scrie Taţitus
analele sale. La anul 79, Vespasian
a murit în satele Reantine. A îm-
părăţit 10 ani. Lui îi urmăze fiul
său Tit Vespasian. 165.

- Vestarkis**, boerie la care ajunge sirbul Nestor, fost rob al lui Duca. 387.
- Vestendorf** capitala ținutului Rodna sau Rudivani. 473.
- Vestfalia** locuitorii ei iaș numirea de Franconii. 277.
- Vestitoriū** apostolicesc a fost făcut Eneas Sylvius, de papa Nicolae al V-lea. 115.
- Vesit** i-au coprins Hunii, zice Mihai Rîșe Neapolitanul. 281.
- Veteranii**. 13. Din veteranii Romani e poporul Romano-Moldo-Vlahilor. 25. Veteranii ca oturacii la Turci. 83.
- Vevrieht**, cu Dachii, Mesii și Ghetii, coprind Vithynia. 77.
- Victor** spune că Constans a mutat scaunul în Dachia. 247.
- Victoria**, mama lui Eneas Sylvius. Inainte de a-l nasce, l'a vędut în vis cu o coronă în cap. 115.
- Victorinicie**. Veđi Aufidie Victorinnie.
- Victrop** Turonęnul scrie că murind pruncul Leon, tată-sęu Zenon au stătu la împărăție. 293.
- Vidinul**. Singhidinul ar fi, după unii, Vidinul. 321.
- Vidovul** e balta lui Ovidie. 155. De aci se numesce Ivida. 323.
- Viesii**, norod în Dachia. 67.
- Viena** a fost ocupată de Turci, 175, sau Vendebona sau Beciul, cetate bătuta de Marco Avriile și aci a murit el la anul 180, fiind otrăvit de fiul sęu Commod în unire cu doctorii. 201, 203.
- Villelm** Tirenul în cartea I, cap. 2 și cartea 8, cap. 24, vorbește de expediția cruciată de la a. 1096. 388. În cartea 22, cap. 5, spune că împăratul Manoil a domnit 40 ani. 391.
- Viminachium**, cetate. 322.
- Viminaeum**. Veđi Viminachium.
- Vinovilethii**, rudă cu Daii și Dachii. 73.
- Visantia**, în fața ei este Halchedonul pe care Turcii îl numesc Cadichi-on. 331.
- Visara**. Carolus marele au poruncit tóte oștile să se strângă pe apa Alara, care dă în apa Visara, de ceea parte de apa Renul unde i-au venit veste că Gothefred au perit ucis. 350.
- Visegotthii**, aceiași seminție cu Gethii, Dachii, Daii, Gothii și Ostrogotthii. 73. Tot un nēm cu Gothii, Vandalii și Ghepizii, 76, sau Gothii de la răsărit cu familia domitoare a Valthilor. 260. Locuiaș mai departe de balta Meotis. 261. Sarniție după Ptolomeu îi pune la marea Baltică. 261. Domnul lor Frighernis cere ajutor de la Valens, el se botéză, se împacă cu Atanaric prin mijlocirea episcopului Ufila, 262. Ei înspăimântați de Hun cer lui Valens să-i primescă în imperiū, sunt primiți și așezați în Misia și Thrachia. 262. Iornand spune că ei locuiaș mai la apus de Ostrogotthii, 263, căci să fi trecut Dunărea nu spune nici Patavie. 263, 268. Locuiaș pe câmpii Tanaii. 264. Împărăția lor coprinde Ispania, Galia și Africa; însă nu duréză de cât până în timpul lui Justinian care o sdrobește prin hatmanii lor Velisar, și Narsitis. 266. La ei vine și Gotthii de sub stăpânirea Hunilor, după mórtea lui Atila. 269. După Maienburg ei ar fi trebuit să ocupe țara Unguręscă. 269. Ei pun începutul crăiiei Ispaniei. 277.

Vistla sau **Visla** este trecută de Leși la 465. 12. Pe Sloveni i-a gonit până la ea, Romanii. 17. Din istoria lui Bonfin, pôte, aŭ schimbat povestitorii numele apei Visla, cu Siretul. 149. Pe apa ei s'aŭ așezat Slovenii, siliți de Volohi, spune hronicul bulgăresc. 160. Tot acolo s'aŭ așezat Slovenii, fiind goniți de Romanii din Volohie. 324. 325. Pe ea așeză Avgust stapânire fratelui său Prus. 371. Până la ea ajunge Batie și o trece neîmpedecat de nimeni. 448.

Vistula. Peste ea așeză Vladislav pe Comanii creștinați. 149.

Vișat, hatmanul Varaghiilor, a mers cu Vladimir contra Țarigradului și a scăpat numai cu 6 mii de ômenii, pe carii îi prinde împăratul și le scôte ochii. 381. După pace s'a întors cu 6 mii de ruși orbiți în Rusia. 381.

Vitalian, domnul Schytiîi, s'a întors cu o parte din ai săi la creștinism. El e îndemnat de pravoslavnicii să scape ortodoxia, și se scôlă, supune Thrachia și Misia, merge până la Țarigrad, asupra ereticilor Evtihian, ajunge la Țarigrad cu 60 mii Romani, și înduplecat de Anastasie, după 8 zile se întorce în Misia, unde cuprinde Odisul. 312. Omoră pe Chiril hatmanul. 312. Asemenea pe Ipatie îl prinde viu și omoră 65 mii din ôstea lui Anastasie. Ast-fel spune Chedrinus. 313. Ia Huni și Bulgari și ajunge până la Țarigrad. 313. La 515, gătește vase să mERGă să înconjure pe Anastasie în Țarigrad. Corăbiile lui, sunt arse de Proclu Mathematicul. Pornește cu oști pe uscat. Anastasie îi dă bani și îl face ma-

ghistratul oștilor. 313. Mai târziu e scos și el nu rămâne la Țarigrad. Pôte el a fost de nEm Schyt. 313.

Vitelie. La 22 Dechembrie, Vitelie fu omorât de oștenii săi. După el ia tronul Vespasian. 165.

Vișeslaus. Dlugoș dice că Vișeslaus voevodul Polovților bate pe Zeslav voevodul Chiovului; apoi voescă să facă tot așa și lui Boleslav craiul Leșesc și pentru acêsta cere ajutor de la Ruși, Pecinighi, Volohi adică de la Moldoveni. 385.

Vitichild, se silește să arâte că Saxoni, locuitori ai Ghermaniei vechi, se trag din Machedoni. 177.

Vithynia e cuprinsă de Dachî, Misî, Ghetî și Vevrichî. 77. Pliniu cel tânăr fiind aci guvernator, întrebă pe Traian ce să facă cu creștinii. 193. E în Asia. Aci a mers Avrelian. 221. Danastana era între Vithynia și Galatia. 253. În ea e Brusa 440. Veți Bithynia.

Viza. Cu ôstea care era pe acolo, se luptă Tătarii. 415. Se plEcă cu ușurință lui Balduin. 425. Scapă neprădată de Tătari. 432.

Vizantia. Veți Vyzantia.

Vladimir, domnul Rușilor. Sub el se creștinEză Rușii, spune Zonora. 353. Moșul lui era Iugor. 357. Creștinarea lui. 359. Tatăl lui era Svetoslsv. 372. Când s'a botezat i s'a părut că o mână îl apucă de cap. 378. 12 copii ai lui aŭ fost botezați de Mihail Mitropolitul. 373. A făcut biserică în Crâm, în Chiov, și în alte cetăți ale Rusiei. 373, 374.

Vladimir, feciorul lui Iaroslav, nepot lui Vladimir, care s'a botezat întâi. 380, 381. A venit contra Țarigradului. 381. Spărgându-i-se vasul a

sărit în altul 381. A birut 14 corăbii grecești și așa a eșit în Rusia. 381.

Vladislav, crai unguresc. Despre el și răsboiele lui cu Tătarii, vorbește Bonfin Anton. 136. Ureche îl numește Laslău. Simion călăgarul, spune că el cere ajutor de la împăratul Râmului, contra Tătarilor Primește în ajutor tâlhari, cu cari gonește pe Tătari, până la un râu pe care îl numește Siret. 136. Hronicul bulgăresc despre el 40. Vladislav și Sava mitropolitul. 141, 455, 456. Ladislău și Batie. 142. Hronicele îl numesc cel sfânt. A avut răsboie cu Ghiula și cu Batie. 145. Era fratele lui Solomon și al lui Gheiza, cu cari bate pe Unii la cetatea Doboc, lângă muntele Herlem Gonește și omoră pe un Un, care răpise pe fata episcopului de Varadin, spune Bonfin. Bonfin mai spune că avea un cal năsdrașan. 146. Sărbătorește cu frații săi victoria contra Unilor. Se certyă cu Solomon și acesta cere ajutor lui Cutesc. Sora lui, a fost luată în robie de Batie. 147. Bonfin nu spune că ar fi cerut ajutor împăratului Râmului. După ce ia tronul fratelui său Solomon, se scoly asupra sa Capulh, hatmanul Unilor, care prădează țara până la Varadin și Tocaî. Ladislav îl bate lângă apa Temișului. 148. Unii, ca să se răsbune fac alianță cu Amaxovii, Comanii, și Rușii și năvălesc în Ungaria, dar Vladislav îi bate omorând pe Ac, domnul Unilor. Rușii cer ertare lui Ladislav. El bate pe Leși și îi alungă peste Volga 149. Pentru atatea biruințe, ridică la locul Ba-

torian, lângă apa Hrisului, o biserică și capătă numele de Sfântul. 150. (Veđi *Ladislav*). N'a fost nici un Vladislav, la venirea lui Batie 142, 143, 458. Povestea spune despre ajutorul trimis din cer lui, pentru a-l avea contra Tătarilor. 457. Batie îi fură pe sora sa, el gonește pe Tătari și supușii săi îi fac chipul de aramă. 457. Când au fost Vladislavii cei adevărați. 459.

Vladislav al II-lea. 443. Feciorul lui Emeric, e crai ungur la 1206. Bonfin spune că șade la crăie numai 6 luni. Dlușoș spune 1 an și 6 luni. 445. El nu poye fi Laslău mincinos al lui Simion, căci a fost cu 36 ani înainte de intrarea lui Batie. 445. Vladislav a avut răsboiul la Varna și Nicopolis, cu sultanul Baiezid. 174. Iliăș iea de soție pe sora crăiesii lui Vladislav. 26. Crai leșesc se certyă cu fratele său Boleslav, împăratul Conrad voește să îi împăce, care vine cu oște care era formată pentru Varvarii din Palestina; el trimite omeni înainte în țara Rusescă și Moldovenescă și-l petrece pe împărat până la mare. 390.

Vlah alb, ac iflac. 307.

Vlah negru, nume dat Muntenilor, după Negrul Vod. 307.

Vlaherna, feciōra de aci scapă Țari-gradul. 333.

Vlahia, se numea fata lui Dioclețian care se mărită cu un domn al Românilor din Dachia și după numele ei se numește Dachia Valachia, dupăcum spune Bonfin Anton. 125, 231.

Vlahia. Veđi Volohia.

Vlahia negră Μελανή Βλαχία. 474.

Vlahii, s'au numit Romanii, după numele lui Flac Hatmanul. 110, 113, 124, 125, 128. Vlahii, Romanii de la Italia. 126. Erau numiți Voloși de Sarniție. Sarniție spune că ieii se fălesc că se trag din Flac Hatmanul și la vorbă se aseamănă cu stihurile lui Ovidie. 129. Sarniție zice că se trag din Gheți. 130. Se mănau la chip și vorbă cu Ghetii, zice Sarniție, aducând martor pe Stravon. 130. Grecii le zic Blahii, zice Sarniție. 131. Cel dintâi care îi numește Blahii, e Nichita Honiatis, pe timpul împăratului Vasilie. 131. Au avut domn pe Bogdan, zice Leunclavie în Pantecte. 131. Cei din Dachia de sus, sânt numiți Multeni de către Sarniție, luând numirea după multele popoare ce locuiau în Dachia. 131. Sarniție spune că istoria lor se face cunoscută în istoria grecească pe timpul lui Isachie Anghel, împărat al Țarigradului; în cea latină pe la 1330 de la Hs. 133. Nichita Honiatis pomeneste cel dintâi de Vlahii, pe vremea lui Isachie Anghel. 133, 471. Dintre cei lalți, pomeneste Bonfin. 133. Sarniție arată pe Vlahii și prea timpurii și prea vechi. 133. Din neamul lor a fost Unalia, hatman pe vremea lui Honorie. Asemenea Aetie care a comandat oștile Romane la Tolosa, pe vremea lui Theodorice cel tânăr, la 419 de la Hs., zice Sarniție. 133. Pentru prima dată se pomenesc pe vremea lui Isachie Anghel, zice Sarniție. 133. Unii scriitori spun că neamul lor e mutat de la Italienii Ghenovezii, zice Sarniție. Acesta mărturisește că

Vlahii și-au stricat graiul, din L. Latină, ca și din L. Italiană. 134. Ei nu s'ar fi chemat Vlahii, zice Sarniție, dacă s'ar trage din oștile lui Traian. Istoricii nu pomenesc de ieii, zice Sarniție, de cât după ce Ghenovezii au ajuns la Chilia. 134. Spune Sarniție că vorbește limba Slovenă. 152. Sub numele lor, scitorii mai noi ca Honiatis, Ion Cantacuzin, Laonicos Halcocondilas, Franța Protovestiarius, cunosc pe Romanii din Dachia. Romanii din Misia, s'au numit mai întâi Vlachii, zice Honiatis. 156. Halcocondilas spune că în Munții Pindului, locuiesc Vlahii, care sânt de o limbă cu Moldovenii și Munteni. Tot el spune că limba lor, se aseamănă cu cea Italiană și nu se deosebesc de loc de Italii, prin obiceiuri. Sânt împărțiți în 2 stăpâniri, în Bogdania = Moldova și în Istria = Țara Muntenă. Ion Cantacuziu și Franța Protovestiarius, pomenesc despre ieii. 157. Bonfin despre limba Vlahilor, și locuințele lor. 158. Leunclavie spune că Nemții numesc pe Vlahii, Valși. 159. Volohii vin asupra Slovenilor. 160. Hronicul Moldovenilor, deci și al Vlahilor. 179. Vlahii din Misia. 217. Volohii. 259. Vlahii pe limba Slovenă. 304, 305. Numele Vlahilor. 306, 307, 308, 333, 396 Vlah negru. 307. Vlah alb. 307. Volohii și Selavini. 324. Istoricii și Vlahii. 337, 363, 385, 386. Volohii și Bulgarii. 342. Volohii și Laslău. 366. Vlahii pe timpul lui Vasile Bulgaroetonul. 276. Vlahii și împărăția răsărită. lui. 376, 377, 393, 397, 398, 400. Vo-

lohiu la Dlușoș. 384, 385. Vlahii de la Pind. 398. Vlahii cu rugămintele Grecilor au izbăvit Udriiul de înconjurarea Latinilor. 399. Vlahii se despart de împărăție. 401. Contra lor vine Isachie. 402. Ei sunt amenințați de către Vasile Bulgarocton că o să pățiască și ei ca Bulgarii dacă nu se vor astâmpăra. 403. Vlahii și Tătarii. 404, 406, 432. Vlahii pradă pre lângă Larda. 405. Isachie, orânduise hatman al Valahilor pre Aspiitie, însă în urmă nu l'a mai trimes. 407. Honiatis zice că Vlahii împreună cu Comanii pradează țerile imperiului. Isachie vine contra lor și este batut. 408. Ei au supus cetatea Varna. 408. Ei au început mai mult a se teme de hatmanul Constantin, de cât de împărat. 408. Vlahii năvăleau până supt Urdriiul. 409. In contra lor vin hatmanii lui Isachie, Alexii Gvidon și Vasilie Vatacis, însă sunt bătuți și Vasilie Vatacis rămâne mort. Isachie voește la anul 1195 să vină contra lor, însă în urma unei proorociri funeste se întorce la Țarigrad. 409. În contra lor e pus hatman Alexie Aspiatis, pe care ieii îl bat și îl prind viu. Asemenea e bătut Isachie Sevastocratul. 411. Ivanco, după ce omorâ pe Asan fugând, îndată au tras pe Vlahi către sine » 412. Ioan Alexie, pus de împăratul Țarigradului, sta ca un zid contra Vlahilor. Ei prădând Thrachia, împăratul merge contra lor, la Chipsala. Din neamul lor era Hris. 414. Ei trec cu Tătarii în Thrachia și prădează până la Rodostos. Câți-va din ieii cad în mâinile Turcilor. 415. La

Prosac bat pe Alexie Anghel și sânt de un neam cu Vlahii din Tessalia. 416. Isachie Sevastocratul era pus hatman al oștilor contra Vlahilor. 417. Impreună cu Comanii prădează din nou Thrachia și ajung până sub Țarigrad. 418. Au avut domn pe Ioan Alexie. Un altul a fost domnul Vlahilor și un altul al Bulgarilor. 419. Bonfin spune că ieii se trag din Romani și la ei fug Grecii goniți de Latini. 423. Cetățile luate de ieii de la Greci, Henric le răscumpără, la 1210. 434. Ei la 1186 se depart de împărăția Țarigradului. 445. Spre ieii se scoborâ Tătarii, spune Marin Istoricul. Ei se unesc cu Secuii și resping pe Tătari. 447, 448. Sunt urmașii Romanilor lui Traian. 465. Cu Săcuii s'au opus lui Batie. 465, 467. Cu ei, Ion Alexie coprinde mai multe cetăți din Thrahia. 467. Vlaho-Romanii au avut răsbœe cu împărăția sub Isachie Anghel. 399. Deslîpirea lor de la împărăție. 401. Intorcerea Romano-Vlahilor de peste Dunăre în Misia. 403. Resboiul al doilea al Romano-Vlahilor cu Isachie Anghel. 404. Al treilea resboi al lor cu Isachie Anghel. 407. Răsbœele lui Ioan Alexie domnul Romano-Vlahilor cu Latini. 423.

Vlada, frate al lui Attila, e numit Buda de istoricul Olah. 282. Fără el vrea sa ție Attila stăpânirea Unilor și e omorât de Attila. 284.

Voevodul și de Moșie Domn al Moldovi, era Cantemir. 1, 49. Leșii au venit pre la 465 cu voevodul lor Leh. 12. Multe familii moldovenesci erau înrudite cu familii

de Domni, Palatini, Voevođi și Castelēni leșești. 26. Voevođii a ambe părților ellienești». 92. Voevod, pre limba Sarmatică. 131. Negrija voievođilor în al doilea război daco-roman. 166. Valens trimite oște cu voievođi asupra Gotthilor. 257. Despre Stilihon, voevodul lui Honorie. 266, 274. Theodosie trimite pe voevodul Promotos, împotriva Gotthilor. 271. Despre voevodul Alarie, domnul Gotthilor. 272. Aetie e numit voevod peste toate oștile trimise împotriva Hunilor. 288. Theodorice e numit voevod de Zenon. 294, 295. Mundom, voevodul lui Justinian merge asupra Bulgarilor, uniți cu Ghethii. 316. Ghermanos voevodul, trimis împotriva Slavinelor. 317. Despre Hagan, voevodul Avarilor. 327, 330. Apsihon, voevodul împărăției. 330. Petăr voevodul. 330. La 305, Bohemi, cu voevodul lor Lehon, cad asupra Hunilor, 351, dar Lehon e omorât. 352. Enric e chemat a fi Domn și Voevod, Rușilor. 372. Leunclavie despre voievođii Vlahilor. 377. Luptele d'între «Vișeslaus, voevodul Polovților și Zeslav, voevodul Chiovului. 385. Hatmanul Nestor, împreună cu Tatu, voevodul Polovților, se răscolă împotriva împărăției Țarigradului. 387.

Voevođia. Oastea nemțească cu voevodă d-lui Evghenie a prăpădit în trei războaie câte-vazeci de mii de Franțoji. 176. Theodorice Amali a stăpânit voevodă peste oștile Dachiei până la a. 487. 294.

Vogoris, Domnul Bulgarilor, înainteză cu oște contra Țarigradului în timpul lui Mihail și a Theodorei,

el se creștinează, este gonit de ai săi, vine la Țarigrad și Mihail îi dă cetatea Zagura aproape de Tharapia. 353.

Volga. Este trecută de Slavoni și Sîrbii. 12. Bulgarii, Varvari de la Volga. 101. De peste ea năvălesc Schythii în Evropa. 174. De peste ea se ridică Bulgarii. 301, 302. De aci își trag numele Bulgarii. 336. Tătarii de pe ea le zic Turcilor Caracalpachi. 387. Peste ea sânt Câmpii Capăcului. 438. Peste ea este Tătărirea numită Rra de istoricii ellienești. 438.

Volga, cetate («care acum să socotește să fie fost, unde iaste Ajd-rahamul»). 447.

Volinia parte din Tătărirea Europeană. 61.

Volinții Drinenii popor supus de Svetoslav. 373.

Volohă numesc Slovenii pe Români. 303.

Volohia. Despre numele Vlahilor. 109, 113, 123, 125, 126. Dachia își schimbă numele în Volohia sau Valahia. 123, 259, 297, 307, 383. Numele Valahiei la toți Români. 304, 308. Valachia mare și Valahia mică. 305, 308, 397. Un crai sârbesc ia pe fata domnului de Volohia. 309, 473, 479, 480, 482. Traiul Romanilor în Valahia de la năpada Bulgarilor, și de la Anastasie împărat. 311. Scriitorii despre Dachia și Volohia. 313. Români în Volohia de la Justinian până la Justin. 314. Volohia în timpul lui Justinian. 316, 317. O parte din Slavini să fi rămas aci. 324. Hronicul Moldovenesc pomenește de niște Ruși, carinu pot fi alții de cât o rămășiță de Slovenii

carii au trăit în Volohia și au fost goniți de locuitorii ei. 355. Romanii de aci au avut puțin ajutor de la împărăție. 326. Romanii în Volohia de la Justin. 326. Priscus urmăzează cu oștile aci. 227, 328. Mai sus de ea locuiau Avarii, Sclavonii și Ghepizii, spune Theofilactos Samocatis. 330. Romanii în ea de la Iracle. 332. Locuitorii ei au trăit în pace în timpul lui Constantin fiul lui Iracle. 335. Volohia sub Constantin Pogonat. 336. Romanii din Volohia au rămas neclintii sub năvălirea Bulgarilor. 341, 342. Bulgarii au stat două ani aci și înapoi nu s'au mai întors. 342. Ea este liniștită pe timpul Irini. 345. Locuitorii ei caută să se împrietenească cu Bulgarii. 346. Romanii din ea au rămas între Bulgarii și Tătarii. 346. Romanii în ea de la Constantin. 348. Au fost necurmată șederea Romanilor în ea. 359. N'au scris scriitorii romani despre locuințele romanilor în Volohia, căci erau ocupați cu năvălirile barbarilor în imperiū. 360. Traiul necurmat al românilor în ea să vedim. 362, 363. Misail și locuitorii Volohiei. 366. Romanii în ea de la Constantin, 378, și Roman Diogenis. 384. Istoricii despre Volohia. 385. Ea a fost tot-d'a-una locuită. 385. Dlușoș mărturisește de traiul Românilor în Volohia. 389. Ea era locuită și bine întreținută, spune Nichita Honiatis. 390. Istoricii grecești spun că Volohia a rămas mai multe sute de ani pustie, cea ce nu este adevărat. 392. Nichita Honiatis vorbește de Români, de traiul lor și de războiele lor. 393. Ro-

manii în Vlahia și peste Dunăre de la Isachie Anghel. 395. Iacov Predser despre Vlahii. 397. Ungurii și Valahia. 446, 452, 468, 469. Romanii din Volohia trec în Ardél de grija lui Batie. 465. Galliția și Volohia 468, 469. Vlahia neagră. 474. Voloscaia. Dachia își schimbă numele în Voloscaia, Volohia sau Vlahia. 297. Voloscaia Zemle = Țara Romanilor. 304. Voloscaia Zemle și Moldova. 305. Voloscaia Zemle e Valahia mare, adică Moldova. 308. Limba Polovților era amestecată din limba rusescă, leșescă și moldovenescă, sau după cum ȋc nămurile Slovenesci, Voloscaia. 363. 364. Scriitorii leșeci, sub numele Voloscăi, înțeleg numai Moldova. 385. Conrad trece prin țara Voloscaia, spre marea Neagră. 390. Voloși sau Italiani, numire dată Vlahilor de Sarniți. 129. Ast-fel numiau Polonezii pe Vlahi. 131. Voloșii. 133. Voloși în limba leșescă, spune Orihoviți, este tot una cu Ital din limba latină. 159. Volostele caia Zemle, numesc Slovenii țara Romanilor. 303. Von. Hatmanul Zonora zice că, cu vitejia lui s'a scăpat Țarigradul. 333. Vopiscus, scriitor vechiu. 150. El spune că Avrelian socotind că nu va mai putea ține Dachia, mută în mijlocul Misiei, coloniile aduse de Traian, și Avrelian a descălecat Dachia de a drăpta Dunărei. 151. Patavie nu pomenesce ceva, ce Calvizie din Vepiscus pomenesce. 209. Vopiscus pomenesce de mutarea Romanilor în Moesia. 215, 222. După el Calviz spune că în al cincilea an al împărăției lui Avrelian, la 274

- d. Hs., Romanii au fost mutați în Misia. 218. Arată că Romanii au biruit pe Alemani. 219. Vopiscus spune că Avrelian a plecat în contra Varvarilor. 220. Din el spune Calvizie că după mărtea lui Avrelian, vine la tron Clavdie Tațitus. 226. Impreună cu alții, spune că Avrelie Probus după ce așază lucrurile în Ghermania, trece în Illiria și de acolo, asupra Gheților și Gotthilor. 228. Vorbesce de Probus și omorârea sa 230. A trăit pe timpul lui Constantin Marele. 238. El spune că Dachia fusese părăsită de Romanii. 243.
- Vornicul. Veđi Urêche Vornicul. 113, 128, 130, 249, 290, 325, 449, 470, 440, 483. Despre Vornicul de țara de jos. 244.
- Vosfor. Aprôpe de el, locuia Gorda, crășorul Hunilor. Unii ȋic că Vosfor ar fi Azacul. Gorda jură că va păzi cu credință Vosforul. 315. Acestă cetate s'ar fi chemat ast-fel, pentru că locuitorii plăteu cu boi, birul. 315. El vine sub împărăția Romanilor. 320. De la el până la Herson, locuesc Hunii. 320.
- Vosforo elinește, va să ȋică aducătoare de boi», de unde Chedrinus spune că vine numele cetății Vosfor. 315.
- Vozie, altă numire a Ocacofului, cetate. 365.
- Vrahi. De pe vremea lui Vasilie Bulgarecton au început Romanii noștri a se numi Vlahi sau Vrahi, nume luat de la Sloveni, 376.
- Vrancea. Munții Vrancei sau Vrancevii. despart Muntenia de Moldova. 126. Munți de hotar, de la ei începe șirul de munți ce stau în lungul Munteniei. 132.
- Vrancevii, munți, astăzi se numesc Vrancei, desparte Bogdania de Dachia Panonă. 126.
- Vratislavia. Pe lângă ea trec Tătarii. 449.
- Vultizie, rudă al lui Attila, cuprinde Dachia mălurôsă. 289.
- Vurii în Dachia, înainte de Daci. 68.
- Vuridenii în Ardél, înainte de Dachii. 68.
- Vyzantia. La răsărit de ea au trecut Tătarii, serie Zosim. 211. Pe aci amers Avrelian spre Vithynia. 221. Avrelian móre aci. 223. În mai zice și cetatea lui Constantin Marele. Intre ea și Iraclia, este Kinofrurion, unde a fost omorât Avrelian. 225. Aci scapă singur Lichinie. 238. Lichinie aci strânge armată, pentru un nou răsboi cu Constantin Marele. 238.
- Vizyntina. Istorie, numită așa după Țarigrad. 174.

X.

- Xanthii, parte din Dai. 74.
- Xenofon doctor, otrăvește pe Clavdie după sfatul împărătesei. 164.
- Xenofon, se spune că el ar fi scris

neadevăruri, și nu cea ce era în istoria lui Chyros. 173. El scrie lucrurile Grecilor. întâmplare cu sute de ani mai înainte. 299,

Xerolofului, un deal pe care era un stâlp, semnul peirei lui Simion Craiul Bulgarilor. 368

Xiflin, 55, în Sinopsis, vorbește de Victoria lui Domițian asupra lui Décheval. 79. Afirmă că în țara ungurască s'a dus Dachii. 83. Despre Traian. 105, 187, 188. Scrie că Traian a venit la împărăție la anul 98 d. Hs. 123. El era patriarh al Țarigradului. 154. Dice că Tit Vespasian când se întâmpla ca în vr'o zi să nu facă nici un bine, zicea că

a pierdut o zi. El îl numește bunătaea omenescă. 165. Despre Domițian. 166. 'Ne vorbește despre podul lui Traian. 189. Spune că Traian a adus coloniile în Dachia din Roma. 190. Dice că senatul l'a numit prea bunul și «Parthic». 191. Mărturisește că colonisarea Dachiei s'a întâmplat la anul 107, 192, spune ca Jidovii sunt măcelăriți, 194, scrie despre faptele lui Traian, 195, vorbește de craiul lui Adrian. 198. Despre Marcu Aureliu. 201.

Z.

Zachiutul, posesie insulară a Ellinilor. 90.

Zacut Arapul. Lui îi urmăze Halcondilas, Buzbecvie și Leonclavie. 435.

Zagura, Împăratul Mihail dă Zagura lui Vgoris. 353. Turcii îi zice Zagara. Isachie voește să o coprindă cu ajutorul Misii. 406. Ioan era domnul ei. 418, 419.

Zamoghetusa. cetate unde s'a retras Decheval. 81.

Zamoschie Liahul. spune că Dachii ar fi luat o parte din limba Romanilor. 221.

Zamolachie, filosof, vorbește de Gheții. 77.

Zamolxis hatman al Gotthilor, care-i duce de la Meotida în Dachia. 73, 77.

Zanes cetățue mai sus de capul Boului și mai departe de cetățuia Ppn-tis, zice Procopie. 155. 322.

Zaporova. Intre ea și Nistru, se întinde acum Podolia și ocraina leșescă. 264.

Zagura, cetate, dată lui Vgoris de Mi-

hail, este aprópe de Tharapia. 353. **Zarmizoghetuza**, cetate, scaunul lui Decheval. 83. Traian după ce o cucereste, o numește Ulpia Traiana. 83. **Zatmar** ținut din Transilvania pelângă care au avut Roimânii Munteni cetăți. 474.

Zenon, Romani în Dachia până la el. 291. Tatăl lui Leon cel tânăr. 292. Ia împărăția răsăritului în locul fiului său. Se zice că ar fi voit să însore pe fiul său. 293. Se dă desfătărilor. 293. Primește cu mare cinste pe Theodoric Amali și îl face voevod peste oștile din Dachia mălurósă în Misia. 294, 295. De binefacerele lui, i se urăște lui Theodoric Amali. 294. El pregătește arme contra lui Theodoric, dar socotește să-l împace, promițându-i ajutor dacă plăcă spre Italia. 294. De la el avea cărți Romani să primescă pe Theodoric în Roma. 294. Móre de băutură și fiind îngropat imediat, se deșeptă în mor-

- mânt, strigă să i se dea drumul, dar, soția sa, împărăteasa Aridna, se opune, pentru că era eretic. 296. Móre la 491, și în locul său, vine împărăteasa Aridna și Senatul ridică pe Anastasie Silențiarul. 326. Marțelin despre Zenon. 318.
- Zenovia**, împărăteasă, e prinsă de Avrelian, și dusă în triumful său, la Roma. 220, 221.
- Zernitusa** ar fi fost împreună cu Tomos cetate la Dunăre, scaunul Goților, spune Sarniție Iahul. 261. Zernituza o însemnează Bonfin Ulpia Traiana. 261.
- Zernis**, cetățue zidită înăuntrul Dachiei, pentru năbușirea Varvarilor. 155, 322.
- Zeslav**, voevodul Chiovului, este bătut de Vișeslaus, voevodul Polovților și perde cetatea Chiovului, zice Dluguș. 385.
- Zevs**, lui i se închinau Ellenii. 89.
- Zimholiș**, popor slav supus de Svetoslav. 372.
- Zlocistivul**. Vladislav privia din vârful unui stâlp înalt, rătăcile carile pre den afară făcē Zlocistivul. 457.
- Zoi**, împărăteasă, a purtat grija lui Constantin fiul ei până când Roman a scos-o din Palat. Ea a împărțit cu fiul său și împreună cu Alexandru 13 ani. 356, 357.
- Zoi** împărăteasa lui Roman, îl omorā, otrāvindu-l la 1034. 379. Mihail Paflagon, complicele ei, o ia în căsătorie. 379. Ea móre înainte de 1054. 382.
- Zoltan** moșul lui Stefan, a fost pus stăpîn peste Transilvania. 375.
- Zolotai**, ordă tătărăscă. 447.
- Zoe**. Veți Zoi.
- Zonora**, istoric grec, vorbește despre
- Illyria 64. Spune că țara Ghetilor, s'a numit Dachia. 71. Vorbește de Pannonii și resbelele lor cu Romanii. 78. Vorbește de Dachii în luptă cu Romanii. 79. Afirmă despre victoria lui Traian în al II-a răsboi. 82. Mărturisește despre trecerea Dachilor spre fundurile Ungariei. 83. Dice că după ce Traian a zdrobit pe Dachii a adus în Dachia colonii Romane. 154. Luând de la Appian, scrie că Traian, a intrat triumfător în Roma cu solii lui Decheval și senatul l'a numit «Dacicus» ādică Dățanul și că Decheval s'a omorāt singur. De atunci încōce Dachii au rămas în stăpânirea Romanilor. Tot el scrie că Macsimin Lichiniē, care a ținut pe sora marelui Constantin să se fi născut din Românii din Dachia. 156. Spune că Marcō Avrie a avut răsboi în Panonia, nu Dachia, și că în Panonia loțuiaū Iazighii și Marcomanii. 201. Combate pe Iulie Capitolin spunând că Commod cu Varvarii de sus de Dachia a avut resbel. 204. Nu pomenește de trecerea Donului de către Tătari și de prāzile care le-a făcut. 209. Scrie despre nāvala Tătarilor la 257. 211. Scrie că Romanii locuiaū în Dachia pre vremea lui Gallienus și spune că Avreleus Dacul, Hatmanul Cālărimeī, era din Ghetia, care mai pe urmă s'a numit Dachia. Schytiī trecānd balta Meotis, în Asia, au prādat, și în Europa. 212. El spune că Varvarii Crivățului au nāvālit în Thrachia, Thessalia, Machedonia, Ilyria, Greția și Athina, și că pe aceasta din urmă, a scăpat'o Cleodemos. 215. Despre Persiī. 216. El

însemnează drumul pe unde a trecut Tătarăii și zice: Schythii trecând apa Fasis, au intrat în Asia, unde Pontul, Cappadochia, Galatiia și Chilichia au prădat. 227. Despre mărtea lui Aurelian. 225. Zonora arată drumul Tătarilor spre Asia. 227. Despre triumful lui Dioclețian și al lui Maximian: 232. El zice: Maximin vrând să cheme la împărăție pe Lichinie, care era din Dachia și ține pe sora lui Constantin Marele, l'au lăsat în Iliria. 234. Spune că Lichinie avea de soție pe Constanța, sora lui Constantin Marele. 238. Despre Constantin în părțile Dachiei. 240. Inseamnă anii 5738 de la zidirea lumii, până la fondarea Țarigradului. 241. El spune că Constantin Marele ar fi fost botezat la Roma, de Selevestru Papa. 247. Spune că Constans locuind Dachia, fratele său Constantin vine cu război, dar e învins de Constans. 247, 248. Spune că Gotthii prădează Thrachia, Misia, Dachia și Pannonia. 257. Vorbește despre numirile Moldovenilor. 355. Despre Zenon. 296. Despre prădile lui Attila. 301. Despre Bogdan. 306. Vorbesce de zidurile trase de Justinian împrejurul Țarigradului. 312. Mărtea lui Anastasie. 314. Despre Hagan. 327. Mărtea lui Mavrichie. 331. Despre Ierachie. 332. Hunii înconjurând Țarigradul. El spune că prin vitejia Hatmanului Von a scăpat Țarigradul. 333. Serachenii coprinde cetăți ale Romanilor. 335. Spune că pe vremea lui Constantin Pogonat Bulgarii stăpâneau amândouă malurile Dunărei. 337. Vorbește de oștea Bulgarăscă care înșală pe Iusti-

nian. 339. Despre Leontie și Iustinian. 340. El spune că Bulgarii au prădat Trachia și au pustiit până sub Țarigrad. 343. El spune că istoricii grecești încetează vorba despre Dachia de la Constantin Pogonat și până la Constantin și Irini. 347. Dice că nămul Schythilor sau al Tătarilor, se cheamă Rușii, cari făcând vase, pe la Tavis (Crâmul) apoi au lovit aproape de Țarigrad și au luat robi mulți de la care Rușii au început a se deprinde cu legea creștinăscă apoi sub Vladimir domnul lor ei se creștinăză. 353. El scrie ca Olga Dămnă Rușilor nevasta lui Iugor vine la Țarigrad și se boteză. 357. Ii numesce câte odată Turci pe Unguri. 369. Rușii silea cu tot, dinadinsul să rămâie în Thrachia. 369. Zice că Cura șeful Pecinighilor a omorât pe Svetoslav. 378. Despre Petăr, șef al Bulgarilor. 379. Spune că bulgarii s'au liberat de împărăție sub Constantin Monomah. 380. Zice că Isachie Commeno s'a luptat contra Ungurilor. 382. Spune că în anul 1065 Tătarăii (Uzii), trec în Trachia și o pradă toată. Spune că Tătarii sunt bătuți, decimați de ciomă și câți au mai rămas, se supun. 383. Spune că Pazinachi se supun împăratului și el le dă locuri în Machedonia. 384. Spune că în timpul împărăției lui Mihail Parapinachie neamul Crovaților (unii le zic Sirbi) a intrat în țara Bulgarăscă. Nestor Sirb întâi a fost rob la tatăl împăratului, apoi Mihail l'a pus în boeria ce se numește Vestarhis și l'face hatmanul oștilor de lângă Dunăre. Acesta îl înșală și împreună

oștile cu Tatu voevodul Pazinachilor și se ridică contra împărăției, își pun tabăra supt cetatea Țarigradului, apoi prădează Trachia și Machedonia. 386. El zice lui Ion Comneno, Calo Ioannis. 388. Spune că neamul Pazinachilor părăsindu-și locurile lor prădează Thrachia. 391.

Zosim despre Al. Sever, 206; despre Gordian, 207; despre Filip. 208. Spune că Mesius Dechie a fost vândut împreună cu fiul său lui Galie, de către soția sa. 209. Spune că Galie trimete pe Hatmanul Emilian contra Tătarilor, pe cari îi bate. 209. Despre timpul împărăției lui Gallie. 210. Spune că Tătarăii, după ce a înghețat Dunărea, «s'aù pornit lăsând marea neagră, în stânga, toți pedestri pre marginile mării, fiind în driapta uscatul și cetățile Tomos, Istros și Anhialon; cât mai tare aù putut trecând, aù ajuns la lacul ce să chêmă Fileatina (carile aprópe de Vizantie în marginile mării să află), și de acolo la Vizantia, Bogazul, la răsărit, trecând. aù apucat Halchedonul, Nicomidia, Nichea și Chyzicul.» 211. Despre Clavdius. 212. Despre Avrelian. 219. Serie că Tătarăii trec Meotida și lovesc Asia, peste Marea Neagră, și aù prădat Pontul și Chilichiia. Despre mórtea lui Avrelian. 225. Despre mórtea

lui Florian, fratele lui Clavdie. 226. Despre mórtea lui Probus. 230. Zosim despre triumful lui Dioclețian și Maximian. 233. Constantin bate la 316 pe nisce Gotthi, saù Sarmați, după cum ție alții, ce năvăliseră în Pannonia. 238. Zosim, ce nu era prieten lui Constantin, spune că acesta ar fi zidit pod peste Dunăre, spre a nu fi mai pre jos de Traian. 240. Despre zidirea Constantinopolului. 241. Constantin și Gotthii, după împărțela împărăției. 245. Zosim despre Constans. 247, 248. Despre Julian față de creștini. 251. Expediția lui Valens din 368. 254. Despre jefuirile Gotthilor în Thrachia. 257. Despre Athanaric față de Theodosie. 265. Despre năvala lui Radagaizus în Italia. 266. Despre răscolă Grutunghilor, la 386. 270. Despre timpul împărăției lui Theodosie. 272. In anul 404, Radagazius cu Gotthii, Sarmații și Ghermanii, năvălesce în Italia, 274; apoi în 406 năvălesc Vandalii, Alani și alții. 275. Theodosie cel tînér e lăsat sub îngrijirea lui Iezdegherd, împăratul Perșilor. 275. Despre Alaric 275, 276.

Zugropulus serie despre sinodul de la Florenția. 354.

Zursu, apă. Aici Romani sunt bătuți de Bulgari. 301.

GLOSARIU
LA
HRONICUL ROMANO-MOLDO-VLAHILOR
AL PRINCEPELUI
DIMITRIE CANTEMIR

PRESCURTARILE INTREBUINȚATE ÎN GLOSARIŢ

v.	verb	intj.	interjecție
verb	verbal	intr.	intransitiv
viit.	viitor	lat.	latinește
Vz.	veđi	loc.	locuțiune
adj.	adjectiv	m.	măsculin
adv.	adverb, adverbial(ă)	n.	neutru
cit.	citește	ngr.	neogrec
comp.	compară	num.	numeral
cond.	condițional	part.	participiŰ
conj.	conjunecție	pl.	plural
conjg.	conjugare	plusq.	plus quamperfectul
decl.	declinare	pr.	propriŰ
dem.	demonstrativ	prep.	prepoziție, prepozițional(ă)
DIV.	Divanul Lumii *)	prez.	prezinte
f.	femenin	pron.	pronume
gr.	grecește	pslv.	paleoslovenic
ibid.	ibidem, în acelaș loc	refl.	reflexiv
IER.	Istoria Ieroglifică **)	s.	substantiv
imp.	impersonal	sg.	singular
inf.	infinitiv	tr.	transitiv
inter.	interogativ	turc.	turcește

*) Edit. Academiei Române. București 1878.

**) Edit. Academiei Române. București 1883.

GLOSARIU

A.

Abate (a), v. tr. A îndelunga, a îndepărta, a înlătura: *ţENCHIUL sfârşitului nă-au abătut* 49; *care primejdie... débîe au abătut-o* 188.

Part. prez.: *abătund u-ş calé* 409.

Part. trec.: *limba ellinésă îaste din limba şfezască abătută* (=derivată) 101.

V. refl. A să—, a se îndepărta: *de la maică cu mullul s'au abătut* 102 (Comp. DIV. 66, 159, etc.; IER. 30, 35, 47, 82, 99, 119, 330, etc.)

Abătund } Vz. Abate (a)
Abătut }

Acasăş sau **Acaseş**, adv. acasă: *saū întors acasăş* 369, 411; *lă-au dat voe să-şi margă pre acasăş* 423; *s'au întors acaseş* 315; *şi măr-gând acaseş* 344.

Cantemir are o predilecţiune deosebită pentru sufixul-ş pe care-l acată la o mulţime de adverbe: *acolé-ş, acolo-ş, acmu-ş, atunce-ş, îndată-ş, aşé-ş, cumu-ş, încă-ş*. etc.

Acîua (a), r. tr. A adăposti: *slabe şi lân-*

gede osîrdiile mele să acîuăz 3.

Part. trec.: *între fişile maică-sa acîuat* 205. (Comp. DIV. 181; IER. 14, 113, 180).

V. refl. A să acîu(o)a, a se adăposti: *unde să pot acîua de răutate lor* 224. (Comp. DIV. 157; IER. 14, 188, 203, 236, 315, etc.)

Acmu, adv. acum: *de acmù şi păără în vécî* 3; *aceştî Romanî cariî noi sintem acmu* 230; *de pe lacul ce-î zicem acmu noi Vidovul* 323; *a căruia nepot acmu Crâmul stăpâniia* 447, etc. (Comp. DIV. 38, 81, 88, etc.; IER. 32, 107, 161, etc.)

Acmuş, adv. îndată: *carile acmuş de faţă le vom aduce* 139; *acmuş va cunoaşte cetitorîul nostru* 265; *pre-cum vîi vidé acmuş înnainte arătând* 348. (Comp. IER. 67).— Vz. **Acasăş**.

Acoace, adv. întrebuinţat numai în loc. *dintr'—: şi tocminî marginile în-părăfiî dî n tr' acoace* 369.

Acoléş sau **Acoleş**, adv. tot acolo, în

- acelaş loc : *singur Zonara a c o l e ş cap. 37 mărturiseste* 79 ; *apoi iarăş a c o l e ş mai zice* 155 ; *zice Procopie a c o l e ş puţin mai gîos* 320. — Vz. Acasăş.
- Acoloş**, adv. tot acolo, în acelaş loc : *o parte de a lui Stravon a c o l o ş pomenind* 70 ; *a c o l o ş (în Dachia) au rămas* 240 ; *a c o l o ş şi pe tiran au omorât* 336 ; *a c o l o ş am explicat-o* 392 ; *a c o l o ş mai avut-au şi finutul Halaoş* 474. (Comp. încă 83, 96, 125, 129, 149, 152, 155, 207, 221, 263, 318, 319, 424, 433). — Vz. Acasăş.
- Acoperi (a)**, v. tr. a adăposti : *nemul-ţămitori pădurilor carile i-au a-coperit* 99. (Comp. IER. 46.)
- Adagheu**, s. n. zicătoare, adagiu : *pre-cum să zice adagheul** (în nota marginală= * zicătoare) *de pre unghe leului* 88.
- Adaoge (a)**, v. tr. a mări, a creşte, a augmenta, a exagera. Plusq.: *până într'atâta puterile Dachii adăo-sesă* 81. — Part. prez.: *iară alţii basna adăogând* 97.
- Adăosătoriu**, adj. verb. care-şi aproprie, care-şi însuşeşte (bunul altuia) : *nu prădători, nu năpăditori, nu adăo săto ri* (textul prezintă greşit *adăosături*).. *a fi îi vom găsi* 13.
- Adăosătură**, s. f. exagerare : *căci vâ-zind noi adăosăturile basne-lor* 470.
- Adăpa (a)**, v. tr. a otrăvi : *şi de otrava ce-i didese şi cine îl adăpase bine ştiind* 203. (Comp. IER. 272).
- Adăpătură**, s. f. udare, adăpare : *la ră-sad ca acesta, adăpătură cu pu-hoiu de singe să să fie cuvenit* 14.
- Adesă**, adv. adesea, adese-ori : *cu pră-zile sale adesă fărâle Romanilor de pre Dunăre strica* 78. De alt-fel regulat *adese*. (Comp. 97 ; IER. 31).
- Adoara**, adj. num. a două oară : *prin darul de ad o a r a naştere* 100.
- Adulmăca (a)**, adv. a mirosi (vinatul), a ulma : *şi urmele cele astupate şi pierdute, a adulmăca şi a le des-coperi* 298. (Comp. DIV. 96 ; IER. 71, 79, 172, etc.).
- A-fir-a-păr (de-)**, loc. adv. din fir pînă în ată, forţe cu de-amăruntul : *şi de toate de-a fir a păr pomenindu-i* 98. (Comp. IER. 98, 219, 271).
- Agîunge (a să)**, v. refl. a se înţelege, a face înţelegere, a se invoi, a se alia : *să nu cum-va să să agîungă cu alţi varvari de prin pregiur* 105 ; *ca nu cum-va cu dânsii agîun-gându-se* 190.
- Agîutora (a)**, v. tr. a ajuta, a da ajutor : *în caré alégere mult au a-gîutorat şi Crocus Craiul Ale-manilor* 234.
- Agîutori (a)**, v. tr. a veni în ajutor, a da ajutor : *socoteliî noastre agîu-toreşte Isidor* 71 ; *acastă socotela... agîutoréşti-ne Plutarh* 87. (Comp. IER. 46).
- Part trec.: *şi cu cé Dumnăzăia sa-că agîutorit* 243 (Comp. IER. 241).
- V. refl. A să —, a-şi da mină de ajutor, a se ajuta, a se sprijini : *şi unul pre alaltul să agîutoriia* 90 ; *nu căuta unul pe alaltul să să agîu-toriiască* 433. (Comp. DIV. 38).
- Agîutorinţă**, s. f. ajutor : *puind nă-dějde în Dumnăzăiasca agîuto-rinţă* 180.—Comp. IER. 133, 316.
- Agoană**, s. f. agonie, tragere de mörte [gr. ἀγων] : *în toate zilele şi césurile în agoana morţii (în tragerea sufletului de moarte) şi în oglinda peiriş* 360 (Comp. IER. 7: «agoană»,

- lupta caré face trupul cu sufletul în cîasu morții*; ibid. 132).
- Amăgélmic**, adj. înșelător, amăgitor: *macar că cu amăgélnice tocmele* 23. (Comp. DIV. 53).
- Amăgeu**, s. m. înșelător, viclean: *ca înpotriva a amăgeu ca acesta* 18. (Comp. IER. 259, 267).
- Amăgială**, s. f. viclenie, înșelăciune: *după ce Latinii cu amăgială apucasă Țarigradul* 18.
- Amăgitură**, s. f. viclenie: *și pentru amăgiturile ce înbla să facă* 82.
- Amănă**, adv. în mână: *și să fie luat amănă toporul* 142; *îndată luând toporul amănă* 457; *ar fi fost Romaniî aciia cu armele amănă* 229; *și scăpând oare-cum vasul din amănă* 158; *luându-l-l-au fost purtat pe amănă* 80. (Comp. IER. 280).
- Amănuntul (pre-)**, loc adv. cu de-amăruntul: *carile lucrurile acelor vremi pre amănuntul au scris* 81. (Comp. DIV. 63; IER. 101).
- Amărâme**, s. f. amărăciune, suferință: *că ei în foamete și amărâme flămângiunei fiind* 256. — Comp. IER. 140, 175).
- Amelătătură**, s. f. menționare, pomenire în treacăt: *de sint și de față, ce sint puținéle, și amelătăturî numai* 300.
- Amelița (a)**, v. tr. a menționa, a pomeni în treacăt: *câte oare-ce și pentru a altora au amelițat* 361. Part. prez.: *unde noi pre scurt pentru acésta amelițînd* 301. Part. trec.: *din cële puține și amelițate însămnări* 299; *cu cât de puțin și amelițat numai cuvânt* 348.
- Amente**, adv. aminte: *îa amente și aicé vechiu numele Dachii* 76; *și să-și aducă amente* 180.
- Amentrelé, Amentrele, Amentréle** sau **Amentrilé** sau **Amintrilé**, adv. altmintrelea, alminterea: *că amentrelé ar fi trebuit să fie alt ném* 307; *iară amentrelé regulă de tofi priimită iaste* 368; *iară amentrele făcând* 252; *că amentrele nu-î vor puté dobândi* 257; *iară amentréle în hirișiia sa* 303; *iară amentréle numele acesta* 304; *iară amentrilé limba lor cé de temeiū Sarmatică iaste* 130; *iară amentrilé și tăcéré... rămâne neclătîă* 183. (Comp. 5, 6, 86, 396, 436, 443, 458, etc.; IER. 28, 31, 168, 192, 320, 324, 343, etc.). E de remarcat că acest adverb e mai în tot deauna precedat la Cantemir de expletivul *iară*.
- Amentrilé, Vz. Amentrelé.**
- Amézizi** sau **Amiazizi**, s. f. mîază-zi, sud: *și de la amézizi la mîază noapte să întinsése* 170; *cu malurile Dunării spre amiazizi să hotărăia* 66. (Comp. 237, 242; IER. 137).
- Amiazăzi**, adv. la nămiezi, ziua nămieza mare: *cu făclîia aprinsă amiazăzi pe uliță* 11.
- Amiazizi, Vz. Amézizi.**
- Amintrilé, Vz. Amentrelé.**
- Amiroși (a)**, v. tr. a miroși: *a Profanilor (păgânești) scrisori va fi amirosit* 169. (Comp. IER. 79).
- Amurțit**, part. trec. amorțit: *caré pentru mincună ar finé amurțită rămâne* 171. (Comp. IER. 117, 162).
- Anarh**, adj. fără început [gr. ἀναρχος]; *Țîie a Anarhului Părinte fiu* 3.
- Anthraxi**, s. n. carbuncul [gr. ἀνθραξ: *l-au lovit buba ce-î zic Anthraxi* 347. (Comp. IER. 7: «*Anthrax*»,... *carbuncul*).
- Apleca (a)**, v. tr. a alăpta, a hrăni la

- sîn: din lăuntrurile sale născându-î i-au aplecat și i-au crescut 15; adese la dânșii miărgând și aplecându-î 97; țițele la gura pruncilor aplecând 98. (Comp. DIV. 73, IER. 171).
- Apothecariu**, s. m. farmacist, spițer: la apothecari și la firulici ne mai rămâind pânzături 81 (Comp. IER. 8: «*Apothecariu*, *cela ce șede la prăvălie, și mai cu dedins cela ce vinde erbi doftorie*).
- Arătos**, adj. chipeș, mândru, frumos: cinsteș și arătos a zavistiîi veșmânt 23. (Comp. DIV. 42; IER. 262, 315, 353).
- Așeș**, **Așeș** sau **Așeși**, adv. chiar, măcar: nu numai cât pe Zeslavu de tot au biruît, ce așeș și citatea Chiovuluî din mână i-au luat 385; nu numai lăcută de moșnăniî săi ce așeș foarte bine întemeiată... să fie fost 390; căci mai pre urmă așeș de tot slăbind 429; și așeș cu singură mâna lui Șerban Logofătul... scris 462; și așeși Domnul Moldovenilor... să chîamă.... Domnul a Bogdaniîi negre 474; nu numai prin turnuri, ce așeși nici pre la porți nu să străjuesc 477. (Comp. mai departe 6, 14, 199, 323, 325, 342, 350, 353, 354, 375, 400, 415, 418, 463, etc.; IER. 30, 46, 50, 119, 199, 325, 339, etc.). — Vz Acașăș.
- Aspuma** (a), v. intr. a spuma: iară altul... carile asudă și a spu mă să zică 101. — Comp. IER. 258, 267, 309.
- Astruca** (a) v. tr. a înmormînta, a îngropa [Cuvîntul pare a veni de la *abstrūco, —are, formă derivată cu ajutorul sufixului —ūcare din *abstruo*, —ere care a existat în latina vulgară alături de *obstruo*.]: iară oasele lui... li-au astrucat supt stălpul carile era de dânșul zidit 195; iară sfintele oase... le-au astrucat cu mare cinstea 246. — Comp. IER. 74, 194.
- Astrucare**, s. f. înmormîntare: s'au tâmplat mörtea lui Roman Arghir... și la astrucare lui 379.
- Asupri** (a), v. tr. a sili, a nevoi: însă noi nu asuprim pe cineva... să creză 218; au asuprit pe Athanaric să dé fuga 271; Mathei Pretor... foarte ne asuprêște... pentru lucrurile Hunnilor să însămnam 279.
- Atmeidian**, s. n. hipodrom [turc. *atmeidan*]: mult pe uliță și la Ipodrom (acesta-î astăzi *Atmeidian*) tărându-î 341.
- Atocma** adv. la fel, de-o-potrivă, asemenea: iaste altul atocma acestuia lunatec pre nume Maenburg 101; ce încă de atocma cu apa undezată înfierbântându-să 141; ce încă și vredniciilor lui Traian de atocma să le facă 196; să fie amândoi sofiî și să împărăfască de atocma în Italia 295; să să numască Craiu și să fie la cinste atocma cu dânșul 455. (Comp. IER. 34, 318).
- Loc: A face atocma cu pământul, a dărașa până la temelie (o casă, o cetate, etc): și pe Troada atocma cu pământul răzșipind-o 92; târgurile atocma cu pământul făcându-le 369; cetate au pns-o de au făcut-o atocma cu pământul 428; cetate au făcut-o atocma cu pământul 432;
- Atocmat**, part. trec. (de la v. a atocma IER. 127 = a potrivi) potrivit: între bolte înplut, atocmat peste tot nêted așternut 189. (Comp. IER. 127).

Atuncéş sau **Atuncéşi**, adv. pe loc, în acelaş timp: *atuncéş au pus Traian doă cetăţui* 322; *şi atuncéşi Constantin fiul său cu alé-gere tuturor împărat s'au făcut* 234.—Vz. *Acasăş*.

Avidoma, 1° adv. la fel, întocmai, ai-doma: *carîi slova avidoma po-trivind* 344;—2° adj. vădit, evident: *cu care avidoma sămn au ară-tat* 410.

Avthentic, adj. autentic: *însă cînsté numelui de istoric avthentic** (în nota marginală = *izvoditoriul de crezut) *să-î dé, nu videm* 113.

Avţie, s. f. avuţie: *toate avţiile cu-vântului... îi răsipă* 6.

Avtor(iu), s. m. autor: *căţî-va av-torî a avé putem* 62.

B.

Basnă, s. f. poveste, legendă, fabulă: *iară alţiî basna adăogând* 97; *şi cu totuluî tot basnă să fie să arată* 135; *iară basna lui în po-menita Predoslovie a lui Uréche așa o citim* 136; *o cât iaste de fru-moasă şi adevărată basna lui Iosip* (cit. *Esop*?) 248.

Băsnui (a) v. tr. a povesti, a spune minciună: *iară nu ce băsnuesc une Létopiseşuri* 155.—Comp. IER. 119.

Băsnuitoriu, s. m. povestitor minci-nos: *pentru numele dară băsnui-toriului acestuia* 136; *în ure-chile şi gurile a unor băsnui-torî căzînd* 139; *acmu dară bas-nile iarăş băsnuitorilor lă-sînd* 150. (Comp. 172, 366, 367, 392, 437, 442, 445, 448, 471, etc.).

Batgœ, s. n. batjocură: *într'un chip oare-carile de gœc şi de batgœc.. până acmu să fie adus* 169.

Batgœcuri (a), v. tr. a batjocori, a lua în ris: *de proşti i-ar råde sau de varvarî i-ar batgœcuri* 86. — A-şî—, v. refl. a-şî bate joc: *îş batgœcuriia de Rome, şi-şi råde de dânsii* 416.

Becisnicie, s. f. Vz. *Bezcisnecie*.

Beşic, s. n. (pl. *beşicuri*) băşică: *be-şicuri de vânt înflate şi pe apă înnotând* 9.

Beteji (a), v. tr. a vătăma: *şi în ceva cînsté a nu-î beteji ne si-lim* 123. — V. refl. A să —, a se în-bolnăvi, a se vătăma: *de multă plân-gere betejîndu-i-se ochii* 231.—Comp. IER. 166.

Betejitură, s. f. vătămare, rană: *dîn-tr'acé puţină betejitură, răul peste tot trupul lăşîndu-să* 389.

Bezcisnec, adj. ticălos, becisnic: *Va-lentinian vâzîndu-î aşé de bez cis-neci* 255.

Bezcisnecie, s. f. becisnicie: *neîncetate nevoişi bezcisneciî* 360. — Comp. IER. 198, 267;—DIV. 87: *bez cis-ne-ciî; multe nevoişi becisniciî* 145 (comp. încă pg. 408 şi pass.)

Bineînvoi (a), v. tr. a încuviinţa: *pre .. Părintele luminilor... rugaţi pen-tru ca să bineînvoiască.... a săvârşi* 52.

Birnic, adj. tributar: *Crăiia Ungu-réscă iaste birnică scaunului Papii* 387.

Bişug sau **Bivşug**, s. n. înbelşugare, belşug, productivitate: *şi plăcându-î bişugul locului* 129; *de aşeză-mântul aerului, de bişugul pă-mântului* 179; *cu frumséŷia şi biv-şugul ţărălor Romanilor* 11.—Comp. IER. (90, 192: *bişugul*).

Bişugos sau **Bivşugos**, adj. înbelşugat, roditor: *să fie putut apăra acé ves-*

- tită, largă și bișugoasă țară* 216; *undele bivșugoașei Dunării trecând* 12.—Comp. IER. 194 și 223: *bișugoașa pradă*.
- Blagocistiv**, adj. temător de D-zeu, evlavios: *puternică și blagocistivă împărăția Moscului* 371. — Comp. DIV. 45: *blagocestiv*.
- Blagorodie**, s. f. nobleță: *și altele multe a blagorodieii grecești flori* 25. Comp. DIV. 45.
- Blăstămatește**, adv. în mod blestemat, afurisit: pag. 15, 150, 229, 379.
- Blojăritură**, Vz. Blojeritură.
- Blojeritoriu**, s. m. clevetitor, născocitor, bărfitor: *armele... apucând înpotriva blojeritorilor* 24.
- Blojeritură** sau **Blojăritură** sau **Blojitură**, s. f. clevetă, defăimare, bărfală, născocire: *basne și blojerituri și buiguituri sint* 458; *și altele ca acéste blojărituri* 472; *în putoase și grozave blojituri se preface* 139. — Comp. IER. 274; — DIV. 178: *blojirituri*.
- Blojitură**, Vz. Blojeritură
- Blojori (a)**, v. tr. a cleveti, a defăima, a bărfi, a spune minciuni: *pre singur Ellini...* a blojori nu s'au sîit 103. — Comp. DIV 71: *blojorești*; 209: *blojoresc*; IER. 214: *blojorind*.
- Blojviitor(iu)**, s. m. = Blojeritor(iu): *pentru istorici... am giuruuit, țară nu și pentru blojviitori* 144.
- Bloșticăi (a)**, v. tr. de aceeași origine și însemnare ca: a blătări (Barcianu, Dicț. Rom.-German p. 60), a băltăc-ăi (Costinescu, Vocab. Rom.-Fr. I, 96; Polizu, Vocab. 59), a blotecări (Iser, Vocab. 20), sau a bleotocări (Sof. Nădejde, Nuvele, ed. Șa-raga, p. 13), derivate toate din slav.
- blato* „noroiu, mlaștină, baltă“: *peste niște tinoasă pistelniță și glodoase tinii și bălți... bloșticăind măi mult de cât mărgând* 139.
- Boâr**, s. m. bour, zimbru: *boărul carile împreună cu căfaoa Molda, să să fie înecat în apa Moldovei* 155. (Textul prezintă greșit *boărul*, forma corectă fiind *buărul*, de unde și derivatul a buâra = a sta gata de a împunge, a îndrepta (o armă etc. asupra cuî-va): *Tătarăi... lău ieșit innainte buărându-ș sulijăle asupra lor* 447; *condéile măi ascuțite decât sulele... asupra-le-ș buăréză* 447. Tot așa IER. 76: *urechile innainte buărându-ș*. De asemenea: *coarne buărate* IER. 101; *sulița buărată* IER. 197. [*Buâr*, care se găsește și în IER. 124, 130, 144, derivă din lat. BUBALUS. *Buâr* a devenit măi târziu *buôr* (Vz. Dosoft. Psalt. ediț. Bianu, p. 2), iar apoi *bour*, întocmai după cum *nûâr* = NUBÎLUS a devenit *nûor*, iar apoi *nour*, *nor*. *Bour* n'a devenit la rîndul său *bor*, pentru că desvoltarea măi departe fonetică a cuvîntului s'a oprit odată cu disparițiunea acestui animal din țările noastre].
- Boază**, s. f. zeiță: *păzia focul carele la altarul boaziî ardé* 97; *boazele* (=nimfele) *fântânilor* 158.—Comp. IER. 9: *Afroditis...* *Boaza dragostelor, a curvii*. Vz. și 239, 240, 263. — Comp. Dosoft. V. Sînt. 95, 34: *bodzăi*.
- Bolnîcos**, adj. bolnăvicios: *slabă și bolnîcoasă firé lui Iustin* 326.
- Boți (a)**, v. tr. a înghesui, a îngrămădi, a strivi: *la apa Vistlii i-au înpins și acolo boțindu-i* 17; *boțînd pre Varvari în balta ce țera*

- acolo* 329; *tabăra Latinilor din toate părțile bofiia* 430.— Comp. IER. 234: *bofind*.
- Boz**, s. m. idol, zeu păgân: pg. 252 și pass.
- Brâneț**, s. n. (pl. *brănête*) cingătoare: *lêfa în brănêtele sabiui să-și poarte* 220.
- Brăni** (a), v. tr. [sl. *braniti*] a opri, a împedeca, a apăra: *pre alții ačasta a face brăniia* 98.
- Brudiiaste**, adv. copilărește, prostește: *brudiiaște gândiia* 196.— Comp. **Brudiu**.
- Brudiu**, adj. și s. m. copilăros, naiv, prostuț: *ca niște brudii și tinerete de vrăstă* 11 = ut tenerae aetatis juvenculam 34.— Comp. *brudie* IER. 148; *brudū* la Dossoft. V. Sf. fol. 5 b, 25 a, 168 b. Cuvintul *brudiu* se aude și astăzi în Moldova (Vz. Sbiera, Povești, p. 70; C. Negruzzi, Păcat. Tiner. p. 223.)
- Buăra** (a), v. tr. Vz. Boăr.
- Bueci** (a), v. tr. a face îngîmfat, mîndru, a obrăznicii: *nărocul pe Bulgari buecind* 379.— V. refl. A să —, a se îngîmfa, a se obrăznicii: *de biruință ca acêste buecindu-să* 408.
- Buecie**, s. f. îngîmfare: *cu mândriia și cu bueciia lui adusese oaste* 253; *cu corona ca ačasta împodobeste mândriia, pre carii întăi cu bueciia sa îi cuprinde* 427.— Comp. Dossoft. V. Sf. fol. 165 a.
- Buhnet**, s. n. (pl. *buhnete*), pocnet, pocnitură, ciocănitură: *buhnete de puști omenestii* 9.— Comp. IER. 87: *buhneteale căldărărești* (Vz. și 153, 186).
- Buigni** (a), v. tr., a așuri, a vorbi așurea: *a patra părere iaste a celora carii buiguesc* 110. (Comp. și pg. 135); *nu s'au rușinat, nici sau siit a buigui* 171; *câte buiguiaste tuturor sint știute* 454.— Comp. DIV. 87: *buiguesti*; IER. 98: *buiguesti*; 154: *buiguiaste*; 236: *buiguesc*. Cuvintul ne întămpină desul de des în textele moldovenești.
- Buignit**, adj. zăpăcit, amețit: *și mai buiguiți și mai uluiți au fost* 100.— Comp. IER. 119: *buiguit de cărunție*.
- Buiguitoriu**, adj. și s. m. care vorbește într'aiurea: *mustră pe unii buiguitori* 359. Comp. IER. 118: *buiguitoare socoteli*; 157: *buiguitori vă arătați*.
- Buiguitură**, s. f. vorbire într'aiurea, așurare: *basne și blojerituri și buiguituri sint* 458.— Comp. IER. 97: *buigăituri*; 310: *buiguituri*.
- Buluc**, s. n. (pl. *bulucuri*) ceată, trupă: *ostile în trei bulucuri împărțind* 333.— Comp. IER. 186: *bulucurilor*.
- Buluci** (a să), v. refl. a se strînge, a se grămădi la un loc: *alalți bulucindu-să fără nici o frică* 405.
- Bunguitură**, s. f. superstițiune; păgînatate: *de turbată și lunatecă bunguitura muhammedinască* 23 = a lunatica rabie et muhammedana superstitione 45.
- Bură**, s. f. furtună, vijelie [vsl. *burja*]: *de bure împiedecat* 191.
- Buric**, s. n. centru, mijloc: *departe de buricul împărăției* 266.
- Busurman**, s. m. Musulman, Turc; pg. 142, 143, 457, etc.

C.

Căce și Căci, conj. că; de ce, pentru ce: *nu numai căci* 5 = non solum 29;

- pentru *căci* în bătae să arătasă 71; pentru *căce* ştiă 148; *O! căci* n'a dat *Dumnăzău!* 306. — Ne întâmpină des la Cantemir şi în toate textele vechi.
- Călcătură**, s. f. năvălire, năpădire: *că va mai pute apăra Dachia de călcăturile lor* 215; *călcături şi stropsituri în hotarale împărătiilor să nu mai facă* 223. (Comp şi pg. 208, 224).
- Çambul**, s. n. (pl. *çambuluri*) hordă: *numai çambulurile să-i fie agiuns şi până la Dachia* 285. — Vz. **Çiabil**.
- Cândailé**, adv. poate: *cândailé pă-ré-să-va cui-va* 9 = opinabitur fortean non nemo 32; *cândailé* să vor întoarce cu inima către credinţa orthodoxiilor 149; *cândailé împreună cu făcătorii...* s'ar fi îngropat 170; *cândailé* s'ar fi purtat lucrul mai bine 404; *cândailé* şi până subţ *Țarigrad* ar fi agiuns 418; *cândailé* firă veste ar pute răzbi în cetate 476. — Comp. IER. 335, 349. — Cuvîntul e derivat cu ajutorul amplificativului—*lé* (comp. *încalé-lé*, *adecăte-lé* etc.) din *cândai* (comp. IER. 34, 258) care ne întâmpină des în textele vechi (în *Chrestomatia* d-lui Gaster, Vol. II, p. 400 e tradus greşit prin „alors, après“, de oare-ce în toate pasagiile pe cari le citează, *cândai* are înţelesul de „poate“). *Cândai* e derivat la rîndul lui din *când*, după cum *încalé*, *săvalé*, etc. din *încă*, *săva*, etc.
- Canşilarîu**, s. m. cancelar: pg. 115.
- Çap**, s. n. (pl. *capete*), capitol: *precum curat la capul pentru hotarul Dachii* s'au arătat 104; *caută şi mai pre larg în capetele ce ur-*
- mază* 125. — E des întrebuinţat în scrierile vechi.
- Căptuşală**, s. f. ascuns, tăină: *căptuşala aceştii basne... se o desco-perim* 144.
- Căptuşă**, (a), v. tr. a acoperi, a ascunde: *ceriul cu palma să căptuşască* 24 = coelum palmo contegi 46; *ade-vărul să poate căptuşă* 119.
- Căsaş**, s. m. casnic, om de-al casei: *de la fiçorul şi căsaşii lui a păţi suferind* 203. — Comp. DIV. 136: *căsaşii*. — Nu e rar în textele vechi.
- Catargă**, s. f. corabie: *sosind cu cătărgile supt Țarigrad* 476, 477.
- Ce**, conj. însă, ci: pass.
- Cerbice**, s. f. ceafă: *cu biruinţa armelor cerbice plecându-le* 88; *vré să lépede gūgul de pe cerbice lor* 291; *întorec cerbicele cele vârtoasă* 426. — Comp. IER. 79: *cerbice*.
- Cerşi** (a), v. tr. a cere: *Laslău cerşind agiutoriu* 148.
- Certa** (a), v. tr. a pedepsi: *aşé cértă Dumnăzău pe mândrii* 347.
- Cevaş şi Cevaşi**, adv. cîtuşi de puţin: *macar cevaşi împotriva noastră nefăcând* 9 = nihil obstantibus 33; *lucruri cevaş vrédnic[e] de pomenire* 79; *cevaş de pomenit...* nu aflăm 326.
- Cheză**, s. m. pl. auspiciu, augur: *supt a căruia chezi s'au şi născut* 8 = cujus auspicii et nata fuit 31; *în bună chezi Dumnăzăescul cuvânt. luând* 58. — Comp. Ier. 40, 267, 308: *chezi răi*; 204: *răi chezi*; 42, 214, 228, 358: *bună chezi*; 54: *chezi bun[ă]*.
- Chiar**, adj. lămurit, clar, limpede: *mai chiar să putem a arăta*; *mai aivă şi mai chiar să vede* 102;

- cé chiară și adevărată... istorie* 171; *ar trebui mai chiar și mai curat a se înfălege* 320.
- Chichiță**, s. f. cutie, lădiță: *pline de pânzături chichițele hirurgilor* 14=plenissima chirurgica theca 37.—Comp. IER. 115: *chichițele erbilor; chichițele vărute*.
- Chici**, adv. de loc, nici: *nu să prinde, zie, chici orânduie de altul* 295.
- Chitelă** s. f. cuget, gând, socoteală: *și atâtă inpotrivnice chitele a auzi să învoiască* 10=tamque sinistras de se conjecturas audire optaret 34; *truda și chitelă omenească* 58 — Comp. IER. 23: *vivor de chitele și holbură de socotele; (vz. și 267); — DIV. 77: iscusit la socotelă și întreg la chitelă*.
- Chiti** (n), v. tr. a socoti, a gândi, a cugeta: *totdeauna chitiia cum ar pute scoatedin Dachia leghioanele* 221. — Comp. IER. 190.
- Ciabil**, sau **Ciabilul**, **Ciambul**, **Ciabur**, s. n. (pl.—uri) hordă până la Greția cu ciabilurile au agiuns 384; *în toate părțile năvrapii și ciabilurile trimițânduș* 450—451; *cu ciabururile și până la Greția agiunsese* 208; *Tătarăii tot cu un ciambul și Perinthul... și Daoniul apucând* 432. — Vz. și **Cambul**.
- Ciabil** }
Ciabur } Vz. **Ciabil**.
Ciambul }
- Clia**, pron. dem. aceea: *cește... Ellini, iară clia Ionii să chema* 90.
- Cin**, s. n. (pl. cinuri) rang, clasă: *de toată stepena și cinul din lăcuiitori Romii* 190.
- Cineș**, pron. neșef. fie-caro: *să margă cineș la Eparhia sa* 251; *cineș cu polcurile sale* 425; *cineș de capul său le ține* 466.
- Cinie**, s. f. unealtă, instrument: *cu această dară ciniș și istrumenturi Ellini... slujindu-să* 86; *ciniile meșterilor au topit* 252; *makinilor (ciniilor) de oaste* 416.—Comp. ciniile la Dosoft. V. Sf. folio 4 b; DIV. 130: *cinie*; IER. 219: *cinișă*.
- Cinsteș**, adj. de cinste, cinstit, omenos: *cinsteș și arătos a zavistiui veshmânt* 23; *bun și cinsteș a să face* 85; *obiceile cele bune și cinsteșe* 86; *ca un cinsteș scriitoriu* 126; *de vor vré mai cinsteș să-i dojenescă* 171; *om blând, cinsteș* 234.—Comp. DIV. 182.
- Cinsteșie**, s. f. cinste, omenie: *cu slava cetățenilor, cu cinsteșia năroadelor* 16=populorum urbanitate, civium claritudine 39; *orânduiala și cinsteșia omenescă* 179.
- Citate**, s. f. cetate: *citatie Chiovului* 385.
- Citelă** sau **Citală**, s. f. citire, lectură: *să punem pe cititorii nostru cu citela lor la ostenelă* 243; *în citiala istoricilor a ne zăbăvi* 127.
- Ciudésă**, s. f. minune, faptă minunată: *ce monstru și ce groznică ciudésă* 360; *făcé ciudésele sale asupra Latinilor* 433; *pre larg și cu ciudése amestecat* 454; *cu toate istoriile și ciudésele lor* 455; *multe și mari minuni și ciudése s'au făcut* 458.—Comp. IER. 173, 185, 324: *ciudésă*; DIV. 132: *ciudése*.
- Climat**, s. n. (pl. climate) climă: *climatelor friguroase* 11=rigidorum climatum 34.
- Clironomitoriu**, adj. ereditar: *fiind stăpânirile această de moșie și clironomitoare* 107.

- Colachie**, s. f. linguşire: *acéstă socotélă adevărată şi fără colachie* (în nota marginală=linguşire) 87; *poeticul fără colachie au scris* 122. — Comp. IER. 316.
- Comendă**, s. f. comandă, conducere: *o parte au dat supt comenda frăţine-său* 333.
- Comendant**, s. m. comandant: *comendantul de Gălata* 131.
- Comes**, s. m. comis, titlu de nobleţă: *căzut-au şi Doloicos comesul de Pelee* 426. — Comp. Dosoft. V. Sf. 246 a: *comesulă*; 100 b: *comisă*.
- Consens**, s. n. acord, înţelegere: *din tâmplare vrémilor şi consensul istoricilor* 324.
- Constandă şi Costandă**, s. f. veche monedă valorind aprópe $\frac{1}{2}$, dintr'un galben: *banul era de argint curat, mai mare şi mai gros decât o costandă* 248; *să fie făcut acei bani, şi de pe numele lui să fie chemat şi constande*;... *acolo unde să fac nu să chéamă constande, iară ai noştrii le zic constande*;.. *li-au fost zicând costănde, adecă baniă lui Constans* 249.
- Conştienţie**, s. f. conştiinţă: *cu întrăgă conştienţie mărturisim* 10=salva conscienţia profitemur 33; *şi cu curată conştienţie* (explicat în parentesă prin=ascunsul inimii) 179.
- Conteni (a)**, v. tr. [Lat. CONTINERE] a înceta: *cetate Udriiul a bate nu conteniă* 398.
- Contenire**, s. f. abstenenţă, cumpătare: *pentru cinsté curăţii şi cu conteniré, hadămb să făcusă* 315. — Comp. DIV. 202: *conteniré*; 208: *contenirile*.
- Content**, adj. mulţămît: *pare-ni-se că cititorul va fi content* 124; *content şi îndestulat au fost* 247.
- Contetui (a să)**, v. refl. a se mulţămî: *cu cinsté de Chesar s'au contetuit* (explicat în parentesă prin: *au fost mulţămît*) 246.
- Continuaţie**, s. f. continuare pg. 107.
- Còpil**, s. m. bastard: *nu copil, ce còpil (şi cu ertare cuvântului mai chiar să zic fiçor de curvă) să numéşte şi iaste* 112.
- Corenie**, s. f. origine, început, începătură: *tot dintr'o corenie şi dintr'o corenie cu Schythii au fost* 57; *a nîamurilor ghenealoghie (adecă corenie)* 58; *ce trebuie să ştim pentru coreniă lor* 129; *din coreniă lor sint Venedii* 365.
- Coropalat**, Vz. Cnropalat.
- Costandă**, s. f. Vz. Constandă.
- Coşovlahi**, s. m. pl. Români din Macedonia: *Românii, cariă sint în Greţia şi le zicem noi Coşovlahi* 157.
- Crăi (a)**, v. netr. a domni: *să fie crăit pe vrémile lui Tiverie împărat* 79; *au crăit în țara unguréscă* 144; *crăind în țara unguréscă* 145, etc.
- Crăişor**, s. m. regişor: pg. 130.
- Crede (a)**, v. tr. a încrede, a încredinţa: *în mână streină nu-l pute crede* 246.
- Crivăţ**, s. n. mîază-noapte, nord: *armele spre crivăţ să-şi fie întors* 20=in septentrionem... arma vertit 43; *ale fundurilor crivăţului némuri* 174; *părţile despre crivăţ a aşéza* 232, *pentru părţile crivăţului a însămna neaflând* 353; *némurile varvarilor despre crivăţ* 361 (Comp. şi pg. 305, 326, 335, 343, 447, etc.)

Crivățan sau Crivățen, adj. de miază-noapte, nordic, septentrional: *pur-tând de grijă mântuirii acestor crivățene năroade* 21; *în parte ca aceia crivățană* 406.

Cuborâ (a să), v. refl. a se cobori: *pe calul cel năsdărăvan din ceriu cuborât* 142; *precum să să fie cuborât din coreniia Italilor* 159; *cuborându-să cu mulțime de acei Varaghă* 372 (Comp. și pg. 73, 418, 458, etc.)

Cucon, s. m. copil: *fiind cucon numa mai de opt ani* 275; *vrând să omoară pe Leon cuconul* 293; *mamea, care ține un cucon de fiță, acuzind cuconul împăratului* 331 (Comp. încă pg. 97).

Cumpleciune, s. f. cumprire, grozăvie, cruzime: *a lui Batie cumpleciune și a Tătarilor lui vrăjmășie* 19 = Bathi saevitiem ac Tartarorum immanitatem 41.

Cumuș, adv. cum, așa cum: *apa cumuș era fierbinte* 141.

Curan, s. m. coran: *porunciă curanului cu totulul tot împotrivnice fiind* 23; *au scornit lége și carte curanului* 326.

Curopolat, sau Coropalat, s. m. demnitate bizantină: *în locul lui urmând Iustin coropalat* (textul prezintă greșit cororopalat) 325; *boeriia ce să chema curopolat, adecă purtătoru de grija Curții; poate să să înțăliagă ca Postelnicul cel mare în țara Moldovii* 326.

Curund, adv. curind: *mai de curund* 172; *într-o casă de curund albită cu var* 253; *toate în curund lă-au potolit* 254; *curund de fulger vii peri* 314; *în curundă vreme vei*

naște făt 375; *mai curund să fugă îl grăbiia* 407, etc.

D.

Dălogi, s. m. pl. frine, dărlugi: *a sprintinii péne dălogi sloboade* 6 = velocis pennae laxat habenas 30; *după ce au luat chivernisala dălogilor împărății* 186. — Comp. IER. 196; — Dosoft. V. Sf. 118 a: *dălog*.
Dărmoetură, s. f. vorbă goală, fără temei: *câte fabule ca acéste aduce... de acel feliu de dărmoetură* 221.

Dăscălie, s. f. instrucțiune, educațiune, doctrină: *cu a cui dăscălie nu numai mai deșteptat* 87.

Deciia, adv. în urmă, apoi, de atunci, de aci înainte: *decii aceștiia poște doadă mai alése temeliă așază* 6 = tandem hujus desiderii duas praecipue fundat bases 30; *decii întorcându-să spre apus* 60; *pre care locuri decii au și lăcuit* 286; *decii din cele puține și amelitate în sămnări* 299; *apoi i-au tăiat mânule... și decii și capul* 332; *decii Mihail... singur au părăsit împărăția* 352. (Comp. încă pg. 121, 311, 318, 334, 347, 362, 406, 418, 424, 474, 489, etc.). — Comp. DIV. 95, 144, 179; IER. 217, 271.

Decinde, adv. dincolo: *să triacă peste Dunăre decinde în Misia* 215; *și astăzi lăcuiitori pe decinde de Dunăre* 230.

Dédins, adv. în locuțiunile: *mai cu dedins* = mai cu deosebire, în deosebi: *mai cu dedins lucrurile* 5 — potius res; *mai cu dedins de la însoțire noastră* 179; (Comp. încă pg. 73, 134, 142, 146, etc. *cu tot dedinsul* 9, 62, = cu tot dinadinsul, din

- toată inima. (Comp. încă pg. 124, 146, 421, etc.).
- Déflré**, adj. vrednic, harnic, arătos: *mai mare și mai défiré să să aréte* 237; *s'au ales cei mai défiré și mai de frunte* 255.—Comp. IER. 162, 338; DIV. 78
- Denafara**, s. f. exterior: *luntrurile și denafările împărăției cu bună socotă... au orânduît* 243.
- Depândi** (a), v. tr. a pândi: *socotind că vréméce depândiia i-au venit la mână* 410.
- Deplomă**, s. f. (pl. *deplomate*), diplomă, hrisov: pg. 131.
- Deregătorie și Diregătorie**, Dregătorie, s. f. cărmă, conducere, administrațiune, funcțiune: *carii mai denainte de dânsul deregătoriia împărăției ținută* 270; *ace diregătorie care au avut Theodorice în Dachia* 295; *pre vrémé diregătorii lui* 6.
- Deregătoriu**, s. m. guvernator, administrator: *până a nu fi împărat, să fie fost deregătoriu Misii și Dachii* 204.
- Descălci** (a), v. tr. a descurca: *întăiu aduce la mijloc înpletecetură, apoi o și descălcește* 74.
- Descălciit**, adj. descurcat, lămurit: *mai descălciit și mai nédă să dăm istoria* 89.
- Descălecătură**, s. f. întemeiere: *arată-se multe descălecături a multe crăii* 277.
- Desfărnat**, adj. desfrinat, neînfrinat: *cu desfărnată pornire și nedumănăire* 112; *luând sama desfărnatei fapte a împărăților* 270.
- Deșirtare**, s. f. deșertăciune: *frumos ne arată Cornilie Agrippa, carte pentru deșirtare științelor* 139.
- Despiedecat**, adj. liberat, slobozit: *ca dintr'o puiadecă a învățăturilor tătâne-său slobod și despiedecat* 211.
- Despleteci** (a) și a **Despletici**, v. tr. a descurca: *și vrând ca să despletescă voroavă...; pre această înpletecetură o despleticește* așé 74.
- Despletitură**, s. f. despletire: *plata păcatului ca despletitura corapului fiind* 205.
- Despune** (a), v. tr. a dispune, a orîndui: *supt hatmani oblăduitori le despune* 243.
- Dévăloomi** (a să), v. refl. a se amesteca: *unii cu alții devăloomindu-să* 363.
- Dezbate** (a), v. tr. a scăpa, a libera: *din mâinile altora să o dezbată* 102; *dezbătând și Misia cé di gos* 265; *au dezbătut toată Dachia de la Gotthi* 318; *multe cetăți și țări de supt mâna lor au dezbătut* 354; *a le dezbată și a le mântui* 362; *dezbăt locurile carile ei apucase în Misia* 489 (Comp. încă pg. 266, 319, 375, 386, 445, 491).—A să—v. refl. a se scăpa, a se mântui, a se libera: *de supt stăpânire Hunnilor s'au desbătut* 291; *când s'au dezbătut Români de supt împărăția Tari gradului* 359; *după ce s'au dezbătut de supt putere Crăi Un-gurești* 377; *de supt putere împărății dezbătându-să* 397.
- Dezbatere**, s. f. liberare: *dezbatere lor de supt împărăția Răzsăritului* 351
- Dezbătut**, adj. liberat: *câte-va cetăți dezbătute* 426.
- Dezlupi** (a să), v. refl. [sl. *lupiti*], a

se deslîpi, a se separa, a se desface: *Vlahii aîave de la împărăție s'au dezlupit* și mai jos: *atuncé de la împărăție s'au dezlupit* 397.

Dialectecă, s. f. dialectică: pg. 130.

Diregătorie, s. f. Vz. **Deregătorie**.

Dispot, s. m. despot, stăpînitor: *cu numele de dispotî și de craî stăpîniia* 397.

Disputație, s. f. discuțiune, dispută: *văzînd că Sarniție măi pre larg îngaimă această disputație* 127.
— Comp. DIV. 89: *desputațiî*.

Divă, s. f. mirare: *de care lucru nici cu divă îaste de se află vre unîi* 100.—Comp. IER. 163: *nicî o divă nu îaste*; 44: *nu cu divă-ți pară*; 200: *ce divă îaste*.

Dodei (a), v. tr. a supăra, a necăji: *nicîsă părăsesc a dodei pre vecinî* 187; *să nu măi îndrăzniască mărîrî Dumnăzăiască a dodei* 195.

Donanmă, s. f. triumf, serbare: *î-au făcut triumf adecă donanmă* 121; *s'au întors la Roma și au făcut triumf, adecă donanmă* 232; *făcându-să gôcurî și donanmale* (textul prezintă greșit *donaimale*) *prin cetate* 331.

Donoimă și Dunaimă, s. f. flotă: *s'au sculat cu donoimă a de la Țarigrad* 336; *cu mare dunaimă de corăbiî purcegând pe Maré Négră* 337; *îl orînduisă să margă cu dunaimă a la Greția* 339.

Dosloși (a) și **Dosluși** (a), v. tr. a desluși, a lămuri: *pune-vom nevoînță să doslușim* 136; *nicî-cum a o dosloși n'am putut*; *pentru ca să doslușim această* 150; *din istoricî a dosluși n'am putut* 323; *neputând dosluși, de cine să fie scris* 462.—A să—, v. refl. a se des-

luși, a se lămuri: *foarte cî greu îaste a să dosluși* 66.

Doslușire, s. f. deslușire, lămurire: *pentru doslușiré aceluî adevărat an* 484.

Duc, s. m. duce: *Razivil ducul de Litvaniia* 26; *îl-au ieșit cu oaste innainte ducul Henric* 449; *ducul de Austria* 451, etc.

Dunaimă, s. f. Vz. **Donoimă**.

E.

Efecație, s. f. trecere, credință: *verî doî marturî adevărați, verî o sută tot o credință și o efecație* (în nota marginală explicat prin *trécere*) *au* 101.

Eleftirie, s. f. libertate: *dovada ceîi de demult a lor puterî și eleftirie* (în nota marginală tălcuit prin *slobozenie*) 106.

Erésă și Eriasă, s. f. eresie, credință eretică: *Anastasié împăratul în erésă sa rămăînd* 313; *unde erîasa luî Arîie dovedîndu-să* 239; *lăsîndu-să... și de erîasa papistăscă* 456.—(Găsim și *eresie*, pg. 141 și pass.) Vz. **Ierésă**.

Eresie, s. f. Vz. **Erésă**.

Ernatîc, s. n. ședere, petrecere (într'un loc): *pré lungă ar fi ernatîcul în 177 de anî neschîmbat* 221.

Eșit, s. n. ieșire: *nicî întratul nici eșitul i să poate afla* 75.

Etymologhic, s. m. filolog, linguist: *homo, om, vor ceî măi curați etymologhicî, precum purcéde de la cuvîntul ellînesc ὁμῶς* 103.

Etymologhicesc, adj. etimologic: *cu marî și nêtede socotéle etymologicești* (adecă tălcuitoare de *cuvînte*) 102.

Etymologie, s. f. etimologie: *Deus, Dumnăzău, a căruia etymologie... o fac* 103.

Evghenie, s. f. nobleță: *arată-să evghenia și slăvit nămul și numele Ellinilor* 87; *evgheniia nămului românesc* 106. — Comp. IER. 35.

Evghenisii (a), v. tr. a înobila: *pre cele varvare nămurii cinsteste și le evgheniseste* 170.

Evghenisit, adj. nobil: *astăzi mari, tari și evghenisite sint* 11=ho-die amplissimae sint, potentissimae atque nobilissimae 34.

Explicii (a), v. tr. a explica: *acoloș a m explicuit-o* 392.

F.

Fălcav, adj. gingav: *fu ucis în biserică de Mihail Balbul (ce va să zică fălcavul)* 352. — Comp. IER. 62: *limba fălcavă*; 114: *fălcava mă voroavă*

Fătătură, s. f. născocire: *toate până la una scornituri și din slabi crieri fătături sint* 459.

Feredeii, s. n. (pl. feredée) baie: *prin feredeul darului său... spălându-i* 86; *au cerșut meșteri pentru ca să-i facă feredée* 327; *iară Constans împăratul... fu ucis în feredeul* 335 (vz. încă pg. 337, 379). — Comp. DIV. 70.

Fiçoară, adj. (f.) însoțind subst. fată: *la capiște a căruia era obiceiul de pune fete fiçoare* 97; *o fată fiçoară apucând, o aruncase pe cal* 146; *sora lui Theodosie fiind fată fiçoară de ani 51* (pg. 288).

Fičor, s. m. fecior: pass.

Fičorie, s. f. fecorie: pass.

Fierbinteială și Fierbintelă, s. f. ferbin-teală, înflăcărare: *l-au lovit buba ce-i zice Anthraxi, și decia mare fierbinteială* 347; *într'aceiaș fierbintelă tocma până la Rodosto slobozindu-să* 431—432. — Comp. IER. 298, 346.

Fiete-care și Fiete-carele, pron. indef. = fie-care.

Fiete-cine, pron. indef. = fie-cine, oricine.

Filosofăsc, adj. filosofic: *însă el cu filosofăsc suflet... suferind* 203.

Filosofeste, adv. filosoficește: *Socrat filosoful adevărat filosofeste zicând* 86.

Flămângiune, s. f. foame: *în foamete și amărâme flămângiunei fiind* 256.

Fortună, s. f. noroc, soarte: *cu mâ-nule goale fortuna bătăii să ispitescă* 8. — Vz. Furtună.

Frămsete și Frumsete, s. f. frumusețe: *frămsete șau schimosit* 102; *cu frumsetiia și bivșugul țărâlor Romanilor îndulcindu-să* 11.

Funtament, s. n. (pl. funtamenturi) temelie, fundament: pass.

Furtună, s. f. noroc, soarte: *vrémé și furtuna... să fie mutat* 72; *turtuna caré după vremi îi muta* 75; *furtuna-i ré de n'ar fi zavistuit norocu lui bun* 88. — Vz. Fortună.

Furtușag, s. n. (pl. furtușaguri) ho-ție, furțișag: *acelș furtușaguri și tâlhușaguri să facă* 138.

G.

Gărtan, s. n. gitlej: *cu larg și nesă-turat gărtan a înghiți* 19. — Comp. IER. 175.

Genune, s. f. mulțime nenumărată, popot (fig.): *să sté înpotriva atâta genune de Tătari nu va puté* 141.— În textele vechi ne întimpină *genune* numai cu sensul de „prăpastie, adâncime fără fund“. Așa bunăoară la Dosoft. V. Sf. fol. 150 a: *genune de focú*; Psalt. în vers., p. 183 ediț. Bianu): *vorú da 'n genune*

Ghenarie, s. m. Ianuarie: *au murit la Mediolan, lét 395, ghenar(ie)* 17 (pg. 272); *anul 1204, ghenarie 25, Latinii pe amândoi împărații prinzind 421.* — Vz. Ghenvarie.

Ghealoghie, s. f. genealogie: *în carté ghealoghií nămurilor boerimii moldovenești* 26; *a nămurilor ghealoghie (adecă corenie)* 58.

Ghenvarie, s. m. Ianuarie: *omorătul-au ghenvarie 29* (pg. 225).— Vz. Ghenarie.

Gheometricesc, adj. geometric: *cu meștersug gheometricesc la orânduială a le pune* 59.

Ghimp, s.m. ghimpe: *ca un ghimp sta în inima împăratului* 408.—Comp. IER. 123.

Ghizdav, adj. frumos: *maí ghizdavă de cât toate muerile Greții* 92.—Comp. IER. 246, 288; DIV. 56.

Ghizdăvi (a să), v. refl. a se înfrumuseța: *frumos s'au schizmit și s'au ghizdăvit* 102.

Giudeț (i), s. m. judecător: *când era Sampson giudeț la Iudia* 135.

Giudeț, s. n. judecată: *giudețul în mâna și socotiala cititorului lă-sind* 180. (Comp. pg. 7).

Giurui (a), v. tr. a făgădui: *cu curată inimă giurui* 180; *200 miș de dramuri giuruindu-le* 209; *cu bună știința inimii îi giuruesc*

230; giuruia singele creștinilor să-l verse 252. (Comp. încă pag. 133, 134, 144, etc.).—Vz. Gurui (a).

Giuruință, s. f. făgăduială, făgăduință: *va fi așteptând giuruința caré.. i-am făcut* 359. (Comp. încă pg. 135, 144, etc.).—Vz. Gurnință.

Giuruită, s. f. făgăduință, lucru făgăduit: *venit-au acmu rândul.. ca și giuruita să plătim* 359—360 (Comp. încă pg. 421).

Gligan, s. m. godac sălbatic: *cu calul denainté unui gligan fugind* 328; *după ce au ucis un gligan sălbatic* 389.—Comp. IER. 124, 307.

Glodos, adj. noroșos, plin de glod: *tinnoasă pistelniță și glodoase tinși și bălfi* 139.

Glogozală, s. f. amestecătură, încurcătură, imbulzeală: *nu din glogozala a nașteri de strânsură să fie scornit* 25=non ex collectaneorum nationum colluvie conflata 46; *slujitorii într'acé glogozală.. au rădicat pre Mesăus Dețeus împărat* 207—208; *într'acé glogozală, Murciflis.. au scăpat din cetate* 422.—Comp. IER. 55, 101, 164.

Ġosén, adj. din țara de jos: *oștile ġoséne saú de țara de ġos* 244.

Graf, s. m. conte, comite: *Balduin, graful de Flandriă* 421.

Greuime, s. f. greutate: *ca cum ș-ar fi lepădat firé greuimii sale* 158; *singură mărimé și greuimé a atâta împă(ră)ție* 233; *nič greuimea sarcinii.. ne-va spâră* 298; *socotind greuimé lucrului* 401.—Comp. IER. 35, 41, 114, etc.

Greuință, s. f. greutate, povară: *mare și de nepurtat greuința caré asupră-ne vine* 297.

Gubernatur, s. m. guvernator, admi-

nistrator: *au dat pre fiică-sa Vlaha după gubernaturul de Dachia* 487.

Ĝurui (a), v. tr. a făgădui: *ceia ce ĝurui sem în prevorovire* 109.—
Vz. Ĝiurui (a).

Ĝuruință, s. f. făgăduială, făgăduință: *cu ĝuruință și măgulitură l-au făcut de s'au întors înapoi* 312.—
Vz. Ĝiuruință.

H.

Hadânb și Hadâmb, s. m. eunuc, castrat: *prin vestitul hatman Velisarie și prin Narsitis hadâmbul* 314—315; *pentru cinsté curății și cu conteniré hadâmb să făcusă* 315; *au trimis la dânsul pre un hadâmb, ... ce hadâmbul măr-gând la dânsul* 417. — Comp. IER. 52, 69.

Haini (a să), v. refl. a se răsvrăti: *ce hainindu-să le luase de la în-păratul Parthilor* 190; *maî pre urmă, hainindu-se, au prădat și în Dachia* 266.

Hălădui (a), v. intr. a scăpa, a fugi: *cu pufină să fie hălăduit la Austria* 145; *nică așé putând hălădui, fu prins și omorât* 292.

Halcotyp, s. m. tipar, tipăritură: *cu mijlocul halcotypului tuturor să să obștiască* 52.

Harț, s. n. (pl. *harțuri*) încăierare: *după câte-va ușurèle harțuri... au răzbit pe Athanaric Domnul lor* 254.

Herb, s. n. stemă: *herbul fărăi noastre, carele cap de bou ține, ... unde vom zice pentru herbul fărăi în gheografăia Moldovei* 249.

Hireș și Hiriș, adj. firesc, adevărat:

acel adevărat cuvânt pentru cei hiriși Romani 14 = illud de genuinis Romanis aureum dictum 37; *și părțile lumii cu hireșe hotară a însămnă* 59; *și maî cu hireș nume de crăiia Dachilor* 77; *sint din năamul lor hiriși Romani de la Italia* 85; *din hiriș locul său nemutat să scape lăsind* 178. — Comp. IER. 35.

Hiriș, adj. Vz. Hireș.

Hirișle, s. f. fire, stare firească: *în hirișiia sa și Dachia și Romanii din Dachia... tot așé și astăzi să număsc* 303. — Comp. IER. 28, 29, 32, etc.

Hloricar, s. m. cuvînt schimosit spre bătaie de joc pentru cronicar mincinos: *pre carile hloricariî (iară nu hronicariî) pomeniți amestecându-le* 150.

Holburi (a să), v. refl. a se ridica în virtejuri: *cu vânturile să holburește* 170.

Holmuros, adj. deluros, ripos, prăpăstios: *în niște locuri văioasă și holmuroasă, toată nevoița puind* 425—426. — Comp. IER. 87: *munji hormuroși*; 307: *valuri.. holmuroase*.

Hronolog, s. m. cronolog, cronicar, istoriograf: *pre acești trii hronologhi între sine alăturând* 51.

Hronologhic, s. n. cronologie: pg. 130.

Hronologhie, s. f. cronologie: pg. 144.

Hultutoriu, s. m. săditor: *ca un nărocit hultutoriu și ca un înfelept împărat* 14 = auspaticissimus sator et prudentissimus imperator 37.

Hultur, s. m. vultur: *de nu s'ar fi împănat sigiata cu penele vulturului, carele o îndreptiază și ucide iară pre hultur* 107.

Hurdnătură, s. f. hodorogeală: *nepu-
tându-să ști ce poate fi acéle hur-
duituri și sunete* 416.

I.

Iarbă-puçoasă, s. f. pucioasă: *tocmind
într'o nucă metînite iarbă pu-
çoasă... să vidé că sloboade foc
din gură* 121.—Comp. IER. 54, 185.

Idolesc, adj. ce ține de idoli, ce se ra-
poartă la idoli: *ușile capîștilor ido-
lești au deschis, și singur spur-
catelor idolești slujitoriu* 251.

Idololatrie, s. f. închinare la idoli, ido-
latrie: *cu alte măgulituri și amă-
gituri vré să-î tragă la idolo-
latrie* 252.

Idololatru, s. m. idolatru: *rău om,
rău credincos, rău idololatru
au eșit* 251.

Ierésă, și **Ieriasă**, s. f. eresie, credință
eretică: *în ierésa Mandhelitelor
căzînd* 334; *murit-au dară Leon
în ierîasa tătâne-său* 347. — Vz.
Erésă.

Ijdără (a), v. a da naștere, a produce:
*într'a urâi și clevetii pojar să o
ațîțăm și să o ijdără* 10. — A
să—, v. refl. a-și lua nașterea, a pur-
cedo, a se trage: *cel dintăi a Tur-
cilor Osman împărat la Asia s'au
ijdărât* 174; *din čas în čas mai
mult și mai mult lăfindu-se și ij-
dărându-se* 205; *zizaniile carile
în țarina adevăratei istorii s'au
ijdărât* 396. — Vz. **Izdără** (a să).—
Comp. IER. 32, 190, 209.

Ijdărănie, s. f. obirșie, naștere, origine:
*asă dară fiind ijdărăniia și în-
cepătura Romanilor* 99.

Ijdărât, adj. născut, provenit, iscat:
*din vrémile Focăi clătite și ijdă-
râte amestecături* 332.

Ima (a), v. tr. a murdări, a minji, a
umplea de noroiu: *cinsté... a o păta
sau a să sili a o ima* 114.—A să—,
v. refl. a se murdări, a se minji, a
se umplea de noroiu: *s'au imat
în scăldătoare Sfântului Botez*
345. Comp. DIV. 128.

Imăciune, s. f. murdărie, necurățenie:
*nicî clevetéi pricină să dăm, nicî
imăciune necurățită și neștiarsă
să lăsăm* 110 — Comp. IER. 213, 217,
246, 309.

Inătoriu, adj. necurat, minjitor: *cu cât
de puțină imătoare stropire,
cine-va a o păta* 114.

Iproci=et caetera: *asă Δάκος au mu-
tat în Δάος, și Δάκος în Δάοι, i pro cî*
72; *din Flac să să fie făcut Valah,
Vlah și Voloh, i pro cî* 124; *ca să
nu mai greșască poruncă luând,
i pro cî* 198; *Codrenii, Fălcișanii,
Lăpușnenii, Orheșanii, i pro cî*
244.

Iroicesc, adj. eroic: *le vom căuta firé,
inima, și cé iroicéscă vilejie* 14.

Isteciune, s. f. deșteptăciune, agerime,
istețime: *și a celor cât de proști
isteciuni neostenit răvnitoriu
fiind* 15; *la loc de primejdie mare
isteciune priceperii au fost ară-
tând* 146. — Comp. IER. 215, 269.
DIV. 46.

Istrument, s. n., (pl. *istrumenturi*),
instrument: *cu acésté dară cinii și
istrumenturi* 86; *cu meșterșugul
istrumenturilor prăvălite* 416.

Iușurel, adj. Vz. **Iușurel**.

Iușor, adj. ușor: *nu cu iușor lucru
a fi ni să pare* 76; *nu puținé, nicî
iușoare primejdii au vinit la
capul lui Traian* 82; *câte-va mai
iușoare bății* 174; *însă și acéia
nu iușoară pricină arată* 215;

- cu multe bătăi mai *iușoare* biruiți fiind 329; *iera* la minte *iușor* 339; *nu puține, nici iușoare* împiedecări 396.
- Iușura** (a), v. tr. a ușura: *pentru ca să-și mai iușureze ocară* 410;
- Iușurel**, adj. ușurel: *după câte-va iușurele harfuri... au răzbit pe Athanaric* 254; *după câte-va războae mai iușurele, au asuprit pe Athanaric* 271; *în iușure boală căzind* 379; *cu câți oameni iera mai iușurii s'au întors la Țari-grad* 406; *cu iușuriele friguri s'au simțit* 246.
- Izbăcnire**, s. f. svicnire, bătaie: *de boala ce-î zice izbăcnire inimii, s'au săvârșit* 477.
- Izbéliște**, s. f.: *oare-ce lucru de izbéliște și de obraznicie într'ânsul să nu însămnéze* 6; *preste alte deluri și preste alte văi în izbéliște să liapădă* 170.—Comp. Creangă, Povești, I, 118: „De-oîu pune ieū minile pe piept, are să rămile căruța asta de haimana și iepușoarele de izbéliște.—IER. 62: „*ce căci precum Papagaele prin izbéliște... multe se află*,” ibid. 148.
- Izdărâ** (a să), v. refl. a-și lua nașterea, a purcede, a se trage: *dintr'aceste să să fie izdărât nēmurile Tă-tărești* 61. — Vz. Ijdărâ (a să).
- Izgnanie**, s. f. exil: *au fost trimis în izgnanie la cetate Tomus* 72; *tâmplatu-s'au dară acestui poetic izgnanie* 117; *au trimis-o la izgnanie* 335. (Comp. încă pg. 130, 313, 340, 342, 344, 351).—Comp. IER. 38, 40, 166, 350.
- Izvod**, s. n. însemnare, listă, tabelă: pg. 119 și pass.
- Izvodi** (a), v. tr. a născoci, a inventa: *măcar un cuvîntel să nu izvodim* 110.
- Izvoditoriu**, s. m. istoric, istoriograf: pg. 113, 139.
- Izvoditură**, s. f. născocire, scornire: *întăiaș dată Ellinilor izvoditura minciunilor dând* 172.
- Izvozel**, s. n. notă, listă, însemnare, hirtiuță: *un copil din casă nestiind ce izvozel iaste acela* 80.
- I.
- Înbîia** (a), v. tr. a îndemna: *cu îndemnare ceriască înbîiat fiind* 149—150.
- Înbrățașa** (a), v. tr. a îmbrățișa: *ca pre un virtos și tare scut înbrățașind* 7.
- Înbunătură**, s. f. îndemnare, făgăduială: *de înbunăturile lui Calochir înflându-să* 370.
- Încălcitură**, s. f. incurcătură: *fără nicăo încălcitură va învăța* 10.
- Încăpăta** (a), v. tr. a căpăta; a găsi: *de unde să o fie încăpătat Sarniție n'am putut desluși* 129. — A să—, v. refl. a găsi: *de unde s'au încăpătat de acastă așe de grozavă mincună* 136.
- Încăpea** (a), v. tr. a cuprinde: *nică pot să le încapă cine-va cu mintea* 432.
- Încarileș**, = în care: 179.
- Încăș**, adv. încă: 164, 290 etc.
- Începătură**, s. f. început, origine: 75, 259, 419 și pass.
- Încoronă** (a să), v. refl. a se încorona: 332.
- Încredințală**, s. f. încredințare, asigurare: 102.
- Încujbătură**, s. f. încovoietură, curbătură: *cine-va când află vre-o parte*

de sferă... de pe încuibătura
caré vede în parté cé aflată 299.
Îndămăna (a-și sau a să), v. refl. a-și
procura: *de la cariî agiutoriu în-*
dămânându-și, s'au întors asu-
pra lui Filipic 342; *cu puținéle*
sémne îndămânându-să 300.—
Comp. IER. 64, 67.

Îndărăpnic, adj. îndărătnic: 255.—Comp.
DIV. 84.

Îndărăpt, adv. invers, vice-versa: *după*
ce s'au făcut Papă, acélêș îndă-
răpt li-au cântat 116; *de pre nu-*
mele fărăi de dânsul suppusă, l-ar
fi numit Ghetianul.. iară nu în-
dărăpt 118.

Îndatăș, adv. îndată: 113, 325, 477, etc.

Înde, prep. între: *ei înde ei* 172; *ei*
înde îi 198, 333.

Îndemnătură, s. f. îndemnare: 311.

Îndemonit, adj. îndrăcit: 401.

Îndesătură, s. f. îmboldire, calomnie:
cuîndesături leunor nepriiatini
ăi săi, căzusă în oare-care prepus
de vicleșug la împăratul 328.

Îndoință, s. f. îndoială: 49, 126, 396, etc.

Îndrăpt, adj. întors, pe dos; nedrept:
într'atăta de ascuțit și îndrăpt
gîudeș cade 7 = în tale acre et si-
nistrum incidit iudicium 30.

Îndupăca (a), v. tr. a înghiți, a înhăța:
cu colții a mușca și cu fălcile a
îndupăca n'au putut 22 = den-
tibus mordere et hiantibus faucibus
devorare non potuit 44. — Comp.
IER. 79.

Îndupleca (a), v. tr. a supune, a birui,
a aduce sub ascultare: *cu armele*
atăta i-au îngrozit și cu pace
atăta i-au înduplecat 17 = ita
armis terruit, ita pace sibi devinxit
39. — Comp. IER. 173.

Înduplica (a să), v. refl. a se supune:

negreșitiî științe, pururé a să în-
duplica și iei a să pleca, 9 = sem-
per infallibili scientiae obedire, ac
ille sese subicere 33.

Înfoca (a să), v. refl. a se aprinde:
82—83.

Înformălui (a să), v. refl. a se instrui:
87.

Înformăluire, s. f. instrucțiune, lămu-
rire, înștiințare, prevenire: 215.

Înformui (a), v. tr. a instrui, a lămuri,
a preveni, a înștiința: 215. — Comp.
IER. 65.

Îngăima (a), v. tr. a îndruga, a incurca:
văzînd că Sarniție mai pre larg
îngai mă acastă disputație: 127.—
Comp. IER. 55, 203, 225, 273.

Îngiuga (a să), v. refl. a se alia, a se
însoți: 212.

Îngrecată, adj. fem. însărcinată, grea:
97.

Înnalșos, s. n. (pl. *înnalșosuri*): ne-
ajuns, răutate stricăciune: *până a nu*
să face el Papă, cu carele multe
înnalșosuri (textul prezintă gre-
șit *înnalșosul*) *și peste hotarul ade-*
vărului... adusese 116.— Comp. IER.
67, 161, 162, 272, etc.

Înpăcăluire, s. f. împăcare, împăcă-
ciune: 23.

Înpiedecătură, s. f. piedică, obstacol: 50.

Înpidicătură, s. f. piedică, obstacol: 297.

Înplătoșat, adj. îmbrăcat cu platoșă:
93. — Comp. DIV. 121: *împlătășași*.

Înpletecetură și înpletecitură, s. f. in-
curecătură 74 — Comp. IER. 42, 291.

Înpletecit, adj. incurcat: 24, 73, 297,
484, etc. — Comp. IER. 164, 216, 348.

Înpleticire, s. f. incurcătură: 360.

Înponcișare, s. f. împotrivire, contra-
rietate: 205.— Comp. IER. 7: *«An-*
tepathia: înponcișare, neprii-
miré firii, ura și urăciune din fire .

Înpoțrivnic, adj. contrariu : 23, 71, 177, etc. — Comp. IER. 30, 31, etc.

Înpoțrivnic, s. m. adversar : 71, 221, etc.

Înpregiuraș, s. m. vecin, megiaș, lăcuiitor dimprejur : 170

Înspăima (a), v. tr. a spăimînta, a îngrozi : 20. — A să — v. refl. a se spăimînta, a se îngrozi : 178.

Înștiința (a să), v. refl. a afla, a lua cunoștință, a se încunoștința : 82, 127, etc.

Întemeliitoriu, s. m. întemeietor, fundator : 9.

Întiri (a), v. tr. a urmări, a goni, a prigoni : 98, 137, 146, 254, 477, etc.

Întituli (a să), v. refl. a se intitula : 437.

Întrăma (a), v. tr. a reculege, a recăpăta forțele : 91. — A să —, v. refl. a-și recăpăta forțele, a se întrema, a se întări : 433.

Întrant=intr'alt : *în unghiturile uliților sau întrante locuri* 112.

Întrat, s. n. intrare : 75.

Întregiune, s. f. întregime : 127.

Întruducătoriu, adj. introducător : 299.

Învălătuci (a să), v. refl. a se încurca, a se amesteca, a se dezorganiza : 366, 396, 402. — Comp. IER. 143, 194, 289.

Învălătucitură, s. f. încurcătură, neorînduială : 51, 405.

Învârtejire, s. f. învîrtire : 299. — Comp. IER. 133 : *învârtejire*.

Înviermănoșă (a să), v. refl. a se viermănoșă : 386.

Învininat, adj. înveninat, otrăvit : 22.

Învoeșă (a să), v. refl. a se înveseli, a se învoeșă : 428.

J.

Jac, s. n. (pl. *jacuri*) jaf, pradă, jefuire, prădare : 9, 278, 327, 414, 432, 451, etc.

Jăcaș, s. m. prădător, jefuitor : 415.

Jăcui (a) și **Jecui** (a), v. tr. a jefui, a prăda : 129, 207, 317, etc.

Jecui (a), v. tr. Vz. **Jăcui** (a).

Jieniță, s. f. hambar, grînar : 367. — Comp. IER. 97, 153.

Jigăniușă, s. f. insectă : 24. — Comp. IER. 31, 51, 56, 114.

Jirtvă, s. f. jertfă, sacrificiu : 3, 106, 116, etc. — Comp. IER. 133.

Jirtvi (a), v. tr. a jertfi, a sacrifica : 193 și pass.

Juli (a să), v. refl. a se sgârșia, a se răni : 389.

L.

Lăcărmos, adj. de plâns, jalnic : 211. — Comp. IER. 241, 309.

Lânged, adj. fără putere, neputincios, bolnav : 3.

Lanțuh, s. n. (pl. *lanțuje*) lanț : *ca cu niște lanțuje legându-i* 407 ; *încercându-l de la picioare până la grumazi de lanțuje și obezi și de cătuș (i)* 426. Comp. IER. 57 : *lanțuh... lanțuje* ; 130 : *lanțuh* ; 212 : *lanțuje* ; DIV. 77 : *lanțuje*.

Lăontru și **lontru**, **luntru**, adv. lăuntru, năuntru : 24, 186, 279, 317, 332, 375, 428, etc. — s. n. (pl. *lăontruri*, *lontruri*, *luntruri*), interior : *cum ar putea mai în lăontru* l Evropii să între 286 ; *în lontru* l mănunchilor sale... a-l despărți siléște 111 ; *de demult din luntru* l inimii gemé 24.

Lătrătură, s. f. lătrat : 9. — Comp. IER. 345.

Lectică, s. f. patașcă, leptică : *cu vicleșugul socrului său lui Aper, în lectică fu ucis* 231. — Comp. IER. 299.

Lega (a să), v. refl. a se obliga, a se îndatora : 337, 357, etc.

Legământ, s. n. (pl. legămături) alianță. obligațiune, îndatorire : 23, 209, 339, 357, etc.

Legheoană, sau Leghioană, Lighioană, s. f. legiune : 128, 209, 221, 225, 240, etc.

Léniș, adj. leneș : 82.

Lenitorîn, adj. leneș : 374.

Lighioae, s. f. insectă, lighioană : 24.

Lighioană, s. f. Vz. Legheoană.

Limbă, s. f. popor, neam, națiune : 105, 118, 360 și pass.

Lovi (a), v. tr. a atinge, a se mărgini : *lovéște hotarâle Indii despre parté Crivăfului* 60.

Lunatec, adj. zăpăcit, nebun : 23, 101.

M.

Măcenic, s. m. mucenic, martir : *Sfântul al lui Hs : măcenic Dimetrie părăsind besérica* 401.

Mașină, s. f. mașină, instrument : 416.

Maî, adv. mai mult : *maî iubiă viața bărbatului... decât a frăține-său* 143.

Măiinte și Mainte, adv. mai 'nainte : 120, 121, 123 și pass.

Măistrie, s. f. meșteșugire : 82, etc.

Mâlcomiș, adv. în liniște, liniștit : *pe mâlcomiș au cuprins toate cetățile* 429. — Comp. IER. 73, 195, 238 : *mulcomiș*.

Mălnros, adj. țarmurean (= ripensis . maluensis, ca nume al unei părți a Daciei) 69, 217, 219 și pass. Comp. IER. 197.

Mamcă, s. f. doică, mancă (mold.) : 97, 331. — Comp. IER. 82; DIV. 73.

Mamină, s. f. grozăvenie, enormitate : *mamină și minune de lucru ca acesta* 189. — Comp. IER. 89, 142, 167.

Măminos, adj. grozav, enorm : *cu măminos trupulputerii armelor, puțin de nu toată fața pământului lăcuitcăptușisă* 170. — Comp. IER. 90.

Mână, s. f. (pl. mânule : 8, 65, 88, și pass.).

Mântuînță, s. f. mântuire : 195.

Mănunt, adj. mărunț : 90, 166, 322, etc.

Mănuntăi și Mănuntele, s. f. pl. măruntaie : 111, 252. — Comp. IER. 9, 41 *mănunteile*.

Mapă, s. f. hartă : 286.

Marmure, s. m. marmoră : 120, 142, 458, etc. — Comp. IER. 128

Martur, s. m. mucenic, martir : 401.

Mărzac, s. m. Tătar nobil : 426

Măscăriciune, s. f. caraghioslic : 203.

Măstacăn, s. m. mestecăn : 374.

Maștehă și Maștilă, s. f. mumă vitregă : 335, 480.

Măzac, s. m. scriitoras, scriitor prost : 138, 143, 145, 146, 367, 448, 453, 458, 459, 470, 475.

Măzacie, s. f. neștiință, ignoranță : 366.

Măzdă, s. f. mită : *cu măzdă agiușii fiind de la Menelaos* 93. — Comp. IER. 118, 144, 351.

Meccit, s. n. geamie : 107.

Megieșesc, adj. vecin, megiaș : *să schimbe dragosté frățescă și megieșască* 93.

Meidan și Meidian, s. n. câmp deschis. arenă : 24, 167, 222. — Comp. IER. 317

Menciună, s. f. minciună : pass.

Menciunos și Minciunos, adj. minciunos : pass.

Menitură, s. f. nenorocire, calamitate : *atâta de strașnice menituri și urî să ispitéască* 10. Comp. IER. 320.

Mente, s. f. minte : pass.

Mesti (a), v. tr. a nimici, a lovi : *nefericire și pustietate care armele turcești i-au mestit* 19=infelici-

- tatem... devastationemque ab saevientibus Turcicis armis 42. — Comp. IER. 226.
- Meșterșug**, s. n. (pl. meșterșuguri) meșterșug, artă: pass.
- Metiutel, Metiutea**, adj. mititel: *tocmind într'o nucă metiutē ȋarbă pucoasă* 121.
- Miera** (a să), v. refl. a se mira: pass.
- Miloserdie**, s. f. îndurare, milă: 112.
- Mișalos**, adj. ticălos, mizerabil: 427. — Comp. IER. 121, 148, 251.
- Moiunăș**, s. f. mămușă: 7, 300. — Comp. IER. 147.
- Molcom**, adv. *foarte molcom tace* 133=tace chitic, tace molcum (mold.), nu zice cîrc. — Comp. IER 301. *mulcom*; DIV. 95: *mălcom*.
- Monarhicesc și Monarșesc**, adj. monarhic: 23, 165. — Comp. IER 112.
- Monomahic**, s. f. luptă singuratecă: 8. — Comp. IER. 217.
- Mrejuliță**, s. f. dim. din mreajă: 24.
- Muhammedinesc**, adj. mohamedan, turcesc: 23.
- Mursăcătoriu**, adj. mușcător: 21.
- Murui** (a), v. tr. a mășgăli, a minji: *hărtîia au muruit* 144, 359, 366. — A să—, v. refl. a se minji: *s'au muruit să nu să cunoască* 116.
- Mușiță**, s. f. insectă: *și altele asemene acestora neputincoase și neîntrarmate mușițe* 24=et id genus infirma ac inermia . . . insecta 46. — Comp. IER. 108.
- Muta** (a), v. tr. a schimba: 72, 75, 129 și pass. — A să—, v. refl. a se schimba: pass.
- Mutare**, s. f. schimbare: pass.
- N.**
- Năbușală**, s. f. năvălire, invaziune, incursiune: 58, 321, etc.
- Năbuși** (a), v. intr. a năvăli, a face irupțiune: 78, etc.
- Năbușire**, s. f. năvălire, invaziune, incursiune. 280, 321 și pass.
- Năbușitură**, s. f. năvălire, incursiune, invaziune: 374, 446.
- Nădi** (a), v. tr. a făuri, a inventa, a născoci: 132.
- Năpadă**, s. f. năvălire, invaziune, incursiune: 50, 51 și pass.
- Năpăditoriū**, s. m. năvălitor: 13.
- Năprasună** (de), loc. adj. fără veste: pass.
- Năroc**, s. n. noroc: 120, 122, 129, 133, 312, 431 și pass.
- Nărod**, s. n. norod, popor, neam: 133 și pass.
- Năstăvit**, adj. povățuit, învățat, deprins. 410. — Comp. IER. 34.
- Năvălitură**, s. f. năvălire, incursiune, invaziune, 415.
- Năvrăpi** (a), v. intr. a năvăli, a da năvală: 225. — Com IER. 70, 76, 195.
- Năvrăpitoriū**, s. m. năvălitor, uzurpator: 18
- Năzui** (a), v. intr. a căuta scăpare, a se îndrepta, a o lua spre: *cu siğata rău rănit fiind, cu puținei au năzuit la o casă aproape* 257.
- Neapotrivire**, s. f. nepotrivire, necorespondere: 443.
- Neapotrivit**, adj. neîntrecuț, neimitabil, fără seamăn: 5,59.
- Neatocmire**, s. f. dezacord, neînțelegere, nepotrivire: 63.
- Nebetejit**, adj. intact, nevătămat: 19, 107, etc.
- Nedějde**, s. f. nădejde: pass.
- Nedėjdui** (a), v. tr. a nădăjdui: pass.
- Nedezrupt**, adj. neîntrerupt: *pentru nedezruptă continuația lui oarece și cu laudă atingând* 107.
- Nedumnăzăire**, s. f. nelegăuire, sacri-

legiu: 112, 339, 344, 345, etc. — Comp. IER. 225.

Neimat, adj. nepătat, curat: *a neimatiî conştiinţii întregiune să păzim* 10. — Comp. IER. 159, 180, 261.

Neintors, adj. imobil, nemişcat: *cu înfipti paşi şi cu neîntoarsă faţă* 7=fixo passu et immota facie 31.

Nemică, adv. nimic: pass.

Nemiş, adj. nobil: 473, etc.

Nenărocit, adj. nenorocit: pass.

Neogoit, adj. şi adv. necurmat, mereu: *cu multul mă pre lesne ar fi căva neogoit a le plânge* 22=facilius esset cuique ea continuo deploreare 44.

Nepărăsit, adv. mereu, neconţinut: 93.

Nepriiaten şi nepriiatin, adj. şi s. m. vrăjmaş, duşman: pass.

Nescărândăviços, adj. nescîrbos: *altă năpaste... nu mă nescărândăviçoasă de cât ce dintăi* 472.

Nescoórat, adj. necercetat, nescormolit: *nică-un unghiu nescoórat n'am lăsat* 281. — Comp. IER. 202: *nescucîurată*.

Nesmentit, adj. şi adv. precis, stabil, neschimbat: *caril mathematicéste cursul annilor foarte nesmentit au însămnat* 191; *nesmentite şi nebetefite li-au păzit* 107.

Nestare, s. f. inconstanţă, nestabilitate, neţinere: *nestare la cuvânt a lui Decheval* 82.

Netocmală, s. f. nepotrivire, dezacord, neînţelegere: *acastă a lor netocmală nu socotim de aîurê să fie purregând* 63.

Nevoe (cé-), s. f. anevoia, epilepsia: *din băutură fără măsură, l-au lovit cé nevoe* 296.

Nezmult, adj. nedeazădăcinat, nesmult: 107.

Ni, conj. nici: 73. — Comp. IER. 29.

Nicăiuri, adv. nicăieri: pass.

Niciş, conj. nici: 251.

Noime, s. f. noutate: *nice vechimé asupra noimeî capul ş-ar rădica* 86.

Nuâr şi nuir, s. m. nor: *să fie poruncit nuîrilor să nu măi ploae* 140; *să sloboază nuăriî pîtră în chip de ghiţă* 141; *până la nuîri învârtit rădicându-să* 170. Comp. IER. 33, 113, 123, etc.

Numere, s. f. pl. [reprezintă exact plur. latin NOMINA cu rotacizarea lui N intervocalic]=nume, numiri: 53, 57, 59, 60, 66, 69, etc., etc.

O.

Oardă, s. f. hordă: 72, 285, 286 şi pass.

Obiceinic şi Obicéinic, adj. potrivit obiceiului: 86, 206. — Comp. IER. 63

Obicîni (a), v. tr. a obicîni: pass. — A să—v refl., a se obicîni: pass.

Obicînire, s. f. obicînuinţă: 438, etc.

Obicînit, adj. obicînit: 72, 186 şi pass

Oblastie, s. f. stăpînire, dominaţiune: 60, 206, 255, etc.

Oblici (a), v. tr. a afla: 126, etc. — A să—, v. refl. a se afla: 239, 480, etc.

Obligui (a să), v. refl. a se obliga, a se îndatora: 23.

Obrinti (a să), v. refl. a se inflama: 314.

Obşti (a), v. tr. a înscînţa, a publica: passim.

Ocean, Ocheén, şi Ocheian, s. n. ocean: 60, 116 117. — Comp. IER. 29, 137, 161.

Odânăoară (sau Odânăoară, Odăneoară, Odânăoare, etc.), adv. odînoară: 11, 19, 102, 130, 140, şi pass.; nici—, nici odată: 97, 254, etc.

Odejdie, s. f. odăjdii: 24.

Ogoi, (a să), v. refl. a se astîmpăra, a

- se liniști: *calul de sărituri și de asvârlituri nu s'au ogoit* 410.
- Olat**, s. n. (pl *olaturi*) ținut, provincie: 66, 224, 428, etc.—Comp. IER. 27.
- Olecăi** (a), și **Olicăi** (a), v. tr. a se văeta. a se boci: *amânduror împărășiilor de plâns și de olecăit sfărmaș și răzșipă* 93; *jelnic glasul robiei olicăesc* 175.
- Oltariu**, s. n. altar: *păzi focul carele la oltariul Boazii ard* 97.
- Omănaș**, s. m. dim. omuleț: *cine, și de unde ieși tu, o omănașule?* 8=quis. cujasque tu homuncio 32.
- Omenit**, adj. onorabil, cinstit: *omene cititorile* 109, 452, 458, etc.
- Orfanotrofie**, s. f. asil de copii găsiți: *sau în casa sa, sau în orfanotrofia de obște îl cruță* 112.
- Osăbi** (de—), loc. adv. afară de, deosebit de: 124, 288 și pass.
- Osirdie**, s. f. osirdie, străduință: 3, 222 etc.
- Osirdnic**, adj. harnic, străduitor: *osirdnici tocmitori, și bine cum-pătați domnitori* 13.
- Osmănesc**, adj. turcesc: 12.
- Ostâmpui** (a), v. tr. a respinge a alun-ga: *une-ori singur, alte-ori prin hatmanii săi năpădirile Tătarălor și a Vlahilor ostâmpuia* 406.
- Ostenință**, s. f. osteneală 3, 180, 181, etc.
- Oștenesc**, adj. milităresc: 80, 219, 417, 418.
- Oștenire**, s. f. expedițiune: *pentru oștenire cu năroc ca aceia* 129; *oșteniri împreună cu Moldovenii asupra altora să fie făcut* 365. (Comp. încă 148, 223, 336, etc.)
- Oștenitoriu**, s. m. șeful, conducătorul unei expedițiuni: *căci Flac acela hatmanul pre vrémile lui Avgust în Misia era oștenitoriu* 129—130.
- Otcârmui** (a), v. tr. a guverna, a cârmui: pass.
- Otcârmuitoriu**, s. m. guvernator, cârmuitor: 3, 364, etc.
- Oteși** (a), v. tr. a potoli, a împăca: *iară pre Turci în locul lor cu alte daruri să-și oteșască* 415.—A să—v. refl. a se potoli, a se calma: *de durerile ce trăge să oteșiia* 97.
- Oturac**, s. m. veteran: *și înplând-o de cetățeni și de ostași viterani (aceste era cum sint oturaci la Turci)* 83.

P.

- Paic**, s. m. paj (page): *au perit ucis de paicii săi* 350.
- Paing**, s. m. pălajen: *în mreje pain-gului alte lighioi nu să pot prinde* 24=araneorum telis non ... posse capi insecta 46.—Comp. IER. 113.
- Păinjină** (a), v. tr. a păinjini, a urzi: *aceste le painjiniia Latiniia la ivala lumii* 422.
- Pânzătură**, s. f. albituri, rufărie, pin-zeturi: *svârșindu-să acmu, pline de pânzături chichițele hirurg-hilor* 14 = deficiente jam plenissima chirurgica theca... linteolis 37; *ne mai rămăind pânzături* 81; *nici pânzături au mai rămas* 186.
- Păpăsc**, adj. papal: 116.
- Pără**, prep. până: 3, 283, etc.
- Părăros**, adj. ipotetic: *din viseroasă și părăoasă tălcuirea lui Maienburg* 264.
- Paransanghe**, s. f. milă, distanță de 30 de stadii sau 3750 de pași: *încă patru parasanghe (mile mari) nu mersese* 405.
- Păring**, s. n. părințe: *nu o altă să-mânța adevărată, ce zizanie și păring* 387.

Parnic, adj. ipotetic (?) : *și alalți aceștii păreri parnici vânturiază* 221.

Pârte, s. f. cărare, potecă (în zăpadă) : *ca nu cum-va pârte rătăcind* 297.

Părtnicesc adj. particular : *a însurătului și a măritatului legătură părtnicăscă fiind* 26 = thori et connubii connexio cum sit particularis 48; *de oare-care affectație părtnicăscă atins* 116.

Păsărnică, s. f. dim. păsărică : 24.

Patemă și Patimă, s. f. suferință : 22, 82 și pass.

Pentecoste, s. f. pl. Rusali : *în zua de Pentecoste* 246.

Pentru, prep. despre : pass.

Pesti (a), v. intr. a întîrzia, a zăbovi : 98.—Comp. IER. 310.

Petiutinderé și Petutindene, Pretiutinderé, Pretutinderé), adv. pretutinden : 156, 179, 319, 321, etc.

Piftire, s. f. piftie (?) : *decât cerbui mă fugare și decât piftiré mă dejghețătoare iaste* 179.

Pistéluiță, s. f. baltă, iaz : *arată-să din ce izvor s'au scurs pistéluița aceștii puturoase basne* 139; *în pistéluiță și în bălți stătătoare oprindu-să* ibid.; *niște tinoasă pistéluiță și glodoase tină* ibid.; *pistéluița basni bulgărești* 147.

Pizmăluitoaru, s. m. pizmuitor : *preună... fără socotială pizmăluitoari la meidanul luptii îi strigă* 24 = intempestivos osores ad arenam... provocant 46.

Plén și Plian, s. n. pradă : 148, 292, 369, 405, 415 și pass.

Plini (a), v. tr. a împlini, a îndeplini, a săvirși : pass.—**Ăsă**—, v. refl. a se în(de)plini, a se săvirși : 206 și pass.

Ploadă, s. f. fertilitate, productivitate :

cu ploada pământului, cu frumuséțe câmpilor 16 = telluris fertilitato ... camporumve amoenitate 39.

Plodi (a să), v. refl. a se spori : 138.

Plomădeț, adj. și s. m. scornitor : *și alții mulți sint de acest felu de plomădeți* 101.

Ponte-fi, loc. adv. poate : 7, 128, 150 și pass.

Pocaianie, s. f. pocăire, pocăință : *acéstă... la ieșitul sufletului strămtă pocaianie, beserica în loc de pocaianie n'au primiit-o* 347.

Pocitanie, s. f. povestire : *pocitanîa acéstă a lui Laslău... atăta am înfruntat-o* 453; *pocitanie acéstă zice... să o fi luat din istoricul cel unguresc* ibid.; *toată pocitanîa acéstă altă ceva nu cuprinde* 458.—Comp. IER 219.

Pocvală, s. f. Vz. Pohfală.

Podan, s. m. supus : 325.

Poetic, s. m. poet : 72, 117, 128, etc.

Poffală, s. f. Vz. Pohfală.

Poftori (a), v. tr. a repeta : 70, 117, 153, etc.—Comp. IER, 42, 74 etc.

Pogrebanie, s. f. înmormîntare, îngropare : 247, 258, etc.

Pohârni (a), v. tr. a răsturna, a doborî, a dărâma : 410, 425, 433. — **A să**—, v. refl. a se surpa, a se strica : *lucrurile tot din rău măi în rău să pohârniă* 407.—Comp. IER. 47, 82, 101, 152, 161, 199, 230, etc.

Pohârniț, adj. surpat, prăpădit : *pohârniț nărocul lui Decheval* 83.—Comp. IER. 170.

Pohfală și Poffală, Pocvală, s. triumf : 7, 105, 137, 187, 334, 376, etc.

Pohfăli (a să), v. refl. a se lăuda, a triumfa : *prin cele în patru părți a lumii deschise a Romi(i) porți să între pohfăliindu-să* 10.

- Pohoiu și Puhoin**, s. n. (pl. — *hoae*) torent, șiroi: 6, 14, 202.—Com. IER. 113, 116, 307.
- Poiade**, s. f. năvălire, incursiune, invaziune: *arată-să poiade varvarilor dintâi* 273; *a triia poiade s'au făcut...măi grozavă* 275 (comp. încă pg. 223, 274, 446, 475, etc.).
- Pojar**, s. n. incendiu, foc: 278, 290, etc.
- Polc**, s. n. (pl. *polcuri*) legiune: 79, 130, 464, etc.
- Pominoc**, s. n. prinos: *ca pomino-cul pământului lor în toți anii la căscată poarta lui... s'au obliguit* 23=ut primitia terrae, singulis annis, ad hiantem illius portam... obligantur 45.—Comp. IER. 133.
- Popré**, s. f. (pl. *popréle*), proptea, razăm: *nici popréle să se razime au* 221.—Comp. IER. 127, 300.
- Poroncă**, s. f. poruncă: pass.
- Poronci** (a), v. tr. a porunci: pass.
- Potopi** (a să), v. refl. a se prăpădi, a pieri: 278.
- Potopire**, s. f. prăpădenie, peire: 427.
- Potricăli** (a), v. tr. a găuri: *stălpul acel de marmure, din vârv până în temelie, să-l fie potricălit* 142; *cât și marmurile acele potricălii* 457.—A să-, v. refl. a se găuri: 458.
- Potricălit**, adj. găurit, străpuns: 413.—Comp. IER. 140, 198.
- Povijie**, s. f. mobilă, unealtă: *ca cum depovijii a aflării săracă arprobozi-o* 6; *alte a casii povijii* 157; *cu toată povijie caselor* 294.
- Pragmatie**, s. f. lucrare: *noi firii-am lăsat pragmatia (lucrare) acasta* 178.
- Prav**, s. n. praf: pass.
- Privi** (a), v. tr. a privi: 361, etc.
- Precumuș**, adv. precum: *precumuș iaste firé basni* 145.
- Predoslovie și Pridoslovie**, s. f. precuvintare: pass.
- Pregiur**, prep. în jurul, împrejurul: *cu niște groznicî șerpî și bălauri pregiur grumazi și pregiur mijloc încinsă* 360; *pregiur limba Pecinighilor să să învălătucască* 366.
- Premare**, adj. primar: *carile iera văr premare împăratului* 408.—Comp. IER. 266.
- Prepus**, s. n. bănuială, îndoiială: 77, 144 și pass.—Comp. IER. 93, etc.
- Prestăvi** (a să), v. refl. a muri: *s'au prestăvit în luna lui Iunie* 357;
- Pretândălu** (a) și **Pretendelu** (a), v. tr. a pretinde: 300, 387.
- Pretendui** (a), v. tr. a pretinde: 25.
- Prevoroavă**, s. f. precuvintare: *în predoslovii (sau precum noi zicem în prevoroava) hronicului lui Uréche* 136.
- Prevorovire**, s. f. precuvintare: 109, 215.
- Prezentui** (a), v. tr. a înfățișa, a pune înainte: *măi de aproape le prezentuia (le pune înaintea)* 360. —Comp. IER. 47.
- Pricini** (a), v. tr. a pricinui, a cauza: 15, 196, etc.
- Pricinitoriu**, s. m. pricinuito: 3.
- Pridoslovie**, s. f. Vz. Predoslovie.
- Priiaten**, adj. și s. m. prieten: pass.
- Priateșug**, s. n. prieteșug: pass.
- Prințipal**, adj. principal: 75) explicat în nota marginală prin *măi de frunte*).
- Prirod**, s. n. neam (oareși-cum: străneam): *nici rodul prirodul lor din Grecii Troadéni să li să tragă* 100.
- Pristav**, s. m. pristav: 254, 278.
- Pristăvire**, s. f. moarte: *până la pristăvire lui Constantin Marele* 245.

Proaspăt, adj. recent, nou : 123, 124, 132 și pass.

Probălu (a să), v. refl. a se încerca, a se proba : 184.

Probozală, s. f. mustrare, ocară : a *Leșilor acestora cuvinte și probozale* 125.—Comp. IER. 34.

Probozi, (a), v. tr. a mustra, a dojeni, a ocări, a insulta : 6, 124, 171, etc.

Probozire, s. f. mustrare, dojană, insultă : *nici alt-feliu de probozire să le dăm* 144 ; *de probozire și cleвета altora păziți* 478.

Procopsi (a), v. tr. a profita, a folosi : 283.

Prodosie, s. f. vinzare, trădare : *cu a lor prodosie și vicleșug să să fiu făcut cale nepriiatinilor* (in nota marginală explicat prin vinzare) 94.

Prohaz, s. n. lanț ? : *pre un ogar în prohaz gata fiind* 21.

Pronie, s. f. Providență : *acé de sus Pronie* 21.

Prooratec, adj. prorocitor, ghicitor : *acolo să află un sahastru prooratec, adevă carile cunoștă lucrurile viitoare* 409.

Propozit, s. n. intențiune : *căci propozitul (pusese în minte) nostru iera* 461.

Propoziție, s. f. propoziție (în logică) : 130.

Prosac, s. m. Prusian : 415.

Prostac, adj. simplu, naiv : 138 455.

Prostime, s. f. simplitate, naivitate, nerozie ; poporul de jos : 139, 141, etc.

Protie, s. f. înțelitate : *cu toți această protie (adevăr locul cel mare de cinste) lor au dat* 88.

Provinție, s. f. provincie : pass.

Publică, s. f. republică : 282.

Puhoiu, s. n. Vz. Pohoiu.

Punt, s. n. (pl. *punturi*) punct, condițiune : *condiții și punturi foarte cu ocară... pune* 411.

Pusătură, s. f. pozițiune, situație : *de pe pusătura locului de iznoavă lă-au numit* 69.

Pulos, adj. puturos, imputit : 139.

Putregiune, s. f. putrezire : 86, 169, 260,

Puținel, adj. puțintel, 88, 95, 101, 141. 279, 389, 408 și pass.

R.

Răcoși (a să), v. refl. a se răscula, a se răsvrăti : *Români, zice, s'au răcoșit asupra lui Isachie* 133 ; *Parthii gonise pre împăratul... și iarăș să răcoșise* 195. — Vz. Ro-coși (a să).

Răduce (a-și), v. refl. a semăna : *căci și la față foarte ș'au fost răducând cu dânsul* 98. — Comp. IER. 207.

Răsad, s. n. plantațiune : 14

Răsipi (a) și Răzsiți (a), v. tr. a risipi, a dărâma : 370, 431 și pass.

Răspublică, s. f. republică : 377, 430, etc.

Răstoarce (a), v. tr. a smulge : *din mâinile lor răstorcându-le* 8.

Răschira (a să), v. refl. a se împrăștia : 6.

Rătui (a), v. tr. a apăra : *ca cu arme să rătuiască orthodocsia* 312.

Rătuire, s. f. apărare : *armele a dréptii rătuirii apucând* 24=arreptis justae defensionis armis 46.

Rătunzelă, s. f. rătunjime : 86.

Răzlătire, s. f. împrăștiere : 86.

Răzleți (a să), v. refl. a se împrăștia : 58.

Răzlețit, adj. împrăștiat : 101

Răznaște (a), v. tr. a renaște, a face să renască, a reinvia : 100.

Răzsări (a), v. intr. a răsări : pass.
 Răzsărit, s. n. răsărit : pass.
 Răzsbi (a), v. tr. a răsbi : 137, etc
 Răzsboiu, s. n. războiu : pass.
 Răzscumpăra (a), v. tr. a răzscumpăra : 102, 210, etc.
 Răzsipă, s. f. risipă, risipire, nimicire : 13, 105, etc.
 Răzsipi (a). v. tr. Vz. Răsipi (a).
 Răzsturna (a), v. tr. a răsturna. 349.
 Răzsufli, s. n. răsuflare : *a o bate au început fără răzsufli* 94; *Varvarii macar cum răzsufli nu da* 406.
 Recomendui (a), v. tr. a recomanda : 203.
 Recomendălui (a), v. tr. a recomanda : 420.
 Referindar, s. m. referendar : 115.
 Rezenție, s. f. reședință, scaun : 285.
 Rocoșean, adj. și s. m. rebel, răzvrătit (or) : *carii să făcusă rocoșeni asupra împărăției* 228
 Rocoși (a să), v. refl. a se rescula, a se revolta : *Gotthii cei suppuși de Theodosie.... după moarté lui să rocoșisă* 273; *Gotthii din Misia rocoșindu-să* 489; Vz. Răcoși (a să).
 Roiu, s. n. (pl. roi), roi : *ca roi s'au pornit* 58.
 Rugămente, s. f. rugămintă : 149, 142, 211, etc.
 Ruuptură, s. f. fragment : *a Schythii înghefate rumpături* 11=*gelidae Schythiae fragmenta* 34.

S.

Săcretariu, și Secretariu. s. m. secretar : 115
 Săhastru, s. m. sihastru, pustnic : 409.
 Sălășuire, s. f. ședere, lăcuire : 181.
 Sămălui (a), v. tr. a socoti, a calcula :

51, 481, etc. — A să—, v. refl. a se socoti, a se calcula : 78, etc.
 Sămăluire, s. f. socoteală, calculare : 261, 447, 479, etc.
 Sămălnitoriu, s. m. socotitor, calculator : 51. 324, 396, etc.
 Sămênție și Sementie, s. f. neam, sămênție : pass.
 Sărătură, s. f. spirit (fig.) : *de unde fiește-care cât de puțină sărătură având la crieri* 244.
 Săvârși (a să), v. refl. a muri : *acolo s'au săvârșit în luna lui August 10 zile* 195.
 Săvârșit, s. n. sfârșit : 119, etc.
 Săzdanie, s. f. creațiune : *aceștii lumii și a toată săzdanie lucrătorii* *Dumnăzău* 252.
 Scaudal, s. n. lovire, lovitură, ciocnire : *scaudalul piciorului departe să o svîrlască* 298. — Comp. IER. 110, 114.
 Scandală, s. f. scandal : 96. — Comp. IER. 146, 147, 166, 183, etc.
 Scărândăvi (a să), v. refl. a se scribi : *de numele creștinilor foarte scărândăvindusă* 202 : *să să se(ă)rândăvască de minciuna bășnuitorului* 448. — Comp. IER. 111, 189, DIV, 126.
 Scăués, s. n. scăunel : 211. — Comp. IER. 47, 177.
 Schimosi (a), v. tr. a deforma, a schimonosi : 19, 147, 452, etc. — A să—, v. refl. a se deforma, a se schimonosi : 124, etc.—Comp. IER. 36, 262.
 Schimositură, s. f. deformare, schimonosire : 148, 169. — Comp. IER. 267.
 Schiptru, s. n. sceptru : pass
 Schizmi (a să), v. refl. a se îmbrăca : *schizmitu-s'au, ca cum chipul și fire... ș-ar fi lepădat, însă alta de scorpie au înbrăcat* 22; *frumos*

- s'au schizmit și s'au ghizdăvit* 102. — (Comp. IER. 21: *schismiré*).
- Scîlp**, s. n. boltă: *din picor în picor boltă, sau cum mai prost zicem scîlp rădical* 189. — Comp. IER. 127; DIV. 93.
- Scuia** (a să), v. refl. a se scurge: *ca năsipul în căsornicul cel de steclă, unul după altul scurându-să* 449.
- Secretariu**, s. m. Vz. Săcretariu.
- Semenție**, s. f. Vz. Sămenție.
- Senteuție**, s. f. părere, opinie: 62, 180, etc.
- Serascheriu**, s. m. general 449.
- Sfedenic**, s. m. sfetnic: *cu sfatul de obște, înaintea pre sfedenicul său... cu oaste trimițind* 386.
- Shimă**, s. f. rasă, haină călugărească: *și luând shima călugărească* 343; *pre care desbrăcând-o din shima călugărească* 450.
- Sigătă și Sigiată**, s. f. săgeată: pass.
- Sii** (a să), v. refl. a se sfii: 6, 100, 116 și pass.
- Sifială**, s. f. sfială: pass.
- Silță**, s. f. cursă, laț: 111, 326, 426. — Comp. IER. 177, 203, 204.
- Simcé**, s. f. ascuțit, vîrf: *simcéo a condeșului să întoarcem* 114. — Comp. IER. 41, 63, 79, 146, etc.; DIV. 77.
- Simcelos**, adj. tăios, ascuțit: *de limba simceloasă păzindu-l și ocrotindu-l* 3. — Comp. IER. 197.
- Simgorzi**, s. m. Sf. Gheorghe: *în zua de Simgorzi* 415.
- Sin**, s. n. sin: pass.
- Singe**, s. n. singe: pass.
- Sint**, sintem, vb. sint, sintem: pass.
- Sirép și Sirîap**, adj. sălbatic, neimblinzit: 14, 226, 343, etc.
- Sirepie**, s. f. sălbătecie: 20.
- Slăbăciune**, s. f. slăbiciune: 201, etc.
- Slim**, s. n. adunare: *unde era să să facă slim de obște* 287.
- Slobozie**, s. f. colonie: 66, 105, 157, 464, etc.; libertate: 107.
- Smomi** (a), v. tr. a ademeni, a momi: 401.
- Soție**, s. f. tovarăș: 18, etc.
- Spămănta** (a), v. tr. a spăimînta: 406, etc.
- Sparge** (a), v. tr. a birui: 294, 355, 415 și pass.
- Spăria** (a), v. tr. a speria: 298, etc.
- Spentica** (a), v. tr. a spinteca: 287.
- Stăblă** s. f. ramură; fig. premiu, recompensă: *nu numai stăblă biruiniț... nedejduim* 9; *stăbla biruinții să apuce* 172. — Comp. IER. 97.
- Stălp**, s. m. coloană, columnă, monument: 105, 118, 129, etc.
- Stărnută** (a), v. tr. a strănuta: 289. — Comp. IER. 189.
- Stărni** (a să), v. refl. a se baza, a se întemeia: *pre carile toată légé Evangeliei obiceinică să stăruște* 206; *minciuna nu poate să să stăruiască în basnele sale* 449.
- Stăvi** (a să), v. refl. a se stabili, a se așeza: 224, 304, 471.
- Stepenă**, s. f. treaptă, rang: 25, 102, 190, etc. — Comp. IER. 29, etc.
- Stidire**, s. f. sfială, rușine: 6, 7, 101, etc. — Comp. IER. 32, 210, 290.
- Stihie**, s. f. element: *în puterile stihilor așăzindu-ș* 89. — Comp. IER. 27, 34.
- Strămpt**, adj. strîmt: pass.
- Strămpta** (a), v. tr. a strîmta: pass.
- Strămptoare**, s. f. strîmtoare: pass.
- Strica** (a), v. tr. a bîntui, a face stricăciuni, a călca: *adesea țările Romanilor despre Dunăre strica* 78.
- Stropși** (a), v. tr. a călca în picioare,

- a strivi, a năvăli: 146, 154, 337, 349, 350, etc.
- Stropsit, adj. strivit, nimic: 332.
- Stropsitură, s. f. năvălire, nimicire: 223, 270. Comp. IER. 188.
- Struncina (a să), v. r. [derivat prin suf.-*inare* de la *a struci* „a stoarce, a strivi“ = lat. *EX-TRUCIRE] a se sdruncina: *tare au început a să struncina și... a să scutura* 334.
- Strunciunat, adj. sdruncinat: *acmu fără rimate și strunciu nate lucrurile împărății* 433. — Comp. IER. 36.
- Supleca (a), v. tr a închina: *cu umilit suflet și cu înfrântă inimă plecându-l și suplecându-l* 3
- Supstare, s. f. substanță: *care nici ființă, nici supstare poate avea* 453. — Comp. DIV. 186 *substare*; 93: *substările*.
- Surgun, s. m. exilat: *l-au făcut surgun* 121; *și pe toți Episcopii ce-î făcuse Constantie surgun* 251.
- Syllevă, s. f. silabă: 178
- Sympatriot, s. m. compatriot: *omeniților și iubitorilor sympatrioți* 52.

Ș.

- Șărui (a), sau Șerui (a), Șirui (a), v. tr. a desemna, a descrie: 116, 117, 159, 202, 285, 299, 300, etc.
- Șicui (a să), v. refl. a se orindui, a se pregăti: *împărțind oaste pe la hatman și sicuindu-să, au luat drept pe acele cale* 405. Comp. IER. 7: *Alaiū: petrecanie, tocma la de oaste, sicuire*, 72: *cu tobe și cu surle alaiurile sicuind*; 186: *de războiu șă sicuiă*
- Șirag, șir, rind: 95.
- Șirui (a), v. tr. Vz. Șărui (a).

- Șlah, s. n. drum: *de acolo șlahul oștilor lui prin țara leșască* 285; *să cunoaște șlahul carile au fost fiind Varvari lui Atila* 285.
- Șpăreui (a), v. tr. a împrăstia, a risipi: 452. — Comp. IER. 326.
- Șpărenit, adj. împrăștiat, risipit: 83.
- Știupit, s. n. scuipat: *prin stiupit și tină le deschide luminile*: 197—198.

T.

- Taiifa, s. f. ceată: *au trecut cu taiifa oă lui după cîialalți la Italia* 266.
- Tălanuță, s. f. femeie desfrînată: *ca tălanuța dezmatată pre uliță a să purta* 366.
- Tălcui (a), v. tr a explica, a traduce: pass.
- Tălcuire, s. f. explicare, traducere: pass.
- Tălhușag, s. n. (pl. *tălhușaguri*) tăl-hărie: 78, 138, 323, etc.
- Tămp, adj. tocit, știrbit: 115, 222, etc.
- Tămpina (a), v. tr. a întîmpina: pass.
- Tămplare, s. f. întîmplare: pass.
- Tând... tând, adv. cînd.. cînd, aci... aci: *Grecii ca un om cînd trage de moarte, tând leșinând, tând iarăș mai răzsuflând* 422.
- Vorba *tând* nu-i nici de cum „o eroare tipografică“ cum presupunea Sion, care întîlnia această formă pentru întîia oară în DIV. p. 155: „*iară soția soarelui, care tând plină, tând deșartă*“.
- Forma aceasta e deasă la Cantemir și la alți scriitori moldoveni din secolul al XVII-lea. Așa bună-oară: IER. p. 30: „*cu sufletele numai tând biruia, tând se biruia*; p.

228: *tând pe sine norocit, tând cîasul înpreunării fericit și de bunî chezi numiia*; p. 334: *tând la nemica, tând lu a fi a lucrului să întorc*.

Dosofteiu, *Viața și petrecere svinților*, Iași 1682, fol. 41 b: *trăgându tându cu dinți, tându cu coatele bătându-i*; fol. 180 a: *tându mântuind de înflătură, tîndu gonind dracii*, comp. și fol. 183 a. Varlaam, *Cazania*, Dumeneca a treia săptămână în post: *căci cruce iaste acéia, cându-și pune mâna tând intruîn umăr, tând într'alt, tând în frunte, tând în piept*.

Care să fie origina lui *tând*? În dialectul sard din Logudoro există adverbul *tando* tradus de Spano (Dizionario Sardo-italiano, p. 393) prin „allora, in allora“, iar în locuțiunea „*dai tando in tando*“ are însemnare de „di tratto in tratto“ = din când în când. Sardul *tando* și românul *tând* își au drept origine latinul vulgar *TANDO, un corelativ al lui QUANDO, prin aceeași alternanță QU::T ca în QUOT::TOT, QUANTUS::TANTUS, QUALIS::TALIS, etc. Iată încă unul din cuvintele latine vulgare păstrate numai în dialectul sard și limba românească. Nu e oare o dovadă mai mult că o mare parte din coloniștii aduși de Traian în Dacia, vor fi fost originari din Sardinia?

Tânguială, s. f. jale, lamentare: 297.

Tartar, s. n. (pl. *tartaruri*): adîncime, infern: 89, 253.

Târâu, adv. târziu: pass.

Tas, s. n. ceașcă, ulcior: *lovindu-l cu tasul cel ce să spală în cap* 335.

Temeliitoriu, s. m. întemeietor: 192.

Tepsie, s. f. tipsie: 345.

Timpina (a), v. tr. a întimpina: pass.—Vz. Tâmpina (a).

Titul, s. n. (pl. *titluri*) titlu: 50, 287, 468, etc.—Comp. IER, 40.

Tituli (a), v. tr. a intitula: 131.

Titulire, s. f. intitulare: pass.

Toapsăc, s. n. otravă: *coada cu venin și toapsăc întrarmându-și* 22. Să fie oare o moștenire directă din lat. TOXICUM—și în acest caz am avea încă un exemplu de trecerea lui X în ps ca în *coapsă* > COXA—sau e numai grec. τοξικόν pe care Cantemir l-a transformat în *toapsăc* după analogia lui *coapsă*? Inclinăm mai mult spre această din urmă ipoteză, de oare-ce, afară de scrierile lui Cantemir, nici într'un text vechi n'am mai întîlnit acest cuvînt.—Comp. IER. 114, 121, 205, 226.

Toiû, s. n. încăerare: *în mijlocul toiului s'au dat în parte Hunilor* 284; *slabă bătăe făcând, oricând sta cu dinșii la toiû, puțin cevaș procopsiia* 409.

Tomos, s. n. tom, volum: 26.

Toropi (a să), v. refl. a se exalta: *luați de minte să toropiți și ca cum ar fi din duh înflați, în gura mare striga* 401.

Toropire, s. f. exaltare: *î-au învățat în toropire lor să zică, precum așe va Dumnăzău* 401.

Tract, s. n. ținut, întindere: 67, 211, 220, 227, 277, 286.

Trântitură, s. f. luptă, trîntă: 8.

Trébnic, adj. trebuincios, necesar: 8.

Trii, adj. num. trei: pass.

Troahnă, s. f. epidemie: *ca cum ar fi fost o troahnă lipicoasă intrat într'ânsele* 418: *acmu și troahnă*

de boală îi intrasă în oameni 431.—Comp. IER. 109.

Truchină, s. f. trupină, tulpină: 328 (Vz. și Trupină. p. 79, 102).

Tupila (a să.), v. refl. a se ascunde: *scăpasă din Țarigrad și s'au fost tupilat la Greția* 422.

Turbătură, s. f. turbare: 25.

Tyrănnie, s. f. tiranie: 51.

T.

Țăsătură și Țăsitură, s. f. țesătură: 49, 52.

Țenchiu și Țénchîu, s. n. țintă, țel, termen: 49, 88, 181, 337, etc.—Comp. IER. 27, 30, 215, 335, DIV. 161, etc.

Țerămonie, s. f. ceremonie: 179.

Țerber, s. m. Cerber: 9.

Țerulic și Țirulic, s. m. chirurg: *niți pânzături au mai rămas la țerulici* 186; *la apothecari și la țirulici ne mai rămăind pânzături* 81.—Comp. IER. 288.

Ținc, s. m. puț (de animal): *o lupoaică au îndreptat cărița murindu-i țin ci* 97.

Țincșor, s. m. dim. puț (de animal), cățel: *de mică ținșori și fricoși* 9=paridi...catuli 33.—Comp. IER. 129.

Ținsorie, s. f. demnitate de censor, censorie 119.

Țircălam, s. n. orbită, crug, cercălam: *peste țircălamul lumii* 15 = ultra mundi orbitam 38. Comp. IER. 50, 152, 177, 186.

Țircumstanție, s. f. circumstanță: 396 (explicat în paranteză prin *lucruri înpregiur stătătoare*).

Țirulic, s. m. Vz. Țerulic.

U.

Undătură, s. f. revărsare, invaziune: *pentru a cărora năbușele și un-*

dături pline sint istoriile Eli- nilor 58.

Undezat, adj. fiert, clocotind: *de atocma cu apa unde zată înfierbântându-să* 141.

V.

Văios, adj. plin de vâl: *s'au ascuns în niște locuri văioasă și holmu-roasă* 425—426.

Vâlhovnic, s. m. vrăjitor, astrolog: *căruia îi zice că iaste vâlhovnic (ce să tâlcuiaște din limba slovenăscă vrăjitorii)* 136; *ce acesta nu poate fi vâlhovnicului Simion basnă* 442; *acel Laslău să fie fost vâlhovnic, care di pe limba slovenăscă să înfălege vrăjitorii, căutătorii în stele* 454.

Vânos, adj. tare, puternic: 101.

Vârtop, s. m. hirtop, groapă, peșteră: *în adînci vârtopi și neînblați codri* 297.—Comp. IER 55, 308: *vârtopile*; 73: *vârtoapă*; 159: *vârtoape*; 241: *vârtopi*.

Vârv, s. n. vîrf: pass.—Comp. IER. 40.

Varvaresc, adj. barbar: 12, 209, etc.

Varvarime, s. f. barbarime: 12.

Večnicēste, adv. în veci: 3.

Veri, conj. ori, sau: pass.

Verș, s. n. (pl. *verșuri*) vers: 59.

Vestitoriă, s. m. nunțiu (papal) 115.

Vetejie, s. f. vitejie: pass.

Vétrelă, s. f. pinză (la corăbii): 5, 95.—Comp. IER. 156, 303.

Vicin, adj. vecin: pass.

Vicol, s. n. viscol: 297.

Vinci (a), v. tr. a birui: 24, 88, 239, etc.

Vinetic, s. m. venetic, străin: 365.

Vini (a), v. intr. a veni: pass.

Vinire, s. f. venire: pass.

Vintre, s. m. disenterie: 165, 292. .
Vinui (a), v. tr. a învinui, a învino-
văți: 76.

Viseros, adj. visător, închipuit: *din viseroasă și părăroasă tâlcuire lui Maienburg* 264.

Viteran, s. m. veteran: 83.

Vivor, s. n. vifor, vijelie: 25, 297, 360.—
Comp. IER. 25, 237; DIV. 121.

Vivorât, adj. viforit, furtunos: 447.

Vlasfemie, s. f. blestem: 253.

Volnic, adj. liber, neatîrnat: 417.

Volnicie, s. f. libertate, neatîrnare :
380, 401, 402.

Vonic, s. m. tinăr, voinic: 99.

VoniceI, s. m. dim. tinăr, voinic: 232.

Voroavă, s. f. vorbă, cuvîntare: 5, 109,
159, 303, 361, 395, 399, 441 și pass.

Vorovăi (a), v. tr. a vorbi: 157.

Vorovi (a), v. tr. a vorbi: 82, 330, 362
și pass.

Vrâduic, adj. vrednic: 348.

Vremennic, adj. vremelnic, lumesc: *în-
părășiia căstă vremennică cu
cé věčnică ș'au mutat* 246.

Z.

Zăcuială, s. f. zeciuială, dijmă, dare, tri-
but: 107.

Zahara, s. f. proviziuni: 220, 256, 390,
430, etc.

Zămentit, adj. încurcat, amestecat: 59.

Zămintelă, s. f. încurcătură, amestecă-
tură: 76.

Zăminti (a să), v. refl. a se încurca, a
se amesteca: 102.—Comp. IER. 163,
219, 225.

Zămintitură, s. f. încurcătură, ames-
tecătură: 11.

Zarvă, s. f. neînțelegere, ceartă, gilceavă:
91, 92, 233. — Comp. IER. 33.

Zaticni (a), v. tr. a împiedeca: 396.
— A să— v. refl. a se împiedeca: 188.

Zătienire, s. f. pîdică, obstacol: 462.

Zavistie, s. f. invidie, pizmă: 100, 140,
366, etc.

Zavistnic, adj. și s. m. invidios, piz-
maș, pizmătareț: 102.—Comp. IER.
267.

Zavistui (a), v. tr. a pizmui, a învidia:
88, 196, 433, 480, etc.

Zavistuiitoriu, adj. și s. m.=Zavistnic:
138.

Zbate (a), v. tr. a desbate, a discuta:
397.

Zbuciumătură, s. f. colindare, vintu-
rare: *prin țările streine zbuciu-
mături* 196.

Zdrumica (a să), v. refl. a se fărăma
170. — Comp. IER. 189, 195, 232.

Zidiu, s. n. zid: 14, etc.

Zmicé, s. f. ramură. nula: 102.—Comp.
IER. 274

Zmult, adj. și part. trec. de la a *zmul-
ge: de unde l'au zmult* 47; cu
(IER. 241, 253).

Zuă, s. f. zi: pass.

Zugruma (a), v. tr. a sugruma: pass.

E R R A T A

<u>La pag.</u>	<u>rândul</u>	<u>colóna</u>	<u>în loc de</u>	<u>să se citească</u>
59	11		se	ce
71	3		uimindu-să	unindu-să
303	3		să se adauge ca notă măr- ginală scrisă cu mâna lui Cantemir	Non usu, sed abusu
438	26		să se adauge înainte de „Volgăi“	apa
566	37	2	Alimimănescă	Aliosmănescă
593	28	2	Crăie	Crăiei
730	27	1	Diocletia	Diorletian
750	20	1	Grigoraș	Grigoras
758	13	1	Malla	Malta
758	7	2	Greția	Grețin
758	12	2	corupt	corupt
758	19	2	Triaditia	Triadiță
770	10	1	162	161
772	40	1	pracinii	provincii
777	27	2	Boman	Roman
807	2	1	stăpânește	stăpăneso
832	21	1	Uunde	Unde
840	37	1	Varvaresc	se șterge

Nos penè effugerat quod omnium primò dixisse debueramus,
 Scythicam gentem, Persico, Greco et Romano Imperio semper
 invictam, et non nisi à solo Deo, aut cui Deus facultates ex-
 traordinario quodam suæ diuinæ voluntatis nutu, auxerit,
 domari posse, creditum est. Eam, inquam gentem Aula vth-
 mana ita perdomuit, atq; diminuit, vt non secus ac rapina
 audus venator, ligatum canem, ad suum arbitrium quando
 vult, et quas in partes iubet, in Christianas regiones nati-
 uâ sequendum rabie, dimittit. Ita nonnunquam vt mordacem
 infidamque feram cauens, per assiduam Chamorum mutati-
 onem, depositionem, aliquando etiam interneccionem (omnia
 enim hæc in Sultani consistunt arbitrio) humiliat, et occasio-
 nes ei caput eleuari subtrahit. Itæc ita se habere, nemo
 est, vt reor, qui nesciat. Tot enim tantaq; in tam amplo Im-
 perij sui orbe subegit, conculcauit, deleuit, et in nihilum
 redegit Imperia, Regna, Principatus, Dominia, vt facilius
 esset cuique ea continuo deplorare, quam per totum
 ex catalogo recitare, et lamentari potius, quàm scribendi tēpus
 adesse decernere. Ita indies Babylonius iste draco Christiano
 sanguine saginatus, cui totū terrarū orbem vt angustissimam
 spelunca, atq; strictissima ad suā vastā capiendā existimaret mo-
 lem,

FAC-SIMILE I

AUTOGRAFUL PRINCEPULUI DIMITRIE CANTEMIR

(föta 20 din mscr. Chroniculul vechinelt a Romano-Moldovlahilor).

(Fotie deosebită aflată în mscr *Chronicului vechimei a Romano-Moldovlahilor*).